

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A BUDA-PESTI, NAGYVÁRADI ÉS KASSAI

ÜGYVÉD-EGYLETEK KÖZLÖNYE.

HETILAP

A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI

Dr. DÁRDAI SÁNDOR,

M. K. IGAZSÁGÜGYMINISZTERI TITKAR. — A PESTI K. EGYETEM ÁLLAMVIZSGÁLATI BIZOTT. TAGJA.

NEGYEDIK ÉVFOLYAM.

PEST.

KIADJA HECKENAST GUSZTÁV.

MDCCCLXIX.

TARTALOM.

Jegyzet. A mely cikkek különböző rovatok alá tartoznak, mindenik rovat alatt fellelhetők.

Szerkesztői nyilatkozatok.

	Lap
Értesítés (a „Jogt. Közl.”-nek a kassai ügyv. egylet közlönyévé lett megválasztásáról)	1
Nyilatkozat (a „Hon” f. évi febr. 24-ki számában foglalt cikkekre)	72
A curiai elvi határozatok közléséről	213
Ez év végén	361

Árvaügy.

Véleményes jelentése a budapesti ügyvédi egylet I. szakosztálya által kiküldött bizottmányának a családai tandes intézményének meghonosítása tárgyában	137
--	-----

Büntetőjog.

Bűnfenyítő törvénykezésünk néhány kirívó hiányai. Dr. Földy Jánostól	36
Rögtönbírói intézmény és közbiztonsági viszonyaink. Laczay Lászlótól	58
Folytatás és vége	70
Tüdőpróba	64
A bűnhalmazat s annak büntetése. Dr. Földy Jánostól	76
A bűnhalmazat s annak büntetése (válasz a fentebbi értekezésre). Cs. J.-tól	88
A büntetés következményeiről. Dr. Friedmann Bernát-tól	92
Folytatás és vége	103
Perújítás kérdése a fenytörvénykezésben Czenthe J.-tól	104
Bot és bilincs. Dr. Földy-től	195
Az orosz büntetőtörvénykönyv	131
A büntetőper reformja Ausztriában	136
A büntetésrendszerről és különösen a halálbüntetésről Poroszországban. Dr. Csatskó.	139
Pár szó a kétes lelki állapot megítéléséfelett	151
Az orvosi felelősség	157
Folytatás és vége	163, 173, 182, 190
Büntény-e az öngyilkosság? Csukásy K.-tól	198
A szabadságbüntetésekről Poroszországban. Csatskó Imrétől	214
Folytatás és vége	219, 269 276
Észrevételek „a büntetőtörvényre és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésről” szóló törvényjavaslatra. Kacziány Nándor és B. P.-tól	249
Ugyanezen törvényjavaslat tárgyában a budapesti ügyv. egylet III. szakosztálya által kiküldött bizottmány jelentése	281
Észrevételek ugyanezen törvényjavaslat tárgyában. Dr. Illés Károlytól	305
Folytatás és vége	131
Az északnémet büntető-törvényjavaslat kritikája. Berner-től	339
Legyenek-e törvényszéki orvosok. Dr. Balogh Kálmántól	341
Folytatás és vége	349

Egyetem és magyar tud. Akademia.

Jogi tanintézeteink	17
Néhány szó a „Jogi tanintézeteink” című cikkekre. Dr. Bozoky Alajostól	34
Jogi tanintézeteink reformjáról. Irta Rr. A.	97
A magyar tud. Akademia közgyűlésében tartott elnöki beszéd	134
Az egyetemi jog és államtudományi kar alapításának kimutatása az 1868—69. tanévteli szakában	148
Dr. Pauler Tivadar tanszékének betöltéséről	157
A magyar tud. akademiai felolvasásokról. Csatskó Imrétől	183
A m. k. egyetem kimutatása az 1868—69-ki iskolai évről	208
Az egyetemi közgyűlés és az egyetemi rector székfoglaló beszéde	288
Az egyetemi reformkérdés. Dr. Dárdai S.-tól	293
Folytatás és vége	297
Nyílt levél Dr. Hoffmann Páltól, az egyetemi reformkérdés tárgyában	195

Esküdtszék.

Esküdtszékeink. Dr. Dárdai Sándortól	285
Esküdtszéki eljárásunkról. Kacziány-tól	286
Válasz a fentebbi értekezésekre. Gelléri-től	302
Az angol esküdtszéki eljárásnak egy sajátos esete	307

Észjog.

	Lap
Az örökbecfogadás (adoptio) az európai jogrendszerekben. Fleischer Samutól	73
A jogi személyekről. Irta Dr. Bozoky Alajos, jogtanár	151
Folytatás	162
Folytatás	165
Folytatás	192
Folytatás	206
Folytatás	210
Folytatás	221
Folytatás	229
Folytatás	254
Folytatás	306
Folytatás	320
Folytatás	329
Vége	335
A köztörvényi elbirtoklás mai érvény szerint. Irta Dr. Herczegh Mihály, jogtanár	214
Folytatás	218
Folytatás	228
Folytatás	237
Folytatás	244
Folytatás	344
Az örökösödési jog észjogi megállapítása. Dr. Schnierer Aladár jogtanártól	225
Folytatás	233
Folytatás	241
Folytatás	251
Vége	259
A magyar örökjog és örökösödési rendszer. Simon Florent-től	325
Folytatás	333
Folytatás	343
Vége	351

Fogházjavitás.

Szabolcsmegye a börtönügy javítása tárgyában	63
A fegyházi házszabályokról. Dr. Friedmann B.-tól	223
A magánrendszer végrehajtása	319

Magyar jogirodalom.

Pénzügytan. Irta Matlekovics Sándor. 1868.	5
A magyar korona országainak nemzetközi egészségügye. Irta Dr. Linzbauer Ferencz, egyetemi tanár, Dr. Konek	38
Alapszabálytervezetek. Irta Németh Imre, miniszteri titkár	77
A m. közjog alapvonalai. Irta Hegedüs Laj. Kandid	77
A telekkönyvi törvény gyakorlati alkalmazása. Irta Fiedler Ignác. Dr. S. Gy.	78
Községi kalauz. Irta Tóth L.	105
A természetjog kézikönyve. Irta Dr. Werner Rudolf. Dr. S. Gy.	142
Törvények kivonata a leggyakoribb esetekre vonatkozva stb. Kontz F.-tól	147
Apolgári törvénykezési eljárás, kérdésekben és feleletekben szerkesztve Knorr A.-tól	147
Dr. Schnierer Gyula munkájának híralata. (A jelzálogi és telekkönyvi rendszerek elmélete.) Irta Dr. Vida Lajos	145
Válasz a fent bírálatra. Dr. Schnierer Gy.-tól	146
Egyetemes európai jogtörténet. Irta Dr. Wenzel Gusztáv, tanár	152
Az új polgári törvénykezési eljárást tárgyzó kézikönyvekről: Szeniczey Gusztáv két munkája, Dauscher Antal német nyelvben megjelent munkájáról	183
Suhayda János, Madarassy László és Gáspár Lajostól	211
Bevezetés a magyar alkotmány- és jogtörténelembe. Irta Dr. Hajnik J.	194
A magyar csódtörvény és eljárás. Irta Szeniczey Gusztáv	212
Magyarország és Ausztria statistikája. Irta Kovács Fe. (Lásd a „Statistika” rovatát.)	215
„Az állam és határai.” Irta Laboulaye, ford. Molnár Antal	314
Magyarország közegészségi és orvosi ügyének rendezése. Irta Dr. Kun Tamás	352
Váltójogtan. Irta Apáti István	359
A váltó története a legrégibb időktől korunkig. Irta Dr. Degen Gusztáv, jogtanár.	365

Jogtörténelem.

	Lap
† Zádor György. (Emlékbeszéd.)	7
Az északnémet szövetség évkönyvei	8
A vagyontalanok kényszer-coelibatusa Németországban	04
Hamburgische Gerichtszeitung	72
A hetedik német Juristentag	64
Folytatás	116
A báni méltóság története	7
A házsnók tulajdonjoga Angliában	36
Pauler Tiv. emlékbeszéde Mittermaier fölött	52
A zsidók büntetésnemeiről. Farkas Emiltől	94
Folytatás	106
A római császárság jogtanáiról és jogtanodáiról	108
Olivecrona büntetőjog történeti munkája	148
Francia törvényhozás a forradalom kor-szakában és azután	153
A kir. kuriának ünnepélyes megnyitása	166
A francia jog történetéhez	208
Bethmann-Hollweg munkájáról a german-román polgári perjog történetéről a középkorban	300
Hugo Grotius	316
A kötelező polgári házasság behozatalához Poroszországban	322
Justinian institutióinak új kiadása	332
A római jog és az alkotmányosság	338
Az egyetemes zsinatra vonatkozó okmányok	339

Közigazgatás.

Temesmegye államrajza	16
Igazságügyminiszteri körrendelet, büntető-törvénykezésre vonatkozólag	38
Közigazgatási bíráskodás Magyarországon. Hodossy J.-tól	59
Tanulmányok az angol állami és társadalmi intézmények felett	323
Az államszámviteltani vizsgák megtartásáról	324
A belügyminiszter körrendelete a székely leányok elcsábítását illetőleg	308
Az új perrendtartással összekötött illetékszabások ügyében kibocsátott pénzügyminiszteri rendelet	308
A községi bíráskodásnál használandó bélyegilletékekre nézve felvilágosításul kibocsátott miniszteri rendelet	325
Hirdetés (a magy. megy. térképek tárgyában)	340
Pályázati hirdetés (Zalamegye történelmi monographiájának megírására)	340

Nemzet-gazdaszat.

Poroszország mezőgazdasági viszonyai	32
Iparállapotok és ipartörvény. Streitman Jóseftől	46
Folytatás és vége	54
A birtokjogról	80
A vámegylet története „Betrachtungen über Socialismus und Communismus” című tanulmány. Dr. Király Ferencztől	107
Az iparbíráóságokról	332
Az ipartörvényjavaslatról szóló jelentés	313

Nemzetközi jog.

Nemzetjogi vizsgálódás a semleges állam lobogójának jelentőségéről és a tengeri ostromzárlatról. Dr. Degen Gusztáv-tól, jogt.	33
Folytatás	44
Folytatás és vége	51
„Principien der Politik.” Irta Dr. Holzendorf	69
A nemzetközi jog szemléje	108
A vámegylet története	80
A nemzetközi pénzegység. Dr. Matlekovits S.	175
Folytatás és vége 178, 181, 185, 191, 198, 204	

Pénzügy.

Pénzügytan, I. Jogirodalom	5
Pénzügyi törvényszékek Dr. Suhayda J.-tól	53
Folytatás és vége 61, 75, 93, 101, 111, 126, 138	
A nemzetközi pénzegység (I. a „Nemzetközi jog” rovatában).	
A számvérvészéki eljárás és az arra vonatkozólag a m. k. curia mint legfőbb ítélőszék által hozott elvi határozat	337

Rendészet.	
Hol marad a törvény iránti tisztelet?	23
Rögtönbírói intézmény és közbiztonsági viszonyaink. <i>Láczay Lászlótól</i>	58
Folytatás és vége	—
Az angol rendőrség főnöki állomása	63
Tilos gyógyítás	64
A szegényügy reformja	239
Osztályok törvényjavaslat a tolonczozás szabályozása tárgyában	239

Statistika.	
Adatok a bűnügyi statistika elméletéhez	1
Folytatás és vége	9
Cseh sajtóperek	7
Színházak	16
Ügyvédek statistikája	31
A tébolyodottak száma Franciaországban	40
Kimutatása a kir. kuria 1868 évi összes beadványainak, elintézésének és hátralékainak 1868. év december hó végével. Dr. <i>Dárdai Sándortól</i>	47
A kir. kuriának ügykimutatása 1863-tól 1868-ik év végéig	57
Görög- és Törökország statistikájához	56
Az európai levélforgalom	64
Az eperjesi k. váltótörvényszék ügykimutatása 1868-ik évről. Közl. <i>Kéler József</i>	73
Páris népesedési mozgalmak	80
Az erdélyi ügyvédek számáról	96
Kimutatása a m. k. kuriánál 1867. és 68-ik évben tárgyalás és ellátás alá került bűneseteknek	115
Statistikai kiadványok	144
Az észak-német szövetség pénzügyi statistikája	159
Kimutatása a kir. kuria 1869. évi beadványainak, elintézésének és hátralékainak 1869. év április hó végével	165
Magyarország és Ausztria statistikája; tekintettel a többi nevezetesebb európai államjelentékenyebb életmozgataira. Irta <i>Kovács Ferencz</i> , jogtanár; bírálta Dr. <i>Matkovits Sándor</i>	215
Folytatás	223
Vége	231
A népszámlálás tárgyában kibocsátott miniszteri rendeletet l. a „ <i>Függelek</i> “ rendeleti gyűjteményben.	

Törvényhozás.	
Észrevételek a Pestváros bel- és külterületére nézve 1868 aug. 5. és 6-án megállapított lakbérleti szabályok felett. Dr. <i>Csatskó Imrétől</i>	2
Folytatás	11
Folytatás	20
Folytatás és vége	31
A vízjogi törvény főelveiről	21
Folytatás és vége	31
Rendeleti tervezet az új polg. törvénykezési rendtartás tárgyában	49
Pénzügyi törvényszékek. Dr. <i>Suhayda J.-től</i>	53
Folytatás	61
Folytatás	75
Folytatás	93
Folytatás	101
Folytatás	111
Folytatás	126
Folytatás és vége	138
Reformkitalások	65
Észrevételek az új törv. rendtartás életbe léptetése s átmeneti intézkedések tárgyában. <i>Gyárfás Istvántól</i>	65
Az 1848: V-ik t. cz. értelmezéséről	81
A polgári házasságra vonatkozó osztrák törvényjavaslat	95
Törvényjavaslat, egy Magyarország- és Erdélyre kiterjedő „ <i>ügyvédtartás</i> “ tárgyában. (Lásd melléklet a 13-ik számhoz; a szakosztály által módosított szöveget pedig a 42. és 43. szám mellékleteiben.)	
Igazságügyminiszteri rendelet a polg. törvényk. rendtartást tárgyzó t. cz. életbe léptetése, s az erre szükséges átmeneti intézkedések tárgyában	109
A bíróságok szervezéséről	117
Az anyagi váltójog főbb elvei kidolgozására a b. p. ügyv. egylet által kiküldött bizottmány jelentése	118
A kir. kuria szervezése. Dr. <i>Dárdai S.-től</i>	149
Törvényjavaslat az első folyamodási bíróságok s a kir. ügyészek szervezetéről	161
Törvényjavaslat a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről	169

Lap	
Az oppositio a kir. bíróságok szervezése kérdésében. Dr. <i>Dárdai Sándortól</i>	177
Törvényjavaslat a bírák és bírósági hivatalnokok áthelyezése és nyugdíjazása körüli eljárás szabályozásáról	177
A bírói hatalomról szóló törvényjavaslat tárgyalása	195
Folytatás	199
Törvényjavaslat a büntetőtörvényre és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésről	197
A magyar polgári codex	212
Észrevételek a „büntetőtörvényre és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésről“ szóló törvényjavaslatra. <i>Kaczány Nándor és B. P.-től</i>	249
A büntetőjogra és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésről szóló törvényjavaslat tárgyában a budapesti ügyv. egylet III-ik szakosztálya által kiküldött bizottmány jelentése	281
Az állam szavatolásáról a tisztviselők által okozott kártételek tekintetében	309
Folytatás és vége	317
A budapesti ügy. egylet nyilatkozata „a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről“ szóló törvényjavaslat tárgyában	301
Az ipartörvényjavaslatról szóló jelentés	313

Törvénykezés.	
A szavazásról bírói testületekben. <i>Simon Florentől</i>	11
Biztosítási jogeset. Dr. <i>Friedmann B.-től</i>	13
Telekkönyvi részlet-eldarabolás. Dr. <i>Vida Lajostól</i>	15
Az el nem adott rész, mint az eladott rész tartozéka. <i>Szeremley Lajos</i> , ügyvéd	22
Csonka törvényszékhatalozata jogos alapon nyugszik-e? <i>Külley</i>	42
Gyilkossági eset. <i>Csatskó Imrétől</i>	55
Folytatás	62
Folytatás	78
Folytatás és vége	85
Közigazgatási bíráskodás Magyarországon <i>Hodossy Imrétől</i>	59
Az ügygondnok jogai és köteleességei. <i>Külley Edéslől</i>	67
A makacssági időről. <i>Külley Edétől</i>	83
Az igazságszolgáltatás egyöntetűségéről. <i>Külley Edétől</i>	89
Perújítás kérdése a fenytörvénykezésben. <i>Czenhe Józseftől</i>	104
A kir. kuria kiadóhivatalának lassu ügymenete	116
A polg. perrendtartás 169. §-áról. <i>Fleischner Samutól</i>	130
Észrevétel a váltóvégrehajtásokra vonatkozó minisz. rend. 22. és 39. §§-airól. Irta <i>Kr. Kralovszky Mór</i>	147
Kézbesítés posta útján. Dr. <i>Friedmann B.-től</i>	207
A pesti tőzsdebírószék. Dr. <i>Friedmann B.-től</i>	209
Ellenészrevételek a Szentiványi-féle per tárgyában a „Törv. Csarnok“ 36., 37. 38-ik számában megjelent „Észrevételekre“	218
Folytatás	220
Folytatás	23
Folytatás	242
Folytatás	252
Vége	261
Biztosítási jog. Dr. <i>Friedmann B.-től</i>	230
A legfőbb bírói hatáskorról. Dr. <i>Kralovszky Mór</i> tól	231
Az ideigl. perrendtartás 580. és 581. §§-nak magyarázatához Dr. <i>Imling Konrád</i> ügyvéd	257
Észrevételek a m. k. kurianak telekkönyvi ügyben tartott egyik határozatához. Dr. <i>Schnierer Gyulától</i>	265
Feloldó-ítélet és semmisítő végzés. <i>Kaczány-tól</i>	267
A nyugdíjazott cs. k. tisztek bírói illetékeségéről	272
Hagyatéki ingatlanoknak telekkönyvi bekebelezése az örökösük nevére. Dr. <i>Schnierer Gyulától</i>	295
Folytatás és vége	298
Észrevétel a p. r. t. 306. §-ról. Dr. <i>Kralovszky-tól</i>	322
Észrevételek a perrendtartás 459-ik §-ához. Dr. <i>Láczay Lászlótól</i>	347
Észrevételek a polg. törv. rendtartás 580-ik §-ához. <i>Fekete Ödön h. ügyvéd</i> től	354
A közös tulajdon telekkönyveinkben. Dr. <i>Schnierer Gyulától</i>	358
A magy. k. curia mint semmisítőszéknek egy elvi jelentőségű határozata. <i>Németh J.-től</i>	367

Lap	
A semmitési jog gyakorlatára az 1868. évi LIV. törv. cz. által hivatott bírói hatóságok	326
A hazai közsételepek körüli tulajdonjogi viszonyainkról. <i>Némethy Kálmán</i> ügyvéd	329
A számvéviszéki eljárás és az arra vonatkozólag a m. k. kuria mint legfőbb ítélőszék által hozott elvi határozat	337

Ügyvédi egyletek. *)	
A budapesti ügyvédegylet 1818-ik évi működése	7
Soproni ügyvédegylet 1868-ik évi működése	15
Debreczeni ügyvédegylet 1868-ik évi működése	16
Nagyváradai ügyvédegylet 1868-ik évi működése	26
A budapesti ügyvédegylet f. é. jan. 8-án és folytatva tartott rendes ülése	23
A bajai ügyvédegylet alakulása	40
A budapesti ügyvédegyletnek f. é. jan. 31-án tartott közgyűléséről	40
Folytatás	46
Folytatás	80
Vége	87
Országos jogászegyesülésre vonatkozólag Dr. <i>Környey Ede</i> ügyvéd urnak indítványa	83
Törvényjavaslat egy Magyarország- és Erdélyre kiterjedő „ <i>ügyvédtartás</i> “ tárgyában. (Lásd a mellékletet a „Jogt. Közöny“ 13-ik számához.)	
Az igazságügyi miniszter levele a budapesti ügyvédegyülethez	117
Javaslat a budapesti ügyvédegylet II. szakosztálya által az anyagi váltójog főbb elveik kidolgozására kiküldött bizottmánynak	118
Véleményes jelentése a budapesti ügyvédegylet IV. szakosztálya által kiküldött bizottmánynak a „debreczeni ügyvédegylet“ javaslati tárgyában	129
Véleményes jelentése a budapesti ügyv. egylet I. szakosztálya által kiküldött bizottmánynak, a családi tanács intézményének meghonosítása tárgyában	137
Az aradi ügyvédegylet megalakulása	183
A nagyváradai ügyvédegylet véleményezése az id. jövedelmi adótörvény módosítására vonatkozólag	189
Az aradi ügyvédegylet emlékirata a képviselőházhoz. (A bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvényjavaslat tárgyában.)	201
A miskolci ügyvédegylet alakulásáról	247
A német jogászegyesülésről (Heidelberg) szóló tudósítás. Dr. <i>Bozóky Alajos</i> jogtanártól	258
Folytatás	266
Vége	273
A miskolci ügyvédegylet fölrata a m. k. igazságügyi miniszterhez	273
A budapesti ügyvédegylet III. szakosztálya által kiküldött bizottmány jelentése a „büntetőjogra és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésekről“ szóló törvényjavaslat tárgyában	281
A budapesti ügyvédegylet nyilatkozata a „bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről“ szóló törvényjavaslat tárgyában	301
Néhány szó az ügyvédegyletek jelenlegi működéséről. <i>Czenhe József</i> ügyvéd	322
A bécsi ügyvédi kamara által tervezett „ <i>osztrák-magyar ügyvédi gyűlekezett</i> “	331
A magyar jogászegyesülés alapszabályi tervezete	357
Ezen alapszabályi tervezet fölötti értekezletről szóló tudósítás	366

Váltó- és kereskedelmi jog.	
Türelmi napok. Dr. <i>Friedmann Bernáttól</i>	4
A váltólevél fizetési idejének meghosszabbításáról. Dr. <i>Ekmayer Agoston</i>	18
Folytatás és vége	27
Váltóvégrehajtási eset. <i>Friedmann Bernáttól</i>	61
Az ügygondnok jogai és köteleességei. <i>Külley Edétől</i>	67
A feleknek egymáshoz viszonyáról az ujított perben. <i>Külley Edétől</i>	113
Javaslat a budapesti ügyvédegylet által az anyagi váltójog főbb elvei kidolgozására kiküldött bizottmánynak	118
Váltójogi végrehajtás ingatlanokra. Dr. <i>Held K.-től</i>	287

*) A buda-pesti ügyvédi egylet szakosztályainak működéséről szóló tudósításokat lásd a „*Különfülelek*“ rovatában.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Értesítés.

A kassai ügyvédi egylet igazgató választmánya az alapszabályok 13. §. értelmében a „Jogtudományi Közlöny” című jogi szaklapot, vonatkozással az elnöknek a szerkesztőséggeli értekezésére egyleti közlönnyül megválasztotta.

Kelt Kassán, a kassai ügyvédi egylet igazgató választmányának 1868. decz. 23 án tartott üléséből.

SZENT-LÉLEKY GYULA,
elnök.

KORÁNYI KÁROLY,
titkár.

Adatok a bűnügyi statistika elméletéhez.

Az „Allgemeine Deutsche Strafrechtszeitung” m. é. február havi füzetében igen érdekes cikket közöl ezen czim alatt: „Strafstatistische Betrachtungen über Geschlecht und Alter der Angeklagten”. Czikkiró szerint N. kerületnek az 1864-iki népszámlálás szerint 55,822 lakosa van, a kik közül 16,116 lakik azon négy kis városban, mely a kerületben fekszik.

A statistikai kimutatásból kitűnik, hogy a múlt évben a kerületi lakosságnak körülbelül $\frac{1}{9}$ százaléka esett büntetés alá. Elítéltetett összesen 399 személy, és ezek közül javító intézetbe (Zuchthaus) kerület 52, fogságba (Gefängniss) 326, pénz-büntetéssel pedig 21 személy sujtatott.

Ha ezen elítéléseket összeállítjuk az elítélt személyek kora, neme és lakhelye szerint, a következő tabeláris átnézetet nyerjük:

É l e t k o r						N e m		L a k h e l y		
a 16-ik évig	a 20-ik évig	a 30-ik évig	a 40-ik évig	a 40-ik évig túl	összesen	férfi	nő	városi	falusi	a kerületen kívüli
16	68	102	95	118	399	336	63	197	139	63

Ezen statistikai kimutatásnak alapos vizsgálása az érdekes momentumok egész sorozatát eredményezi, melyek köréből jelenleg csak azon egyet akarjuk kiemelni, mely az elítéltek nem szerinti összeállításának eredményeképp tűnik fel.

Reánk nézve különösen azon kérdésnek megoldása bir nagy fontossággal: hogy miben kell annak okát keresni, hogy a nő-nem oly kevésbé van képviselve az elítéltek sorában?

Azon tény kétségbevonhatlanságánál fogva, hogy a férfi-nem számra nézve semmiben sem haladja meg a nő-nemet, mindenesetre nagyon föltűnő az, hogy 399 elítélt személy közt csak 63 nő található.

Már most azon kérdés merül fel, vajon vonhatjuk-e

ebből azon következtetést, hogy a nő sokkal jobb erkölcsű, mint a férfi, hogy a jó és igazság fogalma, a törvény iránti tisztelet a nőben sokkal erősebben van kifejlődve, mint a férfiben?

Mi azt hisszük, hogy nem, és állításunk igazvoltának bebizonyítására elégnék véljük azt, ha a mindennapi életre utalunk.

Igaz ugyan, hogy a statistikai kimutatásnak fentebbi meglepő eredménye ezen állításunkat látszólagosan halomra dönti; azonban ennek magyarázatát a következő három ok összműködésében leljük.

Ugyanis a nőnek jelleme, annak állása a társadalomban, és végre maga a fenyítő törvénykönyvekai annak, hogy a nemes bosszuló jobbja sokkal ritkábban sujtja a nőt, mit a férfit.

Mielőtt állításunk alaposabb bizonyítására tér nének, egy megjegyzést kell előrebocsátanunk, a melyet nagy fontosságúnak tartunk, és a melyre későbbben még vizsgatérünk.

A büntető törvénynek oly gyakori megszegése leginkább a materialis haszonra irányult dolusból ered; a legtöbb esetben a bűn főokául a nyereségvágy tekintendő, mert az ily nyereségvágyból származott bűnesetek szolgáltatják a legnagyobb contingenszt a büntető bírónak. A 399 ítélet közül kimondatott, tolvajság miatt 233, csalás miatt 14, orgazdaság miatt 12, sikkasztás miatt 10, okmány hamisítás miatt 2, és büntetésre méltó haszonlesés miatt 7; tehát összesen 278 büntett, melynek alapja a birtokvágy. A nőnek jellemét tekintve, ugyanoly mértékben hajol az a jóra, mint a rosra.

Jelleme azonban abban különbözik a férfétől, hogy míg a nőben a kedély tuluralkodó, addig a férfi az erőnek hódol. A természet nem tagadta meg a nőtől a lelki erőt, de igenis a nyers physikait. A nő az egyszer felkarolt eszmét szilárd elhatározottsággal ragadja meg, és bár lassan, de következetesen igyekszik célját elérni. Ő — minthogy a physikai erőnek nincs birtokában — kerülni szokta mindazon utakat, melyeken csakis az akadályoknak erőszakos lerombolása által juthatni a kitűzött célhoz. A veszély, mely a ferfi tetterejét felingerli, vissza szokta riasztani a nőt.

Ezen állítás igazvoltának bebizonyítására szolgáljon e két eset, a melyben nőre halálítélet hozatott, nem azért, mintha talán maguk öltek volna, hanem mivel ők voltak a merény tulajdonképeni okozói. Az egyik esetben a nő férjének kocsisát, — kivel szerelmi viszonyban állott — férjének megölésére ösztönözte. A másikban pedig arra birta férjét neje, hogy az utóbbinak mostoha leányát megölje, és így a leány vagyonának birtokába jusson. Mindkét esetben a bűnös gondolat szintugy támadt és szintugy fejlett a nőben, mint a férfiben, csak hogy az elsőnek hiányzott a physikai erő a tett végrehajtására.

A fentebbi állítás helyes volta a következő statisti-

kai adatokból is kitűnik, mert a 63 a törvényszék által kimondott ítélet közül: tolvajság miatt 39, orgazdaság miatt 6, csalás miatt 4, az államhatóság elleni ellenszegülés miatt 4, tisztviselők megsértése miatt 4, büntetésre méltó haszonlesés miatt 3, szemérmertlenség miatt 1, sikkasztás miatt 1, és végre házasságon kívül született gyermeknek meggyilkolása miatt 1 ítélet hozatott. Jellemző az, hogy oly sok ítélet közül egy eset sincs arra, hogy súlyos verekedés, testsértés vagy vagyonsértés miatt lett volna valamely nő elítélve, s hogy a 39 a bíróság elé került tolvajsági vád közül van ugyan egynéhány olyan eset is, a hol hamis kulcsok használatának, de nincs példa, mely azt mutatná, hogy a merény-croszakos betörés által vitetett volna véghez.

A legtöbb bűnös merény elkövetésénél a nő tehát más eszközök által igyekezett célját elérni, mint a fizikai erő felhasználása által. Kivételt képez ugyan a négy fönnebb említett eset, a hol a nő fizikai erőt is használt arra, hogy a köztisztviselőnek ellenszegüljön és őt hivatala gyakorlásában meggátolja. Ezen eseteket nem lehet azonban valóságos kivételeknek tekinteni, mert az itt felhasznált erő a momentán ingerültségnek következményeül tűnik fel, és így nem bír elég döntő erővel arra nézve, hogy a fentebbi állítást megerősölje.

A bűnös tetteknek egész sora létezik tehát, melyeknek véghezvitelétől a nőt, jelleme visszatartóztatja. A tettek első gondolata gyakran származik a nőtől, és ő igen gyakran főokozója a merénynak, de büne mégis legtöbbször rejtve marad a vizsgáló bíró előtt.

Továbbá már maga a nőnek polgári állása is megvédi őt némiképen a büntől, mert törvény és szokás által kizárva a nyilvános élet zajából, a ház szűk köre rendeltetik neki működése helyéül. Az ő feladata és életcélja a házi ügynek vezetése, a szerzettnak rendezése és a szerzeménynek megőrzése. A szerzés, a ház és család fentartásának gondjai azonban a férfi vállára nehezednek.

A munkának és becsületességnek egyenes útján kívül sok más könnyebb mód is van a szerzésre, és ha a szerzés utáni rendetlen vágy a becsstelenség tévutjára tér, nem kell-e a férjnek rendszerint erre lépni?

A férj törvényszék elé kerül, míg épen a nő az, ki kívánságai és panaszaival által a *tettet vagy provokálta*, vagy daczára annak, hogy férje rossz szándékáról tudomása volt, még sem tett semmit, hogy őt a tett elkövetésétől visszatartóztassa. Gyakran a nő az, ki a tettet pártolja, annak javaiban résztvesz, és tőle kitelhetőleg mindent elkövet, hogy a dolgot elleplezhesse.

A fönnebb mondottakból kitűnik, hogy a nyereségvágyból származott törvénytelenések a leggyakoribbak, s ezek motivumai lehetnek: a kényszerítő szükség, haszonlesés, pillanatnyi ingerültség, vagy végre a megörögzött gonoszság. Mi természetesebb tehát mint az, hogy ezen, a bíró tevékenységét leginkább igénybe vevő vétségeknél, a férfi játsza a főszerepet és vele e tekintetben legfeljebb a nem házasság nő vetekedik. A nő, kitől az adózó halál gyakran a család fentartóját, a férjt elragadta, önkeresetre lévén utalva, vagy még talán gyermekei el látásáról is kellvén gondoskodnia, szerez és gyűjt, és a férjhez hasonlóan, keresetét úgy igyekszik szaporítani, a mint épen tudja.

Alkalom, ifjú könnyelműség, piperevágy, és más kívánságok szoktak igen gyakran azon hidak lenni, a melyeken a nő átlépve, ellenállhatatlanul ragadtatik a bűn örvényébe.

Azon állítást, hogy a nyereségvágy miatt bűnbe esett nők, legnagyobb részt a nem házasság sorába tartoznak, elég világosan bizonyítja azon tény, hogy az ily vétség miatt elítélt 53 nő közül, 31 volt férj nélküli.

Elítéltetett pedig: lopás miatt 25, csalás miatt 3, büntetésre méltó haszonlesés miatt 2, s sikkasztás miatt 1.

Semmi sem jellemzi jobban a házasság nőnek állását, és semmi sem bizonyítja világosabban nézetünk helyes voltát, mint azon tény, hogy az orgazdaság büne miatti 6 elítélés csakis házasság nőket ért.

Ezen tény már azért is nagy fontossága, mert maga a törvény is védelmébe veszi a házasság nőt. A legtöbb büntető törvénykönyv azt határozza ugyanis: hogy az elkövetett bűnténynek elősegítése büntetés nélkül maradjon, ha a pártoló a bűnösnek fel- vagy leszálló ágban rokona, testvére vagy házastársa.

Ha tehát sikerül is a vizsgáló bírónak a mintegy coulissák mögött működő nőnek részvételét felfedezni, s ezt egy jogi formába önteni, a törvény mégis a legtöbb esetben védő köpenyét szokta a nő tetteire teríteni. A törvény védő paizsa alatt szokta ő a férj tetteinek gyűmölcsét háborítatlanul élvezni, nem törődve a büntető-törvénykönyvek azon rendeleteivel, melyek más esetben büntetést szabnak mindazokra, kik egy bűnös tettet, önhasznukat tartván szem előtt, pártolásukba vesznek.

Ezeknél fogva tehát nem helyeselhetjük a büntető-törvénykönyvek azon határozatait, melyek szerint a nők részvéte férjük büntetteiben a legtöbb esetben büntetlenül marad; nem helyeseljük — noha a törvény azon szempontból látszik kiindulni, hogy a férj büntetéből származott haszon nem annyira a nőé, mint inkább az egész családé. (Vége következik.)

Észrevételek

a Pestvárosa bel- és külterületére nézve 1868 augusztus 5-én és 6-án megállapított lakbérleti szabályok felett*).

Alig fogja valaki alaposan tagadhatni, hogy magán viszonyokra vonatkozó törvényt vagy szabályt minden fenforgó érdekeknek figyelembe vételével, s azoknak a jogosság és méltányosság kívánalmai szerinti lehetséges kiegyeztetésével kell hozni, és ha ez történt, lehet csak reményleni, hogy a törvénynek, vagy szabálynak, mint jogosnak és méltányosnak mindenki készséggel hódoljon; ellenkező esetben a törvény, vagy szabály ellenszenvet, az érdekeknek összeütközésekor ellenhatást fog előidézni, és a perlekedést fogja szaporítani, mit pedig akadályozni, a törvény, vagy szabály főcéljának kell lenni.

Hogy az említett házabérleti szabályokat nem sikerült úgy megállapítani, miszerint az azok által érintett magán érdekek a jogosság és méltányosság alapján kiegyeztessenek, következtetni lehet a napi lapokban azok ellen tett számos nyilatkozatokból, és az azok folytán támadott közingerültségből.

Ha a lakbérleti szabályokat részrehajlatlan kedéllyel vizsgáljuk, ama meggyőződésre jutunk, hogy azokban a bérlőknek, a népesség ugyan szegényebb, de számos részének érdekei nincsenek oly mértékben védve, mint a háztulajdonosoké.

A lakbérleti szabályokban inkább kedvező a háztulajdonosnak, mint a bérlőnek a 4-dik §., melyszerint a lakbér a negyedév (jobbán évnegyed) első napján délutáni 6 óráig fizetendő; az 5-dik §., melyszerint a bérlet megkötésénél az évi bérösszegnek legalább 5%, azaz: öt százaléka foglalónál leteendő; a 6-dik §., melyben a felmondási idő szabályoztatik, és sehol sincsenek a szabályokban megemlítve a feltételek, melyek mellett egy és más részről felmondani lehetne, s így a bérlők

*) A kérdéses lakbérleti szabályok legkisebb hibái eddig ugyan már orvosolva lettek, de még is czélszerűnek véljük ezen értekezés közlését, mert fővárosunkat követve, bizonyosan hazánk több városában fognak a lakbérleti szabályok átalakíttatni.

majdnem egyedül a háztulajdonosoknak önkényére vannak hagyva. A 21. és 34. §§., melyek szerint a bérlő által használandó perorvoslatoknak csak birtokon kívül van helye; a 25-dik §., mely szerint a bérlő köteles a bérlet leteltével az általa kibérelt helyiségeket *színtén* használható karban és *tisztán* átadni; a 25-dik §-nak a javításokról szóló része kapcsolva a 6-dik §-al, mely szerint a javítások, miket a bérlő akár csínosság, akár kényelem tekintetéből a kibérelt helyiségben tétetett, a kibérelt helyiségből való kiköltözés alkalmával minden kártérítés nélkül a háztulajdonos sajátjává válnak.

Nézzük az említett §-okat egyenkint.

Hogy a 4-dik §. a háztulajdonosoknak kedvez, tagadhatatlan, s az gyakran a bérlőnek vétke nélkül lehet erre nézve terhes; mert megtörténhetik, hogy a bérlő az évnegyed első napjára délig, vagy estig alaposan várhatott pénzösszeget, mit a lakbér fizetésére szánt, közbejött valami véletlen akadály, például: akadályozott közlekedés, vagy postakocsi kirablás stb. miatt meg nem kapta, s ekkor a másként fizetni hajlandó bérlő mit csináljon? segédelmet hol keressen? midőn délután a pénzt kezelő intézetek rendszerint zárva. Vagy az üzásoknál keressen szorongattatásában enyhítést?

Méltán kérdezhetni: vajjon e §-nak megállapításánál kellő figyelembe vétettek-e a bérlő szándokán kívül fenforogható akadályozó események? A felelet mindazok részéről, kik az itt bekövetkező akadályokat méltányolni tudják, bizonyára az leend, hogy nem.

Engedtesse meg a bérlőnek, kinek a 6-dik §-nak rendelete folytán és a háztulajdonosoknak majdnem korlátlan felmondási jogának következtében kötelessége teljesíteni minden pontossága mellett is remegnie kell a lehetséges felmondástól, legalább annyi idő, hogy a véletlenség által okozott bajból menekülhessen.

De ha a 4-dik §-t a 8-dik és 9-dik §§-al összetartjuk, az feleslegesnek is látszik. Mert a 8-dik §. mondja: a felmondás mind a bérbeadó, mind a bérlő részéről az évnegyed 14-dik napjának déli 12 óráig teljesítendő. A 9-dik § pedig a 8-dik §-sal kapcsolatban ezt tartalmazza: ha azonban a lakbér nem fizettetett le, a háztulajdonosnak joga van ezen határidőn túl is felmondani.

Ez utóbbi §§-ok tehát feltételezik ama lehetséges esetet, hogy a bérlő nemcsak az évnegyed első napján, de később (14 nap alatt) sem fizette le a házbért; s eme §§-nak a 6-dik §-al összevetéséből kitetszik, hogy mindig, t. i. akár fizeti a bérlő a lakbért mindjárt az első napon, akár később, a háztulajdonosnak önkényétől függ egyedül, a pontosan vagy késedelmesen fizető bérlőnek a lakást felmondani. A 4-dik §-nak tehát jogi következménye nincsen, s ennél fogva legjobb volna azt, mint a bérlőt haszontalanul *szorongatót*, megszüntetni.

Az 5-dik § szinte igen terhelő lehet a bérlőre nézve, mert arra ez időben két teher sulyosodik; t. i. a birtoklásérti évnegyedi bér, s a jövőre felfogadott, és még csak használandó lakásérti foglaló. S e terhet leginkább a szegényebb sorsuak fogják érezni.

Itt figyelmeztetnem érdekel az, hogy a foglalóul adott pénzösszegnek, például kamatozás által fogja a háztulajdonos hasznát venni egy egész évnegyedig, midőn a bérlő a háztulajdonos részéről a ház használatában nem részesítettik; mi a kétoldali szerződéseknek természetével ellenkezik. Hogy pedig a foglalóul adott pénzösszegnek haszna figyelmeztetnem érdekel lehet nagyobb házaknál, kétségtelen. De még feltűnőbb leendő az, ha a háztulajdonosokat a bérlőkkel Pestvárosának egész területén tömegesen vesszük szemügyre. Mennyi lehet amaz összeg, melyet a bérlők a háztulajdonosoknak évnegyedenként foglalóul fizetnek, és miből azok már egy évnegyedig hasznát húzhatnak, midőn a háztulajdonosok

a leendő bérlőket meg mi haszonélvezetben sem részesítik?!

Igaz ugyan, hogy a jogosság megkívánja, miszerint a háztulajdonos a bérlő irányában minden kár ellen biztosítva legyen. De én úgy látom, hogy a háztulajdonos nem az adott foglaló, hanem azáltal van biztosítva a bérlő részéről a károsítás ellen, miszerint a természeti jogosságnál fogva mindenkinek, s így a háztulajdonosnak is van kártalanítási joga annak ellenében, ki őt megkárosította.

Ha a bérlő az évnegyed elején a bérleti szerződést megkötve, a háztulajdonost azáltal károsítja, hogy a kötött szerződéstől a törvényes időn túl eláll, s ez okból a háztulajdonos lakót nem kap; akkor a háztulajdonos az adott foglalóval nem fog megelégedni, hanem kártalanítását fogja az őt megkárosító bérlőtől követelni.

Az adott foglalónak az lehet fő célja, hogy a bérlőt tartóztassa a megkötött szerződésnek könyelmű megsebezésétől. A foglaló nem egyedüli, nem is szükséges bizonyítéka a megkötött bérleti szerződésnek; mert annak igazolására, hogy a bérleti szerződés megkötött, más módok is vannak és különösen azok is lehetnek, melyek a felmondásra nézve a kérdéses lakbérleti szabályoknak 11-dik és következő §§-aiban kijelölve vannak.

Szerződést foglaló nélkül is érvényesen kötni lehet, és ha a foglalónak történt lefizetése tagadtnék, azt szinte bizonyítani kellene. Egyébiránt, ha csupán csak annak jeléül, hogy a bérleti szerződés megkötött, kívánatik foglaló, akkor kisebb arányban fizetendő foglaló is elegendő.

A 6-dik § a felmondást az időre nézve szabályozza. Miután más felmondási feltételek a lakbérleti szabályokban nincsenek megemlítve, e § olvasásánál önkénytelenül támad az olvasóban, kíváncsi ha a bérlő, a kérdés: tehát a háztulajdonos a felmondásban nincsen másképp, mint a felmondási időnek megtartása által korlátozva, és e részben a bérlő egyébként csupán csak a háztulajdonosnak önkényére van bízva? — ugylátszik.

A mostani szokás mellett nem lehetséges-e, hogy a szerencsétlen bérlőnek egy évben háromszor mondjanak fel a háztulajdonosok, és ő szintannyiszor egy lakásból a másikba költözködni kénytelen? *Például:* a bérlő a Gyertyaszentelőkor történt felmondás miatt Sz. György napkor új lakásba költözködik, és a háztulajdonos 14 nap alatt felmondja a szállást; minek következtében a bérlő Sz. Jakabkor más lakásba, ha kap, költözködik; de a háztulajdonos itt is felmond neki 14 nap alatt, a sajnálatra méltó bérlő tehát kénytelen új lakást keresni, s abba Sz. Mihálykor behurcolkodni; hol a bekövetkező téli időnek zordonsága miatt az eddigi szokás szerint megnyugodhatik legalább a következő Sz. György napig.

A házbérleti szabályokban e méltánytalanságnak nincs eleje véve, s azok folytán csak ama különbség fogna bekövetkezni, hogy a bérlő ezután nem az eddigi szokásos költözködési napokon, hanem április, július és október hónapok elején volna kénytelen költözködni.

Ha már a felmondásra nézve a háztulajdonosnak sorsát a bérlőjével összehasonlítjuk, világos, hogy az sokkal kedvezőbb a háztulajdonosnak. Ugyanis lehetséges, hogy a háztulajdonos a felmondás után több házbért fog kapni a lakásért, s így gazdagodik, míg a bérlő a lakás keresési gondon és fáradságon kívül még legalább a háromszori költözködéseknek költségét viseli, s így vagyonában fogvatkozást szenved, mi elmaradt volna, ha a háztulajdonosok neki fel nem mondtak volna.

Ily eset a mostani szokásnál fogva a legrendesebben élő és legpontosabban fizető bérlővel is adhatja ma-

gát elő. S ez nem méltánytalanságra mutató társadalmi hiány-e? — Megengedem, hogy az említett esethez hasonló az életben ritkán jő elő; de tagadni alig fogja valaki, hogy ily eset a jelenlegi szokás szerint lehetséges, és olyannak lehetőségét a házbérleti szabályok nem akadályozzák, mi pedig óhajtható vala.

A háztulajdonos a felmondási visszaélésekre nézve a bérlő irányában védve van a kártalanítási jog és a házbérleti szabályok 25. §-ának rendelete által *); valamint az által is, hogy a bérlő elegendő ok nélkül nem lesz hajlandó magának a felmondás által fáradságot és költséget okozni.

Lehet, hogy valaki azt fogja a háztulajdonosok védelméül felhozni, miszerint a tulajdonost általában s így a háztulajdonost is vagyonának használatában, s annak lehetséges legnagyobb jövedelmeztetésében gátolni a tulajdoni jognál fogva nem szabad. De nem kell feledni, hogy a tulajdonjognak gyakorlata és használata a társadalomban korlátokat szenved, melyek szerint az nem terjedhet annyira, hogy másoknak jogait sértse, vagy veszélyeztesse. *Például:* a tulajdonjognak áthágása, s így jogtalanság volna, saját fegyverét mások sérelmére használni; saját házát mások károsításával felgyújtani, vagy azt lerontani, midőn annak használatához másnak joga van, stb.

Azonban eltekintve a szigorú jogosságtól, nem kell megfélemlíteni a mélytányosságról, mi a jognak szigorát enyhíti, a társadalomban élőknek érdekeit kiegyeztetni, s ezáltal azok közt a békességet, barátságos egyetértést, a kölcsönös segedelemre hajlamot előteremti, s így az emberiségnek közös céljához közeledést elősegíti.

A házbérleti szerződésnek természetét tekintve, sem lehet védeni amaz állást, melyet a háztulajdonosok a felmondást, illetőleg a behozott (méltán kérdezhetni: ki által és miként behozott?) szokás szerint elfoglalnak. Ugyanis a házbérleti szerződésnek célja egyrészt: a házhelyiségnek célszerű használata, másrészt pedig: a kikötött házbérnek beszedése. A bérleti szerződésnek természetét tekintve, tehát nem volna ok a háztulajdonos részéről felmondásra mindaddig, míg a bérlő a házhelyiséget célszerűleg használja, és a kikötött házbért rendesen fizeti; volna ok a felmondásra csak akkor, ha a bérlő a helyiséget célellesesen használja, s azáltal azt jobban rontja, mintsem az a célszerű használat mellett romolnék, vagy ha a helyiségnek célszerű használat mellett a házbért pontosan nem fizeti. (Folyt. köv.)

CSACSKÓ IMRE.

Türelmi napok.

(Respekt-Tag.)

Anglia nehezen tud megválni megszokott intézményeitől. Persze, mint leghatalmasabb kereskedelmi állam nem kénytelen az egész világ kényelméhez és kívánságaihoz simulni. Ugy tesz, mint az öreg gazdag emberek, kik fiatal ismerőseik és üzlettársaik célszerű ujitásait csak azért nem utánozzák, hogy avult sablonjuk által is azt bizonyítsák, miszerint cégük régi törzsöt, régi házat képvisel.

Pénzüik és tapasztalataik sokasága miatt kénytelenítettnek sokan bibéiket elnézni és túrni is.

A türelmi napokról már hónapok előtt akartam szólni, de értésemre esvén a lapokból, hogy e kérdés éppen az angol parlament elé van terjesztve, ezen sorok megírásával azért vártam maig, mert azzal a reménnyel kecsegtettem magamat, hogy az ezen intézmény elleni támadásomban a praktikus Angliára fogok hivatkoz-

hatni, mint mely ujabban is célszerűtlennek igazolandja a türelmi napokat az által, hogy megszünteti.

Az előterjesztés megbukott a parlamentben. De azért nem szűnt az meg célszerűtlen lenni a világ kereskedelemben, mert sok bajt és kellemetlenséget okoz.

Ha valakinek egy bizonyos összeget kell kapnia Londonban váltóalapján, és 2 nappal reá ugyanannyit köteles fizetni Párisban, beküldi váltóját egy londoni ügynökéhez, hogy az a neki járó összeget vegye fel Londonban, s küldje még az nap Párisba a kérdéses tartozás törlesztésére. Amde Londonban türelmi napok vannak, Párisban meg a code commerce 135. §-sa szerint nem. Ő tehát várni kénytelen három napig; neki meg nem várnak a kiszabott időn túl Párisban egy percig sem.

Valaki utazik Oroszországban *). Kiszámítja magának, hogy ezen és ezen napig Szt.-Péterváron marad, s ekkor onnét pontosan elindulván, egy bizonyos napon valakivel itt Pesten találkozik. Bécsből Pétervárra szóló váltót visz magával éppen azon napon lejárandót, melyen ő onnét tovább utazni akar.

Minden rendjén megy. Ő várakozása ellenére jól tölti idejét. A lejáratú napon már készen áll bepakolva, hogy tovább utazzék, és a kitűzött időben itt Pesten megérkezessen. Bemutatja az illető háznál váltóját, hogy a szükséges utiköltségeit fedezhesse ennek értékével. Egyszerre azon leverő választ kapja, hogy csak várjon 10 napig, míg a kiméleti napok elmúlnak. Tessék azután pontosnak lenni.

Ha nagyon is realis céggel van dolga, megkaphatja még az nap pénzét Oroszországban szokásos jó magas leszámítási kamat mellett, de ha közepszerű házzal van szerencsétlensége érintkezni, mely éppen nem rendelkezik felesleges pénzzel, vagy csupán annyival, hogy fizetéseit csak a mint illik, tehát a kiméleti napok végén és nem előbb képes fizetni, várhat ott pénzére szépen tíz napig.

Ilyen és hasonló körülmények eléggé feltűntetik a türelmi napoknak a pontosságra és kereskedelmi forgalomra való káros voltát.

Mivel pedig hazánk most már napról-napra sürűbben érintkezik a legtávolabbi világ részek országaival, nem lesz tán felesleges, ha előadom itt, hogy hol és mennyi türelmi napok vannak még elfogadva.

Azon államokban, melyekről nem teszek itt említést, nem ismernek türelmi vagyis várakozási napokat (Respekt-Tage).

A *Norvégiában* érvényes koppenhageni váltóeljárás szerint 8 nap; kivéve látra szóló váltókat.

Anglia és Amerikában 3 nap. Oly váltóknál azonban, melyek tetszésre vagy látva szólnak, nem járnak kiméleti napok. Valamint azoknál sem, melyek semmi lejáratútal nem bírnak, miután ezek látra szólóknak lenni tekintetnek. S ha a kiméleti harmadik nap ünnepre esik, az már az előző napon fizetendő.

Bilbao állam váltójoga közetkezőket rendeli:

45. §. Azon váltók, melyek bizonyos napra szólnak, ezen szavak hozzátételével, további haladék nélkül pontosan (sin mas término, prefixo), ugyanazon napon, mely rajtok kitéve van, lesz fizetendő.

46. §. Azon váltók, melyek 2, vagy 4 napra lát, vagy kelet után szólnak anélkül, hogy ki volna téve a váltón „további haladék nélkül“, vagy „pontosan“, csak nyolcz türelmi nappal birjanak“ stb.

47. §. Nagyobb világosság és tájékozás kedvéért határoztatik, hogy mind azon váltóknál, melyek ezen

*) Ezt lásd alább.

*) Nem egy hamar jöhet valakinek ugyanerre kedve. De példaképen hozom fel, mert üzleti dolgokban gyakran megtörténik.

hozzátételekkel „sin mas término“, vagy „perfixo“ nincsenek ellátva, ha abban a fizetési nap meg is van határozva, joga legyen a fizetőnek, azon kiméleti napokat igénybe vehetni, melyek ezen fejezetben meghatározvák.

48. §. Azon váltók, melyek 2, vagy 4 napnál hosszabb időre szólnak és ezen királyságból, Spanyolországból, az indiai birtokokból és gyarmatokból, és a portugáli királyságból lettek intézve, a benne kifejezett napokon túl még 20 kiméleti, vagyis tiszteleti napot igényelhessen, stb.

50. §. A Franciaországból bizonyos napra szóló váltók 14 napi kiméletet élveznek.

Dániában a v. e. 52. § a szerint 8 kiméleti nap van. (8 Löbedage).

Glarus cantonban a v. e. 8. §-ánál fogva 3 nap.

Az orosz v. e. 66. §-a szerint akár saját, akár idegen látra szóló váltóknál 3 napi várakozás van előszabva, egy bizonyos napra szóló váltónál pedig 10 nap.

Vásárra szóló váltóknál azonban nincsenek türelmi napok. (67. §.)

A St. Sebastiani v. e. 45—56. §§-ai szerint ott 10 kiméleti nap van.

A St. Galleni v. e. IV. fej. 4. §-a szerint bármily lejáratu váltóknál 6 kiméleti nap van előszabva. Kivétel van a látra és vásárra szóló váltóknál.

Mexikóban, úgy mint Bilbaóban, Lieflandban 6 nap.

Dr. FRIEDMANN BERNÁT.

Jogirodalom.

(Pénzügytan. Irta Dr. Matlekovits Sándor. Pest, kiadja Heckenast Gusztáv. 1868.) Valahányszor államtudományi irodalmunk egy rendszeres művel gyarapodik, mindinkább azon örvendetes jelenségről kell meggyőződünk, hogy a tudomány ezen felette fontos és a gyakorlati élettel oly szorosan egybefüggő ága nálunk is kezd behatódni tárgyalásban részesülni. A kik az államtudomány jelentőségét méltányolni tudják, s egyuttal irodalmunknak ez iránybani hiányait érzik, bizonyára félre nem ismerendik azok érdemeit, kik a tudás ezen ágának terjesztésében fáradoznak. — Azért nemcsak hasznost, hanem szükségést vélünk tenni, midőn a tudomány barátjait egy új könyvre figyelmeztetjük, mely az államélet egyik nagy fontosságu mozzanatát tüzi ki tárgyául.

A közgazdasági tudományok szorgalmas mívelője — Dr. Matlekovits Sándortól ismét megjelent egy dolgozat, mely a pénzügyi tudományt tárgyalja. A ki a szerző „Nemzetgazdaságtan“ című művét ismeri, csak megelégedéssel láthatja, hogy az államháztartás tudományának rendszeres kidolgozását megkísérlő író, ki jeles tehetséggel s alapos tanulmányokkal szabatos s világos előadást párosít. — Az előttünk fekvő munka tankönyvet képez, s így főképen azon követelményeket tartja szem előtt, melyeknek ily célra szánt dolgozatnak megfelelni kell. Hogy Matlekovits e követelményekkel tökéletesen tisztában van, mutatja rendszeres s praecis előadása, és azon körülmény, hogy minden világossága dacára nem tér el a szigorú tudományosságtól, mi által a pusztán népszerű tárgyalást — mely tankönyvekben a tudományos tanulmányoknak felette nagy kárára van, sikeresen kerüli. A szerző, mint mesterének — Kautz-nak méltó tanítványa, azon érdemre tarthat igényt, hogy közgazdaságtani kézi könyveiben a valódi tudományos módszer érvényesítésére törekszik, mi által az olvasó a felületes felfogástól távol tartatik, és mélyebb gondolkodásra ösztönöztetik, mi főleg tanulókra nézve nagy fontosságu. Másrészt a jelen műben nem pusztán szaporodását látjuk pénzügytudományi kézi könyveinknek, hanem abban több jelentékeny kérdésnek új szempontokból megoldásával, több téves nézetnek helyreigazításával találkozunk. Így Matlekovits ezen új műve azon tankönyvek mellett, melyekkel a pénzügyi tudomány terén birunk, méltó helyt foglal, és mindazoknak, kik e tudományban alaposan kívánják magokat tájékoztatni, hasznos szolgálatot teend. Hogy a könyv némely helyen csak a főelemekre terjed ki, azt azon körülménynek tulajdonítjuk, hogy szerző főleg a tanulók szükségleteit tartá szem előtt, kik a tanár előadásából nyerik a kívánt kiegészítést s bővebb felvilágosi-

tást. Egyébiránt a jegyzetekben foglalt idézetek sok tekintetben a szöveg bővebb magyarázatára szolgálnak; kétséget nem szenved azonban, hogy czélszerűbb lett volna, sok helyütt e bővítést — a mennyiben a dolog lényegére vonatkozik — mindjárt az illető szakaszokban megtenni, mi által azok szövege tökéletesebb, és némelykor a kellő összefüggést garáló idézetek mellőzhetők lennének. A szerző egyik főtörekvése — mint látjuk — a szabotosság, de kétségtelen, hogy azt a természetes határon belől kell alkalmaznunk.

Lássuk már most a mű tartalmát részletesen! Az általános fogalmak, s a pénzügytani könyvészet előrebocsátása után, melyek a bevezetésben foglalnak helyt, a munka anyaga három főreszben adatik elő, u. m. az államkiadások-, az államjövödelmek- és az államadósságról szóló tanokban. Különös dícséretet érdemel szerző azon rendkívüli szorgalma, melylyel a 15 lapra terjedő könyvészetet összeállítja, és azon pontossága, melylyel az illető munkákat osztályozá. Az államkiadásokat tekintve, szerző a szokásos — bár nem egészen helyes — osztályozást követve, a közszükséglet három főrovátát különbözteti meg: az udvartartásra, törvényhozásra s a kormányzásra tett kiadásokat, s hangsúlyozza az országos s helybeli kiadások közti különbséget; kevésbé tisztán van a rendes s rendkívüli szükséglet természete kiemelve.

Az államjövödelmek forrásait szerző az államgazdasági tevékenységében, a polgárok vagyonából vett adókban s az államhitelben találja, s e szerint az államjövödelem nevei: a dománialjavak, állami iparvállalatok, bányák, regalék, monopoliumpok, illetékek, adók s kölcsönök. Ezeken kívül említettnek még véletlen jövödelmek is. Tökéletesen egyetértünk szerzővel, midőn az állam jövödelem forrásaira nézve általában az érintett hármast osztályozást teszi; de szükséges lett volna a részletes jövödelemnek előleges elősorolása alkalmával az államhitelnek megfelelő rovatban tekintettel lenni arra, hogy az államkölcsönök nem mindig az állam hitellel alapszik. Az u. n. véletlen jövödelmekre nézve részünkről meg kell jegyeznünk, hogy azoknak addig, míg pusztán e nevezettel illetetnek, nincsen tudományos jelentőségük; de a haladás ezeknek is talált helyet a pénzügytan rendszerében, melyet majd fiscusi előjog, majd pedig az állam tiszta magángazdasága alapján foglalnak el. — Az állam magángazdaságát illetve, szerző általános elvként igen helyesen kimondja: hogy az csak ott és azon esetre jogosult, ha az egyes magángazdaságok valamely, a nemzetnek szükséges foglalkozásra nem képesek, vagy a foglalkozást úzni nem akarják. A domaniumok fogalmát csak az állam birtokában levő mezőgazdaság — illetőleg erdőszetrek használt telkekre alkalmazza, s így azoknak a szokottnál szűkebb értelmet tulajdonít. Szerző azok nézetét osztja, kik a domaniumok elidegenítését kívánják, természetesen azon óvatosságok megtartása mellett, melyeknek mellőzésével az elidegenítés káros lehetne. Ott, hol a domaniumok elidegenítése nem eszközölhető, czélszerű kezelésre figyelmeztet, és e tekintetben a domaniumok milyenségére való figyelem nélkül egyáltalán az idői bérletet ajánlja. Valjon lehet-e az államerdőkre nézve is az idői bérletet legczélszerűbb kezelési módnak nevezni?

A pénzügyi tudományban a legnagyobb zavarok egyikét az u. n. regalék idézték elő, melyek még mai napig is főakadályok, hogy a tudomány kellő rendszeréhez el nem juthattunk. Mig maga a regalék szokásos tana nem felel meg a tudomány igényeinek, újabb időben a regalék sajátságos érteményezése s osztályozása Steinnél a zavart tetemesen fokozta. E bajt egy újabb író helyes utmutatásához képest nem lett volna nehéz kikerülni az által, hogy a regalék, mint olyanok elejtendők s természetes jelentőségre visszavezetendők lennének. Szerző ezt nem téve, hanem „regalék“ czime alatt a szokásos tanokat követi, azok hiányait még az által szaporítva, hogy Stein osztályozását magáévá teszi. E körülményre már csak azért is kellett figyelmeztetnünk, mert jelenleg már a praxis is lassan-lassan belátja, hogy azon jövödelmek, melyek eddig „regalék“ nevezet alatt előfordultak, helytelenül nevezettek el. De ha már valaki szorosan akar a „regál“ nevezethez ragaszkodni, alig képzelhető, hogy ha az u. n. „regalék“ történetét ismeri, arra a gondolatra juthatna, hogy „regál“ alatt pénzügytani tekintetben még mást is lehetne érteni, mint tisztán jövödelemforrást, és ime Stein elhitette magával, hogy léteznek nemzetgazdasági (!) regalék is! és miután Stein kétségkívül nagy szaktudós, azért történhetett, hogy példáját mások is követték. Így szerző szerint a regalék céljuk tekintetében közgazdaságiak, pénzügyiek és rendészetiakra osztatnak. A közgazdasági regaléknál a főcél nem a jövödelem, hanem nemzetgazdasági

értekek igénylik, hogy az állam akkor is üzze e regalékat, ha veszteséggel járnak. E rovatba tartoznak a pénzverés, a posta, a távirat- és a vaspályaregál. A posta regalitását szerző különösen a levél- és csomagszállításra kívánja alkalmazni, az első főleg a levélhítek megőrzése végett. Hasonló okból pártolja a távirati regalát is, de a vasutit csak feltételesen helyesli. A lottoregalának (mely itt, mint Steinnel csak erőszakolva sorolható a közgazdasági (!) regalékhoz) megszüntetését ajánlja, mert a népet a játékszenvedélyre ingerli, és mert munka nélkül kívánván a lottójátászó gazdagga lenni, a lustaságra ösztönöztetik. Különösen veszélyes a kis vagy a számlotto, mivel ez által a játékkedv éppen a legszegényebb osztálynál keltetik fel. Pénzügyi regalék: a bányaregál, sógyedáruság, dohánygyedáruság, halászati és vadászati regal. A bánya- és sóregál határozottan rosztaltatik, s igen jól mutatja szerző, hogy a sógyedáruság főleg a szegényebb sorsuakat sújtja. A dohány megadóztatása ellen kifogást ugyan nem tesz, de a dohánygyedáruságát károsnak mondja, főleg ott, hol a dohány jelentékeny ágát képezheti a nemzeti jövedelemnek. A rendészeti regalékat — salétrom-lőporregált nem látja elégségesen indokolva.

Illéteknek szerző azon bevételeket nevezi, melyeket az állam külön szolgálatokért az ezen szolgálatokat élvezőktől szed, és az illetékek természetének helyesebb felfogását látjuk abban, hogy szerző arra figyelmeztet, miszerint azok az illető állam-szolgáltatásokra tett költségeknek csak részbeni fedezésére szolgáljanak. A gyakorlatban divatozó uti, hid- és vízvámokat nem, mint közönségesen történik, a regalék közt, hanem igen czélszerűen az illetékek rovatában találjuk; azonban az illetékek ezen neme szerző szerint nemzetgazdasági szempontból nem helyeselheto.

A tulajdonképi adókat szerző a következő osztályzat szerint tárgyalja: *vagyona vetett adó, jövedelmi, fogyasztási adók és vámok*. Általános elvül azt állítja fel, hogy a legigazságosabb adóztatási mérvnek látszik az egyesek által élvezett s államnyújtotta előnyök nagysága, vagyis mindenki azon arányban köteles adót fizetni, melyben az állam tevékenységét igénybe vette; de ezen elv gyakorlati kivihetlensége az államot az egyes polgárok *vagyoni erejére* utalja, mi által az adózás főelve ugy alakul, hogy mindenki képessége szerint adózzék. Az adó kivétel sarkalatos elveit tekintve, Smith Ádám tanát követi azon kiegészítéssel, hogy az *általánossági* s azon törvényt, miszerint a *tiszta jövedelem* képezzé az adóforrást, s az adók az erkölcsen s jogossággal legyenek összhangzásban, különösen hangsúlyozza. Így a jövedelem számbavétele nélkül pusztán a vagyona vetett adót nem pártolja, s a *progressiv* adót általános elvként nem ajánlja; ez utóbbi helyett azon fontos, újabb időben mindinkább terjedő igényhez látszik hajolni, hogy az u. n. *létfelmium* adón entes maradjon.

Alapos szakismerettel értekezik a telekadóról, melynek legczélsebb kivetési módjával a *katasztróvizrost* tekintti, s igen alaposan czáfolja azon ellenvetéseket, melyek a kataszter ellen tétetnek. Kevésbé győződhetünk meg azon érvek helyességéről, melyeknek alapján szerző a jelzálogi terheknek a telekadó kivételénél való tekintetbevételét nem pártolja, — ellenben igen helyesen mondatik, hogy a telekadó, mint az államszükséglet fedezésére szolgáló közeg, e szükséglet szerint változó legyen. Az *épületadónál* — melynek tárgya nincs elég élesen körülvonható — a szokásos házber — s házosztályozási módszert helyesli. A fényűzés kedvéért szolgáló épületeket a legmagasabb jövedelmet hozó lakházak sorába kívánja osztályoztatni, mezőgazdasági épületek külön épületadó alá ne vonassanak, hanem a telek, melyen ez épületek állanak, a telekadó alá eső földek legjobb osztályába soroztassanak, s így adóztatandók meg; műhelyek s gyárak, körülményekhez képest majd házber — majd iparadó alá vétessenek. Az *iparadóra* nézve szerző azon helyes megjegyzést teszi, hogy miután az „ipar” szó igen tág fogalom az egyes pénzügyi törvényhozásoknak részletesen meg kell határozni, mily foglalkozásokat sorolnak az iparhoz, s e tekintetben a tőke segélyével rendes foglalkozásként üzött termelési ágat mondja az iparadó tárgyának; de egyuttal félreértések elhárítása végett e szabály kivételeit is felemlíti. Ezen adó kivételének legczélsebb módját a jövedelmebecslésben találja, mely a jövedelmezőség bizonyos ismerjelei alapján fogantatandó. A *munkabéradót* csak annyiban helyesli, a mennyiben ez a munkás, illetőleg családjának életfentartására okvetlenül szükséges munkakeresetet nem éri. Az államhivatalnokok jövedelme, miután ennek szaporítása nem a hivatalnok vállalkozási szellemétől függ, kisebb arányban terhelendő, mint egyéb jövedelmek. A *tőkejövedelem* czélszerű megadóztatásának nehézsé-

geit ismerve, szerző az önbevallással egybekötött jövedelmebecslést ajánlja azon eszköznek, melylyel a jövedelem legsikeresebben kipuhatóltathatik. A *jövedelmi* adót, mint általánost, elveti, és csak a kiegészítő jövedelemadót pártolja. A fejadóban igazságtalan intézkedést lát, mely azáltal, hogy egyenlő, ép a szegényebbeket sújtja leginkább.

A *fogyasztási* adókra nézve szerző mindenekelőtt figyelmeztet, hogy hibás ezen adókat egyáltalán *indirecteknek* nevezni; azonban mi úgy tartjuk, hogy ezen hiba csak akkor áll, ha a nevezett adók közvetett voltát szerző értelmében veszszük, mert nem abban fekszik a fogyasztási adók közvetettsége — miben közönségesen kerestetik — hogy más személytől szedetnek, s más által viseltetnek, hanem abban, hogy az adózók jövedelme nem közvetlenül — mint a becsadóknál — hanem a kiadásban, tehát *közvetve* éretik általuk. Illetve a fogyasztási adók alkalmasságának kérdését, szerző azokat okszerű rendezéssel mellett helyeseknek véli. Különös feltétel gyanánt kívánja, hogy elsőrendű szükséglet fedezésére szolgáló cikkeknek nem kell megadóztatni, hanem olyanokat, melyek nagy terjedelemben fogyasztatnak s még sem nélkülözhetlen élelczerek, p. dohány, tea, bor stb. Nem érthetünk egyet szerzővel, hogy az eddigi téves felfogást követve, *egyes* vagy *közvetlen* fogyasztási adóról szól, mivel az u. n. közvetlen fogyasztási adók egyrészt *nem is fogyasztásiak*, másrészt pedig fenebbi megjegyzésünk szerint *ép oly közvetettek*, mint a *tulajdonképi* fogyasztási adók. Hogy szerző daczára annak, hogy az u. n. lakásadó árnyoldalait ismeri, annak helytelenségét miért nem nem akarja egyenesen kimondani, nem értjük; ellenben dicsérnünk kell azon határozottságát, melylyel a husadót elítéli. Igen jól mondja, hogy ezen adó elsőrendű szükséglet fedezésére szolgáló élelmi szert ér, s ennelfogva *czélszerűtlen*, másrészt a szegényebb sorsuakat inkább sújtja, mint a gazdagokat, s azért *igazságtalan*. Miért nem nyilatkozik oly határozottan a *sóadó* felett, s miért nevezi a sóadót csak czélszerűtlennek, miért nem egyszersmind igazságtalannak is? — A dohányt, bort, sert, pálinkát s cukrot czélszerű adótárgyaknak tekinti, mi mellett azonban figyelmeztet azon körülményekre, melyek a bor- és seradónál tekintetbe veendő, hogy az adó kivételben igazságtalanságok el ne követtessenek.

A belföldi forgalomra vonatkozó fogyasztási adórendszer tárgyalása után áttér szerző a *vámokra* (határvámokra). A kiviteli váموkat sem nemzetgazdasági, sem pénzügyi szempontból nem helyesli, az *átviteli*eket pedig *jogosultaknak* mondja ugyan, de miután a szállításnak megdrágítása a szállítókat más utaknak választására kényszeritheti, e vám az országot az átszállításnál élvezett előnyöktől megfoszthatja. Legyen szabad itt megjegyeznünk, hogy azon érvek, melyeket szerző az átszállító váموk jogosultsága mellett felhoz, annál kevésbé helytálló, mivel egyrészt az ország utjainak használásáért a nélkül is másnemű illetékek: uti-, hid- vagy vízvám fizettetik, másrészt pedig a szállítás alatt élvezett államvédelem czime alatti illetékszedés még csak oly időkben tekintetett igazságosnak, midőn a pusztá államérdek a társadalmi érdekeket háttérbe szorították. A *beviteli* váموknál, melyeknek csak pénzügyi oldala vétetik itt különös tekintetbe, czélszerű elrendezés ajánltatik, mely tekintetben főkövetelményül hangsúlyozza szerző, hogy a beviteli vám tárgyai a belföldi fogyasztási adórendszerben foglaltakkal összhangban legyenek. A megvámozás mértékéül legigazságosabbnak tekinti az áruk *értékét*, de azon nehézségnél fogva, melylyel az érték vám alkalmazása jár, a *sulyvámot* praktikusabbnak tartja.

Az *államhitel* s *államadóssági* ügy mindenestre kimerítőbb tárgyalást igényelne, mint a minőt szerző alkalmaz, mert különben még e tan elemei sem juthatnak teljes előtűntetésre. Így az államhitel fogalomhatározatát s a közádósság lényegének kiemelését nem látjuk kellőleg méltányolva. Az államadósság hatásai sincsenek oly pontosan egybe állítva, hogy tökéletes ítéletet képezhessen magának az olvasó a fellett, valljon mikor s mily feltételek alatt helyeselheto az államkölcsonök? Hogy ezen hiány nem pótolttatik a 159. §. jegyzetében tett észrevétel s s Dietzel, Stein meg Pfeifferből idézetek által, azt a figyelmes olvasó csakhamar észreveendi, mert míg ezen idézetekben az államadósság magasztaltatik, addig a 159. §. szövegében az adósság árnyoldalai hangsúlyoztatnak, s a következő §-ban az mondatik, hogy „nagy adósság az államot különböző céljainak valóításánál gyakran akadályozza.” Azon feltételek, melyektől az államhitel függ, nincsenek szabatosan megkülönböztetve azoktól, melyek a magánhitelt megalapítják, e megkülönböztetés pedig felette fontos. — Alaposabban tárgyalttatnak az állam-

adósság nemei, és helyesek azon észrevételek, melyek a törlesztésre nézve tételnek.

— g. —

K ü l ö n f é l é k.

(A budapesti ügyvéd-egylet 1868-ik évi működése.)

I. Az első szakosztály (magánjogi) megállapította ügyrendét, miután elnökül *Várady* Károly, jegyzőül dr. *Schnierer* Gyula választott, kiküldött egy ötös bizottságot a munkálkodási terv kidolgozása végett (mely azonban maig jelentést nem tett), megbíráltatta *Kovács* Zsigmondnak „az árvagyám” című munkáját, kiküldött egy bizottságot a költségvetés és könyvszükséglet megállapítása végett, egy másodikat „családi tanács” kiviteli módozatának megállapítása céljából, és egy harmadikat a „telekkönyvi anyagi törvény” megbírálására, mely bizottságok épen jelenleg működnek.

II. A második szakosztály (váltó, kereskedelmi, tengerészeti és nemzetközi magánjogi) megválasztván elnökül *Kár* Mátyást és jegyzőül Dr. *Apáthy* Istvánt, megállapította ügyrendét és munkálkodási tervét, kiküldött egy bizottságot a költségvetés és könyvszükséglet megállapítása végett, egyet „az anyagi váltójog iránti reformjavaslat” című munka megbírálására, és egyet az „anyagi váltójog alapelveinek” megállapítása végett, mely bizottságok jelenleg is működnek; választott két előadót az irodalmi szakmába, végül beosztotta összes tagjait három bizottságba, a szakosztály szakmájába vágó törvénykezési hiányok orvoslása, a szokásjogi adatok gyűjtése és a bírósági eljárás szabálytalanságainak megszüntetése céljából; e bizottságok azonban maig meg nem alakultak, az előadók pedig eddig jelentést nem tettek.

III. A harmadik szakosztály (büntetőjogi és perrendtartási, és börtönügyi) elnökül *Kralitz* Kálmánt, jegyzőül Dr. *Mátyus* Aristidet választotta meg, megállapította ügyrendét és munkálkodási tervét, kiküldte két tagját az országos statisztikai bizottságba, kiküldött bizottságok: a költségvetés és könyvszükséglet megállapítása végett, választott egy előadót a statisztikai adatok előterjesztésére, egyet az irodalmi szakmára, kiküldött egy bizottságot a „playdoyer”-k rendezése tárgyában, és egyet a jogszokások adatainak gyűjtésére, mely két bizottság eddig jelentést nem tett, mint a statisztikai előadó sem.

IV. A negyedik szakosztály (bírói szervezeti, magánjogi, perrendtartási és jogtanulmányi) megválasztván elnökül *Pósfay* Károlyt és jegyzőül Dr. *Siegmund* Vilmost, megállapította ügyrendét, megbíráltatta és tárgyalta a „perrendtartási törvényjavaslatot”, és a „bírói szervezeti javaslatot”, felszólalt emlékiratilag a „bélyeg és illeték, valamint a jövedelmi adó törvényjavaslat” némely rendelkezései ellen, kiküldött egy bizottságot a költségvetés és könyvszükséglet megállapítása végett, és egyet az „ügyvédrendtartás” kidolgozására, mely épen most fejezte munkálkodását, s így e szakosztály működése volt a legkiterjedtebb, és foglalkozván eddig egyedül konkrét törvényjavaslatokkal s fejezén be az összes elébe tűzött munkákat részint bizottságai által, részint teljes üléseiben.

V. Az egylet rendes ülésein tárgyalattak és elfogadtattak a negyedik szakosztály emlékiratai a bélyeg és illeték, és a jövedelmi adó törvényjavaslatok, valamint a perrendtartás tárgyában is; bejelentettek *Hinka* könyvadománya, valamint a debreczeni ügyvédegyletnek a kölcsönös érintkezést tárgyzó átirata.

VI. Az egylet közgyűlésein szinte tárgyalattak és elfogadtattak a negyedik szakosztály felterjesztései, kiküldettek bizalmi férfiak az adókimutatási bizottságba, és felvételre a választmány elutasító végzésének megszüntetésével, Dr. *Barrach* Benedek az egyleti tagok sorába.

(A magy. tud. akadémia) m. évi decz. hó 14-kén tartott ülésében *Tóth Lőrincz* ur az elhunyt *Zádor György* — az akadémia volt rendes tagja — felett szelleműs emlékbeszédet tartott. A szavak szívből eredtek és szívből szóltak.

Zádor (eredetileg *Stettner*) *György* Dukán Vasvármegyében született 1799. júl. 3-án. Atyja katona volt, és később mezei gazda lett; becsületes magyar nemes ember volt csekély vagyonnal és meghalt 1806-ban. A hátrahagyott árvákat anyjuk nevelte. *György* első iskolai oktatását Kőszegen nyerte, aztán Pápra és végre Győrbe ment, s ez utóbbi helyen végezte jogi tanulmányait. Az 1818-ki évben Pestre rándult és itt kapta meg 1821-ben ügyvédi oklevelét. Már kora ifjúságában szépirodalmi munkákkal foglalkozott. *Kazinczyval* — kihez azon időben az ország minden törekvő ifja csatlakozott, — már

Pápan létekor levelezésben állott. Pesten tagja lett azon irodalmi körnek, melynek lelke *Kisfaludy Károly* és *Vörösmarty* voltak. Ő azonban nem élhetvén meg saját vagyonából, állomás után kellett néznie. Barátja *Fábián Gábor* bemutatta őt a *Bohus* családnak, és *Zádor* nemsokára mint e család ügyvédje, *Világosban* lakott. Azonban itt is csak szűken élhetett. Világost tehát elhagyva, *Komáromba* ment, a hol is az ottani főbírónak, *Thaly Istvánnak* leányát nőül vette. 1832-ben ismét Pesten találjuk *Zádort*, a hol mint gyakorlati ügyvéd működött, mellékesen azonban szépirodalmi és kritikai munkálatokkal is foglalkozva, és szorgalmasan irogatva a barátjai által szerkesztett lapok és zsebkönyvek számára. Szépirodalmi munkálataival csak szerény helyet foglal el barátai és kortársai közt, mint kritikusnak azonban hallhatatlan érdemei vannak, mert minden pártoskodás nélkül, nagy igazságszeretettel és mély értelemmel harczolt ő az előítéletek, a tulbizakodottság és mindennemű tévely és terdeség ellen, s így *Zádorban* a magyar irodalmi független kritikának egyik alapítóját tiszteljük. Ő ezen kritikát önönmaga ellen is fordítá, és nemsokára azon meggyőződésre jutott, hogy neki nincs benső hivatása a költészethez. Ezután egész erélyvel a jogi tudományokat iparkodott sajátjává tenni, s csakhamar gyakorlatilag is megmutatta szakavatottságát e téren. Irodalmi működésének egyik főérdeme az, hogy különös ügyességet tanúsított műszavak alkotásában, mert a tőle és *Zsoldos Ignác* által alkotott törvénykezési műszavakat mai napig sem tudjuk jobbakkal pótolni. 1832-ben *Sáfr Imre* váltójogát adta ki magyar nyelven; ez az általános váltójognak jegyzetekkel ellátott fordítása volt ugyan, azonban általa nyert különös fontosságot, hogy alapjául tekintendő azon magyar váltójognak, mely az 1840-ki országgyűlés által hozatott. Ugyanazon évben a pápai református collegiumhoz a jog tanárává neveztetett ki *Zádor*, ott is oly erélyvel és eredménytel működött, hogy nemcsak hitsorsosainak, hanem az egész országnak általános elismerését vívta ki magának. A magyar akadémia már alakulásánál levelező tagjává választotta őt, 1835-ben pedig annak rendes tagja lett. 1848-ban kilépett *Zádor* eddigi szerény működési köréből, mert az akkori igazságügy-miniszter, *Deák Ferencz*, őt a pesti váltófelügyelőség elnökévé nevezte ki. *Zádor* mély ismereteit a jogi szakban, alapos irodalmi és klasszikai műveltségét, részrehajlatlanságát és jellemzőlárdságát az abszolút kormány idegen tagjainak is el kellett ismerniök és méltányolniök. *Zádor* ki is neveztetett. 1851-ben a soproni kerületi törvényszék elnökévé, 1855-ben pedig a bécsi legfelsőbb semmisítő-törvényszék tagjává. Helyreállítván Magyarországon a kir. curia, *Zádor* ezen legfelsőbb tribunálnak tagja lett és mint septemvir általános becsülésben és elismerésben részesült.

Szónok itt azon magas tekintélyt emelé ki, melyben állott azelőtt a k. curia Magyarországon és mint ásatott alá lassanként ezen tekintély. Továbbá egy bírónak eszményképét ábrázolá, mely után *Zádor* mindig törekedett, ki nemcsak egyoldalú jogász volt, hanem alapos jogi ismeretekkel egy philosophiailag és klasszikailag kiképzett műveltséget is tudott összehangzólag megegyeztetni. *Zádor* meghalt 1866-ban augusztus 17-én. Ő alacsony állásból csakis önszorgalma által, minden pártfogottság nélkül a bírói hivatal legmagasabb polczáig jutott és nem igen kedvező vagyoni viszonyok közt mult ki. A meggazdagodás mesterségéhez soh'sem értett; mert bizonyos információk iránt mindig megközelíthetlen volt.

(A báni méltóság története.) *Korbulyi Imre* jelenleg a győri jogakadémián segédtanár, a magy. kir. egyetem által kitűzött jogtörténelmi pályakérdésre („Fejtsék ki a báni méltóság eredete s hatásköre stb.”) egy pályakoszorozott munkával felelt, melyet nem rég kinyomatott. — Előadja a bának hatáskörét törvénykezési, közigazgatási és honvédelmi tekintetben, évről évről lajstromban nyújtja azok névjegyzékét, teljesebben, mint azt eddig közzögi és történeti műveink tették.

Számos vitás pontokat felderít, így például élénk adja, mint történt az, hogy Magyarország négy megyéjétől u. m. *Pozsega*, *Szerém*, *Verőcze* és *Valpótól* megfosztatott, és a slavoniai név alá került. Érdekes azon fölfedezése, hogy hajdan külön báni tábla létezett *Horvátország* számára, melynek székhelye *Knin* (*Tinnin*) volt, és külön a magyar törvények és szokások szerint kormányzott *Slavoniában*, melynek székhelye *Zágráb* volt. Ebből kitűnik, hogy a régi *Horvátország* a magyar korona mai határain kívül keresendő. — A munka közfigyelmet érdemel.

(Cseh sajtóperek.) Az összes cseh journalistika el van halmozva sajtóperekkel. Majdnem minden (19) cseh lap kapott

sajtópert, s ezek közt a „Narodni Listy“ és „Nar. Novin.“ 60—60 sajtópert kaptak. Az összes cseh lapok száma 300-ra rug, melyek csak részben vannak eddig elintézve.

(Az éjszakkémet szövetség évkönyvei) Berlinben Koller jogtudor szerkesztése alatt jelenik meg „Archiv des Norddeutschen Bundes u. des Zollvereines“ cím alatt egy fontos és érdekes évkönyv az éjszakkémet szövetség és a vámegylet államközigazgatásjoga és diplomáciája számára, érdekes mellékletekkel, melyek más államok alkotmányait és törvényeit tartalmazzák. Az évkönyvek programjukban hármas feladatot tűznek ki: I. Az éjszakkémet szövetség s a vámegyletre vonatkozó okmánydarabok hiteles összegyűjtését. II. Az éjszakkémet szövetségre s a vámegyletre vonatkozó diplomáciai jegyzékek teljes közlését. III. Az összehasonlító alkotmány- és törvényisme előmozdítását az osztrák, francia és angol törvényhozás tekintetbe vételével.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közl: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Francia jogirodalomból

mult évi július- és augusztusban megjelent művek.

Fabert, L. — Le Procès du comte Henri de Rochefort, ou les égoutiers du journalisme.

Faure, E. — Les Potentats de la démocratie. Lettre à MM. J. Favre, Marie, Gargier-Pagès et Carnot.

Gneist, R. — La Constitution communale de l'Angleterre, son histoire, son état actuel ou le self-governement; traduit sous la direction de l'auteur, par Th. Hippert.

Guinier, T. — Réalisme social. Projet de société pour généraliser le crédit.

Herold, F. et P. Jozon. — Manuel de la liberté individuelle. 2-e édition.

Hoffman, J. B. — Code pénal belge, édition collationnée sur le texte officiel, précédée d'un tableau de concordance.

Hugentobler, A. — Extinction du paupérisme. 2-e édition.

Istruction générale sur le service des postes. Direction générale des postes. Juillet 1868.

Le Barrois d'Orgeval, R. — La propriété littéraire en France et à l'étranger, son histoire, sa législation, suivies de conventions internationales conclues jusqu'à ce jour avec les principaux Etats de l'Europe.

Léger, L. — Les Slaves en 1867. Agram et les Croates.

Lepage, A. — Henri Rochefort et la Liberté de la presse.

Lestiboudois, J. — Etude sur les lois modificatives du Code pénal promulguées depuis l'empire.

Lettre à Son Exc. M. Bourée, ambassadeur de France à Constantinople, sur le droit de propriété en Turquie.

Levasseur, E. — Cour d'économie rurale, industrielle et commerciale, précédé des notions fondamentales de l'économie politique. 1-re partie. Les notions fondamentales de l'économie politique.

Libéralisme (du) exclusif ou Etude sur système de l'exclusivisme considéré au point de vue de l'esprit national et de la constitution; suivie d'une lettre sur la mission du libéralisme publiée par l'Echo du Parlement du juillet 1863.

Minck, Mme P. — Le Travail des femmes, discours.

Moriceau, A. — Droits des pêcheurs à la ligne flottante, suivis d'instructions sur les différentes pêches à la ligne. 7e édition, contenant la loi du 31 mai 1865 et le règlement du 25 janvier 1868 uniforme pour toute la France.

Nolet de Brauwere van Steeland, J. — Le Pan-Germanisme et la Revue Flamande „de Toekomst.“

Nouvelle loi sur l'armée; précédée de la loi de 1832.

Nypels, J. S. G. — Le code penal belge interprété, principalement au point de vue de la pratique, par ses motifs, par la comparaison des nouveaux textes avec ceux du code de 1810.

Opposition (l') et les candidatures officielles. Juin 1868.

Ordioni, C. — Manuel de législation usuelle, contenant les principaux textes relatifs au droit public et administratif au droit privé (civil et commercial), au droit pénal et au droit industriel, avec des explications.

Palagio, M. R. et R. M. de la torre. — (Histoire du pro-

ces et de la fin tragique de l'archiduc Maximilien d'Autriche; traduit de l'espagnol par R. Quignones.

Pont, P. — Explication des Tit. XVIII et XIX, liv III. du Code Napoleon, contenant l'analyse critique des auteurs et de la jurisprudence. T. 11. Commentaire-Traité des privilèges et hypothèques et de l'expropriation forcée, mis en rapport avec la loi sur la transcription.

Prince (le) Napoléon en Allemagne et en Turquie.

Péocés de M. A. Wolff. Jugement, condamnation des prévenus. Tribunal de la Seine Police correctionnelle.

Procès-verbaux des séances du Sénat. Année 1868. T. 3. 4. Du 11 février au 24 avril et du 27 avril au 15 mai.

Proost, M. F. F. E. — Recherches sur la législation des jugements de Dieu, principalement en Belgique et accessoirement dans les principaux pays de l'Europe.

Proudhon, P. J. — Les majorats littéraires, examen d'un projet de loi ayant pour but de créer, au profit des auteurs, inventeurs et artistes un monopole perpétuel. La fédération et l'unité en Italie. Nouvelles observations sur l'unité italienne. Les démoarates assermentés et les réfractaires.

— — La Révolution sociale démontrée par le coup d'Etat du 2 décembre. Le Droit au travail et le Droit de propriété. L'Impôt sur le revenu. Nouvelle édition.

— — Des réformes à opérer dans l'exploitation des chemins de fer et des conséquences qui peuvent en résulter soit pour l'augmentation du revenu de compagnies, soit pour l'abaissement des pris de transport, l'organisation de l'industrie voitiurière et la constitution économique de la société. Nouvelle édition.

— — De la justice dans la révolution et dans l'église. Nouvelle édition.

— — Idée générale de la révolution au XIX-e siècle. Nouvelle édition.

— — Avertissement aux propriétaires. — La célébration du dimanche. — Plaidoyer devant la cour d'assises de Besançon. — De la concurrence entre les chemins de fer et les voies navigables. — Le Miserere. Nouvelle édition.

— — Solution du problème social. Nouvelle édition.

Robert, Ch. — Les améliorations sociales du second empire.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradai és kassai ügyvédi egyletek
közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar kir. curiai ítéletekkel.

Előfizetési feltételek:

Félévre (január—június) 6 frt.

Negyedévre (január—márcziás) 3 frt.

A t. gyűjtöket minden tíz előfizető után egy tisztelet-példány illeti.

☞ Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetéseik idejében beküldése kérik. — Az előfizetési pénz- és reklamációkat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: Értesítés. — Adatok a bűnügyi statistika elméleléhez. — Észrevételek, a Pestvárosa bel- és külterületére nézve 1868. augusztus 5-én és 6-án megállapított lakbérleti szabályok felett. Csacsó Imrétől. — Türelmi napok. (Respect-Tage.) Dr. Friedmann Bernáttól. — Jogirodalom. — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Adatok a bűnügyi statistika elméletéhez.

(Vége.)

Már előbb említettük, hogy az érdekes momentumoknak egész sorozata tűnik fel, ha a közlött statistikai kimutatást kimerítőleg vizsgáljuk. A nem szerinti összehasonlításból származott eredményt már tárgyaltuk, vessünk most egy futó pillantást azon eredményre, melyet akkor nyerünk, ha az elítélteket életkoruk szerint állítjuk össze.

Ha a már közlött statistikai tabellából — a könynyebb összehasonlítás kedvéért — eltérünk, és az ember életkorát három időszakra osztjuk, u. m. azon időszakra, mely a 20-ik, a 40-ik és végre, a mely a 40-ik éven túl terjed, akkor azon eredményre jutunk, hogy az első osztályhoz tartozók közül 84, a másodikhoz tartozók közül 197, és végre a harmadikhoz számítandók közül 118 itéltetett el. Poroszország polgári népességének létszámáról szóló, az 1864-iki népszámlálás alapján történt statistikai kimutatásnak olvasása által pedig azon meggyőződésre jutunk, hogy az egyes időszakokban történt elítélések száma nincs helyes arányban az azon időszakban élő egyének létszámával.

A 20-ik évig élt: 8.604,393, a 40-ik évig: 5.576,545 és a 40-ik éven túl: 4.715,913 személy.

Jogosítva hiszszük magunkat arra, hogy a fentebbi számoknak egymáshoz viszonyát egyszersmind mértékadóul vegyük azon kis — 55,822 lakossal bíró — kerületre, a melyben az elméletünknek alapul fekvő elítélések történtek.

Mig e szerint az első osztályhoz a legtöbb egyén tartozik, addig, a mint ez tabellánkból kitűnik, ez osztálybeliek közül legkevesebben itéltettek el, és mig a második és harmadik osztályhoz tartozó egyének létszáma körülbelül ugy viszonylik egymáshoz, mint 5 a 4-hez, addig az elítélések száma nem felel meg ezen proportionnak, hanem a harmadik osztály javára dől el.

Nem a véletlen az, mely ezen számokat egymáshoz fűzte és egymás mellé állította, hanem természetes kifejlése és szoros consequentiája azon viszonynak, mely a bűn és az életkor közt létezik. Nézetünk igazságának alaposabb bizonyítására azon befolyást kell közelebről fontolóra vennünk, melyet az életkor a vétke és büntetésre méltó cselekedetekre gyakorol.

Valószínűleg azon ellenvetés fog tétetni, hogy elméletünk egy terméketlen szántóföld műveléséhez hasonlít, s hogy gyakorlati haszna nehezen lesz. Erre azonban azt bátorkodunk válaszolni, hogy ez talán egyrészt a figyelmet a büntetettre leginkább hajló életkorra fogja fordítani, másrészt pedig azok érdekét fogja fölkelteni, kiknek a nép neveléséről kell gondoskodniok, vagy a törvényellenes cselekedetek okait kutatniok.

Valamint egyáltalában minden tettnek, ugy a bűn-

tető-bírónak ítéletét magára vonó minden vétségnek is két stádiumon kell keresztül mennie, a melyek közül az első a cselekvő személy belső világából veszi eredetét, a másik ellenben a külsőből. Az első stádiumban keletkezik, kifejlik, s megéri az, hogy aztán a világba, a tények körébe lépjen. Mindkettőben hasonlitania kell egymáshoz, és mint ténynek csak azon alakot szabad fölvennie, a melyben már az első stádiumban mutatkozott. A véghez vitt tettek mintegy tükrének kell lennie a tettes belső eszmei-világának.

Jogsérelmek tehát, melyek a két stadiumnak csak egyikében lépnek fel, mint olyanok, a fenyítő-törvény hatáskörén kívül állanak. Ha a jogsérelem oly módon vitetik véghez, hogy a tett egy harmadik jogát nem sérti meg, — ha p. o. A. B-től egy tárgyat el akar lopni, s a tett véghezvitele után kitűnik, hogy e tárgy A-nak *jogos tulajdona* volt, — a büntető bíró ép oly kevésé foghatja a gondolatot kérdőre vonhatni, mint a jogsérelemnek nem vélt, csak a véletlen által azon körbe jutott tettet.

Ezen szabály alól nem képeznek kivételt a büntetésre méltó könnyelmű tettek sem, mert büntethetőségükhöz megkívántatik, hogy a jogsérelemként föllépő tett, az eszmei-világnak első stadiumán menjen keresztül, s mint jogsérelem gondoltassék, bár a körülmények tévutra vezető számba vétele által, a bűnös tetteinek következményei iránt, reményében csalódhatik.

Mindkét stádium időre nézve egymástól különvált és önálló; köztük időtartam fekszik, ha még oly rövid és alig észrevehető is az, s hogy egymással kapcsolatba jöjjenek, bizonyos közvetítés szükségeltetik.

Ezen közvetítés az ember akaratában fekszik, ez a gondolatot tetté változtatja, és a jelenséget a belső világból a külsőbe vezeti. Az akarat a gondolatot szükségképen föltételezi, mert nem létezhetik e nélkül. Az akarat azonban nem azonos a gondolattal, mert ez utóbbi fenállhat az előbbi nélkül.

Akarat és gondolat tehát azon két tényező, melyek összműködésének eredménye a tett.

Az, hogy bir-e, és ha igen, mily befolyással bír az életkor az akarat és tetteire, azon kérdés, melyet most megoldani szándékunk. Ha mindkettő egyenlő mérvben és egyenlő erővel volna jelen az emberi élet mindegyik szakában, akkor az elítélések száma bizonyára minden egyes stádiumban a megfelelő lélekszámmal volna arányos. A különböző körülmények azonban, melyek reájok működnek, egyrészt más idomot és formát adnak az eszmei-világnak, s másrészt az akaratnak erejét és erélyét modifikálják, s e körülmények szoros kapcsolatban vannak az ember életkorával.

Ezek sorából *hármát* emelünk ki, melyek a legnagyobb befolyást gyakorolják az eszmei-vilgára és az

akaratra t. i. a szellem műveltsége, a test fejlettsége és végre az ember vágyai és szenvedélyei.

1. Arra, hogy az akarat egy jogsérelem elkövetésére irányuljon, szükséges, hogy e jogsérelem a tettes belső világából vegye eredetét, ott érlelődjék, vagyis, hogy mint jogsérelem gondoltassék, csakis a jónak és rossz-nak, a jogosnak és jogtalanak felismerése szolgálhat a jogsérelem keletkezésére a gondolatnak alapjául. A hol ez hiányzik, ott ölthet ugyan oly alakot a gondolat, a mely önmagában jogsérelemnek mutatkozik, de mint-hogy arra nézve hiányzik a jognak próbaköve, már keletkezésében el fogja veszíteni a *büntetésre méltó* jogsérelemnek jellegét.

A jogos és jogtalan közt létező különbségnek felismerése, mely mintegy öntudatlanul a gyermek lelkiismeretében is létezhetik, csakis a kor előhaladtával lép öntudatosan előtérbe, ez azonban az ember egyéniségétől függ, és nem lép fel mindegyiknél ugyanazon korban. Daczára annak, hogy határozott időpontot nem állapíthatunk meg arra nézve, a melyben a *megkülönböztetési-tehetséget* már tökéletesen kifejlődöttnek mondhatnók, mégis azon következtetést vonhatjuk, hogy az általunk három időszakra osztott emberi életkornak elsejéhez tartozó egyének nem megvetendő része, bátran mondhatjuk *egyharmada, a gonosztevők sorába nem tarthatik*.

De nemcsak az eszmei-világra hat a szellem kiképezettsége, hanem magára az akaratra sem téveszti el hatását. Minél tovább haladt a szellem kiképezettsége, minél mélyebb gyökeret vert a jó fogalma és azon tehetőség, melylyel a jogost a jogtalanról megkülönböztetni képesek vagyunk, annál inkább fog az *akarat* a jogosság kíváncsainak hódolni és a jogtalanság útjától eltérni törekedni, akár nevelés, példa vagy tapasztalás működött a szellem kiképződésén.

Ebből jogosan vonhatjuk azon következtetést, hogy az ember korának növekedtével csökkenni fog az akaratnak a gonosz tett iránti hajlama, ennél fogva nem tudhatjuk, hogy a legtöbb jogsérelemnek azon korban kell történnie, a mely még alig ért meg a büntethetőségre.

Azonban ehhez ellentétben a fentebb említett többi körülmények védőleg állanak ezen gyarló kor mellett, még pedig:

2. A test fejlődése.

A test kiképződésével, s erejének és hatalmának kifejlésével növekszik az *öntudat*, edződik az *én-nek* érzete. Az élet viszonyai nem uralják már a személyt, sőt inkább megfordítva ez utóbbi iparkodik az előbbi felett uralogni. A nézetek tágulnak, az öntudat önálló szerepet kezd azokban játszani és az eszmény-világ gazdagságával megnyílnak a jogsérelmek gondolatai is, a melyek alapjául igen gyakran az *én* szolgál. Az erőnek és hatalomnak öntudatával egyidőben ébred fel és növekszik az akaratnak erélye és tettereje. A külvilág akadályai eltűnnek annak erőteljessége elől, s velük megkevesbülnek azon megfontolások, melyek az akaratnak alapul szolgálnak.

Ha később az évek az ütér lüktetését mérsékelni és a test erejét és ruganyosságát gyengíteni kezdi, akkor az akarat is elveszti régi erejét és gyorsaságát: a *temeritas* helyébe lép a meggondolás, és az egyesek önkénye ismét mértéket tart a külvilág igényeivel, vagyis az akaratnak megfontolásai reális viszonyokra támaszkodnak.

Mi csoda tehát, hogy az elítéltek legnagyobb része azon korból való, mely a test-erő és a temeritas zenith-jén áll? Ehez járul még az:

3. Hogy a vágyak és szenvedélyek is nem csekély

hatással bírnak a jogsérelmek keletkezésére és az azokat véghez vivő akaratra, s ezen ösztönök a test kifejlődésével lépést tartanak.

Az első és legfőbb szenvedély a *birtokvágy*, a vágy azon dolgokat megnyerni, melyek a tetszést felingerlik. Ezen vágy már a legkorábbi ifjúságban is mutatkozik, az embert egész életén át kíséri a legkülönbébb alakban lép a külvilágba. Ha a bűn körében iparkodik érvényre jutni, akkor többnyire a legegyszerűbb alakban mutatkozik, azon alakban, mely a leggyorsabban és legbiztosabban vezet célhoz, t. i. a *lopás alakjában*. Ezen szenvedély a lopáson kívül még sok más alakban, de számra nézve csekélyebb arányban mutatkozik, mindannyian azonban a nyereségvágy ösztönéből elkövetett büntettek körébe tartoznak.

Mig amannak kiviteléhez, ha a lopás nem párosul erőszakkal, és nem tartozik az erőszakos betörés köréhez, a legkevesebb fizikai és lelki erő szükségeltetik, addig az utóbbiak nagyobb erélyt, s körülményesebb és érettebb megfontolást igényelnek.

Mindahárom életkorban az elítéltek legnagyobb részére a nyereségvágy miatti büntények elkövetése bizonyult, s az első életkorhoz tartozók leginkább *egyszerű tolvajság* miatt ítéltettek el; a második korban élők pedig nagyobbraest oly lopás miatt ítéltettek el, melynek elkövetésénél semmi akadálytól sem rettentek vissza, és végre a harmadik osztálybeliek többnyire a nyereségvágy egyéb bűnös követései miatt — szemmel tartva a körülményeket is — lettek elítélve.

Ezen szenvedély mellett különösen a fizikai erővel hatalmaskodás jut érvényre, a mely visszaélésekre, s a bosszúvágy kielégítésére vezet. Ime tehát a vagyon- és test-sértés legkülönbébb fokozataival találkozunk mindaddig, míg a jobb belátás és érettebb tapasztalás a nagyon is gyors tettekre kész akaratot féken nem tartják.

Ezen, a testerő fejlődéséből eredő szenvedélylyel egy időben lép fel a *fölbredt érzéki kék*, a *nemi ösztön és bujaság*. Ezek gyors és szükség esetében erőszakos kielégítésre tüzelik az ifjúságot, az öregséget pedig, melynek már hiányzik az erő a tett erőszakos elkövetésére, s mely a nemi ösztön gyönyöreinek élvezetével már tultelt, — gyakran az érzéki vágnak legfurfangosabb módon kielégítésére ingerlik.

A bujaságból eredt bűnöknel rendszerint különbséget kell tenni az egyszerű, fizikai erőn nyugvó, s a többi, a büntetőtörvénykönyv által fenyegetett nem-ösztöni kihágások közt. A tapasztalás azt tanítja, hogy az első ok miatt az ifjúság — nem ritkán a 16-ik és 17-ik élet-évig leszállva — ítéltetik el, míg a második osztályhoz leginkább a 40-ik évet már meghaladtak szolgáltatják a legnagyobb contingenszt.

Föltűnő az, hogy e jogsérelmek mindkét neméhez a 30- és 40-ik év közt élők a legkevesebb részest szolgáltatják, a mit azonban abból magyarázhatni meg, hogy a legtöbben ezen, vagy kevéssel előbbi korban léptek házasságra, és így a különben bűnre sarkalló érzetek a házasság életben lelik kielégítésüket.

A politikai fölingerültségnek kivételei, melyek a fölségsértés, s honáruláshoz vezetnek, szemlélődésünk körén kívül maradnak épen azért, mert kivételek, és így a közönséges élet szabályainak nincsenek alávetve, noha ezeknél is érvényeseknek bizonyulnának a fentebb mondtak.

Miután kimutattuk, hogy a szellem képzettsége, a test fejlettsége, a szenvedélyek és vágyak a legnagyobb hatással bírnak az ember gondolkodására és akaratára, a jogsérelmek keletkezésére és elkövetésére, még csak az marad hátra, hogy nézetünk helyes voltát egyenkint is vizsgáljuk a gyakorlat eredményein.

A három életkor szerint összeállítva következőképpen oszloznak fel az elítélések. Elítéltetett:

	Az 1-ső osz- tályban	A 2-ik osz- tályban	A 3-ik osz- tályban
lopás miatt	66	110	57
ezek közt 14, a 17-ik évet még el nem ért egyén súlyos lopás miatt	3	17	9
sikkasztás miatt	2	7	1
orgazdaság miatt	1	3	8
csalás miatt	1	5	8
büntetésre méltó haszonlesés miatt	—	4	3
hamis eskü miatt	1	2	5
testsértés miatt	5	21	6
vagyonsejtés miatt	2	10	1
vérengzés miatt	—	3	1
szemérintetlenség miatt	1	—	—
nővel való erőszakosközösülés miatt	1	—	—
vérfertőzés miatt	—	—	1
az államhatóságnak való el- lenségülés miatt	1	18	3
tisztviselők megsértése miatt	2	8	20
hamis feladás miatt	—	—	1

Tekintve, hogy az 1867-ik évi büntettek sorozatában 16 oly ifjú egyén tűnik fel, kik a 16-ik évet még meg nem haladták s mindannyian lopás miatt ítéltettek el, úgy világosan mutatja ez összeállításunk, hogy minden jogsérelem közt a *tolvajság* foglalkodtatja leginkább a fiatal kor gondolkodását és akaratát. Azt tapasztaljuk továbbá, hogy a fizikai erő használatával párosult jogsérelmeknél a második osztály viszi a főszerepet. Végképp azt találjuk, hogy a nyereség-vágyon alapuló bűnökkel, a melyek nem annyira igényelnek fizikai erőt, mint inkább érett megfontolást és ravaszságot, a 40-ik évet már meghalált korúak vannak legnagyobb mértékben képviselve.

A szavazásról bírói testületekben.

(Válasz.)

A „Jogtudományi Közlöny“ 1868-ik évi december 17-iki számában cikk jelent meg, e cím alatt: „A szavazásról bírói testületekben“ — melyben az „okok szerinti“ és a cikk által ugynevezett „vég-szavazásról“ szólván az értekező, az okok szerinti szavazást emennél célszerűbbnek és az igazságszolgáltatásra nézve üdvösebbnek tartja. — A cikk végén pedig e szavak olvashatók:

„Igen ohajtandó volna tehát, hogy ha ez ügyben is kibontakoznánk a régi rosszabb szokás bilincseiből, hogy az újabb és a sokkal jobb rendszert tegyük magunkévá, melyet különben is már a külföldön igen sok helyen fogadtak el — és alkalmaznak a lehető legjobb sikerrel“ — stb.

És ismét:

„ne utánozzuk mindenben a külföldet, hanem ami jót és célszerűt tanulhatunk tőle, azt minél előbb iparkodjunk minálunk is meghonosítani.“

Igy az értekező a kérdéses cikkben.

A cikk szerzője ugylátszik nem ismerte Magyarországon, kivált a Curianál, a régi szavazási gyakorlatot, különben cikke végén nem ezen szavakra fakadt volna, hanem ellenkezőleg azt mondogta volna: ne utánozzuk mindenben a külföldet s tartottuk volna meg a

Curia régi szavazási gyakorlatát, mely épen az okok, azaz: az előzetes kérdések szerinti szavazás volt.

Mi, kik a Curia gyakorlatát mint annak egykori esküdt jegyzője ismerjük, még jól emlékezhetünk az ugynevezett „reassumta judicialis“-ra, mely épen abból állott, hogy az elnök a per előadása után, rendesen ismételve röviden a tényállást, logikai és jogi rendben elősorolta mindazon tény- és jogkérdéseket, melyektől a vitás ügy végleges megítélése függött — és csakis miután mindezen kérdések elbíráltattak, alakulhatott meg a bírói ítélet; de akkor nem jött a ref rens az ülésbe kész ítélet fogalmazvánnyal, és nem is szavazott — az alsó testületi bíróságoknál ugyan soha sem, a királyi Táblánál pedig csakis igen ritkán, hol különben is a referens assessorok a tanács tagjainak csakis kisebb számát képezték 1837 előtt.

Ime a külföld példájára elfogadtuk a bíraskodó referensek s a referáló bírák rendszerét; elfogadtuk utóbb ugyancsak a külföld példájára a referensek kész ítélet fogalmazvány rendszerét is; — el végre a nem okok szerinti szavazást is — és most ismét a külföldre kell mennünk a véget, hogy megtanuljuk, miszerint régi curialis rendszerünk a szavazásra vonatkozólag is jobb volt, mint a mit helyébe a külföldről átvettünk — és mint sok más rendszer, melyet onnan behoztunk.

Ám szavazzanak tehát bíráink okok szerint, de legalább ismerjük meg annyiban régi törvénykezési gyakorlatunkat, hogy ne mondják, miszerint a rendszert a külföldtől tanuljuk el, — hanem igen, állítsuk vissza a régi jobbat az újabb kor minden esetre rosszabb talál-mánya helyébe.

Ez az, mit a cikkekre a magyar törvénykezés érdekében elmondani szükségesnek hittem, mert vajmi sok az, a mit a külföld példájára megváltoztatunk nem azért, mert a külföldi valóban jobb a mienknél, hanem inkább azért hisszük azt jobbnak, mert a külföldön úgy van — s a magunkét kevésre becsüljük.

A tudományos cikkíró ezuttal véletlenül a testületi bírák szavazási rendszerét vette — bár az elődök nem kellő méltánylással — figyelmébe, s megvallom, némi fájdalmas érzés lep meg, midőn látom, hogy az újabb kor — tán fiatalabb tényező, minőnek a cikk íróját is tartom, az elődök kellőbb becsülésével ily keveset látszanak gondolni — s mint ujat, — mint külföldi jót ajánlanak olyat, a mit egykoron szintén a külföld kedvéért a nap és divat emberei elvetettek volt.

SIMON FLORENT.

Észrevételek

a Pestvárosa bel- és külterületére nézve 1868. augusztus 5-én és 6-án megállapított lakbérleti szabályok felett.

(Folytatás)

A házrend főtartására nézve is szabhat a háztulajdonos bizonyos szabályokat, melyeknek, ha a bérlő a helyiségnek kifogadásakor magát aláveti, köteles azokat megtartani, és ha azokat megszegi, elegendő okot nyújt a háztulajdonosnak a felmondásra. Prout se quis obligavit, ita jus esto.

Más körülmény, mely a bérleti szerződésnél annak megkötése szerint döntő befolyású és figyelembe veendő, az, hogy a lakás vagy egyéb helyiség rendszerint egész évre vétetik fel; mit tanúsít az, hogy az alku nem évnegyedi, hanem egész évi bérre szokott történni. S ebből az a természetes következtetés, hogy ha a bérlő a bérleti szerződésnek eleget tesz, különösen, ha a helyiséget annak rendeltetése szerint használja és a házbért pontosan fizeti, akkor hiányzik a jogos ok az egy évnél leforgása előtti felmondásra.

Annak tehát, hogy a házbérleti szerződés egész év szerinti lakbérre nézve kötötték, az volna természetes következménye: hogy a háztulajdonos legalább egy évnek leforgása előtt se a házbért fel ne emelhesse, se a bérlőnek fel ne mondhasson, ha t. i. mint már említve volt, a bérlő a házbérleti szerződés feltételeinek eleget tesz.

S ez a méltányosságnak is megfelelni látszik. Mert rendszerint alig fognak előre nem látható oly viszonyok beállni, hogy a házbérnek egy év alatti fel nem emelése a háztulajdonosnak érezhető kárt okozzon, kivált ha ez időközben a ház fentartására vagy csinosítására mit sem, vagy igen keveset költött. Az említett felmondási korlátozás által másrészt a bérlő biztosíthatnák legalább arról, hogy a kötött szerződés szerint egy évig a helyiség használatában meg fog hagyatni, megvédve a háztulajdonosnak önkénykedése ellen.

Megjegyzendő e helyülről, miszerint a szerződésnek kötelező ereje általában változást az által nem szenved, hogy az csak szóbeli; mert az írott szerződés is rendszerint csak azt szokta magában foglalni, miben a szerződő felek előbb már szóval megegyeztek és a szóbeli szerződés is kétségtelenül kötelező, ha abban a szerződésnek lényeges kellékei meg vannak.

Figyelmet érdemel az is, hogy írott lakbérleti szerződés leginkább ott szokott készíttetni, hol a bérlet több évre terjed ki; mi szinte arra mutat, hogy a szóbeli lakbérleti szerződévény legalább egy évig érvényes, de az mindkét részről hallgatagság által több évre is kiterjeszthető s az évnegyedi vagy félévi felmondásnak, a méltányosságot is figyelembe véve, csak úgy lehet értelme, hogy ha a felek, t. i. a háztulajdonos vagy a bérlő a lakbérleti szerződévényt egy év után megszüntetni kívánják, ebbeli szándékukat évnegyeddel, illetőleg félévvel előbb nyilvánítani tartoznak.

Hogy a 6. §-ban megállapított évnegyedi vagy félévi felmondási időt a szóbeli szerződévényekről kell leginkább érteni, kitétszik abból, hogy az írott lakbérleti szerződévényekben a felmondási idő a szerződő feleknek nyilvánított akaratjuk szerint határozottan kiszokott a szerződévényben kötetni; itt tehát a felmondás iránt a felek magok gondoskodván, felsőbbbségi szabály felesleges. Dispositio hominis tollit dispositionem legis.

Az előadott eljárás mellett elég tétetnék a jogoságnak és méltányosságnak; mindkét szerződő félnek jogai kellőleg védve lennének s eleje vétetnék sok önkénykedésnek és méltánytalanságnak, mi az egy városnak lakosai között, kik hogy egymással jó egyetértésben legyenek, óhajtható, ellenszenvet gerjeszt és a kedélyeket veszélyes izgalomba is hozhatja.

De a szokás mást állapított meg, fogja valaki ellenvetni. Igaz, hogy a jelenlegi szokás szerint ellenkező az eljárás, és a szokásnak a jogéletben nagy befolyása tagadhatlan, mely szerint az nemcsak törvényt pótolhat, hanem bonthat is. Azonban valamint a törvény, úgy a szokás, ha az törvényes módon hozatott is be, annak tartalmát tekintve csak akkor érdemel helyeslést, ha az a jogosság és méltányosság kívánalmaival megegyez. S a szokásnak törvényt bontó ereje csak akkor lehet, midőn az a jogosság és méltányosság elveivel ellenkező törvény ellenében jogos és méltányos szabályt állapít meg, valamint a törvényt pótló szokás is csak ily föltétel alatt helyeselhető.

Ha a törvény már hozatalakor belső hiánya miatt nem helyeselhető, vagy a körülmények változtatával olyanná válik, azt megváltoztatni s a jogosság és méltányosság elveivel, valamint a változott körülményekhez alkalmazni szükséges; ugyanaz áll a szokásról is. Ki az utóbbit tagadná, az a szokásnak több erőt tulaj-

donitana, mint a törvénynek; mi a törvénynek és szokásnak keletkezési módját tekintve sem fogadható el.

Hogy törvényt megváltoztatni lehet, és kell is, erre elég példát nyújt mind a régi, mind az ifjabb időből a magyarországi törvényhozásnak történelme is. Miért ne lehetne helybeli szabályt vagy szokást megváltoztatni, nem tudom.

A fennálló szokásra való hivatkozás tehát az abban nyilvánuló jogtalanságot és méltánytalanságot meg nem védheti s örökítheti; s ennél fogva az eddigi felmondási szokást, mint a jogossággal és méltányossággal össze nem egyeztethetőt, megszüntetni, s új, a fenforgó érdekeket kiegyeztető szabálylyal pótolni kell.

Némely felmondási okok különösen vannak megemlítve a házbérleti szabályokban; így felmondási ok volna a 29. §. folytán, ha a bérlő a helyiséget más használatra fordítaná, mint azt annak felvételekor kijelentette; a 30. §. folytán, ha a bérlő a kibérelt helyiséget időközben a bérbeadónak előleges beegyezése nélkül másra átruházná; vagy részenként albérbe olyannak adná, ki azt másként, mint az a 29. §. szerint meghatározott, használná s ez által azt jobban rongálná.

A 13. §-nak 4-ik pontjából az látszik, hogy a lakbérleti szabályokat alkotók nem akarnak a háztulajdonosnak korlátlan felmondási jogot adni, mert megengedik, hogy a bérlő a felmondás ellen észrevételeit a bíróságnál benyújthassa, miknek, ha azok alaposak, ama hatást kell tulajdonítani, hogy az alapos ok nélküli felmondásnak eredményét megakadályozhassák. Ha a teendő alapos észrevételeknek ily hatást tulajdonítani nem akarunk, akkor azokat a bíróságnál bejelenteni felesleges, és feleslegesek egyszersmind a 13. és 14. §§-nak a netalán beadott észrevételekre vonatkozó rendeletei is.

A 13. és 14. §§-nak tartalmánál fogva józanul azt kell feltenni, hogy lehetséges, miszerint a felmondás nem mindig von maga után kiköltözést, és ha a bérlő a felmondás ellen alapos észrevételeket előadni képes, bírói ítélet alapján tovább is a lakban fog maradhatni. S ily értelemben, t. i. hogy lehetséges, miszerint a bíróság a felmondást érvénytelennek kimondhatja, kellene a lakbér szabályokat, különösen a 15. §-t is átváltoztatni, mely utóbbit olvasván, ismét igen könnyen támad a vélemény, hogy a szabályokat alkotók inkább a háztulajdonosoknak akartak kedvezni.

Lehetséges a következő eset is, hogy t. i. a bérlő a bíróságnál alapos észrevételeket adott be a felmondás ellen, s ennek alapján a bíróság a felmondást érvénytelennek mondotta ki. A bérlő bizván észrevételeinek alaposágában, más lakról nem gondoskodott, a háztulajdonos pedig házáról rendelkezhetési és felmondási jogánál fogva a kérdéses lakást másnak bérbe adta. A bíróság a 14-ik §. szerint az ítélet hozatalra csak a költözködési időnek megérkezte előtt köteleztetik, mit és pedig a bérlőre nézve kedvezőt, a költözködési időnek megérkezte előtt pár nappal előbb hozott is.

Mi történjék már most? A bérlő a neki kedvező ítélet folytán a lakásban fog maradni, az pedig, ki a lakást a háztulajdonostól kifogadta, abba beköltözködni fog akarni. A 15. §. szerint, megiehet, valaki azt fogja mondani, hogy a felmondási idő lejártával a bérlő a felmondott lakból kiköltözködni tartozik. Hát az ítéletet bíró lakónak mi haszna leendne abból, hogy az ítélet neki kedvező?

Itt pénzbeli kártérítés a háztulajdonos részéről a bérlőn nem segít, mert ez lakásról nem gondoskodván, hova költözködjék? pedig fődolog ő reá nézve az, hogy ő és családja az elemi viszontagságok ellen védve, s helyisége legyen, hol foglalkozását gyakorolhassa. Vagy talán az új bérlőnek fogunk a bírói kedvező ítélettel el-

látott előbbi bérlő ellenében elsőbbséget adni? Ez legalább is a bírósági hatóságnak és tekintélynek lealacsonyítása volna.

A 21. és 34. §§-ok szintén minden tekintet nélkül arra, hogy a bérlőnek is lehet a háztulajdonos irányában valami követelési joga, a háztulajdonosoknak kedveznek, kimondván, hogy minden *perorvoslatnak* csak birtokon kívül van helye, miből azt lehet következtetni, hogy akár vannak a bérlőnek a háztulajdonos irányában a felmondásra nézve alapos észrevételei, akár nincsenek, a bérlő mindig, még a neki kedvező ítélet mellett is kiköltözködni tartozik, s e szerint birtokon kívül levén, használhatók csak a perorvoslatok.

E §§-okat a jogosság és méltányosság kívánalmai szerint talán akként lehetne megváltoztatni, hogy: ha az első bírósági ítélet a bérlőnek kedvez, akkor az a birtokban maradjon; ha pedig az a háztulajdonosnak kedvez, akkor a bérlő a lakból kiköltözködni, s aztán birtokon kívül perorvoslatokat használni jogosult legyen.

A 21. és 34. §§-ok azt látszanak feltételezni, hogy a háztulajdonos vesztes fél soha sem lehet. (Az a bíróválasztás!)

A 24-ik §-ban általában mondatik, hogy a bérbeadó köteles a bérbeadott helyiségeket a bérlőnek használható állapotban átadni. A 25. §-ban pedig a bérlőre nézve mondatik, hogy az köteles a kibérelt helyiségeket *szintén* használható karban és tisztán átadni.

A „szintén“ szó a 25. §-ban balmagyarázatra adhat okot, mely szerint t. i. a bérlő köteleztetnék a kibérelt helyiségeket oly állapotban adni vissza, a minőben azokat ő átvette, mi alig lehetséges; mert minden helyiség a kikötött és szabad használat és az idő folytán kisebb-nagyobb mértékben rosszabb lesz, s e miatt a bérlőt okozni nem lehet. Elég volna tehát mondani itt is, mint a 24. §-ban, hogy a bérlő a helyiségeket használható állapotban adja vissza, és ne szoríttassék a bérlő többre, mint a bérbeadó.

A 25-ik §-ban előforduló „tisztán“ szó is súlyosbitja a bérlő állását, mert a 24-ik §-ban nem kívánatik, hogy a háztulajdonos a bérbeadott helyiségeket tisztán adja át a bérlőnek.

A 25-ik §-nak javításokról szóló pontja a szabad felmondási jog mellett szinte visszaélésekre és a bérlőnek károsítására adhat alkalmat. Megtörténhetik ugyan is, hogy a háztulajdonos a csinosítás vagy kényelem végett a bérlő által eszközözendő javításokra nézve semmiféle felelőseget vagy kártalanítást magára vállalni nem akar, és talán már előre örül magában, hogy a lakást, az azt szépítő és kényelmesebbre átalakító bérlőnek legrövidebb idő alatt felmondván, majd másnak fogja drágábban kiadhatni.

Ohajtandó, hogy ily embertelen, piszkos eset ne adja magát elő; de az az eddigi szokás és a lakbérleti szabályok szerint azután is lehetséges. A jogosság és méltányosság tehát itt is valami korlátozást kíván a szabályokban kimondatni, és talán czélszerű volna a fenn előadottak alapján a háztulajdonost legalább arra szorítani, hogy elegendő s a bíróság által is elfogadható ok nélkül legalább egy évnek lefolyta előtt a bérlőnek fel ne mondasson.

A 38-ik §-ban említett szerződési jog úgy érthető, hogy a bérbeadónak és bérlőnek szabadságában áll, közös megegyezés folytán más, a köztük fenforgó ügynek természetéből magából nem folyó, ugyszólván önkényi feltételeket a bérleti szerződésben megállapítani, mi aztán őket kötelezendő.

Hogy ily bérleti szerződések szóval is köthe-

tők, kétségtelen, (mint már fenn előadva volt); csak hogy minden kétségnek elhárítása végett szükséges azokat oly módon kötni, miszerint azok bebizonyíthatók legyenek. Tehát például: közhitelességű személy vagy tanuk előtt. (Folytatása következik.)

CSATSKÓ IMRE.

Biztosítási jogeset.

Már több hazai törvényszék előtt került eldöntés alá azon kérdés, vajjon „ha valaki halála esetére *örökösait* bizonyos összegre biztosította, hitelezői, ha nincsen elegendő egyéb vagy, kérhetnek-e ezen összegből kielégítést?“

A törvényszékek nálunk ez iránt eltérően ítélnék. Eltérően azért, mert mind téves felfogásból indulnak ki. Eltérően, mert ezen új intézményt régi törvényeinkhez akarják alkalmazni.

Néhol azon felfogást veszik alapul, hogy a biztosítási összeg is a hagyaték egy részét képezi, s miután a hagyaték csak azon része jöhet az örökösök közötti felosztás alá, mely a hagyatéki hitelezők kielégítése után marad fenn, a hitelezőknek joguk van az örökösöknek szánt biztosítási összegeket is igénybe venniök.

Az ország azon részeiben pedig, a hol az osztrák polgári törvénykönyv bír hatálylyal, a bíróságok annak 953-ik §-ából indulnak ki ezen kérdés megítélésében, mely azt rendeli, hogy „az ajándék az ajándékozáskor már létező hitelezők által, a mennyiben ezek általa hátrányt szenvednek, visszakövetelhető.“

Mindkét nézet téves, mert

1) A kérdésben levő biztosítási összeg nem része a hagyaték, mert ahhoz csak az tartozhatik, a mi felett az örökhagyó is rendelkezhetett. A hitelezők azt, a mit adósuk sem követelhetett magának, nem vehetik igénybe. Már pedig a biztosított összeghez az örökhagyónak semmi tulajdonjoga sincs.

2) Az „örökösök“ megnevezés a biztosítási kötvényben nem úgy értendő, hogy a jogosultak ezt, mint az örökség egy részét kapják, hanem önállóan és függetlenül attól; azon megjelölés „örökösök“ csak a személynek, kinek ezen összeg kifizettség, megjelölésére szolgál. Az illető nem *mint* örökös kapja ezen összeget, hanem *mert* örökös.

3) Epen ez okozza a legnagyobb fogalomzavart e kérdésben, hogy a biztosítási ügylet lényege és természete a közönséges szerződések sajátjaival zavartatik össze. Ez egy új intézmény, melyeket a régi szabályokkal rendezni nem lehet.

A biztosítási ügylet ez esetben *egy valamely harmadik személy javára kötött szerződés*. Tehát nem is ajándék, mert azt, a mit nem birunk, nem is ajándékozhatunk el. Hogy pedig az elhalt *ezen összeg* felett nem rendelkezhetett, ezen ügylet természetéből folyik, miután a kérdésben forgó somma csak halála után keletkezett.

Az igaz, hogy életében megszüntethette volna a befizetéseket, vagy egyezkedhetett volna a befizetett részletek aránylagos visszatérítése iránt. De ez más kérdés.

Meg kell különböztetnünk a befizetett részletek természetét a biztosított és kifizetendő összeg természetétől.

Amaz töle származik és hozzá visszafolyhat, emez a biztosító társaságtól jó és ötlet nem is érintve, a kötvényben megjelölteket illeti.

4) A polgári törvénykönyv 933-ik §-a is csak azon összegekre vonatkozhatik tehát, a melyek befizetettek, nem pedig a mely kifizetettek az örökösöknek, mert ezt nem az örökhagyó adja, hanem a biztosító fél vagy társaság.

A hitelezők tehát csak akkor léphetnének fel némi igényekkel az örökösök ellen, ha az örökhagyó által befizetett összegek oly magasak volnának, hogy már ezek magokban véve is jogot adnának nekik az ajándék megtámadására, vagyis aránylagos visszatérítésére.

A biztosítási intézmény oly elterjedést nyert már hazánkban, hogy az abból eredő sajátjaos jogviszonyokat már mielőbb kellene törvényekkel szabályozni.

Még kevés állam bír a biztosítási ügyekre nézve kimerítő törvényekkel. Külföldön is jobbára a joganalógia és a dolog természetéből merített szabályokkal segítenek magukon ily kétértelmű kérdések eldöntésében a törvényszékek.

Saját honi irányadó törvényeink nem levén e kérdésre nézve, nem lesz tán felesleges megmondanom, hogy a külföldi törvényszékek jobbára úgy döntenek el ezen jogeseteket, hogy az elhaltnak *hitelezői az örökösöknek szánt biztosítási összegekre nem tarthatnak igényt*. Így ítélt p. o. a Majna melletti Frank-

furt városi törvényszék 1867. évi szept. 30-án egy bizonyos Hertheimer et Meister-féle ügyben, hasonlóan a Mannheimi főhercegi-udvari törvényszék. *)

A francia és belgái törvényszékek is ezen doctrinát követik. **)

A legutóbbi időkben új-Dél-Walesnek egy 1862-ik évi decemberben és Canadának egy 1866-ik évben hozott törvénye foglalkozik tüzetesen e kérdéssel: mindkettő világosan kimondja, hogy a hitelezőknek semmi joguk sincsen az örökösök részére szánt ily biztosítási összegekhez. New-York államnak egy nem régen alkotott törvénye meg azt rendeli, hogy a hitelezőknek a biztosított összeg egy aránylagos részéhez csak akkor van joguk, ha a befizetett évi részletek 300 dollárt meghaladnak.

Előadhatják magukat még a következő esetek is:

5) Ha a kötvény „előmutatóra” szól s a hagyatéki tárgyak közt találhatók, az mindenestre a hagyaték kiegészítő részét képezendi. De ha egy harmadiknak birtokában találhatók, az vélelmeztetik, hogy jogszerűen bírja azt, és az érték felvételére is bocsátható mindaddig, míg az nem bizonyítatik, hogy az örökhagyó csak örizetképen adta neki oda, vagy éppen tán törvényellenes uton jutott annak birtokába.

6) Ha egy megnevezett bizonyos személy javára szól a biztosítási kötvény, annak kizárólagos joga van az abban képviselt összeghez. S ezen kötvény alapján más nem tehet követeléseket. Mint ajándék, csak a szükség-örökösök által támadható meg, köteles-részüket kiegészítése végett. De ennél is nem a biztosított összeg, hanem a befizetések jöhetnek tekintetbe.

Midőn az igazságügyi miniszterium az 1848: 15. tczik által nyert megbízatásban eljárva a polgári törvénykönyv elkészítésén működik, nem teend felesleges dolgot, ha ezen viszonyokra is figyelemmel leend.

Dr. Friedmann Bernát.

Telekkönyvi részlet eldarabolás.

Kétség merült fel (lásd e l. mult évi 45-ik számát) vajlon oly telekkönyvi részlet, mely több összefoglalt számmal van jelölve, a részlet számok felbontása vagy alszámozása által eldarabolandó-e? Legyen szabad e kérdést közelebbről megvilágítani.

Legyen a részletjegy: (1001—1090); — ennek kikapcsolási módját az 1854. jul. 23-iki rendelet 48. §-a nem fejtí ugyan meg, mivel ott csupán egy részlet szám subnumerálásáról van szó; például $\frac{1000}{a} \frac{1000}{b}$, — vagy ha négynél többfelé darabolunk,

$\frac{1000}{1} \frac{1002}{2}$ stb. De a fenti rendelet egyéb helyein a kapcsolatos részletet bár csupán példaképen igenis alszámozva látjuk, ilykép: $\frac{(1001-1090)}{a}$. — Hanem ez egyedül a localizáló bizottság eljárására való volt, a nélkül, hogy a telekkönyv tovább

vezetésénél is alkalmaztatni rendeltetett volna; — a minthogy a telekkönyvi rendt. lejegyzést szabályzó 56. §-ában, valamint más mód nem, úgy ez sem említettik, a miből azon nézet keletkezett, hogy az egészen a felekre vagy mérnökökre volna hagyva; — annál inkább, mert a fennemlített 1854-iki rendelet nyilvánosan közzé téve nem is lett. — Igaz, hogy a polgári törvény szövege a kormánylapban szinte nem jelent meg; de igen is megjelent a behozatali pátenst, s az 1852. évi korm. lap ide vonatkozó 481-ik lapján még azon figyelmeztetés is olvasható, hogy a törvénykönyv maga hivatalos kézi kiadásban jelenik meg. Mig ellenben az 1854-iki rendelet a kormánylapban így figyelmeztetésileg sem lett tudtul adva, — mi több, én legközelebb irtam Bécsbe, de az államnyomda azt felelte, hogy a példányok már elfogytak. — Kénytelen voltam tehát azt e lapok egyik tisztelt munkatársától elkérni, — s úgy találtam, hogy benne nagyon sok érdekes van, mit ignorálni jövőre sem lehet. Az igazságügyi miniszterium 1867. nov. 8-iki rendelete 27-ik §-a szerint most az Erdély helyszínelésére vonatkozó részletes utasítás hasonlólag csak a helyszínelési közegek számára adatott ki; a publikum számára nem; — talán azon nézetből, hogy kevesen vannak, kik gyakorlatban az ilyesek tanulmányozására rászorultak. — Pedig esetek fordulnak elő.

I. Nehány év előtt bizonyos nagy birtokból bírói (bár peren kívüli) rendelet következtében egy részt ki kellett hasíttatni; a bírói küldöttség, mérnök, becsüsök, megjelenésére határidő tüzetett ki. A fél képviselével engem bíztak meg.

*) L. Malsz, Zeitschrift für Versicherungs-Recht, II. 211. l.

**) L. Pouget, Journal des ass. 1867. Janvier.

Kimentem — nem a helyszíne, hanem egy nappal előbb a telekkönyvi hatósághoz. Ott a parcellát, mely szétmetszendő vala, — ekint találtam:

(289—291, 293—296, 298, 307, 309, 1265, 1272.)

Feladatom tehát az volt, hogy a telekkrendt. 56. §. értelmében ebből kihatandó részeknek egyebek közt új helyrajzi száma helyesen legyen meghatározva. S legegyszerűbb lett volna a subnumerálás expedienséhez folyamodnom. olykép, hogy a fenti számok a-val elosztva az előbbi lapon maradjanak, b-vel elosztva az új lapra jöjjenek. De a telekkönyvi rendtartásban erről szó nem lévén, fel kellett tennem azon eshetőséget is, hogy nem alszámozás, hanem kikapcsolás útján fognak az új részletszámok megállapíttatni. — Hogy tehát az esetre is készen legyek, híven lerajzoltam a hivatalos vázrajzot, rá a részletszámokat ép úgy, a mint a vázrajzon állottak. — Ezzel a tárgyaláson megjelenvén, ott a tervet mégis alszámozva készítettem el. De tárgyalás után az ügy a telekhivatal elé kerülén, onnét egyszer csak kapom a végzést, hogy a kihatott rész új száma (290—291, 293, 296, 298, 1272), mihez képest az előbbi részletből meg kellett maradni (289, 294—295, 307, 309, 1265) részlet számoknak.

A pesti főtörvényszék adott ki egykor egy utasítást, mely (de csakis egyszerű parcellákról szólva szinte) alszámozást rendel; — mindamellett a fenti végzést nem recurráltam meg; — a dolog természetével jobban megférőnek találtam, mint a főtörvényszék mintáját. De megütköztem azon lehetőségre gondolva, hogy ha az ügyvéd a főtvészki utasítást követve nemcsak alszámoz, de azt a mérnökkel is, a felekkel is, a községi előjárókkal is aláírattja, — s mindamellett a telekhivatal az egészet elvetheti, vajlon akkor hová vezethet az ily bizonytalanság?

II. Más esetben jelesül parcelláris eladásnál szerződésileg megállapíttatott, hogy a vasut legyen a határ. Így kellett bekebleztetni. Megyek a telekkönyvhöz, ott a vázrajzon vasut nincs, — később készült mint a telekkönyv. Lerajzoltam tehát ismét a parcellát, ép oda írva a részlet számokat, hol az eredeti vázrajzon állnak. Viszem a mérnökhöz, vezesse rá a vasutat. A parcella szám a telekkönyv szerint (1018—1020) összekötte, — a vázrajzon pedig így: 1018, 1019, 1020, elszórva állt, s mikor a mérnök rávezette a vasutat, akkor a vasut a számok közé esett, úgy hogy a vasuton felül maradt 1020; — alól pedig 1018, 1019.

Itt már nem lehetett többé azt mondanom, hogy a vasuton felüli rész $\frac{(1018-1020)}{a}$, — az azon alóli rész $\frac{(1018-1020)}{b}$ helyrajzi számot kapjon, hanem beadtam a telekkönyvhöz, úgy a mint a mérnöki szétmetszés folytán valósággal állott, — a telekhivatal acceptálta is, — a hivatalos vázrajzba a vasutat ép úgy bele rajzolták, — az új részlet szám lett (1018, 1019), a régi mellől pedig az egyik számot kitörölték és lett (1020). — Az (1018—1019) új részlet szám azóta újabb eldarabolás folytán megint kikapcsoltatott, s ma a két szám már két telekkönyvben áll külön-külön.

E mód mellett örömet maradok továbbá is előforduló esetekben.

III. Ha a vázrajz ekkép áll:

1000
1001—1006
1007

igen természetesnek találom, hogy a középső rész eldarabolása esetében így legyen:

1000	azaz: a közbeeső számok ne így álljanak: (1001—1006) 1 (1001—1006) 2 (1001—1006) 3 stb.
1001	
1002	
1003	
1004	
1005	
1006	
1007	

De aggodalmat kelt bennem az, hogy oly telekkönyvi tisztviselő kezébe akadhat, ki a legelőt említett 1854-diki instructioban foglalt példákhoz szigorún ragaszkodik, s a ter- vet a felek hátráltatásával vissza utasítja, holott néha az alszá- mozást használni lehetetlen is. Például egy IV. esetben:

6	5	10	11	12	13	17	19	20
	7	9			14	16	18	

Ennek részlet száma: (5, 7, 9, 12, 14, 16—18, 20); mit ha ekképen metszünk el:

5		12		17		20
7	9		14	16	18	

sokkal egyszerűbb bent hagyni (5, 12, 17, 20), — s át vinni az új telekkönyvbe (7, 9, 14, 16, 18) részlet számot, sem mint- hogy a fenti kis ketreczek mindegyikébe illet igtassunk:

(5, 7, 9, 12, 14, 16—18, 20) hiszen ily sok szám oly kis ketreczekbe a vagy b stb.

el sem fér; nem is említve a további parcellázások eseteit, melyekben egyik-másik kis ketreczet még újra kellene osztani.

Felmerült azon ellenvetés is, hogy távollevő felek csak az extractusbeli például (10—20) részlet jegyet látják, nem a vázrajzot is; hogy tehát a szerződést csak alszámozás segély- vel köthetik meg. Ámde eszélyes fél illet soha sem fog tenni, mert $\frac{(10-20)}{a}$ jegyből ki nem olvashatni a kimetszés irányát, és a helyiség alakját; — hanem legelőször mindig a mérnöki munka készül el, azután teszik föl a szerződést.

Leggyengébb oknak tarthatni pedig azt, hogy localisálni alszámozva kellett. Hiszen még ha a telekkönyvek tovább vezetésére is alszámozás rendeltetett volna, még azon esetben sem lenne a törvényhozás elzárva oly módnak megengedésétől, mely a feleknek könnyebbségére van, a nélkül, hogy bárki jogát sértene.

Dr. VIDA LAJOS.

* * *

Észrevételek a fenebbi értekezéshez.

Miután a fenebbi értekezésből látjuk, hogy nemcsak egyesek, de hatóságok is a telekkönyvi lejegyzések mikénti fogyanatosítására nézve eltérő véleményben vannak, mindenek előtt a több összekapcsolt számmal jegyzett parcellák keletke- zésére nézve némely megjegyzést előrebocsajtani szükségesnek látjuk.

Ily összekapcsolt parcellák (pl. 1006—1010) csak ott fordulnak elő, hol a helyszínelés az adómunkálatok alapján fo- ganatosított, és hol az adómunkálatban felvett több helyrajzi szám vagy a helyszínelés előtt egygyé olvasztatott, vagy min- dég egy földdarab volt, de ádócélok miatt különböző ter- melő képessége tekintetéből az adóösszeírásban több részre osz- tatván, külön részek szerint vétetett fel. Mindakét esetben telekkönyvi szempontból csak egy parcellával van dolgunk, és ugyanazért az adómunkálatokban előforduló több szám, zárjel által egygyé olvasztatott.

Az egyes számok közti határ vagy soha sem, vagy leg- alább a helyszíneléskor már többé nem létezett. A telekkönyvi hatóságnak ép úgy mint a feleknek tehát csak egy parcellával van dolguk, a melyet lejegyzés alkalmával úgy kell elosztani, mintha csak egy számmal volna jelölve.

A felek, midőn a parcellát eldarabolják, a legpontosabb eljárás mellett, még ha az egykor létezett határokhöz ragasz- kodni kívánnának, azokat többé fel nem találhatják, nem is te- kintve azon gyakori esetet, midőn egészen gyakorlati indokokból eszközlik kényük-kedvük szerint az elosztást.

Mint hogy e szerint az egyes régi szám határait kijelölni nem is lehet, sőt többnyire ez nem is szándékolatik, a régi számot sem kell kihasítani, hanem a feldarabolást legegyszerűb- ben alszámozás által lehet kieszközölni.

Még azon körülményt is meg kell fejteni, miért foglaltat- nak a telekkönyvi irodában őrizett vázlatrajzokban egyenkint az előbbi részletszámok is?

Ez onnan van, hogy azoknak szerkesztésekor az adómun- kálatoknál találtatott vázlatrajzok egyszerűen lemásoltattak és

az illetők nem vették maguknak azon fáradságot, hogy a hely- rajzi számokat a telekjegyzőkönyv szerint irták volna be.

A cikkíró úr által idézett egyes példák közül a II. számú alattit leghelytelenebbnek találjuk, mert ezen felosztás szerint a vasutnak általában nem maradt földje, minthogy a vasuton felül maradt 1020; alól pedig 1018—1019 hely. szám, midőn pedig a 1868. I. törv. cikk szerint a vasuti térséget a vasuti külön telekkönyvbe be kell jegyezni és ott az eddigi helyrajzi számot is kitüntetni, nem tudjuk, mely szám maradna fenn a vasut számára.

Általában véve a cikkíró úr nézete mellett csak azon könnyítés szól, hogy egy-két számmal kevesebbet kellene írni, és hogy az alosztás által keletkezett számok talán nem férnek a szűkre szabott vázrajz körébe. De ezen nehézségén is lehetne könnyen segíteni, ha a számnokat vagy a szélén írjuk vagy a fel- osztandó részletet külön újra rajzoljuk, úgy mint Franciaország általános térképen Páris környéke külön és nagyobb mérvben van részletezve.

Ily apró nehézség miatt a törvény rendeletétől eltérni és egészen önkényes szétdaraboláshoz és kiszakításhoz folyamodni szükségtelen volna.

Dr. S. Gy.

K ü l ö n f é l é k.

(*Budapesti ügyvédi egyesület.*) A „büntetőjogi, büntető per- rendtartási és börtönügyi“ szakosztály múlt évi utolsó ülésében végleg elfogadtatott dr. Környey Edének indítványa, mely szerint eszközöltessék ki az igazságügyi miniszteriumnál az, hogy minden törvényjavaslat, mielőtt az országgyűlés elé ter- jesztetnék, az ügyvédi egylethez utasítások véleményadás végett, egyszersmind az e tárggyban bemutatott folyamodványi tervezet is jóváhagyatván, azzal határozatott a rendes ülés illetve közgyűléshez felterjesztetni, hogy a szakosztály az indítványt a vidéki ügyvédegyletekkel is közölni öhajtja. Ugyanez ülésben továbbá két bizottmány is küldetett ki, az egyikhez, melynek tagjaivá dr. Dárday Sándor, dr. Környey Ede, Gaal Ernő, dr. Siegmund Vilmos és dr. Mátyus Aristid választattak, dr. Dárday Sándornak: „Mily börtönrendszert fogadjunk el?“ czimű röpirata utasított véleményezés végett, a másodiknak feladatává tűzetett a büntetőjog, eljárás és börtönrendszerben jövőben érvényesítendő alapelveknek meg- állapítása s munkálkodása alapjául az 1843-ki javaslat ajánlta- tott; e bizottmány következő tagokból alakított: Andorffy Károly, dr. Dárday Sándor, Szilágyi Dezső, Gaal Ernő, dr. Szélényi Károly, Králitz Kálmán, dr. Környey Ede és Neskovics Döme.

(*A soproni ügyvédegylet 1868-ik évi működése.*) Az egyeslet csak a múlt év június 13-án alakult meg; ennél fogva belszer- vezése által elfoglalva, szellemi működésének főtényezőit a szakosztályokat csak december hóban alakítván meg, — szel- lemi tevékenységét mindeddig csak a legközelebb eső irányban volt képes tanusítani, és leginkább csak az egyeslet bel- avagy legfeljebb a helybeli érdekekre volt kénytelen szorítani. Mind- azonáltal, a mennyiben az eddigi szervezési s belalakulási időszak engedte, messzebb kiható érdekekre is kiterjesztette figyelmét; így a sopronmegyei s Sopronmegye területén levő sz. k. városok törvényszékeit a botrányig elhajult s már felette veszélyessé vált zugirászkodás elnyomása miatt intézkedésre felkérte, s nevezetesen tek. Sopronmegye alispányához egy emlékiratot is menesztett, melyben a zugirászat fogalmának körülírásával, s annak káros és veszélyes következményeinek kimutatásával elnyomására szolgáló oly eszközöket ajánl, a melyek a törvényhozás által leendő gyökeres orvoslásig, a zugirászat lehető legbiztosabb elfojtását biztosítanák.

A soproni ügyvédegylet törvénykezésünk rendezetlen állapotát, s a törvénykezési reformok szükségét megismer- vén az e téren fennforgó számtalan s nagyérdéki kérdések megvitatása tekintetéből egy országos ügyvédgyűlés megtar- tását czélszerűnek gondolván, s ezen eszme keresztülvitelét leginkább biztosítva látván olykép, ha az ily gyűlés édes hazánk fővárosában tartatnék meg, e czélból minden hazai ügyvédegyletet az eszme pártolásaért, és kiválólag még a budapesti ügyvédegyletet a gyűlés megtartása s egybehívására czélzó lépések s intézkedések megtétele iránt felkérte.

Igaz ugyan, hogy szellemi tevékenységének ezen parányi gyümölcsén kívül még egyébnek nem igen örvendhet ezen egyeslet, azonban tekintetbe véve az egyeslet zsenge korát, s bel- szervezési és kebelbeli alakulása által volt ez idei elfoglalt- ságát, főleg pedig tekintetbe véve az egyeslet tagjaiban, mindin-

kább növekedő buzgóságot s ügyérdekeltséget bizton reményelhetjük, hogy a jövő év fordultával ezen egylet tevékenységének s munkálkodásának értékesebb gyümölcsei fognak bemutatni. A soproni ügyvédi egyletnek már alakulása első évében 53 tagja van.

(A debreczeni ügyvédegylet 1868-ik évi működése.) A debreczeni ügyvédegylet 1868-ik évi márczius 15-én az alapszabályokban lefektetett azon elvnel fogva, mely szerint az egylet tagja lehet minden hazai okleveles ügyvéd — gyakorló s már ez idő szerint nem ügyködő ügyvédek, továbbá ügyvédi oklevéllel bíró tisztviselők, megalkulván, annak szellemi működése ez ideig a következőkben öszpontosul.

1. A debreczeni ügyvédi karnak a hazai törvénykezés ügyében szerkesztett s a maga idejében nyilvánosságra juttatott „Emlékiratát“ atvizsgálta s magáévá tévén, az országos képviselőházhoz benyújtotta.

2. Az *uzsora-törvény eltörltetése* iránt javaslatot készített s azt az igazságügyminiszteriumhoz még 1868. máj. 2-án felterjesztette.

3. A *felsőbb bíróságok rendezése* s illetőleg több másod-bíróság felállítása iránt az igazságügyminiszteriumhoz indokolt feliratot intézett.

4. Az *adóssági fogság eltörlése* s az annak helyét pótló eljárás iránti javaslatát illető helyre felterjesztette.

5. A *köztörvényi biztosítás kérdésében* javaslatot szerkesztett s azt a maga helyére juttatta.

6. A *becsületsértési bírságnak* a nemesi s polgári oklevelekre való tekintet nélkül egyenlősítése iránt az igazságügyminiszteriumhoz indokolt felterjesztést tett.

7. A *bélyeg- s illeték szabályzat* s általában bélyeg- s illetékadó tárgyában felhívás folytán észrevételeket szerkesztett s azokat illető helyekre juttatta.

8. A *bíróságok jövő szervezete* iránt osztályilag javaslatot készített, mely javaslat azonban még közgyűlésileg nem tárgyalhatott.

Minden munkálátát minden ügyvédegylettel, melynek fennállásáról tudomást szerezhetett, az alapszabályokban körülírt közös czél sikeresebb elérhetése tekintetéből a maga idejében közölte.

A fentebbi önálló munkálatokon kívül a társ-egyletek több rendbeli megkeresései s munkálatai tárgyalattak.

(*Temesmegye államrajza.*) Temesmegye közönsége mult évi november hó 4-én tartott bizottmányi közgyűlésében elhatározta, hogy a vármegyének történelmi, földrajzi, éghajlati, területi, népességi, vallási, nemzeti, ipari, kereskedelmi, tudományi stb. viszonyairól megírandó legjobb monographiát 250 darab arannyal jutalmaz; továbbá az első pályadíjra érdemesítendő műhöz abszolút becsre nézve legközelebb állót 60 darab arannyal, a következő legjobbat pedig 40 darabbal. A művek beküldése és elintézése a közönséges pályázati szabályok szerint történik. Benyújtási határidő 1871. december hó 31-ike. Ohajtánók, ha Temesmegye derék példája a többi tekintetes vármegyék által is utánoztatnék.

(*Színházak.*) Párisnak összesen 24 színháza van, melyekben (hozzájok számítva a de l'imperatrice 6000 nézőt befogadható circust) összesen 35,542 néző fér el, London 23 színházában 33,800, Flórencz 11 színházában 18,308, Turin 11 színházában 16,400, Milano 8 színházában pedig 10,000 nézőnek van helye. Európában 67 oly színház van, melyek elsőrendű névre tarthatnak igényt. A szinpadok operái évenként körülbelül 85—90 millió frankba kerülnek, csak a főbb énekesek és énekesnők fizetéseit s a zenekarok költségeit számítva. A szinpadok jövedelmei nagyon változók; középszámítás szerint előadások után 300 millió frank gyűl be a színházak pénztárába. A szinpad működő tagjainak száma 4—5000. Az írók tiszteletdíját 2 millió franknál nem igen lehet többre tenni. Legnagyobb tiszteletdíjak jutnak a párisi színházaknál.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közl: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Franczia jogirodalomból

mult évi julius- és augusztusban megjelent művek.

Rome et France pour un prolétaire.

Rondelet. A. — Petit manuel de l'économie politique.

Rousselle, C. H. — La loi sur les faillites, banqueroutes et sursis du 18 avril 1851, interprétée par la jurisprudence des cours et tribunaux de Belgique.

Saussine, V. — Dictionnaire de législation et d'administration militaires, recueil de lois, décrets, décisions et réglemens qui régissent l'armée de terre, classés selon l'ordre alphabétique des matières. 6-e et 7-e livraisons.

Sautayra, E. et Charleville. — Code rabbinique. Eben Haezer, traduit par extraits avec les explications des docteurs juifs, la jurisprudence de la cour d'Alger et des notes comparatives de droit français et de droit musulman.

Scheyven, C. — Table générale alphabétique et chronologique de la Pasicrisie belge contenant la jurisprudence du royaume de Belgique, de 1814 à 1850 inclusivement, par l'un des rédacteurs de la Pasicrisie belge.

Sorin, E. — La Vie politique en province. Etude sur G. Bordillon; suivie d'un choix de ses lettres.

Statistique centrale des chemine de fer français au 31 décembre 1867. Ministère de l'agriculture, du commerce et des travaux publics. Direction générale des ponts et chaussées et des chemins de fer.

Tables d'annotations du Dictionnaire du notariat (4-e édition), contenant, dans l'ordre du Dictionnaire, l'analyse sommaire des articles insérés dans le Journal des notaires et des avocats, depuis la publication de la 4-e édition du Dictionnaire, à partir de 1854 jusqu'au 1-er janvier 1868.

Taulier, A. — Code des attributions des conseils municipaux, contenant: 1-re partie. 1-o Les rapports de la commission, par M. Séneca, député; 2-o la loi du juillet 1867, annotée; 3-o les circulaires ministérielles d'août et septembre 1867, relatives à l'application de la loi. 2-e partie. Le Tableau synoptique de la législation comparée, etc. 3-e partie. Le Dictionnaire des attributions des conseils municipaux, ou Memento par ordre alphabétique, avec citation des textes, etc.

Thiers. — Discours prononcés au Corps législatif. les 30 janvier, 7, 8, 21 et 22 février 1868; sur la liberté de la presse.

— Discours prononcé au Corps législatif, le 30 mai 1868; sur le système économique de la France.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradai és kassai ügyvédi egyletek
közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar kir. curiai ítéletekkel.

Előfizetési feltételek:

Félévre (január—junius) 6 frt.

Negyedévre (január—márcziás) 3 frt.

A t. gyűjtöket minden tíz előfizető után egy tisztelet-példány illeti.

Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetések idejében beküldése kéretik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: Adatok a bűnügyi statistika elméleléhez. (Vége.) — A szavazásról bírói testületekben. (Válasz.) Simon Florenttól. — Észrevételek, a Pestvárosa bel- és külterületére nézve 1868. augusztus 5-én és 6-án megállapított lakbérleti szabályok felett. (Folyt.) Csacskó Imrétől. — Biztosítási jogeset. Dr. Friedmann Bernáttól. — Telekkönyvi részlet eldaráolás. Dr. Vida Lajostól. — Észrevételek a fennebbi értekezéshez. Dr. S. Gy.-tól. — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Jogi tanintézeteink. *)

Valamint csak egészséges gyökérből sarjadzhatik erőteljes fa, szintugy rendezett igazságügynek egészséges alapja csakis az elméleti tudományokat kimerítő tanrendszerben keresendő. És fájdalom, ép ezen pontban, jogászaiknak tudományos elméleti képzettségében, nagyon hátramaradtunk más nemzetektől.

Közönségesen prókátor-nemzetnek neveztetünk, s aránylag mégis nagyon kevés tudományosan képzett jogász találtatik nálunk. Nálunk a gyakorlat minden; az elmélet alig vétetik tekintetbe.

Ezen szomorú jelenségnek alapját részint tanuló ifjúságunkban, részint a fönnálló tanintézetekben kell keresnünk.

Egész a legujabb időkig nagyon kevés volt hajlandó a magyar nemzet kitartó és szorgalmas munkára, s folytonos szigorú tanulmányra. Könnyű felfogás és bizonyos találekony ész által könnyűvé vált gyakorlati jogászaiknak az eddigi viszonyok közt sok nehézséget legyőzni, s a helyest minden fejtörés nélkül kitalálni.

Az ujkor azonban egészen más követelményekkel lép föl, főleg pedig oly országban, melyben az egész jogrendszernek regenerációja képezi feladatunkat; itt gyakorlati értelem nem elégséges, itt erőlyesen kell tanulni; beható tanulmány mellőzhetlen.

Sokan már belátják ezt, és leginkább a külföldi törvények tanulmányozására vetik magukat; tanuló ifjúságunknak tömege azonban még mindig hódol a régi előítéleteknek. Fiatalságunk egy része, a vagyonos, a tanulmányt csak mellékes dolognak tekint. Jogásznak lenni fölfogásuk szerint annyi, mint bálókban és estélyekben a főszerepet játszani, mint kávéházakban és más mulató helyeken vigadni; ezen emberké a tanulmányozás gyümölcseit épen nem akarják szedni, mert vagy földbirtokosok akarnak lenni, mint apáik, vagy pedig azon reménynyel kecsegtetik magukat, hogy rokonságuk befolyása által ugys szép hivatalokat fognak vármegyéjükben kapni, hol a választásoknál nem igen kérdezősködnek a bizonyítvány után.

Más része pedig, többnyire a szegényebb, a jogász hivatását csakis kenyérkeresetnek tekint, s ennél fogva csak azon kell lenni, hogy az ember az előirt vizsgálatokon a legkisebb erőfeszítés nélkül átessék. Azon kézikönyv a legkeresettebb, a melyben csak annyi foglaltatik, a mennyi az illető vizsgáló követelményeit kielégíti. Jellemző az, hogy nevezetesen az akademiáknál a szükséges vezérfonalak mindig kisebb és kisebb térre szoríttatnak. Kutfók tanulmányozásáról, több szerző összehasonlításáról természetesen szó sincs, és ha egyszer le van téve a vizsgálat, akkor minden elméleti tu-

domány, mint szükségtelen terhes portéka elvettetik, hogy üres hóllyagként könnyebben lehessen a gyakorlat tengerén uszni.

Kezét szívére téve, mondja meg jogászaik nagyobb része, hogy a valónál többet mondtunk-e?

Azonban nemcsak a fiatalságot akarjuk egyedül vádolni; ezt vezetni, hamis irányának elismerésére kell birni. Ez pedig a tanár feladata, s mi, mint a közvélemény organuma, feladatunknak tekintjük, jogi tanintézeteinknek gyors reformját tőlünk kitelhetőleg sürgetni.

Szülők, kik fiaikat alaposan akarják kiképeztetni, külföldre küldik ki azokat; s ez szomorú jelenség már oly tudományoknál is, melyeknek hazáját az egész világ képezi, mint a műegyetemi és orvosi tudományoknál. A jogász azonban tudományával a göröngyhöz van lelánczolva. A jenai jogász, mint a tudomány embere, nálunk minden kitelhető elismerésben részesülhet, de sem bírói, sem ügyvédi állásra itt nem alkalmas. Jogtudományunk növénydejének honi földön kell tenyésznie.

Jogi tanintézeteinknek javítása tekintetéből az első megkívántató lépés volna a felekezeti jogakademiáknak és lyceumoknak mielőbbi eltörlése. Csakis felekezeti türelmetlenség, vagy kisvárosi érdekek kívánhatják a püspöki és protestáns jogi tanintézeteknek további fenállását. A jogi tudománynak a confessiókkal semmi dolga, s a kis intézeteknek nagy száma, hol egy tanár négy vagy öt heterogen tantárgyat is ad elő, árt a tudománynak. Sok feltűnő példát hozhatnánk fel, kik és hogyan adnak ott elő, azonban nem igen szeretnők objectív álláspontunkat elhagyni.

A királyi jogakademiákra térünk át, melyek legujabb időben a györivel szaporodtak. Ezek is bureaukratikusan szellemben vezetvők, és úgy látszik, csakis azért vannak oly nagy számban, hogy néhány vidéki város azon szerencsében részesüljön, néhány száz jogászt eltarthatni. Azon kevés szakavatott tanári tehetség, melylyel rendelkezünk, ezáltal szétszóratik, és az ifjúság különböző helyeken egyenkint sokkal kevesebbet tanul, mint a mennyit együttesen tanulhatna egy egyetemi városban.

Indítványunk tehát az, hogy valamennyi királyi jogakademia két új jogi fakultásba egyesíttessék, és ezek közül az egyik Erdélybe, a másik pedig Pozsonyba helyeztessék, mely utóbbi város egy egyetemi városnak minden kellékével bir.

Ez által azon eddigi ferdeség is megszűnnék, hogy az egyik jogi tanintézetet két év alatt, a másikat három alatt, az országos egyetemet pedig négy év alatt lehet abszolválni.

A nézetünk szerint legfontosabb ügy országos egyetemünkön a jogi fakultásnak mihamarábbi átalakítása. Egy, az idő kívánalmainak megfelelő átalakításnak

*) Ezen keserű igazságokkal telt cikknek felvételével, jogi tanintézeteinknek gyors reformját kívánjuk megsüregtetni.

szüksége már magában a tanári karnak kebelében is ismételtelen elismertetett.

A tanári kar, nyolcz tanár mindannyi jog és államtudományra, magában véve oly csekély, hogy majdnem minden külföldi egyetem a tanárok sokkal nagyobb számát képes felmutatni. *) Ennélfogva több, lényegesen egészen különböző tantárgy egy kézbe levén egyesítve, az illető előadó a tantárgyak egyikére sem fordíthatja a kellő figyelmet.

Daczára az elvileg kimondott tanszabadságnak, nem fordult még elő eset, hogy magántanár rendes tanárral versenyezhetett volna. Ennek oka nem keresendő az alkalmas egyéniségek föltünő hiányában, hanem részben azon nehézségekben, melyek egy ily versenyző elé gördíttetnek; részben pedig ifjúságunk felfogásában, mely magas célját, t. i. az előírt vizsgálatokon minél könnyebben átcususzhatni, jobban véli az által elérhetni, ha rendes tanárt hallgat, azaz: tulajdonképen ha rendes tanárnál van immatriculálva.

Mindezen bajokhoz járul még a helyiségek elégtelensége. Ha megfontoljuk, hogy a létező három tanterem legnagyobbika alig fogadhat be 200 hallgatót, holott sok tantárgyra 450, és több hallgató van beírva, úgy lehetetlenség a tanórák rendes látogatását követelni, s a könnyelműnek a legjobb mentség adatik, hogy t. i. nem talált helyet.

Mindezen akadályokat a leggyorsabban kell eltávolítani, ha azon követelményekkel akarunk ifjúságunk elé lépni, melyek szükségesek, hogy egy tudományosan kiképzett ügyvédi és bírói kart neveljünk.

Azonfelül szükséges, hogy a tudománynak megadjuk azon állást, melyet más államokban bír; főleg a jogtudori méltóságra több súlyt kellene fektetni, mint eddig tapasztalhattuk. Külbecsléssel és anyagi előnyökkel kellene ifjúságunkat arra bírni, hogy a tudománynak hódoljon, mi azután közvetve az államnak és az igazságszolgáltatásnak is javára válnék. Nem fogja magát azután többé oly eset előadni, milyent fájdalom, már többet megértünk, hogy egy fiatal doctorra, midőn czimét használta, egy főtörvényszéki hivatalnok ekkép förmedt: „ez nála nem ajánlat!” Azon gunyos kifogásokat, melyeket ezen megjegyzésünkkel mintegy kihívtunk, öt újjunkon olvashatjuk le, s tudjuk azt is, hogy a jogosultság legnagyobb látszatával viszonzhatják nekünk: kitünő kapacitásoknál nem kell a diploma után kérdezősködni. Bátorkodunk azonban válaszul a következő példára utalni: midőn a már világhírű történettanár Schneller Gráczból egy más schweiczi egyetemre hivatott meg, föltételül szabott neki, a a tudori oklevél megszerzése, s a tudós férfi aláveté magát kartársai előtt a vizsgálatoknak a nélkül, hogy ebben eddigi kitünő működésének el nem ismerését látta volna. Nálunk nem járnak el ily szigoruan. Nálunk tanárok nevezetnek ki, kik noha nem doctorok, mégis arra hivatvák, hogy doctorokat promoteáljanak. Ha maga a kormány sem fektet semmi súlyt az egyetemi grádusra, hogyan ösztönöztessék akkor az ifjúság a szigorú vizsgálatok letételére, s kitartó tanulmányra?

Azért tisztelet a tudománynak úgy felülről, mint alulról, s óvakodjunk a pártfogolás mételetől, akkor a szellemi képességnél fogva, melylyel nemzetünk oly bőven meg van áldva, rövid idő múlva nem lesz többé hiány tudományosan képzett jogászokban.

A váltólevél fizetési idejének meghosszabbításáról (prolongatio).

Azon kérdésre nézve, vajjon a váltólevél törvényesen meghatározott fizetési ideje meghosszabbítható, vagyis a váltó, mint mondani szokás, prolongálható-e, csaknem általánosan el van terjedve azon nézet ¹⁾, miszerint a saját váltónak prolongatiója, ha az forgatva nincs, s a kibocsátó és intézvényes ez iránt megegyeztek, akadálytalanul megtörténhetik. De ha a saját váltó már forgatva van, vagy ha a váltó idegen, úgy a váltói hitelező a prolongatióba bele nem egyezhetik, és pedig azon oknál fogva, miután a váltói hitelező, ha a forgatott saját váltót a kibocsátó, vagy az idegen váltót — akár volt ez forgatva, akár nem — az elfogadó a kitűzött lejárat napon ki nem fizeti, előzőit (*saját váltónál a forgatókat, idegen váltónál az intézőt s a forgatókat*) viszkeresettel megtámadhatja. Az előzők tehát a váltónak a kibocsátó vagy az elfogadó általi kifizetéseig — a mint a váltó saját vagy idegen — mindig le vannak kötelezve. Hogy ezen kötelezettségük véget érjen, tartozik a váltói hitelező a váltót az abban kitűzött lejárat napon beváltatni, kifizettetni, mit ha elmulasztana, el nem veszti ugyan *direkt követelési jogát a saját váltó kibocsátója vagy az idegen váltó elfogadója ellen*, de elveszti *viszkereseti jogát előzői ellen*. De miután a még nem forgatott saját váltón előzők nincsenek, tehát ily váltók a váltói hitelező részéről akadálytalanul prolongálhatók. A prolongatio pedig rendesen magára a váltóra iratik, és a mint Wagner jeles munkájában „Kritisches Handbuch des Wechselrechtes,” II. köt. 247. §. helyesen megjegyzi, nemcsak a váltói hitelező, hanem az elévülés megakadályoztatása miatt a váltói adós által is irassék alá.

Mi e nézetet nem pártolhatjuk. A váltói hitelező — váltói tulajdonos — a váltóval, legyen az bár saját, vagy idegen, forgatott vagy nem forgatott, mint tulajdonával szabadon rendelkezhetik, feltéve, hogy ezáltal harmadik személyek jogait nem sérti; váltótörvényünk e rendelkezési jogot épen oly kevésbé vonja meg a váltótulajdonostól, mint a közönséges német váltórendszabály s az 1850-ik évi osztrák váltótörvény. E rendelkezési jog a tulajdonjognak kifolyása ²⁾. Ennek folytán a tulajdonos a váltót megsemmisítheti, eldobhatja, ingyen vagy visztérítés mellett másokra átruházhatja, és pedig vagy váltójogi forgatmány, vagy köztörvényi engedmény által, annál inkább tehát meghosszabbíthatja tetszése szerint annak fizetési idejét is. Öt éri az ily prolongatióból származó minden előny s minden kár.

Azon nézet sem helyes, mely szerint, mint Wagner is idézett munkájában állítja, a prolongatio, hogy az *elévülést megakadályoztassa*, a váltói adós által is aláírandó, miután a váltó prolongatiója az *elévülést soha meg nem akadályoztathatja* ³⁾. Az elévülés ugyanis —

¹⁾ Így Wagner, Kritisches Handbuch des Wechselrechtes, II. köt. 198. s következő lapon.

²⁾ Így különösen az osztrák polgári törvénykönyv 362. s 1305. §§.

³⁾ Brauer, „Allgemeine deutsche Wechselordnung“ 140. l. — Annyi bizonyos, miszerint a váltónak az adós részéről prolongatiója a végből, hogy ezáltal az *elévülési idő kezdete későbbre* halasztassék, meg nem engedhető, miután erre nézve a törvény világos engedélye volna szükséges. Nem kevésbé ki van zárva a váltó prolongatiója a váltói hitelező részéről is a végből, hogy az intézvényesett, ki a váltót el nem fogadta, ezáltal *hosszabb fizetési időt* nyerjen, és pedig feltétlenül, s az elfogadó irányában legalább annyiban, a mennyiben neki ezáltal a váltó *elévülési idején* túlterjedő fizetési idő engedtetnék, miután az ilyen prolongatio által a törvényben világosan kifejezett váltói praeiudicium jogkövetkezménye változást szenvedne. Egészen másképp volna megítélendő azon eset, hol a váltói hitelező az elfogadónak a váltó *elévülési idején belül* enged fizetési haladékot. Ha a váltóhitelező a fizetési határnapot óvastétel nélkül engedi eltelni, úgy viszkereseti jogát előzői ellen természetesen elveszti, de az elfogadó elleni jogainak fenntartására óvásra nem szorult. Öt ugyanis a lejáratától számítva az egész elévülési időn (a magyar törvény szerint két éven) át megtámadhatja; ha tehát az elfogadót minden kár

*) Érdekes tudni p. o. hogy Innsbruckban, hol az egyetemen csak 150 joghallgató van, 11 rendes tanár működik, míg Pesten 1200 joghallgató számára 8 tanár működik.
Szék.

tekintet nélkül a prolongációra — szakadatlanul folyik, miután a váltói igény az idegen váltó elfogadója ellen épen úgy, mint a saját váltó kibocsátója ellen két év alatt enyészik el honunk váltótörvénye szerint a váltó lejáratától számítva, 1840 : XV. tcz. I. rész. 208., 203., 204. §§., s ugyanez áll be az idézett törvény 158-ik §-a szerint az ott meghatározott rövidebb időszakok elteltével az idegen váltó intézője s forgatói, valamint a saját váltó forgatói ellen is, mint előzők ellen.

Hogy ezen elévülési időszakok a váltó prolongációja által a törvényes mértéken túl ki nem terjeszthetnek, az kétséget nem szenved. Világos szavakkal mondja ezt az idézett magyar váltótörvény 208-ik, s az osztrák polgári törvénykönyv 1502-ik §-a. A közönséges német váltórendszabály s vele az 1850-ik évi osztrák váltótörvény hasonló rendelkezést nem tartalmaznak ugyan, de kategorikusan kimondják, miszerint a váltói igények a váltói elévülés elteltével *megszűnnek*. A felek a váltótörvény ellenére nem köthetik ki szabad tetszésük szerint azt, miszerint a váltónak, vagy az egyes hátíratnak lényegéhez s érvényéhez az érték (valuta) kitétele is tartozzék, vagy hogy a váltó, ha rendelményezve (an die Ordre) van, tovább ne forgattassék, vagy hogy a váltó, ha rendelményezve nincs is, mégis az intézvényes által egyedül az ő saját személyére háramló váltói kötelezettséggel tovább ne forgattathassék, vagy hogy a meghatalmazási hátírat forgatmányosa vagyis a meghatalmazott, egy csupán az ő személyét kötelező tulajdoni forgatmányt, — mely a váltólevél tulajdonát másra átruházza — ne tehessen; — szóval, a váltó mint a kereskedelmi világ papírpénze szerepelvén, az arra vonatkozó törvények szorosan megtartandók, s e törvények alól csak is ott lehet helye kivételeknek, hol a törvény maga azokat megállapítja, jöllehet ily eseteket csak ritkán találunk. Így például a váltót, miután az kereskedelmi papírpénz természeténél fogva a közforgásra van szánva, egy harmadikra s töle ismét a kibocsátóra, az intézvényezettre, elfogadóra, vagy egy előbbi forgatóra és erről viszont amazokra, s még további személyekre is átruházni, forgatni lehet; — csak hogy a magyar váltótörvény e szabály alól azon kivételt

nélkül a lejáratától számított egy év után is még megtámadhatja, ugy neki bizonyára meg is ígérheti, miszerint őt előbb megtámadni nem is fogja. Ha tehát a váltóra feljegyeztetik „prolongáltatott egy évre”, ugy a korábban megperelt elfogadó azon kifogással élhet, miszerint a kereset támasztásának ideje még be nem következett (actio nondum nata), csak hogy az ily prolongatio által a váltó elévülési ideje ki nem terjesztethetik. Vajjon ezen prolongatio a lejárat előtt vagy csak azután iratott a váltóra, egyre megy. A meghosszabbítási idő minden esetben csak a lejáratú idő után veszi kezdetét, s ennél fogva nem helyes az, a mit Treitschke (Alphabetische Encyclopaedie der Wechselrechte und Wechselgesetze, Leipzig, 1831. II-ik kötet, 272- s 273-ik lapon) s vele mások is állítanak, s mely állítás szerint, a meghosszabbítási idő azonnal folyamatba lép, ha a váltóra irt meghosszabbítási nyilatkozat keletkezve van, miután a prolongatióval kétségtelenül oda van irányozva a felek szándéka, hogy a váltó lejáratá idejéhez még egy további újabb idő, vagyis az egész meghosszabbítási idő hozzáadásak, s így azon idő ezen további idő által megtoldassék.

Az elévülés megszakasztására egyetlen eszköz a magyar váltótörvény 205. §-a szerint a keresetindítás, nem pedig a váltói tartozás elismerése is az adós részéről. Az osztrák, valamint a közönséges német váltórendszabály 80-ik cikke szerint az elévülést az adós elismerése szinte meg nem szakasztja, de meg nem szakasztja azt még maga a keresetindítás sem, hanem csak a keresetlevélnek kézbesítése. E tekintetben helyesebb a magyar váltótörvénynek rendelkezése, mely szerint már a keresetindítás megszakasztja az elévülést, miután az alperes több napon át elrejtőzködhetik, vagy lakhelyéről távoznak, hogy ezáltal a keresetlevél kézbesíthetőségét meggátolja, mely időn át a váltói elévülés ő ellenében talán már eltelte, eltekintve attól, hogy a keresetlevélnek kézbesítése miatti előkészítése is pár napot igénybe vehet. Hogy ezen viszás helyzet némileg megelőztesse, nem marad fenn ily esetekben egyéb, mint az alperes részére gondnokot (curator ad actum) kinevezni, s a keresetlevelet ennek kézbesíteni, a mi a magyar váltótörvény szerint nem szükséges, miután itt az elévülés már magával a keresetindítással, nem pedig csak a keresetlevél kézbesítésével szakad meg. — Az osztrák és közönséges német váltórendszabály idézett 80-ik cikke szerint a váltói elévülés azonfelül még az alperes perüzenete (litis denunciatio) által is megszakad, ha t. i. az alperes azon előzőjét, ki ellen viszkerezzel élhet, saját személye megpereltetéséről tudósítja, s őt az ellene támasztott perben szavatosságra felszólítja.

állapítja meg, miszerint a kibocsátó, illetőleg forgató a további átruházást meggátolhatja, azáltal, ha a váltó, illetőleg forgatmányt nem rendelményezi (az osztrák és német váltórendszabályban azáltal, hogy a váltó további forgatását e szavakkal „de nem rendeletére” világosan betiltja, a mit minden egyes forgató is tehet forgatmányában), minek következtében a kibocsátó csak magának az intézvényesnek, a forgató pedig csak közvetlen utódjának — forgatmányosának — nem pedig a későbbi forgatmányosoknak is lesz váltói lekötöztetettje; kivételképpen megengedi a törvény a forgatónak azt is, miszerint forgatmányát tetszése szerint e kikötéssel „de kötelezettség nélkül” írja a váltóra, valamint megengedi az osztrák és közönséges német váltórendszabály azt is, miszerint a lát után bizonyos időre fizetendő váltóban az egyes forgatók, e váltó bemutatása idejét — a törvényileg meghatározott idő határain belül — forgatmányukban tetszésük szerint is megállapíthatják.

Csakis ezen esetekben áll az ily kikötések és megszorítások tétele tetszés szerint a felek jogában, de nem azon esetekben is, hol a törvény valamely kategorikus szabályt kivétel nélkül felállít, a mint ezt az említett elévülési időszakokra nézve látjuk, mely időszakokon tehát változtatni, azokat magán egyezkedés útján meg rövidíteni vagy pedig prolongatio útján kiterjeszteni, a feleknek szabadságában egyáltalán véve nem áll ¹⁾.

Ha azon fennemlített nézet állíttatik fel, miszerint a váltói hitelezőnek a váltó prolongációjába azért nem szabad beleegyeznie, mert előzői neki viszkerezzel útján felelősek, s mint olyanok a váltónak az elfogadó, vagy saját váltónál a kibocsátó általi kifizetéseiig lekötöztetve maradnak, a váltói hitelezőnek tehát — ne hogy ezen felelősség idő tartama szükségtelenül meghosszabbíttassék — *kötelességében* áll a váltót lejáratá napján beváltatni, illetőleg kifizettetni, — ugy ezen állítás bizonyára helytelen; miután a váltói hitelező előzői nem a váltó valószínű kifizetései — történjék ez akár az idegen váltó elfogadója, akár a saját váltó kibocsátója által —

¹⁾ Lásd Brauer, „Allgemeine deutsche Wechselordnung“ 140-ik lap. — Az „Allgemeine österreichische Gerichtszeitung“ 1852-iki évfolyamának 95-ik számában azon kérdés, vajjon a váltó prolongációja által, ha ez lejárat előtt történt, az elévülési idő kezdete el van-e halasztva, igenlőleg van megoldva, hivatkozással az osztrák polgári törvénykönyv 1478-ik §-ára, mely szerint a tulajdonképeni elévüléshez a jognak, mely magában véve már gyakorolható volt, nem gyakorlása kívántatik meg a törvényben megszabott időszakon át. De ha a váltófizetési ideje prolongatio által el lett halasztva, ugy a hitelező joga a fizetést megkívánni, a meghosszabbítási idő eltelté előtt, nem gyakorolható, ennél fogva tehát a váltóelévülése is csak ezen (meghosszabbítási) idő elteltével veheti kezdetét, s ezzel megegyezik az osztrák és közönséges német váltórendszabály 77-dik cikke is, mely világosan kimondja, miszerint „az elfogadó elleni váltói igény a váltó lejáratától számított három éven át évül el”; a váltó lejáratá pedig itt, épen a prolongatio által egy későbbi időpontra, mint a mely időpont eredetileg a váltólevélben meg volt határozva, lett kiterjesztve, illetőleg elhalasztva, s így csak is ezen későbbi időpont az egyedüli határozó. — Ezen bizonyítás azonban tüzetesebb vizsgálatnál *circulus vitiosus* látszik tartalmazni, miután az illető cikk írója az ezen bizonyítást közvetlenül megelőző helyen Brauer abbéli véleményét, miszerint a törvényesen megállapított elévülési időnél hosszabbat kikötni nem lehet, mint helyeset ismeri el. Másrésről azonban a váltó törvényes fizetési ideje, annak eltelté előtt prolongatio által kiterjesztethetik; ezen prolongatio által tehát a törvényes elévülési idő, jöllehet ezt kikötni nem szabad, mégis oly értelemben kiterjesztetik, illetőleg meghosszabbítatik, hogy csak azon időponttal vegye kezdetét, a mely időponttól a meghosszabbítási idő veszi folyamát. Ha tehát a hitelező a törvényes elévülési időn túl (vagy azon alól) más időszakot magának ki nem köthet, ugy másrésről mégis jogot nyer e tilalom kijátszására azáltal, hogy a váltót csak lejárat előtt prolongálja. E szerint tehát a váltó hitelező pár héttel a váltó lejáratá előtt tíz vagy még több évre is prolongálhatná a váltót, a nélkül, hogy váltói igénye elévülésétől félnie kellene, miután fenn világosan ki van mondva, hogy a hitelező joga a meghosszabbítási idő eltelté előtt nem gyakorolható. Az említett 77. cikk az ellenvélemény mellett mit sem bizonyít, sőt inkább az ellen szól, mert ha e cikk azt rendeli, miszerint az elfogadó elleni váltói igény a váltó lejáratától számított három éven át évül el, s ha az idézett váltórendszabály 30—35-ik cikkeiben a lejáratú időkét tüzetesen meghatározza, ellenben a váltói prolongatiót egészen hallgatással mellőzi ugy bizonyára lehetetlen feltételeznünk azt, hogy a törvényhozó az idézett 77-ik cikk szerkesztésénél lejáratú idő alatt valamely más időt értett legyen mint épen a törvényes, s ennél fogva tehát a prolongatio a váltó törvényes lejáratú s elévülési idejének meghatározására befolyással nem is lehet.

maradnak lekötelve, mely kötelezettség honunk váltótörvénye szerint két egész évig tartana, hanem csakis a *lejáratig*, vagyis azon időpontig, melyben a nemfizetés miatti óvástétel elég jókor megtörtént, s azontul még csak az ellenök támasztható viszkereseti jog elévüléséig, illetőleg a viszkereseti idő lefolyásáig. (1840 : XV. tcz. I. rész 158-ik §.)

A váltóhitelező előzőinek viszkereseti kötelezettsége tehát nem tart a váltó valóságos kifizetéséig, s egyedül csak a váltóhitelező akaratától függ a váltókifizetését az elfogadótól saját váltónál a kibocsátótól, bármikor megkívánni. Vajjon azonban e fizetményt a váltóhitelező említett váltói adósaiktól mindég meg is fogja-e kapni, azt látni fogjuk legközelebbi alkalommal. (Vége következik.)

Dr. EKMAYER ÁGOST.,
kassai kir. akad. ny. r. jogtanára.

Észrevételek

a Pestvárosa bel- és külterületére nézve 1868. augusztus 5-én és 6-án megállapított lakbérleti szabályok felett.

(Folytatás.)

A 39-ik §-nak tartalmát t. i. a lakbérleti szabályoknak *életbeléptetését* tekintve, jogos és méltányos lett vala, hamár az eddigi lakbér fizetési napokat megváltoztatni jónak látszott, az az iránti határidőt egy évvel későbbre, t. i. 1869-ik október hó első napján tűzni ki.

Ugyanis elismert sarkigazság a törvényhozásban, hogy a hozott törvénynek visszaható ereje nincsen, s ennél fogva a lakbérleti szabályoknak is az oly lakbérleti szerződévényekre, melyek még azoknak megállapítása előtt kötöttek, visszaható, és azokat megváltoztató erőt tulajdonítani nem lehet.

Ebből az a következtetés, hogy az előbb például: 1868-ki Szent-György, vagy Szent-Jakab napkor kötött vagy megújított lakbérleti szerződévények maguk érvényökben meghagyandók; miszerint tehát a kikötött évi lakbér Szent-György, illetőleg Szent-Jakab napig leend fizetendő; vagy pedig a lakbérleti szabályok által az lett volna kieszközlendő, hogy a bérlő a közte és a háztulajdonos közt fenálló (ha mindjárt szóbeli) szerződés szerint Sz.-György, vagy Jakab napig fizetni kellendett lakbért ápril, illetőleg július 1-ső napjáig le ne fizesse, hanem annak javára az ápril 1-ső napjától Sz.-György napig, illetőleg július 1-ső napjától Sz.-Jakab napig folyó időre eső házbérrész leszámítás. Hogy azonban a háztulajdonos ne károsodjék, köteles leend a bérlő az október 1-ső napja előtti évnegyedi házbérben a július 1-ső napjától Sz.-Jakab napig eső lakbérrészt is megfizetni, mi által az előbbi évnegyedekben levont bérlétrész pótoltatik, és így a háztulajdonos az egy évre kikötött lakbért egészen megkapja.

Ily intézkedésnek szükségét tanúsítja különösen az, hogy a háztulajdonosoknak eddigi korlátlan felmondási joguknál fogva, a bérlők másként világos károsodásnak vannak kitéve, mit a számok legjobban igazolhatnak.

Tegyük fel ugyanis, hogy valaki lakást fogadott 1868-ik Sz.-György napra 365 frtnyi évenkénti házbér mellett. Az ily bérlőnek a megkötött szerződés folytán, ha az csak szóbeli is, a már előadottak szerint van joga a lakást a megszabott bérért 1869-iki Sz.-György napig használni. De miután az eddigi szokásos felmondhatási jog és a lakbérleti szabályoknak 2-ik és 10-ik §§-aiban megállapított fizetési, illetőleg költözködési határnapok mellett, a háztulajdonos 1869-ki január 1 napján a bérlőnek felmondván, ez ápril elején kiköltözködni köteles;

az az eset fog bekövetkezni, hogy a bérlő a szerződés szerint 1869-ki Sz.-György napig kötelezett házbért, mit az eddigi szokás szerint 1869-ki Gyertyaszentelőkor fizetett volna, 1869-ki január elején fogja fizetni, és már 1869-ki ápril elején köteles leend a lakásból kiköltözködni.

Az ily bérlő tehát a szerződés szerint Sz.-György napig fizetni kötelezett házbérnek egy részét oly időszakra is fogja fizetni, melynek lefolyta alatt a lakást többé nem használandja. Ily időszak az ápril 1-ső napjától Sz.-György napig, vagyis ápril 24-ig folyó.

Tegyük fel továbbá, hogy a bérlő szerencsés volt 1869-ki ápril 1-ső napjától számítandó időre szinte évenkénti 365 frt évi bérért más lakást kapni; ez az új háztulajdonosnak a lakás használatáért 1869-ki ápril elejétől fogja a házbért fizetni, s e szerint az 1869-ki ápril hónap első napjától a 24-ik napig, s így 24 napért kétszer fogja a házbért megfizetni; egyszer az eddigi háztulajdonosnak, kinek házáat pedig már 1869-ki ápril hóban nem használja, másodszor az új háztulajdonosnak, kinek házáat valóban ez időben használandja.

Mi volna tehát itt jogos? Az, hogy a bérlő ne fizessen lakbért oly használatért, mit nem, hanem csak olyanért, mit valóban élvez; vagyis az előadott esetre alkalmazva a bérlő az 1869-ki ápril 1-ső napjától annak 24-dik napjáig eső 24 frtnyi házbérrészt annak fizesse csak, kinek házáat az idő alatt valóban használja.

Ezt követeli a kétoldalú szerződésnek, minő a lakbérleti szerződés is, természete, mely szerint az egyik szerződő fél köteleztetik a másiknak valamit adni, addig, míg az is ad neki valamit; ha tehát az egyik fél megszűnik adni, — akkor a másiknak viszontadásrai kötelessége megszűnik. (Do ut des.)

A fent előadott eljárás tehát nem valami méltányossági, vagy kegyességi tény, hanem a bíróság által is pártolandó jogkövetelmény.

Hasonlóképen áll a dolog azzal, ki 1868-ki Sz.-Jakab napra fogadott szállást, tegyük fel, szinte 365 frtnyi évi bérért. Ennek a megkötött szerződés szerint joga van a felfogadott lakást 365 frtnyi évi bérért 1869-ki Sz.-Jakab napig használni.

Ha már a háztulajdonos az ily bérlőnek 1869-ki ápril elején felmond, az kénytelen leend a reá következő július hó elején kiköltözködni, és ha az ily bérlő 1869-ki ápril elején minden leszámítás nélkül, a szerződés szerint 1869-ki Sz.-Jakabig kötelezett házbért egészen lefizette, akkor az az eddigi háztulajdonosnak oly időért is fog fizetni lakbért, melyben már házában nem lakik, t. i. az 1869-ki július 1-ső napjától egész Sz.-Jakab napig folyó időért, és az új háztulajdonosnak a lakásért szinte ez időre köteles leend az arra esendő lakbérrészt megfizetni.

A 365 frtnyi évi lakbér csak világosabb számkimutatás végett vétetett fel; így van aránylag minden kisebb vagy nagyobb lakbérrel, ha a szerződés 1868-ki október eleje előtt eső évnegyedi időben kötöttet, és ha a háztulajdonos ily évnegyedi időre felmond.

Az oly bérlő, ki a lakbérleti szabályoknak kihirdetése után, tehát 1868-ki október 1-ső napjától számítva fogadott ki valami helyiséget, ily jogtalanságnak kitéve nem lesz, mert az a már kötelező lakbérleti szabályoknak figyelembe vételével kötötte meg a lakbérleti szerződésnyet; de még azért is, mert az október hó 1-ső napjára szabott évnegyedi határidő majdnem összevág az eddigi szokásos Sz.-Mihály napi évnegyeddal, s ez okból az októberi évnegyednél oly különbözet a lakbérre nézve nem jöhet elő, mint a többi volt költözködési és a lakbérleti szabályokban kitűzött évnegyedek-

nél; mi pedig nagyobb lakbéreknél nem megvetendő összeg.

A ki a lakbérleti szabályoknak életbe lépte, az az 1868-ki október 1-ső napja után azok szerint fogad fel lakást, az be jő az azok által kiszabott kerékvágásba, és csupán csak a fizetési évnegyedek megváltoztatása által jogtalanságnak kitéve nem leend.

De az említett jogtalanság is az által támadhat csak, ha a háztulajdonos a bérlőnek 1869-diki october előtti évnegyedre felmond. Két mód mutatkozik tehát a bérlőket e részben fenyegető jogsérelemtől megmenteni, t. i. vagy a háztulajdonosokat arra bírni, hogy (a lakbért fel nem emelvén, mit jelenleg károsodás nélkül tehetnek, miután ugyanis legközelebbi időben a lakbérket tetemesen felrugtatták) mostani bérlőiknek 1869-ki októberig fel ne mondjanak, vagy ha előbb felmondanának, az 1869-ki ápril hónap első 24, illetőleg július hónap első 25 napjára eső házbérrészt engedjék a bérlőnek el, és ha ez utóbbit önkényt tenni nem akarnák, arra bírólág is köteleztessenek.

Hogy a lakbérleti szabályokat alkotók is tudták, miszerint a megváltozott évnegyedi lejáratokból bérkülönbözetek származhatnak, a 40-dik §-nak 2-dik pontjából világosan kitűnik, hol egyszersmind kimondták a módot is, t. i. a házbérleti beszámítást, illetőleg visszatérítést, mely szerint lehessen a bérkülönbözetekből netalán keletkezendő viszályokat és követeléseket kiegyenlíteni.

Arra nézve, hogy bérkülönbözetek támadjanak, csak az előadott esetek látszanak alkalmul szolgálhatni, melyeket tehát mellőzni kell, ha a bérlőket világos károsításnak kitenni nem akarjuk.

Az előadottak által eléggé megezáfolva látszik amaz állítás, hogy a házbérleti szabályok folytán a bérlők semmi hátrányt sem szenvednek, vagy hogy azok által a bérlőktől minden lehetséges hátrány el van háritva. Azt, hogy az új határidők szerint a lakbért jóval előbb kellend megfizetni, mint az eddig szokásos fizetési határidők mellett, mi a bérlőre nézve terhesebb lehet, különösen kiemelni nem is akarom; mert az kiegyenlítendi magát, ha mint előadtam, a bérlő a lakásban 1869-ki október elejéig békével bennhagyatik, vagy korábbi felmondásnál a kimutatott lakbér-különbözetek a bérlőnek javára be-illetőleg leszámíttattnak; de hogy az ellenkező esetekben a bérlő károsodik, tagadhatatlan.

Igen feltehető, hogy a háztulajdonosok, kik az év folyama alatt a lakbérket tetemesen felemelték, és pedig a nélkül, hogy az valami rendkívüli költségeskedés miatt szükségesnek mutatkozott volna, a jelenlegi házbéreknél meg fognak néhány évig állapodni, s erre őket szegényebb ember- és polgár-társaik iránti kimélet is fogja indítani; a háztulajdonosokra is bizonyosan kellemebben hatván ama tudat, hogy emberséges és méltányos bánás által kiérdemelhetik polgártársaiknak hajlamát és tiszteletét, mintsem hogy ellenkező bánás által kitegyék magukat polgártársai ellenszenvének és gyűlöletének.

Jelen észrevételeim által a lakbérleti szabályoknak hiányait, s azoknak megszüntetési módját szándékoztam kimutatni, és tehetségem szerint irodalmi uton eszközölni, hogy az említett hiányoknak mellőzése által a polgártársaink közt már mutatkozott ingerültség megszüntessék, s azok közt a közjónak kieszközölhetésére oly annyira szükséges kölcsönös hajlam és békes rokonszenv létesíttessék s állandóan megerősíttessék.

Az eddigiek csupán a Pestvárosának területén lakókat tekintve adattak elő. De hogy nagy zavarok s társadalmi bajok támadhatnak abból, ha a lakbérleti szabá-

lyok szerint egyedül csak Pesten változtatik meg a költözködési idő, könnyű átlátni.

Tegyük fel, hogy valaki Pestről Budára szándékozik tavaszkor átköltözködni. Az ily lakónak Pesten ápril hó elején kellend kiköltözködni, holott Budán a felfogadott lakás az ottani szokás szerint csak Sz.-György napkor fog kiürülni. Ha nyáron akar lakást változtatni, Pesten július elején kellend neki kiköltözködni, Budán pedig a lakás csak Sz.-Jakabkor fog kiürülni.

Viszont: ha valaki Budáról Pestre akar tavaszkor átköltözködni, az kénytelen leend Pesten lakást ápril elejétől felfogadni s minthogy a budai eddig birt lakásnak évnegyede csak Sz.-György napkor telik ki, mind a pesti új, mind a budai előbbi lakást fogja ápril elejétől Sz.-Györgyig fizetni. Ily eset fogná magát előadni akkor is, ha Budáról Pestre nyáron (július hóban) akarna átköltözködni.

Hasonló bajoknak volna kitéve az is, ki máshonnan hol t. i. az általános szokás szerint az eddigi költözködési határnapok vannak elfogadva, a lakbérleti szabályoknak életbe lépte után Pestre, vagy innen máshova szándékoznék költözködni.

A bekövetkezheto zavarok elháríthatása végett tehát a költözködési határnapokat máshol is a házbérleti szabályok szerint meg kellene változtatni; vagy talán még jobb lett volna, az eddig szokásos költözködési napoknak megmaradni, miután a házbérleti ügy szabályozásának szüksége az eddigi bajok szerint nemis e tekintetben, hanem inkább más bajok miatt mutatkozott. (Folyt. követk.)

CSATSKÓ IMRE.

A vízjogi törvény főelveiről.

Az egykori Lombardia különböző levéltáraiban ezer kötetnél többre menő értekezés és egyéb munka foglalkozik a vízjog elveivel; nem is lehetne e tárgyat egy pár rövid cikk keretében kimeríteni, azért csak főbb elvei s alkalmazásuk egyes esetére vagyok bátor ezen sorokkal a figyelmet felhívni. Nézetem szerint az említett főelveket a következő pontokban lehetne összefoglalni:

1. A köz és magánvizek különböztetése.
2. A vízjog időlegessége.
3. A vízjogot igénybevevő vállalatok közti elsőbbségi sorozat.
4. Takarékoság a vízzel, mint kimeríthető használati dologgal.
5. A víz alkalmazásában a műszaki igények szemmel tartása és
6. A vízi vállalatok létesítésére irányzott kényszer és kisajátítás.

A mi az első pontot illeti: a közfolyóknak és egyéb vizeknek jellemzetessége azon tulajdonságukban rejlik, mely szerint közlekedésre használhatók s tényleg használatnak is. A törvényhozás feladata meghatározni azon járművet, a melylyel való járhatása a víznek ezt közhasználatává teszi. Ugy szintén a törvényhozás teendője, a most említett irányelv utmutatása szerinti előleges felvételek alapján az egyes közfolyókat s vízrészeket tüzetesen megjelelni. Jogának kell továbbá az államnak lenni arra is, hogy egyes magán folyókat a parti birtokosok által élvezett hasznok megtérítése mellett közfolyókká nyilvánítson; minthogy egy részről azok mérvei sem változatlanok, másrészt pedig a közlekedésre való használatuk szüksége és lehetősége is a forgalom növekedésétől feltételeztetik.

Hogy a köz- és magánvizek közti határvonal felállítás az elv alkalmazási akadályain kívül is nem csekély nehézséggel jár, világos lesz előttünk, ha emlékezetbe hozzuk az adományi levelek szokásos kitételeit, melyek

szerint a „vizek, folyók, mocsárok és a vízfolyás“ az adományi jószágok tartozékai közé soroltatnak.

A közfolyók és vizek tulajdonosa természetesen az állam; ő tartozik azok medreinek szabályozásáról, fenntartásukról és kezelésükről gondoskodni, — és használatukat ipari célokra hasznobérbe is adhatja, s ezért a megfelelő díjakat követelheti. Itt azonban ismét határvonal állítandó fel azon vízhasználatok közt, melyekért hasznobér fizetendő, s a melyekért nem fizetendő. Mert, hogy a vízi közlekedés és hajózás ily díjfizetések által korlátoztassék; az a közgazdasági fogalmakkal világosan ellenkezik; az pedig, hogy oly egyszerű használatok, minő a mások kára nélküli, s erre alkalmas helyeken való mosás, merítés, barmok itatása s fűrésztése, valamint jégvágás, kavics és homok hordása, — bármily díjtételekhez kötéssék: azon felül, hogy az állam mindenhatóságához vezetne, még lehetetlen is.

Az állam azonban nem adhatja a vizek használatát örök hasznobérbe: s ebben áll a *vízjog időlegessége*. A maximumnak és minimumnak, mely időre a vízjog kiadható, törvényileg kell meghatározva lennie: így az öntözési vállalatok hosszabb, vízerőre épített gyárak rövidebb s más kisebb iparművek még rövidebb időre engedélyezhetők.

A vízhasználati sorozatot illetőleg, első sorban áll a hajózás: s minden egyéb használat csak a hajózás szükséglete után fennmaradó vízfölöslegből adható. Többire nézve az ország különös viszonyai s a nemzetgazdasági érdekek irányadók. Így például hazánkban, hol még annyi az ártér és a vadvízes terület: ma a józan ész követelménye az, hogy a kiszáritási, ugymint töltésezési és lecsapolási vállalatoknak; elsőbbséget kell nyújtani más velők versenyzők felett. Már ha földöntözés és gyárpar versenyez: a kérdést nem mindig lehet az előbbi javára eldönteni; mert lehet a gyár olyan, hogy egy egész nagy vidék fölvirágzását idézi elő: különös lendületet adva egy fontos őstermelési ágnek azáltal, hogy terményeinek közeli piaczul szolgál s kelendőséget biztosít; szóval lehet, a gyár olyan, mely, mivel a világpiacra dolgozik, a szükségelt nyers anyagok termelőit is ezzel hozza összeköttetésbe.

A vízjog főelvei közt előkelő helyet foglal el a vízzel való *takarékos elbánás* elve, mely hazánkban annyival inkább szem előtt tartandó, minthogy esőzési viszonyaink igen kedvezőtlenek és nagy területek nélkülözik a felszíni vizet. Önként következik tehát, hogy a létező vízmennyiséggel helyesen kell gazdálkodni, s a közgazdaság igényei szerint igazságos felosztást létesíteni.

Azért is törvényesen meghatározandó, hogy mindaz, a ki valamely akár köz, akár magán vízmedenczéből ipari célokra bizonyos vízmennyiséget kivezet: azt használat után, ha csak kender-áztatás, festék készítés vagy más ipari műveletek által megfertőzve nincs, medrébe visszaeresztetni tartozik. Követeli továbbá a vízfelosztás elve, hogy magánvizek tulajdonosai és vízfölöslegüket, melyet maguk fel nem használnak, némely fontosabb vállalatokra, mint öntözésre, vagy nagyobb gyárakra rendelkezés alá bocsássák; mi a magánjognak némi megszorítása lévén: mind lehetősége, mind korlátai szorosan körülírandók.

Nem használhatja a magánvizek tulajdonosa oly mértékben azokat, hogy ezáltal egy egész vidék vagy község legszükségesebb vízkellékét elvonja. Valamint, ha az állami vízjog hasznélvezője bármi okból vízfölösleggel bír, vagy ha a vízjogot a kitűzött határidő alatt igénybe nem veszi, avagy, ha időközben egy meghatározandó időszak alatt elhanyagolja: első esetben a

fölösleg, utóbbiakban pedig az egész vízjog elvonandó és másoknak adandó ki. (Vége következik.) A. E.

Az el nem adott rész, mint az eladott rész tartozéka.

Gyakran megtörténik, hogy adásvevési szerződés valamely telekkönyvi jószágtestnek egyes részlete vagy a részletnek is csak egy része iránt, és a nélkül köttetik, hogy a kötés idejében a szerződők az oszthatatlanság- s így a telekkönyvi átírásnál felmerülhető akadálynak előleges tudatában volnának, s csak az elutasító végzés világosítja fel a feleket, hogy némely adásvevéshez a tulajdonos akaratján kívül sokszor még egyéb is szükséges. — Az ingatlanok jogi természetével ezen ismeretlenség, s a szerződés fogantatásának ily akadályja azonban a kötés erejét magában még nem csökkenti, mert a szerződés végcélja, egyik vagy másik félre, a teljesedés lehetségessé tételének, az eldaraboláshoz szükségelt kellékek lehető összegyűjtésének köteleességét hozza magával, s csak ha e kellékek megszerezhetők nem lesznek, p. o. ha a hatóság az eldarabolás iránti kérelmet jogérvényesen elutasította, válik a szerződés — mint a melynek tárgyául nem teljesíthető vagy lehetetlen dolog tétezt — az osztr. p. törvény 878. §-sa értelme szerint világosan érvénytelenné.

De vannak esetek, a mikor a telekkönyvi jószágtest, részlet és rész tiszta fogalmának, — vagy a telekkönyvi jogok kezelésénél a törvényszerű óvatosságnak birtokában maga a telekkönyvi bíró sincs, s van rá példa, hogy a törvényszék a részlet vagy rész felett hiányosan rendelkező felek átírás iránti kérelmét — tudatlanságból vagy elnézésből — a tulajdonjognak az egész jószágtestre bekebelezésével teljesíteti; s minthogy azután az egészben vevő javára jegyzett, de tetteleg eladó és vevő közt megosztott birtokrészek állapota, művelés, beépítés általi értéke idő folytán nagy változáson mehet keresztül, — a telekkönyvi osztály vagy lejegyzés a hatóság vagy hitelezők részéről legyőzhetlen ellenzékre találhat, s végre az egészben bejegyzett tulajdon ingere vevőt a tévedés kizsákmányolására is hajlandóvá teheti: ez esetből az előbbinél is zavartabb, bonyolodottabb jogviszonyok keletkezhetnek.

Mi itt ezuttal csak azon egyszerű esetet vesszük, a mikor az elbirtoklás, vagy a harmadik személyek által nyert jogok törvényszerű oltalmazása a telekkönyvi állapot fenntartását nem kívánják, a midőn tehát a telekkönyvbe jegyzett jog közelebbi meghatározást szorosan azon okirat tartalma szerint nyer, melynek folytán a bejegyzés megengedtetett; s ily körülmények közt — nézetünkhöz képest — az utóbbi, mint az előbbi eset, egyszerűen a kötés szabatos teljesítésében — vagyis a birtoktestnek, — illetve részletnek a szerződéshez alkalmazott telekkönyvi megosztásában, esetleg a szerződés semmisségében találja megoldását.

A tek. királyi ítélő tábla — egy ily hibás átírásnál — közelebb, az el nem adott kisebb részt az eladott nagyobb rész tartozékának mondta ki. Az eset következő:

J. J.-nek a h.-bösörményi 2696. sz. tkönyvben, 2851. h. r. sz. alatt, egy belső- és egy külső udvara, egy gyümölcsös és egy luczernás kertje van; kertek, udvarok kerítéssel egymástól elkülönítvék; a belső udvaron áll a 2832. nép sor számú ház, a külső udvart pedig egy száraz malom foglalja el. — Ezen telek, vagy telekrész iránt az egri érsek meghatalmazottja alkuba ereszkedik s az illető felek 1860. szept. 20-án a következő adás-vevési szerződést kötik meg:

„Alólirottak, egyrésztől én J. J. Hajdu-Bösörmény városában létező lakházamat, mely a tkönyvben a 2832. sz. alatt van bejegyezve, belső- mintegy 1600 □ ölet tevő udvarommal, gyümölcsös és luczernás kertemmel, minden rajta létező és jó karban találtató épületekkel és kerítésekkel, u. m. 9 1/2 öl hosszú, és 4 öl széles lakóházzal, 12 1/2 öl hosszú 4 öl széles istállóval, 7 öles sertés állal, 5 öles faszín és apró marha állal és 6 öles téglalap alapon álló tengeri góréval szabadkézből eladtam 5500 forintért 6 kegyelmességének Bartakovics Béla egri érsek törvényes meghatalmazottjának — a tkönyvbe a H.-Bösörményben alapítandó rom. kath. egyház részérei átíratást minden ellenvetés nélkül megengedvén és a törvényes szavatosságot magamra vállalván, — stb.“

A szerződés világos. Az adás vevés tárgyát nem a 2851. h. r. sz. alatt fekvő egész telek, hanem csak az elsorolt részek, a ház, melléképületek, a belső udvar, a gyümölcsös és luczernás kert képezték. A külső udvar s rajta épült malom a szerződés-

ben megemlítve nincsenek, következésképp el sem adták. — A részleges eladást a helyrajzi számnak a szerződésből kihagyása már maga megjelöli. — az eladott részek speciális felsorolásából az elhallgatott részek tovább is megtartására biztos következtetést vonhatni: a tkönyvi törvényszék azonban, a vevő által egyszerűen beadott szerződésre, ennek tulajdonjogát — nescio quo fato — az egész 2851. h. r. sz. fekvőségre bekebelezte.

A tulajdon tkönyvbe irt ezen mértékéről valószínűleg mindkét fél sokáig semmit nem tudott. A tkönyvön kívül minden rendben ment, a külső udvar a telek többi részétől elkülönítő kerítés fennállván, az érseki meghatalmazott a 2832. n. s. sz. házat, belső udvart s kertet stb. átvette, — a külső udvart s rajta lévő száraz malmot tulajdonul birtokban tovább is J. J. tartotta.

Ezen jogállapot körülbelül 3 évig nem változott. Minden fél békésen s háborítlanul birta jogszerű tulajdonát; az érseki meghatalmazott a vásárolt helyen templomot épített, — a megmaradt malomban kevés lármával békésen J. J. öröklgetett.

De a templom a malomhoz nagyon közel épült, s a meghatalmazott urnak a szomszédság mindinkább terhére lön; s mert a malomtulajdonos a malom elhordatása, illetőleg a malomhelyért felajánlott 200 frtot el nem fogadta: a kényelmetlen szomszédtól megmenekedni a hatalmazott ur által indított pernek lett feladatává.

A kereset a 2832. sz. telek egészben megvásárlására lévén alapítva, a perben alperes a 2832. ház- és 2851. telek szám közötti különbséget, a szerződés világos értelmét, s annak felperes által lett fogalmazását emelte ki, s tanukra hivatkozott, kik a malom és malomhely világos megtartása mellett teendtek vallomást, a tanulás mellőztetett s az első és másod-bíróság által a felperesi kereset elutasított.

A tek. kir. ítélő tábla, mint harmad-bíróság a tanuhallgatást szintén feleslegesnek tartotta, ítéletét azonban f. é. 4173. sz. a. következőképen hozta meg:

„A jelen per tárgyat tevő kérdés a perben álló szerződő felek között jött *írást szerződés szerint lévén eldöntendő*, minthogy az A. alatti előleges és az I. alatti végleges örök adás-vételi szerződés szerint alperes J. J. Hajdu-Böszörmény városában az ujjvárosi utcában 2832. sz. a. levő házat, mintegy 1600 □ ölet tevő udvarával, gyümölcsös és luczernás kertjével és több a szerződésben felsorolt tartozékaival együtt felperesnek 5500 frtkért el- és által adta, felperes pedig ugyancsak az I. alatti szerződésben foglalt szószerinti szövegezés szerint a fentnevezett belső telket házzal és épületekkel birtoklásába által vette, a B. alatti szerint pedig a böszörményi 2696. sz. a. jegyzőkönyvből az egész 2851. h. r. sz. birtok leiratván, a 4280. sz. tkönyvbe az alperes szándéka és engedélye alapján a böszörményi rom. kath. egyház tulajdonába tette átíratott, — tekintve különösen azon döntő körülményt, hogy az alperes által eladott birtokból külön használatára fentartottnak állított száraz malom és ennek helyisége külön tkönyvi részletszám alatt elő nem fordul, és így az egészben is kikötés nélkül eladott udvar, gyümölcsös és luczernás kert elnevezéssel megjelölt egy és ugyanazon helyrajzi szám alatti birtok tartozékát képezi, — mindkét alsó-bíróági ítéletek megváltoztatásával alperesek kötelesek az A. alatti szerződés szerint a rom. kath. egyház birtokába átment és a B. szerint ennek nevére bekebelezett tulajdonát képező 2851. h. r. szám alatti birtokon álló malomhelyet felperesnek 15 nap alatt különbeni végrehajtás terhe mellett birtokába bocsátani, és a malomépület, mely mint ilyen t. i. az annak alkatrészeit tevő anyagok a szerződésben meg nem említettén, a felperes tulajdonához tartozó kérdéses tulajdonát képezik, a felperes tulajdonához tartozó kérdéses tulajdonról saját költségén 30 nap alatt — elhordatni, stb.“

Ezekután mi csak azon lényeges különbség megjelölésére szorítkozunk, mely először a szerződési *belső udvar* s az ítéleti *udvar* kettős értelmében, — másodsor az átírás iránt valósággal *adott* és az ítéletileg *felhozott* engedély egymástól eltérő mértékében áll; egyébként pedig a nyájas olvasóra bizzuk, hogy a curiai stylus hagyományos periódusából különösen a tartozék fogalma iránt bölcs okulást vehessen. A malom — az ítélet szerint — nem tartozik, de a malomhely már tartozik; s ha a szerződés sem a malomról sem a malomhelyről nem emlékezik; ezen elmélet fogja adni a kulcsot annak megértéséhez, hogy alperes a malomhely átadására köteleztetvén, magának a malomnak kegyesen birtokában hagyott.

Az ítéleti indokok súlyát, logikai összefüggését — hogy

alperes a 2832. sz. házat eladta, a 2851. sz. telek *tetteleg* átíratott, a malomhelynek pedig külön helyrajzi száma nincs — bírálathoz alá nem vesszük: de mindenesetre az egész ítéletet egynek tartjuk azok közül, melyek a jelen magyar igazságszolgáltatásnak, a miniszter és jogügyi bizottság által is kiemelt siralmas állapotját okozzák.

SZEREMLEY LAJOS,
ügyvéd.

K ü l ö n f é l é k .

(*Hol marad a törvény iránti tisztelet?*) Szomorú dolog az, ha a balitéletekkel még olyan férfiak sem tudnak, nem mernek szembe szállni mint Jókai és Pulszky.

A napilapokból értesültünk arról, hogy e két hazánkfia egymással párbajt vívott.

Tehát ily kitűnő két férfi, kiknek a maga nemében mind-egyike a szabadelvűség és haladás zászlósának akar tartatni, sem akar lemondani az ököljogról.

Mit mondjon akkor a műveletlen nép, ha ilyen köztiszteltben álló férfiak is megtudnak arról feledkezni, hogy a párvialdal kárhóztatva van minden civilizált jogállamban?

Mért ne tagadja meg a puszták nyers fia a törvény iránti engedelmeséget, ha azok, kik a törvényeket alkotják, nem hajtják meg magukat előtte.

Ilyen példékkel mennek elől honatyáink? Csoda-e osztán, ha az éretlen ifjuság utánzásukra ragadtatik.

Nem akarunk leczkét tartani a párbaj helytelenségéről. Nem akarjuk emlékeztetnie hívni az illetőknek, hogy a törvény minő szigorú következmények terhe alatt tiltja a párbaj vívást. E két ur igen jól tudja a törvényt, s igen jól tudja azt is, hogy nem helyesen cselekedett, s éppen az érdemel megrovást, hogy mégis így cselekedett: vagyis törvényt segett.

A napilapok minden észrevétel nélkül közlik ez eseményt, de a „Jogtudományi Közöny“, mint szaklap, kénytelen ezen eljárás helytelensége ellen felszólalni.

Vegyük azon esetet, hogy e veszedelmes játéknak azon szomorú következménye lett volna, miszerint egyik vagy másik áldozatul esik?

Meggondolták-e ezen urak, hogy minő súlyos felelősséget vállaltak magokra a kihívás, vagy annak elfogadása által? Mit tett volna az egyik vagy másik, ha a fegyver meg nem tagadja a szolgálatot, és ellenfelét az élettől, a hazát pedig egy köztiszteltben és szeretetben álló polgáratól fosztotta volna meg.

Ily férfiaknak, kik a hazának még annyi hasznót tehetnek, ha meg is volna engedve nálunk a párbaj vívás, csupa hazafiságból sem szabadna egymás életét kockáztatni.

Ha pedig az egész csak tüntetés akart lenni, hogy a lovagiasság állítólagos szabályainak külsőleg elég tétessék, s a rossz fegyverek használata előre kicsinált dolog volt, melyről nemcsak a segédek, hanem a vívók is tudomással bírtak, vagy mindkét fél már előre feltette magában, ha a rossz fegyverekről nem is tudott, hogy csak a formalitás miatt vívnak meg, de az öldöklő fegyvert úgy fogják használni egymás ellen, hogy szerencsétlenség ne történhessék és senki meg ne sérüljön, akkor csak férfiakhoz nem illő gyermekjátékot üztek, de oly játékot, mely senkinek mulatságára nem lehet.

(*A budapesti ügyvédi egylet*) f. é. január 8-án és folytatva 9-én tartott *rendes* ülésén, melyben szép számmal jelentek meg az egylet tagjai, a IV. szakosztálytól beérkezett jelentések tárgyalattak. Ezen jelentések egyike szerint a szakosztály a bíróságok szervezetét illető munkáját terjeszti elé, másika szerint a „perrendtartási törvényjavaslat“ feletti véleményadás végett kiküldött és a szakosztály által a további működéstől felmentett bizottmány jelentését nyújtja be. Az utóbbi jelentés vétetén először tárgyalás alá, tekintetbe véve, hogy a törvénykezési rendtartás iránti törvényjavaslat a képviselőháztól már elfogadtatott, s így a bizottmány további működésétől eredményt nem várható — egyszerűen tudomásul vétetett.

Élénk discussiókra adott ellenben alkalmat a IV. szakosztálynak azon jelentése, melyben a bírósági szervezet tárgyában létre jött elvi megállapodásokat terjeszti elő, Környei E. előadó elmondván, hogy Pósfai Károly ur m. é. febr. végén nyújtott be egy „bíróági szervezeti javaslatot“, melynek megvitatására a IV. osztály kebeléből egy hattagu bizottságot küldött ki, mely a „szervezeti javaslat“ iránt okt. 8-án tett a szakosztálynak jelentést. A szakosztály maga is vitatás alá vette a javaslatot s több ülésen tárgyalatá, s az osztály az általa elfogadott elveket most mutatja be. Megjegyzi egyszerűen, hogy az egyházi, katonai, consularis, főudvarnagyi bíróságokat, mint

a közjog által is feltételezettek, az osztály tárgyaláson kívül hagyni határozá. — Az általános tárgyalás alapjául a gyűlés elfogadván a munkálatot; a részletenkinti tárgyaláskor következő lényegesebb módosítások történtek az általunk annak idején közölt munkálaton.

Az 1. alatti elv a) pontja Szilágyi Dezső indítványára akként módosított, hogy a jogi tanulmányok, a hazai tételes jog kivételével külföldön is végeztethessenek, csak az illető vizsgák tétessenek okvetlenül a hazában.

A másnap folytatva tartott r. ülésen:

Az 1. b) pontja, mint átmeneti intézkedés, kihagyatni határozatott, mert elvkérdést nem tartalmaz, a 2. a) b) c) pontok egyhangulag elfogadtattak.

A 2. kikezdése; „Minthogy azonban“ stb. végig, mint átmeneti intézkedés, kihagyatott.

A 3. a) elvben „jogszolgáltatás“ helyett „törvénykezés“ szó vétetett fel.

A 4. a) elv elfogadtatott akkép, hogy a békebírók bizonyos törvényileg megjelelendő időszakokra választassanak, hogy okvetlenül bírói képesítéssel birjanak, s hogy ítéleteik, úgy mint más bíróságokké, az illető végrehajtó közegek által hajtassanak végre.

Az 5. a) pontja akként változtatott, hogy elsőbíróságul is csak társas bíróságok alkalmaztassanak.

Az ülés berekesztetvén a tárgy folytatása jan. 12-ére halasztatott. Ezen ülésről meg kell jegyeznünk, hogy, miután a szükségelt 30 tag nem volt jelen, a szőnyegen fekvő tárgy megvitatása ugyan folytatott, de csak azon kikötéssel, hogy azon közgyűlésen, melyen a r. ülés határozatai előterjesztetnek, e körülmény előadassék, a közgyűlés fogván majdan határozatilag vagy az eljárást helyeselni, vagy a munkálatot ujlagos tárgyalás végett a rendes ülésnek visszaküldeni.

A január 12-iki r. ülésen az 5. al. elv. b) pontja vétetett tárgyalás alá, Apáthy J. és Pósfay K. eltérő indítványokat terjesztettek az ülés elé. A kifejtett eszmecseré folytán következő elvileges megállapodások jöttek létre, a) hogy másodfoku bíróságokként főtörvényszékek, minél nagyobb számban szerveztessenek (egyhangulag), b) hogy egy harmadfoku legfőbb bíróság is szerveztessék (egyhangulag), c) hogy a másodfoku törvényszékek is felruháztassanak a semmisítési hatalommal (nagy szótöbbséggel). Szintén nagyobb vita folytán szótöbbséggel eldöntetett, hogy a legfőbb törvényszék ne csak semmisítési, de érdemben is ítélő legfőbb forum legyen.

Az ülés folytatása másnapra, január 13-ára halasztatott. Elnök vitatás alá tévén azon kérdést, hogy két egybehangzó ítélet esetén lehetséges lehessen-e a peres ügyeket általában a harmadik forum elé vinni, és pedig főlebbezés vagy semmiségi panasz útján-e, és különösen, hogy semmiségi panasz emelhető legyen-e a törvény feltűnően hamis alkalmazása esetében; az e körüli nézetek eleinte igen elágazók voltak, s végtére abban történt megállapodás, hogy ezen kérdés, mint szorosan véve a perrendtartáshoz tartozó, ez alkalommal ne tárgyalassék, csak az állított föl elvül, hogy a harmadbíróság nemcsak semmisítő, hanem érdemben is ítélő legfőbb forum legyen.

A szakosztályi munkálat 6—10. pontjában foglalt elvek változatlanul elfogadtattak.

Környei Ede előadó azon nézetét fejté ki, hogy az egyházi, katonai, főudvarnagyi és consularis bíróságok szervezetére nézve is tanácsos lenne egy javaslat alapelveinek meghatározása. Miután azonban ezt előbb szakosztályokban kell megvitatni, jelenleg tárgyalás alá nem vétetett.

Vége elfogadtatott a Környei E. által indítványozott kérelem az igazság-ügyminiszterhez, hogy minden igazságügyi törvényjavaslatot előlegesen az ügyvédegyülettel közöljön véleményadás végett.

A közgyűlés elé terjesztendő munkálatok szövegének megállapítása végett, kiküldettek: Horváth K. elnök, Matolay E. titkár, Környei Ede, Mátyus A., Pósfay K., Siegmund V. és Szilágyi D. urak.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Angol jogirodalomból

mult évi július- és augusztusban megjelent művek.

Bank Holidays. Report and Evidence on the Bank Holidays Bill and the Law relating to Bills of Exchange and Promissory Notes.

Bishop, J. P. — Commentaries on the Criminal Law. Fourth Revised and Enlarged Edition. Boston.

Bunyon (Ch. J., M. A.) — Law of Life Assurance Including the Formation, Constitution, and Amalgamation of Assurance Companies; Assignments, and Equitable Liens arising in Connection with Life Policies; and an Introductory Chapter on the Amendment of the Law. 2nd edition. London.

Chitty, Jun., J. — Precedents in Pleading. With copious Notes on Pleading, Practice, and Evidence, 3rd edition. London.

Colonies. Statistical Abstracts. 8vo. London.

Equity and the Practice of Courts, a Collection of Questions on, intended for the Use of Articled Clerks. By a Solicitor. London.

Fisher, W. R. — Law of Mortgage and other Securities upon Property. 2nd ed. 2 vols. London.

Fuqua, J. O. — Civil Code of the State of Louisiana. With the Statutory Amendments from 1825 to 1866 inclusive; and References to the Decisions of the Supreme Court of Louisiana to the Seventeenth Volume of the Annual Reports inclusive; with an exhaustive Index. New-Orleans, 1867.

Johnson. — Proceedings in the Trial of Andrew Johnson before the United States' Senate, etc. Washington.

— Impeachment and Trial of Andrew Johnson. Philadelphia.

Prisons and Reformatories of the United States and Canada (Report on the), made to the Legislature of New-York, January. 1867. By E. C. Wines and Th. W. Dwight. Albany, 1867.

— Returns of the Number of Prisoners in each Prison, and to what Denomination they belong. 8vo. London.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradai és kassai ügyvédi egyletek
közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar kir. curiai ítéletekkel.

Előfizetési feltételek:

Félévre (január—június) 6 frt.

Negyedévre (január—márcziás) 3 frt.

A t. gyűjtőket minden tíz előfizető után egy tisztelet-példány illeti.

Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetéseik idejében beküldése kéretik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: Jogi tanintézetek. — A váltólevél fizetési idejének meghosszabbításáról (prolongatio). Dr. Ekmayer Ágost.-tól. — Észrevételek a Pestvárosa bel- és külterületére nézve 1868. augusztus 5-én és 6-án megállapított lakbérleti szabályok felett. (Folyt.) Csacskó Imrétől. — A vízjogi törvény főelveiről. A. E. — Az el nem adott rész, mint az eladott rész tartozéka. Szeremley Lajostól. — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1869. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Jegyzői jelentés

a n.-váradi ügyvédi egylet 1868. évi december 30-án tartott rendes közgyűlésében, az egylet évi működéséről.

Tisztelt közgyűlés!

Bármily szerény legyen azon eredmény, mit ez egylet félévi működése után felmutathat, — a kezdeményezés természetzerű nehézségeit beszámítva, — mégis öntudatosan tekinthetünk vissza a lefolyt rövid időszakra.

El kell ugyan ismernünk, hogy egyletünk tudományos munkássága kezdetleges s a nagy célokhoz, miket az maga elé tűzött, csak parányi erővel rendelkezik.

De még sem lehet ez egylet törekvését és munkásságát kicsinyíteni. Mint a csermely, mely alig észrevehetőleg fut át a mezőn, többekkel egyesülve patakot, majd folyamot képez, mely gazdagságot s polgárisultságot visz partjai lakóihoz, úgy fogják egyletünk s a hazánkban eddig is keletkezett s folyton szaporodó hasonczélú egyletek, munkásságukban összefolyva, a jog és államtudományokat, az irodalomban és gyakorlati életben azok általánosítása, népszerűsítése által emelni, s így fog egyletünk is szerény erővel bár, a polgárisultságnak s a tudománynak emeltyűje lenni.

Teremtő, rendkívüli szellemekkel csak ritkán áldatnak meg a nemzetek, de a tudomány egyszerű névtelen munkásai is előbbre viszik a kort, termékeny nyé tévén az anyagot új eszmék befogadására. Mienk az egyszerű munkások e szerepe, és ha e feladatot megoldottuk, a haladó tudomány minden újabb vívmányánál öntudatunkban hangozni fog a megnyugtató szó, hogy mi is tényezők voltunk a győzelem kivívásában.

És ha még tovább igazolni szükséges volna, hogy szerény erővel nagy vállalatra egyesültünk, s ha igazolnunk kellene szűkkörü munkásságunkat s nagy reményeinket, egy igazságra kellene utalnunk, mely minél számosabb hasonczélú egyleteknek alkotását s minél terjedtebb munkásságot ajánl.

Azon rendszer, mely a politikában decentralizáció név alatt ismeretes, s e téren már általános foglalatokat tett, a társadalmi lét minden viszonyaiban igazolja magát.

A mint a politikai centralisatioval a szolgátság, az ipar és kereskedelemnek természetellenesen egy helyre központosításával az elszegényülés karöltve jár: úgy nem lehet egészséges fejlődést várni valamely szaktól, mely helyileg, vagy néhány egyénben ugyszólván megjegecsesedett, valamely tudománytól, mely nem lehet közvagyon.

Különösen igaz ezen állítás a gyakorlati tudományokra.

Ha ily szükségletet tölt be ez egylet, — ha a helyi

szükségletek és kívánalmak közvetlen észlelője és feldolgozója, a gyakorlati élet tolmácsa leend, már szolgálatot tett a tudománynak s a társadalomnak. Az egylet eddigi munkássága különösen ily irányban lett tartva.

Az egylet eddigi munkássági körét — bár köztudomásu az a tiszt. egyletben, — bátor leszek röviden ismertetni.

Az egylet tudományos munkásságának feltétele az egylet körébe vágó szaktudományok haladását figyelemmel kísérni. Ennek eszközeül tartott az egylet a hazai két jogtudományi szaklapon kívül 5 jog és államtudományi szaklapot s folyóiratot a német irodalom köréből, mely szaklapok s folyóiratok több kitűnő nevű német jogtudós munkásságát egyesítik.

Az egylet positiv munkássága terén, habár némi anachroniszmussal — mert a munkálat az egylet alakulása előtt, de ez egylet tagjai befolyásával készítettett, fel kell említenem a m. kir. igazságügyi miniszternek a polg. törvénykezési rendtartást tárgyazó törvényjavaslata fölött szerkesztett észrevételeket, mely észrevételek kinyomatván, az országgyűlés jogügyi bizottságához s az országgyűlési képviselőkhez is megküldettek. Nem akarunk ugyan hizelegni magunknak, hogy azon észrevételekben kifejtett nézetek az elfogadott törvénykezési eljárás alakítására befolyással lettek volna, de tény, hogy a törvénykezési eljárás némely szabályai, az eredeti javaslattól eltérőleg, nézeteinkkel öszhangzólag lettek alkotva.

A bűnügyi tárgyalások nyilvánossága tárgyában véleményezés végett a megyei bizottmány küldöttséget bízott meg. Ez ügyet eléggé nyomatékosságnak találta az egylet, hogy a felett saját véleményét is nyilvánítsa. Mint az egyleti közgyűlés tisztelt tagjai előtt ismerve van, az egylet a nyilvánosságnak addig is, míg ez ügyben a törvényhozás intézkednék, statum általi behozatala mellett nyilatkozott, s emlékiratát a megyei bizottmány elé terjesztette, hol azonban ez ügy ez ideig még fel nem vettetett.

Nyilatkozott még az egylet az adóssági fogság eltörlése következtében felmerült szükségletéről: a vagyon átátruházást s megterhelést akadályozó vagy megbozoló módokról, s ily módokat a csődeljárásnak viszonyainkhoz mért átalakításában találván, megbizta az illető szakosztályt, hogy egy csődeljárás alapelveit, tekintettel saját viszonyainkra, dolgozza ki.

Épen az adóssági fogságnak az új törvénykezési eljárásban mellözése folytán felmerült s az egylet kebelében megvitatott azon kérdést, vajjon az új törvénykezési eljárás életbelépte után váltóügyekben személyfogságnak lehet-e helye? az egylet akként döntötte el, hogy véleménye szerint, miután codificált törvénynek kimerítőnek kell lenni, s a codificált váltótörvényben a személyi fogság alkalmazhatásának semmi nyoma, s mi-

után az új törvénykezési eljárás életbelépte után polgári ügyekben sem lehetne személyi végrehajtásnak helye, és így jövőre a váltóügyi eljárásba a polg. eljárásból sem vihető át, mint eddig történt, a személyi végrehajtás intézménye, annál fogva az új törvénykezési eljárás életbelépte után személyi végrehajtás a váltó ügyekben sem lenne alkalmazható.

Érdemileg tárgyalattak végre az egylet kebelében — hogy kisebb érdekű értekezéseket ne is említsek, — a debreczeni társaság közleménye folytán ezen társaságnak a köztörvényi biztosításra s a becsületsértési bírság egyenlősítésére vonatkozó munkálatai is. Egyletünk az új törvénykezési eljárással a köztörvényi biztosítási végrehajtás és a váltó bizt. végrehajtás közti viszonyt s a zalogjogi elsőbbséget megoldottnak találván, a becsületsértési bírság egyenlősítése tekintetében pedig a megoldást a büntetőtörvény kodifikációjától várván, s az igazságügyminisztert, kihez a társaságot feliratát ez ügyben intézte, sem a törvényhozásra, sem a törvény alkalmazásának eldöntésére illetékesnek nem tartván, a társaságot átiratát tudomásul vette.

Még kell még említenem, hogy az egylet kebelében munkálataiba vétetett, mint már fentebb is említém — a csődeljárás alapelveinek kidolgozása s a bíróságok szervezési ügye, viszonyaink közt mindegyik kiváló fontosságú, beutató vizsgálatot, tanulmányt és munkásságot, tehát hosszabb időt igénylő ügy, melynek megoldása tehát az egylet jövő évi munkásságának egyik feladata leendő.

E néhány vonással egyletünk tudományos munkásságának kívántam körvonalait adni, s ha tekintjük, hogy egyletünk alakuló közgyűlése csak ez év április 4-én tartott meg, hogy az ügyrend kidolgozása után közgyűlése határozatából működését csak július hóval kezdte meg, — mely időtől számítatják a tagsági díj fizetési kötelessége is, — ha tekintjük, hogy még ez idő után alakítottak a szakosztályok, a kis kezdemény reményt nyújthat nekünk a jövőhöz.

Még néhány statisztikai adatot vagyok bátor felemlíteni, mely egyletünk helyzetét ismerteti.

Az egylet tagjainak száma ez idő szerint 80, kik közül 1 alapító, 72 rendes bel- és 7 rendes kültag.

Az egylet bevétele a lefolyt július-decemberi félévi időszakra tesz, alapítványban 200 forintot, tagsági díjakból és az alapítvány kamatából 386 forintot, együtt 586 forintot.

Az alapító tag által befizetett 200 forint, az alapszabályok értelmében, mint egyleti alaptőke kezelteik.

Az alapszabályok 19. §-a értelmében az összes évi jövedelem 5%-a a segélyezési pénztár alapítására levén fordítandó, a lefolyt félévről a segélyezési pénztár javára 19 forint 30 kr. vonatik le, és így a felhasználható jövedelem: 366 forint 70 kr.

Az egylet kiadása, minthogy az egyleti közgyűlés által takarékosági szempontból az igazgató választmány egyleti szállásbérletétől és felszerelésétől felmentetett, lapok és nyomtatványokra szorítkozván, nyomtatványokra tesz 24 forint 71 kr.

Ide nincs számítva a lapok és folyóiratokra szükségrendő kiadás, minthogy e lapok és folyóiratok számlája még be nem adatott.

Végül tisztelettel jelentem, hogy a lefolyt félévi idő alatt az egylet egyetlen tagja ellen sem emeltetvén semmi panasz, a fegyelmi szabályok alkalmazásának szüksége nem merült fel, és hogy anyagi segélyezést senki nem igényelt.

Kegyes elnézésükre számítva, bátor leszek még egyleti viszonyainkból kifolyólag némely általános észrevételt tenni.

Szükséges, hogy elég erősek legyünk beismerni és kimondani, hogy azon tudományok, melyek művelésére egyesültünk, hazánkban koránsem állanak a fejlettség azon színvonalán, hogy akár az irodalom terén, akár a gyakorlati életben az elmaradottság vádját könnyen visszautasíthatnók.

Jog- és államtudományi irodalmunk termékei, tisztelet és elismerés legyen a kivételeknek — nagy részben compilációk és kommentárok, és még intensive azon fokot sem mutatják, a melyet extensive tüntetnek. Hogy hazánkban csak két jogtudományi szaklap, s ha nem tévedek, ezek sem virágzó állapotban tarthatók fenn, s hogy oly országban, hol a politikai viták annyira kiterjedtek, mint nálunk, hol a politikát az emberek a levegővel lélekezik be, egyetlen államtudományi szaklap sem létezik, e körülmény, az irodalomra vonatkozólag eléggé igazolja állításomat. És a gyakorlatban nem mindennap találkozunk-e jogtudókkal, kik a tudomány által már rég megállapított elveket sem ismerik, vagy tényekkel tagadják meg?

Mindez, úgy hiszem, változni fog s részemről azon reményben élek, hogy fog jönni idő, midőn vidéki ügyvédi egyleteink képesek lesznek önállóan szaklapokat alapítani és fentartani, el fog jönni az idő, hogy ezen egyletek külön rendszereket fognak egymás irányában képviselni, s nevezetes eszközei leendnek a tudomány fejlesztésének, és el fog jönni az idő, hogy azok is, kik ma egyletünkben osztály elkülönzési igyekvést s czéhet akarnak keresni, belátják önzetlen intencziókat s egyesíteni fogják velünk munkásságukat.

De hogy a reményre tények feleljenek, arra szükséges, miként az egylet tagjai munkásságukat teljes mérvben kifejtsek. Egyesek munkássága talán csekély leendő, de többekkel egyesítve az elénk kitűzött nagy és szép célhoz tényezőül szolgálанд. Engedjék meg tehát az egylet tisztelt tagjai azon kijelentést, hogy az egylet jövőre minden tagjától élénk munkásságot vár.

Elnöki jelentés

a kassai ügyvédi egylet megalakulása s 1868-ik évi működéséről.

Az ideiglenes választmány által kidolgozott alapszabályoknak az igazságügyi miniszterium által 1867. jun. 23-ról 1867. sz. a. lett jóvá hagyatása után, az egylet ugyanezen év október 6-án tartott gyűlés alkalmával megalakult.

Megalakulása idejétől az igazgató választmány tartott 15, az egylet 8 havi gyűlést és egy rendes évi közgyűlést.

Az igazgató választmány tartott gyűléseiben leginkább a megalakulás körülményeivel foglalkozott, a melynél fölmerülni szokott nehézségek teljesen eloszlattak, úgy a kassai, valamint a vidéki ügyvédeknek az egylet iránt tanúsított lankadatlan buzgalma és egyéni jó akarata által, mint azt az eredmény fényesen be is bizonyítja, mert öt negyedéves működési ideje alatt 2 alapító, 64 bel- és 14 kültagot igazolt.

Alapszabályaiban kitűzött s a tudományos képzettség előmozdítása, a jog és államtani ismeretek fejlesztésére vonatkozó céljának megfelelni óhajtván, több, a jogi kérdések és esetekre vonatkozó tárgyakon kívül különösen foglalkozott:

Az igazságügyi miniszterium által előterjesztett törvénykezési rendtartással, ezt tüzetes tárgyalás alá vette, fölötte terjedelmes észrevételeket tőn, mik közöltettek úgy az országgyűlés valamint a miniszteriummal, s melyekről úgy a szaklapok, valamint a „Pesti Napló” helyeslőleg nyilatkoztak.

Tárgyalás alá vette az uzsora törvényt, s annak föltétlen eltörlését véleményezte, mely azóta a törvényhozó testület által is kimondatott.

Tárgyalás alá vette az adóssági fogság kérdését s annak, mint nem kor- és czélszerűnek, szintén föltétlen eltörlé-e mellett nyilatkozott.

Tárgyalás alá vette a becsületsértési ügyeket, s kimondotta, hogy az azokra fennálló bírósági polgári per megszüntetése mellett, azok mint kihágások a bünyfenyítő eljárásra utasíttassanak.

Tárgyalás alá vette a birói szervezet kérdését, melynél, mivel alapfeltételül azon kérdés megoldását tüzte ki, vajlon kinevezés, vagy választás által töltesse-e be a birói állások? kimondotta, miként a bíróságok magyar felelős független kormány által neveztesenek.

E fölötti terjedelmes munkálatát közölte az országgyűlés és a miniszteriummal, nem különben ebbeli munkálatát a szaklapokban is közzé tette.

Vége a birói szervezet további részleteinek egybeállítására egy bizottmányt jelelt ki, mely annak kidolgozásán jelenleg is működik.

Tárgyalás alá vette az ügyvédi rendtartás alapelveit, mely fölött a kiküldött bizottmány munkálatát betérjesztvén, az általános tárgyalás alapjául elfogadtattott, s egyszersmind kimondattak azon főbb alapelvek, hogy az ügyvédség szervezete a szabadság, az önállás és saját fegyelmi hatóság alapjaira fektetessék.

S ezen alapelvek részleteinek kidolgozása iránt jelenleg vannak folyamatban a tárgyalások.

Kiterjeszté a tényleges törvénykezés hiányaira is figyelmét, s két ily esetben igyekezett is befolyását érvényesíteni a tárgyalási határnapok kitűzése és a tanuknak az eljáró bíróság általi közvetlen kihallgatása kérdésénél.

S azonfelül a törvénykezés szemmel tartása végett kebeléből egy állandó bizottmányt jelelt ki.

Az alapszabályok az ügyvédi testület erkölcsi hiteleségének és tekintélyének emelését szintén czélul tűzték ki, mely czélnek eléréséhez főeszközüül szolgált az, miként ezen egyletnek minden tagja buzgalommal igyekezett a czélnek eléréséhez segédkezet nyújtani, mégis midőn egy alkalommal némely egyleti tagok ellen alaptalan vád emeltetett, az egylet az ügyet magáévá téve, sikert aratottan veté magát közbe, úgy a miniszteriumnál, valamint a nyilvánosság foruma előtt.

Gondoskodott az alapszabályok értelmében a bejegyzés vagy egyéb szerencsétlenség által sujtott s megszorult egyleti tagok, ezek özvegyei és árváinak segélyezésére fordítandó alaptökről is, mert a tetemesebb költséggel járó kezdet előidézte berendezésből felmerült elsőbrendü szükségletek fedezése után bizonyos összeget tökécsített ezen czélra is.

Egy áldozatkész tagtárs érdekes törvény s rendelet gyűjteménnyel vetette meg a könyvtár alapját.

Összeköttetésbe s kartársi érintkezésbe tette magát a debreczeni, soproni és a pesti ügyvédi egyletekkel. S intézkedett a joggyakornokok alkalmaztatása iránt is.

1868. decz. 27-én tartatott meg az alapszabályok értelmében a rendes évi közgyűlés, mely alkalommal az egyleti elnök a lefolyt s fentebb vázlatban elősorolt öt negyedévi működésről, az alapszabályok értelmében jelentést tett, a fölött a közgyűlés elismerő határozattal nyilatkozott.

Az évi számadások a küldött számvizsgáló bizottmány által, erre tett jelentés figyelembe vételével megvizsgáltattak és helyeseknek találtattak.

Az igazgató-választmány által előterjesztett évi költségvetés megbiráltatott s megállapított.

Vége a tisztviselők, az igazgató és számvizsgáló választmányok tagjai megválasztattak, és pedig:

Elnöknek Szent-Léleky Gyula, alelnöknek Brósz Jonath, titkárnak Korányi Károly, pénztárnoknak Major János, könyvtárnoknak Rúsinko Zsigmond, választmányi tagoknak: Glósz Ernő, Juhász Mihály, Saad Lajos, Klekner Alajos, Ardényi Pál és Szerényi Ede, számvizsgáló bizottmányi tagoknak Antal Emil, Petróczy Gellért és Steér Ferencz.

Az egylet életerős, teljes a remény, hogy magasztos czéljainak kivitelében lankadni nem fog, sőt ellenkezőleg a tagoknak buzgalma, jóakarata által a kitűzött feladat eléretik.

A váltólevél fizetési idejének meghosszabbításáról (prolongatio).

(Vége.)

Azon fennemlített további megjegyzés, miszerint a váltóhitelező, ha a váltót lejáratkor magának ki nem fizetteti, hanem prolongálja, *direkt követelési jogát az idegen váltó elfogadója, vagy a saját váltó kibocsátója ellen ugyan el nem veszi*, hanem csak *viszkereseti jogától* esik el előzői ellen, — egész általánosságban véve szinte nem helyes. Ha ugyanis a váltóhitelező az idegen váltó elfogadójától, vagy a saját váltó kibocsátójától a lejáratkor fizetést nem kér, úgy ebből még nem következik, hogy az említett elfogadó, vagy kibocsátó ellen követelését *váltójogi uton* érvényesítheti, a mikülönösen akkor nem fog történhetni, ha a váltóhitelező váltói követelését csak a váltói elévülés idejének eltelté után — a lejáratától számítva — akarná valósítani s behajtani.

Ellenben a váltónak az elfogadó, illetőleg az említett kibocsátó javára a váltóhitelező részéről történt prolongatiójából szinte még nem következik az, miszerint a váltóhitelező ez által előzői elleni viszkereseti jogát szükségképen elveszti, miután a váltóhitelező az elfogadó ellen nemfizetés miatt annak idejében az óvást megteheti s neki azután a fizetésre haladékat adhat, illetőleg a váltót prolongálhatja, mindez őt azonban nem gátolhatja a törvényes időn belül tett óvás alapján előzői elleni viszkeresetének megindításában, s ha ezektől a váltó összeget vagy épen nem, vagy nem egészben kapja meg, a meghosszabbítási idő elteltével a még ki nem fizetett egész váltói összegnek, vagy annak az előzők által még ki nem fizetett részének az elfogadótól (saját váltónál a kibocsátótól) a törvényes elévülési időn belüli követelhetésében, vagy az imént említett váltói adósok megperelhetésében, miután a váltói hitelező ebbeli jogainak érvényesítésében a hátratok sorrendéhez kötve nincs, s abbéli szabad választásában, vajjon a váltóilag lekötölezettek közül ezt, vagy amaszt, vagy pedig mindnyájukat egyszerre akarja-e megperelni, a törvény által szinte nem korlátoltatik.

A meghosszabbítási idő egyébiránt mindig csak a *lejárat napjától* veszi kezdetét, hacsak magában a prolongatióban ez iránt más kikötés nem történt, miután a lejárat nap *előtt* a követelés támasztható, vagy perutján igényelhető nem is volt (*actio nondum nata*), e tekintetben tehát a váltóadás prolongatióra nem is szorult; vajjon azonban a prolongatio a váltó lejárat *előtt* vagy csak *azután* történt-e meg, az eredményében egyre megy ¹⁾.

Példák e fejtegetéseket méginkább fel fogják világosítani. Vegyük fel, hogy hitelező az idegen váltót az elfogadó javára — természetesen ennek beleegyezésével, — két hónapra prolongálja, s ebbeli nyilatkozatát aláírásával ellátva, csupán a következő szavakkal írja a

¹⁾ Brauer, allgemeine deutsche Wechselordnung 141-dik lap.

váltóra: „meghosszabbított két hónapra“, — és végük fel, hogy az illető váltó még le nem járt, hanem például csak három hónap múlva jár le az említett prolongatio megtörténte óta, tehát például május 1-én 1867-ben. Miután az elfogadó lejárát előtt az imént kifejtett okoknál fogva prolongatióra nem szorult, ennél fogva az említett két hónap csak a lejárát napjától számítandó, tehát úgy, hogy a meghosszabbítási idő csak 1867-iki május 1-én venné kezdetét s azon év július 1-én érne végét. Ezen utóbbi határidő előtt tehát a váltói követelés az elfogadó ellen nem támasztható, miután azon kifogás illeti meg őt, miszerint a váltói követelés a prolongatio folytán még le nem járt, de viszont az adós sem tolhatja fel ily esetben hitelezőjének akarata ellen a váltói összeget a meghosszabbítási idő eltelte előtt. Hogy a váltói hitelező az idegen váltó elfogadóját, valamint a saját váltó kibocsátóját, — miután ez utóbbi már a váltó kibocsátása által önmaga személyében igéri annak fizetését, tehát egyuttal mint elfogadó is jelentkezik (ellene tehát viszkereket helyt sem foglalhat) — a váltói összeg lefizetésére nemfizetés miatti óvástétel nélkül is megperelheti a törvényes elévülési időn belül, azt a váltótörvények világosan megengedik; de ha a váltóhitelező a váltónak az elfogadó javára történt meghosszabbításánál, az óvást ez ellen megtenni a *törvényes időn belül* elmulasztotta, úgy viszkereketi jogát minden előzői ellen feltétlenül elveszti²⁾.

A váltóhitelező a prolongatiót közönséges ily módon írja a váltóra: „Prolongáltatott két évre.“

Komárom, 1864. május 1-én.

N. N. (A váltóhitelező aláírása.)

Tegyük fel, hogy az elfogadó javára így meghosszabbított váltó már 1864. január hó 1-én lejárt, vagyis hogy annak fizetését már ezen napon kívánni s nemfizetés miatt óvást is tenni lehetett. Miután pedig az elfogadó ellenébeni elévülés a váltó lejárátától, példánkban tehát már 1864. január hó 1-től számítandó, ezen idő tehát a magyar váltótörvény szerint 1866. január hó 1-én éri végét, ennél fogva a csak 1866-ik évi május hó 1-én végződő meghosszabbítási idő az elévülési időt épen négy hónappal haladja meg, és miután az elévülési idő a mondottaknál fogva a prolongatio által ki nem terjesztethetik, ellenben a váltóhitelező a meghosszabbítási idő eltelte előtt az elfogadót a fizetés végett szinte meg nem támadhatja, tehát következik, hogy a váltóhitelező követelése valósítása miatt az elfogadót nem perelheti meg többé a *váltótörvénytől*, miután annak *váltói minősége* az elévülés által már elenyészett. Ily esetben a váltóhitelező csak a közpolgári törvénykezés útján léphetne fel keresetével az elfogadó ellen, és csak annyiban, a mennyiben ez a váltóhitelező kárával gazdagodni fogna.

A törvényes időbeni óvástétel elmulasztása által a váltóhitelező viszkereketi jogát előzői ellen egészen

elveszteni, s ha ezek mindannyian forgatók volnának, úgy ellenök még a közpolgári törvénykezés útján sem léphetne fel többé keresőleg.

Ha az 1864. május hó 1-én kelt prolongatio csak két hónapra szól, s ha a váltó csak 1864. november hó 1-én jár le, úgy a meghosszabbítási idő nem számítható a prolongatio keletkezésétől, vagyis 1-ső májustól, miután ily számítással a határidő már 1864. július 1-jén éri végét, az elfogadó azonban csak 1865. november hó 1-én tartozik fizetni, s korábban a fizetés miatt meg sem perelhető, neki tehát a meghosszabbítási időből ily számítással semmi haszna vagy előnye nem volna, a mi bizonyára nem állott a váltóhitelező szándékában, a mint ezt már a „meghosszabbítás“, — „prolongatio“ fogalma, etymológiája is tanúsítja. Ezen esetben tehát a meghosszabbítási idő kezdetét 1864. november hó 1-ig, mint a váltó lejárati napjáig kell elhalasztani, minek folytán az csak 1865. január 1-én éri végét, s mely idő előtt tehát az elfogadótól a fizetés követelni nem is lehet. Ha a prolongatio, mielőtt még eltelt volna ideje, meghosszabbítatik, vagyis ismételtetik, úgy az ismételt meghosszabbítási idő csak az elsőnek végleges befolyása után veszi kezdetét. De ha a prolongatio csak lejárát után, vagy az első meghosszabbítási idő eltelte után történt, úgy annak ideje már az újabb prolongatio keletkezésétől lesz számítandó. Ha pedig a prolongatio nem volna keletkezve, úgy annak kezdete az előbbi esetben a váltó lejárátától, az utóbbi esetben pedig ismét azon naptól volna számítandó, mely napon az első meghosszabbítási idő végét érte.

A meghosszabbítási időben megnyugodni tartoznak mindazok, kikre a váltó a prolongatio után, — tehát már a meghosszabbítási záradékkal ellátva — ruháztatott át. Ha tehát felperes a meghosszabbítási idő eltelte előtt indított volna váltói követelése miatt keresetet, s az alperes azon kifogással élne, miszerint a váltó a prolongatio következtében még le nem járt, úgy a felperes e kifogást azon oknál fogva, miszerint az alperes a váltótörvény határozatai folytán csakis oly kifogásokkal élhet, melyek őt a mindenkori felperes ellen *közvetlenül* megilletik, meg nem dönthetné, habár az alperes ezen kifogást csakugyan egy harmadiknak személyéből, — annak személyéből, ki a prolongatiót tette — származtatja is le (exceptio ex persona alterius), miután a meghosszabbítási idő az abban részesített adóst minden váltóhitelező ellenében védelmezi; minden későbbi váltóhitelező ugyanis már magából a váltóból láthatta a prolongatio megtörténtét, s szabadságában is állott az így prolongált váltót magára átruháztatni, vagy sem. Ha több váltói kötelezettek (a saját váltónál több kibocsátók, az idegen váltónál több elfogadók) közül a prolongatio csak az egyiknek javára történt, úgy a többiek annak kedvezményét igénybe nem vehetik³⁾, valamint ellenkező esetben, midőn a prolongatio egész általánosságban s minden megszorítás nélkül történt, annak kedvezményében minden egyes váltói adós részesül, miután az ily prolongatióból nem tűnik ki egyéb, mint az, hogy a hitelező követelési jogát *általában véve* csak későbbben akarja érvényesíteni⁴⁾.

Ha a váltói hitelező prolongatiójában elmulasztotta volna annak idejét meghatározni, úgy legalább annyi bizonyos, hogy ezen prolongatio által a váltó fizetési idejét elhalasztotta, s ily esetben a váltó fizetéseire kötelezettség csak az adós megintése, vagy felszólítása napján állana be, (osztrák polgári törvénykönyv 904,

²⁾ Lásd Orloff, allgemeine deutsche Wechselordnung, Jena 1848. 66-dik lapon.

³⁾ Wagner, Kritisches Handbuch des in den österreichisch-deutschen Staaten geltenden Wechselrechtes Wien, 1823. II. Band, 200. lapon.

¹⁾ Az Allgemeine österreichische Gerichtszeitung 1852-ki évfolyamának 95-dik számában a következőket olvassuk: „Ha a váltóbirtokos az elfogadónak, vagy a saját váltó kibocsátójának a lejárati idő eltelte előtt engedett prolongatiót, úgy annak beálltával épen oly kevésbé tehet nemfizetés miatti óvást, a mint ezt különben a váltóban meghatározott (eredeti) fizetési idő előtt sem tehetné, s épen ezért elveszti viszkereketi előzői ellen“, (osztrák-német váltórendszabály 41. s 83-dik czikk.) — E nézet helyessége nem áll minden kétségen kívül. Fellehet hozni ugyanis ellene még mindazt, miszerint a hitelező a prolongatio daczára a váltóban kitett törvényes lejárati idő után a nemfizetés miatti óvást megteheti a végből, hogy ennek alapján *előzői ellenébeni viszkereketi* érvényesítse, miután ezeknek a saját közbenjárásuk nélkül kötött prolongatio, valamint kárakra nem lehet, úgy hasznukra sem szolgálhat. Ha az elfogadó a váltót bemutatásakor a lejárati napon, daczára a megtörtént prolongationak mégis kifizeti, úgy ennek folytán az előzők elleni viszkereketi önmagától esik. De ha az elfogadó ez alkalommal a váltó kifizetését megtagadja, úgy a hitelező az e miatt felvett óvás alapján előzői ellen már viszkereketi elhet.

915, 1417. §§.)⁵⁾. Azonban teljes joggal állíthatni⁶⁾, miszerint ily esetben a magyar váltótörvény 53. 68. s 103. §§-ai, valamint az osztrák s közönséges német váltórendszabály 19-ik s 31-ik cikkeinek analogiájához képest, ezen felszólításnak legfellebb az e helyeken említett határidőn belől kell megtörténni a prolongatiótól számítva, a váltóhitelező viszkereseti jogának az intéző s a forgatók elleni elvesztése mellett, miután különben nem bíránk más támaszponttal arra nézve, hogy a hitelezőt a mondott esetben reá bírjuk, miszerint jogát még váltói-lag érvényesítse.

A prolongatio a váltóhitelező által rendesen az idegen váltó elfogadója, vagy a saját váltó kibocsátója javára történik, de az idegen váltó intézője, vagy forgatói javára, valamint a saját váltó forgatói javára is adathatik.

A nemfizetés esetébeni óvásnak a törvényes időn belőli megtétele után fel van a váltóhitelező idegen váltónál jogosítva az intéző s a forgatók ellen — mint előzői ellen — viszkeresetet támasztani; ha tehát a váltót az intéző, vagy a forgatók javára a törvényes elévülési időn belől, vagy talán annak tartamán túl is prolongálta, úgy ezen prolongatio jogkövetkezményei az eddigi fejtegetések nyomán könnyen meghatározhatók.

A magyar váltótörvény épen oly kevésbé tartalmaz magában határozatokat a prolongatióra nézve, mint az osztrák s közönséges német váltórendszabály, miből következik, hogy ezen határozatok a közönséges polgári törvényből (Ausztriában a közönséges polgári törvénykönyvből) mint a váltójog segédforrásából meritendők. A prolongatio oly szerződés, mely által a fizetési idő a váltóban kitett fizetési időtől eltérőleg állapittatik meg, tehát a törvényes fizetési időhöz aránylag vagy megrövidítettetik, vagy meghosszabbítottatik. Váltókövetelések-nél csak ez utóbbi szokásos, azért az elnevezés is „prolongatio“, — jóllehet a törvényes fizetési idő megrövidítésére nézve sem forogna fenn akadály. A prolongatio, mint szerződés csak a váltói hitelező s váltói adós kölcsönös megegyezése folytán jöhet létre, miután saját akarata nélkül sem az egyikre, sem a másikra nem tolható fel más fizetési idő, mint a melyet a törvény határozott meg a váltóban, (magyar váltótörvény 89—98. §§. — Osztrák polgári törvénykönyv 1413. §.). — Miután a prolongationál csak a törvényes lejáratú időnek meghosszabbításáról van szó, az tehát nem is újítási szerződés (osztrák polgári törvénykönyv 1379. §-a); s ennél fogva a váltói határozással, összekötött kezességek s egyéb jogok a prolongatio mellett is fennmaradnak, s a prolongatio által különösen oly harmadik egyénre, ki abba bele nem vonatott, semmiféle újabb teher nem róható (osztrák polgári törvénykönyv 1378. s 1379-dik §§-ai) azon már említett egyedüli eset kivételével, midőn a prolongatio magából a váltóból kitűnt s valaki ezen váltót hátírat utján mégis magára átruháztatja, mi

által mintegy hallgatólágosan a prolongatióba is bele egyezett; minek folytán tehát ezen kivétel is csak lát-szólagosnak tűnik fel.

Ezen eseten kívül a prolongatio csakis azon személyek közt állapít meg jogokat s kötelezettségeket, a kik közt megkötöttet. A meghatalmazási hátírat esetében a hátíratos a váltóadós-nak prolongatiót ingyenesen nem engedhetne, miután a meghatalmazási hátírat őt erre fel nem jogosítja; ezt csak erre vonatkozó különös meghatalmazás alapján tehetné, miután jogokról ingyenes lemondáshoz ily különös meghatalmazás kívántatik. (Osztrák polgári törvénykönyv 1008. §.)

A meghosszabbítási idő kiszámítása nem *modo naturalis*, nem is az osztrák polgári törvénykönyv 902-dik §-a szerint, hanem egyedül a naptár szerint — civiliter — történhetik, miután a törvényes lejáratú idő is csupán a naptár szerint számítottatik (magyar váltótörvény 209. §., osztrák s közönséges német váltó rendszabály 32. 34-dik cikk), s a meghosszabbított fizetési idő ugyan nem törvényes, de mindazon által szerződésbeli *lejáratú időt* képez⁷⁾.

Ha a prolongatio például az elfogadó javára történt, úgy azt, mint már mondva volt, az elfogadó kezese ön-maga javára igénybe nem vehetné, miután a prolongatio csak az előbbinek, s nem az utóbbinak is javára történt; ellenben az utóbbi is, azon oknál fogva, hogy a hitelező részéről a prolongatio következtében a váltói tartozás behajtásában késedelem lett elkövetve, fel volna jogosítva azon esetben, ha ezáltal térítési jogában károsulna, a váltóhitelezőtől e miatt illő kártalanítást követelni. (Lásd osztrák polgári törvénykönyv 1364-ik §.)

Dr. EKMAYER ÁGOST.,
kassai kir. akad. ny. r. jogtanára.

Észrevételek

a Pestvárosa bel- és külterületére nézve 1868. augusztus 5-én és 6-án megállapított lakbérleti szabályok felett.

(Vége.)

A f. évi december hó 23-ik napján tartott Pestvárosi közgyűlés alkalmával a házbérleti szabályokban ama lényeges változás történt, hogy a lakbér fizetési és illetőleg költözködési határnapok febr. 1-ső napjától naptár szerinti évnegyedenként számítottatni határozottak, miszerint tehát a lakbérfizetési, illetőleg költözködési idők lesznek május, augusztus és november 1-ső napjai.

E határnapok, kivéve az utolsót, majdnem összeesnek az eddig szokottakkal, mert Sz.-György naptól május 1-ső napjáig van csak 6 nap, Sz.-Jakab naptól augusztus 1-ső napjáig szinte annyi. A febr. 1-ső napjára esendő határidő pedig az eddigi Gyertyaszentelői határidőt csak egy nappal előzi meg. De nagy s egy egész havi különbség van az eddigi Sz.-Mihály napra esett, és a november 1-ső napjára esendő határnap közt.

Az, hogy a Sz.-György vagy Sz.-Jakabkor fizetendő lakbér május, illetőleg augusztus első napjaiban fog fizettetni, bajt alig fog okozni, mert a háztulajdonosok eddig sem kötötték magukat a lakbérnek fizetésére nézve szigoruan a Sz.-György vagy Sz.-Jakab naphoz, hanem néhány napi türelemmel voltak. Hogy ezután a lakbérleti szabályoknak 4-ik §-a folytán a háztulajdonosok ily türelemmel fognak-e lenni, vagy nem találkoznak olyak, kik a 4-ik §-nak rendeletéhez a bérlőnek hátrányával szigoruan fognak ragaszkodni, az idő fogja tanúsítani.

De lényeges különbség támad a november 1-ső napjáig kiterjesztett határidő által különösen oly laká-

⁵⁾ Azon, Kitzinger által (Wechselkunde für Kaufleute und Juristen mit steter Berücksichtigung der allgemeinen deutschen Wechselordnung, Leipzig, 1849. 178-dik lapon) kifejtett nézet, miszerint azon esetben, ha a meghosszabbítási idő világosan ki nem tételezett, azt oly hosszú időre kell érteni, mint a melyre a váltó kezdetben kiállítottot, tehát például 6 hónapra (a lejáratától számítva), ha a váltó maga hat hónapra szólott, elfogadhatónak nem látszik, miután e nézetet — ha az allgemeine österreichische Gerichtszeitungtól eltekintünk is, — alapos érvek nem igazolják. Még kevésbé oszthatjuk Gelpcke (Zeitschrift für Handelsrecht. Berlin, 1862. 126. s 126. lap) azon nézetét, melyszerint a felmondásra szóló váltók kizárásával a közönséges német váltórendszabályban, következetesen ki van zárva saját váltóknak prolongatiója is. Ellenkezőt bizonyítanak a közönséges német váltórendszabály fölötti tanácskozási jegyzőkönyvek is, melyek szerint a szavazók oda nyilatkoztak, miszerint a prolongatio saját váltóknál nagyon kívánatosnak ajánlkozik. Gyakran is szokott előfordulni a nélkül, hogy nehézségek gördítettéknek elébe.

⁶⁾ Lásd: Allgemeine österreichische Gerichtszeitung 1852-ki évfolyam 95-dik szám.

⁷⁾ Lásd ugyanott.

soknál, melyek 1868. oct. 1-ső napján voltak bérbe véve; mert a kötött lakbéri szerződvény szerint a lakbérleti év kitelik 1869. oct. 1-ső napján, a történt változás szerint pedig kifog az terjedni 1869. nov. 1-ső napjáig, tehát egy hóval tovább; és ha az 1868. october 1-ső napjára kikötött egy évi lakbér 1869. novemberre is kiterjesztetnék, ezáltal a háztulajdonos károsodnék, mi okból nemcsak a méltányosság, hanem a jogosság is azt követeli, hogy a bérlő, ki 1869-ki november hóban is fogja a lakást használni, az az e hóra, a kikötött évi lakbérből eső részt a háztulajdonosnak fizesse meg.

Különbözetek tehát az újabb változás folytán is támadhatnak, mik a házbérleti szabályok 40-ik §-a utópontjának értelmében most már a károsítást szenvedhető háztulajdonosnak lesznek megtérítendőek.

A három első, t. i. február, május és Augusztus elejére eső évnegyedi idők, minthogy azok a közös szokás szerint elfogadott költözködési idővel majdnem összeesnek, nem fognak zavart okozni azoknál, kik Pestről máshová, vagy máshonnan Pestre szándékoznak átköltözködni. De igen is zavart okozhat ezekre nézve a novemberi határidő, mi az eddig szokásos Sz.-Mihály napjától egy egész hóval eltér. Az itteni zavarnak lehetősége a fent e tekintetben előadottakból megérthető.

Figyelmet érdemel itt az, hogy a szokás nem rögtön, hanem évek folyama alatti hosszas gyakorlat által hozatik be, s épen e létrehozási módból gyaníthatni, hogy a szokásnak behozatalára elegendő oknak kellett jelen lenni, s ezt kell feltennünk ama szokásra nézve is, mely szerint a lakbérfizetési, illetőleg költözködési napok Gyertyaszentölőre, Sz.-György, Sz.-Jakab és Sz.-Mihály napra tétettek.

A határnap Gyertyaszentölőre és nem január 1-ső napjára kitűzésének oka az lehetett, mi az utolsó (decz. 23-ki) közgyűlésen is igen helyesen megjegyeztetett: hogy e. i. új-év elején ugyanis sok mindenféle számla fizetendő, egyrészt tehát az ily fizetőket még január elején a lakbér fizetéssel is terhelni igen súlyos volna; ezek azt könnyebben fizethetik egy hóval később. Az iparos, kereskedő számlája következtében januárban reménylhet pénzhezjutást, minélfogva ő is könnyebben fizetheti a lakbért február, mint január elején.

A Sz.-György és Sz.-Jakab napok majdnem egy egész évnegyedre esnek egymásután; csak a Sz.-Mihály napi határidő esik Sz.-Jakab után majdnem két óra, ezután pedig a fizetési határidő elkésik négy hónapra. Lehetett-e ily rendetlen határidők behozatalára ok? S miért nem hozatott be a szokás által is a november hó elejéni fizetési idő, miként a Sz.-Jakab utáni időszak is lett volna körülbelül egy évnegyed?

Nem lehetséges-e, hogy e részben határozott az idő viszontagsága, miszerint az őszi (szokott) változó, esős, hűvös napok a költözködéssre, s az ezzel kapcsolatos lak-tisztogatásra, kivált azoknál, kik nem laknak festett szobákban nem oly kedvezők, mint a Sz.-Mihály körüli idő. Kérdezzük meg csak a tisztaságot szerető nőket. Hiszem, hogy ők nem a november hó elejére, hanem a Sz.-Mihály napra, vagy október 1-re eső költözködési időre fognak szavazni.

De pénztekingetek is lehettek, mik az eddigi lakbérfizetési szokást javasolták. Ugyanis tudja családban élő minden ember, hogy október vége és november eleje a téli szükségleteknek beszerzésére szánt idő, tehát az időszak több költséget okoz a háztartásban, mint akármely más évbéli idő. S itt ismét nem a gazdagok, fényűzők veendő figyelembe, kik mindenkor fizetni képesek, hanem inkább a szegényebb sorsu és takarékos-ságra utalt bérlők. Hogy tehát ezeken könnyítve legyen, célszerűnek látszott a lakbérfizetési határidőt Sz.-Mi-

hályra tenni, s akkép a szükséges pénzkidadásokat megosztani.

E tekintetben nem kell még azt sem feledni, hogy Magyarországot, hol szinte az eddigi szokásos lakbérfizetési és költözködési idők vannak elfogadva, leginkább földmivelő, szántó-vető, bortermesztő nép lakja, s a körülmény is döntő hatással lehetett a Sz.-Mihályra eső házbérfizetési időnek megállapítására, mikor t. i. a bérlő az aratás, nyomtatás után természetmennyeiért, vagy munkájáért kapott pénzzel megfizetheti a lakbért, és később ismét a télrevalókkal elláthatja magát abból, mit boráért s egyéb őszi természetmennyeiért kapott.

Igaz, hogy Pestvárosa inkább iparüző, kereskedő város; de hogy az itteni lakosoknak keresetere az országos föld s szőlőmivelés befolyással van, azt bizonyosan minden iparos és kereskedő tudja, és a közelebbi mult rossz termésű években érezte is; mert ha a földbirtokosnak nincsen jövedelme, akkor az az ipar és kereskedelem cikkeire nem költethet; — de akkor, midőn az eddigi lakbérfizetési határidőket a szokás behozta, Pestvárosa sem volt oly mértékben ipart és kereskedelmet üző, mint jelenleg.

S alig hibázom, ha ismét azt állítom, hogy nem az eddig szokásos fizetési határidők adtak okot a háztulajdonosok és bérlők közti panaszokra, hanem más részint az alkotott szabályok folytán megszűnendő, részint általam is említett hiányok, mely utóbbiak ezután is adhatnak okot panaszokra, mert azok a lakbérleti szabályok által mellőzve nincsenek.

Egyébként az, hogy a megállapított lakbérleti szabályok nem minden kifogás nélküliek, az azok hozatala körül működöknek érdemét nem csonkítja; mert számtalan eset tanúsítja, hogy még oly nagy szorgalommal és megfontolással hozott törvények vagy szabályok is hiányosak szoktak lenni; s épen az volna a csodával határos esemény, ha akár egyes ember, akár pedig akármiféle emberi gyülekezet valami tökéletest alkatna, midőn az ily alkotó maga is csak tökéletlen lény.

Hogy pedig a lakbér-szabályok ellen előbb nem történt felszólalás, annak egyszerű oka az lehet, miszerint az október elsejére eső határidő a volt Sz.-Mihályi szokásos határidőn, mondhatni, semmi változást sem okozott, és a bérlő, mint fizető fél csak most vette jobban föntolóra a dolgot, midőn a januári határidő folytán egy hóval előbb kellett volna fizetnie, mint az eddigi szokás szerint fizetendett vala.

Általában minden törvénynek vagy szabálynak hiánya akkor szokott leginkább észrevéetni, midőn az az előforduló esetekre alkalmazandó; s hihetőleg a lakbérleti szabályokban létező hiányok majd a gyakorlatban jobban ki fognak tűnni, s aztán reménylhető, hogy azok meg is fognak szüntetni; mit megkíván a törvények vagy szabályok céljait szem előtt tartó törvényhozói bölcsesség is.

Végre, legyen szabad megjegyeznem, hogy a jelen észrevételek irására leginkább az 1868. deczemb. 16-ik napján tartott pestvárosi közgyűlésnek határozata által inditattam; s ámbár a decz. 23-ik napján hozott végzés által a lakbérleti szabályokban lényeges változás történt, még sem látom ez észrevételeknek közlését feleslegesnek, részint azért, mert még az által az azokban mutatkozott hiányok mind mellőzve nincsenek; részint pedig azért, hogy azok által más hatóságok a lakbérleti ügynek netaláni szabályozása körüli eljárásukban óvatosabbá tétessenek.

CSATSKÓ IMRE.

A vízjogi törvény főelveiről.

(Vége.)

Egyik további vezéreszme: hogy a vizek természetes lefolyását mások kárával akadályozni, vagy azt fokozni nem lehet. Ezen szavakkal kezdődik az 1840: X. tczikk is, s tudjuk, hogy a régibb magyar jog névszerint az adománylevelek a „vizek lefolyását” a nemesi jószágok tartozékai közé számlálták. Ha szabad a költő hasonlatával élni: a természet adományainak is színe méz „és sepreje epe s méreg;” s ámbár igazságtalan, hogy a míg egy résznek a java jut, addig a másik csak seprejével kénytelen beérni; mégis ezen felosztást emberi erővel megváltoztatni nem lehet.

Azért a fentebbi vezéreszme ugyyszólván ábeczéje az egész vízjogi rendszernek, elannyira, hogy még a vad-vizek lecsapolása is, sőt majd minden vízi építkezés csupán *kivételnek* tűnik fel e szabály alól; ámbár természetesen oly *kivételnek*, melynek egyrészt az érdekeltek megegyezése alapján, másrészt a törvény alapján hely adandó. E záradék tehát épen a kellő korlátok közé szorítja a fenebbi conservatív szabályt, melyre egyébiránt ép oly nagy szükség van a vízfolyás jótéteményeinek az alantabb eső vidékekre is kiterjedő arányos — és így takarékos — elosztása szempontjából, mint azért is, nehogy idétlen és műtanellenes vízi építkezések létesüljenek, melyek többet ártanak másoknak, mint a mennyit végrehajtóiknak használnak.

Egyébiránt magában értetik, hogy a vízmedrek tisztázására, vagy közérdekű átmetszésekre a fentebbi szabály nem alkalmazható.

Mondani is alig szükséges, hogy a legfőbb vízjogi elvek közé az is tartozik, hogy a vízi építkezések a mostani szabályok igényeinek megfelelőjenek. Itt csak a legfeltűnőbb pontokat soroljuk elő: például, hogy közfolyóknál semminemű vízi építmény az állam (s természetesen a kitűnő mérnökökkel rendelkező közlekedési minisztérium) engedelmével nélkül nem létesíthető s nem is módosítható; magánvizeknél pedig ezen engedélyezési jogot a helyhatóság gyakorolhatja, ámbár, ha ennek elemeire gondolunk, még feleslegesképpen is komolyan sulyt kell arra fektetnünk, hogy az ilykép engedélyezendő vízművek a gyakorlati szaktudomány igényeinek valóban megfelelőjenek.

Hazánknak egyik sajtó sebe: a kártékony vízi malmok s vízduzzasztó fenékgátak. Ezek, ha még oly világosan engedélyeztettek, s ha még oly hosszú békés használatra támaszkodnak is, minden kivétel és elnézés nélkül elbontandók, illetőleg a műszaki kívánalmak szerint átalakítandók. Az 1841: 14. és 1840: 10. tczikk erre nézve oly hiányos eljárást szabnak elő, mely mellett azok, kik a kártékony vízművek hátrányait szenvedik, többnyire szegény emberek lévén, a hatalmas műtulajdonosokkal szemben csak nagy ritkán boldogulnak; azért nincs más hátra, minthogy az említett építmények átalakítására, illetőleg lebontására, (mert a tulajdonostól függ, hogy kívánja-e átalakítani?) törvényileg záros határidő tűzessék.

A technika helyes alkalmazása nemcsak a károkat előzi meg, hanem megtakarítást is eszközöl; mert lehet-e szánandóbb fecserlést képzelni, mintha egy bizonyos vízmennyiség, mely hivatva volna fényes gazdasági eredményeket létrehozni, valamely hibás építmény által oda kényszerítették, hogy a szomszéd természetét tönkretegye?

Ezen tárggyal összefüggésben azon kérdés merül fel: mi történjék a közfolyókon nemesi javak tartozékai vagy kisebb királyi haszonvételek gyanánt birt vizjogokkal, malinokkal, révekkal, hidakkal stb. Ezek természetesen

tesen vagy kisajátítandók lennének, vagy pedig a mit talán a birtokosok is örömebb fogadnának s magam is helyesebbnek tartok, azok használatára megfelelő vízjogra illő leghosszabb ideig meghagyandó volna.

Hátra van még valamit szólni „a vízi vállalatok létesítésére irányzott kényszerről és kisajátításról.” Talán nem csalódik e sorok írója, ha sajtósága hazai körülményeink közt azt: vajjon a hozandó vízjogi törvény el fogja-e érni célját, vagy nem? legkülönösebben az utóbbi főelv helyes alkalmazásától tartja feltételezettnek. Szükséges, hogy a nálunk leginkább a vízhasználat tekintetében elannyira honos orthodox gazdálkodási rendszer igazságos kényszereszközök által ép oly határozottan, mint egyszersmind kinéletesen megtámadtassék. — Természetes azonban, hogy mindezen kényszereszköz a magántulajdon megszorítását is céllozván: egyedüli jogszerű alapja a *közérdek* lehet.

Ha valamely vízrajzilag erre alkalmas területnek ármentesítését vagy lecsapolását, avagy öntözését az egyszerű, vagy ennél törvényesen meghatározandó nagyobb birtoki többség kívánja: a kisebbség a költségeknek haszonarány szerinti viselésére kötelezendő. Az ármentesítő társulatok különösen kötelezendők, hogy árvizek idejére kellő védekeszközöket és mentő pénztárt (vagyis a védekezésre valószínűen szükséges pénzüsszeget) tartsanak készen; veszedelem idején pedig mindenki köteles használható tárgyait és munkaerejét az ily társulatoknak utólagos megtérítés mellett védelemre átengedni.

E pontra nézve az 1844: IX: 20. §. azon rendelkezése, melynélfogva az érdekeltek és szomszédok minden megtérítés és a közmunkába való beszámítás nélkül kötelesek a fenyegetett töltések segítségére sietni: sem nem méltányos, sem nem sikeres, sem a nép jellemével nem igazolható. Igazságos csak az, hogy mérsékelt munkabérek a mentő pénztárból fizetessék.

Az állam az ily társulatoknak a fentebbi kötelezés kiegyenlítéseül szolgáló jogkedvezményül késedelmesen fizető tagjaik irányában a közigazgatási végrehajtás jogát adhatja, mely az egyes tagokra nézve szintén a jogos kényszer színét viseli.

Ezen főelv alá sorolható még: egyes földrészeknek, viziparműveknek, halastavaknak stb. csatornák, vontató utak, kikötők s más közérdekű vállalatok érdekében való kisajátítása; hasonlókban egyes létező vízjogok, hidvámok, révek megváltása; végül mint illető szolgalmi díj fizetése mellett szolgálomak: magán folyók viz fölöslegének igénybevehetése, ugyanily folyókon fausztatás megengedése; fedett vagy fedetlen vízárkoknak idegen területen való átvitele, valamely vízépitménynek idegen parthoz támasztása, országut mellett magánvizekben itatás megengedése stb.

Im ezek volnának nézetem szerint is, hallgatva további részletekről, a vízjogi törvény főelvei, melyeknek szigorú alkalmazását általános gazdasági kifejlésünk érdekében állónak tartom.

A. É

K ü l ö n f é l é k .

(Ügyvédek statistikája.) A Hildebrand Bruno által szerkesztett „Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik” érdekes statisztikai kimutatásokat hoz e czim alatt: Statistik der Anwälte und Notäre. Az osztrák-magyar birodalomra vonatkozó adatok az 1866-ki Staatshandbuchból merítették. Ezen kimutatás szerint Cislajtánia ügyvédekének és jegyzőinek (Notär) száma 1563. E szerint 12 259 lélekre esik egy ügyvéd és jegyző. Transleithaniában az arány sokkal kedvezőbb, az ügyvédek száma 4 millióval kevesebb lakosság mellett kétakkora, azaz: 3292. A szűkebb értelemben vett Magyarországon 3572 lélekszáma (hallatlanul kedvező arány, csak hogy ez már a jóból is sok!) jut 1 ügyvéd. Erdélyben 18,039, Horvát-Sla-

vonorságokban 14,285, Dalmátiában 10,749 lélekszámmra. — A német tartományoknak ügyvéd statistikájából kitűnik, hogy az arány mindenütt kedvezőbb, mint Osztrákországban. Poroszország jogügyészeinek száma 1477 és így 1864-ben 11,149 lélekszámmra jutott egy ügyvéd.

(*Poroszország mezőgazdasági viszonyai.*) A porosz kormánytanács tagjától, dr. Meitzen Ágosttól jelent meg Berlinben (Wiegandt és Hempelnél) következő érdekes nemzetgazdasági munka: „Der Boden und die landwirthschaftlichen Verhältnisse des Preussischen Staates nach dem Gebietsumfange vor 1866.” A munka két részre oszlik, az egyikben az államterületnek leírását és statistikáját nyújtja, másikban a mezőgazdasági szerkezetet és törvényhozást ismerteti. A második résznél különösen érdekes a jobbágyi és hűbéri viszonyok fejlődésének történelme. A fejlődési menet egészen más volt az eredetileg német tartományokban, és a tizedik században németektől előzőnlött, eredetileg szláv részeken. Meitzen ur, ki e téren nagymérvű tanulmányokat tett, azoknak eredményeit nagy alaposággal és tökéletességgel tárgyalja. A derék munkának anyagául szolgáltak azon mérések és becslések, melyek a földadó szabályozása végett az 1861. adótörvény behozatala után eszközöltettek.

(*A házasnők tulajdonjoga Angliában.*) A „Westminster Review” (1868. okt.) a házasnők birtokjogát Angliában tárgyalja, s azon eredményhez jut, hogy a világnak egy művelt államában sem léteznek ez iránt oly barbár, észszerőtlen, céliránytalan törvényes intézkedések, mint Angliában. Angolhonban a nők személyisége és vagyona a házasság által teljesen a férfinak rendelkezése alá jut, és csak ennek ótalma és védnöksége (coverture) alatt véghezvitt cselekményei bírnak jogérvénnyel. Ezen „coverture”-nél fogva a normann-feudal időkben „feme covert”-nak nevezteték és egész élete hosszán kiskoru gyanánt tekintették, mint ki önmaga nem képes vagyona felett rendelkezni. Jóllehet e határozmányok később az Equity-Courts jogszokásai által lényegesen könnyítették, de általában véve az angol nők még ma is azon barbár, középkori törvény rendelkezése alatt állanak. A legutóbbi parlamenti sessio alatt John Stuart Mill, John Lefevre és Russel Guernsey egy billt indítványoztak a nők tulajdonáról szóló törvények reformálása iránt, de ezen bill, hihetőleg azon előitéletek folytán, melyek Angliában a Stuart Mill által indítványozott, általános női egyenjogusítás ellen uralkodnak, csak a második olvasást érthette el. Reménylenünk lehet, hogy az új és a korszellem irányát követő parlament többsége a brit nők jogosult igényeinek jobban felel meg.

Ertesítés. A „budapesti ügyvédi egyesület” negyedik (bírói, szervezeti, magánjogi, perrendtartási és jogtanulmányi) szakosztálya f. hó 28-án esti 6 órakor az egyesület helyiségeiben a *debreczeni ügyvédegyletnek* a köztörvényi biztosítási végrehajtás, a rágalmi perekben a birságnak s csődperekben a hitbérnek egyenlősítése, úgy rágalmi perekben a felelbezésnek mindenkor birtokon belüli elfogadása iránti javaslatát, valamint *Külley Ede* urnak „a váltóeljárás reformja” és „nehány szó a bírósági szervezetről” című munkái tárgyában ülést tart. — Együttal a szakosztály „*ügyvédrendtartási*” bizottmányának e napra összehitt ülése f. hó 29-ére elnapolfatik.

Kelt Pesten, 1869. évi január 23-án.

Elnöki megbízásból: Dr. Siegmund Vilmos,
szakosztályi és bizottmányi jegyző.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közl: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Angol jogirodalomból

Property Law, a Collection of Questions on Conveyancing and Real, intended for the Use of Articled Clerks. By a Solicitor. London.

Reports of Cases in the Supreme Court of Illinois. By N. L. Freeman. Chicago.

— of Cases in the Supreme Court of Indiana. By B. Harrison. Vol. XXVII. November Term, 1866, and part of May Term, 1867. Indianapolis.

— of Cases in the Supreme Court of Maine. By W. W. Virgin. Hallowell, 1868.

— of Cases in the Supreme Court of Minnesota. Vol. 12. By W. A. Spencer. St. Paul.

— of Cases in the Supreme Court of the City of New-York. By A. L. Robertson. Albany.

— of Cases in the Court of Chancery, Prerogative Court, and Court of Errors and Appeals, of New Jersey. By C. E. Greene. Trenton, N. J.

Smith (J. W.) Manual of Equity, Jurisprudence, founded on the Works of Story, Spence, and other Writers, and on the Subsequent Cases: comprising the Fundamental Principles, and the Points of Equity usually occurring in General Practice. London.

Story, J. Commentaries on the Law of Partnership. Sixth Edition. By J. C. Gray. Boston.

Tyler, R. H. — Commentaries on the Law of Infancy, including Guardianship and Custody of Infants, and the Law of Coverture, embracing Dower, Marriage, and Divorce, and the Statutory Policy of the several States in respect of Husband and Wife.

Umlin (R. D.) Manual of the Law relating to the Office of Trustee. London.

Az olasz jogirodalomból.

Borsari, L. Il Codice di Commercio del Regno d'Italia annotato. Torino.

Buonamici, F. Delle „Legis Actiones” nell' antico Diritto romano. Pisa.

Candia, S. de. Elementi di filosofia del diritto, con un breve trattato di filosofia morale. Firenze e Torino.

Caporale. Sunti storici del VI. Congresso internazionale di statistica, tenuta a Firenze dal 29 settembre al 5 ottobre 1867, e della parte che vi ha avuto il dott. Gaetano Caporale delegato a rappresentarvi il R. Istituto d'incoraggiamento di Napoli. Napoli.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradí és kassai ügyvédi egyesületek
közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar kir. curiai ítéletekkel.

Előfizetési feltételek:

Félévre (január—június) 6 frt.

Negyedévre (január—márcziás) 3 frt.

☞ Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetések idejében beküldése kéretik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny” kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: Jegyzői jelentés a n.-váradí ügyvédi egyesület 1868. december 30-án tartott rendes közgyűlésében, az egyesület évi működéséről. — Elnöki jelentés a kassai ügyvédi egyesület megalakulása s 1868-ik évi működéséről. — A váltólevél fizetési idejének meghosszabbításáról (prolongatio). (Vége.) Dr. Ekmayer Ágost.-tól. — Észrevételek a Pestváros bel- és külterületére nézve 1868. augusztus 5-én és 6-án megállapított lakbérleti szabályok felett. (Vége.) Csacskó Imrétől. — A vizjogi törvény főelveiről. (Vége.) — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek.

☞ Melléklet: Kassay Adolf: Irománypéldányok az új polgári perrendtartáshoz, stb.

Felölös szerkesztő: Dr. DÁRDY SÁNDOR.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1869. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Nemzetjogi vizsgálódás

a semleges állam lobogójának jelentőségéről és a tengeri ostromzárlatról.

I.

Midőn két vagy több államhatalom saját, a statust érdeklő állami kérdésre nézve egymás közt eltérő nézetben van, melynek helyes és békés elintézésére sem a diplomácia tollharca, sem pedig a semleges államok fejedelmei részéről megkísértett barátságos közbenjárás a kívánt eredményt létrehozni képes nem vala, akkor úgy találjuk, hogy a vitában levő államok fejedelmei az elmélet és a tudomány részéről oly annyira ohajtott világ-törvényszék ítéletéről hallani mit sem akarnak, ügyöket részrehajlatlan bírák ítéletének alá nem rendelik, hanem az állami vitás ügyet mint harczosok, mint viaskodók intézendik el, úgy: hogy kiki a rendelkezésére álló anyagi és szellemi erőt a harczterre szállítván, a hadakozás vaksorsa által — a legszámosabb esetben az igazsággal ellenkezőleg — döntenek el a legegyszerűbb, a legigazságosabb jogkérdés, mely államok közt, mint állami kérdés szönyegre került.

Ilyenkor tehát az állami tusa-kérdés nemzetközi vitás kérdéssé lesz, és a nemzetek közt ekképtámadt ellenséges viszony a nyers harczban találja végképi kifejezését, mely természetszerűen az érdekelt államok közt mint a szárazon, úgy a tengeren is vitetik. És midőn a szárazföldi harczban a harczter rendszerint csak is az érdekelt államok területén, s illetőleg ugyanazon állami alattvalók vagyoni köre közt terjed el, mely vagyont mint magánbirtok a szárazföldön sérthetetlennek ismertetik, — azalatt a tengeri hadakozás színhelyének különböző voltánál fogva úgy jelenkezik: hogy ez által a semleges államok is rövidséget szenvedhetnek, a mennyiben azoknak kereskedése és ez alatt egyuttal termelése is károsításoknak van kitéve, a mint t. i. a tengeri harczosok a hajók elfoglalása, kereskedelem gátoltatása, kalózlevelek kibocsátása által ellenségek területére másoknak — tehát a semlegeseknek is — bizonyos árukkal szabad kereskedése elé akadályokat gördítenek, a mi az által történik, hogy bizonyos áruk hadtilos áruknak nyilváníttatnak; anyagi károkat oly tilalommal szemben azon állam szenved leginkább, mely ily hadtilos árukat termel, és főképp akkor, ha ezen termelvényeknek főpiacjai a hadakozó államok területén illetőleg kikötőiben vannak.

A tilos áru kétféle. Megkülönböztetjük t. i. a hadtilos árut a vámtilos árutól; az egyik bizonyos államok közt kitört háboru miatt, a másik pedig egyes országok általános nemzetgazdasági érdeke miatt jeleztetik azzá.

A hadtilos áruk rendszerint az államok közt fenlévő állami szerződésekben vannak névleg felszámítva, melyekre nézve azonban felette nagy eltérés uralkodik.

Már régiebb időkben az olasz kereskedelmi államok közt is feltalálhatjuk a hadtilos áruknak jellemzését, és akkor általános hadtilos árunak neveztetett a fegyver. A fegyverszállítás tilos volt általában és úgy, hogy nem csak a hadakozó fejedelmek tilták meg alattvalóiknak az azzal való kereskedést, hanem egyszersmind a semleges államok is annyiban, a mennyiben azok szállítása az elközbás veszélyének kitétetvén, a hadtilos árukkal való kereskedéstől elijesztettek. De később nemcsak fegyverek, hanem mindazon áruk hadtilos áruknak neveztetek, melyek közvetlenül vagy közvetve hadczélokra valának felhasználhatók. Az 1604. évi Franciaország és Spanyolország közti, meg az 1654. évi Hollandia és Angolország közti szerződésekben még a szemesélet, bor és tápszerek, de a pénz is, hadtilos árunak van kinyilvánítva. És jelenleg halatlan kiterjedésű a hadtilos árunak fogalma, úgy, hogy ez által a hadakozó államok közt, de számos esetben a semleges státusok nemzetgazdasági körében is, orvosolhatlan sebek ejtetnek.

Mind a szárazföldi, mind pedig a tengeri hadakozás ideje alatt a hadtilos árukkal kereskedés által legkivált megkárosodhatnak a semleges államok, a mennyiben ezek termelő foglalkozásuktól leszoríttatnak, a nélkül, hogy a harcz szerencsés vagy szerencsétlen bevégezésétől hasznót vagy kárt várhatnának¹⁾.

De a semleges államok gazdasági érdekének biztonságára elvégre mégis jelentékeny lendületet nyújtott a legujabb kor; és azért hangos elismeréssel kell az 1856. évi ápril 16. a maga nemében világhírű párisi kongresszus végzetményéről szólnunk, mely a tengeri hadakozásnak ideje alatt levő semleges államok jogbiztonsága tekintetében azon eddigelé még soha teljes érvényre nem hozott elvet vette tanácskozmánya kiindulási pontjául: hogy a lobogó az árut védi, azaz: a szabad hajó, szabad áru! elvét.

Az 1856. párisi kongresszusnak eme nyilvánítása rendkívüli tüneménynek tartható, és pedig leginkább azért, mert ezen végzetmény oly tengeri hatalmasságnak közbenjárásával alkottatott, mely mindaddig a tengeren önérdekből a legszentebb jogoknak megtámadását és sértését mindannyiszor védeni, a jogtalan eljárást a kényszerűség, de még a jogosság álarczába is burkolni tudta. De másrészt nevezetességgel bír e kongresszus azért is, mert végre azon szép reményekre jogosít, hogy a hadadó kor utóvégre kitalálta mégis a módot, a melyen az egyetértés és a jóakarát az előbbieknél nemesebb gyümölcsöket fog termelni.

A kongresszusnak „szabad lobogó, szabad szállítmány” elve életkérdés a semleges államok jogainak biztonságára, mely biztonságot mindaddig a felette ingatag szerződések és abból származó rendeletek és szabályok nem nyuj-

¹⁾ Semlegesnek neveztetik azon állam, mely háboru alkalmával minden ellenségeskedésektől tartózkodva, a harczban részt nem vesz.

tottak; és midőn már az 1713. évi április 11. utrechti szerződés ezen mai álláspontra nézve némi reményeket nyújthatott volna, Angolország volt az mindig, mely az ünnepélyes szerződéssel biztosított, szerződött jogokat lábbal tiporta; mely szívós következetességgel daczolt azon közóhajtás ellenében, hogy a lobogó a szállítmányt védje¹⁾.

Mert midőn Angolország az 1713. utrechti békekötésben a „szabad hajó, szabad szállítmány“ elvét elismerte, csak mindig ő maga volt az, ki e szerződést soha meg nem tartotta. Ezen szerződésszegésnek védelmére mindannyiszor azt állítá Anglia, hogy őt csak a szerződő felek irányában terheli e kötelezettség, és a mennyiben a szerződésnek szabványai határozatlanok volnának: úgy magára nézve azon tengeri consulsági általános szabályokat tartja kötelezőknek²⁾, (ezek a 14. és 16. század tengerjogi szokásokból összegyűjtve) melyek minden tengeri hatalmasság által nemcsak elismertetnek, hanem szigorúan követtetnek is; már pedig ezen szabályok szerint a tengeren azon eljárás divó: hogy „a szállítmányt a lobogó maga nem védi,“ hanem: hogy a szállítmány illetékessége a döntő ismérv; mert a „consolato“ vezéreszméje szigor az ellenség, méltányosság a semlegesek iránt³⁾.

De Angolország később is, dacára az általa elfogadott utrechti békekötésnek, hasonló szerződésekben soha sem ismételte az utrechti békekötésben elfogadott: „szabad lobogó, szabad szállítmány“ elvét, és ezen szívós daczal csak azt akarta tanusítani, hogy az utrechti békeszerződés ebbeli záradéka, magára, azaz: Angliára csak mindannyi kivétel, és hogy ő más hatalmasságok irányában ezentul is mindig az utrechti szerződés ezen záradékának ellenkezőjét fogja követni, és ebbeli tántoríthatlan akaratjának, ha szükséges lenne, tengeri haderejével kifejezést is adni. Ekkép a semlegesek irányában Angolország folytonosan azt követte, hogy hadakozások idejében a tengeren „az áru, nem pedig a lobogó a kérdőpont,“ és hogy így az ellenség áruja a semleges lobogó dacára a feltétlen elkobzásnak esik martalékul.

A semleges államok lobogója tehát a párisi kongressusig Angolország részéről tettleg nagy tiszteltetésben nem részesítettett. És im a párisi kongressus egyszerre átalakította s végkép megmásította Angliának politikáját, a midőn ez, l. Clarendon által az eddig daczosan gyűlölt: „szabad hajó, szabad szállítmány elvével“ szakítva, a szabad lobogó és szabad áru elvét magáénak is vallotta.

¹⁾ Igen találoán szól e tekintetben Saalfeld: (Handbuch des politischen Völkerrechtes. Tübingen, 1833. 203. l.) Angolország tengeri hadereje oly hatalomra emelkedett, hogy tengeri kereskedését bárhol és bármi veszélyek ellen minden erőltetés nélkül, a legnagyobb könnyűséggel óvni és biztosítani képes; holott ellenei általában képtelenek, csekély haderővel lobogóikat kellőleg védeni. Ha Angolország hódol a „szabad hajó, szabad szállítmány“ elvnek, akkor azon gyenge tengerhatalmi semlegesek kezébe játsza a kereskedésnek útterjét, kik ez elvben hajóiknak védelmét nyervén, háborus időkben és szakadatlanul folytathatták volna semleges lobogóik védelme alatt a kereskedést, és csak Angolország maga állott volna mindenütt nagy hatalmával téltlenül, a mennyiben ő a tengeri háborúkban leginkább van érdekelve, s ez alatt még hajói is mint ellenségesek, itt-ott a martalócoknak eshetnek birtokába. Angolország — így folytatja Saalfeld — kellőleg méltatja a nemzetgazdászati jövedelemforrásnak föltekötőjét — a kereskedést, — és ezen nézpontból kiindulva hajol a 18. század uralkodó nézetének: hogy a kereskedés a nemzeti hatalomnak dús forrása; de meggyőződve arról: hogy elleneinek hatalma csakis a kereskedésből származtatja keletkezését, vas következetességgel harczolt a „szabadhajó, szabadáru“ elv ellen, és folyton erőlködött azon elvnek uralon tartásán, hogy szabad hajó a szállítmányt szabaddá nem teszi!

²⁾ A „consolato del mare“ nevű tengeri törvényt némelyek a VII. Gergely által 1075. évből megerősített pisai jogból származtatják, mások spanyol eredetűnek mondják, mely a kereszthadak alkalmával 15 állandalom által elfogadva, a 17. századig Olasz-, Francia- és Spanyolországban közölséssel bírt.

³⁾ A consolato del mare 273. cikke azon elvet tartalmazza, miszerint a semleges lobogó nem fődőzi az ellenséges szállítmányt, de az ellenséges hajón levő semleges szállítmány sem tekinthetik igazságos zsákmánynak. Lásd Pauler Tivadar koszorús irónknak felette érdekes „A nemzetek semlegességi viszonyai“ című jeles értekezését. (Előadta 1851. évi június 8-án a magyar akadémia ülésében.) Pesten, 1852. 9. lap.

Mindazonáltal a párisi kongressusnak a semlegesek jogaik védelmére nézve felállított elve, melyet Angolhon ott a helyszínen magáénak vallott, nem oly elv, mely hon az angol nép és a törvényhozás által is, oly melegen felkaroltatott vagy helyeseltetett volna. Még most is emlékszünk azon élénk szemrehányásokra, melyeket a parlament Lord Clarendon iránt kifejezett, a párisi kongressuson tanusított *simuló magatartása miatt*, — melyek mintegy hivatkozással szolgálhattak az utrechti szerződéssel ellenes szöszegési politikára, hogy Anglia ezentul is az ignorálási politikát követendi. Egyébiránt a jelen idő lényegesen különböző és eltérő az utrechti béke utáni korszaktól, mert midőn akkor és később Anglia pusztán tengeri haderejére támaszkodva nyugodtan nézhette elleneinek a szerződésszegésért való visztorlási kísérleteit, nem félvén a támadó erők jelentőségétől, — most már hasonló és szerződésszegő politikát Anglia nem merne gyakorolni, mert a többi európai államok jelenleg nyomatékosb tengeri hadereje kész és képes lenne, a szerződések határozványainak Angliával szemben is tiszteletet szerezni.

Ha azonban másrészt közelebbről tekintjük a párisi kongressusnak a semlegesekre vonatkozó határozványait, oly tág magyarázatuk ezek, hogy abból sok ellentétes cselekvények igazolhatók, mert egyhelyütt azt találjuk: a semlegeseknek szabadságában áll, kivévén a föltétlen elzárt helyeket még az egymással hadakozó felekkel is szabadon kereskedhetni; — kivévén mindazonáltal a hadtilos árukat. Ezen felette szabadelvűnek látszó határozvány egyszerre és azonnal elveszti teljes jelentőségét, mihelyest kiterjesztetik a hadtilos árunak fogalma¹⁾. A gyakorlatilag érvényes nemzetek közti jog szerint hadtilos áruk azok, melyek az ellenség számára szállíttatnak, és oly minőségűek, hogy közvetlen hadi használatra alkalmaztathatnak.

Egyébiránt az angol gyakorlat tulajdonképen lényegesen eltér ezen hadtilos áru fogalomtól, és fölosztja a hadtilos árukat, — a mennyiben ezek külön szerződésekben körülményesebben meghatározva nincsenek, — közvetlen, közvetett és esetlegesen hadczélokra használható árukra²⁾, és ezen felfogás szerint voltaképen csak a fényűzés tárgyai vétetnek ki a hadtilos árucikkek sorából.

A semleges államok rendszerint a fentebbi szűkebb körű hadtilos áru fogalmat követik tengeri eljárásukban, és egyéb állami szerződések hiányában mindég ezen felfogás a mérvadó.

De kétnemű szállítmány minden körülmények közt hadtilosnak tartatik, t. i. a) az ellenséges katonáknak; és b) az ellenség tudósításainak és sürgönyeinek szállítása.

(Folyt. következik.)

Dr. DEGEN GUSZTÁV,

a pozsonyi kir. jogakadémia ny. r. jogtanára.

Néhány szó a „Jogi tanítézetek“ című cikkre. ³⁾

A rendezést sürgősen igénylő számtalan ügyeink talán legfontosbikát kétségtelenül országos egyetemünk és jogi tanítézetek reformja képezi. Ki akarná félreismereni azon kölcsönös viszony fontosságát, mely a jog

¹⁾ Groot Hugó (III. 1. és 5. f.) így definiálja idevonatkozólag a kereskedelmi árukat: res, quae in bello tantum usum habent; quae in bello nullum usum habent; quae et in bello et extra bellum usum habent, melynek elsőjét magában véve kizárólag hadtilos árunak föltétlenül már csak azért sem lehet tartani, mivel a löpor és a fegyver béke idejében is használható. (Bynkershook: quaest. iur. publ. Genf 1761. I. k. 10. és 182. lap.)

²⁾ Saalfeld (f. i. m. 309. l.) fölosztja a hadtilos árukat közvetlen, közvetett és esetleges használható árukra, a) közvetlen használható az az áru, mely mineműsége szerint változatlanul hadczélokra használható; b) közvetett, mely csak bizonyos átalakulás után fordítható hadczélokra, p. o. vas, hajóépítésre való fa, ólom stb.; c) esetleges, mint p. o. tápszer és pénz, mely csak bizonyos körülmények közt nélkülözhetlen az ellenségnek.

³⁾ Lásd a „Jogtud. Közlöny“ f. évi 3. számában.

és alkotmányosság között létezik, ki ne tudná kellőképpen méltányolni azon intézetek jelentőségét, melyekben a polgárok békés együttlétének alapföltételeit, a jog és alkotmányosság fölveit, a polgári jogokat és kötelességeket, a nemzeti jólétre vezető eszközöket fejtegető tudományok taníttatnak és a reményteljes ifjuság fogékony kebleibe csepegtetnek, mi által a haza boldogabb jövőjét és felvirágoztatását előkészíteni hivatvák.

Hogy ily nevezetes, a nemzet életébe vágó czélok, megvalósítására csak alkalmas eszközöket és erőket szabad és kell is felhasználni, azt kiki belátandja. És ha a jelenleg e végből rendelkezésünkre álló eszközök és erők alkalmatlanoknak vagy csak elégteleneknek is bizonyulnának, szent kötelességünk azokat haladéktalanul másokkal pótolni vagy kiegészíteni, mert ha valahol, úgy bizonyára e téren helytelenül alkalmaztatnék a takarékoskodás: egy évi mulasztás sok évi hátrányokat vonhat maga után, míg a rögtöni segély már aránylag rövid idő alatt a legszebb gyümölcsöket teremheti.

E szempontból a fentidézett cikk névtelen írója csak hazafiúi kötelességet teljesített, midőn legközelebb-ről a szakközönség figyelmét oly ügyre igyekezett terelni, mely csakugyan a magyar nemzetnek egyik leggyöngébb oldalát képezi. Mit cikkíró tanuló ifjuságunk általános jelleméről, jogi tanintézeteink hiányos szervezetről s végre a tudománynak nálunk tapasztalt mostoha állásáról mond, az fájdalom! nagyrésztben igaz, de az ezen bajok orvoslására általa javasolt eszközök tekintetében vele tökéletesen egyet nem érthetek, legalább is elégteleneknek találom azokat.

Mielőtt azonban saját igénytelen javaslatomat elmondanám, meg kell jegyeznem, hogy cikkíró azon, bár csak közvetve kifejezett, de elég világosan megérthető állítása, mintha ez időszerint ifjaink a mi jogi tanintézeteinkben alapos kiképzést egyáltalában nem is nyerhetnének, túlzást foglal magában, valamint másrészt túlzás azt mondani, hogy azért, mert „jogtudományunk növénydjének honi földön kell tenyésznie” — mi kétségtelenül áll — a jenai jogász sem bírói, sem ügyvédi állásra itt nem alkalmas. Ugy hiszem, biztosíthatom cikkírót arról, hogy jogi tanintézeteink jelenlegi hiányos szervezetük dacára is, ha csak különben lelkiismeretes férfiak látják el a tanszékeket, meglehetősen mértékben megfelelhetnek hivatásuknak s dicséretükre legyen mondva, hogy oly jogtanárokat is vagyunk képesek felmutatni, kik bármely német egyetemnek díszre válnának. Evvel azonban korántsem azt akarom mondani, hogy jogi tanintézeteink reformra talán nem is szorulnak, sőt ellenkezőleg ennek szükségéről magam is meg vagyok győződve. De másrészt nem ismerhetem el azt sem, hogy a külföldi jogiskolák látogatása a mi ifjainkra nézve épenséggel minden haszonnélküli, sőt inkább nagyon kíváncsnak tartanám, ha legalább jobb-módu ifjaink, tanuló pályájuknak itt a hazában való befejezésük után¹⁾ egy néhány félévre a külföldi egyetemeket is látogatnák, minek bizonyára hasznát veendik, mert az is a magyar ember előitéletei közé tartozik, hogy önmagát legjobb prókátor-, legszemesebb politikusnak tartja, ki nem szorul holni pápaszemes doktorok tudományára (!)

Jogi tanintézeteink már célba vett reformjánál sok tekintetben a német egyetemek fognak nekünk mintául szolgálni, és méltán, mert a német egyetemek kiváló érdeme a tanszabadság létesítése, melyet az 1848. 19. t. cz. is az eszközözlendő reformok kiindulási pontjául

¹⁾ Csakis így merem tanácsolni, mert ha megfordítva cselekednének, könnyen azon hibára eshetnének, hogy a bizonyos tekinteteknél fogva tökéletesnek megismerése után, a kevésbé tökéletes épenséggel rossznak és haszonvehetetlennek tartanak s utóbb „idegenek volnának saját hazájukban.”

elfogadott. De midőn az ujjászervezés nehéz munkájához fogunk, egyrészt méltó figyelembe kell vennünk sajtósági hazai viszonyainkat, másrészt óvakodnunk kell, nehogy oly intézményeket is honosítsunk, melyeket magok a mélyebb belátású német férfiak az egyetemi élet káros kinövése — vagy éppen visszaéléseknek tartanak, s ugyanazért mielőbb megszüntetésüket sürgetik¹⁾.

De térjünk át cikkíró indítványaira.

Mindenekelőtt a felekezeti akademiák és lyceumok eltörlését javasolja. Ez indítványát csak úgy pártolhatom, ha minden kétségen felül áll, hogy az egyik vagy másik ilyen intézet fölösleges vagy éppen káros hatású. Az elsőre a statisztikai adatok hiányában egyhamar nem mondhatok véleményt, de mindenesetre azt tartom, hogy tanintézetek túlságos száma miatt alig lehetend panaszunk²⁾; a másikra nézve tagadhatatlan, hogy a tanfolyamnak, kivált a protestáns joglyceumok — és collegiumokban, rövidebb időhöz kötött elvégezhetése káros hatással bír az egyéb hason intézeteket látogató ifjakra. Ezen egyenlőtlenség mindenesetre megszüntetendő. A felekezeti mint olyan alig van befolyással az illető tanintézetekre, a mennyiben a pécsi és egri (katholikus) joglyceumok legalább bármely vallású ifjaknak nyitva állnak. Azon ellenvetésnek, miszerint ezen „felekezeti” iskolák meghagyása legfeljebb csak néhány vidéki kisebb város érdekében van, a mennyiben alkalmuk nyílik egy pár száz jogászt eltartatni, semmi fontosságot sem tulajdoníthatok; Németországban senkinek sem jutott eszébe ily ellenvetést tenni, pedig ott az egyetemek sokkal sürűbben vannak egymás mellett, s némely kisebb város lakosságánál ez csakugyan tetemes jövedelmi forrás.

Czikkírónak a királyi jogakademiák tekintetében tett indítványát az általa ajánlott alakban nem pártolhatom. Ő azt kívánja, hogy valamennyi királyi jogakademia két új jogi facultásba egyesíttessék, melyek közül az egyik Pozsonyba, a másik Erdélybe helyeztetnék. Ily intézkedés azonban egyrészt nem volna célszerű, másrészt jogsérelmet foglalna magában a haza számos lakosaira nézve. A pozsonyi kir. akademia már jelenleg is a legnépesebb hazánkban, ha most — mi egyébbiránt lehetetlen — valamennyi eddig fennálló akademia jogtanulói is oda csöditetnének, nem igen tudom felfogni, mily értelmű volna ily népes facultásnak éppen csak Bécs és Pest között, akkor már inkább azt mondtam volna: szüntessük meg egészen az akademiákat, mert a kiknek módjukban van Pozsonyba menni tanulás végett, azok per absolutum Bécsbe is felrándulhatnak, vagy Pestre lejöhetnének és egyetemi polgárok lehetnek, az állam pedig megszabadulna egy nagy tehertől³⁾. Nem áll az, hogy

¹⁾ Többek között a Deutsche Vierteljahrschrift 1867. évfolyama II. füz. CXVIII. számában foglalt (s egy jó hírű heidelbergi jogtanártól eredt) ily czímű cikk: „Die Gebrechen der deutschen Hochschulen und ihre Heilung” 236—286 ll ránc nézve is fölötte tanulságos intéseket tartalmaz.

²⁾ Szolgálhatunk a tiszt. olvasó közönségnek a legújabb statisztikai adatokkal. A m. korona országában létezik ugyanis a pesti egyetem jogi karával együtt 15 jogi tanintézet. Nálunk tehát már 1 millió lakosra esik egy ily tanintézet, holott Hunfalvy legújabb statisztikája szerint Németországban 1.900.000 lakosra, Angliában 2.416.000 lakosra, Ausztriában 3.333.300 lakosra, Franciaországban pedig éppen csak 3.636.300 lakosra esik egy jogi tanintézet. Ha csupán a pesti egyetemet és a hat kir. jogakademiát vesszük szemügyre, már 2 111.000 lélekre jutna egy ily tanintézet, tehát több jogi tanintézet léteznék még akkor is mint Angliában, Ausztriában és Franciaországban. Ha végre a cikkíró terve szerint Magyarországon 3 egyetem szerveztetnék, és a Horvátországban fennálló jogakademiából szinte egyetemet lehetne alakítani, 3.750.000 lélekre eshet egy egyetem, tehát aránylag alig volna kevesebb jogi tanintézet mint Franciaországban.

Szerk.

³⁾ Legyen szabad ezen feltevés ellen felszólalnunk. Bécsben a magyar ifjak nem végezhetik az egész jogi tanfolyamot, mert ott a magyar tételes törvényekben nem nyerhetik a szükséges oktatást. Pesten pedig már ugys több joghallgató van beírva, mint a mennyi a tantermekbe beférne. Több egyetem felállítására éppen azért indítványoztatott, hogy a Pesten összecsozduló hallgató tömeg arányosabban eloszlatnák. Három, illetőleg négy egyetemen már a munkafelosztás elve szerint jobban és alaposabban taníthatnának a rendelkezésünkre álló tanerők, mint 15 jogi

az ifjak együtt véve többet tanulhatnak valamely nagyobb egyetemi városban, mint szétszórva a vidéki jogakademiákban. Sőt épen azon körülmény, miszerint egyetlen országos egyetemünk hallgatósága aránytalanul szaporodott, a királyi jogakademiák felállítására vezetett, hogy legalább a legnépesebb fakultás, mielő a jogi mindenkor volt, kellő mértékére leszállítsassék. Mennyivel inkább szükséges most a decentralisatio, midőn a pesti jogászok száma már 1200-ra megy, mely körülmény egy maga már a tanítás hatását illuszióruossá teszi, ha mindjárt most a tanárok száma meg is kettőztetnék¹⁾. Avvagy azt hiszi-e cikkiró, hogy azon szülők, kik eddigelé Kassára, Nagyváradra (Egerbe vagy Pécsre) küldték fiaikat, ezentul minden habozás nélkül egyszerűen Pozsonyba vagy Pestre küldendik? Én azt gondolom, hogy a szülők legnagyobb része előbb meggondolja magát és sok esetben inkább nem is küldi, sem hogy oly távol helyre adná. És épen e körülményben látok jogsérelmet a haza számos lakosára nézve, kik ez által sokszor meglehetnek fosztva az iskola jótéteményétől, ha p. szegénységüknél fogva amugy is csak minden erejük megfeszítésével taníttathatják fiaikat, pedig ha az eddiginél távolabb városba kellene őket küldeni, ez nekik nemcsak nagyobb utiköltségbe kerülne, de fiaik eltartása is sokkal drágább lenne, mert lehetetlen elképzelni, hogy p. Pozsony, mely a házában az egyetemen kívül a jogi facultás monopoliumával birna, élelmezés és lakás dolgában drágábbá ne váljék.²⁾ Hozzájárul még, hogy a szülők e legtöbb esetben az egész iskolai év alatt nem látnák fiaikat, mi szintén arra bírhatja őket, hogy inkább nem is taníttatják, sem hogy minden felügyelet nélkül hagyják. Ily módon tehát lehetetlenné tétetnék nekik azon joguk gyakorlása, hogy fiaikat kiképeztessék, lehetetlenné tétetnék, pedig épen az állam részéről, melytől jogaik védelmét, anyagi és szellemi jólétük előmozdítását kívánhatják, sőt az általuk viselendő közterhek fejében követelhetik is. Ily jogsérelmek csak úgy lehet elejét venni, ha az állam arról gondoskodik, hogy az ország különböző vidékein létezzenek ilyféle iskolák. A pozsonyi, győri, nagyvárad és kassai királyi jogakademiák épen a legalkalmasabb középpontokat képezik az ország egyes vidékeire nézve s nem is volna tanácsos e viszonyt fölbolygatni.

Ezekután egy perczig sem habozom kimondani abbeli meggyőződésemet, hogy a jelenleg fenálló királyi akademiák, sőt még azon joglyceumok is, melyek a körülményekhez képest nem bizonyulnak épen fölöslegesnek vagy károsaknak, mind fentartandók. Minthogy azonban arról is meg vagyok győződve, miszerint ezen tanintézetek jelenlegi burokratikus szervezetük mellett (a még érvényben lévő miniszteri rendszabályok értelmében t. i. czéluk kiválólag alkalmas hivatalnokok kiképzetésében áll) a haladott kor igényeinek meg nem felelhetnek, indítványom az, hogy emeltessék valamennyi (fentartandó) jogiskola jogi facultássá e szó legszorosabb értelmében, minthogy csakis ily átalakítástól várhatni sikeresebb működést. Ezen hat vagy nyolcz jogiskola bizonyára nem lesz sok és mindenestre arányban álland az ország területi nagyságával és lakosainak számával. Déli-Németországban mily közel fekszenek

egymáshoz a teljes vagy fél-egyetemek: München, Ingolstadt, Freiburg, Heidelberg, Würzburg, Tübingen, Erlangen. Jogi facultásaink mindegyike bizonyosan annyi hallgatót lesz képes felmutatni, mint ezen egyetemek. A tanfolyam egyaránt 4 évre volna meghatározandó, a félévi vizsgák helyett az egyetemenél szokásos 3 államvizsga behozandó, a tanerők a szükséghez képest volnának szaporítandók, a tanuló ifjuság nagyobb serkentésére törvény útján ki volna mondandó, hogy ezentul a bírói és államhivatalnoki állomások egyaránt csak királyi kinevezés útján és csak a szabályszerű tanfolyamot elvégzett s az előszabott vizsgákat sikeresen letett egyénekkel fognak betöltetni. A tudomány köztekintélyének emelésére pedig fontosabb állomások betöltésénél a jogtudori fokozat elnyerését kellene feltételül szabni s szintugy az ügyvédi diploma kieszközlését ezen kellékhez kötni.

Erdély számára egyelőre két jogi facultást indítványoznék, melyeknek egyike (t. i. a kolozsvári) idővel teljes egyetemmé is átalakíthatatnék.

Országos egyetemünk jogi facultásának átalakítására vonatkozólag nem érzem magamat hivatva indítvány tételére, ezt nálamnál avatottabb és tapasztaltabb egyénre kell bíznom. Mindazáltal nem mulaszthatom el cikkirót az idéztem német folyóiratátolvasására figyelmeztetni, hogy lássa, miként az általa megrótt bajok minálunk korántsem oly kirívók, mint gondolná, léteznek ezek a német egyetemekenél is, hol hasonló akadályok, és pedig még nagyobb mértékben, gátolják azok megszüntetését. Ez egyébiránt már csak az idő kérdése lehet.

Végre nem mulaszthatom el teljes reményemet kifejezni a fölött, miszerint a vallás és közoktatási nagymélt. m. kir. miniszter ur helyes tapintattal ki fogja találni a legégetőbb bajokat, és keresztül is viendi a lehető legrövidebb idő alatt azoknak gyökeres orvoslását, a minthogy erre mindjárt kezdettől fogva igen jelentékeny és lényeges előkészületeket tön, melyeknek végleges keresztülvitelét, miután egyéb legfontosabb közügyeink részint máris szabályoztattak, részint pedig már igen közel állanak megoldatásukhoz, nem sokára az egész ország fogja tapasztalni és méltó elismeréssel fogadni.

Dr. BOZÓKY ALAJOS,
nagyvárad kir. akadémiai jogtanár.

Bűnfenyítő törvénykezésünk néhány kirívó hiányai.

I.

Bűnügyekben a tényállás kipuhatolásának nagy akadályul szolgál egyebek közt az is, hogy a tanúk nem díjaztatnak, jöttek legyen azok bármily messziről, s jöttek legyen nem egyszer, de akárhányszor ugyanabban az ügyben a törvénykezés helyére. Minek természetes következtetése az:

Hogy sok ember, ha van is tudomása az elkövetett bűntényről s annak körülményeiről, hallgat inkább, hogysem dolgainak mulasztásával saját költségén mértföldnyi távolságra járjon, elébb nehányszor a nyomozó szolgabíróhoz vagy esküdthez, és ha már ott néhány napot vesztett, ismét több mértföldnyi távolságra — Biharmegyében 8—10 mértföldnyire is, — a törvényszékre; szerencsésnek érezhetvén magát, ha a nagy utat csak egyszer kell tennie, mert ha, kivált hol több a vádlott és tanu, s ezek közül valamelyik meg nem jelent, s így a szükséges szembesítés meg nem történhetett, az önköltségén hiába befáradottnak annyiszor kell jönniemenne, a hányszor szükség van reá; és ha más alka-

tanintézet közt felosztva. Mihez még azon tekintet is járul, hogy a tanintézetek összepontosítása folytán, a könyvtárak dúsabb tartalmuak, a segélyző-egyletek nagyobb eredményűek lesznek. Egyébiránt nem az a jogi tanintézetek feladata, hogy minél több jogász képeztessek ki, hanem hogy a hallgatók minél alaposabb oktatást és művelést nyerjenek. Szerk.

¹⁾ A híres heidelbergi egyetem jogi facultásánál az elmúlt nyári félévben 7 rendes, 4 rendkívüli és 5 magántanár, tehát összesen 16 tanár működött, a jogászok száma pedig 382-re ment, kik közül 320 külföldi és 62 badeni volt.

²⁾ A kis Heidelberg épen e körülménynek köszöni, hogy ott az élet ép oly drága, mint Berlinben.

lommal ő maradt el, az ügyet ő miatta kell elnapolni az igazságszolgáltatás nagy hátramaradásával, és a tanuk és vádlottak — kivált ha ez utóbbiak le vannak tartóztatva, — nem csekély sérelmével.

És ez még nem a legrosszabb oldala a dolognak, sokkal veszélyesebbennél az, hogy midőn a vádlottnak, vagy panaszosnak érdekében fekszik a szegényebb sorsu tanuk megjelenése a törvényszék előtt, őket saját költségükön szállítják be, s ezáltal maguk iránt némileg lekötelezik, minek viszonzásául ha azután a tanu némely dolgokat nem látott, nem hallott, vagy azokat jobb tudomása ellenére másként adja elő, s előadását még esküvel is megerősíti, azt tán bűnnek sem tartja; vagy nem oly nagyoknak, a milyen az következményeiben, ha megfontoljuk, hogy, míg egyrészt az igazság nem szolgáltatathatik ki helyesen, másrészt a romlottság terjedvén a nép közt, az erkölcsiség, mint az állam alapjának egyik legfőbb támasza, erősen megingattatik.

A tanuk tudva azt, hogy a legközelebbi provisorium alatt is ők úgy mint a műértők díjaztattak¹⁾, majd minden alkalommal felszólalnak s kérik a munkamulasztás és fáradozásuk bérét, a fenytőbírásgok pedig mindannyiszor utasítják el őket, hogy rendelkezésük alatt nincsen oly pénzalap, a melyből követeléseiknek eleget tehetné; s ez áll, de másrészt talán nem a legcorrectebb eljárás, hogy midőn a bíróság a panaszlónak megítéli az ötletet s az elmarasztalt által megtérítendő sérelmi díjt, a munkamulasztásért járó bért, a fáradozási s utánjárási költségeket, ugyanakkor a tanukat, kik a károsnak vagy sérelmesnek s egyuttal az államnak érdekében is befáradva, költskeznek, elutasítja. Miért nem fizethetné az elmarasztalt a tanuk díjait úgy mint fizeti a panaszos költségeit?

Azt vetik ez ellen, hogy miután az elítéltek nagyobb része vagyontalan, vagy oly csekély vagyonnal bírók, hogy abból a tanuk díjai sem telnek ki, nem tanácsos a tanu és tanu közt tenni különbséget, hogy t. i. egyik kapjon valamit, másik semmit.

Az én véleményem is az, hogy tanu és tanu közt a díjazásra nézve különbséget tenni nem lehet, hanem valamennyit — a mennyiben t. i. követelik — ki kell elégíteni az elítéltek vagyonából, nemkülönben azokéból is, kik hamis vádakát emeltek; a fizetett összeg a legnagyobb szigorral behajtandó, vagyontalanság esetében az államra hárulván a teher, valamint háromlik akkor is, ha az elítélten egyéb eljárási s tömlöcztartási költségek meg nem vehetők.

Addig is tehát, még a törvényhozás e részben is intézkedni fog, a bajon egy miniszteri rendelettel is segíthetni akként:

Ha a bünyítő hatalmat gyakorló hatóságoknak meghagyatik, hogy tanuk és műértők díjai a hatóság pénztárából fizetessenek ki, úgy azonban, hogy az eljáró bünyítő bíróság azoknak megtérítését felelősség terhe alatt ítéletileg kimondani, az illető tisztviselők pedig azokat szintén felelősség terhe mellett behajtani tartoznak.

Ha ez meg fog történni, az államra nem fog nagy teher háramlani, és a mi fog is, csekély lesz ahhoz a nyereséghez, mely az igazság gyorsabb és helyesebb szolgáltatásáról, és az erköcselenségnek a nép közt kevésbbé terjedéséből eredni fog.

II.

„A büntetés módjának, nemének és mértékének meghatározása tekintetében a nemes és nem-nemes között többé különbség nincsen;“ de van a pénzbírásgokra

nézve, melyek mellékbüntetésül használtatnak bünyítő ügyekben; ilyenek

1. A *vérdíj* (holt díj, homagium mortuum), mely a polgári rend és állás különbségéhez képest most is különbözik, így

a) A főpapok és főuraknál száz nehéz girát, azaz: négyszáz forintot.

b) Nemeseknél — Magyarországon ötven nehéz girát, vagy kétszáz forintot; Erdélyben 66 frtot;

c) nem-nemeseknél Magyarországon negyven forintot, — Erdélyben huszonöt forintot.

d) Jászok és Kunoknál ötven frtot, és

e) Szabad kir. városok polgárainál maguk közt száz forintot teszen, és hajdan már a sértő, már a sértett fél díját tette; ma a gyilkosság és emberölés eseteiben a törvényszékek gyakorlata szerint a megölt vérdíja most is polgári állapota szerint, és pedig a kir. Curia újabb gyakorlata fogva folyó pénzben ítéltetik meg.

E bírásgok hajdan súlyos büntetések voltak, mert ötven vagy száz nehéz gira sok pénz volt nemcsak a 14-dik 15-dik vagy 16-dik században, de később is¹⁾ oly nagy volt pedig ama bírásg, hogy a kinek nem volt annyi készpénze — és vajmi kevés embernek volt annyija akkori időben — kölcsön kapni pedig nem volt oly könnyű dolog, mint napjainkban — tehát kinek nem volt készpénze, az, hogy a megöltnek örököseit kielégíthesse, kénytelen volt jókora darab földet elzálogítani, vagy el is adni. Az anyagi kárpótlás tehát, kinek t. i. arra szüksége volt, nem volt oly felette csekély; de ma mi ma a 100 frt? és mi a negyven frt, mi a meggyilkolt örököseinek ítéltetik?

Némely bírásgok a jogegyenlőség szempontjából és az O. B. E. II. R. 2-dik szakaszából kiindulva, a nem nemesek közt is megakarták volna állapítani a nemesek vérdíját t. i. 200 frt, de a kir. Curia erre nézve így nyilatkozott: a vérdíj iránt fennálló sajátszerű törvények rendelete sem az 1848. törvények, sem a törvényes gyakorlat és szabályok által megváltoztatva nem lévén, a törvényszékileg 200 forintban megállapított vérdíj, a törvény értelmében 40 frtra folyó pénzben leszállittatik²⁾.

E csekély díjból a szegényebb sorsu család alig képes fedezni a temetési költségeket, kivált népesebb városokban; miért is némely bírásgok tekintetbe véve a vérdíjnak mai időben igen csekély voltát megszokták ítélni az örökösök által kért temetési, sőt árvanévelési költségeket is, mit a kir. Curia is néha jóváhagy, többnyire azonban megtagad, és pedig a temetési-költségeket valószínűleg azon okból, mivel az illetőnek egyszer csakugyan megkellett volna hálnia és eltemettetnie, ha megsem is gyilkoltatott volna; és az áll, de másrészt az is áll, hogy különös, az eljáró bírásgok irányában nem a leghizelgőbb véleményt támasztja a népben, midőn tapasztalja, hogy a temetési-költség egyik esetben megítéltetik, másokban nem, mindamellett, hogy egyik eset jobban hasonlít a másikhoz, mint tojás a tojáshoz.

És még különösebb gondolatokra jöhet és jön is a közönség, midőn mindennap tapasztalja, hogy az, ki verekedés közben vagy bármely más alkalommal súlyosan megsértetett, az ebből származó munkamulasztási, gyógyítási és utánjárási költségek és fájdalomdíj fejében háromszor — négyszer annyit, sőt olykor még többet is kap, mint a mennyit kapott a meggyilkolt özve-

¹⁾ Így még 1688-dik évben — Biharmegyében levéltára tovább nem terjed visszafelé, előbbi időkből a török dúlásoknak lett martaléka — tehát még 1688-dik évben az alispán évi fizetése volt 200 magyar forint. Jegyzőé 150 frt. Szolgabíráké 80 frt. Esküdtéké 12 frt. Kisebb megyékben sokkal kisebb, valamint akkor is ha p. o. a jegyző két megyének volt jegyzője.

²⁾ 1861. aug. 9. 633. sz. a.

¹⁾ H. Jnt. 1863. nov. 26. 89.286. sz. a.

gye és árvái, kik a megholtban mindenüket elvesztették.

a) Mi a *fájdalomdíj* illeti, erre nézve sincs még biztos megállapodás. Az első folyamodású bíróságok testsértések eseteiben többnyire a sértett fél elődíját, mely a holtak felét teszi*), oda szokták ítélni, a kir. Curia hol helyben hagyja, hol nem, majd leszállítván, majd az 1840. 9. §. 31-dik alapján magasabbra emelven azt.

Hiába tanítják némelytörvénytudók, hogy az 1840. 9. §. 31-dik rendelete nemcsak az erdei — mezei és szőlőbeli csöszökre, de minden megsértettre alkalmazandó; hiába igyekeznek némely első folyamodású bíróságok e tant életbeléptetni, midőn a felebbviteli bíróságok minden egyes esetben másként és másként ítélnék, mit látván az alsóbb bíróságok s ezeknek némely megingathatóbb tagjai, a kir. Curia példájára esetről esetre különféleképen határoznak a birói tekintély nem nagy di-csőségére.

Az pedig, a mit a fentérintett törvény rendel, hogy „a mennyiben a megsértett élelmének keresésére ideiglen vagy orvosolhatatlan csonkítás esetében örökre alkalmatlanná lett, ebből eredt kára megtéríttessék” vajmi nagy önkénytől..... függ, feltéve, hogy figyelembe vétetik.

Az előadottaknál fogva mulhatlanul szükségesnek vélem, hogy az igazságügyi miniszterium addig is, míg törvényhozásunk e tekintetben a kor követelményeire képest határozand, — az iránt intézkedjen: hogy a tanuk és műértők díjaztassanak, hogy az alsóbb úgy mint felsőbb bíróságok a meggyilkolt vérdíjának, az árvanevelési és temetési költségeknek, végre a fájdalom díjnak megítélésében — ez utóbbira nézve az 1840. 9. §. 31-dik követve, bizonyos elv szerint járjanak el, hogy ítélet s ítélet közt ne legyen annyi az eltérés a hány eset előfordul.

Dr. FÖLDY JÁNOS,
törvényszéki ülnök.

* * *

Örvendünk, hogy az olvasó közönséget értesíthetjük: miszerint a m. k. igazságügyi miniszterium f. évi jan. 13-án 18,978 sz. alatt kibocsátott szabályrendeletével a cikkíró által fentebb kifejtett bünyfenyítő törvénykezésünk hiányainak orvoslását telhetőleg eszközölte.

Szerk.

18,978.—I. m.

Körrendelet.

„Több ízben előfordult, hogy a fenytörvényszékek ítéleteikben a sértett feleknek orvosi, ápolási, fájdalomdíj, munkamulasztás, kártérítés s effélék címén emelt követeléseit vagy épen nem, vagy nem akért mennyiségben állapítják meg, az ily birói intézkedések ellen benyújtott panaszokat pedig, ha a megyei tisztí ügyész az ítéletet különben nem felebbezi, hivatalból visszautasítják.

Minthogy fenytörvényeinknél és törvényes szokásnál fogva a vádlottnak meg van engedve, hogy a reá nézve sérelmesnek vélt büntetés enyhítését felebbezés útján a felsőbb bíróságoknál szorgalmazhassa: viszont nem férne meg az osztó-igazsággal, ha az anyagi érdekeiben netán rövidséget szenvedett sértett fél ugyanazon az uton, nem szerezhetne magának orvoslást.

Oly célból tehát, hogy az e részben felmerült alapos panaszoknak eleje vétessék, a közönség felhivatik, hogy fenytörvényszékét utasítsa: miszerint a sértett feleket az elől érintett címen emelhető követeléseik iránt mindenkor tüzetesen hallgattassa ki, és a vádlottak bünyösségének megállapítására vagy felmentésére vonatkozó ítéletében egyidejűleg az említett igények felett is mindenesetre határozzon, a mennyire pedig tisztára hozhatók nem valának, polgári peruttra utasítsa, s a hozott határozatról s az érdekelteket jogaik feletti önálló ör-

*) A főpapok, főurak és polgárookra nézve elődíj nem fordul elő törvényeinkben.

küldetés tekintetéből értesítse; ha pedig az ítélet utóbbi részére vonatkozólag a törvényes határidő alatt felfolyamodások adatnának be, azokat fogadja el, és a tisztí ügyé-znek netaláni felebbezésével együtt, vagy ha ez utóbbi a bünyösség, vagy felmentés miatt panaszt nem emelne, a nélkül is, az említett igényeket illetőleg leendő törvényes elintézés végett, a felsőbb bíróságokhoz juttassa.”

Kelt Pesten, január 13 kán 1869.

Jogirodalom.

A magyar korona országainak nemzetközi egészségügye; az egyes igazgató tárgyak fejlődésének történetével, hivatalos adatok nyomán közli D. Linzbauer Ferencz egyetemi tanár Pesten 1868.

Közönséges s általán elterjedt egyik halvélemény, hogy hazánkban a közigazgatási tér paragon heverő, kopár föld, melyen alig akadni a cultur élet nyomaira; főleg nemzetgazdasági és közrendészeti tekintetben nemcsak külföldön, hanem saját honfiaink közt mindennapias azon sajnos balnézet, hogy a magyar kormány vajmi keveset tett a magasabb cultur élet fejlesztésére, és hogy azért a magyar birodalom annyira hátramaradt más szerencsésebb államok mögött, hol erőlyesebb kormány fokozottabb közigazgatási törekvéseivel oly eredményeket tudott kivívni, melyek nálunk mindaddig a jámbor ohajok országában keresendők.

A tagadhatlan nagy szegénység, mondhatni pongyolaság, mely hazánkban az állam- és társadalmi élet legtöbb köreibe mutatkozik, rendesen azon körülménynek tulajdonítatik, hogy a kormány részéről semmi vagy csak igen kevés történt kedvezőbb állapotok előidézésére.

Közhatósági levéltáraink azonban az efféle igazolatlan szemrehányásokat fényesen meghazudtolják. Ki archivumainkba, a magyar kormány közigazgatási törekvéseinek e néma, de hű tükrébe mélyebben bepillant, meggyőződhetik arról, hogy itt sem hiányzott a döntő körökben a culturhaladások és a kor kívánalmait iránti fogékonyság, sőt hogy Magyarország sok tekintetben adminisztratív intézkedései által tulszárnyalt számos, miveltség jóval magasabb polczára emelkedni sikerült európai államot, hogy kormányunk adminisztratív gondoskodásával igen gyakran felül emelkedett maga kora felett, csak hogy közigazgatási szervezetünk mellett a legüdösebb, a legcélszerűbb intézkedések írott malaszt, a levéltárak népesítésére rendelkezésként ügydarab szerepére kárhóztatva, nem szívároghattak át a gyakorlati életbe, melyre egyedül szánva valának. A passiv ellentállás, mely közjogi helyzetünkben a dolog természeté szerint formális rendszerré vált, nem szorított pusztán az államjogi kérdések terére, hol kétségkívül igen helyén volt, hanem kihatott a társadalmi élet bármely viszonyára, vonatkozott, még oly hasznosnak, még oly szükségesnek mutatkozott kormányrendeletre, és a közönyösség, mely ily passiv renitentiának természetes szüleménye, nemcsak paralyálta a legüdösb intézkedést, hanem azt végképen el is temette, még saját hontársaink emlékéből is kitörülte.

Csoda, ha ily viszonyok közt, a sok szabályrendeletéről, melyek itt a közhatósági levéltárakban felhalmazva fetrengnek, nem volt sem a közönségnek, sem a legközelebb érdekelt feleknek, annál kevésbé tehát a külföldnek kellő tudomása. E tekintetben valamint legtöbb más kincseinkkel is úgy vagyunk, hogy magunk sem sejtjük gazdagságunkat, és hogy ennél fogva még nagyobb mérvben a külföld teljesen félreismer, hogy szegényebbnek tart, mint valóban vagyunk, ebben is azon egyedüli öntudatban lelhetünk némi vigaszt, hogy jobbak vagyunk hirünkben.

Minden törekvés tehát dicsőretre méltó, mely hazai állapotaink felől az ország határain kívül és belül keringő számos balitéletek eloszlatására irányozva van, és ezt, tekintve a közegészségi ügyet, a szerző már azon nagyobb munkájában megkísértette, melyet Codex sanitario-medicinalis Hungariae címe alatt 1851—61-ig 7 vastag kötetben adott ki, és melyben 30 évi méhszorgalmu, fáradhatlan gyűjtésének eredményeit multunk mindannyi becses történeti ereklét a nagy közönség elé bemutatta. De ezen terjedelmes munkában foglalt becses adatok kevésbé voltak arra való, hogy közkinccsé válhattak volna, legfeljebb csak az orvosegészségügyekkel tüzetesen foglalkodó kormányközegek fordultak a bótartalmu Codexhez.

Miért kedves szolgálatot tett a szerző úgy a közegészségi ügynek, mint az e fontos igazgatási ág iránt érdekelteknek, hogy a magyar kormánynak eddig félreismerett tevékenységét

a fentcímzett munkával tágosabb körökben is kellően megismertetni, és a fennlévő intézmények méltatása mellett a szükséges reformokat szakavatottan jelzeni iparkodott. Ő t. i. e célra a nagyobb gyűjtelékeny művéből mindazon, egész 1848-ig létrejött intézkedéseket rövid kivonatan és szűkebb keretbe foglalva átnézetiesen állítja össze, melyek a közegészségügy nemzetközi oldalával foglalkodnak, és melyek a mai korszellemhez, valamint politikai újjáalakulásunkhoz képest legsürgősebben igényelnek további reformot. Hogy a munka egyszerre magyar és német nyelven jelent meg, egyrészt international javaslatokat tartalmazó, tehát leginkább a lajhántuli államterületre tekintet vető beltermészeténél fogva, másrészt azon körülménynél fogva helyeslendő, hogy érdekünkben fekszik, miszerint leginkább külföldön a belviszonyaink felől közkezen forgó hibás nézetek tisztuljanak, és közegészségi állapotaink iránt is az eddiginél jobb vélemény keltsék.

A munka I) az ország belvédelme címe alatt a tengeri kikötőkre és az összes partvidékre, nem különben a folyó és szárazföldi határvonalon való vesztegintézetekre vonatkozó intézkedésekkel foglalkodik, a mint azok az események során történetileg fejlődtek, azután 2) védelemnyújtás a szomszéd és idegen országoknak címe alatt 16 terjedelmes fejezetben a magyar tengerparton uralkodó „scerlievo“ nevű sajátságos ragályról, az ország jótékony intézeteiről és alapítványáról; a gyógyszerkönyvről (Pharmacopoea) és gyógyszer-árszabályokról, a betegápolási költségek fedezése és beszerzéséről; a vándorszállók betöréseinek elhárításáról; a kolumbáci legyek tojásai és álczáinak kiirtásáról; a ki- és bevándorlási s telepítési jogról, jelesen tekintettel az orvosi gyakorlatra; az egyetem-orvostani rendszerről; a gyógyszerekkel való házalásról; különöni gyógyanyagokkal való keresk. forgalomról; hazánk ásványvizei és gyógyhelyeiről; a marhavész miatt szükséges határzáróról; a vám- és kereskedelemről, amennyiben az orvos-egészségi árukra, ragályozott tárgyakra vagy egyéb orvosrendészeti cikkekre vonatkozik; a hülyeség iránti vizsgálatokról; a hulláknak az országhatárain át leendő szállításáról; a külföldi katonakötelezettek orvosi megvizsgálásáról; az orvos törvényszéki vizsgálatok s véleményezésekről; végre a szabadalmazandó készítmények orvos-műszaki megvizsgálásáról szóló kormányrendeletekkel foglalkodik.

Minden egyes fejezetben a Codexra való hivatkozás mellett a belevágó rendszabályok és intézkedések történelmi fejlődésük sora szerint akkép állítatnak egybe, hogy a fenérintett nagyfotosszerű tárgyaknak eredeti okiratokon nyugvó hiteles és hűséges története nyújtatik, mely gyakran sz. István koráig terjed, és annival érdekesebb, minthogy a szerző a magyar köz- és magánjogból, valamint a hazánkban annyira meggyökerezett és összes viszonyainkra egyaránt kihatott kánonjogból, mindazt hozza fel, a mi némi vonatkozással van a tárgyalt ügyre, mi nem csekély mérvben növeli a munkának hasznát és érdekét azokra nézve is, kik ez ügyben különben laikusoknak vallják magukat. Hozzájárult, hogy mindenütt bő irodalmi, kritikai és törvényidézeti jegyzetek szakértőleg beleszöve találhatók, úgy hogy ennek folytán a kedves olvasmányul szolgáló tanulmányos műegyszersmind culturtörténeti becsét is nyer.

Az által, hogy a kivonatilag, de a netalán kívánt idézésre elég nagy terjedelemben közlött minden törvény, rendelet és kormánybeli intézkedésnél egyszersmind a forrás is érintve van, melyből az merítettet, és a hely megjelölve, melyen az a Codexben felfalálható, a szóban levő munka igen használható tárgy és czimmutatóvá válik, melynek gyakorlati hasznavehetőségét senki nem fogja alábecsülni, ki egészségi ügyekkel foglalkodván, gyakran azon kényszerű helyzetbe jut, hogy a belevágó rendeleteket hol csak kivonatosan, hol egész terjedelmük szerint kéntelen idézgetni.

Egy terjedelmes zárszóban végül a szerző több oly tárgyra nézve, melyek nemzetközi tárgyalást okvetlenül igényelnek, saját nézeteit nem annyira hivatlan tanácsadás, vagy javaslatképen, hanem csak mint tapasztalása sugallatait oly formán kifejti, mint ez egymegőszült közegészségi hivatalnoktól kitelik; a szerző, t. i. ki jelenleg a magyar egyetem orvos-sebész karának egyik tanára, hosszú évek során át a közegészségi administratív téren hivataloskodva elég alkalmat nyerhetett bő tapasztalás szerzésére.

Hogy a magyarság helylyel-közzel nem a legtisztább, könnyen megbocsátható, miután a kétnyelvű szövegnél már sokszor a német vagy latin eredeti szöveghez való szorosabb ragaszkodás és a gyakran előforduló szokatlan kifejezéseknek magyarítása nem csekély nehézségeket szültek, melyeket szaba-

tosabb kifejezés érdekében nem mindig sikerült a szerzőnek voltaképen leküzdeni.

Különben az eddigi rövid ismertetés eléggé mutatja, mily tanulmányos becses anyag rejlik a kérdéses munkában, mely annál inkább képes a közfigyelmet magára vonni most, midőn e tekintetben is úgy törvényhozó testületünk mint felelős kormányunk első vonalon hivatvák, az eddigi mulasztásokat helyreütni, mi csak úgy remélhető biztos sikerrel, ha az építő mesterek nemcsak a tért teljesen ismerik, melyen az új építmény létrehozandó, hanem az iránt is kell, hogy tökéletesen tájékozva legyenek, vajjon a leroskadó régi épületből fenmaradt anyag felhasználható-e és miféle részekre, miféle módon és uton?

De különösen ajánlanók a szóban forgó munkát azon orvos-egészségi egyéneknek, kik, mint kormányközégek közvetlenül hivatvák az államgépezet kerekeibe avatott kézzel beleszólni, és kiknél oly gyakran tapasztalni, hogy fájdalom, idylis közönyösséggel osztják az extra muros levő nagy közönségnek, ennél már megbocsáthatóbb balvéleményét, mintha édes hazánk tekintve a közegészségügy körüli kormányintézkedéseket merőben tabula rasa lenne; a megismertetett munkából arról bizonyosan meggyőződhetnek, hogy honatyáink és kormány főfiaiak egyéb államügyek iránt tanusított gondoskodása mellett a *Hygiea* istennőnek is hazai oltárt emeltek. Dr. K—k.

K ü l ö n f é l é k .

(A budapesti ügyvédi egylet) negyedik (birói-szervezeti, magánjogi, perrendtartási és jogtanulmányi) szakosztályának folyó hó 28-án tartott ülésében tudomásul vétetvén dr. *Siegmund Vilnos* jegyző urnak néhány a belkezelésre és választmányi átiratokra vonatkozó jelentése, abbeli előterjesztése folytán, hogy az egyletnek a szakosztályi jegyzők közreműködése mellett legújabbán kidolgozott jövő évi költségvetésében az egyes szakosztályok szükségleteinek fedezéséről az egylet erejéhez mértén gondoskodva lett, utasított jegyző ur, miszerint a szakosztály által a mult üléstől e tárgyban felterjesztett panaszt az esetre, ha a praeliminált 150 frt az egyes szakosztályoknak közgyűlésileg kiutaltványoztatnék, a felterjesztő szakosztály nevében ugyan csak a közgyűlésen vonja vissza. Felolvasatott a *debreczeni ügyvéd-egyletnek* a köztörvényi biztosítási végrehajtás tárgyában szerkesztett a budapesti ügyvéd-egylet választmányához ugyan 1868. augusztus 21-én érkezett, a szakosztálynak azonban csakis 1869. évi január 22-én átadott javaslata, melynek tekintetében a szakosztály oda nyilatkozott, hogy a mennyiben az idejekorán közöltetett volna vele, ahhoz okvetlenül pártolólág hozzájárult volna, miután azonban a javaslat keletkezése óta, az ott panaszolt sérelmek a legközelebb életbeléptetendő polgári perrendtartás, s különösen ennek 341. és 361. §§. által orvoslást találtak, illetve legközelebb tényleg találandnak, azt ezuttal csakis szíves tudomásul veheti.

A *debreczeni ügyvédi egyletnek* a rágalmi perekbeli birság és felebbezés, úgy a csődperekbeli hitbérek tekintetében szerkesztett felirata, valamint a személyfogság eltörlését tárgyzó javaslata, felolvasásuk és általános tárgyalásuk után egy négyes bizottmánynak adattak ki, melynek tagjaivá *Pösfay, Bogdán, dr. Környey* és dr. *Siegmund* urak választattak. *Külley* Ede urnak „a váltóeljárás reformja“ czimű munkája, miután a váltóeljárás az anyagi váltójoggal szoros kapcsolatban áll, s így e munkához a váltóosztály legilletékesebben szólhat, ehhez további eljárás végett rövid uton állítatni határozottatott. *Külley* Ede urnak „Néhány szó a birósági szervezetről“ czimű munkája egy hetes bizottmány-nak adatott ki. melynek tagjaivá dr. *Bróde, Pösfay, dr. Szilágyi Dezső, dr. Schnierer, dr. Deszkás, Morlin* és dr. *Siegmund* urak választattak, mint kik a birói szervezet kérdésében már előbb bizottmányilag működtek.

(A bajai ügyvéd-egylet alakulása.) A kebelbeli ügyvédi kar 1868. év december 23-án értekezletre egybegyűlvén Sebők József korelnök a megjelenteket üdvözölve — előterjeszté: „miként alig van idősb — alig lehet nemesebb célirány, mint az alakítani tervezett ügyvédi-egylet jellegéi: az ügyvédi diszallás fénykörének emelése, a tudományos eszmecsere, műveltség, magasabb szakképzettség előmozdítása, a kikülböztetett hivatást behámozító kinövésnek korlátozása, eltávolítása, s így a zugügyvédeknek megszűntetése, a szerencsétlen ügyvédek ezek özvegyeinek s árváinak gyámolítása, s több ily magasztos szándéklatok felkarolása s létesítése.“ Felhívta ismét kartársait a dicső feladatok kiviteli szövetkezésére, minek elvállalása egyhangulag nyilvánítottván, szavazás útján elnök Pilaszánovics Lajos, alelnök Sebők József, bizottmányi tagok Albrecht József, Allaga Imre, Loosz Zsigmond, Nyers Lajos, Olay Lajos levének. Jegyzőnek Szakál Vidor nevezetett. Végül elhatározva lön, miszerint hazánkban már fenálló, pesti, aradi, nagyváradi ügyvéd-egyletek alapszabályaik megküldésére választmányilag fölkéressenek, hogy ezek vezérfonalán kidolgozott tervezet a közgyűlés elé terjesztessék.

(Alapszabály tervezetek) vidéki bankok, takarékpénztárak, részvényekre alapított iparvállalatok és önszegélyző-egyletek számára című *Németh Imre* a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi magy. kir. miniszteri titkár által szerkesztett jelen viszonyainkban felette becses munka jelent meg. Hazai törvényeink az említett vállalatokról vagy semmit, vagy csak vázlatos rendeleteket tartalmaznak, s így gyakran történik, hogy a kormány és az illető vállalatok legjobb akarata mellett is az ily vállalatoknak a kormányhoz felküldött alapszabályai csak hosszabb idő múlva és többszörös fel és leiratok után nyerhetnek jóváhagyást. E baj elhárítását tűzte ki célul szerző, midőn hosszabb időn át szerzett tapasztalatai alapján, és a megszerezhető legjobb alapszabályok felhasználásával az érintett alapszabály tervezeteket készítette. A füzet, mely az első magyar vonalzó könyvnyomda és kereskedelmi könyvgyári részvénytársaságnál kapható, felette diszes kiállítású szabatos és világos nyelvezetben nyújt kimerítő alapszabályokat a vidéki bankok, takarékpénztárak, részvényekre alapított iparvállalatok és önszegélyző-egyletek számára; mellékelvük mindenütt az egyes társulati okmányok, például a részvények, a szelvények stb. úgyhogy a társulat alakítói az alapszabályokat egyszerűen, az egyes vállalatoknál változni szokott részek kitöltésével lemásolhatják és biztosítvák, miszerint alapszabályaik nemcsak törvényeinkkel, hanem üzletük természetével is tökéletesen megfognak egyezni.

(A tébolyodottak száma *Francziaországban*) legújabb statisztikai kimutatások szerint, melyek pusztán csak a tébolydák (asiles d'alienés) statisztikájával foglalkoznak, félelmet keltő növekvésben van. Ezen intézetekben az 1835. január 1-jén 10,539 egyéntaláltatott, míg 1861. január 1-én 30,239, tehát háromszor annyi. Ezenkívül a családok körében 1835-ben 24,433 lélekbeteg őriztetett, míg 1861-ben 53,160. Habár a számitásnak ezen emelkedése, részben a statistika tökélyesbülésének tulajdonítható, mégis a lelkibetegségek növekvése rendkívüli. *Leclut* ur az erkölcsi és politikai tudományok párisi akademiájában jelentést tevén az örültségek szaporodásáról, három főokból származtatja azoknak nagy elterjedését. Az okok: I. Nicotin-mérgezés, II. az általános szavazatjog (!) III. azon uralkodóvá lett vágyból, hogy speculatio és nem munka által gazdagodjanak meg az emberek. Mindenesetre említésre méltó, hogy 1835-ben 70 millió franknyi dohányadó mellett csak 10,539 örült volt a tébolydákban, míg 1860-ban 184 millió dohányadó mellett 30,239 beteg létezett. — Azon körülmény, hogy az általános szavazatjogot is a tébolyodás okai közé számítják, csak azt bizonyítja, hogy megoldatlan problema előtt állunk.

(A vagyontalanok kényszer-coelibatusa *Németországban*.) E czim alatt tett közzé dr. Braun Károly e Faucher-féle „Vierteljahrschrift“-ben egy jeles értekezést. Egy iratnak legjobb ajánlólevele azon tény, hogy meggyőzőleg hatott és a benne vitatott eszméket diadalhoz segíté. Nem lehet kétkednünk az iránt, hogy dr. Braunnak ezen dolgozata nagy befolyást gyakorolt azon észak-német szövetségi törvény keletkezésére, mely a szövetség területén eltörlé a rendőri házasságtilalmakat. De ezzel a munka nem érte el célját. Hajmeresztő

történeteket mesél el, melyekben kitünteti, hogy mily embertelen intézkedések vannak a sokak által szabadelvűnek keresztelt Dél-Németthonban divatban, a végre, hogy a házasságokat a nép alsóbb osztályaiban megakadályozzák. Kimutatja, hogy ezen intézkedések ellentétben állanak ugy az egyháznak régebbi szokásaival, mint a germán jognak rendelményeivel, és csakis az annyi nemzetgazdászati vétkekkel terhelt feudalizmus és territorializmus önzésének voltak kifolyásai. Habár teljesen szabadelvű férfiak, mint például Mohl Robert és Bluntschli emelték fel szavukat a vagyontalanok kényszer-coelibatusa mellett, a jognak minden indoka, az erkölcsiség és nemzetgazdászati összes érdekei hangosan követelik azt mindenütt, hol még érvényben áll, mellőzni. Braun irata meglepő jogi, történelmi, statisztikai ismeretek által a jó ügynek üdvös szolgálatokat tett.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közl: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Az olasz jogirodalomból.

Cipelli. Elementi di diritto commerciale. Parma.

Crisuolo. F. Errori e riforme; saggio politico-amministrativo. in 24. di pag. VII-110. Firenze.

Giurato (II) alla Corte d'Assise, manuale popolare dell'avv. F. D. e G. P. corredato di alcune massime di giurisprudenza. Firenze.

Leggi. procedura e competenza in materia penale vigenti nelle provincie venete e mantovana durante il periodo che intercedé dell'unione di esse al Regno d'Italia. Venezia.

Luca. G. de. Questioni di diritto pubblico ecclesiastico sull'opera „Chiesa libera in libero stato. Prologo del sac. Luigi Barbato.“ Catania.

Martini-Monti. A. e E. *Micheli.* Prospetto generale geografico-statistico industriale-commerciale dei principali Stati di Europa compilato. Tavola in-foglio doppio. Firenze.

Milone. Discorso sulle pene, e specialmente sulla pena di morte. Catania.

Ramorino. G. R. Manuale teorico pratico del notariato e cancellieri di Prefettura secondo i nuovi codici ec. compilato. Genova 1867.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradai és kassai ügyvédi egyletek
közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar kir. curiai ítéletekkel.

Előfizetési feltételek:

Félévre (január—junius) 6 frt.
Negyedévre (január—márcziás) 3 frt.

☞ Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetések idejében beküldése kéretik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: Nemzetjogi vizsgálódás a semleges állam lobogójának jelentőségéről és a tengeri ostromzárlatról. Dr. Degen Gusztávtól. — Nehány szó a „Jogi tanintézetek“ című cikkre. Dr. Bozóky Alajostól. — Büntető törvénykezésünk néhány kirívó hiányai. Dr. Földy Jánostól. — Jogirodalom. — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Elnöki jelentés

a budapesti ügyvédi egyletnek 1868-ik évi működéséről.

Tisztelt közgyűlés! — Az alapszabályok kötelesegen megteszik egyletünk lefolyt évi működéséről jelentést tenni.

Noha egyletünk alakulása óta öt évnegyed folyt le, szerényen kell bevallanunk, hogy működésének felmutatható eredményei csekélyek, és azokról magasztalólag csak úgy szólhatnánk, ha azokat a szülői szeretet elfogultságának szemüvegén át tennők szemléletünk s bírálatunk tárgyává.

De a ki egyletünk irányában igazságos akar lenni, vegye figyelembe a kezdet nehézségeit.

A megalakulás után az egylet tisztviselőinek s választmányának megválasztása, azután a tervezett ügyrend, házi szabályok és segélyzési szabályok átvizsgálása s megállapítása vette igénybe a közgyűlésnek idejét s munkásságát.

Az igazgató választmány számos ülésében a tagok igazolását teljesítette.

Majd az időközben beállott 1868-ik évre a költségvetést összeállítván s közgyűlés elé terjesztvén, ez azt megállapította.

Ezekután következett a szakosztályok alakulása. Ezek megválasztották elnökeiket, jegyzőiket.

Hogy a szakosztályok rendes működésüket megkezdhesék, külön-külön saját ügyrendet kellett megállapítaniok, pénzügyi szükségleteiket megszabniok; azután a feladatuk tüzött különféle munkálatokra többrendű bizottságokat küldöttek ki.

Az I-ső (a magánjogi) szakosztály megbíráltatta „Az árvagyám” című munkát. Kiküldött egy másik bizottságot a „Családi tanács” kiviteli módozatainak megállapítása végett; egy harmadikat a „Telekkönyvi anyagi törvény” megbírálására.

A II-dik (váltó-, kereskedelmi, tengerészeti és nemzetközi magánjogi) szakosztály kiküldött egy bizottságot „Az anyagi váltójog iránti reformjavaslat” című munka megbírálására; másikat az anyagi váltójog alapelveinek megállapítása végett. — Ez osztály összes tagjait három bizottsmányba felosztotta, a szakosztály szakmájába vágó törvénykezési hiányok orvoslása, a szokásjogi adatok gyűjtése, és a bírósági eljárás szabálytalanságainak megszüntetése céljából.

A III-dik (büntetőjogi s perrendtartási és börtönügyi) szakosztály azonkívül, hogy két tagját az országos statisztikai bizottsmányba tagokul két ízben kiküldötte, és egy előadót a statisztikai adatok előterjesztésére, másikat irodalmi szakmára választott: kiküldött egy bizottságot a „playdoyer”-ek rendezése tárgyában, egyet pedig a jogszokások adatainak gyűjtésére. — Végre

A IV-dik (bírói-szervezeti, magánjogi, perrendtar-

tási és jogtanulmányi) szakosztály tárgyalta és bírálta a „perrendtartási törvényjavaslatot”, kidolgozta a „bírói szervezési alapelveket”; — felszólalt emlékiratilag a bélyeg és illeték, valamint a jövedelmi adóról szóló törvényjavaslat némely rendelkezései ellen; kiküldött egy bizottságot „az ügyvéd-rendtartási” tervet kidolgozására.

E munkálatok közül a most említett két rendbeli emlékirat, valamint a perrendtartásra vonatkozó előterjesztések és a bírósági szervezet alapelvei *rendes ülésekben* tárgyalattak, illetőleg elfogadtattak.

Ugyancsak rendes ülésben tárgyalattak s elfogadtattak a 3-ik szakosztály indítványa a törvényjavaslatoknak előleges közlése végett az igazságügyi miniszterhez terjesztendő felirat iránt. Mely két utóbbi a jelen közgyűlés tanácskozási tárgyai közé szinte be van foglalva.

A soproni ügyvéd-egylet felszólalása s megkeresése folytán igazgató-választmányunk a magyarországi jogászgűlés szervezése s egybehívása iránt tervet készített, mely szinte a közgyűlés elé fog terjesztetni.

A szakosztályok működéseiről szólván, nem lehet elismeréssel és méltánnyal azok elnökei s jegyzőinek, s több magukat kitüntetett tagoknak buzgóságáról meg nem emlékezni, kik a fentérekelt szakosztályi működésekre, rendes napi foglalkozások által igénybevett s becses idejük jelentékeny részét szentelték.

A fentebb érdeklött, sajtó útján megjelent műnek elsejét Kovács Zsigmond k.-sz.-miklósi ügyvédtársunk, másikat Külley Ede szerző urak voltak szívesek az egyletnek szolgáltatni. Ugyancsak Külley ur megküldötte „Néhány szó a bírósági szervezetről” és a „váltó eljárás reformja.” — Vida Lajos ur pedig „Szemle a bel- és külföldi telekkönyvi rendszerek felett” című munkáját.

Az igazságügyi miniszterium átküldötte az egyletnek az országos fegyintézetekről készített hivatalos kimutatását.

A debreczeni, nagyváradi és kassai egyletek több rendű munkálataikat közölték egyletünkkel.

Tartatott a lefolyt évben az egyletnek 3 közgyűlése, a felmerült szükség szerint 4 rendes ülése, és 15 igazgató választmányi ülése.

Ezek vonatkoznak rövid vázlatlalt *egyletünk lefolyt évi szellemi életére.*

Egyletünk anyagi életére vonatkozólag jelentésem körébe tartoznak a következő adatok:

Igazoltatott az egyletnek összesen	306 tagja;
ezek közül alapító	41
rendes beltag	238
„ kültag	27

összesen . 306 tag.

ezek közül elhalt	4 r. beltág
áll tehát egyletünk jelenleg	302 tagból.
Vagyoni állapotainkat illetőleg 40 alapító tag által a két-két száz frt alap- tőke befizetett földhitelintézeti zálog- levelekben, ez tesz összesen	8000 frt — kr.
Ezek kamataiból, és a rendes bel- és kültagok által befizetett tagdíjakból volt az egylet jövedelme a lefolyt öt évnegyedben	3849 „ 17 „
Ebből az alapszabályok értelmé- ben a segélypénztár részére <i>tőkeként</i> <i>elkülönített</i> s fenntartatott	452 „ 57 „
Az egylet helyiségének felszere- lésére fordított	1018 „ 17 „
S az egylet egyéb folyó szükségeire kiadatott összesen	1336 „ 66 „
És úgy az egylet további folyó szükségleteire fennmaradt az elmúlt év végén	1041 „ 57 „
Ehhez számítandó egy alapító tag által be nem fizetett 200 frt alaptőke egy évi hátraléka kamataiban	11 „ — „
Beltagoknál hátralevő	46 „ — „
És kültagoknál hátralevő	64 „ — „
Összesen hátralékban	121 frt — kr.

A pénztári számadások a közgyűlésileg kiküldött
számvizsgáló bizottság által megvizsgáltatván, azok e
bizottmánynak a t. közgyűlés eléterjesztendő jelentése
szerint helyeseknek és rendben levőknek találtattak.

E helyt megemlítem, hogy egy buzgó tagtársunk
Hinka József ur az egyletet tetemes mennyiségű köny-
vekkel megajándékozta, s a könyvek szellemi értékén
felül, adományával egyletünk tőke vagyonát is gyara-
pitotta, egyszersmind az egylet könyvtárának alapját
vetette. E könyvek jelenleg kiválogatás, rendezés s
lajstromba vétel alatt vannak.

Az egylet részéről az igazgató választmány által a
mult évről könyvek szerzésére 200 frt utalványoztatott.

Az eddig is létezett országos, vagy helyi ügyvéd-
segélyzési alapítványok kitudására s számbavételére,
a választmány a legjobb sikerrel biztató lépéseket
megtette.

Az egylet céljainak érdekében minő anyagi elő-
intézkedéseket hoz javaslatba folyó évre a választmány,
az előterjesztendő költségvetésből fogja a t. közgyűlés
meglátni.

Tisztelt közgyűlés! ime egyletünk, az egy éves gyer-
mek, nem művelt feltűnő dolgokat, — nincsenek működésének jelentékeny eredményei; — de a gyermek fejlődik,
egészségesnek, életerősnek s jövőt ígérőnek mutatkozik!
Kérésem nemcsak a közgyűléshez, nemcsak valamennyi
tagtársainkhoz, hanem két főváros s vidékbeli összes
kartársakhoz az: gyarapítsák, fejlesszék egyletünket
részvétükkel, buzgóságukkal!

Csonka törvényszék határozata jogos alapon nyugszik-e?

Nemde különös a fentebbi kérdés? Nincs, ki arra
határozott nemmel nem felelne a nélkül, hogy e feleletet
némi gondolkodástól feltételezné.

És még sem tartom feleslegesnek a fentebbi kér-
dést tüzetesb fejtegetés alá venni, miután nálunk csak-
ugyan gyakoriak azon esetek, melyekben az ügyek *csonka*
törvényszék határozata által elintéztetnek.

Történik ez pedig akkor, midőn a bírák szavazása
általános többséget eredményez, mely esetben az első-

nek egy 1863. évi april 26. 6074. sz. a. a váltótörvény-
székekhez intézett kancelláriai rendelet értelmében a
szavazástól tartózkodnia kell, csak az állván szabadsá-
gában, hogy eltérő véleményét a tanácsjegyzőkönyvbe
igtattathassa, mely jogával azonban az elnök ritkán él,
miután annak semmi jelentősége, semmi joghatálya nincs.

Ha tehát a három tagból álló váltótörvényszéki
tanácsnál a kereskedelmi ülnök a törvénytudó előadó
bíró nézetéhez járul, a határozat az elnöki szavazat
helytelen mellőztével meg hozatott s így a szóban
forgó kérdést *csak két bíró* döntötte el, holott annak el-
döntését a törvény egy *három bírót* tagból álló *collegium-*
hoz utasította.

Nem mondhatni-e joggal csonkának azon törvény-
széket, illetőleg tanácsot — collegium — melynek *nem*
minden tagja a határozat hozatalában részt vett? És
jogos alapon nyugszik-e oly határozat, melyet ily csonka
törvényszék hozott?

Azt mondhatná valaki, hogy ez csak lényegtelen
formakérdés, miután az elnöknek a többség nézetével
akár öszhangzó, akár attól eltérő szavazata a határozat
hozatalára befolyást úgy sem gyakorolhat, s egyre
megy. akár iktattassék ezen szavazat *mint ilyen*, akár
mint külön vélemény a tanácsjegyzőkönyvbe.

Ennek ellenében legyen szabad kimutatnom, mily
lényeges különbség forog fenn a között, ha az elnöknek
nemcsak jogában, hanem kötelességében is áll szavazatá-
val a határozat hozatalához járulni, és a között, ha csak
arra van jogosítva, netáni eltérő véleményét a jegyző-
könyvbe igtattatni.

Előbbi esetben az elnököt a bírónak minden jogai
s kötelességei illetik. Minden bírónak joga, de köteles-
sége is a fenforgó kérdés iránt nézetét, meggyőződését
szabadon kijelenteni, a szavazást mindenkor megelőző
discussio alkalmával az ellenvélemény iránt észrevéte-
leit megtenni, illetőleg saját nézetének helyességét ez
uton még inkább kideríteni, hogy a kölcsönös capacitá-
lás, felvilágosítás folytán a hozandó határozat correct,
alapos, törvényes és igazságos legyen.

Ezen discussio a határozat szülesprocessusa. Tőle
függ, vajjon a határozat bir-e az imént elősorolt kellé-
kekkel, vagy sem?

És ezen discussioból az elnök, a bíróság feje, veze-
tője, kinek, hogy e magasztos hivatásnak megfelelhes-
sen, tehetségei, tudománya és tapasztalata a többi bírák
tehetségeit, tudományait és tapasztalatát kell, hogy jó-
val túlszárnyalja, ki legyen zárva? Pedig ez követke-
zik azon korlátolt hatáskörből, mely szerint az elnök
döntő szavazattal csak azon esetben bír, ha „a bírósági
tagok szavazata — az elnökön kívül — két egyenlő
részre oszolván, az elnök saját szavazatával az egyik
vagy másik véleményhez járul, vagy ha a felmerült
kettőnél több nézetnek egyike a szavazó bírónak fele-
részét nyervén meg, az elnök szavazatával ezen nézet-
hez csatlakozik.“ Az elnöknek ily korlátolt birói hatás-
köre mellett az ügy eldöntésének valódi tényezőjét
a bírák nézete képezvén, erre még a discussio alkalmával
is bármily befolyást gyakorolni az elnök magát annál
kevésbbé véli feljogosítva, mert a váltóbíróságok szá-
mára 1841. évben kiadott királyi utasítás 10. §. azt
rendeli, hogy az elnök „az előadás bevégezte után a
a szavazatokat hivatalkor szerint, és pedig előbb a tör-
vénnytudó bíraktól vegye ki, a nélkül hogy a szavazók-
nak valamit ellenvetne, vagy saját véleményének átpil-
lantására alkalmat adna.“

Az elnök tehát sem a szavazást megelőző discussio,
sem a szavazás alkalmával saját véleményét elő nem
terjesztheti még azon esetekben sem, melyekben a fen-
tebbiek szerint szavazási joggal bír. Ily esetekben is a

kir. utasítás 11. sz. rendelete szerint utoljára szavaz, csak ekkor engedtetvén meg neki, hogy saját véleményét előterjeszthesse, illetőleg kifejthesse; mit tenni a többi esetekben is szabadságában áll ugyan, csak hogy ezekben véleménye nem mint döntő szavazat, hanem mint eltérő elnöki vélemény a jegyzőkönyvbe ígattatik.

De mily korlátolt az elnök birói hatásköre, nemcsak a vélemény előterjesztésében, hanem a szavazásban is, ha tekintetbe vesszük, hogy azon esetek, melyekben az elnök az idézett kancelláriai rendelmény szerint szavazatával dönteni hivatva van, a ritkábbak közé tartoznak, s azokban is véleménye döntő szavazat minőségével csak úgy bír, ha a két egyformán erős birói szavazatok egyikével, vagy kettőnél több vélemény torogván fenn, a bírák fele részének véleményével meg egyez.

Az elnök tehát a legtöbb esetekben a bíraskodás gyakorlatából egészen ki van zárva, s azon kivételes esetekben is, melyekben bíraskodásra hivatva van, azt nem azon mértékben érvényesítheti, mely a többi bírák rendelkezésére áll.

E szerint az elnök tudománya s tapasztalatai, melyekről pedig fel kell tennünk, hogy a többi bírák tudományát s tapasztalatait jóval felülmulják, a perlekedő felek nem csekély hátrányára, a legtöbb ügyekben helytelenül mellőztetnek.

E szerint a bíróság főtényezője a bíróság legfőbb rendeltetése, a bíraskodás tekintetében, kivételesen kiegészítő melléktényezővé degradáltatik.

E szerint az elnök, dacára annak, hogy ő nemcsak a törvényszék vezetője, hanem bíró is, és nemcsak bíró, hanem elnök is, a bíróságok fentérintett legfőbb rendeltetése körül annyi jogokkal sem bír, mint a többi bírák.

Az elnöknek ennyire korlátolt jogköre valóban szerefelett visszásnak tűnik fel.

És mily hordereje van annak az ügyek mikénti eldöntésére nézve?

Tegyük fel azon esetet, hogy a teljes tanácsülésben az elnökön kívül jelen levő 9 bíró közül öt bíró a szönyegen levő kérelemnek helyet ad, míg a többi négy bíró az elutasításra szavaz. Ily esetben az elnök szavazási joggal nem élhetvén, s a bírák szavazása általános többséget eredményezvén, e szerint a kérelemnek hely adatik, noha az elnök meggyőződése szerint az megtagadandó lett volna, ki ha ezen meggyőződését szavazat alakjában kimondani jogosítva van, a kilencz bíró s az elnök szavazása fentebbitől egészen eltérő eredményt mutat fel, mert ez esetben öt szavazó a kérelem mellett, öt pedig ellene nyilatkozván, s így az összes bírák szavazása általános többséget, nem eredményezvén, tekintve, hogy ez a tanács erősbitése útján sem érhető el, miután a teljes tanács nem erősbíthető, tekintve továbbá, hogy a birói meggyőződés függetlenségének sérelme nélkül a bírák közül egy sem szorítható az ellenvéleményhez való áttérésre: a szönyegen levő ügy az ugynevezett „calculus Minervae“ szerint volna eldöntendő, melyhez képest a kérelem elutasítandó volna, miután a fél azt oly erős bizonyítékokkal nem támogatta, hogy annak jogossága iránt a bíróság minden tagjai, vagy legalább annak többsége meggyőződést szerezhetett volna.

És nem kell-e anomáliának tartanunk, ha három tagból álló tanácsnál a törvénytudó bíró s kereskedelmi ülnök öszhangzó szavazása folytán az ügy a bíróság által egyhangulag eldöntöttnek vétetik, noha az elnök a felettvéleményt sem mondott, mely a bírák szavazatától eltérő is lehet s gyakran valóban az is, mely ha az elnök által lelkiismeretének megnyugtatósa kedvéért,

habár csak külön véleményképen is kijelentetik, az eldöntés egyhangúságát egyenesen valótlannak feltűnteti?

Ily esetben tehát az elnök, a bíróság feje, annak egyik nélkülözhetetlen tagja, csak zerus, még pedig olyan, mely a szám előtt áll, mely t. i. semmit sem ér, s mint nem létező számba sem vétetik.

Nem-e a legméltatlanabb szerep-e ez, melyre ily szavazási eljárás az elnököt kárhoztatja? S nem ütközik-e utóbbi azon törvénybe, mely a váltóügyeket egy három tagu bíróság által elintéztetni rendeli?

Avagy azt hisszük-e, hogy elég tétetik ezen törvénynek, ha az elnök a tanácsülésben csak jelen van, a nélkül, hogy a fentebbi esetben a határozat hozatalában discussio és határozó szavazás útján részt vesz?

A törvény a tanács minden egyes birói tagjától valóban többet kíván a puszta jelenlétnél.

Ha a törvény valamely ügyet egy három birói tagból álló collegiumhoz utasít, azt kívánja, hogy ezen ügy iránt mind a három tag véleményét mondjon, illetőleg a határozat hozatalában szükséges tényezőként részt vegyen. Ha ezt csak két tag teszi, s a harmadik csak mint néma hallgató jelen van, csak a határozat hozatala után állván szabadságában netáni eltérő véleményét kijelenthetni: akkor az ügy nem — miként a törvény rendeli — három, hanem két bíró által döntetett el, ellenére nemcsak a m. törvényünknek, hanem a külföldi törvényhozás által a bírósági szervezet körül felállított ama általános jogszabálynak is, hogy a társas bíróságokhoz utasított ügyeknek legalább három bíró véleménye alapján, azaz: három tagu collegium által kell eldöntetnők, mely három tag közül az egyik természetesen az elnök teendőit végzi.

Bíraskodás tekintetében a külföldi törvények sem tesznek különbséget az elnök s a többi bírák közt. Amaz a bírónak fentkörülírt teljes jogait ép úgy gyakorolja, mint emezek, valamint a joggal járó kötelesség is, úgy az elnöknel, mint a többi bíráknál egy és ugyanaz, csak a szavazás rendjében forogván fenn azon különbség, hogy míg a bírák a szolgálati időhöz képest szavaznak, az elnök mindenkor utoljára szavaz.

E szerint az elnök már a szavazást megelőző discussióban is részt vehet, ez alkalommal is véleményét szabadon kimondhatja, capacitálhat, felvilágosíthat, a nélkül azonban, hogy a bírák szavazatára, bármely irányban pressiót gyakorolhatna, végre az ügy eldöntéséhez határozó szavazatával járulni nemcsak jogában, de sőt mellőzhetlen kötelességében is áll.

Utóbbit a kir. utasítás fentidézett 11. §. is rendeli, még pedig igen helyesen, mint ez a fentebb mondottakból kitetszik. De épen azért helytelen volt a fentebbi rendeltől eltérőleg az elnök jogait, illetőleg kötelességeit akkép megszorítani, mint ez a fentidézett kancelláriai rendelet által történt.

Nem helyeselhető a királyi utasításnak azon rendelete sem, mely az elnököt a szavazási jog gyakorlata előtt véleményének előterjesztésétől, illetőleg a discussióbani részvételtől eltiltja, miáltal az elnöki szavazat-jelentőség, suly tekintetében nem keveset vesz, mert az elnök így csak száraz szavazatát vetvén a latba, ez csak annyiban bír jelentőséggel, a mennyiben valamely már létező véleményt általános többségre juthat, de a határozatnak alapul szolgáló általános nézet megalapítására, illetőleg annak elérésére, hogy ezen általános nézet törvényes, alapos és igazságos legyen, az elnök ennyire korlátolt jogkör mellett, mit sem tehet, kezei elég helytelenül kötve, vagyis igazabban mondva, ajkai lakattal vannak elzárva, mintha az elnöknek előzetesen nyilvánított véleménye, — Isten tudja — mily ártalmas volna. Ha az csakugyan ártalmas, akkor az elnököt még döntő szava-

zattal sem szabad felruházni, hogy ártalmas véleményét ez uton se érvényesíthesse, illetőleg azt, a mennyiben a bírák fele részének nézetével egyező volna, többségre ne juttathassa.

De szabad-e az elnökről ilyesmit csak legtávolabbról is feltenni, a törvényszéknek azon legfőbb tisztviselőjéről, ki rangra s annak megfelelő fizetésre, korra, szolgálati időre, s ennek folytán jártasságra és bírói tapasztalásra nézve kétségkívül az első helyet foglalja el, s kiről alaposan mást fel nem tehetünk, minthogy kitűnő képességgel is bír, mert ellenkező esetben oly fényes, befolyásos és fontos állásra, minő egy törvényszék elnöksége, nem méltatott volna?

De ha ez mind így van, ha az elnök véleménye az elnöki állás fent elősorolt kellőkeinél fogva törvényesség, jogosság s alaposság tekintetében kiváló figyelmet érdemel, akkor a józan ész azt parancsolja, hogy az elnöknek alkalom adassék arra, miszerint véleményét már a határozat szülesséprocessusa, a discussio folyamata alatt kapacitálás, felvilágosítás útján érvényesíthesse, s a törvényes, igazságos és alapos határozat létrehozása körül cselekvő tényezőként működhessek.

Avagy tán attól félünk, hogy az előzetesen ismertetett elnöki vélemény a többi bírákra oly erkölcsi pressiót gyakorland, hogy ezek az elnöki vélemény ellenében is, saját meggyőződésüket követni elég bátrak nem lesznek?

Hát kezdő gyakornokok ülnek-e a bírói székeken, kik az elnöknek ellentmondani nagy vakmerőségnek s jövődjükre nézve kárt okoztatónak tartanak, nem pedig érettkorú férfiak, kik életkor, szolgálati idő, elméleti és gyakorlati képzettség, rang és annak megfelelő fizetésnél fogva annyi képességgel s önállással bírnak, hogy még az elnöki vélemény ellenében is, ha az meggyőződésükkel meg nem egyez, saját véleményüket fentartják, mire nézve a szabad sajtó, behozandó nyilvánosság és a felelős miniszter kinevezése is elégséges biztosítékot nyújt.

De ha ily erkölcsi pressiótól sincs okunk félni, akkor ne fosszuk meg az elnököt az alkalomtól, az általa helyesnek tartott saját véleményét már a discussio alatt is előterjeszthetni, a netáni ellenvélemény elleni érveit kifejtethetni, a bírákat pedig ne fosszuk meg azon alkalomtól, hogy az elnök hozzájárultával folytatott discussio alatt az elnök kapacitálása, felvilágosítása által jobb meggyőződést szerezhessenek, csak így érthetvén el az igazságszolgáltatás magasztos céljai, melyekkel az elnök jogkörét törvénybe ütközőleg, eszelytelenül, alaptalanul és méltatlanul annyira megszorító fentidézett kancelláriai rendelet homlokegyenest ellenkezik.

Minthogy pedig egy miniszteri rendelmény értelmében minden, a minisztérium kinevezése előtti időből származó udvari, illetőleg kancelláriai rendeletek, melyek későbbi törvények vagy rendeletek által meg nem szüntettek, a törvényhozás további rendelkezéséig hatályban maradtak, s ez a fentidézett kancelláriai rendeletre nézve is állván, annak joghatálya még mai napig is fennáll; minthogy továbbá az új perrendtartásnak a bírói határozatokról szóló V. czime a szavazás szabályai iránt mi intézkedést sem tartalmaz: előáll annak mulhatlan szüksége, hogy vagy a törvényhozás, vagy a kormány egy ügyrend behozatala alkalmából, vagy utasítás útján a sokszor érintett kancellária rendeletet megszüntesse, s az elnök szavazati jogát az itt kifejtett elvekhez képest szabályozza.

KÜLLEY EDE.

Nemzetjogi vizsgálódás

a semleges állam lobogójának jelentőségéről és a tengeri ostromzárlatról.

II.

A hadakozó államok ellenséges viszonyából méltán következik, hogy a harcosok a) az *ellenség katonái*, valamint b) *tudósításai és sürgönyei* szállítása iránt különböző magatartást nem követhetnek, annál kevésbé: mert elvégre e két cselekvési momentumban rejlik tulajdonképpen a hadakozási célnak biztos vagy kevésbé bizonyos elérése.

Az álladalom önvédelme érvényesítéséből tehát szükségképp következik az, hogy a harcosok, ellenségek ezen előbb nevezett szállítmányát — minden körülmények közt — „hadtilosnak” tartsák, következésképp azoknak meggátolását parancsolt szükségnek nézzék, melyre természetesen a semleges lobogó sem gyakorolhat mentességet.

De mégis mindkét nemű szállítmány letartóztatására, vagy mi több — ha ez tengeren történik — a semleges lobogót viselő járműnek egyuttali elkoboztatására nézve szükséges e hadtilos szállítmány tárgyi minőségét és annak szállítási módját is közelebb figyelemre méltatni.

I. Az *ellenséges katonáknak szállítása* akkor tekintetik általában hadtilos szállítmánynak, ha azzal az *ellenséges haderőnek voltaképi gyarapodása eszközöltetik*. Azért nem lehet *egy* ellenséges katonának vagy katonatisztnek utaskénti menesztetése végett, a semleges járművet a tengeren letartóztatni, vagy ezen cselekvényben magában — a semlegesség sértését látni¹⁾.

De ha a semleges lobogó máskülönböni semlegességét megsérti, akkor a lobogósértés büntető beszámításánál az ellenség előtt teljesen közönbös leszen: vajjon a semleges jármű *önként*, vagy pedig az ellenség részéről alkalmazott *kényszer* vagy *erőszak* folytán szállítja-e a hadtilos tárgyakat²⁾; mert a hadakozó fél önvédelmében soha sem vizsgálhatja a semleges lobogó tilos cselekvényének alapul szolgáló indokokat, hanem pusztán magát a tényleges külső cselekvényt, mely mint olyan ily esetben ellenségesnek mutatkozik³⁾.

A *hadi tudósítások és sürgönyök szállítása* akkor tartatik hadtilos szállítmánynak, ha ezek elszállítása — ezen célra külön felfogadott vagy használt járművekkel eszközöltetik. E végből tehát meg nem állíthatatik a közönséges postahajó, vagy valamely kereskedőnek egyéb szállító hajója, melyen a többiek közt hadi közlemények is szállíttatnak.

Az európai nemzetek által jelenleg követett nemzetjogi elvek szerint a semleges lobogó hadtilos szállítmánya, a mennyiben ez a szállításon in flagranti rajta éretik, vagy a szabad tengeren (kivételnek a semlegesnek nyilvánított tengerészek) feltalálattik, — föltétlenül elkoboztatik. Ezen elkobzási gyakorlattal csakugyan mélyen sujtatik a semlegesnek szabad kereskedési joga, —

¹⁾ Igaz ugyan, hogy a nemzetek közti viszonylatban a katonák szállításánál azok *haderője* a hadtilos szállítmány jellemző ismérve. De mint-hogy a haderő nemcsak a „*katonaság számában*,” hanem a katonának minőségében is rejthetik, azért következésképp még mindig nyílt kérdés a nemzetközi jogban: vajjon nem-e hadtilos egy katonának szállítása is, a mennyiben ez mint az ellenség haderőjének leendő vezénylője felismertetik, ki által tulajdonképpen az ellenségnek eddigelé használatlan nyers ereje, — harczdöntő képességet nyerhet.

²⁾ *Hauteffeuille*: Droit de gens des neutres en temps de guerre maritime II. 450. l. Csodálatos, hogy ezen általános önvédelmi kérdésre nézve Geszner a cselekvés beszámításánál az ellenkező nézetet védi.

³⁾ Ha egy semleges jármű egyik hadakozó fél által hadtilos szállítmányozásra alkalmazott erőszak által kényszerítettetik, és így a kényszer nyomása alatt szolgálja az ellenséget, akkor a semleges állam jogosan követelheti az erőszakoló állam kormányától, hogy megkárosított alattvalója ezen erőszakos cselekvényből eredett vesztesége iránt teljesen kártalaníttassék.

ezen eljárás a jognak sértő megtámadása, – mit az ész-jog elve szerint védeni sehogys sem lehet.

A hadakozó nemzetek kellőleg érvényesíthetnék önvédelmüket a semlegesek kereskedelmi joguk ily sértő megtámadása nélkül is. Mert ha az ellenségeskedő nemzetek elvileg azt gyakorolnák: hogy kiki mint ellenséges fél a) a semlegesnek hadtilos szállítmányát letartóztathassa a harc kimeneteléig, vagy b) hogy kellő ovadék mellett akadálytalanul saját hazájába visszabocsáthassa, vagy hogy a szállítmányt semlegeseknek leendő eladás végett elszállíttathassa, vagy c) hogy az ily szállítmányra az elővásárlási jogot gyakorolhassa, a mennyiben t. i. a szállítmány közvetlenül hadcélokra alkalmas vagy felhasználható, – akkor a hadakozók önvédelmük csorbulatlan gyakorlata mellett egyúttal a semlegesek jogát is méltó tiszteletben tartanák.

A hadakozó államok közt had idejében alkalmazott *ostromzár* azon önvédelmi intézkedés, melynélfogva az egyik hadfél fegyverének győzelmes előnyomulása vagy az ellenség területén kieszközlött megszállás folytán a megszállott területrezt minden közlekedéstől elzárja. Gyakorolhatja pedig ezt az ellenség fegyverhatalmából természetsszerűen folyó souverain jogából, megtiltván t. i. az elzárt területrezen lakozóknak akármi című ki-vagy bevitelnek eszközölését.

Az *ostromzár* az ellenséges fél által szárazon úgy mint a tengeren alkalmazható, csak hogy mindkét esetben annak nélkülözhetlen föltétele: hogy a kérdéses terület a zárló hadfél tetteleges birtokában legyen, tehát a tengeren jelesen az, hogy azon tengerrészt, melyen az ellenségnek elzárlandó kikötői vannak, a zárló fél tényleges fegyverhatalmában tartsa¹⁾. Tengeri kikötőnél azonban a zárlat elvégre a szárazföldről is alkalmazható, ha t. i. az ott elhelyezett útegekkel a kikötőknék teljes elzárása vagyis annak fegyverhatalommal környezésnek érvényesítése lehetséges. Hasonló mérv alá esnek a folyamok kikötői is, melyektől rendszerint a semleges államok a hadakozás ideje alatt távol tarthatók²⁾.

Kivételt enged meg a folyamzárlás az általános európai gyakorlati nemzetközi jog szerint e tekintetben akkor, ha a folyam *nem egy hatalmasságnak* kizáró birtokrésze, mert ily folyam háboru idejében is egészen szabadon hajózható. Ez esetben kikötői *ostromzárlat* még akkor sem történik, ha a folyam torkolata *egy hatalmasságnak* birtokát is képezné.

Ezen gyakorlati nemzetközi jogelv kimondatott már az 1815. évi június 9-ki bécsi congressus 108–117. articulusaiban, és ünnepélyesen ismételtetett az 1856. évi márczius 30-ki párisi békeszerződés 15. articulusaiban is, *a midőn a Duna mente és a Dunának torkolata ily szabadhajózható vízi útnak nyilvánított.*

Az 1856-ki párisi szerződés sehogys sem akarta a Duna-szabadhajózhatási nyilatkozattal valahogyan egy eddigelé egészen ismeretlen elvet gyakorlatba hozni: látszik ez abból, hogy a párisi congressus ünnepélyesen kinyilatkoztatta: hogy ezen szabadhajózási elv az 1815. évi bécsi congressusnak csak természetsszerű alkalmazása; ez „cette disposition fait partie du droit public de l'Europe“ így mondja ezt az 1856. évi párisi békeszerző-

¹⁾ A kikötői *ostromzárlat* tehát nem elégséges az ugynevezett blocus sur papier par notification vagy croisière egynehány jelentéktelen erejű járművel, hanem megkívánatik a teljes haderő általi környezés „Pour déterminer ce qui caractérise un porte bloqué, on n'accorde cette dénomination qu'à celui où il y a, par la disposition de la puissance qui l'attaque avec des vaisseaux armés et suffisants amment proches, un danger évident d'entrer“ így kívánta ezt 1800. évben egy felfegyverzett semleges hatalom.

²⁾ Ebből tehát az következik, hogy a folyamkikötőből a semlegesek csak akkor zárvák ki, ha a zár tudomásukra hozatott és a folyam torkolatánál, vagy mentében az ellenség fegyverhatalma által ellenőrzésben tartatik.

dés 15. articulusa. Ezen értekezlet tehát nem állított fel a közösbirtoku folyamokra nézve új elvet, hanem csak felemlíti a Duna szabad hajóztatását, mint a már létezett európai nyilvánjognak elvben eldöntött kérdését. De minthogy a bécsi békeszerződés alkotásánál akkoriban Törökország nem participált, azért minden lehetséges félreértések eltávolítása okáért, részben a mult gyakorlatnak mintegy szentesítése, részben a jövőnek kellő és megnyugtató tájékozása céljából ujjonnan ismételte a 7. articulus, hogy a Duna szabad hajózása, mint elismert nyilvánjogi kérdés természetsszerűen Törökországra is érvényes¹⁾.

A kikötői *ostromzárlat* formaszerű megkezdése tekintetéből szokásos, hogy a hadakozók erről a semleges államokat tudósítsák. Ezen úgynevezett diplomatiái tudósítás ép oly hasznos, mint szükséges, nehogy a zárlat nemtudása folytán a semlegesek költséges és magukra nézve veszedelmessé válható útra indítsák hajóikat. Mindazonáltal ezen tudósítás a gyakorlatban *nem lényeges, sem kielégítő* a kikötői zárlat teljes foganatosítására; mert gyakran megtörténik az, hogy az anyaországtól távollevő tengernagy kormányának értesítése vagy attól megtagadás nélkül is zárlat alá vesz kikötőket²⁾. De másrészt szükséges, hogy a tetteleg foganatosított diplomatiái tudósítás mellett is még minden semleges járműnek, mely egy zárt kikötőhöz tart, a történt zárlatról különös közlés tétessék, és a teljesített zárlatról való tudósítás a járműnek uti okmányaiba iktattassék; mert a semleges jármű csak akkor tartóztatható fel jogosan, ha ezen különös tudósítás daczára a zárt kikötőbe nyomulni törekednék.

Ezen elismert, és több nemzetek által követett eljárás ellenében – Angolország teljesen eltérő gyakorlatot követ, mely körülbelől következő:

a) A semlegesek az ellenséggeli kereskedéstől azonnal tartózkodni kötelesek, mihelyest a zárlatnak diplomatiái közlése megtörtént³⁾.

b) Azon hajó, mely a diplomatiái közlés után egy zárt kikötő felé útnak indítatik s annak következtében elvitorlázik, mint zárlatszegő akárhol elkoboztatik⁴⁾.

c) A semleges jármű még azon esetre is elkoboztatik, ha a zárlat tetteleg ugyan már felfüggesztetett, de ha arról a semleges hatalmasság még tudósítva nincs.⁵⁾

A mennyiben a zárlás teljes és a bekörnyezés által már-már ténylegessé vált, az *ostromzárló* hatalmasságnak joga vonatkozik részint kívülről a kikötőbe szándékozó járművekre, nemkülönben az elzárlandó kikötőben tartózkodó, de még a zárlás és teljes környezés előtt már ott levő semleges járművekre is.

Az elsőrendű hajókra nézve az az általános gyakorlat, hogy a tudósított semlegesnek járműve, a meny-

¹⁾ A szerződő fejedelmek t. i. úgy nyilatkoztak: „la sublime porte admise à participer aux avantages du droit public et du concert européens.“ – Minthogy pedig az 1815-diki bécsi szerződést Oroszország is aláírta, azért tulajdonképen fölöslegesek voltak mindazon állami conventiók, melyeket Oroszország Ausztriával a Dunahajózás tekintetéből 1840. évi júl. 25-én és később annak egy évre leendő meghosszabbítása céljából 1850. évi november 13-án kötött.

²⁾ Soether: Grundzüge des Völkerrechtes der Gegenwart. Hamburg 1855. 26. 7. lap. Hautefeuille III. k. 1. f. 63. 69. lap.

³⁾ Sérelmes ezen követelmény s illetőleg gyakorlat azért, mert a semleges a diplomatiái közlemény daczára nem tartozik a hadtilos szállítmánnyal felhagyni, ha a kérdésben forgó kikötő teljesen elzárva nincsen. Az angol praxis szerint képzelhetők tulajdonképen teljes bekörnyezés nélkül is kikötői zárlatok.

⁴⁾ E szerint meg sem győződhetnék a semleges jármű az *ostromzár* voltaképi létezéséről, holott az *ostromzárlat* fogalmából elég világos, hogy csak a tényleges zárlás azon feltétel, melytől függővé van téve a fegyverhatalomból származó souverain jogoknak gyakorolhatása.

⁵⁾ Az angol praxis szerint a diplomatiái tudósításba eredő kereskedelmi megszorítás egyrészt a tényleges zárlat előtt, és másrészt a zárlat tényleges felhagyása után is alkalmazandó. Ezen felfogás szerint igen is képzelhető az, hogy egy hatalmasság egész tengerészeket tethetne pusztán közzétett diplomatiái közleménye alapján zárlat alá, holott tengerhadereje gyengeségénél fogva még egy csekély kikötőt sem tudna bekeríteni.

nyiben hadtilos árukkal megterhelve az elzárt kikötő felé tartva feltaláltatik, elkoboztatik. De az elzárt kikötőben tartózkodó semleges hajók vagy eltávozhatnak a teherrel, nemkülönben azon szállítmánynyal is, melylyel a zárlat előtt a hajó megrakatott. Egyébiránt jogosítvák a semlegesek a zárlat befejezéseig a kikötőben is maradni, de ilyenkor kiteszik magukat azon veszélynek, hogy a netaláni ostromlás esetére összes értékek veszendőbe is mehet; mert a hadakozó nem köteles ezen körülményt méltatni, és talán e végből kiméletet gyakorolván a harc sikeres kimenetelére irányzott határozó tevékenységében magát a benmaradt semleges járművek érdeke által gátoltatni.

Azon esetre pedig, ha a semleges állam alattvalói el akarnák hagyni a zárlandó kikötőt, nézetünk szerint jogosítvák azok, a zárlat előtt jogszerűen szerzett tulajdonukat magukkal vinni, és pedig különbség nélkül, valjon a zárlat előtt vagy csak azután rakatott-e az áru a járműre¹⁾. Másrészt pedig megtilthatja a záró hatalmasság a semlegesnek ott maradásuk esetére a zárlat megkezdése után az ellenséggel való akármilyen kereskedést; — tehát nemcsak az eladást, hanem a bevásárlást is.

Az angol praxis e tekintetben nem egyezik meg egészen a tiszta igazság követelményével; a szerint t. i. csak azon semleges hajónak engedtetik meg a környezett kikötőből szabad távozás a zárlat után történt megrakatás daczára: melynek tulajdonosa a jármű útnak indításánál nem szerezhett tudomást az ostromzárásról, avagy nem volt módjában, a hajónak ellenparancsot adhatni²⁾. (Folytatása következik.)

Dr. DEGEN GUSZTÁV,
pozsonyi kir. akadémiai nyilv. rendes
jogtanár.

Ipar-állapotok és ipartörvény.

Valamint a politikai kérdések megoldásában a nézetek több pártra szakadnak, úgy a nem csekélyebb jelentőségű ipari és kereskedelmi viszonyok rendezésénél is, különösen az alkotandó ipartörvényre nézve, több párt fejlik ki. Egyik a régi czéhrendszer, a másik szabad ipar híve; s ez utóbbi ismét a szabad ipart vagy korlátlanul, vagy bizonyos korlátozások segítségével akarja érvényre juttatni. Mielőtt az ipartörvény napvilágot látna, talán nem fog ártani ezen kérdésekhez őszintén és indokoltan hozzá szólni, azon reményben, hogy több oldalról keletkező vélemény nyilvánítások alapján a kormány és törvényhozás annál jobban ki fogja elégíthetni az ország egy igen jelentékeny termelési ágának kívánalmait.

Én nem ohajtom az ipart megszorítani és korlátozni állapotba helyezni; mert úgy látszik, hogy az egy szabadságra törekvő ország szellemével össze nem fér. De másrészt azt tartom, hogy a törvényhozásnál tekintetbe kell venni az ország multját s azt ki kell egyeztetni a jellel.

Épen ez okból nem vagyok a régi czopfos czéhrendszer híve, mert hiszen ennek elég szomorú kifolyásai vannak, de másrészt azon tulbuzgó optimisták közé sem tartozom, a kik talán azt vélik, hogy egy teremtoi „legyen“ szó rögtön teljes kifejezett ipart hozhatna létre.

¹⁾ Hautefeuille, ki máskülönben a semlegesek jogaikért éles következetességgel száll síkra, csudálatos módon védi az ellenkező nézetet; felfogása szerint a még hajóra nem rakott értékű áru is a zárlandó hatalmasság oltalma alatt levén, következésképp ez annak elszállítását jogosan tilalmazhatja (III. k. 1. f. 104. lap).

²⁾ Ezen eljárás kivételt szenved akkor, ha a járművet a hajótulajdonosnak valamelyik meghatalmazottja *Supercargo* (ez oly kíséző, s illetőleg meghatalmazott, ki adás- és vevésekre utasításokat nyer) kíséri; mert akkor az elszállítás tulajdonképpen a *kíséző* érdekében levén, ki irányában a záró ily méltányos eljárást nem gyakorolhat. (Soether I. f. 31. 32. l.; és ugyanettől: Sammlung officieller Actenstücke 8. füzet.)

— A jó szándék nem mindig elegendő... a tizenkilencedik században nem igen hihető, hogy valaki egyszerre csudát teremthetne.

Egy egyszerű épület sem állhat fen, ha előbb nem építettünk alapot: minél kevésbé állhat fenn egy oly végtelen nagy terjedelmű szervezet, a minő az ipar!

A kik azt vélik, hogy a „szabad ipar“ szó kimondása más virágzó ipart teremthet, azok csudát akarnak miveltetni. Ez aligha fog sikerülni. De másrészt helytelen azon állítás, hogy azok, a kik a korlátlan szabad ipar pártján vannak, az ipar fejlődésének ellenségei, és csak az olcsóságot keresik. Épen ellenkezőleg: ők a hazai ipar virágzását ohajtják, csak hogy az oly édes anyához hasonló, a ki gyermekét csupa szeretetből megfojtja. — Bármint legyen azonban ez: a jó szándéknak mindig örvendünk kell, mert ezen jó szándék arról tanuskodik, hogy az ipar, mely a hazának eddig mindig csak mostoha gyermeke volt, most már édes gyermekül fog elismerettni. A fődolog az, hogy az ipar érdekében végre valami történjék.

A nemzetgazdaság azt követeli, hogy mint minden más termelési ág, úgy a kézműiparnál is érvényre jusson a szabad verseny elve, melynek üdvös hatását a külföldi ipar virágzó állapota mutatja. — Hogy ez így van, azt senki sem fogja kétségbe vonni. De az iparrendezésnek sarkpontja nem ezen elvben rejlik, hanem abban, hogy miként lehet a *szabad verseny elvét* tényleg megtestesíteni. Ez azon kérdés, melynek gyakorlati megfejtéséről itt szó van.

Ha ezen kérdést az előbbre haladott külfölddel való összehasonlítás útján akarjuk megfejtetni és e tekintetben a virágzó iparral bíró országokban széjjel tekintünk, azt látjuk, hogy ott a szabad ipart nem *külről* vitték be, hanem az *iparos viszonyokból fejlődött ki*. Ott a népnevelés és ipar-iskolák szervezése jó lábon állt; ott a társadalmi viszonyok sokkal tökéletesebbek; ott nem bálványozták a rangot, a születést, a czímet, hanem becsülik a szorgalmat valamint a tudomány és művészetnél, úgy az ipar és kereskedésnél is, ennél fogva nem irtózik senki iparos pályára lépni, vagy gyermekét arra nevelni, mint nálunk egy-egy volt nemes ember vagy gazdag ur... ott a gazdag iparosok nem igyekeznek gyermekeiket hacsak lehet más pályára nevelni, nehogy ezek is lenézéssel és kicsinyléssel találkozzanak... Egy szóval a miveltebb külföldön, a melynek iparos emelkedésére és iparszabadságára hivatkozni szoktunk, az ipar ép oly tisztes foglalkozásnak tekintetik, mint bármely más.

A jellemzett, nálunk uralkodó, szomorú felfogás folytán az iparos pályára csekély kivétellel vagy szegény mesteremberek gyermekei, vagy árva gyermekek mentek *minden iskolázás nélkül*! Azt vélte az osztrák kormány, hogy az iparszabadság kimondása az iskolázást pótolhatja és a társadalmi gondolkozást megváltoztathatja? (Vége következik.)

STREITMAN JÓZSEF.

K ü l ö n f é l é k.

(Budapesti ügyvédi egyesület.) Az egyesületnek első rendes évi közgyűlése f. é. január 31-én és ez ideig folytatólag február 2-án tartatott meg, s megnyitott az e lap elején közlött elnöki beszéddel és jelentéssel, mely az egyesületi tagok számát és az egyesület vagyoni állását is körülményesen jelezi. A múlt évi — közgyűlésileg is helybenhagyott — számadásokból mutatkozó 1041 frt 57 krnyi maradványból az alaptökéhez 420 frt csatoltatott, a segélypénztár gyarapítására 421 frt 57 kr, és a múlt évi költségvetés fedezésére 200 frt utalványoztatott. A jövő évi költségvetés 3536 frtban állapítatott, mely összegből egy-egy szakosztály közvetlen

rendelkezésre 150 frt lett kiutaltványozva, és egyebek közt a lakás részben még hiányos felszerelésére 400 frt; határozottatott egyszersmind Györy Elek ur indítványa folytán, hogy ezentul az évi költségvetés mindig eleve kinyomattassék. Jövő évi számvizsgálókul Gegus Sámuel, dr. Balogh Sándor urak ismét, és az elhunyt Nagy Géza helyébe új tagul Györy Elek ur lettek megválasztva, egyuttal pedig Gegus ur indítványa folytán Polgár Mihály pénztárnok urnak az egylet köszönete jegyzőkönyvileg rendeltetett nyilváníttatni. Ezekután dr. Siegmund Vilmos ur indítványára a szavazatszedő bizottmány Bogisich Lajos, Morlin Imre, dr. Mannheimer Ignác, dr. Környey Ede és Arady Antal urakból alakítva, kiküldetvén, az egylet közlönye feletti határozat került tárgyalás alá. Dr. Balogh Sándor ur, Szitár Dénes ur által támogatva, az egylet jövő évi közlönyeül a „Törvényszéki Csarnokot“ ajánlotta, miután azonban dr. Szilágyi Dezső, Matolay Elek s többen kiemelték, hogy a „Jogtudományi Közlöny“ mint az egylet eddigi közlönye, nemcsak szerződészerű kötelezettségeinek tett eddigelé eleget, hanem oly előzékenységgel viseltetett az egylet irányában, hogy a szerkesztő az egylet érdekében külön terjedelmes mellékleteket is adott, s az egyleti élet minden egyes mozzanatait tárgyzó közleményeket a legnagyobb készséggel vette fel, s így az egylet e lapnak különös köszönettel is tartozik, szavazás után csak hét szavazat ellenében a „Jogtudományi Közlöny“ a jövő évre is az egylet közlönyeül választott. A „bíróági szervezeti alapelvek“ január 31-én nem tárgyalattak, azok felett azonban február 2 án megkezdődtek a vitatkozások, melyek a bírói állomásnak kinevezés, vagy választás utján betöltése kérdésében különösen Gaál Ernő, Simon Florent és Szilágyi Virgil uraknak a választás melletti, részben szenvedélyes felszólalásai folytán igen élénk szint öltöttek, s melyekre jövő számunkban tüzetesebben visszatérünk. A közgyűlés első napján azonban a rendes ülés által a közgyűlés eléterjesztett azon kérdés, valjon az alapszabályok értelmében csak a rendes ülés *létrejöttében*, vagy annak *folytatásához* is megkivántatik e 30 tagnak jelenléte, a rendes ülés értelmezésének értelmében akként döntetett el, hogy az ülés *létrejöttéhez* kivántatik meg a 30 tagnak jelenléte. A rendes ülés abbeli indítványa: kerestessék meg az igazságügyi miniszterium az országgyűlés elé terjesztetni szándékolt törvényjavaslatoknak előzetes közlésére, egyhangulag elfogadtatott, valamint a mult évi választmánynak egy

„magyarországi jogászgyűlés“ létesítése iránti indítványa is, melyet dr. Szilágyi Dezső ur, mint előadó igen melegen ajánlott. E tárgyban utasított az új választmány, hogy magát a bírói, tanári és ügyvédi kar, úgy a vidéki ügyvédi egyletek tagjaiból ad hoc kiegészítvén, egy alapszabályi tervezetet dolgozzon ki, — mely iránt a választmány határozott utasításokkal is lett ellátva, — s hívja össze az első jogászgyűlést. Dr. Környey Ede urnak e tárgyban benyújtott külön indítványa is e választmányhoz tetetett át kellő figyelembe vétel végett.

Időközben befejezván a szavazatszedő bizottmány működését, jelentése alapján a szavazás eredménye következőkben hirdettetett ki:

Egyleti tisztségviselők: Horváth Károly, elnök. Sárkány József, alelnök. Matolay Elek, titkár. Polgár Mihály, pénztárnok. Bogdány Lajos, ellenőr. Dr. Siegmund Vilmos, könyvtárnok. Gaál Ernő, ügyész.

Választmányi tagok: Agoraszto Miklós, dr. Apáthi István, Aradi Antal, dr. Brode Lipót, Burian János, dr. Busbach Péter, dr. Dárday Sándor, Deszkás Gusztáv, Funták Sándor, Gelléri Szabó János, Kár Mátyás, dr. Környey Ede, Králicz Kálmán, dr. Mannheimer Ignác, Matisz Pál, dr. Mátyus Aristid, Morlin Imre, Nagy Károly, Pósfay Károly, Ráth Károly, dr. Schnierer Gyula, Seregi Józsa, Simon Florent, Soltész Albert, Srányi János, Szabó Albert, dr. Szelényi Károly, dr. Szilágyi Dezső, dr. Szontágh Kálmán, Várady Károly.

(Közvetlen levelezés az osztrák- magyar és olasz hatóságok között marhavész esetén.) Az olasz kir. kormányt felszólították, hogy ha az illető határvidékeken marhavész ütne ki, engedtesse meg a csász. és kir. országos hatóságok és az olasz kir. főhivataloknak egymás között közvetlen és kölcsönös levelezést vinni. — Az olasz kormány elismeri ugyan, hogy mindkét birodalom érdekében fekszik a közegészségügyre vonatkozó informatióknak az illető országos hatóságokkal való minél gyorsabb közlése, de nem mellőzheti azon aggodalmat, hogy ezáltal a hivatalos szolgálattétel szabálytalanságot szenved. Ezenkívül az olasz kir. belügyminiszterium fentartotta magának az intézkedési jogot azon közbiztonsági rendszabályokat illetőleg, melyeket a marhavész netaláni kiütése szükségessé tenne, s annál kevésbé sem lehet félni az idevágó rendszabályok és jelentések elkésésétől, mert az epidemiának kitörése táviratilag jelentetik. („Austria.“)

(Orosz miveltség.) A 92,104 orosz ujoncz közt 7851 tud csak olvasni. Leszámítva ebből 181 katona-helyettest, 864 zsidót és 2170 evangélikust. kik mindannyian értenek az olvasáshoz, a voltaképeni muszka ujonczoknak csak 5% tud olvasni. Szép állapotok!

K i m u t a t á s a

a királyi kuria 1868. évi összes beadványainak, elintézésének és hátralékainak 1868. év december hó végével.

1867. évről hátralék.

1868. évbéli szaporodás.

	Polgári	Urbéri	Fenyítő	Összesen	Polgári	Urbéri	Fenyítő	Összesen
Királyi ítélő táblai	2496	51	381	2928	25691	607	5996	32294
Királyi hétszemélyes táblai	2031	7	271	2309	6169	27	2819	9015
Összesen	4527	58	652	5237	31860	634	8815	41309

1868. évbéli elintézés.

Hátralék 1868. év decz. hó végével.

	Polgári	Urbéri	Fenyítő	Összesen	Polgári	Urbéri	Fenyítő	Összesen
Királyi ítélő táblai	25127	536	5867	31530	3060	122	510	3692
Királyi hétszemélyes táblai	5349	27	2481	7857	2851	7	609	3467
Összesen	30476	563	8348	39387	5911	129	1119	7159

Áttekintő részletes kimutatása

a királyi kuria 1868. évi összes beadványainak, elintézéseinek és hátralékainak.

	1867. évi összes hátra- lék	1868. évi összes szapo- rodás	A tárgyak számszerinti összege	Összes elintézés	I t é l e t e k			Táblai perek	Felfolyamod- ványok	Fegyelmi ügyek	Tiszti panaszok	Erdeemes tárgyalás nélkül elintézett tárgyak		Kiegészítés végett visszaküldött		Fennmaradt hátralék
					helyben- hagyók	megmá- sítók	megszün- tetők					ülésben	üléscn kívül	per	folyamo- dási ügy	
A királyi ítélő táblánál . .	2928	32294	35222	31530	11353	2236	1378	48	9848	1	3	3999	11	955	1698	3692
A kir. hétszem. táblánál . .	2309	9015	11324	7857	4443	400	193	38	1954	1	1	698	—	51	78	3467
Összesen . .	5237	41309	46546	39387	15796	2636	1571	86	11802	2	4	4697	11	1006	1776	7159
1867. évi eredmény . .	4261	36710	40971	35734	20003							7490				
Tehát 1868-dik évben több .	976	4599	5579	3653	17997			122	10387	1	2	7225				5237
Kevesebb . .	—	—	—	—	2006			—	1415	1	2	265				1922
					—			36	—	—	—	—				—

Ezen nagy gonddal és szakavatottsággal összeállított kimutatásból kétségtelenül meggyőződhetünk a kir. kuriának ügybuzgó munkásságáról. — De ily statisztikai adatok mélyebb tanulmányozás alapjául is szolgálnak, s így ha a fentebb kimutatott eredményt a korábbi évek számszerinti kimutatásával egybe hasonlítjuk, csaknem bámulattal fogjuk az évről-évre növekedő szaporodást észlelni. Valóban; kik eddig a kir. táblának szétszétállítását ellenezték, — azok a fentebbi roppant szám-tömkelegből okulhatnak! s ha még fontolóra vesszük az ipar s kereskedelem fejlődését, mely jelenleg hazánkban óriási léptekkel halad, s ennél fogva a legközelebbi időben a peres ügyeknek megkettőztetett aránybani szaporodását bizton várhatjuk, — úgy nem ok nélküli aggodalommal pillantunk a jövőbe, melynek igényeit a kir. kuria, jelen nehézkes szervezeténél fogva kielégíteni nem képes, kivált, ha az alapos igazságszolgáltatást tekintjük főcéljának.

A fentebbi kimutatás kétségen kívül helyezi, hogy egy forum is képes oly roppant ügyhalmazt elvégezni; de hogy egy bíróság 40,000 peres ügynek érdemes elintézésénél, a szükséges következetesség s jogegyöntettség iránt megkivántató áttekintettel bírasson, azt az emberi erőt túlhaladó követelménynek tartjuk. Reméljük azonban, hogy a m. kir. igazságügyi miniszter a kir. kuriának újabb szervezésénél külön s állandó szakosztályok felállítására, s az azok közötti szellemi kapocs létesítésével, az adott viszonyok közt is némileg segíteni fog a bajon.

Visszatérve a fentebbi kimutatás tárgyára, el nem kerülhetjük azon észrevételt, hogy míg a kir. tábla ügydarabjainak szaporodása a múlt évben 32,294 számot tüntett fel, addig a hétszemélyes táblánál az ügyek száma csak 9015 darabbal szaporodott, s mégis a múlt évi hátralék mindakét forumnál majdnem **egyenlő**, t. i. a kir. táblánál 3692, a **hétszemélyes táblánál pedig 3467!** — Ezen eredmény fényes bizonyítéka a kir. személynök rég elismert ügybuzgóságának, valamint a bírói kar nagy részbeni megfeszített tevékenységének, míg ellenben a hétszemélyes táblánál mutatkozó hátralékot magunknak megmagyarázni nem tudjuk, avagy jobban mondva: megmagyarázni nem akarjuk.

Végre el nem mulaszthatjuk ez alkalommal a közönség azon méltó panaszának kifejezést adni, mely az expeditióknak feletten lassu menete miatt már több ízben, különösen az ügyvédek részéről intéztetett hozzáuk.

Mint ujabbban értesülünk, még most is oly ügyek vannak expeditió alatt, melyek még a múlt évben lettek érdemesen elintézve! Ha mint hiszszük is, csak a kiadói személyzet elégtelenségében rejlik a baj, úgy nem kételkedünk, hogy felszólamlásunk illetékes helyen nem fogja a figyelmet elkerülni, mert hiszen törvénykezésünk lassúságát már eléggé fájósan érezzük, semhogy az érintett hiányt netalán költség szempontjából igazoltnak lehetne tekinteni. Ezen költség nemzetgazdasági szempontból is bizonyára nem áll arányban a kir. kuriánál havonként megítélt roppant összegeknek elveszendő kamataival.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közlő: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Az olasz jogirodalomból.

Alianelli, N. Supplemento dei Codici penale e di procedura penale del Regno d'Italia, ossia raccolta delle leggi, Decreti e Regolamenti relativi alle materie penali. Napoli.

Aliberti, V. Sul progetto di riordinamento delle amministrazioni centrali e provinciali e del personale relativo, proposto dal Ministro dell' Interno Senatore Cadorna. Torino.

Alvisi, G. G. Banca del Popolo. Relazione all' assemblea Generale degli Azionisti tenuta in Firenze il 15 marzo 1868. Firenze.

Annali della Giurisprud. italiana. Firenze.

Borsari, L. Il codice di commercio del Regno d'Italia annotato. Torino.

Carle, G. Dell' appellatione in materia civile, dissertazione. Torino.

Carrara, Prof. F. Programma del corso di diritto criminale. Parte speciale ossia Esposizione dei delitti in specie. Lucca.

Castiglia, B. Abolizione dell' arresto preventivo nei giudizi penali. Firenze.

Processi verbali delle sedute della Commissione speciale nominata con R. decreto del 2. aprile 1865 al fine di proporre le modificazioni di coordinamento delle disposizioni del Codice Civile e le relative disposizioni transitorie a mente della legge di detto giorno. Napoli.

TARTALOM: Elnöki jelentés a budapesti ügyvédi egyletnek 1868-ik évi működéséről. — Csonka törvényszék határozata jogos alapon nyugszik-e? Küllay Edétől. — Nemzetjogi vizsgálódás a semleges állam lobogójának jelentőségéről és a tengeri ostromzárlatról. (Folytatás.) Dr. Degen Gusztávtól. — Ipar-állapotok és ipartörvény. Streitmann Józseftől. — Különfélék. — Kimutatása a királyi kuria 1868. évi összes beadványainak, elintézéseinek és hátralékainak 1868. év december hó végével. — Áttekintő részletes kimutatása a királyi kuria 1868. évi összes beadványainak, elintézéseinek és hátralékainak. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmertve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Rendeleti tervezet *)

a polgári törvénykezési rendtartást tárgyzó 1868. LIV. törv. cikk életbeléptetése, s az erre szükséges átmeneti intézkedések tárgyában.

I. cikk. A polg. törvk. rendtartást tárgyzó 1868. LIV. t. cikk 1869-dik évi május elsejével lép életbe, s minden azzal ellenkező törvény vagy szabály rendelet azon naptól fogva hatályon kívül tétetik.

II. cikk. Az eljárás mindazon keresetek és ügyek iránt, a melyek az 1868. LIV. törv. cikk hatálybalépte napjától kezdve ujonnan indíttatnak vagy tétetnek foganatba: a fennidézett törvény szerint történik.

E szabály áll a már benyújtott keresetekre nézve is, melyek idéző végzéssel még el nem intéztettek, vagy az id. törvénykezési szab. I. sz. 46. §-a szerint az eljárás módjának kérdésében vannak tárgyalás alatt.

III. cikk. Azon perekre nézve, a melyek iránt az eljárás folyamatban van, a következő szabályok tartandók meg:

1-ször. Sommás szóbeli perekben, ha a tárgyalás befejeztetett, de ítélet még nem hozott: az ítélethozatal, — ha pedig a tárgyalás még nincs befejezve: a további tárgyalás is, az 1868. LIV. t. cikk szerint történik.

2-or. A rendes perek, az eljárás módjára és állapotára (stadium) való tekintet nélkül jegyzék mellett a pertárba tétetnek át, s az eljárás további folyamában pertárilag kezeltetnek.

3-or. Ha a rendes szóbeli perekben a tárgyalásra s rendes írásbeli perekben valamely perirat beadására határnap van kitűzve: e napon a felek, illetőleg képviselők a perbeszéd beírása vagy a perirat átadása végett a pertárban tartoznak megjelenni. Egyéb esetben megjelenési határnap kitűzéseért bármelyik fél folyamodhatik.

4-er. Rendes szóbeli perek az 1868. LIV. t. cz. 144. és következő §§. által szabályozott alakban és mód szerint tárgyalatnak. Ugyanez áll azon esetekben is, a melyekben a telekkönyvi rendszabály szerint peres eljárásnak van helye.

5 ör. Rendes írásbeli perekben a további periratok beadására, a beadás határidejére, a halasztásokra, s általában a pertári kezelésre nézve, az 1868-dik LIV. t. cikk szabályai szolgálnak zsinórmértékül.

6 or. Rendes szóbeli pereknél, a melyekben a tárgyalás befejeztetett, a rendes írásbeli pereknél, a melyekben a periratok már beadattak, a bizonyítási eljárásra, valamint az előadásra és ítélethozatalra nézve, a törvénykezési rendtartás alkalmazandó.

*) Az igazságügyminiszter részéről ezen rendelet javaslatkép lett a felsőbb bíróságokkal közölve. — Jó szolgálatot vélünk tenni az ügynek, midőn e javaslat közlésével az ügyvédi karnak is alkalmat nyújtunk ész-
avételeik nyilvánítására. Szerk.

IV. cikk. A felebbvitel (275. §.) az 1868. LIV. t. cikk hatályba lépte előtt keletkezett azon határozatok ellen, melyekre nézve a felebbviteli határidő az említett törvény hatálybaléptekor még le nem járt: az 1868. LIV. t. cikk szabályai szerint nyújtandó be, s intézendő el.

Ugyanez áll az igazolásra és perujításra nézve is, — a mennyiben a határidő, mely alatt e jogorvoslatoknak az előbbi törvények szerint helye lehet, az 1868. LIV. t. cikk hatálybalépte napjáig még le nem járt. A hol az említett törvény ezen határidők tekintetében a fennálló törvényes szabályoktól eltérőleg intézkedik: a perorvoslatok érvényesítésére a hosszabb határidő áll nyitva.

V. cikk. A felebbvitel alatt levő ügyekre nézve a következők rendeltetnek:

1. Azon elsőfolyamodási bíróságok, a melyeknek az eddig fennállott törvénykezési szabályok szerint gyakorolt felebbviteli bíraskodását az 1868. LIV. t. cikk megszünteti, tartoznak az ezen törvény hatálybalépteig el nem intézett illetén ügyeket, a kir. ítélő táblához, mint másodbírósághoz felterjeszteni további illetékes eljárás végett.

2. A mely ügyben az előbbi pontban érintett első folyamodási bíróság már ítélt másodbíróságilag az 1868. LIV. t. cikk hatálybalépte előtt: a további felebbvitel, akár az említett törvény hatálybalépte után, akár azt megelőzőleg adatott be, különbség nélkül a magyar kir. curiához küldendő, harmadbírósági elintézés végett.

3. Azon ügyek, a melyek az 1868. LIV. t. cz. hatálybaléptekor, a kir. ítélő tábla mint harmadfolyamodási bíróság által még el nem intéztettek: hasonlóan a magyar kir. curiához tétetnek át harmadbírósági határozathozatal végett.

4. Az 1868. LIV. t. cz. 25. §. említett ügyekre nézve, a melyekben a kir. ítélő tábla a törvénykezési rendtartás hatálybalépte napjáig, a fennálló törv. szabályok szerint harmadbíróságilag végérvényesen határozott: nincs helye további felebbvitelnek.

5. Az 1868. LIV. t. cz. hatálybalépte előtt akár felebbezéssel együtt, akár külön beadott semmiségi panaszok elintézése nem a semmitőszék, hanem az eddigi törv. szabályok szerint illetékes felebbviteli bíróság által történik, kivételével azon bíróságoknak, a melyek az említett törvény hatálybalépte után felebbviteli bíraskodást nem gyakorolhatnak.

6. Az igazságügyminiszteriumnál felebbvitel alatt lévő gyámsági és gondnoksági elintézetlen ügyek a fennidézett törvény hatálybaléptével a királyi ítélő táblához tétetnek át.

VI. cikk. A folyamatban lévő végrehajtási ügyek további folytatása, az 1868. LIV. t. cz. szabályai szerint

történik, azon ügyekben pedig, a melyekre nézve az eddig fennállott törv. szabályok szerint előzetes tárgyalásnak volt helye, az árverési feltételek és határnapok, valamint a kielégítési sorrend megállapítása végett a fennidézett tcz. határozatai csak annyiban alkalmazandók, a mennyiben ennek hatálybalépéséig a tárgyalási határnap még nem tüzetett ki.

A perorvoslatokra és igényekre nézve azonban itt is az 1868. LIV. tcz. szabályai tartandók meg.

VII. cikk. A bírói határozatok kézbesítése, a jelen törvénykezési rendtartás hatálybalépésétől kezdve, még a folyamatban lévő ügyekben is, az 1868. LIV. tcz. szabályai szerint eszközözlendő.

VIII. cikk. Ha a bíróság az 1868. LIV. tcz. szabálya folytán vált illetéktelenné valamely ügyben, ezt azon bírósághoz köteles hivatalból áttenni, mely azon ügyre nézve az idézett törvénycikk szabályai szerint illetékes.

A bíróság az illetőségéhez utasított ügyek átvételéről az érdekelt feleket azonnal értesíti, s ha szükség, a per folytatása iránt az 1868. LIV. tcz. szabályai szerint intézkedik, s ha valamelyik fél kifogással kíván élni az illetőség ellen: kifogását az idézett törvénycikk által előszabott módon és időben (98. §.), a mely esetben pedig azon törvénycikk az illetőség elleni kifogás beadásának határidejéről nem intézkedik: az értesítés vételétől számítandó 15 nap alatt azon bíróság előtt érvényesítse, a melyhez az ügy áttétetett.

IX. cikk. A kerületi táblák a törvénykezési rendtartás hatálybalépésével feloszlatatván, az előttük folyamatban lévő ügyeket azok állapotára (Stadium) való tekintet nélkül, az 1868. LIV. tcz. szerint, illetékes bíróságokhoz teszik át.

Az átküldés egy bíróból és jegyzőkönyv-vezetőből álló bizottság által történik. Ha a folyamatban lévő csőd- és hitbizományi ügyekben a bírói illetőség nem nyilvánvaló: a bizottság, előbbi esetben a tömeggondnokot, a perügyelőt és a hitelező választmányt, a hitbizományokra pedig, a hitbizomány birtokosát és gondnokát, valamint a helyben vagy közellakó várományosokat hallgassa ki, s a kivett nyilatkozatok nyomán határozza meg azon bíróságot, a melyhez az ügy átteendő.

A bírói illetőség elleni kifogásra nézve itt is az előbbi cikkben szabályozott eljárásnak van helye; azon eltéréssel mindazonáltal, hogy az illetőség kérdésében beadott semmiségi panasz a hitbizományi ügyekben az igazságügyi miniszterhez terjesztetik fel elintézés végett.

Ha pedig a kerületi tábla előtt folyamatban lévő valamely ügy, a felebbviteli bíróságnál létezik: a bizottság a felek meghallgatásával határozza meg, hogy mely bírósághoz lesznek azon ügyek a felebbviteli törvényszéktől leküldendőek. Az e kérdésben felvett jegyzőkönyv, a bizottság jelentésével együtt azon felebbviteli törvényszékhez terjesztendő, a melynél az ügy elintézés alatt áll.

X. cikk. A királyi ítélő tábla megszűnván a polgári ügyekben első folyamodási bíróság lenni, a most érintett ügyekre nézve következők határozatnak:

1. Minden ügy, mely a keresetlevél beadásával a kir. táblánál folyamatba tetetett, tekintet nélkül arra, hogy szóbeli eljárás szerint valamely perirat beadására tüzetett ki, avagy egyébként az eljárás még folyamatban van: azon első folyamodási bírósághoz tetetik át további ellátás végett, mely az ügyre nézve az 1868. LIV. törv. cikk szerint illetékes.

A bírói illetőség elleni kifogásra nézve itt is a VIII. cikkben szabályozott eljárás követendő, azon eltéréssel mindazonáltal, hogy a kifogás beadására, az értesítés vételétől számítandó 30 napi határidő áll nyitva.

2. Ugyanezen eljárás követendő oly ügyekben is, a melyekre nézve a tárgyalás a kir. ítélő táblánál már befejeztetett, de érdemleges határozat még nem hoztatott.

3. A kir. ítélő táblának némely bűnügyekre (banalis hűtlenségi perek) nézve fennálló első folyamodási bíráskodása sem az 1868. LIV. t. cikk, sem a jelen rendelet határozatai által nem érintetik.

XI. cikk. Azon ügyek, melyekre nézve az 1868. LIV. t. cikk 22. §. szerint az egyházi törvényszékek megszűntek illetékesek lenni, az említett törvénycikk szerint illetékes bíróságokhoz lesznek hivatalból átteendőek. Ha a bírói illetékesség nem nyilvánvaló, a IX. cikkben szabályozott eljárásnak lesz helye.

XII. cikk. A törvénykezési rendtartás hatálybalépése napjával az 1836. XIV. és 1840. XIII. t. cikkeken alapuló minden osztoztató bíróság megszűnik. Ennélfogva az osztoztató bíróság a folyamatban levő eljárást, és ha a hozott ítélet már jogerőre emelkedett, a megkezdett végrehajtást azonnal megszünteti, s az ügyiratokat, az eljárás, illetőleg végrehajtás folytatása végett azon bírósághoz teszi át, a mely a kérdéses ügyre nézve az 1868. LIV. t. cikk szerint illetékes.

XIII. cikk. Azon ügyek, a melyekben választott bíróság köttetett ki, s a bíróság az eljárást már megindította: ugyanazon bíróság által, s az eddigi eljárás szerint intéztetnek el.

Ha a választott bíróság még nem alakult meg: az alakulás; — ha pedig már megalakult ugyan, de eljárást még meg nem indította: az eljárás az 1868. LIV. t. cikk szabályai szerint történik.

XIV. cikk. Azon bíróságok, a melyek vagy általában, vagy bizonyos ügyekre nézve megszűntek illetékesek lenni: az iratok átadását 30 nap alatt sorjegyzék mellett eszközözlék.

XV. cikk. A folyamatban lévő ügyekben mind az eljárás, mind a perorvoslatok és hivatalos cselekvények hatálya és következményei azon törvények szerint intéendőek meg, a melyeknek hatálybanléte alatt eszközöltettek.

XVI. cikk. Az ideiglenes törvénykezési szabályokban foglalt egyéb intézkedések, a melyek a polgári magánjog anyagi részére, továbbá a bűnvádi, váltó, csőd, kereskedelmi és fuvarozási, urbéri, földtehermentesítési, arányossági, a mezei rendőrségi, végre a bányá-ügyekre, és az ügyvédek ideiglenes szabályozására vonatkoznak; valamint az ideiglenes törv. szabályok által az említett czimekben idézett korábbi törvények érintetlenül maradnak; azon módosítással azonban, hogy a hol akár az osztrák polg. perrendtartásra, akár az ideigl. törv. szabályokra, vagy az ezek által fentartott alaki törvényekre történik hivatkozás, különösen a telekkönyvi ügyekben a felebbvitel módjára és a határidőkre nézve az 1868. LIV. t.-cikk határozatai alkalmazandók.

Ugyanez áll a maros-vásárhelyi kir. ítélő tábla területén hatályban lévő azon törvényekre nézve is, a melyek a jelen rendelet I.-ő cikke értelmében, mint a törv. rendtartással nem ellenkezők, meg nem szüntettek.

XVII. cikk. A maros-vásárhelyi kir. ítélő tábla területén a jelen intézkedések a következő kiegészítéssel alkalmazandók:

1. a hol az 1868. LIV. törv.-cikk szolgabíró vagy esküdtet említ, ezalatt az egyes bíró értetik;

2. a közjegyzőség intézménye az eddigi hatáskörrel egyelőre fenhagyatik;

3. a folyamatban lévő hagyatéki tárgyalások az 1868. LIV. t.-cikk hatálybalépésével, az idézett tör-

vénycikk szabályai szerint lesznek folytatandók, a közjegyzők eddigi hatáskörének fenhagyásával;

4. a mezei rendőrségi ügyekre nézve, a törvényhozás további intézkedéseig a jelenleg fenálló törvény és eljárás tartatik fenn.

Nemzetjogi vizsgálódás

a semleges állam lobogójának jelentőségéről és a tengeri ostromzárlatról.

III.

(Vége.)

Mondók, hogy az ellenséges kikötők hadi ostromzárlásának az szokott természetes következménye lenni: *hogy az ostromzárló állam fegyverhatalmából származó területfenség jogánál fogva az ostromzár alatti kikötőket minden kereskedelmi összeköttetésektől elzárhatja.*

Kivételt engednek meg a hadakozó nemzetek ezen kikötőkben levő azor árukra nézve, melyeket a semleges lobogót viselő hajó, a foganatosított ostromzár előtt jogszerűen szerzett, — tulajdonképen jogérvényesen bevásárlott.

A nemzeteknek ezen ép oly méltányos — és igazságosnak mutakozó gyakorlata, voltaképen csalhatatlanul azon elvnek tiszteltetését tanusítja: hogy a *tényleges foganatosított ostromzár sujtó és aggasztó következményekkel — előbb szerzett vagyongjogokra viszható erővel ne birjon.*

És midőn a jog szempontjából kiindulva, merő vivmányának mondhatjuk a mai hadakozó népeknek ezen emberies magoktartását, annál inkább csudálkozhatunk azon, hogy újabb időben hangok hallatszanak, melyek az előbb említett szerzett áruk kivihetésére nézve nem ajánlják azok jogérvényesen történt bevásárlását a *foganatosított ostromzárlástól — mentesítés tekintetében mérvadó időpontul venni*, hanem erre nézve — a *hadüzenés napját* kívánják zsinórmértékül befogadni; de hogy ezen időszámításnál szinte ugy alkalmaztassanak az ostromzár következményei: hogy a már szerzett jogoknak sérthetlensége hasonlóan föntartassék.

Mindazonáltal ezen utóbbi nemzetközi jognézet és ezen elméletből származó következmények, nemcsak hogy nem állhatják ki az elméleti vizsgálódás bírálatát, de gyakorlati szempontból is föltétlenül mellőzendő és veszélyt hozó theoriának tarthatók.

Mert ha a *hadüzenés napjától* számittatnék a kikötői ostromzárlásnak *tényleges kezdőpontja*, akkor a hadüzenő állam: tetteges fegyverhatalmának gyakorlata nélkül is igényelhetne magának más országokban és a tengeren területi fenségjogot, mely ötet *fegyverhatalmának* eddigelé ismeretlen voltánál fogva sehogy sem illeti meg; ily képzelmes kikötői ostromzár merő guny volna a területi fenségjog megszerezhetésére, de annál is inkább annak tetteges foganatosítására nézve. De másrészt ily időszámított kikötői ostromzár végkép megsemmisíthetné a világkereskedést is; ez által tudniillik sokkal nagyobb kár és sérelem ejtetnék a nemzetközi kereskedésen, mint ezt a hadakozó nemzetek — időileges ellenséges voltuknál fogva is — eszközölni akarnák, sőt mint a háboru tulajdonképi céljából indokolni lehetne.

Mert ilyen állapotban a semlegesek áruinak szállítmánya iránt folytonos bizonytalanságban és félelemben tartathatnának, a mennyiben azokat folyvást azon alapos aggodalom gyötörhetné: *valjon nem fogja-e valamely hadüzenő állam hajóhada más tartomány felé menesztett áruszállítmányát letartóztatni, vagy mi több — elkobozni?*

A semlegesek ostromzár sértésének büntethető beszámítására megkivántatik a) a *(sértő) gonosz szándék*; és b) az azzal okozatos összefüggésben lévő *külső cselekvény*, mely a zársértés tulajdonképi jelenkezésében nyilvánul. Ily tetteges ostromzársértés maga után vonja a nemzetek mostani gyakorlata szerint: a *semleges lobogót viselő hajónak kérelhetetlen megbüntetését*. E tekintetben pedig következő kikötői zársértéseket különböztethetünk meg, melyek miatt *mind a járművek, mind pedig az azon levő áruk elkobozása bekövetkezik*:

a) ha a semleges hajó a zárolt kikötőhöz közeledvén, daczára annak, hogy a kikötői zárról, — a zárvonaltól részéről — *különös értesítést* nyert, és ha így szántszándékosan és *ismételve* törekszik a környezett vonalon keresztül hatni, *hogy a zárt kikötőbe bejuthasson*;

b) ha az ostromzárlandó kikötőben tartózkodó semleges hajó oly árukkal rakodik meg, melyeket a semleges alattvaló — *már a tettegesen foganatosított zár után szerzett meg jogérvényesen*, — és ha ezen szállítmánnyal az elzárolt kikötőből *erőnek erejével kiindulni törekszik*;

c) ha a semleges hajó *éjjel* vagy a *zárvonaltól kikerülésével*, vagy a zárló részéről történt figyelmeztetés után már-már alkalmazott *tetteges akadályoztatásuk* ellenére a *kikötőbe nyomulni*, vagy onnét távozni törekszik.

A nemzetek ezen gonosz szándéku külselekvényekben hajó- és árukobzással fenyegethető ostromzársértést találják, — *mi fenyegetést általában, mint hadikényszer szert indokolni is lehet*. Indokolható pedig e kényszeralkalmazás azért, mert a zárló hatalmasság fegyverhatalmából származó és tettegesen kezelhető *souverain jogánál* fogva a kérdésben levő elzárt kikötőre s a területre vonatkozó fenségjogot ugy gyakorolhatja, mint a kikötő területének *törvényes fejedelme*; következésképp hadakozási céljának biztos elérése miatt a dugáros kereskedést is megtilthatja; megtilthatja pedig nemcsak a kikötő területén *állandóan és rendszeren lakóknak*, hanem *bármely idegen, semleges állam ott tartózkodó alattvalóinak*.

Ezen területi fenségjogra alapítható a dugaruság miatti vagyoneklobzás, mindazonáltal ez is csak a jogos ság kerete közt védhető; azért megkivántatik az előbb jelzett elkobzási czimeknél az,

a) hogy a semleges hajó a *zársértő (tilos) cselekvénnyel in flagranti rajtérített*; és

b) hogy az, a netalán sikerült eltávozása (azaz: kiindulása) után — közvetlen és szakadatlan üldöztetésében — a *szabad tengeren eléretett*; vagy a zárt kikötőbe való behatolás esetére, a kikötőnek történt ostrombevetele után, *ott feltaláltatott légyen*.

A midőn pedig a semleges hajó egy környezett és ostromzárlott kikötőhöz közelednék, a *nélkül, hogy ebbeli közeledése gonoszszándéku zársértés jellegét viselné*, midőn tehát a közeledés maga merő szükség vagy *vétlen védelemben történik*, ezen esetben a nemzetek közti harcviszonynak fönnlétezése mellett is — ily hajó a semlegesség megsértésének beszámítása alá soha sem kerülhet. Az európai nemzetek e tekintetben következő elvekhez látszanak ragaszkodni:

a) Ha egy semleges jármű *szélvész* által egy ostromzárolt kikötő felé hajtatik; vagy ha ez *hajócsonkítás* (sérülés), avagy *élelemszerek hiánya* miatt kényszerül oltalmat és segédelmet keresni, ez esetben, a mennyiben a zárló a zárvonalon a semlegesnek a szükséges segédelmet vagy orvoslatot a szabad tengeren nem nyújthatja, — a semleges hajónak e célból az elzárt kikötőbe akadálytalan bejárás megengedettik.

b) Ha a zárvonaltól közeledett semleges hajónak sérülése ol. nagy, hogy annak teljes, vagy használható

állapotbai való tétele az egész szállítmánynak kirakodását teszi szükségessé, akkor a semleges hajónak megengedték, hogy szállítmányát, a mennyiben ez hadtilos árukból állana, mely semleges- vagy szövetségesnek volt volna juttatandó, — valamely záró hajóra rakhassa addig, míg a megsérült jármű a kikötőben helyreállítatik, a midőn az áru továbbszállítása elé mi akadály sem tétetik.

A mennyiben pedig ez esetben a semleges hajó általános hadtilos árukkal megrakva találtatnék, melyek világosan az ellenség segélyezésére vannak: akkor a jármű ugyan letartóztathatik, de semmikép el nem koboztathatik; mert a hajónak kézrekerülése nem a vezénylet szántszándékos cselekvényéből, hanem a legyőzhetlen elemek vagy véghetetlen szükség közreműködéséből származik.

c) Ha a járműnek javítási költségei a hajóvezetőnek máskülönbösen hitelesen bebizonyított pénztelensége miatt csakis a szabadáru szállítmánya eladásából fedezhető, az esetben ezen szükséges kiadásnak fedezéséig — ily szállítmány egy részének elárúsítása megengedtetik. De mindezen esetekben csak akkor engedtetik meg megint a semleges hajóknak a környezett kikötőből való szabad eltávozás, ha az, a neki nyújtott rendkívüli kedvezményekre méltónak, és magát a zársértésben bűnösnek nem mutatta; mert ha csakugyan zársértés miatt vádoltathatnék, ez esetben a kérdéses hajó a kiindulásnál szabad beköltözése daczára — kiméletlenül elkoboztathatnék; vagy a kikötőnek netalán történendő ostrom-bevétele után — lefoglaltathatnék.

A kikötői ostromzárnak megszüntetése akkor áll be, midőn az eszközök, melyek által az ostromzár tetteleg foganatosított, — tehát tulajdonképen a környező hajóhaderő, és illetőleg az esetlegesen a szárazon felállított ostromütegek eltávolítottak.

A gyakorlatban felette ingatagnak mutatkozik „a kikötőt környező haderő eltávolítása” iránti felfogás, miért is a nemzetek közt e tekintetben felette szétágazik a gyakorlat.

Az angolok a környezéssel történt felhagyást csak akkor ismerik el olyannak, ha a környező haderő — az ellenséges megtámadásnak ellent nem állhatván, — távozni kénytelenített, avagy ha önként hagy fel a zárlással; e szerint a szélvész vagy pedig a hadi hajók javítása céljából okozott tetteleg, de akaratellenes eltávozás nem tekintetik az ostromzár megszüntetésének.

Ezen felfogástól teljesen eltér a többi európai nemzetek gyakorlata, sőt az egyesült amerikai államok az 1863. évben törvényként kibocsátott hadi codexének szabványa is; mert ezen népek gyakorlata szerint a kikötői ostromzár felhagyása tekintetében egyes egyedül a környezést gyakorolható haderőnek eltávozása vétetik ismérvül, — a távozást előidéző okokra nem vétetvén tekintet.

Angolországnak praxisa tehát itt is tanúsítja magatartásának szűkkeblűségét. Hisz az ostromzárlat oly hadviselési kényszer eszköz, mely csak tettelegesen nyilvánulhatván, és mely mint olyan nemcsak az elzárt kikötőt, hanem a hadszükség parancsánál fogva a semleges államok kereskedését is érezhetőleg károsíthatja. A semlegesek csak a kikötőnek tettelegesen környezése által vehetik tudomásul a reájok nézve kötelező távozást, őket sehogy sem kötelezheti a zárlat iránt eszközölt pusztá diplomatiailag közlés, — mely talán tettelegesen zárlattal soha sem párosíttatik. Az ostromzárlatra nézve döntő s egyedüli ismérv a kikötő elleni fegyverhatalomnak tettelegesen alkalmazása; ez azon tényleges állapot, melyből a területi fenségjog s az ebből folyó ostromzárlás is egyedül leszármaztatható. És így, ha itt is helyeselnők az angol felfogást, akkor hasonlóképpen szoros

következetességgel azt kellene kijelentenünk, hogy a kikötői ostromzár pusztá rendelet által (mint papirzár) is joghatályos, valamint másodsor azt is: hogy a kikötői zár mindaddig jogérvényesen alkalmazható, míg az arról diplomatiailag közlés megtörtént, habár a tettelegesen kikötői környezés fel is hagyatott; már pedig ezt az ostromzár lényegével és a harczenyyszernek fogalmával összeegyeztetni egyáltalában nem lehet.

Az európai nemzetek újabb időben a kikötői hadi ostromzár mellett még békezárakat is hoztak alkalmazásba. A kikötői békezár akkor alkalmaztatik, ha egy állam egy másik állam által megtagadott elégtételnél, ezen enyhébb kényszernek alkalmazásával az elégtételt kieszközölendők gondolja.

A békezár mint legigazságtalanabb kényszer mód heves megtámadásoknak van kitéve. S pedig azért: mert egyrészt az állítatik, hogy ezen eljárás által az erősebb hatalmasság mindig fogja a gyöngébbet zárolhatni, és ezen pressio által természetesen a gyöngébb hatalmasságok folytonos engedékenységre íteltetnek el a nagyobb hatalmasságok legigazságtalanabb követelményeik ellenében, — mi a souverainitás teljes lealáztatásával szokott karöltve járni. De e mellett a legigazságtalanabb károsításoknak tevék ki a semlegesek is. A semlegesek tudniillik nemzetek közti nagyobb ellenségeskedések nélkül gyakran a nagyobb hatalmasságok pusztán szeszélye miatt a legjelentékenyebb világpiacokon való kereskedéstől elűtethetnek a nélkül, hogy a békezár alapjául szolgáló vitakérdés irányában kellő állást vehetnének.

Ha az eddig alkalmazott békezárak figyelemmel kísértetnek, ugyanis a békezár, melyet Francia-, Angol- és Oroszország a görögök szabadságharca alatt 1827. évben Törökországnak görögökre kikötőire a törökök számára szükséges hadsegédszerek beküldésének megakadályoztatása végett alkalmazott; még Franciaországnak 1838. évben Mexico elleni békezárlása, — mely francia alattvalók némely követeléseik miatt foganatosított; vagy Franciaországnak 1831. évben Portugal elleni, Angolországnak 1836. évben Uj-Granada elleni, vagy az angol és francia államok egyesült hajóhada által 1838. évtől kezdve dél-amerikai argentin köztársaság ellen majdnem 10 évig fentartott békezárakat, mely utóbbinál a semlegesek formázerint, diplomatiailag tudósítottak: — úgy meg kell vallanunk, hogy a békezár által a semlegesek mégis sokkal csekélyebb módon károsíttatnak kereskedésükben, mint a formázerinti, voltaképi hadüzenések által; mert így csak az elzárt kikötőtől távolíttatnak el a semlegesek, holott egyéb kereskedések akár miféle árukkal akadálytalanul folytathatnak. De másrészt is, ha a békezárólt állam az imént elviselhetlen békezáralt túrni nem akarja, avagy igazságtalanak tartja a záró hatalmasság követelményét: úgy nyitva áll a gyöngébb hatalmasságnak is vagy diplomatiailag kiegyenlítés által a tovább tűrhetlen állapotot felfüggesztetni, vagy szövetségesekkel egyesülve a békezáró hatalmasság ellen nyílt harcra kelni.

A békezár minden esetre enyhébb és csekélyebb rossz, — a teljes hadakozásnál úgy a közvetlen érdekelt államok, mint a semlegesekre nézve is. És így, ha ezen enyhébb kényszernek alkalmazásával csakugyan kikerülthetnek államok közt a nyílt és nyers hadakozás: akkor ezen tizenkilencedik századnak feltalált békés-hadi kíségtében új, de egyszersmind helyes orvosszert lelhetünk állami vitás kérdések elintézésére; mert egyrészt: ezen eljárás erélyesebb kényszereszközökből áll, mint az államok közt használtatni szokott diplomatiailag tollharcz, s másrészt enyhébb eszköz, mint az államok

közt más különben kitörhető nyílt hadakozás igényelte véráldozatok.

Dr. DEGEN GUSZTÁV,
pozsonyi kir. akadémiai nyilv. rendes jogtanár.

Pénzügyi törvényszékek.

I.

Azon egyszerű államháztartás, melyet Magyarország 1848-ig más országok és államokhoz képest élvezett, mondhatni, hogy egy maroknyi törvénnyel megelégedett. Tanúsítják ezt a törvénytárban itt-ott felmerülő törvények, melyek az adó, harminczad és sóregál körül forognak, valamint az ezek és hasonlókra vonatkozó legf. és kormányzéki rendeletek, jelesen pedig az 1788-ki harminczadi rendtartás és az 1842-ki harminczadi utasítás; bár e két utóbbinak újabb szabályozása az 1791. 67. t. cikk által elrendeltetett, és a kereskedelmi ügyek körül fáradozott országos küldöttség által munkába is vétetett, azonban e munkát az 1825-diki országgyűlésről elmaradván, csak mint történeti adat maradt fenn az utókor számára.

Az 1848-diki átalakulási viszonyok a közigazgatás minden ágait felkarolván, államháztartási rendszerünket is új szervezés alá vonták; de eme szervezés az egész átalakítási építménnyel együtt az 1849-ki gyászos események által halomra döntetett.

Az 1850-dik év, mely a hatalomnak polgári élet minden ágaiba mélyen beható intézkedésekben bő termésre mutat: hozta meg a birodalmi pénzügy ama szövevényes rendszerét, mely alatt hazánknak máig és ki tudja még meddig! nyögnie jutott.

A nézpontok, melyekből a hatalom közegei indulnak gyökeres reformjaik megválasztásában, és az érvek, melyekkel azokat támogatni, s azok czélszerűsége, sőt szüksége felől meggyőződést eszközölni erőlködtek: a birodalmi kormánylap 1850-dik évi folyamához csatolt ugynevezett: „*Beilage Heft*”-ekben bőven olvashatók.

Ezeket bírálni és fejtegetni más utra tartozik. Mi annak megjegyzése mellett, hogy az ott olvasható ministeri előterjesztményekben kilátásba helyezett rózsaszínű reményeket az eredmények végkép elítélték, — csak azon bevégzett tényekre szorítkozunk, melyek ezen értekezésünk címében felvett célra határozó befolyással bírnak.

A birodalmi államszervezetben mindenekelőtt és felett előtérbe állított a birodalom egysége; és ennek alapján a birodalmi alkotmány 7. §-a szerint elhatározott, hogy az egész birodalom egy vám- és kereskedelmi területet képezzen, és a vámközök, hol azok a birodalom egyes részeit egymástól elválasztották, mielőbb megszüntetessenek.

E szerint azon elvet kellett keresztül vinni, hogy a birodalom egyes részei és lakosai kötelesek a birodalom közös terheinek viselésében részt venni; és ezen elvnek teljes és kivételt nem ismerő foganatosítása nélkül sem a mindnyájuk egyenjogosítása mint életképes igazság nem valósulhat, sem a birodalom azon belső erőt nem képes kifejteni, mely mérhetlen segélyforrásaiban rejlik.

E czélt szem előtt tartva, hogy a vámközvonalon túl eső részekben az egyenes adó minden kivétel nélkül, valamint a jövedelmi adó behozassék, és a földadórendszer a már megállapított elvekhez képest ideiglenesen életbeléptethessék; azon 200 mfdnyi hosszúságú vámvonalnak, mely a sz. korona országait a birodalomnak a külfölddel közös vámterületbe tartozó részétől elválasztá, meg kell szűnnie.

Az 1850. június 1-ről kelt eme pénzügyminiszteri előterjesztésre ugyanazon év és hó 7-ki legf. rendelet

által ezen vámvonal ugyanazon évi octoberhó 1-től megszüntetett; e vonalon tehát a be- és kiviteli vámok és harminczadok eltöröltettek; egyedül a só és dohányra nézve ideiglenesen fentartatván.

Az idézett miniszteri előterjesztésben, (mely az említett „*Beilage Heft*” 18-ik számában olvasható) elmondatik: hogy megtétettek az előkészületek a közvetett adók behozására is, melyek által az egyenlőtlenség a közteherviselésben és ezzel együtt a vámsorompóknak, mint a belforgalom akadályainak eltörlése pótoltatik.

Az 1850. február 9-ki legf. rendelet által az átvizsgált bélyeg és díjszabályzat helybenhagyatván, ugyanazon évi aug. 2-ről kelt legf. rendelet által a *bélyeg* és *illetékek* 1850. november 1-től életbeléptetettek. (*Beilage Heft* 2. 39.)

A *játék kártyák, naptárak, külföldi hírlapok és a hirdetmények*től járó illetékek a birodalom egész területén behozattak az 1850. szept. 6-diki legf. rendelet által. (*Beilage Heft* 42. sz.)

A *fogyasztási adót* meghozta az 1850. szept. 29-ki legf. rendelet, u. a. évi october 1-től kezdve. (55. sz.)

A *dohányegyedáruság* az 1851. márczius 1-től életbeléptetve, behozatott az 1850. nov. 29-ki legf. rendelet által. (60. sz.)

Az 1850-dik évet követő további években a közvetett, valamint az egyenes adók iránt kibocsátott újabb és újabb rendeletek felsorolásával, az azokon történt változtatások ismertetésével az olvasót csak untatnók; és miután ezek ismertetése amugy is az adók történetébe vág, azt tehát mellőzve, itt egyelőre csak azt jegyezzük meg, hogy a hatalom korszakában behozott adó- és pénzügyi rendszer az octoberi diploma által sem változtatott meg, és e szerint maradtunk az 1865/7-diki, illetőleg 1868-diki országgyűlésig, kivéve, hogy e tárgyban újabb intézkedések, — melyek azonban a lényegben nem változtattak, — visszaállított főkormányzéskéink befolyásával történtek.

Az említett pénzügyi rendszer tárgyainak főszámai:

1. *Az egyenes adók*; ezek: a föld-, ház, személyes kereseti- és jövedelmi adók.
2. *A jövedékek*; ezek: a só, lotto, fémjelzési, dohány, pósta, vám és puskaapor.
3. *Fogyasztási adók*; ezek: a szesz-, bor- és hús-, sör- és cukoradó.
4. *Illetékek*; ezek: a bélyeg, ezt pótló illetékek, százalékok s a díjak.

Mindezekről egyenkint számos rendelet intezkedtek az azok ellen elkövetett áthágások büntetése tekintetében, ugy anyagi, valamint alaki jogi szempontból; különösen pedig alaki tekintetben, vagyis az eljárást illetőleg zsinórmértékül szolgált az 1835. július hó 11-ik napján közzétett, és 1836. ápril hó 1-től kezdve életbeléptetett „*Büntető törvény a jövedéki kihágások tárgyában*, mely két részre oszlik; az első rész a jövedéki kihágásokat s a büntetéseket foglalja magában 498. §-ban; a második rész pedig az eljárást. E büntető törvény szerint ítéltettek el a jövedéki áthágások az örökös tartományokban 1850-ig; és ez idő óta a magyar sz. korona alá tartozó országokban is, azon megjegyzéssel, hogy az itt világosan hatályba nem léptetett, hanem a gyakorlatban — hozzá véve a számos módosító rendeleteket követtetett; és ezen büntető törvény 1856-ban egész kiterjedésében magyar nyelvre is lefordított és életbe léptetni szándékolatott, de e szándék kivitele elmaradt. Maga a törvény azonban 1856-ban a bécsi udv. és állad. nyomdából kiadatott. Magyarországon pedig és a kapcsolott részekben az 1850. év előtt fennállott harminczad, só, salétrom, jövedékre nézve, az 1788-ki harminczadi

rendtartás és az 1842-ki harminczadi utasítás szolgált zsinórmértékül, ezt követte a m. kir. udv. kamara, mely a harminczadi áthágások felett itélni hivatva volt; szem előtt tartva azon kevés törvényt is, mely a törvénytárban a harminczad és só, salétrom iránt olvasható.

Az örökös. tartományokban, valamint 1850 után hazánkban is a jövedéki áthágások felett a kerületi és országos pénzügyi igazgatóságok ítéltek mindazon esetekben, melyekben az 1851-dik évi rendeletben (l. pénzügyi rendelet gyűjteménye 643. lap 461. sz.) a pénzügyi igazgatóságoknak engedett hatáskör szerint a panaszlott a büntető eljárástól való feloldás kedvezményében nem részesítettett. Erről azonban még alább is lesz említés.

(Folytatása következik.)

Ipar-állapotok és ipartörvény.

(Vége.)

Az iparszabadság rögtönzött kimondása 1859-ben egészen méltó volt az akkori kormányhoz, mely a legbotrányosabb visszaéléseket vagy tévedéseket tudományos elvek érdekében követte el. Olvasták, hogy Amerikában, Angliában, Franciaországban és Belgiumban mennyire haladt az ipar, — tehát *olcsón*, egy ipar-rend által akarták utól érni a külföld óriási előhaladását.

De nem jutott eszükbe, vagy nem akart eszükbe jutni, hogy ott mennyit áldoznak a kormányok, hatóságok és egyesek az iparos osztály képző intézeteire, hogy maga Páris városa néhány év óta 800,000 frankot költött csak rajziskolákra, míg nálunk a legkisebb áldozat sem történt azelőtt és nem történik most sem.

Hogy mindazáltal vannak értelmes, derék iparosaink, kik hazánk dicsőségére válnak, — az igaz; de ezek az uralkodó viszonyok *daczára* lettek azzá, a mik; mert osztályunk, végkép magára hagyatva csak természetes eszének és többnyire külföldön tett tapasztalásainak köszönheti előremenetelét . . . Tettek milliókra menő alapítványokat itt is eleget — de az ipartanodákra vagy más ily intézetekre, melyek által az ipar előhaladt volna, s a nemzet milliókkal meggazdagodott volna, senkinek sem jutott eszébe alapítványokat tenni. És egy ily borzasztó mulasztást egynehány száraz paragrafussal akartak helyreütni. Minden tévedés megboszulja magát; azon paragrafusok, melyek az ipar előmozdítására voltak szánva, a több századok óta magára hagyott készületlen iparos osztálynak egy nagy részét néhány pénzes vállalkozónak és kereskedőnek dobták oda áldozatul, hogy ezek őket napszámosokká, rabszolgákká tehessék.

Epen azon okból fogva, mivel az iparosok nagyrészt nem bírtak oly ismeretekkel, mint a szabad iparos külföld iparosai, az iparnak szolgáló pénzügyi intézetek sem jöhettek létre. Az iparos e tekintetben is teljesen magára volt hagyatva. Az államadósságok folytonos emelkedése által aranytalanná fokozódott nagy adók, és több rossz év, különösen az 1863-ik szűk esztendő az iparos osztály elszegényedését idézte elő, s minthogy igen sokan mindenüket megemészhették, szükségleteiket a kisebb kereskedőktől második, sőt harmadik kézből kényszerültek megvenni.

A pénzes emberek különösen kis városokban különféle nyers anyagokkal kereskednek; ha rosszul megy a mesterség, a kereskedő, ki eddig a mesterséghez való anyaggal üzérkedett, a mesterembernek hitelt nyit. A mely perczben azonban a hitelező akarja, ő is iparossá lehet, a nélkül, hogy az ipart valaha tanulta volna, s a neki adós, tőle függő iparosokat a maga részére dolgoztathatja, mintegy napszámosává teheti. Így lesz a posztókereskedőből szabó, a nyersbőr-kereskedőből tímár, a deszkakereskedőből asztalos, stb. s az egyoldalú képzett

csendes iparosból családostól együtt napszámos . . Ez a sok évi fáradság jutalma! Tudok esetet, midőn egyes mesteremberek a hitel megtagadása miatt rövid idő alatt annyira jöttek, hogy ugyszólván az egész czéh kénytelen a pénzes kereskedőnek napszámba dolgozni. — Igen jól tudom én azt, hogy ezen bajokat megszüntetni nem egy könnyű, de legalább kívánatosnak tartom, hogy ezen viszonyokat olyan *bajnak ismerjük* el, melynek megszüntetése nélkül az iparos osztály hivatásának megfelelő helyet sohasem fog a társadalomban elfoglalhatni, s ennél fogva a szabad ipar egyik legfőbb célja sohasem lesz elérhető. Ha ezt elismertük, akkor nem lesz nehéz a nemzetgazdasági tudomány utmutatása szerint az ellenszert is megtalálni.

A mi a fiatalabb iparos nemzedéket illeti, ezekre nézve az iparszabadság még károsabb befolyást gyakorolt mint a mesterekre nézve, mert minden előkészület nélkül az iparos pályára lépén, soha sem lehetnek versenyképesekké. Soha sem szabad felejtenuk azon szomorú, de való tény, hogy kellő számú ipartanodákról nálunk szó sincs, sőt sok helyütt még vasárnapi iskolák sincsenek, hogy a fiatalság végkép magára levén hagyatva, senkitől sem tanulhatja meg, hogy mi egy iparos, mely helyet foglal el a nemzet életében, mit kell tennie, hogy a nemzet várakozásának megfelelően, szóval mivel tartozik egy polgár saját magának és hazájának.

Tagadhatatlan, hogy a helytelenül alkalmazott iparszabadság elsatnyult gyümölcsöket termelt hazánkban.

Meglehet, hogy a vállalkozók, kereskedők és iparosok versenye olcsóságot eredményezett, de egyuttal rossz minőségű munkát, értetlen kontárokat hozott létre.

Ezért kívánom, hogy szabad iparnak alapot teremtsünk; szükségesnek tartom a kormány részéről nagyobb számú népiskolák és ipartanodák létrehozását, mert hiszen ideje volna már a tizenkilenczedik században, hogy az iparos osztály fejlesztésére ne csak jószándék és pusztá rendelet — hanem nagyobb gond és költség fordítottassék, mert ezt az iparosztály megvárhatja és követelheti. Tartozik ezzel a nemzet magának, ha szellemileg és anyagilag haladni kíván, és az ipar terén a külföld előtt pirulni nem akar.

A szabadipar azt követeli, hogy az egyesek — tekintetbe véve az ország sorsát, — hazafiúi kötelességüknek tartanak már, nemcsak a külföld virágzó állapotját bámulni és arra százezreket elkölteni, hanem igyekezzenek minél többet tenni: minél több hitelintézetet létrehozni, hogy az iparosztály az uzsorások körmeiből kiszabadulhasson.

Végre a korlátlan iparszabadságot megelőzőleg még néhány évig szabad *ipar-törvényre* van szükségünk, mely a czélnek minden irányban megfelelő legyen.

A mi az egyes szabályokat illeti, azokba nem bocsátkozom: czélom csak az volt, hogy a kézműipar és iparosainak állását megismertessem, s a törvény egyikét fő irányát kijelöljem.

Azt hiszem, be fogja látni mindenki, hogy a kontár mesterember megrontja először a megrendelőt, azután üzlettársait, végre saját magát családjával.

Az iparrendezés első feladata tehát: hogy iskolákat kell felállítani, és e tekintetben a legszigorubb rendelet életbeléptetni, mert a nélkül minden igyekezetünk, törvényhozásunk, nem lesz egyéb, mint jószándék, de tehetetlen írott malaszt.

Mindaddig, míg újabb hasznos intézkedések nem fognak történni, és az ország viszonya is figyelembe nem vétetik, addig a korlátlan szabadipar *nem áldás, csak átok hazánkra*, már pedig szabadipar nélkül szintén nem haladhatunk.

(A. É.)

Gyilkossági eset.

Ezen eset közlésével czélul tüzttem kimásokat is arra buzditani, hogy jogesetek tudományos előadása által a jogtudomány körét felvilágosítani, bővíteni, s az örök igazság elveivel összhangzásba hozni igyekezzenek; mely czél, hogy valósuljon, a tudománynak, és különösen a honi jogtudománynak érdekében óhajtom és reméllem.

Tagadhatlan, hogy valamint a gyakorlat általában, úgy különösen a joggyakorlat elmélet nélkül alap nélküli valami, és biztos irányadó hiányában szünteleni tévedésnek, tapogatódzásnak van ki téve. Csak ott lehet alapos, rendszeres és az emberiség czéljával megegyező haladást a jogtudományban is remélni, hol az igaz öntudatos elvekből indulván, mintegy kiegészítő része a nagy tudományosságnak; és ennek összes rendszerével kapcsolatban, s azt kellőleg kiegészítve halad az emberiségnek végczélja felé. Hol a jogtudomány mint a tudományosságnak nagy egészétől elkülönült rész tekintetik, és az nem igyekszik az erkölcsösség, jogosság az előre haladt ipar és közforgalom s egyéb emberi foglalkozások kívánatainak megfelelni: ott a jogtudománynak mozgalmait csak látszólagos haladás, valóban pedig megállapodás, vagy inkább a mennyire az emberiség egyebekbeni előhaladását párhuzamosan nem követi, hátramaradás, pangás.

Tagadhatatlan azonban az is, hogy a gyakorlat nemcsak czélja, hanem nélkülözhetlen tényezője is a jogtudomány haladásának; mert valamint az észlelet általában egyik fő forrása minden tudományosságnak, anyagot nyújtván nemcsak az elméletnek, hanem egyszersmind annak próba köveül szolgálván, a mennyire az elméletnek igaz vagy hamis voltát, tökélyeit, vagy hiányait kimutatja; úgy különösen a joggyakorlat feltünteti a szükséges törvényeknek hiányát, a már létezőknek tökéletességét, az ezek alkalmazásánál nehézségeket, s így okot szolgáltat a még hiányzó törvényeknek hozatalára, a fennlévőknek pedig javítására; s ennél fogva csak ott remélhetni a jogtudományban is üdvös haladást, hol az elmélet a gyakorlattal karöltve jár, és azok egymásnak költsönös kalauzul, tanácsadónak szolgálnak.

A mondottak szerint már gyanítható a jogesetek tudományos előadásának haszna, a mennyiben t. i. az alkalmat és okot nyújt nemcsak az érvényes törvények és joggyakorlat előnyeinek vagy hiányainak kimutatására, hanem egyszersmind a jogi intézkedésekkel kapcsolatban levő egyéb emberi dolgoknak, és viszonyoknak megbíráására is.

A honi jogtudomány érdekében óhajtható tehát, hogy nálunk is mint külföldön a bíróságoknál alkalmazottak, a mennyire hivatalos foglalkozásaik engedik, a jogirodalom terén is működjenek és hosszas, bő gyakorlat által tisztult alapos ismereteiket a jogtudománynak kétségtelen hasznára és előmenetelére közzé tenni sziveskedjenek.

Értekezésemnek tárgyát illetőleg némi igazolásomul hivatkozom az előbbre haladott külföldnek példájára, hol mint polgári, mint büntető érdekeseb esetek kitűnő jogtudósok által közzé tétetni szoktak. Szabad legyen többek közül különösen megemlítenem, a francia *Pitavalt*, ki érdekeseb bűnvádi eseteknek közlése által a jogtudománynak ez ágában irányadónak mutatkozott, és kiérdemelte azt, hogy hasonló esetek gyűjteménye az ő neve után czimzett folyóiratban adatott ki, különösen Hitzig és Hering által Lipcsében; legyen szabad megemlítenem a nagy tekintélyű német jogtudóst *Feuerbachot*, ki több jeles munkái közt egy ily czimű: „Aktenmäßige Darstellung merkwürdiger Verbrechen, 3-te Auflage. Mit einer Einleitung von Dr. C. J. A. Mittermayer. Frankfurt am M. 1849.“, több kiadásban megjelent, igen tanulságos munkát készített; melyhez bevezetést írni *Mittermayer* az ismeretes, híres jogtudós sem találta tekintélyét kisebbitőnek.

Legyen szabad még igazolásomul a most nevezett jogtudós által az említett bevezetésben mondottakat idéznem. Ugyan is megjegyzi *Mittermayer*, hogy minden ítéletben, melyben valamely büntettnak betudhatása kimondatik, egyszersmind nyilatkozat foglaltatik a cselekvőnek lelki állapotáról és arról, hogy a cselekvő másként cselekedhetett, a törvény rendeletét követhette volna, és éppen azért büntetvéért felelősnek tekintethető.

Midőn a törvényhozó a törvénykönyvben szabályokat állít a betudhatásról, és a felmentő okokról, a betudhatásnak egy fő elvből indul ki, ő az akarat szabadságát, mint az embernek alapvető-jogát feltételezi, magát a cselekvőnek helyzetébe gondolja, s bírálja ama különféle befolyásokat, és állapot-

tokat, melyek az ember elhatározására hatnak, és a büntető törvény elleni tetteket előidézik; vizsgálja továbbá, mily állapotok, mely feltételek közt gyakorolnak az emberre hatást, és a betudhatást mennyire szüntetik meg. Nehéz feladata van az oly törvényhozónak, ki a betudhatás feltételeit a törvénykönyvben felállítani akarja.

E nehéz munkában, folytatja *Mittermayer*, a törvényhozónak leggazdagabb anyagot nyújt a bűneseteknek tanulmányozása. Feltárva áll előtte az emberi élet nagy festvénye, látja az embert, kire törvényeit számítja cselekvényeiben; megismeri a módokat, melyek szerint az emberek czéljaik elnyerésére működnek, és melyekre ő előbb nem gondolt; látja a cselekvőket oly indokok által indítatva, melyeket előbb nem gyanított, büntettek okaiul oly viszonyokat és állapotokat ismer meg, miknek előidézője maga a törvényhozó; nem hunyhatja be szemét a nemzetiégi előtételek befolyása előtt, melyeknek uralma a nép fogalmait a jogról és jogtalanról meghomályosítja, és tévutra vezeti, ki taníttatik ama tévedés iránt, melynek a törvényhozó gyakran hódol, mintha t. i. azok, kik büntetést követnek el, előre megfontolnák az elkövetendő tett mellett és ellen harczoló okokat, holott gyakran a bűnösök a rögtön támadt inger által indítatnak a bűnös határozatra.

A bűnesetek tanulmányozása által ismeri meg leginkább a törvényhozó, hogy a büntettek betudhatásáról fogalmait gyakran egyoldalúak, és kísérletei, a törvénykönyvben kimondott általános elvek által a bírónak biztosan vezető szabályokat adni, valamint igyekezete, a törvényben a betudás megszűnésének minden okait kimerítőleg előadni, a lelki állapotok körül tett és fáradszónak előre haladó észleletek által nyert ismereteknek végtelen sokféleségén és tartalmán hajótörést szenvednek.

A történet helye Zemlénmegeje éjszaki részén fekvő Ulitskriva. A főszereplők Turok György ulitskrivai görög nem egyesült lelkész, ennek neje Lejko Johanna, kik egyszersmind vádlottak, és a meggyilkolt Székelyi István mérnök.

Az eset magában, vagyis annak tárgyi tényálladéka a következő: 1860. évi szept. 14. napján reggeli 8 óra tájban a lelkész töltött kétsővű puskával, melynek egyik csőve futóval, a másik seréttel mindig töltve volt, felfegyverezve, neje társaságában lakáról elindulván, Székelyi István mérnöknek az uraság házában levő lakásához ment, hol több helységbeli gazda a biróval összegyűlekezve, mérés végett a mérnökre vártak, ki a szobában nyitott ablaknál s ajtónál öltözködött. A lelkész az utcán a nyitott ablak előtt nejevel megállván, a mérnököt megszólította, ennek szemére vetvén, hogy miért nem jött reggelizni, és hogy megmondta neki, miszerint falujából távozzék el, miközben a lelkész a mérnököt kutyának nevezte. Ezt hallván a lelkész, legközelebb álló Szidor helységbíró, ahhoz közeledett, és látván, hogy a lelkész puskájával a nyitott ablak irányában a mérnökre czélez, és hogy már e szavak mondása közben „mindjárt megöllek“: a puska kakasát is felhuzni akarja, a bekövetkező sérelmet akadályozandó, a lelkész puskáját két kezével megragadta s töle elvenni törekedett. A lelkész azonban puskáját elvétenni nem engedvén, a puska egyrészlőli elvétele, másrészlőli megtartása végett a biró és lelkész oly erőszakosan viaskodtak, hogy a biró a puskát földig lehuzta, és e közbe le is térdelt. Ezután a lelkész neje a férjével viaskodó birót nyakánál mindkét kezével megragadta, s e szavak mondása közt: hadd löjjön, hadd löjjön: Tamás tanúsága szerint „hadd ölje meg a kutyát“ — a birót fojtogatta, és mint ez vallomásában mondja, őt, erős 40 éves embert nyakánál, a lelkészről oly erősen tartotta, mint a farkas. A biró e magtamadás folytán a puskát kezéből kibocsátani volt kénytelen, miután a lelkész a puskával hirtelen a pitvarba szaladt, a biró pedig hamar egymásután két lövést hallott. A lelkészné a birót kéréseire sem eresztette el, mondván „hadd löjje meg, hadd löjje meg“ és csak a lövések után bocsájtotta azt el. A bírónak szabadon bocsájtása után a lelkészné azonnal a mérnök szobájába futott, és midőn a biró később oda ment a lelkész már kijött a szobából, hol Székelyi a földön holtan feküdt.

A borzasztó tettnek megtörténte után a lelkész és neje visszamentek lakásukba. Az 1860-ki szept. 16-án felvett bonczolási jegyzőkönyv szerint Székelyi hulláján két lövésnek nyomai látszottak; az egyik lövés seréttel történt, és Székelyit előlről baloldalon a 4-ik bordánál találta, és vízirányosan haladván a testben, a szívet és tüdőt nemcsak a kilövött serétek, hanem az oldalbordának behatott töredékei által is sértette, s azonnali halált okozott; a másik lövés golyóval történt és ez Székelyit szintén elől baloldalon a 7-ik bordánál érte, és hátul a 11-ik bordánál jött ki, s így a hullát felülről lefelé futotta át.

A lövések irányából kitetszik, hogy azok nem egyszerre történtek, mert ez esetben mind a serétek, mind pedig a golyó ugyanegy irányban hatottak volna a testbe: történtek tehát a bonczolási észleletek szerint, és a tanuk vallomásaival megegyezően egymásután, és pedig első lövésnek tekinthető a testben vízirányosan ható, szívet és tüdőt sejtő, közvetlenül halálos sérételi lövés, mely Székelyit még álltában találta; a második lövésnek tartható pedig a golyóval történt, a testbe felülről lefelé ható lövés, mely Székelyit akkor találta, midőn az már az első halálos lövés következtében a földön feküdt. E második lövést az orvosok csak közvetve mondják halálosnak, a mennyiben az, a bekövetkezendő lob, genyedés és fenésedés által legfeljebb két nap alatt okozott volna halált.

E rendkívüli borzasztó tettet mintegy magától feltolako-dik a kérdés? — mi lehetett oka annak, hogy az alsóbb műveltség állapotából kiemelkedett lelkész, kinek egyszersmind hivatala a népek jó példát adni, azt minden botránkoztató cselekedettől tartóztatni, — és egy már természeténél fogva gyengédebb érzelmekre hajlandó nő, annyira vetemedjenek, miszerint nappal, nyilvános helyen, több emberek s illetőleg hívek jelenlétében, az akadályok erőszakos eltávolítása után gyilkosságot kövessenek el, egy magát csendesen viselő, az ily rettentő tette látszólag ki nem hívó, semmi ellenállást nem használó egyénen.

Borzadály fogja el az ember egész valóját, látván a megtörtént szörnyű tettet, és az avval közvetlenül kapcsolt külsőleg észlelt körülményekből annak elegendő okát adni nem tudván. Sőt, hogy mind ama helybeli lakosok is, kik a gyilkosság elkövetésénél jelen voltak, vagy később annak tudomására jutottak, meglepetve érezhették magukat, kétségbe nem vonható; mint-hogy — mint említém — az azzal közvetlen kapcsolatban levő körülmények a gyilkosság indoklására elegendő alapot nem nyújtottak, sőt a gyilkosok és meggyilkolt között tapasztalt személyes viszony azok közti szorosabb barátságra mutatott.

Hogy tehát a kérdéses gyilkosságnak indokait, melyek igen fontosok lehettek, megállapíthassuk, szükséges a vádlottak egymáshoz, valamint az ezek és a meggyilkolt közti viszonyt, a mint ez a tett vallomásokból kitudható, figyelembe venni, azon reményben, hogy e szerint talán sikerülend az egyébkint rejtélyes tettek indokait, egyszersmind ama kérdést: vajjon vádlottak a kérdéses gyilkosság elkövetésekor a betudást megengedő, vagy kirekesztő állapotban voltak-e? megoldani, és ha nem is teljes bizonyossággal, legalább némi valószínűséggel megállapítani.

Csatskó.

Különfelek.

(Pauler Tivadar) az akademiának f. év február 1-jén tartott jog- és történettudományi ülésében egy emlékbeszédet olvasott fel Mittermaier K. J. A. fölött.

A jogtudomány — ugymond értekező — mindinkább a particularismus jellegébe öltözködött, s noha lépcsőül szolgált hivatalokhoz és kitüntetésekhez, de úgy látszott, hogy e téren lehetetlen tudományos babérokat szerezni. Ezen állapot mindaddig tartott, míg az összehasonlító tudomány tulsulyra vergődött, és a tudományt a particularismus örvényéből kiragadá. Az említett irányzat előharczosa között Mittermaier első helyet foglal el. Mittermaier Károly József Antal 1787. augusztus 5-kén Münchenben született, hol atyja gyógyszerész volt. Orvossá szándékozott magát kiképezni, de gyenge egészsége nem engedte ezt, azért jogi tanpályára lépett. Így a landshuti egyetemen kezdé meg tanulmányait, melyben akkora Gönner és Feuerbach tanárkodtak, s ámbár mint szegény tanuló magán oktatásra volt kénytelen magát adni, a jogtudományban mégis szép előmeneteleket tett, mint ezt az időből származó s kéziratban maradt munkája a „Természet-jogról“ bizonyítja.

Az akadémiai tanfolyam bevégeztével Münchenbe ment, hol Feuerbach mellett dolgozott. Zentner miniszter közbenjárására ösztöndíjjal nyert, melynek segítségével a heidelbergi egyetemnek az akkori leghíreseb jogtudósok, Martin, Thibaut, Zachariae, Klube, Heise stb. által ékesített tantermeit látogató, de gyenge egészségét csakhamar megzavarta a nagy erőfeszítés. — Alig hogy föllábadott, ismét neki dőlt a munkának s törhetlen szorgalmu volt mindaddig, míg a tudori oklevelet elnyerte. Nem sokára (1809.) az innsbrucki egyetem tanárává

neveztetett ki. Innsbruck akkor Bajorországhoz tartozott. De a zavargások, melyek akkor Tirolhonban kiütöttek, s melyek Tirolhonnak elszakítását Ausztriától eredményezték, gátolták Mittermaier abban, hogy székét elfoglalja. Így magántanító lett Landshut intézetében, itt a polgári jogot és büntető jogtant, Gönner távozásával a perjogot is előadta. 1811. évben rendes tanárrá lett ugyanott.

A bonni egyetem meghívását 1819-ben elfogadta, de 1821-ben Heidelbergbe költözködött, melynek 46 éven át fő büszkesége volt.

Már ifju korában kezdé meg írói pályáját. Első munkája a büntető perben való bizonyítékról értekezett; 3 rendszeres kézikönyvre nagy föltűnést okozott. A német büntető per öt, a német polgári jog nyolcz, a közönseges polgári per három kiadást ért el.

Eme kézikönyvek hatását még növelték a nagyszámu monographiák és apróbb dolgozatok, melyeknek száma 600-ra rugott. Az „Archiv für civilistische Praxis“ és „Archiv des Kriminalrechts“ folyóiratokat szerkeszté. Irodalmi működésénél fő figyelmet fordított az időnek korszerű igényeire. Ekként azon nagy irodalmi harcban is, mely a jogászokat két táborra szakította, inkább a philosophiai iskolához vonzatott, de egészen még sem csatlakozott hozzá, hanem közvetítői szerepet foglalt el.

Az indokok ereje előtt mindig meghajlott. Így történt, hogy véleményét több fő kérdésre nézve később megváltoztató. Az esküdszéknek eleinte ellensége volt, később legbuzgóbb védőke; eieinte a halálbüntetés pártolójá, 1848 óta annak kérlelhetlen ellene. Nemcsak írói és akadémiai pályáján, hanem a politikai életben is nagy érdemeket gyűjté magának. — 1829-ben Baden nagy hercezség codificáló bizottságának tagja volt. 1831 óta Bruchsal városát képviselte a képviselő kamarákban, hol 1833 óta folytonosan elnökké választott. A frankfurti parlamentbe is beválasztatván, itt tevékeny részt vett a munkálatokban, de szép reményeit csakhamar meghiusulni látván, visszavonult a politikai küzdterről. Egy évvel tanári kinevezetése után Walter tanár leányát vevé nőül, vele boldog házasságban élt, és 7 gyermeket nemzett. De nemcsak családja iránt, hanem mindezzel, a kit csak ismert, érezteté jótékony, emberbaráti szívét, az özvegyeknek és árváknak valóságos atyja volt, és vagyonának jelentékeny részét azok segélyezésére fordítá.

A milyenek voltak érdemei, oly elismerés koronázta azokat. Számos egyetem disztudori oklevéllel tisztelte őt meg, és számos tudós társaság tagjául megválasztá. Így a magyar tud. akadémia 1846-ban tekintettel arra, hogy Mittermaier a magyar büntető joggal is foglalkozott, és a legutóbbi büntető törvény codificatióját is érdeklé kísérte, a jogtudományi osztály kultagjául választá. Mellét számos nagy és lovag keresztté ékesíté. Tudorságának 50. évét egész Európa megünnepléte. 1867-ben mellhártyagyulladás lepte meg, mihez még szívbaj is járult. Halála azon évi augusztus 28-kán következett be. Nem alkotott új rendszert, nem fedezett fel régi okmányokat, de miután művei a jogtudomány általánosítására és terjesztésére nagy befolyással voltak, neve is örökemlékü leend.

(Görög- és Törökország statistikájához.) Görögország 910 □ mrföldnyi területtel bir, s 1.348,522 lakossal, és így 1481 lélek jut egy □ mértföldre, a joniai szigetek 47 □ mértföldnyi területtel és 251,712 lakossal birván, egy □ mértföldön 5316 lakost számitanak. A hadsereg 1866-ban 561 tisztből, 2125 altisztből és 8774 közvitézből állott, de a most szentesített törvényjavaslat szerint a sereg 31,300 főre emeltetik. (14,300 serezed 17,000 tartalék.) A tengeri hadsereg 1866-ban 1 fregatte, 2 corvette, 1 csavargőzös és 26 kisebb járműből állott. Törökország ázsiai birtokaival és afrikai dependentiaival 40—42 millió lakossal bir, rendes hadserege 100,000 emberből, flottája 185 hajóból (2370 ágyuval) áll. — Innét nem nehéz az erők arányaira következtetést vonni.

TARTALOM: Rendeleti tervezet a polgári törvénykezési rendtartást tárgyazó 1868. LIV. törv. czikk életbeléptetése, s az erre szükséges átmeneti intézkedések tárgyában. — Nemzetjogi vizsgálódás a semleges állam lobogójának jelentőségéről és a tengeri ostromzárlatról. (Vége.) Dr. Degen Gusztávtól. — Pénzügyi törvényeszekek. — Ipar-állapotok és ipartörvény. (Vége.) Streitmunn Józseftől. — Gyilkossági eset. Csatskótól. — Különfelek. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vásárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Kimutatása

a királyi kuria 1861., 1862., 1863., 1864., 1865., 1866., 1867. és 1868. évi összes beadványainak, elintézéseinek és hátralékainak a főkimutatások minden rovatai szerint.

	Összes hátralék	Összes szaporodás	A tárgyak számszerinti összege	Összes elintézés	Ítéletek	Táblai perek	Felfolyamod- ványok	Fegyelmi ügyek	Tiszti panaszok	Érdemleges tárgyalás nélküli elintézések	Hátralék az év végével	Az előadók száma
1861. évben												
a kir. ítélő táblán .	3971	1145.	5116	2219	952	—	—	—	—	1267	2897	36
a kir. hétszemélyes táblán	813	1372	2185	567	398	—	—	—	—	169	1618	—
Összesen . . .	4784	2517	7301	2786	1350	—	—	—	—	1436	4515	36
1862. évben												
a kir. ítélő táblán .	2897	10680	13577	9350	4372	—	1942	1	1	3034	4227	48
a kir. hétszemélyes táblán	1618	1672	3290	2354	1227	—	451	9	1	666	936	—
Összesen . . .	4515	12352	16867	11704	5599	—	2393	10	2	3700	5163	48
1863. évben												
a kir. ítélő táblán .	4227	17380	21607	17304	8025	17	4576	2	19	4665	4303	48
a kir. hétszemélyes táblán	936	3374	4310	3364	2002	6	608	5	—	743	946	—
Összesen . . .	5163	20754	25917	20668	10027	23	5184	7	19	5408	5249	48
1864. évben												
a kir. ítélő táblán .	4303	22393	26696	22275	10839	64	5831	2	1	5538	4421	51
a kir. hétszemélyes táblán	946	5065	6011	5125	3226	43	1014	1	1	840	886	—
Összesen . . .	5249	27458	32707	27400	14065	107	6845	3	2	6378	5307	51
1865. évben												
a kir. ítélő táblán .	4421	23588	28009	26807	12449	46	8056	6	3	6247	1202	71
a kir. hétszemélyes táblán	886	6680	7566	6500	4135	36	1505	—	—	824	1066	—
Összesen . . .	5307	30268	35575	33307	16584	82	9561	6	3	7071	2268	71
1866. évben												
a kir. ítélő táblán .	1202	28057	29259	26722	12203	83	8286	2	1	6147	2537	72
a kir. hétszemélyes táblán	1066	7642	8708	6984	4390	65	1803	—	—	726	1724	—
Összesen . . .	2268	35699	37967	33706	16593	148	10089	2	1	6873	4261	72
1867. évben												
a kir. ítélő táblán .	2537	28952	31489	28561	13335	61	8744	1	2	6418	2928	71
a kir. hétszemélyes táblán	1724	7758	9482	7173	4662	61	1643	—	—	807	2309	—
Összesen . . .	4261	36710	40971	35734	17997	122	10387	1	2	7225	5237	71
1868. évben												
a kir. ítélő táblán .	2928	32294	35222	31530	14967	48	9848	1	3	6663	3692	78
a kir. hétszemélyes táblán	2309	9015	11324	7857	5036	38	1954	1	1	827	3467	—
Összesen . . .	5237	41309	46546	39387	20003	86	11802	2	4	7490	7159	78

Összehasonlító tanulmányozás végett közöljük a m. kir. kuriának ügykimutatását az 1861-ik évtől egész az 1868-ik év végeig, és ez alkalommal egyszersmind szívesen adunk helyet a következő felvilágosításoknak, melyeket azon megjegyzésekre nézve, a melyekkel a m. királyi kuriának múlt évi ügykimutatását

lapunk utolsóélti számában kísértük, illetékes helyről vettünk.

Hogy a hétszemélyes táblán elintézett ügyek száma aránylag kisebb annál, mely a kir. táblán lelte elintézését, a vett felvilágosítások szerint, részint a dolog természetéből foly, részint a fennállott rendszerből származó akadályoknak tulajdonítható; jelesül:

1. A korlátlan felelősségi jog daczára a tapasztalás tanúsága szerint a csekélyebb ügyek egy bizonyos százaléka az utolsó forumhoz fel nem kerülve, a hétszemélyes táblánál az arány a szövevényesb és hosszabb elintézési időt igénylő, és az egyszerűbb perek közt rendszerint nagyobb, mint az alsó bíróságoknál. Ehhez járul, hogy részint azon felelősségnél fogva, mely a legfelsőbb ítélőszék megmásíthatlan határozataival jár, részint azért, mert a tanácsok nagyobb számú tagokból alakulnak, az egyes ügyek feletti tanácskozás a hétszemélyes táblánál átalán véve hosszabb időt vesz igénybe. De

2. Eltekintve ettől, a kir. táblai előadók száma az utóbbi időben tetemesen szaporítván, lehetővé vált, hogy a kir. tábla rendszerint nyolcz-tizenkét tanácsban bíraskodhatik, míg a többnyire hajlottabb koru férfiakból álló hétszemélyes táblánál a bírák száma halálozások és gyakori betegeskedés által folyton gyérült, úgy hogy mellőzve a sajtóügyek- és váltószakbani elfoglaltatást, melyről a fennemlített kimutatásban természetesen érintés nem tétetik, a bíraskodás rendszerint csak 2-3 tanácsban gyakoroltathatott, már azért is, mert:

3. A fennállott szabályok szerint a hétszemélyes táblához felterjesztett perek tetemes része tizenegy tagból álló tanácsban volt megbírálandó, mi az ügyek gyorsabb elintézésének nem csekély akadályaul szolgált. E hátrány sem a hétszem. tábla elnöke, sem az igazságügyminiszter ur figyelmét el nem kerülte, de az utóbbi csakis az új polgári perrendtartásnak törvényre emelése és egyuttal nyert országgyűlési felhatalmaztatása alapján jött azon helyzetbe, hogy f. é. január hó 1-jétől kezdve minden polgári ügyeknek egyiránt hetes tanácsokban leendő felvételét megengedje. Emez intézkedésnek kedvező eredménye már azóta is észlelhető, miután a hétszemélyes tábla január hóban majdnem folytonosan négy tanácsban ülésezhetvén, összesen 975 polgári és büntetőügyet volt képes elintézni, mi egy harmaddal több azon átlagnál, mely egy óra a múlt évben esett.

Egyébként a hétszemélyes tábla a közelebb lefolyt 1868. évben az ünnep- és szokásos szünnapokat kivéve, naponta bíraskodott, mely eset Európa polgárisult államainak legfelsőbb törvényszékeinek egyikénél sem fordult elő; nagyobb tevékenység kifejtése tehát csak az alaposág rovására lett volna eszközölhető, pedig ha valahol, úgy bírói határozatokról, melyek elhamarkodás esetén helyrepótolhatlan kárt okozhatnak, áll a római író mondata: „Sat cito, si bene“.

Rögtönbirósági intézmény s közbiztonsági viszonyaink.

A rögtönbirósági intézmény ellen ujabban mind sürűbb hangok emelkednek; mindinkább terjed a meggyőződés, hogy ez intézmény a jelenkor eszméivel össze nem egyeztethető, s egy XIX. századbeli modern államban többé meg nem türethetik.

S mégis ezen mindinkább tért foglaló nézet daczára honunkban legközelebb hivatott ismét az életbe! Ez azért nem ingat meg ama meggyőződésünkben, sőt épen

ezen intézmény ujabbi életbelépte ösztönöz minket arra, hogy annak bíralatába bocsátkozván, az a körüli nézetek tisztázásához némileg hozzájáruljunk! — Meri hiszen ez eljárás -- mint tudjuk — az embernek egyenesen életét támadja meg, és pedig oly könyörtelenül, hogy már ezért is nemcsak jogászok, de minden ember barát figyelmét teljesen megérdemli.

A rögtönbirósági eljárás az állampolgárok személy- és vagyonbátorságának rendkívüli veszélyeztetése esetében szokott behozatni, s abban áll, hogy bizonyos meghatározott büncselekvények elkövetői a rendes eljárás mellőzésével, rohamosan halállal végeztetnek ki. — Legközelebbi célja: az eljárás kegyetlensége által *elrettentő hatást* gyakorolni, hogy az emberek gonosz hajlamait megfékezze; a végcél pedig a rendkívül fenyegetett jogbátorság helyreállítása.

Vezessük tehát vissza e kérdést első elemeire s alapjára, és mutassuk ki egyenkint hiányait úgy elméleti, mint gyakorlati szempontból.

I. Az emberek jogellenes indulatai megfékezésére, s így a jogbátorság biztosítására hozatnak az álladalomban törvények, — melyeknek áthágói az azokban kiszabott büntetésekkel fenytetnek. Ha valamely államban ezen tételes törvények rendkívüli viszonyok, tehát a jogbátorság rendkívüli veszélyeztetése miatt elégteleneknek mutatkoznak, az államnak, mely leginkább a jogbátorság biztosításában leli fel főcélját, kötelessége oly eszközökről gondoskodni, melyek által eme rendkívüli viszonyok elháríttassanak s a jogbátorság helyreállíttassék.

Az eszközök megválasztásában az államnak a legnagyobb figyelemmei kell eljárni, mert a tettet csak akkor követi helyes eredmény, a célt csak akkor lehet elérni, ha az arra vezető eszközök alkalmasak.

Azon általános természeti szabállynál fogva, mely azt tanítja, mikép „okozat ok nélkül nem létezik“ — következik, hogy az álladalomban mutatkozó *rendkívüli* viszonyok is valamely szintén *rendkívüli* oknak szüleményei. Mindenekelőtt szükséges tehát ezen *okot* ismerni, hogy az *eszköz* helyesen megválasztathassék, mivelhogy valamely baj orvoslásánál annak forrását kell először is tudni, hogy a gyógyszer ott alkalmaztassék; mert különleg ható eszközök csak elfojtják a bajt, mely a gyógyítatlan fenékből újra s újra elő fog törni.

Következik ezekből, hogy mielőtt az állam ama rendkívüli bajok orvoslására valamely eszközhöz nyulna, vizsgálja meg az eredmény okát, a baj kutforrását, s ahoz képest válaszsza aztán meg a bajt gyökerében orvosló gyógyszerközt.

Vizsgáljuk meg azért az értekezésünk tárgyát képező bajnak forrásait, s ezt tudván, mutassuk ki azon eszközöket, melyek által annak legsikeresebben elejét lehet venni.

Ezen baj: általában a jogbátorság s különösen az élet- és vagyonbiztonság *rendkívüli* veszélyeztetése.

Általános forrása ennek, mint minden bűnnek, az emberek féktelen indulata; ugyde ezen féktelen indulat is bizonyos külső befolyásoknak eredménye lehet, melyeknek ama rendkívüli állapotok előidézésében nagyobb szerepök van, mint az általuk közvetve működő emberi akaratnak. S ezért az állami jogbátorságot rendkívüli módon veszélyeztető bűnöket két főforrásra vezethetjük vissza, tudniillik eredhetnek azok:

a) társadalmi körviszonyokból és

b) az embereknek szorosabb értelemben vett gonoszságából, mely gonosz hajlamok tudniillik már nem valamely külső befolyás, de egyenesen az ember érzéki természetének rossz eredményei.

Taglaljuk tehát a rögtönbirósági intézményt e két forrás szempontjából.

A) Az ember érzéki természeténél fogva bizonyos physikai törvények uralma alá lévén vetve, reá nézve bizonyos, az ő anyagi létét érintő viszonyok oly behatással vannak, hogy ő azoknak mintegy öntudatlan eszközévé válik; s ily állapotban elkövetett cselekvényei nem jöhetnek teljes jogi betudás alá. Ilyen társadalmi fonák viszonyok lehetnek: túlnépesedés vagy productionalis válságok folytán beálló munkahiány; elemi csapások, mint tűzvész, vízár, szárazság stb. folytán bekövetkező elszegényedés s más hason jelenségek. E sajnos állapotokban a legalsó s legműveletlenebb néposztály anyagi létében magát megtámadtatva látván, önfentartási ösztönének nyomása alatt féktelen vágy támad fel benne az anyagi javak iránt; feltámad benne különösen a vagyonosabb osztály elleni irigység, a mely vagyonos osztály nézete szerint dolog nélkül is az anyagi élvezetek minden nemében részesül, s ilyenkor az ész korlátozó befolyása megáll, s az érzékiség teljes uralomra jutván, az ember eltér a jog útjáról, a nélkül, hogy ezen tévelygését lelkiismeretének szózata felismertetné, vagy ha igen, annak gátjául szolgálhatna. Az ily viszonyok közt, vagyis a *végsszükségben* elkövetett jogtalan cselekvényeknél tehát az akaratnak csak közvetett szerepe van, melyet tudniillik az anyagosság s érzékiség ösztönei vezérlelnek, s ezért ezen cselekvények, mint a korlátozott — tehát nem szabad — akaratnak kifolyásai nem eshetnek teljes jogi betudás alá, nem tételeznek fel szükségképeni gonoszságot.

B) A másik forrása amaz, a közbátorlétet fenyegető rendkívüli büntetteknek némely elvetemedett embereknek, többnyire szövetkezett rablóbandáknak vakmerő gonoszságában rejlik. A hol már a társaságban élő ember, nem *végsszükség* által kényszerítve, de csupán és egyedül ártani czélozva jogtalanokodik, itt az állam teljes szigorától őtmár mi sem menti. Mert az államnak az őt sértők irányában hadjoga támad, melyet ellenségeivel szemben a czélszerűség legvégső határáig kiterjeszthet.

Kimutatván ezekben a közbátorlétet rendkívülileg fenyegető jogellenes tettek okait s forrásait, már most felmerül a kérdés, hogy minő eszközök vétesse-nek fogaratba a jogbátorlét helyreállítására?

Mielőtt e kérdésre megfelenénk, vizsgáljuk meg a jelenleg szokásos eszközt, a rögtönbirósági eljárást, valjon megfelel-e az a czélnak; hogy így feleletünk mintegy önkényt következék s érvelésre ne szoruljon.

A rögtönbiróság czélját — mint fentebb is mondtok — az által hiszi elérni, hogy a rohamosan és könyörtelenül kimondott s végrehajtott büntetések másokra nézve megelőzőleg hatnak, s őket hason bűnök elkövetésétől visszarettenik.

Ha már most azon állapot szempontjából bíráljuk ezen eljárást, melynél a büntettek szaporodásának oka socialis viszonyokban gyökerezik, első tekintetre feltűnik, mily nagy igaztalanságot követ el az állam, midőn azon bajr, melyet neki állana kötelességében orvosolni, még ujabbal, még pedig olyannal, a mely orvosolhatlan, tetézi, az által, hogy az államtárog egy bizonyos részét, mely rész t. i. statitkai szabályok szerint ilyen társadalmi körtünetek lefolyása alatt a bűnösök közé esik — kitörli az élők sorából!

De ezen iszonyu büntetés ilyenkor nem fogja csökkenteni a véráldozatok számát, miután — mint fentebb mondatott — itt a bűnök elkövetője nem a gondolkozó, hanem az élet ösztönétől vezetett állati ember, a ki cselekményének következményeire semmi ügyelettel

nincs, tehát a kire bármily elrettentő szigor hatással nem lehet.

Ha azonban az állam belbátorsága elvetemedett rablócsapatok által veszélyeztetik, a nélkül, hogy ama vakmerők jogellenes akarata valamely más indokra támaszkodhatnék, ez esetben a rögtönbiróság gyakorlatának hatását egészen elvitatni nem lehet. Mert ezen öntudatosan cselekvő stetteik következményeire tekintettel levő bűnösök a rögtöneljárás kihirdetése által eleve figyelmeztetve vannak az őket fenyegető veszélyre, s ez által meglehet, tartózkodnak, ujabbi büntettektől. És ha bebizonyítható volna, hogy a rögtön birósági eljárás áldozatai valamennyien ezen megrögzött gonosztevők-ből kerülnek ki, mint a kik annak életbehívására okot szolgáltatnak; akkor feltéve, hogy valamely államban a halálbüntetés még fennáll, ha igazságosságát nem is, de czélszerűségét teljesen kétségbe vonni nem lehetne. De fájdalom, a gyűjtött tapasztalati adatok, a szomorú valóság, gyakran ellenkezőt tanusítanak! Ama kipalléroztott gonosztevők ugyanis — az életbelépett rögtöneljárás szigora alól sokszor kimenekülnek. Ők próbált egyéniségek; ők csak úgy ismerik ama szabályok titkait, mintegy törvénybíró. A rabló főnökök, ezen a bűn fortélyáiban tapasztalt egyének formászerű utasításokat s tanításokat adnak alattos szerveiknek, melyekhez magukat alkalmazniok kell, hogy legrosszabb esetben a törvény szigorú kezét, a halált kikerüljék.

Igy p. o. jól tudják ők, hogy ezen eljárás szabályai szerint önvallomás vagy napfénynél világosabb bizonyítékok nélkül ítélet nem hozathatik, s ezért az ily kézrekerült gonosztevők megátalkodott tagadásban maradnak, s a bírakat hazugságokkal és csavargásokkal kifárasztván, végre is a törvény rendes útjára tétetik át ügyük; — gondoskodnak arról is, hogy ellenök senki tanuságot ne tehessen, nevezetesen garázdaságaikat álarczozva követik el, s hangjokat elváltoztatják, avagy némák maradnak, s különösen a nép közt kegyetlen tetteikről, melyeket az őket elárulókon elköverték, rémhíreket terjesztenek, hogy ezáltal a népet rettegésben s maguk iránt függésben tartsák; s innen van, hogy az alantia műveltségű osztályok azok kézrekerítésére nem hogy segédkezet nyujtanának, sőt inkább a megszorult gazoknak még menhelyet s élelmet adnak; jobban remegvén azok boszujától, mint a rögtönbiróságnak az orgazdákra is haláltmondó szigorától, mivel hogy itt tettök napfényre jötrének bizonytalanságra forog előtöttök. S mennyi áldozatot kívánt már a népnek ezen könnyelmű hiszeműsége! Hány ártatlan állampolgár volt kénytelen már élével adózni az igazságszolgáltatás ezen ferdén felfogott s alkalmazott nemének, csupán azért, mert korlátolt ítélő rehettségénél fogva nem tudott különböztetést tenni az őt két oldalról fenyegető rossz között, s a gonosztevők bekövetkező kegyetlen boszuját bizonyosabbnak, és így nagyobb rossznak tartá, mint a törvények szigorát, mint a hol rényre kiderülése esetében is belső ártatlanságának érzetében még könyört remélhete.

(Vége köv.)

LÁCZAY LÁSZLÓ, h. ügyvéd.

Közigazgatási bíráskodás Magyarországon.

Még a ki teljesen tisztában van is az iránt, hogy törvénykezési viszonyainknak várva várt rendezése előtt az igazságszolgáltatás terén következetesség alig képzelhető, s abnormis esetek elkerülhetlenek: még az sem ment attól, hogy bíróságaink egyes határozatai rendkívüliségük által meg ne lepjék.

Ily benyomást tesz a következő eset:

Grellnet György az 1864. év december haváig, összesen 27 évig volt a kir. bányakincstár szolgálatában,

nevezetesen 1854 óta, mint magtár-ügyelő alkalmaztatt Szélaknán, Selmezbánya mellett.

1864. aug. 4-kén rongált egészsége tekintetéből hosszabb szabadságidőt kért és kapott, mely alkalommal egyszersmind a kezelése alatt volt magtárak készleteinek leltározása is elrendeltetett.

A leltározással megbízott tisztviselők ebbeli eljárásukról jelentést tevén, az alsó magyarországi volt cs. k. bányászati-, erdő- és jószágigazgatóság 1864. évi deczember 21-kén 6293. sz. határozatával a leltározás eredményét „jóvággyólag tudomásul vette — s az ez alkalommal tapasztalt hiányt, miután az az elnézhető apadék (passirbare Schwendung) mennyiségét el sem érte, elnézendőnek ítélte (Passirung ertheilt.)“

Grellnet György nem sokára ezután nyugdíjaztatván, 11 évig vitt magtár-ügyelői számadásai is megvizsgáltatnak, s a bécsi cs. k. udv. számvevőség 1866. okt. 16-kán kelt határozatával a leltározásnál passirozott hiányt szintén elnézendőnek találta ugyan, mindazonáltal Grellnet 11 évről szóló számadásaiban 6000 mérő kétszeresnek niányát róttá meg, s öt ezért 22,850 frt megtérítésére hívta fel.

Grellnet a cs. k. udvari számvevőségnek ezen számítása ellen benyújtotta észrevételeit, melyeknek tartalma, valamint helyes vagy helytelen volta itt közömbös, — s ezen észrevételek alapján folyamadott az időközben kinevezett m. kir. pénzügyminiszteriumhoz a bécsi cs. k. udv. számvevőség által felszámított összeg megtérítése alóli felmentéséért.

A m. kir. pénzügyminiszterium azonban 1868. évi július 8-kán kelt, Grellnet Györggyel a bányagrófi hivatalnak augusztus 5-kén kelt rendeletével közölt, s *augusztus második felében kézbesített* határozatával Grellnet Györgyöt nemcsak az udvari számvevőség által felszámított 22,850 ftnak, hanem azonkívül az 1864. évi leltározás alkalmával már passirozott hiány kárpótlásaul további 9715 ft 37½ krnak, s így összesen 32,565 frt 37½ krnak megtérítésében elmarasztalta, s egyszersmind a Grellnet hivatalbeli utódainak számadásaiban tapasztalt 11,167 frt 66 krnyi hiányoknak kárpótlásáért is felelőssé tette.

A m. kir. pénzügyminiszteriumnak ezen határozata folytán a m. kir. kincstári-ügyészségnek selmeczi kirendeltsége, mint a bányakincstárnak képviselője 1868. *augusztus 28-kán* 2110. sz. a. Selmezb. sz. kir. város t.-székehez *egyenesen kielégítési végrehajtásért* folyamadott, s a pénzügyminiszterium rendeletét jogérvényes marasztaló ítéletnek tekintetni kívánván, Grellnetnek közigazgatási uton már előbb lefoglalt s eskü alatt felfedezendő egyéb összes vagyonát is a bányakincstár tulajdonába bocsájtatni kérte.

Selmezb. város t.-széke a kincstári ügyészség ezen kérelmének egész terjedelmében helyt adott, mi ellen Grellnet György felfolyamadással élvén, a kir. ítélő tábla „a fegyelmi uton illetékes hatóság által hozott marasztaló ítélet alapján a végrehajtást elrendelhetőnek“ ítélte, s az e. b. végzését csak annyiban módosította, hogy a végrehajtást az ideigl. törv. szabályokban a pénzbeli marasztalás esetére megszabott eljárás szerint rendelte foganatosítani.

Nem képzelhető jogász, kit ezen eset meg ne döbentene.

Egy közigazgatási hatóságot, mely egyszersmind maga az érdekelt ellenfél, azon joggal látni felruházta, hogy határozata feltétlenül végrehajtandó jogérvényes ítéletnek ismertessék el a bíróságok által: ez a gyűlöletes „Verwaltungs-Justiz“ egész meztelenségében.

11 évi magtár-kezelésről szóló számadások kérdésébe bonyolított kártérítési igény van itt szóban, mely

íránt, mint fentebb kifejtetett, három közigazgatási hatóság egészen eltérőleg határozott, melyben tehát annyi bizonyos, hogy a kincstár követelése világosnak, liquidnek nem mondható, sőt hogy igen fontos érvek szólhatnak a számadó mellett, úgy a kárpótlásnak a most követelnél tetemesen csekélyebb összegben való megállapítására, mely a legfőbb számvevőszék határozatában lett kimondva, valamint a számadó teljes felmentésére nézve is, melyet a bányagazgatóság a leltározásnál kimondott. Egy ily kérdés mégis csak megérdemli, hogy bíró döntse el azt mindkét fél érveinek s részrehajlatlan szakértőknek meghallgatása után; s ily ügyet, egy 30—40,000 frtnyi vagyon kérdését, egy családnak egész existenciáját, közigazgatási hatóságok discretionális elintézésére bízni, mégis csak égbe kiáltó dolog volna!

Hazai törvényeink közt — a corpus juristól kezdve egész az ideiglenes törvénykezési szabályokig — hiába keresnénk olyat, mely az ily eljárást — nem hogy igazolná, de csak menthetné is; sőt még csak rendelet útján sem kísértetett meg soha ily elveket, ily eljárást hazánk törvénykezési rendszerébe becsempészni; vajjon mily alapon mondhatta tehát a kir. ítélő tábla, hogy a végrehajtás „a fegyelmi uton illetékes hatóság által hozott ítélet (értsd: közigazgatási rendelet) alapján elrendelhető“ volna?

Azt mondhatná tán valaki, hogy törvénykezési szabályaink eddig codicálva nem voltak, s így egyetmást a gyakorlatnak kellett pótolni. — Ámde eltekintve attól, hogy ily gyakorlatot eddig nem ismert senki; eltekintve attól, hogy az ily gyakorlat — ha léteznék — mint sarkalatos jogi elvekbe ütköző, törvényes soha sem lehetne; ime itt van legújabbán szentesített, codicált „törvénykezési rendtartás“-unk, melynek 345. §-sa egyenként felsorolja, hogy mi alapon rendelhető el a bírói végrehajtás: és ki képes ezen §-nak a—g pontjai bármelyikéből kimagyarázni azt, hogy Magyarországon a bíró egy közigazgatási hatóság rendeletét „jogérvényes ítéletként“ végrehajtani tartoznék? Pedig ha hazánkban — akár törvény, akár törvényes szokás szerint — közigazgatási rendeletek bírói végrehajtás alapját képezhetnék: ez a törvénykezési rendtartásnak most codicált szabályaiban bizonyára kimondatott, — vagy pedig világosan eltöröltetett volna.

Az osztrák örökös tartományokra érvényes hatályal hozatott ugyan 1782. évi október 24-kén egy udvari rendelet és 1786. évi január 16-kán 516. sz. a. egy nyílt parancs, melyekben a kincstár azok irányában, kik vele számadási viszonyban állottak, hasonló bíraskodási joggal felruházta; ámde eltekintve attól, hogy II. József császárnak ezen önkényes rendeletei — a Bachkorszakot kivéve — Magyarországon érvényesek soha sem voltak és nem is lehettek, még ezen rendeletek is azt határozzák, hogy a számvizsgálat eredménye csak akkor hajtható végre, ha a számadást tevő a rendes per útjára nem lép, s a kincstár elleni felhívási keresetét 6—illetőleg 12 hét alatt be nem nyújtja, vagy kegyelmi uton nem folyamadik, mely folyamadás szintén felfüggeszti a végrehajtást.

Már ha magyar bíróságaink — akár Selmezb. sz. kir. város t.-széke, akár a kir. ítélő tábla — II. József császárnak ezen osztrák patensei szerint akartak eljárni, akkor legalább azokat kellett volna hiven megtartaniok, s akkor ezen osztrák patensek tartalmáról ki kellett volna a végrehajtást szenvedendőt idejekorán tanítani, hogy tudja mihez tartsa magát, hogy tudja, miszerint ő tartozik ezen eljárás szerint a kincstár ellen perre fakadni, s mily határidő alatt; mert ezen patensek nem országos törvények, melyeket mindenki tudni tartoznék. E helyett a kincstári ügyészség a Grellnettel 1868. augusztus

második felében közölt marasztaló miniszteri rendeletnek végrehajtásáért már augusztus 28-kán, tehát az említett patensek által engedett 6 heti határidőt be nem várva, alig néhány nappal a kézbesítés után — folyamodott, és Selmecz város t.-széke a végrehajtást még ugyanaz nap el is rendelte, mi által még a fentemlitett osztrák patensek szabályai is az alperesfél polgári jogaira való minden tekintet nélkül teljesen mellőztettek.

HODOSSY IMRE, h. ügyvéd.

Pénzügyi törvényszékek.

II.

A fennebb előadottakban látjuk vázlatát azon tetteges állapotnak, melyben adórendszerünket és annak kifolyásait találta az 1867. február 17-én kelt, alkotmányunk visszaállítását kijelentő kir. leirat, és annak folytán az ugyanazon év és hó 23-án kelt miniszteri rendelet, mely szerint a miniszterium az ország politikai kormányát átvéven, 1867. márczius 10-ét tűzte ki a közgazgatás mindannyi ágainak egész terjedelmökben tett-kezeihez vételére.

De ezen átvételt a fenforgó nehézségek miatt egy csupán a bevégzett, és rögtön meg nem változtatható tényeknél fogva szükségessé vált lépésnek kellett megelőznie, mely kifejezését nyerte az 1867. február 25-iki miniszteri előterjesztésben indokoltatván, méltányló kifejezést nyert az 1867. márcz 2-án a képviselő házban hozott, és márcz. 4-én a főrendi házban is elfogadott határozat által, mely szerint a miniszterium — egyebek közt előre megbízott és meghatalmaztatott: hogy a *közvetett adókat, illetékeket és államegyedáruságokat* 1867. végeig fenntarthassa — és ezen eljárásában, a mennyire mulhatlanul szükséges, a *tényleg fennálló gyakorlati szabályok szerint* felelősség mellett eljárasson. Egyszersmind az ország összes törvényhatóságai és azok tisztviselői személyes felelősség terhe alatt köteleztettek az egyenes és közvetett adók behajtásához segédkezeket nyújtani, és a közjövödelmeket illető miniszteri rendeleteket pontosan végrehajtani¹⁾

E határozat folytán az 1867. márcz. 11-ről kelt, és márcz. 13-án közzétett bel- és pénzügyminiszteri rendelet²⁾ szerint Magyar- és Erdélyország összes lakossága figyelmeztetik: hogy a fennálló adórendszer az országgyűlés mindkét háza által 1867. év végéig elfogadtatván, a lakosság adótartozásainak önként és pontosan eleget tegyen, s ezáltal a kormányt az alkotmányosság helyreállításának nehéz munkájában hazafiui készséggel támogassa. — Egyébiránt Magyar- és Erdélyország összes törvényhatóságai s azok tisztviselői személyes felelősség terhe alatt köteleztettek, a *közvetlen és közvetett adók behajtása és az államegyedáruságok fentartása körül* a m. kir. pénzügyminiszterium rendeleteinek pontos végrehajtásában annak közegeit nemcsak erkölcsi befolyásokkal, hanem szükség esetén hivatalos közreműködésökkel is támogatni.

A tényleg fennállott adózási rendszer tehát az imént hivatkozott intézkedések által egyelőre fentartatván, és alkotmányossá emeltetvén, bár a nyomasztó teher súlyából mit sem vett, mindazáltal megnyugtató reménynek adott helyet arra nézve, hogy a kimérés és behajtás körül előbb elkövetett méltatlanságok, és folytonos zaklatások helyébe méltányos, és a kényszerű tehernek súlyát nem fokozó eljárás fog léptettetni.

Ezen irányban az első lépés az 1867-ki márcz. hó 22-én kelt kir. rendelet által³⁾ történt.

E rendelet értelmében mindazon tényekre és mulasztásokra nézve, melyek a *fennálló egyenes és közvetett adók, illetékek és államegyedáruságok jövedelmeinek megcsonkítása és megrövidítése céljából* 1867. márcz. 10-ig Magyar- és Erdélyország területén elkövetettek, a megrövidített államjövödelem (legyen az egyenes vagy közvetett adó, illeték vagy egyedárusági jövödelem) *utólagos befizetésének fentartása* mellett, minden az említett *gyakorlati szabályok* értelmében kiszabott vagy kiszabandó büntetést és azok következeit általában elengedi, és rendeli, hogy ezen tényekért és mulasztásokért senki, megbüntetése céljából feleletre ne vonassék.

Kik elítéltek, de a büntetés pénzt még eddig egészen vagy részben be nem fizették: ennek befizetése alól felmentettek.

Kik fizetési képtelenségek miatt fogságra ítéltettek: azonnal szabadon bocsáttatni rendeltettek. — Ezen legf. rendeletről a pénzügyminiszter 1867. márcz. 26-ról az összes törvényhatóságokat értesítette, meghagyván:

1. hogy a jövedéki kihágás miatt folyamatban lévő büntető eljárás, ha annak célja csupán és egyedül a tett vagy mulasztást elkövetett egyének megbüntetése: azonnai beszüntetessék,

2. hogy azon esetekben, hol a megrövidített államjövödelem mennyisége csak vizsgálat útján fűrkészhető ki: a vizsgálat csupán és ezen irányban folytatassék,

3. minden t. é. (1867) márcz. 10-ig elkövetett jövedéki áthágás miatti büntető eljárásról szóló ügyiratok átvizsgálás alá veendő; a hátralékban lévő megrövidített államjövödelem azonnal a legnagyobb erélylyel behajtandó; minden büntetési czimen kiszabott összeg vagy felemelt illeték pedig minden további eljárás mellőzésével, mind az illető pénztárnál, hol az tartozásba véve, mind a számvéviségi könyvekben, hol az tartozásként bekönyvezve van: leírandó.

Vége az 1867. márcz. 10-től fogva elkövetett jövedéki áthágások iránti büntető vizsgálat felfüggesztendő; különösen az eddigi gyakorlat szerint semmiféle jövedéki ítélet nem hozandó, a jövedéki büntető eljárás legközelebb más alapokon fogván rendeztetni; ide nem értve a bélyeg csonkítások miatt az 1850. aug. 2-ki bélyeg és illetéktörvény alapján ítélethozatal nélkül történő felemelése az egyszerű bélyeg illetékeknek két vagy háromszoros összegre.

A fizetési képtelenség miatt fogságra ítélték pedig, ha még meg nem történt volna, szabadon bocsátandók.

(Folyt. köv.)

Dr. SUHAJDA J.

Váltóvégrehajtási eset.

Egy váltóvégrehajtási eset fordult elő most Biharvármegyében, mely alkalommal az ottani 1-ső alispán a vtk. II. R. 143. §-át, és az 1844: VI. t. cz. 15-ik §-át olyképen interpretálta, hogy azon az ember elbámul.

B . . . G pesti kereskedő részére W . . . J. ottományi kereskedő ellen 507 ft. 75 kr. és jár. erejéig végrehajtást rendelt el a pesti kir. váltótörvényszék.

Midőn ennek foganatosítása végett felperes megbízottja s az illető szolgabíró alperes rendes lakásán megjelentek, csak alperes nejét és fiát találták hon. Ezeknek in optima forma tudtára adták jövetelük célját. de mielőtt az összeíráshoz hozzáfoghattak volna, ezek által tetleg kiűztek.

A szolgabíró ezen nem várt ellenszegülést eltávolítandó, felperesi megbízott kérésére karhatalom kirendelése végett jelentést tett az őt kiküldő I. alispánhoz. S mit gondolnak ezen lap tisztelt olvasói, hogy micsoda határozatot hozott erre az alispán?

Ha illő lenne egy ily szaklap méltóságához és komolyságához tréfálni, rebust csinálnék e kérdésből.

Az alispán megtagadja ugyanis a karhatalmat és indokai-
ban azt mondja, hogy ezt azért nem rendelheti el, mert „*váltó-
végrehajtásnál ellentállásnak nincs helye*“ s „*mert nem alperes,*

¹⁾ a) Magyarországi törvények és rendeletek tára első folyam 1867. I., 13., 15. sz.

²⁾ U. o. 20. sz.

³⁾ U. o. 25. sz.

hanem neje és fia, tehát peren kívül álló személyek álltak ellent. Na, ez már csakugyan plusquam rabulistica!

Ha méltóztatik a tisztelt alispán urnak egy olyan nagy megyében, mint Bihar, a törvénykezés vezetését elvállalni, akkor kérjük szépen, méltóztassék ám a törvényt is figyelmesen elolvasni, mely e tekintetben zsinórmértéket szab.

Az 1840: 15. t. cz. II. R. 143. §-sa így szól: „ha valaki (tehát nemcsak a végrehajtást szenvedő, hanem bárki is) a váltótörvényszékek eljárását, vagy határozatainak végrehajtását erőszakkal gátolná, az ellen . . . az illető hatóság a szükséges hatalomkarral azonnal kirendelni köteles.”

Az 1844: VI. t. cz. 15. §-sa pedig kiegészítésül még ezt parancsolja:

„Ha valaki (tehát ismét nem csupán a végrehajtást szenvedő, hanem akárki) a váltótörvényszék eljárását, vagy határozatának végrehajtását erőszakkal gátolná, ezen esetben a bírói zár az erőszak miatt össze nem irathatott vagyonra is kiterjesztettnek tekintetvén, az ellenszegülő ellen a végrehajtó bíró felszólítására megyékben az alispán . . . a szükséges hatalomkarral, a II. rész 173. §-ban kimondott felelet terhe alatt azonnal kirendelni . . . tartoznak.”

Hogy a törvény ily világos szavai ellenére, hogyan lehet a törvénynek a dolog természetével annyira ellenkező magyarázatot adni, azt nem értem.

Csak azt kérdezem az alispán urtól, hogy micsoda határozatot fogna majd az esetben hozni, ha valaki a végrehajtást vezető szolgabíró és felperesi ügyvédet nem fia és neje által, hanem, otthonról szándékosan eltávozván, cselédeivel vezeti ki, hiszen ezek is *perben nem álló felek*?

Valóban „*difficile est satyram non scribere!*”

Dr. FRIEDMANN BERNÁT,
h. ügyvéd.

Gyilkossági eset.

(Folytatás.)

Turok György, ki 1824-ik augusztus 7-én Verbajson Bereg megyében született, hol atyja lelkész volt, Lejkó Johannával, kinek atyja szintén lelkész volt, tíz évig házasságban élt, és azzal négy gyermeket nemzett, kik közül a legöregebb 1860-ban hét, a legifjabb egy éves volt, — vallomásaiban a következőket adta elő: Székelyi István mérnök, ki testvére Székelyi József mérnök mellett az ulicskrivai határt fölmérendő, itt tartózkodott, havi (8 o. é. ftnyi) bérért nála kosztot volt. Ő Székelyit eleinte kosztba fogadni nem akarta, mi arra mutat, hogy családja körébe idegent nem szívesen fogadott, vagy hogy különösen Székelyit, mint reformátust és magyart, más vallás és nemzetbelit nem szívesen fogadta; de utóbb azt a helybeli uraság báró Redvitz kérésére megtette. Turok és Székelyi jó barátok lettek, együtt mulattak, és mint a tanuk is mondják, együtt zongoráztak, danoltak. Turok Székelyit munkájában segítette is. Így éltek már több hónapig, midőn Turok és Székelyi a mezőn együtt levén, ez mondá neki (elég oktanul és szemtelenül), hogy tőle egy nő sem maradt érintetlenül, és ha akarja, ő akármely nőt elcsábít; megnevezett egy papnőt is, kivel házasságtörést követett el; de azonnal hozzá tévé Székelyi, hogy ezt ne gondolja nejről, ki becsületes nő; ő tiszteli jó házi életét, s a mit mondott, az az ő nejeire nem alkalmazható. Mintha késsel szurkált volna meg őt, mondja Turok, és mindjárt azon gondolat villant meg agyában: vajjon Székelyi valami gátságot nem követett-e már el nejeivel?

Ettől az időtől kezdve vádlott nyugtalan és szerelemföltöltött lett; a padlásról a padozatot átfurta, hogy megleshesse, mi történik a szobában, ha Székelyi oda jó; de semmi gyanusát észre nem vett. Egy alkalommal nejevel szóvitába elegyedvén, ennek szemére lobbantorta, hogy Székelyihez viszonyáról mindent tud; a nő mitsem ismert be; de ez időtől fogva neje Székelyivel az ő jelenlétében nem beszélt.

1860-ik szeptember 12 és 13-ik közti éjjel Turok egyik, neje pedig más szobában feküdt; de sem ő, sem neje nem alhatott. Neje kérdezte őt: vajjon alszik-e? mire ő nemmel felelvén, kérdezte nejét: miért nem alszik ő, és tréfából hozzá adta, hogy talán a szemem bántja; mire a neje azt mondá: keseres az én szerelmem. Ő kérdezte ekkor nejét: vajjon nincsen-e viszonyban Székelyivel? — mire neje mit sem felelt. — Benne a szerelemföltöltés felébredvén, kérdezte, kérte nejét: vallaná be az igazat, mire a nő kimondá: már megtörtént. Ekkor vádlott saját vallomása szerint, mintha egy kupa hideg vízzel öntötték volna őt le, oly dermedtség vonult testén végig. Ezután kérte

nejét, hogy jőne ágyára, mit neje megtevé, kérdezte tovább tőle: vajjon mikor, hogyan és mely helyen történt? és neje bevallá, hogy midőn ő farkasvadászaton volt, Székelyi az oldalszobában követte el vele a bűnt, mikor mintegy erőltetve adta meg magát a mérnöknek, később már önkényt. A lelkész ezt hallván, sirt mint a gyermek. Nejének azután elpanaszlá az által okozott szerencsétlenségét; előadta, miként szeretete őt tíz év folytán, mint iparkodott véres verejtékkel valamit szerezni, a gazdaságot szaporítani; miként törte éjjel-nappal fejét azon, hogy gyermekeit elláthassa. Vallási szempontból előadta nejének, hogy a neki fogadott hűséget megszegte, és hogy végkép szerencsétlenné tette. Mindketten annyira elérzékenyültek, hogy sirtak.

Ekkori indulatoskodásában feltette magában, hogy Székelyit megpálcázza. Székelyi a történeteket nem gyanítva, szokás szerint a reggelire megjelent, kit ő barátságosan fogadott, és minden szóváltás vagy feddés előbocsajtása nélkül a sőmalmat forgató bottal megvert, úgy hogy a pálcza három részre törött; (pipaszárral is ütötte Székelyit,) miután Székelyi eltávozott, ő pedig a történet okát elpálcázolando, a cselédeknek azt mondá: hogy a mérnök őt arcul csapta, s ezért verte meg azt.

Ezután egész nap (csütörtökön) úgy viselte magát, mintha esze nem lett volna; rémképeket látott, sirt, gondolatokba merült, nem tudta, mitévő legyen, és mint mondja, vele az egész világ forgott. Neje is sirt, haját tépte, és különösen magyar kalapját összetépte (hihetőleg Székelyi iránti bosszúságból, ki magyar volt.) Napközben a munkásokhoz a mezőre akart menni; de neje tartóztatta, mondván, hogy Székelyi megölhetné őt. Székelyinek levélben megizente, hogy még az nap távozzék el a faluból, délig, mert másképp csendőrökkel fogja őt a faluból kikísértetni; ezt tette, mert valóban félt, hogy Székelyi őt megöli. (Azért-e? hogy őt a megverés által meggyalázta, vagy pedig, hogy aztán akadálytalanul üzhessen szerelmi viszonyát a nővel?) Székelyi napközben Bereznán volt, és midőn este annak onnani visszajöttét Turok hallotta, még jobban feltette életét. E félelme miatt a következő egész éjen a szobában gyertya égett, és hogy Székelyi hozzá ne férhessen, őt meg ne rohanhassa, ágyát székekkel körülrakta. Éjjel nejevel egy ágyon feküdt és sürgetései folytán neje bevallá, hogy Székelyivel négyszer követte el a testi bűnt. 1-ször, midőn a vadászaton volt, 2-szor, midőn ő a templomban a vecsernyét végezte, 3-szor, midőn más izben misét tartott, 4-szer midőn ő Sárospatakon járt. — Bevallá neje azt is, hogy Székelyi vele az ő kivégzéséről akart szólni, hogy aztán Székelyi nejét saját nejeül elvenné. Neje különösen bevallá, hogy midőn császármádár vadászaton voltak, őt a hívósíppal előre küldötték, s ekkor mondá Székelyi nejének, hogy most volna alkalom a puskát tőle elvenni, s őt agyon löni, mit csak az ég fogna tudni. E vallomások még inkább felizgatták őt, és mint mondja, egészen tébolyodott lett; a keserűség, fájdalom őt a legfőbb fokon kihozta, s úgy volt, mint eszeveszett. Rettegott, hogy őt Székelyi megöli. Képzeldőse annyira felingerült, hogy azt gondolta, miszerint Székelyi már házában van, s az ágytól a székeket elrakja, őt meggyilkolando, s hogy gyermekei a faluban koldulni fognak. Ily, és hasonló gondolatok annyira kiozták, hogy egész éjjel nem aludt.

Minthogy Székelyivel vádlott jó barátságban volt, e barátság és saját szerencsétlenségének érzete közti belharcz arra vitte vádlottat, hogy szept. 13 és 14-dik közti éjjel nejét beret-ával megkínálta a végre, hogy nyakát vágja; mit azonban neje tenni vonakodott, sőt maga-magát is megölni akarta. Ekkor eszébe sem jött Székelyit megölni. Másnap reggel (pénteken) puska nélkül filiálisába (Oroszpatakra) ment, hol pedig dolga nem volt; visszajövé, neje mondá neki, miszerint hívatta magához a mérnököt az iránti tanácskozás végett, hogy mi tévők legyenek, hogy ő meg ne örüljön; de a mérnök jönni nem akart. Később puskával kiment a házból, de mit tett azután, ő állítása szerint nem tudja; az emberek beszédje után tudja csak, hogy a mérnököt meglötte. Erre ő később feleszmélt annyira, hogy a mérnök megölése neki mint ködön keresztül tűnt fel, vagy úgy, mintha azt álomba követte volna el.

A vádlott nő, ki saját állítása szerint a mérnök nevét sem tudta, bevallotta, hogy ő és a mérnök egymást szerették, hogy a mérnök őt irántai szerelmére leginkább azon állításával birta, miszerint férje a zbói papnéval, ki hozzájuk is járt, tiltott szerelmi viszonyban áll: hogy első alkalommal a házban senki sem lévén, a mérnök erővel hozta őt arra, hogy magát megadja, s osztán még saját beismerése szerint, háromszor töltött

a mérnökkel szerelmi rózsaidőket, (miből kitetszik, hogy gyönyörrel emlékezett vissza az elkövetett bűnre.)

Midőn 14. kén reggel férje hazulról eltávozott, a szolgálot azzal küldé a mérnökért, hogy férje nincs otthon, és jöjjön hozzá, mert neki nagy baja van; — a mérnök azonban a szolgáló mondása szerint jönni nem akart, mert szégyenelte magát tegnapi megveretése miatt; ekkor ő a mérnöknek czédulát írt, de az most nem jött. Férje haza érkezvén, ez kiment, ő pedig utána; hová és mitörtént ezután, ő nem tudja; azt, hogy a mérnök megöletett, csak az emberek beszéde után tudja, és különösen akkor tudta meg azt, midőn ők a kocsin mentek, hová? ő nem tudja. Arról, hogy a bírót ő fojtogatta volna, szintén nem akart tudni. — Vádltott nő az iránt kérdezte, hogy vajjon mi birta őt a mérnökkeli szerelmi viszonynak férje előtti bevallására? Ennek okául azt adá: hogy a mérnök kívánataiban mértéket nem tartott, az a zsbói papnévali viszony miatt férjének megölését tanácsolta, minek megtörténte után őt nőül vendette volna; vallomásra birta őt továbbá férjének szánalomra méltó állapotba, ki tőle elválasztandó szándokát is kinyilatkoztatta.

Vádltottaknak a tettet közvetlen megelőző és követő viselkedeteket illetőleg a tanuk következőket bizonyítanak:

A vádltott nő akkor, midőn szept. 14-kén reggel a mérnöknek írt, az ágyban feküdt, és midőn a szolgáló a mérnök azon feleletével jött vissza, hogy az nem jövend el, vádltott nő felkelt és öltözködött. E közben jött haza a vádltott puskával, és miután ez megmosdott, nejével együtt hazulról eltávoztak; a cselédség azt vélte, hogy vadászni mennek; azonban a paplaktól a mérnöknek mintegy 400 lépésnyire levő lakásához indultak. Utközben vádltottak Andrejezó másképp Magyar Györggyel találkoztak, kivel vádltottszekér vásárlásról beszélt, és ki vallomásában megjegyzi, hogy a vádltott vele úgy mint mindig eszesen beszélt, és nem tudja hinni, hogy az eszében legkevésbé is megtévedett lett volna.

Vádltottak a gyilkosság után haza jövének, reggeliztek, vádltott nő osztán a tükör előtt megfésülködött, és magára más ruhát vett; vádltott pedig befogatni parancsolt, oly meghagyással, hogy a kocsi utánok jöjjön.

Starosta Mária szolgáló vallomásában előadja, hogy ő, midőn a mérnök meglövetését megtudta, jajgatott, mire a vádltott nő azt mondá: ne jajgass oly igen, mert a gyermekeket elijeszted; vedd magadhoz a gyermekeket és menj velök a faluba; mit ő két gyermekkel meg is tett. A nevezett szolgáló megjegyzi még, hogy vádltottak mind a mérnök halála előtt, mind pedig azután szépen beszéltek; hogy az ő által akkor, midőn vádltottak a gyilkosság elkövetése előtt hazulról távoztak, tett abbéli figyelmeztetésre, miszerint reggelizzenek, vádltott nő mondá, hogy mindjárt visszajönnek, s osztán reggelizni fognak. Midőn vádltottak a szomszéd faluba eltávoztak, vádltott a kis fiut megcsokolta.

Labancz András kántor, a gyilkosság után a parochiára ment, hol vádltott nő mondá: kántor, az ur már meglötte a mérnököt; ő erre megjegyze: elég rossz, hogy tette; vádltott nő pedig azt felelte: a hogyan megtörtént, már másképpen nem lesz. Vádltottak okosan beszéltek, tébolyodottságot rajtok észre nem vett; vádltott színe azonban változott.

A gyilkosság után a bíró a parochiára jövének, vádltott a puskát és fegyverengedélyt annak ajándékképpen átadta. Ezután a vádltottak gyalog a szomszéd faluba indultak, magukkal vivén Julcsa leányukat. A bíró Miczkó Györggyel vádltottak után ment oly szándékkal, hogy azokat elfogja. Ulicsra érkezvén, vádltottat a lelkész házában udvarában találták, ki kérdezte tőlük: vajjon jön-e kocsija? ő azon Homonnára akar menni, magát a szolgabírósnál feljelentendő, mert ő a mérnököt meglötte.

Legera Borbála Jaczkovics Bazilné (lelkészné Ulicson) tanusítja, hogy vádltottak szept. 14-kén reggel mintegy 10 órakor jöttek hozzá egy gyermekkel gyalog. Vádltott mondá: szomorúan jártunk, mert ő a mérnököt puskából meglötte; ő megjegyze: hogy nem okoson tett; vádltott pedig mondá: hogy ez azért történt, mert a mérnök nejét szerette; ő ismét megjegyze, hogy ilyesmi megszokott történni, mire vádltott felelé: hogy az faj neki belül. Vádltott nő e párbeszédet hallotta. Vádltott ezután írószereket kért, és a szolgabírói hivatalhoz levelet írt, mit nejének is felolvasott. A vádltott nő azután kávét, vádltott pedig savanyu tejet ivott, ez utóbbi mondván, hogy őt igen égeti belül az, mit tett.

Ebédnél vádltottak keveset ettek, és vádltott kezeit törte, mondván: inkább égett volna le a háza, mintsem hogy az történt, miért nem volt valaki, ki őt azon szerencsétlenségtől meg-

mentette, és a puskát tőle elvette volna. Ekkor az ulics-krivai bíró, ki utánok jött, mondá: hogy ő el akarta tőle venni a puskát, de vádltott nő azt nem engedte, az megfogta nyakát és fojtogatta őt; mire vádltott nő megjegyze: hogy azt ő úgy akarta. Az ulicsi lelkész szerint, vádltottak mindketten okosan beszéltek, mint mindig szoktak.

Jaczkovics Bazil ulicsi lelkész és esperes szerint, ki szeptember 14-én d. u. 4 órakor azzal hivatott haza a rétről, az ulicskrivai lelkész meglötte a mérnököt, midőn haza érkezett, vádltott felszólítá őt, hogy gyóntatná meg őt és nejét; mire a lelkész azt felelte, hogy azt oly hirtelen meg nem teheti, hanem menjen gyónni a püspökhöz Ungvárra, vagy hozzon attól neki felhatalmazványt. Nemsokára aztán vádltottak befogatván, elmentek Ungvárra Miczkó Jurkóval; vádltott az asztalon hagyott egy levelet, mit az a homonnai szolgabírói hivatalhoz írt*); vádltotton, ki összefüggőleg beszélt, tébolyodottságot nem tapasztalt, hanem az tüzes volt, azért félt is tőle; meggyóntatni vádltottakat nem akarta, mert látta, hogy zavarodott állapotban vannak, és mert nem tartozott köréhez, az oly nagy büntőli feloldás.

Az ulicsi plébánián megfordult Hoffbauer József erdész mondja: hogy midőn vádltottak az asztalnál ülve ettek, ő is hozzájuk ült, a mikor vádltott okosan beszélt. (Folytatjuk.)

CSATSKÓ IMRE.

K ü l ö n f é l é k .

(Szabolcsmegye a börtönügy javítása tárgyában) a múlt év végén felterjesztést intézett az igazságügyminiszterhez, melyben kiemelvén azt, hogy ugya saját-, mint az ország törvényhatóságainak legnagyobb részénél fennálló börtönrendszer, mely csekély mérvben felel meg a büntetés tulajdonképeni céljának. t. i. hogy a büntényre szabott érzéki rossz a szerzőre visszaesés, s főleg, hogy a bűnös javulása eszközöltessék, felkéri a minisztert, hogy a rabok oktatása s munkáltatására fektetett javító börtönrendszer életbeléptetését eszközölje.

A miniszter a megye közönségének, körülbelől következő szavakban felelt: „Hazafias örömmel üdvözlöm a megye közönségének kívánalmát, mert meg vagyok győződve, hogy mi sem eredményezheti biztosabban a szükségelt reformok szerencsés megoldását, mintha a valóítás iránti vágyakban mindnyájan találkozunk.

Hazánk börtöneinek javítása, korunk azon követelményei közé tartozik, melyeket a nemzet erkölcsi hitelének kockáztatása nélkül, tovább nem halaszthatunk.

Érzem e kötelességnek állásomra nehezedő egész súlyát, s valamint én, állásom követeléseinek összes erőmmel megfelelni töreksem, úgy biztosíthatni hiszem a megye közönségét, hogy hazánk törvényhozása, erkölcsi kötelességéből eredő ezen feladatának megoldásában — mihelyt ezt idő és körülmények engedik — a kor követelésétől s a köz várakozás óhajtásaitól elmaradni nem fog.”

Kapcsolatban a miniszternek ezen hazafias nyilatkozatával megemlíthetjük, hogy az országos fegyintézetek újjászervezésére vonatkozó terjedelmes utasítás, e napokban fog hivatalosan közzététetni.

(Az angol rendőrség főnöki állomása,) mely Mayne Richard halála által üresedésbe jött, Henderson ur — előbb mérnökkari tiszt, utóbb a börtönök főfelügyelőjének — kineveztetése által a napokban betöltetett. Kik az új főnököt ismerik, humanus embernek mondják, s komoly gondolkozását és nyugodtságát dicsérik. Ezelőtt mintegy 20 évvel, egy csapat fegyenczzel s egy osztály katonával nyugoti Ausztráliába küldetett, hogy ott büntető gyarmatot alapítson. Ezen feladatának befejezése több évet vett igénybe. Visszatérvén Angolországba, az összes polgári s katonai fegyházak főfelügyelőjévé neveztetett ki.

Eszmétársítás folytán elmondjuk, hogy a múlt hetekben épen a rendőrségi ügy tárgyában, egy londoni polgárokból álló küldöttség ment a belügyminiszterhez, kikkel ez bővebb beszélgetésbe bocsátkozván, határozottan állítá, hogy a büntetettek számának szaporodása iránti panaszok alaptalanok. Sőt ellenkezőleg, hivatalos adatokból bebizonyítható, hogy ma sincs több gonosztevő Londonban, mint ezelőtt negyven évvel, habár oly tetemesen szaporodott azóta a népesség.

* Vádltott által a homonnai cs. kir. szolgabíróshoz írt levélnek tartalma a következő: Mai nap Székelyi István ulicskrivai mérnök nómégyszeri megszeplősítője, és önéletem fentartása miatt, az ő felhívására, ingerlésére (a nőre vagy másra?) általam puskalövés által meglövetett; a mit teendők végett tettes hivatalnak jelentek. Ex offio, sürgős, stb. ráírva.

Felemlíté, hogy a gyermekeknek gonosztevékké fejlődését megakadályozni, főleg az iskolai tanítás van hivatva.

Igérte, miszerint a kormány gondoskodni fog, hogy az elbocsátott fegyenczek feletti felügyelet ezentul szigorubban kezeltessek. S végül azon nézetét fejezte ki, hogy a tett szomorú tapasztalatok után új büntető gyarmatok létesítését aligha fogná többé valaki ajánlatba hozhatni.

(A hetedik német Juristentag.) Mult évi augusztus 27-től 29-ig a német Juristentag hetedik ülését tartá. A német Juristentagnak — az alapszabályok 1. §-a szerint — célja: „a német jogászok közt személyes érintkezést és előszóvali véleménycserét hozni létre; a magánjog, eljárás és büntetőjog terén az egységes fejlődés iránti kíváncságnak minél szélesebb körben elismerést szerezni, ennek akadályait megjelölni, s azon ajánlatok felett megegyezni, melyek a jogi egység elérhetésére alkalmasoknak tűnnek fel.“

A mult évi Juristentagon igen élénken folytak a viták. A tanácskozási tárgyalás kitűzött kérdések, nem voltak ugyan messze ható elvi kérdések, de mégis alkalmasak a szaktudományi érdeklődést ébren tartani. Hanyatlás jeleül tartották sokan, hogy a mult évi Juristentag, kevés olyan kérdést tárgyalt, mely szélesebb körökben is érdekes lett volna. Minden jurista tudja, hogy csak az általános elvi kérdések azok, melyek közérdekkel bírnak. A jogtudományok a részletekre vonatkozó, s a jogi szervezetet tulajdonképp rendező kérdések, a nagy közönség számára érthetlenné s ezért érdek nélküliek.

A harmadik vagyis büntetőjogi osztályban, következő három kérdés volt tanácskozással kitűzve.

1. Azon esetben, ha valamely büntető perben a vádlott magát ártatlannak állítja, meg kívántassék-e, hogy ő a végtárgyalás alkalmával a vád érdemébe bocsátkozzék s magát védelmezze?

2. Megegyezik-e a szóbeli eljárással, az elővizsgálat írásbeli tárgyalásainak alapján, az iránt végzést hozni, vajon emeltessek-e vád vagy nem?

3. Meg kell az államügyésznek engedni, hogy a vádlott javára egy a semmisségi panasszal élhessen, mint a vizsgálat újra felvételét kérhesse, és pedig ugyanazon feltevések mellett s ugyanazon esetekben, melyekben ezek a vádlott számára megengedve vannak.

Az első tétel alatti kérdés tárgyalásakor különösen az iránt folyt a vita, vajlon a törvényszék egyáltalán jogosítva legyen-e az ártatlanságát állító vádlotthoz a vádat érintő kérdéseket intézni, vagy pedig: a törvényszék jogosítva legyen ugyan erre, de a vádlottnak szabadságában álljon ezen kérdésekre nem felelni. A tulajdonképp többségnél azon nézet nyilvánult, hogy épen a törvényszéknek kérdezői joga által a vádlott nagy védelemre talál, mert a hozzá intézett kérdések folytán, sokszoros alkalom nyújtatik neki, kifogásait s mentő bizonyítékaikat oly pontokra irányozni, melyekre talán nem is gondolt. De szem előtt tartva azon elvet, hogy büntető perben a vádlottnak kell bizonyítani, a vádlottat alig lehetne kényszeríteni, hogy a hozzá intézett kérdésekre feleljen; ennek megfelelően kimondott, miszerint:

„A végtárgyalás alkalmával magát ártatlannak nyilvánító vádlott, ne köteleztessék arra, hogy vád érdemébe bocsátkozzék, ugy szintén önvédelme se kívántassék meg.“

A fennemlített második kérdés tekintetében két nézet állott egymással szemközt, melyeknek egyike az államügyészséget feltétlenül jogosíttatni akarta a felől határozni: vajlon egyáltalán emeltessek e vád és ki ellen? a második nézet, az állampolgárok becsületének minden jogosítlan sérelemtől megóvása végett szükségesnek vélte, valamely bírói hatóság határozatától tenni függővé, vajlon emeltessek-e valaki ellen bűnvádi kereset vagy nem. Graevenitz államügyész előadása folytán, a harmadik osztály nagy majoritással a következő határozatot mondá ki:

„Minden vád előző bírói vizsgálat alá vétessék, de ez csak egyszer történhessen, s ekkor sem a vádló-kamara által.

Ezen bírói vizsgálatot a törvényszék előtt, bármely röviden az államügyész és védő által — a vád megengedhetősége és indokolása felől — tartandó felelő eljárás *ne előzze meg*.“

A harmadik tétel iránt, Dr. Schwarze sászországi főállamügyész, mint indítványozó, s a harmadik osztály elnökének hozzájárulásával, határozatul egyhangulag kimondott:

„Meg kell az államügyésznek engedni, hogy a vádlott

javára nemcsak minden, a vádlottak részére engedett jogorvoslással élhessen, hanem hogy a vizsgálatnak újra felvételét is ajánlatba hozhassa, és pedig ugyanazon feltevések mellett, s ugyanazon esetekben, melyekben ezek a vádlottak számára megengedve lennének.“

Különösen kiemeltetett ezen kérdésnél, hogy bármely államhatóságnak méltósága meg kívánja, miszerint a közvetlenül vagy közvetve általa elkövetett, s később kiderülő igaztalanság lehetőleg ismét jóvá tétessék. Ennélfogva az államügyészséget nemcsak azon jog illetheti meg, hogy a vádlott javára semmisségi panasszal élhessen, hanem hogy jogában kell állnia a vádlott javára felebbezni is.

A büntetőjogi kérdések közül, — röviden összevonva — ezek tárgyalattak az utolsó Juristentagon.

A törvényhozási munkálatok mindenütt folyamatosan vannak, s a gyakorlat már nem zárkozhatik el többé a tudománynak hangosan nyilvánuló követelményei elől.

(Allg. d. Str. Ztg.)

(Tilos gyógyítás.) A párisi rendőri hatóság előtt nem régen Lamus nevű borbély azzal vádoltatott, hogy egy nőnek halálát magnetikus gyógykezelés által vétkes módon okozta. A vádlottnak kezelése alatt a betegnek állapota folytonosan rosszabbodott; bevallotta azt is, hogy kevéssel a halál bekövetkezte előtt igen erős mértékben működött a delejessége. A többi manipuláció között magnetisált vizet is itatott. A betegnek kimutása után, egy orvos jelentést tett a rendőrségnél, s ez tekintet nélkül a „puszta felebaráti könyörület“-re, melylyel a vádlott magát menteni akará, őt vizsgálat alá vonta.

Érdekkel bírt azon kérdés, vajlon a halál a magneticus gyógykezelés okozata folytán állott-e be vagy nem? A meghallgatott szakértők közül Dr. Aladam párisi orvosnak véleménye igenlőleg szolt, míg Dr. Tardien a halál okát mellbetegségekre vezette vissza. Ily viszonyok között a vétkességből okozott emberölés vádjá elejtetvén, a fenytetés csak jogosítlan gyógykezelés miatt történt.

Ha rendőrségünk Pesten is kissé körül akarna tekinteni, vajmi sok kontár magnetiseur és vízzel kuráló embervesztőre találna, kik felhasználják az emberek együgyűségét s rontják nemcsak patiensaik egészségét, de a tudomány hitelét is.

(Tüdő próba.) Dr. Barth egyik szaklapban ezeket írja: A törvényszéki orvostanról irt munkák legtöbbje a tüdő próbáról szóló fejezetekben, tudomásom szerint a következő élet- s boncz-tani mossaatot figyelmen kívül hagyja:

A légség jobb oldali része (bronchus dexter) rövidebb, de tagabb mint a baloldali. Ezen tagabb alkat a jobb oldali tüdőre erősebb légfolyamat feltételez, minélfogva ez hamarabb lélegzik, mint a baloldali. Erre különösen kell a tüdőpróbánál ügyelni, mert így lehetséges az is, hogy valamely a szülés alatt megölt gyermek, a jobb oldali tüdővel igen, de a baloldallal még nem lélegzett, s ezen egyoldalú lélegzés már magában — ha ugyan a baloldali tüdő rendellenességeket nem mutat — harczolunk enged a mellett, hogy a gyermek élt. A bíró ezen esetek egyikében könnyen tévuton járhat, ha t. i. a próbánál a tüdőnek egyedül baloldali szárnya használtatott vagy ezen különbség figyelemre nem talált.

(Az európai levélforgalom.) Európa különböző országaiban a levélforgalom körülbelül ily kiterjedéssel bir. Anglia (1865) 720.467,007, Franciaország (1866) 333.496,498, Németországi államok (1865) 225.635,026, Ausztria (1866) 133.023,870, Olaszhon (1865) 96.160,627, Spanyolország (1863) 70.237,252, Schweiz (1866) 38.988,761, Belgium (1865) 33.700,524, Németalföld (1865) 23.627,197, Oroszország (1865) 16.750,000, Svédhon (1865) 10.812,913, Dánország (1861) 6.642,380, Norvégia (1863) 3.454,759, Törökország (1865) 2.300,009, Portugalia (1854) 2.088,000, Görögország (1860) 735,780 levelet szállítottak el. Az összes európai levélforgalom körülbelül 1.700.000,000 levélre tehető.

TARTALOM: Kimutatása a kir. kuria 1861—1868. évi összes beadványainak, elintézésének és hátralékainak a főkimutatások minden rovatai szerint. — Rögtönbírói intézmény s közbiztonsági viszonyaink. Lácay Lászlótól. — Közigazgatási bíráskodás Magyarországon. Hodossy Imretől. — Pénzügyi törvényszékek. (Folyt.) Dr. Suhajda J.-tól. — Váltóvégrehabjtási eset. Dr. Friedmann Bernáttól. — Gyilkossági eset. (Folytatás.) Csatskó Imretől. — Különfélék. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek.

Melléklet: Előfizetési fölhivas Heckenast Gusztav pest kiadónál megjelent „Községi Kalauz“ vezerkönyvre.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmelve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Reform kilátások.

A legközelebbi törvényhozástól várva várt törvénykezési reformok iránt senki sem nyilatkozhatott illetékesbben, mint az igazságügyi miniszter, kinek f. hó 15-én a választóihoz mondott beszédéből, az igazságszolgáltatásra vonatkozó részt mi is közöljük, mert az abban foglalt ígéretek a miniszter nemcsak választó kerületének, hanem az egész országnak tette.

„Alig van, ugymond, hazánkban a reformnak tárgya, mely oly sokoldalú, oly sürgős, s oly gyökeres átalakulást igényelne, mint az igazságszolgáltatás ügye. Ősi jogrendszerünk összeomlott azáltal, hogy annak alapkövét, az ősiséget, az 1848-ik évi törvények megsemmisítették. Az országbirói értekezlet visszaállítá ugyan egy részben a magyar törvényeket; de nem támaszthatá fel a magyar jogrendszert: mert ez lehetetlen volt, mert azt csak ezernyi és ezernyi magán-érdek, s ugyszólván a közjólét romjain eszközölhetne volna, s kénytelen volt, hogy a jogéletet a zibbadástól megóvja, az osztrák törvények nagy részét fenntartani. Két ellentétes jogrendszer vegyüléke az, a mi ma jogéletünk szabályait képezi. Ez állapotot magasabb közjogi tekintetéből túrtuk és túrnunk kellett addig, a míg a törvényhozás akaratlan szünete tartott; de most, midőn a nemzet önrendelkezésének többé semmisem áll utjában, az eddigi zavar további fenntartása nem volna többé igazolható.

Az összes jogélet reformja oly mű, mely 5—6 év előtt a legnagyobb erőmegfeszítés mellett sem lesz befejezhető, s ha sikerülne is a kormánynak idevágó javaslataival korábban elkészülni: azokat a legbuzgóbb törvényhozás sem volna képes tüzetesen végig tárgyalni. Mellőzöm tehát ezuttal azon munkálatok felemlítését, a melyeknek keresztülvitelére a jövő országgyűlési cyclus alatt kilátásunk alig lehet; csak azokat fogom megérteni, a melyek valószínűleg már a közelebb jövőben a törvényhozás napirendjére lesznek kitűzve.

Ezek sorába tartoznak:

1. az igazságszolgáltatás elkülönítése a politikai közigazgatástól;
2. a bírák függetlenségének biztosítása mind felfelé, mind lefelé;
3. a bírói felelősség szabályozása;
4. az első folyamodási bíróságok szervezése, kapcsolatban a békebíróság intézményével;
5. az ügyvédség reformja;
6. a hiteles helyek rendezése;
7. a szóbeliség, nyilvánosság és közvetlenség alapjára fektetett polgári perrendtartás;
8. büntető törvénykönyv;
9. a büntető-eljárás, karöltve az esküdtsékekkel;
10. s ezekkel kapcsolatban a börtönügy reformja,

tekintettel a büntetés ama nemesebb céljára, a mely a javításban áll.

Feleslegesnek tartom e tárgyak részleteibe bocsátkozni, miután az irányt, a melyet az igazságügy reformja körül követni akarok, eléggé jelzik már magok a tárgyak, a melyeket felemlíteni szerencsés voltam.

Az igazságszolgáltatás ügye nagy szerepet játszik a nemzetek életében. Öre az az állam legfőbb céljainak: a személy és vagyon-biztonságnak. A vagyonosodás, az ipar és kereskedelmi forgalom, s a közhitel emelésére alig van hatályosabb tényező, mint a gyors, pontos és részrehajlatlan igazságszolgáltatás. A jogintézmények képezik a legbiztosabb fokmérőt valamely nemzet geniusának, műveltségének megítélésére. S épen azért kell, hogy jogintézményeink korszerű berendezése által erkölcsi reputációnkat megóvjuk. De nem szabad késnünk a reformokkal azért sem, mert helyzetünkben a külföldi tőkék segélyét még sokáig nem nélkülözhetjük, már pedig hitel és olcsó pénz egyrésztől, másrésztől pedig rossz igazságszolgáltatás oly ellentétek, a melyek egymással nem férnek meg.

Ez okból bizton hiszem, hogy a nemzet sietni fog akaratlan hátramaradását e téren is helyrehozni, s hogy néhány év múlva oly jogintézmények birtokában lesziünk, a melyek a művelt világ bírálatát ki fogják állani.

Észrevételek

az új törv. rendtartás életbeléptetése s átmeneti intézkedések tárgyában.

Örömmel lehete üdvözölni alkotmányos viszonyaink azon újabb jótékonyságát, hogy az 1868. LIV. t. cikkben foglalt új polgári törv. rendtartás iránti átmeneti intézkedések tárgyában tervezett igazságügyminiszteri rendelet előlegesen nemcsak a felsőbb bíróságokkal közölve, hanem a lapok hasábjain is nyilvánosságra lett hozva. E tény újabb jele azon hazafias igyekezetnek, hogy e tervezet a törvénykezési országos közvéleménnyel találkozzon, az által minden oldalról megvitatva, oly megnyugtató intézkedést hozott létre, mely egyesek részéről minél kevesebb jogvesztést vagy sérelmet vonjon maga után.

Megkísértem e tervezetre töredék nézeteimet előadni.

Ugy látszik, e tervezetben általános elvül az volt kitűzve, hogy az új perrendtartásnak visszaható erőt nem tulajdonítván, mégis a most érvényben lévő id. törv. szabályokban foglalt eljárás a május 1-ig be nem fejezett ügyekben se alkalmaztassék jövőre, hanem azok folytatása az új törv. rendtartás szabályai szerint történjék, különösen, hogy május 1-je után a három folyamodási elv szigorúan megtartatván, negyed folyamodási felülvizsgálatot még a régi ügyek se nyerhessenek.

Ezen elv keresztülvitelére nézve nem is mutatkozik akadály a tervezet *III. cikke 6-dik pontjáig*, mely szerint a befejezett akár szóbeli, akár írásbeli rendes pereknél egyebek közt a bizonyítási eljárásra nézve is az új törv. rttás alkalmazandó. Ha ennek értelmét és célzatát jól fogtam fel, egy gyakorlati esetet veszek:

A. beperli B-t 1000 ft adósságért, de követelése igazolásul csak az alperes keresztvonásával ellátott, s két időközben elhalt tanuk által előttemzett kötelezvényt mutat fel, s A. maga is tudván bizonyítéka gyengeségét, alperesi tagadás esetére a vtotk. 105. §. szerint döntő esküt ajánl, sőt ezzel ellenfelét is megkínálja; alperes tárgyaláskor törvényes jogánál fogva az eskü letételbe bele nem egyez, azt pedig, hogy a neki kínált esküt ő elfogadván, letegye, egészen hallgatással mellőzi. Most már az ekként befejezett per 1869. máj. 1-je után ítélet alá kerül, hogy fog itélni a bíróság?

Ha az ideiglenes törv. szab. szerint kellene itélni: az ellenzett döntő esküt a vtotk. 105. §. ellenére felperesnek oda nem itélheti, de ezenkívül más bizonyíték nincs, mivel az előttemező tanuk időközben elhaltak: tehát felperes keresetétől elmozdítandó.

Ha pedig, mint a tervezet rendeli, az új törv. rttást kell e perbeni bizonyítási eljárásra alkalmazni, igen kétes lesz a bírósági állása, mert ha azt tekinti, hogy felperes maga ajánlkozott a döntő eskü letételére, holott a 230. §. szerint ezzel legelőbb is ellenfelét kelle vala megkínálni, a bizonyíték helytelen használata miatt követelésétől elmozdítandó lenne; viszont ha azt veszi figyelembe a bíróság, hogy felperes alperest meg is kínálta a főesküvel, de ez arra nem nyilatkozván, úgy tekintetik, mint a ki azt elfogadni nem akarta, tehát a 234. §. szerint alperes lenne a peresztes, tehát elmarasztalandó.

De ez utóbbi ítélet ismét igazságtalan lenne, mert a tárgyaláskor egyedül érvényben volt vtotk. 105. §-sa a főesküvel bizonyítás feltételeül a kínálást, vagy visszakinálást nem rendeli, hanem csak a „féláltal ajánlott eldöntő hit-”ről szól, ennek pedig felperes eleget tett, mert ajánlotta, hogy a döntő esküt leteszi, de alperes bele nem egyezett; a kínált eskü el vagy nem fogadásáról, s ennek jogi következményeiről a vtotk. 105. §-sa semmit nem rendelkezvén, alperest azért, hogy ő e per tárgyaláskor egyedül érvényes törvények védelméhez ragaszkodott, s a kínált főeskü el vagy nem fogadása iránt, minthogy köteles sem volt, nem nyilatkozott, — elmarasztalással sújtani nem lehet.

E hatodik pontra nézve tehát véleményem szerint azt lehetne kimondani, hogy a fentebb említett befejezett pereknél: a bizonyítási eljárás, főleg az esküvel bizonyítás tekintetében szorosan az id. t. szabályok alkalmazandók, — sőt hozzá lehetne tenni ezt is: hanem a mennyiben az igazság kiderítésére nézve az új törv. rttás szabályai akár egyik, akár másik félnek több előnyt nyújtanak, ennek, különösen az eskünél használhatása végett a felek új tárgyalásra beidézendők, mely elvi kedvezmény az igazolási és perújítási határidőkre nézve a IV. cikk végpontjában különben is alkalmazva van.

Továbbá az *V-dik cikk 4-dik pontjában* azon elv szigorú keresztülvitele végett, hogy az új törv. rendtartás életbelépése napja után még régi per se kerüljön negyed bírósági felülvizsgálat alá, — az rendeltetik, hogy az urbéri tagosítási és arányosítási ügyek, ha a királyi ítélő tábla által már harmadbíróságilag felülvizsgáltattak; további vagy is a negyedik folyamodású bírósághoz nem felebbeztethetnek.

E tulszigoru elv kivitele sok elégedetlenségnek lesz forrása: mert tudjuk, hogy a tagosítási és arányosítási peres kérdések többnyire nem egykét peres fél, hanem községek, közbirtokosok s volt földes urak közt vagy

ellen folynak sokszor nem csekély ingerültséggel, s az illető peres felekre nagy horderejük: ezekre nézve tehát, akár nyernek, akár vesztenek, nem kis megnyugvást idéz elő annak tudata, hogy perük minden, még a legfőbb törvényszéken is, melyen túl már felebbezés nincs, megvizsgáltatott s határozattal ellátatott.

Mindezen 1869. máj. 1-je előtt harmadbíróságilag a királyi ítélő tábla által felülvizsgált tagosítási és arányosítási perekre nézve, a negyed bíróság, vagyis a hét-személyes tábla helyére lépett kir. curiára felebbezhetést megengedhetők tartanám, annyival inkább, mert az 1840. XXX. és XXXI. t. cikkek szerint a Jászkun és Hajdukerületekben a kerületi törvényszék első bírósági illetőségéhez utalt tagosítási és arányossági perek másodbíróságilag a királyi ít. tábla, harmadbíróságilag pedig a királyi curiára fognak felebbeztethetni, s így az ország igen nagy része el lenne zárva azon megnyugtató eljárástól, hogy mint a jászkun és hajduknál — ily ügyeik a legfőbb törvényszéken is elítélést nyerjenek.

Az *V-dik cikk 3-dik pontja* szerint a kir. ítélő tábla által 3-dik folyamodásilag el nem intézett ügyek, elintézés nélkül az új 3-dik bírósághoz, a kir. kuriához lesznek átteendők; — de hát a kir. tábla által harmadbíróságilag már elintézett — szolgabírói, alispáni, jászkun és hajduközségi bíróságok előtt lefolyt, s azt hiszem, nem csekély számú perekben meg lesz-e engedve a hétszemélyes táblát helyettesítő kir. kuriára való felebbezés? ha a következő 4-dik pontból szabad következtést vonni, azt kell felelnünk, hogy nem.

En azon elvből, hogy a XV. cikk szerint e törvénynek visszaható ereje nincsen, és hogy ez átmenet minél kevesebb jogmegszorítással, s ebből folyó elégtelenséggel eszközöltessék: mindazon, de egyedül is csak azon perekben, melyekben a királyi tábla harmadbíróságilag f. évi május 1-je előtt már ítélte, a legfőbb törvényszékhez, tehát a negyed bírósághoz felebbezést megengedhetők tartanám.

Az *V-dik cikk 6-dik pontjánál* előttem nem világos, hogy mily felebbvitel alatt lévő gyámsági és gondnoksági ügyek azok, melyek mint elintézetlenek, az igazságügyi minisztériumtól a kir. táblához f. évi máj. 1-vel átteendők; — mert ha ez ügyek peres tárgyak, vagy perenkívüliek p. hagyatékok: ugy a rendes törvényszékek, s nem a minisztérium eljárása alá tartoznak és tartoztak; ha pedig nem ily peres vagy perenkívüli jogi kérdések, hanem felségi jogok vagy közigazgatási színezetű ügyek, mint a nagykorúsítás, örökbefogadás, törvényesítés stb. ugy ismét nem a királyi tábla, hanem egyedül és kizárólag a volt kancellária és helytartó tanácsi jogi természeti teendőket végző igazságügyi minisztérium illetősége alá tartozhatnak, mint ez az 1863. aug. 31-én 10,503. s az évi decz. 24-kén 19,735. szám alatti udvari rendelvényekben kimondatott.

A *VIII-dik és IX-dik cikk* az illetéktelenné vált bíróságok és a feloszlott kerületi tábláknál folyó ügyek illetékes bíróságához átküldése módját szabja meg, azon különbséggel, hogy amott maga a bíróság, itt pedig a kerületi táblákra nézve egy bíróból és jegyzőből álló bizottságot határozza meg az ügy jövődöbeli illetékes bíróságát.

Véleményem szerint a kerületi tábláknál folyó ügyekben maga a kerületi tábla, még feloszlása előtt lenne köteles, miután ily ügyek különben sem nagy számmal lehetnek, az illetőséget végzésileg meghatározni, vagy hol a jogi kérdés alatti tárgyak több megyékben fekszenek, a törv. rttás 57. §. szerint eljárni; hol az illetőséget maga a kerületi tábla kimondhatja, az erről végzést a periratokkal együtt az új illetékes bírósághoz áttéven, ez azután a VIII-dik cikk 2-dik pontja

szerint fog eljárni, — mert egy a törvényekben sehol bíráskodási joggal fel nem ruházott bizottságra bízni az illetékesség meghatározását, sem törvénnyel, sem elháríthatlan szükségességgel indokoltnak nem látom.

A mely kerületi táblai perek pedig a felebbviteli bíróságoktól f. évi május 1-je előtt a ker. táblához visza nem érkeznek: ezek midőn a felsőbb bíróságoknál felülvizsgáltatnak, ugyanekkor e felebbviteli bíróság meghatározhatná ezek jövődöbeni illetékes bíróságát is, melyhez azután a pert egyenesen leküldené.

Nem lehet szerintem a törvénykezés folyamával összeegyeztetni a IX. cikk 3-dik pontját, hogy t. i. hitbizományi ügyekben bírói illetőség kérdésében beadott semmiségi panasz az igazságügyi miniszteriumhoz terjesztessék fel elintézés végett.

Mert bár a törv. rttás zárszavainak a) pontja felhatalmazza is az igazságügyi minisztériumot, hogy az eljárást a fenálló hitbizományokra nézve ideiglenesen szabályozza: de mivel az eljárás és bírói illetőség iránti határozat két különböző tárgy, s a bírói illetőség szorosan törvénykezési kérdés, az ez ellen beadott semmiségi panasz a miniszteriumnak, melynek szorosan vett bírói illetősége nincs is, elhatározása alá nem tartozhatik; a minthogy a törv. rttás 21. §-a a hitbizományi bíróságot meg is állapítja, és csak ott, hol a jószág feje területi illetősége alapján nem lenne az illetékes bíró kitudható: hatalmazza fel az igazságügyi minisztériumot az eljáró bíróság kijelölésére; míg minden semmiségi esetek elbírálását a 4. §. egyedül a semmisítő székre bizza.

E pont tehát véleményem szerint ily változást nyerne: ... „az illetőség kérdésében beadott semmiségi panasz a hitbizományi ügyekben a törv. rttás 21. §-a végpontja esetében az igazságügyi miniszterhez terjesztetik fel elintézés végett.“

A X-dik cikkben: a királyi táblánál folyamatban lévő első folyamodási ügyekre nézve czélszerű lenne kimondani, hogy azoknak jövődö bírósága iránt a királyi tábla végzésileg határozzon, s ehhez átküldvén a periratokat, az új bíróság a VIII-dik cikk 2-dik pontja szerint fogna eljárni, a hol azonban oly peres esetek forognak fen, mint p. két királyi város ellen, vagy két megyében fekvő határperek, vagy két megyében elkövetett erőszakosság stb., hol tehát okvetlen bíróküldésnek van helye, az ily pereket a törvény. rttás 57. §. szerint a királyi tábla egyenesen az igazságügyi miniszteriumhoz terjeszteni.

A XII-dik cikk az osztoztató bíróságot megszünteti, s a még hátratrévő eljárást az illetékes bíróságokra bizza.

Ezt én ép azon indokból, mely az új törv. rttás létrehozatalául szolgált, t. i. a lehető gyors igazságszolgáltatás szempontjából, méltányosnak nem látom. Mert az osztoztató bíróság eszméjét, s ennek eljárását a felek főleg épen azért fogadták el, mivel ennek érdemleges ítélete ellen felebbvitelnek helye nem lévén, hitték, hogy ezen eljárás mellett a gyakran csak boszantás vagy hazáshalasztás czéljából használt felebbezések késedelmeségétől megszabadulnak, s a vérek közti világos örökösödési ügy leggyorsabban végrehajtást nyer, — s midőn már a felek sok sürgetés után — talán évek múlva — ítéletet kaptak, sőt az eljárás alakisága ellen használt semmiségi panaszok a legfelsőbb törvényszék által is elintéztettek, úgy hogy már egyedül az 1836. XIV. tcz. 9. §. szerinti valóságos végrehajtást várják: ekkor a tervezetnek intézkedése folytán a végrehajtás, vagy ha még ítélet sincs, maga a bíráskodás az illetékes bírósághoz tétetik át, melynek ítélete és eljárása ellen a felebbezések és semmiségi panaszok újabb sora kezdődvén, a vér szerinti örökös legjogosabb követelését évekig elhalasztatónak, elhuzhatónak látja.

Valóban nem lehet átlátni, hogy midőn az új törv. rttás a váltói sommás eljárást érintetlen hagyta, a nem-váltóügyekbeni sommás eljárást pedig nemcsak elfogadta, de annak eseteit s illetőségét tetemesen bővítette: az ezekkel sok tekintetben versenyző osztoztató bírósági folyamatban lévő eljárást miért kelle megszüntetni? holott e megszüntetés igen sok elégedetlenséget, jogsérelmet, új perek keletkezését, s a legvilágosabb jogos követeléseknek hosszú időre elhuzhatását s halasztását eredményezendi; s ez intézkedést sem a gyorsaság, sem a felek érdeke nem követeli.

De figyelmet érdemel az is, hogy az osztoztató bíróság szabadon, tehát feltételezhető, hogy a legképebbek közül választott négy tagból és egy elnökből áll, s így az ügynek több oldalról megvitatása a tiszta igazság felderítése iránt nagyobb garantiát nyújt, mint az örökösödési ügyekben illetékes birtokbíróság, melynél egy elnök és két bíró már érvényes határozatot hozhat.

Nem pótolhatja a már megkezdett osztoztató bírósági eljárást a törv. rttás 583. §-ban körül irt sommás eljárás sem, mert itt a meg nem elégedő félnek joga van 30 nap alatt rendes pert kezdeni, s ezáltal a sommás eljárás határozatának végrehajtását megakasztani, mert az 590. §. szerint csak a keresetnek a kitett határidő alatt meg nem indítása esetében van joga a nyertes félnek a sommás uton hozott határozat végrehajtását szorgalmazni; osztoztató bírósági eljárásnál pedig, a mint egyfelől a meg nem elégedő fél rendes pert kezdehet, úgy másfelől a végrehajtást semmi módon megakasztani néki nem szabad.

A XII-ik cikk helyett tehát elegendő lenne annyit mondani csak ki: „a törv. rttás hatályba lépte után az 1836 : XIV. és 1840 : XIII. tczikkeken alapuló osztoztató bírósági eljárás megindításának többé helye nem lévén, a most folyamatban lévő ily ügyek az illető osztoztató bíróságok által lehető gyorsan a most idézett törvények szerint bevégezendők.“ Ez annyival inkább eszközölhető lenne, mert a következő XIII. tcz. a kikötött választott bíróságot épségben meghagyta; az osztoztató bírák is, a törv. rttás 52. §. b) pontja hasonlatosságára a rendes illetőségtől eltérve választott bírák, kik a leggyorsabban tartozván eljárni, a feleket egy kevésbé gyors eljárás elfogadására kötelezni, semmi érdek nem kívánja.

Meglehet, őszinte nézeteimben több helyen tévedtem, de mentsen a jó szándék s tiszta akarat, melylyel a magyar törvénykezés szent ügyének érdeke s előmozdítása iránt viseltetem.

GYÁRFÁS ISTVÁN,
törvénysz. ülnök.

Az ügygondnok jogai és kötelességei.

A vtk. II. r. 210. és 213. §§ értelmében két esetben van helye az ügygondnok — curator ad actum — nevezésének.

Midőn ugyanis az idéző végzés azon okból, mert alperes hazulról hosszabb időre eltávozott, lakásának ajtajára szegeztetett, vagy midőn az ismeretlen tartózkodásu, s ennél fogva hírlapilag idézett alperes a tárgyalásra sem személyesen, sem megbízott által meg nem jelenik, ily esetekben alperes részére hivatalból ügygondnok nevezendő.

Itt felmerül azon kérdés, valjon az ügygondnok jogai és kötelességei azonosak-e a fél által megbízott képviselő jogaival és kötelességeivel?

Ez irányban a vtk. 211. és 212. §§. tartalmazznak zsinórmértékül szolgáló rendeleteket.

A 211. §. szerint az ügygondnok kötelessége „az alperes igazaira felvigyázni, s mind azt, mit annak vé-

delmére szükségesnek lát, előadni, a tett dolgok ellen felhozott puszta tagadása azonban a per folytatást nem hátráltatja.

A 212. §. szerint pedig a gondnok szabadságában áll, ha bebizonyíthatja, hogy védencze jó lélekkel s nem a per kikerülése végett hosszabb időre eltávozott, halasztást kérhetni, mely kérelemnek, ha igazoltnak találják, hely adandó; de ilyen halasztás ugyanazon perben nem ismételtető, s a per az egyszer megadott halasztás után *mindenesetre* bírói tárgyalás alá veendő.

Elemezzük már most a törvénynek ezen rendeleteit, vizsgáljuk meg, valjon szükségesek, valjon helyesek-e azok, s lássuk, mily értelmet tulajdonított nekik a törvényeségi gyakorlat?

A 211. §. első rendete szerint a gondnok kötelessége *„az alperes igazaira felvigyázni, s mind azt, mit annak védelmére szükségesnek lát, előadni.”*

Szükséges-e ezt törvény által különösen kimondani? Nem magától értetődik-e, nem folyik-e önként a fél részére hivatalból kinevezett gondnok hivatásából, hogy a gondnok védenczének jogai s érdekei fölött őrködni ép úgy tartozik, mintha magától a féltől megbízást nyert volna? Miért nem tartalmaz a törvény hasonló rendeletet a fél által megbízott képviselőre nézve? Mert szükségesnek nem tartja különös rendelet által kimondani azt, mi magától értetődik, mi az ügyvéd hivatásából önként folyik, s minek megtartását az ügyvéd eskü alatt szentül fogadta. Sem ugyanaz-e a gondnok hivatása, mi a megbízott ügyvédé, nem ugyanaz-e a gondnoknevezés célja, mi a fél általi egyenes megbízatásé? A hivatás, a cél itt is, ott is, nem más, mint a védencz jogai és érdekei felett a törvény határai közt legjobb tudomás és meggyőződés szerint lelkiismeretesen őrködni. Különböző csak a megbízás *kutforrása*, a mennyiben a meghatalmazott ügyvéd megbízása magától a féltől, a gondnoké pedig a bíróságtól ered, mely *ex nobili officio* azon fél védelméről, ki ez iránt a beidéztetés nem tudása miatt nem intézkedhetik, hivatalból gondoskodik. De a kutforrás különbsége a megbízott ügyvéd és gondnok hivatására, jogaira és kötelességeire mi befolyással sincs, valamint nincs különbség a megbízott ügyvédnek és a gondnoknak védencze közt, mindegyik jogosan követelhetvén, hogy akár egyenesen megbízott, akár hivatalból kirendelt képviselője a törvény korlátai közt mindent megtegyen, mit a védencz érdeke megkíván, mindegyiknek kártérítési keresethezi joga lévén azon képviselő ellen, ki — legyen az megbízott ügyvéd, vagy hivatalból kirendelt gondnok — védenczének érdekeit elhanyagolja.

De nemcsak felesleges a fentebbi rendelet, hanem nyilván hátrányossá is válik az e felekre nézve azon értelmezés folytán, melyet a törvénykezési gyakorlatban nyert, s mely szerint a bíróságok megkívánják, hogy az ügygondnok a tárgyalásra okvetlenül és személyesen megjelenjen még akkor is, ha a kereset ellen kifogást nem tehet.

Helyes-e ezen eljárás? Méltányos-e a feleknek szükségtelen költségszaporítást okozni? Nem helyesebb, a felekre nézve méltányosabb és hasznosabb-e, ha az ügygondnok ily esetben a tárgyalásra meg sem jelenik? S mit tesz a fentebbi értelmezésnél fogva a bíróság, ha az ügygondnok ezen okok lelkiismeretes figyelembe vétele mellett a tárgyalásra meg nem jelenik? A felperesi kérelemre való tekintet nélkül hivatalból tűz ki új tárgyalást, s arra a gondnokot a 211. §-ban körülírt kötelességei figyelmeztetés mellett újjólag beidézeti. Ugy de ezen eljárás egyrésztől méltánytalan, mert szükségtelen költségszaporítással jár, másrésztől ellenkezik az azon általános jogelvvvel, mely szerint a polgári

bíró határozata a fél kérelmén kell, hogy alapuljon, továbbá azon jogelvvvel, mely szerint a kereset kitételei a meg nem jelent alperes által beismerteknek tekintendők, sennélfogva a megjelent felperes által kért marasztalás, a mennyiben a keresetbeli állítások felperesnek saját okiratai által meg nem czáfoltanak, bíróilag kimondandó.

A törvényszéknek ezen eljárását az ügyvédek ismervén, nem ritkán történik, hogy a kinevezett gondnok a tárgyalásra nem azért, mert a kereset ellen jó lélekkel kifogást nem tehet, hanem más személyes okokból, például mivel más bíróságnál tárgyalnia kell, vagy mivel a gondnok teendőinek terhe alól ekkép szabadulhatni vél, meg nem jelenik, ezen mulasztásának következményeire nézve magát azzal megnyugtattván, hogy a törvényszék vagy új tárgyalást tűzend ki, s arra a gondnokot újból beidézendi, vagy a fél részére más gondnokot kinevezend. Különösen emlékszem egy esetre, melyben a pesti váltótörvényszék, miután a kinevezett gondnok a tárgyalásra többszöri beidéztetése daczára meg nem jelent, a fél részére új gondnokot kinevezni kénytelen volt, hogy a per letárgyaltathassék. Hogy ily eljárás a per késleltetésén kívül tetemes költségszaporítást is okoz, ezt bővebben bizonyítgatni nem szükséges.

De az sem helyes és méltányos, hogy a kirendelt gondnok a tárgyalásra személyesen megjelenni köteleztetik. Mért ne helyettesíttethesse magát azon esetben, midőn a személyes megjelenésben gátolva van, *természetesen oly egyén által, ki a törvény szerint képviselői jogosultsággal bír?* Ha ily helyettesítés a fél által megbízott képviselőnek meg van engedve, miért töltjük el attól a bíróság által megbízott képviselőt, illetőleg a kirendelt gondnokot? Mi felel meg inkább a felek érdekének, az-e, ha a megjelenésben gátolt gondnok kimaradása miatt új tárgyalást kell kitűzni, vagy az, ha a tárgyalás a megjelenésben gátolt gondnok helyettesével megtartatik? Azt mondhatná valaki, hogy a gondnoknevezés a bíróságnak a kinevezett gondnok személye iránti bizalmában alapulván, ez okból a gondnokság át nem ruházható. De valjon abból áll-e a *bizalom*, ha a bíróság a gondnok abbéli intézkedése iránt, mely szerint akadályoztatása esetében a perkésleltetés és költségszaporítás kikerülése végett, tehát épen a felek érdekében a tárgyalásra képviselői jogosultsággal bíró helyettest küld, *bizalmatlansággal viseltetik?* Nem foglalja-e inkább magában a bizalom az az iránti megnyugvást, hogy a gondnok magát csak oly személy által fogja helyettesíttetni, ki e megbízatásra képes is, érdemes is? És egyáltalában igazolt-e a bizalmatlanság oly helyettes irányában, kit maga a törvény a képviselői jogosultsággal felruházott, mi természetesen csak a képesség és érdem alapján történhetett?

Elemezzük már most a 211. §. azon rendeletét, mely szerint a gondnoknak *a tett dolgok ellen felhozott puszta tagadása a per folytatást nem hátráltatja.*

Hogy a *tett dolgok* alatt csak *ténykörülmények*, nem pedig bizonyítékok értethetnek, kétséget nem szenvedhet, mert hogy a *törvényszerű bizonyíték* ellen felhozott *puszta tagadás* figyelembe nem vehető, ez magától értetődik, ezt különös törvény által kimondani nem is szükséges.

A ténykörülményeket azonban nem elég állítani, hanem azokat az állító és bizonyítással tartozó félnek az ellenfél tagadása esetére be is kell bizonyítani.

Tehát a *pusztán állított* és törvényszerűleg *be nem bizonyított* ténykörülményeket se lehessen a gondnoknak tagadni?

Felperes tehát bármily ténykörülményt állíthat, ő a bizonyítás terhével fel van mentve: ellenben az al-

peresi gondnoknak pusztá tagadása nem elégséges még oly ténykörülményekre nézve sem, melyeknek bebizonyítása azon elv szerint: „actori incumbit proba“ felperes kötelességéhez tartozik; az alperesi gondnoknak mindent bizonyítani kell.

Valóban különös igazságszolgáltatás a támadó felperesnek szabad kezeibe ily veszedelmes fegyvert szolgáltatni, s a megtámadott felet védelemre tehetetlenné tenni az által, hogy kezei ekképen lekötöttek!

És mi által van az ez iránybani különbség az ügygondnok és a fél által megbízott képviselő jogai közt igazolva?

A megbízott képviselő előadása, illetőleg tagadása — mondhatná valaki — a fél értesítésén alapszik, míg az ügygondnoknak ily értesítés rendelkezésére nem áll, tagadásának tehát jogos alapja nincs.

De mondhatni-e utóbbit minden esetben? Nem első kötelessége-e a gondnoknak, magát védenczével vagy családjával érintkezésbe tenni, hogy a tényállásról értesítést nyerjen? És nem sikerülhet, nem sikerül-e ez neki sok esetben? És van-e ekkor különbség a fél által megbízott képviselő és az ügygondnok helyzete közt? Nem bír-e a gondnok előadása, illetőleg tagadása ép oly jogos alappal, mint a fél által megbízott képviselőé? Ily esetben se élhessen az alperesi gondnok ugyanazon joggal, melyet a törvény az alperesi ügyvédnek megadott?

De ettől el is tekintve, a fentérintett bizalommal, melynek ugyanis a gondnoknevezés kifolyása homlok-egyenest ellenkező bizalmatlanság nélkül fel sem tehető, hogy az alperesi gondnok tagadása jobb meggyőződése s a törvény ellenére minden alap nélkül szűkölködnék. S igazolt-e ily bizalmatlanság oly személy ellenében, kire a törvény a felek képviseltetését azon eskü alatt bizta, hogy hivatásában *Isten és annak igazsága törvény és az ország szokása szerint* fog eljárni, kinek a bíróság általi megbízatása is azt tanúsítja, hogy a bíróság bizalmára érdemes, kiről tehát minden tekintetben fel kell tenni, hogy eljárása jóhiszemű, s hogy a tagadás jogával legjobb tudomása s meggyőződése szerint csak a törvény s igazság határain belül él?

Végre az igazságszolgáltatás céljaiba ütközönek s méltánytalannak tartom a 212. §. azon rendeletét is, mely szerint a gondnok halasztást csak egyszer kérhet.

A nem igazolt halasztási kérelem természetesen minden körülmények közt visszautasítandó. De jogos, igazságos-e a gondnoknak igazolt halasztási kérelmét csak azért megtagadni, mert egy ízben halasztást már nyert?

Az e részbeni különbség a rendesen megbízott ügyvéd s a kirendelt gondnok közt valóban egészen értelmetlen.

Az igazolt halasztási kérelemnek mindenkor hely adandó, kérje azt bár a rendesen megbízott ügyvéd, vagy az ügygondnok, és tekintet nélkül az előzőleg már megadott halasztásokra, csak így érethetvén el a jogszolgáltatás célja: az igazság kiderítése.

A gondnoki jogkörnek a fentidézett szakaszokban foglalt megszorítását a törvénykezési gyakorlat még nem elégelvén, kimondatott, hogy az ügygondnok felperessel egyességet nem köthet, mit a fentkifejtett elvekből kifolyólag szintén nem helyeselhettek.

Ha az alperesi gondnok a kereset ellen alapos kifogásokat tehet, természetesen nem fog egyezkedésre gondolni. De ha kifogásai nincsenek, s ennél fogva védenczének marasztalását nem gátolhatja, nem-e előnyösebb utóbbról nézve, ha a gondnok a szigorú 24 óra alatti fizetés helyett, egyesség útján későbbi fizetést vagy részfizetéseket, vagy részbeni elengedést kieszközöl?

Csak elismerést érdemel úgy az alperesi gondnok azon törekvéseért, védencze részére a marasztalás he-

lyett kedvezőbb helyzetet kieszközölni, mint a felperes azon méltányos engedékenységeért, hogy az alperes ellenében szerzett szigorú jogaihoz nem ragaszkodik: és mi ezen egyességet semmibe se vesszük, megsértsük alperes érdekeit, s kényszerítsük felperest teljes jogaihoz ragaszkodni, ellenére azon ismert jogelvnek, mely szerint a bíró a felek kérelmén túl nem mehet?

Ily eljárás tehát szerintem incorrect, törvénytelen és méltánytalan.

Legyen szabad befejezésül „a váltóeljárás reformja“ című munkámból a 247. lapon levő s az itt fejtegetett kérdésre vonatkozó következő passust ide igtatnom.

„Mivé lesz a fentebbiek szerint megszorított gondnoki védelem, ezt a mindennapi tapasztalás mutatja, mely azt — éles ellentétben a törvényhozás szándokával — merő formalitásnak, s így teljesen értéktelennek, sőt annyiban károsnak is feltünteti, a mennyiben a gondnoknevezés által a költségek tetemesen szaporítottak. Életet kell tehát a gondnok tevékenységébe adnunk, hogy a gondnoki védelem a célnak megfelelő legyen. A célnak pedig csak úgy fog megfelelni, ha a gondnok a kötelességek azonossága mellett mindazon jogokkal élhet, melyeket a rendesen megbízott ügyvéd védencze érdekében a törvény s igazság határain belül legjobb tudomása s meggyőződése szerint gyakorolhat. A gondnok is tehát követelhesse az ellenfél által állított körülmények bebizonyítását, ő is köthessen egyességet, ha ezen egyesség legjobb tudomása s meggyőződése szerint a félre nézve előnyös, ő is maradjon el a tárgyalásról, ha azt látja, hogy a felperesi kereset ellen alapos kifogás nem tehető, a sikert nem ígérő megjelenés által tehát a költségek csak hiába szaporítottak; ő se legyen a halasztási kérelem jogában a 212. §. módjára megszorítva, ha a halasztási kérelmet igazolni tudja; végre ő is küldhessen a tárgyalásra helyettest, ha saját személyében megjeleni akadályozva van, nehogy a tárgyalás elhalasztását védelem hiányában elrendelni kelljen. Ne tartsunk attól, hogy a gondnoknak ezen jogköréből akár az igazságszolgáltatásra általában, akár különösen az alperesre kár háramolnék. Én épen az ellenkezőről vagyok meggyőződve, s azt hiszem, hogy csak ily uton lehet a gondnokolt alapos védelmét, s az igazság kiderítését elérni, a másik ut az igazságszolgáltatás rovására csak az alperes kárára lévén, ki alapos védelem hiányában ritka esetek kivételével majd mindig elmarasztaltatik. S ezt valóban nem lehet satyra nélkül a gondnoki védelem céljának tekinteni. Amaz uton alperes érdekei annyival kevésbé lehetnek veszélyeztetve, mert kétségtelen kártérítési igényei vannak a gondnok ellen azon esetben, midőn arra a gondnok vétkes mulasztás által jogos alapot szolgáltat; mert továbbá oly esetben, midőn a fél úgy találja, hogy a gondnok jóhiszemű eljárása által is jogai sérelmet szenvedtek, ezen sérelem ugyanazon jogorvoslatok által tehető jóvá, melyek általában minden perbeli félnek rendelkezésére állanak.“

Nagy örömmre szolgál constatalhatni, hogy a fent kifejtett elvek az új perrendtartásban egész terjedelmükben érvényre jutottak, melynek ugyanis 268. §. végpontja így szól:

„Az ügygondnok jogai és kötelességei ugyanazok, melyek a fél által rendelt ügyvédéi.“

De miután a törvényhozás az ügygondnok jogkörének megállapítása körül a jog, igazság, méltányosság és bizalom igényeinek ekképen eleget tett, joggal várhatni, miszerint az ügygondnokokul kinevezett ügyvédek — méltányolva a törvényhozás és kinevező bíróság-
nak, irántok való bizalmát — gondnokoltjaiknak jogai s érdekei felett ügyvédi esküjökhez hiven, lelkiismerete-

sen, a törvény s igazság szerint örködni el nem mulasztandják.

KÜLLEY EDE.

Rögtönbirósági intézmény s közbiztonsági viszonyaink.

(Vége.)

Látnivaló már ezekből is, hogy ezen intézmény szigora nem azon rendkívüli veszélyek okozóira, azon megátalkodott gonosztevőkre nehezedik, hanem hogy annak a kevésbé bűnösök esnek áldozatául. Ha tehát a gonosztevőknek fentebb leírt azon ravaszságával szemben, melylyel ezen eljárás szigorát kikerülniök sikerül, a rögtönbiróságnak mégis oly sűrű áldozataira gondolunk, azon szomorú meggyőződésre kell jutnunk, mikép a kivégzettek legnagyobb része *mások bűne miatt* szenved a halált! A tapasztalás bizonyítja, hogy ezen bíróság sorompói elé többnyire ifjú emberek kerülnek, kik emez eljárás életbeléptéről nem is értesülve, vagy ha igen, annak rettentő szigorát nem ismerve, vagy könnyelműen azzal nem törődve, sokszor a rendes eljárás szerint csekély börtönbüntetést érdemlő, s néha csak pajkosságból elkövetett bűneikért lakolnak halállal. Így, hogy hazánkban hozunk példát: 1867. jan. 8-án a pestmegyei rögtönbiróság elé két 19 éves suhancz fiú volt állítva, kik egy előttök az országuton elhaladó szekérre felkérkedzve, a lovakat hajtó gazdától, felhasználva annak részeg állapotát, 14 frtot vettek el. — Bűneiket, nem is sejtve önvallomásuk borzasztó következményeit — töredelmesen bevallván, a vádló ügyész, bár nagy lelki gyötrelmek közt, de a törvények szigora iránti kötelezettségből *halált* kért. S a bírák, daczára a tényálladék teljességének, nem merték kimondani a törvényes büntetést, mert ez ellen egész belső valójuk tiltakozott; s így önmagukkal s az eljárás szigorának hű megtartása iránt letett esküjökkel jöttek ellenmondásba, mely azért lelkiismereteket sokkal kevésbé terhelé, mint két ember életének kioltása. — Ugyancsak ez esettel egyidejűleg a felségnek távirati uton kinyert kegyelme mentett meg egy életet, mely kioltatván, hazánk kulturtörténelmének egy sötét lapját töltötte volna be. („Jogtudományi Herilap“ 1867. évfolyam 3. sz.)

Már most kérdjük, érdemesek-e ezen életökben talán először botlott egyének arra, hogy embertársaik által az élők közül kiirtassanak? Hiszen ők nem is voltak okozói ama rendkívüli veszélyeknek, tehát ezen vérhatalom életbehívásának sem? Arányban áll-e ezeknek kivégzése azon netaláni sikerrel, mely ezen eljárás által elértek? S van-e az államnak egyáltalában joga az elrettentés céljának elérhetése tekintetéből polgárainak életét feláldozni? Feláldoztatik tehát az ember, nem mert bűnénél fogva azt megérdemelné, hanem csupán azért, hogy másoknak rettentő példa adassék; s így lealacsonyítatik az ember eszközzé, bizonyos célok elérésére.

Nem! Az államnak ezt tenni nem szabad! Nem szabad tenni merő példaadás végett még azon egyénekre nézve sem, a kik embertársaik külnyugalmát s bátorlétét felforgatván, az államot erélyesebb intézkedésekre utalták; mert ők is *önkéntes lények*, tehát a fenti elv, rájuk nézve is érvényes, — s ha már az állami törvények a halálbüntetést megtiltik, méressék az ki reájuk, mint elkövetett bűneik igazságos és törvényes következménye, ne pedig mint az állam által szükségben gyakorlatba vett eszköz; mivel az észjog örök szabályai szerint az államnak végszükségadta fenyítő joga is korlátot talál mások megsérthetlenség s megtéríthetlenség jogaiban.

Eddigi vizsgálódásunk folytán kimutattuk, miszerint a rögtönjárás, részint célját el nem éri, részint ha eléri is, ezáltal az emberi jogokon oly sérelmet ejt,

mely semmi arányban sincsen az elért sikerrel, tehát mintegy nagyobb bajt — mint milyet orvosolt — eredményez.

De ezenkívül czélszerűtlenségét s igazságtalanságát be lehet még győzni, a büntetőjog általánosan elismert elveiből is.

Ugyanis ezen intézmény az *elrettentési elméleten* gyökerezik, mint egyedüli alapján. Ez pedig, mint az összes felmerült büntetőjogi elméletek közt a legigazságtalanabb, az emberi jogokat lábba taposó, a személyt dologgá alacsonyító s végeredményében a középkori kegyetlenkedések korát újra életbe hívó elnélet, a jogtudósok egyetemes és általános véleménye szerint tökéletesen el van ejtve. Tehát romba van döntve ezen intézetnek már első alapja, s vele az egész épület, a tudomány által.

Továbbá a halálbüntetés megtartása vagy eltörlése körüli százados vitának annyi eredménye mégis lön, hogy annak leghatározottabb védői is beismerték, mikép ezen helyrehozhatlan büntetés csak a legminősítettebb, s a legnagyobb gonosztságot feltételező bűnösökre, s ekkor is a tárgyi és alanyi tényálladék teljes kibizonyulása mellett mondathatik ki; nehogy ez iszonyu büntetés ártatlanokra vagy érdemetlenekre alkalmaztassék. S ime, itt nemcsak a bűnös elkövetőire, hanem a bűnrészesek, bűnsegédek s orgazdákra is halál szabatik ki; még pedig oly rögtönös eljárás mellett, mely a bírónak a büntetés alapos felfogására, s az arra befolyást vevő viszonyok fürkészésére elegendő időt sem hagy, s ekképen a tudomány ama megállapodásával homlokegyenest az emberiség legszentebb jogával s legfőbb javával, az ember életével könnyelmű játék üzetik.

Mert hányszor téved a tökéletlen ember, hányszor deríti fel az idő a valót, s hányszor hazudtolja meg a kétségtelennek hitt igazságokat! (Szomorú s rettenetes példa erre Lesurgues kivégeztetése, melyről legközelebb a hirlapokból értesültünk. Ő ugyanis Lyonban 1796-ba gyilkosságban bűnrészség miatt halálra ítéltetett, s ez rajta — álhatalos tagadása s ártatlanságára való hivatkozásai daczára, végre is hajtattott. Később azonban kitűnt, hogy a valódi egyik bűnrészesseli különös hasonlatosságának lön áldozata. Ha az ítélet kimondása után csak két hétig végre nem hajtatik, ő még megmenthető lett volna, mikor t. i. a törvényszék elnöke a valódi bűnös létezéséről értesülést vett. De már késő volt minden; s ezen iszonyu törvénykezési gyilkosság a történelem gyászos öröksége lön!) — Ezen eljárás folyamában nincs is a bíró a tett indokainak nyomozására kötelezve, s ekként az alanyi tényálladék teljes megállapítására, mert erre különben sem jut ideje, — s ezért ő megelégszik a bűnös személyi azonossága megállapításával s a tetten külső bebizonyításával, mert ez esetben is ki kell már mondania a meghatározott büntetést. Már pedig a szándékosság mérvének ismerete nélkül igazságos ítéletet hozni nem lehet. — Hazánk szomorú közrendőrségi viszonyaiból kiindulva például, a hol a távol közkben fekvő helységekben s tanyákon portyázó szegény legények vakmerő követelései és zsarolásai ellen a kormány védelmet nem nyújt, úgy hogy azokat a műveltebb lakosság is ellátni kénytelen, — s a hol sajnos népnevelési viszonyainknál fogva a műveletlen köznép ezekben még a férfias bátorság és vitézség kalandos személyesítőit tiszteli, s őket dalaiban megénekli, — minő lelkiismerettel mondja ki a rögtönbíró ezen néphősöknek tetteit elősegítő, vagy őket elrejtő porlakókra a halált? Hiszen az ő műveletlen nézetük az üldözö államot látá jogtalan téren, s belső téves ösztönük sugalma alatt nyujtának a szerintük jogtalanul üldözöttnek segédkezet? Meg kell-e hát ölni a nép fiát ezen

balvéleményeért, s nem inkább más eszközökkel — mely börtön is lehet — meggyőzni hibás véleményéről!

Szokatlan továbbá már az is, hogy ugyanazon államban egy és ugyanazon időben egy szigorubb s egy másik enyhébb törvény uralkodjék. Mert fel kell tenni, hogy a törvényhozó, midőn a büntető törvényeket alkotta, minden körülményt tekintetbe vett, s igazságos akart lenni. S mégis a nélkül, hogy ezen törvények eltöröltetnének, mellettök egy újabb és szigorubb hozatik be, melynek az az eredménye, hogy egy és ugyanazon indokból származó jogellenes cselekvények az állam egyik részében börtönbüntetéssel, másik részében pedig — a hol a rögtönjárási szabályok behozattak — halállal büntettetnek. De hát miért érdemel azon bűntevő, a ki oly területen követte el vétkét, hol a bűnök gyakoribbak, nagyobb büntetést, mint az, a ki békésebb vidéken bűnözött? S nem is lehet ezt a jogtörvények rendkívül módon elszaporodott áthágásának nagyobb veszélyességével igazolni, miután ennek mérlegelése a törvényt alkalmazó bűnbíró tisztéhez tartozik, a ki a bűn mérvének s a beszámításnak minden körülményeire figyelemmel leend, s azokhoz képest fogja alkalmazni az igazságos büntetést. S midőn az állam bizonyos fenyegető büntettek bűnösségét önkényesen, s a fennálló törvényektől eltérve szigorubbban meghatározza, ezáltal elégtelennek, tehát helytelennek nyilatkoztatja ki saját törvényeit s bizalmatlanságot szavaz bírái iránt, kikről mintegy nem látszik feltételezni, hogy a büntetés szigorát a bűn nagyságához viszonyban fogják alkalmazni.

A *rögtönbírótság* gyakorlatilag is célszerűtlennek bizonyul, az ezen eljárást gyakorlatból ismerő rögtönbírák egyhangu nyilatkozatai szerint. Nevezetesen felhozatik ellene, hogy az eljárás roppant siettetése, a tetthelyre való fárasztó, sietős utak, folytonos üléselés, s a tárgy természeténél fogva kívántató nagyobb lélekéberség a bíró erejét megtörik, s különösen gyengébb idegrendszere egyéneket oly izgatottságba hoz, mely állapotban ítélő tehetségek akadályozva van, s nem képesek megfelelni bírói tisztüknek. Továbbá azon sajátos tapasztalás tétetett, hogy a rögtönbírósi eljárás kihirdetése után rendszerint szaporodni szokott az annak körébe vont büntények száma; a mit a gonosztevők boszudühének, melyet az igazságszolgáltatás szigorúságával arányban ők is fokoznak — szoktak tulajdonítani, — mely miatt aztán büntetteiket iszonyu kegyetlenséggel hajtják végre, látván az életüket fenyegető veszélyt, s tudván, hogy csekélyebb bűneikért is a halál leszen jutalmuk. Ide járul továbbá azon kár is, mely a nép vagyonában, de különösen erkölcsében okoztatik, a mely tudniillik sereggestől s messze vidékről vándorol össze a kivégzések színhelyére; — a kivégzendőket pedig száználommal kíséri a vesztő helyre, s az állam irányában, ezen szerintök igazságtalan kegyetlenkedéseért, gyűlöletet érez.

De különösen hazánkban, hol a büntetőjog rendszeres művelése csak legújabb időkben indult meg, s hol a büntetőjog elvei, s annak terén a tudomány vívmányai bíráink nagy része előtt — tisztelet a kivételeknek — ismeretlenek, kik e szerint csupán természetes eszük után ítélnék — nehezdednek egész terhökkel a fenti érvek ezen embertelen intézményre, — mert ha a bűnösség megismerésére elég is a józan értelem, nem elég az magában a beszámítás fokának meghatározására s a büntetés alkalmazására, hova már kiművelt, s a büntetőjog elveiben járatos észtehetség kívántatik.

Ezekben ki lévén mutatva a rögtönbírósi intézmény igazságtalansága és célszerűtlensége, már most áttérhetünk azon fent felállított kérdés megválasztására,

hogy minő eszközökhöz folyamodjék az állam, ama rendellenes fenyegető viszonyok orvoslására?

Mert hogy az állam nem nézheti közönnyel, mikép területén vakmerő rabló csoportok czirkáljanak, s békés polgárai életét s vagyonát veszélyeztessék, s hogy e részben nem utalhat könnyelmű közönnyel a gonosztevők megbüntetésére hozott, s már meglevő törvényeire, az az állam céljából önkényt következik.

Már fentebb mondtuk azonban, hogy csak a célnak megfelelő eszköz szülhet eredményt, s hogy a célnak csak azon eszköz felel meg, mely a bajnak forrásánál alkalmazza a gyógyszert; az állami közbátorság rendkívüli megingásának okát pedig részint társadalmi korállapotokban, részint gonosz erkölcsökben mutattuk ki; e két szempontból kell tehát a feltett kérdésre felelnünk, és pedig:

Ha az államban vagy annak egy részében munkahiány, elemi csapások vagy akármi okból a pauperismus fenyegető jelei mutatkoznak, s már az egyesek személye, vagyona megtámadásoknak van kitéve, az állam teljes erejével lépjen fel a tettlegességek akadályozására s a személy és tulajdon biztosítására fegyveres közegei által, aztán pedig járjon el atyailag, s ha inség látogatta meg a vidéket, osztasson ki ingyen vagy jövő megtérítés fejében kenyeret avagy magot az inség sujtotta nép között, — ha munkahiány a baj oka, — adjon munkát, indítson meg hasznos vállalatokat, építsen vasutakat, csatornákat s a munkaerőt gyűjtse egybe, — s bizonyára az ilyenkor befektetett pénzbeli tőke dus kamatokat hozand, mert megment egy néposztályt az erkölcsi elsüllyedéstől, s ezáltal sokaknak életét s vagyonát a megsemmisüléstől.

Ha pedig az állami közbátorság egyes gonoszok vagy rablóbandák féktelenkedése által van veszélyeztetve, ekkor igenis nyuljon a kormány a rendkívüli helyzethez viszonyban rendkívüli eszközökhöz, s éljen az elrettentés fegyverével; csak hogy ezen rendkívüli eszközök s elrettentés — *rendészeti intézkedésekben*, s azok oly szigorú keresztülvitelében nyilvánuljanak, melyek szerint lehetetlen legyen a bűnnek büntetlen maradása. Tehát a hol ezen vész felüti fejét, azonnal küldessék oda rendőrség, s ha ez nem elég, katonaság, — a községekben a legmegbízhatóbb polgárokból alakittassanak nappali s éjjeli őrségek, — kutassanak fel a rablók fészkei, szokott összejöveteli tanyájuk, küldessenek kémek az elhagyottabb helyekre, pusztákra, tanyákra, különösen pedig tüzessenek jutalmak a gonosztévők felfedezői, feladói s elfogói javára — egyszóval vétessék fogamatba minden kigondolható eszköz arra nézve, hogy ezen gonoszok a törvény kezei közé kerüljenek s az államterület tőlük megtisztittassék. Ha azonban már kézrekerítették, akkor ellenök további kivételes s szigorubb törvényekre többé szükség nincsen.

Ezen eljárás bizonyára nem fogja eltéveszteni hatását; ekkor fognak a társadalom ama mótelyei bűneik folytatásától visszariasztatni, látván, hogy az ellenök alkalmazott szigor s erélyes együttműködés elől menekülniök lehetetlen. — S itt már a példa, csupán a fennálló törvények szerint a bűn nagyságához arányban levő igazságosan alkalmazott büntetés leszen, nem pedig azon nem érdemlett szigor, melylyel a rögtönbírósi intézmény által a kevésbé bűnös sujtatik. Ezen eljárásnál már nem lehetséges, hogy valaki ártatlanul lakoljon életével, mert ha a fennálló országtörvények szerint a halálbüntetés ki is mondatik, ez arányban leend azon büntény mérvével, melyre kimondatott.

Végül nem fejezhetjük be cikkünket a nélkül, hogy magyar hazánk szomorú közbiztonsági állapotaira egy futó pillantást ne vetnénk.

Igazán sajátságos viszonyoknak vagyunk tanúi! Mert míg egyrészt alkotmányos felviradásunk reggelén közgazdasági viszonyaink általános fejlődésnek indultak, az ipar s kereskedés emelkednek, vasutak s csatornák épülnek, szóval oly általános lendület tapasztalható, mely az ország minden munkás kezét kétszeresen is igénybe venné, — ugyanakkor másrészt újságjaink napról-napra borzasztó rablási s gyilkolási hírekkel telvél, s az ország majd minden vidékén valóságos keresetet űző szervezett bandák üzik gazdaságait!

Nézetünk szerint ezen szomorú bajnak nálunk legközelebbi oka hiányos s szervezetlen közrendőrségünk, s aztán rossz börtönrendszerünk. — Mert a hol csendbiztosaink legtöbbnyire gazdálkodó egyének, kik gazdaságuk által közelebb érdekeltetvén, idejük nagyobb részét ott töltik el; — a hol pandurjaink teljesen fegyelmezetlenek, s legtöbb esetben ismeretségben állván a vidék gonosztevőivel, hivatalos álarczuk alatt nem ritkán orgazdaságot űznek, a kezeikre bízott rabokat barátságból vagy csekély jutalomért szándékosan szökní hagyják: ott bizony igen sok bűn fog büntetlenül elkövetetni. — Ha pedig végre mégis fogházba kerülnek a bűntevők, mi vár itt rájuk? — Erkölcsei szégyent vagy fájdalmat ez alantias műveltségükkel fogva nekik nem okoz; anyagi igényeik oly csekélyek, hogy a fegyenczházi élelem ellen nincs nagy kifogásuk, s e mellett a küllevőkkel közmunkáik teljesítése alkalmával érintkezésbe jöven, embertársaik által s keresményüknek kezeikhez jutó egy hányada által eleség és italokhoz jutnak; lelki töredelmezésre nincs alkalmuk, mert többen zárattván együvé, a netán ébredező lelkiismeret szavát, a gonoszabbaknak ellenkező iránya s oktatása csirájában elfojtja, erkölcsi s vallásos oktatásról pedig gondoskodva nincs; de egy általán nem következhetik be a lelki töredelmezés azért, mert az bizonyos érzéki rosztat feltételez, ilyen pedig különösen megyei börtöneinkben a bűnösre nem nehezedik. Mert eltöröltük már — a kor haladását megértve — a testi fenytiket, a nélkül, hogy a korral a javítások egyéb ágaiban is lépést tartottunk vagy tarthattunk volna! S börtönrendszerünk ezen állapotának az a különös eredménye van, hogy a vizsgálati fogság képezi bűnösainkre nézve a legérzékenyebb büntetést, — mint a hol a bűnös a külvilágtól elzáratik! s munkára nem bocsáttatik — melynek pedig büntetést képezni nem is szabad. Értekező is meggyőződött erről t. ügyészi gyakorlatában, sőt fordult elő oly eset is, a hol egy, kiállott büntetése után azonnal bűnözött és rögtön bekerült gonosztevő, kissé hosszúra nyúlt vizsgálati fogságát oly szokatlannak s tűrhetlennek tartá, hogy inkább bevallá azelőtt tagadott bűnét, csak hogy ítéletet kapjon, s közmunkára bocsájtathassék s így több szabadságot élvezhessen.

Nem csoda tehát, ha fogházaink valóságos gonosztevőket nevelő intézetek, melyeknek volt lakói rokonhajlamu ismerőseik közt ottani tapasztalásaikat s kényelmes életmódjukat elbeszélvén, termékeny földbe vetik az erkölcstelenség magvát, miből csakhamar társulatilag szervezett rablóbandák sarjadzanak ki.

Ily viszonyok közt, bár mennyire ellenezzük is a rögtönbíróági intézményt a fent kifejtetteknek fogva, még sem csudálkozunk a bel- és igazságügyminiszter legújabb 1868. nov. 5-kén kelt rendeletén, melylyel ezen eljárás ujlág életbeléptetett, — mert meg vagyunk győződve, hogy ezt alkotmányos kormányunk inkább a

nagyban veszélyeztetett megyék sürgető kérelmére, s az ellenzéknek — mely nem szűnt meg a kormány állásának gyengítésére még ezen szomorú állapotokból is — bár elég alaptalanul — érveket meríteni, — elhallgattatására, mint annak igazságossága és czélszerűsége iránti meggyőződésből tette, — (mely meggyőződésünket igazolni látszik azon ovatosság is, melylyel ez intézmény életbeléptetett, nevezetesen, hogy a régiebb eljárási szabályok átdolgoztatván, az újban már igen sok hiányok, melyek ez intézmény ellen nevezetes érveket szolgáltatnak, elkerültettek), de tette leginkább az ország pénzügyi s egyéb politikai viszonyai szülte azon kényszerűségből, melyek szerint a honvédelem és közrendőrség szervezetlensége miatt nem bírta még azon eszközöket, melyek által a polgárok életét s vagyonát megvédhette, s a közbiztonságot helyreállította volna; — s így mintsem a békés és munkás polgárokat védtelenül hagyja, inkább a két rossz között a kisebb rosztat választá.

LÁ CZAY LÁSZLÓ, h. ügyvéd.

K ü l ö n f é l é k .

Nyilatkozat.

A „Hon“ folyó hó 24-kiszámának vezércikkében a „Jogt. Közlöny“-t kormánylapnak declárálja, s mindazon ügyvédegyleteket korholja, melyek a „Jogt. Közlöny“-t választották egyleti organumnak.

Minthogy a „Hon“ fünek-fának opponál, ezen álláspontjánál fogva legkevésbé sem ütköztem meg a fentebbi exspectoratiojában, miután azon szerény munkások körébe tartozom, kik a jelen viszonyok közt csekély tetterejüket nem temetik az inproductiv negatív sirjába, hanem a haza szolgálatának ajánlották fel. De azon ügyvédegyletek iránti erkölcsi kötelességemnél fogva ezennel kinyilatkoztatom: hogy a „Jogt. Közlöny“ mint szaklap sem pártlap, sem kormánylap, hanem csakis a tudománynak van szentelve.

A „Hon“ azon állítása pedig, hogy a „Jogt. Közlöny“ csak az igazságügy-miniszter támogatása által tartathatik fenn, oly rossz czélzatu merész állítás, melynek czáfolatát bár ki, s így az ismeretlen cikkíró is a pesti postahivatalnak hirlap kiadó-hivatalában szerezhethi meg magának. Pest, febr. 26-án 1869.

Dr. Dárdai Sándor.

(A m. tud. akademiában) f. évi márcz. 1-én (hétfőn esti 6 órakor) Csatskó Imre felolvasást fog tartani „a büntetés rendszerről általánosan és különösen a halálbüntetésről Poroszországban.“

(„Hamburgische Gerichtszeitung“) e cím alatt dr. Nathan Gyula több hamburgi jogász közreműködése mellett egy felette érdekes „Törvénykezési Közlönyt“ indított meg, melyben az érdekesebb perek és jogesetek összeállítatnak, különös tekintettel a hamburgi kereskedelmi törvényszék döntvényeire. E törvényszék fél század óta elismert mintás szervezetű, és Hamburg roppant kereskedelmi forgalma mellett nem egy kiváló érdekű peres ügyben hozott már ítéletet. De kiváló érdekű e törvényszék határozatai s ítéletei a külföldre nézve főleg azóta lettek, mióta Hamburgban az általános német kereskedelmi törvénykönyv érvénybe lépett, mert ettől fogva a hamburgi kereskedelmi törvényszék határozatai fontos tájékozással szolgálnak mindazon német államok jogászainak s kereskedőinek részére, melyeknél e törvény hasonlóképp érvényes jogszabályul szolgál.

TARTALOM: Reform kilátások. — Észrevételek az új törv. rendtartás életbeléptetése s átmeneti intézkedések tárgyában. Gyárfás Istvántól. — Az ügygondnok jogai és kötelességei. Külly Edetől. — Rögtönbíróági intézmény s közbiztonsági viszonyaink. (Vége.) Lácay Lászlótól. — Különfélek. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Az eperjesi kir. váltótörvényszék ügykimutatása 1868-ik évről.

Beadványok		Beadványok külön nemei és azok elintéztése																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
Összessége		Keresetek				P e r e k				Végrehajtások				Czim bejegyzések		Felebbezések, felfolyamodványok		Felsőbb bírósági határozatok		Egyéb folyó ügyek																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																													
1868-ik évi december végével elintéztlenül hátra maradtak	1868-ik évben beadattak	összesen		váltói		áruszerzési igény		1868-ik évi december végével elintéztlenül hátra maradtak	összesen		egyhesség ítélet		perérdemleges végzés		makacsági végzés		a felek meg nem jelenése által megszüntek	1868-ik évi december végével elintéztlenül hátra maradtak	összesen		biztosítási		kielégítési		személyi fogság		1868. évi december végével elintéztlenül hátra maradtak	összesen		elintéztettek		1868-ik évi december végével elintéztlenül hátra maradtak	összesen		elintéztettek		1868-ik évi december végével elintéztlenül hátra maradtak	összesen		elintéztettek		1868-ik évi december végével elintéztlenül hátra maradtak	összesen		elintéztettek		1868-ik évi december végével elintéztlenül hátra maradtak	összesen																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																	
		elintéztett		elintéztetett		elintéztett			elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett				elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett			elintéztett		elintéztett			elintéztett		elintéztett			elintéztett		elintéztett			elintéztett		elintéztett			elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett		elintéztett	

Közli: **Kéler József**, kir. vtszéki jegyző.

Az örökbefogadás (adoptio) az európai jogrendszerekben.

Alig létezik magyar jogintézmény, mely a nyugot-európai jogrendszerekkel való solidaritását annyira meghazudtolná, mint a szoros értelemben vett magyar magánjog szerinti örökbefogadás.

Ha igaz is, hogy már egyáltalában a magyar magánjog ősi hazai viszonyaink sajátos természetéből kiindulván, sajátos fejlődési menetet tanusít, és hogy az európai jogrendszerek közül a magyar még leginkább tudta önállóságát és eredetiségét megővni, mindamellett kétségen kívül állótény az is, hogy — a mi egyébiránt igen természetesen — a magyar jog sem tudta magát egészen a római jog különben termékenyítő befolyása alól kivonni.

Ezen ténynek elvitázhatlanul jó és rossz oldalai voltak. Mert míg hazánk jogélete a még maig felül nem mult római jog magasztos elveihez iparkodott vagy akaratlanul kénytelenül simulni, és ezekkel megfelelő jogviszonyait is rendezni, addig hazai jogunk is biztosítva volt azon veszély ellen, hogy a gyakorlati élettől túlhaladva, a megváltozott viszonyok hullámzóáradatától

el nem fog sodortatni. Ezen némileges kapocs a római jogtudománynyal tehát üdvös volt hazai jogunkra, kivált ha tekintetbe vesszük, hogy az utolsó századokban a mindenki előtt ismeretes okokból hazánkban a jogtudomány csak kevesektől ápoltatott, és hogy — inter arma silent leges — a szüntelenül folyó háborúk miatt hazánk törvényhozása alig talált alkalmas időt, de az arra való tehetségeket sem, hogy az igazságszolgáltatás érdekében azon szükséges reformokat megtehesse, melyek a szomszédos országokban már régen meghonosultak. Ily körülmények alatt tehát kénytelenültek hazánk jogászai a kedvezőbb viszonyok közt élt német szomszédok szellemi munkái, mint kész termékek után kapni, és az oly hirben álló római jognak némi befolyást engedni saját jogéletünkre is. Ide járul még azon körülmény, hogy a középkori papuralom alatt sok kánonjogi szabály érvényre emeltetett, melyeknek megértése végett az avval oly szorosan összefüggő római jognak tanulmányozása is szükségessé lett.

De a hazai és római jog közti ezen viszonyoknak rossz oldala is volt, mely pedig abban állott, hogy kivált a későbbi időkben a hazai jog mivelletése egészen elhanyagoltatott, és hogy — egy középkori híres jurista ki-

fejezésével élve — jogászaink szabadabb gondolkodása a római jog tekintélye által majdnem tökéletesen lelett bilincselve. A helyett tehát, hogy a hazai jogot mivelték, és a tudományi és gyakorlati élet követelményeihez képest idomították volna, őseink ezekkel semmitsem gondolván, hanem megelégedvén a más terén szerzett bájjaikkal, mitsem tettek, mi jogirodalmi tekintetben feljegyeztetésre méltó volna. Hozattak ugyan némi fontos határozatok jelen század első felében is, de pusztán a politikai élet szükségleteiből kiindulván, a jogi életre csak annyiban folytak be, a mennyiben vele elválaszthatatlanul összefüggtek. S így történt, hogy míg Európa legtöbb államaiban vagy epochális törvénykönyvek készítettek, mint az osztrák polgári jog, code Napoleon, vagy legalább a létező joganyag szorgosan gyűjtetett és a viszonyoknak megfelelően feldolgoztatott; addig Magyarországon még mindig a 3 századnyi por borította Hármaskönyv szolgált majdnem kizárólagosan törvényes zsinórmértékül jogi kérdések eldöntésénél.

Ezen állapot nem volt sokára fenttartható. Belátták ezt őseink, valamint belátták azt is, hogy jogrendszerünk dülékeny épület, mely már a legkisebb légnyomást sem állja ki többé, és melyet már a legkisebb szélvész halomra dönt. S mit tettek őseink ezen épület megmentésére? Talán javítottak rajta, a romlásnak induló falakat ujabbakkal és erősebbekkel pótolván? Távolrólsem; hiszen ez bűn volna a nemzet féltékenyen őrzött drága kincsén!

De hát mit tettek? Keleti fatalismussal bevárták az előre látott balesetet, magokat avval vigasztalván, hogy létezik még más törvénykönyv is, mely a miénket tökéletesen kipótolhatja.

S így nem minden szemrehányás nélkül legyen mondván, magok őseink mulasztásaik által vetették meg alapját hazai jogunk jelenlegi siralmas állapotának. — Mert még csak 30 évvel előbb lehetett volna a magyar jogot nemzetiesen reformálni és a nemzeti életből merített alapokra fektetni; de ez nem történt, miért is most szégyentől pirulnunk kell, valahányszor — átlátván fájdalom, a régi jogrendszerünkhez való visszatérésnek lehetetlenségét — az egyik vagy a másik idegen rendszer után kapkodunk, a nélkül, hogy ezek valamelyike nemzetiségünk sajátosságának képes volna megfelelni.

De elég ez arról. Hatalmunkban úgy sem áll már többé ezt megváltoztatni. Szolgáljon nekünk vigaszul ártatlanságunk; de szolgáljon egyszersmind buzdításul arra, hogy ujabbi rendszerünkben legalább ezen intézményeket vegyük fel régi jogunkból, melyek még most is életrevalók és különben is helyesebbek a modern jogrendszerekben foglalt hasonnemű jogintézményeknél; értem egyebek közt az örökbefogadási intézményt, melyre nézve szabadjon egy pár összehasonlító észrevételt megtennem.

Az örökbefogadás (adoptio) azon kevés magyar intézmények közé tartozik, melyek eredeti felfogás, egyszerűség és a mesterkélt fictiók mellőzése által magokat oly előnyösen kitüntetik, és a modern jog hasonnemű intézményeit véleményem szerint sokban felülmulják.

Nézzük mily állást foglal el az adoptio a különféle jogrendszerekben, — és kezdjük mindjárt a római jognál, mely az ujabbi törvénykönyvek úgy is alapja és mintája.

A római jog szerint az örökbefogadás oly közte-kintély alatt véghez vitt jogcselekvény, melynél fogva valaki gyermeknek vagy unokának befogadtatik. Az adoptio hatálya abban áll, hogy az örökbefogadó az örökbefogadott fölött atyai hatalmat nyer. Örökbefo-

gadhatási képességgel nem birnak: a) a heréltek — de igen is a spadones — b) mindazok, kik legalább 18 évvel nem korosabbak azoknál, a kiket akarnak örökbe fogadni; c) nőszemélyek, mert ezek *atyai* hatalmat úgy sem szerezhetnek soha. Azonkívül még szükséges az örökbefogadott beleegyezése, valamint az is, hogy a befogadó 60 évet elért, gyermektelen és gyermekek nemzésére való remény nélküli legyen. Ezek körülbelől főkivántatóságai a r. j. adoptionnak, mely intézményt tovább úgy lehet legjobban jellemezni, ha azt mondjuk, hogy vele a természet utánzása czéloztatik. — Adoptio est imitatio naturae.¹⁾

Következtesen a rómaiak azon most említett elvéhez, hogy az adoptio csak természeti surrogatum, a kánon jog e surrogatum kedvezményéből még a papokat is kizárta, mivel ezeknek sem szabad, hogy gyermekeik legyenek.

Ha már most ezen kánonjog által némikép módosított római jogbeli adoptionalis intézményt taglalni akarjuk, lehetetlen, hogy már az első pillanatra fel ne tűnjék előttünk annak hibája. Ezen hiba pedig abban áll, hogy az egész intézmény természetelleni, és természeti lehetetlenségen alapul, mivel lehetetlen, a szüle és gyermeke közti, maga az Isten által közvetített gyengéd viszonyt törvényhozási uton létesíteni.

Imitatio naturae! Mintha a gyermeki érzelmek decretálhatók volnának!

Hozzá járul még azon következtetés is, melylyel a római jog eljár az örökbefogadási esetek megállapításánál és részletezésénél: Így például elvonta a heréltektől az adoptálhatóság jogát, míg a nemzésre nem kevésbé képtelen spadoneseknek azt megengedte. Továbbá kegyetlen intézkedés, hogy a szüle saját, de házasságon kívül született gyermekét ne adoptálhassa; valamint az sem igazolható, hogy a nők csak kivételesen gyakorolhatták az örökbefogadási jogot, nőtlen férfiak pedig, a kik ezen állapotjukban szintén nem birhattak törvényes gyermekekkel, az örökbefogadás kedvezményével akadálytalanul élhettek.

A r. jogbeli adoptionnak egy további nagy hibája véleményem szerint az, hogy az atyai hatalom eszméjére fektetett, és hogy a symbolicus kifejezés: „Adoptio est imitatio naturae“ nem hasonlat, hanem jogi elvnek vétetett, melynek megint egyik eredménye az volt, hogy az örökbefogadott az örökbefogadóhoz agnatusi viszonyba lépett.

Az e század elején készített francia és osztrák, nem kevésbé a csak legujabb keletű szász törvénykönyvek a római felfogást némi módosításokkal sajátjukká tették. Ezen módosításokhoz tartozik például az, hogy az örökbefogadónál nem a 60, hanem az 50 év vétetett fel basisul, az örökbefogadandónál nem kivántatik a fr. tvk. szerint, hogy 18, hanem elég, ha 15 évvel fiatalabb a befogadónál stb. De mindahárom törvénykönyv abban egyezik meg, hogy az adoptio atyai hatalmat szerez; és az ezek közti különbség csak abban rejlik, hogy az osztrák p. t. k. 183. §-sa azt nyíltan és világosan hirdeti, a többi kettő pedig ezt csak okoskodás és összehasonlítás útján rendszereikből következtetik. — Czélszerű intézkedést tartalmaz a code civil I. 345. §-sa, mely a befogadótól még azt követeli, hogy a befogadandót kiskorúságában legalább 6 éven át ápolta legyen, hogy kiskoru egyáltalában nem, nagykoru pedig ha még szülőkkal bir, csak akkor adoptáltathatik, ha azoktól az arra való hatalmat megkapta. Haladásnak tekintendő továbbá, ha a szász tvk. 1790. §-ában világosan megengedi, hogy „házasságon kívüli apák befogadhatják házosságon kívül nemzett gyermekeiket,“ míg

¹⁾ § 4. J. 1. 11. — fr. 16. D. 1. 7. — fr. 23. D. 28. 2.

ezt egy 1816-dik évi január 1-jén kelt osztrák udvari rendelet egyenesen megtiltja. Továbbá nagy előnye a szász codexnek még az is, hogy szerinte valamely házasság csak a másik házastárs beleegyezésével vehet adoptióba. -- Mit kell tartani azon esetben, ha a megtörtént adoptio után a magtalanság védelme megczáfoltatik, azaz: ha utólag gyermekek születnek, valjon ez esetben megtartja-e adoptált az adoptióból szerzett jogait? A fr. tvk. 350. §-ban igenli, rendelvén: „L'adopté.... aura sur la succession de l'adoptant les mêmes droits, que ceux qu'y aurait l'enfant né en mariage même, quand il y aurait d'autres enfans de cette dernière qualité, nés depuis l'adoption.“ Az osztrák és szász codex hallgatnak a fölött; mindamellett úgy hiszem, hogy szerintök sem lehet kétség az iránt, hogy az egyszer érvényesen megkötött jogügylet egy későbbi körülmény által egyoldalulag fel nem oldathatik. Azok, a kik más véleményűek, azon nézetből indulnak ki, hogy az adoptio csak azon hallgatolagos feltétel alatt köttetik, hogy gyermekek nincsenek, de nem is léteznek. Azon körülmény tehát, hogy később mégis gyermek születik, felbontó feltételnek tekintendő, mely az ügyletet megszünteti. De ezen vélemény, nézetem szerint hamis, mert igazolatlanul supponáltatik itt a feltétel, a hol bizonyos, hogy a jogügylet feltétlenül köttetett, s én azért erősen hiszem, hogy előforduló esetekben a törvényszékek az általam jelzett és a fr. törvénykönyv által határozottan kifejezett értelemben is fognak itélteni.

Tekintsük most a tiszta magyar jog szerinti örökbefogadási intézményt. Ez oly egyszerű, hogy majdnem egy két szóval egész lényege kimeríthető. Törvényeink szerint az örökbefogadás nem egyéb, mint oly szerződés, melynél fogva az örökbefogadott azon esetben, ha törvényes örökös¹⁾ nem születik, jogot nyer az örökbefogadó után örökölni. Ez tehát tiszta, feltételes felbontható örökösödési szerződés. Nem indul ki az „imitatio“ elvéből, valamint rokonságot sem állapít meg a szerződő felek közt, hanem pusztán a szerződésileg kikötött örökségi részre szorítkozik, mely majd fiui, majd testvéri rész lehet, a szerint a mint igényt támasztó fiu, vagy csak testvérnek befogadtatott. A római jog által elszabott korkülönbség sem jön figyelembe, mivel költsönöse, azaz: viszonyosan is történhetik az örökbefogadás, sőt előfordult már eset arra is, hogy egy község összes tagjai magokat kölcsönösen örökbefogadták. A magyar jog szerint az örökbefogadási kedvezmény nyel mindenki élhetett a ki szabad rendelkezési joggal bir saját vagyona fölött, mert az adoptio nem vétetett soha másnak, mint szerződésnek; és ez véleményem szerint legnagyobb előnye is hazai jogunknak, mert egyszerű, természetesen, ment minden fictiótól, és ennél fogva nem kénytelen oly sikamlós tétre lépni, mint a római jog mintája után készült törvénykönyvek legtöbbjei. — Igaz ugyan, hogy ezen intézmény a kánonjog befolyása alatt egyszerűsége -- és eredetiségéből sokat veszített, de nem is a gyakorlatban lévő mai adoptiot veszszük mi szemügyre, hanem a régít, melynek, mint sok más jó és czélszerű hazai intézményünknek csak az volt a sorsa, hogy idegen és kevésbé czélszerű intézményeknek kellett helyet engednie. De minthogy jelenleg gyökeres jogreform küszöbén állunk, helyén láttam codificationalis bizottmányunkat ezen csak kevesek által méltányolt intézményre figyelmeztetni, meg levén győződve, hogy csak ezen régi intézmény újra felvétele által óvhatjuk meg jogunkat mind azon gyarlóságok ellen, melyekben a modern jog hason intézményei mind szenvednek.

FLEISCHNER SAMU.

Pénzügyi törvényszékek.

III.

A fennebbi rendelet által a jövedéki büntető eljárásnak kilátásba helyezett rendezése csakhamar bekövetkezett a magyar pénzügy és igazságügyminisztériumnak 1867. márcz. 26-kán kibocsátott és márcz. 29-kén kelt kir. leirat által helybenhagyott rendeletével¹⁾, mely a jövedéki kihágások iránt követendő eljárást, tekintettel arra, hogy az országgyűlés mindkét házának határozatával (II. sz. alatt) Magyar- és Erdélyországra nézve is az eddigi fennállott adórendszer az 1867. év végéig elfogadtatott, — a törvényhozás további intézkedéséig szabályozza.

E szabályozás valóban szükséges is volt; mivel a jövedéki kihágások felett a lefolyt korszakban nem tulajdonkép bírósági, hanem hivatalos uton ítélték magok a hivatalnokok, minden bírósági elem nélkül, innét származott ama bizalmatlanság, és a ferde eljárás folytán azon gyűlölet, mely a közönségben az egész intézmény ellen általánossá vált. Ennek igyekvők a kormány nemi gátot vetni, és azt eloszlatni, az idézett rendeletben foglalt ideiglenes szabályozás által.

E szabályozás főpontjai: 1) hogy a jövedéki kihágások megvizsgálásánál és az azok körüli eljárásnál az eddig tényleg fennállott szabályok fognak szolgálni az alábbi pontokban foglalt változtatásokkal.

2) A jövedéki ügyekben felmerülő panaszok elintézésére jövedéki törvényszékek állittatnak fel; és pedig az első folyamodásu törvényszékek száma Magyarországon 20. Erdélyben pedig 6, melyeknek székhelyei ugyanott lesznek, hol jelenleg pénzügyi felügyelőségek léteznek.

3) Az első folyamodásu törvényszék három birói tagból és egy jegyzőből áll. Elnök a pénzügyi igazgató vagy helyettese, egyik ülnöke a pénzügyi, másika pedig az igazságügyi miniszter által neveztetik ki. Szükség esetére póttagok is fognak kijelöltetni. — Ezeknek illetősége minden jövedéki kihágásra kiterjed, mely azon pénzügyi felügyelőség területén fedeztetik fel, melynek székhelyén az első folyamodásu törvényszék fennáll. (4. 5. pont.)

4) Az első folyamodásu törvényszékek minden egyes esetben először is a felett határoznak: van-e a felforgó kihágási ügyben az államkincstár megrövidítését czélzó rossz szándék? ha ilyen nem vélelmezhető: jogositva leendő a büntetést elengedni; határozatait azonban oly hozzáadással kiadványozza, miszerint azon esetre, ha az illető fél által az egyszeresen járó illeték a kézbesítéstől számítandó 8 nap alatt az államkincstár részére befizettetni nem fogna: rövidítési szándék fogván vélelmeztetni, a kiszabott büntetésre nézve is végrehajtás lenne eszközendő. (6. p.)

5) Mind az államkincstár, mind a panaszos fél az első folyamodásu törvényszék határozata ellen birtokon belül felfolyamodási jogorvoslattal élhet. — E felfolyamodási panaszok elintézésére Budapesten jövedéki felfolyamodásu törvényszék állittatik fel: az elnökkel együtt 5 tagból és egy jegyzőből. Elnökét a polgári bíróság személyzetéből a pénz- és igazságügyminiszterek egyetértőleg választják; két birói tagot a pénzügyminiszter, kettőt pedig az igazságügyminiszter nevez. — E felfolyamodásu törvényszék határozata további joglépés alá nem esik és a kézbesítéstől számítandó 30 nap alatt végrehajtható. — Mind az első, mind a másodfolyamodásu jövedéki törvényszékek jegyzői és kezelési személyzete a pénzügyminiszter által lesznek alkalmazandók. (7—11. p.)

¹⁾ I. 65. 2. 3. §-sa.

¹⁾ Magyarországi törvények és rendletek tára 1867. 30. 31. sz.

A kiszabott és feltörvényszékieleg is jóváhagyott büntetéseknek elengedése kegyelmi uton — de mindig csak birtokon kívül, s legfeljebb a feltörvényszéki határozat kézbesítésétől számítandó 45 nap alatt a pénzügyminisztertől rendkívüli esetekben kérelmezhető, és pedig azon első folyamodásu törvényszék útján, mely az ügyben már határozott. Ha a beadvány mellett a kiszabott büntetés lefizetése nem igazoltatott, vagy a folyamodvány beadására kitűzött határidő már lejárt: az illető első folyamodásu törvényszék tartozik a kegyelmi folyamodványt hivatalból visszautasítani.

A szabályszerűleg beadott kegyelmi folyamodások a pénzügyi felügyelőséghez lettek átteendők, és ezek által a pénzügyminisztériumhoz — indokolt javaslat kíséretében végleges elhatározás végett felterjesztendők.

A jövedéki büntetésekért befolyandó összegek pedig a már kitűzött jótékony célokra fordíttatni rendeltettek. (12—15. p.)

E rendelet hatályba lépte azon időponthoz kötött, melyben a jövedéki bíróságok eszközölt megalkításának hivatalos kihirdetése megtörténendett.

A bünhalmazat s annak büntetése.

Minden ember, s így a bíró tetteinek is legelső s legfőbb ellenőre a saját lelkiismeret, a nyilvánosság csak második vonalban az, de tagadhatlanul az, mert mint mondják — a nyilvánosság féken tartja a tágulni szerető lelkiismeretet is.

Nálunk, hol a nyilvánosságot nem lehet még használnunk az ügyek és kivált bűnügyek tárgyalásánál, úgy hiszem, nem tesz rossz szolgálatot a vádlottaknak, de magának a bíróságnak sem, ki legalább a fontosabb eseteket hozza a nyilvánosság elé.

Ha a bünhalmazat büntetését, mint annyi véleményelágazást szülő tárgyat, egy concret esettel fogom illusztrálni, úgy hiszem, a szakavatott olvasó sem veendi rossz néven.

Vagyonbukott s állítólag e miatt, tulajdonképen pedig a nagymérvű csalás és váltóhamisítás miatt 1866. év december végnapjaiban Amerikába szökött, de onnan visszahozatott S—z. A—f. n.-váradilakos az említett csalás és váltóhamisítás, nemkülönben a hamis vádemelés — és álnok gyanúsításért ítéltetett el f. é. január 7-én Biharmegye bűnügyi törvényszéke által 15 évi súlyos börtönre.

Ha a vádlott s annak védője tulszigorunak tartja ez ítéletet, azon sem csodálkozni, sem azt nekik rossz néven venni nem lehet.

Más kérdés az, valjon az ítélet, tekintve a benne foglalt büntetést, megfelel-e a tudomány követelményeinek, vagyis áll-e az a tudomány jelen színvonalán? a védő szerint aligha, miután az, a bünhalmazatra vonatkozó bünhódési és nehezítési rendszernek nem felel meg, de a halmazási elvnek sem, melyet — ugymond — különben is mint igazságtalant a tudomány már elvetett.

En még azok véleményét sem merném, legalább igazság szempontjából nem merném megtámadni, kik a római jog ama tételét „a hány a bün, annyi a büntetés” követve állítják, hogy a bün nem maradhat büntetlenül, s így nem látják át, miért enyhülne vagy épen enyészne el a kisebb büntetett beszámítása azért, mivel valaki egy nagyobb büntetett követett el. Egyébiránt a halmazási rendszer barátai sem viszik végletekig a dologt, miután elismerik, hogy e rendszer nemcsak a halálnál és életfogytiglani börtönnél nem alkalmazható, de nem alkalmazható célszerűség és humanitás szempontjából ott sem, hol a minden büntetettre kü-

lön kimondott büntetések együttvéve, p. o. a testi büntetéseknél — hol ilyenek még alkalmaztatnak — halált okoznának, vagy a szabadság-büntetéseknel az ideigleni börtön-büntetés életfogytiglanivá válnék, mely esetekben ők is a legsúlyosabb büntetettre szabott legszigorubb büntetést, de súlyosbítással alkalmazandónak tanítják.

Valamint tehát a halmazási rendszer következetesen alkalmazva kegyetlenné, a jogbátorság tekintetéből feleslegessé, s így inhumánussá is válhatik, úgy a bünhódési rendszer, melynek elve: hogy a ki több büntetett követett el, és mindazokért egy eljárás és ítélet alá kerül, csak a legnagyobb büntetettre szabott büntetéssel illetetik, elenyészvén ez által a csekélyebb büntetettre törvény által határozott minden büntetés, — ellenkezik az igazsággal és veszélyezteti a közbátorságot, ha a gonosztevők tudják, hogy csak egy büntetttökért fognak megfenyíttetni, büntetlenül maradandván a többi, bár hányat követtek is már el, vagy még elkövetni fognak.

A harmadik, vagyis a súlyosítási rendszernek azon ágazata, mely szerint a legnagyobb büntetettre a törvényben kifejezett büntetés maximuma, de tekintettel a vádlott által elkövetett valamennyi törvényszegésre súlyosítva alkalmaztatik, leginkább megfelel az igazság, a jogbátorság és humanitás követelményeinek.

Csak az a kérdés, miben álljon a csekélyebb büntetettre szabandó súlyosítás?

Nézetem szerint a bíró által kimérendő minden büntetés maximuma, tehát a bünhalmazatnál is, kell hogy a törvényben kifejezve legyen, melyet a bírónak átlépnie nem szabad, de hogy annak határai közt az enyhítő vagy súlyosító körülményekhez képest szabadon mozoghasson.

Az 1843-ik évi törvényjavaslatunk gondoskodott e részben, a 86-ik szakaszban ekként rendelkezvén:

„Midőn valaki ugyanazon bíró előtt több különféle törvényszegések miatt áll közkereset alatt, minden bebizonyított s még meg nem büntetett törvényszegései a büntetésre nézve összefoglaltatnak s azon büntetés, melyet az általa elkövetett törvényszegéseknek legnagyobbikára, ha annál egyebet el nem követett volna, mondaná ki a bíró, megsúlyosíttatik még kétharmadával azon büntetéseknek, melyek többi törvényszegéseire egyenként volnának ki mérendők. De az ekképen megsúlyosított büntetés meg nem haladhatja kétszeres mértékét azon legnagyobb ideigleni büntetésnek, sőt ha ezen kétszeres mérték 24 évi rabságnál is többre menő, az összes büntetés huszonnégy évi rabságban leszen megállapítandó.”

Nálunk, hol a büntetések nagyobbbrészt határozatlanok, s így azok kimérése a bíró belátására bízatik, úgy hiszem minden bűnügyi bíró helyesen cselekszik, ha saját belátását — önkényét korlátoolván, a helyett, a hol csak lehet az 1843. évi törvényjavaslatnak, ha nem is mindég minden betűjét, legalább szellemét követi.

És ha ezt követte, kérddheti immár a szakértőktől, valjon annak ügyében, ki éveken át hamis, és pedig 108ezer forint értékeig terjedő hamis váltókat készített, és azokat értékesítvén, ugyanannyi kárt okozott, és ez által több családot végromlásra juttatott,

ki bünös elmerültségében félve már a felfedezéstől, a büntetés elkerülhetése tekintetéből Amerikába szökött, de szökése közben is Pesten tízezer forintnyi csalást követvén el, e pénzt is magával el vitte,

ki egy közbecsülésben álló azon ügyvéd ellen, ki nek felügyelése alá Amerikából Európába való utaztában közhatóságilag helyeztetett, hamis vádat emelt;

ki álnok gyanúsítással egy jóhírű kereskedői céget nemcsak becsületében, de vagyonában is megrontani

és semmivé tenni a legmegátalkodottabban törekedett, — mint mondtam, kérdeni lehet, valjon a bíró, midőn S—z A. a nagymérvű váltóhamisításért az 1844: 6. 28. §-ban foglalt büntetés maximumát kimondva, és a többi büntettekért az idézett 1843-ki törvényjavaslat 86-ik §-a nyomán két esztendőszabva, ötöt összesen 15 évi börtönre ítélte el, a tudomány színvonalára emelkedve tette-e azt?

Dr. FÖLDY JÁNOS.

Jogirodalom.

I.

A magyar közjog alapvonalai. Gróf Cziráky Antal Mózes nyomán írta Hegedüs Lajos Kandid. Második bővített kiadás. Ára 2 frt. Pest, kiadja Heckenast Gusztáv. 1869.

Az 1865⁵/₈. évi törvények által a magyar közjog lényeges változást szenvedett, úgy hogy az eddigi téren megjelent munkák inkább a multat, a történelmet, mint a valósággal létező és most érvényes közjogot képviselik.

Gróf Cziráky jeles munkája 1847. évben jelent meg latin nyelven, és ennél fogva szinte csak az 1848 előtti magyar közjogot tárgyalta. Magyar kiadását Hegedüs Lajos Kandid ur, ha jól emlékszünk, 1861. évben rendezte.

A jelen második kiadás már az 1865⁵/₈-iki törvényeket is foglalja magában, olyformán, hogy minden egyes részénél előbb az 1848 előtti állapot magyarátzatik, és azonnal a most érvényben lévő legújabb törvények adatnak elő.

Ily alakban ezen munka nevezetesen a magyar közjog tanulásánál igen alkalmas kézikönyvül használható, és öt könyvre oszlik: ugyanis az első: a magyar területről, a magyar terület tartozékairól és Magyarország felosztásáról értekezik. A második könyv az uralkodóról szól, és pedig az uralkodásnak szerzési módjáról az Árpádok alatt, a vegyes házakból való királyok és a habsburg-lothringeni királyok korszakában. Továbbá tárgyalatik a .pragmatica-sauctio és a jelenleg hatályos örökösödési rend. Felsoroltatnak a legújabb időben közöseknek elismert ügyek. A koronázásról és annak szertartásairól értekezvén a szerző azt állítja, hogy a koronázás az uralkodás szerzésének alapját nem képezi, mert az örökösödési renddel bíró monarchikus államokban trónüresedés és interregnum nem képzelhető. Az örökös király örökjogánál fogva foglalván el a trónt, a közigazgatásra vonatkozólag felségi hatalmát ugyan koronázás nélkül időközben is gyakorolja, uralkodói hatalmának teljességét mindazáltal csak a koronázás folytán nyeri el, mert törvények szentesítése és kiváltságok osztogatása csak a koronázott királynak áll jogában. E helyen még a felavatási hitlevél és a királyi eskü tartalma magyarátzatik, a koronajelvények leírása adatik, és a magyar királynőkről, a királyi gyermekekről, a királyi kiskoruságának esetéről és gyámságáról, a kormánytársról, végre meg a királyi hatalom megszüntetéséről tétetik említés, és az 1867: 3. tcz. idéztetik, mely szerint minden trónlemondás Magyarország külön értesítése mellett, s alkotmányos hozzájárulással történjék.

A harmadik könyv az ország lakosairól szólván, többnyire a változott viszonyok folytán megszüntetett előjogokat sorolja fel. Itt igen érdekes történelmi fejtegetéseket találunk, nevezetesen igen szépen indokoltatik, hogy a nemesi birtok nem volt hűbér, hogy mindazáltal találhatunk hazánkban a hűberek nyomai. Ilyenek, szerző szerint leginkább a régiebb megyerend-serben fordultak

elő, melyben a várnépek különös hadi vagy egyéb szolgálatok feltétele alatt, a várjavakból földeket kaptak örökbe, mely földeknek haszonvétele ugyan a várnépet illette, főtulajdona azonban a királynál maradt. Az országnagyokról és a főurakról értekezvén, szerző azon elterjedt véleményt is felemlíti, miszerint a vár- és megyei grófokon kívül, I. Lajos, sőt Zsigmond király idejeig, más grófok és nagyok nem léteztek, és hogy a grófi cím határozottan csak tisztséget, de soha valamely pusztá czimet vagy rangot nem jelentett. Annak nyoma, hogy valamely családban a grófi cím örökös legyen, legelőször a Pálffy nemzetségnél fordul elő.

A honosításról szóló czikk nevezetesen jelenleg a választási igazolványok alkalmával bir különös érdekel. Szerző szerint csak az ünnepélyes honosításra és az országos nemesség elnyerésére kívántatik a beczikkel-lyezés. Ki azonban hazánkban állandó megmaradási szándékkal letelepedve, tíz éven át itt lakik, az nem annyira a törvény világos rendelete, mint inkább szokásunk szerint honosultnak tekintendő.

Végre felemlitetnek a szab. kir. városok és szabad kerületek előjogai és a jobbágyság viszonyai, valamint az urbéri rendezések, és az azokban bekövetkezett változások egész 1848. évig, midőn az urbéri kötelék véglegesen meg lett szüntetve.

A negyedik könyv a felségi jogokat tárgyalja, nevezetesen a királyi czimet, czimert és pecséteket, valamint a rendjeleket. A törvényhozó hatalomról szóló fejezet igen érdekes, mert az országgyűlések alkotását és szervezését a legrégebbi időktől fogva mai napig fejtegeti. Figyelmet érdemel itt a szerző által felvetett azon kérdés: valjon léteznek-e változatlan törvények? Melyre nézve szerző úgy nyilatkozik, hogy a tételes törvényeket (ide nem értve a szerződvényeket, békekötéseket, és a királyi uralkodó család örökösödési rendjét megállapító határozatokat) ugyanazon hatalom, mely által hozattak, annak törvényes rendje szerint megváltoztathatja s megszüntetheti, s nem lehet oly örökké változhatlan törvényt hozni, mely a jövő törvényhozásokat minden időre nézve megkösse. Vannak ugyan, kik hivatkozva az 1486: 78. tcz. megerősítésének szavaira, a törvények változhatlanságát vitatják. Ezen véleményt azonban azon tény czáfolja meg, miszerint már a legközelebbi országgyűlés e törvények nyolczadik cikkét megváltoztatta. (1492: 34. tcz.)

Ezen könyvben még egyenkint felsoroltatnak a többi felségjogok, a végrehajtó hatalom, a bírói hatalom, a felügyeleti jog, a vallási és nevelési ügyekre való befolyás, a fegyverjog, és a rendes hadsereg, nem különben honvédség szervezése, végre az adók és más közjogvédelmek.

Az ötödik könyvben a szerző a közigazgatásról értekezvén, úgy a fennállott udvari kancellária és helytartótanács, valamint a magyar felelős miniszterium hatáskörét, a megyei és városi közigazgatást, a pénzügyi, igazságügyi és hadügyi hatóságokat taglalja.

E szerint az egész magyar közjogot kimerítően és alaposan, és mindamellett röviden összeállítva találjuk. Írálya tiszta és világos. A munka kiállítása csinos.

II.

A telekkönyvi törvény gyakorlati alkalmazása. A telekkönyvi törvény mindazon részeivel, melyek a feleket érdeklik, okirati s kérvényi mintákkal és példákkal felvilágosítva, és azon rendeletekkel is, melyeknek közvetve a telekkönyvi ügyekre befolyása van. A felek és ügyködők használatára írta Fiedler Ignác, volt helyszínelési bizottmányvezető, telekkönyvi előadó; utoljára pestmegyei telekkönyvi irodatiszt. Második Erdély telekkönyve-

zésére való tekintettel átdolgozott és bővített kiadás. Ára 2 frt. Pest, kiadja Heckenast Gusztáv. 1869.

E munka első kiadása még 1864. évben jelent meg. Azóta szerző meghalálozván, e második kiadás egy anonyim szakíró által rendeztetett.

A czimből is ki lehet venni, hogy a jelen mű nem tudományos fejtegetése a telekkönyvi és jelzálogi törvényeknek, hanem leginkább gyakorlati használatra van szánva. Oly ügyvédek, kik a telekkönyvi törvény gyakorlati alkalmazásában kevésbé jártasak, továbbá falusi jegyzők és mindazon felek, kik telekkönyvi okiratait és kérvényeiket maguk kívánják szerkeszteni, világos utasítást találnak abban. Majd minden előfordulható esetre találhatik irománypélda.

Miután Erdélyben a helyszínelés máris megkezdett, és nem sokára a kiigazítási és átkeblézési eljárás is meg fog indittatni, e második kiadás nemcsak Erdélyben behozandó telekkönyvekre vonatkozó előmunkálatok tárgyában kibocsájtott miniszteri rendelettel, de azonkívül a 7—21. §-okban a hirdetővényi felszólítások és az annak folytán követendő kiigazítási és átkeblézési eljárásra vonatkozó szabályokkal is bővített.

Azonkívül ezen második kiadás még a telekkönyvi hirdetővényi határidők összeállításával is pótolgatott, mely jegyzéknek gyakorlati haszna ott tűnik ki leginkább, hol valamely bejelentésnek joghatálya forog kérdésben, nevezetesen végrehajtási esetekben az új rendtartás 472. és 473. §§-ai szerint. S. GY.

Gyilkossági eset.

(Folytatás.)

Az előadottak nyomán kísértünk már meg kinyomozni azon pszichológiai indokokat, melyek vádlottat a mérnöknek meggyilkolására bírhatták. A mint láttuk vádlott és a meggyilkolt között a legbizalmasabb baráti viszony létezett, mely a meggyilkoltat elég vigyázatlanul, igaz vagy koholt szerelmi kalandjainak vádlott előtti vallomására birta, mely vallomás azonban forrása lett a később bekövetkezett szörnyű eseménynek. Mert ez időtől fogva vádlottnak addigi bizalma barátja és neje iránt ingadozóvá lett, abban a szerelemföltés kegyetlen fulánkja gyökeret nyert, nem nyugodván mindaddig, míg nejét a meggyilkoltalt tiltott szerelmének beismerésére birta. Igaz, hogy ezáltal vádlott boldogító hiedelmén alapult házassági szerencsését megsemmisítette, de ez a megingatott bizalomnak, a felkeltett szerelemföltésnek elmaradhatlan következménye vala; meg nem nyugodhatván mindaddig, míg az oly hosszú ideig élvezett házi boldogságát felduló valóságot meg nem tudta.

A szerelemföltéshez, a neje és barátja iránti bizalmabani megcsalásához járult még a saját életének fentartása iránti aggodalom, képessé tartván a mérnököt, ki testi szenvedélyének házi boldogságát oly könnyelműleg feláldozta, arra is, hogy élvezhetési vágyának akadálytalan kielégíthetése végett őt életétől is megfosztva, nejenek így juthatván háborítlan birtokába. Ez aggodalom hozhatta vádlottat azon szerencsétlen gondolatra, hogy életének fentartása végett a mérnököt, mint az ő élete ellen törekedőt, megelőzőleg fosztva meg életétől. Azonban, hogy az elhatározás nem csekély küzdelem között támadt és erősödött meg vádlottban, gyanítható abból, hogy vádlott saját vallomása szerint hajlandó volt saját életének erőszakos módon véget vetni, minek indokát abban találhatni, miszerint vádlott mindig jó viseletű volt, és állásánál fogva ily borzasztó tettől mint pap is irtózhatott, és hogy a mérnök iránt érzett barátságos indulat is ellenezhette ennek meggyilkolását.

Ha e felett még tekintetbe vesszük azt, hogy vádlott neje a szerencsétlen éjelen bevallotta a mérnök iránti szerelmét, hihetővé válik a vádlottnak önmagát kivégezni akaró szándéka, hogy e szerint magát önként feláldozván, megszünjék akadály lenni a neje és mérnök közti szerelmi viszonyban, és legalább ez által gyermekeinek édes anyjukat tartsa meg. S majdnem valószínűvé válik a vádlott és neje közti az iránti egyesség, mely szerint a nő a mérnököt férje távollétében magához hívassa, ennek az iránti végszándékát kitudandó, vajjon a nőhöz igazán hű tudna és akarna-e maradni; és miután a mérnök

meg nem jelenése által, az ebbeli netalán táplált remény meghiusult, támadhatott azon szükségesnek látszó határozat, hogy miután ő a vádlott és a mérnök egymásnak szerencsését gátolják, a mérnöknek neje iránti szerelmében és hűséges ragaszkodásában bizni nem lehet, vesszen el a mérnök inkább, és maradjon életben a vádlott, mint továbbá is ápolója, fentartója nejenek és családjának.

Hibás és veszélyes felfogás ugyan, de mégis olyan, hogy az emberi gyarló természetet tekintve, a bekövetkezett gyilkosságnak okát ilyképen adhatni. Ha mindezekhez hozzá vesszük még azt, hogy vádlott nő vádlottat a gyilkosságot közvetlenül megelőzőt időben, annak végbevitelére ingerelte; elegendőleg indokolva találандjuk a vádlott által véghezvitt rendkívüli tettet.

Vádlott nőt illetőleg cselekedetének indokolásánál következők figyelembe vehetők: Vádlott nőben a mérnökkel szövettség előtt egy hű nőt és gondos anyát látunk, kit a mérnök csábításaival és különösen azon álnokul kigondolt állítással tántorított el férje iránti hűségétől, miszerint vádlott egy más nővel szerelmi viszonyban áll. Ez által felébreszté vádlott nőben a szerelemföltést; de még inkább számíthatott a mérnök arra, hogy ő gyengeségénél fogva hajlandó leendő a viszonságnak szabályát követni, mely szerint akként mérjük másoknak, mint azok mérnek mi nekünk.

Gonosz célját el is érte a mérnök, és vádlott nőt házasságtörésre birta, ámbár mint az mondja, először mintegy erőszakolva, később azonban már önként cselekedve; minek okát úgy adhatni, hogy az első törvényáthágáskor a nőnél azt hátráltatták a természetes szemérem, az addig hű nőnek férje iránti köteleességérzete, a felfedezéstől, valamint attól félelem, hogy a mérnök által könnyelműleg elhíresztelve, gyalázatba ne hozassék, és hogy meg ne lepettessék. A bűn ismétlésénél ez okok már mindig kevesebbé hatottak; új ingerültséget szolgált az első és következő ballépésnek titokban maradása, és talán a szokatlan kéjérzet, mit vádlott nő a mérnökkel közösüléskor nagyobb mértékben élvezhetett.

Gondolhatni, mily nagy belküzdelemnek volt kitéve a vádlott nő akkor, midőn férje, a mérnök beszédje által felingerelt gyanútól ösztönözött, azt őszinte vallomásra és házasságtörésének beismerésére birta; mire őt, tettének megbánása mellett saját vallomása szerint férjének, az indulatok ostromlása által előidézett szánandó állapota és megfontolása ama veszélynek, mely őt a mérnöknek hárt nem ismerő kíváncsi folytán fenyegette, indították. Ez okok, a mily mértékben szánalmat és részvétet támasztottak a férj irányában, oly mértékben gyűlölséget, megvetést gerjesztettek a mérnök ellen, mint a ki őt boldog házi életétől, belső nyugalmatól és tiszta lelkiismeretétől megfosztotta.

Vádlott nőről, mint olyan nőről, ki addig férje iránti hűségét szimplenül fentartotta, feltehetni, hogy nem csupán érzéki vágyainak kielégítése végett engedte magát a mérnök kéjeinek át, hanem ezt tette, mert annak irányában, mint ezt vallomásában is beismeri, szeretettel is viseltetett; a szeretetet pedig azzal nyerhette meg leginkább a mérnök, hogy egyrészt vádlott nő férjét elkövetett házasságtöréssel gyanúsította, másrészt pedig vádlott nőnek örök hűséget, szerelmet és házasságot, férjének kivégezésével is létesítendő ígért. Hogy pedig ezen ígéreteknek vádlott nő hitelt adjon, megkívántott, miszerint ő a mérnököt oly becsületességű egyénnek ismerje, mint a ki szavainak teljes hitelt adhatni; ez ismét úgy volt csak lehetséges, hogy vádlott nő a mérnököt, különösen a nők irányában tiszta jellemű és erkölcsű egyénnek tekintette. E hiedelme azonban csak addig tarthatott, míg vádlott a mérnöknek saját vallomása szerinti szerelmi nálandjait, a nő iránti állhatatlanságát és ledérségét vádlott nőnek tudtára nem adta; mert hogy ezeket vádlott nejenek azon szerencsétlen két éjjelen el ne beszélte volna, hinni lehetetlen.

Képzeliük már most a szerencsétlen megcsalott nőnek állapotát, ki megcsalta férjét, de ő is megcsalva érezhette magát szerelmesétől, kinek feláldozta lelki nyugalma, eddigi boldogságát, kinek hatalmában volt becsülete, méltán félhetvén attól, hogy valamint az elég könnyelmű, sőt gonosz volt más nőket megbecsületleníteni, úgy az ő becsületét sem fogja kimélni, és kiteendi őt az emberek gyalázatának, rágalmazásának. Megsértve érezhette vádlott nő női hűségét is, ki bizonyára magát a mérnök egyetlen választottjának tartotta, kinek szerelmében azonban mások is, és pedig nem sok válogatás mellett részesültek, és így ő személyének lealacsonyítását is érezhette.

Mindannyi okok a mérnök elleni gyűlöletre, nemcsak,

hanem azon gondolat ébresztésére is, hogy legjobb mód leendő becsületének megmentésére a mérnöknek kivégzése, mi által megóvhatja becsületét, elnémitván örökre azt, ki egyedüli tudója bűnös cselekedetének, és kielégítheti egyszersmind felzavart boszúvágyát. Ez indulatoskodás főpontra fokoztatható az által, hogy a végzett nap reggelén vádlott nő a mérnököt férjének távollétében kétszer hivatván magához a végett, hogy azzal a végső szabadulási módokról értekezzen, az meg nem jelent, mi által megszűnnie kellett a nőnél minden reménynek a mérnök hívségéhez, szeretetéhez, és mi által a szerencsétlen nő még inkább megerősített azon gondolatban, hogy az ellenkező indulatok szerencsétlen tömkelegéből szabadulnia nincsen más mód, mint a gonosz csábítónak kivégzése.

A vádlottak vallomása szerint az emberi természetnek figyelembevétele mellett előadtak folytán lélektanilag indokolva tűnik elő vádlottaknak cselekedete. Vádlott különösen házi boldogsága megsemmisítőjének érdemlett megfenyítése és saját életének biztosítása végett; vádlott nő pedig saját becsületének megboszulása és a további gyalázástól megóvása végett magukat jogosultaknak érezhették a mérnöknek, ki közöttük eddig is annyi rosszat okozott, és kinek életben maradása vádlottakat folytonos veszélylyel fenyegette, kivégzésére. S valamilyen általános szabály az, hogy mi sem történik elegendő ok nélkül, a jelen esetben is meg kell lélektanilag engednünk, hogy vádlottaknak, tekintve a rájuk ható mozzanatokot, s ama viszonyt, melyben egymás és a mérnök irányában voltak, elegendő ok látszik a magában szörnyű tettet végrehajtani.

Vizsgáljuk azonban, vajjon vádlottak a jogbírálat előtt menthetők és bünteleneknek nyilváníthatók-e?

Itt mindenekelőtt megjegyzendő, hogy a jogbírálat előtt csak oly mozzanatok vétethetnek figyelembe, melyek külsőleg is tapasztalhatók és ennél fogva bebizonyíthatók; mindazt, mi a lélekben magában meggyen végbe, külsőleg nem észlelhető, s ez okból a jogbírálat előtt be nem bizonyítható, a jogbírálat előtt figyelembe és jogítélet alapjául venni nem lehet, nem szabad, ha csak a jogbírálatot számtalan csalatásoknak kitenni nem akarjuk. A lélekre közvetlen vagy közvetve ható okok, mint az ember szemei előtt elrejtettek, csak a lelkiismeret, a mindenható bírálati elemeibe tartozhatnak; és megtörténhetik, hogy valaki a belső bírálat, saját lelkiismerete, meggyőződése szerint menthető, de azért mégis a jog, vagyis külső bírálat szigorát elszenvedni kénytelen. Például: ki hamis elvekből indulva, más vallás- vagy nemzetbelit megölni, vagy azért, hogy a szegényeknek adhasson, a gazdagokat meglopni, megrabolni szabadnak, sőt erényesnek véli.

A jelen gyilkolási esetről is tehát, midőn annak megbírálását a külső vagyis jogbírálat előtt megkíséreljük, nem elegendő azokra figyelmeztetni, mik a vádlottaknak lelkületére hatottak, s őket végre is a gyilkosság elkövetésére bírták; hanem különösen tekinteni kell azon mozzanatokra, melyek külsőleg mutatkoztak, ennél fogva másoktól érkeik által felfoghatók, s e szerint bebizonyíthatók is voltak; melyek, ha olyanoknak mutatkoznak, hogy azok az öntudatnak és az önkényi, minden külerőszak nélküli elhatározásnak helyt adnak, akkor a vádlottak által végbevitt gyilkosságot a jogbírálat előtt nekik bűnül betudni és ennél fogva őket büntetni is lehet.

Már a kérdésben forgó tettek ismert körülményeiből tudjuk, hogy vádlottak a gyilkosság elkövetésére külerőszak által kényszerítve nem voltak, sőt inkább a gyilkosságnak akadályozására célzó külerőszakot nagyobb erőszak alkalmazása által eltávolították: tehát a kérdéses gyilkosságnak elkövetésére oly elhatározott akaratot nyilvánítottak, hogy annak jelenlétéről semmi kétség sem támadhat; kivált ha vádlott részéről még figyelembe vesszük azt, hogy kétszer, és pedig másodszor akkor, midőn a mérnök az első lövés következtében már a földre rogyott, lőtt; vádlott nő részéről pedig azt, hogy a lövések megtörténte után a mérnök szobájába rohant, annak meggyilkolásáról magának meggyőződést szerzendő.

De vajjon vádlottak öntudattal cselekedtek-e? a második és fontosabb kérdés, mert ha annak igazolásául, hogy ők öntudattal cselekedtek, nem volna adatok, akkor kétségbe vonhatnók önkényi elhatározásukat is, s így megszűnnék vádlottak irányában a betudás és büntetés lehetősége is. Ha azonban tekintetbe vesszük vádlottaknak, mind a tettet megelőzőt, mind pedig az azt kísérő és követő nyilatkozatait és cselekedeteit, meg kell győződnünk arról, hogy vádlottak a kérdéses gyilkosságnál teljes, azaz: oly öntudattal bírtak, miszerint az általuk elkövetett gyilkosság nekik bűnül a jogbírálat előtt beszámítható.

Tagadhatatlan ugyan, hogy vádlottak nagy lelki háborúban lehettek a gyilkosság elkövetése előtt és közben; mert azt csakugyan feltenni nem lehet, hogy oly feddhetlen életű egyének, mint a vádlottak addig voltak, teljes lelki nyugalommal, és mint mondani szokás: hidegvérrel öljen meg embertársukat, nemcsak, hanem egy velük közelebb baráti és szerelmi viszonyban levő egyént. De ha figyelembe vesszük azt, hogy vádlott nő még sept. 14-én reggel (a gyilkossági napon) a mérnököt két izben, másodszor levél által magához hívatta; hogy vádlott haza jöven, megmosdott, és aztán vádlottak hazulról a mérnök lakásához indulván, oly nyugodtaknak látszottak, miszerint a házi cselédek azt vélték, hogy ők szokás szerint együtt vadászni mennek; hogy a mérnök lakásához menetelük közben Andrejezo Györggyel találkozáván, vádlott ezzel egy mint mindig szokott, eszesen beszélt, és e tanú a vádlott elmeháborodásának semmi nyomát sem tapasztalta; hogy a mérnök lakása előtti viseletük arra mutat, miszerint a gyilkosságnak, mint általuk kitűzött célnak végrehajtására igen czélszerűleg és kiszámítottan működtek, mire nézve csak azt szükség megjegyezni különösen, hogy vádlott nő a bírót mindaddig erőszakkal letartóztatta és fojtogatta, míg vádlott a puskát mindkét töltést kilőtte, és hogy e közben vádlott nő vádlottat a gyilkosság elkövetésére buzdította; vádlott pedig a bírótól megszabadulván, rögtön a pitvarba futott gonosz szándékát teljesítendő; hogy vádlottak a tett elkövetése után nyugodtan haza mentek, reggeliztek; vádlott nő megfésülködött, újra öltözködött, és a történt szerencsétlenség miatt jajgató cselédet csillapította; ugyanaz Labancz András tanúnak mondá: hogy férje már meglőtte a mérnököt, és hogy ezt többé változtatni nem lehet; ugyancsak vádlott nő Ulicson a lelkészé előtt, azon megjegyzésre, miszerint hogy ő fogta a bíró nyakát és azt fojtogatta, mondá: hogy ő azt úgy akarta; ha vádlott részéről végre figyelembe vesszük, hogy a gyilkosság elkövetése után befogatott és a kocsit maguk után jönni rendelte, hol bánó tudatában vádlott nővel együtt meggyónni akart, nemcsak, hanem a homonnai szolgabírósnál magát mint a mérnök gyilkosát levél által feljelentette, és az ulicsi lelkészének elmondá: hogy ő a mérnököt azért, mert nejét szerette, agyonlőtte; — nem kételkedhetni, miszerint vádlottak tudták, hogy mit cselekesznek; de az ez iránt kihallgatott tanúk is egyhangulag vallják, hogy vádlottak okosan beszéltek, elmeháborodást, tébolyodottságot azokon nem észleltek.

A vizsgáló bíróság előtt tett vallományaikban vádlottak azt állítják ugyan, hogy ők a gyilkosságot öntudatlan állapotban követték el, mely vallományaik azonban ellenkezik az elkövetett büntett körülményeivel egy, mint a cselekvény után közvetlenül tett nyilatkozataikkal és akkori viseletökkel. Hogy azonban az emberileg lehetséges bizonyosság előállításának, czélszerűnek találattatott az orvosoknak mint szakértőknek e részbeni meghallgatása; kik véleményükben egy nyilatkoztak, miszerint azt, hogy a gyilkosságot megelőzőt körülmények vádlottaknál öntudatlan állapotot előidézhettek-e? apodictikus pozitívítással sem állítható, sem tagadható nem állíthatni.

Vádlottakra nézve különösen, kin 1860-k december 3-án semmi testi vagy lelki kóros állapot észre nem vehető, és egészséges testű és józan elméjűnek tekintendő volt, — megjegyzik az orvosok, miszerint az ideges alkotású, képzelődésre nagyon hajlandó, alhasi vérpangásban, szorulásban szenvedő aranyeres ember, mely utóbbi bajok a tapasztalás szerint a tavaszi és őszi aequinoctialis időszak közeleltével mindig nagyobbodnak; mindezen kóros állapotoknak következménye a vérnek agyvelő felé torlódása; minél fogva vádlott azon ingerlő felfedezéseknél fogva, melyek a gyilkosságot megelőzőt két éjén át történtek, volt-e akaratának teljes, észvezette birtokában, a szakértő orvosok véleménye szerint, ki merné azt határozottan állítani? Az orvosoknak *vég véleményük* oda hajlott, miszerint vádlott-nál a gyilkosság elkövetésekor átmenő örültségi rohamot (mania transitoria) orvosilag feltenni igen, de bebizonyítani nem lehet. E vélemény támogatásul említik még az orvosok azt is, hogy több évvel ezelőtt vádlott (mi okból, mondva nincsen) ideges rohamtól, görcsöktől meglepetett, és ekkor mintegy 2 óra hosszat öntudatlan állapotban volt, melyből csak orvosi segély által sikerült őt eszméltre hozni.

Vádlott nőre nézve a szakértőként nyilatkozó orvosok megjegyzik, miszerint azt, hogy annak lelkületére a gyilkosságot megelőző időben történtek, izgatóság és részint leverőleg ne hatottak volna, tagadni nem lehet; egyébként vádlott nőt vérmes, epés, ideges alkotásúnak, egészséges testű, ép és józan elméjűnek mondják. Az illető helyhatósági

bizonyítvány szerint vádlott jó, csendes viseletűnek mondatik, ki szeszes italt nem ivott, s így ittas soha sem volt, ki egyébként igen heves természetű, minden csekélységért igen megharagszik, kinek ez okból mindig ki kellett térni; vádlott nő a helység bizonyítványa szerint jó viseletűnek jellemeztetik, ki férjét nem igyekezett lecsillapítani, hanem azzal együtt haragudott; egyébként mindketten becsültettek.

Az eddigi vizsgálódásnak végeredményeül a következőket állithatni: a vádlottak által elkövetett gyilkosság lélektanilag elegendőképp indokolva lenni látszik; ez indokok azonban egyedül vádlottak önvallomásaikon alapulnak, és mily hatást gyakoroltak azok a belső elhatározásra, bizonyossággal állítani nem lehet, minthogy a más embernek belálatáról, lelki szervezetről és ennek működéséről ítélet csak vélelmeken, feltevéseken alapszik, és minden kétséget ki nem rekeszt; a külsőleg észlelhetők szerint azonban bizonyos, hogy vádlottak külső ellenállhatlan erőszak nélkül és öntudatosan cselekedtek, minél fogva a jogbírálat előtt bűnösöknek tekintendők és büntethetők.

(Vége következik.)

CSATSKÓ IMRE.

K ü l ö n f é l é k.

(Értesítés.) A buda-pesti ügyvédi egyesület f. é. márczius 7-kén (vasarnap) d. u. órákor saját helyiségeiben a bírói szervezeti alapelvek tárgyában folytatólagos közgyűlést tart. — Pesten, márczius 2-án 1869.

Elnöki megbízásból: Dr. Siegmund Vilmos,
h. közgy. jegyző.

(A buda-pesti ügyvédegylet) rendes közgyűlésének február hó 2, 7, 14, 21 és 28-án tartott üléseiben Pósfay Károly urnak „bírói szervezeti javaslata” tárgyában a rendes ülés által hozott elvi megállapodatok vétettek tárgyalás alá, és az 1-ső elv, mely szerint csak *jogvégtett* 3 évig gyakorolt és különösen a honi jogtudományból elméleti és gyakorlati vizsgát tett egyének alkalmaztathassanak bírói tisztségre, — vita nélkül elfogadtatott. A 2-ik elv a) pontja azonban, mely mind az első, mind a felsőbb bírói hivatalokat kormányi kinevezés útján betöltendőnek javasolja, igen élénk és hosszas 3 ülésnapon át tartó vitára adott alkalmat, a kormányi kinevezést ugyanis némelyek még idő előttinek tarták, mások feltétlen ellene voltak és a választás elvét kívánták továbbra is fentartani, a választás elve mellett szinte különböző vélemények nyilvánultak, némelyek időnként visszatérő választást, mások életfogytiglan tartót indítványozták. A kinevezésselletti indítvány ellen küzdők minden erejüket megfeszíték, és hogy a választási elvet elfogadhatónak tüntessék fel, készek voltak oly concessiókat is adni, melyek csak a kinevezési elv mellett lehetnek üdvös eredményűek, de a választási elvnek csaknem teljes negatíói. Az ellenzék bajnokainak e különböző nézete által meggyőződheték a választás elvének hiányossága és tarthatatlanságáról, mely ha általánosságban elfogadtatik is, a részletezésben felmerülendett ellenmondások folytán okvetlen elvettetett volna. Ezt érezhették önmaguk is, és ennek kell tulajdonítanunk, hogy a vita végével annyi mindent elfogadtak a választás feltételeül a kinevezés mellett feltételekből, hogy a választási elv, csakis „névben” látszatot fentartottnak. Végül névszerinti szavazás útján a „kinevezés elve” mindvel 12 szavazat ellenében *elfogadtatott*. — Ennek alapján azután a folytatólagos ülésen egyhangulag elfogadtatott a b) pont is mely szerint a bírák *életfogytiglan és anyagi gondoktól felmentő fizetéssel* neveztesse ki, az *előléptetésre* azon módosítás állapíttatván meg, hogy az a képesség és érdem figyelembe vétele mellett, *rendszerint a szolgálati idő szerint történjék*. Szintugy minden vita nélkül elfogadtatott a c) pont, mely szerint a *kinevezett bíró*, bírói ítélet folytáni elbocsátást kivéve, *elmozdíthatlan és áthelyezhetlen*. Az ezen rendelkezés folytán szükségglendő „átmeneti intézkedés” tekintetében Pósfay és Dr. Brode urak a közgyűlés előtt ismét felhozzák a rendes ülés által elvetett indítványukat, melynek folytán a közgyűlés szótöbbséggel el is határozta, hogy „a kinevezés életbe léptével a bírói állomás *egyelőre és rövid időre csak ideiglenesen töltendő be*.” A bírák kinevezésére Netkovics Döme ur indítványt adott be, mely szerint Magyar- és Erdélyországra külön-külön egy „bírójelölési hatóság” lenne felállítandó, és a kormányi kinevezés csak ezen hatóság 3 jelöltjei közül tör-

ténhetnék. E hatóság gyakorolná egyszersmind a „fegyelmi felsőbb bírói hatalmat” azon „a bírói felelősség” tekintetében vétségekben, melyekre nézve Netkovics ur szinte kívánta, hogy törvényileg határozottan körülírassanak. Az indítvány első része elvettetett, azon része azonban, mely szerint „fegyelmi hatóság” volna felállítandó, mint külön indítvány a negyedik szakosztályhoz utasított. — A javaslat 3-ik elve, mely szerint a *törvénykezés a közigazgatástól elkülönítessék*, egyhangulag elfogadtatott. Ezután a 4-ik elv előtt Környey indítványára az 5-ik elv a) pontja vétetett tárgyalás alá és oda módosított, hogy első bíróságul a társas bíróságok mellett *egyes bíróságok* is szerveztessenek. A 4-ik pontban említett *békebírói* intézmény szinte elfogadtatott, azon Dr. Környey ur külön indítványával ellenkező módosítással, hogy a békebírák hivatása *csupán* egyeztetés legyen, és hogy választassanak ugyan, de fizetést ne huzzanak, szükségkép szakképességgel bírnok *ne* kelljen és bírói hatáskörrel *ne* bírijanak. — A javaslat tekintetében a közgyűlési tanácskozások még folytattnak.

* (Páris népesedési mozgalmak.) Párisban épen most jelent meg „*Étude de statistique anthropologique*” czimen egy munka, mely a világ fővárosának népesedési mozgalmairól néhány érdekes felvilágosító adatot hoz. A népesedés aránya ezen adatok kimutatása szerint Párisban kilencszer nagyobb, mint Franciaország egyéb vidékein. De nem a születések okozzák e túlnépesedést, hanem a bevándorlások, melyek a kivándorlásokat tetemesen felülmúlják. Páris ujonnan szülötteinek harmadrészét vidékre küldi, és azoknak harmadát sem látja többé! De kárpótlásul 10—15 éves fiúk és 15—20 éves leányok a provinciák-ból a szomszéd országokból oly nagy számban özönlenek Párisba, hogy ez által a főváros lakosságának, bizvást mondhatni, kétharmada vidékiekből és bevándorlottakból áll. Az ujonnan születettek hiánya egyrésztől, míg másrésztől ifjú egyének és felnőttek bevándorlása a lakosságnak azon jelleget nyújtják, hogy Párisban aránylag sokkal kevesebb gyermek létezik, mint bárhol Franciaországban, míg a felnőttek száma aránytalanul túlnyomó. A férfiak száma jóval felülmúlja a nőké. A Saine departementban — Párisban és környékén — aránylag ötször kevesebb a születések száma, mint a többi departementokban s a született gyermekek negyed része törvénytelen, kikből kétfelannyi hal meg, mint a törvényesekből. A meghalt gyermekek száma fölülmulja a szülöttek harmadát. A született párisiak utódjainak száma minden új nemzedéknél két-ötöd részszel fogy. Így fizeti meg Páris elfajzott erkölcsrontó életét.

* (Az angol írói joghoz.) A londoni főtörvényszék legközelebb azon fontos ítéleti elvet mondá ki, hogy az Egyesült-Államokból való írók oltalmazva vannak munkáik utánnyomatásától Angliában, ha azok kinyomatására a határon túl brit területre mennek, és itt, vagy magában Angolhonban nyomtatják ki munkáikat. Holmes bostoni tanár, ki az Atlantic Monthlyban megjelent beszélyt „The Guardian Angel” Londonban Sampson Lownál adta ki, angol szerzői jogok megnyerése végett *Canadába* rándult, és ezáltal elérte azt, hogy e beszélynek Lock Tyler által készített lenyomata a főtörvényszék által megsemmisíttetni rendeltetett.

* (A birtokjogról.) Hardy de Beaulieu a lüttichi egyetemen a nemzetgazdász tanára egy érdekes francia munkát irt e czímen *La propriété et sa rente* (Leipzig Th. Sazonoff 1868.) E munka a birtokról felmerült labirintszerű irodalom termékei között helyes utmutatóul szolgálhat. Azon jogász felfogás ellen, mely a római jog szempontjait követve, a birtokban a dolog feletti uralmat látja, és ezen uralom szabadságát az időnkénti törvények szerint akarja korlátozni, a szerző a nemzetgazdász álláspontjából kiindulva a birtokban a munka eredményét veszi számügyre ugy az anyagi, mint a szellemi munkáét. Azért a birtok különböző nemeinek és alakzatainak lényét vizsgálja. Külön-külön fejezetben szól a földbirtokról, a bányabirtokról, a vízbirtokról, a felfedezési, tudományos művészeti, szerzői jogokról stb. — Leírása népszerű modoru és a való élethez vonzó, felfogása gyakorlati irányu — azért közfigyelemre méltó.

TARTALOM: Az eperjesi kir. váltótörvényszék ügykimutatása 1868-ik évről. Közli Kéler József. — Az örökbe fogadás (adoptio) az európai jogrendszerekben. Fleischner Samutól. — Pénzügyi törvényszékek. III. — A bűnhalmazat s annak büntetése. Dr. Földy Jánostól. — Jogirodalom. S. Gy.-tól. — Gyilkossági eset. (Folyt.) Csatskó Imretől. — Különfélek. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-fele ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Az 1848: V-ik t. cikk (választó törvény) értelmezéséről.

Az 1848. 5-ik t. cikkben meg vannak határozva a qualificatiók, melyek megkívántatnak a végre, hogy valaki az országgyűlési képviselőnek választásánál választó és választható lehessen. Valószínű, hogy midőn e törvényczikk hozott, az azt alkotók nem gyanították, hogy az ferde magyarázatokra és visszaélésekre fog felhasználtatni; mert az elég világosnak és határozottnak lenni látszik.

Azt, vajjon a választási és megválaszthatási jog e törvényczikkben nincse-e bővebben kiosztva, mint a helyes államjogi és politikai elvek azt megkívánják? és vajjon nem az akkori politikai viszonyok szolgáltatnak okot arra, hogy a politikai s különösen a választási és megválaszthatási jogok oly bőkezűleg, mint történt, megadassanak? jelenleg vizsgálni nem akarom. Legyen szabad azonban a választási és megválaszthatási jogot illetőleg nézetemet előadnom.

Tudva van, hogy a jogokat *szabadság* névvel is szoktuk megjelölni, s a mint vannak polgári és politikai jogok, úgy szokás polgári és politikai szabadságról is szólni.

Polgári szabadság magában foglalja mindama jogokat, melyek már természetüknél fogva mindenkinek megadatvák, mint szükséges feltételek a végre, hogy emberi rendeltetését megközelíthesse. *Politikai szabadság* oly jogokat foglal magában, melyeknél fogva megadatnak a lehetőség a közügyekbe befolyani, és döntő hatást gyakorolni.

Valamint mindenkinek joga van emberi rendeltetését magában lehetőleg valósítani: úgy mindenkinek megengedendő, hogy köz-polgári jogaival szabadon élhessen, vagyis a *polgári szabadság* élvezhetése mindenkinek megadandó és biztosítandó. S ez áll minden, akármiféle alkotmánygyal bíró államban, ha az, észszerinti végcéljának megfelelni akar. Ily szabadságnak alkotó részei: a személy, vagyon, becsület, szabad cselekvési jogokkal való bizton élhetés.

A *politikai* jogoknak gyakorolhatásával, vagyis a politikai szabadsággal másképp áll a dolog: mert ez az államban mindenekelőtt az elfogadott alkotmány, kormányzás minőségétől függ: abszolút kormány államban az végkép megsemmisítve, vagy igen szűk korlátok közé szorítva lehet. De korlátolt kormány mellett is annak köre nagyobb vagy kisebb, a mint t. i. a centralisatio vagy az autonomia elve az alkotmányban nagyobb-kisebb mértékben van elfogadva és keresztülve.

Általános elv gyanánt lehet elfogadni, hogy az államcéljának legjobban megfelel, politikai jogokat oly egyéneknek adni, kik annak kellő, célszerű hasz-

nálatára képesek; mert tagadhatatlan, hogy a közügyeknek üdvös elintézésére a szükséges tudomány és gyakorlat nélkülözhetlen valami; s annak befolyása a közügyekbe csak káros lesz, kinek ahhoz megkívántató sem tudománya, sem gyakorlata nincsen.

Ez áll kisebbszerű közügyekre nézve is; de még inkább a törvényhozásra nézve, mely az államnak legfontosabb ügyeire kiterjed, és kell, hogy az államban a legfőbb, legnemesb, minden szenvedélytől s indulattól ment tehetség legyen, mint az ész az egyes emberben. S erről alig fog kétségeskedni az, ki az államéletben oly számos állapotoknak, viszonyoknak, erőknek és képességeknek majd békesen összeható, majd ellenségesen egymástól távozó működését ismeri. Ezek szerint, mely sokféle ismereteknek, képességeknek egyesülete kívántatik meg a törvényhozásnál, ha az céljának: az államban előforduló minden mozzanatokat felkarolni, azokat kölcsönösen kiegyeztetőleg az állam közcéljára irányozni, s a közmegelégedést, mi az állam-boldogságnak forrása és célja, tartósan megállapítani, megfelelni akar. Méltán megkívánhatni, hogy az, ki a törvényhozói testületnek tagja lenni kíván, számot vessen magával és fontolja meg komolyan, vajjon mindama képességgel bír-e, mik a törvényhozóban megkívántatnak. Hogy az országgyűlési képviselőben a közjóra irányzott jó akarat és a tántoríthatlan jellem is megkívántatik, ezt bővebben igazolni feleslegesnek tartom.

Ezek folytán a választást szabályozó *törvényt* úgy kellene alkotni, hogy az választassék képviselőül, ki az arra megkívántató képességgel bír. De ezt a törvényben pontosan körülírni kellene, mi minden igyekezet mellett sem volna biztos mód; s ily körülírás a képviselőknél választási jogát igen korlátozná. A választóknak tehát már az okból is, hogy a megválasztottat csakugyan képviselőjöknek tekintsék, tágas választhatási jog engedendő, és a biztosíték arra nézve, hogy alkalmas egyén fog képviselőül választani, abban keresendő, hogy választói joggal olyak ruháztassanak fel, kik megítélni képesek azt, hogy mily kellékek szükségesek a képviselőben mind az értelemre, mind az akaratra nézve, és kik egyszer-mind képesek az iránti meggyőződésüket minden pártoskodás nélkül, s akármiféle külső befolyásoktól függetlenül követni.

E megítélhetés bizonyos fokú műveltséget s ismereteket tételez fel; mert alig forja az helyesen a választandó képviselőt kijelölni, ki az államnak természetéről, szükségleteiről, céljáról semmi, vagy csak homályos fogalommal bír. És a választói qualificatiokat akképp kellene meghatározni, hogy azoknál fogva csak olyak választassanak képviselőt, kik kellő műveltséggel s ismeretekkel bírnak. Olyannak, ki a választási jognak fontosságát, a közjóra nagy befolyását felfogni sem képes, választási jog nem volna adandó; mert ha megadatik, az egyéni

balfelfogása szerint, azt csak a közjónak veszélyeztetésével fogja gyakorolni.

Az 1848: 5-ik t. cz. 2-ik §-ában körülírt választói kellékek olyak-e, hogy az azoknak birtokosában a kellő politikai műveltséget és önállóságot feltenni lehessen? E kérdésre a válasz alighanem tagadólag fog kiütni, miután az említett §-nak a. b. c. pontjai alatti kellékek-nél a kellő műveltségre nincsen tekintet, és az itt említett osztályba olyak is jöhetnek, kik sem írni, sem olvasni nem tudnak (hanem talán csak inni). Czél szerű volna tehát a választói képességet iskolai műveltséggel, legalább írni, olvasni tudással összekapcsolni, mi által egyszersmind ösztön adatnék az iskolába járásra és tanulásra.

A választás körüli eljárás némely helyeken arra mutat, hogy czél szerű szólni arról: vajjon ki választható, vagyis ki lehet országgyűlési képviselő?

Az 1848: 5-ik t. cz. 3-dik §-a azt mondja: választható mindaz, ki választó, ha életének 24-ik évét betöltötte, s a törvény azon rendeletének, miszerint a törvényhozási nyelv egyedül a magyar, megfelelni képes. E szerint tehát választható az, ki választói képességgel bír és e felett még 24 éves és magyarul beszél. Ki választói képességgel nem bír, mi főkéllék, az nem is választható, akárhány éves legyen, akármily sok vagyonnal, bölcseséggel, gyönyörű s elragadó magyarsággal bírjon is az.

Az 1848: 5. t. cz. 2. §-ának elején ki van mondva világosan, hogy az országnak és kapcsolt részeknek mindazon benszülött vagy honosított — *lakosai* választók stb, kik az e §-ban előadott kellékekkel bírnak. A *lakosság* tehát mint általánosan és minden választónál megkívántató kellék van a törvényben kimondva, miszerint az, ki nem vagy benszülött, vagy honosított *lakos*, az választó nem lehet, és tehát a 3. §-szerint választható sem. A törvényben megkívánt lakosságra pedig nem elegendő, hogy mint benszülött vagy honosított egyideig lakos volt legyen, hanem megkívántatik, hogy az országnak vagy a kapcsolt részeknek *jelenleg* lakosa legyen. A ki tehát évek előtt távozott el az országból, és most sem lakója annak, az sem választó, sem választható nem lehet.

A magyarországbani lakosság magával hozza, hogy az itt lakó, a magyar törvényeknek hódoljon.

Midőn a törvényhozók 1848 ban a választói és választhatási képességet meghatározták, ezt olyanra nézve, ki az országban nem lakik, tehát az ország törvényeinek alávetve nincsen, nem is tehettek; s alig fogná valaki állítani, hogy a törvényhozók a választói és választhatási képességet olyanra is kiakarták terjeszteni, ki nem Magyarországbán, hanem Olasz- vagy Franciaországban, Belgiumban vagy Amerikában lakik. Azt, ki külföldön lakik a közterhek viselésére, a törvények megtartására szorítani nem lehet, minél fogva ferdeség volna az ilyet a választói és választhatási kitűnő politikai jogban részesíteni.

Ki a törvényeknek általában nem hódol, az a részeseülést azoknak jótéteményeiben nem követelheti.

Jól érezték, sőt tudták azt mindama menekült honfiak, kik több évi távollétök után, hogy a közügyekbe részt vehessenek, hogy választók és választhatók lehessenek, hazájukba visszajöttek, ismét itteni lakosok lettek, a törvényes királynak, és a magyar törvényeknek meghódoltak.

Az olyan, ki Magyarországbán nem lakik, ki a törvényes királynak, s az alkotmány értelmében hozott törvényeknek magát alávetni nem akarja, sőt inkább azok ellen izgat, az azok iránti megvetést és gyűlöletet terjeszteni törekszik, az, midőn csak önkényétől függ az

ellenkezőt cselekedni, maga fosztja meg magát a választói és választhatási képességtől.

Röviden: ki Magyarországnak és a kapcsolt részeknek nem lakosa, ki a törvényes királynak, s a törvény szerinti országgyűlésen hozott törvényeknek magát alávetni nem akarja, az nem magyar honfi, és sem választó, sem választható nem lehet.

De továbbá az 1848: 5. czikkéből, különösen annak 14-ik, 16-ik, 20-ik és 28-ik §§-aiból világosan kitetszik, miszerint a választói kellékekkel bírónak a végre, hogy valóban választhasson, még az összeíró bizottmánynál magát személyesen be kell iratni; és ha azt a kitűzött időben nem teszi, választói jogát a választásnak e szakára elveszti. Mi igen méltányos intézkedés; mert arról, ki magát kellő időben nem jelenti, feltehetni, hogy azért nem jelentette magát, mert választói jogával élni nem akar. S mert választható csak az lehet, ki választó, következik, hogy az, ki magát személyesen be nem jelenti, ha a törvényes kellékekkel bírna is, sem választó, sem választható nem lehet. Mi szintén arra mutat, hogy a törvény csak az országban lakóknak akart választói és választhatási jogot adni, nem pedig Magyarországon kívül lakóknak, kik magukat az összeíró bizottmánynál személyesen nem jelenthetik.

A törvény ebbeli rendeletének elegendő politikai oka is van. A képviselőben t. i. főkéllék, habár az a törvényben kimondva nincs is, hogy az az alkotmány, a törvényes király és felsőbbség, valamint a törvények iránt tisztelettel viseltessék, s azoknak, jó példaadás végett is engedelmeskedjék. Mi jót várhatni az oly képviselőtől, ki a törvényes királynak és törvényeknek hódolni nem akar? ki nemcsak megveti a törvényeket, hanem másokat is azok megvetésére buzdít s ingerel?

Végre, hogy valaki mint képviselő hivatásának megfelelően, az országnak bel- és külviszonyait tökéletesen ismernie kell. Birhat-e ily ismerettel az, ki évekig távol volt az országból? ki valószínűleg az ország közolgairól csak egyoldalú tudósításokból szerez magának hamis felfogást?

E körülményt illetőleg szép példát adott tisztelt hazánkfia *Horváth Mihály*, ki ámbár az alkotmánynak visszaállításával hazájába visszatért, a törvényes királynak és törvényeknek meghódolván, Magyarországnak ismét állandó lakosa lett, s így magába egyesítette mindama kellékeket, melyek a választásra és választhatásra megkívántatnak; de képviselővé megválasztatását magát a képviselőségre azonnal visszatérte után alkalmassá nem tartván, el nem fogadta, hanem szükségesnek vélte, egy ideig azelőtte ismeretlenné lett országnak viszonyait tanulmányozni, hogy így osztán bő tudományossága és tapasztaltsága mellett a képviselői kötelességeknek emberül megfelelően.

Szép nagy szerénységre és gyengéd lelkiismeretre mutató, s ajánlandó példa mindazoknak, kik tudományra és tapasztaltságra nézve a jeles honfinál jóval hátrább állnak.

Az előadottak szerint azok eljárásának okát, kik nem itteni lakost ajánlanak képviselőül, tudatlanságnak, vagy rosz akaratnak tulajdonítsam-e? nem tudom.

Országos jogászgyűlés *).

A budapesti ügyvédi egyletnek céljai közt helyet foglal: tagjai tudományos képzettségének előmozdítása,

*) Közöljük Dr. *Környey Ede* urnak ezen a buda-pesti ügyvédi egylet közgyűléséhez beadott indítványát, melylyel az országos jogászgyűlés eszméjét hangsúlyozta. — Bizton remélhetjük is, hogy az országos jogászgyűlés még ez év folyamában létesülni fog, mert annak tervezetével a budapesti ügyvédegylet igazgató választmányja lett megbízva, mely által e célból egy szűkebb körű bizottmány már kiküldetett. Szerk.

a jog- és államtani ismeretek fejlesztése és terjesztése, különösen a hazai törvénykezés terén fölmerült jogkérdések fejtegetése, a törvénykezési hiányok fölötti véleményezés, a czélszerűeknek mutatkozó javaslatok törvényszabta módokon és helyeken előterjesztése, s ekkép egyleti közreműködés a hazai jogélet egységes fejlesztésére és javítására.

Az eddig Kassán, Debreczenben, Nagyváradon, Sopronban és Kecskeméten alakult ügyvédi egyletek a most említett célokra szintén buzgóan törekednek ugyan, de mert hiányzik ezen különvált erőknél összesítése, ugyanazért az egyes egyleteknek javaslatai és elvi megállapításai — eddig nyom nélkül eltűntek, némelykor azért, mert javaslataik, ha helyi érdekek összefüggésben állottak, az egyleti működés azon gyanuba került, hogy határozatainak indoka és végcélja — önérdék. Máskor azon kérdések körül, melyekhez a helyi önérdék gyanuja sem fért, megint azon kifogás merül fel, hogy egyes ügyvédi egylet nem képviseli a *magyarországi jogászok* testületét, de a magyarországi ügyvédi kart sem; tehát az egyes ügyvédi egyletek javaslatai vagy határozatai nem tekinthetők az országban összes jogászok elvi megállapításának vagy meggyőződésének. Hogy e kifogásnak eleje vétessék, illetőleg a magyarországi jogászok elvi meggyőződését megállapítani, és ezen megállapíthatás közegét honosítani sikerüljön, erre elégtelen a fennálló vagy alakulandó magyarországi ügyvédi egyletek egyesítése avagy központosítása, hanem szükséges létesíteni oly intézményt, mely szerint Magyarország és Erdély összes, — úgy elméleti, valamint gyakorlati jogászai évenkénti személyes összejövetel — és élő szóvali eszmecsere útján a hazai magán- és büntetőjog, úgy a törvénykezés terén *sarkalatos* elvi kérdések fölött, melyek a magyar nemzet élete jogtudatában gyökereznek, *meggyőződésüket* kimondják; továbbá az egységes jogfejlesztés akadályait, és ezek megszüntethetésére vezető módokat kijelölik; végre és nevezetesen indítványba hoznak azon eszközöket, melyekkel hazai jogunk és törvénykezésiünk ipar és kereskedelmi ügyekben *öszhangzásba* hozható legyen jogaival és törvénykezésével azon civilizált nemzeteknek, melyekkel ipar és kereskedelmi ügyekben Magyarország és Erdély lakosai folytonos érintkezésben állanak, és mely öszhangzás nélkül ezen ipar és kereskedelmi (nemzetközi) érintkezés állandósága, öregbítése vagy fejlesztése veszélyeztetnék. Nyilvánvaló, hogy ekkép a magyarországi jogászok gyűlése — első és legnemesb feladatának tekintendi: a hazai új törvények alkotásához járulni, még pedig a magyarországi jogtanári, bírói és ügyvédi kar becsületének egyetemleges lekötése mellett.

Igaz, hogy a magyarországi jogászok ezen gyűlése nem rendelkezendik kényszerítő anyagi eszközökkel hozott határozatainak végrehajthatására, de azért mégis határozatai roppant hatást, csalhatatlan erkölcsi súlyt fognak gyakorolni a magyarországi törvényhozó test kebelében ép úgy, valamint a német jogászok gyűléseiben (szinte csak meggyőződésre) alapított határozatok nagy tiszteletben állanak a némethoni törvényhozási testületek és kormányok embereinél.

Ily országos működés alkalmával a magyarországi jogászok személyesen találkozáskor és kölcsönösen megismerkedvén, az összetartás hatalmas érzete szorosan egymáshoz fűzendi a gyűlés tagjait, és az ebből keletkezendett kölcsönös bizalom és rokonszenv megalapítandja az egységet, melynek büverejére hazánkban a jogászoknak van legnagyobb szüksége.

Az előadottak alapján és értelmében alulírt a budapesti ügyvédi egylet közgyűlése elé terjeszti ezen indítványt és a bemellékelt alapszabályok tervezetét

azon alázatos kérelemmel, miszerint a budapesti ügyvédi egylet közgyűlése ezen indítványt és az alapszabályokat elvben, — majdan részleteiben is elfogadni, és ezt határozatilag kimondani, végre az alapszabályoknak felsőbb hatósági jóváhagyását kieszközölni méltóztassék.

Dr. KÖRNYEY EDE, egyleti tag.

A makacssági időről.

Makacssági időnek köztudomás szerint azon időt nevezzük, melyben a megjelent fél a meg nem jelent ellenfél ellenében makacssági határozatot kérni jogosítva van, melynek alapul szolgál a megjelent fél kérelme s azon törvényes praesumptio, mely szerint a megjelent fél állításai a meg nem jelent ellenfél által beismerteknek tekintetnek.

Magától értetődik, hogy a *megjelenés* alatt nem a tárgyalási terembe lépés, hanem az ott való jelenlét, hanem csak a tárgyalási bizottmány előtt az illető ügyre vonatkozólag történt jelentkezés értethetik.

Minthogy azonban a felek nem mindenkor ügyvédek által képviseltetnek, kik a megjelenés fentérintett kellékét ismerik, hanem sokszor történik, hogy valamely fél az idézésnek személyesen kívánván eleget tenni, a tárgyalási teremben megjelenik ugyan, de az eljárásbani járatlanság miatt a tárgyalási bizottmány előtt magát bejelenteni elmulasztja: e végből a makacssági joggal élni kívánó fél a tárgyalási bizottmánynál nem jelentkezett ellenfél nevét kikiáltatja, s ha a kikiáltásnak eredménye nincs, a megjelent fél a makacssági határozathoz jogot szerzett, a tárgyalás a makacssági jegyzőkönyv átadásával be van fejezve, az azt átadó fél szabadon eltávozhatik, s az ellenfél későbbi megjelenése jogosan figyelembe nem vétethetik.

A makacssági idő beálltáról sem a vtk., sem az ideiglenes törvénykezési szabályok nem rendelkezvén, az gyakorlatilag lett megállapítva.

Különösen a pesti e. b. váltótörvényszék fennállása óta azon gyakorlatot követte, hogy a délelőtti 10 órára beidézett felek közül déli 12 óráig s öt perczig meg nem jelent fél ellen felvett makacssági jegyzőkönyvet jogosan felvettnek elismeri.

A megjelenésre tehát két egész óra áll a feleknek rendelkezésére, miként ezt az új polgári perrendtartás 111. §. is előírja, mely egyuttal kimondja, hogy a megjelent fél állításai *az ezen idő alatt* meg nem jelent ellenfél által *beismerteknek tekintetvén*, ehhez képest a felforgó bizonyítékok figyelembevételével *határozat hozandó*.

Ezen az új perrendtartás által is érvényre emelt gyakorlat ellenében azonban egy a pesti e. b. váltótörvényszéknél legközelebb előfordult eset alkalmából a kir. hétszemélyes táblának váltóosztálya oly elvet állított fel, mely horderejénél fogva a tüzetes megvitatást kívánatossá teszi annyival inkább, mert a váltóeljárás a máj. 1-én életbelépő új perrendtartás által érintetlenül hagyatik.

Ezen esetben felperes a déli 12 óráig s öt perczig a tárgyalási bizottmánynál nem jelentkezett alperes ellen a makacssági jegyzőkönyvet felvévén, azt a tárgyalási bizottmánynak átadta, s miután alperes a kikiáltásra sem jelentkezett, a tárgyalási jegyzőkönyv aláírásával s átadásával formászerűen befejezett tárgyalás után eltávozott.

Néhány percz mulva megjelent az alperes és tárgyalni kívánt; a tárgyalási bizottmány azonban őt, mint a tárgyalás befejezte s felperes eltávozta után elkészve megjelentet visszautasította.

Alperes, ki ellen a felperes által felvett jegyzőkönyv alapján később makacssági végzés hozatott, a tárgyalás után kérvényt nyújtott be, melyben a tárgyalási bizottmány eljárása ellen panaszt emelvén, a makacssági kérelem mellőzésével új tárgyalást kért kitűzteni.

Az eljáró váltótörvényszék a tárgyalási bizottmány eljárását törvényesnek találván, alperest alaptalan kérelmével elutasította s az elutasító végzést a kir. váltótörvényszék is helybenhagyta.

Azonban semmiségi panasz folytán a kir. hétszemélyes tábla az alsóbb bíróságok végzéseinek megszüntetése mellett új tárgyalást kitűzteni rendelt, az indokolásban azon elvet állítván fel, hogy *a tárgyalási bizottmány együttléteig megjelent fél elkésve megjelentnek nem tekintethetik.*

Ezzel nem kevesebb van kimondva, mint: *a makacssági időnek teljes megszüntetése.*

Ha ugyanis a felek a tárgyalási bizottmány együttléteig — mi a pesti váltótörvényszéknél délután 1—1½ óráig tart, bármikor megjelenhetnek, a megjelenő fél is ellenfelére a bizottmány feloszlásáig várakozni kénytelen, mert a tárgyalási jegyzőkönyv mindaddig nyitva tartandó, a meddig a felek megjelenése jogosult, miután a megjelenő fél kérelme épen az ellenfél megjelenésétől vagy meg nem jelenésétől feltételeztetik, csak utóbbi esetben igathatván például megjelenő felperes a jegyzőkönyvbe abbéli kérelmét, hogy miután alperes rendes beidéztetése daczára — természetesen a megjelenhetésre kiszabott idő alatt — meg nem jelent, ő a kereseti kérelemhez képest makacsságból elmarasztaltassék.

Ebből önként folyik, hogy déli 12 óra s öt perczkor a makacssági jegyzőkönyv még fel nem vétethetik, az ellenfél ekkor meg nem jelentnek még nem tekintethetik, az esetleg felvett makacssági jegyzőkönyv, mint idő előtt felvett, a tárgyalási bizottmány által nemcsak el nem fogadható, hanem egyenesen visszautasítandó, s a megjelent fél addig maradásra szorítandó, míg vagy az ellenfél megjelenik, a mikor vele a tárgyalás megtartandó, vagy ellenkező esetben, míg maga a tárgyalási bizottmány együtt van.

*E szerint a 22 évi gyakorlat s ezen alapuló száz-
ezernyi alsó és felső bírósági határozatok által megállapított déli makacssági idő egy tollvonással meg volna szüntetve!*

De kérdem, egyáltalában mikor vehetők fel a fentebbi elv szerint a makacssági jegyzőkönyvek, miután a felek érvényesen csak addig tárgyalhatnak, csak addig dolgozhatnak, míg a bizottmány együtt van, s a várt fél még az utolsó másodperczben is, midőn a bizottmányi tagok már a tárgyalási tereméből kilépni akarnak, érvényesen megjelenhetik?

Avagy tán délutáni 1 óra előtt vegye fel a megjelent fél a makacssági jegyzőkönyvet azon feltevésben, hogy alperes már meg nem jelenik?

Ez egyrésről helytelen eljárás volna, a mennyiben minden kérelem csak akkor tétethetik, ha a kérelmező fél azon jogot, melyen a kérelem alapszik, *már megszerzé*, a megjelent fél pedig délutáni 1 óra előtt, midőn a tárgyalási bizottmány még folyvást működik, s működését mindaddig folytatja, míg valamennyi tárgyalási jegyzőkönyvek befejezve át nem adattak, a fentebbi elv szerint makacssági jogot még nem szerzett, miután az ellenfél még azután is jogosan megjelenhet, ily idő előtt s jogellenesen felvett makacssági jegyzőkönyvet tehát a tárgyalási bizottmány sem fogadhat el: másrésről a makacssági jegyzőkönyvnek idő előtti felvétele sok esetben, midőn t. i. az ellenfél utólag mégis megjelenik, felesleges munkát fog okozni, a mennyiben a makacssági

jegyzőkönyv félretétele mellett új tárgyalási jegyzőkönyv megindítandó.

És hogy ezen esetek akkor, ha a kérdéses elv érvényre jutna s a felek tudnák, hogy ők délutáni 1 óráig bármikor megjelenhetnek, igen gyakoriak volnának, az nem szenvedhet kétséget az előtt, ki tapasztalásból tudja, hogy az eddigi gyakorlat mellett is a felek nagy része kevéssel déli 12 óra előtt megjelenik, midőn t. i. már mulhatlanul megjelennie kell, nehogy érdekeinek nem csekély hátrányára az ellenfél makacssági jogot nyerjen.

Az eddigi gyakorlat mellett ily esetekben is a tárgyalás déli 12 órától délutáni 1 vagy 1½ óráig kevés esetek kivételével befejezhető: de ha érvényre jutna a hétszemélyes tábla által kimondott elv, kénytelen volna a tárgyalási bizottmány ily esetekben az idő rövidsége miatt meg nem tarthatott tárgyalásokat hivatalból a következő tárgyalási napra elhalasztani, s nem csekély számú ügyekben veszve volna egy vagy két nap, veszve volna azon idő s esetleg költség, melyet a felek megjelenése szükségelt, mely veszteség különösen érzékeny volna oly felekre nézve, kik a bíróság székhelyére vidékről bejöttek, s a hivatalos elhalasztás miatt vagy haza utazni, vagy az elhalasztott tárgyalást a bíróság székhelyén nem csekély költség mellett bevárni kénytelenek.

És mikor vétessenek fel a makacssági jegyzőkönyvek, melyek az összes tárgyalásoknak mintegy egy-harmadát képezik, melyeknek száma tehát a pesti váltótörvényszéknél 20—30-ra rug? Mikor adassanak azok át a tárgyalási bizottmánynak, mikor történjék a kikiáltás, mikor irattassanak alá, s ekkép rekesztessenek be a tárgyalási bizottmány által? Nem kíván-e ez mind szerfelett sok munkát s időt úgy a felek mint a bizottmányi tagok részéről? S míg az elvégezve nincs, a tárgyalási bizottmány tagjai természetesen együtt kell hogy maradjanak, kiknek eltávoztáig a makacsnak tekintett fél jogosan megjelenhet, és sok esetben meg is fogna jelenni, mely esetben a már felvett s az illető bélyeggel is ellátott makacssági jegyzőkönyv félretételével új tárgyalási jegyzőkönyvet kellene megindítani, s illetőleg az idő rövidsége miatt a tárgyalást hivatalból a legközelebbi tárgyalási napra elhalasztani. Nem kár-e a vesztett idő s munkáért, mit nemkülönben a felperes által szükségtelenül előlegezett bélyegköltségért, ki azon esetben, midőn az ellenfél is megjelenik, az íreleti bélyegköltségnek csak felét előlegezni tartozik? Előfordulhat ugyan azon eset, hogy az ellenfél igazságérzeténél fogva az öt illető költséget a másik félnek megtéríti. De hátha ily igazságérzettel nem bír, vagy a költségelőlegezés terhe alól azon mentséggel kibujni iparkodik, hogy a szükségelt bélyegköltséget előlegezni nem képes? Nem ellenkezik-e a bíróság tekintélyével s a joggal időelőtti, tehát szerzett jogban még nem alapuló, sok esetben több mint haszontalan, mert kárral járó munkát a felekkel végeztetni, illetőleg végezni?

A hétszemélyes tábla által kimondott elv szerint tehát a makacssági jegyzőkönyvek *csak a bizottmányi tagok eltávozta után volnának jogosan felvehetők*, mert csak ekkor szerzett makacssági jogot a megjelenő fél a meg nem jelent ellenfél irányában, csak ekkor eszközölhetők a makacssági jegyzőkönyv felvétele körüli fentelősorolt intézkedések idő, munka- s költségbeni károk nélkül. De nem-e képtelenség ezt csak gondolni is, miután a makacssági jegyzőkönyv mint bírósági okirat a bírósági tagok közbejötté nélkül fel sem vehető, miután a makacssági jegyzőkönyv felvétele is tárgyalást involvál, a tárgyalást pedig maga a bíróság, illetőleg tárgyalási bizottmány kell, hogy megtartsa. Ez ügyel arra, hogy

a tárgyalási jegyzőkönyv szabályszerűleg felvétessék, s hogy a szükséges okiratok csatolva legyenek; ez veszi át a felek által felvett, aláírt és kellőleg felszerelt tárgyalási jegyzőkönyveket, hogy a bizottmányi tagok aláírásával ellátva az ígató hivatalba szolgáltassa. Mindez a bírósági tagok közbejöttét mulhatlanul megkivánja.

De még más oldalról is kell a hétszemélyes tábla által kimondott elvet megtámadnom.

Minden jog határozott időpontban kell, hogy keletkezzék. Miként meg van határozva, hogy mikor perelhető be valamely követelés, mikor kérhető marasztaló határozat folytán a kielégítési végrehajtás stb., ép úgy kell, hogy meghatározva legyen azon idő, melynek beálltával a megjelenő fél a meg nem jelent ellenfél ellen makacssági jogot szerez. A feleknek tudni kell, hogy mely időpontig jelenhetnek meg érvényesen, hogy mikor szerez a megjelent fél a meg nem jelent ellen makacssági jogot. És ezen időnek természetesen határozottnak s a felek által is ismertnek kell lennie, mely kellékekkel a szóban forgó elv által megállapított makacssági idő nem bír, miután a tárgyalási bizottmány együttmaradása nem egyforma, tarthat az délután egy avagy egy és fél, avagy két óráig, s a felek sem tudhatják előre, hogy meddig marad a bizottmány együtt.

Avagy érintetlenül kívánja a hétszemélyes tábla az eddigi gyakorlat által megállapított déli makacssági időt hagyni? Fel — illetőleg átvehetők legyenek-e déli 12 óra s 5 percz után a makacssági jegyzőkönyvek? Megtörténhessék ekkor a kikiáltás, a jegyzőkönyvnek a bizottmányi tagok általi aláírása? Eltávozhassék a makacssági joggal élő fél, csak azt rendelvén a hétszemélyes tábla, hogy azon esetben, ha a makacsnak tekintett fél a bizottmány együttlétéig mégis megjelenne, vissza ne utasitassék, hanem megengedtesék neki, hogy *a már befejezett s a szükséges aláírásokkal ellátott makacssági jegyzőkönyvbe az ellenfél távollétében védelmét, illetőleg kérelmét ígathassa?*

Correctnek, jogosnak mondható-e ily eljárás? A feleknek együttesen kell tárgyalniok. Ők készítik el a jegyzőkönyvet; ők adják azt át aláírva s teljesen felszerelve a tárgyalási bizottmánynak; az ő jelenlétükben győződik meg a bizottmány arról, vajjon a jegyzőkönyv rendben van-e? a netáni hiányokat általok pótoltarván. A törvény értelmében mindenekelőtt egyezkedésre kell a feleket felszólítani. Lehet-e a törvény ezen rendeletének oly esetben eleget tenni, midőn a felek egymással nem is érintkeznek? Látja-e ily esetben az egyik fél a másiknak okiratait, melyek a bírói határozat alapjául szolgálnak? Van-e módjában ily okiratok felett nyilatkozni? Nem kell-e a jegyzőkönyvet *berekesztve* átadni s a bíróságnak bemutatni, és berekesztettnek tekinthető-e oly jegyzőkönyv, mely a törvény szerint a feleket megillető perbeszédet nem tartalmazza? És nem kell-e ezen perbeszédnek egymással öszhangzásban lenniök? Nem carrikaturája egy jegyzőkönyvnek az, melyben felperes a *meg nem jelent* alperest makacsságból marasztaltatni kér, s ezzel homlokegyenest ellenkezőleg alperes védelmét előadja, vagy annak előadhatása végett újabb tárgyalást kitűzteni kér? Nem kell-e ily esetben a tárgyalási szabályszerű megtartása végett új tárgyalási határnapot kitűzni, mi a feleknek tetemes idő — munka — s költség veszteséget okoz? S mi volt ily esetben az első tárgyalás? Tán nem sikerült próba, minő gyakran a színi előadást megelőzi? Ilyen tárgyalási próbákat a törvény nem ismer. A törvény már az első tárgyalástól megkivánja, hogy az szabályszerűleg megtartassék, hogy annak célja, a kölcsönös jogviszonyok megvitatása s tisztába hozatala elérettessék. Oly tárgyalás, mely az eljárás szabályait annyira sérti, mint ez a kérdéses

esetben történik, nem méltó a feleket képviselő ügyvédekhez, nem méltó a bíróság tagjaihoz!

És nem nélkülözi-e ily eljárás a jogos alapot, miután — mint fentebb kimutattatott — a makacssági jegyzőkönyv felvétele körüli intézkedések helyesen csak akkor tétethetnek meg, ha a megjelenő fél kétségtelen makacssági joggal bír?

Helyes, jogos e a makacssági jegyzőkönyv fel- és átvétele, annak aláírása s a fél eltávozta után a később megjelenő ellenfélnek megengedni, hogy ily jegyzőkönyvbe bármily kérelmet is ígasson? *A tárgyalás a fentebbiekkel teljesen be lévén fejezve, a makacsnak tekintett fél későbbi megjelenése figyelembe többé nem vétethetik.*

Vége megegyez-e a jogegyenlőséggel az egyik ügyben a déli 12 óra s 5 perczkor felvett makacssági jegyzőkönyvet érvényesnek elismerni, mert az ellenfél a tárgyalási bizottmány együttlétéig meg nem jelent, ellenben egy másik ügyben az ugyanakkor felvett jegyzőkönyvtől a jogérvényt megtagadni, mert a véletlen magával úgy hozta, hogy ez ügyben az ellenfél a bizottmány feloszlása előtt megjelent?

Az itt kifejtett elveken az új perrendtartás 111. §-nak azon rendelete is alapulván, mely szerint *a kiszabott órán túl még két óra alatt meg nem jelent fél* makacsnak — illetőleg meg nem jelentnek tekintendő, s ezen rendelettel a számos évi váltótörvénykezési gyakorlat is teljesen megegyezvén: csak azon óhajással fejezem be jelen értekezésem, vajha a királyi hétszemélyes tábla váltó osztálya az itt bonczkés alá vett elvet elejtve, hasonló esetekben az új perrendtartás fentidézett rendeletét váltóügyekben is zsinórmértékül venné!

KÜLLEY EDE.

Gyilkossági eset.

(Vége.)

A büntethetésnek kelléke, a mint az eddig előadottakból is már gyanítható, kétféle: tárgyi és alanyi; az első a cselekedetben külsőleg, az utóbbi a cselekvőben, bensőleg foglaltatik; mindkettő a betudásra nézve különböző fokozatokat enged meg. A tárgyi vagyis külső kellék fokozata attól függ, hogy a cselekedet által mily értékű jogok sértettek meg, és az mily mértékben veszélyes általában, vagy bizonyos létező körülmények közt a közbiztonságra nézve; s a mint e két feltétel valamely cselekedetnél nagyobb vagy kisebb mértékben mutatkozik, annál nagyobb vagy kisebb büntetéssel fenyegethető az tárgyilag tekintve azt.

Az alanyi, belső kellék a cselekvőnek önkényi elhatározásától s azon indokoktól függ, melyek azt az elhatározásra bírták; s ezek lehetnek olyak, melyek az önkényi elhatározásra nagyobb vagy kisebb mértékben hatnak, mint például: a részegség, elmeegvengesség vagy háborodottság, ezen állapotoknak nagyobb vagy kisebb mértéke szerint; vagy olyak, melyek természetöknél fogva a közbiztonságra nézve veszedelmesebbek vagy ártalmatlanabbak; például veszedelmesebb, ha valaki pénzvágtyból kész más ellen erőszakot használni, vagy talán gyilkosságot is elkövetni, mint ha azt ezerelemföltésből, vagy képzelt szükség védelemből teszi; mert az előbbi indokból cselekedni mindig, az utóbbiakból pedig csak bizonyos és ritkábban előforduló körülmények közt van ok és alkalom.

Midőn a törvényhozó a büntethető cselekedeteknek fajait és fokozatait meghatározza, az említett tárgyi és alanyi kellékeknek figyelembe vételével teszi azt, melyek szerint t. i. a büntethető cselekvények mind fajra, mind pedig fokozatra nézve egymástól különböznek. S miután a jogosság azt kívánja, hogy mindenki büntettének foka szerint bünhődjék, a szerint kell minden büntethető cselekvény ellen a büntetést a törvényben kiszabni, a mint annak nagyobb vagy kisebb büntethetősége azt megkívánja.

E működés már e tekintetből is nagy nehézséggel jár, mert az emberi tettek előre nem látható sokfélesége szerint lehetlen a törvényhozónak a büntettek minden fokozatát előre, mintegy elvontan meghatározni, és az ahhoz mérendő büntetést

aránylag kiszabni; ezt csak akkor lehet tenni biztosabban, midőn már a büntett minden körülményével, mint szintannyi módosítványaival, a bíró előtt feltárva van. Nehogy azonban a bírói önkénynek tágas mező engedtessek, mi veszélyt hozó lehet az egyeseket úgy, mint a közbiztonságot tekintve, és pedig a kelletnél akár súlyosabban, akár enyhébben büntessen a bíró; módokról kellett gondoskodni, melyek által eszközöltesék, hogy csak egyedül a bűnö, és ez is büntettséghez aránylag sem súlyosabban, sem enyhébben büntetessék.

A törvényhozóknak e részbeni igyekezetét tekintve, különböző rendszereket tapasztalunk. Ilyenek a büntetések általános, vagy viszonylagos rendszerei; ezek ismét eltérők egymástól, a mint az egyes büntetteknel vagy meghatározzák a kiszabandó büntetésnek legnagyobb és legkisebb fokát, s e térben az egyes esetekbeni választást a bíró belátására hagyják, mint például: az osztrák büntető-törvénykönyv; vagy pedig csak a bíró által különös büntett ellen kiszabható legnagyobb büntetést határozzák meg, és a bírónak belátására hagyják, a büntettnek körülményei szerint az ily legnagyobb büntetéstől a törvényben általánosan kimondott legkisebb büntetésig leszállani, mint például: az 1843-ki magyar büntető-törvényjavaslat. Lehetséges az is, hogy oly büntető-törvénykönyvben, melyben több fokozatu szabadság-büntetések elfogadva vannak, a bírói ítéletés úgy van korlátozva, hogy az a fenforgó enyhítő körülmények szerint legközelebbi első vagy második alsóbb foku büntetésre szállhat alá. Így van ez különösen Franciaországban az 1832. ápril 28-ki törvény folytán. L. Archiv d. Cr. Rechts. 1840. 1—2; I. Mittermeier: die Strafgesetzgebung in ihrer Fortbildung. Heidelberg. 1843. II. Beitr. 1. 245. Az általános büntető rendszer, mely szerint a törvényben valamely büntett ellen bizonyos meghatározott fajú és foku büntetés mondatik ki, és a bírónak nincs más teendője, mint a törvényben kiszabott büntetést szigoruan a bűnös ellen kimondani, nem helyesíthető; mert mellőzi a büntetteknek fokozatait, és jogtalanságra kényszeríti a bírót, azt arra kötelezven, hogy nem tekintve a fenforgó enyhítő vagy súlyosító körülményeket, mintegy gépileg alkalmazza a bűnös ellen a törvényben kiszabott büntetést.

E hiánynak mellőzéseül a *kegyelmezési jog* ajánlatik, csak hogy annak használata akadályozza az igazság kiszolgáltatásának gyors menetét, és feleslegessé váland oly esetben, midőn a bűnös az alatt, míg ügye a kegyelem zsámolyához jut, lejjebb szállítandó büntetését már kiállotta.

A *viszonylagos* büntetéseknek rendszere inkább megfelel a büntető joggyakorlat céljának, t. i. hogy minden bűnös az általa elkövetett büntett nagysága és bűnössége szerint bünhődjék; mert tért enged a bírónak a végre, hogy a büntett tárgyi és alanyi, külső és belső fokozata szerint a büntetést felebb emelhesse, vagy lejjebb szállíthassa. Minthogy azonban lehetségesek oly esetek is, melyeknél a törvényben kiszabott legkisebb büntetés is igen szigorunak látszhatik, czélszerűbbnek tűnik fel az oly rendszer, melyben csak a legnagyobb büntetés van a törvényben kimondva, és a bíró abban, hogy egyes esetben a legkisebb büntetést is kiszabhassa, nincsen korlátozva.

Mint az 1840: 5. törvényezikk által kiküldött országos választmányának büntető törvénykönyv javaslatában, és *Franciaországban* a fegyelmi vétségeket illetőleg. Mitterm. die Strafgesetzgebung. I. 252. II. 262—3. *Frankonban* I. Arch. d. Cr. R. 1837. 23. k.

Igaz ugyan, hogy így nagy hatalom adatik a bírónak kezébe, melylyel emberi gyarlóságánál fogva visszaélhet; de itt a mennyire emberileg lehetséges, mert valami tökéletest e földön alig létesíthetünk, e veszélyt háríthatja a jól rendezett bírói szerkezet és eljárás, a bírák tudományossága, és kiváltképen becsületessége, igazság szeretete, és a mindezeknek ellenőreül óhajtott nyilvánosság; ámbar e mellett sem akadályozhatni, hogy a rozlelkű bíró, meggyőződését szinelve, ne találjon módot hamis lelkesültségét palástolni.

Az emberölésnek (Tödtung) két faja emlittetik a büntető törvénykönyvekben, t. i. a *gyilkosság* (Mord), és az *agyonütés* (Todtschlagen). Mindkettőhöz tárgyi tekintetben megkívántatik, hogy valaki másnak cselekedete által életétől fosztassék meg; de alanyi tekintetben különböznek egymástól. a meny nyiben a gyilkossághoz megkívántatik, hogy az emberölés szándékosan, előre megfontolva s eltökélve vitessék végbe; ha pedig az emberölés ily eltökélés nélkül rögtön, vagy indulathatn támadt szándékosan mellett vitetik végbe, például: verekedés közben, akkor az *agyonütés*.

Az osztrák büntetőtörvény az agyonütés e fogalmától eltér. Jagerman: Todtschlag. Mittermeier: Arch. d. Crim. Rechts. 1853: Ergentzungsheft. s. 10. *)

A jelen esetben, mint az előadottakból kitűnik, nem agyonütés, hanem gyilkosság forog fen, s annak mint tárgyi, mint alanyi tényálladéka meg van.

A gyilkosság ellen rendesen halálbüntetés van a törvénykönyvekben és pedig olyakban is, melyekben a büntetések kiszabásánál a viszonylagos büntetésrendszer használtatik, kimondva, általánosan úgy, hogy a bíró a fenforgó enyhítő körülmények dacára a halálbüntetést kénytelen a gyilkos ellen kimondani, és a netalán fenforgó enyhítő körülmények folytáni büntetésenyhítés a kegyelemutrára van hagyva; mi némi ellenkezést foglal magában, miután bizonyos, hogy a gyilkosságnál is lehetségesek oly körülmények, melyek a betudhatásra nézve különböző fokozatokat alapítanak meg, és melyek, ha figyelmen kívül hagyatnak, jogtalan és túlszigoru ítéletekre szolgáltatnak okot és alkalmat.

Igy például: ki ne látna különbséget a gyilkosságok között, melyek egyikét egy alföldi betyár követi el, ki széles jó kedvében és vadságában megtámadja a védtelen, őt nem bántalmazó utast, azt megfosztja vagyonától nemcsak, hanem minden szelidebb emberi érzelmet megtagadva, kebelt lázító kegyetlenkedések közt még életétől is; másikat pedig elköveti oly egyén, ki a meggyilkolt által ingereltetett, legszentebb jogaiban megtámadtatott, és hogy más példát ne emlitsék, a jelen esetbeni gyilkosság közt, melyet vádlottak tudva és elhatározva követtek el ugyan, de az embernél természetes és menthető érzelmek által ostromoltatva annyira, hogy ezeket az említett rablógyilkossal a büntethetőségre nézve, egy vonalra állítani, jogérzelmét bántó jogtalanság volna. Tekintve már a jelen gyilkossági eset elkövetésének idejét, t. i. 1860. szept. 14-két, mikor még az osztrák büntetőtörvény volt Magyarországon érvényes, e törvény szerint, különösen annak 1-ső, 5-ik, 13-ik, 52-ik, 134-ik, 136-ik §§-sai, és a bünt. prndts 284-ik, 293-ik, 308-ik, 310-ik §§ vádlottak, mint kik az elkövetett gyilkosságban közvetlen és tettleges részt vettek, halálra lettek volna ítélandók; de miután a kérdéses esetben több fontos enyhítő körülmények forogtak fenn, kételkedni sem lehet, hogy az illető törvényszékek által vádlottaknak megkegyelmezése végett tétetett volna indítvány; és más előfordult gyilkossági eseteket tekintve, igen valószínű, hogy ő felsége határtalan kegyelmezési jogánál, és a megkegyelmezésre nemes hajlandóságánál fogva vádlottakat a halálbüntetés alól felmentette volna; de a mutatkozott gyakorlat szerint az is igen valószínű, miszerint a legfőbb törvényszék a halálbüntetés helyett, vádlottak ellen öt évi súlyos börtönbüntetésnél szigorubbát ajánlott s illetőlog szabott volna.

Miután azonban az országbírói értekezlet által készült ideiglenes törvénykezési szabályok „Bűnvádi eljárás“ czím alatti részének 9-ik §-ban kimondatott, hogy a magyar törvény visszaállítása előtt elkövetett, de még végítélettel el nem döntött bűnesetek, a magyar büntető törvények és törvényes gyakorlat, mint az osztrák büntető törvénynél szelidebbek szerint ítélandók el, és jelen esetben a bíróságok ítéletei ezen szabályok behozatala után hozattak; a jelen bűneset is a magyar törvények és törvényes gyakorlat szerint volt elítélendő.

A magyar törvény különösen a Hárm. Törv. I. R. 15-ik czime a gyilkosok ellen pallos általi halált rendelt, az 1486: 51-ik, és ezzel összhangzólag az 1492: 82-ik t. cz. pedig ahhoz, miszerint a gyilkos kivégeztessék, megkívánja, hogy feltett gonoszságból és megfontolt szándékból vitesék végbe a gyilkosság, s ezek alapján a gyakorlat ahhoz, miszerint a halálbüntetés a bűnös ellen kimondathassék, megkívánja, hogy a gyilkosság előre elhatározott szándékkal és háborítlan öntudattal terveztesse és hajtassék végre. Ha tehát a gyilkosság felhevült, ingerült, hideg megfontolást és végrehajtást kirekesztő kedélyállapotban vitetik végbe, akkor a halálbüntetés helyett más ideiglenes büntetésnek van helye; mikor a fenforgó enyhítő és súlyosító körülményeknek figyelembe vételével a bírónak bölcs belátásától függ, a szabadságot korlátozó büntetésnek tartamát nagyobb vagy kisebb mértékben meghatározni, és minthogy az 1792: 43. t. cz.-ben a halálbüntetés három évi

*) Én a *Todtschlagot* agyonütésnek nevezni helyesebbnek tartom, a mint ezt az osztrák büntetőtörvény felett írott magyarázatomban annak helyén, a 135. §-hoz * alatt, és már „A büntetésjogi elméletek“ czimű, 1843-ban megjelent munkám előszavában is megjegyeztem; mert ez felel meg szótarilag is a *Todtschlag*nak, és mert e faja az emberölésnek leggyakrabban főbe, agyba, vagyis agyonütés által eszközölletik.

börtönbüntetéssel azonosítatik, gyakran megtörténik, hogy oly esetekben, midőn a fent előadott kellékek hiánya miatt halálbüntetésnek helye nem lehet, azonban a betudhatásnak mégis oly foka mutatkozik, miszerint a vádlottat bűnösnek kell kimondani, a halálbüntetés helyett három évi börtönbüntetés szabatik.

Enyhítő körülmények a jelen esetről mindazok, melyek a vádlottak cselekedetének pszichológiai indoklásánál előadottak, és melyek őket a magában szörnyű tettnek végbevételére indították, ösztönözték. Súlyosító mindkét vádlottra nézve az, hogy botrányos módon követték el a gyilkosságot; vádlottnál pedig különösen, hogy ő mint lelkész nem irtódott gyilkosságot elkövetni, és hogy ő annak elkövetésében közvetlenül fő és tevékeny részt vett, és hogy a meggyilkoltra kétszer lőtt; vádlottonőre nézve különösen súlyosító az, hogy ő ingerelte vádlottat a gyilkosságnak közvetlen végbevételére, annak elkövetésénél tevékeny segédkezet nyújtott, s ezek szerint ő nemcsak bűnrészesnek, hanem bűnszerzőnek is tekinthető.

Ezek figyelembe vételével alig mondhatni hibásnak ama véleményt, mely szerint vádlottak a gyilkosság elkövetését illetőleg egyaránt bűnösöknek nyilváníttatnak; a minthogy már az első bíróság (a *zemplénmegyei törvényszék*) is, hol 1861. nov. 22-én hozott ítélet által vádlott két és fél évi, vádlottné pedig három évi szigorú rabságra ítéltetett, úgy látszik, e nézetben volt, és vádlottnőt azért ítélte nagyobb büntetésre, mert azt házasságtörésben is bűnösnek kimondotta. Miután azonban a királyi ítélő tábla 1862. márczius 8-án hozott ítéletben vádlottnőt a házasságtörési vád alól, minthogy az egyedül vádlottné vallomásán alapult, s annak e miatti megfenyítése senki által sem kéretett, felmentette, vádlottakat egyenlő mértékben találván bűnösöknek és a tett fontosságát tekintvén, az első bíróság által kiszabott rabságbüntetésnek tartamát, a magyar törvények és törvényes gyakorlatnak szelleme szerint mindkettőnél egyaránt három évre szabta, s ezen büntetést a hétszemélyes tábla — a királyi ítélő tábla részéről elfogadott indokok által indítva, — helyben hagyta 1862. június 26-dikán.

A jelen eset vizsgálatánál végre még e kérdés merül fel: mi lehetett oka annak, hogy a mérnök látván az őt fenyegető veszedelmet, azt megelőzni, magától elhárítani nem igyekezett? Minek okát vagy abban találhatjuk, hogy miután a mérnök a vádlottnő által a férje előtt történt nyilatkozatokról tudomással nem bírt, bizott a közte és vádlott közt létezett baráti viszonyban, s ennél fogva hihetőleg nem tartotta vádlottat képesnek arra, hogy irántai fenyegetését teljesítse, s őt meglője; vagy pedig abban, hogy a mérnök bűnössége tudatában magát teljes elszánással átengedte a kérlelhetlenül boszúzó Nemesis szigorának.

CSATSKÓ IMRE.

K ü l ö n f é l é k.

(A budapesti ügyvédi egyesület) f. é. márczius 2. és 7-én tartott zárlatában a „bírói szervezeti alapelvek” tárgyában keletkezett rendes ülési munkálát 5. 6. 7. 8. 9. 10. és 11-ik pontjai egyhangulag elfogadtattak, csakis az 5. pont c) kikezdése módosított, a mennyiben a közgyűlés csakis egy fellebbezési forumot állapítván meg, az érdemben ítélő harmadbírói szék elvetette s helyette egy *kizárólagosan semmitő legfőbb* törvényszék felállítását javasolta. Az összes megállapodások szerkesztése és a jegyzőkönyv hitelesítése végett egy *Sárkány József, dr. Siegmund Vilmos, dr. Környey Ede és Pósfay Károly* urakból álló bizottmány küldetett ki, egyszersmind utasítván *Sárkány, dr. Siegmund és Pósfay* urakat megállapítandó munkálattal az igazságügyi miniszter urnak küldöttségileg figyelembevétel végett bemutatni. Végül dr. Brode ur indítványára dr. Siegmund Vilmos urnak buzgó működéséért az egyesületben egyáltalában és különösen a negyedik szakosztályban a közgyűlés köszönete jegyzőkönyvileg fejeztetett ki. A szerkesztő bizottmány munkálata a következő:

A „Budapesti ügyvédi egyesület” közgyűlési tárgyalás alá vevén az egyesület rendes ülésének „a bírói szervezeti alapelvek” tárgyában felterjesztett munkálát, az 1869. évi január 31-én és folytatva február 2. 7. 14. 21.

és 28-án, úgy márczius 7-én tartott közgyűlési üléseken következő elvi megállapodásokra jutott:

1) Bírói tisztségre csak oly egyén lenne alkalmazandó, ki a jogi tantárgyakat vagy valamely honi, vagy külföldi egyetemen, s utóbbi esetben is a hazai tételes törvényeket okvetlenül honi egyetemen, — vagy pedig egyéb felsőbb hazai tanintézetben a törvényileg meghatározandó időtartam alatt rendesen hallgatta; — az államvizsgát mindenesetre a hazában sikeresen letette, ezután három évig bíróságnál vagy ügyvédnél gyakorlatilag működik, a gyakorlati évek után pedig annak igazolására, hogy elméleti ismereteit gyakorlatilag is képes érvényesíteni, második állami vizsgálatot sikerrel tesz.

2) A bírói állások a) mind az első, mind a felsőbb bíróságoknál kormányi kinevezés útján töltsenek be; — b) mint életfogytiglan tartó állami tisztségek anyagi gondoktól felmentő fizetéssel legyenek egybekötve; az előléptetés pedig a képesség és érdem figyelembevételével rendszerint a szolgálati időhöz képest történik; — c) a kinevezett bíró, bírói ítélet folytán történendő elmozdítás és saját kérelmén alapuló áthelyezés vagy nyugalmazás esetét kivéve, elmozdithatlan és áthelyezhetlen legyen.

3) A szervezés életbeléptetésénél a bírói állomások egyelőre rövid ideiglenességgel lennének betöltendők.

4) A törvénykezés a közigazgatástól teljesen el legyen különítve.

5) A községi bíráskodás megszüntetése mellett honosíttassék meg a békebírák intézménye. A békebírák, mint bizalmi férfiak, bizonyos törvényileg meghatározandó időszakokra választassanak.

6) a) Első folyamódásilag rendszerint társas bírói székek ítéljenek, kivételesen pedig, a törvény rendelte hatáskörrel, — királyi egyes bírák; — b) másodbírói szék lehet, amely nagy számban kerületi főtörvényszékek szerveztessenek, melyekhez az első bíróságok eljárása elleni semmiségi panaszok elintézése is tartozók; — c) Budapesten egy Magyar- és Erdélyhonra kiható hatáskörrel felruházandó semmitő törvényszék szervezendő.

7) a) A váltó és kereskedelmi ügyek, valamint a kereskedők csődjei első bírói szék ellátására Budapest számára egy külön szakbírói szék szerveztessék; egybeült pedig ezen ügyekben az első bíróságot az illető társas bíróságok külön osztályai gyakorolják; b) ezen bíróságoknál kereskedők mint szakértő bírák, azonban legfőlebb egy harmadrésznyi számban, alkalmaztassanak s ezek, a kereskedelmi kamarák ajánlatára, bizonyos meghatározandó időszakra neveztessenek ki.

8) Ott, hol erre szükség van, a társasbírói szék külön szakosztályai a tengerészeti és bányajogi ügyekben is, tengerészeti és bányajogi szakbírák alkalmazása mellett bíráskodjanak.

9) Mindezen ügyek másodbírói széként történendő elbírálása a kerületi főtörvényszékeknél, külön legfőlebb harmadrésznyi számban kereskedői, illetve tengerészeti és bányajogi szakértőkből alakítandó szakosztályokra bízassék.

10) Súlyos bűnvádi esetek felett, ugyancsak politikai és sajtóvétségekben is esküdtisékek ítéljenek.

11) A szervezendő bíróságok teendői közé a szoros értelemben vett igazságszolgáltatásiakra, illetőleg bíráskodásiakra szoríttassék, és a többi bírói teendők — bírói felügyelet és felelősség terhe alatt, — önálló közegekre, jelesen a nem peres ügyek ellátása (kivéve a gyámi és telekkönyvi ügyeket,) a közjegyzőkre, a végrehajtások fogatosítása pedig külön szervezendő bírói végrehajtókra bízassék.

12) A szervezendő bíróságok eljárása rendszerint szóbeli és nyilvános legyen.

Kelt a budapesti ügyvédi egyesület 1869. évi március 7-én tartott közgyűléséből.

Dr. Siegmund Vilmos, s. k. Sárkány József, s. k.
hely. közgy. jegyző és bizottsági tag. egyl. alelnök és bizottsági tag.
Pósfay Károly, s. k. Dr. Környey Ede, s. k.
bizottsági tag. bizottsági tag.

(Dr. Földy János urnak lapunk 10-ik számában „a bünhalmazat és annak büntetése” című értekezésére s illetőleg az általa közölt büntető jogesetre vonatkozólag, a következő észrevételeket vettük): Miután tagadhatatlan, hogy a gyakorlat felvilágosítja az elméletet nemcsak, hanem ennek hiányait kimutatván, az ezek mellőzésére alkalmat nyújt; csak örvendeni lehet az akár polgári, akár büntetőjogi eseteknek, tudomány-nal kapcsolt közlésén. — Ily közlés olvasható a „Jogtudományi Közlöny” f. é. 10-dik számában: „A bünhalmazat és annak büntetése” cím alatt.

Az eset nagy figyelmet érdemel, s óhajtható, hogy az bővebb eszmecserére adjon alkalmat. Hogy azonban ez alaposan történhessék, az esetnek tökéletes, minden enyhítő és súlyosító körülményeivel előadása szükséges; mint közlő azt maga is elismerni látszik, a büntetés maximumának meghatározását a törvényben szükségesnek mondván, hogy a bíró annak határai közt (talán inkább: annak határáig), az enyhítő és súlyosító körülményekhez képest szabadon mozoghasson.

Már a végre, hogy valaki megbírálhassa, vajjon a bíró a büntetést a törvény szelleme szerint mondotta-e ki, megkívánatik, hogy az ítéletnek mikénti képződése, létrejötte s az e működésnél figyelembe vett enyhítő és súlyosító körülmények ismereteseleg legyenek.

A tény, úgy tekintve azt, mint az közölve van, tárgyilag nagy foku büntetésekre mutat; de miután a büntetés nagyságának meghatározásánál az alanyt is, és talán még jobban figyelembe venni kell, azt is pontosan ismerni szükség annak, ki a bírói ítélet felett bírálatot mondani akar. E végre, ha az ítélet kimerítő, elég volna azt indokaival együtt közölni; vagy, miután éppen a felett kellene bíráltni, vajjon az ítélet a tény minden körülményeinek megfelel-e? talán célszerűbb volna a tényt magát minden, a beszámításnak és a büntetés nagyságának meghatározására befolyásos körülményekkel pontosan közölni. De mihi factum, hanem tökéletesen, minden körülményeivel együtt, — et dabo tibi jus. Röviden: hogy a hozott ítéletet megbírálhassuk és kimondhassuk, hogy az alaki jog megfelel e itt az anyagnak, mint annak a büntető ügyekben lenni kell, az esetet úgy kell ismernünk, mint a bíró maga ismerte.

A közölt esetről különösen feltűnő az, hogy a vádlott oly sok csalást követhetett el; miként eszközölte ezt, miként tudott hamis váltóinak hitelt szerezni? vagy az irántai vak bizalom adott vádlottnak ösztönt a csalásokra, mint tolvajnak az alkalom a lopásra? sőt lehet, hogy sok körülmények vannak az esettel kapcsolva, melyek a vádlott bűnösségét majd súlyosítják, majd enyhítik, melyeknek ismerete nélkül az ítéletet alaposan megbíráltni nem lehet.

Jó szolgálatot tenne tehát közlő, ha az egész esetet kimerítőleg megismertetni sziveskednék.

Egyébként el kell ismernünk, hogy közlőnek előadása a bünhalmazatról s annak büntetéséről, megegyez a tudomány abbéli állásának, a mint azt olvashatni: *Pauler* büntetőjogtanának I-ső köt. 158. 159. 276. és köv. §§-ban, és hogy csak egyet említsék a külföldiekből, *Berner*: *Lehrbuch des deutschen Strafrechts*. Leipzig. 1868. 140. §-ában.

Csak a büntetés tartamának kiszámítására nézve akarom még megjegyezni, hogy itt tévedést gyanítok. Ugyanis közlő azt állítja, hogy a bíró a nagymérvű hamisításért az 1844: 6. t. cz. 28-ik §-ában foglalt büntetés maximumát kimondva, és a többi büntettekért az idézett 1843. törvényjavaslat 86-dik §-a nyomán két esztendő szabva, vádlottat összesen 15 évi börtönre ítélte el. — Ezek szerint a 15 év nem jó ki; mert az 1844: 6. t. cz. 28. §-ában foglalt maximum nyolc év, ehhez hozzá adván a többi büntettekért kiszabott két évet, lesz összesen csak 10 év. Ha tehát a vádlott csakugyan 15 évre ítéltett, akkor a bűntönbüntetési évek számának meghatározása, kell, hogy más módon történt legyen.

Cs. I.

* (A miniszteri felelősség elvéhez.) Dr. Samueltól Berlinben (Springernél) éppen most jelent meg a következő államtudományi munka: *Das Princip der Ministerverantwortlichkeit in der Constitutionellen Monarchie*. A munka két részre oszlik, kritikaira és dogmatikusra. Az első részben a miniszteri felelősségnek erkölcsi, parlamenti, jogi, politikai, különös, büntetőjogi és törvényszéki oldalát vizsgálja, s a felmerült vitakérdések s különböző felfogások pontjait s tételeit bonczkés alá veszi. A miniszterek viszonyát az államfőhöz az uralkodó államjogi teoriák helytelenül állapítják meg. Szerző ellene szól Constant Benjamin felfogásának, ki a felelőtlen királyi hatalmat semlegessé, sőt szenvedőlegessé változtatja, s a minisztereket a végrehajtó hatalom önálló kezelőivé teszi. Constant felfogása ezáltal ezen alapgondolatban gyökerezik, „a király, nehogy valami jogtalant tegyen, inkább semmit sem műveljen.” Egy másik theoria ezzel ellenkezőleg a királyi kormányzat mindenhatóságát állítja fel elvül, s a minisztereket a fejedelem passzív eszközeivé alacsonyítja. Egy harmadik elmélet az uralkodó felelőtlensége s a miniszterek felelőssége közt lévő elvi ellentétet üres fictio által kívánta megoldani, mely az államfő minden hibájáért való felelősséget annak minisztereire hárítja.

Samuely ilyen s hasonló eddig függőben lévő kérdések kritikái megvitatása által igen hasznos szolgálatot tett, s bár tételeit nem fogadhatjuk mindenkor el, éles elméjű kritikáját el kell ismernünk. Kifogásunk van a munka dogmaticus része ellen is. A miniszterek feleletre vonását és vád alá helyezését t. i. nem pusztán *tettleget* törvénysértésekre kívánja alkalmazásba venni, hanem ez utóbbit kiakarja terjesztetni még a mulasztásokra is, ha pl. a miniszter rossz tisztviselőket nevezett ki, vagy például nem hasznos kereskedelmi szerződést kötött stb., szerinte ily esetben is helye lehet a vád alá helyezésnek, melyben egy államtanács, vagyis az ország legkitűnőbb, független férfiból álló testület bíráskodik. De javaslatainak sok pontja ellen azon jogos ellenvetést teheték, hogy a miniszteri felelősségnek ily tág mérvben való s ily modoru alkalmazása, tulhágna a jogállamnak célját s az egyéni szabadság feltételét, s a *jogállamból rendőri államot* teremtené.

* („Az ügyvédség szervezése”) cím alatt érdekes munka jelent meg Bécsben (Braumüllernél) dr. *Brix Sándortól*. A szabad ügyvédség elve Lajthántul teljes diadalt aratott, s az osztrák tartományok e tekintetben oly törvényekre tettek szert, melyek nemcsak minden német állam, hanem Franciaország és Angolhon intézményeit is fölülmulják. Az egyedüli korlátozása az ügyvédség szabadságának itt a hosszabb praxis. De éppen e korlátozás az ügyvédi állás consolidatióját eredményezi, mert minél szabadabb az ügyvédség, annál nagyobbak az igények, melyeket az ügyvédektől követelhetünk. Az ügyvédségi intézmények ismerete tanulságos az ügyvédre nézve, ki bona határain túlpillantva, a nagy világba néz. — E munka e tekintetben igen ajánlatos, mert az egyes országok ügyvédségi intézményeit szakértelemmel bírálja, mert szerző célja nem is volt egyéb, mint az ügyvédi szervezést más országokban közvetíteni. Mi is tanulással fogathatjuk, mert az ügyvédség szervezése mindenki által érzett szükség, melynek mielőbb eleget tenni, törvényhozásunk nem utolsó feladata.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közlő: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Az olasz jogirodalomból.

Castiglia, B. Abolizione dell' arresto preventivo nei giudici penali. Firenze.

Ghinelli, L. Il Codice di Procedura civile del regno d'Italia spiegato coi buoni motivi e con esempi pratici.

Statistica del Regno d'Italia. Beneficenza pubblica. Le spese pie nel. Firenze.

— — — —. Casse di Risparmio. Anno 1864. Firenze.

— — — —. Elezioni politiche amministrative. Anno 1865-66. Firenze, 1867.

— — — —. Trattura della seta anno 1866. Firenze.

TARTALOM: Az 1848 : V. tczikk (választó törvény) értelmezéséről. — Országos jogászyűlés. Dr. Környey Edétől. — A makassági időről. Külley Edétől. — Gyilkossági eset. (Vége.) Csatskó Imretől. — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Az igazságszolgáltatás egyöntetűségéről.

Sokszor hallani azon panaszt, hogy bíróságaink nem egyformán járnak el, hogy sokszor egy és ugyanazon bíróság egymással homlokegyenest ellenkező határozatokat hoz, hogy ily egymásnak ellentmondó határozatok még a felsőbb bíróságoknál, sőt még a kir. hétszemélyes táblánál is nem a ritkaságok közé tartoznak.

Vizsgáljuk meg, mennyiben alapos ezen panasz, hogy kitűnjék mennyiben kelljen annak okát czélszerű törvényhozási intézkedés által megszüntetni.

Tárgyilag kétséget nem szenved, hogy különböző bíróságok egy és ugyanazon kérdést különbözően döntenek el, hogy eljárásuk sem egyforma, hogy ugyanazon bíróság által egymással ellenkező határozatok hozatnak, s hogy e tekintetben még a felső bíróságok sem képeznek kivételt: de ebből még korántsem következik, hogy az e miatt a felek által a bíróságok ellen emelt panasz *mint ilyen jogosult*, s hogy a bíróságoknak ezen eljárása *hibás* volna, melyet a felek méltán neheztelhetnek.

A társasbíróságoknak nagy része nem egy, hanem egyidejűleg több tanácsokban ülészvéen, s a bírói szavazat legjogosabb alapját az egyéni meggyőződés képezvén, már ez is nem eléggé igazolja-e a különböző tanácsokban különböző bírák által egymástól netán eltérőleg hozott határozatokat?

Vannak bírák, kik a határozatoknak ezen eltérését röstelvén, ezen vélt bajon akkép akarnának segíteni, hogy az egyéni meggyőződést egy a teljes tanácsban létrejött megállapodásnak alávetnék, melyhez ugyanis az egyes bírák az ügyeknek különböző tanácsokban leendő elintézésénél alkalmazkodni tartoznának.

De kérdem jogos volna ily eljárás, és megfelelő-e az igazságszolgáltatás alapjainak?

Ha alárendelt formakérdésekről van szó, aligha lesz bíró, ki ily megállapodáshoz alkalmazkodni vonakodnék, miután kétséget nem szenved, hogy a *lehető* egyöntetűség az igazságszolgáltatás egyik kellékét képezi, mondom *lehető*, a mennyiben t. i. a bírói meggyőződés, a bírói függetlenség ezáltal sérelmet nem szenved.

Igy például nem régen a pesti e. b. váltótörvényszéknél megállapodás történt arra nézve, hogy a kielégítési végrehajtási kérvényhez a marasztaló határozaton kívül az annak alapjául szolgált okirat, esetleg váltó melléklése is kívántassék annak igazolásul, hogy a követelés még mindig fenáll, hogy az a marasztaló határozat folytán ki nem fizettetett, mit csak a váltó birtoka igazolhat.

Ezen megállapodásra a váltótörvényszéket az bírta, hogy a bírák e kérdés iránt eltérő nézetben lévén, a többség véletlen alakulásához képest egy esetben a kielégítési végrehajtást kérő fél a váltó felmutatására

utasított, míg egy másik esetben a váltó hiányának daczára a kielégítési végrehajtás azonnal elrendeltetett.

Én azok közé tartoztam, kik a kereseti váltó melléklését szükségesnek nem tartották, mert annak felmutatása a végrehajtás foganatosítása alkalmával ugy sem mellőzhető, és ez okból fel sem tehető, hogy oly hitelező kérjen kielégítési végrehajtást, ki jogait a marasztaló határozat után másra átruházta, mely esetben azonkívül a jogutódnak nemcsak a kereseti váltó, hanem a végrehajtási jogot kimutató marasztaló határozat is átadandó lévén. ez a végrehajtási kérvényhez szintén nem mellékelhető, s így arról, ki a marasztaló határozat felmutatása mellett kielégítési végrehajtást kér, alaposan már fel nem tehető, minthogy a váltó birtokában is van, s e szerint a követelés még mindig fenáll. Nem tartottam továbbá a váltó melléklését szükségesnek azon okból, mert a végrehajtási kérvényről szóló 148. §-sa a vtk. II. részének csak a marasztaló határozat melléklését rendeli el; mert továbbá ezen melléklés munka — és költségszaporítással jár; s mert végre sok esetben a váltó fel sem mutatható, mint például akkor, midőn a váltó az elrendelt végrehajtás foganatosíthatása végett a meghízottnak vidékre elküldetvén, a végrehajtási alap hiánya vagy elégtelensége miatt az erről táviratilag értesített fél vagy perbeli megbízott késedelem nélkül, mielőtt tehát a váltó kezéhez visszakérülhetett volna, ujonnan felfedezett végrehajtási alapra a folytatolagos végrehajtást elrendeltetni kéri.

Mindamellett tekintve, hogy a váltó melléklése csak csekély munka és költségszaporítást okoz, hogy a bíróság kétségtelen jogaihoz tartozik oly okirat birtokáról, mely nélkül a végrehajtás nem foganatosítható, már annak elrendelésekor magának meggyőződést szerezni, és hogy oly esetben, midőn a fél a váltó melléklésének mulasztását igazolja, a bíróság ezen igazolást figyelmen kívül nem hagyhatván, a kért végrehajtást a váltó melléklése nélkül is kell, hogy elrendelje: ugy én, mint a velem egy nézetben lévő bírótársak vonakodás nélkül vetettük saját nézetünket a többség ellennézetének alája, mi is megfelelni óhajtván az eljárásbani egyöntetűség igényeinek, a mennyiben ez a közlött kérdésre vonatkozólag bírói meggyőződésünk, bírói függetlenségünk megszorítása nélkül történhetett, mely kérdésnél ugyanis azon csekély előnyök, melyekből nézetünk kiindul, az igazságszolgáltatásbani egyöntetűség nagy horderejű elve elől kétségtelenül kell, hogy háttérbe szoruljanak.

Ámde egészen másképen áll a dolog, ha nem lényegtelen formák, hanem az anyagi törvényre vonatkozó fontos elvek forognak kérdésben, midőn például arról van a szó, vajjon a lejárat utáni hátirat forgatmányának vagy engedménynek tekintendő-e? vagyis világosabban szólva, vajjon a váltó lejárat utáni forgatás által továbbá

is váltó marad-e vagy sem? vagy midőn arról van szó, vajjon a váltó végrehajtási jog, mikép maga a váltójog, már két év után évül-e el? Ily fontos elvi kérdéseknél, melyeknek mikénti elintézésétől a váltóforgalom, s így a hitel előmozdítása vagy megszorítása feltételeztetik, a bíró szent kötelességének tartom, hogy saját nézetét, meggyőződését minden tehetségeinek felhasználásával érvényesítse, és birói szavazatát csak is erre fektesse, hogy ily kérdések a birói tagok többségének tiszta meggyőződéséhez képest megoldást nyerjenek.

Mily visszas helyzetbe jöhet a bíróság, mily helytelen alapot nyerhet a birói határozat oly esetben, midőn valamely ügy elintézésénél nem az egyéni meggyőződés, hanem a fentebbiek szerinti megállapodás zsinórmentéskül szolgál, ezt a következő példa fogja élénk színekkel illusztrálni:

A pesti e. b. váltótörvényszék jelenleg — ide nem számítván a tollvivőket — 1 elnökből, 8 törvénytudó biróból, 8 kereskedelmi ülnökből és 4 szavazati joggal felruházott tanácsjegyzőből áll.

Ezek közül a teljes tanácsülésben — a betegség eseteit nem tekintve — rendszeren csak az elnök, 8 biró, két kereskedelmi ülnök és két szavazási joggal felruházott tanácsjegyző vesz részt, mert a kereskedelmi ülnökök működése akkép vétetik igénybe, hogy az általok megállapított sorrend szerint hetenkint felváltva kettő vesz részt, a rendszeren két tanácsra feloszlott váltótörvényszék üléseiben, a tanácsjegyzők közül pedig a két ifjabbik csak kisegítésképen helyettes előadóul alkalmaztatik.

Vegyük fel már most az esetet, hogy ily teljes tanács azon kérdés iránt, vajjon a lejárat utáni hátirat forgatmányának vagy engedménynek tekintendő-e? megállapodni kívánván, a 8 biró, 2 kereskedelmi ülnök és 2 tanácsjegyző, tehát összesen 12 szavazó közül hatan azon nézetben vannak, hogy ily hátirat csak engedménynek veendő, míg a többi hat szavazó a lejárat előtti és lejárat utáni forgatmány közt mi különbséget sem tesz.

Ily esetben az elnök döntő szavazásra hivatva lévén, azon nézethez hajlik, mely szerint a lejárat utáni hátirat csak engedménynek vétetik.

Ezek szerint a szavazás fennálló szabályaihoz képest correct módon kimondatik, miszerint a pesti e. b. váltótörvényszék a lejárat utáni hátiratot csak engedménynek tekinti. Ez azon váltótörvényszék határozataként mondatik ki, melynek 21 tagja közül csak 7 tag e nézetet érvényesíté, míg 6 tag az ellenvéleményt pártolta s 8 tagnak e kérdés iránt nyilatkozni alkalma sem volt.

Vegyük fel már most az esetet, hogy utóbb érintett 8 tag közül a fentebbi határozat alapnézetét csak hárman osztják, míg öten azon nézetben vannak, hogy a lejárat utáni hátirat is rendes forgatmány erejével bír.

Igy a váltótörvényszéknek szavazási joggal felruházott 21 tagja közül 10 tag a lejárat utáni hátiratot csak engedménynek tekinti, míg 11 tag, tehát a többség az ellenvéleményt osztja, s mégis nem ez, hanem a kisebbség nézete jutott a fentebbi határozatban érvényre. Igy nem a kisebbség alkalmazkodik a többség nézetéhez, hanem megfordítva, a valóságos többség veti magát a valóságos kisebbségnek alája.

De folytassuk e példát, s tegyük fel, hogy az ekkép történt megállapodás után a fentérintett elvkérdés egy hármass tanácsban előfordulván, a véletlen úgy akarja, hogy mindhárom birói tag azon nézetben van, hogy a lejárat utáni hátirat is rendes forgatmány erejével bír. Ily esetben ne a birói tagok egyéni meggyőződése, hanem az egész törvényszék valóságos kisebbségének né-

zete, azon 10 tag felfogása szolgáljon a határozat alapjául, kik a hármass tanácsban a szóban forgó ügy birói elintézése alkalmával részt sem vesznek? *Nem fonák eszme-e, hogy valamely ügy nem a jelenlévő birák meggyőződése, hanem ennek mellőztével oly birák nézete szerint döntessék el, kik a kérdéses ügy előadása s elintézése alkalmával jelen sincsenek, kik az ügyet megbírálni és eldönteni sem nem képesek, sem nem hivatvák, mert az ügyállásról mi tudomásuk sincs, s kik azonfelül az egész törvényszéknek valóságos kisebbségét képezik?*

Még kirívóbb lesz ezen kép, ha felteszszük azon nem épen lehetetlen esetet, hogy néhány év folyama alatt a törvényszéknek azon tíz tagja, kik a lejárat utáni hátiratot engedménynek tartják, halál, előléptetés vagy kilépés folytán oly új tagok által pótoltatnak, kik a haladó korszellem befolyása alatt mindnyájan azon elvet vallják, melyet az ujabbkori váltójogi külföldi törvényhozás felállított, s mely szerint a váltó a lejárat után is forgatható.

Még ekkor is érvényben fennállónak ismertessék el azon megállapodás, mely több évek előtt, s akkor is a törvényszék valóságos kisebbségének nézetéhez képest létrejött, s mely most a törvényszék minden tagjának birói meggyőződésébe ütközik? És így nem a törvényszék jelenlegi, hanem annak olyan volt tagjainak nézete szolgáljon a határozat alapjául, kik ezen elvet évek előtt vallották ugyan, kikről azonban nem tudhatni, vajjon azt ha a törvényszéknek még mindig tagjai volnának, a haladó jogtudomány dacára most is fentartanák-e?

Vagy tán nem tartjuk a nézeteknek ezen változását lehetségesnek? Nem tudjuk-e, hogy még egy Mittermayer sem vonakodott fontos elvi kérdésekre vonatkozólag nézeteit a haladó korszellemhez képest módosítani?

Volna egy mód, mely a független birói meggyőződés érintetlen hagyása mellett lehetővé tenné, hogy az ügyek mindig a törvényszék többségének nézete szerint elintéztetnének, s mely azt is eredményezné, hogy egy és ugyanazon törvényszéknek határozatai a legtöbb esetben egymással összhangzók volnának. S ezen mód abból állana, ha minden ügy a teljes tanács által elintéztetnék.

Ez esetben a kisebbség is érvényesíthetné birói meggyőződését, s nem volna kénytelen azt idegen meggyőződésnek feláldozni. Így nem szenvedne sérelmet az igazságszolgáltatásnak azon legtermészetesebb, legjogosabb, legilletékesebb tényezője, mely az ítélő biró egyéni meggyőződésében fekszik. Ez esetben a többség nézete csak azon ritkább esetekben változnék, midőn a többség egy alkalommal csekély lévén, a kisebbség más alkalommal az által lesz többséggé, hogy az ügy elintézésében oly tagok vesznek részt, kik első alkalommal betegség- vagy szabadsággali távollét miatt az ülésben résztvenni gátolva voltak, s kik a volt kisebbség nézetét osztják.

De kérдем, lehetséges-e az érintett mód mai nap, midőn az óriási léptekkel haladó forgalom következtében az elintézendő ügydarabok száma évről évre szaporodik? Lehetséges volna-e az különösen a pesti e. b. váltótörvényszéknél, melynél évenkiut legalább is 60,000 szám elintéztetik?

És nem ütköznék-e ezen eljárás a törvénynek azon rendeletébe, mely szerint az ügyek csak bizonyos számú tagokból álló tanácshoz utasítottak?

És nem fordulna-e elő — habár ritkábban — érintett mód mellett is azon eset, hogy a fentebbi okból változó többség egymással ellenkező határozatokat hoz?

Körülbelöl így áll a dolog az ügyek másod- és harmadbiróság elintézésénél is.

Itt sem intéztethetik el a fent elősorolt okokból minden ügy a teljes tanácsban.

Gyakran itt sem vesznek részt a teljes tanácsban — betegség, avagy szabadsággi távollét által akadályoztatva — a bíróság minden tagjai, mi a többség változását lehetővé s érthetővé teszi.

A felső bíróságok sem mentek azon változástól, melyet évek folyama alatt személyzetük létszámában a halál, előléptetés, áthelyezés, felmentés vagy lemondás előidéznek.

Avagy kívánhatjuk-e jogosan például egy legfőbb tszéki bírótól, hogy egy fontos elvi kérdés eldöntésénél egyéni meggyőződésével ellenkezőleg szavazzon, azért, mert egy korábbi eset alkalmából a legfőbb törvényszék ez értelemben határozott? És ezen határozat még akkor is fenn tartassék, midőn az a személyzet létszámában a fentérintett módon történt változásnál fogva, a bíróság összes tagjainak vagy nagyobb részének nézetével, avagy a fejlődő jogtudomány elveivel ellenkezik?

Ily eljárás egyrésztől összeférhetlen a bíró hivatásával, mely azt kívánja, hogy a bíró ne mások, hanem saját tudománya, tapasztalása s meggyőződése alapján ítéljen, mert a felek az ítélő bírótól nem azt kérdik, hogy mikép ítelt hasonló esetben valaha N. bíró, hanem azt, hogy a fenforgó ügyben saját nézete szerint melyik félnek van igaza? Másrészt ezen eljárás a jogtudomány stagnációját alapítja meg, mely minden országban, minden körülmények közt kárhoztatandó, mert a reformnak határa nincs; de kárhoztatandó különösen nálunk, kik minden tekintetben annyira hátra vagyunk, kiknek különösen az igazságszolgáltatás körében annyi pótolni való van, s kik az előhaladottabb külföld reformjait életbevágó érdekeink félreismerése nélkül csökönyösen vissza nem utasíthatjuk.

Maga a kir. hétszemélyes tábla is fényes tanuságot tesz arról, hogy sok kérdéseknél korábbi határozataitól eltérőleg a fejlődő jogtudomány igényeinek megfelelni nem késik. Ilyen például, hogy csak néhányat megemlítek, az, vajjon az üres hátírat meghatalmazásnak vagy rendes forgatmánynak tekintendő-e, mely kérdésre vonatkozólag a hétszemélyes tábla utóbbi időben a külföldi törvényhozással s a váltógyakorlattal öszhangzólag ismételve kimondotta, hogy az üres hátírat rendes forgatmány erejével bír. Ilyen továbbá azon kérdés, vajjon az elévülés hivatalból figyelembe veendő-e vagy sem, melyet a hétszemélyes tábla újabb időben korábbi határozataitól eltérőleg a külföldi törvényhozás példájára utóbbi értelemben eldöntött.

Azt hiszem, nincs, ki ne helyeselné, hogy legfőbb törvényszékünk a fejlődő jogtudomány színvonalán állani iparkodik.

Ez nem is lehet másképen, különben igazságszolgáltatásunk a muzeumba való mumiává zsugorodnék össze.

De ha mind ez így áll, akkor valamely ügyben egy bíróság által hozott határozat jogérvényét nem szabad ezen ügy határain túl kiterjeszteniünk, nem szabad az ítélő bíró meggyőződését oly nézetnek alávetni, melyet más bíró egy másik, habár hasonló ügyben sikeresen érvényesített; akkor az ugynevezett hétszemélyes táblai döntvényeknek sem tulajdoníthatunk az illető ügy határain kívül az alsóbb bíróságokra nézve kötelező erőt, csak így érthetvén el az, hogy a határozat az igazságszolgáltatás legjogosabb tényezőjén, az ítélő bíró saját meggyőződésén alapuljon, s hogy törvénykezésünk a bírói meggyőződés akadálytalan érvényesíthetése, az eltérő nézetek kölcsönös surlódása folytán, lépést tartva a haladó jogtudománnyal, mindinkább tökélyesbüljön!

A mi különösen a hétszemélyes táblai döntvénye-

ket illeti, soha sem fért fejembe azon gondolat, hogy a felső bíróságoknál még meg sem fordult ügyeknek első-bírói elintézésékor a határozathozatal alapjául ne az ítélő bíró nézete s meggyőződése, hanem egy más, habár hasonló ügyben a kir. hétszemélyes tábla által hozott határozat szolgáljon.

Tehát azért lön több instantia felállítva, hogy az alsó bíróságok is a legfőbb törvényszék felfogásához képest ítéljenek, nem pedig azért, hogy minden bíróság saját nézetét szabadon érvényesíthetvén, igaznak az vételessék, mire nézve két bíróság egyetért, vagy mit az alsó bíróságok eltérése esetében a legfőbb instantia véglegesen annak kimond?

Nincs-e tévesztett rendeltetése, nincs-e csorbitott tekintélye azon bíróságnak, mely csak a legfőbb törvényszéknek bágyadt viszhangját képezi?

Tehát azért fordul a fél az első bírósághoz, hogy ez a félnek egyszerűen tudtára adja, mily nézetben van hasonló esetben a legfőbb törvényszék, nem pedig azért, hogy maga az első bíróság legjobb tudomása s meggyőződése szerint ítéljen a felett, hogy az előterjesztett ügyben melyik félnek van igaza?

Helyes ítéleti alapot szolgáltat-e az első bíróság részére a legfőbb törvényszéknek más, habár hasonló ügyben hozott határozata?

Nem kell-e a bírónak az elébe terjesztett ügy felett a tényállás és bizonyítékokhoz képest ítéletet mondania, és dönthet-e ez ügyben oly bíró, kinél az ügy még meg sem fordult, ki tehát a tényállás és bizonyítékokról, melyek pedig az ítélet alapjául kell hogy szolgáljanak, tudomással nem is bírhat, és kinek bíraskodása felebbezés vagy semmiségi panasz esetére csak később igénybe vételik?

Tehát mit sem ér az illetékes bírónak az előterjesztett tényállás és bizonyítékokban alapuló saját nézete s meggyőződése, mit sem ér a gyakran ékesszólással és meggyőzőleg előadott érvelés, mert nem ezek, hanem egy más bírónak, t. i. a legfőbb törvényszéknek nem is a szönyegen lévő, hanem egy más, habár hasonló ügyben, melyben azonban a tényállás és bizonyítékok egészen eltérők lehetnek, érvényesített nézetei veendők az ítélet alapjául?

Ha ez így van, ha minden ügyben s mindenkor csak a legfőbb törvényszék nézetei juthatnak érvényre, akkor valóban kár az állam roppant terheltségével több instantiákat felállítani, s azokhoz elméletileg s gyakorlatilag kiképezett önálló ítélettel bíró egyéneket dus fizetésekkel alkalmazni, akkor állítsunk fel az egész országra kiható egy törvényszéket, hasonló tekintélyűt, minőnek jelenben a kir. hétszemélyes tábla örvend, így legalább ki lesz kerülve azon anomália, hogy az ügyek oly bíró által eldöntessenek, ki a tárgyalásokban és tanácskozásokban részt sem vesz; avagy alkalmazunk az alsóbb bíróságoknál csekély fizetéssel ellátott ifjú jogászokat, kik az ekkép megszorított alsó bírói hivatásnak egy általok szentírás gyanánt tisztelt teljes döntvénytár segítségével megfelelni szintén képesek lesznek.

De ha ez nem így áll, mint lelmem legbensőbb meggyőződése szerint nem is állhat, akkor bizzuk az ügyek eldöntését az illetékes bíró saját nézetére s meggyőződésére, ki a felső bíróságok által hasonló esetekben érvényesített nézeteket, ha reá felvilágosítólag s meggyőzőleg hatni képesek, figyelmen kívül bizonyára nem hagyandja; s ez irányban a felső, különösen a legfelsőbb bíróság határozatainak jelentősége minden kétségen felül áll.

De hát mindezek szerint csak pium desiderium legyen az egyöntetű igazságszolgáltatás? Avagy tán nem is szükséges, nem kívánatos az, hogy az igazságszolgál-

tatás, hogy a bíróságok eljárása minél egyöntetűbb legyen?

Ki kételkedhetnék ezen egyöntetűség kívánatos voltában? S ennél fogva ki kételkedhetnék abban, hogy mulhatlanul szükséges oly intézkedéseket tenni, melyek mellett az igazságszolgáltatásbani egyöntetűség — legalább az alapelvekre vonatkozólag — a bírói meggyőződés megszorítása nélkül is lehetővé váljék.

Ily intézkedések volnának:

a) Kimerítő jó anyagi és alaki törvények, melyek a bírónak legbiztosabb kalauzul szolgálnak, s melyek világosságot hozandnak a jelen törvénykezési sötét ürbe, melyben bíráink tapogatódzás nélkül mozogni nem képesek.

b) Jól szervezett bíróságok, melyek a törvényeket a törvényhozás célzataihoz hiven kezelni képesek legyenek.

c) Iparkodjanak a felsőbb bíróságok, különösen a legfőbb törvényszék, hogy oly elvi kérdések iránt, melyekre nézve a törvények intézkedést nem tartalmaznak, az alsó bírót *önként felvilágosító s meggyőző* határozatokat hozzanak, hogy azok hasonló esetekben törvénytptló legfőbb tszki döntvényekképen *a bírói meggyőződés sérelme nélkül* zsinórmértékül szolgálhassanak. Végre

d) Oly kérdések, melyek iránt a törvények világosan nem rendelkeznek, s a bíróságok közt fenforgó nézetkülönbség a c) alatti módon meg nem szüntethetetik, maga a törvényhozás által döntessenek el toldatképen, mi az országgyűlés rendes működése mellett az a végett a legfőbb törvényszék által megkeresett igazságügyi miniszter előterjesztése folytán könnyen s rövid idő alatt eszközölthetnek.

Ezen módok közül az első kettő még nem áll rendelkezésünkre, de élhetünk a két utóbbival már jelenben is, iparkodjunk általok az igazságszolgáltatásbani lehetséges egyöntetűséget elérni, de ne kövessünk el erőszakot a bírói meggyőződésen, mely az igazságszolgáltatás legegészségesebb alapját képezi, melynek mellőzése miként egyrésről a bíróságok rendeltetésével s az eljárás szabályaival ellenkezik, úgy másrésről a nézetek surlódása folytani fokozatos fejlődés helyett csak kárhózatos stagnatiót megörökít.

KÜLLEY EDE.

A büntetés következményeiről.

I.

A büntett miatti elmarasztalással, a büntetésen és okozott károk megtérítésén kívül törvényeink és törvényes gyakorlatunk által még egyéb, a polgár jogok megszorításában álló hátrányos következmények kapcsolhatnak egybe.

Nem akarok hosszadalmas lenni és egész sorát előszámlálni azon törvényeinknek, melyek ezen állításomat igazolják.

A mindennapi élet elég esete figyelmeztet arra, hogy ilyen törvényeink csakugyan léteznek.

Csak példaképen hozok fel egynehányat.

Verböczy I. 16. szerint a párttűtés vagy felségsértés és hűtlenségben elmarasztaltak és előbb született fiaik s többi rokonaik között az örökösödési fonal úgy félbe szakad, hogy viszonyos örökösödésük még a királyi kegyelem által sem állittatik vissza. — Ha kérdezné valaki, hogy a törvénynek ezen rendelete micsoda okban gyökerezik, s mért intézkedett így és nem másképen? Nem lehet egyebet felelni, mint a gyerekeknél szokásos: „azért“ tal. Azért t. i. mert valaki így akarta.

Az 1848. 22. t. cz. 4. §. szerint azok, kik hűtlenség, csempészkedés, rablás, gyilkosság és gyújtogatás miatt

büntetve voltak, a nemzetőrségi szolgálatból kizáratnak.

Az 1840. 22. t. cz. 128. §-sa szerint: kiknek bukásuk hamisságból vagy vétkes gondatlanságból ered, azokra már a csödbíróság által kimondandó és ország-szerzte kihirdetendő, hogy jövőre törvényesen váltókat ki nem adhatnak, bejegyzett kereskedőknek nem tekintethetnek, és törvény előtt hitelességgel bíró kereskedői könyveket nem vezethetnek.

Az 1846-dik évi április 7-kén 12,360. sz. a. kelt helytartótanácsi intézmény szerint elmarasztalt bűntetők legfelsőbb engedély nélkül tudori vizsgálatokra nem bocsáttathatnak. stb.

Hogy megmutassam, mennyire ellenkezik ezen intézkedések a büntetés céljával, két megtörténhető oly esetet hozandok fel, melyeknek mindegyike elégszer meg is történt már.

A. nevű kereskedő üzletet nyit. Törvényszabta módon be is jegyezteti czégét. Azonban természeténél fogva hanyag és tunya ember lévén, nem vezet üzletéről semmi könyvet. Ez megeshetik rajta, ha különben becsületes ember is, meglehet, hogy feleslegesnek tartja a könyvvezetést azért is, mert a kitől ő vesz, vagy a kinek ő ad árukat hitelben, azonnal váltóval fedeztetik, s ő kisszerű üzletét — maga e munkára rest és hanyag lévén, nem akarja azon költségek által is terhelni, amibe egy könyvivő tartása kerülne.

Üzleti dolgai azonban roszul kezdvén menni, vagyoni állapota mindinkább ziláltabbá válik, és végre csödot kénytelen mondani, melynél a felmerült csödbeli költségek miatt és portékáinak árverésen való elpocsékolása után hitelezőire nézve egy 30—40 % nyi veszteség vagyis hiány mutatkozik.

Tegyük már most fel, hogy van egy keményszívű hitelezője, a ki ellene bűnvizsgálatot kér.

A fenyítő törvényszék kénytelen vádlottat az 1840. XXII. t. cz. 130-dik §-nak aa) pontjánál fogva, miután mint bejegyzett kereskedő semmi könyveket sem vezetett, hamissággal párosult bukás bűntényében marasztalni, és reá p. o. az enyhítő körülmények tekintetbe vétele mellett, egy évi börtönbüntetést szabni.

Ez ellen nem is volna kifogásom, mert a rendetlenséget és hanyagságot más jóhiszemű emberek rovására és kárával pártolnunk nem szabad.

De a kiszabott büntetéssel még nincs vége a tragédiának.

Ha ezen egy évi rabságában megtanulja is a bűnös a rendet becsülni, ha megbánva könnyelműségét, javulva lép is ki a súlyos büntetés kiállása után a börtön küszöbén, ott áll ismét a büntetés szomorú következményeként az 1840. XXII. t. cz. 128-ik § ban foglalt ama drákói parancsolat, hogy ítéletében a csödbíróság mondja ki azt is, „hogy a bukott váltókat jövőre törvényesen ki nem adhat, bejegyzett kereskedőnek nem tekintetik, s törvény előtt hitelességgel bíró kereskedési könyveket nem vezethet“ — s ezen ítélet ugyanazon módon, mint a hitelezők összehívására kitűzött határnappal történt, a helytartótanács utján ország-szerzte még ki is hirdetik.

A megjavult tehát a törvény által akadályoztatik a becsületes uton maradni. A büntetés célja nem valósulhat, mert a szerencsétlen, hirlapi hirdetések által pellengére állittatván, embertársai bizalmát visszanyerni nem képes; de ha jó magaviselete által vissza is nyerné, annak hasznát nem veheti.

De még ez is hagyján volna. A törvény tovább is megy szigorával. A 128-ik §. következményeit még a vétkes gondatlanságból eredt bukásra is kiterjeszti. Ne gondolja azonban valaki, hogy a törvény ezen rendelete,

mint elavult, a gyakorlatban mellőztetik és alkalmazásba nem jő. Tessék csak szorgalmasan és figyelemmel átnézegetni „Budapesti Közlöny“ hivatalos hirdetéseit. Ez az ellenkezőről tesz hiteles és szomoru tanuságot.

Nincsen egy fél éve még, hogy maga Pestvárosa törvényszéke is közzétette egy bizonyos Horváthféle csödben hozott ily határozatát.

Aztán elég vakok némelyek azt hinni, hogy a 19-ik század szabadelvű nemzedéke ledöntötte a közép-kor bitófáit, törvényhozása elég bölcs volt porrá égettetni a még fennállott szégyenoszlopokat. Igen azokat, melyek csak egy kis körnek, egy hamar széteszlő bámész tömegnek mulatságára szolgáltak, eltávolította, de felhasználva a nyomtatás találmányát is alkotott újabbat a hivatalos ujságban, ott tevéen egy ezer és ezerszer nagyobb körben maradandólag tönkre a tévedőnek becsületérzetét, ott fojtván örökre benne el a javulás e forrását.

Nem is lehet azzal menteni törvényhozóinkat, hogy ezen 28 év előtt készült törvény az akkori kor igényének és felfogásának megfelelt. Nem, ez az akkori kornak sem felelhetett meg; mert azon kor, melynek az ugyanakkor szerkesztett büntető javaslatban oly nagyszerű vívmányai vannak letűkrözve, egyidőben ezzel ilyen balnézeteket nem termelhetett. Azt egy régibb korból hozta valamely embergyűlölő táblabíró át, mint sok abszolvált diák az életbe szokta vinni magával az iskola porát.

A becsületbeli büntetések czélszerűtlensége és igazságtalansága régen el van már ismerve. Erről tehát nem is szólok, mert remélem, hogy eltörlendi azokat nálunk is a törvényhozás. De ha mint büntetés czélszerűtlen, még czélszerűtlenebb mint a büntetés következménye.

A büntetteknek ugyanis meg vannak a maga becsületlenítő következményei, melyek törvény és ítélet nélkül keletkeznek és elenyésznek. Ne akarjon a törvény közvéleményt csinálni, mely az élet feladata.

Ne vegye el a törvény senkinek se becsületét, hisz azt nem is adhat. (Folytatása következik.)

Dr. FRIEDMANN BERNÁT.

Pénzügyi törvényszékek.

IV.

Következett az igazságügyminiszternek 1867. április 29-ről kelt értesítője, melyben a törvényhatóságokat felhívja, hogy miután ő császári és apostoli királyi Felsége Magyar- és Erdélyországban külön jövedéki bíróságok felállítását elrendelte, minden ily bíróság egy tagja, ki azon napokra, midőn a törvényszék ülést tartand — 3 o. é. forint napidíjban részesülend; a törvényszék előadó bírói tagjai közül tökéletesen képesített és kellőleg jellemzendő három egyént haladéktalanul javaslatba hozzanak; megjegyezvén: hogy a mennyiben a kérdéses törvényszék kijelölt székhelyén törvényszék nem léteznék, oly egyének hozzászanak javaslatba, kiknek rendes foglalkozása a megbízatás teljesítésénél akadályul nem szolgálhat.

Az ekként lassan-lassan megalakított jövedéki törvényszékek működésüket meg is kezdték, a mint ezt a pénzügy- és igazságügyminiszterium időnként közhírré tette.

Jelesen az 1867. június 2-ki hirdetmény szerint:

a pozsonyi, nyitrai, győri, szegedi, munkácsi, rózsáhegyi, temesvári, újvidéki, nagyvárad, nagybecskereki, nagykanizsai, szebeni, szászvárosi, brassói, besztercei, marosvásárhelyi és kolozsvári;

az 1867. augusztus hó 8-kán közzétett hivatalos hirdetmény szerint:

az egri, szolnoki, ungvári, pécsi, zombori és szathmári; végre

az 1867. augusztus 25-én közzé tett hivatalos hirdetmény szerint:

a debreczeni jövedéki törvényszék megalakulása — vonatkozva az 1867. márczius 26-án kelt a jövedéki kihágások körül követendő eljárásra nézve kiadott rendeletnek 16-dik pontjára, — köztudomásra hozatott.

És így az imént hivatkozott rendelet 2-dik pontjának megfelelőleg a 26 jövedéki törvényszék megalakulván, mindnyája egyszersmind működését megkezdette.

Időközben a jövedéki feltörvényszék is megalakult Budán, a mint ezt az 1867. június 28-án kelt hivatalos hirdetmény tanúsítja; elrendeltetvén egyúttal, miszerint annak hatáskörébe eső minden beadvány „a magyar kir. jövedéki feltörvényszékhez Budán a magyar kir. pénzügyminiszterium épületében“ czimezendő.

Az imént mondottak szerint megalakult és hatályba lépett jövedéki törvényszékek illetőség és eljárás tekintetében egyelőre az 1867. márcz. 26-ki (fennebb III. alatt) rendeletben kitűzött elveket, szabályokat és irányokat követték.

Azonban ezek is csakhamar az 1867-ki szeptember 17-kén kelt Magyar- és Erdélyország területén fennálló valamennyi kir. pénzügyi felügyelőségekhez intézett pénzügyminiszteri rendelet értelmében némi változtatást szenvedtek, egyszersmind utasítás is bocsátatott ki a törvényszékek számára, különösen az ügykezelésre nézve, mely a pénzügyi feltörvényszéknek, valamint minden első folyamodásu pénzügyi törvényszéknek megküldött. — E rendelet és az utasítás a magyarországi törvények és rendeletek tárában 1867-ről 166. szám alatt egész terjedelmében olvasható. — A módosítások, melyek ezáltal az 1867. márcz. 26-ki rendeleten történtek, következők:

1) A felfolyamodási jogorvoslat benyújthatására a kézbesítéstől számítandó 30 nap állapított meg.

2. A harminczadhivatali rendszabályok érvényben hagyattak, miután azok a jövedéki áthágási vizsgálatoknál követendő eljárást a tényálladék felvételétől kezdve tüzetesen szabályozván, a vádlottnak védelmezési jogát teljes épségben fentartják.

Ez okból az áthágási vizsgálatok úgy mint eddig a pénzügyi felügyelőségek tisztviselői, és az arra külön megbízott pénzügyőrségi biztosok által teljesítettnek, kik a bevégzett tárgyalásokat az előljáró felügyelőségeknek előterjesztik.

Csak azon teljesen bevégzett rendes vizsgálat leendő a jövedéki törvényszék elé juttatandó, melynek folyama alatt a vádlott bizonyos összeg letétele mellett a rendes eljárástól való elállást igénybe nem vette, vagy az 1851. febr. 26-kán kelt pénzügyminiszteri rendelet 5. §-ában (rendelet-gyűjtemény 1851-ből 647. lap) foglalt okokból kérelmével elutasítva lön.

3. És miután ezen rövidleges eljárás egyaránt a kincstár és a közönség érdekében van, a pénzügyi felügyelőségeknek eziránti hatásköre oda tágitott, miszerint azon jövedéki áthágásokra nézve, melyek a büntető rendszabályok szerint száz (100) forintiglani büntetés alá esnek, a letett összeg különbsége nélkül, azon áthágásokra nézve pedig, melyekre az illető rendszabályok ötszáz (500) forintiglani bírságot szabnak, ha a vádlott annak legalább negyed részét lefizeti: a rendes eljárástól elállhatnak.

A jövedéki büntetések után befolyandó összegek a többször idézett miniszteri rendelet 15 §-a szerint legfelsőbb elhatározás következtében jótékony célokra lévén fordítandók: azokból csak az első vizsgálatok, és a rendes eljárás érdemében felmerülő költségek fedez-

hetők; a jövedéki bíróságok szükségletei ellenben nem azokban, hanem az általános pénzügyi alapon találandónak fedezést.

Az utasítás egyes további pontjai jobbra ugyanazok, melyek az 1867. márcz. 26-ki rendeletben foglaltatnak. (Fennebb III. sz.) Ezek felsorolását, tehát ezen,

sőt még azon okból is feleslegesnek tartjuk, miután a nyomban következő törvényben teljesen szabályozva jelentkeznek ¹⁾.

¹⁾ Magyarországi törvények és rendeletek tára 1867. Első folyam. 48., 63., 116., 133., 88. sz.)

TÁRCZA.

A zsidók büntetés nemeiről.

I.

Mielőtt tulajdonképeni tárgyunkhoz térnénk, szükségesnek látszik azon általános elvekre tekintettel lennünk, melyekből a mózesi törvényhozás a büntetések alkalmazásánál kiindult, hogy így az egyes büntetés nemeknél előírva talált szabványok annál könnyebben legyenek megfejtethetők. Ezek tekintetében azon tapasztalásra jutunk, mikép a mózesi büntetőtörvényhozás egyáltalában a *viszonzs* s lehetőleg a *helyreállítás* tüzi ki főszabályul, mikép ez a szent írás eme szavai-ból: „szemet szemért, fogat fogért stb.“ kétségtelenné tétetik. E mellett az *elrettentési-theoria* is kiváló helyet foglal ott el, mikép ezt többek közt a következők által találjuk kifejezve: „a nép többi része *hallja s lássa*, és többé ily káros cselekményt ne vigyen véghez.“ stb. ¹⁾

Különben azt tapasztaljuk, hogy a mózesi büntetőtörvényhozás, az ókor többi népei hason intézményeitől, különösen *enyhébb* volta miatt tünt ki.

Az t. i. nem ismeri az ismétléseknél a büntetés *nehezítését*, valamint a vizsgálatoknál nem alkalmazza a *kinzást és forbátot*; a halálbüntetéseknel *előleges sanyargatásokat* nem használ, ugy szinte csakis rövid ideig tartó szabadságbüntetéseket ír elő stb.

Azon ítéleteknél pedig, melyek a halált nem vonják maguk után, a vádlott hibáján kívül történt fogság hosszabbítást, annak meghatározott tartamából levonja.

A mózesi törvényekben azon szabályt is érvényre látjuk emelve, miszerint a „szülők vétkeiért a gyermekek, s viszont ne bűnhődjének“, s ha ez ellenében némely eltérő példára akadunk, — ezen esetek mind olyanok voltak, melyekben az illetők a tulajdonképi büntett elkövetőinek *részesei voltak*. Egyszersmind ki volt ott mondva, hogy a büntetések minél *emberségesebben* foganatosíttassanak, mert a rabbik azon tant állíták fel, miszerint még a büntett elkövetőinél is, a vallás eme főelve szem előtt tartandó: „szeresd felebarátodat, mint enmagadat“, — minthogy továbbá szerintök a nélkül sincs helyén, valamely embert csupán azért büntetni, hogy szenvedései által másokra azon hatást idézze elő, mikép ezek a bűnös cselekményeknek még megkísérlésétől is eltereltessenek. Végre még azt vesszük észre, hogy a talmudi büntetőjog szerint csak „az büntetett meg, ki valamely *tiltott cselekvényt tényleg* elkövetett, miglen az, ki valamely előirt cselekmény teljesítésének *mulasztása* által követett el vétséget, az — így mondák a rabbik — az isteni ítélőszék elé bocsájtandó.“

Áttérünk most azon különös büntetésnemekre, melyek a törvényben előírva, tekintettel azonban azon kor többi népeinek eltérő intézményeire is.

A zsidóknál divott büntetésnemeket *négy* főcsoportra oszthatjuk, u. m. *halál-, testi, vagyoni* büntetések és az *átok*.

Mielőtt ezeknek tüzetesebb taglalásába bocsájtkoznánk, helyén lesz itt az elősorolt büntetésnemek legfőbbike, t. i. a *halálbüntetésről* — a mint ez az ó kor említett népénél a gyakorlatban alkalmazásba vétetett, — általánosan szólni.

A halálbüntetés nemei közül a bibliai törvényben kiválólag egy hozatik fel, t. i. a *megkövezés*; a talmud azonban a halálbüntetés végrehajtásának *négy* törvényes nemét különbözteti meg, u. m. a felhozottan kívül a *megégetést, pallos általi büntetést, és a megfojtást*. Mindamellett a halálbüntetésnek utóbbi három neme későbbi eredetűnek tűnik fel, melyek még csak a második jeruzsálemi templom fennállása korszakában hozattak be. Noha minden bálványt imádó város — mint a sz. írás rendeli — annak vagyonával együtt felgyújtatott, a lakosok pedig felkonczoltattak, — mégis ezen, a pallos általi kivégeztetés, inkább hadvi-eléshez volt hasonlítható, mint fenyítő eljárashoz.

A *megégetés* példaira a szent írásban igen gyéren akadunk,

sőt *Michaelis* ²⁾ kimutatja, hogy még ezen kevés esetekben is a *kivégzett hullájának megégetése* különös bectelenítésnek tekinetett.

A *megkövezés* továbbá még maga a nép által is gyakoroltatott, midőn az magát valamely ocsmány tett, vagy beszéd miatt az *elkövetés helyén* megboszulta; hasonlóan fordult ez az ó kor többi népeinél is elő, nevezetesen pedig a *görögöknél*, mit a nagyírű *Herrmann* munkájában ³⁾, következők által fejezi ki:

„In frühester Zeit kommt Leibesstrafe gegen Freie nur da vor, wo ein grobes Aergerniss den augenblicklichen Unwillen des Volkes mit oder ohne Befehl der Obern bis zur Steinigung gesteigert; später kamen die Todesarten durch Gift oder Strang, durch Keule, Schwert, Ertränken, Verbrennen, Pfählen oder Herunterstürzen vom Felsen hinzu.“

Különben egyáltalában azt tapasztaljuk, hogy a *megkövezés*en kívüli halálbüntetésnek későbbi eredetűek, mi még abból is kitűnik, hogy ezek iránt ellenkező nézetek s többnemű vitatkozások támadtak, miglen a bibliai büntetésnem — *megkövezés* — minden kétségen felül alkalmazásban volt, és annak végrehajtási módja gyakorlat után Mózes óta ismeretes vala.

A halálbüntetés későbbi időkben csakis kivételes esetekben lett alkalmazva, miglen utóbb, mintegy 40 évvel a jeruzsálemi templom elpusztítása előtt, *véglegesen megszüntetett*!

A halálbüntetés felhozott egyes nemeiről részletesen legközelebb. (Folytatjuk.) Farkas Emil.

K ü l ö n f é l é k.

(*Budapesti ügyvédegylet.*) A negyedik szakosztály f. hó 11-kén tartott ülésén *Pósfay Károly* elnök ur a szakosztály mult évi működését vázolván, megköszönte a szakosztálynak iránta és a jegyző ur irányában nyilvánult bizalmát, s új elnök és jegyzőválasztásra hívta fel a jelenlevőket, kik dr. *Bróde* ur indítványára felkiáltás után egyhangulag újra megválaszták elnökül *Pósfay Károly* urat és jegyzőül dr. *Siegmund Vilmos* urat. Ezután elnök ur legközelebbi teendőikül a *jogtudományi rendszer, a jegyzői rendtartás és a végrehajtók intézményei alapelveinek megállapítását* jelelvén ki, a jegyző ur által bemutatott mint közgyűlésileg megállapított költségvetés vétetett tudomásul, és ennek egyes tételei tekintetében a virement engedélyeztetett. Felolvastatván *Neskovics Döme* urnak következő *indítványa* a *birói felelősség tekintetében*: „Mondassék a bírósági szervezetről szóló törvényben, hogy a *biró felelős*“.

„E felelősség azonban ne csak általánosságban mondasék ki, hanem fejeztessék ki azontul a törvényben: 1-ször hogy a *biró* a törvények szigorú megtartásáért felelős, 2-ször a *biró* személyes *birói* meggyőződésére csak akkor hivatkozhatik, ha s a hol törvény nem létezik, vagy ott, hol a törvény hiányos vagy kétes, ez esetben is meggyőződését a jogtudományi fogalmai szerint okadatolni tartozik. 3-szor. Alkottassék világos és határozott törvény, mely a *biró* vesztegetési, a *biró* kedvezési, világos törvény elleni cselekvés, szántászándékos vagy vétkes mulasztás, törvény félretételi menthetlen tudatlanság eseteit a *birói felelősség* alapján szabályozza, s mind e feletti ítélet s határozathozatalra, kivéve ha az eset a bünyfenyítő törvény és eljárás rendelkezései alá tartozik, egy különös fegyelmi hatóság legyen hivatva, mely állana a következő 17 tagból: az ország-bíró (mint elnök), a személynök (mint alelnök), egy miniszteri tanácsos, négy hétszemélynök, a váltófeltörvényszék elnöke, a váltótörvényszék elnöke, három kir. táblai bíró, a kir. ügyek igazgatója, Pestmegye alispánja, Pestváros főbírája, a központi ügyvédi kar meghallgatása mellett meghívandó két ügyvédből; ezek mindegyike külön egyenjogu szavazattal bír.“

Ezen indítvány véleményezés végett egy öt tagu bizottmánnak adatott ki, melynek tagjaivá felkiáltás után: dr. *Környey Ede*, dr. *Bróde Lipót*, *Rexa Pál*, *Kozits István* és *Neskovics Döme* urak lettek megválasztva.

²⁾ *Michaelis* János Dávid „Mosaisches Recht, ganz auf biblischem Standpunkte stehend“ című művében.

³⁾ Dr. *Herrmann* Károly, „Lehrbuch d. griechischen Alterthümer“ 3. kötet.

¹⁾ Mózes V. k. 19, 20.

Ezután felolvastatott dr. Környey Ede urnak következő indítványa:

Alapelvei

a Magyarországon és Erdélyben honosítandó békebirósági intézménynek.

Általános rész.

Hatásköre: 1. §. A békebiró: 1. *békéltet, egyeztet* magánjogi peres, ügyekben, (melyeket egyesség által elintézni szabad);

büntetőjogi oly ügyekre nézve, melyekben hivatalból indítandó eljárásnak nincs helye; azután,

2. *érdemben határoz* magánjogi perekben, melyeknek tárgya adósság és ennek jogalapját az alperes beismeri, vagy teljes hitelt érdemlő okirat, melynek valódiságát alperes kétségbe nem vonja, vagy tanuk begyőzik;

ha a pertárgya 500 frt értékét túl nem halad,

ha külön ügybirósághoz nem tartozik, — és

ha a megidézett panaszlott kimondja, hogy magát az őt megidéztette békebiró bíraskodásának aláveti, végre

3. peron kívül *a családtanácsban elnököl.*

Helye: 2. §. Békebiróság lehetségesen minden községben felállítandó.

Több község is képezhet egy birósági járást.

Nagy városokban több békebiróság, jelesen Pesten legalább öt békebiróság felállítandó.

Tagjai: 3. §. A békebiróság tagjai a *békebiró*, ennek akadályoztatása esetére *helyettese* és egy *tollnok*.

4. §. A békebirót és helyettesét úgy a tollnokot a békebirósági járásnak az 1848: V. tcz. 2. §. értelmében választási képességgel igazolt lakosai *választják* három évre.

5. §. Békebiró és helyettese valamint tollnok az lehet, ki honfi, legalább 24 éves, önjogu feddhetlen életű és állandóan lakik azon járásban, melyben megválasztatott, végre azon egy vagy több nyelvet, melyet a járásbani lakosság beszél, bírja.

6. §. Nem szükséges, hogy a békebiró és helyettese birjon az országos rendes bírák jogtudományi szakképességeivel; de a hazai polgári és büntető törvényeket tudniok kell, ellenben a tollnok igazolni tartozik, hogy a peres és peren kívüli eljárást ismeri.

7. §. A békebiró és helyettese *becsületből* hivataloskodik.

8. §. A tollnok a békebirósági járás közsege illetőleg közsegei pénztárából fizettetik.

9. §. A ki békebirónak vagy helyettesnek lett megválasztva, ezen tisztséget elfogadni és ingyen viselni tartozik, különben a törvényszabta pénzbeli büntetés terhe mellett.

10. §. Békebirói vagy helyettesi tisztség elvállalására akarat ellen nem kötelezethetik, ki:

a) az államot mint tisztviselő vagy mint katona szolgálja;

b) bármely hitfelekezeti lelkésze;

c) nyilvános tanár;

d) legkevesebb 60 éves;

e) békebirói vagy helyettesi tisztséget viselt a legközelebb mult idejében;

f) betegség- vagy bajban sinlődik, menyiben ez őt a békebiróságot teendői teljesítésében akadályozza;

g) rendes foglalkozásra miatt hosszabb ideig távol van állandó lakásától;

h) magánszolgálatban áll.

11. §. A békebirónak és helyettesének úgy a tollnoknak hivatalos minőségét éltökben megszünteti:

azon időnek, melyre megválasztva lett, lefolyása,

az önjoguságnak csőd vagy egyéb gondnokság eseteiben elenyészte,

büntető törvényszéki marasztalás illetőleg közhivatalnak ítélet által kimondott elvesztése.

Különös rész.

12. §. A békebirósági járásbani minden lakos vagy ott tartózkodása idejére az idegen is köteles — meghívás folytán a békebiróság előtt személyesen megjelenni.

13. §. Az elfogadható ok nélkül meg nem jelent fél ellen 50 frtig terjedhető pénzbeli büntetést a békebiró alkalmazhat.

14. §. Azon megidézett fél, ki személyesen meg nem jelenhet betegség vagy más elfogadható okból, kirendelhet meghatalmazottat.

15. §. A békebirósági eljárás a nyilvánosság, szóbeliség és közvetlenség elveire van fektetve.

16. §. Kihallgatandó tanuk vagy szakértők becsületsza-

vokra fogadják, hogy azon ténykörülmények iránt, melyekre ki-illetőleg meghallgatva lesznek, a tiszta igazságot vallani fogják, semmit el nem hallgatván.

17. §. Esküvel bizonyításnak csak azon esetben van helye, hogy ha a felek megegyeznek közülök ki és mely tény körülményekre fogja letenni az esküt.

18. §. A békebiró ítélethozatalban nincs kötve a törvénykezési rendtartás bizonylati szabályaihoz, hanem legjobb tudomása és meggyőződése szerint határoz.

19. §. Ha a megidézett felperes a tárgyalásról elmarad, a kereset fölötti érdemleges tárgyalásnak nincsen helye, de a megjelent alperes kérelmére, az ennek okozott megjelenési igazolt költségeit és munkamulasztását fölperes megtéríteni tartozik.

20. §. Ha a megidézett alperes elfogadható okot nem adván, meg nem jelent, a fentemlített pénzbeli büntetésben marasztalható ugyan, de elmaradása annak vétetik, hogy magát az őt megidéztette békebiró bíraskodásának alá nem veti.

21. §. Az ítélet ellen fölbbezésnek vagy semmiségi panasznak sem visszahelyezésnek nincsen helye, de az elmarasztalt félnek birtokon kívül a törvény rendes utja fenmarad.

22. §. A békebiróságnál létrejött egyezség vagy a hozott ítélet végrehajtással foganatosítható, de nem a békebiróság, hanem a végrehajtók intézménye tagjai által. E célra az ítélet vagy egyesség a felek kérelmére hiteles alakban kiadandó, és a végrehajthatási záradék reá vezetendő.

23. §. Büntető ügyekben, ha ezek tárgya iránt vád hivatalból nem emelhető, és a békebiró előtt egyesség kötöttet, a kiegyezkedett fél bünvádi keresetet nem indíthat.

24. §. Ha a felek se ki nem egyezhettek, se a békebirósági bíraskodást el nem fogadták, vagy az idézett fél meg nem jelent: erről a békebiróság fölperesnek hivatalos bizonyítványt ad, melynek alapján a pert rendes uton megindíthatja. E bizonyítvány nélkül a kir. egyes bíróság a keresetet el nem fogadhatja.

Pest 1869. márczius 11-én tartott budapesti ügyvédegylet IV. szakosztályi ülésben indítványozza Dr. Környey Ede, egyleti tag.

Ezen indítvány egy héttagu bizottmányhoz utasított véleményadás végett, melynek tagjaivá felkiáltás utján Pósfay Károly, dr. Apáthy István, Deszkás Gusztáv, Bogdány Lajos, dr. Siegmund Vilmos, Arady Antal és dr. Környey Ede urak lettek megválasztva.

A váltóosztálynak f. hó 16-kán tartott ülésében az elnök urnak megnyitó szavai után elnökül egyhangulag ismét Kár Mátyás és jegyzőül dr. Apáthy István urak lettek megválasztva. A szakosztály költségvetése tudomásul vétetvén, annak egyes tételei tekintetében a virement szintén megengedtetett. Végül jegyző ur a mult évben a szakosztály számára megvásárolt könyvek jegyzékét mutatá be.

* (A polgári házasságra vonatkozó törvényjavaslat), melyet dr. Sturm kidolgozott s az osztrák reichsrath elé terjesztett következő leglényegesebb pontokat tartalmaz:

I. Rész. Jelen polgári házassági törvény, kihirdetésétől számítva három hó lefolyása alatt lép életbe.

II. Rész. Ezen polgári házassági törvény életbelépésének napjától fogva minden, ezen törvény tárgyaira vonatkozó törvények és rendszabályok hatályon kívül helyezettnek.

III. Rész. Ezen törvény határozmányai, leendő esetekben a törvény életbe lépte előtt kötött házasságokra is alkalmazandók lesznek.

IV. Rész. Azon férfiak, kik az eddigi törvények szerint asztaltól és ágytól elválasztvák, és az elválásuk alapját képező tényállás szerint e törvény határozmányai értelmében a házasság szétbontásának kérelmére jogosultak, a házasság szétválásztására irányzott folyamodásaikat e törvény életbelépésének napjától számítandó egy év lefolyása alatt a bíróságnál okvetlen behozni kötelesek.

V. Rész. Egy házasság érvényessége azon törvények határozmányai szerint ítéendő meg, melyek a kötésnek idején hatályban állottak.

VI. Rész. 1. §. A házassági ígéret semmi polgári köteleseget sem állapít meg.

2. §. A házassági szerződés által szétválaszthatlan életközösségre kötelezik magukat a házasársak.

13. §. Ha a férj a házasságkötés után megtudja, hogy neje még férjezetlen állapotában egy harmadik által teherbe ejtetett, úgy kívánhatja, hogy a házasság érvénytelennek nyilvánításáék.

14. §. Oly személyek, kik házasságba léptek, a házassági kötelék szétválasztása előtt új házasságot nem köthetnek.

17. §. Oly személyek, kiktől ki lehet mutatni, hogy egymással házasságtörést követtek el, házasságot nem köthetnek egymás között.

18. §. Ki egy harmadik személylyel a végre beszél össze, hogy házastársának élete ellen törjön, ezzel házassági viszonyba nem bocsátkozhatik.

26. §. Ha a kihirdetéstől számítandó hat hónap lefolyása alatt a házassági szerződés nem köttetik meg, a kihirdetésnek ismételtetni kell.

42. §. A házasnő köteles férjét lakhelyében követni, ha csak vonakodását nem bírja igazolni életére, egészségére háramló baj által, vagy családjának fenntartásával.

43. §. A házastársak kölcsönös személyi jogai szerződés által meg nem változtathatók.

55. §. Ha a házasság érvénytelennek nyilvánítatik, az ítéletben kiteendő, melyik házastárs a bűnös és ártatlan.

56. §. A vétkes házastárs a másik fél költségeinek lefizetésére köteleztetik.

57. §. Ha egy érvénytelennek nyilvánított házasságban gyermekek születnek, ezekről úgy kell gondoskodni, mint a házassági gyermekekről.

58. §. Az asztaltól és ágytól való elválást a házasseledeknek egyértelmű kérelmek alapján törvényszékieleg meg kell engedni.

66. §. Elvált házasseledeknek jogában áll újra egyesülni, mit a törvényszéknél bejelenteni tartoznak.

67. §. Egy távollévő vagy eltűnt házastárs, kinek halála a polgári jog elvei szerint feltehető, a másik hátrahagyott házastárs kérelmére, ki újra házasodni akar, holtak és a házasság szétválasztottaknak nyilváníthatatik.

A 70. 71. 72. §§. határozmányokat foglalnak magukban azon esetre, midőn mindkét házastárs legyőzhetlen, és tényeken alapuló ellenszenv miatt a házasság szétválasztását kívánja:

1) A nőnek házasságtörése vagy a férjnek concubinitása miatt.

2) Ha az egyik házastárs nyereségvágyból vagy az erkölcsiség megsértése miatt véghezvitt büntényért legkevesebb öt évi szabadságbüntetésre ítéltetik.

3) Ha egyik házastárs a másikat roszakaratból elhagyta és nyilvános törvényszéki megidőzésre három évi időtartam alatt meg nem jelenik.

4) Ha egyik házastárs a másik életére vagy egészségére veszélyes kísérleteket visz végre, vagy ismételt súlyos testsértés ártalvét.

A 74—77. §§. ezen esetekben történendő törvényszéki eljárást határozzák meg.

78. §. A házasnő az elválás folytán csak akkor veszíti el a férjnek családnevét és rangját, ha utóbbi nevét megbecsületi és a törvényszék a tényálladékok méltányolva, ez ügyben határozott.

79. §. Elvált házastársaknak újbóli házassága, mint új házasság egy érvényes házassági szerződés kellékeinek vettetik alá.

80. §. Ha a házasság érvénytelennek jelentetik, felbontatik, vagy a férj halála által megszűnik, és a nő terhes állapotban van, úgy az szülése előtt új házasságra ne lépjen.

82. §. Ha a házasság érvénytelennek vagy szétbontottnak nyilvánítatik, úgy ez a házassági lajstrom azon helyén jegyzetessék meg, hol a házasság kötése beigtattatott.

* (Pest rendőri statisztikája.) A városi kapitányságnak hivatalos táblázatai szerint Pestvárosában 1868-ban ily számú befogatások, fenytések, eltolonczolások és szabadon bocsátások történtek: befogatott mindössze 12,389 személy, ezek közül csavargás miatt 4967, koldulásért 794, lopásért 1949, rendőri áthágások miatt 3050, testi sértések miatt 349, az elbocsátott fegyenczek száma 1380. A befogott büntetettek közül a fenytő törvényszékeknek átadatott 2278, a dologházba szállított 302, a szegények házába 22, kórházba 711, a katonai hatóságnak átadatott 85, más hatóságokhoz kereset mellett elszállított 97, rendőrileg fenytített 2859, kényszer-utlevéllel elküldetett 42, elbocsátott 2916, szülőföldre viaszállított 2968. Pénzbüntetésképen a bel- és lipótváros kapitánysága által 1030 frt 30 kr hajtatott be, a József- és Ferencvárosban 200 frt, a Terézvárosban 826. A legtöbb koldus a bel- és Lipótváros-

ban fogatott el, a legtöbb kihágás pedig a József és Ferencvárosban került elő.

* (Az erdélyi ügyvédekéről) a „Kolozsvári Közlöny“ statisztikai kimutatásokat hoz. Ezek szerint azon hatóságokban, melyek az erdélyi kir. tábla, mint másodbiróság illetősége alá esnek, összesen 129 ügyvéd tartózkodik; ezek közül Kolozsmegyére 18, Dobokára 7, Belső-Szolnokra 2, Alsó-Fejérmegyére 18, Hunyadmegyére 12, Tordamegyére 12, Fogarasra 5, Marosszékre 24, Udvarhelyszékre 10, Háromszékre 10, Csikszékre 5, ügyvéd esik, míg az aranyosi és naszodi székekre egyetlenegy sem.

* (Orosz műveltség.) A 92,104 orosz ujoncz közt 7851 tud csak olvasni. Leszámítva ebből 181 katona-helyettest, 864 zsidót és 2170 evangélikust, kik mindannyian értenek az olvasáshoz, a voltaképeni muszka ujonczoknak csak 5% tud olvasni. Szép állapotok!

* (Egy jelentékeny munka) jelenik meg a Lüderitz-féle berlini könyvkereskedésben. Ez a dr. Holzendorf által írt „Principien der Politik.“ A szerző, ki számos élelműjű államtudományi dolgozatokkal gazdagítja a szakirodalmat, e munkájának feladatául tűzte ki azon alapoknak meghatározását, melyeken nyugszik a gyakorlati politika. E célból sor szerint fejtegetvén bennök, az államtudományok lényege, a politika mint tudomány, a politika viszonya a joghoz és erkölcsiséghez — e pontnál a törvény és a gyakorlati politika közti összeütközések jelentkezés módjai tárgyalatnak, — és végre a mai politikai fejlődés szempontjából az állam tevékenység különböző feladványai, mindezek a közel múltból merített példákkal világosítottak meg.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalomból.

Archiv für Theorie und Praxis des allgemeinen deutschen Handelsrechts. Unter Mitwirkung mehrerer Rechtsgelehrten herausgg. von F. B. Busch. Leipzig, Arnold.

Arndts, L., Reden über das Ehegesetz und das Schulgesetz, theils gehalten, theils nur beabsichtigt. Wien, Sartori.

Becker, M. A., Bettler und Bettelwesen in Niederösterreich. Vortrag im Verein für Landeskunde von Niederösterreich am 13. März 1868. Wien, Beck'sche Univ.-Buchh.

Beiträge zur Statistik des vormaligen Kurfürstenthums Hessen. Hrsg. v. der königl. Commission f. statist. Angelegenheiten. 3. Hft. Kassel 1867, Freyschmidt

Blind, C., Kossuth u. Russlands Umtriebe. Wien, Hilberg.

Criminalgeschichte, die interessantesten, aller Länder aus älterer und neuerer Zeit. Eine Auswahl f. das Volk aus dem „Neuen Pitaval.“ Umgearb. u. hrsg. v. A. Vollert. Leipzig, Brockhaus.

Dessauer, M., Spinoza u. Hobbes. Begründung ihrer Staats- u. Religionstheorien durch ihre philosoph. Systeme. Breslau, Schletter.

Diendorfer, J. E., der staatliche Schulzwang in der Theorie u. Praxis. Ein Beitrag zur Schulfrage. Passau, Elsässer & Waldbauer.

Edemann, W., das deutsche Civilprocessrecht. Heidelberg, Bangel & Schmitt.

Fabrice, H. v., die Lehre von der Kindsabtreibung und vom Kindsmord. Gerichtsärztliche Studien. Erlangen, Enke.

Gerichtskosten-Tabelle f. Civilprocesse, deren Gegenstand den Betrag von 100 Thalern nicht übersteigt. Für die Amtsgerichte in Hessen, Nassau u. Schleswig-Holstein. Kassel & Göttingen, Wigand.

Gesetzgebung, die, d. Königr. Bayern seit Maximilian II. m. Erläuterungen. In Verbindg. m. L. Arndts, H. v. Bayer, J. C. Bluntschli etc. hrsg. von C. F. v. Dollmann, fortgesetzt v. J. Pözl.

TARTALOM: Az igazságszolgáltatás egyöntetiségéről. Külley Edétől. — A büntetés következményeiről. Dr. Friedmann Bernáttól. — Pénzügyi törvényszékek. (Folyt.) — Tárcza. A zsidók büntetés nemeiről. Farkas Emiltől. — Különfélek. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek.

Törvényjavaslat

a felebbviteli bíróságoknál alkalmazott ítélőbirák számának meghatározásáról.

1. §.

— Addig is, míg a törvényhozás a felebbviteli bíróságok szervezetét, a szóbeliség és közvetlenség alapján behozandó törvénykezési rendszernek megfelelőleg véglegesen megállapíthatná, — az ítélőbirák létszámára nézve, a jelenleg fennálló felebbviteli bíróságoknál, következők határoztatnak:

1) a marosvásárhelyi kir. ítélőtáblánál 1 elnök, 3 tanácselnök, 20 rendes- és 4 pótbió;

2) a pesti kir. ítélőtáblánál 1 elnök, 1 alelnök, továbbá 10 tanácselnök, 90 rendes és 31 pótbió;

3) a m. kir. Curia legfőbb ítélőszéki osztályánál 1 elnök és 6 tanácselnök, továbbá 42 rendes bíró;

4) a m. kir. Curia semmitő-osztályánál (semmitőszék) 1 elnök és 1 alelnök, továbbá 16 rendes bíró alkalmaztatik.

2. §.

A kir. váltófeltörvényszék feloszlatatván, annak hatásköre a pesti kir. ítélőtáblára ruháztatik át.

A kir. váltófeltörvényszéknél alkalmazott ítélőbirák, továbbá a segéd- és kezelő személyzet, jelen rangjuk és fizetésük megtartásával, a pesti kir. táblához tétetnek át, a kik közül a bírák az 1. §. 2. pontjában érintett létszámban bennfoglaltatnak.

3. §.

Az igazságügyi miniszter felhatalmaztatik, hogy addig, míg a m. kir. Curia legf. ítélőszéki osztályánál felhalmozódott hátralékok elintéztetnek: a legf. ítélőszéknél a pesti kir. tábla ítélőbirái közül tizenhatot kisegítő bírákul alkalmazhasson.

4. §.

Ezen törvény végrehajtásával az igazságügyminiszter bizatik meg, ki egyuttal a segéd- és kezelő-személyzet aránylagos szaporításáról is gondoskodik.

Pesten, 1870. évi jan. 26-án.

I n d o k o l á s.

A felebbviteli bíróságok szervezésére nézve az 1868: LIV. tcz. 6. §-a az igazságügyminiszteriumnak teljes intézkedési szabadságot engedett.

Hogy e részben munkálataimnak erkölcsi alapot szerezsek, a nyert felhatalmazás erejénél fogva a törvényhozás, a bírói és ügyvédi kar tekintélyeivel értekezletet tartottam, mely alkalommal egyéb szerves intézkedések közt a felebbviteli bíróságokra nézve a bírói létszám is megállapíttatván; miután az előterjesztésem folytán ő Felsége legmagasb helybenhagyását is kinyerte, az alább előadandó szervezettel 1869. évi június 1-én tetteg életbelépttetett.

Ezen, az enquête javaslatának egészben megfelelő ideiglenes bírói létszámot a gyakorlati élet tapasztalatai máris sok tekintetben elégtelennek bizonyították.

Ha az igazságszolgáltatás érdekeit kockáztatni nem akarjuk, a tapasztalt bajokon mielőbb s pedig győkeresen kell segíteni.

Erre az egyedüli utat az 1869. IV. tcz. határozottan kijelölte.

Ezen törvény 26. §-a ugyanis a bírói létszám megállapítását a törvényhozásnak tartotta fenn, s ezáltal a miniszteriumnak e részben adott korábbi felhatalmazás hatályát megszüntette.

Ez szolgált kiindulásul a mellékletbeli törvényjavaslat elkészítésénél, mely javaslat, azonkívül, hogy a tapasztalt hiányok orvoslásáról gondoskodnék: érvényre emeli egyuttal az 1869. IV. tcz. azon intézkedését is, a melynek értelmében a bíróságok létszámának végleges megállapítása, a törvényhozás jogköréhez tartozik.

Az első folyamodású bíróságok szervezése külön törvényjavaslat tárgyát képezvén: azoknál a bírói létszám csak az érintett törvényjavaslat alkotmányos tárgyalása után lesz megállapítható.

A mi az enquête által javaslatba hozott s jelenleg fennálló ideiglenes szervezetet s bírói létszámot illeti: az ő Felsége által a következő alapelvek nyomán lett megállapítva.

I. Semmitőszék.

A semmitőszék, mint új intézmény változott jogrendszerünk sarkkővét képezi, s működése kihat Erdély területére is.

Minthogy pedig ezen bíróság csakis formakérdések felett határoz, s eljárásának alapfeltétele a gyorsaság: az mint önálló testület külön személyzettel szerveztetett.

A bírói létszám megállapításánál irányadó volt a törvény azon rendelete, mely a semmitőszék üléseiben az elnökön kívül rendszeren 6, teljes tanácsülésben pedig 10 bírói tag jelenlétét igényli.

Figyelembe vétettek továbbá a betegség, szabadságolás és érdekeltségi törvényes kifogások folytán támadható hézagok is, s miután ezen merőben új intézmény teendőire nézve egyelőre biztos számítást nem lehetett alapul venni; ügyelni kellett arra is, hogy a mutatkozó szükséghez képest a létszám keretén belül két tanács alakítása lehetővé tétessék.

Ez alapokon a semmitőszéknél a bírói létszám az elnök- s egy alelnökön kívül 16 bírói taggal állapítva

tott meg, kik közül kezdetben csak 12 egyén lett kinevezve.

Miután azonban a gyakorlati élet tapasztalatai csakhamar azt bizonyították, hogy a semmitőszék ily személyzettel hivatásának megfelelni nem képes: a nagy és nem várt számmal beérkező ügydarabok elintéztetése céljából a szervezetbe fölvetett 16 tagból álló bírói létszám már múlt évi október végével kiegészítettett, s ekkép egy második tanács alakítása is lehetővé vált.

A semmitőszék e szerint jelenleg, s pedig múlt évi november hó 1-től kezdve két tanácsban működik.

Ügyforgalma a június—decemberi két hónap alatt volt 5265 darab
melyekből elintéztvén 4339 darabot, az év végével maradt hátraléka . . . 926 drb.

Ezen hátralék, s a naponkint szaporodó bejövétel azon meggyőződést érlelték meg bennem, hogy a semmitőszék csak úgy felelhet meg teljesen hivatásának, ha vagy szaporíttatni fog bírói személyzete, vagy a tanácsok alakításában történik változás.

Én ez utóbbi módot tartottam helyesebbnek, s ehhez képest egy törvényjavaslatot készítettem, mely a prpt. 5. §-ának módosításával a semmitőszéknél a bírák számát egy-egy tanácsban az elnökön kívül 4, 6, illetőleg 8 taggal szabja meg a szerint, a mint a semmiségi panasz tárgyát valamely első- vagy második- vagy pedig a harmadbírátság eljárása képezi. Ez takarékosági szempontokon kívül az ügymenetet is gyorsítani fogná, a nélkül, hogy sértené azon elvet, mely szerint a felsőbb bíróságnál a tanács két taggal erősebb, mint azon bíróságé, a melynek eljárása felett itél.

Föltéve, hogy a törvényhozás ezen javaslatomat elfogadja, s hogy ezzel egyidejűleg helyeselni fogja a prpt. 303. §-ának módosításánál azon indítványomat is, mely szerint az elkülönítve beadott s nyilván alaptalan semmiségi panaszok is büntetésekkel sújtassanak: remélni lehet, hogy a semmitőszék — jelenlegi bírói létszámával — teendőit az igazságszolgáltatás hátránya nélkül el fogja végezhetni, miért is a létszámot egyedül két jegyzővel kívánnám ezuttal szaporíttatni, mint a kik a tanácsok szaporítása folytán szükségessé váltak.

II. A legfőbb ítélőszék.

A legf. ítélőszéknél, mint az érdemleges ügyekben harmadbírásnál, mely Erdély területét is magában foglalja, az igazságszolgáltatás egysége által igényelt szakrendszer szerinti beosztás mellett öt tanács alakított, s pedig

egy a büntető ügyekre,
egy az urbéri,
egy a váltó-, kereskedelmi, csőd- és szorosan vett telekkönyvi ügyekre, végre
két tanács a polgári ügyekre nézve

Az elnökön kívül mindenik osztály élére egy tanácselnök állított, s minthogy az új perrend a bírák számát az elnökön kívül egy-egy tanácsban hatra szabja meg: ez alapon a bírói létszám öt tanács után 30 rendes-, továbbá a betegségek, szabadságolások által s egyébként támadható hézagok pótlására 6 számfeletti bíróval állapított meg.

Hét havi tapasztalás azonban máris azt bizonyítja, hogy e személyzet az átmeneti korszak, s a naponkint emelkedő forgalom által előidézett teendők halmazát nem bírja meg.

A legf. ítélőszék ugyanis működése kezdetén hátralék fejében átvett 5502 darabot,
1869. június 1-től december végéig
hét havi bejövetele lett 6791 darab,

összesen : 12293 darab,
ezekből december végéig elintézt . 5372 darabot,
az év végével maradt hátraléka . . 6921 darab,
a hét havi bejövétel aránya szerint
számítva 1870-re a várható bejövétel tesz 13500 darabot,
ekkép az 1870-ben elintézendő ügy-
darabok száma tesz 20421 darabot.

Ezen ügyek közül az urbéri, továbbá a váltó- s kereskedelmi s a büntető osztály a bírák czélszerű felhasználása mellett (virement), teendőiket teljes valószínűséggel meggyőzik.

Nehézség egyedül a két polgári osztálynál forog fenn, melyeknél az ügymenet következőleg áll:

e két osztály ugyanis hátralék fejében átvett 4337 darabot,
hét havi szaporodása 4677 darab,

összesen : 9314 darab,
ezekből az év végéig elintézt . 2928 darabot,
maradt hátraléka 6386 darab,
a hét havi tapasztalás után számítva, az 1870-re várható bejövétel . . . 8000 darab,

lesz tehát 1870-ben elintézendő . 14386 darab,
melynek feldolgozására s elintézésére jelenleg a két polgári tanácsban 16 bíró áll rendelkezésre.

Minthogy pedig az ügyek tanulmányozása és feldolgozása is hosszabb időt vesz igénybe: egy tanács hetenkint legfeljebb 4, s így egy éven át 208 ülést tarthat.

Egy ülésre az eddigi hosszas tapasztalás után átlagosan 10 peres ügyet számítva: egy tanács egy éven át 2080 ügydarabot végezhet. Többet csak kivételesen, vagy az alaposág rovására várhatni tőle.

Ezen számítás alapján, hogy az igazság rendes kiszolgáltatása fennakadást ne szenvedjen, legalább is még három polgári tanács alakítása szükségeltetik.

Ilyképen polgári ügyekben öt tanács fogván működni: ezek a fentebbi számítás szerint egy éven át elvégezhetnek összesen 10,400 darabot, vagyis az összes várható bejövételt s ezenfelül a jelenleg meglevő 6386 darab hátralékból 2400 darabot, vagyis 38%-ot, mely elintézésekből, öt tanács után harmincz bírót számítva, egy tagra jutna évenként 346 darab.

Csakis így jöhet a legf. ítélőszék oly helyzetbe, hogy szorgalmas működés mellett 1871 végével alig, vagy csak igen jelentéktelen hátralékai maradnak.

Bár ezek szerint a jelenben 3 új tanács alakítására van szükség: mindamellett a törvényjavaslat csak egy új rendes és állandó tanácsot, s így a jelenleg létezőkkel együtt összesen hat tanácsot hoz javaslatba azon reményben: hogy a hátralékok elintézése után, s ha majd az életbeléptetendő elsőfolyamodású kir. bíróságok rendszeres működése a felebbezések, a békebírói intézmény pedig általában a perek számát jelentékeny arányban leapasztani fogja: az indítványozott 6 tanács a feladatnak képes lesz megfelelni.

Addig, míg a kedvezőbb helyzet bekövetkezik, a létező bajon úgy vélek ideiglenesen segíthetni, hogy a jelenleg okvetlenül szükséges 7. és 8. tanács egybeállíthatása végett a pesti kir. tábla tagjai közül 16 tag, mint kisegítő bíró, ideiglenesen áthelyeztessék a legf. ítélőszékhez, beosztatván ennek különböző osztályaiba. Ezen

kisegítő bírák aztán később a szükség megszűntével a pesti kir. táblához ismét visszabocsáttatnának.

Ezen intézkedésnek felel meg a törvényjavaslat 3. szakasza.

Az elsoroltak nyomán a legfőbb ítélőszék rendes létszáma következőleg alakulna:

elüők	1
tanácselnök	6
rendes előadó és szavazó bíró egy-egy tanács- hoz 6, — a hat tanácsához tehát	36
továbbá, hogy a betegségek, szabadságolások s az érdekeltségi kifogások miatt egyik vagy má- sik tanács egybeállítása lehetetlenné ne váljék, s mindannyi tanács működésének folytonossága biz- tosítva legyen, — okvetlenül szükséges lévén minden tanácsához legalább egy póttagot alkal- mazni, ezek száma tesz	6-ot
a legf. ítélőszék elnöki és bírói létszáma tehát	

összesen : 49

tagból fog állani.

Mivel pedig a jelenlegi létszám 1 elnök-, 5 tanács-
elnökből, 30 rendes és 6 számfeletti bíróból áll: tehát
a rendes létszám szaporodnék 1 tanácselnökkel és 6
előadó és szavazó taggal.

III. A pesti kir. ítélőtábla.

Ezen táblánál, mint Magyarország egyetlen másod-
folyamodású bíróságánál, a fentérintett tanácskozmány
megállapodásai nyomán, ugyancsak a szakrendszer be-
hozatala mellett nyolcz tanács s pedig

két büntető-,
egy urbéri és

öt polgári tanács alakítása találatott szükségesnek.

A mi a bírói létszámot illeti: a fentebb előadott
kulcs szerint itt is az elnökön kívül minden osztály élére
egy, összesen tehát nyolcz tanácselnök; továbbá egy
tanács után — a támadható hézagokra való tekintettel
— hat bírót számítva: a nyolcz tanácsba összesen 48
rendes, és a pesti sajtóbírói teendők tekintetéből
három számfeletti bírói állomás rendszeresített.

A pótbírói intézmény életrevalósága s a szakértői
tekintélyek helyeslésénél fogva továbbra is fenntartat-
ván: a fennebbieken kívül még 10 ily pótbírói állomás
rendszeresítése lön elhatározva.

Ezen pótbírák előadói és szavazati joggal lévén
felruházva: a rendes bírákkal a teendőkre nézve egy
vonalban állanak.

Ezen személyzet mellett a pesti királyi ítélőtábla
ügyszorgalma következő:

1869. június 1-ével az átvett hátra- lék volt	6000 darab,
a június— decz. új bejövétel tett	28006 darabot,
összesen :	34006 darab,
elintéztetett december végeig	20920 darab,
e szerint maradt hátralék	13086 darab,
ehez a múlt hét havi bejövétel ará- nya szerint 1870. évben várható	48000 darab.
Ekkép a folyó 1870. évben elinté- zendő ügydarabok száma fog tenni	61086 darabot.

Itt is, mint a legf. ítélőszéknél egy tanácsra heten-
kint négy ülést, s egy ülésre 10 darab elintéztést véve
számításba: egy tanács egy éven át 208 ülésben össze-
sen 2080 darabot végezhet el.

E szerint a kir. ítélőtábla az egy éven át rendszeren
befolyó 48-ezer ügydarabot csak úgy intézhetné el, ha
felváltva folytonosan 23 tanácsban működne.

S minthogy egy-egy tanács az elnökkel együtt 5
tagból áll; minthogy továbbá a betegségek, szabadsá-
golások- és érdekeltségi esetekre való tekintettel, leg-
alább minden két-két tanács számára egy-egy póttag is
számításba veendő: tehát a 23 tanács alakítására s foly-
tonos működésére 126 tagból álló létszám igényeltetnék.

Ezen számítás pedig a 13,000 darab hátralékot
még nem foglalja magában.

Azon reményben mindazonáltal, hogy az elsőfolya-
modású bíróságok új szervezése, továbbá a békebírói s
később a közjegyzői intézmények a perekre nézve ked-
vezőbb számarányt fognak eredményezni, s tekintettel
arra, hogy az ülések száma minden egyes tanács részé-
ről, egyidőre némi erőfeszítéssel hetenkint négyről ötre
lesz emelhető: a gyors és pontos igazságszolgáltatás ér-
dekeinek megfelelhetni vélek azáltal, ha a pesti királyi
tábla kebelében 7 polgári, 2 büntető és 1 urbéri szak-
osztály állittatik fel annyi taggal ellátva, hogy minde-
nik szakosztály két-két parallel tanácsülésben folytat-
hassa működését.

Ezen 20 tanácsához összesen 20 elnök, 80 rendes
előadó és szavazó bíró, s legalább 10 póttag szüksé-
geltetik.

Azonban gazdálkodási szempontból csak az osztá-
lyok élére állittatnék egy-egy rendes tanácselnök; el-
lenben az osztályok parallel tanácsüléseiben, az elnök-
letet, a rendes osztályelnök felügyelete s vezérlete
mellett, egy-egy előadó vinné.

A fennebbi létszámhoz járul még azon 16 tag, a
kik a II: fejezet értelmében kisegítő bírákúl ideiglene-
sen a legf. ítélőszékhez lennének áthelyezendők. Ezen
számfeletti tagok később, a szükség megszűntével, az
üresedésbe jövő helyek be nem töltése által a létszám-
ból lassankint kihagyatnának.

Továbbá számításba veendő, hogy az elsőfolyamo-
dású váltótörvényszékek felosztatásával a pesti királyi
váltófeltörvényszék is a pesti kir. táblába lesz beolvasz-
tandó, — következőleg itt a fentebb 20 tanácsra kívül
a váltó- s kereskedelmi ügyek számára legalább még
egy tanács alakításának szüksége áll be, 1 elnökkel és
5 szavazó taggal.

Ezekhez képest a törvényjavaslat, a pesti kir. ítélő-
tábla létszámát, a rendes elnökségen kívül, következő-
leg hozza javaslatba:

állandó tanácselnök az alábbérintett kir. táblai alelnökön kívül	10
a) előadó és szavazó bíró a polgári büntető és urbéri osztályok parallel tanácsaihoz helyettes elnökül	10
b) a 21 tanácsához előadó és szavazó bíró, minden tanács után 4 tagot és minden két-két tanács után 1 póttagot számítván	95
c) a legf. ítélőszéknél kisegítő bírákúl ide- iglenesen alkalmazandó bírák száma	16

Az elnökön s egy alelnökön kívül összes létszám 131.

Minthogy pedig a kir. táblának jelenleg 8 tanács-
elnöke, 51 rendes és 10 pótbírája, — a pesti váltótör-
vényszéknek pedig 10 bírája van: tehát a javaslatba
hozott létszám kiegészítésére még 2 tanácselnök és 50
előadó és szavazó bíró szükségeltetik.

A bírói tagok létszámában az arányt úgy vélném
leghelyesebben megállapítandónak, hogy a pótbírák a
bírói tagoknak egy negyedét képezzék, vagyis 90 ren-
des és 31 póttag alkalmaztassék.

E szerint, mivel a kir. táblánál 51, a váltófeltör-
vényszéknél pedig 10 rendes bíró van jelenleg alkal-
mazva: ujabbán 29 rendes bíró volna kinevezendő.

A mi pedig a pótbírákat illeti, kik jelenleg 10-en

vannak a kir. táblánál: ezek száma 21-gyel volna szaporítandó.

Ily nagy testületnél a szükséges felügyelet, a rend és fegyelem fenntartása mulhatlanul megkívánják, hogy az elnökön kívül egy alelnök is alkalmaztassék, ki a kuriai tanácselnökökkel rangban és illetményben egy vonalon álljon, s azonkívül, hogy az elnököt szükség esetén helyettesíti, egyuttal a 11 tanács egyikében a rendes elnökséget is vezesse.

Tekintve az ötvenes években fennállott ker. főtörvényszékek birói tagjainak számát: a pesti kir. ítélő-táblának birói létszáma ezen szaporítás folytán is, amazoknál 5 elnök, — illetőleg alelnök — és 4 biróval kevesebb tagot fog számlálni, holott a gyors fejlődésnek indult társadalmi viszonyok az egy évtized előtti állapottal való összehasonlítást alig türik.

A váltófeltörvényszék különállása — tekintettel az elsőbirósági új szervezetre — a jövőben alig volna igazolható.

Beolvasztását gazdálkodási szempontok is kívánatosá teszik, a mennyiben egy tanács a váltó- és kereskedelmi ügyeket könnyen elvégezhetvén: az ottani birói tagok egy része más ügyek előadására alkalmaztathatik, — mi által a többi ügyek a kir. táblánál legálább is 4 tagot nyernek.

Ez volt egyik indoka annak, hogy a létszám szaporítása kellőnél kevesebb mérvben hozatott javaslatba.

IV. A maros-vásárhelyi kir. ítélő-tábla.

Az új rend behozatalával a szász területre nézve Szebenben fennállott külön feltörvényszék a m.-vásárhelyi kir. ítélőtáblába olvadván be: ezen kir. tábla illetősége azóta Erdély egész területére kihat.

Ezen ítélőszéknél a szakrendszer szerinti beosztás levén azelőtt is behozva; miután a vett adatok szerint a marosvásárhelyi kir. táblához évenként 16-ezer darab, a szebeni főtörvényszékhez pedig 4-ezer darab, összesen tehát a kettőhöz mintegy 20-ezer ügydarab folyt be, melyek közül az érdemlegesekek a 8-ezeret megközelítik: ezekhez képest az erd. kir. táblánál azelőtt létezett egy urbéri, egy büntető és egy polgári osztályon kívül még egy második polgári osztály alakítása mutatkozott szükségesnek.

A személyzet is e szerint levén megállapítandó: az osztályok élére az elnökön kívül 3 tanácselnök; továbbá minden osztály után 5, összesen 20 birói, a hézagok pótlására pedig 4 pótbirói állomás rendszeresített.

Ezen erők a tapasztalás után is elégségeseknek mutatkozván: személyszaporítás e táblánál ezuttal nem hozatott javaslatba.

Ezen végleges megállapítás természetesen csak az átmeneti korszakra érthető. Ha az elsőfolyamodásu biróságok organismusa megállapítva s életbeléptetve lesz, s ha ennek megtörténtével lehetővé fog válni a szóbeliség és közvetlenség alapjára fektetett polgári perrendtartást behozni: a felsőbb biróságok szervezete s létszáma is szükségképen az új törvénykezési rendszer követelményeihez képest lesz átalakítandó.

Költségvetés,

a kir. curia s a pesti kir. ítélő-táblának személyszaporítása által igényelt kiadásokról.

Semmitőszék.

Személyes járandóságok:

1 tanácsjegyző 1500 frt, 1 segédjegyző 1200 frt, összesen 2700 forint.

Lakbérek: 1 tanácsjegyzőnek 300 frt, 1 segédjegyzőnek 200 frt, összesen 500 frt.

Legfőbb ítélőszék.

Személyes járandóságok:

1. *Tiszti fizetések:* 1 tanácselnök 6000 frt, 6 biró (5000 frttal) 30,000 forint, 2 tanácsjegyző (1500 frttal) 3000 frt, 1 segédjegyző 1200 frt. — *Segédhivatalok:* 1 igazgató 1200 frt, 1 igazgató-segéd 1000 frt, 4 irodatiszt (2 900 s 2 800 frttal) 3400 frt, összesen 45,800 frt.

2. *Szolgák fizetései:* 4 szolga (400 fttal) 1600 frt.

3. *Lakbérek:* 1 tanácselnök 1000 frt, 6 biró (600 frttal) 3600 frt, 2 tanácsjegyző (300 frttal) 600 forint, 1 segédjegyző 200 frt, 1 igazgató 200 frt, 1 igazgató-segéd 200 frt, 4 irodatiszt (120 frttal) 480 frt, 4 szolga (50 frttal) 200 frt, összesen 6480 forint.

Általános kiadások:

4. *Szolgák illetményei:* összesen 331 forint.

5. *Hivatali s irodai szükségletek s irodai átalány, napi díjak az író személyzet számára és a kisegítő szolgák napi bére:* összesen 5618 forint.

6. *A segédszolgák ruházati átalánya:* 120 forint.

7. *Jutalmazásokra és segélyezésekre:* 2000 forint, összesen 61,949 forint.

Pesti kir. tábla.

Személyes járandóságok:

1. *Tiszti fizetések:* 1 alelnök 6000 frt, 2 tanácselnök (5000 frttal) 10,000 frt, 29 rendes biró (3000 fttal) 87,000 frt, 21 pótbiró (2000 frttal) 42,000 frt, 21 segéd-fogalmazó (500 fttal) 6000 frt. *Segédhivatalok:* 1 igazgató 1200 forint, összesen 152,200 forint.

2. *Szolgák fizetései:* hivatalszolga 4 350 frt, 4 300 forinttal, összesen 2600 forint.

3. *Lakbérek:* 1 alelnök 1000 forint, 2 tanácselnök (600 frttal) 1200 frt, 29 rendes és 21 pótbiró (400 fttal) 20,000 frt, 12 segéd-fogalmazó (120 frttal) 1440 forint, 1 igazgató 200 frt, 8 hivatali szolga (50 frttal) 400 frt, összesen 24,240 forint.

Általános kiadások:

4. *Hivatali s irodai szükségletre:* 12,000 forint.

5. *Jutalmazások- és segélyezésekre:* 2000 forint.

6. *Rendkívüli kiadásokra:* 2000 forint.

7. *Szolgák ruhailletményei:* 800 forint. Összesen 195,840 frt. — Ehez a semmitőszék kiadásai 3200 frt és a legf. ítélőszék kiadásai 61,949 forint. Összegek összege 260,989 forint.

Horváth Boldizsár, s. k.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelesek

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Jogi tanintézeteink reformjáról.

„Multi rixantur saepe de lana caprina.“

Dr. Bozóky Alajos urtól e lapok 5-dik számában egy cikk jelent meg, mely az „Ungarischer Lloyd“-nak kevés idővel az előtt közlött és a „Jogtud. Közlöny“ által átvett nézeteit a jogakademiák és egyetemi jogi karunk iránt czáfolni, vagyis határozottan kijelentett irányzatánál fogva legalább mérsékelni és helyreigazítani igyekszik. — Közoktatási állapotaink, kivált jogi tanintézeteink reformjának sürgősségéről elhintett keneteljes néhány bevezető mondat után az akademiák megszüntetésének, illetőleg más alapokon való rendezésének kérdésére tér át a szerző, azoknak jelenlegi számukban minden vallásfelekezeti collegiumostól együtt meghagyhatása mellett, s így az Ung. Ll. ajánlotta eltörltetésük ellen nyilatkozván; az akademiák jelenlegi szervezetét és kórállapotait is, mintha valamely darázs-fészekben kotorászna, csak kiméletes gyengédséggel érintvén. A cikkének végén pedig a közoktatási miniszter ur ő excellentiájának tapintatát és erélyét apostrophálva, és a legrövidebb időbeni „gyökeres orvoslás“¹⁾ biztos reményében a már-már beköszöntő jobb jövő hajnalodását örömtelten üdvözölve, irigylendő önmegadással és lelki nyugalommal jól megoldott feladatának tudatába vonul vissza a széptörekvésű fiatal tanár.

Minő véleményben lehet e sorok írója az itt szembe állított ellenkező két nézet iránt, körülbelől megsejtheti az a cikk elejére kitűzött jeligéből. — E cikkem megírására mégis nem a vitatott kérdések körüli teljesen eltérő nézeteim indítottak, mert jól tudom, hogy a kik az akademiák hiányairól írunk, az ez idő szerinti viszonyok között aligha lesz szavunk azoknak megszüntetésében; a kik pedig ez utóbbiba annak idején majd befolyának, azok mostanába nem igen irnak róla. Szóval, jól tudom én azt, hogy e kérdésről vitatkozni a jelenben semmi praktikus haszonnal nem jár. Mégis ösztönözött egy legujabban felmerült jelenség e soraim megírására, miután elgondolkozva e jelenség felett, arra a meggyőződésre jutottam, hogy iskola ügyeink czélszerű állandó rendezését különösen pedig jogi tanintézeteink „gyökeres“ reformját közel jövőben várni, *hiu ábrándozás*.

Egy idő óta a lapokban, kivált a bécsi sajtóban felütnöen sürü, a közoktatási miniszter ur ellen intézett megtámadásokat lehet olvasni, melyeknek veleje abba foglalható össze, hogy az iskolák jobb karba helyezése Magyarországon egyedül csak br. Eötvösön mulik, ki a milyen nagy bölcsész és parlamentararis capacitás, épen oly tájékozatlan és tehetetlen a gyakorlati téren; s hogy ő tulajdonképen — sit venia verbo — csak amolyan pictus masculus holmi clericalis érdekek szolgálatában,

¹⁾ Hosszu idő óta folyvást benne vagyunk a „gyökeres“ gyógykezelésben. Mikor lábadunk már fel?

melyek ellen valamit tenni vagy nem bir, vagy nem mérszkedik. — Ilyen boszantó vádaskodás ellen felszólalni s tiltakozni, ugyhiszem nemcsak a nemzeti becsület, de az egyszerű megvesztegetetlen igazság érzete is kötelez minket, s kötelezne még akkor is, ha az ilyes képtelenségek czáfolata nem volna is olyan könnyű, mint a milyen az valósággal. Ezzel azonban nem azt akarom mondani, hogy a mondott ráfogások ellen soraim szolgáljanak védelmül, jól érezvén gyarlóságomat, s tudván azt, hogy vesztve volna az az ügy, melynek nálamnál jobb védője nem akadna. A tények hatalmában fekszik a legjobb czáfolat, mely hatalom eilen a leghatalmasabb miniszteriumnak is hasztalan minden erőlködése. A mit e hazában a tanügy terén mulasztottak, s jövőben is mulasztani fognak, az kizárólag az egész nemzet jellemének és szokásainak, a tudományok iránti fogékony-sága kisebb fokának, visszás és viszontagságos multunk s végre jelenlegi politikai és társadalmi állapotaink rovasára megyen; s miután ezeket rögtön megváltoztatni a legnagyobb lángész sem képes, azért mint mondtam, a jövőre nézve sincs valami vérmes reményem. — Ítélje meg az olvasó az itt következő észleletek és tényállapok nyomán, az ilyen pessimistikus felfogásra mennyire vagyok jogosítva vagy sem.

Valamelyik nagyhirű statusférfin vagy politikus — nem tudom hamarjában, milyen égalj alatt történt, — azt mondta egykoron, hogy minden nemzetnek és országnak olyan kormányja van, minőt megérdemel; veszedelmes és kétségbeejtő egy tan, mely épen azért nem is lehet igaz. De már sokkal közelebb járna az igazsághoz, a ki azt állitaná, hogy a nemzetnek olyan iskoláik vannak, a milyeneket értelmi tehetségek és szellemi munkásságuk által kiérdemeltek maguknak. Annyi pedig mindenesetre bizonyos, hogy a tanügy állapota leginkább attól függ, milyen fontosságot tulajdonít neki a nemzet maga. Ez határozza meg aztán, milyen helyet foglal az iskola az állam és társadalmi élet szervezett intézményei sorában, minő helyzete és állása van a tanítói osztálynak. Az iskola az erkölcsi és értelmi tényezők alkotványa.

Nálunk az oktatásügy mindig az állam- és egyház-kormányzat egyik mellékes ága volt; hogy nagy gondot nem fordítottak rá soha, azt bebizonyítani, — kevés fénypontok gyanánt kiemelkedő rövid időszakot kivéve, — nem volna nehéz történetbuvári problema; socialis jelentősége nem volt a legujabb időkig soha. — A nemzet, minthogy összes törekvése s tevékenysége a nagy politikai kérdések körül pontosult össze, még nem talált időt és alkalmat arra, hogy a tanügyi érdekek és igényletek iránt is kellő tájékozottságot szerezhessen, az e téren reánk várakozó munkának nagyságát tökéletesen felismerje, és a halaszthatlan javítás szükségét belássa. Hiszen az a politikai nagy párt, mely magát a mostani kor-

mánynál szabadelvűbbnek szereti hirdetni, nyíltan bevallotta, hogy a nemzet a népnevelés érdekében nem képes valamely jelentékenyebb áldozatot hozni, mert azt el nem viselhetné. Ha így áll a dolog, akkor valóban jobb minden felesleges reformszervezetessel felhagyni. Némuljon el minden fennen hangoztatott üres frázis s maradjon inkább minden úgy, a mint van. — Ilyen nézetek mellett nagyon megfoghatónak és természetesnek is fogjuk találni a közvéleménynek iskolai dolgokban tapasztalható közömbösségét és azon alárendelt, befolyástalan s úgy szólva figyelemre sem méltatott állást, melyet a tanítói összes kar, az utolsó falusi iskolamesteren kezdve, fel egészen az egyetemig elfoglal, s mely nem egyedül sanyaru anyagi helyzetének a következménye. A tanító nem mint az élő nemzedék legfőbb jóltevője tiszteltetik, kinek fáradoalmas működése eszközli jövő boldogságunkat, hanem inkább csak mint szükséges nélkülözhetlen munkás, hogy ne mondjam napszámos tekintetik, kinek helyzetét megszámni lehet ugyan, de könnyíteni rajta se nem szükséges, se nem lehetséges; sőt sokaknak felfogása szerint a tanári pályára készülés is olyan desperatus lépésnek tekintetik, melytől inkább visszatartani, mint reá felbuzdítani kellene az illetőt. — Nagyon ohajtanám, ha mentől előbb akadna, ki alaposan czáfolja meg a jelen helyzetről való setét nézeteimet; addig is meg kell maradnom e nézeteimnél s a mellett, hogy ha valahol, bizonyára nálunk teljes érvényben van a régi közmondás, mely szerint, quem dii odere, paedagogum fecerunt.

A közvélemény, a tényleges helyzet e hatalmas szószólója, ellenállhatatlanul a kormány intézkedéseire s eljárására is kihat, s én legalább csak a széltiben uralkodónak állítottam nézetek befolyásából tudok magamnak megfejtetni két tényt, melyeknek más szempontból igazolását még eddig seholsem találtam. Sajátságos dolog t. i. először is, hogy a közoktatási nm. miniszteriumban gyakorlati tanférfiak magasabb állásokban alkalmazva egyáltalán nem lettek: de sőt azoknál is, kiknek más téren történt előléptetése e részben kivételt látszik tenni, egészen más tekintetek, mint a tanpálya érdemei voltak irányadók. Még meglepőbb újdonság volt az akadémiai tanárookra nézve az, hogy míg kineveztetésük ezelőtt ö Felsége által történt, a legújabb praxis szerint ez a kinevezés a miniszterium hatáskörébe vonatott. Semmi megjegyzést nem teszek e feltűnő ujitáshoz, csak azt, hogy tán sem az országnak, sem a m. miniszteriumnak nem vonna le semmit méltóságából, ha a jogtanárok egy-egy minisztertitkárral egyenrangúnak tekintnének; a ranggal járó fizetésről, mely ismét csak a tanárok tényleges inferioritásának szomorú bizonyítéka, ezuttal mitsem akarván említeni.

Semmi sem természetesebb, minthogy ilyen viszonyok közt ad normam: „olcsó husnak hig a leve,“ a jogi tanintézetek működésének eredményei is felette csekélyek. Lássuk immár, miért nem viseltetem nagy reményekkel a jövő iránt sem.

Tegyük fel, hogy a miniszter ur elhatározza magát, az Ung. Lloyd tanácsához képest, a sok felesleges akadémia helyébe két egyetemet, egyet Pozsonyban, a másikat Erdélyben, vagy másutt, a hol tetszik, állítani; gondoljuk még hozzá, hogy az alap biztosítása és a törvényhozás beleegyezése tekintetében minden anyagi és formai feltételnek is elég tétetett már: mégis a terv kivitele, ha avval valami jóra való akarnak létesíteni, a mivel becsülett állhatunk meg a külföld előtt, szerintem aligha kivihetetlen. Nem kérdezem én azt, hogy milyen lenne a teológiai facultás a különböző vallásfelekezetek méltányos aspirációi szemmel tartása mellett. Csak azt szeretném tudni, honnan vennék az orvosi

kar számára a tanerőket, honnan látnák el a bölcsészeti tanszékeket? Mert hiszen csak nem fogja tán egyetemnek nevezni valaki azon csonka alkotmányt, a melynek se bölcsészeti, se orvosi kara nincsen; ez már nagyon is arra a bizonyos jó csizmára emlékeztetne, melynek nem volt se szára, se talpa. Eszembe jut, valahányszor a felállítandó egyetemről hallok, a néhány évvel ezelőtt a sárospataki collegium — most már egyetem (sicut infra, apparebit) — nem tudom hány százados emlékünnepe alkalmával olvasott egyik beszédnek tartalma. Büszke öntudattal s nem csekély önmegelégedéssel tudatta akkor a bőbeszédű szónokok egyike a bámuló világgal, hogy a legújabb intézkedések folytán a sárospataki iskola immár az egyetemnek színvonalára van emelve. De hol vannak e nagy esemény vívmányai, annak aligha tudnék nyomába jönni, ha Diogenes lámpájával járnék is körül a magyar irodalom utcáin.

Nem kevésbbé kivihetetlennek tartom dr. Bozóky ur tervét, de sőt kivitelének megkísértését is felette károsnak, mindazok daczára, a miket ő statistikai érvelései kíséretében Németország viszonyairól felhordott. Elsőben is úgy vélekedem, hogy ha kulturai viszonyokban általán nem, az iskolai dolgokban bizonyosan legkevésbbé lehet hazánkat Németországgal hasonlatba tenni. Megmondták ezt már, s annak okait is, előttem többen és sokkal hivatottabb írók. Semmikép sem tudna továbbá arról meggyőzni engem valaki, hogy az a sok, egyenlőtlen számú évfolyamokkal szervezett jogakadémia már csupán fenállása miatt is nem ferde kinövés és körjele közállapotainknak, mialatt gazdasági, kereskedelmi s egyéb szaktanodáink olyan csekély számmal vannak. Ezeket a bajokat pedig csak növelni az által, ha a most említettem cikkíró ur indítványához képest a jogakadémiákat akár mind, akár csak a nagyobb részét jogi fakultássá alakítanók át. Mert eltekintve attól, hogy jogi sikeres tanulmányt bizonyos bölcséleti szakok nélkül nem is képzelhetek, — mely feladatnak talán a tervben levő lyceumok fognának megfelelni, — az indítványozott jogiskolák számára szükséges új, valamint egy néhány jelenleg működő, de immár magokat túlélő tanerők helyét pótló férfiak nincsenek elegendő számmal. olyanok t. i., kik valóban a szakképzettség olyan magaslatán állanak, minőt egy jogikar tanáraiban mulhatlanul meg kellene kívánni. Ez állításom mellett pedig egy igen közel fekvő tényre hivatkozom. Miért nincs már néhány év során át betöltve a pesti egyetemi jogi karnál többrendbeli tanszék, melynek üresen maradása miatt a hallgatók roppant száma mellett méltán panaszkodik maga dr. Bozóky ur is? Én azt hiszem azért, mert igen helyesen, eszélyesen és a tudomány érdekében cselekszik a jogi egyetemi kar, hogy ha csak a végső szükség nem kényszeríti rá, nem tölti be az üres katedrákat olyan tanárokkal, kiknek tudományos foglalkozásuk és hivatásukról a tisztí névtáron kívül egyéb semmi bizonyítéka nincs a világnak, vagy kik egy éleztapunk szavajárásán beszélve, holmi magyarul fordított, azaz: magyar szókból összetakolt német kísérletekkel debutiroznak az irodalomban.

Ha tehát egy egyetem számára nem találunk elég tanerőt, ugyan honnét kerülne ki az elegendő számmal a sok fakultás számára? Mert hát reményleni akarjuk, hogy a tanári állomások osztogatásában nem a pártfogás és magas összeköttetések fogják képezni a vicens disciplina alapelveit, már csak azért sem, hogy kiragadtassanak a fegyverek azoknak a vakmerőknek kezeiből, kik a multa nézve is ilyes insinuatiókat hangoztatni nem rettegtek. Az igaz ugyan, hogy az olyan tanerőket, kik egy-egy tantárgyat, úgy a hogy előadni képesek, és

arra készségesen vállalkoznának is, feles számmal lehetne találni. De egy tudományi kar tagjától úgy gondolom, valamivel többet is lehetne követelni, névszerint azt, hogy szaktudományának, mint mondani szoktuk, minden tekintetben méltó képviselője legyen. Mennyire lehessen pedig az ilyen feladatnak megoldását elvárni a jelen időben, melyben nálunk olyan tanférfiak (?) is találkoznak, kik komolyan hiszik, hogy egy-két évi studium mellett hasznavehető jogászokat lehet képezni, azt megítélni, megint csak az olvasóra bízom; de meg kell említenem, hogy ilyen tanférfiak csakugyan vannak; mert hogyan lehetnének kétévi tanfolyamu jogakademiáink, ha az illetők a most jeleztem véleményben nem volnának?

Tapasztalhatni is iskolai állapotaink gyönyörű áldásait és irodalmi eredményeit napról napra jobban. A Magyarországon működő jogtanárok tisztességes száma, az ügyvédek és egyéb jogvégzettek megszámlálhatlan nagy serege daczára sem birtunk még eddig egy jóra való szaktudományi folyóiratot teremteni, olyat, mely szükségünknek megfelelne, s megállhatná az összehasonlítást hasonnemű külföldi vállalatokkal²⁾. Jó alkalom kínálkoznék itt, nagy hátramaradásunk s e téren való legközelebbi teendőinkről elmondani nézetemet, ha ez az efféle alkalmi cikk keretében helyet találhatna. De sietek egy másik argumentummal erősíteni azon állításomat, melyszerint egyhamar nem lehet jó eredményt elérni az akademiák szervezése kérdésében.

A főm. közoktatási miniszter ur, mint tudom, az akademiái igazgatókkal már egy ízben tanácskozott volt az akademiákban teendő reformok vagy ideiglenes intézkedések iránt. Mi lett az igazgató urak tanácsának haszna és eredménye? Egy a tanórák felosztásán és az egyes tanárok által előadott tárgyak csoportosításán történt kis változáson kívül — semmi. Még csak a felesleges, és a tanítási időt hasztalanul vesztegető, valamint alaposabb kiképzetésnek útjában álló némely jelentéktelen tantárgynak kiküszöbölése sem hozott szóba. Alig hiszem, hogy ellenmondásra talállok, ha azt mondom, hogy az összevissza hányt előadványok sora, valamint egynehány épen nem szükséges tantárgy kötelezett volta, képezik a jogakademiák legkirívóbb bajait. Részletesen nem szükséges ezuttal előadni eziránti véleményemet. Ha már most az újjászervezés kérdése napirendre tétetnék, természetes, hogy ismét csak az akademiái igazgatók kérdeztenének meg első sorban. De mire mennénk ezzel, mikor az akademiái directorátus maga az üdvös reformok egyik legnagyobb akadály! Olyan intézvény, mely a tanszabadsággal meg nem fér, s melynek feladata már csak az lehet, a mi a jó rendőség: az t. i., hogy maga magát tegye fölöslegessé. Az akademiái igazgatóság csak arra való, hogy megszűnjék lenni. Hallott-e arról a világ valamit, hogy az akademiái igazgatóságok valamely korszerű talpraesett reformindítvánnyal léptek volna a nyilvánosság elé? vagy hogy a javítás eszméjét valami nagy melegen felkarolták volna?

Hogy a nagy közönségben nincs meg még eddig az

²⁾ A „Jogtud. Közöny” érdemes szerkesztője inkább dícséretnek mint ócsárlásnak vegye e megjegyzésünket, mert bizony elég szerencse, hogy lapja ilyen alakban s ilyen tudományos munkákör mellett fen tudott állani eddig is.

(E megjegyzésre vonatkozólag legyen szabad a „Jogtudományi Hétlapp”-nak 1867-ik évfolyamából (1-ő szám) e következő sorokat idéznem: „Iparkodtunk az újkor vívmányaival a tudomány színvonalára emelkedni; azonban e feladatnak nem felelhettünk meg tökéletesen, mert ép azok, kik az iskola szíkein kívül, a határt nem ismerő tudomány fejlesztésére hivatva voltak, megfoghatlan közönyösséggel viseltettek szent feladatuk ezen része (a jogirodalom) iránt: ismételve felszólaltunk és főkértük a hazánkban tanulókat, hogy a törvényalkotás jelen nehéz időszakában az eszmék tisztázása által járuljanak e nagy munkához. — de szavunk a pusztában elhangzott!” Szerk.)

iskolaügy rendbeszedésének szükséges és üdvös voltáról való meggyőződés, azt végtére legjobban láthatni mindazokból a mik szemünk láttára épen most történnek naponta.

A választási mozgalmak és izgalmak folytában rákás számra olvastam a programokat és megéljenezett beszédeket. De hiába kerestem olyat, mely a közoktatás reformjának sürgősségét *valami különös nyomaték*kal, vagy rokonszenves pártfogással emelte volna ki; olyat pedig, mely a jogi tanintézetekről különösen megemlékezett volna, épen nem tudtam találni. Az igazság kedviért meg kell ugyan vallani, hogy jövődöbeli törvényhozóink a népnevelési és oktatásügyi teendőinket nem egy ízben „lelkes szavakban” hozták fel. Csakhogy a dolognak mégis van egy nagy bökkenője. Mig t. i. a nagy politikai kérdéseket hosszában és széltiben boncolgatják, a százszor felhozott érveket ezredikszor megcáfolják, a népnevelés és közoktatás ügyén csak holmi olcsó frázisokban, mint valami alamizsnaával kegyeskednek könyörölni a nagy szónokok: az iskolák javításának mikénti eszközését részletezni az ügy iránt lelkesedést, meleg részvétet a népben kelteni, egyáltalán nem tartják szükségesnek. Kell-e ennél nagyobb bizonyíték arról, hogy nyakig uszunk a politikában, s a köznevelési érdekeknek csak másodlagos jelentőséget tulajdonítunk? Ugyanezért nem is szaporítok sok szót arról, hogy a választásoknál milyen nagyon-nagyon ritka eset az, melyben a jelöltnék *egyedül tudományos képzettsége*-re lesz a győzelem.

A jogi tanintézetek ügye politikai és társadalmi tekintetben is sokkal fontosabb valami, mint sok politikusunk csak sejtani is képes. — Nem a végből iratott a jelen cikk, hogy a jogtudomány befolyása a nemzetek életére tüzetesen kimutatassék, azért csak egy rövid megjegyzéssel akarom egy kissé megvilágosítani állításom értelmét. — Ha például 1860-ban igazán és komolyan, úgy a mint kellett, hozzáláttak volna a jogi iskolák rendezéséhez, s ha azóta a sok jogakademia behozatalával nem rontatott volna el minden józan rendezés alapja, ha a szoros, alapos tudományosságot minden kitelhető módon sürgetik vala, a vizsgákat, kivált az állami és ügyvédi vizsgát fontosságukhoz mérten szigorítják, közbajaink nagyrésze sokkal tűrhetőbb volna állami és társadalmi állapotaink egészen más képet mutatnának mai napon. A közlét fontos tényezője, az ügyvédség nem volna olyan elsatnyult, az igazságszolgáltatás — akár választott, akár kinevezett bírák mellett — nem oly béna, a közigazgatás nem oly középkori: szóval a haladási és kulturai eszének nemcsak csengő frázisokban, hanem megtestesült alakban élne a köztünk.

Minthogy e sorok írója az itt kifejtett nézeteknek hódol, nem fog senki csudálkozni, legalább rossz néven nem venni tőle, ha ő a napi eseményeket figyelemmel észlelve, oly tényben ütközött meg egy kissé, mely egyéb iránt általános helyesléssel találkozott.

Abban, hogy a közoktatási miniszter ur ő exclja a választóihoz tartott beszédében a tanügyre nézve tervezett intézkedései iránt nem nyilatkozott részletesen, abban mondom nem talállok ugyan semmi különöst, mert azt mondatlanul is elhiszi akárki, hogy ő az igazgatására s kormányzatára bizott szakot a lehetőségig kívánja és óhajtja előmozdítani. De hogy az igazságügyi miniszter ur az ügyvédség reformjáról beszélt, a nélkül, hogy ennek első feltételét, a jogi tanintézetek reformját megemlítette volna, azon, megvallom, sokáig tűnődtem.

Ha az itt felhozottak ellenébe azzal állana elé valaki, hogy miért lehet Zagrábban és Szebenben négy éves jogi tanfolyam rendes hármass államvizsgálattal, sőt miután épen most veszszük hírét, hogy az első helyen említett

városban teljes egyetem fog létesíttetni legközelebb, miért nem történhetné ez Magyarországon is? — Résezméről avval fognék felelni: hogy lehetségesnek lehetséges volna az, sőt bizonyosan meg is történék, ha politikai okok és érdekek úgy kívánnák; mert jól tudom, a politika milyen csudákat mivel. De éppen azért, mert ilyen politikai indokokat sehol sem látok, meg kell maradnom nézetem mellett, míg a jövő azokat meg nem cáfolja. Hogy Eger, Kecskemét, Debreczen, Eperjes stb. lemondjanak nagy országos lármára és zenebona nélkül jogakademiákra szerzett autonóm jogaikról, — azt majd akkor hiszem el, ha látom.

Hadd szolgáljanak a jelen eszmetöredékek a megvitattott tárgy alaposabb vizsgálatának és az azzal kapcsolatos reformkérdések részletesb felderítésének kiinduló pontjául. Nem gondolok vele, ha e cikkemet úgy megrostálják is, hogy csakis ocsu marad belőle. Azt se bánom, ha a mit elmondtam, mind a „lana caprina“ kapujára ütök.

Mindenesetre jó lesz a magyarországi tanárságnak mentül szerényebb vágyak- és óhajokkal várni a dolgok fejlődését. Hogy is mondja csak a koszos költő? — „Multamban nincs öröm, jövőmben nincs remény.“

Rr. A.

K ü l ö n f é l é k.

(Hirdetmény.) Az egyedül a kir. ítélő tábla felügyelete alatt álló, és fele részben róm. kath., másik fele részben ágostai hitvallású, és ilyenek nem létében helvét hitvallású pesti, kezdő, szegényebb sorsu ügyvédek részére alapított Jeszenák János-féle alapítványból több évi tartamra adandó segélyek újbóli kioszthatásának ideje elő állván, — a szegényebb sorsu pesti kezdő ügyvédek, kik ezen segélyben részesülni kívánnak, ezenfelül felhivatnak: hogy az ügyvédi oklevél felmutatásán kívül, hitvallásukat, életkorukat, szegénységüket és az ügyvédség valóságos gyakorlatát tanúsító bizonyítványokkal felszerelt kérvényeiket, jelen hirdetménynek közzétételétől számítandó 30 nap alatt a kir. ítélő tábla iktató hivatalába beadják.

Kelt Pesten, 1869. évi márczius 8-án tartott kir. ítélő tábla üléséből. *Melzer István*, kir. személynök.

* (A vámegegylettörténete) Festenberg-Packisch Herman-tól. Ezen korszerű munka néhány héttel ezelőtt Brockhausnál jelent meg. A vámegegylettörténetnek futólagos átnézetét adja, hol az általános politikai viszonyok ép oly teret foglalnak el, mint a különös vám- és kereskedelmi viszonyok. A szerzőnek nemzeti álláspontja van; az egyes fejezetek ily címűek: Bevezetés; Németország a múlt században; a német nagyság s birodalmi egység hanyatlásának okai a 18. században; az 1789. francia forradalom s hatása Németországra; a párisi béke s a bécsi kongresszus; az 1818. máj. 26-ik törvény; a német állapotok a párisi béke óta a vámegegylet keletkezéséig; a német vámegegylet keletkezésétől fogva 1848-ig; a vámegegylet 1848 óta a szerződések megújításáig 1853-ban; a német vámegegylet 1853 óta 1866-ig; az 1866-iki év s következményei; befejezés.

A munka tárgya érdekes s kétségtelenül korszerű is. Nem nyugszik kútfortanulmányokon ugyan, s szerző még a vámegegyleti konferenciák jegyzőkönyveit, melyek nyomtatva találhatók minden miniszteri irattárban, sem használta; s a legfontosabb munkáknak itt-ott csak kivonatát vagy másolatát nyújtja, de minthogy czélszerű compilációban nyújtja a legfontosabb tárgyakat s összevonja a különböző szerzők nyilatkozatait, munkája, mint tájékoztató kézikönyv sikerrel használható.

* (Az osztrák új törvényhozás) munkálatait s a reichsrath tanácskozmányait kommentáló észrevételekkel adja ki a bécsi Manz-féle könyvkereskedés. A gyűjtemény első kötete megjelent e czímen: *Verfassungsgesetze* (alkotmány-törvények). A legújabb osztráktörvények az alkotmányos elv következetes kivételében a német államok eddigi közjogát tetemesen fölülmulják, s igen kedvező visszahatást hivatvák gyakorolni a németországi államjogra is; azért Németország, sőt egyéb álla-

mok politikai s publicistai tudománya tartósan figyelemmel fogja kísérni azokat. Az alkotmány-törvények jelen gyűjteménye minden javaslatot, jelentést, módosítványt, s tárgyalást úgy a követek mint az urak házában, közzé tesz, s így tudományos és adminisztratív használatra kényelmesebb, mint a reichstag hivatalos tudósításai.

* (Az osztrák ügy Olaszországban.) Hivatalosan közzétett kimutatások szerint 1864-ben a néposkolák száma Olaszországban 31,804. volt, 1.178,743 tanítvánnyal, 1866-ban 31,117 volt a nép iskolák száma 1.217,870 növendékkel (fiúk és leányok.) De Olaszhon általán véve 7.750,000 kis gyermeket számlál, kik közül legalább három milliónak kellene iskolába járni. Az arány tehát igen kedvezőtlennek mondható, mert Olaszországban 18 lakosra egy tanítvány esik, míg Franeziaországban félannyira jut egy.

* (Dr. Wenzel Gusztáv) jeles tudósunk, mint értesülünk, kitűnő jogtörténelmi kézikönyvének második felét, melyet a jogtudománnyal foglalkozók eddig oly sajnosan nélkülözének, még e napokban fogja a könyvkereskedésbe adni.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közlő: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalomból.

Heft, zwanglose, juristischen Inhalts, insbesond. zur Erläuterung der Justizgesetze, welche für die der preuss. Monarchie im J. 1866 einverleibten Gebiete erlassen sind, durch Mittheilg. kurzer Aufsätze und von Entscheidg. der höh. Gerichte etc. Herausgegeben v. W. Möller u. J. Wolff. 1. Hft. Marburg, Ehrhardt.

Hilty, C., Theoretiker u. Idealisten der Demokratie. Entgegnung auf die v. Herrn Bundesrath Dr. Dubs verf. Schrift ü. die Fortentwicklg. der Schweizer. Demokratie. Bern.

Hübner, O., statistische Tafel aller Länder der Erde. 17. völlig umgeänd. u. verm. Aufl. Frankfurt a. M., Boselli.

Jahrbuch der preussischen Forst- u. Jagd-Gesetzgebung u. Verwaltung. Hrsg. v. B. Danckelmann. Red. v. F. W. Schneider. Berlin, Springer's Verl.

— für die amtliche Statistik d. bremischen Staats. Hrsg. von dem Bureau f. brem. Statistik. Zur Statistik d. Schiffs- u. Waarenverkehrs im J. 1867. Bremen, v. Halem.

Justiniani, Institutionum libri IV cum praefatione et ex recognitione P. E. Huschke. Leipzig. Teubner.

Kaiser, H., Entwurf e. Gesetzes f. den norddeutschen Bund zum Schutze der Orig.-Photographien gegen unbefugte Nachbildg. Nebst Erläuterung u. e. Denkschrift ü. die Schutzberechtigg. der Origin.-Photographien. Berlin, Schroeder.

Mascher, H. A., das Staatsbürger-, Niederlassungs- u. Aufenthaltsrecht, sowie die Armengesetzgebung Preussens. Potsdam, Döring.

Mittheilungen aus dem Gebiete der Statistik. Hrsg. von der k. k. statist. Central-Commission. 14. Jahrg. 2. Heft. Wien, Prandel.

Muechel, F. A. H., ü. die Litiscontestatio im canonischen Civilprocess. Inaugural-Dissertation. Greifswald. (Berlin, Calvary et Comp.)

Nasse, E., Armenpflege u. Selbsthülfe. Ein Vortrag, gehalten in der Jahresversammlg. d. Vereins f. innere Mission zu Bonn, am 13. Jan. 1868. Bonn, Marcus.

Pröbst, F. X., das neue Gewerbegesetz f. das Königr. Bayern. Ein Beitrag zur Kenntniss u. zum Vollzuge desselben für Beamte und Bürger, insbesondere für jeden Gewerbetreibenden. München, Merhoff.

Rasch, G., der neue Rechts-Anwalt f. Stadt u. Land. Neue, gänzlich u. zeitgemäss umgearb. Ausg. Berlin, Burmester et Stempel.

Ruef, M., Code Napoléon. Badisches Landrecht m. Anmerkgn. Freiburg i. Br. 1867, Wagner.

TARTALOM: Jogi tanintézeteink reformjáról. Rr. A.-tól — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy iv „A budapesti ügyvédi egylet IV. szakosztálya által kiküldött bizottmány-nak javaslata egy Magyarország és Erdélyre kiterjedő „ügyvédrendtartás“ tárgyában.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

A budapesti ügyvédi egyesület IV-dik szakosztálya által kiküldött bizottmányának

Javaslat

egy Magyarország és Erdélyre kiterjedő „ügyvédrendtartás“ tárgyában.

I.

Első fejezet.

Az ügyvédség elnyerésének és gyakorlatának feltételei.

1. §.

Ügyvéd csak az lehet, ki a) magyarországi honpolgár, b) önjogu, c) becsstelenítő bűnért büntetve nem volt, d) a jogtudományokból tudori oklevéllel bir, e) az ügyvédsegédi éveket kitöltötte, f) a megkivántató ügyvédi vizsgálatot sikerrel letette s mindkettő felől — e) és f) — kellő bizonyítványt nyert.

2. §.

Ügyvéd és ügyvédsegéd nem lehet, ki bármi állam vagy birói hivatalt visel, bármely vallásbeli papi személy, szerzetes, valóságos szolgálatban lévő katonai személy, az ki állami nyugdíjat vagy rendelkezési illetéket élvez, ki bármely oly foglalkozást üz, mely az ügyvédi állás tekintélyével össze nem fér.

3. §.

Az ügyvédség elnyeréséhez szükségelt gyakorlati évek valamely gyakorló ügyvéd mellett töltendő három évből és bármely bíróságnál hivatalos gyakorlatban töltendő két évből, összesen tehát öt évből állanak.

4. §.

Azon jogtudor, ki az ügyvédsegédek sorába felvétetni kíván, köteles haladéktalanul felvételért azon ügyvédi kamara választmányához folyamodni, melynek tagjai közé tartozik azon ügyvéd ki mellett foglalkodni kíván; folyamodásához melléklendő az illető ügyvéd felfogadási nyilatkozata is.

5. §.

Az ügyvédi választmány a benyújtott folyamodványhoz mellékelt eredeti okiratokból meggyőződván arról, hogy a jelen törvény első szakasz a) c) d) pontjainak tökéletesen elégtételt, és hogy a második szakaszban részletezett akadályok egyike sem forog fenn, folyamodót az ügyvédsegédek névjegyzékébe beiktatattja. Ezen egyszerre csak egy helyen történhető beiktatás érvényessége kihat Magyar- és Erdélyországra, miért is az a hivatalos hírlapok útján kihirdetendő.

6. §.

Az illető ügyvédi választmány a köréből elköltöző ügyvédsegédnek a kitöltött gyakorlati időről bizonyítványt ad, melyet az azon kamara választmányának, melynek kebelébe lép, felmutat s annak alapján ennek jegyzékébe magát beiktatattja.

7. §.

Az ügyvédsegéd, de csak helyettesi minőségében és főnökönek felelősége alatt, ennek minden ügyvédi teendőit elláthatja, s mennyiben a választmánytól helyettesítési igazolványt nyert.

8. §.

A bevezetett gyakorlati öt év után önjogosságának igazolása mellett az ügyvédsegéd ügyvédi vizsgálat letételéért folya-

modhatik az igazságügyi miniszteriumhoz azon ügyvédi kamara, útján, melynek kebelében gyakorlatát végezte.

9. §.

Az ügyvédi vizsgálat mindenkor valamely felebbviteli törvényszék székhelyén, ezen törvényszék s az ottani ügyvédi választmány kiküldött egyenszámú tagjai előtt történik, kiknek száma az elnökön kívül legalább hat.

E vizsgáló bizottmányok elnökeit az igazságügyi miniszter nevezi ki.

10. §.

A vizsgálat, melynek főképp gyakorlati irányúnak kell lennie, szóbeli és írásbeli, és kiterjed a hazai köz- és összes magánjogra, és pedig úgy anyagi mint alaki részeire. A sikerrel kiállott vizsgálatról a vizsgáló bizottmány összes tagjainak aláírásával ellátott bizonyítvány adatik.

11. §.

Ezen bizonyítvány alapján az illető az ügyvédi eskü letétele végett az igazságügyminiszteriumhoz folyamodik, mely a folyamodáshoz mellékelt eredeti okiratokat megvizsgálván, ha azokra nézve törvényes kifogása nincs, a folyamodót ügyvédi eskü letételére bocsátja.

12. §.

Ez eskü a m. kir. igazságügy-miniszterium, vagy ezáltal megbízott törvényszék előtt tétetik le, az iránt, hogy az illető a maga ügyvédi tisztét legjobb tudomása szerént, a törvények s törvényes szabályokkal egyezőleg, szorgalmasan s lelkiismeretesen fogja gyakorolni.

13. §.

A letett ügyvédi eskü után az ügyvéd az igazságügyi miniszteriumnál ügyvédi oklevelet nyer, melynek 14 nap alatti felmutatása mellett, az ügyvédek országos jegyzékébe és egyzersmind az illetékes ügyvédi kamara névjegyzékébe is beiktatik, s mint beiktott ügyvéd a hivatalos lapok útján kihirdetetik.

14. §.

Csak ily oklevéllel ellátott és az illetékes kamara névjegyzékébe bevezetett, valamint kihirdetett ügyvéd ügyműködhetik s képviselheti Magyarország és Erdély bármely hatósága előtt a feleket peres és perenkívüli, köz- és magánügyekben.

15. §.

Az ügyvédek száma sem országszerte, sem bizonyos egyes helyen meghatározva s az ügyvédek bizonyos székhelyhez állandóan kötve nincsenek. Lakhelyeinket szabadon változtathatják. Azonban úgy eredetileg választott lakhelyüket, mint később annak tetszésök szerinti — az addig illetékes ügyvédi választmány elbocsátó bizonyítványa mellett eszközölhető — változtatását, ez utóbbit legalább hat héttel előbb tartoznak az igazságügy-miniszteriumnak, valamint az addig és esetleg a jövőben illetékes ügyvédi választmánynak s törvényszék nek bejelenteni.

Második fejezet.

Az ügyvédek jogai és kötelességei.

16. §.

Bíróságok előtt lefolyó peres vagy perenkívüli ügyekben rendszerint a képviseleti jog csak az ügyvédet illeti, mennyiben illetheti az kivételes esetekben a felet magát, vagy más személyeket is, különös törvényrendeletek által határozatik meg; bíróságok előtti képviseletért azonban nem ügyvéd meghatalmazott, sem díjat nem követelhet, sem ilyet magának ki nem köthet, sőt a mennyiben neki ilyen fizettetett, az tőle rövid uton vissza is követelhető.

17. §.

Az ügyvéd köteles az egyszer felvállalt képviseletet letett esküje értelmében ellátni. Nem áll jogában ugyanegy időben a két ellenfélt képviselni, vagy oly ügyben, melyben az egyik felet képviselte, később a másiknak tanácsot adni, vagy ügyvédi szolgálatot teljesíteni.

18. §.

Az ügyvéd védencze titkait — melyek vele ügyvédi minőségben közöltettek — megőrizni tartozik s ezekre nézve tanuskodásra nem bocsátható.

19. §.

Az ügyvéd nem köteles minden megkereső fél képviseletét felvállalni, s azt okadatolás nélkül visszautasíthatja, tartozik azonban a fél kívánatára ezen visszautasítást bélyegmentes bizonyítványban tanúsítani. Oly fizetni képes fél részére azonban, kinek képviseletét több ügyvéd megtagadta, az ügyvédi választmány, ha a fél annál e végből jelenkezik és a kellő előleget leteszi, hivatalból nevez a 32. §. sorrende szerint képviselőt.

20. §.

Az ügyvéd köteles a képviseletet előre is megtagadni, 1-ör ha az valamely világosan törvényellenes ügyben keretik, 2-ör ha olyan akár polgári, akár büntetőügyben kerestetik meg, melynek érdemleges elintézésébe mint bíró vagy ügyész befolyt, 3-ör ha oly ügyben kerestetik meg, melyben, vagy a melylyel összefüggő más ügyben az ellenfelet képviselte, s ha általában az ügyelvállalása által egy előbbi megbízója iránt tartozó hűség és titoktartás kötelességét sértené. (L. 18. §.) 4-er ha azon felet, ki ellen üggyködni kellene, valamely más ügyben jelenleg is képviseli, 5-ör ha a reábizandó ügy neje, jegyese, első és másodfoku rokonai és sógorai (sógornői) ellen lenne folytatandó. A sógorságból eredő akadály azután is tart, ha a házasság — melyen a sógorság alapult — már megszűnt.

21. §.

Az ügyvéd tartozik az elvállalt megbízást még az ügy befejezése előtt is azonnal felmondani: 1-ör ha az ügy világos törvényellenességéről időközben meggyőződik 2-ör ha az ügy vezetésének folyama alatt a 20-dik §-beli 5-ik pont alatti gátló akadályok merülnek fel, 3-ör ha ő reá magára vagy a 20-ik §-ban 5. pont alatt elősorolt személyekre az üggyárgyat illetőleg oly jogok szállanak, melyek folytán ő vagy a nevezett személyek ügyfelének ellenfeleivé lesznek.

22. §.

Az ügyvéd leteheti még az ügy bevégezése előtt is a felvállalt megbízást: ha 1. betegség által gátoltatik az ügy befejezésében, 2. ha oly ügyféltől, ki szegénységi bizonyítvánnyal nincs ellátva, az ügy folytatására szükséges költségeket nem kapja, 3. ha az ügy szabályos vitelére megkivántató adatokkal vagy oklevelekkel, — bár azokat kívánja s kijelöli, — ideje korán el nem láttatik, 4. ha a fél vele illetlenül és tisztelenül bánik, 5. ha a 20. §-ban 5. pont alatt kijelölt rokonsági vagy sógorsági viszonytól távolabb áll be; ez utóbbi esetben köteles, ha a megbízásról le nem mond, megbízóját a viszony kifejlése után rögtön értesíteni.

23. §.

Az ügyvéd köteles a neki felajánlott megbízás el vagy elnemfogadása iránt késedelem nélkül nyilatkozni. Ha előre látható, hogy el nem fogadása a megbízóra káros következményekkel vagy épen jogainak veszélyeztetésével járna, tartozik az ügyvéd az ily káros következmény vagy veszély elhárítására szükséges lépést egyszer mindenkorra megtenni; ugyszint

akkor is, ha az ügy befejezése előtt a megbízást leteszi. (Ld. 21. s 22. §§.)

24. §.

Az ügyvéd az általa elvállalt ügynek rendes viteléért felelős s a saját vétke vagy mulasztása által roszhiszemüleg okozott károk megtérítésére kötelezhető.

25. §.

Az ügyvéd köteles a megbízó fél kívánatára, ennek az átvett iratokról térítvényt — a felvett előlegről pedig nyugtát adni.

26. §.

Az ügyvéd — ha az ellenkező világosan ki nem kötött, — a felvállalt ügy vezetésében saját felelősségére más ügyvéd vagy saját segéde által helyettesítheti magát, az utóbbi által a mennyiben helyettesítési igazolványt nyert a kamara, választmányától (L. 7. §.)

27. §.

Az ügyvéd tartozik minden tőle eredő s a hatóságnál leendő benyújtásra rendelt iratot, saját kezüleg ellenjegyezni.

28. §.

Az ügyvéd köteles a félnek ügyeire vonatkozó iratok másolatait annak kívánatára és költségére az ügy folyama alatt bármikor kiszolgáltatni; ugyszint köteles az ügy befejezése vagy a képviselet megszűnte után a félnek vonatkozó ügyiratokat és okmányait (tekintettel a 30. és 35. §§. rendelkezéseire) eredetben kiadni. Fogalmazványokat, az ügyvédhez intézett bármely leveleket, saját segédíratait, valamint az ügyvéd által a fél érdekében tett fizetések felőli igazolványokat nem köteles az ügyvéd a félnek eredetben kiszolgáltatni, tartozik azonban a fél kívánatára és annak költségére azok másolatait kiadni.

Ezen valamint egyáltalán az ügyiratok megőrzése iránti kötelesség, az illető ügy befejezésének, vagy a képviselet megszűntének időpontjától számítandó három évre terjed ki, s azontul, az eredeti okmányok további megőrzése iránti kötelezettség fennmaradása mellett megszűnik; megszűnik azonban a három év letelte előtt is, ha az ügyvéd a felet iratainak átvételére bíróilag megintette, s az a megintés vételétől számítandó három hónap alatt azok felett nem rendelkezett.

29. §.

Az ügyvéd nem köteles a félnek megbízását visszaadni, a fél azonban jogosítva van annak netáni visszahuzását azon kiűntetni.

30. §.

Az ügyvédnek visszatartási joga van félnek minden ügyirataira és eredeti okmányaira, melyek kezéhez ügyvédi minőségben jutottak, s melyek által harmadik személyek jogai nem érintetnek, mindaddig mig költségei és díjaira nézve ki nem elégítettik, vagy azok legalább is a 36. 37. 38 és 39. §§. értelmében meg nem állapítottak.

31. §.

Az ügyvéd jutalma iránt a féllel szabadon szerződhetik; ha nem szerződik azonban, a féltől nemcsak készkiadásainak megtérítését, de munka- és időmulasztása díjainak megfizetését, s mindezeknek aránylagos előlegek általi fedezetét is követelheti és mindazon esetekben, midőn ügyvédi képviseletnek törvény szerint okvetlen helye van, ingyen képviseletre nem szorítható.

32. §.

A teljesen igazolt szegények részére védők az ügyvédi kamarák választmányai által bizonyos sorozat szerint rendelőndők ki a szegényeknek indokolt kérelme folytán. Ezen védők bélyeg — és illetékmentességben részesülnek, egyéb költségeik megtérítését pedig az államtól nyerik. — Ha a fél a képviselet folytán fizetőképessé válik, mindenekelőtt az állam részére az előlegezett költségek, s annakutána az ügyvéd díjai hajtandók be.

33. §.

Az ügyvédi jutalom iránti külön szerződések hiányában a munka és időmulasztás díjazása a „függelékben“ foglalt „díj-szabás“ szerint történik; a díjszabásban hiányzó tételek tekintetében a munkabérszerződések iránt fennálló törvény rendelkezései irányadók.

34. §.

Mindazon esetekben, midőn egy fél jogainak második személyek elleni érvényesítése tekintetéből ezen utóbbiak képviselőjére ügyvéd rendeltetik ki, a kirendelt ügyvéd költségeit és díjait azon fél viseli, kinek fellépése folytán a kirendelés szükségére felmerült; ennek viszkerezeti joga az ellen, ki helyett ő ügyvédi költséget és díjat kénytelen fizetni — fenmarad. Szegénység esetében itt is alkalmazandó a 32. §.

35. §.

Az ügyvédnek jogában áll a fele ügyeiben felvett vagy behajtott pénzüsszegekből saját költségeit és díjait (a mennyiben azok előlegek által fedezve nem volnának) levonni, s ezen levonásokat felének készpénzüll beszámítani, úgy szinte joga van fele értékpapirjait saját követelése érejeig és kielégítéseig visszatartani, a mennyiben ezáltal harmadik személyek jogai sérelmet nem szenvednek.

36. §.

Ha az ügyvéd munkadíja és költsége felett közte és fele között vita támadna, annak megállapítása, valamint a 25. 26. 28—36. §-ban taglalt jogok és köteleességek feletti viták eldöntése, egyik vagy másik fél folyamodására elsőbíróságilag az ügyvéd illetékes ügyvédi választmánya által, esetleg másodbíróságilag a legfőbb törvényszék által eszközöltetik.

37. §.

E bíróságok előtt az ügyvédnek rendesen (az ügyrend értelmében) vezetett s az ügyvédi bizottmány által hitelesített könyvei, a ténykörülmények tekintetében félbizonyíték erejével bírnak, mely az ügyvédnek esküjére történt hivatkozással adott becsületszavával teljes próbává kiegészíthető.

38. §.

Ezen bíróságok a legrövidebb sommás uton ítélnék s ítéleteik megkeresvény útján rögtön végrehajthatók.

39. §.

Az eljárási költséggel melyik fél terhelendő, az eljáró bíróságok belátására bízatik.

40. §.

Az ügyvéd munkadíja és költsége felett a féllel kötött szerződések azonban, csak az utóbbinak rendes bírósága előtt érvényesíthetők, ha más bíróság világosan ki nem kötetett.

41. §.

Csőd esetében a ki nem fizetett ügyvédi költségek és díjak az első osztályba, közvetlenül a közadók után sorszandók.

*Harmadik Fejezet.***Ügyvédi kamarák és választmányok.**

42. §.

Az ügyvédi kamarák, melyek az ügyvédi kar erkölcsi tekintélyének megővésére, jogainak megvédésére és kötelességeinek ellenőrzésére hivatva, az igazságügyi miniszterium felügyelete alatt állanak és a törvényzékektől és más hatóságoktól teljesen függetlenek; az egyes ügyvédek fegyelmi tekintetben, az államhatóságnak fenytő ügyekbeni eljárási jogának fenntartása mellett, csakis ezen kamarák hatósága alá tartoznak; épségben maradván azonban a törvényszékek és hatóságoknak rendfenntartási joga a színük előtt vétő és a tartozó tiszteletet sértő ügyvéd ellen.

43. §.

Az ügyvédi kamarák tagja minden az illető kamarai kerületben lakó okleveles ügyvéd, (L. 13. §.) ki az ügyvédek kamarai névjegyzékébe beiktatott.

44. §.

A kamarák közegei a választmány és a közgyűlés, a választmányok pedig egy elnök, alelnök és legalább 12 tagból alakittatnak; a kamarák székhelyeinek és kerületeik térfogatának meghatározása az igazságügyminiszterium hatásköréhez tartozik.

45. §.

Az elnököt, alelnököt és választmány tagjait egy-egy kamara összes tagjai szabadon választják viszonylagos szótöbbséggel, úgy azonban, hogy azok, kik megválasztattak a befolyt szavazatoknak legalább egy harmadát megnyerjék. — Ha ily szótöbbség nem alakul, ugyszinte ha az első szavazásnál az illető kamara tagjainak legalább fele nem szavaz, új választás rendeltetik, melynél a viszonylagos szótöbbség feltétlenül határoz. A második választást megrendelő hirdetvényben az első választás megheiusult eredménye közzé teendő.

46. §.

Azok, kik a választásnál egyenlő szavazatot nyertek, szűkebb választás alá esnek.

47. §.

A megválasztott választmányi tagok mellé hasonló módon felényi számban póttagok választandók, kik csakis a rendes tagok akadályoztatása esetében hivathatnak be, és pedig ugyanannyi számban, a hányan a rendes tagok közül hiányzanak.

48. §.

Az elnök, alelnök, választmányi és póttagok 3 évre választatnak meg és a reájuk esett választást, teljesen igazolható mentési okok felmerülése esetét kivéve, okvetlenül elfogadni tartoznak. A választmányi tagoknak egy harmada évenként kilép, első- és másodévbén sorshuzás után, harmadévbén pedig a választás kora szerint. Tisztségi tartamunk lefolyása után újból választhatók, de a választást elfogadni nem kötelesek. — A választás eredménye úgy az igazságügyi miniszteriumnak, mint a legfőbb törvényszéknek bejelentendő.

49. §.

A kamara elnöke és alelnöke, mint ilyenek, egyuttal a választmányban is működnek, mely azonban az ügyészt és jegyzőket, valamint azok póttagjait saját kebeléből választja és pedig 3 évre, ezek a választást a 48. §. értelmében elfogadni tartoznak. — Az elnök, alelnök, ügyész, jegyzők és e két utóbbinak helyettesei valamint a választmány és póttagjainak fele csak a kamara székhelyén lakó ügyvédekéből választhatók.

50. §.

Az ügyvédi választmány tagjai ingyen viselik hivatalukat, de a kamara érdekében tett igazolt kiadásai, utazási költségeik stb. a kamara pénztárából megtérítettnek.

51. §.

A kamarának az ügyrend értelmében tartandó közgyűléseinek tárgyai a következők:

- a) a kamara és választmány ügyrendét megállapítani;
- b) az elnök, alelnök választmányi és helyettes, illetve póttagokat megválasztani;
- c) külön bizottmányokat és küldöttségeket választani, vagy nevezni, ha ennek szüksége fenforog, és — azokat utasítással ellátni;
- d) a költségelőirányzatot megállapítani, s annak fedezeti módozatait meghatározni;
- e) az évi számadásokat felülvizsgálni és jóváhagyni;
- f) törvényjavaslatokat megállapítani és ilyenek felett véleményezni, valamint a törvénykezés hiányainak orvoslására célzó javaslatokat készíteni.

52. §.

Érvényes határozathozatalhoz (a 45. §. esetét kivéve) legalább kétszer annyi tagnak jelenléte kívántatik, mint a mennyi tagból áll összesen a választmány. Ha e tagok száma össze nem jönne új közgyűlés hirdetendő, a tanácskozási tárgy világos megnevezése mellett, melyben a tagoknak kisebb száma is határozatképes leendő. A határozatok abszolút többséggel hozatnak, a szavazatok egyenlő megoszlása esetében az elnök szavazata dönt.

53. §.

A választmányok hatásköréhez tartozik:

- a) az ügyvédi kamarák közgyűléseinek határozatait végrehajtani;
- b) az ügyrend értelmében vezetett ügyvédi számlakönyveket hitelesíteni; (Ld. 37. §.)
- c) a kamara tagjainak és az ügyvédjelölteknek névjegyzékét vezetni s ily jelöltek részére főnökük által támogatott folyamodványaik következtében a helyettesítési igazolványokat kizsálgáltani, (Ld. 7. §.) az eltöltött gyakorlati évekről s erkölcsi magaviseletről hiteles bizonyítványt, valamint az elköltöztetnek elbocsátó igazolványt kiadni. (Ld. 6. §. és 8. §.)

- d) a kamara pénztárát és egyéb vagyonát kezelni ;
 e) külön küldöttségeket és bizottmányokat választani illetve nevezni, ha azok iránti szükség fenforog s ezeket utasítással ellátni ;
 f) a kamara összes tagjainak sorsszerinti kiküldöttjei által az ügyvédjelöltek vizsgálatába befolyni; (L. 9. és 10. §.)
 g) azon ügyvédek részére, kik más kamara kerületébe kívánják átteni lakhelyüket, elbocsátó bizonyítványt kiszolgáltatni. (Ld. 15. §.)
 h) a szegények ügyei védelmével a kamara tagjait sorrendben megbízni, s ezen ügyekben időnként és a szükséghez képest ingyen tanácskozásokat tartani; a gondnokságokra és csődperügyelőségekre a kamarai tagokat az ügyrend értelmében kijelölni ;
 i) az ügyvédek és ügyvédjelöltek felett első folyamodásulag fegyelmi hatóságot gyakorolni, a fegyelmi törvény értelmében;
 k) az ügyvédi költségek, jogok és kötelesek feletti vitákat első bíróságilag eldönteni. (Ld. 36. §.)

54. §.

A kamara elnökének az ügyrendben meghatározandó jogai mellett hatáskörében áll: a kamara tagjai között ügyleti okokból felmerülhetõ egyenetlenségek kiegyenlítését közvetítõleg s az érdeketteknek maga elé idézése mellett — békés uton megkísérlni; sõt e célra az egylet oly tagjait is meghívni, kiknek közrehatásától jó eredményt vár.

55. §.

Az elnöknek továbbá joga van oly vitás ügyekben is, melyek az ügyvédek — mint kamarája tagjai — s azok megbízói közt forognak fenn, s melyekre az elõbbiek ügyvezetése adott okot, közvetítõül fellépve, egyeztetést megkísérlni.

Negyedik fejezet.

Az ügyvédség megszűnése.

56. §.

Az ügyvédség véglegesen megszűnik:

- a) halál;
 b) lemondás;
 c) az ügyvédséggel összeférhetlen üzlet vagy foglalkozás kezdeményezése és folytatása, — közhivatal vállalása, — állami nyugdíj vagy rendelkezési illeték elvállalása; (Ld. 2. §.)
 d) a magyar polgárjog és az önállóság elvesztése; (Ld. §. 1.)
 e) kizárás által.

Az ügyvédség ideiglenesen megszűnik, míg valamely fenytitõ ítélet alapján egy ügyvéd ellen kiszabott szabadságbüntetés tart; ennek tartama pedig a büntetés valóságos megkezdésétõl (Strafantritt) számitandó.

57. §.

Azok, kik elõbb ügyvédek voltak és közhivatalt, állami nyugdíjat vagy rendelkezési illetéket vállaltak, ugy azok, kik az ügyvédségrõl lemondottak, vagy a magyar polgári jogot, vagy végre önállóságukat elvesztették, — ha a közhivatalról, állami nyugdíjról vagy rendelkezési illetékrõl lemondanak, ügyvédi lemondásukat visszavonják, polgári jogukat vagy önállóságukat visszanyerik, egyszerû jelentkezés útján ujra beléphetnek a gyakorló ügyvédek sorába.

58. §.

Azon ügyvédek, kik a jelen törvény kihirdetése elõtt már önállóan ügyvédkedtek; annak életbeléptetésekor csupán az elsõ fejezet elsõ szakaszában a), b), c) és f) pontok alatt kifejezett köteleket, és a második § ban elõsorolt akadályok fenn nem létét kötelesek igazolni.

II.

Függelék az ügyvédrendtartáshoz.

Az ügyvédi illetményekrõl.

I. Értékosztályok.

1. §.

a) Általában.

1. értékosztály az	50 ftig
2. „ „	50— 100 „
3. „ „	100— 500 „
4. „ „	500—1000 „
5. „ „	1000—5000 „
6. „ „	5000 fton felül

terjedõ értékû ügyeket foglalja magában.

2. §.

Kiszámítás.

1-ször. Ügyek, melyek a személy állását érdeklik, a személyi és vagyoni viszonyokhoz képest, — a 4—6-ik értékosztályba tartoznak.

2-szor. Becstelenítési, nem különben házasságon kívüli elhálásból származott ügyek, a szolgálatba vevõ és álló közt a szolgálati viszonyból eredõ kérdések a 3-ik osztályba tartoznak, — ha csak a perestárgy értékére vonatkozólag világosan ki nem tűnnék, hogy az 100 ftnyi értékre nem rug.

3-szor. Dologi jogok, ingatlanokhoz való dologbani jogok és azok elleni dologbani terhekre vonatkozó ügyek, melyeknek tárgya szám szerint meg nem becsülhetõ az 5-ik osztályba tartoznak, — ha csak azoknak mindkét félre nézve szemlátomást 100 ft., illetõleg 5000 ftnál nagyobb vagy kisebb értéke nem lenne.

3. §.

Azon perrendtartási szabály, mikép a perestárgy értékbecsüjére nézve a keresetindítás idõszaka, tekintet nélkül az idõközben bekövetkezett értékváltozásra, szolgáljon zsinórmértékül, az illeték kiszámításánál következõ kivételek alá esik:

1-ször. Ha a perestárgy értéke a per folyamában megváltozik, az ilyképen megváltozott érték határoz.

2-szor. Ha alperesi részrõl viszonzkereset indittatik, annak az alapkeresettel együttes tárgyalatása esetében, ha a viszonzkereset az alapkereset tárgyának értékét fölülhaladja, annak értéke határoz.

3-szor. Ha több összetett keresetnek, valamint a keresetnek és viszonzkeresetnek elkülönözött tárgyalása rendeltetik el, az illetõ elkülönözõtt tárgyalat kereset értéke határoz.

II. Illeték tételek.

4. §.

Az ügyvédnek járandó illetmények, az 1—6-ik értékosztályoknak megfelelőleg összeállított díjszabályzat szerint állapittatnak meg.

5. §.

A tiszteletdíj (díjszabály 1-sõ tétele) az informatio körüli munkálkodásért, különösen a bírósági s más elõ- és segédirtoknak átvizsgálásáért és azokból szükségelt kivonatok elkészítéséért, az ügynek nyilvántartásáért, és a felett való hivatásszerű gondoskodásért illeti az eljáró ügyvédet.

Ez a jogosított ügyvédnek a peres ügyben az összes bíróságok elõtt tett minden munkálkodásáért járandó összes e czimni illetményét képezi.

6. §.

A jogosított ügyvédnek személyében bekövetkezett változás esetében, mindegyiknek közülük az egész tiszteletdíjra van igénye.

7. §.

Ugyanazon egy személyeken, a főügybeli tiszteletdíjon kívül a mellékkeresetekért (Nebenstreitigkeiten) az ügyvéd különös díjt, főkép költségek felszámításáért, nem követelhet.

8. §.

Az igényt a tiszteletdíjra az meg nem szünteti, ha valamely jogügy tárgyalásra nem kerül.

Ha ily esetben a jogügy tárgyalás elõtt bíróságon kívül egyezség vagy kielégítés által intéztetett el, az ügyvéd közremûködése mellett, az egész, — különben a tiszteletdíj fele része számitandó.

9. §.

A felülvizsgálati bíróság határozata által elrendelt bizonyítási eljárásáért való pótléktiszteletdíjhozi igényt azt ki nem zárja, hogy hasonló igény az elsõbíróság által elrendelt bizonyítási eljárás folytán már fennáll.

10. §.

A perbeli határnapok (díjsz. 2. t.) az ügyvédi illetményeket illetõleg mint 1., 2. és 3. osztályu határnapok jönnek tekintetbe.

A peresügy elõadatása alkalmával bíróság elõtti megjelentések mint 1. osztályu, — pertárban határnapok mint 2. osztályu, — a féllel tartott értekezletek mint 3. osztályu határnapok jönnek tekintetbe.

11. §.

Egyébkint első osztálybeli határnapnak az tekintendő, melyen az ügy contradictorie, érdemlegesen tárgyalatik.

12. §.

Második osztálybeli határnapoknak tekintendők, melyekben az ügy érdemlegesen, — de nem contradictorie, — vagy melyeken mellékkérdésekre nézve tárgyalatik.

Mellékkérdéseknek tekintendők különösen:

1. a mellékes beavatkozás;
2. az autor (szerző) megnevezése;
3. a szavatossági bejelentés;
4. mellékkövetelések, mint gyümölcsök, kamat, kár, költségek iránti tárgyalás;
5. valamely ügyvédre bízott okiratok visszaszolgáltatása;
6. a biztosítás és zárlati kérvény iránti tárgyalások;
7. igazolási kérvények;
8. az eljárás ujlagos felvétele;
9. a pertőli elállás;
10. perthalasztó kifogások;
11. előleges bizonyítás;
12. veszélyeztetett bizonyítékok biztosítása;
13. a tanúk vallomása és szakértők véleményének bizonyító ereje iránti tárgyalások;
14. okiratok kiadatása;
15. végrehajtások, ideiglenes intézkedések és zárlatok miatti eljárás;
16. a végrehajtás folytán befolyt vételár felosztása iránti sorozati tárgyalások;
17. felhívási keresetek tárgyalásai.

13. §.

Határnapok, melyeken tanúk vagy műértők hallgattatnak ki, vagy melyeken eskü tételik le, tárgyalási határnapoknak tekintendők, és pedig, a mint a kihallgatás vagy eskü tárgyát a főügy, vagy mellékkérdés képezi, 1. vagy 2. osztályu határnapnak.

14. §.

Egyeztetési határnapok, ha az egyezés létrejöttét eredményezik, ahoz képest a mint az egyezés a főügyre vagy mellékkérdésre vonatkozik, első vagy másodosztályu határnapokul jönnek tekintetbe.

Az egyességet nem eredményező egyeztetési határnapok ellenben, 3-ik osztályu határnapoknak tekintendők.

15. §.

Minden többi határnap mint 3-ik osztályu jön tekintetbe. Ezen osztályba tartoznak egyszersmind a szorgalmazások is.

16. §.

Első osztályu iratok (dijsz. 3. t.) mind az alap-, mind az újított kereseteknél:

- 1) A keresetlevelek.
- 2) Ellenbeszéddek.
- 3) Válaszok, valamint viszonválaszok.
- 4) Végiratok, valamint ellenvégiratok.
- 5) Fellebbezések, felfolyamodványok, és semmiségi panaszok, valamint az azokra teendő észrevételek, a mennyiben ezen iratok a főügyre vonatkoznak.

17. §.

Második osztályu iratoknak (dijsz. 3 t. b. p.) tekintendők:

- 1) Azok, melyek a nélkül, hogy a 17. §. 1—5 pontjai alá esnének, a kereset érdemére vonatkoznak.
- 2) Azok, melyek mellékkérdésekre vonatkoznak.

18. §.

Harmadik osztályu perbeli iratoknak (dijsz. 3. t. cz. pontja) tekintendők:

1. Azok, melyeknek a tárgyalást előkészítő vagy arra iránytadó természetük nincsen, különösen oly iratok, melyekben határnap kitűzése vagy elhalasztása kéretik.
2. Iratok, melyek mellett okiratok, meghatalmazások mutattnak be.

3. Iratok, melyekben nyilatkozatok terjesztetnek elő;

4. Iratok, melyekkel peres iratok betekintése, vagy másolata, valamint eredetiek közlése kéretik;

5. Iratok, melyekkel a bíróság iratok kikerestetésének, illetőleg beküldetésének kieszközlése végett kerestetik meg;

6. Iratok, melyekkel hirdetvényi megidézés folytán igények jelentetnek be, az igény összegére való tekintettel.

7. Perbeli megbízások.

19. §.

Az irodai általány (Kanzleipauschale) (dijszab. 4. tétel) a peresügynek bíróságon kívüli kezelési ellátásáért jár, különösen a megbízásnak elfogadásáért és felmondásáért, a határozatok átvételéért, a kéziiratok vezetéseért.

20. §.

Az irodai általány azon időponttól fogva veszi kezdetét, midőn a fél képviselője valamely peres iratnak benyújtása vagy személyes fellépés által a bíróság előtt ez ügyben működni kezd; azon időszak alatt, meddig az ügy nyugszik, egyáltalában nem jár, valamint az elsőbírósági ügyvédnek azon időszakra nem jár, mely alatt az ügy más bíróság előtt van folyamatban, ha ott a ügyet más ügyvéd képviseli, a midőn azon időszakra az irodai általány az ügyet ott képviselő ügyvédnek jár.

Ha a perbeli bíróság megkeresése folytán más bíróság működik a per elintézésében, a felet azon bíróság előtt képviselő ügyvédnek is van igénye az irodai általányra.

Az irodai általány meghatározásánál a megkezdett hónap teljesnek vétetik.

III. Általános határozatok.

21. §.

a) A dijszabálynak ereje és értelme.

A dijszabálybeli illeték az ügyvédek és felek közti viszonyt illetőleg akkor határozó, ha attól eltérő írásbeli megállapodás nem jött létre.

22. §.

Oly illetményeket, melyeket a fél ügyvédjének a törvényes dijszabály szerint fizetni tartozik, a perköltségekben elmarasztalt ellenfél neki megtéríteni köteles.

Ezen szabály alul kivételnek van helye:

1) Azon illetékekre nézve, melyek a képviselőben nem szükségelt változtatásból erednek.

2) Azon illetékekre nézve, melyeket a fél értekezletekért és levelezésért fizetni tartozik.

3) Az egyes bíróság előtti ügyekben a székhelyen kívül lakó ügyvédnek fuvarköltsége és napidijaira nézve.

Oly ügyekben azonban, melyek a negyedik vagy magasabb értékosztályba tartoznak, kivételképp napidijak és utiköltség megtérítésének, de oly korlátozással lesz helye, hogy az előbbiek csak egy napra, és az utóbbiak a járásbíróság székhelyétől a legközelebbi kir. társasbíróság székhelyéig való távolságra számíthatatnak.

23. §.

b) Az illetékek felszámítása.

Az illetékek felszámítása az azok élvezetére jogosítottak dolga; a peres iratok alatt az illetékek felszámítása nem szükségeltetik.

Pótiratokért, az iratokhoz való pótélőterjesztésekért, melyek által azok kijavíttatnak vagy kiegészítettnek, csak másolási illetékek számíthatatnak.

24. §.

Az összes e függelékben tárgyalt díjak stb. az ügyvédnek akkor is járnak, ha az ügyben nem személyesen, hanem helyettese által járt el.

25. §.

Az illetékek beszédése az ügyvéd-rendtartásban előírt szabályok szerint történik. Az illetékre jogosított ügyvéd azonban kötelezve van saját felének a választmányi felszámítás előtt az illetékekről tételenként jegyzéket kézbesíteni, azonfelül pedig, a mennyiben megengedhetőleg az illetékek a törvényes dijszabályi mértéken felül számítottak fel, azt, micsoda indokból történt, felemlíteni.

D i j s z a b á l y z a t

É r t é k o s z t á l y

50 frt I-ső	100 frt II.	500 frt III.	1000 frt IV.	5000 frt V.	5000 frt. felül VI.
frt kr	frt kr	frt kr	frt kr	frt kr	frt kr

1. Tiszteletdíj (5—9. §§.)

a) Contradictorius eljárás, vagy az ügynek egyes-ség által történt elintézése esetében

aa) Az ügyért általában 2 — 4 — 8 — 12 — 16 — 5000 — minden 1000 frt után 2 frt.

bb) A főügyre vonatkozó és bizonyítási hatá-rozat által erendelt bizonyítási eljárásért azon felül az aa) alatti illetékek fele, vagyis

1 — 2 — 4 — 6 — 8 — 5000 — minden 1000 frt után 1 frt.

b) nem contradictorius eljárás, vagy az ügynek makacsságból történt elintézése esetében az aa) alatti illetékek fele, vagyis

1 — 2 — 4 — 6 — 8 — 5000 — minden 1000 frt után 1 frt.

2. Hatánapokért járó illetmény (10—15. §§.)

a) Első osztálybeli

2 — 4 — 6 — 8 — 10 — 5000 — minden 1000 frt ut. 1 frt 50 kr.

Ha a jogügy akár az első, akár a felsőbb bi-róságnál az első hatánapon ítélethozatalig, vagy bizonyítási határozatig elintéztetik, ezen hatánapért a kettős, illetőleg az 1½ határ-napi illeték jár.

b) Második osztálybeli

1 50 2 50 3 50 4 50 5 50 6 50

c) Harmadik osztálybeli

— 50 1 — 1 50 2 — 2 50 3 —

3. Perbeli iratokért járó illetmény (16—18. §§.)

a) Első osztálybeli

2 — 4 — 6 — 8 — 10 — 5000 — minden 1000 frt ut. 1 frt 50 kr.

b) Második osztálybeli

1 50 2 50 3 50 4 50 5 50 5000 — minden 1000 frt után 1 frt.

c) Harmadik osztálybeli

1 — 1 50 2 50 3 — 3 50 5000 — minden 1000 frt után 50 kr.

4. Irodai általány (19. és 20. §§.) minden hónapra .

— 25 — 35 — 45 — 55 — 65 — 75

5. Másolati díj ivenként 30 kr.

6. Levelezésekért

— 50 — 75 1 — 1 25 1 50 2 —

7. Fuvarköltség fejében ½ mértföldnyi távolságra 2 frt, azon fölül minden mértföld után 2 frt 50 kr, és vámok; vasuti alka-lommal való utazásnál 1-ső osztályú vitelbér számítható.

8. Napidíj naponként az 1-ső—3-ik értékosztályú ügyekben 8 frt, a 3—4-iekben 10 frt, a többiekben 15 frt.

9. Csődtömeg gondnokának és perügylő illetményei:

A mennyiben perügylő egyes hitelezők, vagy harmadik személyek ellen, mint fél, a tulajdonképeni peres eljárásban működik, a 2, 3, 5—8 alatti díjak egész összegére; az 1. és 4. tétel alatti díjak egész összegére pedig csak akkor van igénye, ha azok a csődtömegnek az ellenfél által megtérítendő és valóssággal meg is térítettnek, ellenkező esetben ezen díjaknak csak fele jár.

A mennyiben a csődtömeg gondnoka a tömeg kezelésében, értékesítésében és elosztásában fáradozik, az 5—8. tétel alatti illetményeken felül munkálkodásáért évenkénti általány állapítandó meg; ha ez érdemben a hitelezők és tömeg-gondnok közt egység nem jön létre, a bíróság részéről történik a megállapítás.

III.

J a v a s l a t

az ügyvédek és ügyvédjelöltek felett gyakorlandó „fegyelmi eljárás“ tárgyában.

Első fejezet.

Ügyvédek és ügyvédjelöltek feletti felügyelet,

1. §.

Az ügyvédi névjegyzékbe beiktatott ügyvédek és ügyvéd-jelöltek feletti felügyeletet közvetlenül az illető ügyvédi kamara választmánya gyakorolja. A főfelügyelet az igazságügyminisz-ter hatásköréhez tartozik.

2. §.

Azon ügyvéd és ügyvédjelölt ellen, ki hivatási kötelezett-ségeit, vagy magaviselete által a kar becsületét vagy tekintélyét sérti meg, fegyelmi eljárásnak van helye.

3. §.

Az ezen fegyelmi rendtartásban az ügyvédekre vonatkozó-lag megállapított intézkedések a kamara névjegyzékébe beigta-tott ügyvédjelöltek irányában is alkalmazandók.

Második fejezet.

Fegyelmi hatóság.

4. §.

A fegyelmi hatóság elsőbíróságilag az ügyvédi kamara választmánya, másodbíróságilag a legfőbb törvényszék által gyakoroltatik.

Fegyelmi ügyekben a kart mint becsülete védője, a kamara ügyésze képviseli.

5. §.

A választmányi pótagok azon sorban, melyben megvá-lasztva lettek és csak akkor lépnek a választmányi rendes tagok helyébe, a mennyiben ezek akadályozva vannak, vagy irányuk-ban a panaszlott visszavetési jogával él.

A kamara ügyészi helyettesek, csak az ügyész akadályo-zása esetében járnak el.

6. §.

A ki az ügyvédi kamara választmánya által helyesnek elismert ok nélkül megválasztását el nem fogadja, vagy tisztét tovább teljesíteni megtagadja vagy elmulasztja, a választmány által megállapítandó időtartamra választói, megválasztathatási és szavazatjoga megfosztásával sujtandó.

7. §.

Az ügyvédi választmány rendes és pótagjai, valamint az ügyészek, a mennyiben ellenük fegyelmi, vagy fenytőtörvényi vizsgálat, vagy eljárás indittatik, mindaddig míg ez tart, tisztsé-güket nem folytathatják.

Ha ellenük az ügyvédi választmány vagy fenytő hatóság által valamely büntetés szabatik ki, tiszteletbeli hivataloskodá-suk megszűnik.

8. §.

Az ügyvédi választmány a fegyelmi eljárást csak feljelen-tés vagy panasz folytán indíthatja meg, s azt addig folytatja, míg panaszló van, azaz, míg vagy az eredeti panaszló, vagy annak visszalépése folytán a kamara ügyésze, vagy a kamara bármely más tagja a fegyelmi eljárás folytatását és befejezését szorgalmazza, vagy a panaszlók elállása folytán a panaszlott az eljárás teljes befejezését kívánatosnak tartja.

A fegyelmi eljárás megindításának kérdésében a választ-

mány mindig a szavazattal nem bíró kamarai ügyész meghallgatása után határoz.

9. §.

A választmány által kiszabható büntetések:

- a) rendfenntartásiak, és
- b) tulajdonképeni fegyelmi büntetések.

I. A rendfenntartási büntetések, melyek az ügyvédtartás 13. 15., 27., 48., 52. és 54. §§-ban előrelátott esetekben, valamint jelen törvény 7. és 19. §§-ban taglalt esetekben alkalmazandók, 50 forintig terjedhet és az illetékes kamara pénztárának javára beszedendő pénzbírságokból állanak.

II. A tulajdonképeni fegyelmi büntetések négyfélék:

- a) írásbeli feddés;
- b) pénzbírságok 300 forintig, melyek azon község szegény-alapjának javára szedendők be, melyben a panaszlott lakik;
- c) az ügyködés felfüggesztése egy évet meg nem haladó időtartamra; ügyvédjelöltek ellenében ezen neme a büntetésnek a gyakorlati időnek egy évet meg nem haladó időtartamra kiterjedhet meghosszabbítása, vagy a helyettesítési jogosítványnak egy évet meg nem haladó időtartamra kiterjedhet felfüggesztése által helyettesítendő;
- d) a névjegyzékből kitorlása.

A c) és d) alatti büntetések hatálya kiterjed Magyarország és Erdély egész területére.

Az elősorolt büntetések közül melyik szabandó ki, a vétség minősége és nagysága, és az abból származott hátrányok szerint határozandó meg.

10. §.

Akár büntető ítélet, akár fegyelmi határozat alapján töröltetett ki valamely ügyvéd vagy ügyvédjelölt a kamara névjegyzékéből, ugyanezen vagy más kamara névjegyzékébe leendő felvételét — a kitorlás jogérvényessé váltától számítandó egy éven belül egyáltalán nem, — ezen határidőn túl pedig pusztán a Felségéhez intézendő kegyelmi folyamodvány útján eszközölheti.

11. §.

Ha az ügyvédi választmány azon nézetben van, hogy valamely ügyvédet vagy ügyvédjelöltet terhelő tudomásra jutott cselekvény a büntető törvények szerint fenyítendő, azt az illetékes fenyítő hatóságnak feljelenteni tartozik.

Mindaddig, míg a fenyítő hatóságnál a bünfenyítő eljárás folyamatban van, ugyanazon cselekvény miatt az illető ügyvéd vagy ügyvédjelölt ellen a fegyelmi eljárásnak helye nincs.

A fegyelmi eljárás egyébiránt a fenyítő eljárástól teljesen független, s egyik a másik által sem ki nem záratik, sem nem korlátoztatik. Az ügyvédi választmány a rendes bíróságok által elmarasztaltat ártatlannak, s az azok által felmentettet hibásnak ítélni.

12. §.

A választmány azon esetben, ha valamely ügyvéd vagy ügyvédjelölt ellen a fenyítő vizsgálat megindítatik, vagy a vizsgálati fogság elrendeltetik, mindenkor fel van jogosítva a vizsgálat tartama alatt elővigyázati intézkedéseket tenni, melyek az ügyvédkedés gyakorlata felfüggesztésére, illetőleg a helyettesítési jog elvonására is kiterjedhetnek. Erről a kamara ügyésze, valamint a panaszlott tüstént értesítendő.

Az ebbeli határozat ellen a legfőbb törvényszékhez 8 nap alatt intézhető panasznak felfüggesztő hatása nincs.

13. §.

A fenyítő hatóságok valamely ügyvéd vagy ügyvédjelölt ellen, a vizsgálatnak, vagy vizsgálati fogságnak történt elrendelését az illetékes ügyvédi választmánynak tudomására jutatni — és a vizsgálat befejezése után hozandó véghatározat másolatát kézbesíteni, valamint kívánatára a tényállás megismerése végett szükséges iratok betekintését és másolat vételét is neki megengedni tartoznak.

14. §.

Ha valamely ügyvéd vagy ügyvédjelölt a bünfenyítő hatóság által oly büntetésben marasztaltatik el, mely a törvény értelmében az ügyvédkedés, illetve az arra való jogosultság elvesztését vonja maga után, az ügyvédi választmány által, minden további eljárás nélkül a vétkes ügyvédnek vagy ügyvédjelöltnek a kamarai névjegyzékéből történendő kitorlítása eszközölendő, más esetekben a 18. §. szerint kell eljárni.

Harmadik fejezet.

Fegyelmi eljárás.

15. §.

A fegyelmi hatóság gyakorlására azon ügyvédi választmány illetékes, melynél a panaszlott feljelentéskor az ügyvédek

vagy ügyvédjelöltek névjegyzékébe be van igtatva. Ha két ügyvédi kamara választmányai közt az illetékesség iránt kétség támad, ezt elintézőleg a legfőbb törvényszék határoz.

16. §.

Előforduló, és mindenkor írásban szorgalmazandó fegyelmi eljárás esetében, az illető ügyvédi választmány az esetleg az egyszerű tényállás felderítése tekintetéből szükségesnek mutakozó elővizsgálat megtétele végett, mely mindig a kamara ügyészenek közbejöttével teljesítendő, vizsgáló biztost nevez ki, s minden biztos kinevezését szükségelő esetben ennek, mindezenre azonban a panaszló és panaszlott, valamint a kamara ügyészenek, kihallgatása után mindenekelőtt az illetékességi kérdésben, valamint a felett — van-e a fenforgó esetben egyáltalán helye a fegyelmi eljárásnak, végzésileg együttesen határoz. A hozott végzésről azok, kiknek ellene panasszal élni joguk van, értesítendő.

17. §.

Panaszszal élni jogosultak:

- a) a panaszló, a netán külön károsított vagy sértett fél;
- b) azon törvényszéknek tisztí ügyésze, melynek kerületében a vádlott lakik, ha a feljelentés a tisztí ügyész, vagy valamely közhatóság részéről történt;
- c) a panaszlott.

A panasz a hozott végzés kézbesítése után nyolcz nap alatt, — akár írásban, akár szóval, — az illető ügyvédi választmánynál bejelentendő, és ezáltal a legfőbb törvényszékhez felterjesztendő.

Ha a legfőbb törvényszék, az ügyvédi választmány illetőségének megállapítása mellett kimondja, hogy fegyelmi eljárásra alapos ok fenforog, az ügyvédi választmány az eljárást többé meg nem tagadhatja.

18. §.

Rendfenntartási büntetések minden előzetes tárgyalás nélkül, fegyelmi büntetések azonban csak megelőző szóbeli tárgyalás alapján, s annak befejezése után szabhatók ki.

19. §.

Ha a szóbeli tárgyalás előkészítéseül további elővizsgálat szükséges, azt a vizsgáló biztos a kamarai ügyésszel egyetértőleg eszközli.

A vizsgáló biztos e célból a panaszlottat szóval vagy írásbelileg kihallgathatja, szemlét teljesíthet és mint szakértőket vagy tanukat mindazokat kihallgathatja, kik a kamara ügyvédek vagy ügyvédjelöltek névjegyzékébe beigtatva vannak.

Más személyeket, csak beleegyezésük mellett hallgathat ki. Fel van azonban jogosítva, különösen ha a panaszlott, illetőleg a kihallgatandó tanuk vagy szakértők nem a vizsgálatot teljesítő ügyvéd lakhelyén laknak, a szükségrendő vizsgálati eljárási teendők eszközésére az illető bíróságot megkeresni, és az a megkeresésnek megfelelni tartozik.

Tanuk és szakértőknek hit alatti kihallgatása, csak az illetékes bíróságok által, melyek a vizsgálatnál megbízott ügyvéd megkeresésére ebben eljárni tartoznak, eszközölthetnek.

20. §.

A vizsgálati biztos által felvett jegyzőkönyvek, az ügyvédi választmány előtti eljárásban közoklevelek erejével bírnak.

21. §.

Az elővizsgálat befejezése után az iratok a választmánynak bemutatandók s ez az iratoknak betekinthetését a feleknek tudtul adja. Ha a felek az ebbeli értesítő végzés kézbesítésétől számítandó 3 nap alatt pótlagos bizonyítékokat fel nem ajánlanak s pótvizsgálatot nem kérnek, vagy e kérelemnek hely nem adatik, a választmány a szóbeli tárgyalás határnapját kitűzi, s erre a feleket és a kamara ügyészét megidézi. Ha a pótvizsgálat kérietik és e kérelemnek hely adatik, a tárgyalási határnap csakis az újabb vizsgálat teljesítése és a feleknek az iratok betekintethetése iránti értesítés folytán tűzethetik ki. Tárgyalás előtt csakis egyszer van helye a pótvizsgálat iránti kérelemnek.

22. §.

A szóbeli tárgyalás nem nyilvános ülésben tartatik meg, de a panaszlott által kijelölendő 3 bizalmi férfi és a kamara ügyvédei s ügyvédjelöltei jelen lehetnek.

23. §.

- Ki a) a fegyelmi vétség által maga károsult,
- b) a károsulttal vagy sértettel, vagy a panaszlottal egyenes ágon bármely fokban (a fogadott és gyámgyermek is ide

értetvén), oldalágon pedig a harmadik fokig bezárólag rokon-
ságban vagy sógorságban van,

c) a károsult, sértett, vagy panaszlott képviselőjévé lett
rendelve, vagy azt törvény szerint képviselni hivatva van, —
fegyelmi hatóság gyakorlatában részt nem vehet.

24. §.

A fegyelmi bíróság következőleg alakittatik: A választ-
mányi tagok összegéből 12 tagnak neve sorsolás útján huzatik
ki, a panaszlott és panaszlónak joga van a sorshuzás alkalmával
3—3 tagot minden indokolás nélkül visszavetni, a megmaradt
6 tag képezendi a bíróságot az elnök és szavazatra nem jogosí-
tott jegyzőkönyvvezető hozzájárulása mellett; a 6 tag és elnök
együttes jelenléte szükséges érvényes határozathozatalhoz. Ha
akár panaszlott, akár panaszló részben vagy egészben nem élnek
visszavétési jogukkal, a sorshuzás csak addig folytatattatik, míg
a 6 bírói tag száma kiegészítettett.

25. §.

A bíróság alakitva lévén, az elnök az ügyet előterjeszti.
Azután a panaszlott kihallgattatik, a szükséges okiratok felol-
vastatnak, és a kamara ügyésze meghallgattatik. A panasz-
lottat illeti védelme előterjeszthetése végett az utolsó szó.

26. §.

A panaszlott tárgyaláskor, akár van jelen azon, akár
nincs, védő segítségével élhet. A választmány azonban panasz-
lottnak személyes megjelenését is követelheti, ez esetben a
személyesen meg nem jelenő helyett képviselő el nem fogadta-
tik, s a tárgyalás a panaszlott távollétében is megtartatik.

27. §.

A tárgyalásról jegyzőkönyv vezetendő, mely a választ-
mány résztvevő összes tagjainak, a kamara ügyészének, a pa-
naszlónak és netán kis lőn sértett vagy károsult félnek, a pa-
naszlottnak és netaláni védőjének nevét; továbbá a tárgya-
lásnak lényeges mozzanatait magában foglalja. A jegyzőkönyv,
az elnök és jegyző által aláírandó.

28. §.

A választmány a vizsgálat eredményei felett felvett jegyző-
könyv, s a tárgyalási napon tartott szóbeli előadások nyomán
hoz határozatot, melynek hozatalára nézve határozott bizonyí-
tási szabályokhoz kötve nincsen, hanem az elmarasztalás mel-
lett, vagy ellene harczoló minden bizonyítékok lelkiismeretes
mérlegelése folytán nyert meggyőződése szerint hozza meg ha-
tározatát.

29. §.

A hozott határozat által a panaszlott a neki terhül felrótt
kötelességsértés alól felmentendő, vagy abban bűnösnek kimon-
dandó. Együttal a fegyelmi határozat a bűnösnek elmarasztalt pa-
naszlottnak sújtó büntetés — úgy a fegyelmi eljárás költségei meg-
térítése iránt is rendelkezik. A határozat azonnal kihirdetendő,
és legfeljebb 8 nap alatt az indokokkal együtt a felelősségre vont
panaszlottnak, a kamara ügyészének és a 17. §. b) pontja által
felemlített esetben az illető törvényszék tiszti ügyészének, vala-
mint mindenestre a panaszlónak s a netán külön sértett vagy
károsult félnek is okvetlenül kézbesítendő.

30. §.

Kötelességsértésből, az ügyvéd ellen igényelt kártérítés
fegyelmi eljárási uton nem érvényesíthető.

31. §.

Az ezen törvény szerint a panaszlottnak eszközözlendő kéz-
besítések akkor is jogérvényesek és a határidők folyamatát ered-
ményezik, ha távollétében és megbízottja nem létében, a
mennyiben még a kamara kerületében tartózkodik, lakása vagy
irodája ajtajára, — a mennyiben a kamara kerületében már
lakhelye nincs, a választmány hivatalos laka ajtajára szegeztesetik.

Hirdetményi idézésnek, vagy az határozat hirdalok ut-
jani közzétételének helye nincs.

Negyedik fejezet.

Határozatok elleni jogorvoslatok.

32. §.

Fegyelmi eljárásban hozott érdemleges határozatok elle-
nében a legfőbb törvényszékhez intézendő felfolyamodással
élhetnek:

- a) a panaszló, a netán külön sértett vagy károsult fél;
- b) a törvényszéki tiszti ügyész a 17. §-ban jelzett esetekben;
- c) a kamara ügyésze, és
- d) a panaszlott.

Rendfentartási büntetések ellenében jogorvoslatnak nin-
csen helye.

33. §.

A felfolyamodás a határozat kézbesítése után 8 nap alatt
az ügyvédi választmánynál, mely azt hozta, bejelentendő. —
Ugyanazon határidőn belül a felfolyamodó felfolyamodása in-
dokait is előterjesztheti. Ezen indokok beérkezése — vagy az
azok előterjesztésére szolgáló határidő eltelte után, az iratok a
határozattal és annak indokaival, valamint a választmánynak
általa netalán szükségesnek találandó észrevételeivel együtt a
legfőbb törvényszékhez terjesztendő fel.

34. §.

Ha a legfőbb törvényszék azt találja, hogy a tárgyalás
körül közbejött lényeges hibák annak elsőbíróóságilag történendő
ismétlését igénylik, a határozat feloldozása mellett az ügyet az
eljáró ügyvédi választmányhoz utasítja vissza. Ha ezen említett
eset nem forog fenn, a nyilvános szóbeli tárgyalásra a határnap
kitűzendő és arra a felek s a kamarai ügyész megidézendők.

A legfőbb törvényszék előtti tárgyalásnál is élhet a pa-
naszlott védő segítségével és avval magát képviseltetheti is. A
legfőbb bíróság a felek és a kamara ügyészének meghallgatása
után határoz. Ha a panaszlott törvényesen történt megidézte-
tése daczára, a kitűzött tárgyalásra sem személyesen, sem kép-
viselő védő által meg nem jelennek, a tárgyalás távollétében is
megtartatik.

35. §.

A tárgyalásról a 27. §. értelmében jegyzőkönyv vezetendő
és a 28. §. értelmében hozott s azonnal kihirdetendő határozat
az összes érdekeltteknek a 29. §. utasításaihoz képest kéz-
besítendő.

36. §.

Az ügyvédi választmánynak a panaszlott meg nem jele-
nése folytán hozott határozata ellen, a panaszlott azon okból,
hogy az idézés előtte önhibája nélkül ismeretlen maradt, vagy
a megjelenésben elháríthatlan akadály által gátolva volt, az
akadály megszűntétől számítandó 15 nap alatt igazolási ké-
relemmel élhet, mely szóbelileg tárgyalandó, és a még végre
nem hajtott határozat jogerejét felfüggeszti.

Ha az igazolási kérelem alaposnak találtatik, a hozott ha-
tározat feloldatik, és új tárgyalási határnap tűzetik ki.

Igazolásnak a másodbíróóság előtt helye nincsen.

37. §.

Új bizonyítékok alapján az elmarasztalt ügyvéd vagy
ügyvéd előtt a végrehajtás megtörténte után is, perét bármikor
megújíthatja.

38. §.

Az ezen törvény által meghatározott határidők meg nem
hosszabbíthatnak. Elkészt beadványok hivatalból vissza-
utasítandók.

Ötödik Fejezet.

Határozatok végrehajtása.

39. §.

Az ügyvéd vagy ügyvédjelölt ellen jogerejüvé vált fegyelmi
határozat egy az ügyvédi kamara választmánya által vezetendő
jegyzékbeiktatandó. Az ügyvédi választmány köteles a határozat
végrehajtása vagy az ideiglenes intézkedések (12. §.) iránt saját
maga rendelkezni, s azt, illetve azokat, a 40. §. esetét kivéve, saját
maga teljesíteni.

40. §.

Ha valamely pénzbeli büntetés végrehajtásilag behajtandó,
az ügyvédi választmány e célból, a jogerejű határozat bekül-
dése mellett, az elmarasztalt személyes bíróságát keresi meg.

41. §.

Ha valamely fegyelmi határozat az ügyvédkedési gya-
korlat felfüggesztését, vagy az ügyvédi névjegyzékből való
kitöröltetést rendeli el, ez az illető törvényszéknek, a legfőbb
törvényszéknek, valamint az igazságügyi miniszteriumnak, s
az összes ügyvédi kamaráknak bejelentendő, és a végrehajtási
tény közzététele a hivatalos közlőny útján eszközözlendő.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:
Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Pénzügyi törvényszékek.

V.

Az 1867-ki országgyűlési határozat (fenebb II. sz.) a közvetett adók-, illetékek- és államegyedáruságokat a tényleg fenálló gyakorlati szabályok szerint csak 1867. év végeig rendelte fentartatni; azt híven, hogy ezen határidő alatt ezek iránt intézkedni sikerülend. Azonban az országgyűlés a szorgosabb teendők által akadályozva kényszerült ezen határidőt az 1867. XVIII. t. cz. szerint 1868. január 1-től kezdve ápril 30-ig; az 1868. IV. t. cz. szerint ugyanazon évi június 30-ig, végre az u. a. évi X. t. cz. szerint szeptember hó 30-ig meghosszabbítani. — E meghosszabbítás június 30-ig terjedő szakában indultak meg az adórendszerre vonatkozó törvényhozási intézkedések, és pedig az első volt a *sójövedék* iránt 1868. XI., mely szentesítést nyert 1868. június 28-kán, kihirdettetett az országgyűlés mindkét házában 1868. június hó 30-kán, és életbeléptetett július 1-jén. — Ezt követték: az 1868-ki XIV. a *dohány jövedék* iránt; a XV. a *lottó jövedék* iránt; a XVI. a *szeszdóról*; XVII. a *bor és huszfogyasztási adó* iránt; a XVIII. az *arany és ezüst áruk finomsági tartalma, ellenőrzése és fémjelzése* iránt; a XIX. a *seradóról*; a XX. a *czukoradóról*; a XXI. a *közdók kivétele befizetése, biztosítása, behajtása és pénzügyi törvényszékek fölállítására* iránt; a XXII. a *házdóról*; a XXIII. a *bélyeg s illetékek, valamint a dijak tárgyában*; XXIV. a *személyes kereseti adóról*; a XXV. a *füldadóról*; a XXVI-dik végre a *jövedelem adóról*.

Az adórendszernek eme bár még nem gyökeres, de az előbbihez képest mégis igen sokban lényeges szabályozására vonatkozó törvényhozási intézkedések között célunkra legfontosabb a XXI-dik törvényczikk, szükség tehát, hogy ennél egy kissé időzzünk.

Az 1867-ki országgyűlési határozat alapján kibocsátott (fenebb II—IV. alatt ismertetett) miniszteri rendeletet által szervezett jövedéki törvényszékek maga a törvényhozás által karoltatván fel „*pénzügyi törvényszékek*” elnevezéssel (1868. XXI. 97. §.) új ideiglenes szervezetet, és szabályozást nyertek; mely szerint azok száma, székhelye, személyzete, illetősége és eljárása a jelen idő szerint következő.

A.) A magyar királyi pénzügyi törvényszékek száma, székhelye s személyzete.

Az első folyamodási pénzügyi törvényszékek száma tizenhatban állapittatik meg; és székhelyeik ugyanott vannak, hol a pénzügyi igazgatóságoké. 1868. XXI. 98. §.)

¹⁾ Ez által lényeges változás történt a jövedéki törvényszékek számán, mely az 1867. márcz. 26-ki miniszteri rendelet szerint a pénzügyi felügyelőségek száma szerint Magyarországon 26 Erdélyben 6 volt; e törvény szerint, miután a pénzügyi felügyelőségek helyébe azok összevonása folytán 1868. aug. 1-vel szervezet, a törvényben érintett számu pénz-

A pénzügyi feltörvényszék mint egyedüli, egy-szersmind legfőbb bíróság Budapesten tartja székhelyét. (U. o. 104. §.)

Az első folyamodási pénzügyi törvényszékek az elnökkel együtt három bírói tagból és egy jegyzőből állnak a szükséges kezelési személyzettel. (U. o. 99. §.)

A pénzügyi feltörvényszék az elnökkel együtt öt bírói tagból áll, a szükséges jegyzői és kezelési személyzettel. (U. o. 104. §.)

Az első folyamodási pénzügyi törvényszék elnöke a pénzügyi igazgató, vagy helyettese; s a pénzügyminiszter által neveztetik ki.

Ülnökeit az igazságügyminiszter nevezi; valamint szükség esetére a póttagokat is. — Jegyzőt és kezelési személyzetet a pénzügyminiszter alkalmaz. (u. o. 99. §.)

A pénzügyi feltörvényszék elnökét és bírói tagjait Ő Felsége nevezi. Pótbírákat, jegyzőket és a szükséges kezelési személyzetet az igazságügyminiszter nevezi. (U. o. 104. §.)

B.) A pénzügyi törvényszékek bírói hatásköre.

A pénzügyi törvényszékek bírói hatáskörét szintén az 1868. XXI. t. cz. szabályozza. E szerint:

Az első folyamodási pénzügyi törvényszékek bírói hatásköre azon pénzügyi kerületre, illetőleg azon kerületben felfedezett áthágásra terjed, melyben székhelye van. (U. o. 100. §.)

A pénzügyi feltörvényszék bírói hatásköre a magyar és erdélyországi összes pénzügyi törvényszékekre kiterjed. (U. o. 104. §.) — Hozzájárult azóta Horvátország is.

VI.

C.) A pénzügyi törvényszékek bírói illetősége.

A pénzügyi törvényszékek bírói illetősége az idézett törvény alapján következő:

I. Az első folyamodási pénzügyi törvényszékek illetősége majd első folyamodási, — és ez rendszerint; — majd főlebbviteli.

a) Első folyamodási minden ügyben, melynek tárgyát az egyenes adókra, jövedékekre, fogyasztási adókra, végre az illetékekre vonatkozó törvények megsértése képezi, a mennyiben a megsértés az illető törvény értelmében (értve t. i. az egyes adótörvényeket, szabályokat) birságolást vonna maga után. (1868. XXI. 100. §.)

ügyi igazgatóságok léptek. Ezekhez járul Horvátország is egy pénzügyi igazgatósággal. — A pénzügyi törvényszékeket rendező idézett törvény életbeléptetése előtt a pénzügyi felügyelőségeknek igazgatóságokká lett átalakítása és szervezése miatt a jövedéki törvényszékek is nagy részben feloszlattak, részint működésüket megszakították elannyira, hogy mintegy 1868. június óta egész decemberig a jövedéki illetőleg pénzügyi törvényszékek létezését alig tanúsították; az újabb szervezet folytán azonban csakély kivétellel már működésben vannak. A jelenlegi pénzügyi igazgatóságok, illetőleg első folyamodási pénzügyi törvényszékek: a pesti, pozsonyi, sopronyi, szathmári, szegedi, temesvári, kassai, győri, pécsi, délre-czeni, uradi, budai, be-sterce-bányai, beregszászi; és Erdélyben a kolozsvári, és Horvátországra nézve a zágrábi.

E pontnál azonban ne feledjük, hogy az idézett törvény 91. §-a azt mondja, hogy kisebb áthágások, — a mennyiben megrövidítési szándék fenn nem forog — 1—50 frttal büntetnek; ez is bírság, mert a bírság alatt pénzbüntetést értünk; valamint az idézett törvény 90. §-a is azt mondja, hogy az adótörvények és szabályok áthágásai bírsággal büntetnek; mindazáltal maga a törvény megkülönbözteti a kétféle áthágásokra nézve a bírói illetőséget; és pedig a kisebb áthágásokra nézve illetékességgel ruházza első vonalban az adó kivető hatóságokat és közegeket; folyamodásilag vagyis másodvonalban, mint mindjárt látni fogjuk: a pénzügyi bíróságokat, tehát az első folyamodási törvényszékeket, mivel feltörvényszék csak egy van.

Az első folyamodási pénzügyi törvényszékeknek tehát tulajdonképeni első folyamodási bírói illetősége azon esetekre terjed, melyek a kincstárnak az adótörvények és szabályok körül szándékos megrövidítését, károsítását czélozzák, eltitkolások, kijátszások, valótlan bemondások által; melyeknek bírsága, a mennyiben az egyes törvények más bírságot nem szabnának: — 1—4 annyi mint a megrövidítésnek és károsításnak kitett összeg; ha pedig ez nem tudatik: a bírság 1—500 frt. — 90. §.

Mindazáltal megtörténhetik, a mint valóban meg is történik, hogy ugy az első folyamodási törvényszékek, valamint a feltörvényszék is a fenforgó esetben nem látván a kincstár szándékos megrövidítésének, károsításának esetét, az ügyet a kisebb áthágások szempontjából tekinti és ítéli meg. Ide mutat a törvény 102. §-a, melyről alább tüzetesen fogunk szólni; s mely köteles-éggül teszi az első folyamodási törvényszéknek minden egyes esetben először is a felett határozni: van-e a fenforgó ügyben az államkincstár megrövidítését czélzó szándék? ugyan ez az első és fő feladata a feltörvényszéknek is, — ha különben az ügyet rendben találván, az érdembe bocsátkozik.

b) Mint főlebbviteli, (inkább folyamodási) törvényszékek pedig ítélnek az első folyamodási pénzügyi törvényszékek az adó és illeték hátralékokról a pénzügyi hatóságok vagy hivatalok által hivatalos alakban kiadott számlák vagy kimutatás alapján *elrendelt végrehajtás* elleni folyamodási ügyekben 84. 100. §§.

Itt azonban figyelmeznünk kell a törvény e kitételeire: „adó és illeték hátralékokról“ és „elrendelt végrehajtás“ mivel az adók kivetése körül származott panaszok az egyes adó törvények szerint nem ide tartoznak, (l. 1868. XXI. 7. §. — de e §-ban említett eset is a pénzügyi törvényszék elébe kerülhet a pénzügyi igazgatóság végzésének végrehajtása elleni folyamodás esetében; — továbbá a XXII. 35. és köv. XXVI. 25. és köv. §§.) Ez áll az illetékek körül is azon különbséggel, hogy ez utóbbiak kivetése körül a pénzügyi hatóságok által netán elkövetett terhelések a kivetett illeték miatt elrendelt végrehajtás esetében a pénzügyi törvényszék elébe vihetők, mint fenebb mondottuk, folyamodás útján; de a 84. §. értelmében — egyedül a 33. §. esetét véve ki — bírtokoson kívül.

Végül az első folyamodási pénzügyi törvényszékek mint felebbviteliek ítélnek az adót kivető hatóságok és közegek által az adótörvények és szabályok kisebb áthágásaira bírságot mondott végzések elleni felebbezési vagyis inkább folyamodási ügyekben. (u. o. 91. 92. §§.)

A pénzügyi törvényszékeknek az *egyenes adók* körüli illetősége a fennebbiek szerint csak inkább általánosságban lévén jelezve: nem lesz felesleges azt egy kissé részletezni. Jelesen:

1. A földadó körül.

A *földadóra* nézve az eddig gyakorlatban lévő szabályok, a mennyiben az 1868. XXI. és XXV. t. cikkek által m-g nem változtattak, 1870. decz. 31-ig ideiglenesen érvényben hagyatván, a pénzügyi törvényszékek illetősége a földadó körül a következőkben foglaltatik:

a) Ha a birtokos változik: erről az új birtokos jelentést tartozik tenni a községi előljárásnál a változás bekövetkeztétől számítandó két hét alatt; az előljárásság pedig ugyanazt négy hét alatt bejelenteni köteles az illető adóhivatalnál. E jelentés elmulasztása az 1868. XXI. 90. 91. §. értelmében bírsággal rovandó meg. — L. a földadó szabályok hivatalos összeállítása 82. §.

b) Ha az adómuukálatban eddig fel nem vett, de adóköteles földrészlet az 1868. XXV. t. cz. szentesítésétől számítva egy év alatt az adóhivatalnál, vagy a pénzügyi igazgatóságnál be nem jelentetik, és ezen határidő után hivatalból felfedeztetnék: a bejelentés elmulasztása az 1868. XXI. 90—92 §§-ai értelmében bírság alá esik. L. Földadó szabályok hivatalos összeállítása 108. §.

2. A házadó körül.

Ha a házbirtokos és házbérlő egyetértéséből szándékosan követte el az adókövetés kijátszása, és az államkincstár megkárosítása: mindkét fél a megrövidítésnek kitett összeg háromszoros megtérítésével büntetetik. 1868. XXII. 22. §. — Ezen eset az 1868. XXI. t. cz. 90. §-a alá esik, és mint ilyen a 92. § értelmében egyenesen a pénzügyi bíróságok illetőségéhez tartozik.

Ugyanazon illetőségnek van helye azon háztulajdonos ellenében, ki házbérjövödelmét szándékosan eltitkolja, vagy bérjövödelmét valótlanul vallja be. — (Házadó szabályok 124. §.) és pedig a bérjövödelem eltitkolása esetében a bírság tárgya az eltitkolt, vagy eltitkolni szándékolt bérjövödelem utáni adó; valótlan bevallásnál pedig a való, és bemondott bérjövödelem után járó adóközti különbség. (U. o. 125. §.) A bírság lerovása vagy elévülése nem ment fel senkit a házbéradó befizetésének kötelezettsége alól, mely a bírságon kívül szintén fizetendő. (U. o. 126. §.)

3. A személyes kereseti adó körül:

Lényeges körülmények szándékos elhallgatása vagy valótlan bemondása, melyeknél fogva az adó kikerülése, vagy a törvényes szabály szerinti illeték kisebb mértékbeni kiszabása eszközöltetett: mint világos eltitkolás, az adó háromszoros megfizetésével büntetetik. (Személyes kereseti adó szabályok gyűjt. 44. §.) Ezen áthágásokat illetik csak a pénzügyi bíróságok. 1868. XXI. 90—92. §§. — Figyelemmel arra, hogy a személyes kereseti adóra vonatkozó eddigi szabályok az 1868. XXIV. t. cz. 1. §-a szerint 1868. évre érvényben hagytak.

Erdélyre nézve: Lényeges körülmények szándékos elhallgatása vagy valótlan bemondása, melyeknél fogva valaki a megadóztatást kikerülte, vagy a szabályszerűnél kisebb mértékben rovatott meg: eltitkolásnak tekintetik, és az 1868. XXI. 90. §-a értelmében a megrövidítésnek és károsításnak kitett összeg 1—4 szeres összegével büntetetik. Szabályok 116. §.

Községi előljáró és esküdt, ki valótlan bemondások kiigazítását szándékosan elmulasztá; az adózóknak kedvezett, vagy bármikép az adótörvény áthágásában részt vett: szintén az előbbi §-ban (116. §.) említett, ugy 1—500 frtig terjedhető bírsággal büntetnek. (Szabályok 117. §.) Ezen áthágásokra illetékesek a pénzügyi bíróságok. (1868. XXI. 90—92. §§. Szabályok 118. §.)

Szintén Erdélyben a legeltetési díjnál az eltitkolások, melyek az eltitkolt tárgyra vetendő kétszeres adóval büntetnek: a pénzügyi bíróságok illetőségéhez tartoznak. (Szabályok 129. 130. §§.)

4. A jövedelmi adó körül.

A jövedelmi adószabályok 178. §-a szerint az 1868.

XXI. 90. 92. §§., illetőleg a pénzügyi bíróságok eljárása alá esnek: kik a bevallásban, nyilatkozatban, jelentésben vagy kimutatásban valamely adó alá tartozó jövedelmet elhallgatnak, vagy az által, hogy szabályszerű bevallást, vagy jelentést kellő időben nem tesznek, magukat, vagy mást a szabályszerű adó alól kivonni igyekeznek; továbbá: kik az adó meghatározására nézve jelentékeny körülményt helytelenül adván elő, ezáltal az adó kijátszását vagy szabályellenes kevesbülését eszközlik; illetőleg arra alkalmat adnak. (Szabályok 181. 183. §§.)

Ezek tehát az esetek, melyek az egyenes adók körül a pénzügyi törvényszékek illetőségét megalapítják. Az eseteket az indirect adók, jövedékek, illetékek stb. körül itt felsorolni felesleges, miután ezek a pénzügyi törvényszékeket illetik általában²⁾; az egyenes adó körül azonban a pénzügyi törvényszékek illetősége, mint láttuk, különösen és világosan meghatározott esetekre szorítkozik

A büntetés következményeiről.

(Folytatás.)

Vegyünk még egy másik esetet.

N. N. kereskedősegéd művelt fiatal ember, ki szorgalma és becsületessége által napról-napra jobban megkedveltetik főnöke által.

Tehetségei, szorgalma és becsületessége mindinkább emelik állását házában. Helyzete évről-évre javul. Most már pénztárnokká is teszi főnöke. Sőt már arról is gondolkodik az öreg ur, vajon ne adjac neki leányát? stb.

Egyszerre rossz társaságba kerül a fiatal ember. Jó barátok kedvéért elnéz egy párszor a nasi-bankhoz. Nyer is kétszer egymásután.

Nem akar ilyen gonosz pénzt megtartani, hanem szereti úgy a mint jött, elveszteni.

Még kíváncsiságból is próbálni akarja, hogy miképen érzi magát az ember egy kis határtalan jókedvben.

Ő, a szorgalmas kereskedő még nem igen próbálta, hogyan lehet százasoknak egy este a nyakára hágni.

Barátai rábeszélnek. S az üzlet száraz embere maga is úgy gondolkodik, hogy meg kellene ezt is próbálni, hogy egy tapasztalattal többje legyen, hogy ettől, ha csakugyan rossz, még jobban őrizkedhessen.

A nasin nyert 400 frtot, tehát egyik barátja magához veszi, minthogy az legjobban ért hozzá. Rendez egy „The-dansant” valamely vendéglőnek első emeletén levő salonjában.

Pezsgő, cigány, jókedvű pajtások, egy néhány rózsza kedvű hölgy a félvilágból stb., effélék felvidítják a hideg kereskedő kedélyét. Ő ma különben is szórakozni akar csak próbából is.

A vidámság megtetszik neki, mert fiatal ember; egy bukott angyal megtudja nyerni rokonszenvét, mert ilyenekkel még keveset érintkezett.

Hogy pár szóval befejezzem ezen előre bocsátott és szaklapba tán nem is illő mesét, röviden megmondom, hogy emberünk egyszerre csak azon veszi észre magát másnap, hogy ama leányt nem tudja elfelejteni, sőt — bár resteli a dolgot önmagának is bevallani — szereti.

Társai, kik az ilyen tréfát már megszokták, másnap délig kialuszszák az egész bolondságot.

De őt egy kép üldözi, képe egy bukott nőnek, kinek helyzetét ő a balsorsnak tulajdonítja, kinek kiszámított és mesterséges gyöngédségét hajlannak, rokon-

²⁾ L. „A pénzügyi törvények és szabályok hivatalos összeállítása” című füzeteket a büntetéseket, bírságokat és bíróságokat illetőleg.

szenvnek tekinti. A ki meséket beszélt el neki, melyeket ő együgyű hiszékenységében életrajznak tart, és abból következtetéseket von.

A nő észreveszi győzelmét és kezdi emberünket napról-napra jobban sarcolni. Megtakarított tőkécskéje áldozatul esik. Sőt már annyira jön a dolog, hogy egynehányszor az őrizete alatt levő idegen pénzhez is nyúl, azon reményben, hogy fizetéséből azt majd kipótolandja. De főnöke megtudja e viszonyt és rögtön elbocsátja. A pénztár átadásánál fedezetlen hiányok mutatkoznak.

Főnöke eddigi jó viseletét tettetésnek, mutatott hűségét cselnek tartja és feljeleníti az esetet a fenyegető törvényszéknek. Mi történik? Persze nem más, minthogy a bebizonyult sikkasztásért 4 havi fogságra ítéltetik.

Ez ellen sincs semmi kifogásom. Mert ha a könnyelműséget büntetni nézetem szerint nem is lehet, a könnyelműt *javitani* mégis kell. És erre nem alkalmatlan mód egypár havi fogság.

És emberünk a fogságban tökéletesen meg is javul. Megbánja ballépését. Ama angyalnak hitt ördögöt gyűlöli, mert szerencsétlenségében elhagyta, felejt, mert emléket gyalázonak ismeri.

A leült négy hónapi fogság után a legjobb akarat-lal lép isnét ki a világba.

Szorgalma és tehetségei megmaradtak. Ő ismét tevékeny kereskedő akar lenni, mert a fogházban teljesen megjavították. (Feltéve persze, ha nálunk jó javító intézetek volnának. Felteszem azért, mert remélem, hogy nem sokára tán lesznek is!)

De itt kezdődnek ismét a már kiállott büntetés következményei. Eddig javították a büntetéssel, most büntetik a javulással. Mert mentül inkább megjavult, annál inkább fáj neki az el nem törülhető szégyenfolt, mely erkölcsi magaviseletét bélyegzi.

Ha önálló üzletet akar nyitni időközben nyert örökségével, a nálunk most érvényben levő iparrendszabály 7-ik § a értelmében nem kap engedélyt, mert jó magaviseletéről erkölcsi bizonyítványt nem csatolhat.

Ugyanez okból ha alkalmazást keres valamely intézetnél, vagy államszolgálatba akar lépni, p. o. az államkönyvvezetésnél, visszautasítják kérelmét, mint bélyegzett emberét.

Kérdem már most, van-e joga az államnak a tévedőn ily kemény boszút állani?

Eddig mesébe öltöztettem mondanivalómat, de oly mesébe, mely az életben gyakran megtörténhetik és meg is történik. Iparkodtam a keserű valóságot ostyába takarva mutatni.

Most azonban komolyabb leszek.

Igazságos-e, hogy az, a ki ballépéseért a törvény által előszabott és bírái által reá kimondott büntetést kiállotta, még azután is szenvedjen?

Czélszerű-e, hogy az, a ki megjavult, a jó uton maradni nem hagyaték, s a büntetés következményei által ismét a rosszhoz sodortatik vissza, oda utaltatik?

Tehát sem nem igazságos, sem nem czélszerű. Mi tehát? Csak a középkori vakság és embertelenség egy máig fentartott maradványa, mely épen csak a megjavultat sújtja, a rögzött gonosznak ellenében, a ki a rossz ösvényről nem is akar letérni, mert nincs becsületérzete, nem fáj, és mert ugys becsstelen utakon jár, nem is árt.

Vagy mondjon le a törvényhozó azon magasztos elvről, hogy a büntetéssel *javitani* nem akar, vagy szüntesse meg a büntetés minden utókövetkezményeit, különben azt, a mit egyik kezével alkot, a másikkal lerombolja.

Nem lehet a felett most már vita, vajon nem-e a *javitás* legfőbb célja a büntetésnek.

Ha pedig ez áll, úgy a büntetésnek eddig nálunk szokásban volt minden becsületbeli utámkövetkezései is, miután ama főelvvel összeütközésben állnak, eltörölendők.

Ezen helyes iránynak hódoltak az 1843-ki büntető javaslatnak szerzői is, s eme nemes meggyőződésüknek fényes bizonyítványát tették le az említett javaslat 14-dik §-ban mondván, hogy:

„A büntetéseknek még magukban becsületlenítő következtetések nincsenek s törvényes hatásuk hosszabb időre nem terjedhet, mint a mennyire azt a bírói ítélet határozottan kimondotta.“

Ezen §. szövegéből csak e két szót „még magokban“ tartom kihagyandónak, hogy a gyakorlatnak még alkalmá se legyen e kérdést feszegetni.

Ezen §-t javaslatunk egyik legragyogóbb gyöngyének tekintem s mint korszerű vívmányt a tán nem sokára előterjesztendő új javaslatban is remélem viszontláthatni.

Kíváncs voltam azonban, hogy ezzel csőd-, ipari- és egyéb törvényeink is összhangzatba hozassanak.

Dr. FRIEDMANN BERNÁT.

Perujtás kérdése a fenyítő törvénykezésben.

(Jog eset.)

A m. kir. igazságügyminiszter ur legközelebb választói előtt tartott beszédében kijelenté, hogy az oly hön várt codificatio még 5—6 évet okvetlen igénybe veend.

Nem tartozom azok közé, kik a tények hatalmát ignorálják, tudom, hogy ez óriási műnek a „korszellem“ kíváncsaihoz méltó befejezésére, a jóakaraton kívül sok tényező közrehatása, a viszonyok beható tanulmányozása szükséges még oly szerencsés körülmények között is: hol a jogélet szerves működését, zavartalan folyamában nem gátolták sem politikai, sem socialis indokok.

Jogszolgáltatásunk primitiv állapota főleg a fenyítő terén szembeszökő. És bármennyire ajánlatos is, hogy a törvények casuisticusok ne legyenek, de viszont — elengedhetetlen, miszerint legalább a főirányelvek oly szabatosan körvonaloztassanak, mely, mig egyrészt a bírói önkénynek elejét veszi: másrésztől biztos kalauzul szolgáljon a jogkeresőnek.

Már pedig e téren positiv törvényeink elannyira kétségbeejtő csekély számmal vannak, hogy esetleg még a szakértő sem képes a teendők fonalát föltalálni. Ugyanazért kíváncs voltam tehát, ha felső törvényszékeink, felfogva nemes hivatásukat, a különben is jogforrásként szolgáló ítéletek szerkesztésénél, legnagyobb szabotosságg — és megfontolással járnának el.

Alaki fenyítő jogunk zilált helyzetének hü tükre, az alább vázolandó érdekes jogeset.

Az edelőnyi volt cs. kir. adóhivatali pénztár mult 1868. évi oct. hó 21-én kiraboltatván, a tettesek b. m. fenyítő törvényszéke által 5 éves börtön és 20,637 frt 28 kr. kárösszeg megtérítésére ítéltettek. A kir. Tábla 6174/868. sz. a. kelt ítéletével, tekintetbe véve a kár nagyságát, a büntetés időtartamát 7 évre emelte, a marasztalási összeget azonban helybenhagyta.

Miután az elsőbírósági ítéletben foglalt s eltolvajlott állított, a másodbíróság által pedig nehezítő körülményül felhozott összeg, nem pontos adatokon alapult: tettesek azon kérelemmel járultak b. m. fenyítő törvényszékéhez, miszerint a károsult edelőnyi adóhivaltól bekívánandó hiteles nyilatkozat folytán, a kifejlesztő körülményekhez képest, úgy a büntetés időtartama, mint a megtérítendő összeg mennyisége valódi mértékére szállitassék le. Az eljáró törvényszék azon-

ban folyamodókat, igényük érvényesítése végett közvetlenül a hétszemélyes táblához utasította.

A most említett legfelső bíróság, mult évi junius 6-án 2126. sz. a. kelt végzésével, b. m. fenyítő törvényszékének meghagyta, hogy a kár valódi mennyisége fölül, az illető adóhivatal meghallgatásával jelentést tegyen; mi csakhamar teljesítettén is, a felterjesztésben kiemeltetett: miszerint a kárösszeg 6787 frt 80 kr.

Mindennek daczára, a hétsz. tábla f. évi január 12. 7882/868. sz. ítéletében, a kir. tábla ítéletét, az abban felhozott indokoknál fogva helybenhagyta.

Alperesek most perujtásért folyamodnak azon elvből indulva ki, hogy a valódi kármennyiséget feltüntető elsőbírósági felterjesztés, a hétsz. tábla által figyelmen kívül hagyatott.

Itt tehát kérdés, valjon perujtásnak helye lehet-e?

Ha ezen esetre, specialis alaki fenyítő törvényeink hiányában, per analogiam legis, ridegen alkalmazni óhajtjuk a polgári perrendtartás ide vonatkozó szabályait: akkor csak nem-mel felelhetünk. Mert azon adat, minek alapján e pert megujítani akarják, t. i. a valódi kármennyiség kimutatása, — már az anyapörben, a legfelső bíró előtt tényleg szerepelt.

E nézet, e szigorú formalitás azonban szerintem csak a polgári magánjogi eseteknél érvényesíthető. Ugyanis a fenyítő pörben hozott marasztaló ítéletet nem tekinthetem oly értelmű „res judicata“-nak, hogy az a későbbi megcáfoltatást teljesen kizárhatná!

Miből kifolyólag tehát, akkor és annyiszor, a midőn és a hányszor csak eredményt remélhet az elítélt: mindig igénybe veheti a törvény oltalmát, mely jöllehet egyik kezében pallost villogtat ugyan, de — a másikkal még azon védtelent is gyámolítja, ki egykor már szabványaiával daczolni mert.

Állításom mellett harczol a hárm. t. k. II. r. 76. czim és az 1563. évi t. cz. 41. §-a, mely e jogorvoslatot a hűtlenség és gyilkosság esetében világosan megengedi, s bár egyéb büntényeknél hallgat ugyan, de a szokás, a „kegyelem“ utjának életbeléptetése által, lehetőleg pótolni igyekezett a törvény hiányát, minél azonban fejlettebb jogviszonyaink mellett, jelenleg a perujtás alkalmasabb módozatnak mutatkozik.

Továbbá — föntebb említém már, hogy azzal több ízben is élhetni. És ha ennek ellenében valaki a polgári eljárásnál dívó azon szabályra hivatkoznék, mely csak egyszeri ujításnak ad helyet: az figyelmen kívül hagyta a törvény szellemét, melynek czélja, a magán jogviszonyok consolidációjának lehető biztosítása volt!

A fenyítő eljárásnál azonban ennek szüksége éppen nem, vagy legalább nem oly mérvben forog fönn, s főleg e körülmény kifolyása tehát azon további nézet is, hogy itt fölösleges, sőt káros lenne a polgári utra nézve előírt alakszerűségekhez mereven ragaszkodni.

Reasummálva a fönt előadottakat:

E concret esetben perujtásnak helye van, habár az alapul szolgáló adat már az anyapörben tényleg szerepelt is.

Végül szükségesnek látok néhány futó észrevételt kockáztatni a hétsz. tábla ítéletét illetőleg.

Méltánytalanul járt el e legfelső törvényszék akkor, midőn a károsult fél nyilatkozata mellőzésével, ennek javára, 6787 ft. 80 kr. helyett 20,637 frt. 26 kr. marasztalta el a tetteseket, tehát oly összegben, minek alig negyed részét követelte az edelőnyi adóhivatal, és pedig tette ezt a nélkül, hogy legalább a felek megnyugtató végett, kellőleg kiemelte volna azon szempontot, melyből e határozat hozatalánál kiindult.

Igaz, hogy a kir. tábla ítéletét indokainál fogva hagyta helyben; úgy de, ez utóbbi forum a kérdéses

ítélet hozatalánál csak a pöriratokból kitünő eredeti kármennyiséget tarthatta szem előtt s *még legkisebb tudomása sem volt*, a később földerített tetemes különbözetről!

Következésképp, ha e körülményt már a hétszemélyes tábla nem találta kielégítőnek: *azt egyszerűen agyonhallgatnia nem lehetett.*

És bár most perujtással éljenek is a tettesek: a jogerejű ítélet végrehajtatik, mi — tekintve a marasztalt összeg nagyságát — rájuk nézve egy új bűnhődéssel felér.

CSENTE JÓZSEF,
h. ügyvéd.

Bot és bilincs.

Az 1868. évi 40. törvénycikknek 54. §. ekként szól: „testi fenyíték és rabláncz-büntetés az álló hadseregben (hadi tengerészetben) és honvédségben többé nem alkalmazható.“

Ezen intézkedés, természetes kifolyása volt az általános védkötelezettségnek, mert ha a herczeg, gróf, báró és minden néven nevezett urfi meg nem válthatván magát a hazája iránti legmagasztosabb kötelezettség alól, csak úgy besoroztatik az álló hadseregbe és honvédségbe, mint a szegény ember fia, önként következett, hogy nem lehetett különbséget tenni urfi és nem urfi közt s mondani: a paraszti ezentúl is bot alatt álland, az urfi nem; de azt sem lehetett határozni, hogy a mivelt osztályhoz tartozó ifjak bot alá tartozandának; ezeket tehát nem volt szabad lealacsonyítani, hanem amazokat, kik az alá eddig tartoztanak, felkellett az alól menteni, s őket emelni a miveltebbekhez.

Vannak, és pedig a felvilágosodottabb katonák közt is sokán, kik azt mondják: hogy ha az alsóbb rétegekből való katonát nem lehet bottal büntetni és kurta vasma veretni, hanem mindenért börtönöztetni kell őt, ott is, a hol, mint faluhelyen, nincs is arra való börtön, — eltekintve attól, hogy a katonaság nagy része börtönben fog heverni a közszolgálat rovására — a fegyelem nem lesz fenttartható.

Én nem vonom kétségbe, hogy a kezdet nehézséggel fog járni; e nélkül még nem ment végbe semmiféle rendszerváltozás, miből azonban nem következik, hogy tehát ne is történjék, mert e szerint a hajdan fennállott ugynevezett, helyesebben csufolt „istení ítéleteket“, továbbá a „kinpadot“, mint egykoron dicsőített vallató eszközt sem lehetett volna eltörölni? hány ember esett kétségbe, és a világ összeomlásáról beszélt, midőn azok eltörléséről volt szó; a világ pedig most is áll, és pedig jobb rendben erkölcsi tekintetben mint azelőtt.

Nem rég ideje annak, hogy épen úgy, sőt kétségbe ejtőbben jajgattak a reform ellenzői, midőn a katonaságnál ezelőtt alkalmazott *sorok közt vesszőztatés és kenyelszűjtések* eltörlése forgott szóban; mindkettő eltörlötetett, és a katonaság fennáll fegyelmi tekintetben.

És hogy messze ne menjünk, a közel múlt nyújtja a legvilágosabb czáfolatot, midőn t. i. az osztrák hadsereg szemben állott oly hadsereggel, melynél sem bot, sem bilincs nem alkalmaztatik, s mégis, míg ez fegyelmezve haladt diadalmasan előre, amaz saját földjén inkább s inkább hátrálva szétmállott fegyelmetlenül.

Máson aggodom én, azon t. i.: hogy a *törvényhozás ki nem mondta, miszerint a testi fenyíték és rabláncz-büntetés nemcsak az álló hadseregben és honvédségben, de sehol és senkinél nem alkalmazható. Mert mi lesz ennek a következése?*

Az, hogy miután a fennidézett törvénynél fogva „a szabadságos katonák szabadságuk ideje alatt, továbbá a tetteleg szolgálatban nem álló tartalékosok és honvédek tisztjei, és a legénység minden polgári viszonyaikra

nézve, úgy szintén bűnvádi és rendőri ügyekben polgári törvények és hatóságok alatt állanak“ a polgári törvények pedig (1840 : 9., 1848 : 22. §. 31. O.B.E. II. R. 5. §.) rendőri ügyekben még testi büntetést is szabnak, a rablánczot pedig az alsóbb törvényszékek, ugymint a felebbviteliek minden súlyosabb büntettnél stereotyp alkalmazzák, tehát — mint mondám — az fog következni, hogy azok, kik mint sorkatonák vagy honvédek mig tetteleg szolgálatban vannak, a testi büntetés és rabláncz alól fel vannak mentve, ha polgári bíróság elébe kerülnek, mind testileg fenyíttethetnek, mind rablánczra ítélthetnek, vagy ha ez, mint az 1868 : 40. tczikk szellemével meg nem egyeztethető, nem alkalmaztatnék, akkor különbséget kellene tenni a szabadságos és tetteleg szolgálatban nem álló tartalékos katonák és honvéd közt egyrésztől, és másrésztől azok közt, kik mint besorozottak bármi oknál fogva hazabocsátattak, és kik még be nem soroztattak, vagy be sem is soroztathatnak, mi ismét majd a fenhivott tczikk szellemébe ütköznék, majd a jogegyenlőség elvével ellenkeznek.

A bajon azonban addig is, míg a törvényhozás intézkedni fog, segíteni lehet; meg vagyok győződve, hogy ha az igazságügyi miniszter, támaszkodva az 1868. évi 40. tczikk 54. §. rendeletére, nem különben az 1843. évi tjavaslatra, megfogja rendelni, hogy a rabbilincs ne alkalmaztassék a büntetés súlyosításául, és hogy az 1840 : 9. tczikk eseteiben a testi büntetés helyett a vétségnek megfelelő pénzbírság vagy fogság használtassék, ezen intézkedését nemcsak az illető bíróságok, de a hazának minden fia köszönettel fogja venni.

Dr. FÖLDY.

Jogirodalom.

Községi kalauz. Vezérkönyv magyar- és erdélyhoni községi bírák, előjárók és jegyzők használatára, felvilágosító és utbaigazító jegyzésekkel s gyakorlati irománypéldákkal ellátva. A magyar miniszterium fenállása óta megjelent alkotmányos törvények és újabb rendeletek nyomán. — Irta *Tóth Lajos* hites ügyvéd. Ára 4 frt. Pest, kiadja Heckenast Gusztáv 1869.

Hazánk alkotmányos átalakulása 1867. évben bekövetkezvén, főleg a rendezett tanácssal nem bíró községek előjáróinak s jegyzőinek személyzetében nagyobb mérvű változások történtek, s köztapasztalás szerint még mindig nagy számmal vannak oly községi előjárók és jegyzők, kik mint a közszolgálat terén új emberek, azon elméleti és gyakorlati ismereteket meg nem szerezhették, melyek nélkül a községi hivatalok sikeres vezetésére sem lehet gondolni, de a melyeknek hiánya különösen a törvénykezés és jogszolgáltatás körül is káros szabálytalanságokat és visszasságokat okozhat.

A községi kalauz a rendezett tanácssal el nem látott községek előjárói és jegyzői számára, hivatalos eljárásuk és foglalkozásuk minden ágazatában, gyakorlati utmutató lévén, mint ilyen fölötte cél- és korszerű műnek tekintendő, s már józan irányánál fogva is ajánlatos a politikai fondorlatok által felzavart jelen állapotban, melynek sajnos volta községeinkben leginkább észlelhető.

A munka két részre oszlik. Az első rész, illetőleg kötet a közjogi, közigazgatási, közbiztonsági, közmunka-
ipar s kereskedelmi, árva-, gyámi és gondnoki, telek-
könyvi, hadsereg kiegészítési, honvédelmi és katonai
adó és pénzügyi, szőlődezsma és urbéri örök-váltsági,
vallás és közoktatásügyi törvényeket, rendelkezéseket és
szabályokat, a községi előjárók s jegyzőknek ide vonat-
kozó hivatalos teendőit, ugyanazoknak közreműködését
a polgári ügyekben hozott bírói határozatok kézbesíté-

sénél, s az örökösödési eljárásnál, végre a legujabb polgári törvénykezési rendtartás értelmében gyakorlandó községi biráskodást tartalmazza. A második rész, illetőleg kötet a magyar polgári magánjogot foglalja magában Ökröss Bálintnak 1864. évben megjelent munkája után.

Az első rész, mely a tulajdonképeni kalauz, tárgy szerint beosztott tizenöt fejezetben velős rövidséggel, tiszta magyarsággal s az alsóbb néposztály által is könnyen megérthető nyelven van írva, s gyakorlati irómanypéldákkal bőven ellátva, különösen számos jegyzetei alapos tárgyismeretet, s a közszolgálat pályáján szerzett sokoldalú tapasztalást tanusítanak, melyek az

olvasót minden lehető irányban felvilágosítják és utba igazítják; a XV ik fejezet kiváló figyelmébe ajánlatik az 1868. LIV-ik törvényczikk által a községi biráskodásra hivatott előjáróknak és jegyzőknek, s miután az alapos biráskodásra a polgári magánjog főbb vonalainak ismerete szintén szükséges, nagyon czélszerű, hogy a munka második része által ez irányban is gondoskodás történt.

Kíváncsok ezeknél fogva, hogy a „Községi kalauz” minél nagyobb mérvben elterjedjen a községekben, s vajha a községi bírák, előjárók és jegyzők üres óráikat ezen hasznos munka olvasásával s tanulmányozásával töltenék.

TÁRCZA.

A zsidók büntetés nemeiről.

II.

A halálbüntetés egyes nemeiről szólva, tekintetbe kell mindenekelőtt venni, a sz. írásban előforduló, s ide vonatkozó törvényhelyek két eltérő magyarázás módját, melyszerint minden nézet követői, a hason büntetéseknek különböző alkalmazását javasolják. Mint fenebb láttuk, a mózesi törvényhozás a büntettek elkövetésénél a viszonzást és helyreállítást tüzte ki főelvül; mihez azonban csak egy secta, t. i. a *karaisták* ragaszkodtak szorosan, — mely azonban utóbb a többiektől elvált, — miglen az u. n. *rabbínisták* inkább a törvény szellemét vévén tekintetbe, az elkövetett büntényeket, más anyagi kárral helyettesíthetőnek rendelték. E célból a gyakorlat útján bizonyos szabályok lettek megállapítva, melyek, — az elkövetett büntett nagyságához képest — a büntetések gyanánt szolgáló *vagyonbeli tartozásokat* előszabták.

A büntetés meghatározásánál különösen figyelembe vétetett azon körülmény, valjon az *szándékosan* — mezd — avagy *véletlenül* — sogég — követtetett el? mert miglen előbbi esetben a tettes a legszigorúbb fenyíték alá jutott, utóbbi esetben ez csakis enyhe módon, vagy egyáltalában nem büntetett meg; mire például szolgálhat az e célra különösen kitűzött *menhelyekbe való menekülése* a bűnösnek.

A halálbüntetés nemei közül a megkövezés volt az, mely a legrégebb idő óta divott. Mi módon gyakoroltatott ez, azzal a sz. írás részleteiben nem foglalkozik. — Előírja ugyan, mikép a tanuk dobják az első követet az elítéltre¹⁾. Maimuni²⁾ ezen rendeletet azzal indokolja, mivel egy ember sem szerezhett a büntett elkövetéséről oly objectív meggyőződést, mint épen a tanuk. A büntetés végrehajtása, mindig a városokon kívül történt, mit a *gemara rosszal*; kivétel történt a bálványimádóknál, és a parázna hajadonoknál, kik ott lettek megkövezve, hol bűnös cselekedeteket elkövették.

A görögöknél³⁾ is ezen büntetések a városon kívül lakó hóhérok háza előtt hajtatnak végre.

A talmudi korszakból ezen büntetések végrehajtására nézve közelebbi intézkedéseket találunk. Az ítélet hozatala napján az elítelt a megkövezés helyére — bet hasekila — kísértetett, hol a vesztődomb — calvaria, golgota-*γαλγοθα* — létezett.

Kisérteül az elítelt mellé két törvénytudó rendeltetett azon célból, ha a végrehajtás előtt a tettet enyhítő tanuk megjelenének, vagy pedig, ha az elítelt maga okadatolt igazolási érveket utólagosan előadhatott — a végrehajtást felfüggeszhessék, mikép az újabb próbák is kellőleg megvizsgáltathassanak. Ha a törvénytudók az előadott éveket okadatoltnak találták, akkor ezen bizonyítási mód néhányszor ismétlődhetett, mindaddig míg a vádlott véglegesen felmentetett; ellenben elégtelen bizonyíték adásnál csak is kétszer, mert harmadszor azok többé már tekintetbe sem vétettek. Az elíteltet rendszert nagynéptömeg kísérte a vesztőhelyre, mely alkalmaknál a menetet egy hírnök előzte meg, ki a lakosságot a kivégzés, és annak okáról értesíté. A rómaiaknál bűnösök előtt egy tábla — titulus — vitetett, melyen a kivégzés oka el volt jegyezve, gyakran azon tábla a bűnös nyakán függött, a keresztre feszí-

tés után pedig ama tábla a kivégzett feje felé lett erősítve. Szokásban volt a vesztőhelyre bódító italt hozni, melyet a kivégzendőnek azon célból adtak, hogy ezáltal fájdalmai némiképp enyhítenek.

A talmudban a *megégetés* is, mint a halálbüntetés neme említettik. Mindazonáltal ennek végrehajtási módja oly határozatlanul van ott körülírva, hogy ez bibliai büntetésnemnek nem is tekinthető. Innét van, hogy különböző korban élő tudósok, egymástól eltérő módok szerint adják ezen büntetésnem fogantatását elő, mit még példákkal is illusztrálnak. Annyi azonban kétségtelen, hogy a megégetés a régi időkben a *hullán vitetett véghez*, miglen utóbb azt tapasztalták, mikép gyakorta az élő test is a lángok martalékává lett! Utóbbi valószínűleg a perzsák idejéből származik, mert ezek a tűz iránt oly tisztelettel viseltettek, hogy azt a hulla által tisztátalanítottá lenni mondták⁴⁾. A halálbüntetés egyik súlyosítási neme volt a hullának karóra feszítése. Ugyanezen súlyosítási nem a rómaiaknál is alkalmaztatott, kiknél ezen említett karót crux decussata-nak találjuk megnevezve. A felakasztottak, még az éj bekövetkezése előtt vétettek le a karóról, kiknek hullái családi sirboltjukba nem temetethettek el; később azonban megengedtetett, hogy a kivégzettek csontváza a rokonok mellé takarítathassanak el. A rómaiaknál szokásban volt a hullát eltemetés végett a rokonoknak kiszolgáltatni.

Hasonlókat mondhatni a *pallos általi kivégzésekről*, hogy ez t. i. későbbi korból eredhetett, mint a bibliai törvények. — Különben a fejtétel büntetés módja még nemcsak az aegyptomiak⁵⁾, hanem a perzsáknál⁶⁾ is alkalmaztatott.

A halálbüntetés nemei közül említendő végre a *megfojtás*, melyről ugyan a sz. írásban határozottan mi említés sem tétetik; a rabbínisták azonban a törvény azon helyeit, hol a halálról általánosan tétetik említés, a megfojtás általi halálbüntetésre magyarázták, még pedig szerintük azért, minthogy ez tekinthető a halálbüntetés legenyhébb módjának, s melynél azonfelül vér sem ontatott el.

Bármennyire szigorúnak látszik ezen büntetés, mégsem hasonlítható azon számtalan, sokkal kegyetlenebb s a humanitást lábbal tapodó intézményekhez, melyek az ó-világban élő többi népeknél, mindennemű culturtörökrésök daczára, napirinden voltak! . . .

Feladatunkhoz képest szólnunk kell még, a *t-sti* és *va-gyonbüntetésekről*, s végre az *átokról*, mely utóbbira a zsidó nép törvényes intézkedéseiben különös súlyt látunk fektetve.

A mózesi törvények addig tartattak meg *változatlanul* a zsidó nép által, miglen annak egész valóját egységes szellem lengé át, s köztük egyetértés uralkodott; ezen időben valamint a büntetésnemekre általában, ugy a *testi büntetésekre* nézve is, a bibliai törvényhez szorosan ragaszkodtak, melynek fenyítő intézményeinél a *viszonzás elve* legszélesebb alapra fektetett, egyszersmind pedig a büntetések alkalmazásánál benszülöttek s idegenek közt az *egyenlőség* magasztos elve érvényre emeltetett; — oly jelenség, mely a zsidó nép akkori cultur állapotaira legfénnyesebb világot vet, minthogy tudjuk, hogy a későbbi nemzetek — görögök s rómaiak — melyek habár tudomány és művészet tekintetében előrehaladottabbak, s amazokat társadalmi üdvös intézményeikben is jóval fölülmulták, e tekinteten mégis némi *előítéletekkel* voltak a nekik meghódolt népek iránt elfogulva!

Midőn azonban, mint már fennebb érintők, a zsidó nemzet kebelében több, egymástól eltérő irányu secta keletkezett, azok

¹⁾ Mózes 5. k. 15

²⁾ Mischna commentar 7.

³⁾ Herrmann, griech. Alterth. III. R.

⁴⁾ Herodot III. r. 16.

⁵⁾ Strabo XV. 3.

⁶⁾ Xenophon anabasis II 6.

legtekintélyesebbje, t. i. a *rabbink* a testi büntetéseket rendelő törvényeket *váltásdíj* által helyettesíthetőknek értelmezték. Minthogy továbbá még a *halálbüntetés* is lehetett váltásdíj fizetése által bizonyos esetekben elhárítani, — a mi a szt. írás következő helyéből kitűnik¹⁾: „Ha valamely ökrök megöklendü a férfit, úgy hogy az meghal, stb. az ökröknek ura *ártatlan legyen*“, — abból azt következtették a rabbik, mikép a *sérülések elkövetői* a váltásdíj lefizetése kedvezményében *feltétlenül* részesíttessenek! A *gyilkosság* (homicidium praemeditatum) eseteiben pedig váltásdíj fizetésének egyáltalában nem adatott hely, hanem a halálbüntetés lett kivétel nélkül alkalmazva. Állításunk kitűnik a sz. írás eme mondatából²⁾: „a ki valakit úgy verend, hogy az meghal, *megöltessék a gyilkos*.“ — Ugy színt³⁾: „ha valaki megöklend valakit, megöltessék az ő gyilkosságáért.“ A testi büntetés közönséges neve a keleti népeknél általában verésekből állott, úgy hogy gyakorta a verésszó a büntetés helyett említették fel: „Meglátogatom *verésszövel* az ő bűnöket, és *verésekkel* az ő álnokságukat“, a mint ezt a zsol-tárok könyvében látjuk⁴⁾. — Ezen büntetés becselenséget nem vont maga után, és a verések száma a bíró által állapítottat meg, melyek azonban a 40-et felül nem haladhattak; ezen számnál rendszerint kevesebb méretett a bűnösre, a minimum mindamellett nem volt meghatározva, s e tekintetben látjuk, hogy itt elég tág hatásköre volt a „bíró böles belátásának“. — A büntetések a bíró jelenlétében hajtottak végre, az erre különösen kirendelt szolgák által.

A testi büntetések korlátozásul vehetjük azon későbbi intézkedést, hogy a törvényszék Palästina határain kívül, abban valakit elmarasztalni nem jogosítottat fel. Ez ellenében viszont azt látjuk, hogy a rabbik a testi büntetések kiszabására teljhatalommal ruháztattak fel, melyek „makot mardut“-nak neveztettek.

Különösen figyelemreméltó e korszakban, hogy a *szokás-jognak* már némi nyomaira akadunk, minthogy a rabbik azon általános szabályt állították fel, hogy létezik oly jog, melynélfogva mindennemű jogellenes cselekvényekért büntetni lehet, még akkor is, ha az iránt a *tételes törvények nem foglalnak magukban különös intézkedéseket*.

A zsidóknál divott testi büntetés mikénti alkalmazásából csakhamar felismerhetők, hogy az több tekintetben a későbbi európai törvényhozások ebbeli intézkedéseinek mintaképül szolgált!

Áttérünk most a *vagyonbüntetésekre*. — Ezek a zsidóknál ércpénz által teljesítettek, melyek részint a törvényben írvák elő s határozattak meg, részint az egyes jogesetek a választott bíró ítélete alá bocsájtattak. Miglen a görögök és rómaiaknál ezek bizonyos állatok (ökrök, juhok,) szolgáltatásából állottak, melyeknek száma a vétség nagysága szerint állapítottat meg. Idővel ezen választott bírák hatáskörét a rabbik az által tági-tották, hogy ezeket többféle pénzbeli büntetések kimondására jogosítottak fel; azon esetekben különösen, midőn jelentékenyebb sérüléseknél valaki részére *fájdalomdíj*, vagy *sz. gyen-pénz* volt megítélendő.

A mi a különféle bűnös cselekvények büntetését illeti, ezeket csak részben, kellő szabadság hiányában találjuk a zsidó törvénykönyvekben felemlitve, melyek közül némelyikre *vagyonbüntetések* voltak kiszabva.

Igy a *lopás és sikkasztások* vétségéinél felemlítették, hogy a lopott tárgy *kétszeres* értéke térítendő meg rendszerint, mely bizonyos esetekben annak négy-ötszörös értékeig emeltethetett fel. — Ha a bűnös vagyontalan volt, az rabszolgaként adathatott el. — A vagyonbüntetések súlyosítottak, midőn a bűnös gonosz cselekvényét eleinte eltitkolta, később pedig benső ösztönénél fogva bevallotta. Ekkor a kiszabott büntetésen kívül, a bűnösnek még büntetve is kellett az áldozatokhoz járulni — Ekkép átnézetét nyújtván az ő kor legrégibb népének törvényes büntetés nemeiről, befejezésül még az *átokról* cherem anathema, — mint kiválóan *egyházi büntetésnemről* szükséges e helyütt értekeznünk. *Farkas Emil.*

(Vége következik.)

K ü l ö n f é l é k.

(A *budapesti ügyvédi egyesület*) büntetőjogi szakosztályának f. é. márczius 30 án tartott ülésében az elnök és jegyző válasz-

tása állott napirenden; *Krdlitz* Kálmán ur az osztály eddigi elnöke e tisztség alól magát felmentetni kérte, azonban dr. *Környey* Ede ur indítványára egyhangulag újra megválasztott, dr. *Mátyus* Aristid ur az osztály eddigi jegyzője levéileg mon-dott le hivataláról, azon hozzáadással, hogy országgyűlési képviselővé lett választása nem engedi a jegyzői hivatal további elvállalását, minek folytán dr. *Friedmann* Bernát ur választatott egyhangulag jegyzővé. A szakosztálynak közgyűlésileg elfogadott költségvetése tudomásul vétetvén, a kért virement megengedtetett. A mult évi költségvetésből könyvvételre szánt 50 ft. kimerítése iránt javaslatteletre a jegyző ur utasított. Egyuttal határozottat az egyleti elnökséget az évkönyv ki-osztása, és a közgyűlésileg elfogadott a törvényjavaslatok elő-zetes megküldését kérelmező feliratnak az igazságügyminiszter urnál leendő bemutatása iránt sürgetőleg felkérni, a szakosztály állandó bizottságait pedig működésük megkezdésére felszó-lítani.

Az egyleti közgyűlés által választott, *Sárkány* József, *Pósfay* Károly és dr. *Siegmund* Vilmos urakból álló küldöttség már átnyújtotta az igazságügyi miniszter urnak a bírói szervezeti alapelvek tárgyában megállapított munkálatot. *Sárkány* ur tolmácsolá az egylet intentióját s ajánlotta a munkálatot a miniszter ur figyelmébe, ki is elismerőleg emlékeztvén meg az egyletnek a jogi reform terén kifejtett tevékenységéről, köszö-netét fejezte ki az ügyvédegyletek támogatásaért, s felkérte a küldöttséget, vinné meg küldőinek a miniszter ur köszönetét és üdvözlését. A miniszter ur azután még huzamosabb ideig tár-salgott a küldöttség egyes tagjaival.

(*Meghívás*) a „budapesti ügyvédi egyesület“ IV. (bírói szervezeti, magánjogi, perrendtartási és jogtanulmányi) szak-osztályának f. évi ápril 8-án s folytatólag minden következő csütörtökön, mindenkor esti 6 órakor az egyesület helyiségeiben tartandó ülésére.

Napirend: 1. A mult ülés jegyzőkönyvének hitelesítése.

2. Bizottmányi jelentés a *debreczeni ügyvéd-egyesület* javas-latai tárgyában.

3. Bizottmányi jelentés és javaslatok az „*ügyvédrendtar-tás*“ tárgyában.

Kelt Pesten, 1869. évi ápril 1-én.

Elnöki megbízásból

Dr. *Siegmund Vilmos*,
szakosztályi jegyző

* *Dr. Király Ferenczöl*, ki, mint neve is mutatja, hazánk gyermeke, Lipcsében (Duncker s Humblotnál) megjelent: „Betrachtung über Socialismus und Communismus“ czimű nemzetgazdasági tanulmány, melynek sokatigérő czime van ugyan, de kevés új eszméje, még kevesebb részletes adata. A német kritikák azért nem igen kedvezőleg nyilatkoznak felőle. Így a „Literarisches Centralblatt“ f. é. 10-ik számában a többi között ilyképen nyilatkozik a munka felől: „Hosszú, sokat ígérő czim, korunk legfontosabb társadalmi problémáiról! S e problémák 115 lapon fejtenek meg! A mint várni lehet, a tartalom az általánosságokon fölülemelkedni nem tud. Hogy igazságosan ítéljünk valamely munka felől, a szerzőt kell elő-ször ismernünk, mert a bírálóknak mindig szem előtt kell tartani azt, valjon mily állást foglal el, vagy milyent akar elfoglalni a szerző a tudományosság terén. Ha jelen „szemléldések“ szer-zője derék dilettáns, ki szünóráiban tanulmányokat tett a jogphilosophia s nemzetgazdaság mezején, s érzi a hivatást a világnak kimutatni, mily nézeteket táplál a socialismus s communismus felől, — igen, ekkor azt mondjuk, hogy ő művelt, tanult férfiú, ki böngészeteit Roscher, Ahrens, Bastiat, Kniep, Kautz, Thünen stb. munkáiból szép rendbe hozá, s ezáltal olvasható munkát szerzett; a könyvből semmi újat nem tanu-lunk, nem találunk specialis tanulmányok annak alapjául, nem találkoznak benne szelleműs, nagyszerű felfogással; de a földolgozás legalább minden correct, s a legtöbb, mit mond, jól van mondva; — ő tehát „tisztességes ember.“ Ez lenne íté-letünk egy művelt dilettáns felől. Ha szerző azonban e könyvvel a *tudományos* pályára akart lépni, ha szakemberré akar válni, vagy magat annak kiadni, úgy ítéletünk egészen másként hang-zik. Ugy e könyvet azon nagyszámu termékek egyikének kell mondanunk, melyek inkább sohasem láttak volna napvilágot.“

* (*Machiavelli munkája a „fejedelméről“*) sikerült német fordításban jelent meg. A fordítás szerzője *Eberhard Alfréd*, ki a fordítványhoz Machiavellinek élénken s szakértelemmel írt életvázlatát kapcsolta. Machiavelli azon szellemek közé tartozik, kik a nagy közönségben gyakran nevezetnek, de igen ritkán ismeretesek. Neve ugyszólván gyalázó névvé vált, mely által lelkiismeretlen, hűtlen, ármányos politikát szoktunk megjelölni.

¹⁾ Mózes I k 21 R 25

²⁾ Mózes I k 21 R 12

³⁾ M. III k 24 R 17.

⁴⁾ 89 Zsolttár, 35.

Idő folytán azonban a „fejedelem“ című munkáját, mely a kárhoztató ítélet alapjául szolgált, történelmi és nemzeti vonatkozásaiban méltányolni tanultuk, s nagy történetírók, mint Ranke, Macaulay, Gervinus fényesen igazolták e nagyszerű, erélyes szellemet. Munkája úgy anyagi, mint formális becse miatt s mint történelmi okirat is magas érdekű, azért szerencsés gondolat volt azt egy ismertebb európai nyelvbe átültetni. A fordítás sikerült, s az eredetinek sajátos irály színezetét szerencsésen visszatükrözteti. Az államtudományok történelmi művelői e nagyérdékű munkát megfelelő figyelemben részesítendik.

* (A római császárság jogtanáiról s jogtanodáiról.) Dr. Bremer F. P. göttingai tanár jogtörténelmi esszét irt, melyben azon „professores juris“ tanodai tevékenységéről értekezik, kikről a római jogforrások emlékeznek. Kijelöli azon állást, melyet azok a közéletben s jogfejlesztésben elfoglaltak, s eredetüket s élettörténetüket részletes adatok nyomán megállapítani törekszik. Míg a jelenlegi irodalomnak közszokássá vált, e római jogtanárok befolyását igen csekély figyelemre méltatni, s úgy szólván az iskolamesterek hivatására degradálni őket, addig — miként e dolgozat szerzője hiteles adatokkal kimutatja, valójában eme jogtanárok legalább jó ideig — professorok voltak. Szerző ezután törhetlen szorgalommal egybegyűjtött adatok alapján kimutatja a legkötönyebb római jogtanárok származási és tartózkodási helyét. Érdekes itt tudnunk, hogy a jogtanárok legtöbbjei, sőt azoknak kitűnősegei, mint például Julian Scaevola, Papinian, Ulpian, Modestinus nem Rómában, hanem a provinciákban születtek. Kevésbé terjedelmesen tárgyalja a jogiskolákat, melyeknek némelyike, mint pl. a berytusi, troasi, atheni stb., mint tudjuk a provinciákban volt. E hiány felett annál inkább sajnálkozunk kell, mert szerzőnek széles adat ismeretei s élesen beható elméje mellett, melylyel adatait értékesíté, bizonyára épen jó alkalma volt azon hézagot betölteni, melyet az ókori tanügy e nevezetes intézetei körül még napjainkban is tapasztalunk. Savigny „Geschichte des röm. Rechts im Mittelalter“ című művében oly részletesen s világosan leírta a középkori Italia nagy jogi tanintézteit, hogy méltán hajthatjuk az ókor hasonnemű intézeteinek minél bővebb ismertetését.

* (A nemzetközi jog szemléje.) A legközelebb Brüsselen alapított, s Németalföld, Németország, Angolhon, Franciaország, Olaszhon kitűnő jogásai által támogatott „Revue de droit international et de législation comparée“ című szemléből, mely üdvös böngészete lesz a jog terén felmerülő mozzanatoknak s törvényhozási intézményeknek, az első füzet már megjelent. A fontos folyóirat cikkei közül csak ezeket emeljük ki: A nemzetközi jog s összehasonlító jogtudomány tanulmányáról. E derék értekezésnek, mely a szemle vezérelveit magában foglalja, szerzője Rolin-Jaquemyns genfi ügyvéd. Még a következő értekezések említendők: Holtzendorf berlini tanár a börtönügy újabb emelkedési mozzanatairól, dr. Wirth Mikeáé a berlini canton szegényügyi törvényhozásáról, Asser amsterdami tanár s Jazon párisi professornak dolgozata a polgári s büntetőjogi ítéletek érvényéről a külföldön; Westlake londoni jogtanár tanulmánya az Egyesült-Államok és egyéb országok közt újabb időben kötött, s a bevándorlottak expatriációja és naturalizációjára vonatkozó szerződésekről stb. A szemle végén a legérdekesebb koreseményeknek s mozzanatoknak, melyek a jogtudomány, különösen a nemzetközi jogterén történtek, rövid vázlatát s krónikáját olvassuk. E nagyszerű új folyóirat bizonyára mindenütt, a hol érdeklődnek a nemzetek s államok öregbedő, békés jogviszonyai iránt, támogatásra találанд.

(A „Jogtudományi Közlöny“) 1867- és 1868-iki január, február és márciusi évnegyedes folyama kerestetik. A „Jogtud. Közlöny“ kiadó hivatala. Pest, egyetem-utca 4. sz. a.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalomból

Sammlung wichtiger Entscheidungen des königlich bayer. Handelsappellationsgerichtes. Als neue Folge der Zeitschrift f. Gesetzgeb. u. Rechtspflege unter Aufsicht u. Leitg. d. königl. Justizministeriums hrsg. Erlangen, Palm & Enke.

Sammlung wichtiger Entscheidungen des königl. bayer. Kassationshofes. Als neue Folge der Zeitschrift f. Gesetzgeb. u. Rechtspflege unter Aufsicht u. Leitg. d. königl. Justizministeriums hrsg. Erlangen, Palm & Enke.

Schrader, L., der politische Eid. Eine ethische Studie. Kiel, G. Maack.

Seuffert's, J. A., Archiv f. Entscheidungen der obersten Gerichte in den deutschen Staaten. München, liter.-art. Anstalt.

Sintenis, C. F. F., das praktische gemeine Civilrecht. Leipzig, B. Tauchnitz.

Spiehoff, F., das Wucherthum und dessen Bekämpfung durch die Vorschuss- und Credit-Vereine, (auch Volks- und Gewerbebanken genannt). Zum Zweck bill. u. massenhafter Verbreitg. hrsg. Düsseldorf, Gestewitz.

Statistik des zollvereinten und nördlichen Deutschlands. Unter Benutzung amtlicher Aufnahmen hrsg. von G. v. Viebahn. Berlin, G. Reimer.

Stemann, C. v., Sammlung der Gesetze, Verordnungen u. Verfügungen, welche den bürgerlichen Process in Schleswig-Holstein betreffen. Mit Anmerkgn. Kiel, Schwes.

Weinhagen, N., Denkschrift, betreffend die rechtliche Situation der Eisenbahngesellschaften, gegenüber ihren Gläubigern. Ein Beitrag zur Lehre von der Expropriation. Dem hohen Reichstage d. Norddeutschen Bundes überreicht. Köln, Weinhausen's Selbstverlag.

Zachariae, H. A., Handbuch d. deutschen Strafprocesses. Systematische Darstellg. d. auf den Quellen d. gemeinen Rechts u. der neuern deutschen Gesetzgeb. beruh. Criminal-Verfahrens, in wissenschaftl. Begründung und Verbindung. Göttingen, Dietrich.

Zeitschrift des königl. preussischen statistischen Bureaus. Red. v. E. Engel. Berlin, Ernst Kühn.

— f. Kapital u. Rente. Systematische Mittheilgn. aus den Gebieten der Statistik, Nationalökonomie, Börse etc. Begründet v. A. Moser, fortgesetzt u. herausgg. von v. Danckelman. Stuttgart, Nitzschke.

— für Rechtspflege u. Verwaltg. zunächst f. das Königr. Sachsen. Hrsg. v. T. Tauchnitz. Leipzig, B. Tauchnitz.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-várad és kassai ügyvédi egyletek közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar kir. curiai ítéletekkel.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (ápril—junius) 3 frt.

Félévre (ápril—szeptember) 6 frt.

A t. gyűjtöket minden tíz előfizető után egy tisztelet-példány illeti.

☞ Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetéseik idejében beküldése kérik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: Pénzügyi törvényszékek (Folyt) — A büntetés következményeiről. (Folytatás) Dr. Friedmann Bernáttól. — Perújítás kérdése a fenyítő törvénykezésben (Jogeset) Csente Józseftől. — Bot és bilincs. Dr. Földytől. — Jogirodalom — Tárcza. A zsidók büntetés neméről. (Folytatás) Farkas Émiltől — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztav. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1869. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Igazságügyminiszteri rendelet*)

a polgári törvénykezési rendtartást tárgyzó 1868. LIV. törvényczikk életbeléptetése, s az erre szükséges átmeneti intézkedések tárgyában.

Az 1868. LIV. tczikk folytán, ugyanezen tvény-czikk életbeléptetése s az erre szükséges átmeneti intézkedések tárgyában nyert felhatalmazás erejénél fogva rendelem, a mint következik:

I. Czikk.

A polgári törvénykezési rendtartást tárgyzó 1868. LIV. tczikk 1869-ik évi junius elsejével lép életbe, s minden azzal ellenkező törvény vagy szabályrendelet ezen naptól fogva hatályon kívül tétetik.

II. Czikk.

Az eljárás mindazon keresetek és ügyek iránt, a melyek az 1868. LIV. tczikk hatálybalépte napjától kezdve ujonnan indittatnak vagy tétetnek folyamatba: a fenidézett törvény szerint történik.

E szabály áll a már benyújtott keresetekre nézve is, a melyek idéző végzéssel még el nem intéztettek, vagy az ideigl. törvénykez. szab. I. — 46. §. szerint csak az eljárás módjának kérdésében vannak tárgyalás alatt.

III. Czikk.

Azon perekre nézve, melyek iránt a tárgyalás folyamatban van, a következő szabályok tartandók meg:

1. Sommás szóbeli perekben, ha a tárgyalás befejeztetett, de ítélet még nem hozatott: az ítélethozatal, — ha pedig a tárgyalás még nincs befejezve: a további tárgyalás is, az 1868. LIV. tczikk szerint történik.

2. A rendes perek az eljárás módjára és állapotára (stadium) való tekintet nélkül jegyzék mellett a pertárba tétetnek át, az eljárás további folyamatában pertárilag kezeltetnek.

3. Ha rendes szóbeli perekben a tárgyalásra, s rendes írásbeli perekben valamely perirat beadására határnap van kitűzve: e napon a felek, illetőleg képviselőik a pertárban tartoznak megjelenni. Egyéb esetben megjelenési határnap kitűzéséért bármelyik fél folyamodhatik.

4. A megjelenési határnapon tartozik a fél magával hozni periratát, az 1868. LIV. tczikk szabályai szerint akkor is, ha az ügy rendes szóbeli uton tárgyalatott.

5. A további periratok beadására, a beadás határidejére, a halasztásokra s általában a pertári kezelésre, illetőleg a jegyzőkönyvi tárgyalásra nézve, az 1868. LIV. tczikk szabályai szolgálnak zsinórmértékül.

*) Lásd e rendelet tervezetét lapunk f. évi 7-dik számában.

Szerk.

IV. Czikk.

Rendes szóbeli pereknél, a melyekben a tárgyalás befejeztetett, s rendes írásbeli pereknél, a melyekben a periratok már beadattak, a bizonyítási eljárásra, valamint az előadásra és ítélethozatalra nézve az 1868. LIV. tczikk szabályai alkalmazandók.

Oly esetben azonban, midőn valamelyik fél akár ellenfelét kínálta meg a főesküvel, akár maga ajánlkozott ennek letételére: a bíróság köteles ítélethozatal előtt tárgyalást tartani, a 144. §-ban szabályozott eljárás szerint a czélból, hogy a felek a főeskü ajánlása és elfogadása vagy visszakinálása iránt az 1868. LIV. tczikk rendeleteire való tekintettel nyilatkozhassanak.

V. Czikk.

A felebbvitel (275. §.) az 1868. LIV. tczikk hatálybalépte előtt keletkezett azon határozatok ellen, melyekre nézve a beadási határidő az említett törvény hatálybaléptekor még le nem járt: az 1868. LIV. tczikk szabályai szerint s azon bírósághoz nyújtandó be, melyhez azt az említett törvény hatálybalépte előtt beadni kellett volna még akkor is, ha azon bíróság az 1868. LIV. tczikk szerint illetéktelenné vált. Ez utóbbi esetben mindazonáltal az ilyen bíróság csak az átvételt eszközölheti; az elintézés ellenben az 1868. LIV. tczikk szabályai szerint s azon bíróság által történik, a melyhez az ügy a X. czikk értelmében átteendő.

Ugyananez áll az igazolásra és perujításra nézve is, a mennyiben a határidő, — mely alatt e jog orvoslatnak az előbbi törv. szabályok szerint helye lehet, — az 1868. LIV. tczikk hatálybalépte napjáig még le nem járt.

A hol az említett törvény ezen határidők tekintetében az előbbi törv. szabályoktól eltérőleg intézkedik: a perorvoslatok érvényesítésére a hosszabb határidő áll nyitva.

VI. Czikk

A felebbvitel alatt lévő ügyekre nézve a következők rendeltetnek:

1. Azon elsőfolyamodási bíróságok, a melyeknek az eddig fennállott törvényk. szabályok szerint gyakorolt felebbviteli bíraskodását az 1868. LIV. tczikk megszünteti: tartoznak az ezen törvény hatálybaléptéig el nem intézett ilyen ügyeket a kir. ítélő táblához, mint másodbírósághoz felterjeszteni, további illetékes eljárás végett.

2. A mely ügyben az előbbi pontban érintett első folyamodási bíróság már ítelt másodbíróságilag az 1868. LIV. tczikk hatálybalépte előtt: a további felebbvitel, — akár az említett törvény hatálybalépte után, akár azt megelőzőleg adatott be, — különbség nélkül a magyar kir. curiához küldendő, harmadbírósági elintézés végett.

3. Azon ügyek, a melyek az 1868. LIV. törvény-czikk hatálybaléptekor a kir. ítélő tábla, mint harmad-folyamodási bíróság által még el nem intéztettek: hasonlóan a magy. kir. curiához tételnek át harmadbírószági határozathozatal végett.

4. Az 1868. LIV. tczikk 25. §-ában említett azon ügyekre nézve, a melyekben a kir. ítélőtábla az említett törvény hatálybalépte napjáig az előbbi törvények szabályok szerint harmadbírószágilag végérvényesen határozott, nincs helye további felebbvitelnek.

5. A 4. pontban nem érintett azon ügyek, a melyekben az eddigi törvényk. szabályok szerint a kir. ítélőtábla harmadbírószági határozata ellen is volt helye felebbezésnek: az V. cikkben foglalt határidő alatt a magy. kir. curiához is felebbvihetők.

6. Az 1868. LIV. tczikk hatálybalépte előtt akár felebbezéssel együtt, akár külön beadott semmiségi panaszok elintézése nem a semmitőszék, hanem az előbbi törvényk. szabályok szerint illetékes felebbviteli bíróság által történik, azon bíróságok kivételével, a melyek az említett törvény hatálybalépte után felebbviteli bíraskodást nem gyakorolhatnak.

7. Az igazságügyminiszteriumnál felebbvitel alatt lévő gyámsági és gondnoksági elintézetlen ügyek a fenidézett törvény hatálybaléptével a kir. ítélőtáblához tételnek át.

VII. Cikk.

A folyamatban lévő végrehajtási ügyekben, a melyekre nézve az eddig fennállott törv. szabályok szerint előzetes tárgyalásnak volt helye, az árverési feltételek és határnapok, valamint a kielégítési sorrend megállapítása végett: az 1868. LIV. tczikk határozatai csak annyiban alkalmazandók, a mennyiben ennek hatálybalépteig tárgyalási határnap még nem tűzetett ki.

A jogorvoslatokra nézve azonban itt is az említett törvényczikk szabályai tartandók meg.

VIII. Cikk

A birói határozatok kézbesítése az 1868: LIV. tczikk hatálybaléptétől kezdve, még a folyamatban lévő ügyekben is, az említett tczikk szabályai szerint esz-közlendő.

IX. Cikk.

Az örökösödési eljárásra nézve az 1868: LIV. tczikk idevonatkozó határozatai az idézett törvény hatálybaléptével a folyamatban lévő ügyekben is alkalmazandók.

X. Cikk.

Ha a bíróság az 1868: LIV. tczikk folytán vált illetéktelenné valamely ügyben, ezt az arra vonatkozó összes iratokkal együtt azon bírósághoz köteles hivatalból áttenni, mely azon ügyre nézve az idézett törvény szerint illetékes. Felebbvitel alatt levő ügyek azonban, mielőtt elintéztettek, a következő cikkben érintett kivétellel, azon bírósághoz küldetnek le, a melynél az elsőfolyamodási határozat keletkezett, még akkor is, ha ezen bíróság az 1868: LIV. tczikk szerint illetéktelenné vált. Ez utóbbi esetben mindazonáltal az ilyen bíróság a leérkezett ügyek áttételét a jelen cikk határozatához képest hivatalból eszközli.

A bíróság az illetőségéhez utasított ügyek átvételéről az érdekelt feleket azonnal értesíti, s ha szükség, a per folytatása iránt az 1868: LIV. tczikk szabályai szerint intézkedik.

Ha valamelyik fél kifogással kíván élni az illetőség ellen: kifogását a keresetre nézve az idézett törvényczikk által előszabott módon és időben (98. §), a mely esetben pedig a törvény az illetőség elleni kifogás

beadásának határidejéről nem intézkedik: az értesítés vételétől számítandó 15 nap alatt azon bíróság előtt érvényesítse, a melyhez az ügy áttételét.

XI. Cikk.

A kerületi táblák az 1868: LIV. tczikk hatálybaléptével feloszlatatván, az előttük folyamatban levő ügyeket azok állapotára (stadium) való tekintet nélkül, az idézett tczikk szerint illetékes bírósághoz teszik át.

Az átküldés egy bíróból és egy könyvvezetőből álló bizottság által történik. Ha a folyamatban levő csőd- és hitbizományi ügyekben a birói illetőség nem nyilvánvaló: a bizottság előbbi esetben a tömeggondnokot, a perügyelőt és a hitelező-választmányt, a hitbizományokra nézve pedig a hitbizomány birtokosát és gondnokát, valamint a helyben- vagy közellakó várományosokat haligassa ki, s a kivett nyilatkozatok nyomán határozza meg azon bíróságot, a melyhez az ügy átteendő.

Ha a kerületi tábla előtt folyamatban levő valamely ügy a felebbviteli bíróságnál létezik: a bizottság a felek meghallgatásával határozza meg, hogy mely bírósághoz lesz az, elintézés után, a felebbviteli törvényszéktől leküldendő. Az e kérdésben felvett jegyzőkönyv, a bizottság jelentésével együtt azon felebbviteli törvényszékhez terjesztendő, a melynél az ügy elintézés alatt áll.

A birói illetőség elleni kifogásra nézve itt is az előbbi cikkben szabályozott eljárásnak van helye; azon eltéréssel mindazonáltal, hogy az illetőség kérdésében beadott semmiségi panasz a hitbizományi ügyekre nézve az 1868: LIV. tczikk 21. §. értelmében az igazságügyi miniszterhez terjesztetik fel az eljáró bíróság kijelölése végett.

XII. Cikk.

A kir. ítélő tábla megszűnván a polgári ügyekben első folyamodási bíróság lenni, a most érintett ügyeket, melyek a keresetlevél beadásával a kir. táblánál folyamatba tételtek s érdemleges határozattal még el nem intéztettek: azon elsőfolyamodási bírósághoz teszi át továbbí ellátás végett, mely azon ügyekben az 1868: LIV. tczikk szerint illetékes. A birói illetőség elleni kifogásra nézve itt is a X. cikkben szabályozott eljárás követendő, azon eltéréssel mindazonáltal, hogy a kifogás beadására, az értesítés vételétől számítandó 30 napi határidő áll nyitva.

A kir. ítélő-táblának a kir. ügyek igazgatója által indítható bünperekre nézve eddig fennállott első folyamodási bíraskodása sem az 1868: LIV. tczikk, sem a jelen rendelet határozatai által nem érintetik.

XIII. Cikk.

A kir. hétszemélyes táblánál lévő s az 1868: LIV. tczikk hatálybalépte napjáig el nem intézett biróküldési folyamodványok az idézett tczikk hatálybaléptével a m. kir. igazságügyi miniszteriumhoz tételnek át további ellátás végett. Ugyanez áll az első folyamodási bíróságoztól bekívánt vagy netán a m. kir. curiához érkezendő hivatalos jelentésekre nézve is.

XIV. Cikk.

Az egyházi törvényszékeknél folyamatban levő perekre nézve a következők határozatnak:

1. Azon ügyek, a melyekre nézve az 1868: LIV. tczikk 22. §. szerint az egyházi törvényszékek megszűntek illetékesek lenni, s a melyek tárgyát egyedül polgári kérdések képezik: az említett törvény szerint illetékes bíróságaikhoz lesznek hivatalból átteendők.

2. Ha valamely ügyben az egyházi és polgári tör-

vényszékek illetősége alá tartozó kérdések együttesen tárgyalattak : az egyházi törvényszék csak azon kérdés fölött ítélhet, a melyre nézve az idézett törvény 22. §. szerint illetékes; ítéletének jogerőre emelkedése után pedig a polgári kérdések fölötti határozathozatal végett az említett 22. §. szerinti illetékes bírósághoz tartozik a pert hivatalból áttenni.

3. Ha felebbvitel alatt áll olyan per, a melynek tárgyat egyedül polgári kérdések képezik : a felebbviteli bíróságok tartoznak azt elintézés nélkül azon polgári felebbviteli bírósághoz küldeni, a mely az 1868 : LIV. tczikben megállapított felebbviteli fokozat szerint illetékes.

4. Ha valamely felebbvitt ügyben az egyházi törvényszék ítélete mind az egyházi, mind a polgári bíróságok illetőségéhez utasított kérdésekre kiterjedt : a felebbviteli egyházi bíróság csak azon kérdés fölött ítélhet, a melyre nézve az 1868 : LIV. tczikk 22. §. szerint illetékes. Elintézés után e per az első folyamodási egyházi törvényszékhez küldetik vissza, — a polgári bírósághoz pedig csak akkor lesz átteendő, a midőn az egyházi törvényszék illetőségéhez tartozó kérdésben hozott ítélet jogerőre emelkedett.

Ha a polgári bíróság illetősége nem nyilvánvaló : a X. czikkben szabályozott eljárásnak van helye.

XV. Cikk.

Az 1868 : LIV. tczikk hatálybalépte napjával az 1836 : XIV. és 1840 : XIII. tczikkeken alapuló minden osztoztató bíróság megszűnik. Ennélfogva az osztoztató bíróság a folyamatban levő eljárást, és ha a hozott ítélet már jogerőre emelkedett : a megkezdett végrehajtást azonnal megszünteti, s az ügyiratokat az eljárás, illetőleg végrehajtás folytatása végett azon bírósághoz teszi át, a mely a kérdéses ügyre nézve az 1868 : LIV. tczikk szerint illetékes.

XVI. Cikk.

Azon ügyek, a melyekben választott bíróság kötött ki, s a bíróság az eljárást már megindította : ugyanazon bíróság által, s az eddigi eljárás szerint intéz tetnek el.

Ha a választott bíróság még nem alakult meg : az alakulás, — ha pedig már megalakult ugyan, de eljárását még meg nem indította : az eljárás az 1868 : LIV. tczikk szabályai szerint történik.

XVII. Cikk.

Azon első folyamodási vagy felebbviteli bíróságok, a melyek az 1868 : LIV. tczikkben megállapított illetőségi szabályokhoz képest, s a jelen rendelet értelmében tartoznak folyamatban levő ügyeket más bíróságnak átadni : az átadást, illetőleg átküldést 30 nap alatt sorjegyvezéssel együtt eszközölgék.

XVIII. Cikk.

A folyamatban levő ügyekben mind az eljárás, mind a perorvoslatok és hivatalos cselekvények hatálya és következményei, a mennyiben jelen rendelet kivételt nem tesz, azon törvények szerint ítélendők meg, a melyeknek hatálybanléte alatt eszközöltettek.

XIX. Cikk.

Az ideigl. törvényk. szabályokban foglalt egyéb intézkedések iránt a következők rendeltetnek :

1. A polgári magánjog anyagi részére, továbbá a bíróvádi, csőd, kereskedelmi és fuvarozási, urbéri, földtehermentesítési, arányossági, mezei-rendőrségi, végre a bányaügyekre s az ügyvédkedés ideiglenes szabályozá-

sára vonatkozó intézkedések, valamint az ezek által fentartott korábbi törvények és rendeletek érintetlenül maradnak.

2. A telekkönyvekről szóló fejezetből a 145., 148., 149., 150., 154., 156. és 158. §§. ideiglenesen továbbra is fentartatnak.

3. A váltótörvényről szóló II. szakasz a későbbi módosításokkal együtt szintén hatályban marad ; a végrehajtásra nézve azonban külön rendelet fog kibocsáttatni.

4. A hol ezen intézkedésekben, valamint az ezek által fentartott korábbi törvényekben és rendeletekben, akár az osztrák polgári perrendtartásra, akár az ideigl. törv. szabályokra, vagy az ezek által fentartott alaki törvényekre történik hivatkozás : az 1868 : LIV. tczikk határozatai alkalmazandók.

XX. Cikk.

Az előbbi czikkben foglalt határozatok érvényesek a marosvásárhelyi kir. ítélő-tábla területén hatályban lévő azon törvényekre, valamint Kraszna-, Közép-Szolnok- és Zarándmegyék s Kövárvidéke urbéri viszonyait tárgyzó szabályokra nézve is, a melyek a jelen rendelet 1-ső cikke értelmében, mint az 1868 : LIV. tczikkkel nem ellenkezők, meg nem szüntettek vagy meg nem változtattak.

XXI. Cikk.

A marosvásárhelyi kir. ítélő-tábla területén a jelen intézkedések a következő kiegészítéssel alkalmazandók :

1. a II. cikk második pontjában, a hol az ideigl. törv. szab. I. 46. §-ára van hivatkozás, az eddig ott fenállott ideiglenes polgári perrendtartás 49. és 62. §§. értendők ;

2. a hol az 1868 : LIV. tczikk szolgabíró vagy esküdtet említ, ezalatt az egyes-bíró értetik ;

3. a közjegyzőség intézménye az eddigi hatáskörrel egyelőre fenhagyatik ;

4. a folyamatban levő hagyatéki tárgyalások a IX. czikkben említett módon lesznek folytatandók, a közjegyzők eddigi alkalmazásának fenntartásával ;

5. a mezei rendőrségi ügyekre nézve, a törvényhozás további intézkedéseig, a jelenleg fenálló törvény és eljárás tartatik fenn ;

6. a váltóügyekben követendő eljárást külön rendelet fogja szabályozni.

Kelt Pesten, 1869. évi márcz. hó 30-án.

Horvát Boldizsár, s. k.
m kir igazságügyminiszter.

Pénzügyi törvényszékek.

VII.

D. Az eljárás a pénzügyi törvényszékeknél.

A pénzügyi törvényszékek eljárásának körülményeinek megismertetése a jelen idő és körülmények szerint nem a könnyű feladatok közé tartozik.

Az 1868. XXI. t. cz. negyedik fejelete foglal ugyan magában néhány részletes szabályt az eljárás tekintetében, de azt is kimondja a 108. §-ban, hogy a pénz és igazságügyminiszter felhatalmaztatnak a jövedéki bíróságok *eljárási szabályait* 1869. évi december 31-ig a pénzügyi bíróságoknál is fentartani, eljárásuk végleges szabályozása céljából törvényjavaslatot fogván időközben előterjeszteni.

Itt azon kérdés merül fel : melyek tehát azon eljárási szabályok, melyeket a jövedéki bíróságok követtek?

Midőn a jövedéki kihágások iránt követendő eljárás szabályozása legelőször felkaroltatott, mi az 1867. márcz. 26-ki miniszt. rendelet által történt, csak néhány

szabály hozatott az eljárásra nézve; az 1867. szept. 17-ki miniszt. rendelet pedig (mindkettőt fenebb ismertettük) azt mondja azokon felül, melyek jobbra az előbbi miniszteri rendeletben is foglaltatnak: hogy a *harminczad hivatali rendszabályok, melyek jelenleg is érvényben maradnak*, a jövedéki áthágási vizsgálatoknál követendő eljárást a tényálladék felvételétől kezdve tüzetesen szabályozván, a vádlottnak védelmezési jogát teljes épségben fentartják.

Az áthágási vizsgálatok tehát ez okból úgy mint eddig, a pénzügyi felügyelőségek tisztviselői, és az arra külön megbízott pénzügyőrségi biztosok által teljesítenek, kik a bevégzett tárgyalásokat az előjáró felügyelőségeknek előterjesztik. E pontra alább tüzetesen vissza fogunk térni.

Az utóbb említett miniszteri rendelethez mellékelt utasításnak I. pontjában pedig azt találjuk:

A jövedéki kihágások megvizsgálásánál és az azok körüli eljárásnál *az eddig tényleg felállott szabályok* fognak ezentúl is ideiglenes zsinórmértékül szolgálni az alábbi pontokban foglalt változtatásokkal stb.

Ezeket egybevetve az 1868. XXI. t. cz. 108. §-ának fennebb idézett szavaival: az eljárásra nézve főszabályul ez időszerint azt tarthatjuk: hogy a jövedéki áthágásoknál követendő eljárásra nézve a harminczadi rendszabályok, vagy is az 1788-ki harminczadi rendtartás, és az 1842-ki harminczadi utasítás a tényleg fenállott szabályokkal, és az említett két miniszteri rendeletben foglalt módosításokkal szolgál zsinórmértékül.

Hogy a harminczadi rendtartás és utasítás nem csak azért, mivel az tüzetesen a harminczad körül forog, csak csekély tekintettel van az akkoron hatályban volt kevés számú jövedékekre, de azért sem felel meg magában véve a jelen igényeknek, mivel a viszonyok azóta tetemesen változtak; azt kétségbe vonni nem lehet; azért a gyakorlat csak igen kis mértékben követte azokat, az osztrák törvények és rendeletek uralma alatt is, és leginkább az 1835-ki már fennebb érintett rendszeres büntető törvényt tartotta főleg szeméi előtt, mely az eljárást tüzetesen és mondhatni aggodalmas gondossággal szabályozza, s mely a Magyarországra szóló 1842-ki harminczadi utasításba is sok pontjai tekintetében — de az eltérő viszonyokhoz némileg alkalmazva, átvétetett. Ezen utasítás tehát, és különösen annak IV-dik fejezete szolgál az eljárásra nézve zsinórmértékül azon változtatásokkal, melyeket a fennebb említett miniszteri rendeletek, és az 1868. XXI. t. cz. 101 és köv. §§-aiban foglaltatnak.

Ezeket egybe vetve, és szem előtt tartva, a pénzügyi törvényszékeknek a jövedéki áthágások körüli eljárása csak mintegy vázlatilag a következőkben foglalható össze:

I. A pénzügyi törvényszékek eljárása rendszerint csak a már teljesen befejezett vizsgálat körül forogván, és abból indulván ki, mindenekelőtt, és felett szükség, hogy a jövedéki áthágások felett vezetett és teljesített vizsgálat a dolog természetének, egyszersmind az az iránt fenálló szabályoknak megfelelő legyen.

A vizsgálatot nem bírósági, hanem pénzügyi tisztviselők, közegek teljesítik; ezeknek a törvényszékek még az ügy, mint teljesen befejezett vizsgálat eléjükbe nem kerül, semmi irányt nem adhatnak; csak azután, ha hiányokat tapasztalnak, melyek az ügy érdemleges megbirálására gátló befolyással vannak, áll jogukban, sőt kötelességökben a hiányokra utalni, és azok pótlását elrendelni, a mennyiben a fenforgó ügy állása, vagy a fenálló szabályok megtartása szükségképp megkívánja.

A tényálladék felvétele, leírása, a nyomozások, kutatások, és a vizsgálat keresztül vitele már az 1842-ki

harminczadi utasításban is körül van írva, ezt illetőleg az 1835-ki osztrák jövedéki büntető eljárást követi a tényleg fenálló gyakorlat is; szükség tehát ezt mint törvényszéki eljárás alapjául szolgáló előzményt közelebbről megismernünk.

A tényleirást illetőleg:

A tényleirást az áthágás felfedezése vagy feljelentése előzi meg. Ezeknek kellékeit az 1842-ki harminczadi utasítás 579 – 595. §§-ai írják körül, és azokat követik a pénzügyi közegek is némi módosításokkal; de ez czélunkra nem tartozik; mi történjék a tényleirás előtt: vagy mi történt? annak a birói eljárásra nincs befolyása, a birói eljárás csak a tényleirásból indul ki, és ez az mi főfigyelmet érdemelvén, kellékei is meg vannak határozva.

Ha a tényleirás megkívántatóságait illetőleg az 1842-ki harminczadi utasításból indulunk, annak csak irányait követhetjük, ha a tényleirásnak az áthágásokra nézve általában megkívántató kellékeit akarjuk körül írni, mivel az mindenekben csak a harminczadi áthágásokat tartotta szem előtt; a jelen idő szerint azonban az egyes és közvetett adók, jövedékek és illetékek mindannyi nemei és fajai körül forogván az eljárás, a tényleirásnak általános kellékeit kell megállapítani, fenhagyva a különös kellékeket az egyes esetek tárgya és körülményeihez képest, a mennyiben némely kihágások körül rendszerint, vagy kivitelként előforduló különös körülmények a tényleirásba felveendőknek jelentkeznek.

A tényleirás felvételének a jövedéki áthágások megvizsgálására hivatott tisztviselő, vagy a tényhelyéhez legközelebb eső pénzügyi felsőség előtt, egy felsőbbbségi személynek, vagy a községi előjáróság valamely tagjának, vagy ha helyben ezen személyek közül egy sem hivatatható meg, az eljárás hátrányos késleltetése nélkül, két érdektelen és hitelt érdemlő tanúnak jelenlétében kell történnie. Azonban ha valamely jövedéki áthágás valamely felsőbbbségi személy vagy községi előjárósági tag jelenlétében történt kutatás, vagy más hivatalos cselekmény alkalmával fedeztetik fel: a tényleirás mindjárt azon helyen, hol az említett kutatás vagy hivatalos cselekmény történt, az említett bizonyosság jelenlétében vétethetik fel.

A tényleirásban pontosan és lelkiismeretesen előadandók:

1. A (netáni) letartóztatás helye s ideje és általában az azt kísérő vagy arra okot szolgáltatott körülmények.

2. A letartóztatott dolog.

3. A személy vezeték- és mellékneve, állapota és lakhelye.

4. A letartóztatásnál közremunkált vagy jelen volt személyek vezeték és mellékneve, hivatal vagy szolgálat minősége, avagy foglalkozása.

Az ekként elkészített tényleirás azon személy előtt, ki letartóztatott, vagy kinél a letartóztatott dolog találtatott, felolvasandó, és általa, valamint a letartóztatást teljesített hivatalnokok és alkalmazottak, továbbá a felvételnél jelen volt személyek által aláírandó.

Minden hozzáadás, melyet az, kinél a letartóztatott tárgy találtatott, tenni kíván, szóról-szóra felveendő. Ha ez a tényleirást aláírni vonakodik, az általa erre nézve előadott ok feljegyzendő. Ha ezen, vagy az eljárás meghitelesítése végett meghitt személy nem képes aláírni: két nem elfogult tanu hivandó meg, kik közül az egyik ezen személy vezeték és melléknevét írja alá.

Annak, ki letartóztatott, vagy kinél a letartóztatott dolog találtatott, mindig világosan kijelentendő: hogy szabadságában áll a tényleirás másolatát tüstént vagy később is kívánni; ha kívánja, néki a tényleirás hivatalosan meghitelesített másolata haladék nélkül ki-

adandó. — (1842-ki harminczadi utasítás 597—602. §§. osztr. jöved. büntető törvény 535—537. §§.)

Bár eléggé látjuk szabályozva és körülírva a fennebbiekben a tényleírás kellékeit, mindazáltal a tapasztalás oda mutat, hogy a kellékek a tényleírás felvételére hivatott pénzügyi közegek által igen hiányosan követetnek, különösen.

Az 1. pontot illetőleg, mely alá az áthágás minősége és annak tárgya s körülményei tartoznak, s melyek pontos körülírásától p. o. szeszfőzdeknél, gyáraknál nem ritkán a tényálladék megalapítása oly mérvben függ, hogy a felfedezéskori állapot határozatlansága miatt az áthágás felett ítéletet hozni nem lehet; a körülmények pedig időközben megváltozván, a hiányok pótlása sem eszközölhető többé. E pontnak tehát szem előtt tartását eléggé nem sürgetni nem lehet.

A 4. pont ellen is igen gyakran vétetik; sem községi előjáró, sem hitelt érdemlő tanúk nem hivatnak meg a közreműködésre, vagy magánál a tényleírásnál az hozatik fel mentségül, hogy a nagy munka ideje miatt ilyeneket kapni nem lehetett; ily esetekben, ha még a tényleírás hiányossága is vagy gyakran tulbuzgóságból tulzott előadása vagy felfogása járul hozzá, kisiklott az áthágás, mivel jogszerű bizonyítékot előállítani nem lehet. Nem ritkán még azon visszas eljárás is előfordul, hogy a tényleírás nem a vádlott nyelvén vétetik fel, és ez különféle kifogásokra ad alkalmat. Ugyan azért a kellékekhez azt is fel kell vennünk, hogy a tényleírás a lehetőségig a panaszlott nyelvén vétessék fel, vagy ha azt az eljáró alkalmazott vagy tisztviselő nem érti, (mi — szabad legyen reménylenünk, — a pénzügyi alkalmazottak és tisztviselők gondosabb megválasztása folytán elhárítva leend) oly egyének hívassanak meg a tényleírás felvételéhez, kik a panaszlott által előadott körülményeket, valamint az ellene fenforgó adatokat saját nyelvén megmagyarázni, és kételyeit eloszlatni képesek.

A tényleíráson fordul a vizsgálat, mely eddigelé szintén a pénzügyi közegek által történik. Ezt megelőzi a *tényállás kinyomozása*. Erre nézve az 1842-ki harminczadi utasítás 620. §. valamint az osztr. jöved. büntető törvény 574. §. elvül azt rendeli, hogy a tényállás kinyomozásánál mindazon körülmények felveendők, melyek a dolgot felvilágosítani, a további eljárás vezérfonalául szolgálni, és az elkövetett áthágás valóságát vagy a mennyiben valamely igazolás teljesítése forog fenn: az erre köteleztetést, és a benyújtott igazolás valóságát vagy valótlanságát begyőzni képesek.

A jövedéki áthágás tényállásának kinyomozásánál tehát gondosan ki kell puhatolni, kik mint tettesek, szerzők, és a mennyiben oly áthágás forog fenn, melynél büntársaság vagy részesség is büntetés alá esik, büntársak, vagy bűnrészesekként jelentkeznek. (1842-ki harminczadi utasítás 621. §.)

A nyomozás terjedelmét, további tárgyait a fenforgó körülményekhez képest az idézett utasítás 622. és az osztr. jövedéki büntető törvény 575. és 584. §§-ai bőven körül írják. E nyomozások és kutatások még mindig a pénzügyi közegek feladatait képezik, ezek folyamába a bírósági eljárásnak nincs ugyan befolyása, de van igen is akkor, ha a már befejezett vizsgálat bírói tárgyalás alá kerül, és ekkor nyílik számára az alkalom a mulasztások, s hiányok pótlásának elrendelésére. Dr. SUHAYDA.

A feleknek egymáshoz viszonyáról az, ujtott perben.

Eltérök a nézetek úgy az ügyvédek, mint a bírák között azon kérdésre nézve, vajjon az ujtott per új pernek, vagy az alapper folytatásának tekintendő-e?

Nem lényegtelen ezen különbség, mert a fentebbi kérdés mikénti megoldásától függ a perbeli feleknek egymáshoz viszonya, függnek azoknak jogai és kötelelességei.

Mert ha az ujtott per, új pernek tekintendő, akkor az ujtó fél felperes, habár az alapperben alperes lett volna is, s az ujtott fél alperes, habár az alapperben felperes lett volna is; akkor a perujtási kérvény keresetnek vétetvén, a perujtás megengedése mellett kitűzött tárgyaláskor az ellenbeszéd az ujtott felet mint alperest, a válasz az ujtó felet mint felperest, és a viszonzválasz ismét az ujtott felet illeti; akkor végre a bélyegkötségek előlegezésének köteleessége a tárgyalási jegyzőkönyveknél az ujtó felet terheli, habár ez az alapperben alperes lett volna is.

Kik azon nézetben vannak, hogy az ujtott per új pernek tekintendő, érvül azt hozzák fel, hogy az alapper jogérvényes, és épen azért végrehajtható érdemleges határozattal befejeztetvén, az ujtott per annak folytatását nem képezheti, tehát új pernek tekintendő még annál fogva is, mert az ujtó félnek az ítélet alapjául szolgáló kérelme, mely odaterjed, hogy az alapperben hozott érdemleges határozat megváltoztattassék, lényegesen eltér azon kérelemtől, mely az alapperbeli keresetben foglaltatik. Én az ellennézetet osztom, s azt következő érvekre fektetem.

Az alapperbeli kereset nemcsak az alappernek, hanem az ujtott pernek is szolgál alapul, a mennyiben ez megengedetett.

A perujtási kérvény csak a perujtás megengedhetősége feletti határozatnak szolgál alapul. Ha a perujtás megengedetett, a felek további perbeszédjeinek, s a bírói határozatoknak egyedüli alapját az alapperbeli kereset képezi. Ki az alapperben mint hitelező fellép, ki valamit követel, valakit megtámad, annak állása, viszonya az ellenfélhez az ujtott perben sem változik meg; itt is mint hitelező lép fel, követel, megtámad, bárha ujtott fél volna is: míg az ellenfél, az adós, habár ő volna is az ujtó, az ujtott perben is csak a védelemre szorítkozhatik.

Engedtessek meg nekem e kérdést egy példával illusztrálni.

A. hitelező beperli B. váltóadóst 100 frt követelése erejéig, s B. kifogásainak félrevetése mellett utóbbi ellen marasztaló határozatot nyer.

A pervesztes alperes új bizonyítékok alapján perujtást kér, melyet a bíróság, miután alperes csakugyan új bizonyítékokat felmutat, meg is enged.

Ezzel a perujtás megengedhetőségének kérdése el van intézve; az ujtott per további folyama alatt a perujtási kérvény többé szóba sem jő; úgy a tárgyalások, mint a bírói határozatok ismét az alapperbeli keresetre és csakis erre vonatkoznak; alperes alkalmat nyer az alapperbeli kereset elleni kifogásait újból előadhatni, és új bizonyítékait érvényesíthetni; a per tehát visszamegy a kereset beadása utáni stadiumba; s így alperes nyitja meg ellenbeszédjével a tárgyalást, melyben okmányszerűleg kimutatja, hogy tartozását még a keresetlevél beadása előtt kifizette, s így felperes ellene kereseti joggal nem bír; felperes válaszában iparkodik ugyan kimutatni, hogy kereseti joga még mindig fennáll, hogy az alperes okiratai más tartozásra vonatkoznak, de az alperes viszonzválaszában behozván, hogy ezen okmányok csakugyan a 100 frtn. kereseti tartozásra vonatkoznak: mindezek alapján a bíróság az alapperbeli ítélet megszüntetése mellett kimondja, hogy alperes a kereset terhe alól felmentetik, és nem tartozik felperesnek — miként a keresetlevélben kéretik — 100 ftnyi tőkét s járulékait kifizetni.

A dolog természeténél fogva csakis így és nem másképp folyhatik le az ujitott perbeli eljárás.

Avagy tán az alapperbeli felperes A. kezdje meg az ujitott perbeli érdemleges tárgyalást, mint ez az ellenvéleményből — mely szerint az ujitott A. alperesnek tekintendő — következnie? Mit mondjon ez az első perbeszédben? A perujtás megengedhetőségének kérdése egy korábbi tárgyalás alapján már el van intézve; B.-nek az alapperbeli kereset megerőtlenítésére szolgáló kifogásai pedig még előadva nincsenek, miután ez az érdemleges tárgyaláshoz tartozik; a perujtási kérvény folytán kitűzött első tárgyalásnak célja csak azon kérdés megvitatása lévén, vajjon a kért perujtás megengedhető-e vagy sem? vajjon a fentebbi esetben B. váltóadás csakugyan új bizonyítékokra tett-e szert? Felperes A. tehát legfeljebb ismételhetné alapperbeli kereseti kérelmét, hogy t. i. B. váltóadás ezuttal is köteleztessék a kereseti 100 frtnyi tőkét s járulékait felperes részére kifizetni. De nem volna-e ez felesleges munka, s *ellenbeszédbe való-e a felperesi keresetben foglalt kérelem?* Miután a perujtás megengedése folytán a per az alapperbeli kereset beadása utáni stadiumba jutott, az ellenbeszéd csak a keresettel megtámadott B. váltóadást illeti, kinek csak ezuttal nyílik törvényes alkalom arra, hogy a kereset elleni kifogásait s új bizonyítékait érvényesíthesse, erre következik A. hitelező válasza, melyben alkalma van A. adós új bizonyítékait megerőtleníteni, s az alapperbeli marasztaló határozat épségben hagyását kérni, mire ismét B. adós viszonzválasza következik, megtartatván így a perbeli eljárásnak azon szabálya, mely szerint mindenik félnek két perbeszéd áll rendelkezésére, t. i. felperesnek a kereset és válasz, és alperesnek az ellenbeszéd és viszonzválasz.

Nem régen hasonló eset fordult elő a pesti e. b. váltótörvényszéknél, mely az ujitott perbeli érdemleges tárgyalás alkalmával a felek képviselői közt, kik az ügyvédi karnak kitünőbb tagjai közé tartoznak, élénk vitára szolgáltatott alkalmat az iránt, hogy melyik köztük fel- és melyik alperes, kit illet tehát az ellenbeszéd beigtatásának joga és kötelessége? Itt is az alapperben pervesztés alperes kért és nyert perujtást, ki alperesi minőségéhez képest a tárgyalást ellenbeszédjével megnyitván, ez ellen az ujitott alapperbeli felperes a reá következő perbeszédben tiltakozott, melyet saját felfogásához képest szintén ellenbeszédnek nevezett, s miután erre ujitó alperes ujitott felperes által válasznak tekintett viszonzválaszát beigtatta volt, utóbbi azt követelte, hogy engedtessek meg neki, mint ujitott félnek, tehát alperesnek viszonzválaszát beigtathatni, mi ellen azonban ismét ujitó alperes felszólalt, mire az utóbbinak nézetét osztó tárgyaló bíró a tárgyalást befejezettnek tekintvén, ujitott félnek csak azt engedte meg, hogy a törvényszéktől végirat beigtathatására engedélyt kérhessen.

Ezen eset mutatja, mily viszás alakot nyer a tárgyalási jegyzőkönyv akkor, midőn a felek még az iránt sincsenek tisztában, hogy melyik közülök fel- és melyik alperes? Ez oly kérdés, melynek mindjárt a per kezdetén tisztán kell állania, különben a tárgyalás nem egyéb lesz gallimathiasnál, mely a bírói határozat helyes alapjául nem szolgálhat.

Ezért tartottam czélszerűnek azon kérdést, vajjon a perujtás a feleknek egymáshoz viszonyán változtat-e? tüzetes kifejtés alá venni, hogy a nézetek kölcsönös surlódásánál fogva ez iránt tisztuljanak, s eleje vétessék oly fogalomzavarnak, mely a perbeli eljárást az igazságszolgáltatás nem csekély hátrányára a rendes kerékvágásból kisodorja.

E kérdésre vonatkozólag tehát ismétlem azon szilárd meggyőződésen alapuló nézetemet, hogy a perujtás

a feleknek egymáshoz viszonyán mit sem változtat, s hogy azon fél, ki az alapperben mint követelő, támadó fellép, e minőségét az ujitott perben is megtartja, noha a pert nem ő, hanem az ellenfél megujtja, — azon fél pedig, ki az alapperben meg van támadva, kinek magát az alapperben a támadó fél követelése ellen védelmeznie kell, e viszonyban az ellenfélhez az ujitott perben is megmarad, itt is magát a támadó ellenfél követelése ellen csak védelmezhetvén, mindamellett, hogy a pert ő ujitotta meg: *mert úgy az alap- mint az ujitott pernek az alapperbeli kereset képezi egyedüli alapját, ezt tárgyalják a felek párbeszédjei a bírói határozatok úgy az alap- mint az ujitott perben, mindkettőben a felek közti jogviszony, jelesül az lévén megvitatandó s eldöntendő, vajjon bir-e felperes kereseti joggal, sképes-e azt a tagadó alperes ellenében törvényszerűleg bebizonyítani?*

Ily felfogás mellett kell, hogy visszásnak tűnjék fel, ha az alapperbeli felperes, tehát a követelő, megtámadó fél az ujitott perben alperesnek neveztetik, mert e pert nem ő, hanem az ellenfél megujtotta; az alperes pedig, tehát azon fél, ki az alapperben meg van támadva, kinek magát ezen támadás ellen az alapperben védelmeznie kell, az ujitott perben, dacára annak, hogy itt is csak védelemre szorítkozhatik az alapperbeli felperes követelése ellen, felperesnek neveztetik egyedül azért, mert a pert ő ujitotta meg.

A felek kölcsönös viszonyainak ily felforgatása azonkívül hogy visszás, még tévedésre is szolgáltathat könnyen okot, nehezíti a tényállás helyes felfogását úgy a tárgyalás, mint a bírói elintézés alkalmával, miért az már ez okokból is csak roszalható.

E hátrányoknak kikerülése tekintetéből s az itt kifejtett érveknek megfelelően oly esetben, midőn a per felperes által megujtattik, felperest *ujtító felperesnek*, alperest pedig *ujtított alperesnek*; oly esetben pedig, midőn a per az alperes által megujtattik, felperest *ujtított felperesnek*, alperest pedig *ujtító alperesnek* vélném úgy a felek, mint a bíróságok részéről elnevezendőnek.

Végül még megjegyzem, hogy az általam fent kifejtett érveket azon ellennézetheli érv sem gyöngíti meg, mely szerint az ujitott per azért volna új pernek tekintendő, mert az alapper jogérvényes, s épen azért végrehajtható érdemleges határozattal befejeztetett.

A perujtás nem rendes, minő a felebbezés, hanem rendkívüli jogorvoslatot képezvén, a jogorvoslatokkali visszaélés kikerülése végett azon joghátránnyal jár, hogy az alapperben hozott ítélet végrehajtását nem gátolja.

De az alapperbeli ítélet végrehajthatása az ujitott perre más befolyással nincs; miatta az ujitott per nem alakul át új perré, mert ugyanazon jogviszony megbírlása képezi alapját úgy az alap- mint az ujitott pernek, ugyanazon kereset szolgál zsinórmértékül úgy a feleknek a tárgyalásnál, mint a bíróságnak az ügy eldöntésénél, mind az alap-, mind az ujitott perben; mert önálló per kereset nélkül nem képzelhető, s az ujitott per nem keresettel, hanem csak azon — keresetnek egyáltalában nem vehető kérelemmel indíttatik meg, hogy a kért perujtás, illetőleg az *anyapernek folytatólagos tárgyalása* megengedtessek.

Az e felett kitűzött tárgyaláskor a felek csak azon kérdést vitatják meg, vajjon a kért perujtás törvény szerint megengedhető-e vagy sem? s ennek szolgál a perujtási kérvény alapjául; de mihielyt a perujtás megengedtetett, a perujtási kérvény czélt érvén, a további tárgyalások és bírói határozatok csak az alapper folytatását képezik, s így a feleknek egymáshoz állásán is az ujitott per mitsem változtat.

KÜLLEY EDE.

K i m u t a t á s a

a magyar királyi kuriánál 1867- és 1868-ik évben tárgyalás és ellátás alá került bűneseteknek.

Folyó szám	A büntettek nevei	A királyi ítélő táblánál				A kir. hétszem. táblánál				A királyi ítélő táblánál				A kir. hétszem. táblánál			
		1867-ik évben								1868-ik évben							
		A bűnesetek összes száma	helyben-hagyók	megmásítók	megszüntetők	A bűnesetek összes száma	helyben-hagyók	megmásítók	megszüntetők	A bűnesetek összes száma	helyben-hagyók	megmásítók	megszüntetők	A bűnesetek összes száma	helyben-hagyók	megmásítók	megszüntetők
1	Erőszakos ellenszegülés, zendülés	114	94	12	8	52	52	—	—	66	52	7	7	34	33	1	—
2	Nyilvános erőszakoskodás	99	84	10	5	77	77	—	—	134	120	7	7	66	64	2	—
3	Hivatalos hatalommal visszaélés	39	27	7	5	20	18	2	—	35	26	4	5	15	14	1	—
4	Megvesztegetés	2	2	—	—	1	1	—	—	1	—	1	—	2	2	—	—
5	Valláshaborítás, Istenkáromlás	47	40	4	3	35	33	2	—	63	56	6	1	19	18	1	—
6	Hamiseskü	15	8	2	5	9	9	—	—	3	1	1	1	3	2	1	—
7	Kettős házasság	5	4	—	1	2	2	—	—	2	2	—	—	1	1	—	—
8	Házasságtörés	9	6	1	2	5	3	2	—	3	2	1	—	2	2	—	—
9	Erőszakos nemi közösülés	29	22	5	2	11	12	—	1	21	13	6	2	11	10	—	1
10	Nőrablás	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	1	1	—	—
11	Vérfertőztetés	8	7	—	1	8	8	—	—	7	4	3	—	—	—	—	—
12	Természet elleni fajtalanság	2	—	—	2	2	2	—	—	3	3	—	—	1	—	—	1
13	Gyilkosság	144	109	15	20	76	75	1	—	179	143	18	18	97	94	1	2
14	Rablógyilkosság	21	15	2	4	10	9	—	1	25	15	3	7	10	9	—	1
15	Rokongyilkosság	25	19	2	4	14	14	—	—	23	18	3	2	8	8	—	—
16	Orgyilkosság	21	17	2	2	12	11	1	—	16	13	2	1	12	9	2	1
17	Férjgyilkosság	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	2	—	—
18	Nőgyilkosság	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	1	—	5	4	—	1
19	Gyermekgyilkosság	102	89	7	6	55	52	3	—	66	50	14	2	41	40	1	—
20	Emberölés	329	284	29	16	191	185	6	—	437	379	34	24	201	195	4	2
21	Emberölés vétkes vigyázatlanságból	—	—	—	—	—	—	—	—	18	17	—	1	2	2	—	—
22	Magzatelhajtás	10	7	3	—	3	3	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—
23	Gyermekkitevés	4	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—
24	Súlyos testi sértés	549	485	31	33	283	280	3	—	708	615	46	47	330	323	4	3
25	Párviadal	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
26	Emberrablás	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Erőszakos letartóztatás	2	2	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Hamis vád	5	1	—	4	5	3	1	1	10	8	2	—	2	1	1	—
29	Gyújtogatás	84	69	9	6	44	43	1	—	91	71	6	14	23	22	1	—
30	Tolvajság	1194	1000	104	90	585	564	11	10	1221	1055	97	69	589	565	19	5
31	Feltöréssel eszközölt lopás	35	33	1	1	18	18	—	—	58	51	2	5	18	18	—	—
32	Sikkasztás	123	93	14	16	78	67	8	3	110	84	20	6	60	55	5	—
33	Bírói zártörés	64	53	4	7	39	36	2	1	50	42	4	4	31	29	—	2
34	Rablás	48	33	7	8	29	28	1	—	65	44	9	12	26	26	—	—
35	Utonállás és rablás	9	7	1	1	8	8	—	—	7	5	1	1	2	2	—	—
36	Zsarolás	14	10	4	—	8	7	—	1	14	10	3	1	11	11	—	—
37	Szándékos erőszakos kártétel emgálás	26	20	2	4	8	7	1	—	19	18	—	1	9	7	2	—
38	Csalás	246	158	37	51	138	120	12	6	251	164	44	43	109	97	9	3
39	Váltó hamisítás	29	23	4	2	18	17	1	—	33	24	3	6	16	12	4	—
40	Állevél költés	10	7	3	—	10	10	—	—	15	13	2	—	2	2	—	—
41	Hamis bukás	10	9	—	1	7	7	—	—	4	4	—	—	2	2	—	—
42	Vétkes bukás	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
43	Bűnelősegítés, szöktetés, eltitkolás, or-gazdaság stb. által	162	126	26	11	76	71	3	2	162	123	27	12	81	70	10	1
44	Bankjegyhamisítás *)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	Dohányjövődéki áthágás	10	10	—	—	12	6	—	6	**)	—	—	—	—	—	—	—
46	Elővigyázati szab. vétkes mulasztása	12	7	1	4	6	6	—	—	7	7	—	—	3	3	—	—
47	Fel ségsértés	15	9	4	2	5	5	—	—	1	1	—	—	1	1	—	—
48	Közérkölc siség elleni kihágás	14	13	1	—	7	6	1	—	5	5	—	—	3	3	—	—
49	Közérkölc siség elleni vétség	2	2	—	—	1	1	—	—	2	2	—	—	1	1	—	—
50	Önbíráskodás	4	4	—	—	—	—	—	—	3	2	—	1	1	—	1	—
51	Rágalmazás	29	24	1	4	7	7	—	—	38	25	5	8	9	8	—	1
52	Sajtóvétség és sajtó szabályok áthágása	13	9	1	3	—	—	—	—	3	1	1	1	1	1	—	—
53	Széksértés	6	1	3	2	5	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
54	Testi sértés	719	640	29	50	347	338	6	3	777	688	30	59	295	286	7	2
55	Tilos kártyajáték	1	1	—	—	3	3	—	—	2	1	—	1	—	—	—	—
56	Uzsoráskodás	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ö s s z e s e n		4462	3688	388	386	2332	2228	68	36	4769	3985	415	369	2160	2057	77	26
A mult évben összesen		4190	3499	355	336	2071	1972	72	27	4462	3688	388	386	2332	2228	68	36
A jelen évben tehát		272	189	33	50	261	256	—	9	307	297	27	—	—	—	9	—
Kevesebb		—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	17	172	171	—	10
A tényleg vegrehajtatott hal. ítéletek száma		8								4							

*) A kir. ítélő táblán 1867-ben elintéztett bankalis perek száma 32; a kir. hétszemélyes táblán pedig 36. 1868-ban a kir. ítélő táblán elintéztetett 24; a kir. hétszem. táblán pedig 27

**) Ezen évben már a kir. pénzügyi törvényszékek léptek életbe

TÁRCZA.

A zsidók büntetés nemeiről.

(Vége.)

Az eddig felhozott büntetésnemek kivül a zsidóknál az átok — chere = *avathépa* — általi büntetés, a különböző időszakokban majd szélesebb, majd tágabb körben lett alkalmazva. Az átok eredetileg *fogadalom tételből* állott, melyet az emberek részint önszántukból, részint az előírt törvények értelmében vittek véghez, s mivel a fogadalomak példaira gyakran akadhatni, az következtethető, hogy az átok kihirdetése többnyire csakis enyhébb büntetéseket vont maga után.

Ezen büntetésnemhez többnyire azon időben fordultak, midőn a bírói hatalom annyira korlátozva volt, hogy más büntetéseket a bűnösökre nem róhattak¹⁾. Az átokkali büntetés, rendszerint harmincz napra terjedő fogságból állott, mialatt az illető mindennemű jogkedvezményektől megfosztatott. Később az átoknak három nemét különböztették meg, u. m.: a *megdorgálás* — nesifa —, a *kis átok* — nidui, vagy schamta — és a *nagy átok* — chere vagy peticha. — Más álladalmakban ezen büntetésnem helyett a *száműzés* alkalmaztatott. Így a görögöknél a polgári kötelekből *önkényes* vagy *kényszerített száműzés* legnagyobb büntetésnek tekintett. Ugy látszik, mikép a rómaiknál divott *exilium* és *capitis diminutio* intézménye is innen vétetett át.

Egészen hasonló volt a *cherem*hez a *sacertas* nevű büntetés, mely azokra lett kimondva, kik Isten ellen követtek el bűntettet, s ilyen bűnös „*homo sacer*“-nak nevezetett. A kánonjogi *anathema*, *excommunicatio maior* és *minor* a fenti megkülönböztetésnek felel meg.

A talmud az említett büntetésnemet, a *javulás eszközének* tünteti fel. Kétséget sem szenved, hogy az átok általi büntetés *polgárijogi természetű birt*, minthogy a rabbik bírói hatalma nem egyházi, hanem csakis *polgári tekintélyen* alapult, sőt későbbi időben, midőn az átok, *egyházi vétségekre* is ki lett terjesztve, azt a rabbik még mindig előbbi bírói minőségük folytán szabták ki.

Az átok továbbá, az eskü intézményével is egybe lett kapcsolva²⁾. A felesketendő jogában állott ugyanis, *általános anathémát* mondani mindenkire, ki alaptalan követelésekkel lép fel embertársa ellen, mire az ellenfél „amennal“ felelt³⁾.

Sőt *hazai jogunk* szerint, a hamis esküvők az *anathéma* bizonyos nemével lettek büntetve, a mint ez az *összerződés* végszavaiból kétségtelenül kiderül — *juramenti satuta ipsorum infringeri voluerit, anethemati subiaceat in perpetuum*⁴⁾. — Verböczy hármaskönyve szerint⁵⁾, a hamis esküvő személyében is oly gyalázattal illetetik, hogy az más keresztyén hívek között, mintegy az emberiségtől *száműzetvén, kirekesztetik* stb. — *tamquam ab humanitate relegatus, atque segregatus*. — Mindezekből kiderül, hogy az átok *mint büntetésnem* hazai jogéletünkben is már álladalmunk alapítása utáni első éveiben, főleg pedig a középkorban divatozott.

A középkor vége felé az átok általi büntetés intézménye majdnem minden európai államban annyira kiterjesztett, hogy ez alá már nemcsak magán személyek, de még bizonyos esetekben a pápa által a *fejedelem* is vonathatott; ugyanez ilyenkor polgári hatásánál fogva, a birodalom elvesztésével járt⁶⁾. Midőn az átok az egyházi büntetések közé felvettetett, ez még a társadalmi életre is káros hatást gyakorolt elannyira, hogy újabb időben a kormányok mindenünne jónak látták, ennek alkalmazhatását eleinte megszorító, utóbb véglegesen megszüntető rendszabályokat életbeléptetni.

¹⁾ Dr. Sam. Mayer: Die Rechte der Israeliten, Athener u. Römer. 1 köt. 93 §.

²⁾ Löw Lipót. A zsidó eskü multja, jelene és jövője.

³⁾ J. Wiesner: Der Bann in seiner geschichtlichen Entwicklung auf dem Boden des Judenthums.

⁴⁾ Anonymus, Cap. VI. 5

⁵⁾ II. Rész, 30 czim 3. §.

⁶⁾ Erre vonatkozólag, érdekes a *szász tükrök III. könyv. 57. cz.* „den Keyser an muz der Babst noch nieman bannen, sider der Zeit daz her gewihet ist, ane umbe dri sache: ab her an me gelouben zwiwelt, oder sin eliche wib let, oder gotes Hus zustoret.“

Mindamellett vannak jelenleg is egyes államok, hol az átok még kivételesen kihirdetetik.

Igy *Jeruzsálemben* az a legsúlyosabb következményeket vonja maga után; ott ugyanis senkinek sem szabad az átokkal terheltnek élelmi szereket eladni, avagy tőle árucikkeket venni. Minden közösség vele megszüntetetik, neje és gyermekei eltávoznak tőle, kinek még az imaházat is tiltva van meglátogatni. Minthogy ezen államokban az átok csekély jelentőségű okok miatt is szokott kimondatni, a különböző álladalmak consulai fentartották maguknak ama jogot, hogy ha államukhoz tartozó alattvalókra hirdetendő ki az átok, az annak megtörténte előtt velők közöltesse, hogy ehhez hozzájárulásukat, vagy tiltakozásukat kijelenthesse. — A *gyakorlat* még ezen intézkedéseken is tul tett, s mai napság a legnagyobb kivételekhez tartozik ezen büntetésnem alkalmazása.

A mult század vége felé *Porosz- és Franciaországban* kezdeményezései folytán, utóbb az átok-büntetés majdnem minden európai államban törvény által lett megszüntetve. *Ausztriában* József császár 1783-diki máj. 28. kelt udvari rendelvényével, az átok azutáni kimondására 50 arany büntetést szabott. *Magyarországban* ez, 1808. évi január 26. kelt királyi rendelet által történt, melyben egyszersmind a *külföldről jövő anathéma is érvénytelennek nyilvánítottatik, s terjesztése tiltatik*. Legújabbban *Würtemberg* fejedelemségben¹⁾ az egyházi átok kihirdetése, ugy szinte annak érvényesítése *súlyos börtönbüntetés* mellett tiltatott meg.

Az átok, a középkor eme korhadt intézményének megszüntetése, *Mendelssohn* halhatatlan érdemei közé tartozik!

Farkas Emil.

K ü l ö n f é l é k.

(A kir. curia kiadó-hivatalánál) tapasztalt felette lassu ügymenet tekintetében, lapunk folyó évi 6-ik számában helyén láttuk a közönség méltó panaszának kifejezést adni; nagy meglegedésünkre szolgál tehát ezenel nyilvánosságra hozhatni, hogy ebbeli felszólamlásunk illetékes helyen figyelembe vétetvén s a kiadó-hivatal munkaereje szaporitvatván, a nevezett hivatal vezetőinek ernyedetlen szorgalma s ünnepnapokon sem szünetelő megfeszített folytonos működése, immár többé panaszra alkalmat nem szolgáltatathat. Így a legközelebb mult márczius havában összesen 4460 ügy expediatott az alsóbb hatóságokhoz; átlagosan tehát 144 ügy esik mindennapra, mely szám a kir. curia ügykimutatásának tökéletesen megfelel.

* (Dr. Stein Lőrincznek híressé vált közigazgatás-tanából) a hetedik rész ép most került ki sajtó alól. Ezen részben szerző a közigazgatási igazgatásról foglalkozik. Szerzőnek itt annál terhebb volt feladata, mert kitünő elődök, mint például Rau stb. a jogtudomány e terén bő számban találhatók; de épen az összehasonlítás e munka s Rau, Mohl stb. dolgozatai között megmutatja, mily magasan áll Stein munkája e különben önmagokban igen becses könyvek felett. Steinnak teljes joga volt e munkája elé is a Montesquieu-féle büszke jeligét alkalmazni: „*Prolem sine matre creatam*“; mert nem kis érdeme van abban, hogy oly kérdéseket vetett fel s tárgyalt, melyekre mások még gondolni sem mertek, s oly eszméket peditett meg, melyek eddig senki agyában sem szülemlettek. Az egyes tárgyak, mint például legelől a földtehermentesítés, az urbériség stb. mind elméletileg, mind történelmileg — lehető terjedelemben s adatdús részletességgel fejtegetvük.

¹⁾ 1828 apr. 25-iki würtemb törv. 56. czime.

TARTALOM: Igazságügyminiszteri rendelet a polgári törvénykezési rendtartást tárgyzó 1863. LIV törvényzikk életbeléptetése, s az erre szükséges átmeneti intézkedések tárgyában — Pénzügyi törvényszékek. (Folytatás.) Dr. Suhayda Jánostól. — A feleknek egymáshoz viszonyáról az ujított perben. Külley Edétől. — Kimutatása a magy. kir. kuriánál 1867- és 1868-ik évben tárgyalás és ellátás alá került bűneseteknek. — Tárcza. A zsidók büntetés nemeiről. (Vége.) Farkas Emiltől. — Különfélék. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Az igazságügyi miniszter levele a budapesti ügyvéd-egyletnek.

A t. egylet szives volt közölni velem elvi megállapodásait a bírósági szervezet tárgyában. A munkákat meggyőzött arról, — a mi iránt kétkedni eddig sem volt okom — hogy az érdekeltség hazai törvényhozásunk iránya és tevékenysége iránt mindinkább növekszik; eszme surlódás által egyengeti a reformok útját; beható tanulmány és szellemi támogatás erejével igyekszik elhárítani a munka fontossága s a helyzetünk sajátságai miatt felmerülő azon akadályokat, a melyek utamat eddig eltorlaszolták. Örömmre szolgál, hogy nézeteink találkoznak; megnyugvásomra, hogy a t. egylet már eleve helyesléssel járult azon elvekhez, a melyeket a jövő szervezet munkáiban követni szándékozom. — A kivitel sikere a törvényhozás kezében van. — Reményem egyébiránt, hogy legnagyobb részét azon elveknek, melyeket a t. egylet a jelen munkálatban megállapított, már a legközelebbi jövőben életbe léptethetem. — Fogadja a t. egylet szives közreműködéséért hazafiui köszönetemet.

Kelt Pesten, 1869. márczius 25-én.

HORVÁT BOLDIZSÁR.

A bíróságok szervezéséről.

A napilapok közelebb azon hirt közölték, hogy a bíróságok szervezése a kormány részéről a törvényhozás legelső teendői közé soroltatik.

Mint tudomásunkra esett, az igazságügyi minisztérium csakugyan még ez évben fog a bíróságokról több törvényjavaslatot az országgyűlés elé terjeszteni, melyek elseje „a bírói hatalom gyakorlásáról” szólva, a bírósági szervezet *alapelveit* foglalja magában; ezen *alapelvek* a mennyire értesülve vagyunk, a következők:

Az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönítetik.

Sem a közigazgatási, sem a bírói hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak.

A bírói hatalom ö Felsége a király nevében gyakoroltatik és az *ítélő bírakat, az igazságügyminiszter ellenjegyzése mellett, a király nevezi ki.*

Minden bíró az állampénztárból huzza fizetését, s ingyen tartozik a feleknek igazságot szolgáltatni.

A bírák fizetése az államköltségvetésbe leendő felvéve, s az egyszer megállapított bírói fizetés le nem szállítható.

Bírói hivatalt oly magyarországi honpolgár viselhet, a ki

a) életének 26-ik évét betöltötte;

b) feddhetlen erkölcsű;

c) a magyar nyelvet teljesen bírja, s a mennyiben

valamely egyes bírósági állomás betöltése forog fenn: *a járásban divó nyelvet vagy nyelveket is érti és beszéli.*

Jogképzettség tekintetében kimutatandó, hogy

1. vagy a köz- és váltó-ügyvédi vizsgálatot letette;

2. vagy pedig: hogy

a) a jogi tanulmányokat valamely felsőbb, akár hazai, akár külföldi jogi tanintézetben, a hazai jogot pedig minden esetre valamely magyarországi ily intézetben rendesen elvégezte, s a megszabott elméleti vizsgálatokat ugyan ily hazai intézetben letette, és ezen felül

b) az utolsó vizsgálat letételétől számítandó 3 éven át joggyakorlaton volt, és pedig: egy évig valamely bíróságnál, a más két év alatt valamely bíróságnál vagy ügyvéd mellett, s e három év letelte után a gyakorlati bírói vizsgálatot szintén sikerrel állta ki.

A bíró nem lehet egyszersmind *országgyűlési képviselő*, királyi jegyző, ügyvéd vagy ügynök, nem viselhet más, akár állami (polgári, egyházi vagy katonai). akár törvényhatósági vagy községi, valóságos vagy tiszteletbeli hivatalt vagy szolgálatot, kivéve a mennyiben 32 éves koráig a tartalékban vagy honvédségnél való katonai szolgálatra a véderőről szóló törvény által kötelezve van; továbbá nem lehet tanár vagy tanító; nem folytathat semmiféle kereskedést vagy ipariüzletet, vagy bármi oly foglalkozást, mely a bírói hivatal függetlenségével össze nem fér, vagy mely által hivatalos kötelessége teljesítésében gátoltatnék; végre — nem lehet valamely politikai folyóiratnak sem tulajdonosa, sem kiadója, sem szerkesztője.

A bíró nem fogadhat el magánosoktól nyugpénzt, s ha ilyenre bírói hivatalba lépte előtt nyert jogot: tartozik erről, hivatalának elfoglalását megelőzőleg, lemondani.

A bíró nem lehet tagja törvényhatósági vagy községi képviselő testületeknek, nem vehet részt azok tanácskozásában; nem fogadhat el azoktól megbízatást vagy kiküldetést; s nem folyhat be azok teendőibe véleményadás vagy bármely munkálat teljesítése által.

A bíró nem lehet tagja valamely politikai vagy munkás-egyletnek vagy gyülekezetnek: nem vehet részt azok gyűléseiben; nem folyhat be sem közvetve, sem közvetlenül azok működéseibe, s nem járulhat az ily egylet vagy gyülekezet határozatához vagy kérvényéhez.

A bíró nem lehet valamely részvényes, kereskedelmi vagy ipartársulat elnöke, igazgatója, vagy ily társulatok igazgató tanácsának vagy felügyelő, vizsgáló- számoltató bizottmányának tagja, sem bár minő, habár csak ideiglenesen és fizetés nélkül működő közege.

Gyámságot vagy gondnokságot, melylyel vagy on kezelés, számadás vagy hatóságok előtti képviselet van egybekötve, csak azon esetben viselhet a bíró, ha a gyámság vagy gondnokság őt a törvénytől fogva illeti.

A bíró, kineveztetése után legkésőbb 3 hó alatt, s mindenestre hivatalának elfoglalása előtt, köteles a bírói esküt letenni, azon törvényszék teljes ülésében, melyhez kineveztetett, vagy melynek kerületében székhelye van.

A hivatalba lépés s a bírói fizetés kezdete az eskületételtől számittatik. Az eskületételt a mondott határidő alatt elmulasztó bíró úgy tekintetik, mintha kinevezését el nem fogadta volna, s helye újból betöltetik.

A törvényesen kinevezett bíró, a törvényben meghatározott eseteken kívül, hivatalából el nem mozdítható.

A bírót, a törvényben meghatározott eseteken kívül csak saját akaratával lehet székhelyéről más bírósághoz vagy más hivatalba áttenni vagy előléptetni.

E szabály határozata alól kivételnek van helye akkor is, midőn az előléptetés, vagy áthelyezés más bírósághoz, a bírói szervezet változása folytán történik; továbbá, midőn a bíró családjának valamely tagja ugyanazon törvényszéknél alkalmazásban van.

Ugyanazon törvényszéknél bírói hivatalra nem alkalmazhatók, kik fel- vagy lemenő ágbeli rokonok; vagy egymással 4-ed izigien oldalrokonságban, vagy 2-od izigleg sógorságban; továbbá fogadott szülei vagy fogadott gyermeki viszonyban állanak.

A bíró csak azon esetben helyezhető nyugalomba: ha öregség, vagy testi vagy szellemi fogyatkozás miatt hivatalos kötelessége teljesítésére képtelenné vált.

A nyugdíjrendszert a bírákra nézve külön törvény határozza meg.

Minden bíró évenként 6 heti szünidőt vehet igénybe, mire nézve részletesebben az ügyrendtartás intézkedik.

A bíró a törvények, a törvény alapján keletkezett s kihirdetett rendeletek, s a törvényerejű szokás szerint tartozik eljárni s ítélni.

Senkit illetékes bírájától elvonni nem szabad.

A törvényhozás útján kívül nem szabad a törvényben meghatározott bíróságokat megszüntetni, vagy azokon kívül más bíróságot, bármi szín és cím alatt felállítani, s a bíróságoknak a törvényben megállapított illetőségén vagy kerületén, úgy szintén a bírák számán változtatni.

A bíró a jogszolgáltatást senkitől meg nem tagadhatja, ki illetősége körében hozzá folyamodik; s a hivatalával járó teendőket vissza nem utasíthatja.

A megkeresésnek eleget tenni, s általában a jogszolgáltatás tárgyában kölcsönösen segédkezet nyújtani, minden bíró köteles.

A bírák vagy bíróságok hivatalos megkereséseit a közigazgatási (ugy állami, mint törvényhatósági vagy községi) tisztviselők is, felelősség terhe alatt tartoznak teljesíteni.

A bírói felelősségről külön törvény rendelkezik.

A bírói s közigazgatási hatóságok közt felmerült illetőségi összeütközések elintézése, a törvényhozás további intézkedése a miniszteriumot illeti.

Ha pedig valamely állam reclamatioja folytán bel- és külföldi bíróságok közt merülne fel illetőségi összeütközés: ez esetben az igazságügyi miniszter fog intézkedni.

A jelen bírói szervezet életbeléptetése alkalmával leendő kinevezéseknél a meghatározott kellékek alól kivételt tehet az igazságügyminiszter azokra nézve, kik akkor már bírói hivatalban találtak és különös képesség vagy szorgalom által vannak ajánlva.

A bírósági segéd- és kezelő személyzetet az igazságügyi miniszter nevezi ki.

E törvényen kívül egy másik „az e. f. bíróságok

szervezetéről“ egy harmadik „a bírói felelősségről“ fog szólni, melyeket szinte közlendünk, hogy a szakközönségnek mindenkor alkalmat nyujtsunk észrevételeik nyilvánítására.

J a v a s l a t a

a budapesti ügyvédi egyesület II. szakosztálya által az anyagi váltójog főbb elvei kidolgozására kiküldött bizottmánynak.

1. Szenvedő váltóképeséssel bir mindenki, a ki köztörvény szerint terhes szerződést köthet; a szenvedő váltóképeség megilleti azon kiskorúakat, is kik mint bejegyzett kereskedők, gyárosok vagy iparüzők akár egyedül, akár másokkal társaságban önálló üzlettel birnak.

A régibb európai törvényhozások a szenvedő váltóképeség meghatározásánál különféle rendszerből indultak ki. Ugyan- is a váltóképeséget vagy rendszerint mindenkitől megtagadták úgy, hogy váltóképeséssel csak azok bírtak, kiket ezzel a törvény kivételesen felruházott, ezek közé tartoztak majd mindenütt a kereskedők, kikhez némely országokban járultak még más személyek is — mint nálunk — anélkül azonban, hogy a váltóképeség meghatározásánál még Németországban is összehangzás létezett volna; vagy a váltóképeséget mint szabályt állíták fel ugyan, de e szabály alól annyi és oly sokféle volt a kivétel, hogy egyöntetűsége tekintetben sem található.

Az ált. német váltórends. a váltóképeséget mint szabályt állítván fel, azt rendelkezési képesség (Dispositionsfähigkeit) egyedüli feltételéhez köti.

A bizottmány nézete szerint a váltóképeségnek a legszélesebb alapra való fektetését nemcsak azon körülmény indokolja, hogy a váltó mint közvetítője a forgalom és kereskedelemnek csak úgy felelhet meg kellően rendeltetésének, ha annak használata mindenkinek lehetővé tétetik, kit a köztörvények terhes szerződés kötésére képesnek tekintenek, de indokolja az általános váltóképeség elfogadását azon körülmény is, hogy azon okok, mik némely törvényhozást akár politikai, akár közgazdasági szempontból arra indítottak, hogy a váltóképeséget nőktől, katonáktól, és nem teljeskorú kereskedőktől megtagadták, vagy legalább korlátozták, a haladó kor igényeivel szemben ma már alig acceptálhatók.

A bizottmány figyelmét nem kerülte ki ugyanazon körülmény, hogy az európai pozitív törvények közt maig is találhatók olyanok, melyek a váltóképeséget a társadalmi állás és nem tekintetében kisebb-nagyobb mértékben korlátozzák, de ha a bizottmány e törvények mellett figyelembe veszi azon országok törvényeit, melyeket szívesen ismer el mindenki a haladás zászlóvivőinek, úgy lehetlen nem óhajtania, hogy hazánk, melynek a haladás terén annyi pótolni valója van, a váltóképeség meghatározásánál azon országokhoz közeledjék, melyeket egy a köz, mint a magánjog terén utánzásra és követésre méltóknak elismerni nálunk sem vonakodnak.

Midőn a bizottmány az általános váltóképeséget elfogadva, azt a köztörvény szerinti rendelkezési képességhez kötve, lehetlen volt a váltóképeséget a nem teljes korú bejegyzett kereskedők gyárosok és iparüzőktől következtelenség nélkül megtagadnia. A kereskedés, gyár- és iparüzlet ugyanis, legyen az akár szabad, akár pedig concessiohoz kötve, lényegében nem egyéb, mint az adásvevés szakadatlan láncolata, mert ha a törvény valakit kereskedelemre gyár- vagy iparüzletre jogosít, úgy őtet az ehhez mulhatlanul megkivántató képességgel is felruházta, vagyis szerződések köthetésére képesítette, miután e nélkül a kereskedés és az ezzel rokon gyár- vagy iparüzlet gyakorlata jogilag nem képzelhető. Tekintve tehát, hogy a legnagyobb következtelenség lenne a phisikailag kiskorú kereskedőt, gyárost, vagy iparost egyrésztől szerződések kötésére feljogosítani, másrésztől pedig őtet a kötött szerződések teljesítése alól felmenteni, — a bizottmány azon nézetből indult ki, hogy a kiskorúnak, midőn a kereskedés gyár vagy iparüzlet szabad gyakorlására feljogosíttatik, ezzel együtt a jogosultság szerződések kötésére, tehát váltói kötelezettség elvállalására is szükségképp megadottnak tekintendő.

Miután azon kérdés, hogy a katonák ha váltóképeséggel birnak, minő hatóságok előtt pereltessenek meg, mint tisztán illetékességi, helyes megoldást csak is az alaki törvényben találhat, — a bizottmány eltérőleg több pozitív törvény rendel-

kezésétől, a katonák elleni eljárásra vonatkozó intézkedést a váltójog anyagi részébe felvehetőnek nem véli. Végre:

Miután annak meghatározása, valjon a bukottak a csőd tartama alatt mennyiben vállalhatnak váltói kötelezettséget, a rendelkezhetési képességnek a köztörvény által meghatározandó alakjától tételeztetik fel, — a bizottmány a bukottak váltóképessége iránti külön intézkedést az anyagi váltójog keretébe felvenni szükségesnek nem találja.

2. A váltóképesség rendszerint azon ország törvényei szerint ítéendő meg, melyhez a váltó kötelezett tartozik.

Azonban a saját hazája törvényei szerint váltóképességgel nem bíró idegen a belföldön elvállalt váltókötelezettségért felelős, ha őtet a belföldi törvények szerint a váltóképesség megilleti.

Majdnem minden európai törvényhozásban kifejezést nyert azon nézet, hogy a váltóképesség megítélésénél rendszerint azon ország törvényei veendő figyelembe, melyhez a kötelezett, mint alattvaló tartozik; e nézetből indult ki az általános váltórendszabály kidolgozására kiküldött tanácskozmány is, midőn minden egyes országnak fenhagyatni kívánta annak meghatározását, kit, és mennyiben akar külföldinek tekinteni.

Az elvnek második réze kétségen kívüli megszorítása az elsőnek; de ép a forgalom megkönnyítése, a váltóintézmény rendeltetése a kérdéses megszorítást megkívánja; mert sokat szenvedne a forgalom, ha a belföldi arra volna utalva, hogy mielőtt külföldivel váltóüzletbe bocsátkozik, magának tudomást szerezzen az iránt, valjon az illető külföldi hazája törvényei szerint bir e váltóképességgel vagy sem?

3. A váltóadás az elvállalt kötelezettségért, tekintet nélkül az annak alapul szolgáló viszonyra vagyonaival felelős.

Hogy a váltó rendeltetésének megfeleljen, szükséges oly garantiát felállítani, mely a váltó által tett ígéret beváltását biztosítani képes. — El garancia, melyet a tudomány a váltói szigor fogalmával jelelt meg, részint materialis, részint formalis; az első akkor éretik el, ha a váltó által tett ígéret a váltóüzletnek alapul szolgáló viszonytól egészen függetlenné tétetik olyképen, hogy ezen ígéret már magában, s ép azért, mert váltó által tétetett, a törvény útján érvényesíthető legyen. A formalis garantiát egyrészt az eljárás, másrészt pedig a kötelezettséggel összekötött felelősség minősége állapíthatja meg.

A materialis garantiának a fentebbi elvben kellő kifejezést adva, a formalis garantiát, vagyis a felelősséget a vagyonon túl a személyre is kiterjeszteni, azért nem kívánná a bizottmány, mert egyrészt a személyfogságot a váltóbeli kötelezettség érvényesítésére alkalmas eszköznek nem tekint; másrészt pedig, mert azt a személyes szabadság nem indokolható, s gyakran kiszámíthatlan hátrányokkal járó megtámadásának tartja. A gyakorlat nemcsak nálunk, hanem más országokban is eléggé bebizonyította, hogy a személyfogság oly esetben, midőn az adósnál kielégítési alap található, nem egyéb mint felesleges, és nem ritkán az adós megrontására vezető erőszakoskodás; oly esetben pedig, midőn az adósnak semmije sincsen, csakis mint a boszuállásnak sikert nem ígérő neme jelentkezik. A bizottmány a tapasztalás utmutatását követve, e tekintetben készséggel csatlakozik azon országokhoz, melyek újabb időben a személyfogságot, mint a váltói kötelezettség érvényesítésének nagyon is kétes garantiáját eltörölték.

4. A váltó lényeges kellékeit képezik:

- a) hogy az okirat magában a szövegben váltónak neveztesse,
- b) hogy a kibocsátó neve vagy czégje,
- c) a személy vagy czég, kinek részére a fizetés teljesítendő,
- d) az, ki által a fizetés eszközözlendő,
- e) a fizetendő összeg,
- f) az idő, melyben a fizetés teljesítendő,
- g) a kiállítás kelte, és
- h) a fizetési hely — a váltón kitiüntetve legyenek.

A mi az itt elősorolt kellékeket illeti, miután azokat némi eltéréssel majdnem minden európai törvényhozás, mint a váltó lényegéhez szükségeseket elismerte, a bizottmány e kellékek

felállítását egyenkint indokolni szükségesnek nem találván, a következő megjegyzésekre szorítkozik:

a) miután az, ki váltóüzletbe bocsátkozik, a köztörvénytől eltérő és szigorubb felelősségnek veti magát alá, szükséges hogy e tekintetbeni szándékát nyilvánítsa, a mire nézve legalkalmasabb módnak mutatkozik, ha az okirat, melynek a kötelezettség alapjául kell szolgálnia, a váltó elnevezéssel s pedig magában a szövegben megjeleltetik, nem lévén elég, ha a váltóadó a szövegben kívül az okiratra alkalmaztatik, mert ebből — egyebektől eltekintve — azon veszély eredhetne, hogy minden közönséges okiratot váltóvá lehetne átalakítani.

b) a bizottmány figyelmét nem kerülte ugyan ki azon körülmény, hogy némely országokban az előmutatóra szóló váltók is érvényesek, azt is beismeri, hogy ez intézkedés ellen a váltó lényegét és rendeltetését tekintve, alapos kifogást tenni alig lehet; mindamellett a bizottmány e tekintetben tanácsosabbnak vélte, azon országok törvényeihez közeledni, melyekkel mint termelők és fogyasztók szakadatlan érintkezésben állunk; miért is elfogadva e tekintetben a német és olasz törvények intézkedését, az intézvényes megnevezését a váltó lényeges kellékei közé sorozandónak találta.

c) Miután a váltót egyébként, mint bizonyos összeg fizetése iránti ígéretnek tekinteni nem lehet, a váltónak mint az ígért összeg képviselőjének határozott pénzüsszegekről kell szólnia; ehhez járul még az is, hogy a váltó, mint fizetési közvetítő e rendeltetésének csak úgy felel meg, ha határozott pénzüsszegekről szól; a miből egyuttal következik, hogy a váltó tárgyai sem áruk, sem papirok vagy más pénzzé tehető dolgok nem lehetnek.

A bizottmány e helyütt nem tartja feleslegesnek azon nézetét kifejezni, miszerint az oly váltó levelet, melyben az összeg mellett folyó kamatok is kikötöttek, csak közokiratnak tekinthetné. A váltót ilyenné egyedül az annak alapul szolgáló és bizonyos időben fizetendő összeg iránti ígéret qualificálhatja, ez összegnek tehát határozottnak kell lenni; megszűnik azonban, a határozottság az által, ha a kikötött összeggel bármiféle accessoriumok kapcsolatba hozatnának.

d) A fizetési helyet az európai törvényhozások kivétel nélkül a váltó lényeges kellékeül ismerik el, anélkül azonban, hogy ennek a váltó szövegében leendő kitételét egyaránt megkívánnák. Midőn a bizottmány a fizetési helyet mint a váltó lényeges kellékét állítja fel, egyuttal szívesen járul azon nézethez, mely szerint a váltón — a lényeg sérelme nélkül — akár cumulativ, akár alternative több fizetési hely lehet kijelölve; a midőn is cumulativ kijelölésnél a váltó birtokos a bemutatást illetőleg a fizetési helyek közt tetszése szerint választhat; alternatív kijelölésnél pedig, ha a kijelölt helyek telepként szerepelnek, a később előforduló hely mint nem létező tekintendő.

A mi az értékét (valuta) illeti, melyet némely törvényhozás pl. a francia a váltó lényeges kellékének tekint, melyet azonban a tudomány mint ilyet el nem ismer, — e tekintetben a bizottmány nem tartja feleslegesnek a következőket kiemelni:

Ha a fentebb már kifejtett s a váltó intézmény lényegéből deducált azon nézetből indulunk ki, hogy a váltó által tett ígéret függetlenül az annak alapul szolgáló viszonytól csak és már azért, mert váltó alakjában tétetett, önálló jogcímet képez és mint ilyen törvény útján érvényesíthető, — úgy az értékét a váltó lényeges kellékeül tekinteni nem lehet.

Egészen másként áll azonban a dolog akkor, ha a váltó elévülés folytán a váltói eljárás szigora alól elvonatván, köztörvény útján érvényesíttetik. — Miután minden ígéret bizonyos jogviszonyt tételez fel, mely miatt az ígéret tétetett: önként következik, hogy ha a viszony, a causa iuridica nem létezik, az ígéret hatálynélküli marad. Ebből indulva ki, a bizottmány az elévült vagy nemkellő alakban kiállított váltólevelet, a köztörvény előtt oly okmánynak kívánná tekintetni, mely az annak alapul szolgált viszony bizonyosságaul tekintendő mindaddig, míg annak ellenkezője a panaszlott részéről nem igazoltatik.

5. Oly okiratból, melyen a váltó lényeges kellékeiből valamelyik hiányzik, váltói kötelezettség nem származik.

A váltó alkatrészei nem pusztán feltételei használhatóságának, hanem részei egy formalis ügyletnek, tehát olyanok, miknek hiánya az ügylet érvénytelenségét vonja maga után. Ugyanazért, ha valamely okiraton a váltó lényegéhez megkívánt kellékeknek csak egyike is hiányzik, az ily okirat ipso iure váltónak tekinthető nem lévén, az arra tett nyilatkozat váltójogilag érvényes nem lehet.

E hiány oly objectív tény, melyre mindenki, a ki az ügy-lethez viszonyba lép, jogosan hivatkozhatik.

6. A váltó tulajdonosnak jogában áll a váltót közönséges engedmény vagy forgatmány útján másra átruházni, az utóbbi akkor is váltói hatálylyal bír, ha a forgató pusztán nevét írja a váltó hátára, ennek másolatára vagy a toldatra, (üres forgatmány.)

A váltójog terén sok vitára adott alkalmat azon kérdés, lehet-e a váltót közönséges engedmény útján oly módon másra átruházni, hogy az engedményes jogait váltói uton érvényesíthesse?

Az anyagi jog elmélete szerint minden jog, mely a birláló személyéhez kötve nincsen, másra átruházható; ez átruházás tárgyainak tekintetével arra, hogy a váltószerződésből származó jogok egyik sajátosságát azok átruházhatása képezi, kell tehát lenni azon jogoknak is, miket a váltó tulajdonos szerzett. Az engedmény útján átruházás a váltójog természetével épen nem ellenkezik és nincs semmi jogosok arra, hogy a váltótulajdonosnak átruházási joga e tekintetben korlátoztassék. A váltótulajdonosnak általában jogában áll az átruházást kötelezettséggel vagy annélkül eszközölni, jogában kell tehát állani a váltót oly uton is tovább adni, mely a nélkül, hogy ellenében váltói kötelezettséget állapítsa meg, ötét e köztörvény értelmében felelőség alá helyezi.

E tekintetben nem hisz a bizottmány azon nézetre sulyt fektethetni, mely szerint az átruházás érvényesen csak a váltótörvényben megállapított uton eszközölthetik. Egyrésztől ugyanis nem lehet kétségbe vonni, hogy a váltó törvény mint kivételes azon jogokat, miket a köztörvény a tulajdonnal s ennek gyakorlatával egybeköt, általában nem korlátozhatja; ily nem indokolható korlátozása a tulajdonnak lenne azonban, ha a váltótulajdonos jogait köztörvényi engedmény útján másra át nem ruházhatná; másrésztől azt nem lehet tagadni, hogy a váltó mint közvetítője a forgalomnak igen sokat vesztené jelentőségéből, ha forgalomba helyezésének módjai és utai a lényeg által multhatlanul feltételezett korlátokon túl megszorítanának.

E nézetből indult ki a lipcei tanácskozmány is, mely a tanácskozásainak alapul szolgált tervezet indokai szerint az engedmény útján átruházást vita nélkül elfogadta s csak az engedmény joghatályának meghatározását kívánta a párticularis törvényhozásoknak fennhagyatni.

A forgatmány, mint az átruházásnak közvetítője fizetési ígéretet tartalmazván. önálló ügyelet képez, mely jogilag létrejöttnek s befejezettnek csak akkor tekinthető, ha a váltótulajdonos ebbeli szándékát kifejezte; e szándék kifejezéseül a váltó átadása és átvétele szolgál. Az átruházási szerződés tehát bizonyos formához van kötve, mely az átadás és átvételben áll; miután azonban a váltói kötelezettség keletkezéséhez és fennállásához okirat kívántatik, az érintett formának az okirattal összeköttetésbe kell hozatni; mért is a forgatmánynak, legyen az akár teljes, akár üres, a váltóra ennek másolatára, vagy a toldatra kell okvetlenül vezettetni. Tekintve azonban, hogy az átruházási szerződés a váltó átadása és átvételével, teljes befejezést nyer, — önként következik, hogy az átruházás akkor is teljesnek és érvényesnek tekintendő, ha az a váltóval pusztán a váltótulajdonos nevének reávezetése, vagy is üres forgatmány által hozatik kapcsolatba.

7. A fizetés hiánya miatti ovatolás után létrejött forgatás a forgató ellenében váltói kötelezettséget nem állapít meg; ellenben a lejáratú idő eltelte után tett forgatás alapján — ha a váltó ovatolva nem lett — a forgatmányos azok ellenében, kik a váltót lejárat után forgatták váltójogi viszkeresettel élhet.

Az ovatolás által a váltó forgalma befejezettnek s a további forgathatás megszűntnek tekintendő; a váltóból származott jogok annál végződnek, ki a váltót ovatoltatta; ha tehát a váltó az óvás kivétele után forgattatik, a forgatás csakis azon állapotban történhetik, melyben az óvás a váltót a kötelezettségek tekintetében találta, vagyis miután új kötelezettségek az ily váltóból nem keletkezhettek, a forgatás is csak új kötelezettség megállapítása nélkül történhetik; a forgatmányos tehát ez esetben nem lesz önálló váltóhitelező, s a forgató nem lesz váltó adós.

Midőn a bizottmány az általános német váltó rendszabály azon intézkedését, mely szerint a lejárat utáni forgatmány, ha a váltó ovatolva is lett, azok ellenében, kik ily állapotban for-

gatták, viszkereseti jogot állapít meg, elfogadta, — erre azon indokok vezérelték, melyek a lipcei tanácskozmányt a kérdésben levő intézkedés elfogadására birták.

Az általános német rendszabály emanatiója előtt nem csak a theoreticus nézetek, de a positiv törvények intézkedései is igen szétágaztak a lejárat utáni forgatmánynak ugy jogossága, mint hatálya tekintetében; az allg. Landrecht megengedte ugyan a forgatást a váltójog elenyészteig, vagy is az elévülésig, anélkül, hogy a lejáratnak a forgatmányrai befolyását közelebből meghatározta volna; a porosz váltójavaslat ennél határozottabb alapra építettett, mert ennek 16-dik §-ban világosan kijelentetik, hogy a lejárat utáni forgatmány csak közjogi cessiónak tekintendő. Ez intézkedés azonban a lipcei tanácskozásban több oldalról megtámadtatott, felhozhatván ellene, hogy lejárt és nem ovatolt váltók gyakran kerülven forgalomba, e körülmény szükségessé teszi, hogy az ily váltók a lejárat után is a forgatmány teljes joghatályával átruházhatók legyenek. Így keletkezett a német váltórendszabály 16. czikke, melyben a fentebb felállított elv határozott kifejezést nyert.

Miután viszkereset óvás nélkül jogilag nem képzelhető, önként következik, hogy a lejárat után forgatott váltó birtokosa, ha előzői ellen viszkeresettel élni akar, azon körülményt, hogy a váltó a lejáratkor s azóta kifizetve nem lett, óvással igazolni tartozik. A mi az időt illeti, mely alatt az ilyen viszkeresetnek meg kellend indittatni, e tekintetben a bizottmány azon nézetben van, hogy az óvás és viszkereset az elévülési időn belül eszközölthetik, miután az elfogadónak, ki a kellő időbeni óvás elmulasztása miatt egyedül maradt kötelezettségben ebbeli kötelezettsége az elévülési időn belől teljes épségében marad.

8. Az elfogadásnak magán a váltón írásban kell történnie; minden a váltóra tett s az intézvényezett által aláírt nyilatkozat feltétlen elfogadásnak tekintendő.

Az intézvényezettnek abbéli nyilatkozata, hogy a nyert fizetési meghagyást elvállalja, az eredeti váltóra, vagy annak másolatára, de nem a másolatra vezetendő, és sem szóval, sem hallgatag nem történhetik. A váltói kötelezettség megállapítására, mint említve volt, okirat kívántatik, melylyel minden nyilatkozatnak kapcsolatba kell hozatni, erre alkalmasnak egyedül csak az eredeti váltó tekinthető, melyet a másolat, miután csak részei az eredetinek, azért nem pótolhat, mert csak kapcsolatban az eredetivel képezhet teljes váltólevelet. De nem pótolhatná az az elfogadást a külön okiratra tett nyilatkozat sem; a váltó kellékei ugyanis nem pusztán feltételei a forgalmi képességnek, hanem oly alkatrészei egy ügyletnek, melyek hiánya az ügylet érvénytelenségét vonja maga után, ez alkatrészeknek együttes jelenléte ugyanazon okiraton qualificalhatja ezt csak váltóvá. A most elősorolt okok, s azon körülmény, hogy a váltó, mint a forgalom közvetítője csak ugy felelhet meg rendeltetésének, ha az általa tett fizetési ígéret magából a váltóból kiviláglig s általa mindenkinek közvetlen tudomására hozatik, — mint nélkülözhetlen kelléket tüntetik fel azt, hogy az elfogadás iránti nyilatkozat írásban történjék.

Miután annak, ki mástól fizetési meghagyást nyer, a dolog természete szerint, szabadságában áll e meghagyásnak részben vagy egészen, feltételeken vagy feltétlenül eleget tenni, — szabadságában is áll ebbeli szándékának világos és határozott kifejezést adni, a midőn magától érthetőleg az elfogadást tárgyazó nyilatkozat joghatályának megítélésénél az elfogadónak világosan kifejezett szándéka szolgál zsinórmértékül; de ha az intézvényezett e jogával nem él, akkor jogosan tehető fel róla, hogy az intézvényező meghagyásának egész kiterjedésében és feltétlenül kíván eleget tenni, hogy továbbá e szándékának által, mert minden megszorítást mellőzött, határozott kifejezést adott. Az intézvényezettnek váltóra tett nyilatkozatát tehát — a mennyiben annak korlátozása magából a váltóból ki nem tűnik — oly elfogadásnak lehet és kell is tekinteni, mely minden későbbi magyarázatot kizár. E nélkül a váltó megszűnnék az lenni, a mire rendelve van, megszűnnék a fizetés közvetítője lenni, s mindenki méltán óvakodnék készpénz gyanánt oly fizetési ígéretet elfogadni, melynek módoszatai bizonytalanok, melynek érvényesítése még mindig kétségessé tétethetik.

Midőn a bizottmány azon nézetet, hogy a váltóra tett s az intézvényezett által aláírt nyilatkozat feltétlen elfogadásnak tekintendő magáévá tett, készséggel acceptálja azon nézetet is, mely szerint az elfogadás érvényességéhez az *elfogadom*, vagy más ehhez hasonló kifejezés nem szükségesletik. A bizottmány nem vonja ugyan kétségbe, hogy ezen elv elfogadása mellett visszaélések történhetnek; de e visszaélések következ-

ményei, melyek a váltó forgalom teljes meghonosulásával mindég gyérülni fognak, távol sem állanak arányban azon előnyökkel, miket az érintett elv gyakorlatilag eredményezhet az által, hogy a váltó circulatioját lényegesen megkönnyítvén, azt a forgalom alkalmas és biztos közvetítőjévé teszi.

9. Csak bejegyzett társasági cégek nyilatkozatai tekinthetők olyanoknak, melyek váltói kötelezettséget állapítanak meg.

A váltó lényegével nem ellenkezik ugyan, hogy mint kibocsátó elfogadója, oly cég is szerepelhessen, mely bejegyezve nincsen; e tekintetben az sem szolgálhatna nehézségül, hogy a kötelezettség érvényesítése gyakorlatilag akadályokra találhat; mindazon által, miután ott, hol rendszeres kereskedelmi törvény létezik, ennek elvei szerint a közkereseti társaság csak akkor tekinthető jogilag megalakultnak, ha cégje a kereskedők lajstromába iktattatik, a bizottmány azon feltevésben, hogy a törvényhozásunk nem fog késnia váltójoggal egyidejűleg rendszeres kereskedelmi törvényt is életbeléptetni, hogy továbbá a nálunk behozandó kereskedelmi jogban a német kereskedelmi jognak több elvei alkalmazást nyerendnek, a szóban levő elvet, mint a német kereskedelmi jog folyamányát, a hiteltörvények közt annyira szükséges összhangzás szempontjából az anyagi váltójog körébe felveendőnek tartotta.

A mi a morális személyeket, melyek céggel nem élnek, illeti, ezek szenvedő váltóképessége a bizottmány nézete szerint, pusztán a rendelkezési képességtől tétethetvén függőve, önként következik, hogy a morális személyektől származó nyilatkozat váltói kötelezettséget csak akkor állapíthat meg, ha azokat a köztörvény értelmében a rendelkezési képesség megilleti; hogy tehát az ily nyilatkozatok iránt tekintettel a fentebb már felállított általános elvre, a váltójogban külön intézkedés nem szükséges.

10. Az intézvénnyezett az elfogadást a váltóban kitett összeg egy részére is szoríthatja; minden egyéb megszorítás az elfogadás teljes megtagadásának tekinthető.

Az elmélet és gyakorlat egyiránt tisztában van az iránt, hogy az intézvénnyezettnek jogában áll a fizetési meghagyásnak csak részben eleget tenni, ennél fogva az elfogadást a váltóban kitett összeg egy részére szorítani; a megszorításnak e nemét, mely a váltó lényegével épen nem ellenkezik, a bizottmány azért sem vonakodhatott elfogadni, mert annak gyakorlati lehetőségét a tapasztalás is minden kétségen felül helyezte.

Egészen másképp áll azonban a dolog a korlátozásnak egyéb nemekre nézve, mert e tekintetben a nézetek igen szétágaznak, s gyakran megtörtént, hogy azon országokban is, hol az ált. német váltó-rendszabály van érvényben, a főbb és legfőbb törvényesékek oly elfogadást is érvényesnek ismerték el, mely az összegtől egészen független feltételhez kötött. — Igaz, hogy ha az illető felek az ily feltételes elfogadásban megnyugosznak, a volenti non fit iniuria elvszerint azok megállapodásának jogosságát in genere megtámadni nem lehet; tekintve azonban, hogy a váltót ilyenné csak bizonyos összeg fizetése iránti határozottig éret qualificálhatja; tekintve továbbá azon nehézségeket, miket az ily feltételes elfogadás története a váltó forgalmi képessége elé gördítene; tekintve végre, hogy a német váltó-rendszabály főbb elveinek nálunk leendő meghonosítását kívánatosnak kell tekinteni, ennek 22. cikke pedig az összeg megszorításán kívül egyéb feltétel használatát kizárja, — a bizottmány e tekintetben azon nézetet hitte elfogadandónak, mely a váltó lényegének legjobban megfelel, s a váltó-rendszabályban kétségtelen alkalmazást nyert.

11. A váltó lejáratkor fizetés végett az intézvénnyezettnek akkor is bemutatandó, ha ez az elfogadást korábban megtagadta.

A váltónak fizetés végetti bemutatása a váltókötelezettség fentartásának a viszkereleti jog megállapítását célzó oly solenitásnak tekintendő, melyet a váltó beváltásától, az ügylet realizálásától, tehát mindattól, a mi a fizetési cselekvénnyel összeköttetésben áll, szorosan meg kell különböztetni; e solenitást el tekintve attól, hogy azt a váltó törvények kivétel nélkül a viszkereleti mellőzhetlen feltétellel tekintik, nemcsak a váltó forgalma által előidézett azon körülmény teszi szükségessé, hogy a intézvénnyezett csak a bemutatás által jön és jöhet tudomására annak, hogy a váltó kinek van birtokában, csak ezáltal tudhatván meg egyáltalán ki részére kelljen a fizetést teljesíteni; de szükségessé

teszi a bemutatást az is, hogy a bemutatási és lejáratú idők között az intézvénnyezett és intézvénnyezett közti viszony oly változást szenvedhetett, melynek folytán az utóbbi a korábban visszautasított meghagyásnak kész megfelelni. De a dolog természete is azt hozza magával, hogy a fizetés végetti bemutatás a szóban lévő esetben megtörténjék, mert ha a kibocsátó a váltó által bizonyos meghatározott időbeni fizetést ígér, ez ígértet be nem következettnek jogilag csak akkor tekinthető, ha az ígértet realizálására szükséges felszólítás a kijelölt fizetési időben is siker nélkül történt.

12. A váltót fizetés végett az abban kitett helyen kell bemutatni; a telepített váltók a telepesnél mutatandók be.

Hogy a váltó által tett fizetési ígértet beváltathassék, mulhatlanul szükséges, miszerint a fizetésre felszólítás — bemutatás — ott, a hová a fizetés ígértetett, megtörténjék; e felszólításnak és pedig a kijelölt helyeni megtörténte nélkül nem lehetne jogosan azt állítani, hogy az ígértet teljesítve nem lett, és miután a fizetés megtagadása csak úgy és akkor állapíthat meg jogot a további eljárásra, ha semmi sem lett elmulasztva arra nézve, hogy az intézvénnyezett fizethessen, önként következik, hogy a bemutatásnak azon a helyen a hová a fizetés ígértetett, meg kell történnie.

De ha a bemutatásnak a kitett fizetési helyen leendő eszközlése jogosan és helyesen megkivántathatik, még inkább meglehet kívánni azt, hogy a telepített váltó a telepesnél mutatassék be. Ez intézkedés szüksége és helyessége magából a telepezés természetéből következik; mert az elfogadó, illetve a saját váltó kibocsátója ugyanazon viszonyban áll a telepeshez, mint az idegen váltó kibocsátója az intézvénnyezetthez, valamint a kibocsátó az intézvénnyezettet, úgy jeleli ki maga helyett fizetőül az elfogadó, illetőleg a saját váltó kibocsátója a telepest. Ugyanazért valamint a kibocsátó csak akkor vonathatik felelősségre, ha intézvénnyezettje a fizetési meghagyásnak eleget nem tesz, úgy az elfogadó, illetve a saját váltó kibocsátója ellen jogosan csak akkor lehet fordulni, ha ezek megbízottja, a telepes megbízatásának a hozzáintézett felszólítás ellenére eleget nem tett.

13. Ha a váltón fizetési határidőül bizonyos nap van kijelölve, a váltó e napon jár le, kiméleti napoknak helye nincsen.

A bizottmány figyelmét nem kerülte ki azon körülmény, hogy az európai positiv törvények egy része bizonyos számú napokat tűz ki, melyeknek leteltét a váltótulajdonos a törvényes fellépés előtt bevárni tartozik, s habár a kereskedés mintájaul szolgáló Anglia törvényei három kiméleti napot ismernek is, a bizottmány mindamellett a fentebb érintett váltójogunk 98. §-ában is érvényre emelt elvet nemcsak azért véli elfogadandónak, mert azt a váltói szigor következetes kifolyásának tekinti, hanem azért is, mert kereskedésünk érdekét véli előmozdítani akkor, ha a váltójog főbb elveinek megállapításánál — a mennyiben ez nem a haladás rovására történik — azon országok törvényeit kívánja meghonosíttatni, melyekkel kereskedelmi összeköttetésünk napról-napra szélesebb kiterjedést nyer.

14. Az óvás a viszkereleti nélkülözhetlen feltétele, mint ilyen minden oly esetben kiveendő, melyben a váltó tulajdonos a maga előzői ellen fordulni kíván.

Valamint a váltónak kellékei nem pusztán formalitások, hanem oly részei magának a váltóüzletnek, melyeknek hiánya az üzlet érvénytelenségét vonja maga után, úgy az óvást jogi természeténél fogva nem lehet pusztán okiratnak, a nem teljesített meghagyás bizonyosságának tekinteni. Az óvás jogi természetét tekintve, az, mint formális feltétele a viszkereletnek jelentkezik, ugyanazért nélküle viszkereletet képzelni nem lehet. Igaz, hogy külső alakjára nézve az óvás oly okirat, melylyel azon körülmény, hogy a váltó honorálva nem lett, igazoltatik; lényegében azonban mindig azon cselekvény marad, melynek megtörténte nélkül a fizetési ígértet beváltásának megtagadását jogosan feltételezni nem lehet. Ha a fizetési meghagyásnak elég nem tétetik, a váltó üzletbe zavar áll be, e zavar azonban bekövetkezettnek csak akkor tekinthető, s jogokat harmadik személyek ellenében csak akkor állapíthat meg, ha tény által konstataztatik; ily tényként jelentkezik a váltóüzletben az óvás, melyet az előadottaknál fogva jogosan lehet a viszkerelet nélkülözhetlen feltételeként felállítani.

15. Ha a telepesnél a kellő időbeni óvás elmulasztatik, ezáltal nemcsak a kibocsátó és forgatók, hanem az elfogadó elleni váltói kereset is elenyészik.

A váltórendszabályban nem minden akadály nélkül talált alkalmazást azonintézkedés, mely szerint a telepesnél kellő időbeni óvás elmulasztása az elfogadó elleni váltói kereset elvesztését vonja maga után. Azok, kik ez intézkedés törvényesítését elleneztek, nézetüket azzal támogadták, hogy a telepezés az intézvényszerű jogi viszonyt nem változtatja meg, s a telepített váltó csak abból különbözik egyéb váltótól, hogy az intézvényszerűt megengedi, miszerint teendőit maga és a telepes közt megossza, maga fogadván el a váltót, és más által fizettetvén azt ki. A telepezés által az intézvényszerűt a telepes irányában mindössze meghatalmazási viszonyba lép, mely viszony épen nem indokolhatja azt, hogy a váltóbirtokos azért, mert e viszonyt figyelembe nem véve a telepesnél nem jelentkezik, az intézvényszerűt elleni, ennek elfogadásából eredett jogait elveszítse.

Ez ellenében azonban mint már fentebb említve volt joggal hozhatni fel, hogy a telepezés által az elfogadó a telepeshez azon viszonyba lép, melyben a kibocsátó az intézvényszerűt áll, hogy tehát a váltóbirtokos e viszonyra figyelemmel lenni, s jogai megóvása végett ugyazt megtartani köteles, a mit a kibocsátó irányában teljesíteni tartozik. A telepezés által az elfogadó viszonyában lényeges változás áll be, mely abban áll, hogy ez a telepezés folytán kénytelen a kiegyenlítendő összegnek a telep helyén leendő kifizetéséről gondoskodni, s ha a váltóbirtokos a telepezésre figyelemmel lenni nem tartoznék, az elfogadó a legjobb esetben is annak a kellemetlenségnek tétetné ki, hogy a fedezetet kétszeresen kellene készen tartania. Ép úgy, mint a kibocsátó az intézvényszerűt mint olyat jelöli ki, ki által a fizetést teljesíteni, úgy utalja az elfogadó a váltóbirtokost a telepezés által arra, hogy a fizetendő összeget lejáratkor a telepesnél vegye fel. Ehhez járul még, hogy ha a telepezés joga az elfogadónak a váltó forgalmi képessége érdekében megadatik, e jog csak akkor nem lesz illuszióvá, ha annak megtartása a váltóbirtokosnak, bizonyos joghátrány mellett kötelességévé tétethetik, az elfogadót védő ily joghátrány pedig csak az lehet, ha a váltóbirtokos ép az elfogadó elleni jogelavesztésével sujtatik.

Midőn a bizottmány az érintett intézkedést, mint jövőbeli váltójogunk egyik főelvét elfogadja, készséggel járul azon nézethez, mely szerint a szóban levő következmény a váltó birtokost csak akkor sujthatja, ha a váltón, telepesként az elfogadó és kibocsátótól különböző személy és telepként az elfogadó lakhelyétől különböző hely van kijelölve; hogy tehát oly esetben, midőn a kibocsátó vagy elfogadó mint telepest maga magát nevezi meg, vagy fizetési helyül az elfogadó lakása van kijelölve, az óvást az elfogadó elleni kereset fentartására nézve, szükségesnek nem tekintti. Végre

Nem tartja a bizottmány feleslegesnek abbéli nézetének is kifejezést adni, miszerint oly esetben, midőn a váltó lejárat előtt a telepes birtokába kerül, ez utóbbitól az óvást az elfogadó irányában szinte nem kívánná meg. Igaz, hogy e kérdés tekintetében a theoria terén maig sincs megállapodás, s az érvek, mik a most érintett nézet ellen felhozhatnak, nem minden alap nélküliek; tekintve azonban, hogy azon esetben, ha a telepes a váltóbirtokosává lesz, s a lejáratig ez marad, a viszony, mely közte s az elfogadó közt létezett, önmagától megszűnik s a telepes már többé nem mint idegen, hanem mint az elfogadónak hitelezője jelentkezik, a ki jogainak megóvása végett következetesen nem szoríthatat arra, a mire egy külön álló harmadik személy szorítható lett volna; tekintve továbbá, hogy e kérdés a gyakorlatban a theoriával ép ellenkező megoldást nyert: a bizottmány e tekintetben a főbb törvényszerűk nézetét már azért is elfogadónak hitte, mert szívesen járul minden oly intézkedéshez, mely a váltóbirtokost jogai érvényesítésében a váltójog lényegének sérelme nélkül elősegíti s a nélkülözhetlen vagy nem indokolt formálítások megszorítását célozza.

16. Az óvásról értesítés elmulasztása a viszkereseti jogelavesztését nem vonja maga után.

Az ovatolt váltó birtokosa csak közvetlen előzőjét tartozik az óvásról értesíteni, ez értesítés levél által posta útján történhetik.

Váltó törvényünk 138. §-ának azon intézkedése, mely az óvás közlését mint a viszkereset feltételét állítja fel, s a váltóbirtokost arra kötelezi, hogy az óvást mindazokkal, kik ellen viszkeresettel élni kíván, külön közölje, nemcsak a váltóüzlet

nyilvános hátrányára van, s gyakorlatilag sok nehézséggel jár, hanem könnyen visszaélésekre is adhat alkalmat, mert lehetővé teszi, hogy a váltótulajdonos azt, a kit akar, a viszkereset alól felmentse annélkül, hogy beperelt többi előzőinek az ekként megszabaduló ellenében legkisebb joguk is maradna.

Ennél sokkal természetesebb alaphól indult ki a német váltórendszabály, midőn az óvásról értesítést mint kötelességet állítja fel ugyan, melynek elmulasztásával bizonyos hátrányok vannak összekötve, de azt a viszkereseti jog megállapítására nézve szükségesnek nem tekinti; az óvás által ugyan is már igazolva lett azon körülmény, hogy a fizetési ígéret realizálható nem volt, ennél többet kívánni a viszkereset feltételeül annyit tenne, mint a váltóüzletet megnehezíteni, s a formák szigorát oknélkül fokozni.

Ép oly helyes a német váltórendszabály azon intézkedése is, mely a váltótulajdonostól csak a közvetlen előző értesítését kívánja. A váltó tulajdonos ritkán van azon helyzetben, hogy minden előzőinek viszonyát ismerje s azok lakását tudja, méltatlanság volna tehát ötlet olyasmire kötelezni, a minek teljesítése reá nézve lehetetlen; ellenben a maga közvetlen előzőjét rendszerint mindenki ismeri, miért is annak értesítését joggal lehet tőle és pedig bizonyos hátrányok bekövetkezése mellett megkivánni.

Az értesítés legegyszerűbb, legkönnyebb és legolcsóbb módjaul a posta útján értesítés mutatkozik, s a bizottmány azt már azért is ajánlandónak véli, miért a bíróságok útján értesítés, a másíknál mindenesetre hosszabb, nehezekebb és költségesebb. Azonfelül az értesítés tisztán magán jellegű lévén, a bíróságok hatáskörébe nem is tartozik, s legfeljebb ezeknek különben is kimért idejét minden alapos ok nélkül kisebb-nagyobb mértékben megrabolja.

17. Csak oly szükségbeli utalványozásnak van váltói hatálya, mely a váltón levő fizetési helyre szól.

A váltó forgalma azon feltevésen alapszik, hogy az intézvényszerű, illetőleg a saját váltó kibocsátója a váltó által képviselt összeget lejáratkor kifizetendi. A váltóüzlet folyamában azonban beállhat azon eset, hogy a váltó által tett ígéret, az erre első sorban hivatottak által be nem váltatik, mely esetben a váltó értéke s az ahhoz bizalom természetesen csökkenvén, helyre állítható csak úgy lesz, ha a fizetési ígéret beváltása iránt más, — váltóüzlet által közvetlenül nem érdekelt — személyek részéről tétetik ajánlat, vagy is ha más személyek közbejárnak.

A közbenjárásnak most jelzett céljából és természetéből önként következik, hogy a váltóüzletben résztvevők közül mindazoknak, kiknek a váltó realizálása érdekükben fekszik, egyaránt szabadságukban áll arról gondoskodni, hogy azon esetre, ha az intézvényszerűt a nyert megbízásnak eleget nem tenne, helyette más által váltassék be a fizetési ígéret.

Ha azonban e jog az érdekelteknek általában megadatik, azt a szükségesen túl kiterjeszteni ép oly méltatlanság volna, mint azt szükségesen túl korlátozni: szükségesen túli kiterjesztése a közbenjárásnak s a váltóbirtokos nem igazolható zaklatása volna azonban, ha a fizetés helyén kívüli más szükségbeli utalványozás is megengedtetnék; mert ezáltal a váltóbirtokos könnyen azon helyzetbe juthatna, hogy a szükségbeli utalványt a legjobb akarat mellett is vagy általában nem, vagy legalább nem oly időben vehetné igénybe, mely alatt azt különbeni jogvesztés terhe alatt igénybe vennie kellene.

18. A szükségbeli utalványozott elfogadása csak úgy érvényes, ha az a váltóra vagy annak másolatára írásban reá vezetetik; szóbeli, habár az óvásba felvett, ígéret váltói kötelezettséget nem állapít meg.

A szükségbeli utalványozás lényegében nem más, mint egy második fizetési meghagyás; valamint tehát az eredeti vagyis az intézvényszerűtől szóló meghagyás csak akkor alapíthat meg váltói kötelezettséget, ha magával az okirattal összekötöttségbe hozatik: úgy a szükségbeli utalványozott nyilatkozata is csak akkor tekintethetik a váltó üzlet formalis részének, ha az az alapul szolgáló okiratra vezetetik.

Váltói jogok és kötelezettségek csak váltóból származhatnak, minden nyilatkozatnak tehát magára a váltóra kell vezetettetni, s igen tévedne a ki az óvást a váltó kiegészítő részének tekintve a szükségbeli utalványozottnak szóval tett és az óvásba felvett nyilatkozatát váltói kötelezettség megállapítására elégségesnek vagy alkalmasnak tekintené. Az óvásnak jogi természeténél fogva nem lehet rendeltetése megállapítani

azon személyeket, kik a váltójogi kapcsolatban egyik vagy másik minőségben szerepelnek; az óvás rendeltetése nem egyéb, mint igazolni azon tényeket, mik a váltói jogok fentartására, vagy átalakítására vonatkoznak, mint feltétele a viszkeregetnek vagyis bizonyos személyek ellen már szerzett jogok érvényesítésének, az óvás nem állapíthat meg jogokat oly személyek ellenében, kik a váltón elő nem fordulnak, tehát a váltóüzlettel jogi kapcsolatban nem állanak.

19. Az oly személyből származó névbecsülési elfogadást, ki a váltón mint szükségbeli utalványozott elő nem fordul, a váltóbirtokos elfogadni nem köteles.

A tudományban koránt sincs teljes megállapodás az iránt, valjon a váltóbirtokos tartozik-e az elfogadás tekintetében tett oly névbecsülési ajánlatot elfogadni, mely nem szükségbeli utalványozottól származik; azok, kik e kérdésre igennel felelnek, érvelésüket a szükségbeli utalványozásból merített analógiára építik; azonban hibásan, mert a váltóbirtokos jogai fentartása végett csak arra kötelezhető, a minek teljesítésére a váltóban utasítás foglaltatik; ily utasítás hiányában tehát a váltóbirtokost a tett ajánlat elfogadására kötelezni annál kevésbé lehetne, mert az ajánlat elfogadása által a nyújtott garanciával meg kellene elégednie, a biztosítási viszkeregetről le kellene mondania. Ehhez járul még az is, hogy a szükségbeli utalványozott ajánlatának el nem fogadása által az azt kijelölő személyre nézve helyrehozhatlan károk lehetnek egybekötve, a mi a névbecsülésnek érintett neménél alig képzelhető.

20. A névbecsülésből ajánlott teljes fizetést, bárkitől származzék az, a váltóbirtokos, elfogadni tartozik.

A váltóbirtokos jogos igényei nem terjedhetnek tovább, mint az ígért fizetés teljesítésére; reá nézve tehát egészen közönyös lehet az, hogy a fizetés kitől származik; ugyanazért nem állhat jogában az ajánlott teljes fizetést bárkitől származzék is az, visszaautasítani.

Azt, mi fentebb az elfogadási ajánlatról mondatott, itt alkalmazni nem lehetne, mert az elfogadási ajánlat elfogadása által a váltóbirtokos könnyen kitéphetnének annak a veszélynek, hogy a viszkeregeti jogról lemondással többet ártana magának, mint a mennyit az ajánlat elfogadása által nyerhetne; ellenben a fizetési ajánlat elfogadása által a váltóbirtokos ily veszélynek többé ki téve nem lévén, erre őt annál inkább lehet kötelezni, mert általa kötelezettséget nem vállal, hanem jogainak végérvényesítéséhez jut; továbbá a fizetési ajánlat visszaautasítása által a névbecsülés és ennek utódait továbbra is és pedig jogos ok nélkül kitenné azon zaklatásoknak, mikkel a viszkereget jár s miknek megszüntetését a névbecsülési fizetés czélozta.

21. A biztosítási viszkeregetnek helye van, ha az elfogadás részben vagy egészen megtagadtatott; továbbá, ha a váltóösszeg beváltása az elfogadónak veszélyeztetve van, érvényesítése az eredeti óváslevél alapján — a váltó becsatolása nélkül — történhetik; a biztosítás megtörténte előtt a váltóbirtokos az óvást kiadni nem tartozik.

A biztosítási viszkereget jogialapját azon körülmény képezi, hogy a váltóüzlet bizonyos stadiumában zavar állott be, részint azáltal, hogy az intézvénnyezett az elfogadást részben vagy egészen megtagadta, mely utóbbi eset akkor is beáll, ha az elfogadást — függetlenül az összegtől — valamely feltétellel közt, részint pedig azért, hogy az elfogadott valóban kitett összeg beváltása kétségessé válik; mindegyik esetben jogában áll a váltóbirtokosnak követelni, hogy a váltóban tett fizetési ígéret pontos beváltása iránt biztosíték nyújtassék, miután azonban a biztosítási eljárás nem a váltóösszeg azonnali kifizetését czélozza, miután továbbá azon körülmény, hogy az elfogadás általában vagy nem kellőleg történt, az óvás által minden kétségen felül helyeztethetik: a váltóbirtokost arra kötelezni, hogy ezen előlegez rendszabály kieszközlésénél az eredeti váltót is felmutassa, alaposan annál kevésbé lehet, mert annak felmutatása az óvás alkalmával annálkül is megtörténvén, a viszkereget váltóbirtokosi minőségét kellően igazolta.

A gyakorlatban különféle nézetek támadtak az iránt, tartozik-e a váltóbirtokos az óvást a biztosítás megtörténte előtt kiadni arra nézve, hogy biztosítási viszkeregetet indíthasson? Ila a biztosítási viszkeregetet alapját tekintjük, ugy a fennnebbi kérdésre nemmel lehet felelni. A viszkereget ugyanis azon feltevésen alapszik, hogy a váltóüzletben zavar állott be, e zavar tényleges bekövetkeztét tehát annak, ki viszkeregetet indít, igazolni kell; ez igazolás csak az óvás által történhetik és senki-

sem arrogálhatja azt magának, hogy a viszkereget elintézésére hivatott hatóság pusztá állítása alapján ismerjen el jogokat és hozzon határozatot. Azonfelül miután a váltójog általános elismert elve szerint, a váltóbirtokos a viszkereget megindításánál az előzők bizonyos sorrendjéhez kötve nincsen, hanem azok közül tetszése szerint választhat; miután továbbá az előzők értesítése biztosítási viszkereget esetében nem kívántatik: önként következik, hogy a viszkeregetnek általában, különösen pedig oly esetben, midőn a megtámadottnak a beállott zavarról tudomása nem lehetett, azon helyzetben kell lennie, hogy a fellépéshez jogosultságát a megtámadott ellen igazolhassa, a mit csak úgy tehet, ha az eredeti óvás birtokában van. Mindezekből kitűnik, hogy azok, kik az óvás előleges kiszolgáltatását kívánják, a viszkereget valódi értelmén nyilván túl mennek, s annak teszik ki magukat, hogy ellenükben a biztosítás adása iránti felszólítást is, mint a biztosítás előzetes kellékét lehetne megkívánni.

22. Az elfogadónál biztonságh hiánya miatt indított viszkeregetnél óvással igazolandó, hogy az elfogadótól, illetőleg szükségbeli utalványozottól biztosítás nem adatott.

A viszkereget általában, tehát a biztosítási viszkereget is visszaható megtámadása azoknak, kik a váltói kötelezettségért szavatossággal tartozunk, helye tehát csak akkor lehet, ha azok részéről, kik a váltói kötelezettségért közvetlenül felelőssék, biztosítás nem adatott. A kiveendő óvás annak bizonyosságul szolgál, hogy az elfogadóhoz intézett biztosítási felszólítás siker nélkül maradt; az előzőnek tehát, ki a biztosítás adása iránt megkerestetik, jogában áll követelni, miszerint a biztosítás tényleges megtagadását hitelt érdemlőleg igazolja. Hogy azon esetben, ha a váltón szükségbeli utalványozott van, a biztosítás adására ez utóbbi is felszólítandó lesz, az a szükségbeli utalványozás természetéből következik, s annál inkább megkívántathatik, mert csak akkor lehet jogosan elmondani, hogy az elfogadó kötelezettségeinek eleget nem tett, ha mindazon módok, mik a váltó reálisalására kijelölve, siker nélkül kísértettek meg.

23. A készfizetési viszkeregetnek a fizetés részbeni vagy teljes megtagadása esetében van helye, megindítására az óvás lejáratkor minden esetben kiveendő, a kötelezettséget sem az elfogadó ellen időközben elrendelt csőd, sem más, habár legyőzhetlen akadály (vis major) meg nem szüntetheti.

A váltójogi praxisban gyakran vita tárgyává tétetett azon kérdés: valjon tartozik-e a váltóbirtokos a fizetési viszkereget megindítására óvással élni akkor is, ha az elfogadó a lejárat előtt csőd alá került? A némethoni fő- és legfőbb törvényszékek azonban e kérdést oly egyöntetűséggel döntötték el, mikép ma már mindenki tisztában van aziránt, hogy a váltóbirtokos az óvás kivétele alól magát az érintett esetben sem tekintheti felmentettnak. Igaz, hogy oly esetben, midőn az elfogadó csőd alá került — miután a csődtörvény szerint általában sem a bukott, sem a tömeggondnok nem fizethet — egész pozitívással lehet állítani, hogy a váltó összeg beváltása bekövetkezni nem fog, hogy tehát a bemutatás és óvás már a priori sikertelennek mutatkozik, a viszkeregetnél azonban nem is bemutatásnak el, vagy el nem érhető célja, hanem a kellő időben nem történt fizetés tényleges igazolása jöhet csak figyelembe; e tekintetben egészen közönyös az, hogy a fizetés az elfogadó akaratjából vagy tehetlensége miatt maradt-e el, s hogy ez utóbbi a fizetés megszüntetésére vagy csődnitására vezetett volna-e vagy sem. Ila az óvás — miként ez mindenütt van, — a viszkereget mellőzhetlen feltételének ismertetik el, ugy a váltóbirtokost e feltétel teljesítésétől azon biztos tudat sem mentheti fel, hogy az óvás siker nélkül marad.

De nem lehet az óvástelengedettnek akkor sem tekinteni, ha a váltóbirtokos annak kivételében legyőzhetlen akadály — vis major — által gátoltatott. A váltó kellő időbeni ovatolását nemcsak mint a váltóbirtokos köteleességét, hanem mint a viszkeregetnek oly feltételét kell tekinteni, melynek bekövetkeztétől e joggyakorlása függ. E jog tehát feltételes lévén, azt a közbenjött akadály feltétlenné annál kevésbé teheti, mert a váltójog elenyészte mellett a váltóbirtokos részére a köztörvényi kereset még mindig fenn marad, tehát teljes veszteségről nem panaszkodhatik, mert továbbá az uralkodó hatalomnak mindig jogában áll a forgalmat vagy a jogok érvényesítését gátló országos események felmerültével, az óvásk kivételére kitűzött rendes határidő meghosszabbítását elrendelni.

24. Azon kifogással, hogy a váltónak valamely lényeges kelléke később pótoltatott, élni nem lehet; ellenben azon kifogással, hogy a váltó meghamisított; bárki legyen is a felperes, az illető váltóadás érvényesen élhet.

A váltó meghamisításától meg kell különböztetni azon esetet, midőn a váltónak ismertető jelei, minők pl. a kiállítás helye és ideje, a valóssággal meg nem egyeznek; az ily esetet ép oly kevésbé lehetne hamisításnak tekinteni, mint nem lehet azt, ha a váltón valamely eredetileg hiányzott kellék később pótoltatik; ehhez minden érdekeltnek joga van, mert arról, a ki váltót állít ki, joggal feltehető, hogy érvényes váltó üzletet akart kötni, nem lehet tehát ellenére, ha a váltóüzlet a hiány pótlása által teljességre emeltetik.

Egészen másként áll a dolog a váltó hamisítással, mely akkor van jelen, ha a váltó eredeti tartalma hamisított meg, pl. ha az összeg megváltoztatik, a telep kitöröltetik, vagy ilyen a váltóra vezetetik. Az ily kifogás érvényesítését bármelyik felperes ellen intéztessék is, az illető váltóadástól jogosan megtagadni nem lehet. Igaz, hogy a váltótörvény (különösen a váltórendszabály) a váltó birtokosát még a tulajdonos ellenében is védelem alá veszi; igaz továbbá az is, hogy a váltó biztonsága megkívánja, miszerint birtokosának jogai érvényesítésében minél kevesebb akadály gőrdítesse elébe; de azt sem lehet kétségbe vonni, hogy valamint minden formalis ügyletnél, úgy a váltónál is a joghatálynak határait az okirat tartalma szabja meg, a váltóilag kötelezett tehát csak nyilatkozata értelmében s annak korlátaiban belől lehetvén felelősségre vonni, őtet az elvállalásnál sem nagyobb összegre, sem annak más helyütt leendő fizetésére kötelezni nem lehet. Ily szempontból tekintvén a váltó hamisítást az arra alapított kifogást a váltójogból eredőnek, tehát minden felperes ellen megengedhetőnek kell tekinteni.

25. Beszámításnak csak akkor lehet helye, ha az a felelősségi közvetlen jogviszonyra alapítottatik s tárgyat kölcsönös váltó vagy jogérvényes köztörvényi ítélettel elismert követelés képezi.

Ha két személy közül mindegyik annak teljesítésével tartozik, a mit a másik követelhet, akkor a kötelezettségek egymást kölcsönösen megszüntetvén, beszámításnak van helye. Ezt a váltójogból egészen kizárni annyit tenne, mint a feleket igen sok esetben ok nélküli kettős perlekedésre kényszeríteni. Azonban minden méltányosság mellett, mely a beszámítás megengedését javallhatja, annak nem lehet nagyobb kiterjedést adni, mint a melyet a váltó lényege s a váltó üzletnek mindig szemelőtt tartandó rendeltetése megenged. A váltó pénzfizetési ígértét tartalmazván, mint a fizetés egyik módja a forgalom közvetítését célozza; ebbeli rendeltetése tehát megkívánja, hogy a váltóbirtokosa a váltó által képviselt összeghez minél kevesebb nehézséggel juttassék, hogy ettől oly viszonyokra alapított kifogás folytán el ne üttessék, melyek a váltóra látható befolyást nem gyakorolván, tudomására nem jutottak, de általa felismerhetők sem voltak. Azonban a legnagyobb váltói szigor mellett sem mehet a váltóbirtokos igénye tovább, mint a kielégítésre, és miután azáltal, ha követelése az ő saját tartozásával egyenlített ki, épen e fizetéshez jut — a beszámítást jogosan elleneznie nem lehet. — Hogy a beszámítás által kiegyenlített követeléseknek kölcsönösöknek kell tenniök, az a dolog természetéből következik, de korántsem kívántatik meg, hogy a követelések hasonló jog alapból származzanak, mert ha bár egyik követelés olynemű is, hogy könnyebben és gyorsabban érvényesíthetik (pl. váltó követelés) ez a beszámításnál különbséget azért nem tehet, mert ha a kivételes érvényesítési mód célja a gyors kielégítés, úgy ezt gyorsabban alig érhetné el a váltóbirtokos, mint épen a beszámítás által.

26. A váltó összeg kifizetését bírói letiltás esetén kívül akkor lehet megtagadni: ha a váltóbirtokos minőségét sem a hátratok összefüggő és egész hozzá lenyúló láncolatával, sem üres forgatmánynyal igazolni nem képes.

Már a lipcei tanácskozásban általánosan elismertett azon nézet helyessége, miszerint a váltó rendeltetésével ellenkezik minden oly intézkedés, mely annak forgalmi képességét csökkenti, a tanácskozmány e meggyőződésének a váltó rendszabályban foglalt egyéb intézkedéseken kívül, az által is kívánt kifejezést adni, hogy a váltó rendszabályba, a 36-dik cikket

felvette, melynek harmadik bekezdése szerint a fizető a forgatmánynak valódiságát vizsgálni nem tartozik.

A váltó rendszabályban azonban nemcsak a váltó forgalmi képességének fokozásáról, hanem arról is lett gondoskodva, hogy a jogtalan birtokos mások kárával a váltó összeghez könnyen ne juthasson. E cél a felállított fenntebbi elvben foglalt rendszabály által teljesen elérhető lévén a bizottmány a felállított elvben foglalt intézkedést annyira elégségeseknek tartja, hogy a váltó összeg kifizetésének jogos megtagadási eseteit szaporítani a váltói forgalom érdekében nem kívánja.

A bizottmány teljes elismeréssel van váltótörvénykönyvünknek 170—189. §§-ban foglalt intézkedések iránt, azoknak a törvénykönyvbe történt felvételét, a meghonosított intézmény ismeretlen volta által indokolva találja; de lehetetlen abbéli meggyőződését ki nem fejeznie, miszerint inkább kézi könyvhez, mint codificált törvényhez hasonló váltójogunk egyéb intézkedései közt a kérdésben levőket is nemcsak feleslegeseknek, hanem nehezkesekeknek is tartván, azoknak az ujonnan behozandó váltótörvénybe leendő átültetését nem javallhatná.

27. A váltóhitelező az adóstól kézi zálogba kapott, ettől jogosan visszatartott vagy részére (hitelező részére) bíróilag letéteményezett tárgyakra nézve váltói zálogjoggal bír, azt minden esetben, tehát az adós elleni csőd esetében is váltói uton érvényesítheti s csak a netaláni felesleget köteles kiadni. Hasonló jogot állapít meg a váltói végrehajtás is.

A közönséges váltórendszabály nem tartalmaz a váltói zálog és megtartási jog iránt intézkedést, a mit azon körülménynek lehet tulajdonítani, hogy a lipcei tanácskozmány a váltói jogok érvényesítése tárgyában a particularis törvényhozások irányára befolyással lenni, vagy azoknak praejudicalni nem kívánt.

Midőn a bizottmány e tekintetben a váltórendszabálytól eltérve a váltó zálog és megtartási jog iránti intézkedést a váltójog anyagi részébe felveendőnek találta, erre nemcsak azon körülmény indítá, hogy a kérdéses intézkedés a váltójog anyagi részébe nemcsak nálunk, hanem Ausztriában-, Szász-, Bajor- és más országokban is felvetetett; de indítá erre az is, hogy a kérdéses intézkedést, a váltói forgalom lényeges könnyítésének tekintti, s mint ilyet, már azért is elfogadandónak vélte, mert nem találta indokolhatónak azt, hogy a váltóhitelező oly jogtól, mely a közjogi hitelezőt megilleti, megfosztassék.

A mi azon netaláni ellenvetést illeti, hogy a jogok mikénti érvényesítését tárgyzó szabályok az alaki jog körébe tartozván, illetékesen csak is abban nyerhetnek alkalmazást, a bizottmány nem vonakodik elismerni, hogy az eljárási formalitások általában az alaki jog körébe tartoznak, de ebből még korántsem következik, hogy a váltói jog anyagi részébe ne lehetne oly intézkedést felvenni, mely a váltóval összefüggő, illetőleg vele kapcsolatba hozott jogok minőségét és hatályát határozza meg. A váltójog kivételes természetével épen nem ellenkezik, hogy annak anyagi részébe a kérdéses intézkedés felvettessék, a mit eléggé igazol az, hogy a váltóból felmerülő kifogások tekintetében, majdnem minden váltójog anyagi részében találunk provisiót.

Midőn a bizottmány a zálogbirtokosnak azon kiváltságot kívánta megadni, hogy a zálogjogot minden körülmény közt váltói uton érvényesíthesse, e kiváltságot nem akará pusztán a végrehajtásraszorítani. Azokrészéről, kik a váltóhitelező említett kiváltságát a keresetre kiterjeszteni nem kívánják, az hozatik fel, hogy oly esetben, midőn az adós csőd alá kerül, a követelések beperelésére csak egy utat ismervén, a csőd törvény, a váltóhitelező, ha zálogjoggal bír is, keresetét a csődbírósnál tartozik benyújtani, s csak a kielégítést szorgalmazhatja a kezei közt levő zálogból, a nélkül, hogy a csődper állására figyelemmel lenni tartoznék. Tekintve azonban, hogy a kereset nem más mint mód arra nézve, hogy a zálogra vezetendő váltói végrehajtás lehetővé tétessék; tekintve továbbá, hogy a zálogjog kiváltságos természete ép annak érvényesítési módja által feltehető: a bizottmány következetességgel postulatumának tekintti, hogy a zálogbirtokos kiváltsága oda terjesztessék ki, hogy ez követelését az általa birt zálog alapján tekintet nélkül az adós ellen elrendelt csődre, mindenkor váltói uton érvényesíthesse, tehát keresetét a különben illetékes váltótörvényszék előtt indíthassa meg, magától értetvén, hogy a keresetet a tömeg ellenintézni, s ugyan annak a netaláni felesleget kiadni tartozik.

A következetességgnek vélt a bizottmány az által is eleget tenni, hogy a szerződési zálogjoggal egyenlő erejűnek tekintti

a váltói végrehajtás után szerzett zálogjogot is, s pedig annyival inkább, mert ha a szóban levő kiváltság az ítéletileg még el nem ismert követelésnek megadatik, ezt sokkal inkább lehet oly követelésnek vindicálni, melyre nézve egy a forma, mint a lényeg tekintetében a kifogások minden lehetőségének már eleje vétetett.

A megtartási jog természetéből folyik, hogy a váltóhitelező a kezeihez került dolgokból, a mennyiben azok követelése kiegyenlítése in natura alkalmasak, magát kielégíthesse, ez eseteken kívül pedig visszatartási jogát úgy mint kézizálogát érvényesíthesse.

Vége a bizottmány helyes elismeréssel van ugyan váltójogunk azon intézkedése iránt, mely az elfogadónak oly esetben, midőn ez a kibocsájtótól fedezetet nem kapva, a váltó kifizetése által annak hitelezője lesz, megtartási jogot ad; azt sem akarja a bizottmány kétségbe vonni, hogy ezen intézkedés helyességét a méltányosság sok esetben indokolhatja; tekintve azonban, hogy a váltójog elvei szerint az elfogadó mint ilyen a kibocsájtó ellenében váltótul kezesettel nem bírhat, hogy tehát az elfogadó a neki engedett megtartási jogot csak köztörvényi uton érvényesíthetné, — a bizottmány az érintett intézkedést, mint a mely váltói uton érvényesíthető nem volna, a váltójog anyagi részébe felveendőnek nem találta.

28. A váltójogi igények idegen váltó elfogadója és saját váltókibocsátója ellen a lejáratától számítandó 3 év alatt évülnek el.

A jogok általában, tehát a váltóból származók is, ha a törvény által meghatározott idő alatt igénybe nem vétetnek, elenyésznek, vagyis tudományos mű kifejezéssel élve elévülnek.

A váltói jogok elévülésétől meg kell különböztetni a váltójogi mulasztást; mert jöllehet ez utóbbinál is, úgy mint az elévülésnél, a jog azért enyészik el, mert bizonyos idő alatt nem lett; a megszűnés érintett két neme közt mégis jogilag különbség van, mely abban áll, hogy az elévülés által már létező kereseti jog enyészik el, míg ellenben a váltójogi mulasztás által a kereseti jog keletkezése vagyis a feltételes jognak feltétlenné leendő átalakulása gátolhatik meg, azért, mert azon cselekvények, mik a jog valószínűsítésére előírják, bizonyos idő alatt nem történtek meg.

A váltói forgalom lényege az üzlet gyors befejezését, a váltóval járó súlyosabb felelősség pedig azt kívánja, hogy a váltóból származó jogok a köztörvényeknél rövidebb idő alatt érjék végüket, hogy a kötelezett oly igények ellen megvédessék, mik ellen a védelem később biztossággal használható nem lenne vagy csak szinleg megállapítható volna. Az ez irányban intézkedés szükségét a törvényhozások általában elismerték s a váltóból származó igények tartamát a közjoginál rendszeren rövidebb időre szabták. Az idő tartamra nézve azonban, mely alatt az elévülésnek helyt adnak, lényegesen eltérnek; mert nemcsak hogy az idegen és saját váltóra nézve különbséget tesznek, s az elévülést különféle határidőktől számítják, hanem azt 6 hó és 30 év közt szabják ki, az egyöntetűségnek minden legkisebb nyoma nélkül.

A bizottmány az elévülés tekintetében a váltó rendszabály által kitűzött határidőt nemcsak azért tartja elfogadandónak, mert az sem szerfelett rövid, sem szerfelett hosszú nem lévén, a méltányosságnak legjobban megfelel, hanem azért is, mert forgalmunk érdekében szükségesnek találja, hogy váltójogunk ezen fontos kérdésben azon országok törvényeivel legyen összhangzásban, melyekkel folytonos érintkezésben állunk. Ezen ok indította a bizottmányt arra is, hogy az elévülési idő kezdetül az idegen váltó elfogadója és a saját váltó kibocsátása ellenében a lejáratot jelölje ki.

29. A váltóbirtokos viszkereleti igényei a kibocsátó és a többi előzők ellen elévülnek:

a) 3 hó alatt, ha a váltó Európában volt fizetendő, Izlandot és Pharoi szigetet kivéve;

b) 6 hó alatt, ha a váltó Ázsiának vagy Afrikának a Közép és Fekete-tenger melletti partvidékein, vagy az ezekhez tartozó szigeteken volt fizetendő;

c) 18 hó alatt, ha a váltó az a) és b) pont alatti helyeken kívül volt fizetendő.

A forgatmányos viszkereleti jogai a kibocsátó és többi előzők ellenében 3, 6, illetőleg 18 hónap alatt évülnek el aszerint, a mint a viszkereletet indító az a), b), c) alatti helyeken lakik.

Ezen határidő a váltóbirtokosra nézve az óvás kivétele napjától, a forgatmányosra nézve a fizetés napjától, ha a kereset megindítása előtt fizetett; egyéb esetben pedig a viszkerelet vagy perbejelentés kézbesítése napjától számítandó.

A váltói összeköttetésbe lépőknek esetleges nagy száma, s a felelősség sulya, mely őket terheli, egyaránt megkívánják, hogy a váltóbirtokosnak a váltóból származó és többeket terhelő jogai érvényesítésére lehetőleg rövid határidő szabassék annyival inkább, mert különben igen könnyen megtörténhetnék, hogy a kártérítés lehetősége a megtámadottra nézve idő folytával, ha nem is szűnnék meg, de legalább kétségessé válhatnék.

A bizottmány lelkiismeretes bírálat alá vette az európai törvényeknek e tekintetbeni intézkedéseit, s azokat váltójogunk rendelkezéseivel összehasonlítani el nem mulasztotta; de valamint a többi úgy saját váltójogunk intézkedései felett is elsőbbséget a váltórendszabálynak kelle adnia. nemcsak a fentebb már kifejtett okból, hanem azért is, mert a váltótörvénykönyvünkben foglalt határidőket sok részben aránytalanul rövideknek, általában pedig complicáltaknak találta. Ehhez járul még az is, hogy váltójogunk a határidők megszabásánál nem annyira a fizetés vagy a viszkerelet indítási helyére, hanem a felek lakására volt figyelemmel; a miből azután az következett, hogy a pesti váltótörvényszék illetőségéhez tartozó, s távolabb eső helyeken lakó felek a viszkereletet annyi idő alatt tartoznak megindítani, mintha Pesten, vagy ennek tőzsomszédságában laktának.

30. A törvényben meghatározott elévülési időt a felek szerződés által meg nem változtathatják.

Jöllehet a váltórendszabály főbb elveiben a porosz javaslatlal megegyez; jöllehet továbbá e javaslat 282. §-ában volt provisio az iránt, hogy az oly szerződés, mely az elévülési határidők meghosszabbítását célozza, érvénytelennek lenne tekintendő; mindazonáltal a váltórendszabály végleges megállapításánál ez intézkedés a törvénybe felvéve nem lett, a minek, habár erről a tanácskozási jegyzőkönyvek felvilágosítást nem adnak, okát csak azon körülményben lehet keresni, hogy Némethonban a codificált polgári törvények mellett ez intézkedésnek a váltótörvényben leendő felvétele szükségesnek nem találtatott.

Miután azonban hazánkban codificált polgári törvénykönyvre egyhamar alig lehet kilátás, ilyennek hiányában pedig a szóban levő s a váltóeljárásban felmerülhető kérdés megoldása a bíróságoknak ritkán egyöntetű belátására bízatható. — a bizottmány a kérdéses elvet, tekintettel arra, hogy az elévülési idő megváltoztatását célzó szerződés az elévülésnek alapul szolgáló s fentebb kifejtett indokokkal homlok egyenest ellenkezik; tekintettel továbbá arra, hogy a váltótörvény, mint kivételes és természeténél fogva szigorubb, az elévülés tekintetében a köztörvénynél, mely a szóban levő szerződéseket elvileg elveti, enyhébb nem lehet, — váltójogunk anyagi részébe felveendőnek véli.

31. Az elévülést a felek ellenvetése nélkül hivatalból figyelembe venni nem lehet.

A váltót, mint formális ügyléte, — miként ez már fentebb kifejtetett — illyenné csak az kvalifikálhatja, ha azon feltételek, miktől annak létezése függ, egyenkint és összesen jelen vannak. Ily szempontból tekintve a dolgot méltán lehetne azt mondani, hogy ha e feltételek létezése a váltó fogalmához megkívánatik, e feltételek mint kvalifikálók csak azon időn belől szerepelhetnek, melyhez a törvény azok hatását kötötte; hogy tehát ezen időelteltével a kvalifikáló feltételek hatása megszűnván, az okiratot többé annak, a mi az elévülési idő előtt volt, tekinteni nem lehet.

Miután azonban abból, hogy a váltóból származó jogok érvényesítésére kitűzött idő eltelt, ez elévülés szükségképp nem következik; miután továbbá a bíró azt, hogy az elévülés megszakitva, s a megszakításra szolgáló eszköz használatra lett-e vagy sem, előre nem tudja, de sok esetben nem is tudhatja, — a méltányosság postulatumaként lehet tekinteni azt, hogy a váltóbirtokos kereseti jogától a pusztá látszat alapján annál kevésbé mozdíthatassék el, mert a kereset első elintézése által az adóson oly sérelem, mely ellen magát védnie nem lehetne, épen nem történik.

32. A váltói elévülés a kereset vagy perbejelentésnek az illetékes törvényszéknél történt benyújtása által,

de csak az ellenében szakíttatik meg, ki ellen a kereset vagy perbejelentés intéztetik.

Midőn a bizottmány az elévülés megszakítását, illetőleg a váltórendszabálytól eltérve, váltójogunk e részbeni intézkedését fogadta el, erre nemcsak azon körülmény indítá, hogy a váltórendszabályban foglalt intézkedés helyessége és czélszerűsége Németországban is gyakran kétségbe vonatott; hanem a tapasztalás is, mely eléggé igazolta, hogy az elévülés megszakításának a váltórendszabályban foglalt módja által a váltói jogok fentartásának lehetősége a felek minden igyekezete mellett is kétségessé tétethetik; mert nem ritkán történt és történhetik meg, hogy a kereset jóval az elévülési idő előtt indíttatik meg, annak kézbesítése azonban a bíróság hanyagsága vagy véletlen akadály miatt kellő időben nem történvén meg, a fél jogvesztessé lesz, dacára annak, hogy jogát a törvény által kiszabott időben érvényesíteni el nem mulasztotta.

Ez ellenkeznék az elévülés természetével és értelmével, mely szerint a jog csak akkor enyészhetik el, ha kellő időben érvényesítve nem lett. Az elévülés értelmének sokkal inkább megfelel, ha az a kereset benyújtása által félbeszakíttatik, mert az, a ki keresetet nyújt be, ép a váltóból származó joggal él, s őt a jog nem használása címén jogvesztettnek tekinteni következetesen nem lehet.

Az elévülés megszakításának módjával a kereset mellett a perbejelentést is elfogadandónak tartotta a bizottmány, s pedig azért, mert lehetnek esetek, midőn a váltóbirtokos keresettségének igazolása oly körülményektől függ, miknek elhárítása az elévülési időn belül alaposan nem remélhető; a jogosság és méltányosság egyaránt megkívánja azonban, hogy az oly váltóbirtokosnak, ki jogát a kereset benyújtása által csak az elévülési idő eltelte után érvényesíthetné, a lehetőség erre nézve megadassék.

33. Az elveszett váltó birtokosa vagy tulajdonosa, annak megsemmisítését a fizetési hely illetékes törvényszékénél kérelmezheti. A megsemmisítési eljárás a váltóösszeg követelésére csak az elfogadó, illetőleg a saját váltókibocsátója ellen ad jogot.

A magánjogban elfogadott azon elv, hogy a tulajdonjog a dolog elvesztése által nem szűnik meg, a váltótörvényekben is alkalmazást nyert, melyek az elveszett váltóbirtokosának, tekintettel arra, hogy az okirat elvesztése által csak a jogérvényesítésének lehetősége tekinthető megszűntnek, kivételesen a megsemmisítési eljárás megengedése által adnak oltalmat, lehetővé kívánván a váltóbirtokosnak tenni, hogy ez a fizetéshez, ennek lényeges feltétele — bemutatás és a váltó kiadása — nélkül is juthasson.

Midőn a bizottmány a megsemmisítés iránti intézkedést az európai váltótörvények utmutatása nyomán a váltójog anyagi részében felveendőnek találta, a megsemmisítés jogi következményeinek megállapításánál a német váltó rendszabály intézkedéseit vélte alapul veendőeknek annyival inkább, mert azok e kivételes eljárás jogi hatályát a méltányosság határain belül állapítják meg akkor, midőn a váltóbirtokosnak csak az elfogadó illetőleg a saját váltó kibocsátója ellen adnak jogot a váltóösszeg követelésére. Arra nézve, hogy az elveszett váltó birtokosa, minden igénytől el ne ejtessék, indokul szolgálhat a méltányosság; de nem szolgálhatna ez indokul arra, hogy azon formálítások, mikhez a vizskereset köttetik, könnyeden félretétessenek s a kibocsátó, forgató vagy névbecsülő a pusztá megsemmisítés alapján fizetésre szoríttassanak.

Jegyzette:

Dr. APÁTHY ISTVÁN,

szakosztályi és bizottmányi jegyző.

Pénzügyi törvényszékek.

VIII.

Következik maga a vizsgálat.

A vádlott rendszerint személyes megjelenésre idézendő, az idézés néki személyesen kézbesítendő vételmervény iránt; vagy ha a hivatal székhelyén nem létezik, és ott hol tartózkodik, nincs valamely hivatal, vagy jövedéki közeg: a helyi felsőbbség megkeresendő. A megjelenési határnap kitűzésénél a távolságra illő figyelemmel kell lenni.

Katonai személyek, ha nem tiszti ranguk, ha csak

közvetlen tetten nem kapattak, és azonnal ki nem hallgattattak — ezredi vagy zászlóalji parancsnokságuk útján idézendők, melyek az illető egyénnek kihallgatás végett leendő előállítására illően megkeresendők.

Nemeseknél és tisztesebb állásuaknál kiméletes és illő idézés kívántatik.

Ezeket rendeli az 1842. ki harminczadi utasítás 626. 627. §§-aiban; a 628. §-ban azt is rendeli, hogy ha a vádlott az idézésben kiszabott órában nem, de még az napon és a hivatalos órákban megjelenik: még az napou kihallgatandó; de ha ez hosszan tartana, ne tartóztassék vissza, hanem a vizsgálat más közeli napra halasztassék el. Igazolatlan késedelmezés vagy az idézettek zaklatása tiltatik. De ha oly körülmények forognak fenn, melyekből, vagy az áthágásra szabott büntetés minőségéből gyanítható, hogy az egyén magát a vizsgálat alól kivonhatná, vagy a kihallgatás valamely lényeges körülményre szükséges, és az idézett meg nem jelent, illető bíróságához kell fordulni, hogy kihallgatás végett előállíttassék, és ha e megkeresés eredmény nélkül maradt, az udv. kamarához kellett jelentést tenni.

Ez utóbbi pontra nézve annak megjegyzése mellett, hogy azóta a viszonyok lényegesen változtak; a törvény előtti egyenlőség előtérbe nyomult, és az udvari kamarának léte is megszűnt; és az 1868. XXI. t. cz. a törvényhatóságok köteleességszerű közreműködéséről a 70. és köv. §§-aiban hatályosan intézkedett: a tényleg fennálló gyakorlat a vizsgálatra s illetőleg kihallgatásra nézve nem az 1842. ki harminczadi utasítás idézett rendelkezéseit, hanem inkább az 1835. ki osztrák jövedéki büntetőtörvény 616. és köv. §§-ait követi. Ezek szerint:

Ha nem fogságbüntetéssel fenytendő jövedéki áthágás forog kérdésben, a vádlott a rendes vizsgálatra (miután az elővizsgálat, vagyis sommás vallatás is van az 585. és köv. §§-ai szerint) kétféle módon idéztethetik:

a) vagy *feltétlenül* az igazolandó vád közelebbi előadása illetőleg közlése nélkül:

b) vagy pedig *föltételesen* annak közlésével és azon világos hozzáadással: hogy ha a kitűzött napon meg nem jelenik, vagy ha addig, a mennyiben az idézvényben világosan megengedettett, írásbeli nyilatkozatot nem nyújt be: vagy végre érvényes okokból új határidő kitűzéseért nem folyamodik: ezen mulasztás hallgatag beismerésnek fog tekintetni, és ennek alapján a vádlott ujlagos kihallgatása nélkül fog határozat hozatni.

A föltételes idézésnek mindig írásban kell történnie s írásbeli vétbizonyítvány mellett kézbesíttetnie. Ki kell benne jelölni azon körülményeket, melyek iránt a vádlottnak nyilatkoznia kell.

A határnap akként tűzendő ki, és a kézbesítés úgy történjék, hogy a vádlott számára az idézvény kézbesítése után a határnapig kellő, és legalább három napot tevő időköz szabadon maradjon. (U. o. 617. §.)

Azon jövedéki áthágások miatt, melyekre büntetésül, vagy büntetés súlyosbításképp a vagyonbeli büntetésektől függetlenül fogságbüntetés is van szabva, az idézésnek mindig feltétlenül kell történnie. Ugyanez tartandó meg akkor is, ha a nyomozásokból oly körülmények derülnek ki, melyek mellett a törvény büntetés-súlyosbításul a jogok és jogosítványok elvesztését, a jogok elnyerésére való képtelenség kimondását, valamely helyből, járás- vagy országból kiutasítást, vagy a név közzétételét elrendeli vagy megengedi. (U. o. 618. §.)

Egyébiránt oly esetben is, melyekben az idézés föltételesen történt, később azonban a föltételes idézés szükségesnek találtatott, ezt elrendelni. (U. o. 619. §.)

Azon eseteken kívül, melyekben a vádlott fogva tartatik, a helyi felsőbbség segítségével, vagy ha a felsőbb-

ség székhelye nema vádlott tartózkodása helyén létezik, a községi előljáró segélyével, állítható elő a vádlott a vallatásra:

ha személyi körülményei vagy a kihágásra szabott büntetés minősége miatt attól tarthatni, hogy magát a vizsgálat alól kivonhatván; vagy ha a vádlott a kellőleg kézbesített föltétlen idézésre meg nem jelent. (U.o. 620. §.)

A vizsgálatra való idézés különösebb esetei az említett harminczadi utasítás 629. stb. és az 1842-ki osztrák jövedéki büntetőtörvény 621. és köv. §§-ában vannak körülírva. Ezekbe részletesen bocsátkoznunk felesleges.

Magát a vizsgálat folyamatát, a vizsgáló tisztviselőnek a vádlott irányában maga tartását tanuk és szakértők kihallgatását stb., illetőleg igen részletes és gondos intézkedéseket találunk az idézett harminczadi utasítás 632. és köv.; valamint ezekkel csaknem egybehangzólag az osztr. jöved. büntetőtörvény 626. és köv. §§-ában. Ha mindez a vizsgálat körül az illetők által az esetek és körülményekhez képest szem előtt tartatik: nincs ok félni attól, hogy egyrészt az elkövetett kihágás a törvényes szabályok sulya alól végkép, vagy könnyeden kicsuszthassék; másrészt a védelemnek tere czéltalan, vagy zaklató korlátok közé szoríttassék. És épen itt nyílik tér a pénzügyi bíróságok számára, vizsga alá venni azt, vajon egyrészt a törvényes szabályok követtettek-e vagy sem? másrészt a vádlottnak önméltalmára elégséges alkalom nyújtott-e vagy sem? és a mennyiben akár az egyik, akár a másik irányban hiányokat tapasztal: azoknak pótlását, vagy ha netalán visszaélések vagy oly mulasztások követtettek el a vizsgáló tisztviselőktől, — mint mindeddig nem tulajdonképeni bírósági személyek részéről, — melyeknek helyrehozása az időközben lényegesen változott ténykörülményeknél fogva nem lehetséges, azok hatályos megtartására a kellő intézkedéseket megtenni. Dr. SUHAYDA JÁNOS

K ü l ö n f é l é k .

(A budapesti ügyvédi egyesület) III. és IV. szakosztályai ülések a múlt héten. A 3-ik szakosztályban a jegyzőkönyvi hitelesítés után a szakkönyvek lajstromának összeállítására kiküldött bizottmány javaslata elvettétvén, jegyző ur utasított újabb javaslattételre, határozatott az állandó bizottmányokat elnököleg összehívni, dr. Friedmann ur indítványa pedig a jövő ülés napirendére tüzetett ki. — A 4-ik szakosztály tárgyalta és elfogadta a debreczeni ügyvédegylet javaslatai tárgyában bemutatott bizottmányi jelentést (melyet később közleni fogunk) s megkezdte az „ügyvédrendtartás“ feletti vitákat, melyekről alább kimerítőbb tudósítást hozunk.

* (Az „ügyvéd rendtartási javaslat“ feletti viták) a budapesti ügyvédi egyesület IV. (bírói szervezeti magánjogi perrendtartási s jogtanulmányi) szakosztályában elkezdődtek s dacára, hogy két hosszas ülés tartatott már, az általunk melléklet gyanánt közölt „ügyvéd-rendtartási“ javaslatnak csak 1. §. állapított meg. A f. h. 8-án tartott szakosztályi ülésben, midőn a kiküldött albizottság a javaslatot egy terjedelmesebb indokolt jelentés kíséretében bemutatta, az említett javaslat általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadtatott.

Ezen ülésen a viták a javaslat részletes tárgyalása folytán az 1. §. d) pontjáig terjedtek, és pedig a czím és fejezet felirata vita nélkül elfogadtatott; e §. a) pontja a „magyarországi“ szónak kihagyása mellett elfogadtatott, a b) pont változatlanul megmaradt, a c) pont 9 szavazattal 7 ellen ekként módosított: „nyerészkedési vágyból eredő bűnért büntetve nem volt.“

A folytatólag f. h. 15-én tartott szakosztályi ülésben dr. Környei E. azon indítvánnyal lépett föl, hogy az 1. §. kezdettől fogva új tárgyalás alá vétessék. Neki ugyanis néhány fontos kifogása van a megállapított szerkezet ellen. Így óhajtaná, hogy a bevezetésben, a helyett, hogy „ügyvéd lehet stb.“ ily szöveg tétessék „ügyvédség gyakorlatára az bocsáthatatik.“ Ez utóbbi szöveg szerint az ügyvédi kamarák fogadtathatják a gyakorló ügyvédet, s így az ügyvéd csak az ügyvédi testülettől s nem a hatóságtól függene, míg ellenkező esetben az ügy-

védi állás függetlensége könnyen veszélyeztethetnék. Ezenkívül a múlt ülésen megváltoztatott c) pontot egészen kitörölni akarná.

A házszabályok értelmében először a felett történné szavazás, vajon a múlt ülésen letárgyalt részletek új tárgyalás alá veendőek-e vagy nem? a többség az újbóli tárgyalás mellett nyilatkozott.

Ennek folytán dr. Környei módosítványa tárgyalatott. Dr. Mannheim az ügyvédség és ügyvédi gyakorlat között lényeges fokot lát, óhajta, hogy az 1. §. f) pontja után tétessék, „ki az ügyvédi kamaráknál beigtattatott“, miáltal az ügyvédi testület önhatározási joga, állásának a kormánytól való függetlensége fejezhetnék ki. Györy E. szintén két külön dolognak tartja az ügyvédség megszerzését s annak gyakorlatát, mely utóbbira nézve szükséges, hogy az ügyvéd az ügyvédi kamaránál beigtattassék. Óhajta, hogy megmaradjon e §. mely az ügyvédség elnyerésének föltételeit szabja meg, azonban a 2. §-ban az ügyvédségi gyakorlat föltételei állapíttassanak meg, míg a 3. §-ban határozassék meg, hogy ki nem lehet ügyvéd. E kérdéshez még Pósfay K., Aradi A., dr. Schnierer Gy., dr. Weiser K., részint dr. Környei, részint Györy módosítványát pártolva hozzá szólottak, míg az szavazás által Györy módosítványa értelmében elfogadtatott.

A b) pont érintetlenül maradt, a c) pontnál, melynek dr. Környei teljes kitörölését indítványozá, több nézet merült fel. Dr. Held az eredeti szerkezetet megakarja hagyni, míg ifj. Muraközy László így óhajtaná: „feddhetlen jellemű legyen“ Pósfay K. is ily szöveget akarna, míg dr. Schnierer sehogy sem tudja igazoltatni azt, hogy valaki feddhetlen jellemű. Dr. Bróde óhajta a múlt ülésen megállapított szabatos szerkezetet, mert fél, hogy a kormány, mely az ügyvédi vizsgáért folyamodók kérvényét elintézi, a „feddhetlenség“ kitágítható ürügye alatt az engedélyt megtagadhatná, vagy e szabálynak ferde magyarázatot adhatna. Dr. Friedmann nem látja be, hogy egy ügyvéd, ha ballépést követ el, mért zárássék el az életpályától, ha bűnét expialja. Kitöröltetni kívánja a c) pontot, az ily kérdések iránt a büntető codex fog rendelkezni. Dr. Mannheim azon észrevételt teszi, hogy — ha az eredeti szerkezet fogadtatnék el, e helyett „büntetve nem volt“, tétessék „elítélve nem volt“, mert a büntetést vagy kegyelem által kikerülhetni vagy más módon is kijátszhatja. Dr. Környei talpra kell módosítványa mellett, különösen kikel a múlt ülésen megállapított c) pont szövege ellen, mely pusztán a „nyerészkedési vágyból“ eredő bűnért elítélteket akarja távolartani az ügyvédkedéstől, mely eljárás a büntetőjog szelleme ellen van. Dr. Bróde erre megemlíti, hogy a fél bizalommal fordulhat oly ügyvédhez, ki ugyan elítélteket, de nem nyerészkedési bűnért, holott a nyerészkedési vágyból eredő bűnök miatt elítélthez a peresfél belső bizalommal sohasem fordulhat.

Míg dr. Környei a c) pont föltétlen kihagyását javallá, addig Györy Elek csak azon föltétel alatt, hogy erre a 3. § ban visszatérés történjék, akarta azt kitöröltetni. Szavazáskor dr. Környei s ifj. Muraközy L. fennebb említett módosítványa el-ejtetvén, Györy Elek módosítványa fogadtatott el.

Az 1. §. d) pontjánál, mely az ügyvédség elnyerésének szükséges föltételül, a jogtudori rang megszerzését kívánja, hosszas és érdekes vita fejlődött ki.

Arady A. még a f. h. 8 kán tartott ülésen tett egy módosítványt, melyet hosszab beszédben indokolt, s mely szerint a d) (immár c) pont így módosíttatnék: (megkívántatik), hogy a szükséges elméleti államvizsgákat letette legyen.“ Dr. Weiser Arady szellemében beszélt a jogtudorság, mint ügyvédségi postulatum ellen, érveket fölhozván a költséges taksákat, a Magyarországon fenálló joglyceumi rendszert, mely a jogtudori fok elnyerését sokaknál igen sulyossá teszi, és különösen kiemelve azt, hogy nézete szerint nem szükséges, hogy az ügyvéd tudós is legyen. Györy E. ép azon elvből kiindulva, melyet az ellenvélemény indítványozója megemlített „hogy a tudomány praktikusabb, a praxis tudományosabb legyen“ óhajta a bizottsági javaslat elfogadását. Megengedi, hogy vannak kitűnő ügyvédek, kik tudori ranggal nem bírnak, de itt egyes esetre nem lehet adni, itt közérvényű rendszabályt kell hozni. Hogy Németország sok helyén a tudori rangra nem nagy sulyt fektetnek, azt a promoteálásnál elkövetett visszaéléseknek tulajdonítja. Dr. Schnierer Gy. az elmélet s gyakorlat közti viszonyt említvén meg, az ügyvédi vizsgában ez utóbbi elemet, míg a jogtudori vizsgában az elméletet látja érvényesülni. Az ügyvédségi vizsga nem lehet egyszerű államvizsga, ezt az államszolgálatba lépőkől kívánja meg az állam, míg az ügyvédségre magasabb

elméleti képzettség kell. Reményli, hogy az egyetemet is a kor színvonalára emelik. Ifj. *Muraközy László* humorizált a javaslat ellen. A jogtudorság vagy könnyen megszerezhető ugyan, vagy nehezen; ha könnyen, úgy nincs értéke, ha nehezen, úgy ez csak pénz dolga. Amit az iskolában tanulnak ugyan, az soha sem elegendő, a doctoratus sem elég, ha az egyének a jövőben saját ambíciója nincsen. Dr. *Széleányi* a doctoratusban garanciát lát az ügyvéd tudományos előkészütségére nézve, az államvizsga változó, azért meg nem állapítható fogalom. Azon ellenvetés, hogy a doctoratus sok pénzbe kerül s a szegényebbeknek elviselhetetlen teher, nem áll, miután a vagyontalanoknak folyamodvány után elengedtetik. Dr. *Bróde L.* jól tudja, hogy Magyarországon nem igen népszerű dolog a doctoratus mellett beszélni, de az ügyvédség tudományos állása érdekében kívánja ezt, mint mellőzhetlen föltételt. Az ügyvédséget a legdiszesebb állásnak óhajtja tekintetni, mint a német mondja: „Aus diesem Holze werden die Minister geschnitten!“ Az ügyvédségre vállalkozók érettebb kora miatt is óhajtja e föltételt. Dr. *Környei Ede* nem látja be a jogtudori szigorlatok szükségét, óhajtja ugyan, hogy az ügyvéd szigorú elméleti államvizsgálatokat tegyen le, melyeket még czélszerűen kell szervezni. Azért sincs a bizottság javaslata mellett, mert a bírói s ügyvédi kart *egyenrangu* képességüknek kívánja látni. Pedig az ügyvédi egyetel által megállapított bírói szervezés nem követeli a bíróktól a doctoratus letételét. Dr. *Mannheimer*: nálunk nagy szükség van tudományos ügyvédségre, mert az ügyvédi állás tekintélyét emelnünk kell. A bíró eleinte mint fogalmazó, gyakornok működik, kinél az előjáró a tévedéseket utbaigazítja, ámde az ügyvédet senki sem igazítja utba, a felek pedig teljesen rá bizzák ügyöket. Nem kíván jogtudori fokot, hanem szigorlatokat. Dr. *Apáthy J.* röviden ajánlja a bizottsági javaslatot. Az ügyvédségnek — ugyan — nem pusztán kenyértudománynak kell lenni, hanem magasabb tudományos műveltséget előfeltételezni. Dr. *Siegmund Vilmos* mint a bizottság előadója — a javaslat indokolásául a jelentés idevonatkozó részletét olvassa fel. „Végre ki kell bontakoznunk — így hangzik ez — azon álhitből, mintha az ügyvédség volna a legkönnyebben, legkevesebb fáradsággal befutható életpálya, mintha az minden rendszeres foglalkozástól és komolyabb hivatástól rettegő vagy más pályától eltért egyén végső menhelye lehetne, meg kell szoknunk az ügyvédi állást épen a megkívántató nagyobb készület és kiterjedt gyakorlat szülte tekintélyes, fenséges hivatásnak tekinteni, melyet elfoglalni csak annak szabad, ki erkölcsileg s szellemileg méltóvá tette magát az ügyvédi állás elfoglalhatására, azt pedig épen úgy a theoreticus képzettség feltételezése, mint a practicus jártasság megszerzése eredményezheti csak, melyek elseje a nagyobb készületet, bővebb tanulmányozást, rendszeres egyetemi tanfolyam meghaladását szükségűl eziről letétele és a *jogtudori oklevél* elnyerése, míg a practicus jártasság ismét csak több évek során teljes szorgalommal betöltött gyakorlati alkalmazás által érhető el.“ Arady A. mint indítványozó, végszóval él s több oldalról megvilágosítja a kérdést. Egyetemünk hiányossága, tanerőinknek felette elégtelen volta, a tanszabadság elve, mely a tanárok minél kevesebb befolyását kívánja az egyének életpályájára, s a külföldön szerzett tapasztalások mind a jogtudorság, mint az ügyvédi álláshoz *szükséges* qualificatio ellen szólnak.

A kérdés szavazás alá bocsáttatván, miután Dr. *Mannheimer* indítványát visszavonja, — a jogtudorság megtartása a szakosztály által nagy többséggel *elfogadtatott*. Az ellenkező nézet (Arady indítványa) csak *négy* szavazatot nyert (Arady, Muraközy, Dr. Weiser, Dr. Környei.)

Az 1. §. két további pontja vita nélkül *elfogadtatván*, a tárgyalás folytatása a jövő (apr. 22-én tartandó) ülésre halasztatott.

* (*Új német-törvény a szerzői s kiadói jogról.*) Legközelebb egy indokolt javaslat jelent meg a szerzői s kiadói jogra vonatkozólag, mely az éjszak-német szövetség törvényhozása elé kerülend. E javaslat a Németországban zsinórmértékül szolgált 1837. június 11-iki törvény alapján s a német könyvkereskedők együletének 1857-iki javaslataira támaszkodva, oly javításokat vett célba, melyek a haladó cultura internationalis szükségleteinek teljesen megfelelnek. Czélszerű újításokkal igyekszik pótolni a régibb hiányokat s a művészi iparra, kivált

a fényképészet feltalálása óta történt lendületre nagy figyelemmel van. A törvényjavaslat rendelkezései, különösen a művészi ipart illetők, mint például a fényképészetre, zenei, s képzőművészeti szerzeményekre, mérnöki, természetrajzi ábrákra stb. vonatkozóak, a czélszerűség s korszerű szükség igényeinek teljesen megfelelnek. A törvényjavaslatról már nem egy szakértői hang nyilatkozott, fő figyelmet érdemelnek azonban Tauchnitz könyvkiadó észrevételei a „Leipziger Zeitung“ mellékletében. Itt belső meglegedését fejezi ki a törvényjavaslat czélja föltét, mely által nagy területen egység s egyöntetűség éretik el, melynek üdvös hatása lesz egész Németországra. Csak azon feltételekkel nem tud Tauchnitz megbarátkozni, melyeket a javaslat a külfölddel való kölcsönösségre nézve felállít. „A tudomány — így ír — nem ismer határköveket; a polgárosult nemzetek szellemi közlekedése egymás között oly élénk, oly benső, hogy a törvényhozások feladata lett ezt lehetséges módon még fokozni s a szerzőknek a legszélesebb oltalom által munkáik gyümölcsét biztosítani, növelni. Nagylelkűség és messzire látás volna tehát, ha a külföldnek kivétel nélkül megadnók a jogi oltalmat, még akkor is, ha a reciprocitás nem igazoltatott. Ily eljárás kétségen kívül jó hatással lenne más államok törvényhozására is; parancsolólag ugyanily utakra szorítaná őket, s ezáltal hasonnemű törvényhozást idézne elő.“ A „Collection of British Autors“ kiadójának ezen nemeslelkű indítványa teljes méltánylást érdemelne az éjszak-német szövetségi törvényhozás részéről; mert ily eljárás az amerikai egyesült államok internationalis irodalmi alapelveire, sőt más államok törvényhozására is, jótékony pressiót gyakorolna.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közl: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Francia jogirodalom.

Alauzet, J. — Commentaire du Code de commerce et de la législation commerciale. 2. édition, revue et augmentée.

Annuaire du ministère de l'agriculture, du commerce et des travaux publics, pour l'année 1868. Paris.

Bonjean. Discours sur la loi relative à la presse. Sénat, séance du 5 mai 1868.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradai és kassai ügyvédi egyletek közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar kir. curiai ítéletekkel.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (ápril—június) 3 frt.

Félévre (ápril—szeptember) 6 frt.

A t. gyűjtöket minden tíz előfizető után egy tisztelet-példány illeti.

➡ Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetéseik idejében beküldése kéretik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: Az igazságügyi miniszter levele a budapesti ügyvédegyethez. — A bíróságok szervezéséről. — Javaslata a budapesti ügyvédegyetel II. szakosztálya által az anyagi váltójog főbb elvei kidolgozására kiküldött bizottmánynak. — Pénzügyi törvénysszékek. (Folytatás.) Dr. Suhayda Jánostól. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1869. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Véleményes jelentése

a „budapesti ügyvédi egylet“ IV. szakosztályának folyó 1869. évi január 28-an tartott üléséből a „debreczeni ügyvédi egylet“ javaslatai és feliratai tárgyában kiküldött bizottmányoknak.

A debreczeni tisztelt társaság a m. kir. igazságügyi miniszterhez m. é. aug. 9-én intézett feliratában sérelmesnek vallja:

1. hogy az u. n. *becsületsértési* perekbeni *bírságra* nézve számtalan alsóbb és felsőbb bírósági ítéletek szerint különbség tétetik a nemes és nem-nemes, az okleveles polgár és ilyennel nem bíró polgár között, amazok díja a becstelenítési perben 100 frtban, emezekéi 40 frtban, és nem ritkán 20 frtban állapítottván meg; továbbá:

2. hogy *csődperekben* különbség tétetik a (törvényi) *hitbér mennyisége* közt — ez a nemes és nem-nemes, a polgári oklevéllel bíró és ilyennel nem bíró polgárra nézve különbözőleg osztályoztatván; végre

3. hogy az eljárást illetőleg, a becstelenítési perekben hozott elsőbírósági ítéletek főlegbevezhetők legyenek a másodbírósághoz — az 1729 : 28. cz. 18. §. alapján csak birtokon kívül.

Mindezekért a debreczeni tisztelt társaság felír a m. k. igazságügyi miniszterhez, hogy ez addig is, míg a codificatio az említett sérelmes pontokban végleg intézkednék, — eme kérdéseket a *törvényhozás* útján egyesíteni, és egyuttal az iránt intézkedni méltóztassék, miszerint a becsületsértési perekben hozott ítéletek ellen a főlegbezés birtokon belül mindenütt elfogadtassék.

A debreczeni tisztelt társaság e feliratát közlé egyletünkkel, hogy ez azt *pártolól* tudomásul vegye.

Egyletünk a kartársi ösztönös becsülés és baráti szeretet örömeivel fogadja a debreczeni tisztelt társaságnak ezen közleményét is; szíves tudomásul veszi ugyan, de nem pártolhatja; ugyanis

ad. 1.

Egyletünk egyetértőleg a közlő tisztelt társasággal vallja, miként a *becsületsértési ügyek* (tudományos rendszer értelmében) *nem* tartoznak a magánjogi törvénykezés körébe, és hogy a becsületsértésnek ugy tényálladéka, valamint a bűnösség (fejlettebb törvényhozások nyomán) megállapítandók lennének a *büntető* törvény alapján, a büntető eljárás útján. És habár a budapesti ügyvédi egylet a becsületsértőknek nemes és nem-nemes, okleveles polgár és oklevéllel nem bíró polgár közötti megkülönböztetésének nem hódol: mégis a pénzbeli büntetéseknek *számösszegei egyesítése* ellen nyilatkozik, sőt bajnak tekinti, hogy ez időben becsületsértők ellen kizárólag csak pénzbeli büntetés alkalmaztatik. Ugyanis

A büntetésnek (ennek állami érvényesítése végcéljánál fogva) nemcsak a jogbátorság fentartásának szükségében kell gyökereznie, hanem az igazság eszméjén is alapulnia. Az igazság eszméje pedig követeli, hogy tekintet nélkül a sértő vagyoni állapotára a büntetés alanyi és tárgyas mérvéhez idomittassék; erre pedig csak részben alkalmas a pénzbeli büntetés, — sőt még így is nem alkalmas akkor, hogy ha tekintet nélkül a becsületsértés kisebb vagy nagyobb minőségére egyrésztől, és a bűnösség nagyobb vagy kisebb beszámítására másrésztől — stereotyp, azaz: változhatlanul mindenkor és mindenki ellen — akár 100 frt, akár 40 frt, akár csak 20 frtban is megállapítottatik, illetőleg — ha csak *pénzbeli* büntetés alkalmaztatik, mert lehet, és törvénykezési gyakorlatunkban számtalanszor megtörtént,

hogy a becsületsértő vagyonos büntetettre nézve a maximum, t. i. 100 frtban marasztalás, és ennek megfizetése bajt, vagy roszt nem képezett, őt érzékenyen nem sujtotta, javításra sem ösztönzö, sőt ellenkezőleg a marasztalt sértőt gunyra ingerelték a törvény szigora és hatásának hiányai. Ily következmények a büntettek terjesztését inkább előmozdítják, mivel legtöbb esetben buzdítólag hatnak. Ellenben még gyakrabban megtörténik és számtalan eset előfordult,

hogy a becsületsértő *szegény* büntetett elmarasztaltván becsületsértésben, ezért a marasztalási 20 frtnak, vagyis a *minimum* megfizetésére, illetőleg ennek a költséges kielégítési végrehajtás útján megvétele őt magát, sokszor egész családját tönkre tette, mennyiben a marasztalt büntetett helyrehozhatlan kárt szenvedett kereseti állapotában, vagy pedig ez oly rendetlenségbe jutott, hogy az inneni csapás arányban nem állott az elkövetett büntetésre méltó cselekvény minőségével és a bűnösséggel. Annyi bizonyos

hogy az egészen vagyontalan, vagy pedig oly ember ellen, kinél a végrehajtáskor ez alá vehető vagyon nem találthatik: büntetlen sértheti harmadik személyek becsületét, ha csak pénzbírságban marasztaltatik.

ad. 2.

Mig a becsületsértéseknél az előadottak szerint a pénzfizetés büntetőleg sujtja a marasztaltat — ugyan csak a pénznek a családéletben, a házasságban szebb és nemesb szerep jut — ha ez jár a férjnek hagyatéki javaiból *törvényi hitbér* czimen a hű feleségnek szüzesség vesztése s elhálásaért, mert Verhőczy a házastörvénykönyv I. rész 93., 2. és köv. §§ ban vallja: „hogy országunk régi és helybenhagyott szokása szerint a hitbér a törvényesen férjhez ment asszonyoknak a szüzesség vesztése illetőleg elhálása és a házasságban hűségérti jutalma, mely azoknak a házassági tartozásért a férjek jószágai s birtoki jogaiból állapotuk illetősége szerint adadni szokott“ Tehát a törvényi hitbér, ez-

időbeni hazai jogrendszerünkben oly intézmény, mely az erkölcsiségen alapulván, magasztos hivatást teljesít, és nemcsak tárgyra, de összegére nézve is a szokásjogban és a törvényben gyökerezik. Ezen szokásjog és törvény szerint „a férjek állapota és méltóságának kitünősége, és azok *javainak és birtoki jogainak mennyisége* szerint változik, és történik a (törvényi) hitbérek fizetése, miért is helyeselni, indokolni sem lehet, hogy a hitbér mennyisége egyesíttessék, akár a maximum 400 magyar forintban, akár a minimum 40, illetőleg 3 magyar forintban.

Az eddig előadottak alapján egyetünk nem pártolhatja a debreczeni tisztelt társaság feliratát, úgy a becsületsértési pénzbüntetésnek, valamint a törvényi hitbérnek számösszegi egyesítése körül, eltekintve attól, hogy sürgős szükség fenn nem forog, ezen sérelmi tárgyaknak a hazai jogszerből kiszakítására, és minden egyéb jogintézmények előtti újabb rendezésére.

ad. 3.

A mi illeti a feliratbani azon kérelmet, hogy a becsületsértés megtorlására intézett rendes perekben hozott ítéletek ellen a felebbezés birtokon belül mindenütt elfogadtassék: a budapesti ügyvédi egyesület részéről pártolás *fölöslegesnek* látszik,

mert igaz ugyan, hogy becsületsértési perekbeni eljárást, illetőleg az 1729: 28. tcz. 18. §-a csak a birtokon kívüli felebbezést engedi meg; de való az is, hogy az országbírói törvényszabályzat életbeléptetvén 1861. jul. 23-án, ezóta a becsületsértési eseteknek bírása nem többé az alispán, vagy a szolgabíró, illetőleg országgyűlésen a kir. tábla (1723: 7. tcz.), másrészt pedig ezen esetek a törvény rendes perutján tárgyalandók és megítélendők, — még pedig ez időben az országbírói törvényszabályzat I. r. B. 102. §-a legközelebb hatályba lépéskor törvénykezési rendtartás 287. §-bani azon hozzáadással, hogy az elsőbírósági ítélet ellen törvényes időben beadott felebbezés a végrehajtásra nézve *halasztó* joghatállyal bír.

Kelt Pesten, 1869. évi márczius 20-án.

A szakosztályilag kiküldött véleményező bizottság:

PÓSFAY KÁROLY s. k., bizottmányi elnök.	BOGDÁNY LAJOS s. k., bizottmányi tag.
Dr. SIEGMUND VILMOS s. k., bizottmányi tag.	Dr. KÖRNYEY EDE s. k., bizottmányi tag.

Az új polg. perrendtartás 169-ik §-áról.

A régen várt polgári perrendtartás s vele egész jogéletünk immár rövid idő múlva új stadiumba lép.

Hogy az alaki jog ezen a társadalmi igényeknek meg nem felelő szervezése, a kor magaslatán nem áll, azon senki sem kételkedik, és épen azért, minthogy a legjobb tételes törvény mellett is még egy külön a tudomány által nemesített praxis szokott kifejlődni, annál szükségesebb az ezen tudományos praxisra való tekintet mellett az új perrendtartásunknak egy némely kirívó hiányait periodicus szaklapban fejtegetni.

Értem egyebek közt a 169. §-t, mely következőleg szól: „Az adóslevél ellen, mely a kiállítás eme kellékeinek (t. i. a 167. §-ban körülírt kellékeknek) *megfelel*, a kölcsön le nem lett számlálása vagy a kötelezettség fenn nem állása miatt csak úgy van helye a kifogásnak, ha azt a perbefogott bizonyítja“.

Ebből az következik, hogy ha az adóslevél eme a 167. §-ban körülírt kellékekkel nem bír, melyeknél fogva szükséges, hogy az adóslevél az adós által, vagy egész terjedelmében sajátkezüleg írva és aláírva, vagy pedig két előttemező tanu jelenlétében csak aláírva legyen: akkor mondom, nem szükséges a perbefogott

személynek a kölcsön le nem lett számlálását, vagy a kötelezettség időközben különben is történt megszüntét bebizonyítani, hanem elégséges az érték vételét, vagy a kötelezettség további fennállását minden indoklás nélkül tagadni és azonnal felperesre hárulni a bizonyítás terhe, még azon esetben is, ha alperes az aláírás valódiságát beismerte.

Ezen a gyakorlati életbe mélyen bevágó törvénynél mindenekelőtt feltűnik, hogy már a régiek által követett törvénykezési szabály: „*confessio est regina probationum*“ itt egészen figyelmen kívül hagyatik, és hogy szerinte oly ténynek, mely tanuk által be lett bizonyítva, más és hathatósabb jogkövetkezményei vannak, mint olyannak, mely vallomás, saját beismerés útján ki lett derítve. Mert ha az adóslevél 2 tanu által előttemeztetik, akkor az adós csak így élhet a *non numeratae pecuniae exceptio*jával, ha ezen kifogását, illetőleg ezen általa ellenbeszédileg felhozott új ténykörülmenyt törvényes módon bebizonyítja; ha pedig a kötelezvény nincsen 2 tanu által aláírva, akkor, ha beismeri is alperes aláírását és a kötelezvényben annak idején magára vállalt fizetési kötelezettséget, ezen kötelezettsége alól mégis könnyen szabadulhat, ha a kötelezvény világos kitételei ellenére az érték le lett számlálását vagy a kötelezettség különbeni fennállását következtetésséggel tagadja. Az ember azt hinné, hogy ha alperes bevallja az ellene produkált okmány valódiságát, az abban foglalt kötelezettsége alól csak akkor szabadulhat meg, ha oly ténykörülmenyeket hoz föl, illetőleg bizonyít be, melyek az okmány tartalmát megerősítenek; hiszen a törvénykezés első szabálya: „*Affirmanti incumbit probatio*“, a ki valamit állít, tartozik azt be is bizonyítani. Már pedig kétségtelen, hogy kérdéses esetben az adós azon peres fél, ki a hitelező ellenében a kifogásolt ténykörülmenyre hivatkozik, s hogy az általános jogszabályok szerint őt illeti a bizonyítás terhe, azon bizonyítás terhe, t. i. hogy ő az értéket nem kapta meg, vagy hogy a kötelezvényileg létrejött jogviszony az idő folyamában egészben vagy részben felbomlott. Mindezek dacára azt látjuk, hogy a törvényhozás az általános jognézettel homlokegyenest intézkedett, a mennyiben a bizonyítás körüli eljárásnál a felek szerepét kicseréltette, és a helyett, hogy az adósra, a hitelezőre tolta a bizonyítás terhet.

Igaz ugyan, hogy a most említett törvénykezési anomalia csak a kötelezvények egyik nemére vonatkozik, oly kötelezvényekre t. i., melyek nincsenek 2 tanu által aláírva, és hogy a kötelezvények másik neménél, a hol t. i. 2 tanu előfordul, már a rendes bizonyítási eljárásnak helye van; de ez épen, a mi megérthetetlen; hiszen a tanuk rendesen nem a végett vannak, hogy az okmány tartalmáról, hanem csak az előttük történt aláírás valódiságáról tanuskodhassanak. Már pedig micsoda különbség létezik oly okirat közt, melynek valódisága tanuk által kiderítettik, és oly okirat közt, melynek valódiságba kérdésbe sem jöhet, már azért is, mert a *productus*, azaz: a perbefogott személy az aláírást maga beismeri? Ha tehát a törvényhozás jónak látta, az adóslevelek egyik neménél a k. l. n. l. sz. bizonyítása terhet az adósra tolni, miért nem tette azt hasonlóan a kötelezvények másik neménél is, miután köztük sem anyagi, sem alaki tekintetben különbség nincsen?

De valaki ezen intézkedés okát talán abban vélné keresni, hogy az adóslevelek ezen korlátoztatása a törvényhozás az iránti gondoskodásából vette eredetét, hogy adósna ne essék oly könnyen az aláírást tagadni, de ez sem lehet a valódi oka, mert ha nem is léteznék ezen az adóslevelekre külön vonatkozó határozat, a hitelezők legtöbbjei már azért is élnének tanuk használatá-

val a pénz kölcsön kötésénél, mert akkor is sajtaná a hitelezőt az aláírás valódiságának bebizonyítása azon közönséges és már egyszer említett maximánál fogva: a ki állit, tartozik is bebizonyítani; fölösleges volna tehát még ezen esetben is az adósleveleknél ezt külön kitenni.

Más valaki talán azon észrevételt tehetné, hogy a kötelezvények körüli eljárást nem lehet a közönséges szabályok szerint megítélni, a kötelezvény mindég kivételes helyzetet foglalt el a törvénykönyvekben; ez mindig úgy volt minálunk, és úgy van még jelenleg más nemzeteknél is, még pedig olyanoknál is, a melyek a jogtudomány színvonalál állanak, mint p. a németeknél. Erre azt kell felelnünk: Igaz, hogy így volt, de abból nem következik, hogy ennek jelenleg is úgy kell lennie. Mert ne csalódjunk, mostanáig ezen törvénynek, ha nem is üdvös hatása, de legalább értelme volt, most még az sincs. Addig, míg az uzsorát tiltó törvény divatozott, míg az uzsora vétségnek, delictumnak tekintetett, ama rendelet, mely korlátozó intézkedései által az uzsoravétség elkövetését a lehető legnagyobb minimumra szorítani törekedett, ha nem is jogi, de rendőri szempontból talán igazolható is volt. S így, ha a német törvények közönségesen a kötelezvény teljes jogérvényéhez 2 tanu aláírását követelték, magyarázatának alapját csak az uzsoratorvényben leli. Méltóztassék csak az osztr. prr. dt. német commentárjait elolvasni, és meggyőződik, hogy az adóslevelek korlátoztatásának ez volt egyedüli oka. Valjon helyes volt ez eljárás vagy nem, valjon megfelelt-e céljának vagy nem, e helyen nem akarom kutatni. Elég az hozzá, hogy ezen egyoldalú szempontból kiindulván, eme törvénynek értelme volt. De valjon van-e értelme mai napon, az uzsoratorvény eltörlése után, annak megbírlását elfogulatlan jogászaink józan ítéletére bízom, a kiktől meg vagyok győződve, hogy velem ők is — tekintettel arra, hogy az uzsorát megszüntető törvény már 1868. november, a törvénykezés pedig csak később t. i. december havában hirdettetett ki, — az adóslevél processualis kellékeiről szóló 169., illetőleg 167. §. ártalmas anachronismusnak tekintik.

Miképen csusztatott be oly anachronismus alakjogunkba, szintén nem akarom itt fürkészni. Annyi bizonyos, hogy codificationalis bizottmányunk a rendelkezésre állott joganyagot ez esetben nem dolgozta fel eléggé, és — a mi különben a munkálat sebességénél fogva kiementhető — tulságosan ragaszkodott a törvények betűjéhez, megfeledezvén a költő eme mondatáról: A betű öl, a szellem elevenit.

Végül még azt is akarom kimutatni, hogy ezen törvénykezési anomaliának tudományos jelentősége mellett még practicus kihatásai is vannak, mert a hitelező kénytelen még azon esetben is 2 tanu jelenlétét sürgetni, ha biztos is arról, hogy az adós polgári állásánál vagy más oknál fogva nem fogja az aláírás valódiságát tagadni. Már a ki a kereskedői világban csak egy kevéssé megfordult, bizonyosan tudni fogja azt is, mily súlyt fektetnek a kereskedők a hitelre, és hogy gyakran áldozatokat is hozni hajlandók, csak hogy hitelök csorbát ne szenvedjen. Hogy pedig a kölcsön felvétele által még a legszegényebb viszonyokban élő emberek sem szeretik muló pénzszorultságukat másokkal tudatni, nagyon természetes. Mihez kénytelen tehát oly ember folyamodni, a ki üzleti titkait elárulni nem akarja? Kénytelen *váltókat* kibocsátani, a hol a tanuk jelenléte fölösleges. S így látjuk, hogy míg a törvényhozás iparkodott a kötelezvények könnyelmű kibocsátását nehezíteni, addig csak azt eredményezte, hogy a még sokkal veszélyesebb váltótűzlet lábra kapott, s hogy így valóban a kötelezvények meredek scyllájától a váltók még veszélyesebb charybdisába sodort bennünket. FLEISCHNER SAMU.

Az orosz büntető törvénykönyv.

Mindenki tudja, hogy Oroszország a mostani császár trónralépte óta mindenkép igyekszik az európai művelt államok sorába emelkedni, és mindenki óhajtja azt is, vajha sikerülne neki a reformok megkezdett útján szabad kifejlődésre jutni; de hogy mennyire szükségesek itt az újítások az élet legfőbb ágaiban, ezt csak azok képesek teljes mértékben méltányolni, kik évek hosszú során keresztül magának az országnak belsejében foglalkoztak az itteni közviszonyok tanulmányozásával. Jelen alkalommal csak a jogszolgáltatásról, nevezetesen a büntető jogszolgáltatásról szólnunk, miután az 1864. nov. 20-ki rendelet sokat javított és kétségtelenül még javítandó is a jogszolgáltatás kezelésén; valóban egy állam műveltségi színvonaláról alig nyújt valami világosabb tükröt, mint a büntető jog s a törvénykönyv, mely szerint az kezeltetik.

Igen jól észrevehem az elhunyt Miklós czár, hogy az általános országos törvénykönyvben foglalt fenyítő szabályok a korszellemnek már meg nem felelnek. Ugyanazért elrendelék egy új büntető törvénykönyv szerkesztését, melyben, miként az illető ukáz szóról-szóra rendeli „minden, az erkölcsöknek s a polgári társadalomnak jellen állása által Oroszországban szükségelt törvényi kiegészítések foglaltassanak, minden törvényellenes cselekményre ennek természetéhez szabott aránylagos fenyíték állapítassék meg, hogy az ítélet hozatalánál az önkény, a mennyire csak lehetséges, mellőzve legyen s a vádlott csak a törvény közvetlen hatását érezze.“ Az illető javaslat négy év múlva elkészült, és a miniszteriumok s senatorok előleges revisiója után az államtanácstól elfogadtatott s legfelsőbb rendelet által 1846. május 1-én életbeléptettetett. E törvénykönyv lényeges részei még ma is érvényesek, de valjon a célnak megfelelnek-e? erre akarunk válaszolni.

A mi mindenekelőtt az elfogulatlan vizsgálót megdöbentti, az e büntető törvénykönyv rendkívüli külterjedelme, mert nem kevesebb mint 2224 paragraphusból áll, míg például a Code pénal 484 cikkre, az 1851. ápril 14-ki porosz büntető törvénykönyv csak 349, a honi 1843. évi törvényjavaslatunk pedig 550 §-ra szorítja össze fenyítő szabályait.

Ha azt egészen elmellőzzük is, hogy az orosz büntető codex a közjólét és rend-, az élelmi, sajtóügyi, építkezési és tüzi rendtartás, valamint a postai- és hitelszabályzat stb. ellen elkövetett kihágásokat befoglalta magába, jöllehet mindezek sajátkép csak a rendőri törvénybe illenek, mégis fönnmarad még a kérdés, valjon Oroszthonban más vétkek is követtetnek el, mint másutt, melyeket fenyíték által kell eltávolítani?

Fájdalom, az ki az országot s népét ismeri, igenlő választ fog e kérdésre adni, mert a népnek műveltségi foka még ma is bünténynek bélyegez olyast is, a mit a felvilágosult kor ilyennek már el nem ismer. A mi továbbá az orosz büntető codexben feltűnik, az a büntetések halmazata s fokozata, mert az orosz büntető törvény nem elégtel meg a büntetési módokat lehetőleg csekély számát, hanem azokat önkényileg annyi fokozat szerint szabályozza, hogy nem csekély emlékező tehetség kívántatik ahhoz, hogy a fenyíték osztályzatát s fokát azonnal kitaláljuk, miért is orosz törvényszékeknél nem ritkán láthatni egész lajstromát a büntetési osztályzatoknak. Ha minden büntetést, tekintet nélkül az osztályra s a fokozatra, össze számítunk, 37 büntetésre fogunk akadni.

A fenyítő büntetések következő összeállítása, úgy hisszük, hű képe lesz a büntetések megállapításánál uralkodó önkénynek.

A büntetések két részre oszlanak: *fenyítőkre* és *javitókra*. Ezek közül a fenyítők négy osztályra, a javítók hétre osztatnak föl a legkülönbözőbb fokozatokkal. Ugyanis:

1) Első osztályú fenyíték: A bűnös minden rangjogától megfosztatik s halálra ítéltetik.

2) Másodosztályú fenyíték.

Első fok: A testi büntetéstől ment vétkes minden rangjog előleges elvesztése után Sziberiába deportáltatik élethossziglani kényszermunkára a bányákban. A testi büntetésektől nem ment bűnös ezenkívül nyilvánosan 100 ostorcsapást nyer a hóhértól, és ha nem nő, vagy a 70-dik évet még el nem érte, megbélyegeztetik, t. i. K. A. T. (Katorshnyi-kényszermunkás) betűk homlokára s orczára égettetnek.

Másod fok: A testi büntetésektől fölmentett 15—20 évi kényszermunkára küldetik a sziberiai bányákba, s büntetése lefolytával ott letelepszik élethossziglan, a nem mentes ezenkívül 80—90 ostorcsapást kap s megbélyegeztetik.

Harmad fok: A fölmentettek Sziberiába küldetnek, itt tizenkét-öt évi bányamunka után élethossziglan letelepednek. A nem mentesek 70-80 csapást kapnak s megbélyegeztetnek.

Negyed fok: A fölmentettek 10—12 évi vármunkákra s élethossziglani letelepedésre kárhoztatnak Sziberiában, a nem mentesek ezenkívül még 60—70 ostorcsapást kapnak s megbélyegeztetnek.

Ötöd fok: A fölmentettek 8—10 évi vármunkára s élethossziglani letelepedésre ítéltetnek, a többiek ezen kívül 50-60 ostorcsapást kapnak s megbélyegeztetnek.

Hatod fok: A fölmentett deportáltatik Sziberiába 8—10 évi kényszermunkára a gyárakban s élethossziglani letelepedésre. A nem mentes ezen kívül 40—50 ostorcsapásban s bélyegzésben részesül.

Heted fok: A fölmentett Sziberiába deportáltatik 4—6 évi gyármunkára s élethossziglani letelepedésre, a nem mentes e kívül 30—40 ostorcsapást kap s megbélyegeztetik.

Harmadosztályú fenyíték:

Első fok: A fölmentett Sziberia távoli vidékeire deportáltatik s ott élet hosszigan letelepül. A nem mentes e mellé még 20—30 ostorcsapást kap.

Másod fok: A fölmentett Sziberiának kevésbé távoli vidékre jut s itt élethossziglan letelepszik. A nem mentes e mellé még 10—12 ostorcsapásban részesül.

Negyedosztályú fenyíték: A bűnös a Kaukázus tulsó vidékeire deportáltatik élethossziglani letelepedésre.

Hasonlót láthatni a javító büntetéseknél is, melyek hét osztályra osztatván, nem kevesebb mint 25 fokozatot tüntetnek föl; mi minden esetre példátlan önkény a büntető törvényhozásban. A fenyítő s javító büntetéseknél bizonyos esetekben még egyházi töredelem is alkalmaztatik, melynek alakja s tartama az egyházi hatóság által határoztatik meg; s néhány javító büntetés az ítéletnek a „Tanács-közlöny“-beni közzététele által, vagy azon tilalom által, mely szerint az ítélt a fővárosokban, néhány más helyen, vagy saját gondnokság alá rendelt birtokain nem tartózkodhatik, súlyosbittatik meg. Néha eddig üzött kézműves foglalkozásától is megfosztatik.

Azonkívül a tisztviselők különös büntetési szabályok alá is esnek, mert a közönséges fenyítő és javító büntetéseken kívül a hivatalnokok kihágásainál még következő büntetések használtatnak: Kizárás minden néven nevezhető szolgálatból; e szerint a kizárt nem csak további állami szolgálat viselésére válik képtelenné, hanem még a testületi választásokban sem vehet részt, azaz: hogy valamely nemesi testület, — városi vagy

falusi község által tisztségre nem emeltethetik; hivatalvesztés, miáltal csak háromévi szolgálati képtelenség mondatik ki; levonás a szolgálati évekből, elbocsátás, degradálás, vagy többé kevésbé kemény gáncsok, melyek a szolgálati lajstromba igtattatnak.

Mindennemű büntetés tehát elég bőven található az orosz büntető codexben. De az egyes bűnök mikénti büntetése sem felel meg azon igényeknek, melyek a művelt, haladó kor igényeivel összhangzásban vannak; különösen „a vallás s a vallást őrző intézmények elleni vétkek“ azok, melyeknek túlzott büntetését a felvilágosultság nem helyeselheti. — Az orthodox egyház főtartása politikai tekintetben is fontos lehet Oroszországra nézve, de vajjon e körülmény igazolhatja-e a codexnek e tekintetben való szigorú, drákoinal keményebb szabályait?

Halljuk csak például a 182 §. tartalmát:

„A ki akaratosan és nyilvánosan egy templomban káromkodik a sz. háromság vagy Isten sz. anyja szüz Mária, a testnélküli égi hatalmasságok (!) az ur szentei s azok képei (!) ellen, a fenyítő büntetés második osztályának harmadik fokozatát szenvedje.“ A 192. §. így hangzik: „Ha egy mohamedán vagy zsidó egy evangelico-lutherán vagy reformált vallásu személylyel kelt egybe, s írásbeli ígérete ellen e házasságból eredt gyermekeket nem a keresztény vallásban nevelteti, nejét vagy gyermekeit a keresztény vallás gyakorlatától tartoztatja vagy a kereszténységtől való elpártolásra nógatja, akkor a házasság fölbontandó, s a mohamedán vagy zsidó férj minden rangjog elvesztésével a bűnnek mértéke szerint Sziberiának közelebb vagy távolabb fekvő vidékére küldetik letelepedés végett.“ Ily fenyítékeket alkalmaz az orosz büntető törvény ad majorem Dei gloriam.

A következő paragraphusokban, az elpártolás vagy elcsábítás az „igazhitű“ egyháztól van szigorú büntetés alá vetve. Azon szerencsétlen ki az „igazhitű“ egyháztól áttér más vallásra, örült gyanánt tekintetik, kinek az egyházi hatóság által meg kell gyógyíttatnia, vagy, hogy a codex szavaival éljünk „jobb ismeretre hozatnia“, kinek azért „gyámsági kezelés“ alá jutnak jószágai, még olyanok is, „hol igazhitű jobbágyok tartózkodnak.“ Még a tartózkodás sincs itt neki megengedve, hogy a parasztok s ezek szolgálai mentvük legyenek a kísértéstől. (196. §.) stb. Ezen szabályok rég túléltek magokat, melyeket a synodus, még ha több eszköze volna is, érvényben nem tarthat. Az orosz orthodox egyháztól, mióta I. Péter a synodus behelyezésével a konstantinápolyi patriarchatus-tól teljesen függetleníté, s utódai az általa megnyitott pályán folyton tovább haladtak, soha sem reménylhetünk nagy türelmet más hitűek iránt; mégis bizton várhatni, hogy az idők haladtával ilyen szabályok még a roppant északi államban is lehetetlenekké válnának.

Nem jobbak a codex szabályai az ugynevezett állami vétségeknél sem. Élükön áll: „A császárnak felszentelt személye s a császári ház tagjai elleni vétség.“ Itt tökéletesen igazoltnak s az orosz nézeteknek teljesen megfelelőnek tűnik fel, hogy ezek nemcsak a császárt, hanem az egész császári családot szentséggel ruházzák föl, ezért minden a császár és a császárné, a trónörökös, s minden császári családtag ellen intézett vétkes vállalatot halállal fenyítenek. Még az ellen sem lehet kifogást tennünk, hogy minden merény, mely a császárnak trón-tól való megfosztását, szabadsága elrablását, fölségjogai korlátozását vagy a személyen elkövetendő erőszakot czélozza, halálbüntetést von maga után; de hogy e fenyíték határoztatik minden a „császár becsülete ellen intézett vétkes vállalatra,“ — mely véték fogalma oly határozatlan s tágítható — ez bizonyára ép olykevés és

igazolható, mint a fenyték azok ellen, kik ily vállalatot tudva, följelenteni elmulasztának. E személyekre is halál-büntetés vár. (265. §.)

Mi a felségsértést-illeti, minden idő törvényhozói, névleg az absolutismus korában, a monarchikus államokban azon voltak, hogy a fölségsértés fogalmát lehetőleg kitágítsák, és a büntetéseket is lehetőleg keményítsék; de az orosz büntető codex tulszárnyalja őket mindakét irányban. Ugyanis a 267. §. szóról szóra rendeli: „Ki kézirati vagy nyomtatott czikkeket vagy képeket készít vagy terjeszt azon szándékkal, hogy a legfelsőbb államhatalmat, a császár személyét vagy annak kormányát megvetetté tegye, mint felségsértő a másodosztályú fényiték negyedik foka szerint bűnhődik. Hasonló büntetésbe esnek, kik ilyen iratok s képek elkészítésében közreműködnek. Mi több, az ilyen iratoknak birtoka, ha az illető hatóság által megengedve nincs, hét naptól három hóig terjedhető fogsággal s rendőri felügyelet alá való helyezéssel büntetetik.

Ezzel azonban a rendelet még nincs befejezve, hanem folytatása a következő paragraphusokban történik: 268. §. „A ki a császár ellen, habár ennek távollétében is, becsületsértő nyilatkozatokra fakad, vagy a hivatalos helyeken s közhelyeken felállított képeket s szobrokat szándékosan sérti, eltorzítja vagy feldúlja, mint felségsértő a másodosztályú fényiték hatodik foka alá esik.“

„Ki ily szavakra vagy tettekre meggondolás nélkül részeg állapotban hagyja magát ragadtatni, hat hónaptól egy évig terjedhető javítóházi fogsággal büntetetik.“ Sőt az is, ki ily tettek vagy nyilatkozatok tanuja volt, s azt nem akadályozá vagy a legközelebbi helyhatóságnak föl nem jelenté, három héttől három hóig terjedhető fogság éri. Ugyanezen büntetések érvényesek az ugynevezett felségsértési vétségekre, a császárné a trónörökös vagy a császári ház többi tagjai ellen. Ilyes büntetések tudvalevőleg önmagokat boszulják meg legtöbbször, s tapasztalatszerűleg a nép szeretetét s vonzalmát az uralkodóházhoz, melyre ez annyi súlyt fektet, nem erősítik, sőt lankasztják.

A lázadás s a legfelsőbb állami hatalom elleni ellenszegülés iránti szabályok is hasonló szellemtől hatvák át, mint a felségsértés irántiak; egész az őrzöngésig terjeszkedő félelem a szellemek minden szabadabb mozgása felett — szól minden egyes betűjükből. Avagy nem e félelem sugalta a 272. és köv. §§. szabályait? „Ki azon szándékkal, hogy lázadást vagy ellenszegülést támaszson a legfelsőbb állami hatalom ellen, lázító kiáltványokat, czikkeket vagy ábrákat készít s kéziratban vagy nyomtatásban kibocsát, nyolcz évtől tizig terjeszkedhető vármunkára deportáltatik Szibériába s ott élethossziglan letelepszik. Ugyanezen büntetés éri azokat is, kik ily iratokat vagy képeket, a nélkül hogy önmagok készítettek volna is, roszakaratulag elterjesztik vagy e büntényhez bármilyen módon hozzájárultak; továbbá azt is, ki hasonló gonosz szándékkal nyilvános beszédeket tart.“ De nem csak az, ki világosan felkelésre hív, hanem csak „kétségsbe vonja vagy eltagadja az államhatalom jogait, vagy megtámadja a fennálló kormányformát s örökösödési rendet,“ nem menekül meg a Szibériába való szállítástól, s ugyanezen fenyték éri ily tartalmú iratok szerzőjét s mindenkit, ki ily vétségre öntudatosan közreműködik. Miklós czár sehogy sem felejté el az 1825. decz. 26-iki katonai fölkelést, mely csaknem életébe s trónjába került, s minduntalan szomorúan vissza kell térnünk ezen eseményhez, hogy kimagarázhassuk magunknak az orosz büntető szabályok megfoghatlan keménységét. Hogy ily szigor mellett, mely a legmerevebb absolutismus természetéből ered, a titkos társulatokat s tiltott gyülekezéseket illető szabá-

lyok nem lehetnek igen enyhék, önmagától értetik, s azért nem is szükséges az ide vágó fenytékeket névleg felhoznom; csak egy szabályról emlékezem itt meg, mert igen magán viseli a félelemnek s a feladásra való elcsábításnak bélyegét.

Ez a 350. §., mely így hangzik: „Ki egy a kormány által nem engedélyezett társulat létezését tudja s föl nem jelenti, a körülményekhez képest háromtól hét napig terjedhető fogsággal büntetetik, s nem szolgálhat mentségére az, hogy előtte ismeretlen volt az egylet czélja s szerkezete.“ Ily szabályok elég csodálatosaknak tűnnek fel Európa haladottabb államaival szemközt, hol a társulási s gyülekezési jog áldása rég elismertetett; valódi gyermekei ezek Miklós czár korának, ki azon volt, hogy oroszait minden ujabbkori politikai és socialis eszméktől elszigetelje, s oly keveset akart tudni szabad szellemről, mint egyleti s gyülekezési jogról. Hogy a szabad szellemet végkép száműzze, s oroszait az országhoz láncolja, a büntetőtörvényben elrendelé:

„Ki az országot elhagyja, vagy a kormány engedélye nélkül idegen szolgálatba lép, vagy magát egy idegen állam alattvalójának iratja be, ezen alattvalói kötelme s esküjének megsértéséért minden rangjogtól megfosztatik, az országból örökre száműzetik, s azon esetben, ha önhatalmulag az országba visszatérne, Szibériába küldetik letelepedés végett.“ (354. §.)

„Ki a hazát elhagyja, s a kormány rendeletére vissza nem tér, ezen engedetlenségért hasonlóképpen minden rangjogainak elvesztésével, s az országból száműzetéssel szennved, ha azon időpont alatt, melyet a bíróság rendelkezésére hagy, nem igazolja bizonyítványokkal, hogy kimaradása tőle nem függő indokok következménye volt. Addig is eltűnt gyanánt fog tekintetni, s vagyona gondnokság által kezeltetni.“ (355. §.)

Hasonlóképpen jár az is, ki a kormány különös engedélye nélkül tovább, mint neki engedélyeztetett, marad a külföldön; és ki egy orosz alattvalót kivándorlásra unszol, a tomski vagy tobolski kerületbeni örökös letelepedésre kárhoztatik. Kérdjük, valjon helyes módok ezek, Oroszország szegény alattvalóin segíteni? Aligha! Ez untig elég lesz arra, hogy tisztán lássuk az orosz büntetőtörvénykönyv hiányosságait, s helyes fogalmat szerezzünk az e téren még teendők mértékéről.

Még egy rövid megemlítésre méltatjuk az orosz büntetőtörvénykönyvben oly gyakran említett rangjogok elvesztését. A rangjogok alatt az egyénnek egész jogképességét, személyi, családi, vagyoni jogainak összletét értjük, s az orosz büntető codex ezeket ily fokozatokra osztja:

Minden rangjog elvesztése, minden különös rangjog elvesztése, néhány különös rangjog elvesztése. Az összes rangjogok elvesztésével a nemeseknél az örökösödési és személyi nemesség, s az ahhoz kapcsolt előjogok elvesztése jár, egyháziaknál kizárás ezen rendből, s minden velejáró kiváltságok elvesztése, azoknál, kik az örökösödési vagy személyi diszpolgárság jogait élvezik, és a két első rendű czéhhez tartozó kereskedőknél, a jó névnek s minden polgári, kivált a két első rendű czéhhez illető kiváltságok megsemmisülése, a többi osztályoknál a jó névtől s egyéb különös állapoti kiváltságoktól megfosztás.

Ehhez még az állás-, czimek-, rendjelek- s becsületjelvényektől megfosztás járul, s minden, az eliteltet illető diplomák, kegyelmi levelek, patensek s bizonyítványok megsemmisítése. Ki azonban csak *minden különös rangjogainak* elvesztésével van büntetve, csak czimét, becsületjelvényeit, nemességét s állását veszíti el, s következő korlátozásoknak van alávetve:

1. Sem az államnak, sem valamely testületnek szolgálatába nem léphet.

2. Semmi czéhbe sem irathatik be, s semmi kereskedéshez szükséges bizonyítványt sem nyerhet.

3. Szerződésnél vagy más cselekvénynél tanu nem lehet; polgári ügyekben nem tehet tanúságot sem esketve, sem eskü nélkül, kivéve, ha a törvényszék minden áron szükségesnek tartja őt kihallgatni.

4. Választott bíró nem lehet.

5. Sem gyám, sem gondnok nem lehet.

6. Senki nevében teljhatalmulag nem járhat el.

A néhány különös rangjog elvesztésére kárhoztott, ha nemes, sem állami, sem testületi szolgálatba

nem léphet, a választásokban részt nem vehet, semmi hivatalra meg nem választathatik, árvatörvényszék által gyámul nem küldethetik ki; ha pap, örökre elveszti egyházi méltóságát, ha kereskedő s diszpolgár, a városi választásokban részt nem vehet, semmi disztiszségre nem képes, s ha más osztályu, szintén elveszti minden jogait a választásokra s disztiszségekre.

II. Sándor, a jelenlegi czár, mindenesetre fog a büntető jogszolgáltatásra nézve is több üdvöset tenni, mindenekelőtt azonban nemcsak a büntető perrendtartást, hanem az egész büntetőtörvénykönyvet is reformálni kell.

(U. Z.)

TÁRCSA.

A magyar tudományos akadémia

április 17-én tartott

közgyűlésében b. Eötvös Józsefnek elnöki beszéde.

Mindenkinek állása azon befolyástól függ, melyet körére gyakorolni képes. Így van az nemcsak egyeseknél, de nemzeteknél is, s így volt minden időben. Mert habár akkor, mikor a magasabb műveltség csak az egyházi rendnél volt található, s a nagyobb birtok kizárólag a nemesség kezében központosult, az állam csak ezen osztályok által kormányoztatott; és oly korszakokban, melyekben a népek csak csatamezőkön érintkeztek, minden nemzetnek állása kizárólag harcziás tulajdonaitól függött, bizonyos, hogy minden felsőbbségnek oka, akkor mint most, nem az egyesek törvényes kiváltságaiban, vagy a népeknek historiai jogában, hanem azon befolyásban kereshető, melyet a nagyobb birtok és intelligentia egyes osztályoknak, és harcziás erényei egyes nemzeteknek adtak. Ezt bizonyítja hazánk története is, s a kitünő állás, melyet nemzetünk a 14-ik századtól a 16-ikig elfoglalt, és fenntartásunk a török járom korszakában szintugy mint azon tény, hogy a magyar nép épen akkor süllyedt legmélyebbbe, mikor a 18-ik század kezdetével a veszélyek megszűntek, melyek létünket fenyegeték, s országunk csaknem másfél századig ellenséget nem látott határai között, csak egy példával többet nyújt annak bebizonyítására, hogy oly nemzetnek léte biztosítva van, melynek fennmaradása a civilisatio érdekében szükséges, s hogy a legnagyobb veszély, mely országot vagy nemzetet fenyegethet, az, ha fennmaradása az emberiség érdekében közönyössé válik.

Végkép nem a szám s a geographiai helyzet, s nem a szerencse adományai, hanem a képesség s erény jelölik ki mindenkinek helyét; s ha a sors egyes nemzetet néha a szabadság s hatalom nem várt fokára emeli is, dicsősége hasonló a hullámhoz, melyet a szél hatalma magára emel, hogy egy rövid pillanat után ismét természetes színvonalára süllyedjen vissza, mert e világon minden csak azon helyet tarthatja meg, melyet betölt.

E vigasztaló tapasztalás, melyet a történetből meríthetünk, egyszersmind azon meggyőződéshez vezet: hogy miután minden egyes népnek állása azon befolyástól függ, melyet az emberiség közös céljának előmozdítására gyakorol, azon iránynyal, melyet az emberiség különböző korszakokban követ, változnia kell azon iránynak is, melyben az egyes nép nemzeti nagyságának megalapításán dolgozik, és be kellene hunyni szemünket az iránt, mi körülöttünk történik, ha azon tanulságról megfeleledkeznénk, melyet ebből meríthetünk.

A világ — legalább a mennyire keresztyén civilisatióknak befolyása terjed — újabb időben nagy átalakuláson ment keresztül, melynek az államok egymás közötti viszonyaiban, s a társadalomban történt változások csak egyes jelenségeit képezik. Alapja ez átalakulásnak azon befolyásban található, melyet napjainkban szellemi tényezők az államra s a társadalom minden viszonyaira gyakorolnak.

A büszke jövendölés, hogy a tudomány hatalom, korunkban teljesült, legalább annyiban, hogy többé nincs hatalom tudomány nélkül.

Nincs kör, hol azon hatást nem jelölhetjük ki, melyet a tudomány állapotainkra gyakorol, s ez nem csekélyebb az állam s társadalom, mint anyagi fejlődésünk körében. Mert ki nem látja, miként az, hogy korunkban bizonyos kiváltságok meg-

szűntek, csak azon befolyásnak köszönhető, melyet az ész és tudomány, azaz: nem az örökösödés törvényei szerint birt tulajdonok napjainkban mindenre gyakorolnak, s hogy valamint egész századunk demokratikus iránya ebben találja magyarázatát, ugy azon állás is, melyet egyes államok egymás irányában elfoglalnak, inkább azon előnyöknek következtetése, melyeket nekik szellemi kifejlődésük biztosít, mint azoknak, melyeket a természetnek köszönnek.

Ezen nézetek vezették törvényhozásunkat is, midőn anynyi teendői között, melyek sürgetőbbeknek látszottak, mindenekelőtt a nemzet szellemi fejlődésére fordítá figyelmét, s arra törekedett, hogy népoktatási törvényében mindenekelőtt a nemzet művelődésének biztos alapját rakja le, mert belátá, hogy jólétünk emelésére irányzott egész törekvésünk, a közigazgatás és igazságszolgáltatás körében célzott minden javításaink, sőt még a polgári szabadság és jogegyenlőség megalapítására alkotott törvények is meddő kísérletek fognak maradni mindaddig, míg a nemzet kulturai viszonyai politikai institutióinak nem felelnek meg.

Bizonyosan nincs senki, ki a népnevelés tulnyomó fontosságát nem ismerné el, s nem helyeselné törvényhozásunk eljárását, mely mindenekelőtt erre fordítá gondoskodását; de nem kevésbé tagadhatatlan az is, hogy a népnevelés a nemzetet még nem emelheti a műveltségnek azon színvonalára, melyre törekednünk kell.

Democraticus korszakban élünk, s ez általános irány észrevehető a szellemi törekvések mezején is. Valamint a mult században azon uralkodók s egyesek, kik a műveltségért buzogtak, csak a tudomány és művészet magasabb ágaira fordíták figyelmüket, s a népnevelés ügye csaknem mindenütt háttérbe szorítottatott, ugy jelenleg mindinkább szaporodik azoknak száma, kik a magasabb tudományt, mely a practicus életben közvetlenül nem alkalmazható, ha nem is feleslegesnek, legalább olyannak tartják, mi a nemzetnek legszebb dísz, de végre is csak fényűzési czikk, melynek megszerzését az egyesek lelkesedésére vagy hiuságára bízhatjuk, és melyért a nemzetnek áldozni legalább addig nem szabad, míg a népnevelés minden szükségéről gondoskodva nincsen.

De a tapasztalás megczáfolja e nézetet, s akár az utat vegyük figyelembe, melyet a civilisatio fejlődésében követett, akár korunk tapasztalásait: az ellenkező meggyőződéshez jutunk. Mint a napvilág elébb a legmagasabb csúcsokat világítja meg, s csak később terjed el a rónaságon, behatva végre a legszűkebb völgyekbe is; ugyanezen utat követi minden civilisatio, s az egész történetben nem mutathatunk fel példát, hogy a tudományokban tett haladás nem vont volna haladást maga után a társadalom és politikai élet körében is. Mert lehetetlen, hogy azon igazságok, melyeket a tudomány feltalált, előbb-utóbb az élet minden viszonyaira ne alkalmaztassanak, és kik a tudományt, melynek közvetlen anyagi hasznát nem látják, feleslegesnek hirdetik, hasonlók ahhoz, ki a magas hegylánczot, melynek sziklái vetéseket nem teremnek, hasznatlannak tartaná, elfeledve, hogy a folyó, mely a rónaságon termékenyítve átfolyik, csak e kopár csúcsok között vehette eredetét.

Valamint az anyagi, ugy a szellemi érdekek terén solidaritás létezik, s miként, daczára azon panaszoknak, melyeket a munkások az iparral foglalkozó nagy capitális ellen emelnek, el kell ismernünk, hogy ott, hol nagyobb capitális az iparral nem foglalkozik, ennek magasabb kifejlődése lehetetlen, — ugy a népnevelés, melyet a jogegyenlőség s haladás alapjának tekintünk, csak ott teremheti várt gyümölcseit, hol a tudomány érdekei nem hanyagoltatnak el.

Átlátta ezt intézetünk nagy alapítója, s ha ő, kit méltán a legnagyobb magyarnak nevezünk, a nemzet regenerációját tűzvéni ki feladatul, reformatori művét épen akadémiánk megalapításával kezdé meg, s ha a nemzet később e palotát emelte a tudományak, akkor, mikor a falusi iskola még szerény hajlékot sem talált: ez csak azt bizonyítja, hogy a nagy férfiú belátta, hogy a nemzet érzi az összefüggést, melyben a tudomány egész nemzeti fejlődésünkkel áll.

S vajjon mi erről megfeledezhetnénk-e? s azon meggyőződés, hogy midőn tudományos feladatunkon dolgozunk, egyszersmind a honnak legfontosabb érdekeit mozdítjuk elő, nem fogja-e még nevelni buzgósságunkat?

Mondják: a tudósnak nincs szüksége ily serkentésre, s lealázza a tudományt, ki azt bármi más czélok eszközének tekint. Cél az magában is, s ki a valóért lelkesül — s csak ez érdemi a tudósnak nevét, — az nem keres más jutalmat, mint azon gyönyört, mely szívét eltölti, ha a valóhoz közeledhetik.

Mindez igaz. A tudománynak nincs hazája, nincs nemzetisége, magasan áll az küzdelmeink felett, s ki egész életét ennek szentelheti, ki mindig magasabba törekedve oda ért, honnan mint a hegytetőről a rónaságon elszórt falvak s városok, az emberek fáradozásainak s küzdelmeinek színhelye, mindig kisebbnek látszik, kit gyengesége vagy kötelességei emelkedésében nem gátolnak, azt méltán boldognak nevezhetjük.

Miután természetünk úgy hozza magával, hogy megnyugvásunkat csak erős meggyőződésben találhatjuk, a hit után csak a tudomány boldogíthat, sőt a megelégedés, melyet ebben találunk, még élénkebb lehet, mert azon megnyugváshoz, melyet csak erős meggyőződést adhat, még azon öntudat járul, hogy azt magunknak köszönhetjük.

De vajjon a sors azon ritka kedveltjei is, kiket csak a tudomány tiszta szeretete lelkesít, s kik távol az élet küzdelmeitől tágabb látókörön kívül mást nem kívánnak a világtól, vajjon a tudomány emberét is, vissza fogja-e tartóztatni törekvéseiben azon gondolat, hogy midőn magas céljának él, egyszersmind embertársainak javára dolgozik, hogy nemzetének dicsőségét, hogy az őt környező hazának jólétét mozdítja elő, s nem fog-e inkább vigasztalólag, buzdítva hatni reá is, legalább azon pillanatokban, melyek a tudósnak életében talán még többször fordulnak elő, mint más pályán — midőn erőnknek lankadni érezzük s törekvéseink eredményén kétkedni kezdünk.

Nemesebb törekvéseink nem állanak ellentétben egymással, s ha újabb időben többször azon kérdés állítatott fel, vajjon az akadémia akkor felol-e meg inkább hivatásának, ha eltekintve minden nemzeti érdektől tisztán a tudományt tüzi ki céljának, vagy akkor, ha a tudományt csak eszköznek tekintve, kizárólag a nemzet érdekeit tartja szeméi előtt: én ezen kérdés tárgyalását, mely oly éles vitakérdésekre adott már alkalmat, legalább is meddőnek tartom.

Miután minden nép, mely a tudomány törekvéseiben résztvesz, egy új erő, — minden nyelv, melyen a tudományt műveljük, egy új eszköz, — minden ország, melynek történeti és természeti viszonyai tudományosan megvizsgálatnak, egy új tér, mely ismereteink terjedésére nyílik, s így a tudomány közös érdekeit nem mozdíthatjuk elő semmi által inkább, mint midőn azt nemzetünk körében terjesztjük, saját nyelvünkön műveljük, s hazánk viszonyainak megismerésére felhasználjuk, és miután nemzetünk állását a jelenben, emelkedését a jövőben csak úgy biztosíthatjuk, ha a tudomány körében is mentül magasabbra emelkedünk, a két különböző kiindulási pont egy célhoz vezet.

Azon kérdés felett: mi akadémiáinknak közvetlen feladata? nézeteink eltérhetnek egymástól; de azon kérdés iránt: mi mindenikünknek, minden egyes akadémicusnak kötelessége, csak egy meggyőződésünk lehet; s a lelkesedés, melylyel a tudomány, s az, melylyel hazánk jövője iránt viseltetünk, egyre intenek, s ez az, hogy lankadatlanul haladjunk a pályán, s hazai tudományunkat s vele intézetünk fényét mennél magasabbra emeljük, nem feledkezve meg soha arról, hogy miután az akadályok, melyek tevékenységünknek előbb útjában álltak, eltávolítottak, a nemzet most méltán nagyobb eredményeket követel munkásságunktól, s hogy reánk, mint e hon minden polgáira nézve, a szabadsággal, melynek birtokában jutotunk, egyszersmind nőttök kötelességeink is.

K ü l ö n f é l é k .

(A budapesti ügyvédi egylet) f. évi május hó 10-én d. u. 5 órakor saját helyiségében az alapszabályok és

ügyrend módosítása tárgyában rendkívüli közgyűlést tart, melyre a t. cz. egyleti tagok oly hozzáadással hivatnak meg, hogy a módosítási tervet az egyleti helyiségben bármikor megtekinthetik.

Pest, 1869. ápril 23.

Matolay Elek, titkár.

* (A budapesti ügyvédi egylet IV. szakosztálya) f. hó 22. tartott ülésén folytatva tárgyalta az „ügyvéd-rendtartási javaslatot.“ A 2. §. kerülvén tárgyalás alá, Győry E. a multkor tett indítványát ajánlja a szakosztály figyelmébe, mely szerint e §. alá tétessék: „gyakorló ügyvéd csak az lehet, ki az ügyvédi lajstromba beiktatott.“ A következő §-ban pedig azt óhajtja körülírni, hogy ki nem lehet ügyvéd, a mi most a 2. §-ban van. Ennek ellenében dr. Környei a javaslat szövegének szakaszonkénti folytatolagos tárgyalását ajánlja, hogy majd később, ha az anyaggal kész lesz a szakosztály, azt célirányos formába öntheti. Ez indítvány többek által pártoltatott s szótöbbséggel el is fogadtatott. E szerint a 2. §. a mint van tárgyalatván, dr. Weiser K. az „ügyvédsegéd“ helyett „segéd ügyvédet“ ajánl, mert ezáltal megkülönböztetnék a már doctoratust vagy irnoktót, ki szintén „ügyvédsegéd“ névvel bír, dr. Milassin V. nem pártolja a „segédügyvéd“ elnevezést, mert a magyar nyelv természete szerint összetett szóknál az utolsó szó jelöli a fontosabb fogalmat, a „segédügyvéd“ szónál tehát a főszó az „ügyvéd“-re esnék, pedig az illető még valósággal nem ügyvéd. Dr. Manheimer így akarja elnevezni „ügyvédi gyakornokok“, míg ifj. Muraközy L. „joggyakornok“ elnevezést javasol, mert alább kimondatik, hogy nemcsak az ügyvédnél, hanem a bíróságnál is kell gyakornokoskodnia. A többség az „ügyvédsegéd“ szót elvetvén, az „ügyvédjelölt“ szót fogadta el. Ezenkívül dr. Schnierer indítványára a §. kikezdése ilykép módosított: ügyvédséget nem gyakorolhat, sem ügyvédsegéd nem lehet stb. A §. szövegéből kihagyatott, hogy a valóságos szolgálatban lévő katonák ügyvédek nem lehetnek, szintugy dr. Fischer K. indítványára kihagyatott e §. azon kitétele, mely nem engedi, hogy „az, ki állami nyugdíjat élvez“ ügyvéd lehessen. Hiszen — ugymond — az új védtörvénynél fogva mindnyájan hadkötelesek vagyunk, s ha a háborúban valaki megcsonkul, s az államtól nyugdíjt huz, elütsessék az ügyvédség gyakorlatától? Azonban dr. Schnierer indítványára a tétel további része, hogy t. i. az, ki rendelkezési illetéket huz, ügyvéd ne lehessen, érvényben hagyatott.

A §. befejezését Győry E. ily megbovitett szöveg szerint akarja módosítani, (ügyvéd nem lehet,) „ki bármely oly foglalkozást üz, vagy oly tettet követett el, mely az ügyvédi állás tekintélyével össze nem fér. Dr. Milassin e tilalomnak utóbbi részét tulszigorúnak találja, mert azért, hogy valaki a multban vétkezett, nem kell az életpályát előtte elzárunk, ha megjavul. Dr. Környei szeretné körülírni azon tilalmas üzleteket, melyek az ügyvédségnek tekintélyével össze nem férnek, nehogy az önkénynek tér engedessék. Dr. Fischer casuistikába nem akar bocsátkozni, mert minden esetre úgy se lehetne szabványokat hozni, dr. Apáthy a kamarák eljárásában megbizik s hiszi, hogy ők lelkiismeretesen fogják e fölvételi jogukat gyakorolni. Az elágazó vélemények végre megegyeztek dr. Környei indítványában, mely el is fogadtatott. E szerint: ügyvéd nem lehet, „ki ellen oly ok forog fenn, mely miatt, ha az ügyvédséget már gyakorolná, ideigienes felfüggesztésnek vagy végleges kizárásnak van helye.“

E §. után dr. Weiser Franciaország mintájára hivatkozva, új intézményt akar az ügyviselőkben — avoué — meghonosítani, de a szakosztály ellene nyilatkozott.

A 3. §-nál, mely az ügyvédkezéshez szükséges előgyakorlat időtartamát szabályozza, ifj. Muraközy L. a javaslatban szükségelt öt év helyett kettőt ajánl, s ezt hosszas beszédben indokolja. Győry E. a négy év mellett van, mely akkép osztasék fel, hogy egy év a bíróságnál, három az ügyvédnél töltendő; dr. Apáthy J. három évet elégségesnek vél, e közül kettőt az ügyvédnél, egyet a bíróságnál; dr. Környei három évvel megelégszik, de úgy, hogy ha valakinek ügyvéd mellett praxisa után a jogtudorság előtt, ez neki beszámittasék, a jogtudorság után meg egy év okvetlen gyakorlatban kitöltendő; dr. Schnierer Gyula nem akarja pontosan meghatározni, hogy a bíróságnál mennyi ideig tartozik gyakornokoskodni, csak mondassék ki, hogy a szükségrendő három év közül legalább is kettőt kell ügyvédnél tölteni. A vita az előhaladt idő folytán félbeszakadt, s a tárgyalás folytatása a 3. §-tól fogva a jövő ülésre halasztatott.

* (A büntetőper reformja Ausztriában.) Az osztrák követek hazától a büntető perrendtartás reformjára kiküldött bizottság hosszabb idő óta azon főelvekről tanácskozik, melyek az új büntető-perrendtartásban fognak érvényre jutni. E tanácskozmányok alapjául szolgált az 1867-ben közzétett kormányjavaslat, mely azonban, fájdalom, az 1861-ben nyilvánosságra került javaslattal szemben nevezetes ráklépésre mutat. Örvedetes tehát, hogy az általunk említett bizottság, mely dr. Wasert választá előadójául, az 1861-iki javaslat vezérfonalához törekszik visszatérni, mely nagyobbára Glasert vallja szerzőjéül. Nevezetes határozatok hoztak már e bizottság által, melyek a vádelv s az eljárás szóbelisége keresztülvitelét célozzák, s a fontos törvényhozási műre nézve igen kedvező előjeleket tekintendők. Legyen szabad itt futólag e határozatok közül egyet-mást fölemlitenünk.

Az 1867-iki javaslat (106., 109., 206. és 215. §§-ban) az államügyészt csak az eljárás első stadiumában teszi a vád urává. Ha ő tudniillik visszavonja a büntető-törvényszéki üldözésre vonatkozó kívánságát, vagy az elővizsgálat megszüntetését hozza indítványba, vagy a vádiratot kellő időben nem nyújtja be, vagy végre a vádbírság ülése alatt vagy előtt azon nyilatkozatot teszi, hogy a vádtól eláll, akkor az eljárásnak meg kell szüntetni. Mihelyt azonban egyezzer büntény vagy vétség folytán az ítélőszéktől (Rathskammer), vagy vádítelet folytán a vádbírságtól (Anklagekammer) a főtárgyalás elrendeltetett, ez — ha az államügyészség által indítványoztatott, — csak a császár által rendelt abolitio után maradhat el. Ezen félszégesség, mely az előtárgyalásban a vádelvet, a főtárgyalásban a puszta vádformát ismeri el, annál felülbbnek látszik, mert a *magánvádlnak*, ha kívánságára főtárgyalás rendeltetett el, „minden időben” szabadságában áll vádját visszahuzni, mi megszüntetési határozatot, (215. §.) vagy ha a magánvádlnak csak a főtárgyalás megnyitása után lép vissza, felmentést (255. §.) eredményez.

Visszatérve az előbbi javaslat irányelveihez, a fennebb említett bizottság ily szöveget állapított meg:

„Az államügyész a perfolyam minden stadiumában följosogittatik, a vádtól elállani, a vádlott részére való jogeszközöknek föntartásával, ha t. i. személyes érdeke ezzel érintetnek.”

Hogy a bizottság egyáltalán arra törekszik, hogy a vádelvnek egész kiterjedésében érvényt szerezzen, még a következő általa megállapított részletek is bizonyítják:

„Az államügyészség perfél, s mint ilyen a védővel teljesen egyenjogositott.”

Az államügyészségnek nincs meg azon joga, hogy a vádlott javára jogeszközöz nyuljon.

Elutasítási ítélet illetőleg a vádállapotba való helyezés nem történik, hanem a vádlottnak csak egyszer van joga *ellentmondani* a váduknak, s ha ez törvényszerűleg elutasítatik, a főtárgyalás azonnal elrendelendő.

A javaslatban a vádelv győzelmét örömmel üdvözljük annál inkább, mert az elutasítási eljárás a szóbeliség elvének keresztülvitelébe is ütközik. Épen ezen elvnek tekintetbe vételével a további határozatok is több czélszerű intézkedést tartalmaznak, ugymint: hogy a társas bíróságok végzése ellen a tényálladék iránt *felelbezés* nem engedtetik meg, csak *semmiségi panasz* foroghat fenn, — s hogy a társasbírság ítélete a *büntetés mértéke* felett szintén nem felelbezhető.

Ha a bizottság ily szellemben folytatja további működését is, úgy reménylhetjük, hogy Ausztriában nemsokára kitűnő büntető perrendtartással találkozandunk.

* (A közegyházi zsinat előestéjén) a „Revue critique de législation et de jurisprudence” érdekes cikksorozatát tesz közzé e czímen: A világi hatalmak a trienti közszinaton. E dolgozatban kifejti ezeknek állását a zsinattal szemben. A pápák kezdetben azt akarták, hogy személyesen jelenjenek meg a világi fejedelmek, és VII. Kelemen a zsinat egybehívása előtt V. Károly ígéretét bírta, hogy a gyűlésre megjelenend. Így tett I. Ferencz királylyal is. De midőn a zsinat megnyílt, a fejedelmeket hiába várták, s a pápák megunták utánok lesni. A legtöbben féltek, hogy nem érinthetik meg azon gyűlés tekintélyét, melynek részesei valának, és annak rendeleteit még akkor is, ha tetszésük ellen van — foganatossitniok kell. Mások a világi befolyás kockáztatásától féltek. És így történt, hogy a tridenti zsinaton más souverainek nem jelentek meg, hanem

csak olyanok, kik véletlenül vagy átutazás közben vetődtek oda. A pápák csak udvariassági viszonyt s semmi közelebbi összeköttetést nem fűztek a fejedelmek személyével. A világi hatalom követek által képviseltetett. Ezek a zsinat által, mely maga is hatalom gyanánt tekintetett, hitelesítették. A fejedelmek a zsinattal csak levelezés által közlekedének. E levelek nemcsak a követeknek nyújtott credentionalis-ok, hanem egyéb udvariassági nyilatkozatok is valának, melyeket rendesen akkor irtak volt, midőn valamely rájuk nézve fontosabb ügy került tárgyalás alá, melyet akaratjoknak megfelelőleg óhajtottak elintéztetni. Ők nem ijedtek meg sem a vádaktól, sem a fenyegetésektől. Azon hír, hogy egy fejedelemtől — főleg a francia királytól levél érkezett, rendesen élénk nyugtalanságot gerjesztett a zsinati atyák között. Követeik is hasonló nyiltszivű, bátor eljárást tanusítottak, azért a gyűlés sokszor lezugta őket. Tudjuk, mily emotiót támasztott d’Amyot beszéde (1551.) és Pibracé (1562.) Ezután a világi hatalmasságok befolyását egyes részletek szerint történetileg nyújtja. E befolyás a *sessiókon* (nyilvános közülések) és a *congregatiókon* (előkészítő gyűlések) mindenkor nyilatkozott és legtöbbször érvényesült is, részint pozitív, részint negatív formában, és az egyházi hatalom terveire sokszor igen kényelmetlenül hatott. A világi hatalom befolyását az érdekes essay végén így ítéli meg: „A pápák, hogy kibékítsék ügyöket a fejedelmekkel, nem csak az egyes államok egyházi ügyeinek rendszerében voltak engedékenyek, nemcsak a papságra kivetett adókba egyeztek be, hanem kénytelenek voltak egyes pontokban ámbár nem lényegbe vágó pontokban — engedni. A kereszténységnek nincs oka panaszkodni ezen tett engedmények iránt: annyi bizonyos, hogy a világi hatalom kitartása nélkül az egyházi reformatió műve nem lenne sem megkezdve, sem bevégezve. Ily engedmények az egyházi hatalomnak rovására történhetek ugyan, de a vallásnak javára.” A felette érdekes és valóban korszerű dolgozat Desjardins Albert szakavatott tollából eredt.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-várad és kassai ügyvédi egyletek
közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar kir. curiai ítéletekkel.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (ápril—junius) 3 frt.

Félévre (ápril—szeptember) 6 frt.

A t. gyűjtöket minden tíz előfizető után egy tisztelet-példány illeti.

➔ Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetések idejében beküldése kéretik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny” kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: Véleményes jelentése a „budapesti ügyvédi egylet” IV. szakszabályának folyó 1869. évi január 28-án tartott üléséből a „debreczeni ügyvédi egyet” javaslatai és feliratai tárgyában kiküldött bizottmányoknak. — Az új polg. perrendtartás 169-ik §-áról. Fleischner Samutól. — Az orosz büntető törvénykönyv. (U. Z. után.) — Tárcaza. A magyar tudományos akadémia április 17-én tartott közgyűlésében báró Eötvös Józsefnek elnöki beszéde. — Különfélek. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadó-talajdonos Heckenast Gusztav. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1869. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

J e l e n t é s e

a „budapesti ügyvédi egylet” I. szakosztálya által kiküldött bizottmánynak azon főelvek tárgyában, melyek alkalmazása mellett a családi-tanács intézménye nálunk is volna meghonosítható.

A budapesti ügyvédi egylet I-ső (magánjogi) szakosztálya a m. é. december 11-kén tartott ülése alkalmával ezen bizottmányt küldte ki a végett, hogy az elvileg helyeselt családi tanács (conseil de famille) intézményének árvaügyekben nálunk is leendő meghonosítása iránt a főelveket, melyeknek alkalmazása mellett ezen intézmény czélszerűen lenne behozható, állapítsa meg.

Mielőtt a bizottmány az általa összeállított főelveket a tisztelt szakosztálynak jóváhagyás és elfogadás végett előterjesztené, szükségesnek tartja azon nehézséget kiemelni, miszerint nagyobb részben ismeretlen tényezőkkel kellett számolnia, mert a családi tanács hatáskörének meghatározásánál figyelemmel kellene lenni, úgy a jövődöbeli bírói szervezetre, valamint a gyámságról és gondnokságról szóló anyagi törvényekre; de mindezeknek alapelvei eddig megállapítva nincsenek, és így kénytelen volt a bizottmány mindenütt, hol a családi tanács vezetésével megbízandó bíró említettik, vagylagosan a békebíró, és ha netalán ezen intézmény nálunk be nem hozatnék, más egyes bíró felemlíteni.

Az atya vagy anya által viselendő gyámság is jövén szóba, a bizottmány azon feltevésben, hogy a jövődöbeli codificatio hihetőleg az atyát és anyát is, a mennyiben más oldalról származó árvavagyon kezelése forogna kérdésben, némi ellenörködés alá fogja helyezni, a családi tanács befolyását erre is kiterjesztendőnek találta.

A bizottmány által összeállított főelvek a következők:

1. A családi tanács alakítandó: ha valamelyik kiskoru mindkét, vagy ha csak az egyik szülője is elhalt, az utóbbi esetben pedig csak akkor, ha az elhalt szülő után vagy más oldalról a kiskorut illető vagyon kezelendő; továbbá, ha a nagykoru elmeháborodottság vagy bányúság miatt gyámság alá, valamint pazarlás miatt gondnokság alá helyezett, nemkülönben, ha a súlyos börtönre elítélt fegyencc vagy ismeretlen tartózkodású távollevő vagy pedig születendő magzat részére gondnok kinevezendő.

2. A családi tanács vagy valamelyik családi tag, illetőleg a kiskorunak törvényes vagy végrendeleti gyámja, — a férjhez menni szándékozó gyámnya megkeresése folytán, — vagy a családitanács intézkedéseinek szükséges voltáról egyébként nyert értesülés következtében, hivatalból a békebíró (egyesbíró) által hívandó össze.

3. A családi tanács rendszerint 2, fontosabb gyámi vagy gondnoksági esetekben 4 tagból áll; kik egyformán az atyai és az anyai közellakó férfirokonokból, a béke (vagy egyes bíró) által választatnak. Csak ha több nagykoru testvér, vagy nővérek férjei léteznek, ezek mindnyájan a családi tanácsban való részvételre jogosítottak. Ha az egyik szülő viseli a gyámságot: a családi tanács a másik szülő rokonaiból választandó. Nők, a nagyanya egyedüli kivételével, nem lehetnek a családi tanács tagjai.

4. Ha a férfirokonokból a fennebbi szám ki nem telnék, a békebíró (vagy egyes bíró) úgy a kiskoru elhunyt atyjának barátait vagy a legközelebbi szomszédokat a fennebbi számmal hívhatja meg a családi tanács alkotására vagy kiegészítésére. Ha ily alkalmas egyének nincsenek, a családi tanács a községi előljáró által e czélra ajánlatba hozandó egyénekből képeztetik.

5. A családi tanácsnak valamennyi tagja köteles, a kiskorunak vagy gondnokság alatt levőnek javát minden lehető alkalommal előmozdítani, annak törvényes vagy kinevezett képviselőjének eljárásáról magának tudomást szerezni, őt tanácsával támogatni, netaláni hibás eljárását a családi tanácsnak feljelenteni, a családi tanács üléseiben résztvenni, és véleményét lelkiismeretesen kijelenteni.

A családi tanács tagjai közreműködésükért fizetést nem igényelhetnek; és csupán készpénzbeli kiadásaik megtérítését kívánhatják.

6. A kellő ok nélkül elmaradó vagy közreműködésüket megtagadó meghívottak pénzbírsággal fenytendők.

7. Ha a családi tanács több, mint 2 tagból áll, a meghívott tagok kétharmada határozatképes.

8. A családi tanács elnöke a békebíró (egyes bíró), ki egyforma szavazatok esetére döntő szavazattal bír. A jegyzőkönyvet és a tanács határozatait a békebíró (egyes bíró) által kinevezendő tollnok szerkeszti.

9. A családi tanács hatásköréhez tartozik:

a) a gyám vagy gondnok kinevezése mindazon esetekben, midőn végrendeleti vagy törvényes alkalmas gyám nincsen;

b) a vagyonkezelési mód meghatározása, az e tekintetben fennálló törvények és rendeletek szabályain belül;

c) a gyámság vagy gondnokság alatt levőnek tartására évenként szánt összegek megállapítása;

d) a kiskoru nevelésére és életpályának választására célzó intézkedések;

e) a gyám vagy gondnok elhocsátása iránti határozat hozatala;

f) a gyámi és gondnoki számadás megvizsgálása és jóváhagyása;

g) megnyílt örökség elfogadása vagy visszautasi-

tása, a gyámolt vagy gondnokolt ingatlan javai tárgyában alperes- vagy felpereskép perben való állása, osztály kieszközlése végetti fellépés, és az osztály megtétele, egyezség megkötése és választott bíróságnak való alávetés iránti határozat hozatala;

h) kölcsön felvétel, ingatlannak és értékesebb ingóknak eladása tárgyában az illetékes társasbíróshoz teendő javaslattétel és jóváhagyás esetében a határozat foganatosítására szükséges intézkedések megtétele.

10. Ha a kisebbségben maradt családi tanácsbeli tagok, a békebíró (egyes bíró) vagy a gyám, a hozott határozatba belenyugodni nem akarnak, a sérelmesnek látszó határozatot indokolva, az illetékes társas elsőbíróshoz felelbevezhetik, és annak elhatározásaig a többség határozatának végrehajtása felfüggesztetik, kivévn, ha a békebíró (egyes bíró) valamely sürgős határozat foganatosítását saját felelőssége alatt elrendeli.

Pesten, 1869. évi ápril 2-kán.

Jegyzette:

Dr. SCHNIERER GYULA,
bizottmányi jegyző.

Pénzügyi törvényszékek.

IX.

A vizsgálat befejeztetvén, és a büntető eljárás alól bizonyos összeg letétele mellett a feloldás az 1851. évi szabály rendelet értelmében megengedett felmentésnek hely nem adatván, (1868: XXI. 101. §.) a pénzügyi törvényszék eljárása következik, mely az imént idézett czikkben ideiglenesen a fenálló gyakorlati szabályokra való utalással van szabályozva. Ezek nyomán:

1. Az első folyamodási pénzügyi törvényszék csak akkor boesátkozhatik az ügy érdemleges tárgyalásába, ha a tény-állást és annak folytán eszközölt vizsgálatot minden tekintetben szabályosnak és teljesnek találndja. (fennebb a VIII. végén.)

2. Az ügy érdemleges tárgyalását illetőleg az első folyamodási törvényszék minden egyes esetben először is a felett határoz, van e a fenforgó áthágási ügyben az államkincstár megrövidítését célzó szándék, ha ilyen nem vélelmezhető: a felet a büntetés alól felmenti; határozatát azonban oly hozzátétellel adja ki, hogy azon esetre, ha az illető fél az illetéket a meghagyás kézbesítésétől számítandó 15 nap alatt az államkincstár számára le nem fizetné: a kiszabott büntetésre nézve is a végrehajtás eszközöltetik.

Azonban a pénzügyi törvényszék a fél indokolt kérelmére a késedelmi kamat fizetésének feltétele alatt a 15 napi határidőt meghosszabbíthatja. (1868: XXI. 102. §.)

Az idézett §-ban a jövedéki áthágások megbírlására nézve egy főszabályt látunk felállítva; melynek hordereje a törvényt elvileg kimondásához szokott bírónál nézete szerint nagyított, a casuistica emberénél pedig igen szűk mérvben jelentkezik.

Ezen elvileg kimondásnak valódi értelme azonban a kimondáson túl nem terjed, de nem is terjeszthető, és csak oly esetekre alkalmazható, hol az áthágás miatt a különben világosan meghatározott összegben fizetendő illeték az áthágón többszörözve megvehetőnek van kimondva; például a bélyegnél, illetékeknél; ha tehát ilyesek körül az államkincstár megrövidítését célzó szándék fen nem forog; a különben szabályszerint járó illetékekkel meg kell elégedni, és a midőn a törvény azt mondja, hogy azon esetre, ha az illető fél az egyszeres illetéket a kézbesítéstől számítandó 15 nap alatt az államkincstár számára le nem fizetné, a kiszabott büntetésre nézve is végrehajtás eszközöltetik; ezáltal nem azt

akarja értetni: hogy az előbb nem vélelmezhető gonosz szándék e körülmények közt már vélelmezhetővé vált legyen, mert a mi előbb fen nem forgott, azt utóbb fenforgónak állítani nem lehet, hanem mintegy súlyt akart szerezni a határozatnak, melynek az illető daczára annak, hogy az ugyanazon §. második bekezdésében neki az illeték lefizetésére elegendő kényelem nyujtatik: — eleget tenni hanyagság, vagy makacsságból elmulasztott.

Ezen állítás igazolásául szolgál az 1842-ki harminczadi rendtartás 647. §-ának 2. pontja, hol a károsítási, — vagy is rövidítési szándék teljes hiánya csak enyhítő körülményül és indokul tekintetik.

Az idézett törvény §-ból tehát azt kimagyarázni akarni, hogy gonosz, illetőleg az állam kincstár megrövidítésére célzó szándék hiányában a beszámítás teljesen kizártnék, erőltetés nélkül nem lehet. — A jövedék és adó alá eső vállalatok, és iparüzletek körül fenálló bejelentési, és egyéb az ellenörködés lehetőségére szolgáló szabályok áthágása, illetőleg mulasztások, a nélkül is, hogy azoknál az államkincstár megrövidítésére célzó szándék fenforogna, pénzbüntetésekkal toroltatnak. Ezeket tehát az idézett §. rendelte alá vonni szintén nem lehet, és ezeknél az államkincstár megrövidítésére célzó szándék hiánya csak is enyhítő körülményül szolgál az 1842-ki harminczadi rendszabály 647. §-a értelmében, a kisebb vagy legkisebb büntetést vonhatja maga után.

Általános rendszeres büntető törvény és eljárás hiányában szenvedünk, a jövedéki áthágásokra nézve pedig a szűkre mért harminczadi utasításra és a gyakorlati szabályokra lévén utalva: csak is a leggondosabb megfontolás és az eset minőségéhez képest a fenforgó különös körülmények mérlegezése kívántatik arra, hogy a beszámításnál netán szigoru vagy tulyenhe eljárásra alapos panaszok ne emeltessenek. Követtük e ezen szabályt vagy sem, és mennyiben, azt a határozat indokai fogják igazolni, a határozatok indokolását és ugy az államkincstár valamint a panaszlott félnek leendő kézbesítését a törvényszékek számára előirt utasítás a törvényszékek kötelességeül teszi.

Ugyan erre vonatkozik a 1868. XXI. t. cz. 103. §-a is, mely szerint mind az államkincstár, mind a panaszos fél az első folyamodási törvényszékek határozatai ellen birtokon belől az ítélet kézbesítésétől számítandó 15 nap alatt felfolyamodási jogorvoslattal élhet.

3. Az imént említett felfolyamodások mindig azon első folyamodási törvényszéknél nyujtandók be, mely az ügyben határozott. E törvényszék tartozik a felfolyamodást hivatalból visszautasítani, ha benyujtásának határideje már lejárt. Ellenben az idejében beadott felfolyamodványt kötelessége az összes ügyiratokkal, a határozat hozatalára vonatkozó jegyzőkönyv hivatalból hitelesített másolatával, valamint a kézbesítési ívvel együtt pontos iratjegyzék kíséretében a pénzügyi törvényszékhez felterjeszteni.

Megtörténik nem ritkán az is, hogy az első folyamodási törvényszék határozata elleni felfolyamodás nem a határozatot hozta törvényszéknél, hanem egyenesen a pénzügyi feltörvényszéknél nyujtatik be; ily esetben a feltörvényszék azt az illető törvényszékhez leküldi, mely azzal, a szerint, a mint azkellő időben, vagy azontul terjesztetett be, fog elbánni.

4. A pénzügyi feltörvényszék határozata ellen további jogorvoslatnak nincs helye s ítélete a kézbesítéstől számítandó 30 nap alatt végrehajandó. (1868: XXI. 105. §.)

5. A kiszabott és feltörvényszékileg is jóváhagyott bírságoknak részben vagy egészben elengedése rendkívüli esetekben kérelmezhető ő Felségénél, de csak a feltörvényszéki ítélet kézbesítésétől számítandó 45 nap alatt

E kérelem benyújtása azonban az ítélet végrehajtását fel nem függesztheti. (U. o. 106. §.)

Az imént említett folyamódások mindig azon első folyamodási pénzügyi törvényszéknél nyújtandók be, mely az ügyben határozott. E törvényszék tartozik a folyamodást hivatalból visszautasítani, ha a 45 napi határidő már lejárt. Ellenben az idejében beadott folyamodványt indokolt vélemény kíséretében a pénzügyminiszterhez, a pénzügyminiszter pedig végelhatározás végett ö Felségehez felterjeszti. (U. o. 107. §.)

6. A pénzügyi törvényszékek ítéleteinek végrehajtása az 1868: XXI. tcz. 73. §-ából indulva, a törvénhatóságoknak tétetik felelősség terhével járó kötelességévé. E kötelesség elhanyagolása, elmulasztása vagy megtagadása az azt okozó ellen az állam részére kártérítési keresetet von maga után (74. §.) a 77. és 78. §§-ok szerint kitudandó felelősség kötelezettek ellen a 79. §. szerint a kártérítési kereset a kincstári ügyészség által az illető kerületi tábla előtt indíttatik meg, a felelbezés a királyi táblához történik.

A kerületi táblának imént említett illetőségét azonban az új polgári törvénykezési rendtartás szerint, miután a kerületi táblák megszűnnek, igénybe venni nem lehetvén, e tekintetben új intézkedés vált szükségessé.

7. Ha a végrehajtás vagyonhiány miatt sikerre nem vezet, a bírságnak, pénzbüntetésnek fogsággá leendő átváltoztatása válik szükségessé. Ennek meghatározása és foganatosítása végett az összes ügyiratok a büntető hatalommal felruházott törvényszékekhez átteendők.

Itt azonban két kérdés merül fel: a) melyik törvényszéké az illetőség: valjon azé, ki a vádlott személyére nézve, vagy a tény elkövetésének helyére, vagy az ítéletet hozta pénzügyi törvényszék helyére való tekintettel illetékes lehetne; és b) valjon mi szolgálandó zsinór mértékül a gyakran roppant összegeknek a fogság tartamában leendő kifejezése vagy is a fogság meddig tartásának meghatározása körül. — E kérdésekre a tényleg fenálló gyakorlati szabályok, illetőleg eljárás felel; ez pedig alapul az 1855. október 15-ki igazság- és pénzügyminiszteri rendeleten, (országos kormánylap 1855. 187. sz.) s illetőleg az 1863. júl. 2-ki 10,356. sz. udv. rendeleten (I. „Függelék“ az ideigl. törvk. szabályokhoz I. folyam II. füzet LXVII. sz.) melyre az szolgáltatott alkalmat, hogy az illető bíróságok a fogság tartamát minden tekintet és arány nélkül a kiszabott pénz-bírság magasságára szokták meghatározni; minélfogva kötelességükké tétetett, hogy magukat az 1855. október 10-ki mint tisztán jövedéki és nem bünvádi kihágásokat tárgyzó, s ennélfogva a visszaállított magyar büntető törvények által hatályon kívül nem helyezett rendelethez tartsák; és a büntetés tartamának meghatározásánál az érintett rendeletben megállapított elveket vegyék alkalmazásba. — Ehhez képest:

Az a) pontot illetőleg: a jövedéki áthágás miatt szabott bírságnak fogságbüntetéssé változtatása, ha a törvény szerint ilyes átváltoztatás esete áll be, azon első folyamodási törvényszéket illeti, melynek kerületében van azon pénzügyi törvényszék székhelye, a mely első bíróságilag ítélt azon jövedéki kihágás fölött, mely miatt az átváltoztatandó bírság szabott. (1855. oct. 10. rend. 1. §.)

A b) pontot illetőleg: vagy is a fogság tartamának kiszabása körül szem előtt tartandó tekintetekre nézve az elítéltnak állása, keresete, és személyi minősége azon elv megtartása mellett veendő figyelembe: hogy a büntetés azon mérv szerint szabassék ki, mely a megbüntettre nézve érzékeny ugyan: de annak nagyobb terjedelmű roszat nem okoz, mint a mely a törvény világos

célzatának megfelel. A büntetés végrehajtásából az elítéltnak családjára származható következmények is megfontolandók. (U. o. 2. §.)

Ezen tekintetek alkalmazása mellett, e részben általában azon arány tartandó szem előtt, hogy kétszáz forintiglani bírság helyett egy naptól egy hónapiglani fogság; kétszáztól hatszáz forintiglani bírság helyett egytől három hónapiglani fogság; hatszáztól ezer ötszáz forintiglani bírság helyett háromtól hat hónapiglani fogság; ezerötszáztól háromezer forintiglani bírság helyett hat hónaptól egy éviglani fogság; háromezertől hatezer forintiglani bírság helyett egy évtől két éviglani fogság; végre hatezer forint fölül bírságösszegek helyett kettőtől három éviglani fogság szabandó. (U. o. 3. §.)

A bírság rendszerint csak egyszerű fogsággá változtatandó át. Szigorú fogságnak, vagy az egyszerű avagy szigorú fogság súlyosításának a bírságnak fogsággá változtatásánál azon esetben van helye, midőn a fogság büntetés megrövidítésének föltételei léteznek. (U. o. 4. §.)

Ha a fogság hosszú tartama által a kihágónak, vagy családjának rendes jogszerű keresete romlásra jutna: úgy a tartam megrövidítendő; azonban súlyosbítható, vagy az egyszerű fogság szigorúvá átváltoztatandó. A fogságbüntetés ez esetben a meghatározott büntetés tartamának legcsekélyebb mérvén alól is, de az általában kiszabott huszonnégy órai legrövidebb tartamon alul soha sem szállíthatatik le. (U. o. 5. §.)

A fogságbüntetés rendszerint annak egész kiszabott tartamán keresztül félbenszakasztás nélkül hajtandó végre.

Ha azonban az elítéltnak vagy családjának rendes jogszerű keresete romlásra jutna, s ha a büntetés csupán egyszerű fogságból áll: a végrehajtás több szakaszokban történhetik. De az egyes szakaszok között legfőlebb tízennégy napnál hosszabb időköz nem hagyathatik. (U. o. 7. 8. §.)

Az előadottakban veszi a tisztelt olvasó ideiglenes pénzügyi törvénykezési rendszerünknek az idézett forrásokból összeállított vázlatát, mely sem többre sem kevesebbre nem céloz, mint a jelen állapotoknak egybeállított rövidleges ismertetését nyújtani; egyszersmind azonban némi érdeket is gerjeszteni azon intézmény iránt, mely mint a szomorú múltból reánk súlyosodott bajaink talán legérezhetőbbike minden oldalról orvoslásért kiált. Az orvoslási módoknak és szerekeknek jó megválasztásától és alkalmazásától lehetvén csak reményleni, hogy e baj is fokonként kisebb, és végre a lehető legkisebb mérvre leszállítható leendő. Egy új tér nyílt tehát úgy az elmélet, mint a gyakorlat emberének, hogy eszméivel és tapasztalataival ezen annyira fontos tárgynak megkezdett fejtegetéseit folytatva, a törvényhozást ezen ügynek az 1868. XXI. t. cz. 108. §-ában kilátásba helyezett végleges szabályozása nehéz feladatának megoldásában támogatva, egyszersmind a tudománynak is üdvös szolgálatokat tehessen. Dr. SUHAYDA JÁNOS.

A büntetés-rendszerről általában, és különösen a halálbüntetésről Poroszországban *).

A büntetőtörvénykönyvnek feladata: a büntethető cselekvényeket körülírni, s az azok elleni büntetéseket meghatározni.

A jogosság követelménye, hogy minden büntetés a büntett nagyságának fokozatához mért legyen.

*) Kivonata az 1869. márcz. 1-jén a m. tud. akademiában tartott felolvasásomnak.

A büntett nagyságának fokozata tárgyi s alanyi mozzanatoktól függ. A *tárgyit* képezik: a megtámadott jognak fontossága és az okozott sérelemnek nagysága. Az *alanyit*: a büntett végbevitelkor nyilvánuló bűnösségnek foka, s annak a közbiztonságra nézve veszélyessége.

E mozzanatok nincsenek mindig egyenes arányban egymáshoz, mert tárgyilag nagy büntett kisebb gonoszságból támadhat, és viszont nagy gonoszságnak kisebb lehet tárgyi, külső eredménye. — A törvényhozó, midőn a büntettek ellen büntetéseket szab, leginkább a *tárgyi* mozzanatokot veszi figyelembe; az alanyit tekintve, azt szinte általában körülírni igyekszik, de annak egyes esetben pontos meghatározását a bíróra bizza.

Miután a büntettek már tárgyi mozzanataikat tekintve *különböző* fokozatuak; kell, hogy a büntetések is olyak legyenek.

Legegyszerűbbnek és természetesebbnek látszik, hogy valamint büntett által valami jogunkban sértetünk meg; úgy a bűnös is büntetesképen valami jogától fosztassék meg. Életet életért, testi fájdalmat testi fájdalomért, vagyontóli megfosztást vagyonbani károsításért stb.

Valamint leggyakrabban sértetünk meg büntett által: életünkben, testi épségünkben, vagyonunkban, szabadságunkban, becsületünkben, úgy leggyakoribbak: a halál, testi, vagyon, szabadság és becsület büntetések.

Más például: házassági, társulati, jogokbani korlátozást is lehet büntetés gyanánt használni; de ez csak mellékbüntetesképen szokott történni.

A büntetőtörvényhozás első állapotában eldöntendő egy legfontosabb kérdés az: hogy mely büntetések, mily módon, mily mértékben és mily egymáshoz arányban használtassanak? Mert sem a törvényhozó a büntettek ellen a törvényben, sem a bíró egyes büntettek ellen az ítéletben más büntetést és más módon nem mondhat ki, mint az a törvényhozónak további eljárását megelőzőleg megállapított. *Például*: ha ily megelőző megállapodás folytán a *halálbüntetés* mellőztetni határozottat, azt többé sem a törvényhozó a törvényben, sem a bíró az ítéletben nem használhatja.

Az, hogy mely büntetések, mily módon, mily mértékben és mily egymáshoz arányban használtassanak, a *büntetés-rendszert* képezi, mivel fontossága a büntetőtörvénykönyvben, az előbbiekben kitűnik.

A büntetéseknek választásánál *befolyást* gyakorol: a törvényhozó által vezérül elfogadott büntetőjogi *elmélet*; az eddigi törvények és törvényes gyakorlat; a népnek műveltsége, életviszonyai, erkölcsi és jogi érzülete. E mozzanatok szerint a büntetés-rendszer eddig is változott, és azok változtával ezután is változni fog.

A *tudománynak* befolyása a büntetőjogi elméleteknek helyes kifejtésére, a törvények és törvényes gyakorlat tökéletesítésére, a nép műveltségére, erkölcsére és jogi érzületére, úgy a büntetés-rendszerre is tagadhatatlan. S a köztudományosságnak haladása a büntetés-rendszerre nézve is a legszebb, legalaposabb reményekre jogosít.

A törvényhozónak tekintetbe kell ugyan venni a *népnek* műveltségét, erkölcsi és jogi érzületét, ha törvényeinek sikert szerezni ohajt; de ne feledje, hogy hivatása: a népnek a haladásban vezére lenni, és szem előtt tartsa *Baconok* e mondatát: loquendum est, ut vulgus; sentiendum est, ut sapientes.

A büntetteknek és az azok ellen kimondandó büntetéseknek *nagyságát* a törvényhozó kimerítőleg meg nem határozhatja; ezt pontosabban az egyes büntettek-nél előforduló tárgyi és alanyi mozzanatok szerint a bíró teheti. De méltó aggodalom támad a bíró önké-

nye miatt, ha annak ítéltetése a törvényben kellőleg körülírva nincsen. A bőséges *casuistica* és a bírói ítéltetés közt a kellő *közepét* eltalálni, a törvényhozói bölcsesség feladata.

A büntetőtörvénykönyvekben a bírói ítéltetést *szabályozva* találjuk akként, hogy 1. vagy egy büntetés van *kizárólag*, 2. vagy többféle büntetések vannak valami büntett ellen *vagyilagosan* kimondva; az előbbi esetben a bíró csak az egy büntetést használhatja, az utóbbiban pedig a több büntetés fajok közül belátása szerint választhat; vagy 3. valamely büntetésnek, péld. börtönnnek legnagyobb és legkisebb *mértéke* van a törvényben a büntett ellen kimondva, mikor a büntettnék fokozata szerint a bíró határozza meg a maximum és minimum közt a büntetést; vagy 4. a büntetésnek csak *legnagyobb foka* van a törvényben meghatározva, mikor a bíró a büntett csekélyisége szerint a legkisebb büntetésig szállhat le.

Az, hogy a bíróságnak mily ítéltetési tér engedtetik, lényeges kapcsolatban van a *kegyelmezési jognak* gyakorlatával; mert, hol a bírói ítéltetés korlátolva van, ott a bíró gyakran szigorúbb büntetéseket szabni lesz kénytelen, és e szigorúságot a jogosság és méltányosság követelményei szerint szükség leend a kegyelmezési uton enyhíteni.

Mielőtt a büntetés rendszernek birálatába bocsátkoznám, czélszerűnek tartom, a *porosz* büntetőtörvénykönyvben elfogadott büntetésrendszert előadni; s ezt különösen azért, *mert* a porosz büntetőtörvénykönyv jelesnek van elismerve; min csodátkozni alig fog az, ki tudja, hogy annak elkészítésén 1826-tól 1851-ig majdnem szakadatlanul miniszteri és országgyűlési bizottmányok fáradoztak, s e közben több javaslatot készítettek, melyek (különösen az 1843-i) felett a legjelesb jogtudósok birálatokat irtak, míg végre a büntetőtörvénykönyv 1851. ápril 14-kén megerősítettván, az az évi július 1-ső napján életbelépett; *mert* a porosz büntetőtörvénykönyv még 1866 előtt több német államban elfogadtatott mint: Hohenzollernben 1852-ben, Anhalt-bernburghban 1852-ben, Waldeckben és Pyrmontban 1855-ben, Oldenburgban (fontos változásokkal, különösen a halálbüntetés kihagyásával) 1858-ban, Lübeckben 1864-ben; mert végre az egy 1867-ki június 25-én kelt rendelet által a Poroszországgal 1866-ban kapcsolt államokban behozatván, a német birodalomnak legnagyobb részében érvénnyel bír, s egy behozandó német közös büntetőtörvény készítésénél valószínűleg alapul szolgálni fog.

Poroszban az 1851-ki büntetőtörvénykönyv behozatala előtt *háromféle* büntetésrendszer volt érvényben, t. i. a német közös büntetőjogi, a porosz tartományi közös jogi (Preussische allgemeine Landwehr II. R. 20. czime) és a rajnai.

A poroszországi büntetésrendszer nem felelt meg a jelenkor igényeinek, mert a tartományi köztörvény szerint, mi 1794-ben lépett életbe, még a következő *büntetések* voltak elfogadva, mint: 1. a *halálbüntetés*; mi végrehajtatott kerékkel alulról vagy felülről, tüzzel, kötéllel, karddal, később bárdal; és szigorítatott az a bűnösnek tehénböröni hurczolásával a vesztőhelyre; s a holttemetnek kiállításával; 2. *szabadság* büntetések, mint: fegyház, büntetómunka, fogság és várbüntetés, ez utóbbi vagy vármunka, mi a szabadság-büntetésnek legszigorubb faja volt, vagy várfogság, a fogságnak legenyhébb faja, az úgy nevezett: custodia honesta. A vármunkát és fegyházat lehetett kiszabni rövid időre vagy életfogytiglan. A szabadság büntetéssel kapcsolt *szigorítások* voltak: megbélyegzés, vesszőzés, testi fenyték, nyilvános kiállítás; 3. testi büntetés önállólag; 4. becsü-

letbüntetések; 5. jószágelkobzás; 6. pénzbírság; 7. hivataltól elmozdítás vagy felfüggesztés; 8. száműzés.

A *rajnai* tartományokban a francia büntetőtörvénykönyvvel az abban foglalt büntetés rendszer volt érvényben. A halálbüntetés lefejezés által gyakoroltatott, és ha szülegyilkos ellen (Code penal 13-ik cikke¹⁾) mondatott *ki, akkor az*, a bűnösnek öltözte, kiállítás és jobb kezének levágása által szigoritattott.

Megjegyzést érdemel, hogy Franciaországban az 1832. ápril 28-ki törvény által a büntetés-rendszer *enyhítettett*, a mennyiben az említett kézlevágás, megbélyegzés, kiállítás és jószágelkobzás megszüntetett, s az ideigleni kényszermunka és fegyház közé a *letartóztatás* hozatott be; a *rajnai* tartományok azonban, mint ez időben nem a francia törvényhozás alá tartozók, az enyhítésekben, nem részesültek.

A *közös német* büntetőjogban foglalt büntetések kegyetlenek voltak, de az úgy nevezett: *jogászok joga* (Juristen-Recht) által szelidítettek, a halálbüntetés korlátoztatott, a kegyetlen testi büntetések megszüntettek, és majdnem kizárólag a szabadság-büntetések használtattak.

Az 1851-ki büntetőtörvénykönyvi büntetésrendszer a porosz és francia büntetőjognak *kiegyeztetéséből* származott; jobban közelít az mégis a francziához, és mindkettőt megelőzi enyhesség és emberség által.

A porosz büntetésrendszer kapcsolatban van a büntethető tetteknek *hármias* osztályozásával. A büntetések kiszabásánál a francia jogot követve, a törvény előtti *egyenlőségi* elvet fogadta el.

Az előbbi büntetésekből *kihagyta*: 1. a szigorított halálbüntetést, 2. a testi fenytétet, 3. a megbélyegzést, 4. a nyilvános kiállítást, 5. a bírósági megdorgálást, 6. az arczképnek és névnek az akasztófáni kiszégezését, 7. a jószág elkobzást, 8. a helyből kiutasítást, 9. a vár-büntetésnek különböző fajait.

Szinte *ismeretlenek* jelenleg a *rajnai* jog szerint használt: kényszermunka bélyegzéssel, vagy a nélkül, az elszállítás, a pelengér s a polgári halál.

Mint *mellékbüntetések* ujak: a rendőri felügyelet alá helyezés, elvesztése a képességnek vagyonáról rendelkezni, és a javított becsületbüntetési rendszer.

A *halálbüntetés* meg- vagy nemtartásáról a porosz büntetőtörvénykönyv készítésénél is folyt a vita. Az utolsó törvényjavaslatnak *indokolásában* mondatik: hogy a halálbüntetés által lehet csak a legnagyobb büntetteket kiengesztelni, és az állam lételét biztosítani; a népnek *jogtudata* szerint is a legnagyobb büntetteket csak a halálbüntetés által lehet kiengesztelni, s a halálbüntetésnek megszüntetése a jogtudatra rossz hatást gyakorolna.

Az országgyűlés 2-dik kamrája bizottmányának jelentésében ama remény fejeztetik ki, hogy a halálbüntetés korábban vagy később a polgárosodás haladtával *meg fog szűnni*; hogy négy szavazat annak megszüntetését akarta, de a többség megtartása mellett nyilatkozott. Az első kamara bizottmánya pedig amaz *óhajtatást* nyilvánította, hogy miután jelenleg még a halálbüntetés szükségesnek látszik, az annak megszüntetéséről kérdés ne éleztessék fel.

A porosz országgyűlés a bizottmányoknak véleményét, s azzal a halálbüntetést is minden további vita nélkül elfogadta.

Poroszthonban a halálbüntetés *lefejezés* által hajtatik végre. (7. §.)

És miután a lefejezés módja a törvényben nincsen meghatározva, az eddigi gyakorlat tovább is megmaradt,

miszerint a halálbüntetés a kölni felebbviteli törvényszéknek területén *nyaktőlóval*, az állam többi részeiben pedig *bárdal* hajtatik végre.

A *rajnai* jog szerint (Code penal 27-ik §.) a halálbüntetést *terhes nőn* csak a szülés után lehetett végrehajtani; ez, mint magától érthető, a törvénykönyvben ki nem mondatott, mert a *méhmagzat* is a törvény oltalma alatt van, és a halálbüntetésnek végrehajtása terhes nőn, a törvény és az ítélet czélzatán tulhaladna.

A 8-ik §. szerint a halálbüntetésnek végrehajtása *bekerített téren*, vagy a börtönintézetnek falain belőli helyen, vagy más elzárt téren történjék. — A kivégzésnél jelen legyen legalább hét tagja az első folyamodási bíróságnak, egy hivatalnok a államügyésznek, egy törvényszéki írnok, egy felsőbb börtöntisztviselő. — A kivégzésről a helységnek, hol az végrehajtatik, községi előljáró tudósítandó, ki a községnek képviselőiből, vagy a községnek más tiszteletre méltó tagjaiból 12 személyt küldjön ki, hogy a kivégzésnél jelen legyenek. Ezekon kívül az elítélt vallásabeli egy lelkésznek a jelenlét megengedendő. — A védelmezőnek és különös okoknál fogva más személyeknek is a jelenlét megengedtetik. — Az ítélet végrehajtása harangozás által adatik tudtul, mi a kivégzés befejeztéig tart.

A falak közti kivégzésnek behozatala által ama hátrányokat akadályozni volt szándék, melyek a nyilvános kivégzéssel kapcsolók. A titkosság pedig mellőztetett az által, hogy a törvény rendelete szerint a kivégzésnél többeknek kell jelen lenniök. Csak hogy *Mittermaier*¹⁾ helyesen nyilvánítja aggodalmát az iránt, hogy miként lehet kötelességül tenni, hogy olyan is *jelen legyen* a kivégzésnél, ki idegenséggel viseltetik az iránt, vagy kinek egészségére is káros hatású lehet a kivégzésnél jelenlét, hogy ha a halálbüntetés el van fogadva, jobbnak látszik, ha a nép jelen van a kivégzésnél, mintha arról elferdített, és nagyított hírek jönnek a nép közé.

A 9. §. szerint a kivégzettnek *hullája* rokonainak, azok kívánságára kiadatik, egyszerű, minden akármiféle ünnepélyesség nélküli eltemetés végett. — Ez intézkedés megegyez a *rajnai* tartományban érvényes Code penal 14-ik §-ával.

A halálbüntetéssel Poroszországban a 7. §. szerint a *polgári becsületnek* elvesztését lehet kimondani, ha az egyes esetekben a törvényben kiszabva van, vagy a büntett különösen súlyosító körülmények közt vitetett végbe.

A porosz országgyűlés különös fontosságot helyezett itt abba, hogy a becsület elvesztésének *hatását*, a jogérvényes ítéletnek kihirdetésétől egész a kivégzésig eltagadni nem lehet.

Az iránt, vannak-e *különösen súlyosító* körülmények jelen, miután ezek a törvényben kijelölve nincsenek, minden esetben különös kérdést kell az esküdtbírákhoz intézni.

Az ítéletek — *megerősítési jogát* Poroszthonban tág terjedelemben gyakorolta a király és a jogügyi miniszter. A *miniszternek* megerősítési joga 1849-ben megszüntetett; a király kegyelmezési joga pedig a halálos ítéletekre szorítatott, s akként *szabályoztatott*, hogy halálítélet végre ne hajtassék előbb, mintha tudva van, hogy a király kegyelmezési jogával élni nem akart.

Besszler szerint²⁾ ellenkezést foglal magában az ítéletet, mi a király nevében hozatik, mindaddig nem tekinteni érvényesnek, míg azt a király meg nem erősíti. A kegyelmezési jog oly helyzetbe hozhatja a királyt,

¹⁾ Arch. d. Cr.-Rechts. 1851. foly. 310. l.

²⁾ Kommentar über das Strafgesetzbuch für die preussischen Staaten. Leipzig, 1851. 98. l.

¹⁾ L. A francia büntetőtörvénykönyv. Fordította Németh Antal. Sopronban 1867.

melyben nehéz azt a fenforgó viszonyoknak tárgyilagosa megfontolása szerint gyakorolni.

Mittermaier mondja ¹⁾, hogy a kegyelmezési jogra nézve könnyen támad a vélemény, hogy az önkényt vagy esetleges befolyások szerint gyakoroltatik, ha a nép látja, hogy oly esetben, melyben a kegyelem megtagadtatott, több okok voltak a megkegyelmezésre, mint egy másikban, melyben az megadatott. Hogy kellemetlen helyzetbe jöhet a kegyelmezésre hajlandó király alkotmányos országban, ha azt a miniszter határozottan ellenzi.

A halálbüntetés Poroszországban a következő bűntettek ellen van rendelve; mint: 1. *felségárulás*, ha az végbevitetett, 61, 62-ik §§.; 2. *honárulás* súlyosabb esetekben 67, 68, 68-ik §.; 3. *a király személye* ellen tettelesség súlyosb esetekben 74-ik §.; 4. *gyilkosság* 175-ik §.; 5. *agyonütés* különös esetei 178, 179-ik §§.; 6. *közveszélyességű* bűntettek, mint *gyújtogatás* 285-ik §., *vizáradás* okozás 290-ik §., *lőpor* vagy más felforró anyag általi épületnek, hajónak vagy más helyiségnek elrombolása 289-ik §.; *vasutaknak* elrontása 294-ik §.; *hajónak* elsüllyesztése 302, 303-ik §§.; *kutaknak*, *áruknak* mérgezése 304-ik §.; ha ily tettek folytán valaki életét vesztette.

16 évnél fiatalabb ellen halálítéletet kimondani nem lehet. 43-ik §. 1-ső pr.

Az 1858-, 1859- és 1860-iki kimutatások szerint Poroszthonban: *gyilkosság* miatt halálra ítélt 69, büntetés közül kivégeztetett 10; *agyonütés* miatt halálra ítélt 11 közül csak 1; *gyújtogatás* miatt elítélt 8 közül egy sem. Erre nézve megjegyzi Krowell ²⁾, hogy miután Poroszthonban a megkegyelmezés csak a jogosság és méltányosság okaiból következik be, azt tehetni fel, hogy a megkegyelmezetteknek kivégzése *igazolatlan* lett volna; hogy miként lehet igazolni azt, miszerint a megkegyelmezettetett a halálítélet kimondásától a megkegyelmezésig a halálra ítéltnek *kinjait* szenvedje; s minthogy *gyújtogatás* miatt halálra ítélt egy sem végeztetett ki, ez arra mutat, hogy a halálbüntetés *gyújtogatás* ellen szigorú, s enyhébbel helyettesítendő büntetés.

Megjegyzi még Krowell, hogy a törvényhozó tisztjét sérti, ha egyes bűntettek ellen oly büntetéseket szab, melyek a tapasztalás szerint jogtalan szigorúságuk miatt a kegyelem útján legtöbbször enyhíttetnek.

A kegyelmi folyamatoknak *megszorítását* úgy lehetne eszközölni, hogy a halálbüntetés nem rendeltetnek a törvényben *kizárólag*, hanem vagyilagosan börtönbüntetéssel; mikor a bíró az enyhítő körülményeknek figyelembe vétele mellett halálbüntetés helyett börtönbüntetést is szabhatna.

A halálbüntetés helyet foglaljon-e a büntetésrendszerben, vagy sem? még mindig vitás kérdés. Öröndetes jelenet azonban, hogy a halálbüntetés *szükségletlenségéről* és *célszerűtlenségéről* meggyőződés mind az elméletben, mind a gyakorlatban terjed. Az újabb törvénykönyvekben a halálbüntetés, a magán természetű bűntetteket tekintve, csak a gyilkosságnál van rendelve; több büntetőtörvényben az ki van végkép hagyva, valamint szinte több törvényjavaslatban is, milyen az 1843-ki magyar (s a halálbüntetés mellőzése az akkori országgyűlésnek *követek* tábláján is el lett fogadva); a jónál később, t. i. 1866-ban Zürich kanton, 1867-ben az olasz királyság, és legközelebb a német éjszaki szövetség számára készített javaslat. Legöröndetesb esemény azonban, hogy a halálbüntetés a *szász királyságban* 1868-ki június 6-án megszüntetett.

És méltán lehet reményleni, hogy a műveltség

haladásával, az erkölcsök szelidülésével a bűntettekre szolgáló okok s alkalmak mellőzésével, a büntetésrendszernek javításával, és főképp a célszerű börtönrendszer behozatalával a halálbüntetés tere szűkebb körre szorítani, s az végkép megszüntetni fog.

Dr. CSATSKÓ IMRE.

Jogirodalom.

A természetjog vagy bölcsészeti jogtudomány kézikönyve összehasonlító tekintettel a tételes jog intézkedéseire. Dr. Schilling Frigyes Adolf volt lipcsei egyetemi jogtanár után Dr. Werner Rudolf pécsi jogakad. ny. r. tanár által. I. kötet. A bevezetést, általános részt és magánjogot tartalmazva. (Ára két kötetnek 5 frt.) Pest, kiadja Heckenast Gusztáv 1869.

Miután észjogtani teljes eredeti munkánk magyar nyelven nincsen, külföldi és belföldi művek fordítására szorultunk, és ennél fogva használtuk eddig leginkább Arens, Gros és Virozsil tankönyveinek fordításait.

Schilling Frigyes Adolfnak Lipcsében 1859. évben megjelent természetjogi kézikönyve az újabb jogtudományi irodalomban kétségkívül oly helyet foglal el, hogy annak fordítása szakkönyveink szaporítására nézve nyereségnek tekintendő. A szerző, ki irodalmi tevékenységét már több, mint harmincz év óta csaknem kizárólag a római jog feldolgozásának szentelte, itt legelőször a bölcséleti jog tanait adja elő, mint maga mondja, azon indokból, „mert a jogban a bölcséleti elem művelése nem csak a jogtanulmány teljességéhez ép oly lényegesen tartozik mint a tételes joggal foglalkozás, hanem az ez utóbbinak még megállapítására s sikeres továbbképzésére is nélkülözhetlen, s általában a jogtudományos kezelésére a tulajdonképeni alapot kölcsönző.“

E munkából az észjog történelme kihagyatván, annak kiegészítésül Pauler Tivadar tanár urnak e téren kitűnő művei szolgálhatnak.

Dicséretes említésre méltó, hogy a szerző az észjogot a tételes jogtannal nem folytonos ellenkezésben, hanem az utóbbival lehető legnagyobb összhangzásban adja elő, és majd mindenütt összehasonlításokkal találkozunk, főleg azért, hogy ezáltal a kettő közt netalán létező eltérés okaira nézve az olvasó figyelme fölkeltesse. De mivel lehetetlen volt e célra valamennyi tételes jogokat tekintetbe venni, szerző mint kitűnő romanista, kiválólag a római jogot, mint az összes tételes jogok legmiveltebbikét, tartotta szem előtt, és így e munkában sok helyen átmeneti hidat látunk a tiszta bölcséleti jogból a tételes jogra.

Hol a szerző ily átmenetet nem talált, ott a tételes jognak eltérő intézkedéseit leginkább célszerűség érveiből indokolja, mint például az elévülésnél és öröklésnél. Mindakettőt szerző, ellentétben több észjogi íróval, a természetjogból származtathatónak nem véli, de mindamellett e két tételes jogi intézmény fejtegetésébe bocsátkozik. Nevezetesen az elévülésre nézve azt mondja: „hogy ezen intézkedés az által, hogy jogviszonyainkat (főleg a tulajdont és a peres igények elleni védelmet illetőleg) szilárdabbá és biztosabbá teszi, az azok iránti perlekedésnek véget vet“, igen célszerűnek tekintendő.

Végre még e kézikönyv elnevezésére nézve szerzőnek azon indokolását fel kell említenünk, miért nevezi tanát „természetjog“-nak, midőn újabb időben az „észjog“ vagy „bölcséleti jog“ elnevezések divatosokká lettek? Szerző ugyanis a jognak és jogi rendnek legfőbb és legvégsőbb okát az isteni világrendben keresé, menyiben t. i. ez az emberekre és az emberi életviszonyokra vonatkozik, vagyis az embernek és az emberi

¹⁾ Arch. des Crim.-Rechts. 1851-ki foly. 308. köv. 1.

²⁾ Allgemeine deutsche Strafrechts-Zeitung. 1863. foly. 152. k. 1.

életviszonyoknak Istentől alkotott természetében és rendeltetésében keresendő, s az emberi észnek e mellett nincs más feladata, mint az isteni világrendben gyökerező, tehát objectív törvényeket megismerni, és azzal együtt, mi ezekből belső szükségességgel foly, tiszta tudatra emelni és tudományos összefüggésbe hozni.

A fordítás szabatos, folyékony és könnyen érthető.

K ü l ö n f é l é k .

FÜGGELEK

az új

törvénykezési rendtartáshoz.

A magyarországi törvények és rendeletek tára, mely a kormányzat minden ágait érintő rendeleteket tartalmazza, — oly terjedelmes gyűjtemény, hogy annak legnagyobb része, a törvénykezéssel foglalkozó ügyvédek és bíróságokra nézve, elkerülhetlenül szükségesnek nem tekinthető. Tekintve mégis, hogy a törvénykezésnek a közigazgatástól leendő elkülönítése közel kilátásba helyeztetett, czélszerűnek találtuk: lapunk tartalmát egy újabb *melléklettel* megebővíteni, melyben a magyar felelős kormánynak a *törvénykezésre* vonatkozó mindannyi szabályrendeleteit a fentebbi czim alatt külön 8-ad réti füzetek alakjában közlendjük, akkép, hogy e mellékletek az év végén, külön tárgymutatóval ellátva, a laptól elkülönítve beköthetők legyenek.

Lapunk mai számához van csatolva ezen újabb mellékletnek első íve, melyben a kormány által ez év folyamában kibocsájtott szabályrendeleteknek közlését megkezdjük.

Együttal értesítjük t. olvasóinkat, hogy ezen szabályrendeletek teljes gyűjteményének megszerezhetése czéljából Heckenast Gusztáv kiadásában a törvénykezési szabályrendeleteknek 1867. és 1868-ik évi folyama is már sajtó alatt van, és lehető legolcsóbb áron postai utánvétel mellett megrendelhető.

(*A budapesti ügyvédi egylet*) II. (váltó, kereskedelmi, tengerészeti, s nemzetközi magánjogi) szakosztálya f. évi május hó 4-én d. u. 6 órakor saját helyiségeiben, a váltójog főbb elvei tárgyában ülést tart. Elnöki megbízásból dr. Apáthy István, szakosztályi jegyző.

(*A budapesti ügyvédi egylet*) I-ső szakosztályának mult heti ülésében az ideai költségvetés hagyatott helyben két tétel iránti viroment engedélyezése mellett, — és az elnök és jegyző-választás lévén napirenden, felkiáltás utján egyhangulag Várady Károly ur elnökül, dr. Schnierer Gyula ur pedig jegyzőül, választottak meg újra. Ezután a *debreczeni ügyvédi egyletnek* javaslata a bélyeg és illetéktörvény tárgyában véleményes jelentés végett egy hármaz bizottmánynak adatott ki, melynek tagjaivá Nagy Károly, dr. György Vilmos és Olay Szilárd urak választottak meg. — Végre tárgyalás alá vétettek azon főelvek, melyeknek alkalmazása mellett a „*családi tanács*“ intézménye nálunk is meghonosítható volna, és a Várady Károly, dr. Schnierer Gyula, Olay Szilárd, Pósfay Károly, dr. Apáthy István, Morlin Imre és dr. Siegmund Vilmos urak között lefolyt eszmecsere után, a mai lapunk élén közölt bizottmányi jelentésben foglalt főelvek, lényegtelen módosításokkal elfogadtattak.

(*A budapesti ügyvédi egylet*) III. szakosztályának legutóbbi ülésében végleg megállapítván a könyvszükséglet, és dr. Friedmann ur a vizsgálati fogság hosszú tartamából eredő sérelmek ideiglenes orvoslása iránti indítványát visszavonván, határozottatott, miszerint az anyagi büntetőjog főelveinek kidolgozásával megbízott bizottmány oda utasítassék, hogy egy-egy ezakaazbeli főelvek iránti megállapodásait haladéktalanul mutassa be a szakosztálynak, s ne várja be munkálkodásának teljes befejezését. — A II. szakosztályban Külley urnak a „váltójogi reform“ czimű munkája felett bemutatott bizottmányi véleményes jelentés heves vitára szolgáltatott alkalmat, melyben Simon Florent, Pósfay Károly (ki egyazersmind ülést vezető elnöknek

választatott a beteg Kár Mátyás úr helyébe) dr. Fischer Kálmán, Deszkás Gusztáv, dr. Siegmund Vilmos, dr. Könyey Ede és dr. Apáthy István urak élénk részt vettek, míg végre is e jelentés szavazás utján elvben elfogadtatván az osztály által, annak kivonatilag a rendes ülés elé terjesztésére dr. Apáthy ur utasítottatott. A bizottmány kiemelvén Külley urnak hangya szorgalmát és szakavatott munkálkodását, nem pártolta munkáját, miután annak alapelvét, a honi törvény kiegészítését, egy egészen új törvény alkotása helyett, nem helyeselte, és nem helyeselhette, egy korábbi szakosztályi határozat által is meg lévén e részben kötve keze, a munka részletes bírálatába azonban a bizottmány nem is bocsátkozott, miután a részletes könyvbírálatot nem tekintette az egylet feladatának. A bizottmányilag bemutatott anyagi váltójogi alapelvek közül az első — Simon Florent, dr. Fischer, Fáy és dr. Környei urak által megtámasztatván, — végre szavazás utján a bizottmány szerkezetében elfogadtatott, s azután az ülés az idő előrehaladta miatt bereszkett.

* (*A budapesti ügyvédi egylet*) IV-ik (bírói szervezeti, magánjogi, perrendtartási és jogtanulmányi) szakosztálya f. hó 29-én az ügyvédtartás tárgyában folytatólagos ülést tartott. A mult ülés jegyzőkönyve hitelesítettén, a rendtartási javaslat 3. §. tárgyalatott. Dr. Környei az ügyvédséghez szükségendő előgyakorlat idő tartamáról 3 évet akar fölvétetni, melyeket úgy kíván fölosztatni, hogy a szükségelt doctoratus letétele után csak egy évet kell mulhatlanul gyakorlatban tölteni, míg a többi kedve szerint a doctoratus előtt is leheteti. Dr. Apáthy szintén három évet kíván, de az elméleti vizsgák letétele után, mert csak ekkor adhatja a jelölt előkészültsége jeleit. Dr. Schnierer az idő beszámítását „a fenálló tételes törvényekből“ teendő vizsgálat óta akarja eszközölni s szintén három évbe nyugszik be. Králitz K. szintén három évet kíván, de nem akarja szorosan meghatározatni, hogy a tudorság után mennyi ideig tartozik a jelölt praktizálni, szabjunk három évet, beszámítva az államvizsgák letétele óta, ezalatt akár mikor — még az utolsó napon is leheteti a doktoratust az ügyvédjelölt. Dr. Fischer K. nem tartja közönyös dolognak azt, hogy mikor tette le a tudorságot az ügyvédjelölt, mert csak úgy szentelheti idejét szabadon a gyakorlatnak, ha másképp nincs elfoglalva. Pósfay K. elnök a három évet elégségesnek nem tartja. Az igazságügyminiszter által szerkesztett bírósági t. javaslatban az határozatlik, hogy az elméleti vizsga után még három évi gyakorlat kívántatik a jövőndő bírótól, pedig ez elointe alárendelt minőségben, felügyelet alatt tisztviselőködik, míg az ügyvéd azonnal önállóvá lesz. E §. fölötti vita a többség által oly értelemben döntetett el, hogy az ügyvédség elnyeréséhez szükségelt gyakorlat összesen három évből álljon, melyek közül legalább kettő ügyvédnél, a harmadik bíróságnál is töltetik. E három év akként osztassék fel, hogy legalább egy év a doctoratus letétele után essék. A 4. §. a két első szónak kihagyása mellett elfogadtatott úgy az 5. §. is az előbbi §§-ok által szükségelt stylistikai igazítással. Az 5. §. után külön §. gyanánt beillesztetni rendeltetett, hogy az ügyvéd, kinél az ügyvédjelölt dolgozik, okvetlen bejelenteni tartozik, ha a jelölt tőle eltávozott, vagy ha hozzá más jelölt jött, hogy a gyakorlati időtartam ellenőriztesék. Szintugy be kell jelenteni, ha a jelölt 2 hónapra eltávozott. A 7. §. vége ilykép módosított: a mennyiben főnöke részére az ügyvédi választmánytól helyettesítést nyert. A 8. §-nál dr. Schnierer azt kívánja, hogy a jelölt ne az igazságügyminiszterhez, hanem a kamarához, mely alá tartozik, folyamodjék az ügyvédi vizsgálat letételéért, s a kamara maga döntse el folyamodványát. Ezen indítványt az ügyvédség teljes függetlenségének megóvásával indokolja, s bár tiszteli a jelenlegi kormányt, de nem akarja e fontos jogot a kamarától elvenni, mert megesett már, hogy más kormány politikailag compromittált egyéneket tiltott az ügyvédi vizsgától. Ez indítvány dr. Környei Ede és dr. Milassin által támogatott, mig ellenben dr. Siegmund V., dr. Manheimer s Pósfay K. elnök által is pártoltatva az igazságügyi miniszterium e jogát — mint az ország legelső igazságügyi forumét — meg akarja hagyni annál is inkább, mert a vizsgálati bizottmány kinevezése is az igazságügyminiszter dolga lesz, tehát a vizsgáért folyamodók kérvényet is ő intézze el, hogy a vizsgáló bizottságot utasíthassa. Szavazás által dr. Schnierer indítványát fogadtatott el azon hozzáadással, hogy ha a kamara valakit elutasítana, ennek szabad legyen az ellen jogorvoslattal élni. Az ügyvédi eskü a 10. §-ban említettik meg, s ezáltal a 11. és 12. §§. kimaradnak. A 13. §. szövegéből kimarad „14 nap alatti felmutatása mellett,“ a 14. §-nak két első szavai szintén elhagytak, egyébként ezen

§§-ok, valamint a 15. §. is, változást nem szenvedtek. A vita jövő csütörtökön (máj. 6.) folytattni fog.

* (Chevalier) híres munkája a „XIX. század világiparáról“ épen most jelent meg Horn Ede hazánkfa által eszközölt német fordításban. — Miután az 1867-ki párisi világtárlat véget ért, az internationalis jury kiállítási jelentést tett közzé, mely 13 vastag octáv kötetre terjed s örökidőkre szóló bizonyossága lesz korunk anyagi fejlettségének s az anyagi érdekeket képviselők magas műveltségi fokának. Chevalier Mihály e munka fővezetője volt, s így ő — mint egyszersmind a nemzetközi jutalombíró elnöke — jobban, mint bárki más ismerheti a kiállítás egészét s részleteit. A roppant, mintegy 200 pontra terjedő munkát egy rövid áttekintésben tárja elénk, s — mint ő maga írja — írott photographiáját nyújtja az egész kiállításnak, melyben annak különféle irányzatait s áramlatait bonczkés alá veszi. Azon nagy érdek mellett, melyet az 1867. évi párisi világkiállítás az egész művelt világon keltett, s a technologia s gazdaszattudomány fejlődése érdekében méltán óhajthatjuk, hogy Chevalier művének ezen Horn által eszközölt, sikerült német fordítása minél nagyobb elterjedésre találjon.

* (A szegényügy reformja.) Huber V. A. nemrég ily című munkát tett közzé: „Zur Reform des Armenwesens.“ Huber kisebb iratait, melyekkel egyes kérdések körül jótékony agitációt üzött, mindenfelé örömmel üdvözlük. Nem követi a szélsőségek kétes sikerű kísérleteit, a társadalmi állapotokat, a mint jelentkeznek, hiven fel fogja és zsinórmértékül veszi, a lehetséges reformokat mindig az adott anyaghoz alkalmazza. Jelen reformjavaslatainak alapgondolatját képezi az, hogy a szegényügy mai kezelése a társadalmi betegségeket nem gyógyítja, hanem tovább plántálja és fokozza. A helyett, hogy a fenálló társadalmi bajokat nyilván megvallanók, s azokat magokból tapintattal, kimélettel s elfogulatlan ítéllettel kigyógyítanók, majdnem mindenütt félszeg rendszabályokat alkalmazunk s bureaucraticus egyoldalúsággal akarjuk a bajt gyógyítani. A rendőri kezelésnek egyik ágában sem találkozzunk — ugymond Huber — paedagogiai s therapeuticus rendszabályokkal. Ez utóbbi két szempontot karolja föl Huber jelen munkája. A szegényügy mai kezelésének ferdeségeit elemezvén, a többi közt igen helyesen figyelemztet azon körülményre, hogy a szegényügygel jelenleg foglalkozó tisztviselők jobbára tapintatlan és műveletlen egyéniségek, kik az illető szegényekre jó hatással nem lehetnek. Mert épen e pontnál szükséges a fölvilágosult értelem és képesség. Ezután a határvonalakat igyekszik megállapítani az ápoló s kényszerítő, a javító s büntető eljárás között. E határvonalakat azon különbség szerint, melyben a szerencsétlenség, segélytelenség, s kétségbeesés okozta szegénység azon szegénységgel, melynek oka bűnösség, munka kerülés, gonosztevé, áll, — teljes biztossággal körvonalozni nem könnyű feladat. A szegényügy kezelésében továbbá rendesen megkülönböztetnek a teljesen munkaképtelenek az egészen vagy részben munkaképesektől. Bajorországban, melyhez szerző leginkább alkalmazkodik, legközelebbi összeszámítás szerint 83,834 szegélyzett szegény között 32,373 részben 19,906 egészen munkaképtelen volt; e szerint tehát még 32,544 valóban munkaképes maradt. Ezen adatok eléggé jellemezhetik az itteni szegényügyi kezelést. A többi között Huber szegény-gyarmatokat (Armen-Colonien) javasol, névleg a vidéken felállítatni. A terv nem egészen hasznavehetetlen. A tervnek bírálatát valamint az egész munka megfigyelését a közönség figyelmébe ajánlhatjuk. Mindenkor meg kell gondolnunk azt, mit Huber egy helyen maga is említ, „hogy a nemzetgazdaszat célja nem a nyereség, hanem maga az ember, nem az ugynevezett gazdagság, hanem a jólét.“

* (A sajtó ellen) nemrég érdekes philippikát irt Lukas J. e czimen: „Die Presse ein Stück moderner Versimpelung.“ A legpikánsabb színekben festi le a sajtó üzelmait, s annak botlásait sokszor a tulzásig fokozva tárja elénk. Hogy egy oly új intézmény, minő a sajtószabadság, éles szempillantást vetve a coulissák mögé, egy-két hiányt elárul, ez oly dolog, mely nagy bámulást nem kelthet. E miatt a sajtónak egyes visszaéléseit nem szabad az egész sajtószabadsági intézmény rovására beszámítanunk. Szerző, ki mint látszik, bajor katolikus ember, úgy akar a bajon segíteni, hogy honfitársait az olvasástól visszatartóztatja. Az ilyen gyóymod hasonlítna oly eljáráshoz, melynél fogva az étel használatát eltiltjuk egy embertől, csak

azért, mert néha gyomrát elszokta rontani. Szerző ur a baj elhárítása iránti javaslatait a sajtó embereihez intézett következő komoly szavakban foglalja egybe: „Adjátok vissza a világnak a Krisztusban való hitet!“ Csakhogy fájdalom, korunkban ez eyyedül már nem elég az üdvözülésre.

* (Statistikai kiadványok), statistikai irodalmunk s az irántai érdekeltség a kereskedelmi miniszterium által rendezett „statistikai tanfolyam“ s az ennek alkalmából kiadott érdekes statistikai füzetek által jelentékeny öregbedést nyert. E füzetek sorát dr. Konek Sándor „A statistika elmélete“ című munkája nyitja meg, melynek kiadása által szerző ur már rég érezhető hiányon segített. A füzetek érdekesbjei még „A nép számlálás“ Keleti Károlytól s „a népesedési mozgalom“ dr. Barsi Józseftől. Ugyancsak Barsitól a „közoktatás“ lesz népszerű modorban tárgyalva. A közigazgatás s államtevékenység egyes ágai ismeretebb szakférfaik által népszerű előadásban tárgyaltnak. „Az igazságszolgáltatás“ dr. Schnierer Gyulától adatik elő, egész rendszeres módozatai fő tekintettel hazánkra sikerülten tárgyaltnak. Havas Sándor az „államszervezetet és közigazgatást“ dolgozza ki s a szükséges törvényismertetésekkel melléli. Beöthy Leó a „kereskedelemmel“, Hieronymi Károly a „közlekedéssel“, Matlekovits Sándor „az állam háztartással és pénzügygyel“, dr. Tormay és Niedermann a „közegészségügygyel“ foglalkoznak; dr. Konek Sándor a „köz- és magánjótékonyaságról és az özsegélyről“ irt értekezése különös figyelemre méltó. E füzetek, melyeknek némelyikére alkalmilag talán még visszateendőnk, a már júniusban meginduló statistikai vizsgálat-hoz nélkülözhetlen, de egyébként is hasznos kézikönyvül szolgálólandanak.

(Pályázat.) Az eperjesi ev. collegium jogakademiájánál f. évi szept. 1. napján betöltendő egy rendes jogtanári szék, melylyel a magyar büntető s magánjog és törvénykezés, továbbá az osztrák p. törvényv előadása van egybe kötve, javadalmul pedig 1000 frt fizetés s legalább 200 frtra menő tanpénzosztalék jár.

A pályázati folyamodvány a végzett szaktanulmányt, ügyvédi vizsgát s eddigi alkalmaztatást igazoló okmányokkal felszerelve, f. évi jun. 1-ső napjáig adandó be az eperjesi ev. collegium felügyelőségéhez.

Az 1869. ápril 21. tartott iskolai gyűlésből.

Jelenik Almássy István, eperjesi ev. collegium felügyelője. Hazslinszky Frigyes, igazgató. Dr. Vécsey Tamás, jogakademiái dékán.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-várad és kassai ügyvédi egyletek
közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar kir. curiai ítéletekkel.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (ápril—június) 3 frt.
Félévre (ápril—szeptember) 6 frt.

☞ Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetése idejében beküldése kéretik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny“ kiadó-hivatala.
(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: Jelentése a „budapesti ügyvédi egylet“ I. szakosztálya által kiküldött bizottmánynak azon főelvek tárgyában, melyek alkalmazása mellett a családi tanács intézménye nálunk is volna meghonosítható. — Pénzügyi törvényszékek. (Vége.) Dr. Suhajda Jánostól. — A büntetés-rendszerről általában, és különösen a halálbüntetésről Poroszországban. Dr. Csatskó Imretől. — Jogirodalom. — Különlék. — Melléklet: egy iv. Függelék az új törvénykezési rendtartáshoz.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDY SÁNDOR.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1869. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

 Mellékletül fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

A jelzálogi és telekkönyvi rendszerek elmélete.

Ily című munkát irt Dr. Schnierer Gyula egyet. magántanár stb., mely munka a magy. tud. akademia által mint legjobb pályamunka koszoruztatott.

Tanár irta, tanárok bíralták, s mint akadémiai tagok megjutalmazták. Fel kell tehát tennünk, hogy leg-
alább fővonalakban benne van mindaz, mit az elméleti tudomány e tárgyban nyújthat. Ha e föltétel alapos, akkor e műből mindenekelőtt az a tanúság, hogy a telekkönyvi intézmény elmélete igen szegény, azon tárgy-
bőséghez képest, mit a gyakorlat fölmutatni képes. Szerző már a történeti részben kénytelen volt az elmélet történetét egészen elejtve, az intézménynek csak mint gyakorlatinak fejlődését megírni; s az írókat nem annyira a tudomány egyik másik elvének képviselői, vagy éppen fejlesztői gyanánt, hanem inkább mint egyik-másik pozitív törvény magyarázóit használhatta.

Szerzőt tehát mindazon méltánylás megilleti, mit egy még nem létező, csak lehető, elmélet előharczosa megérdemel; s viszont ép ezért hibái is jobban menthetők, minthogy ha már előtte mások törtettek volna.

Nékem e műre sokkal több észrevételem van, mint a mennyit egy hírlapi cikkkeretébe be lehetne foglalni, azért csak néhány megjegyzésre szorítkozom.

A mű legelején a nyilvánosság és különzés (külön-ség) elveit előre bocsátva, — szerző a törvényesség — legalitás elvét megfoghatlan módon mellőzi, holott később például a 47-ik lapon 1. pont alatt arra kiváló sulyt fektet.

A bevezetés után 21. lapon keresztül az intézmény fejlődését adja elő Plutarchtól kezdve Erdély legközelebb elrendelt telekkönyvi fölvételéig. Sok szép adat lenne, ha mind helyes lenne.

De például még Pest városától is azt hiszi szerző, hogy itt a telekkönyv maig is az 1840. szerinti volna; mintái közt is mint régi magyar városit figuráltatja, holott ezen mintát az 1849-ki rendelet szabta meg, s az 1850-ki kormánylapban megis találhatni; míg az 1840-ki minta egészen más alaku. Ez utóbbit éna magam pályaművébe fölvettem, de miután a pályabírák a művet kicsinyléssel fogadták, a kinyomatásnál sok egyébbel együtt elhagytam. Továbbá

Szerző urnak az angol telekkönyvről előadása egészen hibás. Ugy látszik sem ő, sem azon író, a ki után dolgozott, az eredeti angol szöveget nem olvasta. Bíráló urak az én művemben a fő ű-kat eredetiben láthatták, de hihetőleg bele sem tekintettek.

Mindjárt az első tétel nem áll, mintha Angolország-

ban 1862. előtt nyilván könyvek nem lettek volna. — Nem utalok e részben a magam pályaművére; nem kívánom, hogy nekem higgyen a világ: de tessék az 1862-ki angol törvény 104-ik cikkét megolvasni, ott a törvény maga hivatkozik a Middlesexi és Yorki régi registerekre és azoknak még most is erőben levő parlamenti szabályzataira. Gunderman pedig még más nyilván könyveket is említ. — Továbbá:

Az „indefeasible“ szó szerepe nem az, hogy valamely jog csak a bevezetés által lesz ilyen; — hanem az, hogy a ki birtokban van, és biztos czímet tud kimutatni, annak czíme mint „indefeasible“ bejegyeztetik (5. cikk). A kinek ily czíme nincs, de birtokban van, az is bejegyeztetik, de: „Without Quarantee“ azaz: a telekkönyv itt a címért jót nem áll; — (25. cikk) a kinek pedig sem birtoklása, sem biztos czíme nincs, csak igénye van: az folyamodhatik czíme megállapításáért; az utóbbira vonatkozik aztán azon 67. sz. külön törvény, miről szerző ur azt véli, hogy az csak a tulajdonosok akaratja elleni biztosítás szerzésre való lenne.

A birtok tulajdonos és telekkönyvről szerző ur azt mondja, hogy az mind a Register of Estates foglalhatja volna, s ezenkívül egy okirat könyv „Record of Title“ léteznék, holott a Register of Estates nem egyéb, mint a birtokkönyv; a Record of Title a tulajdonosi könyv; a teherkönyv pedig Register of mortgages and Incumbrances-nek nevezetik. Azaz: három könyv van biz ott, a mint a törvény 14-ik cikke szélesen, hosszasan leírja.

Az eladásokról a mit szerző ur mond, az csak a telekkönyvvezetlen birtokokra áll, tessék összehasonlítani a törvény 41. és 63. cikkeit; lehetetlen a telekkönyvvezet s telekkönyvvezetlen birtokok ezekben szabályzott eladási módjait összetévesztetni.

Hogy pedig a telekkönyvi kivonatokra vezetett hátirat bejegyzése „Land Certificateshall be Evidence“-nek nevezetnék: ezen állításon mosolyogni fog mindenki, a ki a „be“ igéig akármelyik angol nyelvtanban elhatolt; még inkább a ki a törvény 71. cikkénél látja, hogy azon kifejezés nem név, hanem mondat, mely előtt „Every“ szó áll, utána pedig ez következik: „of the several Matters therein contained“. Magyarul: minden telekk. kivonat, az abban foglalt egyes tárgyak documentuma legyen (vagy fog lenni), azaz: más szóval, az ügyletkötés végett kért extractus (mert ilyenről van ott szó) az abban foglaltakra nézve teljes bizonyíték, anélkül, hogy hozzá még más igazolvány szükségeltetnék.

A ki észrevételeimen kételkedik: szolgálhatok az eredeti szöveggel; — különben a fő cikkeket pályamunkám kéziratába ki is másoltattam, abban az akademiánál megtekinthetni.

A francia törvény történetében sem áll az, hogy a messidori törvény a zálogcédulákkal csak üdvös czélt tartott volna szem előtt. — Odier, kit szerző ur is idéz,

világosan mondja, hogy azokkal az assignáták beváltását célozták, — vagyis pénzügyi műtetre számítottak.

1848 utáni hazai történetünknel a 23-ik lapon nem áll az, hogy az 1849. rendeletben foglalt, s 1850-iki kormánylapban közzétett telekkönyvi mintát egyszerűen félre kellett vetni; — miután Pest városában azon alak maig is fen áll, s a fenállott legfőbb tvszék csak is az eljárási módra nézve rendelte az új telekkönyvi rendtartást Pest városánál is alkalmaztatni. A 71-ik lapon szintén nem áll az, hogy a kormány a rendes felmérés költségeit sajnálta volna. — A térmérték kérdése máson fordult meg, egyebek közt azon, hogy felmérés mellett a telekkönyvezés oly gyorsan nem mehetett volna.

A mű II. részében — ez lenne az akadémia által kiemelt anyagi rész — tárgyalja szerző az ingatlanokat, a birtokot, elbirtoklást, birtokképesseget, a tulajdonjogot, a zálogjogot, a szolgálmat, telki terheket, haszonbéri és bérleti jogot. S ha ezek így az osztrák törvény dologjogi pentarchiájához telekkönyvi magyarázatul adatnának; ha továbbá az örökjog a pentarchiából oly könnyen kihagyható lenne, vagy legalább arról volna szó, hogy az osztrák törvény egész rendszere helyébe az újabb, — például szász polgári törvény rendszere léptetessék: akkor másképen szólhatnánk róla. De tisztán telekkönyvi elemek rendszeréről levén szó, ezen egész II. részt így a mint van, céljtévesztettnek kell tartanunk. Az alapelvet kifejezte szerző a 31. lapon, kimondva, hogy a dologi jogok . . . felosztása nem birhat jelentőséggel, mert a mi bejegyeztetik, már eo ipso egyiránt reál természetű.

Ezen alapelvre sorba kellett volna szedni mindazon telekkönyvi elvet, a mi valamennyiféle bejegyzést egyiránt megillet, azután következhetett volna egynehány kivétel, a hol t. i. a telekk. tárgyak különféleségéhez képest a kellékek, a védelmi és kezelési mód, s a jogi következtetések különböznek. — Ezt nem téve, — kettős bajba esett szerző, — először mindegyik tárgynál kénytelen volt vagy ismételni, vagy illetéktelenül kihagyni azt, mit a másíknál elmondott. — Másodszor ezen sisiphusi munkába belefáradva elfelejtette, hogy a telekkönyv tárgyait nemcsak a fen elősorolt tulajdon, zálog, stb. jogok teszik, hanem oda még nagyon sok más is való, főleg pedig a tulajdon stb. jogok különféle árnyalatainak specificálása szükséges.

Keresnie se igen kellett volna, — csak maradt volna meg a tételes vagy tervbeli törvények ösvényén, — ha egyebütt nem a porosz tervből újra szedhette volna; — és viszonyainkhoz alkalmazva még tehetett volna azokhoz — egyet mást, vagy elhagyhatott volna belőlük.

Ezekből össze kellett volna azután a rokonneműeket szedni olykép, hogy tudományosan kiderüljön, mikép csakugyan igazolva van a telekkönyvi rovatok triása, és azután a hány rovatot tudott szerző igazolni; annyi fejzetre kellett volna osztani az anyagi rész elméletét.

Ha ezeken felül az egyes telekkönyvi tárgyak telekkönyv kívüli természetéről is akart értekezni, például a mint a 36-ik lapon mondja, hogy a „tulajdonjog jogos (sic) és kizárólagos hatalom (sic) valamely testi (?) dolog fölött“, vagy mint később a valláskülönbségben, — illető annak birtoklás szempontjából megcsúsztatásban is telekkönyvi elemet észlel stb., ilyen kitérést sok alapos eszme után könnyen meglehetett volna bocsátani. De fölötte sajnálhatni azon különben szép eszméket, melyeket szerző ur helylyel közzel meg-meg pendit, de melyek rendszer és szabatoság hiányában kellő hatás nélkül elmosódnak.

Igy például kifárasztja szerző az olvasót a tulajdon, szolgálmi stb. jogok polgári törvény szerinti osztályozásával s magyarázatával; ellenben a biztatóra vagy

pedig névre szóló reál kötelezések közti viszonyt csak mellékesen tárgyalja, holott a tárgyak ily oldalról élreállítására s elemezése a telekkönyv természetének sokkal jobban megfelel.

A fen jelzett hibát, hogy t. i. telekkönyvi elmélkedés helyett inkább polgári törvény commentárt írt, szerző a III-dik (gondolnám alaki) részben nem hozhatta helyre többé. Innét van, hogy ezen rész hosszas fejtegetése eredményeül a 68-dik lapon e reassumtára találunk:

„A tárgy természeténél fogva minden telekkönyvben három főirány jöhet tekintetbe: 1. a jelzálogi tárgy, 2. a birtokos, 3. a jelzálogi követelés. E három pontnak valamelyikére vonatkozik minden lehető bevezetés.“ — Mintha a telekkönyv feladata nem lenne egyéb adóság registrálásánál, s még ezt is csak Gönner után és csak egyszerűen mondja el, a nélkül, hogy legalább jól megkritizálná, holott Gönner óta már 46 év telt le, és ez idő alatt bizony sok szabatosb eszme fejtett ki, sőt életbe is lépett.

Hogy alak dolgában időszerinti, táblázatos és egyes könyvviteli módot említ: ez nem helyes; mert a táblázatos egyszersmind időrendszerinti is. Hogy Poroszhonban minden egyes ingatlannak külön könyv lenne nyitva, (69. lap) én ennek épen ellenkezőjét olvastam ki Gönnerből, hogy a mi telekjegyzőkönyveink (71. lap) ideiglenes természetűknél fogva lennének mindenféle kiigazításoknak alávetve: ez telekk. rendtartásunk 3-ik §-ba ütközik.

Hogy Angolhonban az ingatlanok 50% erejéig lennének terhelve: ezen adatot aggályosnak találok. Ott a telekkönyvezés önkényes, mint nálunk az 1840: 21. tcz. 19. §. szerinti lett volna. A fenti adat csak azon birtokokra vonatkozhatik, melyek ez időig telekkönyveztettek, ámbár telekk. törvényük 15-ik cikke szerint telekkönyveket nem szabad idegeneknek vizsgálni, s ekép bajosan hihetni, hogy a terhek ismeretéhez valaki hozzá férhessen. Poroszországra nézve is úgy tudom, hogy a telekkönyvezés nincs mindenütt behozva, szerző ur forrása tehát a porosz birtokok tulterheltsége tekintetében szintén kétség alá eshetik.

A telekkönyvi törvényterv elleni főbb észrevételeim ezek: tulajdon szolgálom zálogtekintetében külön szabályokat állít fel; holott e részben már telekk. rendtartásunk lehető egyforma kellékeket szab. Néhol péld. 5. és 26 cikkben azon egy eszmét kétféleképp variálva bizonytalanságra ad alkalmat, a lapok tárgyai meg nem határozatnak, az „absolut jog“ kifejezés használata a jogok elsorolását nem pótolhatja, de törvényben nem is alkalmazható. Minden perre feljegyzést enged (33. §.) holott ezt már telekk. rendt. 148. és köv. §§-ai és pedig igen helyesen tilalmazzák. Az egész terv, elvek élreállítása helyett pusztá casuistica, annak is igen szűk. Az utasítás kidolgozását a miniszteriumra hagyja; s mégis magába a törvénybe sokat fölvesz, minek az utasításban lenne helye, (40. §.) stb.

Az irodalmi részből egy nevezetes gyűjteményt kihagyott, u. m. Saint Joseph 53. jelzálogi törvényből össze állított Concordance-át, mely bár még 1847-ben jelent meg, a korábbi törvényhozásokra nézve sok érdekel birhat.

Többiben nézeteim a telekkönyvről saját munkámban foglalván, sok részben megegyezünk, sokban eltérünk; sokat megírtam, mit szerző ur kihagyott; viszont szerző ur sok elmélkedést fölvetett, mit én lényegesnek nem tartok.

Fényoldala szerző ur művének a nyilvánosság követelményeihez való szigorú ragaszkodás; érdeme, hogy az iskolai apparatust és pedig minden kritika nélkül fel-

tárta; a gyakorlat emberei így könnyebben ítélhetnek és válogathatnak. A mű tartalmához képest nagyon hosszú és sok helyen nagyon journalista modoru; azonban sokan lehetnek, kiknek így jobb.

Dr. VIDA LAJOS.

Észrevétel

a váltóvégrehajtásokra vonatkozó miniszteri rendelet
22. és 39. §§-airól.

A váltóvégrehajtások tárgyában kibocsátott igazságügyi miniszteri rendelet kétségtelenül lényegesen kipótolja az ez iránybani eddigi hiányokat. És mégis, — ha összehasonlítjuk ezen rendelet 22. és 39. §§-ait az 1840 : XV. t. cz. II. r. 157. és 170. §§-aival, majdnem azt kell mondani, hogy a hitelező érdeke bizonyos tekintetben ezután még kevésbé lesz megóva, mint eddig. A most mondott 170. §. a váltóvégrehajtás foganatosítására kiküldött szolgabírónak négy napi időt enged; az újabb rendelet 39. §-a ezt fentartja, — de a kettő között lényeges a különbség. Mert míg az eddigi eljárás 157. §-a az *előbb jelentkezett* hitelező elsőbbségi jogát megvédi még az esetben is, ha a tényleges foglalás több hitelező részére egyszerre történik, addig az új rendelet 22. §-a a végrehajtás tetteleges megkezdéseig jelentkezett feleket ugyanegy rangsorozatba helyezi.

Ezen négy nap tehát könnyen végzettetjessé válhatik. Pedig vajmi gyakran szokták a szolgabíró urak ezen kedvezményt felhasználni! — A mondott 157. §. védelme alatt ez még nem volt oly nagy baj; de másként áll ez jövőre. — Míg a szolgabíró nem helyettesíthette váltóvégrehajtásoknál esküdt-társát, azon négy nap indokolt lehetett; de most ezen megszorítás is elesvén, célszerű lett volna ezen négy nap helyett is 24 órát szabni?!

Dr. KRALOVSKY MÓR,
nagyváradi ügyvéd.

Jogirodalom.

Törvények kivonata a leggyakoribb esetekre vonatkozva, családok, gyámok és előjárók használatára. Szerző Gyertyános Kontz Ferencz köz- és váltóügyvéd. (A szerző sajátja.) Pesten 1869.

Jelen 100 oldalra terjedő füzet nem jogászok számára iratott. Szerzőnek saját nyilatkozata szerint „e munka célja nem terjed oda, hogy az olvasó közönségből jogtudósok képeztessenek, és minden jogi eset előadassék, célja csupán a társas-életben előforduló leggyakoribbaknak, és azon jogkörnek ismertetése, melyben naponta forgunk.“

Ily cél kitűzése mellett a bírálat sem lehet természetesen oly szigorú, mintha jogi kézikönyv feküdne előttünk, és el kell ismernünk, hogy a nemjogász, ki tudományos könyv olvasásától talán visszariadna, ily rövid és könnyű formában hasznos jogi ismereteket szerezhet, de elhallgathatjuk, hogy e füzetben itt-ott hibás nézetek is foglaltatnak, melyek terjesztése annál veszedelmesebb, mert a szakavatatlan közönség félrevezetésére szolgáltatnak. Így péld. a 17. lapon azon vesztély felemlítettik, melyben az ingatlannak vevője forog, ha a megvett ingatlant azonnal nevére át nem iratja, és az előfordulható esetek közt az is említettik, midőn az eladó adósságokba merül, és egyik hitelezője által 4000 frt végett bepereltetik. Erre szerző azt mondja: „A hitelező ügyvédje természetes (természetesen) a keresetlevél beadása után a pert, a még mindig (az adós) nevén álló ingatlanságaira feljegyeztetni, és nyert ítélet után bekebleztetni fogja.“

E szerint valaki azon nézethez juthatna, hogy még a személyes követelés iránti per is telekkönyvileg feljegyez-

hető, holott a l. k. r. 148. §-a és számtalan felsőbbbíróági döntvény szerint csak oly pereket lehet feljegyeztetni, melyek vagy az ingatlan birtokra vagy valamely bejegyzett követelésre vonatkoznak. Az eszme sokkal helyesebb kifejezést talált volna, ha, a példát megtartva, a 4000 frtnak lehető előjegyzéséről történt volna említés. A 36. lapon a felhívási per jogtermészete igen helyesen kifejtetvén, a szakasz végén szerző, ellenkezőleg előbbi magyarázatával, még az ismeretlen tartózkodású adós elleni pert is felhívási pernek nevezi, mely per a többi keresetektől csak annyiban különböző, hogy az alperes hirlapok útján idéztetik és addig, míg saját képviselőjéről nem gondoskodik, gondnok által képviseltetik, örökös hallgatásról vagy jogelenyésztsérről mint a felhívási kereseteknél szó sincs.

Az elévülésről és elbirtoklásról szól a szerző, a nélkül, hogy a kettő közti különbséget világosan feltüntetné.

Némely helyen az irány is hibás, mint péld. ott, hol a szerző a becsstelenség eseteit felsorolván, közvetlenül reá azt mondja: „Ezek (t. i. az esetek) becsületsértési pert nem kezdhetnek, tanúk sat. nem lehetnek, azonban királyi kegyelmet nyerhetnek.“

Maga a felosztás is szokatlan és rendszer nélküli, ugyanis részben szerző „előismeretek“ czíme alatt a legfontosabb jogi elveket taglalja és a törvényes szabályokat is adja, a II. részben a családi és öröklési jogról értekezik, a III. részben pedig a véderőről beszél. Ezen utolsó rész jogosultságát e helyen csak avval lehetne indokolni, hogy a hadkötelezettségről szóló új törvények jelenleg minden néposztályra nézve nagy érdekekkel bírnak, de épen oly jogosult volna az új adótörvények és több más új törvényeknek e helyen való taglalása is, mert a jelen füzet mostani alakjában, ha csupán a jogi tért akarja ismertetni olvasóival, ide nem vágó anyagot tartalmaz, ha pedig többet akar, csonka maradt.

A polgári törvénykezési eljárás (1868:54:t. cz.) kérdésekben és feleletekben szerkesztette Knorr Alajos köz- és váltó-ügyvéd, a tek. magy. ít. tábla fogalmazója sat. Pest, kiadja Heckenast Gusztáv 1869.

Acsády óta, kinek magyar magánjoga egykor nagy szerepet játszott a tanuló ifjuságnál, tudunkkal kérdésekben és feleletekben jogi könyv nem jelent meg.

Ily káté forma mű mindazokra nézve, kik valamely tudományból nem alapos képzettséget szerezni, hanem csak a vizsgálaton keresztül jutni óhajtanak, valódi kincsnek tekintendő, és miután minálunk azoknak száma, kik csak egyetlen egy tankönyvből készülnek, és erre is a legrövidebbet szeretnek kiszemelni, még igen nagy, a jelen összeállításnak nagy kelendőség jósolható.

A munka 945 kérdést és feletet foglal magában, és azzal még mindenütt a perrendtartás illető szakaszának idézése is egybe van kötve.

A törvény szövegéből alkotott feleletek mellett, még minden fejezet bevezetésében a legszükségesebb értelmezések is adatnak.

S. Gy.

Különfélék.

(A budapesti ügyvédi egylet) II-ik szakosztályának f. é. május 4-én tartott ülésében csekély irányi változtatással az e lapokban közölt anyagi váltójogi főelvek másodika, harmadika, negyedike, ötödike, hatodika és hetedike rövid eszmecsere után egyhangulag elfogadtattak. — A IV-ik szakosztályban folytattattak az „ügyvédrendtartás“ feletti tanácskozások. A második fejezet előtt 15. §-ként dr. Siegmund ur indítványára a következő intézkedés vétetett fel: „Az ügyvédi választmány által a jelen törvény 5., 6., 7., 8., 9 és 12. §§. értelmében hozott határozatok ellen a legfőbb törvényszékhez felfolyamodásnak

van helye, mely a határozat kézbesítésétől számítandó 15 nap alatt nyújtandó be az illető választmánynál jelentés melletti felterjesztés végett." A 16., 17., 18 és 19. §§. némi irályi módosítás mellett egyhangulag elfogadtattak. A 20., 21. és 22. §§. élénk vitára adtak alkalmat, nevezetesen dr. Bróde és Bogdány urak kihagyatni kívánták azt, hogy az ügyvéd oly ügybeni képviseléstől eltiltassék, melylyel összefüggő más ügyben az ellenfelet képviselte, vagy mely neje, jegyese és első vagy másodfoku rokonai, sógorai ellen kellene folytatnia, elleneztek a 22. §. casuisticáját, s azt kívánták, hogy kellő indokolás mellett az ügyvéd bármikor letehesse a felmondási határidő betartása mellett a képviselést, dr. Apáthy ur pedig kihagyatni kívánta azt, hogy az ügyvéd kényszerítessék a megbízás letételére az esetben, ha a per folyamában annak törvényellenességéről meggyőződik, ellenezte pedig, mert az egyéni felfogás különböző levén, e rendelkezés gyakorlatilag keresztülvihetetlen volna. Ezek alapján a 20. §. az indítvány értelmében módosított, a 21. §. kihagyatott, a 22. §. pedig az indítvány értelmében módosított. A 23. (most 22.) §-ban világosan kifejeztetvén, hogy „a képviselő letétele esetében az ügyvéd a felet addig, míg ez további képviselése iránt rendelkezett, de legfeljebb a letételről értesítéstől számítandó 30 napig még képviselni tartozik“, — ezen szakasz is elfogadtatott. Úgy szinte elfogadtatott a 24. (most 23.) §. azon hozzáadással, hogy az ügyvéd a vétkes gondolatlanságból eredő károkért is felelős. A 25—30 ig bezárólag terjedő szakaszok némi irályi módosítás, és a 30-ik (most 29.) §-ban a „melyek által harmadik személyek jogai nem érintettek“ kihagyása mellett egyhangulag elfogadtattak.

(Értesítés.) A „budapesti ügyvédi egyesület“ IV. (bírói szervezeti, magánjogi perrendtartási és jogtanulmányi) szakosztálya f. évi május 13-án esti 6 órakor az „ügyrendtartás“ tárgyában folytatolagos ülést tart.

Kelt Pesten, 1869. évi május 8-án.

Elnöki megbízásból

Dr. Siegmund Vilmos,
szakoszt. jegyző.

(A „budapesti ügyvédi egyesület“ II-ik (váltó, kereskedelmi, tengerészeti és nemzetközi magánjogi) szakosztálya f. hó 11-én d. u. 6 órakor saját helyiségeiben a váltójog főbb elvei tárgyában folytatolagos ülést tart.

Elnöki megbízásból

Dr. Apáthy István,
szakoszt. jegyző

(A m. kir. egyetemi jog- és államtudományi kar) állapottának kimutatása az 1868/., tanév téli szakában: I. Beiktatott rendes joghallgató a mult félévekből 706, ujon beiktatottak 453, rendkívüli joghallgató 40, összesen 1199. A mult tanév nyári felében volt 1052. — Vallásra nézve rom. kath. 686, görög kath. 58, görög keleti 27, ágostai vallású 108, helvét hitv. 163, unitárius 2, mózes vallású 155. — Származásra nézve: magyarországi 1150, erdélyi 37, horvát-tótországi, határőrvidéki 3, a birodalom többi koronaországaiából 5, külföldi 3. II. A tantárgyak száma 29; ezek közt 13 kötelező: rendes tanpénzért előadatott 26, ingyen 3. Az egyetemes európai jogtörténetre 432, a római jog történelme és institúcióira 395, a jog- és államtudományi encyclopaediára 376, a magyar közjogra 364, a magyar magánjogra 341, az ésjogra 337, a statisztika elméletére 329-én stb. voltak beírva. Az összes jog- és államtudományi leczkékre beírt hallgatók száma 1778. Az összes leczkék hetenkinti óra száma 94; bölcsészeti karban az előadásokat 600 joghallgató látogatta. III. Magyarországi alapítványu rendes ösztöndíjas volt 61, rendkívüli 43. Erdélyországi alapítványu 3, összesen 107. IV. Az egész tanpénztől felmentetett 86, a tanpénz felétől 137. V. Távozási bizonyítvány kiállítottatott 64, végbizonyítvány 87. VI. Tudori szigorlat volt 75, nevezetesen az államtudományi szakokból 23, a jogtörténelmiékből 33, a tételes jogiakkól 19. Felavattatott egyetemes jogtudorrá 9, polgárjogtudorrá 8, egyházjogtudorrá 1. A szigorlatok közt volt első 39, második 19, harmadik 17. VII. Elméleti államvizsgálatok, jogtörténelmi 155, bírósági 81, államtudományi 87. VIII. A jog- és államtudományi kar szemlézete. Rendes tanár 8, tanárok más karokból, kik e karban előadásokra jogosítvák 2, magántanár 7, karbeli szolga 1.

* (Egy érdekes büntetőjog-történeti munka) jelent meg legközelebb Olivecrona Károly a svéd legfőbb törvényszék ülnökétől, ki mint azelőtt az uppsalai egyetem tanára a legszélesebb irodalmi s tudományos körökben ismeretes volt. A munka a

halálbüntetésről szól, s különösen annak történetét kimerítő adatkészlettel tárgyalja. Az imént megjelent francia fordítás, mely által a munkának eszméi még szélesebb körben is elterjedést nyertek, Párisban Durant és társainál jelent meg. (De la Pein de Mort par K. Olivecrona Paris A. Durant et comp.) E munkát, melynek mind történeti, mind elméleti oldalait nagyon kell méltányolnunk, a halálbüntetés eltörlésének nagy célja felé irányzott becses adalék gyanánt kell üdvözlőnk annál is inkább, mert a halálbüntetés eltörlése mint napirenden lévő tárgy, majd mindenütt a „függő kérdések“ közé tartozik. Olivecrona, mint a svéd bírói kar legműveltebb tagja, és így a hazai jogállapotok competens ismerője adatait legnagyobb részt hazája viszonyaiból meríté, vagy azokhoz alkalmazva tárta előnk. Megismerkedünk e munka által a régi svéd jogszolgáltatással, különösen a büntető törvényhozásnak a halálbüntetés iránti intézkedéseivel. „Mint a régi germán népek jogai egyáltalán — így ír szerző — úgy a régi svéd népjognak intézkedései is csak igen ritkán éltek a halálbüntetéssel. Csak a középkorban találkozunk szigorubb nézetekkel, melyek különösen a mózesi törvényből merített visszatörési elv utánzásából eredtek. Azon felfogás, hogy Isten parancsa a talion követeli, s hogy ennek elmulasztása az országot Isten haragjának teszi ki, a svéd törvényhozásban a XIII. és XIV. században uralkodóvá lett, s nemsokára azon nézet következtében, hogy a talion alkalmazása egyéb vétkeket is távol tart, az egész büntetőjogi praxisban lábrakapott. Így Svédország büntető törvényeinek lajstromában annyi qualificált halálbüntetési és tagcsontkítási nemekre akadunk, mint minden egyéb akkori népek büntető jogszolgáltatásában. Azon kegyetlenséggel szemben, melyet Német- és Franciaország egykoru büntető törvényhozásában fel lehet ismerni, s azon vérengzésekkel összevetve, melyek Angolországban a Stuartok és Tudorok kora alatt előfordultak, a svéd büntető törvények, melyeken a germán népszellem leg-hívebben tükröződött le, még mindig enyhéknek mondhatók. Említésre méltó, hogy a reformatióval szigorubb irány kezdett életbelépni. Midőn ez tudniillik az egyházat, addig gyakorolt jogéleti befolyásától megfosztá s az egyházi bíráskodást lényegesen megszorítá, akkor egyszersmind az állam büntető jogi jogosítványait öregbíté, de azon nézetet is élesbíté, mely szerint az állam arra van kötelezve, hogy a visszatörési isteni parancsát végrehajtsa, s hogy csak igen szigoru büntetések által képes az istenség haragját kiengesztelni. Innét származtak a büntetéseknek mértéken túl szigoru nemei.“ Az érdekes munkára még visszatérünk.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradai és kassai ügyvédi egyesületek
közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar kir. curiai ítéletekkel.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (ápril—junius) 3 frt.
Félévre (ápril—szeptember) 6 frt.

➔ Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetéseik idejében beküldése kéretik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: A jelzálogi és telekkönyvi rendszerek elmélete. Dr. Vida Lajostól. — Észrevétel a váltóvégrehajításokra vonatkozó miniszteri rendelet 22. és 39. §§-airól. Dr. Kralovszky Mórtól. — Jogirodalom. — Különlék. — Melléklet: egy fél ív Curiai ítéletek; egy fél ív a Szabályrendeletek gyűjteményéből.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A királyi kuria.

E héten a fő és legfőbb törvényszék szervezésével a magyar jogtörténelemnek egy nevezetes korszakát fejeztük be. A kir. kuriának átalakítása jogszolgáltatásunkra nézve nem bir csekélyebb jelentőséggel, mint 1848-ban ős rendi alkotmányunknak képviselőivé, és dicasterialis kormányzatunknak parlamentáris kormányzattá lett átváltoztatása. Nincs többé országbiránk! Nincsenek többé ítélő mestereink, protonotáriusaink, táblai főpapjaink! stb.

Megszüntek a „Méltóságok“ és azok helyébe „Munkások“ lépnek, kik, ha feladatuknak meg fognak felelni, mikép azt az ország elvárja, ugy ismét egy bizonyítékát adtuk a haladásnak, mely jogszolgáltatásunkat a XIX. század műveltségi fokának legalább azon színvonalára helyezi, melyet jelenleg egész alkotmányunk rendszere elfoglal. A parlamentáris kormányzatnak elfogadása ép oly kevésbé volt összeférhető a helyhatósági municipális rendszerrel, mint a jogi törvényhozás politikájának meg nem felelő, hogy bírósági rendszerünknek reformja az alsóbb bíróságok érintetlenül hagyásával, a legfelsőbb bíróságokkal kezdetik meg. Eléggyé fájósan éreztük a szerves fejlődésnek hiányát ama egyik, — a politikai kormányzat irányában; és szinte ily keservesen fogjuk azt nélkülözni az igazságszolgáltatásban mindaddig, míg az egész szerves bírósági rendszerünk megállapítva nem leend.

Tulta ezt a kormány ép ugy, mint az időben az 1848-ki törvényhozás, mely a parlamentáris kormányzatnak halaszthatlan elfogadásakor, a megyék rendezését a jövő törvényhozásnak tartotta fenn.

Reméljük azonban, hogy a bírósági szervezetet illetőleg az alsóbb bíróságok rendezése hamarabb fog bekövetkezni, mint az 1848-ki törvényhozás által az időtől fogva mostanáig fentartott megyék rendezése.

Immár az alkotásnak mi sem áll utjában, és reményünknek kifejezése nemcsak viszhangja a trónbeszédnek, hanem hivatkozhatunk is már a bírósági szervezet alapelveit magában foglaló törvényjavaslatra, mely alapelveket lapunk f. é. 16-ik számában közöltük.

Mi itt állunk tehát a jövő küszöbén, és midőn egész pietással jelentjük az ősi kir. kuria tiszteletreméltó intézményének megszűntét, távol legyen tőlünk, hogy, mint egyik lapársunk, ezen korszakot alkotó reformkérdésben is csak személyekkel foglalkozzunk.

Nyíltan bevalljuk azonban, hogy szinte oly távolról nem osztjuk azoknak az érzéseit, kik a kir. kuriának jelen újabb és egységes szervezetétől az egységes jogszolgáltatás eredményét várják. Mi kezdettől fogva a kir. táblának felosztása mellett kardoskodtunk, valamint az igazságügyi miniszter is inkább az által vélte a végleges s teljes bírósági szervezet behozatalának utját

egyengethetni. Nehezen tévedünk tehát azon feltevésben, hogy a kir. kuriának jelen újabb egységes szervezete nem volt az igazságügyi miniszternek kedvencz eszméje, hanem ő csakis a törvényhozás ebbeli határozatának végrehajtója. Részemről pedig meg vagyok győződve, hogy a fő és legfőbb törvényszéknek mostani szervezete mellett még gyakrabban fognak ellentétes ítéletek hozatni, mert a külön senatusok, melyeknek külön elnökei is leendenek, nélkülözni fognak minden érintkező pontot! Ennélfogva nem eléggé hangsúlyozhatjuk, hogy miután a főtörvényszékek mostani szervezete mellett az elnöki áttekintet teljes lehetlenséggé vált, okvetlenül szükséges, hogy kiváló gond fordítassék arra, miszerint azon ítéletek, melyek valamely elvi kérdésnek eldöntését foglalják magukban, kellően közzététessenek, mert kivált egy új s hiányos perrendtartás életbeléptetése mellett veszélyes bonyodalmakra adhat okot, ha az irányadó elvi határozatok ugyanazon feltörvényszéknek külön senatusaiban nem ismertetnek.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

A jelzálogi és telekkönyvi rendszerek elmélete.

Dr. Vida Lajos barátom és pályázótársam szíves volt e lapok számára „a jelzálogi és telekkönyvi rendszerek elmélete“ című munkámról beható bírálatot közzé tenni.

Az ily bírálatot mindég üdvösnek tartom, mert ez által eszmecserére szolgáltat alkalom, a netaláni hibák felderítettnek, és ott, hol a szerző nézeteinek alaposságáról erősen meg van győződve, alkalom nyújtatik neki, kifejtett nézeteit védelmezni.

Szabadságot veszek magamnak, munkám védelmére a bírálat egyes pontjait illetőleg némely megjegyzést tenni. Ugyanis:

1. Bíráló ur megrója azt, hogy munkám bevezetésében a nyilvánosság és különzés elvei mellett a harmadik főelvét, a *törvényesség* (legalitás) elvét fel nem emlittem. Én azonban a legalitás elvét nem feledékenységből hagytam ki ott, hol a munka bevezetésében az olvasót a telekkönyvi rendszer főelveivel akartam megismertetni, hanem szándékosan nem soroltam fel azt, mert ezen elv a tudomány mai állásánál fogva kellelőleg nem is értelmezhető. *)

A törvényesség elve ugyanis kétféleképpen értelmezetik, vagy olyformán, hogy telekkönyvi jogok csak az illető bírónak rendelete folytán nyerhetők, és ily értelemben én is fogtam fel ez elvet, de így kifejezve, ez helyes

*) Pályaműveink benyújtása után jóval későbbben megjelent: „Das deutsche Grund- und Hypothekenwesen von Mascher. Berlin, 1869.“ című munka 688. lapján az mondatik: Das Legalitätsprinzip hat noch nicht einmal eine genügende Definition erfahren und ist deshalb auch noch nicht doctrinair begründet und ausgeführt worden. Lásd továbbá Bornemannak a 8. német „Juristentag“ alkalmával tett nyilatkozatát.

ugyan, de nem oly lényeges, hogy a munka elején mint vezérelv szerepeljen, — vagy olyformán értelmeztetik ezen elv, hogy a bevezetett mindenestre és a bevezetendő jognak érvénye és fenállása a bíróság által vizsgáltassék és megállapíttassék; ez pedig rendes peres eljárás nélkül nem igen eszközölhető, de oly gyámkodást is foglal magában az állam részéről, mely az újabb kornak szabadelvű felfogásával ellenkezik. Ezek az okok, melyek miatt a törvényesség elvét a felállított alapelvek sorában fel nem említettem.

2. Kifogást tesz bíráló ur munkám azon helye ellen, hol a pestvárosi telekkönyvet mint az 1840-diki törvény szerintit tüntettem fel. Igaz ugyan, hogy a pestvárosi telekkönyv az 1849-diki rendelet szerinti blanquettekre iratott át, de nem tévedtem, mikor azt az 1840-iki törvény szerint berendezettnek állítottam, és azt az új telekjegyzőkönyvekkel ellentétben, régi magyar városi telekkönyvnek neveztem, mert szerkezetének lényege abban áll, hogy az egyes lap egyik oldalán az ingatlan és annak tulajdonosa, — valamint ez utóbbinak jogcíme, a másik oldalán pedig a terhek vezetettnek be, holott az új telekkönyv három lapból és pedig külön birtokállási-, tulajdoni- és teherlapból áll.

3. Tagadja a bíráló ur, hogy az 1849-iki telekkönyvi rendeletben foglalt telekkönyvi mintát egyszerűen félre kellett volna vetni, mert Pest városában ezen alak még most is fennáll.

Mindamellett előbbi állításomhoz még most ragaszkodom, mert az 1849-ki rendelet a későbbben hozott rendeletek által teljesen hatályon kívül helyezett, és mindenütt, hol az új telekkönyvek szerkesztettek, ezen előbbi minta szerint munkába vett, de nagyobb részt csónkán maradt telekkönyvek elvették, úgy hogy az azokban előfordult bevezetésekre még hivatkozni sem lehetett. Hogy Pesten e minták mégis fennmaradtak, ez csak annak tulajdonítandó, hogy itt az új telekkönyvezés, többszörös sürgetés dacára, még most sincs foganatosítva.

4. Kétkedik a bíráló ur, hogy a kormány a rendes felmérés költségeit sajnálta volna, és csak időnyerési vágnak tulajdonítja azt, hogy e felmérés elmaradt.

Erre nézve csak azon tapasztalásomra hivatkozhatom, hogy ezen kérdés az illetékes körökben több ízben megpendített, de felemlített, miszerint a helyszínelés, mely az eddigi rendszer szerint 1861. évig csak 3.700.000 frtba került, ha rendes felmérés mellett eszközöltetik, legalább 25 millió frtba került volna.

5. Bíráló ur az időrendszerinti (chronologicus) és táblázatos (tabellaris) telekkönyvi berendezésközt különbséget nem ismer, mert, ugymond: „a táblázatos egyzersmind időrendszerinti is.“

E tekintetben csak azon különbségre kell utalnom, mely az 1840-iki törvény szerinti megyei és az ugyanazon törvény szerint szerkesztett városi telekkönyvek közt létezett. Az előbbiekre minden, akár ki ellen eszközölt betáblázás egymásután egy jegyzékbe iratott, úgy a mint ezen betáblázások a közgyűlésen egymásután eszközöltettek; a városokban pedig a betáblázások az illető telekkönyvi lapnak illető rovatába és pedig elkülönítve jegyeztettek be. Ezen utóbbi módot időrendszerintinek nem tekinthetem, mert addig, míg ugyanazon lap ugyanazon rovatába megint új betáblázás jutott, száz meg száz már erre következett betáblázás egészen más helyen teljesített.

Chronologicus rendszer tehát az, mely szerint a bejegyzések egymásutánja csak az elrendelés időpontjától tételeztetik fel; tabelláris az, mely szerint a bejegyzések egyike az egyik, a többiek megint más rovatban teljesítettnek.

6. Ha a bíráló ur azon állításomat tagadja, mintha Poroszországban (nem Poroszhonban) minden egyes ingatlannak külön könyv lenne nyitva, legfeljebb azon helyreigazítást fogadhatom el, hogy „ingatlan“ helyett „ingatlan jószágtest“ kellett volna mondanom, mert hogy ez így van, hogy t. i. minden egyes ingatlan jószágtest, egy külön címlappal ellátott és három fejezetre osztott könyvet képez, erről a munkámban felvett II. alatti és bíráló ur saját művének 60. lapján látható mintákból mindenki könnyen meggyőződhetik.

7. Még azon állításomat is tagadja a bíráló ur, hogy a mi jelenlegi telekkönyveink ideiglenes természetűek és mindenféle kiigazításoknak alávetvők. Holott ideiglenes természetű telekkönyvi rendtartásunk 44—47. §§-aiból is kitűnik, hol a szerkesztendő különös betétek helyezetnek kilátásba, melyek azután megint újabb hirdetvényi határidő alatt bejelentendő újabb kiigazítások alá esnek. A mi pedig az ezentúl is megengedett és folytonosan előforduló kiigazításokat illeti, csupán az 1856. évi nov. 20-kán kelt rendeletre kell utalnom, mely rendelet értelmében kiigazítási kérelmek még mindég a határidő letelte után is elfogadhatók és tárgyalandók, csak hogy időközben nyert jogoknak sérelmére nem szolgálhatnak.

8. Munkámban foglalt törvényjavaslatom 33. §-ából bíráló ur azt olvassa ki, hogy én abban minden perre feljegyzést engedtem volna. Nagyon tévedt a bíráló ur, mert én azon elvet tartottam mindég szem előtt, miszerint csak a telekkönyvezett ingatlanra vagy valamely bejegyzett jogra vonatkozó perek alkalmasak a telekkönyvi feljegyzésre, és azért perfeljegyzést megengedni csak azon esetre javasoltam: „ha valamely telekkönyvezett ingatlan, vagy bejegyzett jogperrel megtámadtatik, vagy ha valamely jelzálogi követelés behajtása iránt indittatik per.“ Ezen fogalmazás a mostani szabályokkal is egybehangzó, nevezetesen a telekkönyv. rend. 148. §-ával és az 1860. évi szeptember 19-én kelt rendelettel.

9. Törvényjavaslatomnak 40. §-át bíráló ur az utasításba helyezendőnek véli. Miután azonban a régiebb jelzálogi követelések megsemmisítés utján kiörlése az eddigi eljárásunkban nem foglalt megszüntetést alapítana, ennek legjobb helyét az anyagi jelzálogi törvényben láttam.

10. Bíráló ur azt is megrója, hogy az irodalmi részben Saint-Josephnek nevezetes törvénygyűjteményét fel nem említettem. E tekintetben csak az előszóra hivatkozom, melyben nem azt állítottam, mintha a jelzálog összes irodalmát összeállítottam volna, hanem csak azt, hogy az általam tanulmányozott segédkönyveket a helyett, hogy ezeket ismételve a szövegben idéztem volna, a munka végén felsoroltam.

Nem követem a bíráló urat azon térre, hol ő az angol törvényhozásnak szerinte helyesebb magyarázatát adja, sem oda, hol munkámnak nézete szerint helyesebb beosztásáról okosodik.

Az első oly tér, mely nem igen háladatos, mert tőlünk távoleső és idegenszerű törvényhozás helyes magyarázata nagy nehézségekkel van összekötve; a másik pedig inkább egyéni felfogástól függ, és viszont én sem tartom helyesnek a bíráló ur pályamunkájának felosztását, valamint szintén a m. tud. akademiának azon nézetét osztom, hogy bíráló ur munkájában a feladott kérdés anyagi oldalát kevésbé fejtette meg.

DR. SCHNIERER GYULA.

Pár szó a kétes lelki állapot megítélése felett.

(A Chorinsky-féle esetre vonatkozólag.)

A Chorinszky-féle dráma a napi sajtó éhes érdekeség vadászata, — a borzasztóban mindenkor gyönyört lelő nagy közönség majdnem uralgó beavatkozása folytán oly térre lett hurczolva a maga idejében, a melyre azt az orvosok nem örömet, vagy épen nem követték oly figyelemmel, minőt megérdemlett.

Midőn ily viszonyok közt azon kérdés merült fel, nem szenvedő e vádlott lelki állapota, az orvos hajlandó volt a nagy közönséggel együtt érzelmi hurokat pengetni, nem is igen igyekezve alapjára jönnia kérdés valóságának.

Tagadhatlan, miszerint a felzúdult közvélemény mindazokra, kik vele szemközt állni kénytelenek, ropant morális kényszert gyakorol; könnyű belátnunk, hogy így az orvos észlelésére is, kivált oly igen finom megfigyelést megkívánó kérdésben, minő p. o. a lelki állapot minőségének tisztába derítése, igen nyomasztó, nyugzó behatásu lehet az ily morális kényszer.

Csak mindezek figyelembe vétele mellett vagyunk képesek helyesen megítélni, miként lehetett az, hogy míg a négy német orvos Morel ellenében teljesen épnek nyilatkoztatta Chorinszkyt, az már most, alig pár hó múlva, oly lélekbetegség tüneteit mutatja fel, melynek eredete tétét okvetlenül megelőzte.

Sajnálattal említem, hogy én is a pernek csak egyes mozzanataira voltam figyelmes, — de már ezen egyes mozzanatokban magukban oly sajátos tünetek leptek meg, melyek kételyt ébresztettek bennem lelki állapota iránt, — ezen kétely azonban eloszlatatott azon gyanu által, hogy Chorinszky talán tettet, még pedig talán orvosi tanácsnak megfelelőleg tettet, el nevezetesen a német orvosok egyhangu nyilatkozata által, melyek elég határozottan, s elég magas tekintély ajkairól hangzottak, hogysem ellenők kétely jogosult lett volna.

És mégis! — Chorinszky már tette előtt veleszületett elmeegyengeségben szenvedett (Spielmann által vett értelemben), melynek mint természetes második felvonását tekinthetjük a legujabb dühösségi rohamokat (hacsak orvosi csalás nem forog fenn!)

Mi lehetett tehát az oka, hogy a négy német orvos Morel ellenében kevésbé éles megfigyelést árult el? Az, hogy előbbiekre a túlhangzó közvélemény igen káros morális kényszert gyakorolt, — oly közvélemény, melynek kedvéért, ha nem csalatkozom, Solbrig tanácsos ur ilyformán kiáltott fel: „Chorinszky oly eszü ember, mint valamennyi osztrák tiszt,“ — míg ellenkezőleg Morel mint idegen, mint francia, mint hidegen észlelő, attól teljesen függetlenül eszközölhette észleléseit s mondhatta ki nézetét. Így fogva fel a dolgot, semmikép sem csatkozhatom Glatter magántanár ur „Medizinische Presse“ 49-ik számában közölt nézeteihez.

Glatter ur az orvosi tekintély csorbitását félti olyféle feltevésben, mintha Morel helyesebben kórismésztett volna, mint négy társa. — Ez nem így van. — Ellenkezőleg! Csak dicsőségére szolgálhat az az orvosi tudománynak, ha oly csekély foku lélekbetegségek, melyek 1000-nyi népség előtt rejtve maradnak, értelmes, figyelmes orvos által felismertethetnek. — Ez dicsősége tudománynak, — huzdítás bajnokának!

Másrészt Glatter a négy német orvos tudósi tekintélyét félti, a francia ellenében. — Ezt feleslegesnek tartom. — Mindnyájan képesek vagyunk felfogni, minő káros befolyást gyakorolhatott megfigyelésükre s nyilatkozásukra a közvélemény, s ennek folytán elfogultságuk természetes, könnyen érthető, s csak élénk tanulságul szolgál valamennyiünk számára, miszerint adandó

alkalommal mily féltékenységgel őrizze az orvos objectivitását, a könnyelműen felkorbácsolt közvélemény ellenében is.

Nem érthetek egyet Glatterrel azon nézetében sem, mely szerint Chorinszky lélekbetegsége a börtönben keletkezett volna, — úgy, hogy ő a tett alkalmával teljesen ép volt volna, — s így, hogy végre is Solbrig és társainak volt igazuk, és nem Morelnek.

Glatter ur e végből felhozza, miszerint a lélek s testi betegségek nem arithmetikai fogalmak, melyekből valamit elvéve, vagy melyekhez valamit oda adva, ezáltal teljesen megváltoznának; — s így, ha volt is Chorinszky-nak a tett előtt s alatt már valami baja, az oly csekély fokú lehetett, hogy tette nem lehetett e miatt beszámíthatlan; — csak az esetben, ha ezen valami növekedett volna valamely fokig, lehetett volna a tett beszámíthatlan; — Glatter, folytatólag, ezen szempontból kívánja megbiráztatni az esetet.

Ezen szempont azonban, mint orvosi szempont, helytelen, és pedig azért, mert noha lehetséges, miszerint Chorinszky-nél ezen valami tette alkalmával még oly csekély volt, hogy az ezt beszámíthatlanná nem tehetné, — mindazáltal kérdem, nem kárhozatos-e azon eljárás, mely az ily „valamit“ már mégis feltűntető egyént teljesen épnek mond, s így a börtönbe csukat, a helyett, hogy azt gyógyintézetbe küldené?!

Helyes-e azon nézet, hogy csak a „teljesen beszámíthatlan“ állapotban levő kerüljön orvosi gondoskodás alá, míg az, kinél ezen beszámíthatlanságból még csak „valami“ van jelen, börtönbe vettessék, míg ezen valami ott teljesebb kifejlődést nem nyer, úgy hogy az a kevésbé figyelmes észlelő által is felismertethessék?

Korántsem! — Nézetem szerint kötelessége minden orvosnak, ha vádlottnál csak kezdődő lélekbetegség tüneteit veszi is észre, oda hatni, hogy az mielőbb nem büntetés, de gyógyítás alá kerüljön.

Később Glatter ismét megtagadja, hogy Chorinszky-nek csak valami baja is lett volna, s így szól: „Chorinszky lélekbajának kitörése (a dühösségi rohamok) a börtönzés által nagy fokban elősegíthetett, ha nem egyedül okoztatott.“

Bizonyítékul felhozza, miszerint némely fogházban a foglyok 2—3%-ka lélekbetegségekbe esik.

Eltekintve attól, hogy Morel kórisméjét, — az eddig hazudottaknak be nem bizonyított tüneteket, melyek határozottan megelőző lélekbaj mellett szólnak, egyszerűen eltagadni nem lehet; eltekintve attól, hogy a most fellépett dühösségi rohamok a tudományos tapasztalat, a pszichológiai prognosist teljesen megfelleltek, s így azok, míg a már régebben megvolt, és a börtönben csak gyors kifejlődésre jutott betegséget bizonyítják, másrészt fellépéseknél bő és természetes magyarázatát adták, — mindezekről eltekintve azon nézetet, mintha Chorinszky lélekbaja csak a börtönben támadt volna, még csak azért sem tarthatom indokoltnak, mert egyrészt a lelkibetegségek nem is szoktak megelőző tünetcsoportok, s így megelőző, habár lappangó betegség nélkül rohamosan fellépni, s minthogy másrészt Glatter által felhozott azon körülmény, miszerint a foglyok közt 2—3% lélekbetegségbe szokott esni, nem azt látszik nézetem szerint bizonyítani, mintha börtönökben sok éplelkű ember beteggé lenne, — a mi jelen esetben már csak a bebörtönzés rövid tartama miatt is valószínűtlen volna, — de azt, hogy a foglyok közt sok van, ki tétét lélekbetegség valamely alsó fokának behatása alatt követte el, mely beteg állapotok azonban a felületesen vizsgáló, vagy értelmetlen orvosi személyzet által a bebörtönzés előtt nem is ismertettek fel.

Mindezeket nem is hoztam volna fel, ha belőlök két

rendkívül fontos példa nem folynék mindnyájunk, — nevezetesen azonban a tisztí orvosok számára, s ez:

1-ször. Soha se feledjük el a teljes objectivitást minden, még a közvélemény ellen is megőrizni, s

2-ször. Soha se mulasztjuk el a vádlottak lelki állapotát szorgalmas megfigyelés alá venni, nehogy talán fel nem ismerve a bajt, talán ártatlan s különben gyógyítható embertársunkat igazságtalan lélekölésnek tegyük ki. (??)

Jogirodalom.

Egyetemes európai jogtörténet írta Wenzel Gusztáv. Budán 1869. a m. k. t. egy. nyomdájából VIII. 760. l. Bolti ára 5 frt.

Az összehasonlító jogtanulmány, a jogtudomány tökélyesbülésének leghatékonyabb emeltyüje csakis megelőző jogtörténelmi ismeretek alapján fog üdvhozón fejlődhetni; azon combinatiók, melyeket a nemzetek jelenlegi jogainak összehasonlítása nyújt, csak úgy lehetnek gyakorlati sikerrel az egyes hazai jogok tovább fejlesztésére, ha az általános jogfejlődés történetének szempontjai által vezéreltetnek, mert azon szerves solidaritás, mely a nemzetek jogéletének benső természetében rejlik, leginkább a jogtörténet momentumaiiban lelt kifejezést. A jogélet solidaritásának ezen elvénél fogva nem lehet közönyös előttünk, hogy mily multja volt egyes államok jogának, mint fejlődött az a jelen polezig, a helyzet szükségsei mily jogintézkedéseket hivatnak életbe, végre s főleg mily vezérelvek vezették az egyetemes jogfejlődést a különböző történelmi korszakokban.

A jogtudománynyal azonkívül úgy vagyunk, mint a nyelvtudománynyal. Azt is, ezt is történelmi alapokra kezdik fektetni, mert az alap nélkül a légben alkotó elméleti módszer tarthatlanságát érzik.

A nyelvbuvár a régi nyelvemlékeket, a nyelvszerkezet régi alakjait nyomozza, s az új szók is, melyeket életbe hív, a történetileg nyilvánult nyelvszellem természetéből meritvük vagy ahhoz idomitvák; a jogtudomány is csak a mult institutiók ismeretének biztos alapján fejlődhetik. De valamint a honi nyelvtudomány nem nélkülözheti a szorosabb contactust a külföldi nyelvekkel, sőt korszerű kifejlésére életszükség, hogy a külföld nyelvészeti buvárlataival s mozzanataival lépést tartva haladjon, e miatt az összehasonlító nyelvészet tanulmányozásával foglalkozzék, és névszerint a nyelvtörténet kulcsával az összehasonlító nyelvészet szövevényes problémáit megoldja; így a jogtudomány is, melynek művelői az összehasonlítási módszert újabb időben sikerrel foganatba vették, csak az egyetemes fejlődés vezérelveinek, melyeknek természetesen a részletek alárendelvék, célirányos tekintetbe vétele mellett haladhat, s csak eme történelmi szempontok megfigyelésével válhatik, a nélkül hogy eszmei jelentőségét elvesztené, azzá, a mivé válnia kell, gyarkorlati érvényű tudománynyá.

A kézzel fogható befolyás, melyet e szerint a jogtörténet szempontjai az összes jogtudomány fejlődésére gyakorolnak, a jogtörténet tanulmányozását minden művelt jogász elsőrangú feladata közé sorozza. A mily szembeszökő tehát a tárgy fontossága, ép oly nélkülözhetlennek látszik, kivált kezdő jogászokra nézve, egy oly alkalmas jogtörténelmi kézikönyv, mely a jogtörténelmi ismeretek célszerű közvetítőjéül, névszerint az egyetem hallgatóinak az első évben előírt jogtörténelmi előadások alkalmas kézikönyvéül szolgáljon. A magyar „alma mater“ joghallgatói sokáig nélkülözni voltak kénytelenek ily segédkönyvet, s így a jogtörténet tudós professorának dr. Wenzel Gusztávnak előadásait csak írásban

feljegyezve birhatták, míg ma midőn a tanár urnak jogtörténete már egészen megjelent, oly kézikönyv birtokába jutottak, mely számos külföldi hasonnemű irodalmi termékkel kiállja a versenyt, világos módszerre s célirányos fölosztásra nézve a külföldi könyvpiacon nem egy magasztalt kiadványát fölülmulja. Szerző urnak álláspontja s a feladat, melyet célba vett, teljesen megegyez a fent jelzett vezérelvekkel. „Kétséget nem szenvedvén, így ír a többi közt az előszóban, hogy az összehasonlító módszer, valamint más tudományokban, úgy a jogtudományokban is, csupán kimerítő történelmi vizsgálatok segítségével helyesen alkalmazható: a szerző az egyetemes európai jogtörténetet az összehasonlító jogtudomány, mely a XIX. századi jogtudósok összmunkásságának végcélja — nemcsak mellőzhetlen feltételének és szükségképi előzőjének, hanem egyetlen biztos alapjának is tekinti.“ Szerző célpontjai e szerint nemannyira a történelem, mint a jogtudomány körébe esnek, és munkája is azért inkább jogtudományinak, mint történetinek mondható. És épen ebben fekszik a munkának érdeme, mert miként a szerző maga is mondja, a jogtörténet *jogtudományi szempontból* eddig mindig csak specialis, és soha nem egyetemes tekintet szerint mivelletett. Azon specialis munkák, melyek egyes államok jogtörténetéről irattak, az államok határain kívül eső jogfejlődési mozzanatokról hallgatnak, s így Wenzel munkájának nem eléggé méltányolható előnye, hogy a jogfejlődés magasabb elvei szerint foglalta egybe s úgy szólván ezek köré csoportosította a specialis nemzeti jogtörténetek mozzanatait.

Hogy Wenzel adatbuvári szorgalma s nem diletans ismeretei e munkának tartalomteljes voltát, sokoldalú anyagának belértékét már előre biztosíták, emlitenünk nem kell; azonban nem kis előnye marad az is, hogy a halmazott tárgykészlet mellett oly célirányos rendet követett, az anyagot oly sikerült felosztás szerint csoportosította, hogy ezen tárgyalási módszere a munkának hasznavehetőségét még kétszeresen fokozza.

A munka tárgyalási módszere szerint miután szerző a jogtörténet egyetemes fejlődését az alább említendő négy nagy korszakra osztá, először az *államtörténetet* veszi tárgyalás alá, ide sorozván a fontosabb, döntő horderejű állam-mozzanatokat.

Az államtörténetről a tulajdonképeni jogtörténetre tér át, ezt igen tapintatosan kétfelé osztja: *külső és belső jogtörténetre*. Előbbiben a jogélet küljelenségeit, a fenálló jognak forrásait, s a jogismeretek segédszereit tárgyalja, a második részben a belső jogfejlődési állapotokat fejtegeti. Így például az első korszakban a külső jogtörténet alatt egybe foglalvák a germán jogok, az u. n. Leges Barbarorumnak ismertetései stb., míg a belső jogtörténet a többi közt a germán népek államszervezetének részleteiről s magánjogi állapotairól szól. Hasonló felosztással találkozunk a többi részletekben is, kivéve az utolsó korszakot, melynél szerző eltérve addig követett eljárásától, a kutfő idézést s az egész u. n. „külső jogtörténet“ ismertetését mellőzi.

Az egyetemes európai jogtörténet tárgyalását szerző következő négy korszakra osztja:

Első korszak a nyugat római birodalom elenyészésétől (476) a IX. század végeig.

E korszak kiindulási pontja a római birodalom s a barbár népek közti azon összeütközés, mely a nyugaton a birodalom enyészett és új államok alakulását, keleten a byzanci imperium hanyatlását eredményezte.

A jogfejlődés tekintetében szemügyre kell vennünk e korszakban a classikai világnak mind anyagi, mind-alaki utóhatásait, a barbár népek szellemén alapuló új jogfejlődési eszméket s a kereszténység befolyását, mely

az ó classikai világ s a barbár népek jogeszméinek ellentéteit közvetíté.

Második korszak a frank birodalom elenyésztésétől s a magyarok Európában letelepedésétől a XIII. század végeig.

E korszakban az egyház befolyása tetőponton állott, s elvei az általános európai közszellem nyilatkozatai gyanánt tekintettek, s az egyes államoknak bizonyos összhangzatos alakulását eredményezték. Az államéletben folytonos fluctuatiók tanui lehetünk, s ezek által az egyházon kívül is testületi, associationalis szellem ébredett, mely két nevezetes elemet, a hűbéri viszonyt és községi rendszert hitt életbe.

A byzanci császárságban, Magyar-, Lengyel- és Oroszországban a közviszonyok ellenben önálló fejlődési irányt vettek. A jogfejlődés általános menetében különös súly fektetendő az egyházi szakadás által a kelet és nyugot közt támadt ellentétre. A nemzetiség e korban politikai fogalommal alakult, melyben a társadalomnak történeti és geographiai tényezői a pusztán ethnographiai tényezők felett tulsulyt nyertek. A nemzeti jogok elnevezés alatt tehát egész mást kell értenünk, mint az előbbi korszakban, hol avval az egyes népegységek jogát jelöltük meg. A jogrendezésben két főtényezőt különböztetünk meg, a törvényhozást s a népek autonomáját, első a köz-, utóbbi a magánjog körében birt nagyobb jelentőséggel, a közjog fejlődése a történet fordulataival, a magánjog a szokással függött egybe.

A római jog hatása hármassal irányu volt, mint 1. a keresztény egyház által elfogadott; 2. mint tudományos, vagyis doctrinalis hatása; 3. mint a legtöbb államkormány által pártolt jognak.

Harmadik korszak a renaissance kora a XIV. század kezdetétől a kelet római birodalom elenyésztéig (1453).

Az új szellem, mely a XIII. század végétől nyilatkozik, a classikai világ emlékeit idézi fel, s ennek eszméivel igyekszik a fejlődést elősegíteni, a középkor s az újkor irányával ellentétet képez, mely között átmeneti időnek tekinthető. Új, eredeti eszmékben szegény s fejlődési iránylatainak súlypontját nem új intézmények létesítésében, mint inkább a fenállónak saját eszméi szerint való alakításában keresi. A jogélet fejlődésében is e jelenség

tapasztalható, mert míg a középkori iránylatokat egyrészt bővebben kifejtette, addig másrészt azokkal már ellentétes viszonyban is kezd állani. A közönséges jog rendszere elvileg megtartá ugyanis jelentőségét, de az élet szükségletei mindinkább előtérbe lépven, az egyes államokban a particularis jogfejlődés is mindinkább tágasabb tért foglalt el.

A törvényhozás a kettőt összeegyeztetni törekedett, hogy a jogélet külső egységét szabályozza.

Igy Franciaországban az írott s nem írott jog régi dualismusát a törvényhozás határozott formába hozni igyekezett, Németországban nagy küzdelem után a közönséges, névszerint a római jog a nemzeti felett tulsulyt nyert stb.

Negyedik korszak Konstantinápoly megbukásától a XIX. század közepéig.

E korszakban a jogfejlődés fejtegetése tulnyomólag a társadalmi élet általános momentumai által feltételeztetik. Európa állam- s társadalmi létének teljes átalakulása különösen néhány kedvező előzmény okozata volt, melynek például: a XV. század végén történt tengeri fölfedezések, s az európai társadalom gazdasági szellemének ennek folytán nyert, s az egész világot átkarolni igyekvő dimenziói, a vallási reformatió, mely a jogtudományban is a kritikai szellemet ébreszté fel, az államfejlődésben beállott egészen új momentumok s iránylatok, melynek pl. az európai politikai egyensúly kérdése, a benső közigazgatási formák átalakulása, az uralkodási absolutismus érvényre jutása, s a forradalmakká fejlődött politikai mozgalmak, melyek közül az 1789-iki francia forradalom kiszámíthatlan fontosságu volt az európai összes jogfejlődésre.

Szerző ezen okoknak befolyását vizsgálja az egyetemes jogfejlődésben valamint az egyes államok specialis jogaiban. De ezen utolsó korszak tárgyalása — nézetünk szerint a tárgy fontosságához képest nem eléggé kimerítő, pedig ép e korszak birhat legnagyobb érdekel ránk nézve, mert gyakorlati behatását a jogfejlődéslegközvetlenebbül érezzük.

Legyen elég e figyelemgerjesztő ismertetés dr. Wenzel munkájáról, melynek megjelenését jogtudományunk minden barátja örömmel üdvözölheti. (*)

T Á R T A L O M .

Francia törvényhozás a forradalom korszakában és azután.

A győztes forradalom elvei, melynek az állam egysége, egyenlőség a törvény előtt, a feudál uralom eltörlése, az állam elválasztása az egyháztól, a telek és az ipar szabadon bocsátása, — halomra döntötték az akkoráig fönnállott viszonyokat és törvényeket, melyek a forradalom alapelveivel a legkirívóbb ellentétben állottak. Bel- és külfáboruk közepette, a legborzasztóbb vér- és nyomorjelenetek közt kezdé meg a forradalom az új törvényhozás fölépítését, mely a főntebbi elvekkel összhangzásban volt. — A nemzetgyűlés, több értelmes nemes indítványa folytán ¹⁾, már az 1789. aug. 14-én — ama nevezetes éji-ülésben, melyet Mignet a visszaélések sz. Bertalan-éjének nevezett, mivel más valaki azt a birtoktulajdon sz. Bertalan-éjének akarta gúnyolni, — kelt törvény által megsemmisítette a hűbériséget, a nemesi törvénykezést és a tizedadót; ezen

törvény szabatosabban meghatározott és megtárgyaltott az 1790. márcz. 28-án kelt törvény által.

Egy a nemzetgyűlés által ugyanazon éji-ülésben hozott határozat a bírói és közigazgatási hivatalok vásároltatását megsemmisítvén, egyszersmind kimondá, hogy az igazság ezután ingyen szolgáltatassék ki.

Az 1790. Aug. 16—24-iki törvény új igazságszervezetet alkotott, melynek alapvonalai egész maig fönnállanak, s mely további tökéletesítést nyert az 1790. decz. 1-én hozott azon törvény által, mely egy az egész országban egyedül fönnálló semmisítőszék szervezését rendeli. Mindannyi avult törvényszéknek eltörlése ¹⁾ kimondatott továbbá egy ugyanazon évi szept. 6., 7. és 11-én kelt törvény által.

Az új szervezetnek alapvonásai ezek voltak:

Magánügyek elintézésére a legalsóbb forumban egyes bírák fognak békebíró név alatt kineveztetni, kiknek hatásköre a rendőri ügyek elbírálására is kiterjed. Magán- és bünszankciók elintézésére, továbbá két instantia fog behozatni. Erre kerületi törvényszékek fognak alakittatni, még pedig akkép, hogy minden ily kerületi törvényszéknél egyszersmind egy államügyész-

¹⁾ Lafayette, Lameth, Noailles, Montmorency. Ezek a nemesi jogok eltörlését 1790. júl. 14-én (a Bastille lerombolásának évnapiján) indítványozták.

¹⁾ Tehát a parlamenteké is, melyeknek tekintélye különben már annyira hanyatlott, hogy megsemmisítésük a legcélszerűbb zajt sem idézte elő.

ség is fog működni, — végre kereskedelmi törvény-székek fölállíttatni.

A bírói hivatalok vásárolhatása megszűnik; — a bírák az állam által fognak díjaztatni, és szolgálatukat ingyen fogják teljesíteni ¹⁾. — A törvény-székek a törvényadó hatalmat nem bitorolhatják, sem meg nem gátolhatják az ezen hatalom által hozott határozatok életbeléptetését.

A törvénykezés a közigazgatástól el lesz különítve.

Magánügyekben úgy, mint fenytőügyekben nyilvánosság és szóbeli eljárás van behozva.

A büntettek elítélésére esküdt-székek fognak fölállíttatni.

A szabadalmazott forumok minden időre eltörül-tetnek. Minden honpolgárnak ugyanazon esetben, ugyan-azon bírótól, ugyanazon formában fog igazság szol-gáltatni.

Senkit sem szabad természetes bírájától elvonni.

Minden polgár egyenlő a törvény előtt.

Egy polgári általános törvénykönyv, egy jobb perrendtartás, s egy megfelelő büntető törvénykönyv azonnal szerveztessék.

Igy tehát rövid időben óriási léptekkel haladtak előre a törvényalkotásban, s mint már mondvá volt, a későbbi időkben is megtartották ezen szervezetnek alapvonásait. — Tapasztalás folytán azonban sok hely-telennek bizonyult be, mint p. o. a bírák megválasztása a nép által, és csakhamar át is alakíttatott ez, az hatá-roztatván, hogy a bírákat ezentul a legfelsőbb államha-talom nevezze ki.

A törvényhozás legnagyobb részének — a magán-jognak — megjavítása nem történt azonban oly gyor-san, a mint az természetes is. Egy általános polgári törvénykönyvnek kidolgozása nem igen akart sikerülni. Az alakító gyűlést követő legislatió nem jött addig, hogy a nagy földadatot megoldja. A nemzeti conventtól is megtagadta e dicsőséget a sors, noha egész figyelmét a leglelkismeretesebben e tárgyra fordítá. Ezen földadat megoldása, kora egyik legcsodálatosabb emberének jutott osztályrészül.

Cambacérés népképviselő, — később consul és a császárság minisztere — majdnem egyedül dolgozott ki egy polgári törvénykönyvi javaslatot, és előterjeszté azt a nemzeti conventnek 1793. augusztus 9-én. Noha ezen javaslat azon kor szelleméhez mérten volt is szerkesztve, még sem látszott az a conventnek az új alapeszméknek egészen megfelelőnek és eléggé emelkedettnak, s azért elhatározta, hogy egy tudósokból összeállított bizott-mányt fog kiküldeni a polgári törvénykönyv szerkesz-tésére. — A bizottmány azonban nem jött létre. Ép oly kevésé birta a rémuralom bukása után a direktorium az újra fölkarolt munkát bevégezni, noha Cambacérés az ötszázak tanácsának egy új tervezetet nyújtott be, mely azonban az 1793-ban a conventnek benyújtott javaslattal nagyon összhangzó volt.

A consul-uralom elszorítá a directoriumot és a fia-tal tábornok — Bonaparte Napoleon — első consul lett Franciaországban. — A consul-uralom azon törvény által, melyet 1800-ban (19. brum. VIII.) ²⁾ életbelépte-

¹⁾ A bírák és tanácsosok a forradalom előtt ajándékokat (épices) kaptak a felektől, melyes törvény által formszerűleg meg is voltak határozva. A csábítás és megvesztegetés tehát nagyon könnyen tör-ténhetett.

²⁾ A francia köztársasági naptár az I-ső évet 1792. szept. 21-től 1793. szept. 21-ig; a II-at 1794. szept. 21-ig, s így tovább számította. Az év 12, — 30 napot magában foglalá — hónapot számított, a mi 360 napot tévén, a még hiányzó, közönséges éveknél 5, szökő éveknél 6 nap, kiegészítő napok gyanánt (jours complémentaires) az év végéhez füg-gesztettek. A szökő évek meghatározására egy, rendszeren 4, néha 5 évből álló évkör állapíttatott meg, franciade nevezetl, s ezen kör éveinek mindig 3-a szökő év volt; így a 3., 7., 11. és 15. év. — A hónap 10, u. m.: primidi, duodi, tridi, quartidi, quintidi, sextidi, septidi, octidi,

tett, azt ígérte, hogy nemsokára meg fog egy általános polgári törvénykönyv jelenni.

Egy bizottmányt neveztek ki a consulok a polgári törvénykönyv szerkesztésére; e bizottmány tagjai voltak: Tronchet (a semmisítőszék elnöke), Portalis (kormány-biztos), Bigot de Préameneau (államügyész a semmisítő-széknél) és Maleville (semmisítőszéki tanácsos). Munká-juk, melyet 4 hó alatt bevégeztek, kinyomattatott, és a semmisítőszéknek, valamint a felebbező-törvény-széknek átnézés és véleményadás miatt kiadatott. A munka czime volt: *projet de code civil présenté par la com-mission nommée par le gouvernement le 24 therm. VIII.* Még ugyanazon évben vette tárgyalás alá a javaslatot az államtanács is, hol a törvénynek egyes határozatai előbb a „section de legislation“-ban, aztán pedig az egész államtanács előtt, majd Napoleon consul, majd pedig Cambacérés consul elnöklete alatt vitattak meg. Az államtanácstól elfogadott fejezetek a törvényhozó testületnek, és a tribunálnak küldettek meg, mely utóbb indítványozá azután a kérdéses fejezetnek elfoga-dását vagy elvetését. Ekkor azonban annak megváltoz-tatása, s illetőleg javítása iránt többé semmiféle indít-vány sem tétethetett.

Három törvényjavaslat terjesztetett a köztársaság X-ik évében a törvényhozó testület elé. A tribunat indítványára elveté az az első javaslatot, s minthogy előre látá a kormány azt, hogy a másodikra is ugyan-azon sors vár, minden törvényjavaslatot visszavont azon indokolással, hogy még nem érkezett meg azon idő, a melyben ezen fontos ügyhez a szükséges nyugalommal hozzá lehetne fogni.

Azonban még ugyanazon évben, a törvényhozó-testületnek és a tribunátnak egy harmad részbeni meg-újítása után, ismét hozzá látott a consulár-uralom a munkához, s ekkor végtére be is végeztetett. A külön-böző törvények, melyek a „code civil“-t képezik, kihir-dettettek a legislatió által XI-ben és XII-ben (1803. és 1804), miután az épen leirt módon járt el.

E törvények „code civil“ czim alatt egy egészszé egyesítették azon különböző egyes töredékes törvények hozzáadásával, melyek a forradalom alatt a végett hir-dettek ki, hogy a legégetőbb szükségén könnyítsenek.

1807-ben, miután Napoleon a köztársaságot csá-szársággá változtatta, a code civilnek egy új kiadása terjesztetett a törvényhozó testület elé, és az által ki is lett az „code Napoléon“ czim alatt (1807. szept. 3-án) hirdetve.

A törvénykönyv tartalmán semmi nevezetes vál-toztatás nem történt, csak itt-ott a szavakat változtat-ták át ¹⁾.

A polgári perrendtartást illetőleg a consulár-ura-lom bizottmányt alakított egy új perrendtartás kidolgo-zására, e bizottmány tagjai voltak: Treilherd, Seguiet, Berthereau és Pigeau. E bizottmány dolgozatai szintén — mint annak idejében a „code civil“ kidolgozására kirendelt bizottmány munkálatai — az államtanács és

nonidi és decadi (első, második, harmad, stb. nap nevű napokat magában foglaló három szakaszra osztaték. A hónapok, s pedig az őszi szakra: (szept. 22. — decz. 20.) Dendemaire, Brumaire, Frimaire (szület-, köd-, dér-hó); a télire: (decz. — márczius) Nivose, Ventose, Germinal (hó-szél-, eső-hó); a tavaszra: (márcz. — jun.) Jerminat, Floréal, Prai-vial (csira-, virág-, rét-hava); a nyárra: (junius — szept.) Messidor, Thermidor, Fructidor (aratás-, hőség-, gyümölcs-hava) neveket nyertek. Ezen időszámítást I. Napoleon császár 1805. évi szeptember 9-én kelt parancsával megszüntetvén, a Gergely-féle naptár 1806. január 1-sőtől visszaállíttatott.

¹⁾ A „köztársasági“ elnevezés „császári“ változtatott, mint előbb „királyi“ „köztársasági“-vá, és később a „császári“ „királyi“-vá, aztán ismét „királyi“-ból „köztársasági“ lett, végtére „köztársasági“ mint főnebb „császári“-vá változtatott át. Mit fognak majd egykoron a „császári“ helyé tenni, azt csak a jó isten tudja; de azt tudjuk és hisz-szük mi halandó emberek, hogy ezen átváltozás előbb-utóbb meg fog történni.

a törvényhozó testület elé terjesztettek megvitatás végett, s a császárság alatt 1806-ban a törvényhozó hatalom által csakugyan el is fogadtattak és kihirdetettek. E perrendtartás ezen cím alatt; „*code de procedure civile*“ 1807-ben jan. 1-jén lépett életbe.

Egy kereskedelmi törvénykönyv kidolgozására szintén kinevezett a consular-uralom egy jogászokból és kereskedőkből álló 8 tagu bizottmányt, mely a köztársaság X-ik évében munkáját bevégezte, s a kormánynak előterjeszté. — E munkálatot szintugy, mint az előbbieket megvizsgálták a feltörvényszékek, a semmisítő-törvényszék, de azonkívül még a kereskedelmi törvényszékek és a kereskedelmi kamarák is, azután tanácskozás alá vétetett az államtanács, és végre a törvényhozó testület által. A kereskedelmi törvény kihirdetett 1807. szept. 15-én ezen címmel: „*code de commerce*“ és 1808. jan. 1-jén vált kötelezővé.

Már a forradalom első éveiben készített Franciaország magának egy büntető törvénykönyvet, s fenyítő törvénykezési rendtartást, a *code pénal*-t 1791. szept. 25-éről, és a *code des delits et des peines*-t IV-ik év brumaire 3-ikán. — A perrendtartás az 1790. évi aug. havában életbelépett új igazságügyi szervezet folytán, különösen a jury intézményének, a nyilvánosság és szóbeliségnek elfogadása következtében gyorsan fejlődött a haladás útján, minélfogva annak tökéletesítése korántsem járt annyi nehézséggel, mint ezt a többi törvények alkotásánál láttuk.

Az alkotmányon történt változások, később ismét szükségessé tették a büntető-törvénykönyveknek revízióját, és szintén a consular-uralom volt az, mely a XII. évben egy bizottmányt nevezett ki az új büntető-törvénykönyv kidolgozására. Viellard, Target, Ondart, Treilhard és Blondel voltak az erre hivatott jogtudósok. E férfiak elvégezvén a rájuk bízott munkát, ugyanazon eljárás követtetett ezen törvénykönyveknél is, mint az előbbieknél: megbírálás a törvényszékek által, azután az államtanács részéről, és végre a törvényhozó testület elé terjesztettek, mely utóbbi a büntető-törvénykönyvet 1809-ben, a fenyítő-törvénykezési rendtartást pedig 1810-ben hirdette ki, az elsőt „*code pénal*“, az utóbbit „*code d'instruction criminelle*“ cím alatt. Mindkettő azonban csak 1811. jan. 1-jén vált kötelezővé.

Igy tehát szerencsésen be lön végezve e nagy horderejű és sok fáradságot igénylő munka. Aránylag igen rövid időben, mert nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy mily körülmények közt készült az. Daczára annak, hogy a nemzet egész Európával és minden világrészben harczolt, daczára annak, hogy önkebelében a legféktelenebb polgárháború dühöngött, Franciaország mégis képes volt ezen gyökeres jogi reformatiót keresztül vinni. — Mennyi időt szükségel különben a törvénykönyvek alkotása a legbékésebb időben is? Csodálattal és elismeréssel kell a törvénykönyvek előtt meghajolnunk, ha látjuk, — különösen a gyakorlati használhatóság tekintetében — azok fényoldalait, melyek az azokban minden esetre létező árnyoldalakat, — mert hisz: „*nil sub sole perfectum*“ — messze fölülmulják.

A francia büszke öntudattal tekinthet törvénykönyveire, melyek az egésznek összhangzása tekintetében még párjokat nem találtak. Az ágyuk moraja, a kardok csattogása és a haldoklók végsőhaji közt aratott babérok dicakoszoruinál sokkal fényesebben tündöklék a hatalmas császár azon érdeme, hogy ezen törvényhozási munkálatot előmozdítá és befejezte. Igen, bármikép tekintsük is az emberi művelődés- s államtörténet ujkorának ezen termékeit, az tagadhatlan: „*hogy ezek az emberi bölcseségnek fölséges és méltó emlékoszlopai*“.

A tekintélyesebb jogtanárok és jogtudósok legnagyobb része elismerte azok becsét és a civilisált világ-nak minden nemzete saját nyelvén bírja az 5 francia törvénykönyv fordítását, nevezetesen a *code civil*-t, mely jogosan a legnagyobb elismeréssel és méltánnyal találkozott mindenütt.

Két latin fordítás is létezik, melyek közül az egyik hivatalos, és az egykori olasz királyság számára volt írva. E latin fordítások azonban csak a *code civil*-t tárgyalják. A legjobb német fordítások a következők: Daniels (Köln), Erhard (Lipce), Cremer (Crefeld), Lassaul (Coblentz), Ackermann (Landau), Müller (Lipce), Spielmann (Strassburg), Gebhardi (Giessen).

Magyar fordításban birjuk: a *code civil*-t — Jánosi F.-től és a *code pénal*-t — Németh A.-tól (Soprony 1867).

Curiosumként megemlíthető még, hogy a *code civil* versekbe foglalva is létezik, a könyv, mely Párisban jelent meg 1811-ben ily című: „*le code Napoléon mis en vers français par D. exlegislateur*“. A szerző, ki nem nevezte meg magát, az egykori legislációnak tagja volt, a mint ez a könyv címéből is kitünik.

I. Napoleon uralma alatt be volt a *code Napoléon* hozva: Olaszországban, Hollandban, (Belgium), a warsói herczegségben, Berg nagyherczegségben, a hansa-városi területekben, Köthen herczegségben, a wesztpháli királyságban, Baden nagyherczegségben, Arenberg fejedelemségben és Nassau herczegségben.

Legelőbb természetesen ezen tartományokba, melyek korábban kebleztettek Franciaországba, Németországban tehát a Rajna balpartján, még pedig: a rajnai Bajor vidéken, a rajnai porosz tartományokban és a rajnai Hessen herczegségben.

A lipcei csata után azonban másképp alakultak a viszonyok. Majdnem minden Rajnán inneni tartományban azonnal eltöröltetett a *code Napoléon* (Warsóban legtovább tartotta fenn magát); — azonban sok helyen, u. m. Badenben és Warsóban alapul szolgált az új törvényhozásnak. Az 1814-iki és 1815-iki párisi békekötés határozatai szerint a Németországba visszakebelezett — a Rajna balpartján fekvő — német tartományoknak, u. m.: Donnersberg, Saar, Niederheim, Mosel department-oknak, meghagyták az új kormányok, nevezetesen Poroszország, Bajorország és Hessen-Darmstadt az általuk megkedvelt törvényeket, úgy hogy az ezen provinciákban az idővel keletkezett szükségletek szerint többé-kevésbé megváltoztatva, még maig is érvényben vannak. A bajor-rajnai Pfalzban legtovább tartották fenn magukat régi (1807—1810.) alakjukban, mert ott nem javították meg, mint később Franciaországban különösen Louis Philipp uralkodása alatt.

K ü l ö n f é l é k .

(A herczeg Karageorgevics elleni perben) Szarvassy vizsgálóbíró által kifejtett rendkívüli fáradozás jutalmául az igazságügyiminiszter részére 200 frtot utalványozott. A „N. Fr. Presse“ ebben igazságszolgáltatásunk corruptionsjának jelét látja, és igazságügyi miniszterünket a legnemtelenebb rágalmazásokkal illeti. — A „N. Fr. Pr.“ azonban bírósági szervezetünkről fölötté hiányos ismeretekkel bír; mert különben tudnia kellene, hogy a fennemlített vizsgálóbíró mint a választás útján alkotott pestvárosi törvényszéknek tagja, nem a kormány által kinevezett és attól függő hivatalnok, s ép oly kevésbé bizatott meg a kormány által az említett vizsgálóval vezetésével. Az igazságügyiminiszterium a kérdéses per elintézésére a pestvárosi törvényszéket delegálta, és már municipális törvénykezésünk autonómiájánál fogva sem gyakorolhatott további befolyást arra, hogy ki bizattassék meg

a városi törvényszék által ezen már a nyelvészeti nehézségeknél fogva is szerfölött terhes vizsgálattal. Hogy azonban az igazságügyi miniszter az illetőnek a bevégzett fáradsalmas munka után — a mint tudni véljük, saját kérelmére — jutalom díjt engedményezett, annál kevésbé találjuk feltűnőnek, minthogy az illető helyhatósági tisztviselő bírói állására nézve az igazságügyi minisztertől tökéletesen független; ellenben tapintatellenesnek találjuk igazságügyi miniszterünk részéről azon eljárást, hogy ő minden gyanút elhárítandó, ezen tettét a nyilvánosság elé bocsátotta, s ezáltal a gyanúsítás mérges fullánkját eltompítá. A Karageorgevics-féle per történelmijelentőségénél fogva egész Európa által figyelemmel kísértetik, és igazságügyi miniszterünk ezért annak idejében a pernek nyilvános tárgyalását is elrendelte. A bécsi lapnak fentebbi gyanúsítását tehát a legnemtelenebb rágalomnak nevezhetjük, valamint el nem hallgathatjuk, hogy mily különösnek tűnik fel a „N. Fr. Presse“ kritikája, midőn épen a Lajthán tul napirenden látjuk, hogy activ szolgálatban levő és a kormánytól függő bírák érdemei s egyéb kegyadományokban részesítettek.

* (A budapesti ügyvédi egyesület) IV. (bírói szervezeti, perrendtartási, magánjogi és jogtanulmányi) szakosztálya f. hó 13-án az ügyvéd-rendtartás tárgyában folytató ülést tartott. A betegsége miatt távollevő Pósfay K. elnököt Bogdán L. helyettesíté. A tárgyalás a 31 (most 30.) §-nál kezdődvén, dr. Weiser a §. azon tételét: „hogy az ügyvéd jutalma iránt a féllel szabadon szerződhetik“ kihagyatni kívánta, azonban a szakosztály ennek megtartása mellett nyilatkozott. A 32. §. (most 31.) kezdete ekként módosított: Igazolt szegénység alapján az illetők kérelmére képviselőt az ügyvédi kamara választmányára rendel ki, dr. Bróde e §-nál azt indítványozza, hogy a képviselők, csak esetben nyertek az államtól költségeik megtérítését, ha a fél elmarasztaltatván, tőle a költségek nem hajthatnak. E §-nál ennek folytán továbbá ily módosítás történt: Az ilyen képviselők azon költségeknek megtérítését, melyek az elmarasztalt féltől be nem hajthatók, az államtól nyerik. A 33. §-nál a díjszabás kérdése jövőn szóba, Bogdán a díjszabást megtartatni kívánta, míg dr. Schnierer Gy. ez ellen nyilatkozik, és az ily esetekre különös bíróságot, mely részint ügyvédek, részint bírókból áll, vél a külföldi intézményekből átültetendőnek. Dr. Bróde a díjszabás ellen van, mert földolgoz a munka s szorgalom, nem az ivszám vagy az érdeklét összeg. Az előleges szerződés sem gyakorlati rendszabály, legilletékebbnek tartja még a jutalom tárgyában való bíráskodást az ügyvédi kamarákra bízni. Dr. Mannheimer díjszabást kíván, mert csak azon esetre szolgál, ha sem előleges szerződés, sem utóbbi megállapodás célhoz nem vezetne. A díjszabást ily értelemben fentartani kívánja. Dr. Apáthy a díjszabást csak subsidiaris eszköznek tartja oly esetekre, midőn a felek nem providáltak. A taxatorium ugyis jobbára chablon-munkáknál fog alkalmaztatni, egyéb esetekben szerződés fog köttetni, és csakis ily eseteknél kívánja a díjszabást alkalmazásba venni. Ugyanily értelemben nyilatkozik dr. Weiser K. is. Dr. Környei pártolja a taxatoriumot, de nem oly mértékben, mint a javaslat akarja, hanem csak a számösszegekből megismerendő kérdéseket nézve. A díjra vonatkozó bíráskodást az ügyvédi függetlenség szempontjából pusztán csak ügyvédek által álló testületre vagyis a kamarákra akarja bízni. Bogdán díjszabást kíván, de csak chablonszerű munkákra, fontosabb s nagyobb érdemű munkáknál, hol taxatorium nem alkalmazható, választott bíróság ítélje meg az ügyvéd felszámítására a jutalmat. Dr. Bróde semmi más chablonszerű munkát, ugyasmond, nem létezik, mint makacssági eljárás tárgyalási elhagyatás. Pedig az ügyvéd fő jövedelme az úgynevezett periratokból áll, melyek semmiképp sem eshetnek díjszabás alá. A díjszabás feletti határozat a jövő gyűlésre halasztatott s a tárgyalás a 33. §-nál megszakadt.

(Uj munka.) „A magyar polgári anyagi magánjog rendszere az országbírói értekezlet által megállapított szabályokhoz alkalmazva“, írta Suhayda János, jogtudor, köz- és váltó-ügyvéd, a főmlgú hétszemélyes tábla közbírája stb.

Negyedik átnézett az 1868-ki törvényekhez alkalmazott, ezekkel valamint számos hétszem. táblai határozatokkal bővített kiadás. Bolti ára 4 forint.

* (Mezőgazdasági iskolák Ausztriában.) A nemrég tartott bécsi mezőgazdasági congressus határozata egy mezőgazdasági egyetem fölállítását javasla Ausztriában. E javaslat most anynyiban közelebb áll a megvalósuláshoz, mert a képviselőháznak nemzetgazdasági szakosztálya egyhangulag következő határozatokat hozott: 1. Pécsben egy mezőgazdasági főiskola állítására lehetőleg kell törekedni. 2. Mezőgazdasági akadémiák fölállítására egyes Landtagok teendője leendő, de a központi kormány mindent elkövet, hogy ilyenek fölállítását lehetőleg előmozdítsa. E helyen említésre méltó Mac Chesny urnak az északamerikai Egyesült-Államok new-castlei consulának elismerő nyilatkozata az ausztriai mezőgazdasági oktatásról, melyet ő gyakorlatiabbnak, célirányosabbnak mond még a porosz mezőgazdasági tanintézeteknél is.

* (Női bírák.) Yunisban női bíróságok is vannak, kik a nők közt felmerült viszállyokat és perlekedéseket, mielőtt azok a rendes bírák elé hozatnak, kiegyenlíteni igyekeznek. Ezek adatai egyszersmind a nők fogházait átvizsgálani s arról meggyőződni, valjon azok emberséges ellátásban és bánásmódban részesülnek-e?

* (A német jogászok ez idejű nagygyűlése) (Juristentag) hihetőleg Heidelbergben lesz augusztus vagy szeptember hónapban. Így kívánják ezt legalább a dél-német jogászok. De ezt még határozott bizonyossággal nem lehet mondani, mert az állandó bizottmány, mely a nagygyűlés idejét s helyét meghatározza, csak pünkösdt után gyűl össze.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Francia jogirodalom.

Bresson. — De la saisie immobilière. Projet de loi présenté au Corps législatif. Contre-projet. Dijon.

Code de justice militaire pour l'armée de terre. 4-e édition, augmentée de la nomenclature alphabétique des crimes et délits militaires et peines y attachées, et du manuel du juge au conseil de guerre. Ministère de la guerre. Paris.

Compte général de l'administration de la justice criminelle en France pendant l'année 1866, présenté à S. M. l'Empereur par le garde des sceaux, ministre de la justice et des cultes. Paris.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradai és kassai ügyvédi egyesületek közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar kir. curiai ítéletekkel.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (ápril—június) 3 frt.
Félévre (ápril—szeptember) 6 frt.

☞ Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetések idejében beküldése kéretik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny“ kiadó-hivatala.
(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: A királyi kuria. Dr. Dárdai Sándortól. — A jelzálog és telek. Rendszerek elmélete. Dr. Schnierer Gyulától. — Pár szó a kétes lelki állapot megítéléséről. — Jogirodalom. — Tárcza. Francia törvényhozás a forradalom korszakában és azután. — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melleklet: egy fél iv curiai ítéletek.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Mellékletül egy iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

Pest május 23-án 1869.

Dr. Pauler Tivadar kinevezése folytán egyetemünkön „modus vivendi“ után látnak, mert Pauler mély tudományát és előadásainak classicitását tekintve, az egyetem nemcsak egy kitűnő kapacitástól lön megfosztva, hanem valóban mondhatjuk, hogy a jogtanuló ifjuság kipótolhatlan veszteséget szenvedett. Azonban bármily forrón óhajtjuk is, hogy egy oly kitűnő erő az egyetemnek megtartassék, mégis tartozkodás nélkül kijelentjük: hogy a tisztelt tanárnak kinevezetése által üresedésbe jött tanári szék betöltetlenül hagyására irányzott törekvéseket határozottan ellenezzük. Ugyis elég sajnos s hazánkra nézve nagy szegénységi bizonyítvány, hogy egyetemünkön majd minden tanár személyében több tanszék lett egyesítve; még csak az hiányzik, hogy tanáraink köztisztviselő és bírói állások elfoglalásával az oktatás ügyet mellékkeresetnek tekintsék. Helyesen jegyzi meg e tekintetben a „P. Ll.“, hogy az által, hogy az egyetemnek egy kitűnő erőt megtartsunk, nem szabad más fiatalabb erőt e térről leszorítani. A tudománynak és a jövőnek érdekeit nem szabad kockáztatnunk a jelennek muló előnyei miatt. Másrészt pedig nem szabad elfelejtenünk, hogy az ellentétek harcza életfeltétele, szülője minden haladásnak a tudomány terén. Dr. Pauler ur végtére is, a mint ez másképp nem lehetséges, csak egyik irány képviselője a tudományban. A tudomány fejlődésének pedig egyik főkélléke az, hogy a tudomány minden ágában az ellentétes szellemirány is méltó bajnoka által legyen képviselve. Reméljük, hogy az oktatásügyi miniszter is ezen egyedül helyes nézpon tot fogja elfoglalni és bizton hiszszük, hogy az igazságügyi miniszter ez esetben is ragaszkodni fog azon alapelvekhez, melyeket „a bírói hatalom gyakorlásáról“ szóló törvényjavaslatban lefektetett, a melyben határozottan ki van mondva: hogy a bíró nem lehet tanár vagy tanító¹⁾.

Dr. D. S.

Az orvosi felelősség.

Tény, hogy egy tudományos pálya sem küzd a gyakorlati életben annyi akadálylyal, mint az orvosi. Ennek egyik oka az, hogy mindenki hivatva érzi magát az orvosi működés eredménye felől ítéletet hozni, főképp, ha az eredmény kedvezőtlen; — a közönség logikája post hoc, propter hoc; mert az ember természetében fekszik ítélete alapjául az eredményt venni fel. Az időjárás után bátran lehet állítani, hogy a leggyakoribb beszélgetési tárgy, úgy a szegények kunyhóiban, mint az előkelők terneiben, a gyógyítási eredmény; ez meg-

halt, mert így, a másik, mert nem amúgy gyógyított. Rendesen azonban ugyanazon tárgy nem marad sokáig szőnyegen, mert a természet kérlelhetlen törvénye szerint egy új haláleset adja elő magát, a halottak könnyen feledékenységre mennek, s néha akad ember, a ki a halált nem a vádolt orvosi eljárásnak, hanem a végzet szükségességének tulajdonítja. Így volt ez mindig. Meltányos azonban, hogy a társadalom az orvosi gyakorlat terén felmerülő, részint a tudomány ez időszerinti fejlődési fokán, részint az orvos s beteg egyéniség s adott helyzet körülményein alapuló lehetlenségeket számba vegye, s az orvosokat méltatlan rágalmaknak, kellemetlenségeknek a szokásos könnyelműséggel ne tegye ki.

Multi curantur nunquam sanandi, sanantur multi male curati. Az orvosi állítólagos s tettelegesen hibáknak forrásai nagyok s számtalanok. Az orvostan, mióta az ismeretes természeti erőktől külön életerőről lemondott, s az exact tudományok buvárlati rendszerét sajátjává tette, sok kitűnő tehetség ernyedetlen, megosztott s detail munkálkodása által nagy horderejű s roppant tömegű felfedezéseket tett, de ezek csak egyes szétszórt becses adatok; a tudomány folytonos fejlődésben van, marad, ront, épít, s így a bevégzett positiv tan csak óhajtás. A nagy problema „élet“ emberi elme által meg nem oldható, s ugyanazért az embernek véle született metaphysicus követelményei ki nem elégíthetők.

A társadalom egyik sarkalatos nagy elve, hogy mindenki tetteiért felelős; a szabadalmak ideje lejárt, a jelenkor mindent nivelliroz, az orvosok a kiváltságot nem igénylik. Az oklevél, a képesség legalis bizonyítványa, nem lehet védő paizs technikai, erkölcsi, emberi hibákért, mert ez oly mentesség volna, a minővel senki sem bírhat. A tárgy természeténél fogva azonban szükséges, hogy az orvosi felelősségnek méltányos határai legyenek; minden gyászos következményért az orvost felelőssé tenni akarni, igazi nonsens, mert úgy végkép le kellene mondani ezen annyi véletlen akadályokkal terhelt nehéz életpályáról.

A gyakorlatban a véletlenségek halmazánál fogva nem várt nehézségek minden lépten nyomon merülnek fel; az emlékezet hiában kérdeztetik, a könyvek felvilágosítást nem nyújtanak, és az adott eset szokatlan nehézsége ellentétes, kétséges magyarázatoknak szolgál alapul. Ily bonyodalom közepette az orvos lelkiismerete tanácsát követi, de minthogy hiányzik az iránytű, utalva van egyrészt az elaléltaságból származó semmivégre, vagy a habozás közepette a legmerészebb cselekvésre. Így mindakét oldalról az előre nem látott, nem sejtett esemény veszélyessé változhatik. Az orvos helyesebbnek tarthatja valamit tenni, mintsem a halál bekövetkezését tétlenül bevárni. Ily esetekben az credinény esélyei lehetőleg csekélyek, de szükséges, hogy ezek személyes megítélés tárgyai legyenek. De eltekintvén ily szokatlan

¹⁾ Lásd lapunk 16-ik számát.

nehézségektől, miután bebizonyított tény, hogy néha a szervezet, előre nem sejthető, s így meg nem határozható viszonyoknál fogva, nem tekintve a beteg célszerűtlen magatartását, a környezet vigyázatlanságát, néha a legártatlanabb gyógyszerek, a legcsekélyebb műtélek iránt szokatlanul reagál, a tárgy nehézségéhez mért, nem méltányos felelősség mellett ki merne nagyobb adagokban hathatós sereghez folyamodni, egy izületet, gégét, mellkast, hasiürt kinyitni? ki vállalkoznék a koponyán át az agyvelőig behatni a kórtermények, az idegen testek eltávolításaért, holott az adott esetben csak ebben lehet az üdv, s hála a tudományos felődésnek, hasonló esetben ezáltal sok fényes siker éretett el.

E tárgy mily nehéz, mutatja az, hogy a legkitünőbb criminalisták, p. o. Mittermaier oly kevésbé, mint a legjelesebb törvényszéki orvosok Casper, Schürmayer, Tardieu stb. nem voltak képesek határozott, szilárd elveket állapítani meg, a melyek szerint az orvosok célszerűtlen beavatkozása vagy mulasztása által állítólagosan vagy tetteleg okozott egészségi hátrányok vagy halálesetek megállapítandók s megítélendők volnának: hoc opus, hic labor.

Méltányos, hogy egy képzett, hivatásának élő becsületes orvos birjon legszélesebb értelemben szabad működési körrel; de másrésről jogos, hogy a hibákért, a melyeket mint ember hivatása körében elkövetett, felelőségre vonható legyen. Ily értelemben nyilatkoznak úgy az orvosi, mint a jogi tekintélyek. Emlitem csak a párisi orvosi academia s Cremieux e tárgybani nézetét.

1825-ben Hélie tudor keresztfekvésnél kart csonkított: a gyermek túlélte. A szülék kártalanítási pert indítottak H. tr. ellen s a törvényszék elmarasztalta őt. A párisi orvosi academia ezen ítélet ellen tiltakozott, mint a mely Code Napoleon 1382 és 1383. articulusait tévesen alkalmazta, s az orvosok felelősségét illetőleg következőt bocsátott közre: „nincs kétség — így szól ezen illetékes és kitünő testület — hogy az orvosok törvényszerűleg felelősek azon károkért, a melyeket másoknak okoznak a gyógyhatányok vétkes alkalmazása által, ha ez öntudatosan, hűtlen szándékból, bűnös célzathoz történik. De az orvosok felelőssége mesterségük lelkiismeretes gyakorlatában nem lehet törvényes ítélet tárgya. Szándéktalan tévedések, az előrelátás, óvatosság körén kívül eső hibák, a számításon kívül eső gyászos eredmények csak a közvélemény által megróvhatók. A betegek körül határtalan meghatalmazás szükséges. A gyógytudomány valódiilag csak ezen feltétel alatt lehet üdvös. Az orvosi gyakorlatban úgy, mint az osztó igazság kiszolgáltatásban, az orvosok úgy mint a bírák, azon hibákért törvényszerűen büntetés alá nem vétethetnek, a melyeket jó hiszemben, hivatalos működésök közepette elkövettek. Ugy az egyik, mint a másiknál a felelősség tisztán erkölcsi, egészen lelkiismereti, s ellene semmi nemü birói kereset törvényszerűen nem emelhető, ha a tényálladékokból ravaszság, csalás, kötelelességmulasztás ki nem derül. Ezt kívánja a társadalmi érdekek igazi méltánylása, értelmezése.“

1834-ben Thouret Noroy tr. érvágást tett, a tanuk s a helybeli sebész vallomása szerint a karüter megsértetett s ütérdaig támadt. Th. tr. azon nézetben, hogy az üteret meg nem sértette, s csak thrombus van jelen, elhagyta betegét, miután már ez a mezőre dolgozni kiment. — Később a sebész kinyilatkoztatta, hogy ütérdaig van, s a karüteret lekötötte; erre ismételt vérzések, s az alkar üszkösödése miatt csonkítást tett; a beteg meggyógyult. Th. tudor bepereltetett, s úgy az első, mint a királyi és semmisítő törvényszék által elmarasztaltatott. A seinei orvosegylet, a párisi kir. orvosi academia, és az orvosi sajtó erőlesen védték Th. tr. esetében az orvosi

gyakorlatban nélkülözhetlen mentességet. De daczára a felhozott tudományos érveknek az ítélet végrehajtatott, s kartársai, másképp nem segíthetvén, aláírási uton begyűlt tetemes összeggel kártalanították perköltségeiben.

Cremieux híres ügyvéd, később francia igazságügyi miniszter, a semmisítő törvényszéknél Thouret-Noroy ügyében így nyilatkozott: „a régi s jelenlegi törvények az orvos felelősségét hivatása lelkiismeretes gyakorlatában nem állapítják meg. Ha ez néha a parlament idejében alkalmaztatott, az mindig rendkívüli körülmények között történt, s tudatlan s tisztí okmányval nem bíró sebészek ellen, de soha graduált orvosok irányában oly tényekért, a melyek hivatásuk lelkiismeretes teljesítésében fordultak elő. Ezelőtt az ügyvédek, a bírák, a tanácsnokok felelősek voltak, jelenleg többé nem felelősek, mert a törvény megkülönböztetést tesz a bíró és ember, az ember és ügyvéd között. Ha az ítélet csalás, cselszövény által be van mocskolva, a bíró felelős, de ha az ítélet lelkiismeretes, ha a bíró durva hibát követett is el, ment a felelősségtől. Így kell ennek lennie az orvosokra nézve is. A bírák, ügyvédek, orvosok egyiránt felelősek nem lehetnek azon esetben, ha hivatásuk lelkiismeretes teljesítésében kárt, jogtalanságot követnek el.“

Cremieux az orvosok felelősségét tehát csak azon esetben engedi meg, ha világos a szándék, kárt tenni. Gaz. med. de Paris 1835, s Vailhé tr. de la responsabilité médicale. (Folytatása következik.)

A jogi személyekről.

A következő lapokban, bar csak vázlatilag tárgyaltan azok közé tartozik, melyek iránt a jogtudomány még nem jutott kétségbevonhatatlan megállapodásra, noha ez nagyon kívánatos volna. Ugyanazért nem egy teljesen új és megdönthetetlen elmélet alkotására törekedtem, mi köztudomásulag mindeddig a legkitünőbb jogászoknak sem sikerült, a mennyiben t. i. indittatva érzék magukat, eredetileg felállított nézeteiktől többé-kevésbé ismét eltérni, és más elvekhez fordulni, ¹⁾ hanem szerényebb feladatot tűztem ki magamnak, azt t. i. hogy az e tekintetben uralkodónak nevezhető tant lehető hűn és szabatosan előadjam, kellő figyelemmel azonban a kitünőbb írók eltérő véleményeire. S e feladatot annál inkább hittem némi eredménnyel is megoldhatónak, a mennyiben a magánjog ezen szakaszát magyar nyelven irt jogi tankönyveink közül eddigelé csakis Dr. Baintner „Ausztíriai ált. magánjog aaptanai“ című compendiuma tárgyalja a szokottnál bővebben. Pedig e tan csakugyan megérdemli, hogy tüzetesebb tanulmányozás tárgyává tegyük.

Figyelemmel voltam főleg a római jogra, mely erre nézve is még mai napon practikus elveket tartalmaz, és ezáltal ismét azt bizonyítja, hogy behatóbb művelésének elhanyagolása nálunk mindeddig indokolatlan. A többé nem practikus elveket és adatokat jogtörténeti szempontból véltem legalább rövideden megérintendőknek.

A német jogirodalom a szönyegen forgó tárgyra vonatkozólag már szép számu, részint önálló, részint az egész jogrendszer tárgyazó munkákban foglalt dolgozatokat képes felmutatni. E helyen csak a főbbeket, melyeket magam is felhasználtam, akarom idézni, egyebeket pedig értekezésem illető helyein lesz alkalmam felemlithetni.

Pfeifer, Die Lehre von den juristischen Personen, Tübingen 1847. Igen jeles monographia.

¹⁾ Többek között Unger a jogi személyekről osztrák joga rendszerben felállított tételeitől lényegesen eltérő elveket vall az Arndts-féle „Kritische Überschan“ című folyóirat VI. kötetében, és ezektől ismét némileg eltérve nyilatkozik osztrák örökjogában.

Uhrig, Abhandlung über die juristischen Personen. Dilin-gen 1854. Ebből csak az első rész jelent meg, melyben a világi jellegű jogi személyek tárgyaltnak. Szerző munkája elején részletes kútfőlajstromot is állított egybe.

Puchta, Corporationen, egy a Weiske-féle Rechtslexicon 3-ik kötetében foglalt, a jogi személyek tanára általában kiterjeszkedő cikk. Megjelent ez a kisebb dolgozatait tartalmazó, Rudorff által eszközölt külön kiadásban is. (28. sz. 497 s. köv. l.)

Puchta, Cursus d. Institutionen. 6. kiadás Lipcse 1866. 249—258. ll.

Puchta, Pandekten. 7. kiad. Lipcse 1853. 25—28. §§.

Savigny, System d. heut. röm. Rechts, Berlin 1840. II. köt. 85—102. §§.

Arndts, Pandekten, 2. kiad. München 1855. 41—48. §§.

Keller, Pandekten, 2. kiad. Lipcse 1867. I. köt. 34—41. §§. II. köt. 334. l.

Vangerow, Lehrb. d. Pandekten, 7. kiad. Lipcse 1863. I. köt. 53—60. §§. II. 394. §.

Unger, Syst. d. oesterr. allg. Privatrechts, Lipcse 1856. I. köt. 42—44. §§. VI. 7. §.

Unger, Zur Lehre von d. jurist. Personen; az Arndts-féle Kritische Ueberschau VI. kötetében, München 1859. IX. sz.

Salkowski, Bemerkungen z. Lehre v. den jurist. Personen. Lipcse 1863.

Sintenis, Das pract. Civilrecht, 2. kiad. Lipcse 1860. I. 15. §. III. 158. §.

Beseler, Syst. d. gem. deutschen Privatrechts, 2. kiadás Berlin 1866. 66—72. §§.

Beseler, Volksrecht u. Juristenrecht, Lipcse 1843. 158—192. ll.

Thöl, Volksrecht, Juristenrecht etc. Rostock 1846. 18—63. ll.

Weiske, Üb. Korporationen nach röm. u. deutschen Rechtsbegriffen, Lipcse 1847.

Tewes, Syst. d. Erbrechts, Lipcse 1863. I. köt. 2. §.

Scheurl, Beiträge zur Bearb. d. röm. Rechts, Erlangen 1853. I. sz.

Roth, Über Stiftungen, a Hering-féle Jahrbücher für die Dogmatik d. heut. Privatrechts I. kötetében 189 s. köv. ll.

I.

A jogi személyek fogalma.

Jogok és kötelek alanya rendszerint csak az élő ember, kit a jog épen amazokra való tekintettel személyiséggel ruházott fel, úgy hogy a természetes alany egyuttal jogalany is. De a jog tovább ment, a mennyiben nemcsak a természetes alanyhoz kötötte a jogalanyiságot, hanem maga is alkotott az embereken kívül egyéb alanyokat, melyeket azután szintén személyiséggel és jogalanyiséggel felruházott, miként ezt már a legrégibb időkben találjuk.

A jogtörténelem ugyan nem igen fejt meg azon kérdést, vajjon mikor s mi által jutottak a rómaiak vagy más népek azon gondolatra, hogy az embereken kívül más lényeknek is tulajdonítsanak jogalanyiságot, sőt ez az ember természeti felfogásával épen ellenkezik. Mint hogy pedig ennek dacára e jelenségekre szakadatlanul egész a mai napig akadunk, ezen egyéb jogalanyok alkotásának oka bizonyosan oly viszonyokban rejlik, melyeket a polgári társadalom hozott egyáltalában létre. És valóban azt találjuk, hogy az emberiség különféle hasznos céljainak elérése azon vezérelv, mely e tekintetben mindenkor döntő vala.

Azonban nem minden hasznos céllok teszik e mesterséges jogalanyokat szükségesekké, hanem leginkább csak azok, melyek — miként az államcéllok — általában valamennyi állampolgár érdekében állanak, vagy legalább sokakra és legtöbb esetben az utókorra is kihatnak, ¹⁾ tehát az egyes ember életén túlterjednek s rendszerint privátérdekeiktől egészen függetlenek. E különféle céllok megvalósítása közönségesen vagy emberek összességéhez van kötve, kik a kitűzött célra való tekin-

tettel, az egyes tagok változása dacára, és ettől függetlenül fenálló egység gyanánt lépnek fel, ¹⁾ vagy pedig valamely, nem többé egyes természeti személy tulajdonában levő, hanem épen azon bizonyos célra rendelt s hasonlóan egység gyanánt jelentkező vagyonösszeséghez. S épen, mivel e természeti személyek összessége mint *egység* és a bizonyos vagyonösszeség mint *egység* az egyes természeti személyektől lényegesen különböznek, de másrészt a különféle célokra szolgálendő vagyon alanyt igényel, ²⁾ melyre a jogok és kötelek vonatkozathassanak, ennél fogva a tételes jog kénytelen vala, azokat sajtáságos személyekként tekinteni, és külön jogalanyiséggel felruházni, egyedül ezáltal tévéen lehetővé, hogy jogviszonyokba léphessenek, s így céljukat valóban el is érhessék. ³⁾

E személyek (Savigny óta) jelenleg közönségesen *jogi személyeknek* neveztetnek, s alattuk tehát nem valóssággal létező, hanem képzelt, azaz: pusztán eszmei léttel bíró személyeket kell érteni, melyek az államban jogok és kötelek alanyaiként elismertetnek. Azelőtt mystikai, erkölcsi személyeknek neveztettek, de ezen elnevezések, különösen az utóbbi, helytelenek, s könnyen félreértésekre vezethetnek. ⁴⁾

A jogi személyek fogalma természetes korlátját találja az általok elérendő célokbán, melyeknél fogva azt a magánjogra, s a magánjognak is csak vagyonjogi részére kell szorítani. ⁵⁾ (V. ö. alantabb a III. és V. pontok alatt mondottakat.)

A rómaiaknál a jogi személyek intézményét meglehetősen kifejtve találjuk, s habár azok célja és belső szervezete a mostani jogi személyekéitől sokban különböztek, mi egyébiránt igen természetes, jogalanyiságuk természete azonban még mai napon is lényegileg ugyanaz. De a római jog nem ismer a mai elnevezésnek megfelelő ösznevet, hanem körülírásokkal él, minők p. personae vice fungitur, vicem sustinet, vagy pedig egyes megjelölésekkel, p. populus, civitas, respublica, curia, collegium, corpus, fiscus, ecclesia. ⁶⁾ Nem jogi írók a községek publicae personae, persona coloniae nevekké illetik.

Dr. BOZÓKY ALAJOS, jogtanár.

K ü l ö n f é l é k .

(A budapesti ügyvédi egylet) mult hétfőn tartott közgyűlésén, miután az alapszabályok megváltoztatásához megkívánt tagok száma nem volt képviselve, a napirend érdemleges elintézése nem volt eszközölhető, hosszas vita után azonban, mely Jámor, dr. Mannheim és Simon Florent urak abbeli kifogása

¹⁾ L. 7. §. 2. D. Quod cujusque universitatis nomine vel contra eam agatur (3. 4).

²⁾ Windscheid (Lehrb. der Pandekten, 2. kiad. München 1868), továbbá Köppen (Erbrecht) Demelius és mások az ellenkezőt állítják, hogy t. i. jogok és kötelek alany nélkül is létezhetnek. Ez ellen nyilatkozott Unger (Krit. Ueberschau VI. köt. 171. l.), ki azonban nézetét ujabbán (Syst. des oest. Erbrechts 7. §. 2—5 jegyz.) részben megváltoztatta, szintén a jog alany nélkülségének elvéhez simul.

³⁾ De hibás azon nézet, mintha maga a cél személyesítettnek (néhány újabb jogászok u. n. célvagyont, Zweckvermögen-t találtak ki) a cél merőben valami tárgylagos, még csak elérendő, a mi azonban önmagát el nem érheti. Hogy a jogi személyek jelenségét csupán személyesítés útján vélték megfejtetni, e törekvés az emberi természetben rejlik, láthatatlant és érzékfölkötti valami láthatóval vagy legalább valami ismeretessel helyettesíteni, hogy ezáltal alkalmas kiindulási pontot leljen. Lsd. Ungert (Syst. I. 316. l. Erbr. 98. l. d) jegyz.) Salkowskit (id. muve 1. §.) Vangerow-ot (id. munk. I. köt. 94. l.) Arndts-ot (id. munk. 41. §. 4. jegyz.)

⁴⁾ Savigny, Syst. II. 240 s. köv. l. — Windscheid a jogi személy-féle elnevezést sem találja elég sikerültnek s inkább a költött, képzelt személy-féle elnevezést ajánlja (id. munk. I. 116. l.), de lásd ellenében Ungert (Erbr. 7. §. 11. jegyzetét). Scheurl pedig (id. m. 5—11. II.) csak azon személyeket akarja költött személyeknek nevezni, melyeknek nincs egyéb rendeltetésük, mint az, hogy jogalanyok legyenek, minden más személyt pedig jogi személynek.

⁵⁾ Beseler (id. m. 233. l.) ezt kétségbe vonja, de v. ö. többek között Ungert (I. 316. l.)

⁶⁾ L. 22. D. de fideiusoribus et mandatoribus (46. 1) L. 25. D. ad municipalem (50. 1).

¹⁾ Beseler, Privatr. 241. l. Unger, Syst. I. 314. s. köv. l. Baintner, Ausztr. jog 141. l.

folytán keletkezett, hogy a jövő közgyűlés szintén nem lehetne határozatképes, ha azon az összes tagok egy negyede képviselve nem lenne, Zboray dr. Siegmund, Matisz és Polgár urak közvetítő indítványai következtében határozatott, hogy a mennyiben az alapszabályok megváltoztatása tárgyában egybehívandó közgyűlésen az összes egyleti tagok egy negyede meg nem jelennek, a jelenlévők végleg fognak — a 19. §. végpontjának analogiája szerint — intézkedni, nehogy a nehézkes alapszabályok az egyleti működést továbbra is nehezítsék, esetleg illusoriussá tegyék, mint eddig történt.

(A budapesti ügyvédi egylet) II. szakosztályának mult heti ülésében az anyagi váltójogi főelvek közül további tizenhárom állapított meg, és pedig a 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19. és 20. elv minden változás nélkül lett elfogadva, a 8. szerkezete pedig következőleg módosított: „Az elfogadásnak magán a váltón írásban kell történnie; minden a váltóra az intévényezett által vezetett névalírás feltétlen elfogadásnak tekintendő; ilyennek tekintendő a váltó előlapjára vezetett minden más aláírás is, a mennyiben annak más természete és minősége a váltóból ki nem tűnik.

* (A budapesti ügyvédi egylet) IV. (bírói szervezeti, magánjogi, perrendtartási és jogtanulmányi) szakosztálya f. hó 20. tartott ülésében folytatta az „ügyvédrendtartási javaslat” tárgyalását. A távollévő Pósfay K. elnököt, dr. Bróde Lipót helyettesíté. A 33. §-nál ifj. Muraközy László nem kíván díjszabást, mert nem ivszám vagy az érdekllett számösszeg, hanem a munka és szorgalom az irányadó; nem barátja a chablonnak, mert ezáltal tág tér nyílik a chablonszerű munkák terjedésére. Díjszabást csak azon esetben fogadna el, ha nem az ügyvédi kamara, hanem — mint némelyek célozzák — választott bíróság ítélne meg az ügyvédi jutalmat; mert ahhoz nem érték önkényére bízni az ügyvéd jutalmának megítélését csakugyan nem lehet. Azonban az ügyvéd természetesen bírāja elől elvonni nem engedheti. Az ügyvédi kamara tagjai pedig díjszabás nélkül is eltudják a kellő mértéket találni, ezekre nézve tehát a díjszabás nem szükséges.

Dr. Schnierer azon indítványát, hogy külön bíróság hozassék be, a végett nem pártolhatja, mert ha bár az ügyvédi kamara érdekeltséggel gyanusíthatnák is: ott van a felsőbíróság, mely a követelő ügyvéd ellenfelének érdekét figyelem nélkül hagyja az ügyvédi kamara jó tetszésére hagyni nem fogja. Dr. Bróde újra ajánlja a mult ülésen tett indítványát, mely dr. Schniererével annyiban megegyez, mert a díjszabás mellőzését kívánja, azonban a jutalom feletti bíráskodást nem kívánja választott bíróságra, mely vegyesen ügyvédekből s bírákból álljon, hanem az ügyvédi kamarákra bízni. Ha mégis a szakosztály elfogadná elvben a díjszabást, ő dr. Apáthy J. javaslata értelmében, csak mint oly minimumot kívánja értelmeztenni, melyen alól a díj megszabása nem történhetik. Miután dr. Bróde még a felhozott ellenérvek részletes czáfolatába bocsátkozott, dr. Held Kálmán a díjszabásnak szintén mit minimumnak megtartása mellett nyilatkozik, mert ezáltal sok perlekedésből származó idő veszteségnek és kellemetlenségnek eleje véték. Csak akkor, midőn az ügyvéd vagy a fél bele nem nyugszik, vitessék az ügy bíróság elé, melynek tagjai az illető perben ítélő bírák legyenek, mert csak ők ismerik kimerítőleg az ügyvéd munkáját, s nem kénytelenek az illető periratokat újból áttanulmányozni. Dr. Mannheimer az u. n. chablonszerű munkáknak nem kíván oly szűk értelmezést adni, mint dr. Bróde, ki tudvalevőleg csak makacssági tárgyalást s tárgyalási elhalasztást ért a chablonmunkák alatt. A díjszabás mellett még azon érv is harcol, hogy az orvosok is szüntelenül kívánják annak behozatalát. A fő szempont a díjszabás elfogadásánál az, hogy az ügyvéd, mint az orvos ne essék azon sajnós kényszerűség alá, hogy munkáját haláttalanul díjazzák. A díjszabás behozatalának szükségességét még számos — a gyakorlati életből merített találó példával is igazolja. Arady A. szintén a díjszabás ellen van. Díjszabást az ügyvédi foglalkozásnál nehezebb fölállítani, mint bármely más foglalkozási módnál; itt ugyszólván teljes lehetetlenség munka egységet létesíteni. Az ügyvéd munkadíjának meghatározását nem akarja az ügyvédség függetlenségének szempontjából a bíróságokra bízni. Leginkább dr. Held felszólalása indítja némi megjegyzések tételére, dr. Held t. i. azt mondta, hogy az ügyvéd díját a per bírāja állapítsa meg. Arady azt, hogy a díjat ne a bíróság állapítsa meg, elvi követelménynek tartja.

Az ügyvédségnek a bíróságtól való függetlenségét a jó törvénykezés oly garantiájának tartja, mely fontosságra vetekezik a perek nyilvános tárgyalásával; de hol az ügyvéd költségeit a bíró nézete, lehetőleg szeszélye, önkénye állapítja meg, ott a bíróságtól az ügyvéd nem független.

Azért akarjuk kivenni a bíróság kezéből a bíró disciplina-
ris hatalmát az ügyvéd irányában, azért akarunk ahhoz hozzájárulni, hogy a bíró az ügyvéd anyagi existenciájába be ne folyjon, mert kívánjuk, hogy az ügyvéd független legyen, mint mindazon országokban, hol az ügyvédség virágzik.

Deszkás G. a taxatoriumot szintén csak mint az ügyvédi jutalom minimumát szabályozó zsinórmértéket kívánja megtartani, a bíráskodást pedig a kamarákra, illetőleg a kamara által kiküldendő albizottságra kívánja bízni. Bogdán L. a mult ülésen tett indítványa értelmében, szintén díjszabást kíván, de csak azon feltétel alatt: „ha az ügyvédi munka díjaira nézve felével meg nem egyeznek, és a díjszabás minimuma szerint szellemi munkadíjait jutalmazva nem találna, joga leend az ügyvédi kamara által jutalmát megállapíttatni.” — Dr. Siegmund Vilmos a díjszabás védelmére a bizottság indokolt jelentésének ide vonatkozó részét olvassa fel. „A 33. §. rendelkezése által — így szól az említett jelentés — az ügyvédet a bíró lehető önkényétől, a felett pedig az ügyvéd netáni zsarolásától hívé lehetőleg megóvni, annélkül, hogy félreismerne, miszerint a „díjszabás” hézagosságából mégis egyes esetekben nehézségek fognának felmerülni, melyek azonban korántsem foghatnak a panaszoknak oly tág tért nyitni, mint a mai, sem ügyvédet, sem a felett a legkisebb részben sem kielégítő gyakorlat.” Dr. Környey hosszab beszédben indokolja a díjszabás megtartásának szükségességét, a számösszezből folyó kérdésekre nézve. A dr. Schnierer által ajánlott „commissio mixta”-kat nem pártolja. A díjszabást semmikép sem lehet kikerülni, mert akár a kamarák, akár a bíróságokra bizassék a díjnak megállapítása, mindkettőnél bizonyos zsinórmértékül szolgáló szabályzatok leendnek, melyhez alkalmazkodnak. Mert a taxatorium nem mindenütt alkalmazható, ebből nem az következik, hogy sehol sem alkalmazzuk, hanem igenis alkalmazzuk ott, a hol lehet. Dr. Apáthy nem tudja fölfogni, hogy szólhatnak azok a taxatorium ellen, kik annak czélszerűségét a váltóperekben jelenleg is érzik, mert a fél, ki jól tudja, hogy a bíróság ugyis megállapítja a határozott díjt, inkább előre leteszi azt, hogy a kellemetlen perlekedéstől megmeneküljön. Azon esetre, ha a taxatorium bizonyos ügyben kellőkép nem rendelkezne, vagy ha előleges szerződés a féllel nem köttetett, a megállapítást a kamarákra kívánja bízni. Dr. Schnierer indítványát, mely a díjszabás teljes mellőzését célozza, végül még egyszer indokolja. Indítványának második része a netaláni részrehajlás látszatának elkerüléseért egy bírákból s ügyvédekből álló vegyes bíróságnak fölállítását javaslá, mely a jutalom ügyében ítéljen. Miután ezen indítvány a szakosztály helyeslésével nem találkozott, nem ragaszkodik erősen hozzá, s belenyugszik abba, hogy az ügyvédi kamara bíráskodjék. — Indítványának első részét — a díjszabás mellőzését — ajánlja a szakosztály pártolásába. Szavazás által dr. Schnierer ezen indítványa elvettett minddel három szavazat ellen (dr. Schnierer, dr. Brode s Muraközy), s a díjszabás megtartása elvileg kimondatott, azonban dr. Apáthy indítványa értelmében csak olykép, hogy a díjszabásban foglalt számítételek csak minimum gyanánt tekintendők, melyen alól, t. i. a megállapítás nem történhetik. Bogdán L. fennebb idézett indítványa, miután a tárgyalásnak a 33. §-nál vége szakadt, s a vita folytatása a jövő csőtörtőkre eső urnapi ünnep miatt péntekre f. hó 28-ára halasztatott.

(Hirdetmény.) A magy. kir. belügyminiszter körlevele 1869. május 14-ről a Marmaros-megyében felállított második törvényszéki s telekkönyvi osztály hivatalos működésének 1869. május 1-jén történt megkezdése tárgyában.

(Ráth Mórnál) legujabban megjelentek: Kerkápolyi Károly publicistikai dolgozatai. Ezek mindmegannyi becses adalékok az 1865-iki korszakot alkotó országgyűlés törvényhozási munkálataihoz.

TARTALOM: Pest május 23-án 1869. Dr. D. S.-tól. — Az orvosi felelősség. — A jogi személyekről. Dr. Bozóki Alajostól. — Különfélék. — Melléklet: egy iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

 Mellékletül egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

Törvényjavaslat

az első folyamodási bíróságok s a királyi ügyészek szervezetéről.

A bírói hatalom gyakorlásáról szóló s lapunk 16-ik számában ismertetett törvényjavaslat mellett elkészült az igazságügyi miniszteriumban egy másik, 3 fejezetből s 30 §-ból álló törvényjavaslat „az első folyamodási bíróságok s a kir. ügyészek szervezetéről,” melynek tartalma körülbelül a következő:

Az első fejezet az első bíróságok szervezetéről intézkedik. Első folyamodási bíróságok: 1) a kir. járásbírák; 2) a kir. törvényszékek; 3) a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék. — A békebírságokról külön törvény fog intézkedni.

A törvényszékek kerületei járásokra oszlanak. Minden járásbírónak állandó székhelye lesz, s mindegyik mellé segédbíró van rendelve, ki őt akadályoztatása esetében helyettesíti. Egy járásbíró járása 25,000 lélek-nél többől rendszerint nem áll; a népesebb s nagyobb forgalmu városokban minden esetre állittatik járásbíró-ság. A járásbírák azon első foly. törvényszék felügyelete alatt állanak, melynek kerületében járásuk fekszik.

A törvényszékek, melyeknek kerületét s az alájuk tartozó helyek beosztását az igazságügyminiszter a helyhatóságok meghallgatása után, határozza meg, rendszerint legfeljebb 150,000 lakosra terjeszkednek, s minden megye és kerület megtartja törvényszékét, mostani székhelyével, ha csak a földrajzi, közelségi vagy távolsági, közlekedési s forgalmi tekintetek, a törvényhatóság szétláraboltsága stb. változtatást nem kívánnak, s a jelen felosztás megtartásából az igazságszolgáltatást gátló, czélelles nehézségek, s felülrő képtelenségek nem mutatkoznak, melyek okvetlenül orvoslást s helyreigazítást tesznek szükségessé. — Ezen elvek szerint készült a felosztás.

A külön váltóbírságok (kivéve Pesten) megszűnnek; azonban minden törvényszék nincs felruházva kereskedelmi s váltóbíráskodás jogával. Csak oly törvényszékek lesznek egyszersmind kereskedelmi és váltóbírságok is, melyeknek székhelyén kereskedelmi s iparkamara van, s az ilyen törvényszékek között felosztatnak azon többi törvényszékek kerületei, melyek az említett szabály szerint ily különleges bírói hatósággal nem bírnak, de úgy, hogy egy ily törvényszéki kerület mindenkor egészben csatoltassék valamely kereskedelmi és váltóbírsággal felruházott törvényszékhez.

Az első folyamodási törvényszékek három osztályba soroztatnak. Az első osztály áll három tanácsból, egy elnök, egy alelnök, hat rendes és három pótbíróval. A

második osztály áll egy elnök, egy alelnök, négy rendes és két pótbíróból, két tanácsból. A harmadik osztály csak egy tanácsu, egy elnök, két rendes és két pótbíróval. — Az osztályozást a miniszter fogná megtenni a területek s az ügyek számának tekintetbe vételével. A fővárosban kivételesen nagyobb törvényszék javaslatatik, egy elnök, két alelnök, nyolcz rendes és négy pótbíróval, az itteni forgalom s népesség szükségéhez képest. — Ezenfelül a kereskedelmi s váltóbírsággal felruházott törvényszékeknek még négy ülnök alkalmaztatik a kereskedői s iparos osztályból, kiket ott, hol kamara van, annak közös ülése választ fele részben kereskedőkből, másik fele részben iparosokból. — A pesti s budai törvényszéki kerület részére külön kir. kereskedelmi s váltótörvényszék van javasolva, mely áll egy elnök, egy alelnök, hat rendes és három pótbíróból, kikhez 8 szakértő ülnök járul a keresk- s iparkamra által, az említett arányban választva.

A büntetőügyi vizsgálatokat az elnökök által arra megbízott bírák teljesítik, kik azután az általuk vizsgált ügyek elítélésében részt nem vehetnek.

A törvényjavaslat második fejezete a kir. ügyészekről intézkedik, kik a kir. bíróságok kiegészítő részét képezik, s kiket az igazságügyi miniszter nevez ki. Minden első folyamodási törvényszék mellett van egy kir. ügyész; a főlebbviteli törvényszékek mellett kir. főügyészek, s a Curia mellett kir. legfőbb ügyész, kinek czime: „a magyar szent korona ügyésze.” — Ezen kir. ügyészek az ítélő bírák közül is választathatnak, s ez esetben úgy tekintetnek, mint a bírói karnak létszám feletti tagjai; megtartják bírói minőségüket, s mint ilyenek elmozdithatlanok, de addig, míg ügyészi megbízásuk tart, bírói teendőket nem végeznek. Addig, míg kir. ügyészek, alelnöki fizetést huznak. A bírák kötelesek e megbízást a minisztertől elfogadni: a miniszter azonban azt mindenkor visszavonhatja, mely esetben pótfizetésük megszűnik, de rendes bírói fizetésük megmarad. A kir. ügyészek e minőségükben áthelyezhetők. Az igazságügyminiszterrel közvetlenül közlekednek, s alatta, és a főbb kir. ügyészek alatt állanak. Legfőbb felügyeletet visz felettük a koronaügyész, kinek joga van minden ügyet magához felkivánni, s utasításokat adni.

A törvényjavaslat harmadik fejezete átmeneti intézkedéseket tartalmaz. Meghatározza, hogy egyelőre, t. i. a végleges rendezésig, mik tartoznak a járásbírák, törvényszékek s kir. ügyészségek hatáskörébe. Azon kivételes bíróságok, melyek az 1868: LIV. törv. 21., 25. §§-aiban vannak érintve, u. m. az urbéri s egyházi bíróságok, továbbá a pénzügyi törvényszékek, a kerületi vegyes bíróságok (melyek t. i. sajtóügyekben és szőlődézsma-ügyekben járnak el ideiglenesen), s a pesti sajtóbírság fenntartatnak jelen hatáskörüikkel, ezekre azonban a „bírói hatalom gyakorlásáról” szóló törvény előnye, t. i.

elmozdithatlanság stb. ki nem terjednek. — A járásbírák hatáskörébe tartoznak egyelőre mindazon teendők, melyeket az 1868: LIV., s a büntető gyakorlat a jelenleg fennálló egyes bíróságokhoz (t. i. szolgabíró, városi bíró stb.) utasít. — A kir. törvényszékek hatásköre pedig egyelőre azokra terjed ki, melyeket az LIV. tvcz. s a büntető gyakorlat a jelenleg fennálló első folyamodású társas bíróságokhoz utasít. A kereskedelmi s váltótörvényszék hatáskörét a kereskedelmi váltótörvények szabják meg; de oda tartoznak azon teendők is, melyeket külön hatósági intézkedések a mostani pesti váltótörvényszékhez utasítottak. — A járásbíró a maga járásában vizsgáló bíró mindazon bűnügyre nézve, melyek a kir. törvényszék illetőségéhez tartoznak. A kir. törvényszék székhelyén az elnök által kirendelt törvényszéki bíró teljesíti a vizsgálatot, vagy pedig a székhelyen lakó járásbíró. A törvényszék elveheti a bűnvizsgálatot valamely, különben illetékes járásbírótól, s azt más vizsgáló bíróra bízhatja. — A kir. ügyészek hatáskörébe egyelőre azon teendők tartoznak, melyek a mostani tisztí ügyészeket büntető s házassági ügyekben illetik. A kir. ügyészek vizsgálatot nem teljesíthetnek. Őket illeti a büntető ítéletek végrehajtásának ellenőrzése, s a börtönök feletti főfelügyelet. — A kir. főügyészek s a sz. korona ügyészenek hatáskörébe azon ügyek mennek át, melyek ekkorig a kir. ügyek igazgatóságához tartoztak. Egy §-us rendelkezik a törvényhatósági s községi tisztviselőknek feljelentési s nyomozási köteleességéről, bűnesetekben.

Az új szervezet életbelépésének idejétől fogva (melyet az igazságügyi miniszter határoz meg) a mostani törvényhatóságok s rendezett tanácsú városok törvénykezési működése s a törvénykezési tisztviselők fizetése megszűnik. A törvényhatóságok kötelesek a most törvénykezési célokra használt helyiségeket s börtönöket átadni; e felett a miniszter, az általános kisajátítási törvény elvei szerint kisajátíthatja a szükséges tereket s épületeket. — Ugyancsak a miniszter felhatalmazással láttatja el, hogy az ügyrendtartást az első bíróságok részére megállapíthassa; hogy az első bíróságok átalakítását vidékenként egymásután eszközölhesse; végre, hogy az első folyamodási bíróságoktól egyes állomásokat, még 4 évig, ideiglenesen tölthessen be.

A törvényjavaslat 30. §-ában foglalt eszmék tömege bővebb fejtegetésre nyújt alkalmat, melyre legközelebb vállalkozunk.

(J. SZ.)

A jogi személyekről.

II.

A jogi személyek keletkezésmódja.

A fentebb előadottak szerint a jogi személy fogalma létesül tehát, valahányszor más valami, mint az egyes természeti lény ruháztatik fel jogalanyisággal. Minthogy pedig a természetes felfogásnak csak a természeti személyiség felel meg, azaz: hogy csak az ember bírjon személyiséggel, jogképességgel, jogalanyisággal, mert csak az egyednek van természeti, azaz: a jogkörén kívül is nyilvánuló léte, ebből önként következik, hogy minden jogi személyiség *fictiōn* (képzeleten, költésen) alapszik.

A jogi személyiség keletkezéséhez némelyek (u. m. Puchta, Unger, Beseler, Widscheid) szerint elégséges, ha több természeti személy csak általában bizonyos megengedett cél létesítésére szövetkezik, vagy ha valamely vagyonösszeg bizonyos megengedett célra kirendeltetik, mások (p. Savigny, Salkowski, Pfeifer, Uhrig, Sintenis, Vangerow, Keller és számos más jogász) szerint azonban a természeti személyek egyesülésén vagy bizonyos vagyonösszeségen kívül multhatatlanul még az állam közreműködése is kívánatik, mely vagy általános,

vagy különös törvényben (*lex generalis, lex specialis s. constitutio personalis*) nyilvánulhat¹⁾. E pont iránti vita korántsem tekinthető még befejezettnak, sőt újabban a nézetek ismét nagyon eltérnek egymástól, mind azáltal az utóbbi vélemény még mindig az uralkodó, s helyesebbnek is tartom az elsőnél, mely, mint alább ki fog derülni, a jogi személyek fogalmának tulságos, és nem indokolható kiterjesztésére vezetne.

Az első nézet vitatói az állami engedélyt arra, hogy valamely jogi személy létesüljön, csak kivételnek tartják; Unger különösen azt állítja²⁾, hogy a magántestületek csak azóta szokták a jogi személyiség jellegét maguknak az államhatalomtól megszerezni, mióta némely jogászok (p. Mühlenthal) a nem világosan megengedett ilyenféle egyesületektől a *ius standi in iudicio*-t megtagadták, hogy azután minden lehető ellenvetés ellen védve legyenek, mai nap azonban a különös engedély a tételes jog ebbeli határozott követelményén kívül³⁾ nem szükséges; azon téves nézet, mintha ily jogi személyek létezése merőben állami engedélytől függne, szerinte azon hibás beszédmódból eredt, miszerint mindig a jogi személy jogainak megadásáról volt szó, mit azután kiváltságok osztogatására magyaráztak, holott a jogi személyek által gyakorlandó jogok lényegileg nem különböznek a természeti személyek hasonló jogaitól. Ily általános jogtételt, ugymond tovább, a *construáló jogtudomány* van hivatva kimondani⁴⁾.

Azonban már azon körülmény, miszerint minden jogi személy mesterséges uton jöhet csak létre, az államhatalom (a törvényhozás) közbenjárását teszi szükségessé⁵⁾, miután a személyiség forgalmát a természeti személyeken kívül más tényekre senki magánhatalmánál fogva ki nem terjesztheti. De azonkívül az állami engedélyt egyéb fontos körülmények is, nemzetgazdasági és politikai okok sürgősen parancsolják, részint azért, hogy a javaknak ily uton, (főleg alapítványok által) holt kezekben történő összehalmozása⁶⁾, részint pedig, hogy az államcélokkal netán összeütköző törekvések meggátoltassanak. A római jog világosan követeli az állami engedélyt a *corpora* és *collegia* tekintetében,⁷⁾ a legkitünőbb jogászok mai nap is valamennyi jogi személyre nézve követelik, némelyek e követelményt tagadják⁸⁾, mások ismét annak csak bizonyos megszorítással adnak helyet. Egyébiránt az állami engedély semmiféle különös alakszerűséghez kötve nem lévén, hallgatag⁹⁾ is, tényleges türelem, s így közvetett elismerés által is igazolható, mi a hosszabb idő óta fenálló és talán bebizonyíthatólag állami engedély nélkül létrejött testületeket (városi, falusi községek, *fiscus*) eléggé biztosítja.¹⁰⁾

¹⁾ A szászországi polg. t.-könyv 52. §-a is azt kívánja, hogy a jogi személy mint olyan, az állam részéről elismertessék.

²⁾ Krit. Überschau. VI. köt. 153. l.

³⁾ P. a porosz Landrecht II. R. 6. cz., az angol jog, a szászországi codex 52. §.

⁴⁾ Salkowski (id. m. 23. l.) tagadja az ily általános jogtétel létezését.

⁵⁾ Savigny, id. m. 275. s köv. l. Sintenis, id. m. 107. s köv. l. Salkowski, id. m. 4. §., Pfeifer, id. m. 15. §. Keller, id. m. 39. §. Thöl., id. m. 8. §. stb.

⁶⁾ Hol az amortisationalis törvények megszüntettek, e tekintet természetesen elesik.

⁷⁾ L. 1. pr. D. quod cuiusque min. (3,4). l. 3. §. I. D. de collegiis (47,22).

⁸⁾ Így többek között Beseler (id. m. 67. 69. §§.) még pedig, mint mondja, azon oknál fogva, mert a jogi személyek nem alapulnak *fictiōn*. Ugyanazért az állami engedélyben, ha valahol elő is fordulna, nem *ius constituendi*-t, hanem csak *ius confirmandi*-t (azaz: pusztá rendőri engedélyt) lát.

⁹⁾ Salkowski szintén azt tartja ugyan, hogy az állam közrehatásának módja a jogi személyek létesítésénél egészen közömbös, s hogy jelesen valamely egyesületnek az állam részéről világos elismerésében egyuttal testületi minőségének elismerése foglaltathatik, miként ez a római jogban történt (mely soha nem mondja: *universitatem confirmare, permittere*, hanem csak: *corpus habere permittere*), de azért mégis a hallgatag elismerést lehető félreértések miatt eljettetni kívánja.

¹⁰⁾ Azonban meg kell itt jegyezni, hogy a pusztá rendőri engedély folytán valamely személyegyesület még nem lesz jogi személyisé, hanem

III.

A jogi személyek különböző fajtái.

A jogi személyek általában két osztályra szakadnak, u. m. személyösszeségekre (universitates personarum), melyeknél a jogi személyiség az összeséget képező természeti személyek eszmei egységéhez van kötve; — és vagyónösszeségekre (universitates bonorum), melyeknél valamely vagyonnak tulajdonittatik egy láthatatlan, magában a vagyonban rejlő alany. Amazokhoz tartoznak általán véve a testületek, az utóbbiakhoz a legtöbb alapítvány és a nyugvó örökség (hereditas jacens)¹⁾ A fiscust mint külön jogi személyfajt felemlíteni azért szükségtelen, mivel benne csak az állam nyilvánul (vagyoni jogi oldaláról), az állam pedig szintén nem egyéb, mint universitas personarum sc. omnium civium. Mindazáltal többen a fiscust egészen különálló jogi személynek tartják²⁾.

Ezen imént elősorolt egyes fajoknál azonban meg is kell állapodnunk, s minden kísérletet, miszerint a jogi személyek fogalma még egyéb jelenségekre kiterjesztés, elhibázott- és igazolatlanul kell mondanunk. Így p. nem áll az, hogy az uralkodó fejedelem, vagy a fejedelmeknek egymás után következő sora, vagy a hivatalnokok jogi személyek. Mert noha a közönséges életben nem ritkán az uralkodót az embertől meg szokták különböztetni, p. azon beszédmod által, hogy „a király nem hal meg“, s szintugy a hivatalt is gyakran személyesítik, ha p. a „korona“ vagy a „helytartó“ stb. jogairól beszélnek, azért ily beszédmodok ép oly kevésbé jogosítanak fel külön jogi személyiség elfogadására, mint p. az, melylyel azt mondjuk, hogy a kereskedelem új piacot keresett, vagy a közvélemény diadalt aratott és eff. Az efajta személyesítéseket csupán a nyelv képezi, nem pedig a jogi ész jogi okokból és jogi czélokra³⁾ a hivatali viszonyoknál pedig valójában mindig csak az illető természeti személy a tulajdonkép jogosított vagy kötelezett, s ha mindjárt is csak ezen különös méltósága-vagy hivatalánál fogva jogosított vagy kötelezett volna, azért még sem lehetne a méltóságot vagy hivatalt külön jogalanyként venni, merthisz nemcsak működése ideje alatt élvezi ama természeti személy ezen u. n. rendi jogait, hanem megtartja azokat akkor is, ha p. állandó nyugalomba lép⁴⁾. Ha többen testületileg viselnek valamely hivatalt, akkor képeznek ugyan publicistikailag külön

csak az államnak abbéli kijelentése folytán, miszerint a személyegyesület kifelé is mint universitas, mint személyegység jelentkezhetik. V. ö. a 8. j.

¹⁾ Windscheid (Pandekten 57. §.) a jogi személyeknek következő neveit különbözteti meg: 1. természeti személyek összeségeit, 2. egyes és közhasznú czélokra rendelt intézeteket, 3. vagyónösszeségeket (nyugvó örökség, fiscus alapítványok), s itt azon eredményre jut, miszerint egy és ugyanazon jogi személy többféle alakban jelentkezhetik, a mennyiben csak különböző substratum személyesítettnek gondoltatik, p. állam vagy fiscus, egyház vagy egyházközség, intézet vagy alapítvány alatt mindig ugyanazon jogi személy értetik. Azért is a jogi személy lényegének meghatározása végett annak substratumát nem tartja döntőnek, hanem inkább különbséget tesz, vajjon a kérdésben forgó vagyon a) bizonyos cél elérésére szolgál, mely ismét közhasznú lehet, miként a fiscusnál, községek-, közhasznú intézetek- és egyesületeknél, vagy pedig a jogi személyt képező egyedeknek akár vagyoni, akár egyéb előnyére irányulhat, miként a részvénytársulatoknál, olvasó egyletek-, művész- vagy társasculu egyleteknél stb. vagy pedig b) bizonyos személyek általi élvezésére van rendelve, miként a családi alapítványok- és ösztöndíjaknál, vagy végrec) közönséges módon bizonyos egyes személynek van szánva, mely azonban azt még meg nem szerezte, miként a nyugvó örökségnél.

²⁾ L. Savigny id. m. 245. l. Pfeiffer 1—5. §§. — Vangerow (I. 93. l.) és Unger (I. 327. l.) a szövegben foglalt nézetet vallják, Sintenis (I. 15. §. 13. jegyz.) a fiscust az universitates bonorum osztályába sorolja. V. ö. az 1. jegyzetet.

³⁾ Unger, Syst. d. oest. Erbr. 7. §. 7. jegyz.

⁴⁾ A l. 12. C. de exentationibus munerum (10.47). melyre itt hivatalnoknak, még nem bizonyít semmit, mert abból, hogy valamely államhivatalnok rangjára való tekintettel bizonyos privilegiumokat vagy kedvezményeket élvez, még nem következik, hogy az ő hivatala külön (jogi) személyiség, különben a tudorság, nemesség, papi rend, a nőnem stb. is jogi személyek volnának, mert az ezekkel felruházott természeti személyek is mindenféle jogkedvezményeket és mentességeket élveznek, anélkül, hogy valaki állítani merné, hogy azért jogi személyek. L. Ubrigt (id. m. 49—63. ll.) Unger (Syst. I. 326. l.)

jogi személyt¹⁾, de e körülménynek magánjogilag semmiféle jelentősége sincs, ily testület sem vagyont nem szerezhet, sem szerződéseket nem köthet, sem perben nem állhat stb. Ép oly kevésbé lehet p. törvényhozói bizottságokat, követeket, az országgyűlést, a kamarákat stb. jogi személyeknek mondani. A jogi személyek fogalma általában a magánjogra szorítandó.²⁾ — Akadtak végre jogászok³⁾, kik telkeket is kívántak jogi személyekül tekintetni, és pedig azért, mivel római jogi forrásainkban⁴⁾ mint telki szolgalmak jogalanyaként említettnek; azonban a források evvel csak azt akarják mondani; hogy a szolgalom csupán a telek valamely szükségletének kielégítésére való, s hogy a szolgalmi jog akkép össze van kötve a telekkel, hogy az, ki a telket megszerzi, avval együtt a szolgalmat is kapja. De azért a tulajdonképi jogozott nem a telek, hanem annak mindenkorai tulajdonosa⁵⁾.

A régiebb tan az alapítványokat és a nyugvó örökséget a jogi személyek külön álló osztályaként nem tekinté, miután a jogi személyek fogalmát egyedül personarum universitas-ra szorítá⁶⁾. Heyse az első figyelemztetett arra, hogy a fogalom a kelletinél szűkebben vétezt⁷⁾.

Dr. BOZÓKI ALAJOS.

Az orvosi felelősség.

(Folytatás.)

Az orvosi felelősség nem a mai kor szüleménye. A klasszikus Heliásban az orvosok részint azért, hogy a felelősséget magukról elhárítsák, az Istenség paizsa alatt gyakoroltak, s ugy tekintettek, mint az Istenség papjai. Tiszta, elfogulatlan észlelésre voltak utalva, s ezt oly hűséggel tették, hogy a prognosis biztossága által a laikusoknak ugy tetszett, mintha a halandó sorsának életmérlege az Istenség kezéből az övébe tétetett volna át. Ily módon az Istenség bevonatott a játékba, főképp midőn az orvos-pap bölcsességének vége szakadt. A súlyos beteget templomba vitték, s a papi orvos kiosztója volt a magasabb isteni kegynek; hogy a közbenjárás sikeres legyen, szent áldozatok hoztak; s ha ez is hiába volt, akkor az Istenség kérlelhetlen haragja az orvosi tehetetlenségnek legitim mentségül szolgált. Mily tiszteletben volt a papi orvosok rendje, mutatja az, hogy az Asclepiadok ős atyja Herossá apothéoszátatott, s tiszteletére templomok emeltettek Epidaurus — Milos — és Pergamomban.

219-ben K. e. a hires Archagathus Rómában letelepedett, polgári jogot nyert, közköltségen a város leg szebb részen tabernaculum felállíttatott, de később megköveztetett. A rómaiak a meghódított tartományok zsákmányaiból meggazdagodván, a leggyőzött népek aranyával azoknak hibáit is elsajátították. A kicsapongások által elerőtlenedett, az élvezeteiben telhetetlen rómainak csak rabszolga orvos kellett. A legyőzött Graecia az ilyeneket bőven szolgáltatatta. Szomorú hanyatlás! Mig Görögország szabad volt, addig a görög orvos Hippocrates ünnepélyes esküjével kötelezte magát tudományával vissza nem élni, de a mint Görögön legyőzött, római urának gyáva eszközeül, szolgálójául, szükség esetében bűnrészeséül s bűn szerzőjéül alacso-

¹⁾ L. 25. ad municipalem (50,1). L. 76. D. de indicis (5,1). Nov. 134. cap. 6.

²⁾ Pfeiffer, id. m. 7—10. §§.

³⁾ Böcking, Instit. u. Pandekten I. k. 62. §. Heyse, Grundr. des g. Civilr. I. 98. §. 15. jegyz.

⁴⁾ L. 12. D. de servitutibus (8,1): „fundo servitus aequisitur.“ L. 31. D. de servitutibus praediorum rusticorum (8,3): „fundus id ius aquae amittit.“

⁵⁾ Marczzoll, Lehrb. d. Institutionen, 7 kiad. 106. §. Vangerow I. 53. §. Unger I. 325 l.

⁶⁾ Így az ausztr. polg. tv. könyv 25. §. a is. Unger, I. 318. l.

⁷⁾ Grundr. eines Syst. d. gem. Civilr. 3. kiad. 1819.

nyult le. A természetvizsgáló Plinius így panaszkodik: „nulla praeterea lex, quae puniat inscitiam Atheae, nullum exemplum vindictae. Discunt periculis nostris et experimenta per mortes agunt. Medico tutum hominem occidisse, inpunita summa est.

A legrégibb határozat a lex Aquiliában van: medicus servum imperite si secuerit, si medicamento perperam usus fuerit, et qui deliquerit curationem, securus non erit, sed et culpae reus.

Az egyiptomiaknál az orvos halállal bünhődött, ha az előirt szabályoktól eltért. Ez egyik oka, hogy az orvos-tan ott nem fejlődhetett, mert hit articulások kathechismusa volt.

A nyugoti Góthoknál, ha a beteg meghalt, az orvos a rokonoknak kiadatott, s ezek kedvük szerint bánhattak vele. Ily adatok bizonyítékai az idő durvaságának, a midőn csak a büntetésre gondoltak, de nem a visszaélések megakadályozására.

Chatelet párisi törvényszék 1646 egy ítéletet hozott, mely szerint ha csak tudatlanság s tapasztalatlanság forog fenn, az orvos büntetés alá nem esik „quia aegrotus debet sibi imputare, cur talem delegerit.”

Wildberg egy régi véleményét közli a lyoni orvosi bizottmánynak, melynek előadója Laparade tr. így nyilatkozik:

1. az orvosok felelősségének elve sem a törvény, sem a fenálló jog gyakorlatban nem alapul;

2. ha a törvény az orvosokat tudatlanság, tapasztalatlanság miatt felelőssé nyilvánítaná, ennek gyakorlati kivitele teljesen lehetetlen;

3. sőt feltéve a gyakorlati kivitel lehetőségét, czél-szerűtlen, mert az orvostan kifejlődésének útját állaná.

Jelenleg Franciaországban az orvosi felelősséget a Code Napoleon következő cikkeire alapítják.

Article 1382. Tout fait quelconque de l'homme qui cause à autrui un dommage, oblige celui, par la faute duquel il est arrivé, à le réparer.

Article 1383. Chacun est responsable du dommage qu'il a causé, non seulement par son fait, mais encore par sa négligence ou par son imprudence.

Article 1834. On est responsable, non seulement du dommage, que l'on cause, mais encore de celui qui est causé par le fait des personnes, dont on doit répondre, ou des choses que l'on a sous sa garde.

Angolországban az incriminált orvosi esetben csak az a kérdés, valjon az orvos jó hiszemben volt-e, hogy nem árt?

A Carolina (constitutio criminalis Carolina) V. Károly idejében a német rendek által a regensburgi országgyűlésen 1532-ben elfogadott, a maga idejében remek büntető törvény 134. cikke a mulasztás s tudatlanságból eredő orvosi hibákért, ha ezek szakértők által olyanoknak véleményeztetnek, büntetést szab.

A bajor büntető törvénykönyv 65. és 67. cikkei az orvosok durva gondatlansága s tudatlanságára szab büntetést: úgy

a württembergi 251. art. A porosz büntető törvénykönyvben az orvosokról specialiter szó nincs, hanem a büntető törvénykönyv 184., 194. és 203-ik §. csak általában tárgyalják, a kik hivataluk teljesítésében gondatlanság által polgártársaiknak egészségét, életét veszélyeztetik, s ha a mellett kellő óvatossággal nem járnak el, a melyre hivatásuk által kötelezve vannak.

Az ausztriai St. G. b. §§. 111. Einem Heilarzt, der nach dem Erkenntnis der Facultät bei Behandlung

eines Kranken solche Fehler begangen hat, woraus Unwissenheit am Tage liegt, ist, dafern der Kranke gestorben, oder in den Stand einer Siechheit und Erwerbsunfähigkeit versetzt worden, die Praxis so lange zu untersagen, bis er in einer neuen Prüfung bei der Facultät dargethan hat, die ihm mangelnden Kenntnisse nachgeholt zu haben.

§. 112. Eben diese Bestrafung findet Platz gegen einen Wundarzt bei einer ungeschickten Operation eines Kranken, der davon entweder gestorben oder dadurch an seinem Körper wesentlich verunglückt ist.

§. 113. Wenn ein Heil- oder Wundarzt einen Kranken übernommen hat, und nach der Hand denselben zum wirklichen Nachtheile seiner Gesundheit wesentlich vernachlässigt zu haben überführt werden kann, so ist ihm eine Geldstrafe von 50—200 fl. Cm. aufzutragen. (Lásd Lion über die Kunstfehler.)

Honnunknak ez időig büntető törvénykönyve nincsen. (Folytatása következik.)

K ü l ö n f é l é k.

(A budapesti ügyvédi egylet) mult hétfői közgyűlésén a beterjesztett alapszabályi — ügyrendi — és házszabályok iránti módosítások (melyek többnyire Dr. Siegmund Vilmos ur által voltak fogalmazva és előleges értekezleten megállapítva) elfogadtattak, s remélhető, hogy az alapszabályi módosítványok mielőbb fel fognak a miniszteriumhoz helybenhagyás végett terjesztetni, nehogy azok — melyek közül legnevezetesebb az, miszerint jövőben a rendes ülés köré kizárólag hivatva az egylet tudományos tárgyú enunciatióit meghozni, míg a közgyűlés hatásköréhez egyedül az administratio ügyek eldöntése fog tartozni, — írott malaszt maradjanak, mit az egylet érdekében csak fájlatni lehetne.

(A budapesti ügyvédi egylet) II. szakosztálya befejezte tanácskozásait a váltójogi alapelvek felett s azokat csekély, többnyire irályi változtatásokkal elfogadta, közönetet szavazván Dr. Apáthy István, mint kinek tollából folyt a kiváló képzettséggel szerkesztett bizottmányi javaslat, s öt egyszersmind e tárgyban a rendes ülésen előadól megválasztván.

(A budapesti ügyvédi egylet) IV-ik (birói, szervezeti magánjogi, perrendtartási és jogtanulmányi) szakosztálya kedden jun. hó 1-én az ügyvéd rendtartás tárgyában folytatólagos ülést tart. Elnöki megbízásból Dr. Siegmund Vilmos szakosztályi jegyző.

* (A budapesti ügyvédi egylet) IV-ik (birói szervezeti magánjogi és jogtanulmányi) szakosztálya pénteken f. hó 28-án folytatólag tárgyalta az ügyvédrendtartási javaslatot. A 34—40. §§. részint egészen — részint csekély változtatással elfogadtattak, a 41. §. pedig egészen elhagyatott.

* (Az észak-német szövetség pénzügyi statistikája.) Az általunk már említett „Annalen des norddeutschen Bundes“ kimutatóst közöl az észak-német szövetség pénzügyi állapotairól. A szövetségi államháztartás 1869-re (száraz hadsereget, marinét, a consulatusi — posta és távirdai ügyet beszámítva) 77.801,135 tallérban van megállapítva, melyhez hozzájárulnak még a legújabb időben szintén ideo adósságügyi kiadások. Az említett évkönyvek foglalkoznak azon forrásokkal is, melyekből az említett szövetségi közös kiadások fedeztetnek. Az említett kiadások fedezésére egy közös posták, távirdák, a vámok stb. közös jövedelmének többletei, s a mennyiben ezek nem elégségesek, az u. n. anyakönyvi járulékok szolgálnak. Ezen anyakönyvi járulékok 1869-re 24.812,071 tallérra számítottak fel, ehhez Poroszország 24 millió lakosával egyedül husz millió tallért szolgáltat. A legkisebb észak-német szövetségi állam Schaumburg Lippe (31,814 lakossal) 26,406 tallér anyakönyvi járulékokat szolgáltat.

TARTALOM: Törvényjavaslat az első folyamodási bíróságok s a királyi ügyészek szervezetéről. — A jogi személyekről. (Folytatás.) Dr. Bozók Alajostól. — Az orvosi felelősség. (Folytatás.) — Különfélék. — Melléklet: egy fél iv curia ítéletek és egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

K i m u t a t á s a

a főméltóságu királyi kuria 1869. évi összes beadványainak, elintézéseinek és hátralékainak 1869. év április hó végével.

	1868. évi hátralék	1869. évi szaporodás	Összesen	Az elintézők számszerű összege	Ítéletek	Táblai perek	Elintézők folyamodványok fölött	Fegyelmi ügyek	Tiszti panaszok	Érdemleges tár- gyalás nélkül		Kiegészítés végett vissza küldött		Fennmaradt hátralék
										ülés- ben	ülésen kívül	per	folyam- ügy	
A királyi ítélő táblánál .	3692	9875	13567	9913	5019	15	2972	—	—	1190	1	245	471	3654
A kir. hétszem. táblánál .	3467	3004	6471	3530	2622	15	638	—	—	205	—	33	17	2941
Összesen	7159	12879	20038	13443	7641	30	3610	—	—	1395	1	278	488	6595
Az 1868. évi kimutatásnak április végeig terjedő összege	5237	13095	18332	11068	5612	34	3205	1	1	1345	7	327	536	7264
Több	1813	—	1706	2375	2029	—	405	—	—	50	—	—	—	—
Kevesebb	—	216	—	—	—	30	—	1	1	—	6	49	48	669

Rósa Károly. főigazgató.

A kir. kuriánál fennmaradt hátralék iránt mindenféle hírek keringenek, miért is olvasó közönségünknek tájékozhatása kedvéért a fentebbi hivatalos adatokat szereztük be, melyekből kitűnik: hogy a kir. kuriának felosztása előtt (f. évi április hó végével) az összes hátralék 669 számmal kisebb, mint volt a múlt év ugyanazon időpontjakor.

A jogi személyekről.

IV.

A jogi személyek akarat- és cselekvési képességéről.

Hogy valaki egyáltalában jogügyleteket létrehoz-
hasson, benne cselekvő működés kívántatik; a cselekvő-
ség ismét akaratképességet tételez fel, minthogy e
nélkül minden tevőleges cselekvény, következésképp a
legtöbb és legfontosabb jogviszonyba való lépés merő-
ben lehetetlen ¹⁾.

Cselekvényeket csak emberi egyed végezhet, de
nem jogi személy, még akkor sem, ha emberek össze-
sége alkotja. S épen mivel minden jogi személy fiction
alapul, világos, hogy azon pusztá fogalomnak, mely itt
a személyiség alanyát alkotja, nem lehet valóságos aka-
ratot tulajdoni. Ha mindjárt valamely testület összes
tagjai teljes egyetértéssel végeznének el bizonyos cse-
lekvényt, az utóbbi azért még sem volna a testület,
hanem csak az egyesek cselekvénye ²⁾. Ámde a fogyat-
kozás mellett a jogi személyek, melyeknek alkotására a
kényszerű szükség vezetett, vajmi tökéletlen léttel bir-
nának, sőt a legtöbb esetben tulajdonképi rendeltetéső-

ket be sem tölthetnék. Mily parányi volna valamely
testület vagy alapítvány hatásköre, ha sem vagyont
nem szerezhetne, sem szerződéseket, vagy általában
jogügyleteket nem köthetne, sem akaratnyilvánítási
képességgel nem birna ¹⁾! Ez anomálián lehetetlen más-
kép segíteni, mint azáltal, hogy ily jogalanyoknak kép-
viselők általi cselekvési képességét fogadjuk el. Itt is
ugyan új nehézséggel találkozunk, avval t. i., hogy arra,
miszerint valaki képviselője által cselekedhessék, rend-
szerint ő magának is saját akaratával kell birnia, melynek
a képviselő csak végrehajtója, — s így jogi személyeknél
magában véve még ezen kisegítő eszköz sem használna,
de valamint a jog ezen szigorú szabálya alól cselekvésre
képtelen természeti személyeknél (serdületlen gyerme-
kek, örülteknél) engedtetett kivétel, ugy e kedvezmény
másrészt a jogi személyekre is kiterjesztetett. A képví-
selet ezen neme, mely itt nemcsak a képviselt akaratá-
nak végrehajtására, hanem magára az akaratra is irányul,
egy új és pedig azon fiction alapul, miszerint az, mit
bizonyos személyek határoznak és cselekszenek, maga a
jogi személy akaratja és cselekvénye gyanánt vétetik.
Ezen a jogi személyek akaratját és cselekvényeit invol-
váló határozatok mikénti alkotása- és végrehajtásáról

¹⁾ Puchta, Cursus d. Institutionen 202. §.

²⁾ Ily értelemben veendő a l. i. §. 22. D. de acquirenda possessione (41.2) „municipes per se nihil possidere possunt, quia universi consentire non possunt”. V. ö. Ulpiani fragm. XXII. 5. l. un. §. 1. D. de libertis universitatum (38.3). Unger. I. 328. l.

¹⁾ Beseler (Syst. 69. §.) a testületek természetes akaratképességét vitatja, s azt mondja, hogy ennek nyilvánítására csak közegre van szükségök.

amazok szervezete s illetőleg alapítványoknál rendszeresen az alapítónak az alapító oklevélben kifejezett akarata, vagy pótlólag az állam mint főgyámi hatóság, gondoskodik¹⁾.

A rómaiak e magánjogi képviselést részben még más módon is eszközölték. Ha t. i. valamely jogi személy tulajdonában csak egyetlen egy rabszolga volt, úgy ez már a régi szigorú polgárjog szerint tulajdont s követeléseket szerezhetett számára. De a képviseltetés ezen módja nem terjesztethetett ki sem elidegenítésekre, sem kötelek felvállalására, sem a peres ügyek ellátására, sem az általános ügyviselésre; mindazáltal már azon egy körülmény, hogy ily uton közvetlenül szerezhettek a jogi személyek tulajdont, elég fontos vala. Mai nap természetesen a képviseltetés ezen módja nem bír többé gyakorlati fontossággal.

A jogi személyek sokfélesége nem engedi meg, hogy szervezetük iránt általános, valamennyire egyaránt kiható szabályok felállítottassanak, csak is azt lehet valamennyiről állítani, miszerint az államhatalom irányukban felügyeleti jogot gyakorol, mely ahhoz képest, a mint fennállásukban kisebb vagy nagyobb mértékben érdekelve van, ismét különbözőképen nyilvánulhat, s mai nap általában határozottabb, mint p. a rómaiaknál volt, főleg azért, mivel az állam központosító kormányhatalma jelenleg részletesebben van kifejlődve és biztosítva, mint régenten volt. Másrészt az állam ezen tevéleges befolyáson kívül nemleges befolyást is gyakorol azáltal, hogy a káros és veszedelmes fajait a jogi személyeknek megakadályozza, s ez még gyakrabban történt a római államban, mint jelenleg²⁾.

Nem szabad azonban szem elől téveszteni, hogy a jogi személyeknek ily mesterséges uton létrehozott cselekvési képessége mindig csak költött akaraton alapszik (lásd fentebb), és hogy akaratuk nem általános és föltétlen, hanem nekik csak annyiban tulajdonítottatik, a mennyiben arra vagyoni jogi viszonyokban való létezésük tekintetéből szükségök van, miből önként következik, miszerint bizonyos cselekvényekre, melyek sajátos voltuknál fogva multhatatlanul valóságos akaratot föltételeznek, a jogi személyek merőben képtelenek. E szempontból ítélendő meg névszerint azon kérdés, vajjon jogi személyek elkövethetnek-e egyáltalában vétségeket vagy büntetéseket? mit a fentebbiekhez képest tagadni kell. Már a római jog világosan elismerte³⁾, hogy dolusra képtelenek, mert vétségek egyáltalában a jogi személyek kitűzött célján kívül fekszenek, s azért nem eredhetnek tőlük, hanem csak az azoknak elkövetésében tevékeny egyes természeti személyektől, mi annyiszor áll be, valahányszor a jogi személyek képviselői kitűzött hatáskörükön túl mennek, midőn azután minden esetre felmerül azon kérdés is, mennyiben lehessen a jogi személyeket igénybe venni képviselőik tiltott cselekvé-

¹⁾ Windscheid, Pandekten I. 141. l.

²⁾ Ama tilalmak kivált avval igazoltattak, hogy számos testület idővel politikailag veszedelmes irányt kezdett követni, és a fennálló közrend felforgatására törekedni. Keller (Pandekten I. 40. §. a. l.).

³⁾ L. 15. §. 1. D. dolo malo (4,3).

nyeiért, melyeket azok hivatásuk teljesítése körül elkövettek, vagy más szavakkal, mennyiben kezeskedik az állam, község, alapítvány tisztviselőiért? A római jog itt is helyes tapintattal járt el, határozván, miszerint csupán azt kell nekik kiadniok, a mivel tisztviselőik csalárdsága által meggazdagodtak⁴⁾.

Nem ellenkezik azonban a fentebbi tétellel az, hogy jogi személyek másnak vétsége vagy büntetése által megsértethetnek, mert hogy ily sérelem létesüljön, arra elég valamely vagyonnak létele, mi jogi személyeknél már fogalmuknál fogva meg van, a birtokos vagy tulajdonos gondolkodása és akarata pedig tekintetbe nem jön. Hogy valamely jogi személy ellen becsületsértést is elkövethetni, ebben sem foglaltatik semmiféle következetlenség és ellenmondás a fentebb felállított elvvel, mert a becsületsértés csak a tettnek személyiségét, nem pedig épen csak érzését érinti⁵⁾.

Történhetik ugyan, és történt is, hogy természeti személyek valamely testületben való részvételük miatt megbüntettetnek, de lehetetlen ebben a testület, az universitas büntetését látni, ily rendszabályokat legfeljebb csak a fejedelem vagy a politikai kormány intézkedéseivel, nem pedig a jogszolgáltatás cselekvényeiül tekintetni⁶⁾. Jogi személy mint olyan nem büntethető⁷⁾, ha a jogi személyek megbüntethetőségét megengednők, a büntető jog egyik sarkelvét sértenők meg, azt t. i., mely a büntetett és a büntetendő azonosságát kívánja, mint-hogy soha nem büntettetnék a láthatatlan jogi személy⁸⁾, hanem a büntetés csak annak látható egyes tagjait, a természeti személyeket sújtaná.

Végre, miután a jogi személyek egyedül képviselőik által cselekedhetnek, a dolog természete szerint kívánnak zárva mindazon cselekvények és jogügyletek-ből, melyek képviselést nem tünnek⁹⁾. (Folyt. köv.)

Dr. BOZÓKY ALAJOS.
n.-várad tanár.

¹⁾ L. 4. D. de vi et de vi armata (43,16). — A l. 9. §. 1. D. Quod metus causa (4,2): „Sive singularis sit persona, quae metum intulit, vel populus, vel curia, vel collegium, vel corpus, huic edicto locus erit“ némelyeknél azon véleményt keltette, mintha római jog szerint jogi személy is követhetett volna el vétséget, azonban alaptalanul, mert a populus etc. e törvényben nem tekintetnek jogi személyt alkotó személyösszeségnek, mit már az ellentétképen felhozott singularis persona bizonyít, hanem csak az mondatik, hogy több személy, kik esetleg collegiumban ott egyesültek, ép úgy követhetnek el vétséget, mintha egyenkint tették volna.

²⁾ Savigny, System. II. köt. 315. l.

³⁾ Ily szempont alá esnek a középkorban a városokra mondott bírói dalmi kiközösítések (Reichsacht) p. Authent. Frideric. Item quaecunque C. de episcopis et clericis (1,3) és a községi vagyonra kiszabott büntetések, p. Authentica Friderician. Item nulla C. eod.

⁴⁾ Elismerte ezt világosan Majorianus császár egyik törvénye (Novella Maioriani, tit. 7.) továbbá a kánonjog, c. 5. de sentent. excomm. in VI-to (5,11), habár VIII. Bonifác pápa a papok sanyargatásai miatt ismét a testületeket fenyegette egyházi átokkal. c. 4. de censibus, in VI-to (3,20).

⁵⁾ Mindazáltal Sintenis (System. I. 127. l.) még mindig vitatja, hogy jogi személyek, mint olyanok tilos cselekvényeket és jogértéseket elkövethetnek, s ezekből ép úgy, mint a természeti személyek köteleztethetnek. Lásd ellenében Savigny, System. II. köt. 310. l. (b) jegyz. és v. ö. Windscheid, id. m. I. köt. 59. §. végét. Weiske (id. m. 143. l.) Sintenis nézetéhez csatlakozik.

⁶⁾ E mozzanat nagyobb fontossággal bírt a római jogban, mint jelenleg, miután most a szabad képviseltetés korlátlanul meg van engedve. Savigny, Syst. III. 98. l.

TÁRCZA.

A kir. kuria ünnepélyes megnyitása.

Államéletünknek legújabb, epochalis jelentőségű fordulata érezteti a köz-, magán- és forgalmi viszonyok mezején mindenütt termékenyítő, üdvhozó hatásait. Az államérdekek legfőbbike — a jogszolgáltatás ügye sem hagyathatott érintetlenül az állami átalakulás e nagy horderejű korszakában, s a törvényhozás ezen érdek figyelembevételével, az 1868. LIV. tczikk hozatala által, a jogszolgáltatásra is kiterjeszkedett.

És méltán. Jogszolgáltatásunk hiányai fenyegető mérvben szaporodtak, törvénykezésünk európaszerte botrányul szolgált. E kirívó fogyatkozások okai: az anyagi jog codificálatlansága, mert hiszen a „Corpus Juris“ szabványai a mai élet szükségének nem felelhetnek meg, és az igazságszolgáltatási szervezetnek félszégei, mely részint — miként a régi ma már szerencsésen elszenderült kir. Curia szervezete mutatta, — a rendi *privilegiumok corollariumának*, részint — miként az első bíróságok helyzetéből kitűnik, — a *municipális autonomia appendixének* tekintett.

Csoda-e, hogy jogszolgáltatásunk ily körülmények között — miként a felirati viták alatt történt — a *chinai igazságügy-*

gyel párhuzamba hozatott? Azily hasonlatra csak a Shakespeare-féle ismeretes mondattal válaszolhatunk: Szomorú, hogy igaz, és igaz, hogy szomorú!

A felsőbb bíróságok szervezésével az első határozott s üdvözítő lépés megtörtént, mit az alsó bíróságoknak közel kilátásba helyezett reorganizációja fog követni. A legfőbb bíróságok működésüket f. é. június 1-én megkezdték.

Tanúi voltunk azon megható ünnepélyeknek, melyek egyrészt a régi curia bezárását, másfelől az új curia megnyitását kísérték. Egyik részről a multnak reminiscenciái, másik oldalról a jövőnek reménysugarai lebegtek szemeink előtt. Tisztelettel tekintettünk a roskadozó intézményre, — bár annak korszerűtlenségét rég éreztük; — kegyelettel csüggtünk a bucsú személyeken, — a régi magyar jogszolgáltatásnak e veteránjain, kikre az anyagi jog codificálatlansága s a jogrendszerek hullámzó változásai nem csekély terhet hárítanak; — de még inkább reményteljesen tekintettünk azon férfiakra, kiktől a jobb igazságszolgáltatást első sorban várhatjuk.

Lengje át új szellem a magyar Themis e csarnokait, legyen a Curia minden tekintetben példányképez első bíróságok előtt, melyek eljárásaik iránytűjét keressék ennek működésében, hogy igazságszolgáltatásunk vezérlőveiben az annyira óhajtott egyöntetűség létre jöhesse. Jöjjön el az idő, melyben igazságszolgáltatásunkra is elmondhassuk a római költő szavait: *Novus ab integro saeculorum nascitur ordo!*

Lássuk most az érintett zár- és megnyitási ünnepélyek részleteit.

I.

A magyar kir. curia mindkét táblája hétfőn, mult hó 31-én d. e. 10 órakor gyűlt össze a hétszemélyes tábla terében.

Rövid bevezetés után Majláth György országbíró felolvassa a magyar kir. igazságügyminiszter rendeletét, melyben az 1868. LIV. tcz. értelmében szervezett legfelsőbb törvényszéknek június elsején történendő életbeléptetését jelezi, s országbíró a régi magyar kir. curia feloszlására megkeresi.

E rendelet értelmében kijelenti, hogy a régi szervezeti magyar kir. curia megszűnik, s működése is véget ér.

Ezután rövid történeti visszapiantást vetvén a magyar királyi curia multjára, érinti annak keletkezését, fejlődését s működésének különböző hatásköreit, melyek az u. n. *curialis decisio*ban a törvényhozás körébe is átvágtak. Majd bucsut mond a minden tagjának, úgy azoknak, kiket a fejedelem bizalmi tövékenységi körrel bizott meg, mint azoknak, kik fáradaimaikat a családi tűzhely szentélyében fogják kipihenni; bucsut vesz továbbá meleg igékben a kir. személynöktől, Melczér Istvántól s a váltó feltörvényszék elnökétől Kiss Andrástól.

Utána Lipovniczky Vilmos szólott, ki melegen kiemelte az országbíró urnak bokros érdemeit. Most Melczér István személynök hosszabb beszédet olvasott fel, mely érdekes jogi és történeti visszapiantás a kir. tábla multjára.

A kir. tábla eddigi szervezetében — úgy mond — három időszakot élt át. Az első időszakot a megalakulás, — a másodikat a tevékenység — a harmadikat a hanyatlás korszakának lehet nevezni. Az első korszak 1723-ik évnél kezdődik s 1785-ig tart.

Az 1723-iki 25. tcz. alapján, tehát a *pragmatica sanctio*-val egykorulag lépett életbe a kir. tábla, 1724. május 2-án tartá első ülését; de jegyzőkönyveket csak 1730 óta vezetett; innét egész 1785-ig, midőn II. József az új törvénykezési rendtartást életbeléptette, tehát ötvenöt év alatt 5011 ülést tartott. Szónok ez időszakot a megalakulás korának mondja, mert e korban csekély kezdetből nagyra nőtt s virágzott. E korból származnak a *curialis* döntvények, melyek által eddig ingadozó jogelvek állapítottak meg; ki e döntvényeket komolyan átolvassa s a mellett azon kornak műveltségi állapotát s az ingatlan vagyonnak jelentőségét a nemzet életében fontolásra veszi, az nem fogja tuzlottságát találni szónok azon állítását, hogy a világos, átlátszó s határozott döntvények elvei bizvást kiállják a versenyt bármely állam törvényszéki döntvényeivel, különösen az akkori európai államok mesterkelt decretumaival. A második korszak az 1790-iki kiegyezéssel kezdődik, még pedig a kir. curia az országgyűlés megnyitása előtt ült össze, s 1790-iki május 4-én tartá első ülését. Miután a curia kiegészítő része volt az országgyűlésnek, ez utóbbi az előbbinek összeülése előtt nem hivatott egybe. Ez időszak a hétszemélyes táblánál 1848. decz. 20-án, a kir. táblánál 1849. jan. 30-án végződik. 16,082 ülést tartott ezen idő alatt mindkét testület. Szónok ezen időszakot a tevékenység korának nevezi, mert e korban legtöbbnyire oly intézkedések történtek, melyek a törvényhozás reformját cé-

lozták. Ide tartoznak például a perfolyamnak gyorsítása, némely szünnap eltörlése iránt hozott törvények, továbbá a váltófeltörvényszék alkotása s számos fontos bár nem mindenkor, életbeléptett rendszeres munkálatok szerkesztése, milyen volt például az egész tudományos világban magasztalt büntető codex, melynek szerkesztésénél, a kir. curia tagjai részint elnökösködtek, részint a tollat vitték, s mindenkor állandón közreműködtek. E korszaknál megemlékezett a kir. curiának a politikai perekben hozott s nagy visszatetszést szült ítéleteiről, figyelmeztetett arra, mily hibás volna a bíró működését, mely egyedül a fenálló törvények szavaihoz van kötve a közvélemény mérlegén latolgatni. Igen helyesen jegyzé meg, hogy a bíró addig, míg a törvény fennáll, nincs följogosítva az időnek s annak követelményeinek anticipálására.

A harmadik korszak — a hanyatlás kora — 1861-diki május 1-jétől mai napig tartott. Szónok nem akar a részletekbe bocsátkozni, s csak mint egyszerű adatokat hozza fel, hogy a mondott időben a hétszemélyes tábla 4526, a kir. tábla 10,911 ülést tartott, — első 43,967, utóbbi 176,207 ügyet intézett el.

Ezután az érdemekkel tündöklő tagokról emlékszik meg, s érdelemteljes beszédben bucsut mond pályatársainak, az országbírónak s beszéde végén kijelenti azon óhaját, vajha az új szervezeti legfelsőbb törvényszék, a tiszteltetés és bírói tekintélynek azon fokát érné el, a melyen a curia oly hosszú időn keresztül állott. A váltófeltörvényszék elnöke Kiss András szólalt fel, érintvén a váltófeltörvényszéknek a kir. curiához való viszonyát s szintén meleg szavakban bucsuzott a pályatársaktól.

Erre az országbíró az ülés elején felolvasott miniszteri rendelet értelmében az ülést, — s egyszersmind a régi szervezeti magy. kir. curiát — feloszlata.

II.

Másnap június 1-jén a régi curia hamvaiból phönixként kiemelkedő főbíróságok tartották ünnepélyes megnyitó üléseit. A semmisítő-szék tagjai 10 $\frac{1}{2}$ órakor a ferencziek egyházában tartott ünnepélyes istentisztelet után a kir. curia nagy termébe gyűltek össze, hol az igazságügyminiszter ő exciája, az országgyűlés mindkét házának küldöttsége, nagyszámu válogatott közönség jelent meg, hogy a megnyitáson részt vegyen. Majláth György, a semmisítő széknek elnöke bevezető szónoklatában, az igazságügyminiszter rendelete értelmében a semmisítő széket megalakultnak s első ülését megnyitottnak jelenté, s először az ülnököket, azután a segédelőadókat feleskettette.

Azután beszédet mondott, melyben a semmisítő-szék intézményének feladatát, s az ülnökök fontos hivatását emelte ki, hangsúlyozván a részrehajlatlanságot, a politikai szenvedélyek száműzését e bíróság kebeléből.

Lukács Ignác ülnök e beszédre válaszolván, kijelenté, hogy tehetségek szerint igyekezni fognak a semmisítőszék tagjai az elnök által kijelölt feladatnak megfelelni. Erre Majláth György elnök az első ülést megnyitottnak jelenté, s a jelenlevő igazságügyminiszternek, a felsőház és képviselőház kiküldött tagjainak, az ügyvédi kar képviselőinek, s az egybegyűlt közönségnek üdvözlése után ily szavakkal zárta be beszédét: „Éljen a király, boldoguljon a haza!” A legfőbb törvényszék tagjai 11 órakor az eddigi kir. tábla helyiségeibe gyűltek egybe. Hasonló fényes közönség volt itt is jelen. Miután Melczér István a legfőbb törvényszék elnöke a felesketett elnöki titkár May Árpádot a jegyzőkönyv vezetésével megbizta, Hengelmüller Mihály ülnök felolvasta a legfőbb törvényszék szervezetét tárgyzó intézkedéseket, s az igazságügyminiszter által megállapított eskümintát. Most először az ülnökök, azután a jegyzők és a segédszemélyzet eskettetett fel. Az ülnökök minden vallási színezettől ment esküt tettek le, melyben a királynak és házának, a hazának s alkotmányának hűséget fogadnak, a törvények s törvényes szokások megfigyelését, s a hivatalos titok megőrzését ígéri. Erre a legfőbb tvszék elnöke Melczér István. tartott jeles szónoklatot, melyben legelőbb az 1868. LIV. tczikk értelmében alakított legfőbb tvszék megalakulását jelzé. Ezután az átalakult jogviszonyokra figyelmeztetett, mert az 1848-iki átalakulás óta számos oly viszony merült az élet színvonalára, melyekre nézve az anyagi viszony teljesen élettelen; — a bírákat azon nagy reményekre utalá, melyet a közönség a dolgok új alakulása óta táplál. Az új sokat fölforgatand, mit a szokás által megszerettünk, de a vasut is messze visz bennünket szeretett lakhelyeinktől, s fölása azon földet, hol kedveseink hamvai nyugszanak. De ezért senki sem tagadhatja a vasutak czélszerűségét. Végül tette s serény munkára hívta fel a legfőbb törvényszék tagjait. Lipovniczky Vilmos első tanácselnök

fejezte ki a törvényszék érzelmeit; köszönetet mondván a buzgó elnöknek. Az igazságügyminiszter, ki itt is jelen volt, élénk s lelkesült ismételt ovatiókban részesült.

11 $\frac{1}{2}$ órakor a kir. curiának egy másik termében a kir. tábla nyitott meg Zsivora első tanácselnök által, ki *Fábrý István* elnököt helyettesíté. Miután az ülnökök, segédelőadók és fogalmazók az esküt letették, Zsivora tanácselnök alkalomszerű szónoklatot tartott, s köszönetet mondott a jelenlevő díszes közönség részvételeért.

Igy végződtek az ünnepélyességek, melyek történelmi fontossággal bírnak a magyar igazságszolgáltatásnak évkönyveiben. (*)

K ü l ö n f é l é k.

* (A budapesti ügyvédi egylet IV-ik szaksztyálya) az „ügyvéd rendtartási javaslat” tárgyalását e héten befejezte. A mult heti (május 28-ki) gyűlésről térhiány miatt kimerítőbb tudósítást nem hozhatánk, utólag jegyezzük tehát fel az említésre méltó részleteket. Miután a távollevő elnök *Pósfay K. Bogdán L.* által helyettesítettett, s a mult ülés jegyzőkönyve hitelesítettett; dr. *Környei Ede* indítványára a mult ülésen megállapított 33. §. újra ekként módosítottatott: „Az ügyvédi jutalom iránti külön szerződések hiányában a jutalom megállapítása az egyes ügyvédi kamarák által évről-évre a helyi viszonyokhoz képest megállapítandó, és az igazságügyi miniszterium által jóváhagyandó díjszabás szerint történik. Díjszabás alá csak azon ügyek vonhatók, melyek tárgya számösszeg, vagy számösszeg szerint meghatározható érték; az ügyvéd jutalma az ügy természetéhez, terjedelméhez, s a munka fontosságához képest állapítandó meg.” A többi §-ok legtöbbször egészen érintetlenül hagytak, vagy csak kisebb stylaris javítás alá estek. A 37. §-nál hosszabb vita fejlődött ki, dr. *Környei* az ügyvédi könyveknek próba ereje ellen törté, mig dr. *Siegmund* — a kereskedők hason példájára hivatkozva azt védelmezte, *Bogdán L.* pedig úgy kívánja a könyvvezetést értelmezteni, hogy az csak *permissiv*, miután nyakas fél ellen gyakran jó sikerrel alkalmazható próba-eszköz. Ezen értelmezés a szaksztyál által is elfogadtatván, abba dr. *Környei* is beleegyezett. Ugyan-e §-nál hosszabb vita fejlődött ki a javaslat azon pontja felett, hogy az ügyvédi könyvek hitelességét az ügyvéd *becsület szavára* fogadja. Ez ellen élesen kikelt *Deszkás G.* kimutatván a becsületszónak, mint az egyéni szentély körébe vágó dolognak magasb jelentőségét, lovasias jellegét, nem kívánja azt minduntalan alkalmazásba vétetni, hanem e helyett inkább az ügyvédi esküre való hivatkozást, fogadalmat, vagy pótesköt ajánl. A dolgot gyakorlati oldalról is megvilágosítván, figyelmeztet azon körülményre, hogy az ügyvéd, ha eskü szegésről vádoltatnék, e vád ellen jogorvoslattal élhet, mig a becsületszó megszegéséről vádoltatván, a vádlót be sem panaszolhatja. A szaksztyál ezen értelemben a 37. §. megváltoztatván, a becsületszó helyett „pótesköt” tett a javaslatba. A 38., 39., 40. §-ok elfogadtattak, mig a 41. §. kihagyattak.

A *kedden (jun. 1-én)* tartott ülésben a javaslat tárgyalása nem reményelt gyorsasággal folytatottatott. Legtöbbször apró stylaris változtatások történtek csak a javaslat szövegében.

A *díjszabás* tárgyalása elhagyatott, s a *fegyelmi eljárás* a rendtartáshoz *második rész gyanánt* függesztetett folytatolagos szakaszok alatt. A fegyelmi eljárás 5. §. egészen elhagyatott, mig a 6. §. végéhez hozzátoldatott: sőt az 53. §. i) pontjában érintett kijelölésnek is mellőzhető.

Csütörtökön f. hó 3-án folytatottatott a javaslat. A fegyelmi eljárás 16. §-a (most 71. §.) így módosítottatott: Fegyelmi eljárás esetében, mely mindenkor írásban kérelmezendő, az ügyvédi választmány a tényállás felderítése, illetőleg az elővizsgálat megtétele végett vizsgáló biztost nevez ki. Az elővizsgálat mindenkor a kamara ügyészének közbejöttével teljesítendő: ezen elővizsgálat befejezése után a választmány a kamara ügyészének, továbbá a panaszló és panaszlottnak kihallgatása mellett mindenekelőtt az illetékességi kérdésben, valamint a felett, van-e fenforgó esetben egyáltalán helye a fegyelmi eljárásnak, végzésileg együttesen határoz. A hozott végzésről azok, kik ellene jogorvoslattal élnek, értesítendők. A közbeeső §-ok lényegtelen módosításokat szenvedtek, csak a fegyelmi eljárás 31. §. (most 84. §.) így változtatott meg: Első végzések a panaszlottnak személyesen kézbesítendők; ha panaszlott fel-

található nem volna, részére újabb tárgyalás kitűzése mellett gondnok nevezendő ki oly utasítással, hogy a panaszlott lakóhelyét az újabb tárgyalásig kipuhatolja s ezt a védelemre felhívja, mert az ellenkező esetben az eljárás a gondnok közbejöttével meg folytatatba tetetni s befejeztetni stb. (a §-a, miként következik.) Több lényeges változtatás a javaslat szövegében nem történt, s így a javaslat tárgyalása végleg befejeztetett. A szaksztyál a munkát elkészítésében fáradozt bizottságnak s annak buzgó jegyzőjének dr. *Siegmund Vilmos* urnak jegyzőkönyvileg köszönetet szavazott, őt egyszersmind *előadóul* a rendes ülésre megválasztván. Együttal egy szerkesztési bizottság is kiküldetett, mely a megvitatt javaslatot, mielőtt a rendes ülés elé beterjesztetnék, újra átnézte. A bizottság tagjai: dr. *Apáthy*, *Bogdán*, dr. *Környei*, dr. *Siegmund*.

† (Dr. *Bokrányi János* kir. tanácsos és a pozsonyi kir. jogakadémia érdemdús igazgatója) f. évi június hó 2-án elhunyt. Béke hamvaira!

* (A nő-emancipációhoz) Miss *Emily Fathfull* londoni könyvnyomda birtokosnéja, ki nyomdájában, hol a nő-emancipáció vonatkozó röpiratok nyomtatattak, kizárólag csak a nőnemhez tartozó szedőket tart alkalmazásban, a mult télen Angol- és Írország főbb városaiban nyilvános előadásokat tartott, melyekben a nők szavazati jogát követelés s mellett plaidirozott. Az összes angol sajtó, kidicséri azon eljárást s módot, melyet ő tárgya megfejtesében követett, előadásának tisztaságát s logikai erejét, kedvező hangorganumát s föllépésének méltóságos modorát nem tudják eléggé magasztalni; de felolvasásainak beltartalma a különböző pártállású lapok szerint majd magtámadtatik, majd kidicsértetik, sőt égis magasztaltatik. E pontnál egyszersmind megemlítendőnek tartjuk *Stuart Mill*nek egyik nyilatkozatát, melyet ő a nő-emancipációt pártoló nemzeti egyesület edinburghi szaksztyálához, mely tudvalevőleg *Mill*nek a westminsteri választáson történt mellőztetéseért részvétét fejezte ki, — intézett, s mely a többi közt így hangzik: összes, parlamenti tevékenységemmel összefüggő visszaemlékezéseim között egy sincs, mely nagyobb meglepédesemre szolgálhatna, mint azon tudat, hogy első valék, ki a parlamentben a nők szavazati jogára vonatkozó indítványt tevő, mert ezen indítványt legfontosabb szolgálatnak tartom, melyet körülményeim a közéletnek szentelni engedének. E követelés már ma bevégezett tény, de az ügy a ház legjobb emberei között elég képviselőket bir, hogy fokoztán tovább fejlesztesse. Az ország legértelmesebb asszonyainak feladata a férfiakat, kik követeléseik érvényre juttatásán fáradoznak, erkölcsileg gyámolítani s nemöknök kevésbé értelmes tagjait arról felvilágosítani, hogy a politikai szabadság elnyerése az egyedüli óvszer azon károk ellen, melyeket — miként a legtöbb nők tudják — a nőknek valóban szenvedniök kell. Azon fogok lenni, hogy e kérdéses ügyet, a mennyire csak tőlem lehetséges, még a házon kívül is képviseljem s előmozditsam.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közlő: *Pfeifer Nándor* könyvkereskedése Pesten

Francia jogirodalom.

Damoye. — La taxe des actes notariés est-elle d'ordre public? Paris.

Deforge, A. — Observations critiques sur le projet de loi relatif aux ventes judiciaires d'immeubles. La Rochelle.

Ducrocq, Th. — Cours de droit administratif, contenant l'exposé des principes, résumé de la législation administrative dans son dernier état, l'analyse ou la reproduction des principaux textes dans un ordre méthodique. 3-e édition, augmentée, mise au courant de la doctrine, de la jurisprudence, de la statistique, etc. Paris.

Ganthier. — Tableau de procédure civile, commerciale et de police. Paris.

Mellékletül egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

TARTALOM: A jogi személyekről. (Folytatás.) Dr. *Bozók* Alajostól. — Tárca. A kir. kuria ünnepélyes megnyitása. — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek és egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

Felelős szerkesztő: Dr. *DÁRDAY SÁNDOR*.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Törvényjavaslat

a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről.

I. FEJEZET.

Általános szabályok.

1. §. A bírák és bírósági hivatalnokok, hivatali kötelességüknek szándékos, vagy vétkes gondatlanságból elkövetett megszegéseért felelősséggel tartoznak.

Felelősséggel tartoznak a bírák és bírói hivatalnokok azon károkért is, melyeket hivatali kötelességök megsértésével a feleknek, vagy az államnak okoztak.

2. §. Bírák és bírósági hivatalnokok alatt értetnek:
a) az ítélő bírák;
b) a kir. ügyészek, főügyészek és a korona-ügyész;
c) a bírósági segédszemélyzet;
d) a kir. ügyészek, főügyészek és a korona-ügyészség segédszemélyzete;

e) a bíróságoknál a kir. ügyészek, főügyészek és a korona-ügyésznél alkalmazott kezelőszemélyzet;
f) a bíróságokhoz az állam által kinevezett szakértők.

Az ezen szakaszban elősorolt személyek hivataloskodásuk ideje alatt elkövetett hivatali büntetteikért hivatali minőségük megszűnte után is felelősek; s fegyelmi tekintetben a nyugalmaztatásuk után elkövetett cselekményeikért is a jelen törvény rendeleteinek vannak alávetve.

3. §. Hivatali büntettek tekintetében, a jelen törvény hatálya az esküdtekre és választott bírákra is kiterjed.

4. §. Hivatali büntett, vagy fegyelmi vétség esetében a felelősségre vonás közkereset útján történik; a kártérítés pedig, a mennyiben az erre okot adó cselekmény büntettet képez, a károsított akarata szerint akár a büntető perben, akár azonkívül, egyéb esetekben a jelen törvény I. részének IV. fejezetében meghatározott módon, csak magánkereset útján érvényesíthető.

5. §. Az igazságügyminiszter főfelügyeleti joga és hatósága, melynél fogva a bíróságok pontos és szabályszerű ügykezelése fölött örködik, a tapasztalt hiányok orvoslásáról gondoskodik, az igazságügy általános érdekében, vagy egyes panaszok esetében a szükséges adatok felterjesztését elrendeli, a visszaélések megvizsgálása és megtorlása iránt intézkedik — jövőre is érintetlenül marad; azonban bármely hivatali büntett vagy vétség megfenyítését csak a jelen törvényben szabályozott uton és módon eszközölheti.

II. FEJEZET.

A hivatali büntettek.

6. §. A hivatali büntett megbüntetése a rendes bírói eljárás útjára tartozik. A büntetés mérvét a fennálló törvények, és a törvényes gyakorlat határozzák meg. A bírói illetőség iránt szintén a fennálló törvények irányadók.

7. §. Az ítélet, mely által a 2. §-ban elősorolt személyzetnek valamely tagja hivatali büntettségben bűnösnek ítéltetett, a rendes büntetésen és ennek következményein fölül, maga után vonja még azt is: hogy az elítélt egyén elveszti hivatalos címét, fizetését, nyugdíját, s általában minden igényét bármi egyéb javadalom iránt, a melyet szolgálata alapján az állam irányában igénybe vehetett volna.

A büntetés ezen következményei az ítéletben kiteendők.

8. §. Ha a hivatali büntettet esküdtt, vagy választott bíró követte el: a hivatalvesztés helyett esküdtti, vagy választott-bírói képességének elvesztése lesz ítéletileg kimondandó.

9. §. A hivatali büntett által okozott károk az illető feleknek vagy az államnak a büntettes által, vagy ha többen volnának, ezek által egyetemlegesen megtérítendőek.

10. §. Hivatali büntettet képez általában: ha a bíró vagy bírósági hivatalnok hivatali kötelességét cselekvőleg, vagy mulasztólag a végett sérti meg: hogy ezáltal magának vagy másoknak illetéktelen hasznot szerezzen, vagy valakinek jogtalan kárt okozzon.

Ha pedig hivatali kötelességének teljesítését, a fenn körülírt célból, törvényes felsőbbségének meghagyása után is megtagadja, vagy feltűnőleg elhalasztja: ez súlyosító körülménynek vétetik.

11. §. Hivatali büntettet képez különösen:

- a hivatali titok közlése;
- a megvesztegetés;
- a zsarolás;
- az erőszak;
- a hamisítás;
- a sikkasztás.

12. §. A hivatali titok fölfedezésének büntettét követi el azon bíró, vagy bírósági hivatalnok, ki hivatali kötelességének megsértésével, oly tényeket vagy iratokat, a melyeknek csak hivatali állásánál fogva jutott tudomására, vagy birtokába, s a melyeknek titokban tartására hivatalánál fogva kötelezve volt, azon szándékból, hogy ezáltal valakinek kárt, vagy magának, avagy másoknak illetéktelen hasznot okozzon, mással közöl, vagy az iratokat használat végett másnak átadja.

13. §. A bíró vagy bírósági hivatalnok, ki hivatalába vágó valamely cselekménynek teljesítéseért, vagy elmulasztásáért ajándékot, vagy előnyt kíván, vagy azt előzetesen elfogadja, vagy az erre vonatkozó ígéretet vissza nem utasítja, a megvesztegetés büntettét követi el, — akár legyen az elkövetett cselekmény, avagy mulasztás, hivatalos kötelességével ellenkező, akár nem.

Az ajándék, vagy előny elfogadottnak tekintetik: ha a bíró, vagy bírósági hivatalnok azt, a mi hozzá, vagy hozzátartozóihoz, habár akarata ellen, megvesztegetési célból

lett juttatva, az átvételtől, vagy erről szerzett tudomásától számítandó három nap alatt vissza nem adja, vagy a tényt fel nem jelenti.

14. §. A bíró vagy bírói hivatalnok, ki hivatali hatalmával visszaél, hogy valakit valamely cselekvésre, tűrésre vagy mulasztásra törvényellenesen kényszerítsen, a zsarolás büntetettét követi el.

15. §. Az erőszak büntetettét követi el azon bíró, ki valakit, kinek ártatlanságát tudja, ellenséges indulatból büntető vizsgálat alá helyez; valamint az, ki valakit a büntető törvényben és a büntető gyakorlatban meghatározott eseteken kívül, vizsgálat, vagy gyanúkok nélkül, személyes szabadságától megfoszt; ugyancsak, ki a törvényesen elrendelt letartóztatást, vagy fogságot a törvény által meghatározott időn felül meghosszabbítja, vagy ki a letartóztatottat a felmentő ítéletnek, vagy a vizsgálati fogság megszüntetését rendelő végzésnek jogerőre emelkedése után huszonnégy óra alatt szabad lábra nem bocsátja.

16. §. Az erőszak büntetettét követi el továbbá azon bíró vagy bírósági hivatalnok, ki hivatalának tekintélyét felhasználja arra, hogy valamely tanura vagy szakértőre, nyilatkozatának vagy véleményének érdemét illetőleg, törvényellenes befolyást gyakoroljon; vagy a ki ezen cél elérésére fenyegetést, vagy kényszerítő eszközt használ.

17. §. Hamisítást követ el azon bíró vagy bírósági hivatalnok, ki a jegyzőkönyvet, vagy egyéb okiratot, melynek vezetésére, illetőleg szerkesztésére, hivatalánál fogva kötelezve vagy jogosítva van, szándékosan nem híven vezeti, vagy szerkeszti; vagy ki e hűtlen vezetést vagy szerkesztést oly okiratra vonatkozólag követi el, mely valamely jog bebizonyítására lényeges, s azon szándékkal, hogy a büntett által valaki részére illetéktelen haszon, vagy jogellenes kár háruljon.

Az ezen szakaszban megjelölt okiratok szándékos megrongálása hasonlóul hamisítást képez.

18. §. A fentebbi szakasz alkalmazandó a hiteles fordítóra is, ha ez az abban körülírt büntetett, vagy írásba foglalt hivatalos fordítmány, vagy a bíróság előtt élőszóval előterjesztett fordítás által követte el.

19. §. A bíró vagy bírósági hivatalnok, ki a hivatalos minőségben átvett pénzt, értékpapírt, vagy egyéb értékkel bíró tárgyat egészen, vagy részben eltulajdonítja, vagy elidegeníti; ugyancsak ki a fentebbi 17. §-ban érintett valamely okiratot szándékosan elrejt, elidegenít, vagy megsemmisít: a sikkasztás büntetettét követi el.

III. FEJEZET.

A fegyelmi vétségekről.

20. §. Fegyelmi vétségeket követ el, s a jelen fejezet szabályai szerint büntetendő azon bíró, vagy bírósági hivatalnok:

a) ki hivatali kötelességét vétkenesen, de nem azon bűnös célból szegi meg, hogy ezáltal magának vagy másoknak illetéktelen hasznot szerezzen, vagy valakinek jogtalan kárt okozzon;

b) ki viselete által tiszteletre s bizalomra méltatlanná válik.

Fegyelmi vétségnek tekintendő különösen, ha a bíró oly ügyben, melyben az eljárás és a határozat azon bíróságot illeti, melynek ő tagja, valamely fél részére per- vagy emlékiratot szerkeszt; a más által szerkesztettet helybenhagyás, vagy megváltoztatás végett átvizsgálja; vagy a törvény által szabályozott hivatalos működésén kívül, a per mikénti vitelére utmutatást vagy tanácsot ad.

Ugyanezen szabály alá esik azon bíró is: ki a folya-

matban levő jogügy mikénti elintézése, vagy egyéb bírói cselekmény tekintetében, az eljáró bíróság valamelyik tagjára érdekeltségből vagy ellenszenvből hatni törekszik.

Kivételik mindazonáltal azon eset, ha a bíró az elősorolt cselekményeket saját, vagy vele negyedizig rokonságban, vagy másodizig sógorságban levő személyek ügyében követte el, ha egyszersmind a törvénykezési rendtartás 56. §-a zárpontjának rendeletét nem sértette meg.

21. §. A fegyelmi vétség büntetése:

a) rosszalás;

b) feddés;

c) pénzbüntetés;

d) elmozdítás a hivataltól.

22. §. Hogy ezen büntetések közül melyik alkalmazandó: azt a vétség nagyságához és netaláni ismétléséhez, ugyancsak az abból származó hátrányokhoz képest, az illetékes fegyelmi bíróság saját belátása szerint határozza meg.

23. §. A rosszalás, feddés és pénzbüntetés jegyzékbe veendő.

24. §. Ha az illető időközben újabb fegyelmi büntetés alá nem esett; a rosszalás egy év után, a feddés pedig két év után hatályát veszti, s a jegyzékből kitörölendő.

25. §. A pénzbüntetés az illető hivatalnok egy évi fizetésének egy harmadát nem haladhatja túl.

26. §. A fegyelmi határozatban kimondott elmozdítás maga után vonja az illető címének, fizetésének, valamint nyugdíjának s mindazon előnyöknek elvesztését is, a melyeket az, szolgálata alapján, az állam irányában igénybe vehetett volna.

27. §. Fegyelmi eljárásnak nyugdíjazott bírák és bírósági hivatalnokok ellen is van helye. (2. §.)

28. §. Ha a bíró vagy bírósági hivatalnok a fegyelmi eljárás megindítása előtt, vagy ennek folyama alatt, de a véghatározat hozatala előtt, hivataláról, illetőleg nyugdíjáról önkéntesen lemond, a fegyelmi eljárás megindítása, illetőleg folytatása abban hagyandó. Ily lemondás azonban a vagyoni felelősséget nem szünteti meg. (67. §.)

29. §. Csekélyebb rendetlenségek esetében az elnök hivatalosan megінtheti a törvényszéknél, vagy annak területén alkalmazott bírói tagokat és bírósági hivatalnokokat.

30. §. A megінtés előtt az illető nyilatkozatra szólítandó fel. A megінtés írásban történik, mi ellen jogorvoslatnak nincs helye.

31. §. A fegyelmi eljárás útján elmozdított hivatalnok alárendeltebb, — és nem bírói-hivatalba ismét alkalmazható.

Ha azonban elmozdítottatása, vagy önkéntes lemondása (20. §.) után három év alatt javulásának kitűnő és folytonos jeleit adta: ezen idő eltelté után bírói hivatalra való jogosultságát ugyan nem, de arra való képességét visszanyeri.

IV. FEJEZET.

A fegyelmi eljárásról.

32. §. Fegyelmi vétségek fölött a fegyelmi bíróság ítél. E bíróságnak három osztálya van.

33. §. Az első osztályu fegyelmi bíróság a kir. tábla tagjaiból alakul, s ennek hatósága kiterjed a területén létező összes első folyamodási bíróságok ítélő bíráira és királyi ügyészeire, valamint az első folyamodási bíróságoknál s a kir. ügyészeknél alkalmazott összes segéd-személyzetre.

Ezen fegyelmi bíróság az elnökkel együtt öt tagból áll. Elnöke az illető kir. táblai rendes elnök, s ha ez akadályozva van, egyik tanács-elnök.

34. §. A másodosztályu fegyelmi bíróság a legfőbb ítélőszék tagjaiból áll, s az elnökön kívül 6 tagu tanácsban hozza határozatait.

Az elnökség a legfőbb ítélőszék elnökét illeti, a kit akadály esetében egyik tanácselnök helyettesít.

Ezen másodosztályu fegyelmi bíróság főlebb viteli hatóságot képez mindazon fegyelmi ügyekben, a melyek a 33. §. szerint első folyamodásilag az első osztályu fegyelmi bírósághoz tartoznak, s határozatai ellen, a most nevezett ügyekben, további főlebbvitelnek nincs helye.

Ellenben első folyamodási fegyelmi bíróságot gyakorol:

a) az első folyamodási kir. törvényszékek elnökei s alelnökei fölött;

b) a kir. táblák összes birói tagjai fölött, kivéve ezek elnökeit s alelnökeit;

c) a kir. táblai főügyész fölött;

d) a b) és c) pontok alatti közegek, továbbá a semmisítőszék, a legfőbb ítélőszék és a koronaügyész összes segédszemélyzete fölött.

35. §. Azon fegyelmi ügyek, melyekben első folyamodásilag a 34-ik §. szerint a magy. kir. curia kebelében alakított másodosztályu fegyelmi bíróság van hivatva eljárni, főlebbviteli uton a harmadosztályu fegyelmi bírósághoz terjesztetnek fel. Ezen fegyelmi legfőbb bíróság az elnökön kívül 10 tagból, felében a semmisítőszék, másik felében pedig a legfőbb ítélőszék tagjaiból alakul. Az elnökséget a bíróságnál a semmisítőszék elnöke viszi, a kit szükség esetén a semmisítőszék alelnöke helyettesít.

36. §. A fegyelmi bíróság mindenik osztálya, az elnökök kivételével, minden naptári év elején, sorshuzás utján újra alakittatik.

A sorshuzás mindenik ítélőszéknél külön-külön, de teljes ülésben történik.

A rendes tagokhoz, szintén sorshuzás utján, ugyanannyi póttag járul, a kik a rendes tagokat akadályoztatásuk esetén, az év folyamában a sorshuzás rendje szerint fogják helyettesíteni.

Az ekként megalakított fegyelmi bíróságok névjegyzéke az illető elnökök által az igazságügyminiszternek minden évben január 15-ig beküldendő.

A fegyelmi bíróság jegyzőjét az illető elnök nevezi ki.

37. §. A fegyelmi bíróságnak valamely tagja, a kir. ügyész, vagy a vádlott kifogása folytán, csak a törvénykezési rendtartás 56. §-sa által meghatározott esetekben mellőzhető.

A kifogás fölött a fegyelmi bíróság határoz.

38. Fegyelmi eljárás csak a kir. ügyész kívánatára rendelhető el.

A jelen törvény 2. §-ában elsorolt személyek vétségeit tárgyzó feljelentések, tehát mind egyesek, mind testületek és hatóságok részéről, az illető kir. ügyészhez intézendők.

Tartoznak a törvényszékek elnökei a vezetésük alatti bíróság előtt felmerülő, vagy egyébként tudomásukra jövő minden fegyelmi vétségről a kir. ügyészt azonnal értesíteni.

A kir. ügyész viszont köteles a fegyelmi eljárás elrendelését, a mennyiben arra alapos okokat lát fenforogni, haladéok nélkül kérelmezni a fegyelmi bíróságnál.

39. §. A fegyelmi bíróság a vádlott kihallgatása után mindenekelőtt azon kérdés fölött határoz: van-e a fegyelmi eljárás megindításának helye, vagy nincs.

Azon határozat ellen, a mely a fegyelmi eljárást

elrendeli, nincs jogorvoslatnak helye; ellenben a tagadó végzést a kir. ügyész felebbezheti.

A határozatban a vádpontok tüzetesen megjelöltesenek.

40. §. Ha a fegyelmi bíróság vizsgálatot lát szükségesnek: ennek teljesítésére kiküldi az elnök azon törvényszéknek egyik tagját, a melynek kebeléből a fegyelmi bíróság alakult.

A fegyelmi bíróság tagja ily vizsgálattal soha sem bizathatik meg.

A kiküldött bíró kihallgatja a vádlottat, s a tanukat; megvizsgál minden körülményt, mely az ügy felderítésére szolgál, s a beszerzett bizonyítékokat, jelentés mellett, a fegyelmi bíróság elnökének benyújtja.

41. §. Az elnök a jelentést és csatolmányait azonnal közli a kir. ügyésszel, a ki 8 nap alatt köteles indítványát írásban a fegyelmi bírósághoz beadni.

42. §. Ha a kir. ügyész indítványa az eljárás megszüntetésére szól, s a fegyelmi bíróság azt elfogadja; a megszüntetési határozat nemcsak a vádlottnak kézbesítendő, hanem azon törvényszékkel is közlendő, a melynél, vagy a melynek területén a vádlott alkalmazva van.

43. §. A kir. ügyész, ha a vizsgálatot hiányosnak tartja, annak folytatását kívánhatja. Ha ez iránt közte, és a vizsgáló bíró közt véleménykülönbség támad: a kérdés fölött a fegyelmi bíróság határoz.

44. §. Ha a vizsgálat befejeztével vád-határozat hozatik, az ügy tárgyalására határnap tüzetik ki, a melyre mind a kir. ügyész, mind a vádlott megidéztetnek.

45. §. Vádlottnak jogában áll: az idézvény vétele után az iratokat a hivatalos órákban megtekinteni, s azokat lemásolni.

46. §. A tárgyalás szóbeli, de nem nyilvános. A nyilvánosságot a fegyelmi bíróság csak akkor rendelheti el, ha a kir. ügyész által kért büntetés a hivatalból leendő elmozdításra szól, s ha egyuttal vádlott a nyilvánosságot nem ellenzi.

47. §. A fegyelmi bíróság, ha elkerülhetlennek látja, a vizsgálat alkalmával kihallgatott tanukat is berendelheti, kik a meghagyásnak, a törvényk. rendtartás 206. §-ában foglalt büntetés súlya alatt, engedelmeskedni tartoznak.

Egyéb esetekben a tanuk hitelesítése, azok illetékes bíróságainál is eszközölhető.

48. §. A tárgyalást az elnök a kitűzött ügy megjelölésével nyitja meg. Ezután felolvastatja a vizsgálati iratokat, kérdéseket intéz a vádlotthoz, s esetleg a tanukhoz, vagy szakértőkhöz. Az elnök után a bírák is tehetnek kérdéseket.

A kir. ügyésznek, valamint a vádlottnak is van joga a tanukhoz, vagy szakértőkhöz kérdést intézni; azonban a tárgyalás összefüggésben nem lévő, vagy mások becsületét, vagy érdekét sértő kérdésekre köteles az elnök a tanut, vagy szakértőt a felelettől eltiltani.

49. §. Befejeztetvén a tanuk kihallgatása, a kir. ügyész előterjeszti a vizsgálat eredményét, s indítványt tesz a vádlott felmentése, vagy megbüntetése, a büntetés neme, s ha ez pénzbüntetésből állana, az összeg iránt is.

Ezen indítványra a vádlott válaszol.

További perbeszédnek nincs helye.

50. §. Vádlott ügyvédet is hozhat magával a tárgyalásra, mely esetben a kir. ügyész vádjára a vádlott helyett az ügyvéd válaszol.

51. §. A tárgyalásnál jegyzőkönyv veendő fel, melyet az elnök és a jegyző írnak alá.

52. §. Ha a tárgyalás alatt felmerült körülmények újabb tanúk kihallgatását, vagy a vizsgálat folytatását teszik szükségessé, ezt a fegyelmi bíróság a tárgyalás elhalasztása mellett elrendeli.

53. §. A fegyelmi bíróság, határozata hozatalánál nincs kötve bizonyítási szabályokhoz, s a vádlott ellen felmerült vádak, s a büntetés iránt, belátása szerint, a 21. §. korlátai közt szabadon határoz.

A szóbeli tárgyalás alkalmával fel nem merült körülmények azonban a határozat tárgyát nem képezhetik.

A határozatot azon ülésben kell hozni, a melyben a tárgyalás befejeztetett, s az elnök azt azonnal szóval kihirdeti.

A határozat vagy felmentésre, vagy vétkesre szól. Ez utóbbi esetben megszabatik egyuttal a büntetés, valamint megállapítatnak a fegyelmi eljárásnak a vádlott által viselendő költségei is.

54. §. Mind a királyi ügyész, mind a vádlott fél a határozatot 24 óra alatt felelbevezhetik, s további 48 óra alatt a főlebbvitelt írásban is indokolhatják.

55. §. Ha a szabályszerűen megidézett vádlott nem jelent meg a tárgyalásra, sem elmaradásának alapos okát nem igazolta: az eljárás a fentebbi szakaszok értelmében, távollétében tartandó meg, s a bíróság a vizsgálat eredményéhez képest hoz határozatot.

Ha ellenben a vádlott alapos okoknál fogva nem jelenhetik meg, s ez okokat a tárgyalás megkezdése előtt igazolja: a tárgyalásra új határidő tűzendő ki.

Utólagos igazolásnak semmi hatálya nincs.

56. §. A főlebbezett fegyelmi ügyekben, a főlebbviteli fegyelmi bíróság ugyanazon szabályok szerint jár el, a melyek az első folyamodási fegyelmi bíróságra nézve, a 46—55. szakaszokban vannak megállapítva.

57. §. Mind az első, mind a főlebbviteli fegyelmi bíróság határozata a kihirdetés után 24 óra alatt írásban kiadandó a vádlottnak, s azonfölül 8 nap alatt közlendő azon törvényszékkel is, a melynél vagy a melynek területén a vádlott alkalmazva van.

Ha a büntetés elmozdításra szól, a határozatot az igazságügyminiszterhez 8 nap alatt elő kell terjeszteni.

58. §. Ha a fegyelmi eljárás folyama alatt vádlott ellen valamely büntény merülne fel, a további eljárás a büntető törvényszék határozatáig felfüggesztendő.

59. §. Ha bármely hivatalnok ellen, ki a jelen törvény 2. §-sa alá tartozik, akár fegyelmi eljárás folyama közben, akár pedig azt megelőzőleg, bünvádi eljárás indított: az illető bíróság köteles, a büntető per befejeztével, az összes bünvádi iratokat, a jogerejű ítélettel együtt a fegyelmi bírósághoz azonnal áttenni, még akkor is, ha a vádlott a büntető bíróság által a vád alól teljesen felmentetett.

A fegyelmi bíróság azon esetben, ha a vádlott a büntető perben valamely büntettré nézve bűnösnek ítéltetett: azonnal, a vádlott minden további kihallgatása nélkül intézkedik a vádlott elleni fegyelmi eljárás megindítása s illetőleg folytatása iránt. Ezen fegyelmi eljárásnál a 44—57. §§. tartandók ugyan szem előtt; azonban a fegyelmi bíróság minden további vizsgálat mellőztével, a büntető perben hozott ítéletet vévén alapul, egyedül arra nézve határoz: hogy a vádlott, a büntető bíróság ítéletének értelmében, vagy annak alapján, hivatalából elmozdittatik; s ezen határozatát az igazságügyminiszterhez felterjeszti.

Ha pedig a vádlott a büntető perben a büntett vádja alól felmentetett, vagy csak valamely kihágás miatt lett büntetésre ítélve: a fegyelmi bíróság, a kir. ügyész meghallgatása után, a 39. §. értelmében mindenekelőtt a fegyelmi eljárás megindítása, vagy mellőzése iránt hoz hatá-

rozatot, s első esetben a jelen fejezet 41. s következő szakaszai szerint jár el.

V. FEJEZET.

A felfüggesztésről.

60. §. A fegyelmi bíróság felfüggesztheti vádlottat hivatalától:

a) ha ellene a büntető bíróság által bűnvizsgálat rendeltetik el;

b) ha a felfüggesztés a feljelentett fegyelmi vétség súlyos voltánál vagy természeténél fogva szükségesnek mutatkozik;

c) ha az első folyamodási fegyelmi bíróság vádlottat hivatalvesztésre ítélte, s ez ellen a vádlott felebbvitellel élt.

61. §. Különösen sürgős esetekben a törvényszékek elnökei is felfüggeszthetik az alattuk álló bírósági tagokat és közegeket, írásba foglalt és körülményesen indokolt végzés által.

E végzés egyik példányát köteles az elnök a felfüggesztett hivatalnoknak kézbesíttetni, s az egész eljárást, a felfüggesztés után 24 óra alatt, a fegyelmi bíróságnak indokoltan bejelenteni. A felfüggesztés feuntartása vagy megszüntetése fölött a fegyelmi bíróság haladéktalanul határoz.

Vádlottnak szintén jogában áll az elnöki felfüggesztés ellen panaszt emelni, melyet vagy a felfüggesztést elrendelő elnöknel adhat be, vagy egyenesen a fegyelmi bírósághoz intézhet. E panasz azonban nem akadályozza az elnöki végzés foganatosítását.

62. §. A felfüggesztett hivatalnok, felfüggesztésének tartama alatt semmiféle hivatalos teendőben nem járhat el; ezenfelül fizetésének csak felét huzza, és sem magasabb rangba, sem magasabb fizetési fokozatba nem juthat.

63. §. A felfüggesztés megszűnik:

a) ha a vádlott a büntető törvényszék jogérvényes ítélete által büntetlennek nyilvánított, vagy csak kihágás miatt ítéltetett büntetésre, és a fegyelmi bíróság akár egyik, akár másik esetben a fegyelmi eljárást mellőzendőnek határozta (50. §. végpontja);

b) ha vádlott a fegyelmi bíróság által felmentetett, vagy nem hivatalvesztésre ítéltetett;

c) ha a törvényszék elnöke által elrendelt felfüggesztést a fegyelmi bíróság megszüntet (61. §.)

A felfüggesztés megszüntével a vádlott fizetésének a 62. §. értelmében visszatartott része, neki teljesen megtérítendő.

VI. FEJEZET.

A vagyon felelősségről.

64. §. Ha a bírósági hivatalnok hivatalos eljárásban, cselekvése vagy mulasztása által valakinek, akár szándékosan, akár vétkes gondatlanságból kárt okozott: a mennyiben az a törvényben meghatározott perorvoslással nem volt elhárítható, teljes kártérítéssel tartozik.

65. §. A jelen fejezet hatálya a 67. §-ban foglalt kivétellel, a 2. §-ban elősorolt személyeken felül kiterjed mindazon közigazgatási (törvényhatósági vagy községi) hivatalnokokra is, kik a peres vagy peren kívüli eljárás-hoz tartozó polgári ügyekben, ugyancsak büntető ügyekben, hatósági cselekmények teljesítésére, vagy bírói meghagyások, illetőleg megkeresések foganatosítására hivataluknál fogva kötelezve vannak.

66. §. A kártérítési kereset megindíthatására a IV. fejezetben szervezett fegyelmi bíróságnak külön engedélye szükséges.

E szabály alól kivételnek van helye:

a) ha a kárt okozó cselekmény vagy mulasztás csak

fegyelmi vétséget képez ugyan, de a vádlott a fegyelmi bíróság határozata által hivatalából elmozdított;

b) ha a kár, a melynek megtérítése követeltetik, büntett által okoztatott, s a vádlott a büntető bíróság által a büntettre nézve bűnösnek ítéltetett.

Első esetben a kártérítési kereset csak polgári per-uton indítható; utóbbi esetben pedig a károsult félnek szabadságában áll kárát, a mennyiben azt a 4. §. értelmében nem magában a bünperben követelte, a bünper befejezte után polgári per-uton keresetbe venni.

Mindkét esetben a fegyelmi bíróság határozata, s illetőleg a büntető bíróság jogerejű ítélete oly alapot képez, a mely a polgári uton indított kártérítési keresetben többé kifogás alá nem eshetik; s a polgári bíróság eljárása ily esetben, azon kérdésen kívül, ha vajjon az okozott kár nem volt-e valamely törvényes per-orvoslat elhárítható? csak a kár s megtérítendő összeg meghatározására szorítkozik.

A birói illetőség s a kereset tárgyalására nézve a polg. törvényk. rendtartás szabályai irányadók.

67. §. A mely esetekben a kártérítési per a fegyelmi bíróság előleges engedélye mellett indítható meg: ezen engedélyért a károsult fél csak akkor folyamodhatik, ha a fegyelmi eljárás az illető bíró vagy bírósági hivatalnok ellen már befejeztetett, vagy ha az a fegyelmi eljárás megindítása s illetőleg befejezése előtt hivataláról önként lemondott. (28. §.)

Kivételt képeznek e szabály alól a 65. §-ban érintett közigazgatási hivatalnokok, kik ellen a kártérítési kereset, a fegyelmi bíróság engedélye alapján, előleges fegyelmi eljárás nélkül is megindítható.

68. §. A fegyelmi bíróság engedélye iránti kérvény mindig az illető kir. ügyésznél nyújtandó be.

E kérvényben a kötelelességgel szemben cselekmény avagy mulasztás határozottan megjelölendő, és részletesen körülírandó, vagy a további bizonyítékul szolgáló adatok elsorolandók

A kérvény vagy a fél, vagy az e végett különös meghatalmazással ellátott ügyvéd által irandó alá.

Az államot valamely hivatalnok ellen intézendő vagyoni felelősség iránti keresetben a korona ügyésze, különös meghatalmazás nélkül képviseli.

69. §. A kir. ügyész köteles, a hozzá beujsított kérvényt, véleményével együtt, 8 nap alatt a fegyelmi bíróság elé terjeszteni.

70. §. A fegyelmi bíróság, ha látja, hogy a kérvényben előadott cselekmény vagy mulasztás büntetett képez: az iratokat további eljárás végett az illetékes büntető bírósághoz teszi át.

71. §. Joga van a fegyelmi bíróságnak, mielőtt határozatot hozna, azon féltől, ki a hivatalnok vagyoni felelősségét megállapíttatni kéri, bővebb adatokat kívánni, s ha szükségesnek látja, e célból más bíróságokat, az azoknál létező iratok megküldése végett megkereshet.

72. §. A kárkereseti engedély csak akkor adható meg: ha a fél azon feltételek létezését, a melyekhez a kárkereseti jog a fennebbi 64. §-ban kötve van, alaposan és elegendőleg kimutatja, ellenkező esetben a kérelem visszautasítandó; mindkét esetben tartozik a fegyelmi bíróság határozatot hozni, mely írásba foglaltatik, s a feleknek külön-külön példányban kiadatik.

A megengedő határozat ellen jogorvoslatnak nincs helye; ellenben a megtagadó határozat ellen joga van a kérvényezőnek a törvénykezési rendtartásban a rendes perekre nézve meghatározott idő alatt, az ügyet a felsőbb fegyelmi bírósághoz felebbezni. A felsőbb fegyelmi bíróság határozata ellen perorvoslatnak nincs helye.

A fegyelmi bíróság határozatának kézbesítése a kir. ügyész útján történik, s az alsóbb fegyelmi bíróság ha-

tározata elleni főbbezvény szintén a kir. ügyésznél nyújtandó be.

73. §. Ha a kártérítési kereset megindítására az engedély megadatott: tartozik a kérvényező a megengedő végzés kézbesítése után 30 nap alatt ezen keresetét a polgári törvénykezési rendtartás szerint illetékes polgári bírósághoz beadni. Az ezen határidő elmulta után beadott kártérítési kereset hivatalból visszautasítandó.

74. §. A további eljárásnál a polgári törvénykezési rendtartás szabályai követendők.

75. §. Alaptalan vagy elferditett feljelentések minden egyes esetben szigorúan megbüntethetők. A büntetés 100 frttól 500 frtig terjedő bírságban áll, melynek megfizetésére a fél, s ha az ügyvéd ezáltal írásban utasítva nem volt: az ügyvéd köteleztetik.

A bírság iránt a per érdemével együtt ítéletileg határoz a bíróság.

76. §. A kérvényben, vagy a perben használt sértő kifejezések hivatalból kitöröltetnek, és minden egyes esetben 10 frttól 100 frtig terjedő bírsággal büntetendők.

77. §. A jelen törvény, kihirdetése után azonnal hatályba lép.

A bírák vagy bírósági hivatalnokok ezelőtt elkövetett, de a jelen törvény hatálybalépte után tudomásra jutandó visszaéléseinek büntethetősége az eddigi törvények szerint ítélandó meg, az eljárás azonban a jelen törvényben szabályozott mód szerint történik.

Ugyanez áll a vagyoni felelősségre nézve is.

A folyamatban levő fegyelmi eljárások a fegyelmi bírósághoz teendők által, melynek elnöke meghallgatván a kir. ügyészt, az eljárásnak a jelen törvény szabályai szerinti folytatása iránt intézkedik.

78. §. Ezen törvény végrehajtásával s a fegyelmi eljárás alaki részének részletes szabályozásával az igazságügyminiszter bizatik meg.

Kelt Pesten, 1869. május 6-án.

HORVÁT BOLDIZSÁR s. k.,
igazságügyminiszter.

Az orvosi felelősség.

(Folytatás.)

Az idézett törvények szerint az államnak kötelessége a polgárok egészsége felett öröködni, s miután az állam az orvosoknak a rendes uton szerzett oklevél alapján jogot ad az orvosi gyakorlatra, kötelességében áll az orvosokat felelősségre vonni, a rendkívüli körülmények között előjövő tétlleges egészségi hátrányokért, halálesetért.

Mit kell azonban érteni az orvosi felelősség alatt; e pontra vonatkozólag hallgatnak az idézett törvények; semmi szabatos, részletes határozatok nincsenek, minő speciális körülmények között esnek az orvosi gyakorlat esetei a törvény sulya alá, meddig terjed a szabad működésnek határa, s hol kezdődik a törvény által feleletre vonandó felelősség? Az oklevél a képesség legalis bizonyítványa addig, mig ellenkező be nem bizonyul; azon elméletet, hogy az orvos addig, mig lelkiismerete szerint cselekszik. semmi actio alá nem esik, elfogadni nem lehet, mert ennek következtében a legdurvább hibák, épen mert hibák, s nem szándékos rosszlelkű cselekedetek, a törvényen kívül lennének helyezve. De ez nyilvánvalólag tulságos, veszélyes kiterjeszkedése lenne a legalis approbatio jogkörének. — Casper, a kinek a törvényszéki orvostan oly sokat köszönhet, azon elvet állította fel, hogy az orvos a törvény szigora alá esik, ha adott esetben a betegágynál oly eljárást követett, a mely ellenkezik azon eljárással, a melyet az orvosok

tulnyomó része hasonló esetben követ, s az orvosi tanárok s írók tulnyomó része ily esetben helyesnek vall.

E nézet incorrect, s elfogadva a tudomány kifejlődését hátráltatná. Minden megszorító korlát még eddig hanyatlást eredményezett. — Így a középkorban Bologna, Padua, Ferrarában s a párisi egyetemen elő volt szabva Hippocrates és Galen tanaitól el nem térni. A tanítás legjobb része Hippocrates, Galen s az arabok exegesis-e volt. Az ezekben foglalt tapasztalati tételeknek értelmezését s magasabb beavatását legfeljebb a scholastica eltorzított Aristoteles dialectikájával s Augustinus mytheosóphiájával eszközölte.

Harvey Exercitatio medica de motu cordis et sanguinis in animalibus (1628) a legnagyobb eredmény, a melyet az emberek tudományában egyeseknek elérnie sikerült, de minthogy e buvárlati úton felfedezett epochalis tény ellenkezett az uralkodó modor- s fogalmakkal, a londoni chirurg. society a nagy Harveyt kebeléből kirekesztette.

A szomorú emlékeztető Störk a tanulási s tanítási kényszer behozatalával a van Swieten, de Häen által a bécsi iskolában megindult fejlődési jótékony mozgalmat egész Rokitsansky s Skodáig elfojtotta.

Az igazságot máshol kell keresni, s ez megvan egyrészt a törvény, másrészt az incriminált speciális eset részletes, minden oldalról tárgyilagos méltánylásában. Hogy biztosítva legyen a polgárok legmagasabb érdeke, az egészség, s az orvosok morális méltósága, úgy a tulságos szigor, mint a határt nem ismerő, s így részrehajló kimélet igazságtalan. Az idézett törvények szerint a felelősség megvan, ha az orvos eljárása az egészségben maradandó hátrányt vagy halált okozott, és pedig az orvos saját

- a) tudatlansága,
- b) vigyázatlansága,
- c) hanyagsága,
- d) az előírt szabályok meg nem tartása, s közvetve
- e) oly személyek által, melyekért felelős, p. o. tanítvány segédje által.

Elvben ez áll, de a gyakorlati kivétel rendkívül nehéz. Az első nélkülözhetetlen kellék, hogy a technikai hiba semmi kétséget nem engedő bizonyossággal kellőleg bizonyítva legyen. Ha durva tudatlanságon, elhanyagoláson alapuló vád nem forog fenn, rendesen az incriminált esetben nincs biztos tárgyilagos támpont, s mint Schürmayer mondja, azon ítélet „műhiba“ többnyire subjectiv, vagy párt szenvedélyen, tudatlanságon alapul s bírálati szempontból az illúzióra, a honnét kiindult, visszavihető; s kérdés, ki van illúzióban, kinek részén az igazság?

A törvény sulya alá eső cselekvény hogyan állapítható meg, hogy kimondassék egy férfiról a technikai képességet rite megszerezte?

Mittermaier szerint a bírónak bizonyos technikai kérdések feleletére van szüksége, hogy megállapíthassa:

a) valjon az orvos eljárása oki összeköttetésben áll-e a vád tárgyával?

b) valjon a vádlott jó hiszemben cselekedett-e? S a következő eseteket sorolja elő, a melyekben orvos ellen panasz emelhető: 1. ha rossz szándék bizonyítható be „azonban, — a mint Lion megjegyzi — ily esetek épen nem tartoznak ide, mert ezek nem orvosi hibák, hanem közönséges bűnesetek;

2. ha oly térre lép, a mely előtte ismeretlen, p. o. sebészi műtételeket visz véghez, s kontárkodik (nem sokára bekövetkezik az idő, hogy csak egyenlő osztályu orvosok lesznek, s minden orvosnak a sebészetből is vizsgát kell tenni, tehát az elesik);

3. tudatlanság;

4. ha orvosi rendeléseiben a legközönségesebb vigyázatot, figyelmeztést elmulasztja, p. o. részeg, s a külső orvosságot belsőképen véteti be;

5. ha egy betegét, melynek gyógyítását már átvette, veszélyes pillanatban minden további intézkedés nélkül elhagyja.

Schürmayer e kérdés eldöntésére következő pontokat ajánl figyelmes méltányolásra:

1. valjon azon betegség, melynek folytán az orvos eljárásáért vádoltatik, a meglevő körülmények között, de kizárva az alkalmazott eljárást, a halált, vagy pedig a hol maradandó egészségi hátrányról van szó, ezt hozhatja-e elő?; ha nem, az a kérdés

2. mint bizonyos, valószínű vagy valótlán, tekintettel a hasonló esetekre, elfogadható-e, hogy az alkalmazott eljárás a meglevő testi állapot s körülmények között, mint ható ok a kérdéses kárt az egészségben, vagy halál esetében a halált idézte-e elő?

Az adatok, melyek alapján a kérdés megoldandó, a kórtörténet, a vénék, a tanu vallomások.

A kórtörténet, ha nem szabatos, nem eléggé tárgyilagos, semmi vagy nagyon kétes értékű. A gyakorló orvos már csak ideje kimélése tekintetéből is, minden esetről kórtörténetet nem szerkeszthet, az emlékezet gyakran csal, az idő nemcsak az egyes eset jellemzésére vonatkozó árnyalatokat, de lényeges momentumokat is elenyésztethet; továbbá nagyon természetes, hogy a vádlott orvos indokolni törekszik eljárását, s a netalán őt terhelő körülményeket lehetőleg elsimitó modorban adja elő. — A mint Lion megjegyzi, sajnos, hogy legtöbb esetben ily denunciatio a kartársaktól ered, s ezeknek beadott kórtörténete rendesen használhatlan, mert pártszenvedélyből indul ki.

A vénékre vonatkozólag figyelembe kell venni, hogy a mit a gyógyszerek hatásáról tudni vélünk, az tisztán empirián alapul. Az élő szervezet nem egy állandó passiv tömeg, a mely ugyanazon gyógyszeranyagokra állandóan változatlanul hat vissza; szerveiben, szöveteiben minden egyes sejtben folytonos molecular működés létezik, a mely a szervezetnek még a physiologiai határok közt létező, s különböző állapotja szerint nem lényegtelen árnyalatokat eredményez. A tolerantia tapasztalati tény, de ez nagyon viszonylagos: opium erre kitünő példa. Az alkat, az idiosyncrasia által eszközölt befolyás teljesen ismeretlen, mert magok a szervezet ezen árnyalatai ignota quantitások. Némely gyógyszerek cumulativ hatásáról tan még exact vizsgálatokra vár. Boerhave nyilatkozata „idem remedium aliter afficit sanum hominem quam aegrotum, omnia haec attendere debet prudens medicus, nam exhibitum medicamentum extra eius potestatem est; monuerat Galenus sive purgans dedetis, sive vomitorium prima exhibitio in tua potestate est, reliqua tibi fortuna vindicat“ még ma is áll, s Heim őszinte becsületes nyilatkozatát, „miért használt ezen orvosi szer, azt nem tudom“, alá kell írni.

Vegyük csak az újabbi tapasztalatokat, az alkohol alkalmazását illetőleg a lázas betegségekben. Minden ítélet a gyógyszerekről lényegében azon betegség idő szerinti fogalmától függ, a melyben az használtatik. Egy észszerű materia medica positiv kórtant feltételez, s így nyilvánvaló, hogy a legkevesebb gyógyanyagok hatása, legkevesebb betegségekben ismeretes voltaképen. Innét van, hogy idővel minden orvosnak vannak kedvencz szereik s összetételei, hogy hasonló körülmények között az orvosok rendelvei nem azonosok, s így ritka esetben lehet az egyik orvos feljogosítva arra, hogy egy

kartársának rendelvényeit a közönség s jog foruma előtt kárhoztassa.

E tárgy *casuistica* főképp szülési s sebészeti esetekben bővelkedik, — az érvágástól a koponya lékelésig, a ficzam, csonttörés minden neme, a magzatburok felrepedés, a méhrepedés s császár metszésig, szóval e tanok egész terjedelmökben képviselve találhatnák.

A belbetegségeknek Lion szerint az a kérdés:

1. vajon az orvos az esetet valódiilag felismerte, s a szerint állapítá-e meg gyógyjavalatát; s ha nem, hibája menthető-e s mi okból? és

2. a technikai eljárásnál azon elővigyázattal járt-e, a mely a közönséges sebészi s szülési tanokkal meg-egyező s előírva van.

A sebészt nem lehet felelősségre vonni, ha kétséges esetekben van bátorsága nehéz műtételt véghez vinni, vagy pedig félve, hogy a műtéttel a veszélyt fokozza, a halál bekövetkeztét tétlenül bevárja.

A szülést akadályozó nehézségek rendesen nagyok, s ily körülmények között a szülész főfeladata a szülést bevégezni, hogy a szülő nő kinjainak véget vessen. — Hogy egy provinciális szülész, a ki előtt ily esetek ritkábban jönnek elő, s az újabb időben használt, túlságig megszorított drága szülési eszközökkel nem bír, s tapasztalt tanácsadó nélkül magára hagyatva van, azt nem oly kimélettel viszi véghez, mint egy minden gondolható segédeszközökkel s tapasztalt segédlettel rendelkező fővárosi practicus, az a helyzet viszonyaiból foly s épen azért a kényszerítő körülmények mérlegbe veendőek.

Gyakori vád, hogy a műtő a fogót 6-szor, 8-szor, miután lesikamlott, újra alkalmazta. Itt el kell ismerni, hogy adott körülmények között nem lehet előre meghatározni, vajon ily hosszabb eljárás célhoz nem vezet-e? Ily eljárás elégtelenségét helyesen mérlegelni csak nagy tapasztalás tanít meg, a minővel egy provinciális orvos nem igen bírhat.

A tanuvalломások rendesen azzal telvék, hogy a műtő nem gyengéden, óvatosan bánt, hanem durván, mert a nő fájdalmáról panaszkodott; de a fájdalom előhozására elegendő magában a hosszú ideig tartó szülés által a nemző részekben létrejött, fokozott érzékenység, gyulladás. Ilyenmü műtételek a laikusok előtt mindig borzadalmasbenyomást okoznak, s azért, ha legnagyobb kimélettel, technikai elvek szerint történtek is, durvának tűnnek elő. (Vége következik.)

A nemzetközi pénzegység.

Azon óriási fejlődés, melyet a legutóbbi időkben a közlekedési eszközök valamennyi fajánál, a vasutoknál és csatornázási vonaloknál ép úgy, mint a tengeri forgalomnál s a távirdánál tapasztalni lehet: a népek egymás közti érintkezését nagyban emelte. Nemzetek lépnek egymással kereskedési összeköttetésbe, kik azelőtt alig névről ismerték egymást, — nagyszerű forgalom támad ott, hol előbb egyes áru szállítmányok sem fogantatottak.

A sűrűbb érintkezés főképp az érintkezésnél rendszeren előforduló közvetítő eszközök egyöntetűségét igényli. És most tűnt ki leginkább mily nagy a különfélétség a nemzetek szokásaiban a forgalmat előmozdító közegek-nél. Minden nemzet más mérték, súly és pénzrendszerrel bír, s a nemzetközi cserénél e különböző rendszerek mértékeinek átszámítása és visszaszámítása a kereskedelmi tevékenység egyik jelentékeny részét képezi nemcsak, hanem a kevésbé tájékozottnak számtalan kellemtelenséget s olykor tetemes hátrányokat okoz.

Az üdvöztetőnek ama nagy jelentőségű mondatát:

„egy akol lesz és egy pásztor“ az emberi élet különböző mozzanataiban valóditni akarták már. Az egész világot egy vallásra akarták téríteni, ámde a belső érzés, a benső meggyőződés, — karöltve a különböző világtájék éghajlatával s az ezáltal igényelt nézet világgal: a törekvést meghiusította. Egyes egyének egy világ nyelv létesítésén fáradoztak, meg nem gondolva, hogy a különböző vidékek, különböző növényzetet s állatvilágot ép úgy, mint különböző nyelvezetet teremtenek. A divat hatalmas árával el akarja özönlteni az egész világot s a ruházatot akarja egygyé tenni: — de ez ár az egyes vidékek szokásain, az éghajlat változatosságain és sok helyütt a nemzeti érzeten hullámtört sziklákra akadt.

Csak ha az önérdék hurját hozza rezgésbe az ujtás, csak akkor várhatni, hogy ez gyorsan megvalóditva és az emberektől örömet fogadva leend. A mértékek, a súlyok és a pénz egységesítése által közvetlenül az önérdék, s leginkább a kereskedők érdeke ingereltetik, s ép azért hiszszük, hogy e téren lesz leghamarább megvalósítva az egy akol s egy pásztor eszméje, s hogy e téren tesz leghamarább a világ (legalább a civilizált világ) egygyé.

Szándékunk ezuttal a pénz egységesítését tüzetesebben megvizsgálni, és feltüntetni mindazon mozzanatokat, melyek e tekintetben újabb időben az eszme valósitása körül észlelhetők.

Nemzetközi pénz szükséges és czélszerű voltát tüzetesebben bizonyítani fölösleges. Mindenki tudja, mennyi kellemtelenséggel jár az utazáson a folytonos pénzváltás, — mindenki tudja, hogy jelenleg a pénzváltók és bankárok nagyrészen a pénzváltás- és a váltófolyamra alapított üzérkedés által milliókat és milliókat nyernek; — mindenki tudja, mily zavart okoz az értékeknek különböző pénzben való meghatározása. Az említett visszasságok újabb időben még nagyobb jelentőségűekké lettek. A közlekedési eszközök szaporodása a forgalmat könnyítette, a vámpolitikában majdnem minden államkormányánál utat tör, a szabad kereskedési irány a kereskedést eddig nem ismert mérvben emelte. Nem csoda, hogy ép legújabb időben merült fel több oldalról az eszme, egy nemzetközi pénz létesítése iránt.

Mint azonban majdnem minden nevezetes reform nem belső igazságos voltának köszöni létét, hanem mellékes, gyakran jelentéktelen esélyek által hivatik életbe, — úgy történt ez a nemzetközi pénznél is.

Az aranytömegek, melyeket California és Ausztrália aranybányái Európába menesztettek, az európai pénzpiacraon nagyszerű hullámozást idéztek elő.

Az egész mivel világon pénzül arany és ezüst használtatnak; míg némely országokban miudkét érc egymás mellett szerepel fizetési közeg gyanánt, mint pl. Franciaországban, és e két érc egymáshoz viszonylatu törvényszabta arányban van kifejezve: — más országokban csak egyik szolgál törvényszerű fizető közegül, a másik pedig a forgalom által meghatározandó árban kereskedelmi pénz gyanánt szerepel.

Mindkét esetben azonban a nemes érczek előállítása, s különösen az arany és ezüst elállított mennyisége, s az előállított mennyiség kölcsönös aránya magának a törvényszabta ércnek árára, s így alkalmazhatóságára is lényeges hatással van.

A 19-ik században a nemes érczek ezen aránya nagyszerű hullámozásnak volt alávetve.

Ugyanis 1800 körül évenként átlag termeltetett 82 millió frank arany, 200 millió frank ezüst, összesen 282 millió nemes ércz, azaz: az előállított nemes érczből értéke szerint 24.64% esett aranyra, 75.36% ezüstre, a súly szerint 2.07% aranyra, 97.93% ezüstre.

1847-ben már lényeges változást látunk, az aranytermelés emelkedett, s az ezüsté, ha nem is csökkent, de legalább nem emelkedett. Az említett év körül az évi átlag termelés következő számokat mutat: 172.500,000 frk. arany, 188.800,000 frk. ezüst, összesen 361.300,000 frank nemes ércz; ebből esik az érték szerint 47.74% az aranyra, 52.26% az ezüstre, vagyis súly szerint 5.57% aranyra és 94.43% ezüstre. Az emelkedés tehát a század elején termelt nemes érczek arányához képest az arannál 23.10%-nyi, vagyis míg az arany termelés kétszer nagyobb összegeket mutat fel, az ezüst termelés néhány millió frankkal kisebbedett. (Folyt. köv.)

Dr. MATLEKOVITS,
egyet. magántanár.

Különfélék.

* (A halál- és szabadságbüntetésről Angliában.) Dr. Schaible Károly Henrik kis és élénken irt füzetet bocsátott közzé. Schaible a woolwichi katonai akadémia tanára, szorosán véve nem jogász, de azon bámulatos haladást, melyet az angol büntető jogszolgáltatás néhány évtized óta tett, mint látszik, élénk érdekléssel kísérte. E füzetében, mely sajátképp a londoni német irodalmi s művészeti egyletben tartott fölolvadás, napfénynél világosabbá teszi azt, hogy a halálbüntetés tetemes megszorítása igen előnyös hatással volt a közbiztonságra. „Mi minden csekélységért — így irt Phillips angol jogász meg e század elején — azonnal függtünk; — ugymint egy font sterling értékű lopásért, egy fának levágásáért, juh, ló, ökör stb. tolvajlásért, bűbájosságért. — 200 halálbüntetéssel fenytett vétség helyett az angol törvényhozás az 1861-iki Consolidation Act óta csak tizennégy, halálbüntetéssel fenytendő vétséget ismer, melyek közül azonban jobbara csak egy esetben, t. i. az előre átgondolt gyilkosság esetében szokott a halálbüntetés életbelépni. A halálbüntetés eltörlésére alakult angol társaság a cursed — treenak vagyis akasztófának teljes mellőzése fíradhatlanul törekszik. Épp ily élénk a társaság működése a fogházjavítás érdekében, különösen a fogházból kiszabadult fejezek ügyében. Csak egy okszerűleg szabályozott szabadságbüntetés képes azon követelménynek megfelelni, melyet Humboldt Vilmos „az állam működésének határai“ című eszméiben megállapított, hogy t. i. hogy a büntetés mértéke a vétkes bűnösségének s erkölcsi súlyodása fokozatának megfelelően. A társadalom azon kötelességszerű feladata, hogy a büntetés lerovása után szabadon bocsátott vétkeseknek a polgári életbe való visszatérést megkönnyébbítse, s őt a véték útjára ismét ne terelje vagy tereltesse, Németországban és nálunk meg kellőképp nem méltányoltatik. Kívánjuk, hogy az előttünk fekvő füzet a humanitás e nehéz kérdésére irányzott közfigyelmet élénkítse s helyesen tájékoztassa.

* (A közegészségügyi rendszet köréből) megjelent legújabb művek közül dr. Falk Frigyesnek Lipszéban Veit s társainál kijött legújabb füzeté igen korszerű témával foglalkozik. Az említett füzet címe: Die sanitäts-polizeiliche Ueberwachung höherer und niederer Schulen. — Az orvosok legújabb időben — mióta Lorinser e térre lépett, az iskolaügy körül igen jelentékeny érdemekre tettek szert azért, hogy a tanuló ifjúság fizikai jólétét s azon befolyást, melyet a tanépület, annak külső felszerelése s berendezése s a tangyakorlati eljárás az ifjúság testi és szellemi kifejlődésére gyakorol, részletesebb kutatások tárgyává tették. Pappenheim, Schreber, Schraube Passavan, Guillaume ez irányban szerzett tapasztalatait dr. Falk ezen pädagogikai szakértelemmel irt munkája lényegesen kiegészíté. Különösen ki kell emelnünk a szerző ur azon nézetét, hogy ő az iskolai kormányzatban az orvosi kar tagjainak közvetlen részvételét melegen ajánlja. A felsőbb tankormányzati közegeknél ép úgy, — mint a községi iskolai bizottmányokban helyök van az ifjúság nevelésének fizikai érdekeire fölügyelni hivatott szakférfiaknak.

(A halálbüntetés kérdése egy esküdtszék előtt.) Quebecben nemrég egy fenytőpör érte végét, mely több tekintetből különös figyelmet érdemel. A vádlott bűnössége világos volt, azt késébe vonni lehetetlenség; a nagy jury kimondá vádlottnak

perbefogatását; a kis jury a kihallgatás bevégezése után egész éjjel tanácskozott, mert az esküdtek nem tudtak megegyezni, s másnap „nem bűnös“re szóló ítélettel lépett a törvényszék elé. Az ítéletet a jelenlevők zajos, noha szabályellenes tetszéssel fogadták, és a „nem bűnösnek“ nyilvánított gyilkost, — mert hogy ez volt, azt vádlott maga sem tagadta, — nagy néptömeg kísérte zajongva haza. Hogy itt a törvényhozásnak a nép erkölcsi öntudatával ellentétben kellett állnia, elég világos. A vádlott egy Chaloner nevezetű fiatal ember volt, s törvényszék előtt állott Whitaker tiszti-jelöltnek (Fähnrich) meggyilkolása miatt. A tiszti-jelölt Chalonernek nővérét elcsábította, és Chaloner, ki alig lépett még ki a gyermekkorból, a tiszti-jelöltet agyonlövö, hogy boszut vegyen nővére megbecstelenítőjén. Az esküdteknek megmondattott, hogy csak két ut van számukra. A solicitor-general mint államügyész megmagyarázta nekik, hogy ezen esetben az agyonütésre szóló enyhítő ítéletnek nincs helye. A bíró fölvilágosítá őket, hogy a megkegyelmezésről ajánlat hasztalan volna; a fiatal ember vagy az akasztófának adandó át, vagy a szabadságnak kell őt visszaadni! Ki fog azon csodálkozni, hogy az esküdtek a „nem bűnös“ mondták ki a vádlottra, noha jól tudták azt, hogy jobb öntudatuk ellenére hazugságot mondtak, sőt szorosan véve hamis esküt tettek. Ha elcsábításra lett volna egy büntetés kimondva, akkor azt, ki a megboszulást saját kezébe vevé, ismét büntetés érthette volna. Ha továbbá a bíró nem lett volna a fennálló törvényes határozatok szerint arra kényszerítve, hogy csakis kivégzés vagy szabadon bocsátás közt engedjen választást, akkor az esküdteknek nem kellett volna jobb öntudatuk ellenére ilyenmő ítéletet hozniok.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közl: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Francia jogirodalom.

Guéronnière (de la). — Discours sur la loi relative à la presse. Sénat, séance du mercredi 6 mai 1868. Paris.

Jeannel, J. — De la prostitution dans les grandes villes au XIXe siècle et de l'extinction des maladies vénériennes, questions général d'hygiène, de moralité publique et de législation, etc. Ouvrage précédé de documents relatifs à la prostitution dans l'antiquité. Paris.

Labrosse, E. — Révision du Code du procédure civile: Projet de loi concernant les ventes judiciaires d'immeubles, les partages et la purge des hypothèques. Observations sur ce projet de loi et sur les documents y annexées à MM. les membres du corps législatif. Bar-le-Duc.

Lecomte, M. — Code des privilèges sur meubles et immeubles, gage, revendication, séparation de patrimoine, privilèges proprement dits, d'après les lois civiles, commerciales, criminelles et particulières. Paris.

Loi (la) sur le droit de réunion discutée par MM. Garnier-Pagès, Glais-Bizoin, Jules Simon, Eugène Pelletan, Jules Favre, Ernest Picard, Paul Bethmont, avec le texte de la loi votée le 25 mars 1868, par le Corps législatif. Paris.

Observations présentées par les avoués près le tribunal de première instance d'Angers, sur le projet de loi concernant les ventes judiciaires d'immeubles, les partages et la purge des hypothèques, Angers.

Olivecrona (d'), K. — De la Peine de mort. Traduction revue et approuvée par l'auteur. Paris.

Picot, J. B. C. — Nouveau Manuel pratique et complet du Code de commerce expliqué, article par article, d'après la doctrine et la jurisprudence. Paris.

Mellékletül egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

TARTALOM: Törvényjavaslat a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről. — Az orvosi felelősség. (Folytatás.) — A nemzetközi pénzegység. Matlekovictól. — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

 Mai számunkhoz a „Jogtudományi Közlöny“ előfizetési felhívása van csatolva.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelesek

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Mellékletül egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

Az oppositio.

Midőn az igazságügyi miniszter múlt évben az új perrendtartást tartalmazó törvényjavaslatot terjeszté a képviselőház elé, akkor az oppositiónak e törvényjavaslat elleni főargumentuma nem annyira annak hiányosságában, mint inkább abban állott: hogy egy teljes s gyökeresen új bírósági szervezet nélkül, mi jót sem várhatni az újabb perrendtartástól! De nemcsak a képviselőház, hanem az egész jogi közönség és mindannyi ügyvédegyletek egyhangúlag kárhoztatták a kormány azon téves eljárását: hogy a perrendtartással együttesen a várva várt bírósági szervezetet keresztül vinni vonakodik.

Akkorában a kormány részéről hangsúlyoztatott: miszerint az alsóbb bíróságok szervezetének életbeléptetése, a municipiumok rendezése nélkül majdnem legyőzhetlen practicus akadályokon fogna meghiusulni. Az oppositio azonban ezen ellenvetést tarthatlannak nyilvánítá, minthogy amugy is a törvénykezés a közgazgatástól elválasztandó leendő.

S ime! az igazságügyi miniszter sietett a fentebb szemére lobbantott mulasztást jóvá tenni, s be nem várva a municipiumok politikai rendezésének nehéz művét, — máris az alsóbb bíróságok szervezetére vonatkozó alaptörvényi-javaslatokat a képviselőház elé terjeszté.

Most azonban az inproductiv oppositio, mely nem az alkotás s haladás művében, hanem mindenkor a negatívban leli örömét, — egészen ellentétben korábbi követelményéhez, — a municipiumok rendezése tekintetéből akadályoskodik.

Hiszen ha a törvénykezés a közigazgatástól elválasztatik, és a helyhatósági bíróságok helyett kir. bíróságok szerveztetnek, — akkor a bírósági szervezetnek a municipiumok rendezésével megoldhatlanul összefüggő szoros kapcsolata valótlán, és így az oppositiónak küzdelve voltaképen ezen két elv ellen van irányozva! Midőn pedig oly kérdések képezik a vita tárgyát, melyek annyira ki vannak már merítve, hogy azok iránt mindenki tisztában lehet magával, akkor csakis szavazás után a többség által határozni, de tudományos érvekkel egymást capacitálni nem lehet; a tudomány s haladásnak győzelme pedig épen abban áll, hogy az a többségben oly annyira tiszta öntudattá vált, hogy az ellenérvek fölötti vitatkozást merőn szalmacsépelésnek lehet nevezni. Ily kérdések pedig tagadhatlanul a törvénykezésnek a közigazgatástól leendő elválasztása és a bíróságoknak kinevezés utján történendő betöltése, s minthogy népképviselői alkotmány-rendszer mellett e

kérdések eldöntésénél a súlypont abban rejlik: hogy a közvélemény valódi s csálhatatlan többség által határozzon, — azt hisszük, hogy az igazságügyi minisztert alig figyelmeztethetjük egy hatható-sabb, nyomatékossabb momentumra, mint az ország valamennyi ügyvédegyleteinek e tárgyban nyilatkozataira, melyek ugyanis:

1-ször az alsó bíróságok rendezését már egyidejűleg a perrendtartással sürgették, és

2-szor határozottan a bíróságoknak kinevezés utján leendő betöltését kívánják.

Az ügyvédek ép úgy, mint más országokban, nálunk is mindenkor a haladásnak zászlóvivői, mert független harcosai voltak, és e mellett a szönyegen forgó kérdés tekintetében az ügyvédi kar a legilletékesebb szakközönségnek tekinthető, míg ellenben az ugynevezett megyei autonomisták csakis önérdekük bajnokai.

Fontos körülménynek tekintem még, hogy az ügyvédi egyletek szintoly határozottan elvetették a megyék részére tervezett bírójelölési (candidatio) jogot, és meg vagyok győződve, hogy az igazságügyi miniszter elég szilárdsággal bír, hogy az ilyféle törekvéseket, mint megannyi félrendszert feltétlenül vissza fogja utasítani.

Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Törvényjavaslat

a bírák és bírósági hivatalnokok áthelyezése és nyugdíjazása körüli eljárás szabályozásáról.

I. FEJEZET.

Az áthelyezés más bírósághoz.

1. §.

A bírót csak a következő esetekben szabad más bírósághoz áthelyezni:

a) ha a bírósági szervezetben, törvényhozási intézkedések folytán, változás történt;

b) ha a bíró családjának valamely tagja, ugyanazon bíróságnál már alkalmazva van;

c) ha az ugyanazon bíróságnál alkalmazott bírák között, negyediziglen oldalrokonság, vagy másodiziglen sógorság, vagy fogadott szülei vagy fogadott gyermeki viszony áll be (a bírói hat. 15. §.).

2. §.

Az 1. §. a) pontjának esetében az áthelyezés iránt Ő Felsége a király intézkedik az igazságügyminiszter ellenjegyzése mellett.

Ellenben az 1. §. b) és c) pontjainak esetében, az áthelyezés fölött ítéletileg ugyanazon bíróság határoz, a mely a bírói felelősségről szóló törvényben a fegyelmi vétségekre nézve van felállítva.

Az áthelyezett bíró fizetése sem egyik, sem másik esetben le nem szállítható.

3. §.

Ha az ugyanazon bírósághoz kinevezett bírák között a fennebbi 1. szakaszban körülírt családi viszony létezik, vagy ilyen, alkalmaztatásuk ideje alatt keletkezett: ezen körülményt kötelesek az illetők legfőleg 10 nap alatt a kinevezés, vagy a rokonság keletkezése után, azon törvényszék elnökénél bejelenteni, melynek területén a rokonok hivatali székhelye létezik.

A törvényszék elnöke viszont köteles a neki bejelentett körülményről a királyi ügyészt azonnal értesíteni, ki az ügyet legfőleg 8 nap alatt a fegyelmi bíróság elé terjeszti, mely az önkéntelen áthelyeztetés iránt a bírói felelősségről szóló törvény IV. fejezetében szabályozott eljárás útján ítéletileg határoz.

Az alsóbb foku fegyelmi bíróság ítélete ellen főlegbvitellel élhet mind a fél, mind a kir. ügyész a felsőbb foku fegyelmi bírósághoz, a melynek ítélete ellen azonban további perorvoslat nem alkalmazható.

A főlegbevényt írásban az alsóbb foku fegyelmi bíróság elnökénél 8 nap alatt kell benyújtani.

Az ítélet az elnök által haladéktalanul közlendő az igazságügyminiszterrel.

4. §.

Az áthelyeztetés iránti eljárás folyama alatt, az illetők külön tanácsba osztandók be az elnök által, s valamely ügynek elintézésében együtt nem vehetnek részt.

A rokonok vagy sógorok közül az fog áthelyeztetni más bírósághoz, ki később nevezetett ki jelenlegi állására, vagy kinek házassága által a bírák között sógor-ság keletkezett.

Az áthelyezett alsóbb rangba nem helyezhető, de költözködési költségeinek megtérítését nem igényelheti.

5. §.

A bíróságoknál s a királyi ügyészeknél alkalmazott segéd- és kezelőszemélyzet mindazon tagjait, a kik nem tartoznak az ítélő bírák sorába, az igazságügyminiszter saját belátása szerint s a körülményekhez képest, áthelyezheti más hivatalba vagy más székhelyre; azonban az illetőnek szabályszerű költözködési költségei, azon eset kivételével, ha az áthelyezés fegyelmi vétség következtében történt, az állami pénztárából megtéríttetnek.

II. FEJEZET.

A nyugdíjaztatás.

6. §.

A bíró csak az esetben helyezhető nyugalomba, ha testi vagy szellemi fogyatkozás miatt hivatalos kötelességei teljesítésére képtelenné vált, vagy ha az általa elfoglalt állomás, a törvény által megszüntetve lett. (Bírói hatalom 16. §.)

7. §.

Ha testi vagy szellemi fogyatkozás esetében az illető nyugdíjaztatása végett nem folyamodott: a következő szakaszokban megszabott eljárás lesz követendő.

8. §.

A törvényszék elnöke, meghallgatván a kir. ügyészt, hivatalos levélben felhívja az illetőt nyugdíjaztatása iránti kérvényének beadására.

Ha a felszólított, az elnöki felszólításnak egy hó lefolyása alatt nem tesz eleget: a kir. ügyész ugyanazon

bíróság elé terjeszti az ügyet, mely a bírói felelősségről szóló törvény IV. fejezete értelmében a fegyelmi vétségek főiött van hivatva itélni, — s az illetőnek akarata elleni nyugdíjaztatását ítéletileg kéri kimondatni.

A fegyelmi bíróság elnöke az ügy megvizsgálása végett haladéktalanul egy bírót küld ki. A kiküldött kihallgatván az illető bírót, megvizsgálja a körülményeket; kihallgatja a tanukat, s szükség esetében szakértők által megvizsgáltatja a nyugdíjazandót; s ezeknek véleményét, valamint a vizsgálat folytán felmerült adatokat jegyzőkönyvbe veszi, s az okmányokat ehhez csatolja.

A vizsgálat befejezése után a kiküldött tag körülményes jelentést tesz a fegyelmi bíróság elnökének.

9. §.

A fegyelmi bíróság elnöke az ügy tárgyalására határnapot tűz ki, melyre a kir. főügyész, illetőleg korona ügyész, valamint a nyugdíjazandó, s szükség esetében a tanuk és szakértők megidéztetnek.

Az eljárásnál itt is a bírói felelősségről szóló törvény IV. fejezetében foglalt szabályok követendők, s a fegyelmi bíróság a nyugdíjazás kérdésében ítélet által határoz.

A főlegbvitelre nézve pedig a jelen törvény 3. §-ának határozatai irányadók.

10. §.

Különösen sürgős esetekben azon törvényszék elnöke, melynél a bíró alkalmazva van, a hivatalra képtelenné vált bírót felfüggesztheti.

Ezen esetben ugyanazon eljárás tartandó meg, a mely a felfüggesztésre nézve a bírói felelősséget szabályozó törvény V. fejezetében van szabályozva.

Az ilyenmü felfüggesztés azonban a fizetés vagy egyéb járandóság levonását nem vonja maga után.

11. §.

A hivatali állomásnak törvény általi megszüntetése esetében a nyugalomba helyezést az igazságügyminiszter rendeli el, illetőleg legfelsőbb helyen javaslatba hozza; de a kiszabandó nyugdíj, ily esetben, a legutóbbi fizetés felénél kevesebb nem lehet.

12. §.

A bíróságoknál s a királyi ügyészeknél alkalmazott segéd- és kezelő hivatalnokok, a kik nem állanak az ítélő bírák sorában, az igazságügyminiszter belátása szerint nyugalmaztathatnak.

13. §.

Jelen törvény, kihirdetése után azonnal hatályba lép.

14. §.

Ezen törvény végrehajtásával, s a végrehajtás körüli alaki eljárás részletes szabályozásával, az igazságügyminiszter bízatik meg.

Kelt Pesten 1869. évi május 11-én.

HORVÁT BOLDIZSÁR.

A nemzetközi pénzegység.

(Folytatás.)

Az 1848-iki év a nemes ércz termelésénél is nagyobb forradalmat idézett elő. California aranytérsegei feltárultak. A világ minden vidékéről idesereglett az aranytszomjazók serege, s az aranymosás itt a legtokéletlenebb eszközök alkalmazása mellett is rövid idő alatt nagyobb kincseket tárt fel, mint Amerika egyéb részeinek összes arany- és ezüst-bányászata. 1848-ban California

aranytermelése 27 millió frankot, 1849-ben 198 millió és 1850-ben 249 milliót tőn. Az első kincésők a legnagyobb rendszeretlenséggel és csak ott szedték az aranyat, a hol legkönnyebben és legkevesebb fáradsággal lelteni lehetett. Ily körülmények közt a Sacramento és San-Joaquin völgyei lassan-lassan kimerítettek, a nélkül azonban, hogy e tájak hegyeiben még ásatások történnek volna. 1851 óta a nagyobb vállalkozók itt is célszerűbb bányakezelést honosítottak meg, s az találták, hogy e hegyekben a közel $\frac{1}{10}$ milliemes aranyat tartalmaz; mi mindenesetre kedvező arány, miután az Ural aranymosásainál 100 pud ad $\frac{1}{2}$ solotnik aranyat, vagyis az aranytartalom csak $\frac{1}{768}$ milliemes; — a rajnai aranymosásoknál az aranytartalom pedig csak $\frac{1}{7000}$ milliemes. Az aranytermelés Californiában 1850 óta nagy előnyben részesült, miután Californiában gazdag higanybányák fedeztetek fel, így a San-Franciscotól

délre fekvő Uj-Almaden maga évenként 28,000 mázsa higanyt szolgáltat, holott a világ minden egyéb országa összesen csak 25,500 mázsat ad.

Három évvel a californiai aranybányák felfedezése után más új aranybányákról beszélt a világ. Ausztrália kincsei tárultak fel. Leggazdagabb aranykerület Victoria brit gyarmat. Már 1852-ben, azaz: a termelés második évében az előállított arany mennyiség 56,000 kilogramm, vagyis 292.880,000 frank volt, sőt 1855-ben a Ballarat nevű bánya egyedül 32,000 kilogrammot szolgáltatott. A bányaminiszterium jelentése szerint az aranytermelés Ausztráliában az aranybányák felfedezésétől kezdve az 1866-iki év befejeztéig 3273.700,000 frankra emelkedett.

SibírIA aranybányái szintén nem megvetendő kincseket nyújtanak, melyek azonban messze maradnak az ausztráliai és a californiai aranyhegyek megett.

Az összes arany- és ezüst-termelés az 1848—1866-ig letelt 19 év alatt következő eredményeket mutat:

	aranyat	ezüstöt	összesen
Amerika California nélkül termelt	961.400,000 frank,	3857.000,000 frank,	4818.400,000 frank.
California	5072.000,000 „	255.000,000 „	5327.000,000 „
Ausztrália	3928.000,000 „	20.000,000 „	3948.000,000 „
SibírIA	1482.000,000 „	82.900,000 „	1564.900,000 „
Európa	138.700,000 „	606.100,000 „	744.800,000 „
Afrika és a Sundaszigetek	408.500,000 „	44.650,000 „	453.150,000 „

Összesen tehát . . 11990.600,000 frank, 4865.650,000 frank, 16856.250,000 frank
nemes érczet, vagy súly szerint: 3.481,190 kilogramm aranyat, 21.897,610 kilogramm ezüstöt, 25.378,800 kilogramm nemes érczet. Az arany ennél fogva érték szerint 71.13% arany, 28.87% ezüst, — és súly szerint 13.71% arany és 86.29% ezüst.

1867-ben az évi termelés következő eredményeket mutat:

	arany	ezüst	összesen	az összes termés
Amerika California nélkül	50.600,000 frank,	203.000,000 frank,	253.600,000 frank,	23.6%
California	300.000,000 „	51.500,000 „	351.500,000 „	33.8 „
Ausztrália	220.000,000 „	1.100,000 „	221.100,000 „	29.1 „
SibírIA	78.000,000 „	4.360,000 „	82.360,000 „	7.7 „
Európa	7.300,000 „	31.900,000 „	39.200,000 „	3.6 „
Afrika és Szundaszigetek	21.500,000 „	2.350,000 „	23.850,000 „	2.2 „

Összesen . . 677.400,000 frank, 294.210,000 frank, 971.610,000 frank, 100.00%
Súly szerint . . 196,660 kilogr., 1.324,070 kilogr., 1.520,730 kilogramm.

Vagyis az összes termelésből esik az érték szerint 69.72% aranyra és 30.28% ezüstre; súly szerint pedig 12.93% aranyra és 80.07% ezüstre. Tehát 1800 óta az az arany termelés az ezüst termeléshez képest 45.08%-kal emelkedett, azaz: míg az aranytermelés megtízszereződött, az ezüsttermelés alig emelkedett félszer nagyobbra, mint 1800-ban volt.

Miután mint minden árunál, az aragnál és az ezüstnél is az ár a kínált vagy a piacra hozott mennyiségektől függ: az arany és ezüst nemcsak önmagában vesztett értékében, azaz: a többi áruk, melyeket arannyal s ezüsttel venni szokás, megdrágultak; — hanem mivel az arany kínálata az ezüsthöz képest sokkal nagyobb volt, az aranyára az ezüsthöz képest inkább csökkent. És ha e csökkenés nem volt oly nagy mint mily aragnál a kínálat emelkedett, ennek oka nagyrészt abban lelhető, hogy újabb időben nemcsak a kereskedelmi forgalom nagyobbodott, s így nagyobb pénzkészletre is szorult, hanem és különösen, mert mind művészi és fényűzési célokra nagyobb mennyiségben használtatott fel az arany, mind pedig a pénzverésnél is nagyobb számú aranypénzek fordulnak elő. Így újabb időben a nevezetesebb államokban 1848-tól 1865-ig veretett aranyban 12098.399.170 frank, holott ezüstben csak 2214.787,409 frank. Az aranypénz mindinkább a művelt népek közti forgalomnál használtatik, míg a Keleten s főképp Chinában az ezüst járja.

Ott, hol a valuta egyszerű jelesen vagy arany, vagy

pedig ezüst volt: az arany s ezüst árváltozása nem volt lényeges hatással, és csakis a külkereskedésnél lehetett olykor visszasságokat tapasztalni; — hol azonban kettős valuta honolt, hol az aragnak értéke az ezüsthöz képest törvény által megállapított számban gyökerezett: ott a közönséges napi forgalom is megérezte az aranyváltozás hatását, mert törvények meg nem határozhatják azt, mit a dolog természete irányoz, s minek természet-szabta rendje van. (Folytatása következik.)

Dr. MATLEKOVITS S.,
egyet. magántanár.

K ü l ö n f é l é k .

A Junius végével lejárá előfizetések = nehogy a „Jogtudományi Közlöny“ küldésében megakadás történjenk = minél előbbi megújítása tisztelettel kéretik.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadó-hivatala.

(Váltóüggyvédség.) 1868-ik évben 236 ügyvéd tette le a vizsgálatot a váltójogból, és pedig fokozat szerint: kitűnően 73, dícsérettel 115, elégséges calculussal 48.

• (A Hildebrand által kiadott „Jahrbücher für National-Ökonomie und Statistik“) rövid visszaemlékezést vett az 1868-ban elhunyt jellesebb államtudományi írók életére. A legközelebbi vesztegek közül különös okunk van Schubert (Königsbergben), Hermann (Münchenben) és Hock (Bécében) elhunytát gyászolni.

Hermann (Frigyes Benedek Vilmos) született 1795-ben Bajorország Dünkelsbühl nevű helységében, meghalt mint az államtudományok bajor kir. egyetemi professora, mint a statisztikai iroda igazgatója s államtanácsos az 1868-iki novemberben; néhány héttel előtte meghalt Königsbergben **Schubert** (Frigyes Vilmos), ki 1799-ben Königsbergben született, s a történettudományok, földirat s államisme kir. porosz tanára, titkos kormánytanácsos s felsőházi tag volt; rövid idővel utána pedig **b. Hock Károly** csász. kir. belső titkos tanácsos a legfőbb közös birodalmi számvevőszék elnöke mult ki 1869-iki január hóban. A három érdemdus férfi pályafutásának kezdetpontjai elég különbözők voltak. **Schubert** 1815-ben a königsbergi egyetembe lépett, de még az előadások megkezdése előtt az önkényes vadászokhoz csatlakozott, s velők együtt Párisba ment, 1816-ban tanulmányait folytatá, 1820-ban magántanító, 1823-ban rendkívüli, 1826-ban rendes tanár lett. **Hock a prágai Ghetto-ban született, s Izrael azon tehetségűs gyermekeinek egyike volt, kik szorgalmok, éles beható elméjük által kitűnnek. A szegény zsidógyermek mint buzgó katolikus, mint báró, s az osztrák birodalom egyik legfőbb pénzügyi tisztviselője mult ki. Hermann eleinte alsóbb rendű hivatalnoki pályára készült, s csak később volt kénytelen a tudományos műveltséget magának megszerezni, s lassanként számhivatali tisztből nevelői, gymnasiumi és egyetemi tanári állásra vergődött, végre nemesített, s mint híres államférfiu mult ki. De szóljunk jelenleg irodalmi pályájukról:**

Hock három jeles munkája által, u. m.: „Die Finanz-Verwaltung Frankreichs“ (1857). „Die öffentlichen Abgaben und Schulden“ (1863). „Die Finanzen und die Finanzgeschichte der Vereinigten Staaten von Amerika“ (1867) elévülhetlen nevet szerzett magának a nemzetgazdász terén. Jóllehet a három munkában nincsenek új teremtő eszmék vagy úttörő részletes tanulmányok, mégis tág, elfogulatlan szempillantása, s a felhalmozott anyagnak tökéletes szellemi átértése s felfogása, az alaknak eleganciája s külcsinja azt az első rangú termékek körébe sorozzák. Azon elvitázhatlan érdeme van, hogy a pénzügy-tudománynak új gyakorlati élettért nyitott s azt termékenynyé tevő.

Schubert lelkiismeretes adatbuvárlati szorgalma, főleg a Hohenzollern ház, a porosz államtörténet s az általános államisme feldolgozására volt irányozva. A legutóbbi tekintetben a tudományt különösen gazdagítá kiterjedt tudományossággal, körültekintő kritikával s világos áttekintéssel irt: „Európa általános államisméjének kézikönyve“ című művével, mely a hasonnemű irányu s a történelem alapján nyugvó kézikönyvek közt még ma is első rangú helyen áll.

Hermann irodalmi működése sokoldalubb s genialisabb volt. Ő ugyan az exact tudományok terén is diszes állást foglalt el, de mint államgazdásznak működése első vonalban kelt érdeket. Matematikai éleselmével s határozottsággal irt munkája: „Staatswirthschaftliche Untersuchungen“ (1832) nagy figyelmet ébresztett. Másrésről működése a statistika terén is fontos; ő mint a bajor kir. statisztikai irodalom főnöke (1839 óta) oly közleményeket adott országa statisztikájához, melyek e nemből ritkítják párjokat. E néhány szó elég legyen a mult évben elhunyt nevezetességek emlékének felújításáról; adjon az Isten oly ifjú nemzedéket, mely az elhunyt veteránok nyomdokain méltón haladjon.

(A képviselőház június 17-dikén tartott ülésében) **Horváth Döme**, mint előadó, előterjeszti a központi bizottság jelentését a *birói hatalom gyakorlásáról* szóló törvényjavaslat iránt. A bizottság általában elfogadásra ajánlja a javaslatot és csak kevés módosítást hoz javaslatba. A bizottság birói eskümintát is nyújt be.

(*Birák esküje.*) Ezen eskümintá következő: Én..... esküszöm az igaz és mindenható Istenre, hogy ő császári és apostoli királyi Felségéhez, első Ferencz József urunkhoz és királyunkhoz, ő Felsége uralkodó házához, Magyarországhoz és ennek alkotmányához, bármely viszonyok közt hű maradok, a hivatali titkot megőrzöm, a törvényeket, a törvényes szokásokat és rendeleteket megtartom; ezek szerint erőmhez és tehetségemhez képest a hivatalomhoz tartozó minden ügyben, az előttem perlekedőknek, vagy hozzám folyamodóknak személyválogatás, érdekeltség és elfogultság nélkül kérést, jutalmat, kedvezést és kedvezést és kedvkeresést, félelmet és gyűlöletet félretéve,

részrehajlatlanul, lelkiismeretem és meggyőződése szerint igazságot szolgáltatok; tisztemben hiven, pontosan és serényen eljárók. Isten engem úgy segéljen!

(A pestkerületi sajtóbírószék) eddigi elnöke és tagjai a kir. curia újjászervezése alkalmával más hatáskört nyervén, jelenlegi elnöke **Sárkány József**, kir. táblabíró, bírái: Dobos József s Szentmihályi István, kir. táblabírák; pótbírái: Farkas Géza és Dáni Nándor, s jegyzője: Jakabfalvy Gyula. Alakuló ülését június 17-én tartotta, melyet az elnök jeles alkalmi beszéddel nyitott meg, hangsúlyozván, hogy egyik főadatául az eskütszéknek, e demokratikus intézménynek népszerűsítését tekinti, mit egyrésről a gyors és alapos eljárás, másrésről a teljes objectivitas által igyekszik elérni.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közlí: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Francia jogirodalom.

Praneuf (A. A. de). — Traité des juridictions administratives, et particulièrement des conseils de préfecture. Paris.

Ravelet, A. — Code manuel de la presse, comprenant toutes les lois sur l'imprimerie, la librairie, la presse périodique, l'affiche, le colportage, les délits de presse et la propriété littéraire, mises en ordre et annotées d'après la jurisprudence. Paris.

Angol jogirodalom.

Agriculture (Ireland). Statistics for 1866. London.

Bishop, J. P. The First Book of the Law: explaining the Nature, Sources, Books, and Practical Applications of Legal Science, and Methods of Study and Practice. Boston.

Carson (J.) Capital Punishment in Murder Legalized. London.

Coote (H. C.) Practice of the High Court of Admiralty of England, also the Practice of the Judicial Committee of Her Majesty's Most Honourable Privy Council in Admiralty Appeals. With Forms and Bills of Costs. London.

Holdsworth (W. A.) County Court Guide: a Handbook to the Practice of these Tribunals, both at Law and in Equity. New edition. London.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradai és kassai ügyvédi egyletek
közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar kir. curiai ítéletekkel.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (július—szeptember) 3 frt.
Félévre (július—december) 6 frt.

A t. gyűjtöket minden tíz előfizető után egy tisztelet-példány illeti.

☞ Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetése idejében beküldése kéri. — Az előfizetési pénz- és reklamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: Az oppositio. Dr. Dárday Sándortól. — Törvényjavaslat a birák és bírósági hivatalnokok áthelyezése és nyugdíjazása körüli eljárás szabályozásáról. — A nemzetközi pénzegység. (Folyt.) Dr. Matlekovics S.-tól. — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek és egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap. Előfizetési díj: Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.	Szerkesztői iroda: Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em. Kiadó-hivatal: Egyetem-utca 4-dik szám alatt.	A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz, a megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők.
--	---	--

Mellékletül egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

A nemzetközi pénzegység.

(Folytatás.)

Az arany és ezüst valutából következett rendetlen-ségek adtak okot a nemzetközi pénz létesítésére irány-zott mozgalomnak, melynek tüzetes tárgyalására immár áttérhetünk.

Midőn 1851-ben mind California, mind Ausztráliából mindinkább nagy mennyiségben folyt az arany Európába; az ezüst értékben nagyon emelkedett: úgy hogy Fran-cziaországban 1856 felé az ezüst az arany irányában 2%-nyi agióval kelt. Az üzérkedés most Franciaország-ból kivitte az ezüst pénzt s tömegesen behozta az aranyt. Franciaország 1853 től 1858-ig, tehát öt év alatt 1100 millió ezüstöt vesztett, és 1.700 millió aranyt nyert. Franciaország kormánya a balviszony megakadályozása

végezt különféle bizottságot hívott össze, melyek azon-ban mi célravezetőt sem tudtak ajánlani. Hasonló tör-tént Belgium és Helvéciában.

E zavar közt felmerült egy nemzetközi pénz létesi-tésére vonatkozó eszme. 1865-ben Belgium, Franciaor-szág, Helvécia és Olaszország a pénzviszonyok rende-zése tekintetéből nemzetközi tárgyalásra (conference) jöttek össze; — a tárgyalások eredménye az 1865. december 23-ki nemzetközi pénzegyezmény, melynek szövege következő:

1. §. Belgium, Franciaország, Olaszország és Hel-veczia az arany és ezüst pénzek súlya, finomsága, alakja és folyama tekintetében egyesületet képeznek.

A billonpénzekre nézve a négy állam egyelőre mi változást sem hoz törvényhozásában.

2. §. A szerződő felek kötelezik magukat, miszerint más, mint 100, 50, 20, 10 és 5 frankos pénz darabot, és pedig a következőkben meghatározott súly, finomság, remedium és átmérő szerint nem vernek, vagy nem ve-retnek.

Arany.

Pénznem	Szabályszerű súly gramm	A megengedhető többlet vagy kevesebbet határa Súly	Szabályszerű fin.	A megengedhető többlet vagy kevesebbet határa Finomság	millimeter Átmérő
100 frank	32.25806	$\left. \begin{array}{l} 1 \text{ 1000} \\ 2 \text{ 1000} \\ 3 \text{ 1000} \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{l} 900 \text{ 1000} \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{l} 2 \text{ 1000} \end{array} \right\}$	35
50 „	16.12903				28
20 „	6.45161				21
10 „	3.22580				19
5 „	1.61290	$3/1000$			17

Közpénztáraiknál a négy állam valamelyikében az említett feltételek alatt vert aranyokat elfogadják, kivéve azonban azon pénzeket, melyeknek súlya a hasz-nálat következtében a fennemlített megengedhető határt 2% -kal túlhaladták, vagy melyeknél a veret elenyészett.

3. §. A szerződő felek kötelezik magukat, hogy ezüst öt frankos darabokat csak a következőleg meghatározott súly, finomság, többlet vagy kevesebbeti határ és átmérő szerint vernek vagy veretnek:

Szabályszerű súly 25 grammes.

A többlet vagy kevesebbet megengedhető határa

$3/1000$.

Szabályszerű finomság $900/100$.

A többlet vagy kevesebbet megengedhető határa $2/1000$.

Átmérő 37 millimeter.

E pénzeket közpénztáraiknál kölcsönösen elfogják fogadni, kivéve azon pénzeket, melyeknek súlya a hasz-nálat által 1% -kal az említett kevesebbeten túl kisebb, vagy melyeknél a veret elenyészett.

4. §. A szerződő felek ezentul 2, 1, 0.50 és 0.20 frankos pénzeket csak a következőkben meghatározott súly, finomság, többlet vagy kevesebbet határ és átmérő szerint vernek vagy veretnek.

Ezüst.

Pénzek	Szabályszerű súly gramm.	A többlet vagy kevesebbet megengedhető határa Súly	Szabályszerű súly	A többlet vagy kevesebbet megengedhető határa Finomság	millimeter Átmérő
2 frank	10	$\left. \begin{array}{l} 5 \text{ 1000} \\ 7 \text{ 1000} \\ 10 \text{ 1000} \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{l} 835 \text{ 1000} \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{l} 3 \text{ 1000} \end{array} \right\}$	27
1 „	5				23
0.50 „	2.50				18
0.20 „	1				16

E pénzek azon kormányáltal, mely azokat kiadta, beolvasztandók, mihelyest a kopás a fennemlített ke-vesbet határát 5% -kal túlhaladja, vagy veretük el-enyészik.

5. §. A 2, 1, 0.50 és 0.20 franknyi pénzek, melyek már is az előbbi §-ban meghatározott viszonyok szerint verettek, 1869. évi január 1-ig a forgalomból kivonandók.

Ez időhatár mindazáltal a Svájcban az 1860. jan. 31-én kelt törvény alapján kiadott egy és két frankos pénzekre nézve 1878. január 1-ig kiterjesztetik.

6. §. A 4. §. értelmében vert ezüstpénzek azon állam polgárai részére, mely azokat verette, 50 frank erejéig törvényes folyammal bírnak.

Az állam, mely azokat verette, e pénzeket alattvalóitól minden megszorítás nélkül fogja elfogadni.

7. §. A négy állam közpénztárai a szerződő felek egyike vagy másika által a 4. §. értelmében vert ezüstpénzeket az említett pénztáraknál teljesítendő fizetések-nél 100 frank erejéig elfogadják.

Franciaország, Belgium és Olaszország 1878. jan. 1-ig a svájci egy és két frankos pénzeket, melyek az 1860. jan. 31. törvény értelmében verettek, elfogadják, és e pénzek általában s minden tekintetben a mondott időtartam alatt a 4. §. értelmében vertekkel egyenlőkké tételnek.

8. §. A szerződő felek mindegyike kötelezi magát, hogy a többi szerződő állam polgárai- vagy közpénztáraitól az általa kiadott ezüst-váltópénzeket elfogadja, és a courant pénzek (arany és az ezüst öt frankos) egyenlő összegével beváltja, mindazáltal csak azon feltétel mellett, hogy a beváltás végett hozott összeg 100 franknál nem kevesebb.

Ezen kötelezettség a jelen szerződés megszűnte után két évig tart.

9. §. A szerződő felek 2 frank-, 1 frank-, 50 és 20 centimes-(centerims Rappen)-nyi ezüstpénzeket, melyek a 4. §. értelmében verettek, csak minden lakóra 6 frank-nyi erejéig adhatnak ki.

Tekintettel az ezen államokban legutóbb történt népszámlálásra és a jelen szerződés leteltéig valószínű népesedési növekvésre az erre vonatkozó összegek következőleg állapíttatnak meg:

Belgium számára 32.000,000 frank.

Franciaország számára 239.000,000 frank.

Olaszország számára 141.000,000 frank.

Svájc számára 17.000,000 frank.

Ezen összegekbe, melyek erejéig a kormányok váltópénzt verethetnek, azon összegek betudandók, melyek már eddig kiadattak; jelesen

Franciaország által az 1864. május 26. törvény alapján 50 és 20 centimes-nyi darabokban körülbelül 16 millió;

Olaszország által az 1862. augusztus 24. törvény alapján két és 1 franknyi, 50 és 20 centesimi darabokban körülbelül 100 millió.

Helvezia által az 1860. január 31. törvény alapján két és egy franknyi darabokban körülbelül 10.500,000.

10. §. A veret évszáma ezentúl a négy állam által verendő arany és ezüstpénzekre kitéendő.

11. §. A szerződő felek az arany- és ezüstpénzek kiadására, régi pénzeik beváltása és beolvasztására, valamint minden pénzviszonyokra vonatkozó rendelkezéseiket és irataikat évenként egymással közlendik.

Szintugy mindenre nézve, mi arany és ezüstpénzek kölcsönös forgalmára vonatkozik, egymást tudósítandják.

12. §. E szerződéshez bármely államnak jogában áll hozzájárulni, ha az említett kötelezettségeket elvállalja, és az arany- s ezüstpénzek tekintetében az egyleti pénzrendszert meghonosítani akarja.

13. §. A jelen egyezményben foglalt kölcsönös kötelezettségek keresztülvitele, a mennyiben szükséges azon alakítások és szabályok teljesítéséhez szoríttatik, melyeket a szerződő felek alkotmányai megkívánnak.

14. §. A jelen egyezmény 1880. január 1-ig marad érvényben. Ha az egyezmény ezen határidő előtt egy

évvel fel nem mondatik, az egyezmény további 15 évre marad érvényben, s így tovább 15-15 évig, míg a felmondás be nem következik. (Folytatása következik.)

Dr. MATLEKOVITS S.

egyet. magántanár.

Az orvosi felelősség.

(Folytatás.)

Az orvos felelőssége vonatthatik :

a) Tudatlanság miatt; bizonyos, hogy kívánatos, mikép az orvos a haladás, a korszellemi mozgalmak színvonalán álljon, hogy az idő embere legyen; napjainkban nem haladni annyi, mint hátrálni; továbbá alig van társadalmi, igazi tudományos kérdés, a mely többé-kevésbé nem érdekelné az orvostant s tanulmányozási problémául közegészségi, orvosi szempontból nem tűnnék fel. De az orvos-sebészi specialitások ez időszerinti részletes kifejlődésének gyakorlati ismerete máris oly általános s detail ismeretet feltételez, a mit egy közönséges halandó elméje, ideje meg nem győz. A ki a tudomány egy ágának színvonalán áll, már nem mindennapi tehetség, az eleget, az sokat tett; de már másik ágban hasonló virtuozitással nem mozog. Az orvosi tudomány roppant kiterjedésénél, s a sok detail nagy halmaza miatt, az egyesek ismeretének van határa, a mely a különböző tehetségek, a kifejlődési alkalom s egyéb körülményekhez képest majd szűkebb, majd tágabb, s így nagyon relativ, úgy, hogy a határ, a hol az orvos tudatlansága miatt feleletre vonható, nem lehet más, mint a tudomány legegyszerűbb elveinek ismerése. E határt az általános orvosi műveltség köréig kiterjeszteni, s azt kívánni, hogy minden orvos a szaktudomány minden egyes művelési tárgyában azon ponton álljon, s oly jártasságot szerezzen, a mely szükséges a szabatos vizsgálat s jelzésre, már tulságos, s így a gyakorlatban kivihetetlen követelés.

Az orvos képességi bizonyítványával, oklevelével önállóan, magára hagyatva mozog az élet nagy iskolájában, a társadalom azt kívánja, hogy vele az ő stylusa szerint bányázzon, a mely jóval különböző a kórodai betegek igényeitől: új járványok, eddig ismeretlen betegségek, vagy a tanulmányozott betegségeknek előtte szokatlan lefolyása, szövődései lépnek fel; tudománya ki van merítve, rendelkezésére álló könyvei cserben hagyják; mit tegyen? fölve: non nocere, de szükséges, hogy tudományán s tapasztalatán belől szabadon mozogjon, hogy legyen bátorsága határozó pillanatban ott is, a hol könyvei s tapasztalata által nem támogatatik, lehetőleg czélszerű eljárást alkalmazni, de erről mint tudományos összevetés eredményéről szükség esetében számot is adni. — A szabad működés feltétele a szerencsés és termékeny ihletnek, nemes verseny s haladásnak. A szabad vizsgálat s kísérlet, a tudományos gyakorlat élető ereje, e nélkül az értelemnek nincs rugója, nincs találékonysága, s eltikkadt a tétlenségben, vagy felemészthetik terméketlen, elkopott haszontalan erőlködésben. Minden ember érdeke hozza magával, hogy tanuljon; teszi-e, hogy és mikép, az mindenkinek saját privát ügye. Igen! védelem kívántatik a közönség részére a durva ignorantia ellenébe; de méltányos igazság az orvos részére is, a ki legjobb fiatal erejét, talán egészségét is hivatásának feláldozta.

b) Vigyázatlanság miatt: így p. o. ha ittás állapotban operál, rendel s ennek következtében hátrány ered, de itt Chatelet fennt idézett ítélete „cur aegrotus talem sibi delegerit“ jöhetne tekintetbe; továbbá, ha az orvos veszélyes gyógyszer toxicus adagban rendel s expedálva ennek következtében komoly veszély támad.

E pont alá lehet sorolni az orvosi bizonyítványok könnyelmű kiszolgáltatását. — Tagadhatlan, itt sok visszaélés történik, s nem lehet csodálkozni, hogy hitelük kevés, s némely államok büntető törvénykönyveiben erre speciális határozatok léteznek (p. o. 257. §. a porosz büntető törvénykönyv.) Igaz, vannak viszonyok az életben, melyek oly gyengék, kényes természetűek, hogy nem kis életbölcsesség, értelem s tapasztalat kívántatnak azokat helyesen felfogni, s az emberiség magasztos érdekeivel, a lelkiismerettel s néha csak a pillanatnyi helyzet szülte positiv törvény követelményeivel megegyeztetni. Fontos jogi kérdések érdeklik az orvost, s ez rájuk fényt vethet. Előzékeny szivességből eredő bizonyítványok kiadását, mert ezek a visszaélés leggyakoribb eszközei, kivéve azon kivételeket, a melyeket mindenkinek lelkiismerete dictál, — vissza kell utasítani. Sok alkalommal a magán orvosnak tudni kell hallgatni; a törvényszéki orvosnak ellenben részrehajlatlanul, tárgyilagosan méltányolni a vizsgálatra kitűzött esetet; neki nincs cliense, magán tekinteteket számba nem vehet, sympathiát csak a tudomány és törvény irányában érezhet.

Az orvos nem képes mindent kimagyarázni, szabatosan meghatározni, a mit másnemű tudósoknak napfényre hozni szinte eddig nem sikerült. Az igazságszolgáltatás ily kérdésekben a tudomány legnehezebb részéhez fordul, azért oly esetben, a hol az orvos csak határozatlan, s így kétes értékű, a tárgy felvilágosítására szolgáló ismereti adatokat hoz, tegye azon loyalis vallomást, hogy vagy általában a tudomány, vagy esetlegesen saját tudományos öszvege az adott kérdés felderítésére elégtelen. E tartózkodó óvatosság a jellem, a becsületesség követelménye, s nincs hátrányára sem az orvos önértetének, sem a tudomány méltóságának.

Hogy kell meritorie megítélni az industrius charlataneria által oly nagy mérvben forgalomba hozott, az életet meghosszabbító, a betegségeket elűző, a virilitást ébresztő stb. humbugot, a mely hihetetlen luxussal a politikai, sőt mirabile dictu, az orvosi lapok hirdetései között évről évre nagyobb tért foglal el, a mely ellen már Sydenham egész tekintélyével kelt ki: sane dolendum est medicinam (artem nobilissimam) huius modi nugis, quae sive ab inscitia, sive a pravitate scriptorum credulis obijciuntur usque adeo deturpari, melynek a közönség kizsákmányolására számító csalétkül nemcsak egyes obscurus proletárok, de sajnos néha a tudomány által nagyrabecsült, a társadalom fényes polczán álló férfiak orvosi bizonyítványaival találkozunk. — Ezek nézetem szerint a törvény szabta felelősség foruma körébe tartoznak. — (Vége köv.)

(Vége következik.)

Jogirodalom.

Az új polgári törvénykezési eljárást és az erre vonatkozó iromány példányok gyűjteményét magában foglaló segéd kézikönyv, szerkeszté Szeniczey Gusztáv k. váltó feltörvényszéki bír. Pesten, 1869. kiadja Lauffer Vilmos.

Az új törvénykezési eljárást tárgyzó segédkönyvek sorát ezen munka megnyitá. Szerző a perrendtartást önálló rendben, — és pedig a sommás eljárást a rendes eljárástól elkülönítve tárgyalja, úgy hogy az első kötet a sommás bíróságnál működő bírói tagok és ügyvédek használatára, a másik kötet a rendes bíróságnál alkalmazottak és ügyködők számára való.

E munka gyakorlati becsét a nagy számmal felvett irománypéldányok emelik.

A nem peres eljárásból-csupán az okiratok megsemmisítéséről szóló szakaszok és irománypéldányok vétettek fel.

Ugyanezen szerzőtől ugyanezen kiadónál megjelent:

„Polgári törvénykezési rendtartás“ cím alatt egy tizenkettedrétű kiadás, mely a törvény szövegén kívül még az annak életbeléptetését tárgyzó rendeleteket, a vegyes házassági perek szabályozó törvényt, az evangélikus házassági ügyekre, a mezői rendőrségi esetekre és a hivatalos nyelvre vonatkozó szakaszokat, a kereskedelmi és iparkönyvek vitelét illető törvény intézkedéseit, a szünnapokat és a bírói letéteményeket tárgyzó rendeletet, valamint egy terjedelmes betűrendes tárgymutatót is foglal magában.

K ü l ö n f é l é k .

A június végével lejáró előfizetések = nehogy a „Jogtudományi Közlöny“ küldésében megakadás történjék = minél elebbi megújítása tisztelettel kéretik.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadó-hivatala.

* (Az aradi ügyvédi egylet megalakulása.) Hazai jogtudományunk fejlődése érdekében oly lelkesen működő ügyvédi egyletek száma ismét egygyel gyarapodott. Ugyanis az alföld metropolisza, Arad városa lelkes ügyvédei az ügyvédi egylet közhasznú eszméjét felkarolván, annak életbeléptetését saját körükben elhatározták. Miután a belügyminiszterium az egylet felterjesztett alapszabályait megerősíté, Bogdánffy Gergely id. elnök alakulási gyűlésre hívta össze a belépni akaró tagokat.

Az alakulási gyűlés f. hó 15-én megtartatván, miután annak megnyitáig összesen ötven tag jelentkezett írásbelileg a fölvételre, Nagy Sándor korelnökle alatt a megalakulás kimondatott, s a közgyűlés a tisztviselők megválasztásához fogott.

A szavazatok eredménye következő tisztviselők megválasztása lett:

Elnök: Bogdánffy Gergely.

Alelnök: Bonts Döme.

Jegyzők: Chorin Ferencz s Fábíán László.

Ügyész: Nachtnébel Ödön.

Pénztárnok: Schöpkesz Ede.

Könyv- és irattárnok: Heppes Miklós.

Választmányi tagok: Varjassy J., Kozma Zs., Tabajdi K., Popovics D. J., Kopcsányi J., Jegesy K., Szalay A., Salacz Gy., Nagy S., Kádas P.

Ezután az ügyrendtartás állapotát meg. Örülünk, hogy az igazságügyi reformok e fontos korszakában ügyvédek a közvélemény tájékozása által lényeges szolgálatot tesznek a jogszolgáltatási reform szent feladatának.

Mi a keletkezett egylet munkásságát folyton figyelemmel kísérendjük.

(A magy. tud. akadémiai felolvasásokról.) A „Budapesti Közlöny“nek f. é. május 5-ki és június 9-ki számaiban a magy. tud. akadémiai felolvasásokról tudósító „a szabadságbüntetésekről, s azoknak végrehajtásáról Poroszországban“ tartott felolvasásaimról kedvezőleg nyilatkozik annyiból, hogy azokat, különösen az utóbbit a *törvényalkotóra* nézve, ki több állam törvényhozási intézkedéseit akarja megismerni, egybevetni és felhasználni, érdekesnek és tanulságosnak mondja, de egyszerűsége mind megjegyzi, hogy az akadémiai felolvasásnak ép oly üres, mint száraz és érdektelen.

Összinté megvalva, nem vagyok barátja a vitatkozásoknak, mert azok ritkán folynak részrehajlás és szenvedélyesség nélkül, hanem inkább subjectiv nézetek által indítatnak, a tárgynak objectiv felfogása szerinti belső meggyőződés nélkül. E soraim által is nem szándékom az illető tudósítónak nézetét helyreigazítani, mi talán eredménytelen munka lenne; miután fel kell tenni, hogy ő meggyőződése szerint nyilatkozott, midőn azt állította, hogy felolvasásaim nem az akadémia elé valók.

Nekem a magy. tud. akademiáról, és az az előtti felolvasásokról más fogalmam van. Én az akademiát oly testületnek tartom, melyben a tudományosság minden ága a műveltségnek,

kiképzettségnek legmagasb fokán képviselve van, és melynek célja az alapszabályoknak 1-ső §-a szerint „a tudomány és szépirodalom művelése és terjesztése.”

E célzt úgy vélem elérhetni, ha mi akademikusok a magyar tudományosságot a külföldi előhaladottabb tudományosságnak színvonalára emelni, ezt nálunk meghonosítani, s annak alapján a tudományosságot tovább fejleszteni és terjeszteni igyekszünk; minélfogva igen czélszerűen cselekesznek azok, kik az akadémiai felolvasások által a hallgatókat a külföldnek tudományos állásával megismertetni törekednek.

A tudomány további művelésére és bővebb megalapítására szolgálnak leginkább az egyes tárgyakról bővebb értekezések, monographiák, mik az illető tárgyat a legkisebb részletekig elemezik, vizsgálják, s annak legelső alapokait megállapítani igyekeznek. Hogy ily taglaló, a legkisebb részletekbe bocsájtkozó, de épen azáltal a tudományos ismereteket kifejtő és megalapító értekezések, részletességük, komoly és gyakran fűrésztő gondolkozást igénylő előadások miatt, nem bírnak oly érdekeltséggel, mint az általános tartalma és könnyen felfogható felolvasások, kivált más szakbeli hallgatóknál kétségtelen.

De kétségtelen az is, hogy ha az akadémiai előadások csak oly szerkezetűek lesznek, miszerint azok minden alsóbb műveltségű és más szaktudományu hallgatónál is érdekeltséget gerjeszzenek, akkor azok aligha leendnek a tudományosságnak emeltyűi. Ezt, mint ismert dolgot, akademikus előtt bővebben fejtegetni, feleslegesnek tartom.

Ha az akademikus más szakbeli előadásban, például: a bölcsész vagy jogtudó matematikai, ha mindjárt az illető tudományra nézve legfontosabb, legérdekesebb magyarázatokban és számításokban nem talál oly érdekeltséget és gyönyört, mint a maga szakjához tartozó tudományos felolvasásban, azon csodálkozni alig fog valaki. Itt is áll az: ignoti nulla cupido, és minél mélyebben merül be és halad valaki a tudományban, annál több érdekességet talál abban, és különösen a tudomány tárgyait mélyebben elemező, a más szakbeli előtt majdnem érthetetlen komoly előadásokban. — Az tehát, hogy egyik vagy másik szakbeli akademikusnak minden szakbeli előadás nem tetszik egyformán, vagy azok némelyikét érdektelenség és unalmasnak találja, a dolog természetéből s abból, hogy non omnia possumus omnes következik.

Saját előadásaim tárgyát tekintve, legyen szabad megjegyznem, miszerint a magy. tud. akademiának jelenkori egyik igen fontos és nemes hivatását abban látom, hogy tagjai, a mennyire szakmájuk megengedi, az oly tágas socialis térről válaszzsanak felolvasásra tárgyat, különösen most, midőn hazánknak socialis reformjairól van szó, és foly a tanácskozás. Ezáltal a magy. tud. akadémia a reformnak zászlaját ragadhatná meg és vihetné a nemzet előtt; a nálunk sokszor még zavart, téves fogalmakat tisztázhatná, igaz alapokra fektethetné, s ezáltal a reform-ügyekrei fogékonyságot nemcsak előkészíthetné, mi alkotmányos országban, hol a haladásnak gyakorlati és mellőzhetlen egyik közege a közönség maga (municipium), hanem az országgyűlésnek is hasznos szolgálattal tenne, ha a tárgyalandó és törvény által elintézendő ügyek körül az elveket és különböző nézeteket előlegesen fejtegetné.

A socialis kérdések kisebb-nagyobb mértékben kitorjednek a tudománynak majdnem minden ágára. Így például a jogtudó és politikus értekezhetik a polgári és büntető codificatióban előforduló és bővebb felvilágosítást és terjesztést igénylő számtalan elvekről és tárgyakról, (esküdt- vagy jogtudó-bíróságok, politikai törvényszékek, felsőház szabályozása, leleczház kapcsolva a csecsemő gyilkosság okairól stb. stb.), a természet-tudós, orvos az egészségi viszonyokra vonatkozó tárgyakról, azok hiányairól, javításairól; a mérnök, a vasutakról, csatornákról, azoknak mikénti olcsóbb és czélszerűbb építéséről, folyók szabályozásáról stb.

Ily eljárás mellett a magy. tud. akadémia gyakorlati hasznu intézetté válnék, és valószínűleg megszűnnének az az irányában eddig hallatszott panaszok. A külszerkezet a magyar tudom. akademiánál haladást előidézeni nem fog; az akarat, a szellem az, mi az akademiát magasabb állásra emelheti, közhasznosságúvá teheti; különösen és leginkább azáltal, ha a törvényhozás eleibe kerülhető tárgyakat vizsgálódásainak s előadásainak tárgyává választván, a socialis téren haladást,

s a közösen óhajtott reformot előkészíti, s annak valóztatását elősegíti.

Ez volna nézetem szerint az ut, melyen haladva, a magy. tud. akadémia megközelíthetné a francia akadémia dicsőségét, mit az leginkább azáltal nyert el, hogy halad a korral, s ennek kívánatait, szükségleteit tanulmányozása tárgyaivá veszi, s így közvetlenül is az életre hatni, annak hiányait mellőzni igyekszik.

A tudomány csak úgy hasznos, ha az az emberiség céljainak előmozdítására és létesítésére eszköz.

Végre kinyilatkoztatom, hogy igen megnyugszom tudósító ama nyilatkozata folytán, miszerint felolvasásaim tárgya a törvényalkotónak érdekes és tanulságos, mert olyasmint írhatni, mi a törvényalkotónak is érdekes és tanulságos, különös szerencsémnek tartom. Ezáltal el van egyszersmind ismerve az is, hogy felolvasásaim tartalma a socialis, az állami haladási téren, melyen működni továbbra is szándékom, nem minden haszon nélküli.

Csacskó Imre.

(Egy korszerű munkára) figyelmeztetjük az olvasó közönséget. E munkának címe: „A francia polgári törvénykezés, különösen a bírósági szervezet, és annak alapelvei.” Irta Csacskó Imre. Pest 1867. kapható Grill könyvtárusnál. Tartalma:

1. a közigazgatási ügyeknek a bíróságiaktól különválasztása,
2. törvényszéki és közigazgatási jogszolgáltatás,
3. peres és perenkívüli ügyek,
4. testület vagy egyes bíróság,
5. két fokozatu bíróságok egyszerű felelbezással.
6. a francia bíróságok illetősége s alárendeltsége,
 - a) a békebíróságok,
 - b) a kerületi törvényszékek,
 - c) a kereskedelmi törvényszékek,
 - d) főlebbviteli törvényszékek,
 - e) a választott bíróságok;
7. a semmitő udvar,
8. az államügyészség,
9. a bírák függetlensége,
 - a) a fegyelmi hatalom,
 - b) az államügyészség felügyeleti joga;
10. a nyilvánosság,
11. a szóbeliség,
12. az anyagi s alaki jogegyenlőség.

(Ára 1 frt 20 kr.)

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradai és kassai ügyvédi egyletek közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar kir. curiai ítéletekkel.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (július—szeptember) 3 frt.
Félévre (július—december) 6 frt.

A t. gyűjtöket minden tíz előfizető után egy tisztelet-példány illeti.

Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetéseik idejében beküldése kéri. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny” kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: A nemzetközi pénzegység. (Folyt.) Dr. Matlekovics S.-tól. — Az orvosi felelősség. (Folyt.) — Jogirodalom. — Különfélék. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek és egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztav. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1869. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmertve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

 Mellékletül egy fél IV a szabályrendeletek gyűjteményéből.

A nemzetközi pénzegység.

(Folytatás.)

Az 1865. decz. 23-iki pénzegyezmény első lépés egy nemzetközi pénz létesítésére nézve, az arany valuta teljesen nincs elismerve ugyan, mivel Franciaország szilárdul ragaszkodott az 5 frankos ezüstpénznek továbbra is forgalomban tartására; de már az 5 frankon alul vert pénzek mind csak váltópénz gyanánt szerepelnek, s így az ezüst valutának káros hatása a valutára némileg mérsékelte. Az 5 frankos ezüst pénznek további megtartása Belgium, Olaszország és Helvétia részéről nem is vétetett szívesen, és csak Franciaországnak azon nézete által tudott érvényre jutni, hogy ezen 5 frankos pénzhez a francia nép már nagyon hozzászokott, s hogy beható vizsgálatok nélkül azt a forgalomból kivonni célszerűnek nem látszik.

Franciaország egyúttal gondoskodott ezen kérdés sikeres megoldásáról. Euquêtet rendezett, jelesen a kettős valuta, illetőleg az ezüst öt franknak megtartása iránt megkérdezte valamennyi kereskedelmi kamrárt és valamennyi közpénztári főszámvevőt (receveurgénéral).

Az 1867-iki világkiállítás alkalmával pedig két bizottságot hívott össze, egyet szaktudósokból, és egy nemzetközit. A szaktudósok bizottsága; melynek tagjai de Parien elnök, Chevalier Mihály, Wolowski, Gouin, Louvet, de Lavenay, Andonillé, Pelouze és Dutilleul voltak, 1867. márczius hóban tartotta üléseit s azon kérdésre, valljon a pénzrendszernél „a priori” az egyszerű vagy a kettős valuta alkalmaztassék, eléggé feltűnően 5 szavazattal 3 ellenében a kettős valuta mellett nyilatkozott. A nemzetközi bizottság, melyben következő husz állam volt képviselve: Franciaország, Olaszország, Belgia, Svecz, Nagybrittania, Oroszország, Ausztria, Poroszország, Bajorország, Württemberg, Baden, Németalföld, Svéd- és Norvégország, Spanyolország, Dánorság, Portugal, Görögország, Törökország és az egyesült amerikai államok, s mely Napoleon herczeg elnöklété mellett június hóban tartatott, egyhanguan (Németalföldet kivéve) az egyszerű és pedig az arany valuta mellett volt; e bizottság átmenetileg megkívánja engedni az egyes államoknak az ezüst valutát is. Elfogadta továbbá, hogy a pénzek $\frac{1}{10}$ rész finomságban veretessenek, és hogy a nemzetközi pénz az arany 5 frank — vagy annak többszöröse, különösen a 25 frank legyen.

Ezen idő óta a nemzetközi pénz eszméje mindinkább nagyobb területet hódított meg magának.

Ausztriában e pénzrendszernek meghonosítása tekintetéből következők történtek. Bécsben 1867. ápril

10—14-kéig a pénzrendszer megbeszélése végett egy külön, osztrák és magyar szakférfiakból álló, bizottság hivatott össze. Ránk nézve e bizottságtárgyalásai érdekel birnak, miért is tüzetesen akarunk róla szólni.

A bizottság tagjai voltak: báró Hock Károly mint elnök; — a bécsi miniszterium részéről báró Gagern Miksa, Parmentier Adolf lovag, Moser Alajos, Hassenbauer lovag, Schiller János; — a magyar miniszterium részéről: Korizmic László és Rösner Rudolf Eduárd; — mint szakértők meghivattak b. Ettingshausen András érdemesült tanár, b. Herring a brünni ipar- és keresk. kamra elnöke, — Hornbostel Tivadar lovag, a bécsi hitelintézet igazgatója, Kirchmayer Vincze, a krakkói ipar- és ker. kamra elnöke, Lucam Móricz lovag, a nemzeti bank vezértitkára, — báró Marpurgo Illés, trieszti bankár, — b. Rothschild Nathaniel, — Schiff Pál a nemzeti bank igazgatója, — Winterstein Simon a bécsi ipar- és ker. kamra elnöke, — b. Wodianer Móricz, a nemzeti bank alkormányzója, — Zdekauer Frigyes lovag, prágai bankár, — Kautz Gyula, képviselő és egyetemi tanár, — Weninger Vincze, keresk. akadémiai tanár, — Wodianer Albert pesti bankár, — gr. Müllner Rudolf párisi követségi tanácsos és Buchaczek Ferdinánd miniszteri titkár, mint tollvivő.

A bizottság megállapodott abban, hogy Ausztria az általános pénzegységben részt vegyen, hogy e végből azeddiggi pénzrendszer megváltoztassék, és pedig a meteri rendszer szerinti pénzrendszer fogadtassék el, hogy kizárólag arany valuta honosittassék meg.

A 10 frtos (= 25 frankos) aranypénz legyen az osztrák pénzrendszer egysége, a forintlab tehát továbbra is megmaradjon; ezenkívül azonban még 4 frtos (= 4 frankos) aranypénz is veretessék; 2 frtos (= 5 frankos) aranypénz nem veretendő; aranyok (ducati) sem. Ezüst pénzül váltópénz gyanánt veretessék 2, 1 frtos, 40, 25 krajczáros pénzek; azonkívül forgalomban lehetnek 10, 4, 2 és 1 krajczáros váltópénzek is, a pénzeknek finomsága $\frac{835}{1000}$ résznyi legyen. Ausztria elfogadja ugyanaz 1865. decz. 23. pénzegyezményt, de a kettős valutára nem szorítható, és a pénzrendszer szigorú kezelése tekintetéből a pénzegyezményhez még pénzcartel is függesztessék.

A Mária Terézia-féle tallérokknak, mint kereskedelmi pénznek verése szintén továbbra is fen lenne tartandó (*l. Verhandlungen der Special-Commission zur Berathung der Münzfrage vom 10. bis 14. April 1867. Bécs 1867.*) E tárgyalások alapján létesült az Ausztria- és Franciaország közt kötött előleges egyezmény, (Praeliminar-Convention) mely 1867. július 31-én aláíratott, s melynek lényeges tartalma következő:

1. §. Ausztria az 1865. decz. 23. l. pénzszereződéshez következő feltételek mellett járul.

2. §. Ausztria pénzegysége az arany marad. Az arany pén-

zeken, amennyire lehetséges, az értéknek megjelölése frankokban a forint mellett $2\frac{1}{2}$: 1 arányban kiteendő.

3. §. Ausztria 1870. jan. 1-től kezdve csak oly aranypénzeket veret, melyek az 1865-iki egyezményben foglaltatnak, ezenkívül még 10 forintot = 25 frank, melynek sulya 8.06451 gramm, finomsága 900 ezredrész, átmérője 24 millimeter és körszéle recézett. A többlet és keveslet határa mind a suly, mind a finomság tekintetében 2 ezredrész.

4. §. Franciaország fentartja magának, hogy Belgium, Olaszország és Helvetia beleegyezésével, 25 frankos aranypénzeket verethessen.

5. §. Egy fél sem köteles valamennyi aranypénz nem verésére.

6. §. Franciaországban 1870. jan. 1-től kezdve a közpénztárnál a szerződészerű ausztriai aranypénzek 2.50 frankkal 1 frtért fogadtatnak el; az említett keveslet határát $\frac{1}{2}\%$ -kal túlhaladó vagy veretüket vesztett pénzek azonban el nem fogadtatnak.

7. §. Ugyanez áll a francia pénzekről Ausztriában.

8. §. A szerződő felek kötelezik magukat, hogy az aranypénzek finomságát, sulyát és törvényes folyamát nem változtatják. Az illető törvényhozó testületekhez törvényjavaslatok terjesztendők az illető országok ezüst pénzeinek megszüntetése céljából. Az ausztriai kormány megígéri, miszerint ezüst pénzeinek visszavonását 1873. január 1-én tul nem halasztja. Egyézersmind lemond ezen pénzeknek 1870. jan. 1-től kezdve leendő kibocsátásáról.

9. §. Mindaddig, míg Ausztria az 1857. szept. 19. császári patens értelmében kibocsátott ezüstpénzt, (a forint = 12.345 gramm $9/10$ finomságban) — és Franciaország az 1865. decz. 23. egyezmény 3. §. értelmében vert ezüstpénzt megtartja: — kötelezik magukat a szerződő felek, miszerint oly intézkedéseket nem tesznek, melyek által a belső forgalomban ezen ezüstpénzeknek forgalma az aranypénzekén előnybe helyeztetnék.

10. §. Ausztria fentartja magának a jogot, miszerint az ezüst valutának megszűnése után is levantini tallérokat Mária Terézia császárné bélyegével, és az 1780. év számmal a szokott suly és finomság megtartása mellett verethessen. Szintugy fentartja magának Franciaország valamely ezüst kereskedelmi pénznek veretését, a mennyiben ez érdekében fekszik.

11. §. Habár Ausztria ezüst váltópénze tekintetében végleg nem határoz, mégis kinyilatkoztatja, hogy ezentul ezen pénzek veretése, kiadása és folyama iránt az 1865-iki egyezményben felállított elveket fogja megtartani, melyeket szintén Franciaország Ausztria irányában köteles megtartani.

1. finomság $\frac{835}{1000}$;

2. mindaddig, míg Franciaország 5 frankos ezüst pénzt megtartja, Austria 2 forintos váltópénzt nem veret;

3. egy-egy főre 6 frank váltópénz veretik;

4. a váltópénzek törvényes folyamával az 1865-iki pénze egyezmény VI. cikké értelmében 20 frt erejéig bírnak.

12. §. A váltópénzek szabályozása későbbre tartatik fenn, ez esetben a 2. §-ban említett frank elnevezésnek alkalmazása.

13. §. A kölcsönösen forgó pénzek hamisítása ellen pénzcartel létesítendő.

14. §. Az arany- és ezüstpénzek az 1865. pénze egyezmény 4. cikké szerint az évszám kiteendő, kivétetik, a levantini tallér.

15. §. A pénze egyezmény 11. §. értelmében az arany- és ezüst-pénzek kiadására, a régi pénzek beváltása s beolvasztására, valamint minden a pénzviszonyokra vonatkozó rendelkezés és irat évenként kölcsönösen közlendő.

16. §. A pénzek verésénél következő elvek tartandók szemmel:

1. a mennyire lehetséges helyes suly és finomság tartandó meg tekintet nélkül a verési költségekre;

2. a pénzsuly a kilogramm és részei legyenek,

3. a nemzetközi pénzek mintái a francia levéltárban tétetnek le;

4. Ausztria kívánatára a nemzetközi pénzekről alapsulyok szolgáltatnak;

5. a szerződés jóváhagyása után azonnal műszaki bizottság hivatik össze, mely a nemzetközi pénzverésre és próbálására vonatkozó szabályokat és módokat megfogja állapítani.

17. §. A kölcsönösen forgalomba bocsátott pénzek a forgalomból kinem vonhatók, hacsak egy évi beváltási idő nem engedtetik.

18. §. A szerződőfelek kötelezik magukat, hogy mindazon államokkal alkuba állanak, melyek 5 frankkal osztható arany

pénzlábat és a pénze egyezmény 16. §-nak határozmányait elfogadják. — (L. Heller. „Die Frage der internationalen Münzeinigung. Stuttgart, 1869.“ 110. l.)

Legujabb idöben Austria épugy, mint Magyarország pénzrendszerének megállapításánál, és pénzverésénél sem ezen előleges egyezmény, sem az előbb említett bizottság határozataihoz nem igen ragaszkodott. Így pl. aranyok veretnek, daczára, hogy e pénznek mi jelentősége sem lehet egy helyes pénzrendszerben, a váltópénzek között 20 krajczárosokat látunk, melyek szintén nem férnek az 1865. deczember 23-ki egyezmény által megállapított rendszerbe, s melyekről az 1867-ki bécsi értekezlet mitsem tud.

Az 1869-ben befejezett birodalmi tanács a frank rendszernek meghonosítására egy, a magyar pénzügyminiszter által a magyar törvényhozó testülethez is bemutatott törvényt szentesített, melyben 8 frtos (= 20 frankos) és 4 frtos (= 10 frkos) aranypénzek veretése határoztatik, s így mind Ausztriában, mind Magyarországon nem a bécsi bizottság által megállapított 25 frankos arany, hanem a pénze egyesített négy főállam által elfogadott aranypénzek fognak veretni. Ekkép tehát nálunk is a nemzetközi pénzrendszerhez közeledés már nemcsak elméletben, hanem gyakorlatilag is valósult. (Folyt. köv.)

Dr. MATLEKOVITS S.
egyet. magántanár.

Az orvosi felelősség.

(Vége.)

A Code Napoleon 378. §-a a secret professionnel, az orvosi titoktartásról szól; ennek könnyelmű megsértése lehet az orvosi felelősségnek in foro tárgya; az orvos gyakran önkénytelenül betegét vagy családját érdeklő testi hibák, erkölcsi foltok, társadalmi botlások stb. tudomására jön, melyek az illetőknek legérzékenyebb, legsérthetőbb pontjai, s minden törekvésök oda irányul, azokat titokszerűen beburkolva tartani, úgy, hogy az orvos sok esetben a titkok letétörje. — A titok a moral egyik legtisztább kifejezése. — Az orvosi titoktartásnak határozottan körülvonalozott határai nincsenek, s a tárgy természeténél fogva nem igen szabályozhatók; azon esetben, ha a hallgatás a beteg, a társadalom jól felfogott érdekével ellenkezik, az orvos siri némaságra kárhóztatva nincs; ily esetben vezetője a tudomány, tanácsadója a lelkiismeret, logikus ihlettsége, s a szabad tevékenység jogi önérzete. A törvényhozó vétkes, kárt okozó szándékot akart érteni, mert ez lényeges eleme a törvény sulya alá eső cselekvényeknek vagy mulasztásoknak.

Goide tanár tökéletesen felfogta az orvos valódi szerepét, a midőn az orvosi titoktartás tárgyában következő esetet említ: egy ifju makacs, gyógyítással daczoló bujakórban szenvedén, egy ártatlan leányt nőül akar venni; ennek atyja tanácsot kérvén Goide tnr-tól, ő a házasságot határozottan ellenezte. Az orvosi működés kötelességei szabályzati §-ba nem önthetők, mert sok esetben az életben mindenki csak saját lelkiismerete, inspiratioja által lehet vezéreltetve.

c) Mulasztás vagy hanyagság miatt, a mint Lion megjegyzi, az orvosi munkálkodás látogatásokban, rendkívényekben, a sebészi eseteknél a szükséges kézműi kezeléseknél áll; a látogatás mikor és hányszor történjék, ezt a betegség természete, a veszély foka, gyakorlatának terjedelme s rendelkezhető ideje szerint az orvos dolga meghatározni; a veszély növekedésénél, vagy előre nem látható csekélyeknél, a beteg hozzátartozóinak teendője ismételt látogatásokat kikérni, vagy pedig, ha ez kívánságuk szerint nem teljesül, más orvoshoz folya-

modni. Ez irányban mulasztásról szó nem lehet; mulasztás azonban, ha p. o. műtétel után kellő utasítást nem ad, ha a kötésre szükséges felügyelettel nincs.

d) Az orvos felügyelete alatt álló személyzet hibájából eredő felelősség néha törvényes eljárás tárgya, p. o. 1864-ben X. s. fia a fiatal Desmarest — azon időben orvosnövendék s híres apja szemészeti kórodájának segéde — azzal vádolták, hogy kontárkodik, s nekik szemtakárt oltott be, miután vigyázatlanságból őket ragálylallyal fertőzött étető szerrel cauterizálta, minek folytán az egyik a látást, a másik az egyik szemét elvesztette, s 60,000 frank kártalanítást követeltek. Fiatal Desmares felmentetett a vád alól; ekkor a vádlók beperelték a híres szemészt, okadatolván, hogy ő kórodai segéde tetteiért felelős. Az ítélet rosztalja, hogy kórodai segéde orvosnövendék, hogy hirdetmények által a beteget csalogatja, de a vád alól felmentetett. L. Gaz. med. 1864. Wailhé tudor.

Hogy a kár megtérítésének jogossága megállapíthatassék, okvetlenül tisztába kell hozni, hogy a kár megtörtént; hogy jogilag kimondathassék a kár, elébb a kórisme s javalati tudományos kérdést kell eldönteni, s bebizonyítani, hogy ezen kettős szempontból a hiba elkövetetett. Posito, hogy a törvényszék a szakértők véleménye alapján bir illetékességgel kórisme, műtő javalati kérdést meritorie méltányolni, a kár megtérítésének, a gyakorlatban elkövetett hibáért, vagy egy műtétel sikertelensége esetében, helye nagyon ritkán, csak kivételesen lehet. Jellemző azon sajátságos körülmény, hogy a vádlók egy nagy része a rossz fizetők közé tartozik, s rendesen, miután az orvos fáradságának díját követelte, jutalmul így fordulnak ellene s becsülete, jó hirt s existenciája ellen áskálódni. Ezen tapasztalat is int arra, hogy ideje a honorarium égető kérdését eldönteni, a mi testületi uton leghamarább elérhető volna.

e) A szabályok meg nem tartása, így p. o. ausztriai Instruction für Hebammen 5. §. Bei schweren, gefährlichen Geburtsfällen, und wo eine Instrumentalhilfe erforderlich sein kann, sind Hebammen bei schwerer Verantwortung verbunden, noch zur rechten Zeit einen Geburtshelfer oder Arzt zu rufen; így Instruction und Gremialverordnung für Wundärzte von Oesterreich; így la loi du 19 ventose au XI. Article 29 szerint a sebészek köteleztetnek fontos műtételeknél más szakértők tanácsát s segédletét igénybe venni.

Igy tehát számosak azon esetek, melyekben az orvos felelősségre vonathatik, s minthogy ezeknek tárgylagos méltánylása sokszor a törvényszéki orvostan legnehezebb problémái közé tartozik, fontos kérdés, minő alaki eljárás lenne legcélszerűbb. Pichler azt javasolja, hogy minden ily esetben a törvényszék által az orvosi facultás véleménye lenne törvény szabta köteleességből kikérendő. Egy tanácskozó s véleményező facultási gyűlésben, a mely több tudós, orvos s szakférfiakból áll, a felmerülő tudományos nehézségek kiegyenlítettnek, az adott eset minden oldalról tárgylagosan méltányoltatik, s a részrehajlás a bevádolt ellen, vagy mellett nem igen nyilvánulhat.

Lion javaslata az, hogy a közvádló s a bevádolt orvos által egyenlő számmal választott orvosok jury-je adjon véleményt, s ennek alapján lenne kimondandó a törvényszék ítélete. Lion abból a nézetből indul ki, hogy az orvos működését, mely minden lépten-nyomon nehézségekkel van halmozva, csak orvos, a ki hasonló körülményekkel küzd, méltányolhatja igazán helyesen.

A törvények, a melyeken az orvosi felelősség elve alapul, az orvostól, mint nélkülözhetlen kellékeket követelik:

1. a szükséges orvosi ismereteket;

2. óvatos és figyelmes működést;

3. tiszta szeplőtlen becsületet, s így nemcsak nem korlátai az üdvös orvosi működésnek, hanem azt eredményezik, hogy a független szabad cselekvés, mások jogai s legszentebb érdekeinek tiszteletével egyesül, s a működési szabadság a tisztí kötelesség érzete által rendeztetik, figyelemben tartatik; el kell ismerni a gyakorlati életben ez jótékony erő, melynek gyümölcsöző hatása sok ellenkező veszélyes befolyásokat ellensúlyoz.

K ü l ö n f é l é k .

* (Az aradi ügyvédi egyesület emlékirata.) Az aradi ügyvédi egyesület f. é. június 24. tartott gyűléséből egy emlékiratot terjesztett fel a képviselő házhoz a bírósági törvényjavaslatok tárgyában. Az emlékirat örömmel üdvözlí a javaslatokban letett alapelveket, s kijelenti, hogy azokkal teljesen egyetért. Különösen megemlíti az aradi ügyvédi karnak szeptember 11-én kelt s általunk is közzétett emlékiratát, melyben ugyanazon lényeges irányeszméknek adott kifejezést, melyeket a miniszeri javaslat magába fogadott. Egyes irányelveket azután taglalgat, fejteget. A bírák kineveztetését hosszabban indokolja.

„Nem állítjuk, — így szól az emlékirat — hogy a bírák kineveztetése tökéletesen biztosítja a czélt: a tudományban és jellemében kifogástalan bírói testület szervezését; de állítjuk mert bizonyítja az élet minden nap, máshol, úgy mint nálunk egyformán jelentkező tapasztalása: hogy a választás még kevésbé képes ugyanazon czélt megközelíteni.

Mint emlékiratunkban is kifejtettük, hogy ha eszményi szempontból vitattatnék ezen kérdés, s a választók a szükségelt képességgel felruházva, minden emberi gyarlóságtól menten, a legképesebb szakembereket választanák bírának, ha a mult és jelen időben e téren szerzett szomorú tapasztalatok, az ellenkezőről mindenképpen meg nem győzték, ha törvénykezésünk silány állapota, hazánk hitelét meg nem ingatta volna, úgy felfogható lenne előttünk azon törekvés, egész Európával szemben, egy régibb korszak maradványát jövőre is fentartani.

De hosszas tapasztalás igazolja: hogy a választók legnagyobb része a bírói állások betöltéséhez szükségelt kellékeket megítélni sem képesek, naponta szemtanui vagyunk azon jelenetnek, hogy a választásoknál nem a közügy iránti érdekeltség, hanem a magánérdek szokott dönteni, hogy nem is a választók *legjobb meggyőződése*, hanem egynehány befolyásos család vagy egynehány *úgyes pártember előleges egyezménye* szokta a bírói hivatalokat osztogatni akként: hogy a bírói szakképzettség alig jön tekintetbe, és az igazságszolgáltatás fontos érdekei politikai és párt szempontoknak áldoztatnak fel.

Ez hü képe a választásoknak, mely mellett, ha lehetséges is, hogy alkalmas bírák választassanak, de ez eredmény épen nem a választás szükségképi következménye, hanem oly kivételes véletlen, melyet a választás mellett érvül hozni fel, annyit tenne, mint a tények előtt szemet hunyni, s a választások által eddig nyert szomorú tapasztalatokat — a közügy rovására ignorálni.

Felelősségtelen testületek, kellő szakismerettel nem bíró tagjainak választása ellenében, a miniszeri kinevezés, mely öntudatosan, szakember által s felelősség sulya alatt eszközöltetik, mérhetlen előnnyel bír, s hasonlíthatlan biztosítékot nyújt.

A bíró elmozdíthatlansága s anyagilag biztosított helyzete megszerzik a függetlenség külső feltételeit, s

épen nem lehet félni attól, hogy az ily alapon megalkotott bírói testületben, a miniszteri tulerj-szkesedés kész eszközre leljen, s a merev bureaucratia szolgai meghunyászkodása lábra kaphasson.

Valamint emlékiratunkban, ugy most is hangsulyozzuk, hogy mi is befolyást akarunk a népnek engedni az igazságszolgáltatásra, de nem olyat, minőt az eddigi választási rendszer adott, mely a választások tényénél kezdődött és végződött, — hanem azon befolyást, mely állandó és folytonos legyen, mely ugy az igazságszolgáltatás folytonos ellenőreül, mint a nép jogérzetének, törvénytiszteletének állandó és éltető forrásaul szolgáljon, és pedig meg akarjuk e befolyást adni a népnek: a nyilvánosságban, az esküdtszéki és a békebírói intézményben.

Szintugy sikerülten kifejti annak szükségességét, hogy a bíróságok szervezése s ennek törvényhozási elintézése a municipiumok rendezésétől elkülönítve előlegesen történjék.

Az emlékirat elfogadván a bírói szervezet fentebb érintett fő irányelveit, mint mellőzhetlen föltételt hangsulyozza, miként a hatalom és egyéni jogok közötti egyensuly, a jog és kötelezettség helyes arányának biztosítása szempontjából halaszthatatlannak tartja, hogy a bíróválasztás megszüntetését az esküdtszéki intézmény életbeléptetése haladéktalanul kövesse.

Vége az emlékirat a törvényjavaslatok némely pontjaira észrevételeket tesz.

A bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvényjavaslat 9. §-a szóról szóra ezeket mondja: „a bíró nem lehet tagja törvényhatósági vagy községi képviselő testületnek, nem vehet részt azok tanácskozásaiban, nem fogadhat el azoktól sem megbízást, sem kiküldést s nem folytathat be azok teendőibe véleményadása vagy bármily munkalat teljesítése által.”

E szakasznak valamint a 7., 8., 10., 11. 12. ik §-okban foglalt intézkedéseknek célja volt a bíró függetlenségét, részrehajlatlanságát minden befolyások és összeköttetések ellen lehetőleg biztosítani, s ez által lehetővé tenni azt is, hogy a bíró egyedül és kizárólag, az ő nagy fontossága s egy egész élet folytonos tanulmányát igénylő hivatásának éljen.

E célzt helyesli, a fentebb idézett 9. § ban foglalt eszközt azonban e célra nézve feleslegesnek, sőt a közérdekre ugy, mint az igazságszolgáltatásra magára károsnak véli.

A magyar ember természetében rejlik, ugymond azon historiai jellemvonás, hogy közügyei iránt folytonos és élénk érdeklődéssel viseltetik, hogy azok körül mint egyén szerepelni akar, s e szereplést, áldozattal járjon bár, ambitioi közzé sorolja.

Az idézett szakasz, a magyar ember jelleméből e történeti vonást törli ki, midőn a bíróban megsemmisíti a polgárt.

A törvényhatósági tagság, évnegyedenként egy pár napot vonna el a bírótól s ez elvonás a közügyek érdekében történék, — mert a mit a bíró e pár nap alatt egyéni képzésében vagy bírói teendőiben netán mulasztana, azt könnyen lehet utánpótolni, de ha itt pótolhatlan lenne is, eléggé kárpótolhatnék azon nyereség által, mit a bírói független testület jótékony befolyása amott eredményezne, hol a végleges kizárás kipótolhatlan hézagot ütne a törvényhatóságok rendelkezésére álló erők soraiban.

Észrevételt tesz még a bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvényjavaslat 25. § ára is, melyben az igazságügy-

miniszter részére azon jog tartatik fenn, hogy a meghatározott qualificatio alól egyelőre kivételeket tehessen a már bírói hivatalban lévőkre nézve. Szükségesnek tartja az emlékirat, hogy legalább az ügyvédi qualificatiót szerezze meg a bírói aspirans.

Vége a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló törvényjavaslat 38. §-ának azon intézkedésére: miszerint fegyelmi eljárás csak a királyi ügyész kívánata rendeltethetik el, azon észrevételt teszi: hogy a szabadelvűség, az egyéni jog fogalmával inkább öszhangzó leendett volna, ha fegyelmi vétséget tárgyazó panaszok tekintetében is egyenesen és közvetlenül fordulhatott volna a panaszló a fegyelmi bírósághoz.

Az aradi ügyvédi egylet dicsőségére válik, hogy ily derék emlékirattal inaugurálta működését.

(Igazságszolgáltatásunk) s közegészségi rendészetünk állapotának szomorú illüstrációjául szolgál azon — curiosumnak is beillő — körülmény, hogy Kröczer Ágoston tokaji volt gyógyszerész ellen, az általa készített és áruba bocsátott „giliszta-chocolade“ nevű titkos gyógyszer tárgyában, Zemplénmegye törvényszéke még 1867-ki sept. 5-én inditá meg a bűnügyi vizsgálatot, s hogy az ugyanezen napon ott helyben lefoglalt és vegyelemeztesét végett a miniszteriumhoz felküldött chocolate még e mai napon, tehát 22 hónap lefolyása után sincs megvizsgálva, mig másrésről Pesten és az ország minden részében ezen — bűnvizsgálat tárgyát képező — titkos gyógyszert nemcsak korlátlanul árulják, hanem a lapokban még hirdetik is.

(A Jász kun kerületek közönsége) f. évi május 12-én tartott közgyűléséből fölíratot intézett a nmélt. m. kir. igazságügyi miniszteriumhoz, melyben fölkéri a nevezett miniszteriumot, hogy az eddigi hagyományos, de hibás eljárással szakitva, törvényszéki országos vegyintézet felállításáról haladék nélkül gondoskodjék. — Közegészségi állapotunknak fentebbi illüstrációjánál fogva melegen pártoljuk e fölíratot.

(Az ügyvédi vizsgák és ügyvédi képesítés tárgyában) kibocsátott miniszteri rendelet szerint a vizsga eszközzésére a pesti és maros-vásárhelyi kir. táblák illetékesek. Vizsgára bocsáttanak oly jogvégeztek, kik az utolsó elméleti államvizsga, vagy a második szigorlat letételétől számítva két éven át joggyakorlaton voltak ügyvéd-, törvényszék- vagy az igazságügyminiszteriumnál.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradí és kassai ügyvédi egyletek
közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar kir. curiai ítéletekkel.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (július—szeptember) 3 frt.
Félévre (július—december) 6 frt.

A t. gyűjtöket minden tíz előfizető után egy tisztelet-példány illeti.

Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetéseik idejében beküldése kéretik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny“ kiadó-hivatala.
(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: A nemzetközi pénzegység. (Folyt.) Dr. Matlekovics S.-tól. — Az orvosi felelősség. (Vége.) — Különfélék. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek és egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Mellékletül egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

A n.-várad i ügyvédi egylet véleményezése

az id. jövedelmiadó törvény módosítására vonatkozólag.

A pénzügytan, a tudomány jelen színvonalán, majdnem általánosan elismeri azon elmélet helyességét, hogy az államháztartás összes kiadásai az állampolgárok tiszta jövedelméhez arányított egyenes adótól lennének kizárólag fedezendőek; — mert a megadóztatás legigazságosabb alapját az állampolgárok tiszta jövedelme képezi. Ámde az elmélet harcosai kénytelenek elismerni, hogy az elvileg majdnem megtámadhatlan általános tiszta jövedelmi adóztatási rendszer a gyakorlatban kivihetetlen. — Kivihetetlen azért, mert az annak egyedüli alapját képező tiszta jövedelem meg nem határozható. — Ezen alapot kizárólag az állampolgárok bevétele alapján lehetne megállapítani; — őszinte bevallás azonban csak az állam magasztos céljait méltányolni tudó, felvilágosodott és önzéstelen állampolgároktól várható; azt pedig a romlatlan jelleműs mindent rózsaszínből látó elméleti tudós sem mondhatja, — hogy képzelhető lehetne állam, gyarlóságnak alávetett emberekből álló társadalom, melynek tagjai kivétel nélkül felvilágosodottak önzésnélküliek lennének.

Mint sok más szép elmélet, úgy a tiszta jövedelem utáni általános adóztatási rendszer is az emberi gyengeségek miatt hajótörést szenvedvén a gyakorlati alkalmazás terén, — az egyenes adóztatás alapjául első sorban a törzsvagyont — azonban annak jövedelmezésére való tekintettel, kénytelen az állam elfogadni; — és csupán részletes és kiegészítő jövedelmi adóztatási rendszert alkalmazni a végből, hogy azon törzsvagyonnal, tőkével nem bíró állampolgárok is részesíthessenek a közteher viselésében, — kik az államban élve, s az állam jótéteményeit élvezve — éppen az állam által biztosíttatnak aziránt, hogy tevékenységük, szorgalmuk és munkásságuk gyümölcseit huzhatják.

Ezen részletes és kiegészítő jövedelmi adóztatási rendszer ugyan szinte azon nehézségbe ütközik, mint az általános jövedelmi adó rendszere, — sőt bátran állíthatni, hogy azon jövedelem, melynek főalapja az emberi munka és szorgalom — mégnehezebben constatirozható, mint az, melynek alapját a jövedelmezhetőségre nézve is megbecsülhető törzsvagyont képezi. De ezen adóztatási rendszert mégis el kell fogadni, ha csak a tőkével nem bíró, de mégis kereső állampolgárokat az adózás közterhe alul mentesíteni nem akarjuk.

Épen azért, mert a részletes jövedelmi megadóztatás ezen alapja ily ingatag; — de továbbá azért is, mert a törzsvagyont már önmagában is emberi munka hozzá-

járulástól eltekintve jövedelmet hoz, — míg az érintett jövedelmi adó alapját képező keresményt leginkább, sőt gyakran egyedül a munka, a szorgalom idézi elő; — de még különösen azért, mert a jövedelmi adóztatással terhelt foglalkozások majd nem kivétel nélkül productiv minőségűek — s a nemzet törzsvagyont növelve növelik magát az adóalapot is, e jövedelmi adó csak akkor igazságos, ha a mellett, hogy a lehetőségig arányos, sokkal csekélyebb kulcs szerint vettetik ki, mint a törzsvagyont rótt adó.

Ha ezen általános elvekből kiindulva, bírálat alá vesszük az 1868. évi XXVI. törvénycikket, mely a 77. §-ból kitűnőleg csak ideiglenesen szabályozza nálunk a jövedelmi adót, mindenekelőtt nem találjuk helyesnek azt, hogy a tőke és életjáradék utáni a III-dik osztályba sorzott jövedelem ugyanazon kulcs szerint adóztatik meg mint az I-ső osztályba sorzott jövedelem, — holott utóbbiak nagyrésze a szorgalomnak és munkásságnak minden tőke nélkül előidézett jövedelmét, egyrésze pedig a tőke és munka együttes keresményét sujtja. Ezen véleményünket azt hisszük nem szükséges részletesen indokolni. A pénztőke a megadóztatás alapjául szolgáló jövedelmet meghozza, ha tulajdonosa szobájában láblógázva ül; s a tőke tulajdonos, feltéve, hogy oly szerencsés, miként pénzének kamata vagy életjáradéka biztosítja azt, a mire igénye van, a legkényelmesebben élhet és élvezhet, — míg a jövedelmi adóval sujtottak nagyrészeének izzadni, fáradni kell, — hogy csak annyit szerezzen meg, a mi önmaga és családja legszükségesebbjeit biztosítja.

A pénztőke utáni jövedelem tehát minden esetre sokkal nagyobb kulcs szerint adóztatandó meg, mint a részint tőke, részint munka által előidézett nyeresmény, ez pedig ugyanazon elv kifolyásából ismét nagyobb adó alá veendő, mint azon jövedelem, melyet pusztán a munka és szorgalom terem.

Azt hisszük, hogy az itt mondottak alkalmazása mellett a jövedelmi adónak osztályait sikerültebben lehetne megállapítani; — mint melyeket az 1868. XXVI. t. cz. megállapít.

Az első leginkább megadóztatandó osztályba vélünk sorozandónak:

a) a kamat jövedelmet és életjáradékot,
b) a nyereségre alakult részvénytársulatok évi tiszta jövedelmet.

c) Királyi kisebb haszonvételekből, kilenczed- és hegyvámából befolyó és a földbirtokkal összefüggő mindazon jövedelmet, melynek alapjából a jövedelemélvező még nincsen megadóztatva.

Mindezek egy osztályba sorozandók, mert mind ezen esetekben maga a tőke minden munka nélkül biztosítja a jövedelmet.

A közép osztályba véljük besorozandónak azon jövedelmeket, melyeket a tőke és munka együttesen adnak, ilyenek:

- a) a kereskedésből,
- b) a gyáriparból,
- c) a haszonbérlemény utáni nyereségből származott jövedelem.

Az utolsó, legenyhébben adóztatandó osztályba soroznók azon jövedelmeket, — melyek tisztán a munka által eredményeztetnek; u. m.:

- a) a tudományos képzettség vagy egyéni ügyességen alapuló mindennemű alkalmazás és foglalkozás jövedelmét.

- b) A kézműiparból folyó jövedelmet, — a mennyiben a kézműipar rendszerint tőke nélkül, — vagy igen jelentéktelen számításba nem is jöhető tőkével folytattatnék; azon megszorítással, hogy ama specialiter megjelölhető iparok, melyek nagyobb tőke befektetést igényelnek, a közép osztályba besorozva lennének megadóztatandók.

Az osztályzatok ezen alapelvvel kapcsolatosan szükségesnek tartjuk az 1868. XXVI. t. cz. némely rendelkezését különösen kiemelni, — melyeket az igazságos és arányos adóztatási rendszerrel egyáltalában nem tudunk összeegyeztetni.

Ilyennek tartjuk a 12. §. azon rendelkezését mely szerint a tőke kamatokból vagy életjáradékokból folyó 315 frtot tul nem haladó jövedelem adómentesnek nyilvánítatik: — míg a többi jövedelem, melynek nagy része csupán a termelő munka, a szorgalom eredménye hasonló adómentességben nem részesítettik. A tőke ezen előnyözését sem jogi, sem nemzetgazdászati indokokkal támogathatónak nem találjuk. Jogi szempontból igazságtalan, az arányos közteher viselés eszméjével ellentézik, hogy a biztos alapon nyugvó s minden fáradság nélkül megszerezhető tőke jövedelem adómentesnek nyilvánítassék; míg egyebekben hasonló körülmények között ugyanez a munka jövedelmére ki nem terjesztetik. Nemzetgazdászati szempontból, — anélkül hogy a tőke nagy horderejét elvitatni akarnók, — el kell ismerünk, hogy ha jelentőség tekintetében a tőke és munka együttesen vétetik bírálat alá, az előny az utóbbit illeti; — mert a munka egyedül képes a természet adta törzstőkét az emberi célokra kizsákmányolni, s mert utóvégre is a pénztőke jövedelmezésének alapját az emberi munka képezi, — a mennyiben ha a pénztőke a kölcsönnevő által productiv foglalkozás segédeszközeül nem használtatnék, jövedelmezőségének megszűnnie kellene. Nem tartjuk tehát helyesnek, hogy a tőke jövedelem bizonyos minimumra adómentesítettik, — míg a munkajövedelem hasonló minimumra megadóztatik, — mivel nézetünk szerint nálunk éppen a munka lenne előnyözendő; — azért, hogy kellően ki nem fejtett mezőgazdaságunk a munkaerő gyarapításával felvirágoztassék, s hogy ugyanezen erő alkalmazása alig csirájában levő iparunkat a fejlődés ösvényére vezesse. Elismerjük, hogy ezekhez a tőke is hatalmas tényező, — de a kis tőke adómentesítése e hiányt nem pótolhatja. A szükséges tőkének nagyban kell beszívárognia, a mi nem adómentesítés, hanem hitelviszonyaink rendezése által tétetik lehetővé.

Ha tehát kivihető bizonyos minimumig, — melynek határát az életfentartás nélkülözhetlen szükséglete képezi — a jövedelem adómentességet általánosíttatni óhajtjuk; — míg ellenkezőleg ott, hol a jövedelem az állampolgároknak nemcsak szükségletét, hanem a jóllét összes igényeit is túlhaladja, bizonyos fokozatos, de igen mérsékelt *progressiv adó behozatalát* tartanók czélszerűnek; hogy így a gazdagok meg sem érezhetőleg pótolják azt, mit az államháztartás csak a legszükségesebbek

beszerzésére elégséges jövedelemmel bíró polgároknál elveszít.

Bár a már fentebb elmondottakból önként következik, nem hagyhatjuk különös megemlítés nélkül, hogy felette helytelennek tartjuk jövedelmi adóról szóló törvényünk azon intézkedését, hogy míg az első osztályba sorzott és nem is biztos munka utáni jövedelem felette magasan, a tőke jövedelemmel egyenlő mértékben van megadóztatva; — addig a második osztályba sorzott köz- és magán-tisztviselők, egyházi személyek és testületek stb. aránylag igen csekély adó alá vannak vetve.

Tegyük egy kis hasonlítást, és a helytelenség önmagától kitűnik. Egy első osztály szerint megadóztatandó gyakorló orvos 1000 frt jövedelem után fizet 10% adót, vagyis 100 frtot, míg egy állandó 1000 frt fizetést huzó tisztviselő adója 15 frt. Egy magán gyakorló ügyvéd 2000 frt jövedelem után fizet 200 frtot, — míg egy magán gyakorlat kizárásával alkalmazott, s 2000 frt állandó fizetést huzó urodalmi vagy társulati ügyvéd fizet 40 frtot, 500 frt első osztályu jövedelem 50 frttal; 500 frt második osztályu jövedelem pedig 5 frttal adóztatik. Ha e számok csalhatlan bizonyítékához hozzá vesszük, hogy a II. osztályba sorzott jövedelmek biztosak és rendszerint állandók; míg az első osztály jövedelme bizonytalan és változó, ha figyelembe vesszük, hogy a II. osztályba sorzott biztos jövedelem legtöbb esetben az adózó öregsége, munkaképtelensége esetére neki magának, halála esetére családjának nyugpénzt biztosít, — míg az első osztályba sorzott azon adózóknak, — kiknek jövedelme csupán munkásságukon alapul. — a fent jelzett esetekre is önszorgalmuk útján kell gondoskodni, végül ha még kiemeljük, hogy beállható betegség esetében az első osztályba sorzott és csupán önszorgalmukra utalt egyének, a családjuk és önmaguk fentartására megkívánt elsőrendű szükségletek beszerzésére sem képesek, vagy legalább időleg akadályozvák: akkor a jövedelmi adó ezen kivetésének helytelenségéről kételkedni sem lehet.

A törvényhozás ezen intézkedésének indoklására csak az hozható fel, hogy II. osztályba sorzottak jövedelme biztosabban ellenőrizhető, mint az első osztályba sorzottaké. Ámde, eltekintve attól, hogy ez csak részben áll, mert csak a közpénztárból fizetést huzók jövedelme ellenőrizhető, míg a magán alkalmazásban levő tisztviselők jövedelmének ellenőrzése éppen oly nehéz, mint az első osztályba sorzottaké; — nézetünk szerint ezen indoklás éppen az intézkedés helytelenségét mutatja; — az intézkedés pedig mint erkölcselenség kuforrása elvetendő. A törvényhozás ugyanis éppen azért, hogy ily óriási különbséget állított fel a két osztály megadóztatása között, — oda utalja az adózókat, hogy e bevallásnál ne járjanak el kellő lelkiismerettel; mert midőn a 18. §. kimondja, hogy egy állandó, 1500 frt fizetéssel alkalmazott ügyvéd a III. osztály szerint megadóztatva 25 frt adót fizet, — mintegy oda kényszeríti az 1500 frt nem biztos jövedelemmel bíró magán gyakorló ügyvédet, hogy csak 250 frt jövedelmet valljon be, mert ezután éppen annyi adót fog fizetni, mint nála sokkal szerencsésebb azon kartárs, ki talán egy negyed rész annyi munkáért 1500 frt biztos fizetést huz.

De tovább füzve ezen eszmét, bátran ki merjük mondani, hogy a törvény ezen következtelensége nem csak az illető bevallókat menti fel a lelkiismeret parancsára alól, hanem hasonlóan hat azon közegekre is, kik törvény szerint a bevallások felülbíráásával vannak megbízva; mert ezek utóvégre is emberek, s nem látván helyesnek azt, hogy A. államnézők biztosított 1400 frt fizetés után csak 23 frt adót fizet, míg B. magán mérnök 1400 frtban megbecsült jövedelem után 140 frt adót

fogna fizetni; a bevallások felülbírálatánál nem a jövedelmet, hanem a jövedelem után fizetendő adót veszik figyelembe.

Mi tehát ezen osztály különbség megszüntetését s ezzel kapcsolatosan az adókulcs tetemes leszállítását véleményezzük. Meg vagyunk győződve, hogy ezen intézkedés az államjövedelmének csontkitása nélkül eszközölhető; mert míg egyrészt ezáltal az adózók bevételeit okvetetlenül lekiismeretesebben teendők meg; addig másrészt lelkiismeretesebben fognak eljárni azon közegek, kik a bevallások felülbírálata mellett az adó alapjául szolgáló jövedelem megállapítására hivatvák.

A mi az adóketési eljárást illeti, — az adózók bevallását mellőzhetlennek tartjuk; azonban a bevallások alapján, — a mennyire lehet a kutatási rendszer mellőzésével, — az adó alapjául szolgáló jövedelmet esküdtzéki modorban összeállított testület által véljük megállapítandónak, — önként értetvén hogy e testület szükség esetében egyes adózók jövedelmének meghatározásánál kifogástalan szakértőket is hallgathat meg.

Különösen a tőkéből befolyó s az adózó által egész biztonsággal meghatározható jövedelemre nézve, — mely fájdalom az életben leggyakrabban játszatik ki, — megállapítandónak véleményezzük, hogy a bevallásnak utólagosan bebizonyított helytelensége esetében az adózó a megrövidített adó nehány, például háromszoros összegét képező pénzbírsággal büntetessék; — és mert ezen adónem az általánosan könnyen kijátszható, ha a kötvényben a kamat mellőztetik s vagy a tőkéhez iratik hozzá, vagy külön kötvényben biztosittatik, — megállapítandónak véljük, — hogy a rokonok között s egy hónál nem hosszabb időre szóló barátságos kölcsönök kivételével, azon tőkék jövedelme is adó alá veendő, melyet tárgyzó kölcsön szerződésben kamat említve nincsen. Ez esetben a tőke 5%-ja vagyis annyi, a mennyit a pénz hazai takarékpénztárakba is jövedelmezne — vétetnék adózási alapul.

A tőke pénzre vonatkozólag fent elmondott elvek életbeléptetése és szigorú alkalmazása mellett a tőke jövedelem utáni adókulcs is lejjebb szállítható lenne — még pedig az állampénztár rövidsége nélkül.

Ezen, az államtudományi szakosztály által előterjesztett s az egyet által ezennel egész terjedelmében elfogadott vélemény, a nagyméltóságú m. kir. pénzügyminiszter urhoz, a jövedelmi adó tárgyában működő enquete bizottsággal leendő kegyes közlés végett felterjesztetni, egyszersmind az egyleti szakközlöny szerkesztőségével közölni határoztatik.

Kelt a n.-váradai ügyvédi egyetnek 1869. évi május 8-án tartott rendes szakgyűléséből.

NAGY JÓZSEF,
elnök.

RITÓÓK ZSIGMOND,
egyleti jegyző.

A nemzetközi pénzegység.

(Folytatás.)

Svéd és Norvégország a nemzetközi pénzegység célszerű voltát elismerte, és az ottani birodalmi tanács (1868. febr. 17.) határozata folytán addig vert aranyak helyett ezentúl kétféle aranypénzek fognak veretni és pedig egy, mely az 1865. decz. 23. pénzegyezmény által elfogadott 10 frankkal tökéletesen egyenlő nagyságu, súlyos finomságu, s melynek neve Carolina leend. Ezen 10 frankos aranypénzeknek veretését az 1868. jul. 31-ki törvény már elrendelte. A másik aranypénz a 25 frankos leend, és Svéd és Norvégország ezen pénzt azonnal verendi, mi helyt a pénzegyesített négy állam a 25 frankot verni fogja (l. Preussisches Handelsarchiv 1868. évi folyam 43. számát.)

Románia tovább ment, mint Svéd és Norvégország;

ez állam tökéletesen szakasztott pénzrendszerének multjával.

Ugyanis Románia a Franciaország, Belgium, Olaszország és a Sveiczban érvényben álló tizedes pénzrendszert az 1867. april 14. kelt törvény által elfogadta. (lásd Preussisches Handelsarchiv 1867. évi folyam 30. sz., és Ausztria 1867. év 27. sz.) A pénzegység „leu“ nevet kapott; a leu öt gramm ezüst súlyu, és 835 ezred finomságu. A leu száz részre oszlik, egy század résznek neve „banu“ (para). A román pénzek következők:

a) aranypénzek $\frac{9}{10}$ finomságban

20 leu, mely 6.425 gramm súlyu, 21 millimeter átmérője
10 „ 3.226 „ „ 19 „ „
5 „ 1.613 „ „ 17 „ „

Az arany pénzeknél mind a súly, mind a finomság tekintetében a netáni többlet vagy keveslet határa: 0.003 rész;

b) ezüst pénzek 835 1000 finomságban:

2 leu, súlyu 10 gramm, átmérője 27 millimeter

1 „ „ 5 „ „ 23 „

$\frac{1}{2}$ „ „ $\frac{21}{2}$ „ „ 18 „

ezen ezüst pénzeknél a finomság tekintetében a netáni többlet vagy keveslet megengedhető határa 0.003 — a 2 és 1 leunyi pénzeknél a súly tekintetében a megengedhető határ 0.005, — a $\frac{1}{2}$ leunyi pénzeknél pedig 0.007 rész;

c) rézpénzek, melyeknél a keverék 0.95 rész réz, 0.04 horgony és 0.01 rész ón:

10 banu, súlyu 10 gramm, átmérője 25 millimeter

5 „ „ 5 „ „ 23 „

2 „ „ 2 „ „ 20 „

1 „ „ 1 „ „ 15 „

a réz pénzeknél a súly tekintetben megengedhető többlet vagy keveslet határa 15 milligramm.

Az említett törvény értelmében egyelőre következő mennyiségű réz pénznek veretése rendeltetett el:

25,000.000 darab 10 banu tehát 2,500.000 leu

25,000.000 „ 5 „ „ 1,250.000 „

10,000.000 „ 2 „ „ 200.000 „

5,000.000 „ 1 „ „ 50.000 „ összesen

65,000.000 „ rézpénz 4,000.000 „ értékben.

A törvény egyszersmind kimondja, hogy Olaszország, Franciaország, Belgium és Helvetia arany és ezüstpénzei Románia országos pénztárainál ép úgy, mint az országos pénzek elfogadtatnak.

A törvény a Moldva-Oláhországban mindeddig forgalomban volt pénzeknek az új pénzben leendő értékét, valamint a volt pénzben kifejezett összegeknek átszámítását egy tabellában megállapítja. A szoros összeköttetés, melyben Magyarország Romániával kereskedelmi tekintetben áll, czélszerűnek tünteti fel, hogy az átszámítást egész terjedelemben közöljük:

piaster	leu	leu	piaster
1000 =	370.37	1000 =	2700
100	37.03	100	270
10	3.70	10	27
5	1.85	5	13.20
2	0.74	2	5.16
1	0.37	1	2.28
39 para	0.36	50 bani	1.14
30 „	0.27	30 „	33 para
20 „	0.18	20 „	22 „
10 „	0.09	10 „	11 „
5 „	0.04	5 „	6 „
2 „	0.01	2 „	3 „
1 „	0.01	1 „	1 „

Az egyesült amerikai államokban, hol jelenleg már az aranyvaluta létezik tényleg, Sherman senator indit-

ványára 1866. május 17-én a képviselőház öt tagu bizottsága tanakodott a pénzügyi rendszer nemzetközítése tárgyában, s azon elvet mondá ki, hogy az Egyesült-Államok pénzügyi rendszerük reformjánál oly pénzügyi rendszerre legyenek tekintettel, mely által a forgalom valamennyi civilisált nemzettel lehetségesíthetők. Amerikában a pénzláb megváltoztatása iránt jelenleg két nézet uralkodik. Sherman senator a senatus elé 1868. jan. 6-án billt nyújtott be, mely szerint jövőre az 5 dollár $\frac{9}{10}$ finomságban $124\frac{9}{20}$ troygrán súlyban fog veretni, tehát az új pénz tökéletesen megfelelt a 25 franknak. A fél dollár ezüstpénz 179 grännyi (= 116 decigr.) legyen s a többi váltópénz ehhez arányos. Ezüstpénzben csak 10 dollár erejéig történhetnek fizetések. Sherman billjét Morgan senator határozottan visszautasítandónak mondja, mert általa az amerikai pénzláb $3\frac{1}{10}$ százalékkal devalváltnak. Morgan nézetét a legfelsőbb pénzverdei hivatalnokok által beadott véleményezéssel támogatja, ezek ugyanis az új pénzlábra nézve inkább a dollárt 25 gränre (= 1610 milli gr.) kívánják megállapítani, ezáltal mind az angol, mind a francia pénzláb könnyen módosulhatna, mert a sovereign 8100 milligr. súlyu lenne, holott jelenleg 8135⁹⁸³ mg. s a huszonöt frank még közelebb áll ezen 8100 lughoz, a mennyiben súlya 8064⁵¹⁶ mg. A pártok e kérdésben azonban még nem döntöttek. (*L. Die Münzfrage in den vereinigten Staaten a Bremer Handelsblatt 1869-ki 918. számát.*)

Angolországot is felszólította a francia kormány, hogy a nemzetközi pénzegységhez csatlakozzék; az angol kormány a felszólítás folytán 1868. február 18-ra szakbizottságot hívott össze, melynek tagjai Halifax vicomte, Villiers C. P., Cave S. a kereskedelmi és gyarmati hivatal alelnöke, Patten J. V. a lancasteri hercegség kanczellárja, Longfield M. jogtudor, Lubboch John bankár, Hubbard J. G., Baring T. bankár, Rotschild L. N., Smith J. B. bankár, Hunt T. N. az angolbank kormányzója, Airey J. B. királyi csillagász és Graham T. a pénzverde igazgatója voltak.

A szakbizottság kíváncsnak látja ugyan, hogy nemzetközi pénzegység letesüljön, de azt az 1865. decz. 23-ki egyezmény alapján keresztülvihetőnek nem találja. Nem tekintve, hogy a frank nagyon is kis összeg, melyet egységül a világforgalomra szóló pénzügyi rendszernél elfogadni nem lehet: a font sterlingnek 25 frankra való változtatása, mely által Angolország jelenlegi pénzügyi rendszerét legalább némileg összehangzásba lehetne hozni az 1865. december 23-ki pénzügyi egyezmény rendszerével, Angolország pénzügyi viszonyaiban nagy zavart idézne elő. A sterlingnek értéke ugyanis jelenleg 25 frank 20 centimes; értékének 25 frankra leendő leszállítása a létező szerződéseket megváltoztatná, nagy és számos nehézséget támasztana. Miután pedig a szakbizottság nézete szerint a frankrendszer ugyanis csak átmeneti rendszer lehet, s a nemzetközi pénzügyi rendszer más egységen fog alapulni: — Angolország az 1865. pénzügyi egyezmény elfogadásánál teendő áldozatok által csak ismét egy új áldozatra s pénzügyi viszonyainak új rendezésére adna alkalmat. A bizottság ennél fogva nem ajánlja, hogy a font sterling 25 frank értékére szállítottassék le. A nemzetközi pénz létesítése céljából szükségesnek látja a bizottság, hogy egy nagy nemzetközi értekezlet hívattassék össze. (*L. Journal des économistes 1868. december havi füzetét: Enquête anglaise sur la monnaie internationale és Report from the royal commission of international coinage. London 1868.*)

Németországban sem mentek tovább a tanácskozmánynál, és az elvnek tudományos megállapításánál. A nagy zavar, mi Németország számtalan pénzei következtében a kereskedelemben naponként észlelhető, már rég felkeltette a nemzetközi pénz eszméjét egyes szaktu-

dósoknál. Az 1865-ki pénzügyi egyezmény csak újabb lökést adott az eszme tovább fejtésére. Németországban általában az arany valuta mellett harcolnak a nézetek. A nemzetgazdák hamburgi congressusán e tekintetben következő határoztak: — Időszerű és felette kívánatos, hogy azon akadályok és kivételes állapotok, melyek Németországban a pénzegységnek útját állják, mielőbb eltávolítottassanak, és hogy egyúttal az aranyvaluta kellő tekintettel az 1865. december 23-ki pénzügyi egyezményre, és az 1867. júliusban tartott nemzetközi pénzügyi értekezletre meghonosítottassék. A congressus azon óhaját fejezte ki, hogy mindaddig, míg a pénzügyi rendszer teljes átválttatására a terv el nem készül; az egyes államokban a pénzügyi rendszeren mi változás se történjék.

Az észak-német szövetség birodalmi gyűlése a tizedes mérték és súlyrendszer tárgyalásánál az 1868. június 13-ki ülésében a szövetségi tanács elnökségéhez azon kérést intézte, miszerint egy új, tisztán tizedes pénzügyi rendszerről törvényjavaslatot terjesszen elő, és a javaslatban különös tekintet legyen arra, hogy a nemzetközi pénzügyi rendszernek alkalmas legyen.

Spanyolországban a forradalmi kormány a pénzügyi rendszer tekintetében is szakasztani kívánt a burbon család emlékeivel, de felakarta egyúttal használni az új pénz verését egy helyesebb rendszer meghonosítására, s így történt, hogy az 1868. október 30-ki pénzügyi miniszeri rendelet által tökéletesen az 1865. decz. 23-ki pénzügyi egyezményben megállapított rendszer lett Spanyolországban is meghonosítva. A frank pesetának nevezetik és 100 centimenre oszlik.

A pénzügyi egyezményhez legujabban még Görögország is csatlakozott. Görögország ugyanis 1868. szept. 26-án kelt nyilatkozata által a nemzetközi pénzügyi egyezménybe lépett, kikötötte mindazáltal, hogy a Görögországban jelenleg forgalomban levő pénzek, — melyek más módok szerint verettek; mint az egyezményben megállapítottak, — legfeljebb 1872. január 1-ig még forgalomban maradhassanak. (*L. Preussisches Handelsarchiv. 1869. év s folyamának 4. számát.*) (Folyt. köv.)

Dr. MATLEKOVITS S.
egyet. magántanár.

A jogi személyekről.

IV.

A jogi személyek jogi állása és jogképességük terjedelme.

Valamely alanynak jogi személylétének emeltetése általában oly értelmű, hogy mint jogviszonyok, jelesen magánjogviszonyok alanyaként jelentkezessék, mert e nélkül jogi személy nem is létezhetné. Azonban ebből nem következik, hogy a jogi személyek egyáltalában mindazon jogviszonyokba léphessenek, melyekbe a természeti személyek, sőt ez — eltekintve, hogy némely jogviszonyok tekintetében merőben lehetetlen — gyakran szükségtelen is volna, minthogy a cél, mely miatt alkottatott, mivel sem mozdíthatnák elő az által. Így van ez leginkább a családi és családvagyoni jogviszonyokkal, valamint a törvényes örökléssel, mely jogviszonyokra a jogi személyek merőben képtelenek¹⁾. A jogi személyek, miként már fentebb említettett, általában vagyónképes jogalanyok és jogaik is csak a vagyoni jogi viszonyokra vonatkoznak. Ebbeli jogképességük terjedelme (főleg a római jogban) az egyes előfordul

¹⁾ Említeni sem kell, hogy valamely lelencz adoptiója bizonyos város által ép oly kevésbé alapít meg szülői viszonyt, mint a velencei köztársaságnak a doge gyűrűje általi eljegyeztetése a tengerrel ez utóbbival nem hozott létre házasságot. Puchta, a Weiske-féle Rechtslexicon 3. köt. 68. l. — Unger, (System I. 316. l.).

eset körülményei, alapíttatásuk oka és célja, nemkülönben az állami jóvahagyás tartalma szerint ítéendő meg, s hol tágabb, hol megszorítottabb lehet, hol pedig külön jogkedvezményeken alapulhat, melyek vagy magának a jogi személynek jogait illethetik (minők p. a fiscus számos előjogai) vagy az egyes tagok jogait érinthetik (minők p. a különféle közterhek alóli mentességek). Vannak azonban jogok, melyeknek terjedelme a legtöbb és legfontosabb testületekre, a fiscus-s az alapítványokra nézve meg van állapítva, úgy hogy azt szabályként lehet tekinteni, melynek megszorítását csak bizonyos, ezen jogi személyek célját, vagy a közjót érdeklő okok vonhatják maguk után. Lássuk tehát ezen jogokat, melyekre szabály szerint minden jogi személy képességgel bír, egyenkint:

A) A tulajdonjog. Jogi személyeknek már a római jog szerint mindennemű dolgokon lehet tulajdonuk, forrásaink ezt határozottan mondják ¹⁾, s nem is csupán tételes okokból, hanem a dolog természetéből származtatják. És e tulajdon, miként minden egyéb jog, osztatlanul csak is a jogi személyt, mint egészet illeti, míg az egyes tagoknak abban semmiféle részek nincsenek ²⁾; mely felfogás a római jogban leginkább ama (mai nap természetesen többé nem gyakorlati fontosságú) esetben nyilvánult, mely szerint a bizonyos város tulajdonában lévő rabszolgákat a bűnvádi nyomozás alatt álló egyes városi polgár ellen tanuk gyanánt lehetett használni, mert ezeken neki legkisebb része sem volt ³⁾, holott közönségesen a bűnvádi nyomozás alatt állónak saját rabszolgáit ő ellenében nem volt szabad tanuvallomásra szorítani.

A különféle istenségek tiszteletére létezett papi testületek régóta birhattak tulajdonukban rabszolgákat és fekvőségeket, — amazok az alárendelt szolgálatok teljesítésére, az utóbbiak jövedelme ellenben az isteni tisztelet körül felmerülő költségek fedezésére fordítottak. De ezen vagyon sajátlag nem határtalan tulajdonszerzési képességüknek vala eredménye, hanem az államtól származott, mely azt nyomasztó pénzszükségben ismét behuzhatta, és a maga javára elidegeníthette, úgy hogy a pogány papitestületek ebbeli tulajdona csak fictionon alapult, de jogilag mégis oly elbánás alá esett, mint a valóságos tulajdon. — A vagyon öregbítése tekintetében általában törvényes szerződmódok (adquisitiones ex lege) szolgáltak alapul; ünnepélyes átruházás a tulajdon szerzéséhez rendszerint nem kívántatott. Főforrást képeztek a sacramentum-díjak ⁴⁾, bizonyos nemű vagyonkobzások ⁵⁾ és különféle birságpénzek ⁶⁾. E viszonyok Rómán kívül is léteztek.

A keresztény római császárok idejében létezett vallási testületek vagyonszerzési jogáról nincs biztos tudomásunk.

¹⁾ L. 1. pr. §. 1 D. Quod cuiusque universitatis vel contra eam agatur. (3,4).

²⁾ L. 7. §. 1 D. quod cuiusque etc. (3,4). L. 6. §. 1. D. de divisione rerum (1,8). — Windscheid (Pandecten I. 58. §.) szintén elismeri ugyan, hogy a jogok és kötelek alanya a jogi személy mint olyan, különösen a testületeknél is a testület s nem annak egyes tagjai, de azonkívül azt állítja, miszerint a jogi személyek fogalmával nem ellenkezik, hogy p. a testület tagjait a testületi vagyonban bizonyos (szolgalmi) jogok illethetik, hogy a testületi vagyon a tagok által jogaik arányában élvezhessék, végre hogy a testületi vagyon az egyes tagok között felosztható. Hasonlót állítanak a germanisták a még alább érintendő németjogi testületek (Genossenschaften) tekintetében. E felfogás még mindig az uralkodó tan ellen van.

³⁾ L. 1. §. 1. D. de quaestionibus (48,18).

⁴⁾ A legis actio-k ősrégi pereljárása idejében. Lsd. Praetori jogomat, Pest, 1866. a 35. lapon, és Hoffmann: „A római jog külszerű történelme és a római perjog” című becses munkáját, 516. s köv. ll.

⁵⁾ A patriciusok és plebeiusok között 260. R. É. n. létrejött egyezséget szentesítő leges sacrae megsejtoje vagyonának (pecunia et familia) elvezetésével lakolt, mely rendszeren bizonyos istenségre átháramlott.

⁶⁾ Mindennemű magánintézkedések folytán, főleg ha az örökösök az örököse bizott intézkedés teljesítését ily birsággali fenyegetés által magának előre biztosította.

A városok valóságos tulajdont birhattak és szerezhetek. Bizonyos nyilvános épületek u. m. színházak, forumok, gymnasiumok, vízvezetékek stb. nemcsak kétségtelen tulajdonukat, hanem külső tekintélyök tanúságát is képezték. Főjövödelmüket saját fekvőségeikből, s a nekik engedélyezett megadóztatási jogból huzták. Gazdasági telkeiket vagy azon alapon birták, mivel azok tulajdona meghódolásukkor nekik meghagyatott, (tehát az ager publicus-hoz nem csatoltatott), vagy mivel később szereztek meg. A szerzés egyik sajátos nemét azon esetek képezték, midőn magánzók a maguk telkét a községre tulajdonilag átruházták, s azután ismét bizonyos haszonbér mellett maguknak kiadták, vagy a hasznosítás egyéb módját a község belátására bízták ¹⁾. A mennyiben továbbá büntetőjoghatósággal birtak, az elítélt büntetésekre szabott vagyonbüntetések is a városok jövedelmi forrásaihoz tartoztak, habár később, midőn a büntetőjoghatóság egyáltalában a római magistratusokra átruháztatott, e jövedelem az államkincsre szállt ²⁾.

A római czéhek vagyona alig volt jelentékeny, és leginkább a tagok pénzbeli járulékaiból képződött ³⁾. Némely czéhek (corporati urbis Romae) azonban, névszerint a süők czéhe (collegium pistorum), tetemesebb vagyonnal birtak, a mint ezt jogforrásaink bizonyítják ⁴⁾.

Ha rabszolgák állottak a jogi személyek tulajdonában, úgy ezeknek szabadonbocsátása által a jogi személy megszerezte fölöttük a patronatusi jogot ép úgy, mint minden egyes római polgár hasonló cselekvény által szerezte meg saját rabszolgái fölött ⁵⁾. S a szabadonbocsátott itt is nem az egyes tag, (városoknál az egyes polgár), hanem a jogi személy mint egész irányában tartozott a patronatusi viszonyból eredt tiszteletet tanusítani.

Mai nap kétséget nem szenved, hogy a jogi személyek általában tulajdonjogra képesek, s hogy vagyont szerezhetnek.

B) Dologbeli jogok. A jogi személyek képesek továbbá dologbeli jogokra, u. m. az emphytensissre (lásd fentebb), superficiesre ⁶⁾ (fölepjogra), a szolgalmakra is a zálogjogra, szintugy az újabb jogrendszerekben fejlődött különféle jogokra, melyek a nélkül, hogy bizonyos személyekhez kötve volnának, magokban véve is másra átruházhatók, mint p. a vadászati, halászati stb. jogok, végre a középkori hűbérjogra. (az egyházi intézetek és városok különösen birhattak hűbéri javakat).

A szolgalmak közül a telki szolgalmak, mint a fekvő tulajdon kiterjesztése, minden kétség nélkül illethetik a jogi személyeket ⁷⁾, s csak azoknak megszerzése tekintetében léteztek a régibb római jog szerint némi nehézségek, a mennyiben csupán hagyományképen szerezheték meg akadálytalanul, míg élők közötti jogügyletek

¹⁾ Többet erről olvashatni Dirksennek a jogi személy állapotáról irt (római) jogtörténelmi értekezésben: Historische Bemerkungen über den Zustand der juristischen Personen nach römischem Recht; szerző „Civilistische Abhandlungen” című gyűjteménye II. kötetében. Berlin, 1820. 1—143. ll. A szövegben érintett tulajdonszerzés különös módja iránt lásd az imént id. m. 123. s köv. ll., hol erre nézve több példa említetik. És l. 8. C. de institutionibus et substitutionibus etc. (6,25). Az örökbírszerződés (emphytensis, ager vecligatis) fontos jogintézménye leginkább a városok fekvőségei tekintetében jött alkalmazásba, kivételével természetesen azon földeknek, melyek közlegelőül, faizásul s általában a község tagjainak közös használatára valának rendelve.

²⁾ Cod. Theodosiani lib. 12, tit. 1. c. 146 tit. 18. c. 2. lib. 16. tit. 2. c. 39.

³⁾ L. 1. pr. D. de collegiis et corporibus (47,22).

⁴⁾ Cod. Theod. lib. 14. tit. 3. Novella Valent. III. lib. 2. tit. 34. l. 15—18. D. de instructo v. instrumento (33,7).

⁵⁾ Savigny, Syst. II. 286. l. L. 1. 2. §. D. de manum. (40,3). l. un. D. de libertis universitatum (38,3). l. 10. §. 4. D. de in ius vocando (2,4). l. 25. §. 2. D. de adquir. vel omittenda hereditate (29,2).

⁶⁾ A superficies forrásaink sehol sem hozzák fel határozottan, de lehetetlen hinnünk, hogy a többi jogok mellett ez őket meg nem illette volna. Sinteris (I. 114. l.).

⁷⁾ L. 12. D. de servitutibus (8,1).

által csak mezei, (nem egyszersmind városi) szolgalmakat szerezhettek és csak rabszolgáiknak tett mancipatio útján ¹⁾, ellenben in iure cessioval nem élhettek, mint-hogy ez a rabszolgáktól merőben meg vala tagadva ²⁾, a szerzés pedig csak rabszolgáik által eszközölthetett; az újabb jogban természetesen e nehézségek is elestek.

A személyes szolgalmakat azon oknál fogva nem lehetett a jogi személyeknek minden habozás nélkül megengedni, minthogy a bizonyos számú évek múlva bekövetkező elenyésztők nem oly valószínű, mint a természeti személyeknél, s így e szolgalmak a tulajdonnak csaknem örökös korlátolását vonták volna maguk után. A római jog e nehézséget az által távolítja el, hogy a jogi személy által (régibb jog szerint csak legatum pervindicationem útján, de sem mancipatio, sem in iure cessio által) megszerzett haszonélvezés törvényes tartamát száz évre, mely idő az emberek legmagasabb életkorának is rendesen megfelel, határozta, úgy, hogy ennek lefolytával elenyészik ³⁾, ha csak a jogi személy már korábban meg nem szűnt volna ⁴⁾. Újabb törvényhozások a haszonélvezés időtartamát egy nemzedékre szoríták, az ausztriai polg. törvénykönyv 529. §-a szerint bizonyos körülmények között száz évnél tovább is tart-hat, míg a szászországi polg. törvénykönyv 656. §-a a római jogban határozott száz évet megtartotta. — A használat (usus) személyes szolgalmá iránt szétágaznak a nézetek. Némelyek (Savigny, Keller, Puchta, Baintner) az usus lehetőségét jogi személyeknél merőben tagadják, azon elvből indulva ki, hogy az usus csak saját közvetlen személyes használaton alapszik, mire a jogi személyek egyáltalában képtelenek; mások ellenben az usust nem tartják lehetetlennek ⁵⁾, mert habár a valamely dolgon engedett használati jogot rendszerint csak maga az arra jogosított személy gyakorolhatha, még sem szükséges, hogy azon bizonyos dolgot saját emberi testével (milyennel a jogi személyek természetesen nem birnak) használja, p. hogy maga bent a házban lakjék, különben, miként volna valamely csűr használata gondolható? Már pedig a természeti személy is a csüirt csak úgy használja, hogy abba gabnáját betakarítja, miért nem tehetné ugyanezt valamely testület is? Én az utóbbi nézetet helyesebbnek találom, habár nem tekinthető is uralkodónak ⁶⁾.

A zálogjog iránt kétség nem támasztatott, a római jog határozottan elismerte ⁷⁾.

C) Birtok. A birtokszerzési képesség a jogi személyekre nézve lételük fentartása és céljaik elérhetése tekintetéből valódi szükség. Azonban a birtok merő tényleges viszonyon alapuló természeténél fogva nem egyeztethető meg azon fictio-val, mely szerint a jogi személyek képviselőinek cselekvényei magoknak a jogi személyeknek saját cselekvényei gyanánt tekintetnek, és hogy a jogi személyek jogokat általában csak képviselőik által szerezhetnek, mert kell, hogy magában a birtokosban meg legyen az animus possidendi, s hogy, ha képviselője által szerez birtokot, képviselőjének akarata saját akaratával megegyezzzék, mi jogi személyeknél, melyeknek természeti akaratuk nincsen, teljességgel lehetetlen. Mindazáltal a parancsoló szükség következtében e nehézség azáltal távolított el, hogy megengedett, miszerint a jogi személyek képviselői a birtokszerzés tekintetében is helyökbe lépjenek, úgy

hogy e szerint kivételképen a jogi személyek akaratlanul (sine animo) birnak képviselőik akarata által, miként a gyermekek s örültek gyámjaik s illetőleg gondnokaik által, és külön megragadási cselekvény (apprehensio possessionis) az ő részükről nem kívántatik ¹⁾. E kivétel nélkül a jogi személyeknek soha nem lehetne birtokuk.

A római jogászok is eleintén csak kivételesen rabszolgák általi birtokszerzés lehetőségét ismerték el, sőt némelyek ezt is tagadták, mondván, hogy a jogi személyeknek a rabszolgákon sincs birtokuk, következésképpen nem is birtokolhatnak általuk. A iustiniani jog azonban a jogi személyeknek rabszolgák és szabad képviselők általi birtokszerzési képességét határozottan elismerte ²⁾. Mai nap pedig eziránt semmi kétség sincs ³⁾.

(Folytatása következik.)

Dr. BOZÓKY ALAJOS,
nagyváradi m. k. jogakademia tanár.

Jogirodalom.

I.

Az új törvénykezési rendtartáshoz az első commentár német nyelven jelent meg, következő czim alatt:

Handbuch des gerichtlichen Verfahrens in und ausser Streitsachen für Ungarn und Siebenbürgen. Von Anton Daucher ung. Landes-Advocaten. Wien 1869.

Eddig ezen kilencz füzetre kiterjedő munkából csak az első öt füzet jelent ugyan meg, hanem már a meglévő részből lehet következtetést vonni az egészre.

A törvény szövegén kívül, annak magyarázatát az előbbi törvényes intézkedéseket, az összes ide vágó törvények és rendeltetek idézését, sőt a szöveg kritikáját is foglalja magában.

Azon élénk forgalmi viszonyoknál fogva, melyekben hazánk az osztrák és a németországi közönséggel áll, német nyelven írott ily munkának nagy haszna félre nem ismerhető.

Mindamellett, hogy ezen kommentár leginkább a német közönségnek van szánva, mégis a magyar jogász is sokat tanulhat belőle.

II.

Bevezetés a magyar alkotmány- és jogtörténelembe. Irta Hajnik Imre jogtudor és a győri kir. jogakademián ny. r. jogtanár és hely. igazgató. Pest, kiadó Heckenast Gusztáv 1869.

Noha egy pár éve már, hogy a jogtörténelem, a külföld példájára, hazánkban is a jogi tanszakok közzé felvétellett, csak az egyetemleges európai jogtörténelemtől birunk eddig kimerítő tudományos munkát Dr. Wenczel Gusztáv tollából, a külön magyar jogtörténelmet tárgyazó alapos és a tudomány mai állásának megfelelő nagyobb mű nem létezik.

Csak most jelent meg Hajnik tanár urtól a bevezetés a magyar alkotmány és jogtörténelembe, mely szép reményeket nyújt a majd későbbben megjelenendő jogtörténelem belbecsére nézve.

Ezen bevezetés a jognak általában, és különösen a köz- és magánjognak, valamint az alkotmánynak nem különben a magyar alkotmány- és jogtörténelem fogalmát adja, körül irván azután a jogtörténelem viszonyát a jogbölcselemhez, a közönséges történelemhez és a tételes jogtanhoz.

¹⁾ Lásd Savigny: „Das Recht des Besitzes“ című jeles munkáját. 7. kiad. 247, 250, 317 lapjain.

²⁾ L. 1. §. 22. D. de acquirenda vel amittenda possessione (41,2), 1. 2. erd. 1. 7. §. 3. D. ad exhibendum (10,4).

³⁾ Szintugy iuris quasi possessio megszerzésére is képesek a jogi személyek; valamely község azáltal szerezheti meg, p. a vadászati jog birtokát bizonyos uradalmi erdőben vagy réten, hogy a község tagjai a vadászatot, mint valamely a községet illető jogot a községi tanács akaratával, és nyílt vagy hallgatag jóváhagyása mellett gyakorolják. Pfeifer, id. m. 101. l.

¹⁾ Gaius Comm. II. 29.

²⁾ Ugyanaz II. 96.

³⁾ L. 56. D. de usufructu (7,1). 1. 8. D. de usu et usufructu (33,2).

⁴⁾ Tit. D. quibus modis usufructus vel usus amittitur (7,4).

⁵⁾ Pfeifer, Vangerow és mások.

⁶⁾ Ha a tételes törvény a használati jog átruházását másra határozottan megtiltáná (p. a szászországi polg. tkönyv 643. §.) akkor csak a megszorításnak van helye.

⁷⁾ L. 2. C. de iure reipubl. (11,80). 1. 2. C. de debit. civit. (11,33).

Nevezetesen ezen viszonyok igen találóan vannak kifejtve. Lássuk, hogy jellemzi a szerző a jogtörténelem és jogbölcsélem közti viszonyt:

„Jogtörténelem és jogbölcsélet egymást mintegy kiegészítik, kutatva a népek jogintézményeit, és kifejlesztve azokat az álladalmi és társadalmi élet viszonyai-ból, a mint azok lépésenként egymásból alakulnak, a jogtörténész szükségkép eljut viszonyokhoz, a melyekben működő tényezők és erők nem advák esetleges okok által, hanem a világrend örök, változatlan követelményeiként jelentkeznek: és itt a jogtörténész kénytelen átadnia kutatás fonalát a bölcsész kezébe, hogy ez a társadalom természetét, a világrend örök törvényeit és ezek összefüggését a jog főelveivel kimutatva, a jogtörténelmi kutatások hullámzó láncolatát természetes kiindulási pontjukhoz függessze, s evvel azoknak bizonyos egységet, állandó alapot adjon. De viszont a bölcsész, mihelyt vizsgálódásai tulterjeszkednek a jogélet általános s állandó alapjain, és az ezeken egyes népeknél kifejlődött jogintézményeket bírálja, és azoknak okait, szellemét vizsgálja: okvetlenül szorul a jogtörténész karjára; csak is ezáltal nyújtott adatok alapján lévén képes a tételes jogintézmények jog- és czélszerűségét megbírálni, ezek szellemét felderíteni.“

„Találóan jelezte a jogtörténet viszonya a közönséges történelemhez ezen szavakkal: „egyrészt különösen a jogi szervezet igényli a történész figyelmét“, mely mint az álladalmi és társadalmi élet külső rendje, számtalan szállakkal függ össze a népek életével, fejlődésüknek majd hatalmas elősegítő eszközét, majd ismét nyögést képezi, úgy hogy e jogi szervezet főbb vonásainak ismerete nélkül a nemzeti élet fejlődésének helyes felfogása lehetetlen.“

„Másképp az egyetemleges, valamint a különös jogtörténelem nem nélkülözhetik a világ, vagy pedig az illető nemzet pragmatikai történetének ismeretét, mert a jogélet, mint az összes népélet egyik nyilvánulása, szükségkép osztozódik a szellemben, mely ezt koronként áthatja, s mely szellem ép a népélet mindannyi téren működő tényezők és erők összehatásának eredménye.“

Szerző jog- és alkotmány történetét egy előkor és három főkorszakra fogja elosztani, ezeket pedig ismét több alkorszakokra.

Ezen rendszert következőleg megállapítja:

I. Az előkort a Magyarországra vonatkozó történelmi ismeretek kezdetétől a magyar állam itteni meg-alapításáig

II. Az őskori magyar álladalmi és társadalmi szervezet korát a vezérek alatt.

III. A Szent-István alkotta álladalmi és társadalmi rendet azon időtől fogva, midőn Szent-István alatt a nyugoti eszmék szerint idomult.

Itt már alkorszakokról lehet szó, mert itt már az álladalmi és társadalmi szervezetnek lassankint átalakulása észrevehető Kálmán uralkodásától innen, és evvel az addigi rendszer bomladozása, mi határozottabb kifejezését első ízben az arany bullában lelte, melytől fogva ezen hanyatlási irány folyvást fokozódik, míg nem azon zavarteljes, mondhatni anarchikus állapotban leli végét, melyet az utolsó Árpádok és a 14 ik század első évtizedének története visszatükröz.

IV. A szent koronafele és ösiségi álladalmi és társadalmi rendet, mely az Anjouk trónraléptével veszi kezdetét, és melynek sarkoszlópai, a hűbéri ugyan, de mindamellett sajátlagos magyar jelleggel bíró szent-korona-fele, banderialis és ösiségi intézmények. E szervezet kifejlődési kora tartott 1308—1435; teljes uralmának kora 1435—1526. évig, azaz: a mohácsi vészig.

Megkülönböztethető továbbá a vallási és politikai mozgalmak alkorszaka 1526—1723-ig. Csak a tizenharmadik század elején, a török hódoltság és a vallási mozgalmak megszűntével indulhatott a magyar állami és társadalmi élet az ujkori eszmék felé, melyek teljes uralomhoz végtére csak az 1848-iki törvényhozás által jutottak, melyek által a harmadik főkorszak negyedik alkorszaka be van fejezve.

Ily bevezetés után és ily rendszer mellett a tudós szerzőtől csak érdekes és tanulságos munkát várhatunk, és talán nem is tévedünk, ha azt jósoljuk, hogy ezen műve nemcsak hazánk határain belül, de külföldön is feltűnést okozand.

Dr. S. GY.

K ü l ö n f é l é k.

* (A bírói hatalomról szóló törvényjavaslat tárgyalása)
a képviselőház üléseit az elmúlt két héten egészen elfoglalá, sőt az ellenzék erőlködése folytán alig remélhetni, hogy a javaslat még e hét folytán végleg elfogadtatnék. A vita annál meddőbb volt, mert a kérdés nagyobb részt azon Achilles-sark körül forgott, vajjon választassanak vagy kineveztessenek-e a bírák? mely kérdés a tudományban „tulhaladott álláspontok“ közé sorozható, mert úgy az elmélet, mind a tapasztalat ez utóbbi nézetnek nyújtott elismerést. De az oppositio makacs küzdelmet folytatott, és korszerűtlen felszólalásai jobbra csatányos vezérszavak körül forogtak. Feszegette a „népsouverainitást“, az „ősi jogot“, a „nemzet geniusát“, a „centralizáció rémét“, az „alkotmány bástyáit“, s közhelyekben gazdag szónoklatok árjával rontott a törvényjavaslatra. Sturmpetitiókat erőszakolt ki egyes vidékekről, s ily eszközökkel, melyeket nem nehéz kellő értékre leszállítani, küzdött azon törvényjavaslat ellen, melyet a legüdvösebb reform szelleme s igazi szabadelvűség leng át.

A vita egyes momentumai mindazonáltal érdeket kelthetnek, nem mintha e meglehetősen világos kérdés lényegét újabb szempontokból világítanák meg, hanem mert kellőképp illusztrálják azon álláspontot, melyet a pártok azzal szemközt elfogalnak. Az ellenzék korlátolt vármegyei liberalismusa soha sem tűnt fel oly kicsinyes minőségében, mint e kérdés taglalásánál. Legnagyobb hibát követte el az ellenzék, mely magát par excellence közjogi ellenzéknek nevezi, midőn az igazságügy rendezéséből is *pártkérdést* csinált, s azok iránt, kik a kinevezés elvét a clubban pártolták, pedig, mint halljuk számosan voltak ilyenek, — a pártfegyelmet legszigorubb mérvben alkalmaztatá.

Horvát Boldizsár igazságügyminiszter két beszéde kétségkívül fénypontja a vitának. Az első beszédben ezen reform létrehozásának szükségét és halaszthatatlanságát indokolja, bővebben kifejti, miért választatik külön e kérdés a municipiumok szervezésétől, előtárja a kormány szándékait a municipiumok jövő szervezésére nézve, megnyugtatta azokat, kik központosítástól félnek, fejtegeti törvénykezési bajaink okait s aztán így folytatja:

„Törvényjavaslataim sorsa már most attól függ, hogy vajjon az én nézeteim a bajok ezen okaira nézve találkoznak az önök meggyőződésével? Ha igen, akkor lehetetlen önöknek nem helyeselniük azon intézkedéseket, melyek ezen bajok elhárítására javaslatba hozattak.

Hogy mindenekelőtt a közigazgatás elkülöníttessék az igazságszolgáltatástól.

Hogy a bíró eltiltassék minden oly functióktól, minden oly működéstől, a mely őt nehéz és magasztos hivatásának teljesítésében gátolhatná.

Hogy a bírói qualificatiók szigorú és szabatos megállapítása mellett a bírói állomások csak oly egyénnel legyenek betölthetők, kik azokra mind jellem, mind képzettség tekintetében teljesen alkalmasak.

Hogy teljesen biztosíttassék a bírók függetlensége, először felfelé a hatalom irányában, kimondatván, hogy a bírót a törvényben meghatározott eseteken kívül sem elmozdítani, sem áthelyezni, sem nyugalmomba tenni, sem pedig a maga akarata ellenére előléptetni nem lehet.

De biztosíttassék a bíró függetlensége egyszeremind lefelé is azok irányában, a kik felett ítéletet mond.

Hogy a bíró azon roppant hatalmat, melyet mind egyesek,

mind a hatalom felett gyakorolni hivatva van, magának az államnak megbízásából vegye át.

Hogy a bíró, mint a törvény és a társadalmi rend őre, a tekintélynek és az elfogulatlanságnak oly magaslatára emeltesék, hová a párt- és egyéb szenvedélyek hullámai egykönnyen fel nem csaphatnak; hogy a bírói állomás illetén felemelése és biztosítása által sikerüljön az ország legnemesebb erőit megnyerni e nemes, e fontos hivatás számára.

Végre lehetetlen önöknek nem helyeselniük azt, hogy a személyes felelősség elve kiterjesztessék a bíróra is, hogy a mit ő felettünk gyakorol, ne az önkény, hanem a törvény hatalma legyen, és hogy a fölött is, kinek ítélete előtt tartozik mindenki meghajolni, ott álljon és uralkodjék a törvény.

Második beszédében, mely az általános vita végén július 3-án tartatott, az ellenzék ellenvetéseit czáfolja meg s az egész ellenzéki működést megérdemlett színekben festi. — Nagyszerű philippika ez, minő Kossuth óta a magyar képviselőházban aligha mondatott. Leálczazza azokat, kik e reformok ellen a 48-iki törvényhozásra hivatkoznak s kimutatja, hogy éppen e törvényhozásra szelleme lengi át a törvényjavaslatot, míg annak ellenzőit, kik a parlamenti kormány ellen a hatalom súlyát a megyékbe helyezik, a legcsökönyösebb conservatismus.

Horvát B. eme két beszédén kívül, melynek utóbbika a baloldal részéről heves scenákat provocált, még *Deák Ferencz*, *Ghyczy Kálmán*, *Horváth Mihály*, *b. Eötvös József*, *Éber Nándor*, *Hoffmann Pál*, *Tanárky Gedeon* tüntek fel. Deák beszéde, ki Ghyczy Kálmánnak mind forma, mind tartalom tekintetében az ellenzék részéről leginkább sikerült beszédére válaszolt, — a tekintetben nevezetes, mert közvetítést ajánl az annyira szembeállított kinevezés és választás között: a *felállítandó állambíróság véleményadási jogát*. De ezen módosítványával, jóllehet a Deák-kör elfogadta azt a részletes vitánál nem hatolhatott át. *Horváth Mihály*, a többi közt a vármegyék szervezetére több mélyre ható észrevételt tett, pártolván a kormány javaslatot. *B. Eötvös József* emelkedett beszédben taglalgatá a tárgyat, — annak szükségét, hogy a megyék s a bíróságok különállva rendeztesse, kifejté, s az állambölcsésznek magaslatáról tekinté a fontos kérdés életbe vágó horderejét, czáfolá az ellene fölhozott érveket. *Éber Nándor* a tárgyat új szempontból — a törvénytisztelnet elvének szempontjából világosította meg, s méltán figyelmet gerjesztő beszédben pártolta a törvényjavaslatot. *Hoffmann Pál* szintén a kinevezés rendszerét pártolja, mert az eddigi tapasztalás mutatja, hogy a választott bírák intézménye határozottan rossz. Nálunk — ugymond találóan — nincs mit félni a centralizációtól. Franciaország ijesztő példáját állítja az ellenzék elé, de a mint ezen állam tulhajtott centralizációban szenved, úgy a magyar állam szerencsétlensége a tulhajtott decentralizáció. *Tanárky Gedeon* politikai szükségesség szempontjából fogadta el a törvény javaslatot. Igen helyesen jegyzé meg, hogy a municipális rendszerhez visszatérni teljes lehetetlenség; előttünk csak parlamentáris kormány van, vagy az absolutismus.

A baloldal részéről *Ghyczy Kálmán* tartá a legsikerültebb beszédet. Azt mondá, hogy ő az angol rendszert pártolja nem alakjában, hanem lényegében, mert Angolországban a bíró bár kinevezetik a kormánytól, de annak befolyása alatt nem áll, míg szerinte e törvényjavaslat a kormány befolyása alá helyezné a bírákat. Az igazságügyminiszteri javaslat — ugymond — a német jogfilozófián alapszik, és a mult évtizeden át nálunk uralgott rendszeren; oly rendszer pedig, melyet abszolút kormányok használtak, nem lehet jó, s törvény tiszteletre tanító bírói testületünk nem lesz — ugymond, ha elfogadjuk a miniszteri javaslatot.

Tisza Kálmán beszéde fölöttlően gyenge volt, annál érdekesebbek voltak *Nyáry Pál* deductiói. A nagy vármegyista azt fedezte fel, hogy e törvényjavaslat ellenkezik a 48-iki elvekkel, mert az 1848-iki törvény kimondta, hogy a vármegyék jogai sértetlenek maradnak.

Szerinte a nemesség a nép számára mondott le jogairól, tehát annál kell hagyni ennek minden jogát. Ő különben is a megyékben több garanciát lát, mint a parlamenti felelős miniszteriumban. Ime a 48-iki elvek megtestesült bajnoka!

Az ellenzék argumentatióit roppant confusio jellemzi. Mig *Ghyczy Kálmán* Angolország institutióit magasztalá, s azok meghonosítását ajánlá, *Péchy Tamás* ellezéki képviselő az Angol-

ország szolgáltatást tökéletlennek tartja. Mit szóljunk még a „*dii minorum gentium*“ azon idő rabló csapatáról, kik a szélső padokon ülnek, kik közt *Csiky Sándor* azon nevezetes argumentummal élt, hogy e törvényjavaslat, mint az ország decretumaiba ütköző s a koronázási esküvel ellenkező, jogerőre sem emelkedhetik.

Post tot varios casus a jul. 6-iki ülésben megtörtént a szavazás. A törvényjavaslat 203. szóval 156 ellenében a részletes tárgyalás alapjául elfogadtatott. Az ó-szász képviselők ellene szavaztak, s így csak 47 szótöbbséggel jutott a javaslat keresztül. Még ugyanazon napon a részletes tárgyalás is megkezdett.

Az 1. §. második kikezdése, mint pleonázmus kihagyatott.

A 2. és 3. §§. oknál számos módosítvány nyújtott be.

A vita e szakaszok fölött két napig tartott, míg végre az eredeti szerkezet minden módosítvány mellőzésével elfogadtatott.

A július 8-iki ülésen *Deák Ferencz* azon indítványa tárgyalatott, hogy az állambíróság a bírójelöltekről az igazságügyminiszternek véleményt adjon. Hosszabb vita után ezen indítvány tizenhat szótöbbséggel elejtetett. Részünkről örvendünk azon, hogy a kormánypárt még *Deák Ferencz* indítványát is elvetette s ekkép behozta: hogy épenséggel sem hajlandó az ellenzékkel alkuba bocsátkozni.

A vita további folyamáról a jövő számban közlendünk részletesebb tudósítást.

(Pályázat.) Az eperjesi ev. Collegium jogakademiáján az osztrák polg. törvénykönyv, bánya- és váltójog, országászat, rendészet és közigazgatási jog előadására külön tanszék rendszerezett, melylyel, ha rendkívüli tanár választatnék 900 frt, ha pedig rendes tanár választatnék 1000 frt fizetés, továbbá mind két esetben tandíj osztalék élvezete jár, hetenkint 12 óra tartásának köteleességével.

Ezen tanszéknek f. évi szeptember 1-jén leendő betöltése céljából pályázat hirdettetik. A végzett tanulmányokról, ügyvédi vagy jogtudori minősítvényről s eddigi alkalmaztatásról szóló okmányokkal felszerelendő pályázati folyamodványok f. évi augusztus 1-ig nyújtandók be az eperjesi Collegium igazgatóságánál.

Kelt Eperjesen, 1869. június 22-én tartott pártfogósági gyűlésből.

Jelenik Almásy István,
felügyelő.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradai és kassai ügyvédi egyletek
közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar kir. curiai ítéletekkel.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (július—szeptember) 3 frt.
Félévre (július—december) 6 frt.

A t. gyűjtőket minden tíz előfizető után egy tiszteletpéldány illeti.

➔ Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetéseik idejében beküldése kérik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: A nagy-váradai ügyvédi egylet véleményezése az id. jövedelmi adó törvény-módosítására vonatkozólag. — A nemzetközi pénzegység. (Folyt.) Dr. Matlekovics S.-tól. — A jogi személyekről. (Folyt.) Dr. Bozóky Alajostól. — Jogirodalom. Dr. S. Gy.-tól. — Különfélék. — Melléklet: egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1869. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

 Mellékletül egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

Törvényjavaslat

a büntető törvényre és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésről.

1. §.

A testi fenyték, mint fő-, mellék vagy súlyosító büntetés, továbbá mint fegyelmi büntetés eltöröltetik.

2. §.

Azon esetekben, melyekben a testi fenyték eddig mint főbüntetés volt alkalmazható: ezentul fogság lesz helyette elrendelendő; azon esetekben pedig, melyekben mint a főbüntetés súlyosbitása alkalmaztatott: jövőre, a megengedett súlyosbitás más neme által pótolatik.

Az eddig keletkezett ítéletekben kiszabott testi fenyték elengedtetik, a nélkül, hogy helyette más büntetés, — vagy a büntetésnek másnemü súlyosbitása alkalmaztatnék.

3. §.

Hasonlóul eltöröltetik mindennemü bilincsnek alkalmazása.

Azon esetekben, melyekben a bilincs, a büntetés nemének kiegészítő részét képezi: helyette a jelen törvény hatályba lépte után elkövetett büntettek megbüntetésénél más, megengedett súlyosbitás rendelő el; a mely esetekben pedig a főbüntetés súlyosbitásául szokott alkalmaztatni: e helyett jövőre a börtönbüntetés tartamának arányos meghosszabbítása lesz az ítéletben kimondandó.

4. §.

Az eddig keletkezett ítéletek keletkeztében alkalmazott bilincsek, a jelen törvény hatályba léptével haladéktalanul leveendő, a nélkül, hogy e helyett más súlyosítás alkalmaztatnék.

A jelen törvény hatályba lépte előtt elkövetett és súlyos börtönt maga után vonó büntett esetében: a büntetés szintén a bilincs alkalmazása nélkül fogatosítandó, s ezen körülmény másnemü súlyosítást vagy a büntetés tartamának meghosszabbítását nem vonja maga után.

5. §.

A fentebbi szakaszok határozványait megsértő bíró vagy hatósági közeg, a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló törvény rendeletei szerint büntetendő.

6. §.

A bilincsnek mint fegyelmi és megelőző eszköznek, fegyenczek vagy vizsgálati fogságban levő személyek

ellen mérsékelt alkalmazása iránt, az igazságügyminiszter külön rendelet által intézkedik.

7. §.

A vérdíj eltöröltetik.

8. §.

A kisebb hatalmaskodás, vagy erőszak, (actus minoris potentiae, seu violentiae) ezentul a büntető eljárás útjára tartozó vétségnek nyilvánittatik, és 20 forinttól 100 forintig, vagy 4 naptól 6 hónapig terjedhető fogsággal, súlyos esetekben pedig fogsággal és pénzbüntetéssel együtt büntetettetik.

9. §.

A becsületsértés hasonlóul a büntető eljárás útjára tartozó kihágást képez, és 5 forttól 1000 frtig vagy 24 órától 6 hónapig terjedhető fogsággal, súlyos esetekben pedig fogsággal és pénzbüntetéssel együtt büntetettetik.

10. §.

A hatalmaskodás első foku bírósága az egyébként illetékes törvényszék leendő: becsületsértési esetekben pedig azon bíróság, vagy hatósági közeg jár el, és ítélt, mely a kihágásokra nézve eddig illetékes volt.

11. §.

A pénzbüntetés azon járási kerület vagy városi kórház alapjához, s ha ilyen nem létezik, szegények alapjához vagy valamely közhasznú intézetének tőkéjéhez csatolandó, melynek területén a sértett fél lakik. Az alap, melynek javára pénz fizetendő, mindenkor az ítéletben jelöltessék meg.

12. §.

Az ítéletileg meghatározott fogság csak felelbbvitel folytán, a felsőbíróság által változtathatik pénzbüntetésre. Ha azonban pénzbüntetést szab ki az ítélet: ebben kiteendő egyszersmind, hogy a meghatározott összeg teljes lefizetésének elmulasztása esetére e helyett fogság lesz fogatosítandó. A fogság tartama, tekintettel a pénzbüntetés összegére, az elítéltnak állására, vagyoni- és egyéb körülményeire, az ítéletben határoztatik meg, azonban vétségnél három hónapot, kihágásnál 45 napot nem haladhat tul.

A pénzbüntetés befizetésének határideje szintén az ítéletben tüzendő ki. Ezen határidő az ítélet jogerőre emelkedésétől számítandó 30 napnál tovább nem terjedhet.

13. §.

A 8, 9, 10, 11, 12. §§. rendeletei, a jelen törvény hatályba lépte előtt elkövetett kisebb hatalmaskodásokra vagy becsületsértésekre nem alkalmazhatók.

14. §.

Az ezen törvénnyel ellenkező törvények és érvénybálenló szabályok eltöröltetnek.

15. §.

A jelen törvény végrehajtásával az igazságügy-miniszter bizatik meg.

Kelt Pesten, 1869. évi június 18-án.

HORVÁT BOLDIZSÁR, s. k.

A nemzetközi pénzegység.

(Folytatás.)

Az 1865-ki december 23-ki pénzegyezmény egyik lényeges hiánya, hogy Franciaország kívánatára az arany valuta mellett az ezüst is fenn tartatott. Franciaország már a pénzegyezmény kötésekor megígérte, hogy megfogja tenni a szükséges vizsgálódásokat az aranyvaluta tekintetében. Mint már említők enquete kérdéseket intézett a francia kormány valamennyi kereskedelmi kamrához és valamennyi főpénztárnokhoz, melynek eredménye volt, hogy 66 kereskedelmi kamra közül 45, — és 91 főpénztárnok közül 66 nyilatkozott az aranyvaluta mellett.

1868. július 22 én a pénzügyi miniszter ismét egy szakbizottságot hívott össze, mely a jelen évben kezdte meg tárgyalásait, és 1869. márcz. 9. adta be végjelentését. A bizottság tagjai következők voltak: — de Parieu, Dumas, Rouland, Chevalier Mihály, Louvet, Darimon, de Mackau, Busson-Billault, Wolowski, de Lavenay, Ozenne, Meurand, de Waru, Dutilleul, Bordet, de Laizer.

A bizottság következőkben állapodott meg: A nemzetközi pénzegység létesítésére okvetlenül szükséges az egyszerű valuta, s pedig az aranyvaluta; hogy pedig az 1865. decz. 23-ki pénzegyezmény által kezdeményezett nemzetközi pénzegységhez az eddig e szerződéshez még nem csatlakozott államok pénzrendszere minél gyorsabban alkalmaztathassék, czélszerűnek látja a bizottság, miszerint 10 gramm súlyú 25 frank értékű arany pénzek veretessenek. A bizottság meg van győződve, hogy az aranyvalutának elfogadása Franciaország külkereskedésének nemcsak hátrányára nem lesz, hanem ellenkezőleg nagy előnyöket nyújtand; ugyanis az elsőrangú kereskedelmi államok 15 év óta huzszor több arany pénzt verettek mint ezüstöt; Franciaország kereskedése már 1852 óta külkereskedésében az arany pénzt használja. Igaz, hogy Kelet-Ázsia még mindig az ezüstöt szereti inkább, s Franciaország kereskedése e vidékek felé még ezentul is ezüstöt szükségel; de az odavaló fizetésekre nézve a francia öt frankos pénzek nem alkalmazhatók. A kelet nem fogad egyéb ezüstöt el, mint rudakat vagy piastereket, s így a kettős valuta e tekintetben sem nyújthat előnyöket. A belforgalomra azonban e bizottság is az 5 frankos ezüstpénznek szükségét látja s kívánja, hogy az ezentulra is 91₀₀ finomságú legyen, de kényszer folyamát megszabja, s csak a belföldre szorítottanak akarja látni, s ennél fogva csak 100 frank erejéig kívánja fizetéseknél elfogadási kényszerrel ellátni. (*L. Rapport de la commission au ministre des finances — a Journal des économistes 1869. ápril havi füzetében.*)

Daczára annak, hogy a francziák oly nagyon kívánják a frankrendszernek valamennyi népnél leendő meghonosítását, meg nem tudnak válni 5 frankos ezüstpénzüktől, mely pedig sem alak, sem súly tekintetében kényelmes pénznek nem mondható. A francziák elég önzők, hogy más nemzetektől egész pénzrendszerük megváltoztatását, és így gyakran a pénzláb devalvá-

tióját kívánják: — maguk pedig csupán megszokottságból, tehát semmitéle anyagi hátrány félelméből, oly pénznem megtartását szükségesnek látják, mely pénznem a valuta tisztaságát nemcsak zavarja, hanem majdnem valamennyi alkudozásnál, melyek a nemzetközi számrendszer meghonosítása körül létrejöttek, a pénzegyezménybe lépett országoktól, mint megütközés köve tekintetett, s a tárgyalások menetét felette taszította. Sehoh, de különösen itt nem czélszerű a félrendszabály!

(Folytatjuk.)

Dr. MATLEKOVITS S.
egyet. magántanár.

Büntény-e az öngyilkosság?

Pestváros fenyítő törvényszéke június hó 11-én egy oly végzést hozott, mely a felvetett kérdésben leli alapját, s miután a végzés nézetem szerint ellentétben van a büntető jogi elvekkel, az annak alapul szolgáló kérdést néhány sorban taglalni nem tartom feleslegesnek.

Az eset a következő:

Június hó 3-án rendőri feljelentés érkezett a törvényszékhez, hogy N. N. magát agyonlőtte. A jelentés rögtön az ügyésznek kiadatott s a hulla bonczolás alá vétetett, hogy meghatározathassék, valjon csakugyan öngyilkosság volt-e a halál oka? és a bonczolás eredménye az lön, hogy az orvosok határozottan kijelenték: a halál oka öngyilkosság volt. Ezen kijelentés alapján az eljáró tisztü ügyész előterjesztést tett a törvényszéknek a vizsgálat megszüntetése végett, miután — ugymond — az öngyilkosság nem büntény, az pedig constatatik, hogy a halált öngyilkosság idézte elő. A törvényszék ezen előterjesztést tárgyalás alá vette, s az ülésben levő tisztü ügyésszel egyetértőleg a következő határozatot hozta:

„N. N. öngyilkosságára vonatkozó feljelentés N. N. ügyésznek azzal rendeltetik visszaadni, miszerint az öngyilkossági ténykörülmények kiderítése végett az öngyilkos édes anyját, és körülötte volt legközelebbi rokonait hallgassa ki.“

Ezek szerint tehát az öngyilkosság büntény lenne, melynek körülményeit, mikénti előállását vizsgálni, kutatni kell, hogy a meghozandó ítélet biztos alapokra fektetett és igazságos legyen!

Mert mi más alapra lenne visszavezethető ezen végzés hozatala? Hisz a hol büntény nem létezik, ott büntésvizsgálatot elrendelni nem lehet, az pedig, hogy a halál oka csakugyan öngyilkosság és nem más volt, boncztanilag constatatának.

A büntény fő criterionja az, hogy büntetőjogilag törvény- és jogellenes legyen. Önnagán pedig senki oly ténnyel nem követhet, mely jogsérelemmel járna, és így büntethető volna. Ha tehát ezek szerint az öngyilkosság büntényálladékot nem képezhet, alanyi tényálladék léte még csak nem is képzelhető, mert, ha bünténynek vétetnék is fel az öngyilkosság, annak alanya a tettel együtt megsemmisült, s így büntetni még eszerint sem lehetne senkit.

A fenyítő vizsgálat első feladata a tárgyi tényálladék megállapítása; kiderítése annak, mely minőségű, foku és beszámíthatósága a büntény; a második a büntettes személyének kétségen kívüli helyezése a büntetthez nézve. — A mint egyszer tehát ki van derítve az, hogy a tett nem foglal magában büntényt, a vizsgálatnak meg kell szünni. Mert mit is tehetne és mily célból ily körülmények között vizsgálni? Azt talán, hogy mit éreznek egyesek a tény felett, s mivel foglalkoztak esetleg annak bekövetkezésekor; s azért talán, hogy egyiknek, másiknak ez olvasmányul szolgáljon? Ez a legerőszakosabb betolakodás lenne a családi életbe, mire

semmiféle hatalom fel nem jogosít, és mit senkinek tenni nem szabad! És mire vezetne az öngyilkosság vizsgálata, ha nem erre? S minő ténykörülmények kitudása lehetne más, hanem az öngyilkos élete utolsó perczei leírása s jegyzőkönyvbe vétele a siránkozó rokonok elbeszéléseinek, melyek a rázkodtató esemény önmagukra vonatkozó egyéni jelentőségű körülményeit foglalnék magokban?!

Vagy talán egy harmadikat lehetne büntetni, ki — habár közvetve is — az öngyilkosság előidézésére befolyással volt? s ezért lenne szükséges a vizsgálat?

Ha elfogadjuk a nézetet, hogy önterteinkért mások is büntethetők, úgy igenis kell a vizsgálatot az öngyilkosság megállapítása után is folytatni, mert azon harmadikra nézve nem közönyös, mikép fog hangzani az ítélet, mely a vizsgálaton alapul. Azonban, hogy létezzék oly bíró, vagy bárki más, ki e nézetet magának vallaná, s eszerint akarna eljárni, képzelni nem tudom, mert ez az öngyilkosságot oly módon declarálná büntényné, melynek alanya mindenkor egy harmadik lenne, s így az erkölcsiség terére vinné át a büntető igazságszolgáltatást.

A míg a halál oka nem tudatik, addig van helye a vizsgálatnak; de a mint az megállapítva lőn, hogy a halál oka öngyilkosság, nincs helye a további vizsgálatnak. Ez okszerű folyamánya az öngyilkosság nem büntényi minőségének, s ha mégis történik vizsgálat, ez az öngyilkosságnak bünténynyé való kijelentése, a mi a büntetőjogi elvekkel össze nem egyeztethető.

CSUKÁSSI KÁROLY.

* * *

A t. cikkíró által kifejtett vélemény bővebb indoklásául legyen szabad ezen vitás kérdés tekintetében még néhány megjegyzést tennünk.

A római joggyakorlat az öngyilkosságban nem látott törvényellenes cselekvényt még az esetben sem, ha valaki öngyilkosság által valamely kiszabott büntetéstől menekülni akart¹⁾. Csak azon elv jutott érvényre, hogy öngyilkosság által az illető nem mentheti meg vagyonát az elkobzástól, ha oly büntetett követett el, melyre vagyonkobzás volt kimondva. Az öngyilkos örökösei a vagyonkobzást csak is az öngyilkos ártatlanságának bebizonyítása által akadályozhatták meg; miből világosan kitűnik, hogy a vagyonkobzás nem tekintetett az öngyilkosság büntetéséül. Ellenben, ha valamely katona azon célból tett öngyilkossági kísérletet, hogy ezáltal a szolgálat terhétől meneküljön, akkor halállal bűnhesztetett, más célból tett ilyenmű kísérlet miatt pedig csúfos elűtéssel lakolt²⁾.

Wächter a római jognak ezen alelveit nem annyira a stoicus bölcsészetnek befolyásában, mint inkább azon politikai axiomában látja: hogy minden polgárnak szabadságában áll hazáját tétézése szerint elhagyni.

A kereszténységnek nézete az öngyilkosságról lényegesen különbözik a rómaiakétól, de csak a IV.-ik század óta lép föl határozottan az öngyilkosság ellen. A bragai zsinat (653) fenytette legelsőbb az öngyilkosságot kiátkozással és a temetési szertartások megtagadásával. E szabványok a kanoni corpus juris-ba is felvették, de Justinian törvényhozására az egyház nézetei még sem bírtak annyi befolyással, hogy világi büntetés nem szabott volna az öngyilkosságra.

A későbbi törvényhozásban, valamint a theoriában is a catholicismus nézeteit látjuk lassanként meghonosulni, a mennyiben az öngyilkosság polgári büntényné declaráltatott, a vagyonkobzás tulságos mértékre kiterjesztetett, több, az emberi méltóságot lealacsonyító temetési mód (pl. számár- vagy kutya-temetés, sepultura asinina s. canina) hozatott be³⁾, sőt az elkövetett öngyilkosságért a holttesten csúfos végrehajtások is engedettek meg.

Mainap azonban az egyházi temetési szertartás megtagadásának kivételével, sem az elkövetett, sem a megkísérelt

¹⁾ Még a rabszolgáknál sem vétetett az öngyilkosság büntetnének. L. 9. §. 7. D. de pec. (15. 1.)

²⁾ L. 38. §. 12. D. de poen. (48. 19.) L. 6. §. 7. D. de re mil. (49. 16.)

³⁾ Még az elmeháborodás következtében lett öngyilkosok sem temetettek el a kellő szertartásokkal. Led. Strube, rechtl. Bedenken 583. l.

öngyilkosságra többé büntetés nem szabható¹⁾. De az öngyilkosság nem semmisítheti meg egy más büntetnének azon következményeit, melyek még a tettes halála után is érvényesíthetők volnának. Így p. o. nem kerülhető el a vagyonkobzás büntetése az esetben, ha az öngyilkos oly büntetnének volt elkövetője, melyre vagyonkobzás van kimondva, és ha az öngyilkos bűnvádi kereset alatt állott volna, annak örökösei kötelesek ártatlanságát bebizonyítani, ha a hátramaradt vagyon birtokába jutni óhajtanak²⁾.

A particuláris törvényhozások közt az „Allg. Landrecht“ azt határozza: hogy az öngyilkosok haláluk után nem gyalázhatók meg ugyan, de mindazon kitüntetésekben nem részesülhetnek, melyekkel más emberek halála és emlékezete tiszteltetni szokott. Az öngyilkos hulláján végrehajtás valamely már előbb beismert büntetnért csak annyiban engedhető meg, a mennyiben az mások elrettentésére czélszerűnek találtatik.

Ujabb időben az öngyilkosság már nem vétetik fel többé a törvénykönyvekbe.

Azon kérdés, vajlon az öngyilkosság eseténél létezhet-e bűnrészesség³⁾? több ujabb törvényhozás által határozottan igenlőleg döntetett el. A badeni büntetőtörvénykönyv 208 §-a a bűnrészességet fogság- vagy dologházi büntetéssel fenytíti, a braunschweigi büntetőtörvénykönyv az okozót (Anstifter) egy évi és ennél hosszabban tartó fogsággal, a segélynyújtót pedig egész egy évi fogsággal sujtja. Hasonló határozatokat tartalmaz a thüringi törvénykönyv 121. §-a.

Pauler az öngyilkosságról azt mondja: hogy senki önmaga ellen büntetett nem követhet el. Hazánkban hajdan Bodó tanúsága szerint szokásos volt az öngyilkosok tetemeit a hóhér által elégettetni, ki az illetőnél találtakat sajátjának tekintette. Az öngyilkossági kísérlet többé meg nem fenytetik. Konek: Egyházi jogtan 672. 673. l. Szlemenics: Fenyítő törv. 70. §. Lsd. Pauler: Büntetőjogtan 104. §. 72. l. Szerk.

K ü l ö n f e l é k .

* (A bírói hatalom gyakorlatáról szóló törvényjavaslat) a parlament mindkét háza által elfogadtatva s ő Felsége által szentesítve immár törvényté vált. Multkori számunkban az általános vita főbb érdekű pontjait emeltük ki, jelen alkalommal a részletes vitát ismertetjük. A f. h. 6-án tartott ülésben az 1. §. elfogadtatván, a 2. és 3. §§-oknál három napi hosszúságú vita fejlődött ki. Tisza Kálmán következő módosítványt terjesztett be: A 2. és 3. szakasz kihagyatván, e helyett ez tétessék:

1. §. Az első folyamodásu törvényszékhez az ítélő bírákat, valamint az egyes bírákat is, az illető törvényhatóságok, az azok rendezéséről szóló törvényben meghatározandó módon fogják a jelen törvény 6-ik §-ában megállapított képességgel bíró honpolgárok közül választani.

3. §. A felső bíróságokhoz az ítélő bírákat az igazságügy-miniszter ellenjegyzése mellett a király minden esetben azon négy egyén közül nevezi ki, kikből

a) a kir. kuriához leendő kinevezéseknél kettőt a felsőház rendezéseig a képviselőház, azontul pedig a felsőház fog kijelölni.

b) a ker. táblákhoz leendő kinevezéseknél kettőt az illető kir. tábla minden osztályainak összes ülésében, kettőt pedig az annak bíraskodása alá tartozó felső folyamodásu törvényszékkel bíró törvényhatóságok a törvény által megállapítandó sorrendben fognak kijelölni.

c) a minden egyes esetben kijelölendők nevei legalább 15 nappal a kinevezés bekövetkezése előtt köztudomásra juttatandók.

Tisza módosítványa több ellenzéki képviselő által pártoltatott. Uj módosítványokat nyújtanak be e szakaszhoz Deák Ferencz, Hilibi Gál János, Kaldrovits Antal, Eitel Frigyes, Henszlmann Imre, Dietrich Ignác, Irányi Dániel.

A névszerinti szavazásnál a 2. és 3. §§-ok a központi bizottság szövegezése szerint 195 szavazattal 131 szavazat ellenében elfogadtattak.

A július 8-iki ülésben Deák Ferencz indítványa tárgyalatott. Az indítvány így hangzik: A törvényjavaslat 3. §. után

¹⁾ Wächter e megváltozott nézetet nagy részben Montesquieu és Beccaria befolyásának tulajdonítja. Wächter 668. l.

²⁾ Lsd. Feuerbach 242. §.

³⁾ Különbözőleg oldják meg vonatkozással a régibb osztrák jogra Vesque Püllingen: Zeitschrift für österreichische Rechtspflege. Mittermayer és Feuerbach §. 243. a segélyt nyújtónak megbüntetését akkor magyarázza igazolhatatlannak, ha nála ép oly ábrándos és beszámítás alá nem esető motívumok léteznek, mint magánál az öngyilkosnál.

következő szakasz igttassék: A kinevezés előtt a bírói állomásra pályázók vagy jelöltek fölött az állambíróság lesz hivatva véleményt adni. Deák indítványát röviden indokolta, de miután több jobboldali képviselő, különösen *Hoffmann Pál* s az egész baloldal ellene nyilatkozott, az indítvány 16. szótöbbséggel mellőztetett.

Mihályi Péter és vele számos képviselő a 3. §. után a következő új szakaszt ajánlják: „A bírói állomások betöltésénél különös figyelem fordítandó arra, hogy az első folyamodású törvényszékek tagjai s az egyes bírák, tekintettel az 5. és 6. §§-ban meghatározott képességre, lehetőleg az illető törvényszéki kerület kebeléből, és az 1868. 44. t. cz. szellemében az illető kerületekben élő nemzetiségekre való igazságos tekintettel neveztesenek ki.”

Horvát Boldizsár igazságügyminiszter elfogadja részéről a módosítványt, s csak annak végszávaiban az igazságos helyett „méltányos” szót ajánl s ily változtatással az indítványozott új szakasz elfogadtatott.

Következett az 5- az az eredeti szöveg 4. §-a. E szakasz a központi bizottság szövegezése szerint elfogadtatik.

Az 5. §-nál a bizottság következő szövegezést ajánl:

„Bírói hivatalt oly magyarországi honpolgár viselhet, a ki a) életének 26. évét betöltötte; b) feddhetetlen jellemű; c) csőd vagy gondnokság alatt nem áll; d) az 1868. 44. t. cz. rendeleteinek megfélelni képes, melynek 13-dik §-a ezentul is csak a felsőbb bíróságokra értetik. Végre e) a következő 6. §-ban meghatározott elméleti és gyakorlati képzettség-gel bír.”

Fluger Károly kijelenti, hogy e szakasznak d) pontja teljesen kielégíti, mert a nemzetiségek érdekeinek megfelelőleg van alkotva.

A szakasz elfogadtatik e szövegezés szerint:

A 6. §-ra a központi bizottság az eredeti szövegtől eltérőleg a következő szerkezetet ajánlja pontjára:

„a) A jogi tanulmányokból valamely felsőbb, akár hazai, akár külföldi nyilvános jogi tanintézetben — a hazai jogból pedig mindenesetre valamely magyarországi ily intézetben a szabályszerű elméleti vizsgákat letette; és ezenfelül stb.”

Hoffmann Pál pedig ettől eltérőleg a következő szerkezetet ajánlja bővebb indokolás mellett:

a) a jogi tanulmányokat valamely felsőbb, akár hazai, akár külföldi nyilvános jogi tanintézetben, a hazai jogot pedig mindenesetre valamely magyarországi ily intézetben szabályszerűen elvégezte, a megszabott elméleti vizsgálatokat ugyanily hazai intézetnél letette, és ezenfelül stb.”

Az igazságügyminiszter hozzájárul *Hoffman* módosításához; ugyszintén *Szilágyi Virgil* is, ki azonban e szakaszra nézve azon módosítványt nyújtja be, hogy a hosszú gyakorlat s hivatalos működésben való buzgó eljárás által kitűnt bíró is képesített legyen.

Szavazás által a központi bizottság szövege fogadtatott el, s így *Hoffmann* s *Szilágyi* indítványai mellőztettek.

A 7. §-nál több módosítvány tétetett. Szavazásnál az a) pont változatlanul maradt.

A b) pontnál elfogadtatik *Mocsáry* azon módosítása, hogy a „közjegyző” szó mint oly intézmény, melyet törvényeink nem ismernek, kihagyassék.

A c) pontra nézve elfogadtatott *Zsedényi* azon módosítása, mely szerint mondassék: nem viselhet más, akár állami (polgári vagy katonai) akár fizetések egyházi, akár törvényhatósági stb.”

A d) pont változatlan marad, az e) s f) pontok is elfogadtatnak.

A 8. §. a központi bizottság szerkezetében elfogadtatott.

A 9. §-nál *Csengery Antal* módosítványa egyhangulag elfogadtatott. E szerint a szakasz így fog hangzani: A bíró, ha megválasztatik, tagja lehet ugyan a törvényhatósági vagy községi képviselő testületeknek, — de azoktól kiküldetést vagy megbízatást soha sem fogadhat el.

A 10. §. elfogadtatott, ugy szintén a 11. §. a központi bizottság szövegezése szerint, hasonlókép a 12. §. is *Fillenbaum Ferencz* toldalékával, mely szerint a szakasz végére tétetett „vagy végakarát nyilvánításával jelöltetik ki olyannak.”

A 13. §-nál *Nyáry Pál* indítványára, melyhez az igazságügyminiszter is hozzájárult, a központi bizottság által ajánlott

eskü minta mellőzésével, az eredeti szöveg fogadtatott el. A 14. §-nál, mely így szól: A törvényesen kinevezett bíró, a törvényben meghatározott eseteken és módon kívül hivatalából el nem mozdítható: —

Tisza Kálmán a következő pótlékot indítványozza: „A kir. kuria tagjai azonban a törvényhozás mindkét házának kívánságára elmozdíthatók. Az ily esetben követendő eljárás törvény által fog szabályoztatni.” Szónok indokolja ezen módosítványt.

Horvát Boldizsár igazságügyminiszter elfogadja e módosítványban kifejezett alapelvet, és komolyan foglalkozott is már vele. De épen azért, mivel még nincsen tisztában: valamely legfelsőbb állambírósnak vagy a parlamentnek tartassék-e fön azon jog, kéri a képviselőt, hogy e módosítványt vonja vissza, a mi a szakaszban mondottaknak nem fog praejudikálni. Kéri a képviselőt, hogy nyugodjék meg azon kijelentésében, hogy az alapelvet elfogadja, s eziránt mielőbb előterjesztendi javaslatát.

Tisza K. visszavonja módosítványát, s fentartja azt azon időre, midőn a bírói felelősségről szóló javaslat fog tárgyalatni.

A 14. §. elfogadtatik a fönnebbi szövegezés szerint.

Hasonlókép elfogadtatott a 15. §. is.

A 16. §. a bizottságnak szövegezése szerint szól:

„A bíró csak azon esetben helyezhető nyugalomba, ha öregség, vagy testi, vagy pedig szellemi fogyatkozás miatt hivatalos kötelessége teljesítésére többé nem képes.

A nyugdíj rendszert a bírákra nézve külön törvény határozza meg.”

Irányi Dániel az időt meghatározni kívánván, az első kezdésre a következő módosítást ajánlja: „A bíró, midőn 70-ik évét elérte, nyugalomba lép; kivéve ha az igazságügyminiszter felszólítja hivatalának további viselésére és ő elfogadja; különben csak azon esetben helyezhető nyugalomba, ha testi, vagy szellemi fogyatkozás miatt képtelenné válik.

Az igazságügyminiszternek ez ellen nem lévén semmi ellenvetése, a szakasz e módosítvánnyal elfogadtatik.

A 17. §. változatlanul elfogadtatott, míg a 18. §. lényeges módosítás történt. A központi bizottság szerkezetének mellőzésével, az eredeti szöveg fogadtatott el *b. Simonyi Lajos* módosítványával e szerint a szakasz így fog hangzani:

„A bíró a törvények, a törvény alapján keletkezett s kihirdetett rendeletek, s a törvényerejű szokás szerint tartozik ítélni. — A rendesen kihirdetett törvények érvényességét kétségbe nem vonhatja, azonban a rendeletek törvényessége felett egyes jogesetekben ítélni.”

A 19—24. §. a központi bizottság szövegezésében, a 25. §-ik a következő — *Szilágyi Virgil* által javasolt módosítvánnyal fogadtatott el:

„A jelen bírói szervezet életbeléptetése alkalmával leendő kinevezéseknél a 6. §-ban meghatározott kellékek alól kivételt tehet az igazságügymin. azokra nézve, kik most, vagy régebben valami rendszeres bírói hivatalban működtek, és különös szorgalom és képesség által kitűntek.”

A 26. §. változatlanul elfogadtatván, a törvényjavaslat részletes tárgyalása a képviselőház jul. 9-én tartatott ülésében befejeztetett.

A másnapi (jul. 10-iki) ülésben a törvényjavaslat végleg megszavaztatott. 184 szavazat nyilatkozott mellette 109 ellene.

A képviselőházból a főrendekhez került a törvényjavaslat. Ezek azt a július 13-iki ülésben *Horvát Boldizsár* igazságügyminiszternek hatóságos beszédére általánosságban s részleteiben is elfogadták, s így lehetségessé vált, hogy a törvényjavaslat, ezen életbe vágó reform-mű, *fejedelmi szentesítéssel* ellátva, a képviselőháznak utolsó (július 15-iki) ülésében kihirdetett.

(*Népesedési mozgalom Pesten.*) 1869. első negyedben született 1056 fiú és 992 leány; összesen 782 házasságon kívül. R. kath. 1469, izr. 378, prot. 201. Egybekelt 615 pár, még pedig r. kath. 466, prot. 83, izr. 60. Meghalt 1039 fi, és 859 nő, ezek közt 919 gyermek. Szaporodás 96.

TARTALOM: Törvényjavaslat a büntető törvényre és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésről. — A nemzetközi pénzegység. (Folytatás.) Dr. Matlekovich S.-tól. — Büntény-e az öngyilkosság? Csukássy Károlytól. — Különlék. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek és egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Mellékletül egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

Az aradi ügyvédi egylet emlékirata a képviselőházhoz.

(A birói hatalom gyakorlásáról szóló törvényjavaslat tárgyában.)

A birói hatalom gyakorlásáról, a birói felelősségről, a bírák áthelyezése, nyugdíjazása és elmozdításáról szóló törvényjavaslatok felett, most folynak a tárgyalások a törvényhozó testület terében.

E három törvényjavaslat oldja meg a birói szervezet nagy horderejű kérdését, melyen az egész törvénykezési eljárás sarkallik, s melytől a legtökéletesebb anyagi és alaki törvények mellett is, az igazságszolgáltatás jósága feltételezve van.

E nagyfontosságú s következményeiben messze időre kiható törvényjavaslatok a törvényhozás beható tárgyalásainak anyagát képezik, e tárgyalások menetét, az elhatározást, melytől hazai jogéletünk szerencsés vagy szerencsétlen fejlődése függ, osztatlan figyelemmel és feszült várakozással kíséri az egész haza.

Ily nagy horderejű elhatározás küszöbén, alólírott ügyvédi egylet is, hivatását tagadta volna meg, feladatát utasítaná el magától, ha néma közönytelen várná az eredményt, ha nem iparkodnék igénytelen szavát fel emelni a kérdés tisztázása, a hazai közvélemény tájékozása körül, — s ezáltal nem törekednék hozzájárulni azon nagy feladathoz, melynek célja az igazságszolgáltatás új épületét emelni fel, melyben biztosítva legyen a törvény szentsége, megóva a polgár személyes szabadságának, a tulajdon sérthetlenségének nagy elve, s megalapítva a nemzeti jogérzet azon iskolája, a melyből lehet egyedül anyagilag s szellemileg hatalmas és alkotmányosan szabad nemzetnek kiemelkedni, s a nemzeti élet e kincseit a jövőnek tartósan biztosítani.

Múlt évi szeptemberhó 11-ről, a még akkor egyletté nem alakult aradi ügyvédi kar, egy emlékiratot tett közzé, a hazai törvénykezés ügyében.

Ez emlékiratban, melyet a mélyen tisztelt képviselőház és igazságügyi minisztérium figyelmébe ajánlottunk, a bírósági szervezet tekintetében következő lényegesebb irányeszméknek adtunk kifejezést:

a) hogy az igazságszolgáltatás a közigazgatástól szorosan elkülöníttessék;

b) hogy a bírák működésének alapját nem a választás, hanem a felelős igazságügyminiszter kinevezése képezze;

c) hogy a birói szakképzettséget és felelősséget szorosan meghatározó törvények alkottassanak;

d) hogy a birói függetlenség biztosítása végett, a kinevezett bírák a törvényben meghatározandó és birói ítélet által eldöntendő eseteket kivéve, elmozdithatlanok, áthelyezhetlenek és nyugdíjazhatlanok legyenek;

e) hogy a birói szervezet egyöntetűségének létesítésére, az eddig fennállott s a régi kor maradványait képező különböző bíróságok megszüntetésével, királyi törvényszékek állíttassanak fel.

Az igazságügyminiszter érintett törvényjavaslataiban, a birói szervezés alapjául, az általunk hangsúlyozott fentebbi irányelvek lévén helyezve, a legnagyobb megnyugtatónkra szolgál kijelenthetni, miként a törvényjavaslatok eme főelveivel teljesen egyetértünk.

Hogy pedig ez elvek nem egy omnipotentiára törekvő kormány találmányai, hogy ezen elvek alkalmazása, alkotmányos jogok tekintetében nem veszélyt, hanem biztosítékot eredményez, hogy ez elvek, úgy a folyton haladó tudomány felismerései, mint a művelt nemzetek gyakorlata által szentesítést nyertek, azt idézett emlékiratunkban tüzetesen kimutattuk.

A birói szervezés sarktétele: *hogy az igazságszolgáltatás a közigazgatástól szorosan elkülöníttessék.*

E két functio, valamint forrása a végrehajtó és igazságszolgáltatási hatalom egészen önálló s önmagában oly egész jog- és munkakört ölel fel, miként e két egymástól független feladat összekapcsolása, csak egyik vagy másik rovására történhetik, s rendszerint az igazságszolgáltatás hátrányát szokta eredményezni.

E kérdésben véleménykülönbség nem is forog fenn; — az elkülönítés szükségét általában mindeki beismeri.

Az igazságszolgáltatás másik és lényeges kellékét képezi: *hogy a bírák kineveztessenek, s hogy az igazságszolgáltatás az önkormányzat és a politika érdekeitől szorosan elkülöníttessék.*

S e kellék az, mely leghevesebb ellenzésre talál, melyből a kormány mindenhatósága, a merev centralisatio s burocracia veszélyeinek ijjesztő rémét idézik fel.

E rémek azonban, ha közelebbről vizsgáljuk őket, a felizgatott képzelet — testnélküli alakjai, hamis felállásokból vont — hibás következtetések.

Nem állítjuk, hogy a bírák kineveztetése tökéletesen biztosítja a célt: a tudományban és jellemében kifogástalan birói testület szervezését; de állítjuk, mert bizonyítja az élet mindennap, máshol úgy mint nálunk egyformán jelentkező tapasztalása: hogy a választás még kevésbé képes ugyanazon célt megközelíteni.

Mint emlékiratunkban is kifejtettük, „ha eszményi szempontból vitatnánk ezen kérdés, s a választók a szükségelt képességgel felruházva, minden emberi gyarlóságtól menten, a legképesebb szakembereket választanák bírának, ha a múlt és jelen időben e téren szerzett szomorú tapasztalatok, az ellenkezőről mindenkit meg

nem győztek, ha törvénykezésünk silány állapota, hazánk hitelét meg nem ingatta volna, úgy felfogható lenne előttünk azon törekvés, egész Európával szemben, egy régibb korszak maradványát jövőre is fenntartani.

„De hosszas tapasztalás igazolja: hogy a választók legnagyobb része a birói állomások betöltéséhez szükségelt kellékeket megítélni sem képes, naponta szemtanui vagyunk azon jelenetnek, hogy a választásoknál nem a közügy iránti érdekeltség, hanem a magánérdek szokott dönteni, hogy nem is a választók *legjobb meggyőződése*, hanem egynehány befolyásos család, vagy egynehány *ügyes pártember előleges egyezménye* szokta a birói állomásokat betölteni, a birói hivatalokat osztogatni, akként: hogy a birói szakképzettség alig jön tekintetbe, és az igazságszolgáltatás fontos érdekei politikai és pártszempontoknak áldoztatnak fel.“

Ez hűképe a választásoknak, mely mellett, ha lehetséges is, hogy alkalmas bírák választassanak, de ez eredmény éppen nem a választás szükségképi következménye, hanem oly kivételes véletlen, melyet a választás mellett érvül hozni fel, annyit tenne, mint a tények előtt szemet hunyni, s a választások által eddig nyert szomorú tapasztalatokat — a közügy rovására ignorálni.

Felelősségtelen testületek, kellő szakismerettel nem birói tagjainak választása ellenében, a miniszteri kinevezés, mely öntudatosan, szakember által s felelősség súlya alatt eszközöltetik, mérhetlen előnnyel bír, s hasonlíthatlan biztosítékot nyújt.

A bíró elmozdithatlansága s anyagilag biztosított helyzete megszerzik a függetlenség külső feltételeit, s épen nem lehet félni attól: hogy az ily alapon megalkotott birói testületben, a miniszteri tulterjeszkedés kész eszközre leljen, s a merev burocracia szolgálai meghunyászkodása lábra kaphasson.

Valamint emlékiratunkban, úgy most is hangsúlyozzuk, hogy mi is befolyást akarunk a népek engedni az igazságszolgáltatásra, de nem olyat, minőt az eddigi választási rendszer adott, mely a választások tényénél kezdődött és végződött, — hanem azon befolyást: mely állandó és folytonos legyen, mely úgy az igazságszolgáltatás folytonos ellenőreül, mint a nép jogérzetének, törvénytiszteletének állandó és éltető forrásaul szolgáljon, és pedig meg akarjuk e befolyást adni a népek: a nyilvánosságban, az esküdtszéki és a békebirói intézményben.

S e befolyás nem olyan leendő, miut a választás, mit egy tömeg kiadott pártjelszók után öntudatlanul teljesít, hanem olyan: mely magában foglalja az igazságszolgáltatás jóságának leglényegesebb garantiáját, — e befolyás nem névleges, hanem a lényegbeható és benső, egy szóval olyan leendő, mely az egyénben erős jogérzetet teremt, a törvények iránti tiszteletet folyton ápolja, s az által, mert egy jogai és kötelességei éber tudatára emelkedett polgárt nevel, az alkotmányos szabadságnak is életerős támaszává emelkedik.

De nem akarunk e kérdésnél tovább időzni, a kinevezés mellett szóló okoknak csak főbb vonásait adhattuk vissza, s már ezekből is kétségtelen: hogy a kinevezés által nemcsak hogy nem veszélyeztetünk semmit, de sőt az igazságszolgáltatás nagy érdekeit lényegileg biztosítottuk, míg az eddigi választás mellett, az álliberalismus hangzatos phrásisait tartottuk csak fenn, melynél a népek valóságos befolyás helyett csak színleges, illusorius befolyást engedtünk, s e látszatért mégis feláldoztuk, vagy legalább is kockára tettük a törvénykezés nagy fontosságú érdekeit.

S ezzel befejezhetnők nyilatkozatunkat, az e kérdés körül felmerülhető további kételyek tekintetében, emlékiratunk fejtegetéseire utalva, ha hátra nem volna

még egy nem tudományi, nem elvi okokból meritett, hanem különleges országos viszonyainkból, hazai alkotmányunkból leszármaztatott nehézség, az t. i.: hogy a bíróságok kinevezése, és általában a birói szervezetnek a törvényhatóságok rendezése kérdéséről elkülönített előleges tárgyalása, praecupál a törvényhatósági jogoknak, sőt veszélyezteti a municipalis életet.

E nehézség, e felfogás is azonban tévedésen alapul.

Senki sem érzi nálunk inkább az önkormányzati eszme alkotmányos szempontbéli fontosságát, senki sincs jobban áthatva, mint mi, azon meggyőződéstől, miként az önkormányzati eszme — az ugynevezett magyar municipiumokban szerencsés és életerős kifejezésre talált.

Ez intézmény, a mi nemzeti életünkben fejlődött ki, nemzeti jellemünknek felel meg, századok viszontagságai között erősödött az alkotmány bástyájává, — osztozunk tehát mi is a ragaszkodó kegyelet azon érzelmeiben, melylyel ez institutió az egész nemzet féltékeny előszeretettel csügg.

De épen alkotmányunk története bizonyítja, miként azon nehéz időkben is, midőn a magyar alkotmányos élet, a municipiumok eme történelmi bástyái mögé volt kénytelen menekülni, a törvényhatóságok alig tehettek egyebet, minthogy szemébe mondották az önkénynek, miként hatalma lehet, de joga nincs, s törvények írott fentartásaira támaszkodva, türelemmel várták be az időt, midőn a hatalmat utólérte tévedéseinek nemezése, rászorult a törvényeiben megsértett nemzetre s ismét felülkerekedhetett a hatalom fölé a — jog.

Az 1848-iki törvényhozás a parlamenti felelős kormányrendszerben az alkotmány új biztosítékait szervezvé meg, beismerte miként a törvényhatóságok nem tehetnek és nem pótolhatnak többé mindent; sőt a haladó korral együtt fejlődő szükségekkel szemközt biztosítékot többé alig nyújthatnak.

A municipiumokban 1848-ig birt garantiák nagy részben átmentek a parlament s a felelős kormány tulajdonába, a törvényhatóságok országos feladata legnagyobb részben helyhatósági jogkörre keskenyült, a megváltozott szükségek és rendszerhez képest idomult feladata, hatásköre és fontossága.

A megváltozott rendszer beható reformot követelt a municipalis jogkörben, s e reformot, mert törvényhozásunk szünetelt, felismerte s nagy részben életre hívta a gyakorlat.

Épen ily tekintet alá jön az igazságszolgáltatás is.

A mi hajdan kezdetleges forgalmi és hitel viszonyok s a feudál rendszer kiváltságos előjogai mellett jó és elég volt, hogy t. i.: a törvényhozó és végrehajtó hatalom körül tubefolyással birt municipiumok privilegiatusai gyakorolták az igazságszolgáltatás tisztét is, az ma a rendszer megváltozása után, a fejlődött jogszükségek között s egy rendezett jogállam keretében helyt nem foglalhat.

A municipiumok fontossága, legnagyobb részben helyi értelmet s alakot öltött fel, s meghátrált országos fontosságú érdekek és tekintetek előtt.

Ily országos érdek az igazságszolgáltatás nagyfontosságú kérdése. mit ma már a municipalis élet másodrendű, alárendelt tényezőihez lánczolni, a törvénykezési érdekek veszélyeztetése nélkül lehetetlen.

Az igazságszolgáltatás országos feladatát, ki kell tehát emelni az egyes municipiumok particularis köréből, s az alkotmányos király nevében, felelős kormány által kinevezett bírák által biztosítani a törvénykezés egységét és függetlenségét.

S ez intézkedés által a törvényhatósági jogon lényeges csorba nem is üttetik.

Elveszti, az igaz, bíróválasztási jogát, de ez előjogot, midőn feladja, ugyanakkor a szóbeliség és nyilvánosság, az esküdtisékek és békebírói intézmény behozatalának lehetővé tétele által, a nemzet egyetemének szerzi meg az igazságszolgáltatásba való befolyást. S épen, mert az igazságszolgáltatás országos érdek, már ennél fogva is, a törvényhatóságok ez előjoga fenn nem tartathatik, mert különben a nemzet összességét megillető befolyás, egy testület privilegiumául tartatnék fenn.

A törvényhatóságok publico-politikai hatáskörük által nyerték meg történelmi fontosságukat, a bíróválasztási jog eltörlése e jogkörüket nem is érinti.

Alaptalan aggodalom tehát, mintha a bírák kinevezése által a municipalis jogok lényegükben veszélyeztetve lennének, s így téves azon következtetés is, mintha a bírósági szervezetnek a törvényhatóságok rendezésének kérdésével együttesen kellene megoldatni.

Ha nincs nézetkülönbség a felett, miszerint a közgazgatás szorosan elkülönítendő a törvénykezéstől, ha az e kérdés körüli megegyezés onnan ered: mert az igazságszolgáltatás egymástól teljesen független, egymással organicus kapcsolatban nem álló állami functiót képez, akkor nem lehet nehézség abban sem, hogy e két kérdés külön, egymástól elválasztva is megoldathassék.

Sőt épen a két kérdés külön természete javálja a megoldás elválasztását is, nehogy különben a törvénykezés semmi más tekintetnek alá nem rendelhető érdekei, politikai szempontoknak rendeltessenek alá.

Hazai igazságszolgáltatásunk silány állapota, bűnös mulasztással bélyegezné a halasztást, mit a törvénykezési reformok keresztülvitele körül csak a köz- és magánérdek óriási hátrányára követhetnénk el.

Nincs tehát egyetlen lényeges nehézség sem, mely a reformok törvénybe iktatását akadályozhatná, s a törvényhozásnak, mely a szűkkörű felfogás aprólékos scrupulusain tulemelkedve, bátor kézzel nyul a reform műveletek munkájához, s ebben magát százados szokások és megrögzött előítéletek által feltartóztatni nem engedi, igazságot kell, hogy szolgáltatson, a félre magyarázások özöne daczára is a jövő, azon jövő, mely e törvények életre kelt elvei folytán, egy jó igazságszolgáltatás áldásait élvezendi.

Az aradi ügyvédi kar, pár nappal ezelőtt alakulhatván egyletté, a napirenden lévő törvényjavaslatokat az elhatározás végstádiumában találta, s így nem volt ideje, s ezért lehetetlen vala, hogy mint egylet, a törvényjavaslatok tüzetes és beható tárgyalását kísértse meg.

A fentebbiek a törvényjavaslatban lefektetett irányeszmékre vonatkoznak s épen ezekkel kapcsolatban meg kell jegyeznünk, miként a kérdésben forgó törvényjavaslatokat mi csak az első lépésnek tartjuk a szükséges igazságügyi reformok széles mezején, melyet gyorsan tétozás nélkül kell a további lépéseknek követni.

Az igazságügyi szervezés egyes részei között, a részeket összetartó organicus összefüggésnél fogva, egységnek, összhangnak, rendszernek kell lenni, s a részek excerptive, csak azon feltevés mellett bírálhatnak meg és fogadtathatnak el, hogy az összhang, a rendszer szerint fognak, a további részletek is megalkottatni.

E feltevés mellett csatlakozunk mi a bíróiszervezet fentebb érintett főbb elveihez, annyit határozottan ezuttal is, mint mellőzhetlen feltételt hangsúlyozván: miként a hatalom és egyéni jogok közötti egyensúly, a jog és kötelezettség helyes arányának biztosítása szempontjából, halaszthatatlannak tartjuk, hogy a bíróválasztás megszüntetését, az esküdtiséki intézmény életbeléptetése haladék nélkül kövesse.

E feltevés mellett, a törvényhozás feladatának nem

azt tartjuk, hogy az igazságügyi reformok részleteit, az egész áttekinthetése előtt visszautasítsa, hanem azt, hogy a részleteket fogadja ugyan el, de gondja legyen rá: hogy a részletekből mielőbb egy organikus egész fejlődjék ki, tegye meg az első reform lépést, de ettől fogva az igazságügyi reformok mezején, megállapodás nélkül haladjon előre.

Végre a nélkül, hogy a törvényjavaslatok részleteibe tüzetesen bocsátkozni akarnánk, lehetetlen egy pár részletre némely észrevételt elhallgatnunk.

A bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvényjavaslat 9. §-a szóról-szóra ezeket mondja: „a bíró nem lehet tagja törvényhatósági vagy községi képviselő testületnek, nem vehet részt azok tanácskozásaiban, nem fogadhat el azoktól sem megbízást, sem kiküldést s nem folytathat be azok teendőibe véleményadása, vagy bármily munkálat teljesítése által.”

E szakasznak valaminth a 7., 8., 10., 11. és 12-ik §-okban foglalt intézkedéseknek célja az volt, a bíró függetlenségét részrehajlatlanságát minden befolyások és összeköttetések ellen lehetőleg biztosítani, s ezáltal lehetővé tenni azt is, hogy a bíró egyedül és kizárólag, az ő nagy fontosságú s egy egész élet folytonos tanulmányát igénylő hivatásának éljen.

E cél helyeselnünk kell, a fentebb idézett 9. §-ban foglalt eszközt azonban e célra nézve feleslegesnek, sőt a közérdekre úgy, mint az igazságszolgáltatásra magára károsnak véljük.

Ha valahol, úgy az igazságügyi reformoknál áll azon axióma, miként az eszményileg helyes, az elméletileg jó, csak a létező helyzet concret viszonyaiból származó szükségekre tekintettel ültetethetik át az életbe, — hogy a törvények alkotásánál a nemzeti jellemre, történelmi fejlődésre figyelmet kell fordítani, s a megalkottott új institutioknak, a történelmi fejlődés folytonosságának jellemével kell birnia.

A magyar ember természetében rejlik azon históriai vonás, hogy közügyei iránt folytonos és élénk érdeklődéssel viseltetik, hogy azok körül mint egyén szerepelni akar, s e szereplést áldozattal járjon bár, ambíciói közzé sorolja.

Az idézett szakasz, a magyar ember jelleméből e történelmi vonást törli ki, midőn a bíróban megsemmisíti a polgárt.

A törvényhatósági tagság, évnegyedenként egy pár napot vonna el a bírótól, s ez elvonás a közügyek érdekében történnék, — mert a mit a bíró e pár nap alatt egyéni képzésében vagy bírói teendőiben netán mulasztána, azt könnyen lehet utánpótolni, de ha itt pótolhatlan lenne is, eléggé kárpótoltatnék azon nyereség által, mit a bírói független testület jótékony befolyása amott eredményezne, hol a végleges kizárás kipótólatlan hézagot ütne a törvényhatóságok rendelkezésére álló erők soraiban.

A választási törvények széles alapja s a politikai jogok élvezetére a törvény által jogosultak értelmisége között jelenben kedvezőtlen arány áll fenn, addig legalább míg ez arány kedvezőbbre fordul, hazánkban, hol a higgadt és független értelmiség befolyásának csökkentése súlyos következményeket vonhat maga után, 2000-nyi független bírót a politikai jogok törvényhatósági gyakorlásából kizárni nem volna tanácsos.

Ehhez járul, hogy e rendszabály könnyen azon visszahívást szülheti, miként kitűnő szakemberek inkább a bírói alkalmaztatástól vonulnak vissza, sem hogy politikai jogaik gyakorlásáról lemondjanak, minek eredménye lenne, hogy az ugyis csekély számban alkalmazásra váró bírói erők összege kevesbítették, mely eredmény pedig nem lehet a törvényhozás célzatában.

A jogi személyekről.

V.

A jogi személyek jogi állása és jogképességük terjedelme.

(Folytatás.)

D) Kötelmi jog. A jogi személyek szervezetük szerinti képviselőik által kötelmi viszonyokba is léphetnek, mint hitelezők, vagy mint adósok jelentkezhetnek. Ez természetesen következménye egyéb jogaiknak; e tekintetben egyébiránt ugyanazon bánásmód alá esnek, mint a teljes cselekvési képtelenségek miatt gyámság vagy gondnokság alá helyezett természeti személyek.

Hogy vétségekből, (ex delictis) miután ilyeneket el sem követhetnek, nem köteleztethetnek, azt már fentebb érintettük. A mennyiben azonban a kötelem, mely valamely jogi személyt illet, képviselőinek csalása vagy gondatlansága (dolus vagy culpa) folytán módosulhat, ha p. ezek valamely dolgot eladnak, s rejtett hibáit tudva elhallgatják, a kötelem módosulása a jogi személyt is érintheti, s annyiban közvetve képviselőinek csalása vagy gondatlansága is a jogi személyt magát éri¹⁾.

Másrészt azonban szerezhettek az ellenök elkövetett vétségekből törvényes igényeket, mert egyáltalában vagyon képesek (ld fentebb).

Oly kötelek, melyek természeti személyeknél, ezeknek arra irányzott akarata és cselekvése nélkül is létrejöhetnek, p. vagyonszösség folytán, hasonlóképp a jogi személyeknél is előfordulhatnak²⁾.

Általában a köteleknél is azon szabály áll, hogy ezek csak a jogi személyt, mint egészet, illetik, míg ellenben az egyes tagoknak abban részők nincsen³⁾.

A kötelmi jog tekintetében egészben véve a jogi személyek nem részesülnek kedvezőbb állásban, mint a természeti személyek⁴⁾.

A régibb római jog szerint jogi személyek rabszolgájuk stipulatioja alapján közvetlenül, tehát egyenes keresetek (actiones directae), ellenben szabad képviselőik szerződési alapján csak alkalmazott keresetek (actiones utiles) által szerezhettek köteleket. De ezen megszorítást a legújabb római jog többé nem ismeri⁵⁾.

E) Keresetek joga. Jogi személyek mások ellen keresettel élhetnek, és viszont mások is ellenük kereseteket emelhetnek, más szóval, a jogi személyek a perben fel léphetnek akár mint fel-, akár mint alperesek. E képességük, mint általános jogi állásuk szükségképi folyamánya és kiegészítése már a római jogban kifejezetten el van ismervé⁶⁾.

E tekintetben lényegesen különböznek a testületek az egyszerű társaságoktól, (melyeknek testületi jogaik nincsenek); az utóbbiaknál t. i. minden egyes előforduló esetben valamennyi társ (socius) közreműködése kívánatik oly formán, hogy ügyviselőjüknek (procurator, actor) valamennyi társ által kell igazoltatnia, azaz: meghatalmaztatnia, holott a testületek általában állandó ügyviselő (syndicus) által képviselhetik magukat⁷⁾, nem

zárátván ki természetesen azon lehetőség sem, miszerint egyes esetekben ők is egyszerű ügyviselőt (actort) rendelhetnek, kinek azonban szabály szerint nem kell az universitas valamennyi tagja által igazoltatnia, miután ezen ügyviselő nem az egyes tagokat, hanem a jogi személyt, mint egészet képviseli¹⁾. Ha personarum universitásból már csak egyetlen tag (civis és nem socius) van többé életben, akkor ez kivételképpen különös igazolás nélkül is a jogi személyért (universitáért) perelhet, és bepereltethetik, de nem saját nevében²⁾.

A jogi személyek ellen használandó végrehajtási eszközök ugyanazok, melyek a természeti személyek ellen intéztetnek, csak a személyes fogságnak nem lehet helye, mert a jogi személyek nem bírnak testi, hanem csak eszmei személyességgel³⁾.

Perbeli esküt a jogi személyek római jog szerint előjáróik által tesznek le⁴⁾, jelenleg pedig a gyakorlati jogászok azt tartják, hogy testületeknek bizonyos számú tagjaik által kell letenniök, a szám, valamint a kiválasztás módja iránt azonban szétágaznak a nézetek.

A római jogból vont fentebbi szabályok még jelenleg is gyakorlatiak.

F) Örökjog.

Örökjogra a jogi személyek legkésőbb, és csak lassanként képesítették, minek oka az örökjog természetében s a jogi személyeknek a természeti személyektől különböző lényegében fekszik. A jogi személyek soha nem hálnak meg, következésképp örököseik sem lehetnek. Mások utáni öröklés pedig a jogi személyekre nézve, melyek legközelebből csak az élők közötti vagyoni forgalom közvetítésére rendelvek, nem épen okvetlenül szükséges. Pusztán czélszerűségi okok vezettek arra, hogy a jogi személyek az örökjogra is képesíttessenek. E tekintetben a következőket jegyezzük meg:

1. Törvényes örökösdésre, mely általában családi viszonyokon alapulnak, a jogi személyek, melyeknél családi viszonyok elő nem fordulhatnak, merőben képtelenek. A római jog ebbeli képtelenségüket azonkívül még ama formahiányra alapította, miszerint az örökség megszerzése, mely csak az örökös személyes akarata és cselekvénye által volt eszközölhető, úgy, hogy a képviselő általi szerzés teljesen ki vala zárva, a jogi személyeknél lehetetlen⁵⁾. Mai nap ez utóbbi hiány többé nem létezik ugyan, miután jogi személyek rendesen képviselőik által szerezhethék meg az örökséget, de a családi viszony teljes hiányánál fogva rendszerint nincs törvényes örökösdési joguk, ha csak ilyet különös privilegium folytán nem nyertek volna. Már a római jog kivételesen megadta a városoknak s egyéb jogi személyeknek a patronatusi jogot szabadon bocsátott rabszolgáik fölött, ennek következtében megnyerték azután az utóbbiak hagyatékában a patronusi törvényes örökösdési jogot is⁶⁾; szintugy nyertek némely testületek tagjaik hagyatékában, részint ezeknek törvényes örökösei mellett, részint egyéb törvényes örökösök hiányában, törvényes örökösdési jogot⁷⁾.

¹⁾ L. 2. D. eod.

²⁾ L. 7. §. 2. D. eod.

³⁾ L. 7. §. 2. l. 8. D. eod.

⁴⁾ Nincs ugyan erre közvetlen törvényhelyünk, de a l. 97. D. de conditionibus et demonstrationibus etc. (35. l.) szerinti analogia útján bizást lehet azt következtetni.

⁵⁾ L. 65. §. 3. D. ad Senatusconsultum Trebellianum (36. l.) l. 5. C. de iure delib. (6. 30.)

⁶⁾ Tit. D. de manumissionibus. quae servis ad universitatem pertinentibus imponuntur. (40. 3.)

⁷⁾ Legelőször az adó decurionum 319. Kr. sz. u. Constantin császár egyik törvénye folytán (Cod. Theod. lib. 5. tit. 2. c. t. C. Justin lib. 6. tit. 62.); azután a corpus naviculariorum 326. Kr. sz. u. ugyanezen császár alatt, (Novella Valentiniani III. lib. 2. tit. 29.); továbbá a római hadsereg egyes csapatai (legiones et vexillationes) 347. Kr. sz. u. Constantius császár alatt (Cor. Theod. lib. 5. tit. 4.), a tartományi helytartók hivatalszolgáinak testületei 349. Kr. u. (l. 3. C. de hered. decur.); végre az egyházak

¹⁾ Unger, Syst. I. 312. l. Savigny, Syst. II. 317. l. Pfeifer, id. m. 102. l.

²⁾ A l. 9. D. quodcujusque universitatis (3. 4.) különösen a familiae heriscundae, finium regundorum, pluviae arcendae actio-t említi.

³⁾ L. 7. §. 1. quod cuiusque universitatis vel contra eam agatur (3. 4.)

⁴⁾ A l. 27. D. de rebus creditis (12. l.) azon szabálya, mely szerint a városok valamely kölcsönből csak annyiban köteleztetnek, a mennyiben az valósággal hasznukra fordítottat is, privilegiumot tartalmaz, és azért nem lehet azt, miként Savigny, Sintenis és mások teszik, valamennyi jogi személyre kiterjeszteni, mert minden privilegium a legszorosabban magyarázandó. Pfeifer. 103. l.

⁵⁾ L. 11. §. 1. D. de usuris (22. l.) l. 5. §§. 7. 9. de pecunia constituta (13. 5.) Az actio utilis és actio directa között különbség iránt l. Praetori jogomat, 42. 132. lapjain, és Hoffmann római jogtörténelmét és institúciót. I. köt. 657. l.

⁶⁾ L. 7. pr. Quod cuiusque universitatis etc. (3. 4.)

⁷⁾ L. 1. §. 1. l. 6. §§. 1. 3. l. 3. D. Quod cuiusque univ. (3. 4.)

Törvényes örökösök a jogi személyeknek szintén nincsenek; ha megszűnnek, a nélkül, hogy vagyonuk iránt egyéb érvényes intézkedés tételét volna, az mint urafogyott jószág a fiscusra száll¹⁾.

2. Végredeletli öröközésre a jogi személyek római jog szerint szintén képtelenek valának, még pedig a fentebb említett formahiány miatt²⁾; de kivételképen itt is megengedett, hogy a városok szabadon bocsátott rabszolgáik által végredeletileg örökösöknek nevezet-hessenek, és az ily módon nekik szánt örökséget (hereditas) megszerezhettk³⁾, miglen Leo császár általános elvül kimondotta, hogy a városi községek örökösöknek nevezetethetnek⁴⁾, mely szabály mai napon is áll. — Egyéb testületek csak különös privilegium alapján nevezetethetnek örökösökké⁵⁾, hasonlóképen az egyes pogány istenségek is. Constantin császár a keresztény egyházat általában öröklésre képesnek nyilvánítá⁶⁾, Justinianus császár pedig különösen meghatározta, mikép kelljen eljárni, ha valaki végredeletében az egyház helyett ennek alapítóját, Jézus Krisztust nevezte volna örökösének, s mikép, ha egy arkangyal vagy vértanu jelöltetett volna ki örökösnek⁷⁾.

Az egyházakon kívül még az egyházi intézetek és kegyes alapítványok birtak és birnak jelenleg is végredeletből öröklési képességgel.

Hasonlókép a fiscust is a végredeletből öröközés joga kétségtelenül illette, és még mai nap is illetheti⁸⁾.

Végredeletet a jogi személyek természetesen nem alkothatnak, mert ezt nem lehet képviselők által tenni, ugyszintén nem állíthatnak fel fiók — végredeletet sem, minélfogyva tehát sem örökösök nem nevezhetnek, sem hagyományokat nem rendelhetnek.

3. Az örökség birtokát (praetori jog szerinti öröködést, banorum possessiót) a jogi személyek csak annyiban szerezhették, a mennyiben egyáltalában őket örökjog is illette, és pedig képviselőik által⁹⁾.

4. Hagyományokat római jog szerint legelőször a városi községek szerezhettek; Nerva császár óta¹⁰⁾, azután a kisebb falusi községek is¹¹⁾, Leo császár óta¹²⁾ pedig minden község, végre egy, Marcus Antonius császár alatt hozott senatus-consultum értelmében¹³⁾ minden

megengedett collegium és a papi testületek¹⁴⁾. Jelenleg minden jogi személy szerezhethet hagyományokat.

(Folytatása következik.)

Dr. BOZÓKY ALAJOS,
a nagyváradi m. k. jogakademia tanár.

Kézbesítés posta útján.

A polgári perrendtartást tárgyzó 1868: 54-ik t. cz. azt rendeli 271-ik § sában, hogy „a kézbesítés felperes kívánatára postán is történhetik térítvény mellett, ha az idézendő fél lakhelyén posta létezik.”

Ez kétségtelenül czélszerű intézkedés, mert a hatósági hozadalmas ut miatt sokszor 3-szor, 4-szer kellett eddig ujabbi tárgyalásokat kitűzni az elkésve történt kézbesítések miatt.

S habár a félnek kell az ilyen utu kézbesítéseknél a posta díjt fedezni, s noha tehát ez költségesebb, mint a hatósági ut, mindjárt a perrendtartás életbeléptetésével sűrűen kezdtek az ügyfelek ezen jogukkal élni.

Azonban csakhamar akadály merült fel.

A postahivatalok ugyanis nem kaptak utasítást a kézbesítés mikénti eszközzésére, s így egyik hibát a másikra halmoznak.

Mindjárt az idézvény feladásánál nem írják — még a feladó különös kérésére sem, — sem a feladási, sem a térítvevényre az illető határozat számát, s így ha a térítvevény vissza is érkezik kellő időben, annak alapján, ha alperes nem is jelenik meg a kitűzött határidőre, nem hozhat a bíróság makacsságból határozatot, mert az idézettnek a vevényen levő aláírása nem biztosítja még arról a bíróságot, hogy ezen kézbesítési elismervény valóban az idéző végzésre vonatkozik-e?

Vagy ha helyt ad ilyen véthbizonyítvány csatolása mellett is a felperesi makacssági kérelemnek, nagy visszaéléseknek nyit tért. Történhetik ugyanis, hogy a felperes fel sem adja az idézést foglaló tszéki küldeményt, hanem egy más ajánlott levelet térítvevényvel, és tárgyaláskor ezt mutatandja be a tszéknek mint a kézbesítésről szóló bizonyítványt.

Az igaz, hogy az így hozott makacssági határozat, annak kézbesítése után semmiségi panaszsal vagy igazolással érvényteleníthető. De ha furfangos a cselszövő: az igazolást és semmiségi panaszt is lehetetleníti, ha az ajánlott levelet, mely bizonyítékul szolgálhatna, ismét szép szerrel a történt kézbesítés után elcsalja az alperestől. Mivel fogja ez osztán bizonyítani, hogy ama levél, melynek vételéről elismervényt adott, nem az idéző végzés volt.

A postán történendő kézbesíték miként való teljesítése iránt egy különös és az ország valamennyi postahivatalainak szóló miniszteri utasítás volna tehát kiadandó, — mely tekintettel a helyes kézbesítés fontosságára — lehetőleg minden eshetőségnél tájékozással és zsinórmértékül szolgáljon.

Igy, p. o. azon esetekre, ha a postai küldemény el nem fogadtatik a 271-ik §. csak azt mondja, hogy a 264. §. szolgál szabályul.

De hát tudják-e a posta-hivatalnokok ezen 264. §-t?

Hát ha az illető nem találta hon, mert p. o. 1—2 hétre elutazott, mit tegyen a posta-hivatal a levéllel?

Valamint jogosítva volt az 1868: 54. tcz. 6. §-nál fogva az igazságügyi miniszter ur f. é. ápril 8-án a bírói ügyvitel tárgyában rendeletet kiadni, úgy jogosan és czélszerűen cselekedne, ha támaszkodva ugyancsak ez 1868: 54-ik tcz. 6. §-ra, egyetértőleg a kereskedelmi miniszterrel a posta útján történendő közbesítések iránt is kimerítő utasítással látná el a posta-hivatalokat.

Dr. FRIEDMANN BERNÁT.

és kolostorok 434. Kr. sz. u. ifjabb Theodosius császár alatt (Cod. Theod. lib. 5. tit. 3.) és a corpus fabricentium 438. Kr. sz. u. (Novella Theod. II. lib. 1. tit. 4.) — E testületek az egyházak és kolostorok kivételével, melyeknek örökjoga azonban ujabb tételes törvények által van szabályozva, (igy Magyarországon is) már nem léteznek, a mai hadseregek ezredei pedig nem birnak jogi személyességgel.

¹⁾ Nem lehet azt sem mondani, hogy ez esetben tehát a megszűnt jogi személy vagyonában egy másik jogi személy (t. i. a fiscus) az örökös, mert az urafogyott javaknak a fiscusra való átháramlása egyáltalában nem esik az örökösödés fogalma és szempontja alá.

²⁾ Ulpiani fragm. XXII. §. 5.

³⁾ L. un. §. 1. D. de libert. univ. (38. 3.)

⁴⁾ L. 12. C. de hereditibus instituendis (6. 24.) — Falusi községek is nevezetethetnek örökösöknek, mit kétségtelenül állíthatunk, miután a l. 73. §. 1. D. de legatis I. hagyományokat kaphattak. Pfeifer id. m. 110. l.

⁵⁾ L. 8. C. de hereditibus instituendis (6. 24.)

⁶⁾ L. 1. C. de sacrosanctis ecclesiis (1. 2.)

⁷⁾ L. 26. C. de sacrosanctis ecclesiis (1. 2.) — Ha általában Jézus Krisztus nevezetett volna ki örökösnek, akkor örökhagyó lakhelyének egyháza értendő alatta; ha arkangyalt vagy vértanút nevezett valaki örökösnek, akkor a lakhelyén amaz arkangyal- vagy vértanunak szentelt egyház, s ha ilyen ott nem léteznék, a tartományi főváros egyháza tekintendő örökösnek. Ha e szabályok szerint több egyház között kétség támadna, akkor azon egyháznak van elsőbbsége, mely iránt az örökhagyó életében különös előszeretettel tanúsított, s ha e körülmény sem donthetne, a legszegényebb egyháznak adandó elsőbbség. Az örökjog alanya mindig valamely egyénileg meghatározott egyházközség (tehát testület) volt.

⁸⁾ Ez már az államvagyon különös természetében rejlett; a populus, mely általában minden jognak forrása vala, a jogképesség ezen nemét sem nélkülözhetette. Savigny, Syst. II. 362. l. Pfeifer, id. m. 108. l.

⁹⁾ L. 1. §. 1. D. de libertis universitatem (38. 3.) L. 3. §. 4. D. de honorum possessionibus (37. 1.) Savigny, Syst. II. 303—305. ll.

¹⁰⁾ Ulp. fragm. XXIV. 28. Gaii comment. II. 195. L. 117. 122. pr. de legatis I.

¹¹⁾ L. 73. §. 1. D. de legatis I.

¹²⁾ L. 12. C. de hereditibus instituendis (6. 24.)

¹³⁾ L. 20. D. de rebus dubiis (34. 5.)

¹⁴⁾ Zsidóközségek sem örökséget, sem hagyományokat nem szerezhettek l. C. de Iudeis et coelicolis (1. 9.)

K ü l ö n f é l é k .

* (Az idén tartandó jogászgyűlés programja.) A Heidelbergben augusztus 26-ától 28-áig tartandó jogászgyűlés következő pontokat vett fel programjába. A) *Törvényhozási kérdések.* 1. Az állam vagy a község az általa alkalmazott tisztviselőktől okozott károkért s hátrányokért, melyeket az illető tisztviselők szándékos vagy hibás kötelességmulasztása vont maga után, tartozik-e kárpótlással, s ha igen, föltétlenül-e vagy csak jótállóképen? 2. A joggyakorlatok kiképzetésére vonatkozó szabályokba fölveendő-e valamely köteles foglalkozás közigazgatási szakmában? 3. Tanácsos-e, a magánfogságot a büntető rendszerbe átvenni s mily módosításokkal? 4. Megengedhető-e a büntető eljárás újbóli felvétele az elítélt javára oly esetben, midőn a tárgyalás bevégezése után új tényálladékok, s bizonyítási eszközök merülnek fel, melyek lényegesen alkalmasak arra, hogy az ügyállást az elítélt javára változtassák, — vagy az újbóli tárgyalás megengedhetősége bizonyos, és mely körülmények jelentkezésétől tételiztessék fel? 5. A szükséges sajtószabadság követeli-e, s a közbiztonság érdekében megóvjá-e, hogy a sajtó útján elkövetett vétségeknél a közbüntető törvénykönyv szabványai s elvei alkalmaztassanak, vagy bizonyos főpontoknál kivétel történjék-e? — nevezetesen mily kivételek szükségesek: a) a szükséges sajtószabadság érdekében, a nélkül hogy a közbiztonság érdekét veszélyeztetnénk; b) a közbiztonság szempontjából? B) *Indítványok.* 1. A jogászgyűlés azon meggyőződését mondja ki, hogy jogász álláspontból a polgári házasság az egyedül jogosult házasságkötési forma, s a keresztények s a nem keresztények közötti egybekelés teljesen szabadnak nyilvánítassék. 2. A jogászgyűlés meggyőződése, hogy I. Részvénytársulatok föllállítása állami engedélyre nem szorul. II. Az üzérkedő s gazdasági egyletek iránti törvényhozás a következő alapelveken nyugszik: a) azon elven, hogy ily egyletek állításánál állami engedély nem szükséges; b) az egyleti tagok együttes jótállásának elvén, (obligatorische Solidarbürgschaft.) 3) A jogászgyűlés azon véleményben van, hogy, — nem bocsátkozván azon kérdésbe, vajjon a katonai bíróságok hatásköre mennyire terjedjen Németországban, a kétségkívül szükséges s immár megközelített egység a katonai büntető eljárásban csak oly törvény alapján lesz elérhető, mely a nyilvánosság, szóbeliség, közvetlenség elvének szemmel tartása mellett a bírónak a bizonyítékok eredményének szabad méltánylását, a vádlottnak pedig a korlátlan önvédelmi jogot fentartja. Annak idején közölni fogjuk az érdekesítő tárgyalások menetét s eredményeit.

* (Az ausztriai-magyar birodalom néptörzseit) dr. Fischer Adolf jeles statisztikus következőleg számítja elő. A birodalmi tanácsban képviselt országokban van 7.230,000 német, 9 millió 822,000 északi szláv, 1.734,000 nyugati román, 213,000 keleti román, 18,000 magyar, 742,000 más törzsűek. 2. A magyar korona országaiban (a határörvidékkel együtt) van 1.810,000 német, 2,222,000 északi szláv, 2,441,000 déli szláv, 1500 nyugati román, 2,684,600 keleti román, 5,413,000 magyar. 3. A birodalom kiterjedését illetőleg esik a német nyelvre 2500, a szláv nyelvre 4465, a román nyelvre 1782, a magyar nyelvre 2070 □ mérföld. A birodalom összes lakossága tehát: 9 millió 40.000 német, 12.044,000 északi szláv, 4.175,000 déli szláv, 593,900 nyugati román, 2,861,600 keleti román, 5,431,000 magyar, és 1,354,500 más törzsűek. Az összes lakosság ennél fogva, beleszámítva az 500,000 főre menő katonaságot: 35.999,100. 5. Az északi szlávok közt van 6.730,000 cseh, morva és tót, 2.380,000 lengyel és 3.104,000 ruthén. A déli szlávok közt van 1.260,000 sloven, 1.424,000 horvát, 1.520,000 szerb és 26,000 bulgár. A nyugati románok közt van 530,700 olasz, 51,200 friauli és 18,000 ladini. A keleti románok közt van 2.895,700 dakoroman vagy oláh. A többi törzsek közt van 3500 albancz, 200 görög és zinzar, 18,000 örmény, 156,000 cigány, 1 millió 167,500 zsidó és 26,000 más államhoz tartozó alattvaló.

A mi e statisztikai kutatásoknak épen hazánkra vonatkozó részét illeti, azt hisszük, hogy joggal várhatjuk azok több pontjának lényeges módosítását a jövő év elején életbeléptendő „népszámlálási törvény“ következtében.

* (Dr. Hoffmann Pál) egyetemi tanár és országos képviselő a bírói hatalom gyakorlatairól szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmával tanúsított erélyes s határozott magatartásáért választóitól bizalmi nyilatkozatot kapott. Jóllehet egyáltalán

nem vagyunk barátai azon lábrakapott eszmének, hogy kisebb körök a törvényhozás elhatározásaira pressiót gyakoroljanak, (hiszen ugyanezt tették a lajthantuli ultramontánok is a vallástörvények tárgyalásakor) jelen kiténtetés felett, mely korszerű elveket méltón képviselt személyt ért, őszintén örülünk. A francia közmondás azt tartja: „il faut brüler avec les loupes“, mi is természetesen találjuk, hogy a törvényjavaslat ellen tett nyilatkozatok, kérvények ellennyilatkozatokat is szültek; örömmel hallottuk ezek közt a competens ügyvédi egyletek hangjait, örömmel a hazai értelmiségnek több helyt hangosan kifejezett véleményét. Ezekkel szemben a „népek milliói“ féle plausibilis phrázisokat nem nehéz kellő értékükre redukálni.

* (A m. kir. tudományegyetem kimutatása az 1868/9-iki oskolai évről) az egyetemi nyomdában megjelent, s mi csupán a jog- s államtudományi karra vonatkozó adatokat hozzuk fel. E szerint a jogi karban a nyári félévben összesen 1075 beírt hallgató volt, 1062 rendes s 13 rendkívüli. Vallásukra nézve r. kath. 627, gör. kath. 19, gör. keleti 57, ág. hitv. 85, helvét hitv. 143, unitárius 3, izraelita 141; születésükre nézve magyarországi 992, erdélyországi 54, horvátországi 3, tótországi 9, határörvidéki 4, a monarchia többi tartományaiból 6, más államokból 7. A jogkari hallgatók között csak egy egylet létezett, — a jogász segélyző-egylet, mely sok szűkebb anyagi viszonyok között élő jogásznak nyújtott segélyt. Ez alkalommal el nem mulaszthatjuk a fölötti sajnálkozásunkat kijelenteni, hogy az ifjuság a jogtudományokban szerzendő önképzésre oly szükséges egyesületet, a már tavaly megpendített „jogönképző egyletet“, miért késik megalakítani? Ugy tudjuk, hogy ennek szabályai már évtizeddel ezelőtt felsőbb helyre terjesztettek, de az ügy tervezői, úgy látszik, egészen elaludni hagyták azt, s most az ügy csendes álmait nyugossza. A kormány semmi esetre sem támasztana nehézségeket a megalakulás elé, úgy az egyetemi tanács sem, a cunctatori szerep pedig bárkihez illik inkább, csak az ifjusághoz nem. — Ez úgyról majd a jövő tanév elején váltunk néhány alkalomszerű adat.

* (A francia jogtörténetéhez) érdekes adatokat szolgáltatott Brunner Henrik „Wort und Form im altfranzösischen Process“ című külön lenyomatban is kiadott akadémiai értekezésében (Bécs 1868.) A szerző a jury eredete körül tett nyomozásai által a régi francia jogtörténet mélyébe hatolt. Jelen munkájában a régi francia perfolymot világosítja meg. A tárgy, melyet választott, eléggé háladosat, mert a francziák jogtörténetük ezen pontját újabb időben kevés figyelemre méltatták. Brunner joggal mondhatja tehát, hogy munkájával először használta föl a gazdag, de kevés át dolgozott anyagot. Nyomozásainak eredményeit világos modorban, mely a nem jogászokat is utba igazítani képes, tárja föl. Szerinte az ó francia per alapvonása: a szigorú formaiság. Az ítélet a törvénytől előtt mondott szókra terjed ki. Az egyszer kimondott meg nem másítható. Ez a német joghoz hasonló, de különösen a normannoknál s a jeruzsalmi „assises“-okban jó elő. Franciaország egyes vidéken, névleg Burgundiában e szigor már eleve lazult; később IX. Lajos a királyi törvényszékek föllállítása által a leghatalmasabb döfést adta a merev formalismusnak.

A jogtörténeti érdeken kívül, melylyel a könyv bir, a nyelv történeti érdek is tekintetre méltó. Nem feladatunk erről részletesebben szólni, mert szakmánk körén kívül esik, csak mellesleg említjük a munka ismertetésénél, hogy a szerző a régi francia nyelv anyag teljes birtokában van, s a régi szövegidezetek, melyeket szerző közöl, a legérdekesebb nyelvtörténeti kutatásoknak és talán fölfedezéseknek szolgáltathatnak anyagot.

* Az igazságügyi miniszterium részéről Csillagh László osztály-tanácsos és Tauffer Emil fogalmazó az idén is folytatni fogják a külhoni fegyházak s fegyrendszerek tanulmányozását. Elindulások augusztus 2-dikára van kitűzve, s utazási tervök szerint Belgium, Holland s a tengeren átkelve Angolhon, Irland fegyintézeteit, végre a Franciaország fogházi rendszerét teendők vizsgálódásaik tárgyává, melyekről majd az igazságügyi miniszternek részletes jelentést tesznek.

TARTALOM: Az aradi ügyvédi egylet emlékirata a képviselőházhoz. (A bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvényjavaslat tárgyában.) — A nemzetközi pénzgység. (Vége.) Dr. Matlekovics S. tól. — A jogi személyekről. (Folytatás.) Dr. Bozoky Alajostól. — Kézbesítés posta útján. Dr. Friedmann Bernáttól. — Különfélék. — Melléklet: egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

 Mellékletül egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

A pesti tőzsdebiróság.

A polgári törvénykezési rendtartást életbeléptető 1869-ik évi április hó 1-én kelt igazságügyminiszteri rendelet első cikke azt mondja, hogy „minden azzal ellenkező törvény vagy szabályrendelet hatályon kívül tetetik.”

Hogy ezen intézkedés a pesti tőzsdei választott bíróság eljárási szabályaira is vonatkozik, kétséget sem képezhet, mert a tőzsdei választott bíraskodásnak eddigi *eljárási szabályai és hatálya* nem szokásjogon, hanem egyenesen a volt m. kir. udvari kancelláriának 1865-ik évi szt. Jakab hó 27-én 11,038. sz. a. kelt rendelvényén és a m. kir. helytartótanácsnak 1865-ik évi október hó 16-án 67,265. sz. alatt kelt intézvényén alapultak; ez pedig nem egyéb mint felterjesztés alapján kellett *szabályrendelet*, miután a megkeresések teljesítése tekintetében a közhatóságokat is kötelezte.

Ezzel tehát véget ért a pesti áru- és értéktőzsde rendszabályainak 24–31. §§-aiban körülírt statáriális bíraskodás, mely az utóbbi időkben már igen sűrű és indokolt panaszokra adott alkalmat.

Megjegyzem, hogy statáriálisnak ezen eljárást nem gyorsasága miatt nevezem, melyet csak pártolni lehet, hanem azért, mert úgy a kellő védelmet, mint a jogorvoslatokat is lehetetlenné tette.

A tőzsdei választott bíróság tovább is működhetni fog ugyan, de kötve lesz praecisebb szabályokhoz, melyek az elhamarkodást kissé akadályozni fogják.

Annyi joggal, mint a pesti tőzsdebiróság eddig volt felruházva, nem is birt még soha bíróság rendes jogállamban:

Védelem kizárása mellett hozott határozatai ellen a rendszabály 29-ik §-nál fogva sem a törvény rendes útjára való térés, sem felebbezés, sem más törvényes eszköz nem volt megengedve.

Ez persze most nagy változást szenved, mert a polg. trv. rendt. ezentúl irányadó 509. §-sa csak a felebbezést és perújítást zárja ki, de megengedi világosan a semmisségi panaszt, — és hallgatólag a törvény rendes útjára való térést.

S kellett is, hogy változást szenvedjenek a tőzsdebiraskodás eddigi szabályai, mert a gyakorlat bebizonyította, hogy a tőzsdei választott bírák *infallibilitása* is egyedül csak a körülmények és egyénekhez képest valósult. A jó törvénykezésnek pedig nem csupán az a feladata, hogy a peres kérdések *gyorsan* elintéztessenek, hanem hogy *jól* s az *igazságnak megfelelőleg* is.

S ez minden jogorvoslat nélkül teljesen lehetetlen,

mert „tévedni emberi dolog“ s a tőzsdéről is el lehet mondani: Peccatur in ecclesia et extra.

Némi tájékozással leszek oly bátor kiemelni azon főbb szabályokat, melyeket az új törvény megváltoztatott.

Igy p. o. a hatályon kívül helyezett tőzsdei rendszabályok 24. §-sa szerint a tőzsdei vál. bíróság illetékes volt minden üzletekre nézve, melyek a tőzsdén, vagy pedig azonkívül a tőzsdei szokásjogok, vagy ottani választott bíróságra hivatkozálag kötettek.

A p. t. rendt. 496-ik §-sa szerint ellenben a szerződésnek, melyben a választott bíróság kikötöttet, *mindig írásban* szerkesztve, — és abban a per tárgyának, valamint minden jogviszonynak, melyre a választott bíróság hatásköre kiterjed, tüzetesen kijelölve kell lennie. Továbbá

A tőzsdei rendszab. 28-ik §-sa szerint a választott bírák ítélet hozásukban minden a perrendtartásban előírt formaságoktól mentek voltak.

A p. t. rendt. 505-ik §-sa ellenben határozottan azt rendeli, hogy a t. rendt. szabályai a választott bíróságokról szóló fejezetben foglalt eltéréssel, a választott bíróság eljárásában is zsinórmértékül szolgálnak. Végre

A tőzsdei rendszab. 29-ik §-nál fogva a *választott bíróság ítéletei végrehajtási érvénnyel* bírtak.

A p. t. rendsz. 510-ik §-sa ellenben azt mondja, hogy a választott bíróság a végrehajtást *se el nem rendelheti*, se nem foganatosíthatja; hanem azt a nyertes félnek a törvénykezési rendtartás általános szabályai szerint a rendes birói közhatóságnál kell kieszközölnie.

Csak ezen főbb változásokat hoztam fel, a többiek, melyek csak az eljárás menetére vonatkoznak, s úgy sem érdeklik általánosan az egész olvasó közönséget, mellőzendőknek tartottam.

Hogy a tőzsdei rendszabályoknak a választott bíraskodásra vonatkozó szabályait némely tekintetekben változtatni kellett, magam is beláttam; mert azok az önkénynek és elhamarkodásnak igen tág tért engedtek; de azért egy cseppet sem örvendhetni annak, hogy azok *ennyire* meg lettek nyírbálva, mert a p. t. rendtartásban előírt választott bírósági eljárás — melynek értelmében a tanukihallgatás, becslés, birói szemle, eskükivétel csak megkeresés útján eszközölhető — annyira nehézkes és complicált, hogy a perek rendes bíróság útján sokkal hamarabb lesznek lefolytathatók, mint választott bíróság előtt. S ez a pesti tőzsdének oly nagy lendületet vett forgalmának aligha ártalmára nem lesz.

Kell, hogy az ország fővárosának tőzsdéje — a külfölddel felette fontos és nagy forgalmánál fogva — némi kiváltságokkal birjon, s ne legyen kénytelen bíraskodását a rendes p. t. rendtartás szabályainak békóiba szorítani. Ilyen kiváltságokkal a külföld jelentékenyebb tőzsdei mind birnak. S azért czélszerű volna, ha a pesti tőzsde részére is külön szabályzat adatnék ki, melyen

lényegökben a hatályon kívül helyezett tőzsdei rendszabályok határozatai — mint egyszerűbbek és gyorsabbak, — megtartva lehetnének, csupán a p. t. rendt. 496. és 509. §§-saihoz képest kellene, hogy módosítást szenvedjenek.

A régi tőzsdei választott bírósági eljárásban az alaposság egészen fel volt áldozva a gyorsaságnak, az újabb törvényeknél épen megfordítva: a gyorsaság lehetlennitett az alaposság kedvéért.

E két szélsőség között egy középut volna kérésendő, s még mielőtt akár a változás bizonyossága, akár bizonytalansága által a külföld bizalma megrendülést szenvedne, a pesti keresk. testületnek kellene ez iránt tanácskozásokat tartani, s a kormánynál mielőbb lépéseket tennie.

Dr. FRIEDMANN BERNÁT.

A jogi személyekről.

V.

A jogi személyek jogi állása és jogképességük terjedelme.

(Folytatás.)

5. Egyetemes hitbizományokat is szerezhettek a városok a senatusconsultum Apronianum folytán ¹⁾ nyilván Hadrianus császár óta). E szabály jelenleg minden jogi személyre nézve áll, és az is lehetséges, hogy valaki azon végrendeletében, melyben valamely jogi személyt örökösnek nevez, egyuttal olyféle egyetemes hitbizományt függeszt hozzá, mely szerint az örökösnek kinevezett jogi személy megszűntével, a hitbizomány más jogi vagy természeti személyre szálljon. De az universitas maga ezt egyoldalulag nem teheti.

6. Örökösödési szerződés útján is szerezhhetnek a jogi személyek örökséget, minthogy ilyen szerződéseket cselekvésre képtelen természeti személyekért is köthetnek gondnokaik, jogi személyekért tehát képviselőik; csakhogy ilyen esetek igen ritkán fognak előfordulni, s mindenesetre felsőbb jóváhagyást igényelnek. — Római jog szerint az örökösödési szerződések általában érvénytelenek valának, s így jogi személyeknél sem fordulhattak elő ²⁾.

A külön jogkedvezmények és privilegiumok, melyek római jog szerint részint magokat a jogi személyeket, részint azoknak egyes tagjait illették, nagyjából már csak jogtörténelmi érdekléssel bírnak, miért is ezekről csak röviden akarunk megemlékezni.

1. Magoknak az universitasoknak előjogai, hol magánjogi jellegűek; amazok leginkább a városi községeknél jöttek szóba, s főleg szervezetükre, beligazgatásukra vonatkoztak, így az önkormányzati jog (ius libertatis et autonomiae) a menhelytartási jog (ius atylorum) stb., melyeket vagy régi királyaitól nyertek és meghódolásukkor megtartottak, vagy pedig emlékeztetnül terjedő gyakorlat alapján, vagy végre a római nép, senatus s a római császárok adománya folytán birtak ³⁾. A magánjogi privilegiaik leginkább a vagyoni kérdések körül forogtak.

a) Constantin császár óta a keresztény egyházak mentesek bizonyos polgári terhek (munera sordida et extra ordinaria) alól ⁴⁾.

b) Törvényes örökösödési joguk van tagjaik hagyatékában ⁵⁾.

¹⁾ Ulp. fragm. XXII. 5. L. un. §. 1. D. de libertis univ. (38,3) l. 26. D. ad Stum Trebellianum (36,1).

²⁾ Pfeifer id. m. III. s. köv. l.

³⁾ Lásd ezekről Dirksen érdekes értekezését Civilist. Abhandl. I. k. 4. sz. 297—308. ll.

⁴⁾ Cod. Theod. lib. 11. tit. 16. c. 21. 22. Tit. Cod. Just. de sacrosanctis eccles. (1,2.)

⁵⁾ Lásd a 7) jegyzetet.

c) A kiskorúak jogkedvezményével az előbbi állapotba való visszahelyezés iránt a városi testületek már a pandektajog szerint kivétel nélkül bírnak, de egyéb collegiumokra az ki nem terjesztetett ¹⁾.

d) A fiscushoz hasonló privilegium és kitünő helyadásaik csődtömegében eleintén csak a városokat illette és pedig különös adományképen, majd általában, mi azután az egyházakra is kiterjesztetett ²⁾.

2. Az egyes tagok privilegiumai:

a) Mentesség bizonyos terhes közhivatalok és szolgáltatások alól, melyeknek a polgárok különben alá voltak vetve (immunitas a muneribus publicis); így a gyámsági tisztség alól (excusatio tutela). a hadi szolgálat alól (vacatio a militia), bizonyos adók alól (immunitas a collationibus et oblationibus), becstelenítő testi büntetések alól (immunitas a corporali iniuria).

b) privilegiált illetőség.

De ezen privilegiumok koránt sem illették a jogi személyeket általában, s a melyek privilegiálva voltak is, nem vehették igénybe mind az elősorolt privilegiumokat ³⁾.

A modern jogrendszerek, valamint egyáltalában, úgy a jogi személyek tekintetében is minden privilegiumot kiküszöbölni iparkodnak, de azonkívül a mai viszonyok is egészen megváltoztak, s e jogi különállást csaknem lehetlenné tették.

VI.

A jogi személyek megszűnési módjairól.

Valamely jogi személy megszűnik, ha alapfeltételeinek egyike elesik. Ily alapfeltételek gyanánt említettük pedig ezeket: személy egyesülését, vagyönösszeséget, bizonyos megengedett cél és jogszabályt, mely a személyegyesületet vagy a vagyönösszeséget jogalanyisággal felruhazza. Ugyanazért megszűnhetik valamely jogi személy:

1. ha valamennyi tagja kihalt, vagy jogszerűen kilépett, vagy ha a vagyönösszeség tönkre jutott. Szorosan véve már akkor is meg kellene szünnie a jogi személynek, ha csak egyetlen tagja maradt fenn, mivel ezen esetben nem lehet szó többé személyegyesületről; de már a római jog azt tartotta, hogy még ezen egyetlen tagban is fennmarad a jogi személy ⁴⁾, úgy hogy amaz egyetlen tag két személyt képvisel, melyeknek még folyvást külön-külön vagyonuk van. Ez intézkedés pedig mind a jogi személy, míg a megmaradt egyetlen tag érdekében szükséges, minthogy különben egyrészt a jogi személynek új tagok belépése által való újbóli feléledése s illetőleg tovább fennmaradása lehetlennitették, s ily módon az alapítók valószínű akarata is meg-hiusíttatnék, másrészt pedig, ha az egyetlen tagra leolvadt jogi személynek vagyona már most mint urafo-gyott az államtól lefoglaltatnék, a fennmaradt egyetlen tag ellen, mely betételek, évi befizetések által vagy munkájával szintén hozzájárult ama vagyonhoz, csakugyan méltatlanság követtetnék el. De a fennmaradt tagnak nincs joga, az ő személyében még fennlévő jogi személy vagyonát a magáéval összeverni, és azért gondolható oly eset is, midőn ő maga fizetésre képtelen, míg a jogi személynek még tetemes vagyona van. Az állam főfel-ügyelete pedig itt annál szükségesebb, minthogy más

¹⁾ L. 9. D. de appellationibus et relationibus (49,1). L. 1. C. de officio eius, qui vicem alicujus iudicis vel praesidis obtinet (1,50). L. 4. C. quibus ex cautis maiores in integrum restituantur (2,53). L. 3. C. de iure reipublicae (11,30).

²⁾ L. 10. D. ad municipalem et de incolis (50,1). L. 37. 38. §. 1. D. de rebus auctoritate iudicis possidentis (42,5). L. 23. pr. C. de sacrosanctis ecclesiis (1,2).

³⁾ L. Dirksen értekezését. Civil. Abhandl. II. köt. 106—110. ll.

⁴⁾ L. 7 §. 2. D. quod cuiusque universitatis vel contra eam agatur (3,4).

ellenörködés hiányában első sorban a jogi személynek érdeke, azután pedig a fiscust illetendő anyagi jogok igen könnyen megrövidítést szenvedhetnek;

2. ha a jogi személy célját teljesen elérte, vagy az idő, melyhez fennállása köttetett, lejárt;

3. ha az államhatalom a jogalanyiságtól megfosztja¹⁾.
Hogy mikor van joga az államnak valamely jogszerűen létrejött jogi személyt megszüntetni, e kérdés eldöntésére nem állíthatók fel általános szabályok, ezt az illető állam alkotmánya határozza meg azon álláspont szerint, melyet az állam saját alattvalói, polgárai irányában elfoglal. Minthogy pedig a jogi személyek egyáltalában a természeti személyek érdekében alkottattak, következésképp ismételi megszüntetések is a természeti személyek érdekeit érinti, mindig irányadók lesznek azon elvek, melyek szerint az államnak egyáltalában joga van, polgárai érdekeit feláldozni, vagy melyek szerint polgárai érdekeinek, minél teljesebb mértékben való előmozdításáról a közjó szempontjából gondoskodni tartozik²⁾. Sok függ e tekintetben a jogi személynek céljától, valjon p. köz- vagy magántestületről van szó. Leginkább az utóbbi esetben bizonyos körülmények között (ha p. az egyes tagok határozott ellenzése dacára történt a testület megszüntetése) kártérítésnek is lehet helye. Ha a jogi személy nem különös törvény, hanem általános törvényes engedély, vagy a törvényhozó részéről hallgatag elismert általános szokásjogi szabály alapján jött létre, akkor ez utóbbinak új törvény általi megszüntetése még nem vonja maga után az addig a megszüntetett általános törvény vagy jogszabály alapján létrejött összes jogi személyek megszüntetését, mert az új törvénynek visszaható ereje nincsen, kivévn, ha ilyen neki világosan tulajdonítottatott volna. Különös állami engedéllyel létrejött jogi személyek megszüntetése a kiváltságok visszavonásáról fennálló elvek szerint ítélendő meg.

Némelyek szerint a jogi személyek megszűnhetnek a tagok határozata folytán való önkéntes feloszlás által is³⁾. Azonban, valamint a jogi személyek nem keletkezhetnek az állam közreműködése nélkül, úgy megszűnésük sem következhetik be annak beleegyezésén kívül, még pedig ugyanazon okoknál fogva, melyek keletkezésüknél az állam közreműködését igénylik. Egy a jogi személy feloszlására célzó határozat tehát ezen eredménynyel csak annyiban bírhat, a mennyiben az állam jóváhagyása hozzájárul⁴⁾.

Itt még kérdés támad, valjon mi történik a megszünt jogi személy vagyonával?

E kérdés megfjtására sokan különbséget akartak tenni azon esetek között, valjon a jogi személy saját akaratával, vagy tagjai eleste, vagy pedig az államhatalom intézkedése folytán szűn-e meg? E megkülönböztetés

¹⁾ Windscheid (Pandekten, I. 146. l.) ennek általános lehetőségét kétségbe vonja. — A szászországi polg. törvénykönyv 56. §-a szerint a jogi személyek megszűnnek, ha az állam a személyesség jogát tőlük megvonja, ha erről az állam beleegyezésével lemondanak, ha személyegyesületeknél valamennyi tag kihalt.

²⁾ A közjó tekintetéből az állam bizonyos testületek egész osztályait, melyek p. veszélyes irányt vettek, általános törvény által megszüntetheti.

³⁾ Az uralkodó tan e nézetet határozottan elveti; a szászországi polgári tk. 56. §-a pedig az önkényes feloszlásról, mint a jogi személyek megszűnési módjáról, nem tesz említést, tehát szintén az uralkodó tanhoz csatlakozik. Az önkényes feloszlás csak azóta soroztatik a jogi személyek megszűnési módjai közé, mióta némelyek az egyszerű társaságokat, melyek minden kétségen kívül önként is feloszolhatnak, a jogi személyek közé számították. Így p. Unger eleintén (Syst. I. 345. l.) az uralkodó tan követte, utjabban azonban (Krit. Ueberschau VI. köt. 176. l.) a tagok határozata folytán való önkényes feloszlást csak a közttestületekre nézve zárja ki, míg ellenben a magántestületeknél most már lehetségesnek tartja.

⁴⁾ Birói ítélet sem szüntetheti meg Pfeifer szerint (id. m. 122. l.) a jogi személyt. — Az 1843-ik évi nov. 9. kelt porosz törvény a testületi jogokat nyert részvénytársaságokat kiváltságukkal visszaadás miatt, testületi jellegüktől csakis birói uton megfosztandóknak mondja. A tételes törvényhozás ilyen intézkedése természetesen nem zárható ki.

azonban azért nincs helyén, mert az első eset a fentebbiek szerint úgy is lehetetlen, a többi kettő pedig a vagyon sorsára nézve közömbös. Téves azon állítás, mintha a vagyon a jogi személynek feloszlásakor meglevő tagjai között felosztandó volna¹⁾, mert az legfeljebb csak fennállása idejében eszközölthetett volna, és csak úgy, mint bármely harmadik személy részére történő elidegenítés. A vagyon ugyanis még a jogi személy fennállásakor sem volt az egyes tagoké, következésképp a feloszlás után sem juthat nekik, minthogy ez által több jogot nyernének, mint a mennyivel azelőtt birtak, a mi képtelenség volna.

A vagyon, egyéb érvényes intézkedés hiányában szabályszerint mint urafogyott (bonum vacans) a fiscusra száll²⁾, és csak is akkor osztható fel az egyes tagok között, ha vagy az állam méltányossági okoknál fogva nekik kiadja, vagy ha p. valamely testület célja már előre egyedül tagjai összességének érdekében volt szorítva, miként ez czeheknél, részvénytársaságoknál történik³⁾. Egyébiránt a fentebbi szabály nem tűnhetik fel gyűlöletes színben, mert az államra ilyformán átszállott vagyon-tömegek általa rendesen ugyanazon nagy hasonló célra fognak fordíthatni⁴⁾, mire mintegy erkölcsileg kötelezve is van, ha csak különben ezen cél elérése az államnak is érdekében fekszik.

Téves azonban némelyek (u. m. Savigny, Puchta, Arndts, s legujabban Windscheid) azon nézete, mintha közérdekű tartós célú testületek még összes tagjaik elhunytá által sem szüntettethetnek meg szükségképpen, s hogy ily esetben azok vagyona nem válnék urafogyottá és államvagyonná, hanem hogy újbóli feléledésük idejéig részükre fentartandó⁵⁾. Ez okoskodás sem nem igazolható, sem pedig a testület fogalmával össze nem egyeztethető. Valamennyi tag elhunytá ugyanis az addig létezett testületet szükségképp megszünteti, s ugyanazon testület többé nem folytatható, hanem csak új testület alakítható. Azonkívül lehetetlen p. elhinni, hogy azon esetben, ha a megszünt testületnek több szenvedő, mint cselekvő vagyona volt, új testület akadjon, mely a megszünt réginek ily kedvezőtlen vagyoni állapotát elfogadni hajlandó volna. (Folytatása következik.)

Dr. BOZÓKY ALAJOS,
a nagyváradi m. k. jogakademia tanára.

Jogirodalom.

I.

„Polgári törvénykezési eljárás“; szerkesztették Madarassy László és Gáspár Lajos, köz- és váltó-ügyvédek, s a kecskeméti jogakademiánál a birói államvizsgálati bizottság tagjai. Kiadta: Aigner Lajos. Pesten, 1869.

A politikai röpiratok özönében jól esik egy-egy szakmunkának megjelenését is látni, mely a galamb tartotta olajágként az átalakulási mozgalom közeli con-

¹⁾ Puchta, a Weiske-féle Rechtslexicon 3. köt. 73. 74. ll.

²⁾ Ezen uralkodó nézetet elfogadta a szászországi polgári törvénykönyv 57. §-a is: „Ha valamely jogi személy megszűnik, a nélkül, hogy vagyona iránt intézkedés tétetett volna, akkor az, a mennyiben az adósságok fedezésére nem szükségeltetik, az államra száll.“ — Unger e tekintetben is eleintén az uralkodó nézetet követte (Syst. I. 346. 347. ll.), holott utjabban a fentebbi szabályt csak a közttestületekre szorítja (Krit. Ueberschau, 178. l.). V. ö. Thöl. id. m. 52. § k l.

³⁾ Windscheid (Pandekten, 62 §.) a jogi személyek fogalmával összeférőnek tartja, hogy a vagyon a tagok között felosztva legyen, minél fogva szerinte az eszmei részek a feloszlásakor valóóságos részekké válnak csak, különben érvényes határozattól teszi függővé a vagyon felosztását, s csak ilyennek hiányában száll a fiscusra. — Hasonlóképp vélekedik Beseler. (Syst. 248. l.)

⁴⁾ Gyakran megtörténhetik, hogy valamely megszüntetett testület az állam által hasonló célú alapítvánnyá átváltoztatatik. Keller, Pandekten I. 96. l.

⁵⁾ Példa gyanánt Savigny egy czebet hoz fel, melynek összes tagjai körvesszen kimultak. (Syst. II. köt. 280.) Ellenében ld. Pfeifert, id. munkája 115. lapján.

soliditását látszik ígérni a politika törékeny bárkáján hányt vetett nemzetnek.

Szerzők e munkával szükségét akartak pótolni, s feladatuk sikerült is, mert szükségét pótolta: s azért csak szilárd öntudatnak és nem szerénységségnek nevezem azt, hogy előszavukban önmaguk adnak kedvező bírálatot munkájuk felett, midőn azt mondják, hogy „jelen dolgozat — —, figyelembe véve az átmeneti intézkedések valamint a birói ügyvitelt tárgyzó igazságügyminiszteri rendeleteket, a polgári törvénykezési rendtartást magában foglaló 1868. LIV. t. cikket, tekintettel annak sorrendjére, könnyen átnézhető, rendszeres alakba öntve, fülvilágosítások- és példákkal adja elő”. Ezen önbírálatot, mint helyest magam is aláírom.

A gyakorlati szakembereknek azért ajánlható e munka, mert mellőzve a német tudósoktól hozzánk átszármazott, nehézkes stílust és a történelmi fejlődésre vonatkozó minden okoskodásokat csupán azt adja elő, a mi jelenleg érvényes és a mit tudni kell, s ezen előadás világos egyszerű, szabatos magyarsággal van tartva. Tájékoztató felvilágosító példák és irományminták vannak helyenkint felhozva.

A tanulónak azért ajánlható mint kézikönyv, mert világos és egyszerű stílusa mellett, benne a törvény szavai is lehetőleg meg vannak tartva, s könnyű átnézete a tanulást mozditja nagyon elő.

Az 1868. LIV. t. cz., valamint a birói ügyvitelt tárgyzó rendeletnek az örökösödési eljárásra vonatkozó szakaszai ezen munkából ki vannak hagyva, de azokat külön önálló munkában, egy azokra vonatkozó irománypéldány gyűjteménnyel együtt ígérk szerzők rövid idő mulván közrebocsátani.

Csak egyet nélkülözünk e munkában, a mit megemlítés nélkül nem hagyhatunk: s ez egy betűrendes tárgymutató. Egy ily egészen új törvénynél annak felette nagy haszna van, s az igen tisztelt szerzők nagyon helyesen cselekedtek volna, ha e munkára már annyi gondot fordítottak, erre is szentelni egy kis fáradságot. A munka mindenesetre sokkal használhatóbb lett volna.

II.

„Magyar csődtörvény és csőd eljárás”, irta: Szeniczey Gusztáv, kir. váltófeltörvényszéki bíró. Kiadta: Heckenast Gusztáv. Pesten, 1869.

Ezen munka bővített második kiadása egy a szerző által pár év előtt közzétett hasonczimű munkának.

A bővítés abból áll, hogy ezen műben már az 1868. évi LIV. t. cz. 45. §-ban foglalt intézkedésre, s az előbbi munka megjelenése óta kelt főtörvényszéki döntvényekre is kellő figyelem van fordítva.

A munka használhatóságát nemcsak az emeli, hogy benne az 1840-ik évi XXII. t. cz., az 1844. évi VII. t. cz. s az országbirói értekezlet szabványa egybefoglalva adatnak elő, s benne minden §-nál, melynek hatálya egy későbbi törvény által meg lett szüntetve, mindjárt a helyette életbelépett törvény intézkedései hozatnak fel, s így különösen a tanulók és vizsgálatra készülők gondolkozása egymással ellenkező törvények tanulása által nem zavartatik, hanem emeli becsét, különösen az is, hogy minden kérdés iránt irománypéldányok hozatnak fel, s a kételyek időközben kelt főtörvényszéki döntvények idézése által is eloszlattnak. Felvan benne továbbá egy függelékben egész terjedelmében hozva a nálunk az ötvenes években érvényben volt, s Erdélyben, Horvát-Tótországban még most is érvényes ideiglenes

csődrendtartás is. Van benne úgy betűszerinti mint szakaszonkénti kimerítő tárgymutató is.

Szerző már több hasznos szakmunkával ajándékozta meg irodalmunkat. Lankadhatlan tevékenysége újra szaporította egygyel azok számát, s úgy, mint az eddigiek, a jelenlegi is megérdemli a szakközönség pártfogását.

Dr. F. B.

K ü l ö n f é l é k .

* (A magyar polgári codex) felett július 23-án kezdettek meg a tanácskozások az igazságügy-ministeriumban. Részt vettek e tanácskozásokban a miniszteren kívül Szabó Miklós államtitkár, Tóth Lőrincz semmitőszéki bíró, Ökröss Bálint és Szilágyi Dezső osztálytanácsosok s Hoffmann Pál egyetemi tanár s képviselő. Ezuttal a kidolgozásnál követendő eljárás felett tanácskoztak, melyre vonatkozólag Hoffmann Pál következő indítvánnyal lépett fel. Mindenekfelett állapittassanak meg a codex vezérelveit, ezután dolgozza ki egy szakember a polgári törvénykönyv általános részét; a munkát magyar s német nyelven columnariter nyomassék ki, még pedig úgy, hogy a javaslat minden paragraphusa mellett a legismertebb polgári codexek megfelelő helyei foglaltatnának. Ilyformán kövesse a codex szövegét folyó commentár, a melyben a szerző a §. minden szövegezését indokolná, s egyuttal a codex szövegétől való eltérést, avvagy annak követését, vagy netán tőle eredő új elemeket igazolná. Az indítvány helyeseltetvén, az általános rész kidolgozásával indítványozó bizott meg. Bővebben a jövő számban.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közl: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Ackermann, G. A., Entscheidungen zum bürgerlichen Gesetzbuch für das Königr. Sachsen aus den J. 1865, 1866, 1867. Leipzig, Rossberg.

Archiv f. Rechtsfälle, die zur Entscheidung d. kön. Ober-Tribunals gelangt sind. Hrsg. u. red. v. Th. Striethorst. Berlin, 1869. Guttentag.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradai és kassai ügyvédi egyletek közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar kir. curiai ítéletekkel.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (július—szeptember) 3 frt.
Félévre (július—december) 6 frt.

☞ Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetése idejében beküldése kéretik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny” kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: A pesti tőzsdebiróság. Dr. Friedmann Bernáttól. — A jogi személyekről. (Folytatás.) Dr. Bozóky Alajostól. — Jogirodalom, Dr. Fr. B.-tól. — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél iv curiai ítéletek és egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

Felölös szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1869. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Pest, aug. 8-án 1869.

Lapunk mai számához csatolt „Curiai határozatok” című mellékletben megkezdjük a *a m. kir. curia elvi jelentőségű* határozatainak közlését.

Ez ideig is nagy számmal közöltük ugyan a *curiai ítéleteket*, azonban őszintén bevalljuk, hogy ezen nagy fáradságot igénylő gyűjtemény távolról sem felelt meg a kitűzött feladatnak, mert hiszen a kir. curiának levéltárát törvénykezésünk javára érdemileg feldolgozni, — ez túlhaladja az egyes munkaerőt!

Elvitázhatlan pedig, hogy az ország legfőbb törvényszéke által vallott elveknek közlése, jelen bonyolódott jogállapotunkban némi tájékoztatásul szolgálna. Mi ugyan korántsem vagyunk pártolói azon döntvények szerinti igazságszolgáltatásnak, mely szerint a kihirdetett döntvények (mint egykor a „decisiones curiales”) az alsóbb bíróságokra nézve kötelező erővel bírnak. A bíró, ki törvény szerint ítél, nem alkothat törvényt, és mint *Frank Ignác* jeles tudósunk mondja: „*a bíró ne példát, hanem törvényt kövessen; az ítélet pedig a perlekedőknek szól, nem másoknak.*” Habár azonban a döntvényeknek nem is tulajdonítunk külső kényszerítő hatályt, mégis mindenki oly súlyt fog azokra fektetni, a mily súlyjal az ezen *elvi* határozatokban rejlő belső jogi érvek bírnak.

Ujabb időben hazánkban kivált az alaki jog lényeges változást szenvedett, és ha a semmitőszéknek irányadó elvi határozatai csak egyes felek s egyes alsóbíróságok tudomására jutnának, ennek szükségképi következménye az volna: hogy az egész országban alig léteznék oly peres ügy, mely talán többszörösen is a semmitőszék elé ne viternék.

Ezen okoknál fogva egy indokolt kérvényt nyújtottunk be a m. kir. semmitőszék, és a legfőbb ítélő törvényszékhez, mely kérvényben az iránt folyamodtunk: hogy valahányszor oly elvi kérdés döntetk el, mely a fennálló hiányos törvényekben világos megoldását nem találja, az ügyszám feljegyeztessék, és ezen számok jegyzéke időnként hivatalból közöltesse lapunk szerkesztőségével.

A m. kir. semmitőszék ezen kérvényünket egy teljes ülés tanácskozási tárgyává tűzte ki, és örömmel közölhetjük: hogy fentebbi kérelmünknek hely adatott.

E szerint tehát az általunk ismételve megpendített eszme a m. kir. semmitőszéknél kellő méltánylásra talált, és bizton reméljük, hogy elvegre a m. kir. legfőbb ítélő törvényszék is az elvi határozatainak gyűjtésére hasonló segédkezet fog nyújtani, hogy ekkép a tervezett gyűjtemény által az *egységes jogfejlődés tekintetében* egy az alsóbb bíróságoknak mint a fő és legfőbb törvényszéknek is becses anyagot szolgáltatathassunk.

Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

A köztörvényi elbirtoklás mai érvény szerint.

I.

Fogalma.

Az elbirtoklás oly tény, mely által a törvényes föltételek alatt, bizonyos idegen dolog vagy jog, — illetőleg kötelezettség alóli mentesség szereztetik meg.

Az elbirtokláshoz két személy kívántatik. Egyik, ki ellen az elbirtoklás felhozatik, — ez vesz, elveszti azon dolgot, vagy jogot, melyre nézve az elbirtoklás megtörtént. A másik, ki az elbirtoklást felhozza, — az nyer, és nyeresége kettős alakban mutatkozik:

a) *szerzeményi alakban*, ha dolog, vagy jog használatáról van szó. Megszerzi például azon dolgot (földet, házat, ingóságot, melyet a törvényes idő alatt folyton és békésen birt, azon okból, — mert azt a tulajdonos a törvényes idő alatt nem használta. Vagy megszerzi azon jogot (személyi, vagy telki szolgáltat), melyet a másik fél jószága felett a törvényes időig gyakorolt, azon okból, — mert az ellen a tulajdonos a lefolyt idő alatt föl nem szólalt, azt eltűrte.

Mindkét esetben azon jogvédelem szolgál alapul, hogy a birtokos, ki a dolgot, vagy jogot használja, azt jogszerű czímen szerezte meg, s hogy ő oly sokáig békésen nem maradhatott volna birtokban, ha ez csak *jogbirtoklás* lett volna. Mert midőn valaki valamely dolgot maga részére követel, mindig e kérdés határozandó el: *Quis dominus est?* Már pedig azon ismert körülményből, hogy a birtok az előirt feltételek alatt folytatott, azon következtetést, illetőleg jogvédelmet állítja fel a törvény: *hogy a birtokos jogszerű tulajdonos is.*

b) *mentességi alakban*, ha személyi vagy dologi teherről van szó. Megszabadul például a kötelezettségtől (tartozás-, építés-, szállítás-, illetőleg keresettől), melyet a jogosult a törvényes időben követelni elmulasztott. Vagy megszabadul a dologi teherrel (zálogjog, szolgálmi jog, kikötmény stb), ha ezt az ő jószágán a másik fél a törvényes idő alatt nem érvényesíté.

A törvény ugyanis a jogosult személy hosszas hallgatásában annak *bizonyítékát* látja, hogy a kötelezettség valóban teljesített, — és a teher megszűnt; vagy elengedett, és pedig annival inkább, mert közönségesen nem szokott előfordulni, hogy a hitelező a lejárati napja után huzamos ideig közönyös maradjon követelésének fogamatosságára iránt.

Kitűnik ezekből:

1. Hogy az elbirtoklásra befolyással bíró okok mind a nyertes, mind a vesztes félre illetőleg különbözők:

a) A vesztesre nézve — mindkét alakban — okul szolgál a folytonos hallgatás a törvényes idő alatt, vagyis a joggyakorlat elmulasztása.

b) A nyertesre nézve két ok létezhetik. Folytonos birtok a törvényes időn keresztül, ha *szerzeményről*, —

és folytonos nem teljesítése a kötelezettségnek, ha *mentességről* van szó.

Megjegyeztetvén, hogy ez okok *ugyanazon időben* mindkét részcélra fenn forogjanak, vagyis, hogy a vesztés fél részéről a hallgatás, vagy türelem; a nyertes fél részéről a birtok, vagy gyakorlat — a mentességi alaknál pedig mind a vesztés, mind a nyertes fél részéről a hallgatás kölcsönösen összeműködjenek.

Azért habár földemet 30, 40, 50, vagy még több even keresztül nem mivelem is, enyém marad az, és tulajdoni jogom a birtokakarat erejénél fogva épségben áll most ép úgy, mint előbb. Hogy elveszítsem, szükséges, hogy azt egy másik megszerezze, saját nevében bírja, és a törvényes elbirtoklási idő alatt használja.

Hasonlóképen, bár az egyik fél a terhet, tartozást, kötelezettséget folyton nem követeli is, de ha a másik fél annak teljesítésére ajánlkozik: elbirtoklás nem léte-sülhet s mentességi jog meg nem szereztetik.

2. Hogy az elbirtoklásnak két nemre szokott egy-mástól megkülönböztetni:

a) *Elbirtoklás* szoros értelemben (usucapio, longae possessionis praescriptio, praescriptio acquisitiva) Ez által oly dolgot, vagy jogot szerzünk meg, mely azelőtt minket nem illetett.

b) *Elévülés* (longi temporis praescriptio, praescriptio extinctiva). Ez által oly dolgot, vagy jogot veszünk el, mely előbb minket illetett, tulajdonunk volt.

Ezen u. n. elévülés azonban nem egyéb, mint az *elbirtoklás mentességi alakja*, melyhez, — némelyek szerint, — nem kívántatik sem *birtok*, sem *jóhiszem*, s e két hiánylatnál fogva tartják különbözőnek az elbirtoklástól, melyben mindkettő befoglaltatik. (Folyt. köv.)

HERCZEGH MIHÁLY,
a magyar polgári jog tanára.

A szabadságbüntetésekről Poroszországban *).

Az 1851-i büntetőtörvény-könyvnek behozatala előtt érvényben volt háromféle büntetőjog szerint Poroszországban a következő szabadságbüntetések voltak gyakorlatban: a *német közös büntetőjog* szerint szabadságbüntetés szorosabb értelemben volt: 1. a külsőlekvőseget egyedül korlátozó fogság; 2. a kényszermunkával kapcsolt fegy- vagy dologház; 3. a nyilvános munka ¹⁾.

A *köztartományi jog* (allgemeine Landrecht) szerint volt: 1. fegyház, 2. dologház, 3. fogság és 4. vár-büntetés.

A *rajnai büntetőjog* szerint a *büntettek* ellen volt: a kényszermunka és a bezárás; a vétségek ellen fogság öt napon felül, az áthágások ellen fogság egész öt napig.

A *fogdák* Poroszországban is a múlt századnak végén és a mostaninak elején mind egészségi, mind erkölcsi tekintetből sanyaru állapotban voltak; újabb időben azonban a kormány a börtönöket javítani igyekezett, s ebbeli eljárásánál a börtönügy körül a nagy érdemeket szerzett Dr. Juliust használta. Több fogdát építettett, melyekben a hallgató (auburni) börtönrend-szer hozatott be, és a magányosan elzárás is megkísér-tetett; legtöbbször mégis a bűnhönczök a fogdákban közösen tartattak ²⁾.

Az 1851-ki büntetőtörvény-könyvben háromféle szabadságbüntetés van elfogadva, u. m. a *fegyház* (Zuchthaus), *bezárás* (Einschliessung), és *fogság* (Gefängnis).

*) Kivonat a magyar tud. akademiában f. é. május 3-án tartott felolvasásból. Cs. Im.

¹⁾ L. Lehrbuch des gemeinen in Deutschland gültigen peinlichen Rechts von Feuerbach. Mittermayer. 13. Aufl. Giessen. 1840. §. 149.

²⁾ L. Schück: die Einzelhaft und ihre Vollstreckung in Brunsal und Moabit. Leipzig. 1862. a 8. köv. 1.

A fegyházbüntetés vagy életfogytiglani, vagy ideigleni.

Az *ideigleni* fegyházbüntetés tartama legalább két év, és legfeljebb husz év. Btörvényk. 16. §.

A fegyházbüntetésre ítélték *büntető intézetben* őriztetnek, és az ottan behozott munkákra szorítatnak.

A büntetés tartama alatt a fegyházbüntetésre ítélték képtelenek vagyonukat kezelni, és az élők között arról rendelkezni; azok amaz alakszerűségek szerint, melyek a gondnokoknak kinevezésénél előszabva vannak, *gondnokság* alá helyeztetnek; azoknak a büntetés ideje alatt vagyonuknak vagy jövedelmöknek része ki nem adathatik.

A fegyházbüntetésre elítélés a polgári *becsületnek* elvesztését jogszerűleg vonja maga után. Büntetőtörvényk. 11. §.

A fegyházbüntetés használtatik rendszerint a *büntettek* ellen, és ez okból az a büntetőtörvény-könyvben gyakran jön elő. Annak hatása kiterjed a *helyiségre*, hol az elítélt őriztetik, t. i. fegyházban (Zuchthaus); az ott behozott *munkára*, mint a bűnhöncz kényszerítetik; a vagyon körüli rendelkezésnek *megszorítására*, és a polgári becsületnek elvesztésére.

A vagyonról rendelkezhetés, valamint az abból jövedelem-élvezhetés megszorítása a *rajnai jog* szerint volt az 1843-i btörvénykönyvi javaslatnak 7-ik §-ában elfogadva, mi azonban ama nézetnél fogva, hogy a költséges gondnokság gyakran csak rövid ideig tartana, az államtanácsnak bizottmánya által az 1847-i javaslatban kihagyatott, de a kormánynak indítványa folytán a törvénykönyvbe iktatott, és pedig bővítve a *gondnok* megrendeléséről határozattal. Indokul az lett elfogadva, hogy a családnak és az elítéltnak érdekében szükséges lehet a vagyongondnokság, és hogy a büntetésnek szigorú végrehajtása megkívánja, miszerint a bűnhöncz megfosztassék a lehetőségtől vagyonából költeni.

E gondnokság azonban a család tagjai iránt fenforgó *személyi* viszonyokra ki nem terjed; a büntetés kiszén-vedésével az megszűnik, mikor a gondnok számolni tartozik. Ha a bűnhöncz érdeke, péld.: betegségben úgy kívánja, akkor vagyona jövedelméből neki a felsőbbbségnek közbejárása mellett, a mennyire az a házi renddel nem ellenkezik, valamit adni lehet. A bűnhöncznek család tagjai iránt a *vagyonból* fedezendő köteleességeit a gondnok teljesíti.

Oppenhof szerint ¹⁾ oly esetben, melyben ideigleni és életfogytiglani fegyházbüntetést rendel a törvény, mint péld. a 285-ik §-ban, hol a gyújtogatás ellen a büntetés fegyház tíz évtől életfogytiglani, az *ideigleni* büntetés tartama husz évnél több nem lehet; ha a bűnhöncz akkor, mikor fegyházbüntetését tölti, *vizsgálati fogságba* jő, ez büntetésébe be nem számítatik; az életfogytiglani fegyházbüntetést magában foglaló ítélet végrehajtás előtt a király által *megegyeztetendő*; fegyházbüntetés *kezdetének* ideje, ha az elítélt vizsgálati fogságban van, vagy betegség, vagy terhesség által a fegyházba vitelben akadályozva van, a fegyházba *szállításról* számítandó; szinte így, ha a fegyházba *szállítás megkegyelmezés* reménye miatt maradt el. Jogügyi miniszteri rendelet szerint a beszámítási szabálytól *kivételnek* van helye, ha a fegyházba *szállítás* az ebbeli helyiségnek hiánya, vagy a bűnhöncznek elme betegsége miatt halasztatott el.

A *kölmi* ftörvényészeki kerületben a vizsgálati fogságban voltnak büntetés ideje az utolsó ítélettől számíttatik.

A vagyonról rendelkezés megszorítása a büntetés

¹⁾ Das Strafgesetzbuch für die preussischen Staaten, und das Gesetz über Einführung desselben, erläutert etc. Berlin. 59. köv. 1.

megkezdésétől veszi kezdetét, és közbejött szabadságidő, vagy szökés azt nem akadályozza; a megszorítás személyi jogokra ki nem terjed, tehát a bűnhőző büntetésének ideje alatt házasságot köthet, válóperben személyesen megjelenhet, itt azonban gondnoknak hozzájárulása szükséges, a mennyiben vagyronról is van szó. A gondnokság polgári törvény szerint rendeltetik, tehát a rajnai tartományokban *mellékgondnok* is adatik; a gondnoknak megrendelése elmarad, ha az elítélt nem önjogu (*sui juris*) vagy férjezett nő.

A polgári *becsület elvesztése* a fegyházbüntetésnek mindig következménye, és nem szorítható az bizonyos időre. Ha büntett-halmazás esetében a halálbüntetés mintegy magába veszi a fegyházbüntetést, akkor az ez utóbbi büntetéssel kapcsolt polgári becsület elvesztése be nem következik; de bekövetkezik oly esetben, midőn a fegyházbüntetés *kegyelem* útján elengedtetik, vagy megváltoztatik; *kivételnek* van helye, ha a polgári becsület elvesztése különösen elengedtetik. Ha halálbüntetés fegyházbüntetéssé *átváltoztatik*, akkor ennek minden törvényes hatálya bekövetkezik. Ha iparüző ítéltetik fegyházbüntetésre, akkor az az *önálló* iparüzletrei jogot elveszti.

A porosz büntetőtörvény-könyvben I. *életfogytiglani* fegyházbüntetés van rendelve, vagy 1. *kizárólag* (absolut), tehát úgy, hogy ily esetben a bíró kisebb foku fegyházbüntetést nem szabhat, 5. §-ban; különösen a 144. §-ban az erőszakos nemű közölsülés ellen, ha abból a bántalmazottnak halála következett; a 176. §-ban agyonütés ellen; a 182. §-ban, ha méhmagzat elhajtás a bele nem egyező nőnek halálát okozta; a 197. §-ban, ha mérgezésből emberhalál következett; a 233. §-ban, a rablásnak súlyosabb esetei ellen; vagy

2. mint *legnagyobb foku* büntetés, és pedig a) 10 évi *legelsőbb foku* fegyházbüntetéssel (3. §-ban), mikor tehát a bíróság a 10 évi fegyházbüntetésről egész az életfogytiglani fegyház büntetésig a büntett nagyságához mérve szabhatja meg a büntetést; különösen a gyújtogatás némely eseteiben, 285. §; ha vízáradás okozásával valakinek életét veszélyezteteti 290. §; ha vizek és vízi építmények körül oly tettet visz véghez, miből valakinek halála következett, 301. §; vagy b) *öt évi* legkisebb foku fegyházbüntetéssel (két §-ban) némely felségárulási bűntetteknel a 63. és 64. §§-ok szerint.

II. *Ideiglenes* fegyházbüntetés van rendelve: 1. ritkán csak *általában* az éveknek megemlézése nélkül (3-ik §-ban), mikor a bíró a *két egész husz évi* fegyházbüntetés fokai közt választhat, így, ha rendes vagy esküdt bíró bűnvádi eljárásnál magát megvesztegettetni hagyja, vagy ha a rendes vagy esküdt bírót ily esetben valaki megvesztegeti, 312. és 313. §§-ok; ha hivatalnok alaptalanul valaki ellen bűnvádi eljárást indítványoz vagy rendel 320. §. (Folyt. köv.)

CSATSKÓ IMRE.

Jogirodalom.

Magyarország és Ausztria statistikája; tekintettel a többi nevezetesebb európai állam jelentékenyebb életmozzanataira írta Kovács Ferencz a debreczeni ref. főiskolában a római jog, egyházjog, osztrák polgári jog és a statistika ny. r. tanára. Debreczen és Nyíregyháza kiadja ifj. Csáthy Károly 1869. — 256 lap.

Örvendetes jelenségnek mondható hazai irodalmunkban, hogy az oly hosszú ideig úgy szólván teljesen elhanyagolt statistika mindinkább több és több munkásra akad. Nemcsak egyes monografiák, hanem rendszeres kézikönyvek is mindinkább nagyobb számmal bocsáttanak közre, s míg néhány évvel ezelőtt Magyarország statistikáját vagy elavult munkákból kellett tanulma-

nyozni, most Konek, Hunfalvy, a statistikai tanfolyam előadásai s legújabbán Kovács Ferencz művei állnak rendelkezésünkre.

Ha e munkákat végig tekintjük, főképp egyetemi és akadémiai ifjúságunk szempontjából egyet sem mondhatunk czélszerűnek. Konek statistikája tudományos munka, forrás munka, — de nem tankönyv. Nagy terjedelme, bő adathalmaz, tulvirágos iránya, sok oly tárgynak beleszövése, mely szorosan a statistikába nem való, kézikönyv jellegétől megfosztják a különben becses művet. Hunfalvy statistikájában igen sok a szám, és hiányzik belőle a statistika közigazgatási része, a mi pedig főleg jogászra nagy hiány. A statistikai tanfolyam előadásai a statistikát más szempontból fogják fel, mint a tárgylagos statistikának feladása. Ez előadásokban a czél utmutatást adni, miként kell statistikai adatokat gyűjteni s a pozitív statistika az előadásokban csak példázgatva vagy felvilágosítólag használtatik.

Ily körülmények közt felette hálás munka és kívánt dolgozat volna egy oly statistikai kézikönyv, mely az említett hiányokat pótolná, — és helyes tankönyvül alkalmasnak mutatkoznék. Kovács Ferencznek most megjelent statistikája terjedelménél fogva ily kézikönyvül tűnt fel előttünk. Valjón tartama feljogosít e bennünket arra, hogy ily tankönyv előnyeiben tündököljön: — azt megvizsgálni jelen soroknak czélja.

Kovács eltérve az addig nálunk alkalmazott felosztástól statistikáját négy részre osztja: Az első részben Magyarország és Ausztria alaperejét, — a másodikban az állam szervezetet — a harmadikban az államháztartást — a negyedikben az államművelődést adja elő.

Megvallom, én e négyes felosztásban nem látok háladást. Különösen fel nem fogom miért szakítottak el az államszervezettől az államháztartás, holott az csak úgy odavaló mint a hadügy vagy az államélet bármely más kormány funkciója. Miután mindazáltal a felosztásokra nem nagy súlyt fektetek, áttérek magának a tartalomnak vázlatos előadására.

A rövid bevezetésben a statistika szószármaztatását, tárgyát, feladatát, fogalmát az elméleti és anyagi statistika közti különbségét, a statistika rendszerét és a statistika neveit ismerjük meg.

A bevezetést követi az első rész, magában foglalván Magyarország és Ausztria alap erejét. Látjuk itt mikép képződött Magyarország, mi volt Ausztriának eredete; megismerkedünk a birodalom határaival, fokvásával, tért nagysága és alkatrészeivel, a két állam felosztásával, az orográf és a hydrografi viszonyokkal, az éghajlattal. Szemeink elé vezetetik mindaz, mi a népesség tekintetében fontossággal bír, a tényleges, a jogi, a viszonylagos népesség, a népesedési mozgalom, a népesség állandó viszonyai.

A munka második része az államszervezettel foglalkozik; megvalljuk, hogy az államszervezet kissé bővebben adatik elő, mint a könyv tartalmához illenék, ez mindazáltal nem baj, miután különösen az állami szervezet az, mely nálunk nem igen vétetett figyelembe, s melynek előadása főleg joghallgatóinkra nézve igen szükséges. Az államszervezetben mindenekelőtt a politikai (?) alkotmány tárgyalatik. Előadatnak a magyar állam alkotmánya (?) és alaptörvényei, a trónörökös, a király czíme, az ország czimere, a király udvara. Kifejtetnek a király jogai általában s különösen, jelesen jogai politikai (?) ügyekben, egyházi és iskolai ügyekben, és a törvényhozás körül.

Szerző áttér ezek után az országgyűlésre, előadja szerkezetét, a képviselők választását, az országgyűlés tárgyait, és kifejti Horvát-, Slavon- és Dalmatországok országgyűlésének tevékenységét és hivatását.

Hasonlóan előadja Ausztriára nézve is mindazt, mi az alkotmányra, a birodalom képviseltetésére és az egyes tartományok országgyűléseire vonatkozik.

A közös képviselet, jelesen a közösügyi országos bizottságok működési köre zárja be azon első fejezetet, mely a politikai (?) alkotmányra vonatkozott.

Áttér ezekután szerző az egyház alkotmányra; elmondja, hogy a monarchiában törvényesen bevett és elismert egyházak és vallástársulatok közös és nyilvános szabad vallás-gyakorlatot élveznek, s az egyes egyházak jogait s szervezetét fejti ki. A római és görög kath. egyháznál az 1855-ki concordatum hatására utal, kifejti a királynak jogát ezen egyház tekintetében, felemlíti a főhatóságokat, melyek ezen egyházban működnek. — A görög keleti szertartásu egyháznál megemlíti, hogy a 1864/5-ki karlovitzi szerb nemzeti congressuson a görög keleti szertartásu hívek egymástól független két egyháztartományt alakítottak, s ezen elválás óta a magyar és erdélyországi görög keleti szert. szerbek a karlovitzi patriarchát, a románok pedig az erdélyi nagy szebeni metropolitát ismerik el egyházi főnökiül. — A protestánsok vallás tekintetében saját egyházi felsőségeiktől függenek; a magyarországi protestáns egyházak presbyterialis szerkezettel bírnak. Ausztriában az evangéliumi egyházak szerkezete az 1864-iki közssinaton állapítottat meg, e szerint az egyház-kormányzatot a lelkész és 6—32 választott tagból álló presbyterium és a községi képviselet vezeti. Az unitárius egyházban legfőbb hatóság a főtanács. Az izraeliták vallás ügyei rabbik által intéztetnek el.

(Folytatása következik.)

Dr. MATLEKOVITS SÁNDOR.

K ü l ö n f é l é k.

 Mellékletül egy negyed iv a szabályrendeletek gyűjteményéből s borítékja.

(Dr. Környei Ede) a heidelbergi jogász gyűlésre vonatkozólag következő felhívást tett közzé:

A budapesti ügyvédi egyesület f. évi jan. végén Pesten tartott közgyűlésében egyhangulag elfogadta a hazánkban létesítendő országos jogászgyűlés eszméjét, és tervezetével a budapesti ügyvédi egyesület igazgató választmánya lett megbízva. Azon remény, hogy a magyar jogászgyűlés még ez évben létesülni fog, fájdalom nem teljesült. Idő és alkalom kínálkozik tehát, — ez évben meglátogatni a német jogászgyűlést. Ajánlják ezt leginkább a már közhírré tett programmba fölvetett törvényhozási kérdések, és indítványok: melyek a magyar jogászokra nézve is fölötte érdekesek, mennyiben ezek hazai törvényhozásunk terén megoldva nincsenek, pedig megoldásuk elkerülhetlen. Másrésről személyesen lehetvén találkozni és kölcsönösen megismerkedni a bevezeteskép említett jogászgyűlésen megjelenendett német jogtudósok sok kitűnő tagjával, (összesen 2016) az érintkezés a milyen dus élvet ígér: kétségtelenül ép oly nagy haszonnal jutalmazand. Annyi bizonyos, hogy a fölötte tanulásos tanácskozásokat szellemdus társalgás fűszerendi, ezeket pedig déli Némethon egyik legszebb vidékeibe kirándulás követendi, és mindezek közepette lehetségesse válik az ottani (badeni, würtembergi, és bajor) bírósági rendszereket, a törvénykezési eljárást és a börtönügyet öntapasztalatilag szemlélve tanulmányozni. Tekintettel arra,

hogy a német jogászgyűlés alapszabályai 3-ik §-a szerint tagja lehet nem német jogász is, ha őt — hazája törvényei a bírói hivatalra, ügyvédségre vagy közjegyzőségre képesítik; vagy ha egyetemi tanár vagy jogtudor;

hogy a tagsági díj csak két tallérba kerül, melyet utánvét mellett az illető postahivatalnál lefizethetni;

hogy posta fordultával dr. Kratky Tivadar ur Bécsben Jordán-utca 5. sz. a tagsági jegyet, megkeresés folytán, megküldi;

hogy Lajthán tul a vasuti és gőzhajózási társaságok a jogászgyűlés tagjait a tagsági jegy (Mitgliedskart-) előmutatása mellett a vitelbérnek 50% elendegedésében részesítik 1869. aug. 20-tól szept. 7-ig; végre

hogy magam is a német jogászgyűlés tagja lévén, szivesen szolgálók értesítéssel és ajánlkozom netáni közbenjárásra: mindezeknél fogva közérdekeltség és ügyszeretethből bátorodom felhívni hazai jogászaikat, hogy legalább is azok, kiknek viszonyai megengedik, minél többen sorába felvétessék. Az osztrák képviselő Liissabonban Dumreicher ur most folytatni fogja a tárgyalásokat. . . . Az eredményt több oldalról nagy érdekléssel várják.

(Kereskedelmi szerződés Portugalliával.) A portugalli kormány nem rég arra határozta volt magát, hogy „Ausztriával“, Olasz- és Poroszországgal kereskedelmi szerződésbe nem bocsátkozik. Ujabbán azonban másra határozta magát, és névszerint hajlandó „Ausztriával“ oly viszonyba lépni, miszerint a legjobban kedvezményezett nemzetek sorába felvétessék. Az osztrák képviselő Liissabonban Dumreicher ur most folytatni fogja a tárgyalásokat. . . . Az eredményt több oldalról nagy érdekléssel várják.

(A nemzetközi munkás associatoról.) melyről a mult évben bővebben szoltunk, következő ujabb adatok olvashatók a németországi lapokban: Belgiumban állítólag egy falucska sincs már, melyben a szövetség gyökeret nem vert volna; egyedül a charleroi-i szénn vidéken az associatio mintegy 50 sectiot számlál. A szövetség több lapot alapított, melyek a mozgalmat előmozdítják. . . . Madridban és Nápolyban a genfi „socialdemokratiai nemzetközi egyesület“ kezdeményezése folytán erős központi osztályok keletkeztek, melyeknek főfeladata, hogy Spanyolországban és Olaszországban minél több fiókosztályt létesítsenek. Nápolyban egy tanuló-osztály is alakult, mely az ottani központi munkásosztálylval legbensőbb viszonyosságban áll. Szászországban Lugauban 2000 bányamunkás csatlakozott a szövetséghez, s mintegy 7000 ölnitzi és ugyanannyi würschnitzi munkás azon ponton áll, hogy a példát kövessék.

(A hatóságoknak a hirlapokkal való levelezésére) nézve a kereskedelmi miniszter értesítvényt tesz közzé, mely szerint szerkesztőségekhez intézett hatósági levelek díjmentesek, ha tartalmuk hivatalos jellemű, azaz nem felek érdekében, hanem közszolgálati ügyben intéztetik, mely esetben ez a levélre kívül feljegyzendő. Minden egyéb hatósági levelek díjt fizetnek, — mihez aztán számos előfordult eset folytán a szerkesztőségeknek azon megjegyzésük van, hogy a tisztelt hatóságok nem „közszolgálati“ leveleiket sziveskedjenek bérmentesíteni, s ne rójának sokszor igen kevés érdekes dolgokért adót a hirlapokra.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közl: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Archiv f. Rechtsfälle, die zur Entscheidung d. königl. Ober-Tribunals gelangt sind. Hrsg. u. red. v. Th. Striethorst. Berlin, 1869, Guttentag.

— f. Theorie u. Praxis d. allg. deutschen Handelsrechts. Unter Mitwirkg. mehrerer Rechtsgelehrten hrsg. v. F. B. Busch. Leipzig, Arnold.

Bayern's Gesetze u. Gesetzbücher privatrechtl. u. strafrechtl. Inhalts. 3. Ergänzungs-Bd. Bamberg, Buchner.

Behaghel, W., das badische bürgerliche Recht u. der Code Napoléon, dargestellt m. besonderer Rücksicht auf die Bedürfnisse der Praxis. Freiburg i. Br. 1869, Schmidt.

Bender, J., Repertorium d. gesammten gemeinen Rechts im Auszuge enthaltend: Geschichte d. röm. Privatrechts, Pandekten, deutsches Privatrecht etc. f. Studierende und Prüfungs-Candidaten. Cassel u. Göttingen 1889, Wigand.

Berens, Ed., Versuch e. kritischen Dogmengeschichte der Grundrente. Gekrönte Preisschrift. Leipzig, Köhler.

Besser, M. K., neue Principien der politischen Oekonomie. Berlin, Stilke & van Muyden.

TARTALOM: Pest, aug. 8-án 1869. Dr. Dárday Sándortól. — A köztörvényi elbirtoklás mai érvény szerint. Herczegh Mihálytól. — A szabadságbüntetésekről Poroszországban. Csatskó Imrétől. — Jogirodalom. Dr. Matlekovich Sándortól. — Különfélek. — Melléklet: egy fél iv curiai határozatok és egy negyed iv a szabályrendeletek gyűjteményéből, borítékkal.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Ellenészrevételek.

A Szentiványi féle perben jelen év folytán hozott — az ösis. patens 5. 6. §-ainak alkalmaztatására vonatkozó — hétszemélyes táblai ítélet ellenében a „Törv. Csarnok“ idei 36. 37. 38. számaiban megjelent „Észrevételekre“.

Nem vagyunk ugyan hivatva a hétszem. tábla megtámadott ítéletét védelmezni; de miután ezen ítélet idei július hó folytán országgyűlési interpellatio tárgyát képezte, és az érintett „Észrevételek“ oly állításokat, illetőleg érveléseket tartalmaznak, melyek közül némelyek ellen felszólalni több okból hasznosnak véljük, s mert az idézett „Észrevételek“ t. szerzője is — csalhatlanságot magának nem tulajdonítva — a capacitationak szívesen leendő elfogadását kinyilatkoztatni méltóztatott: ellenészrevételeinket a következőkben kívánjuk előadni:

I.

Az „Észrevételek“ azon része, mely a „Törv. Cs.“ idei 37. számában foglaltatik, az ösis. patens 5., 6., 9. és 13. §-ainak felidézése mellett az ott előadott „példaesetre“ vonatkozólag — a következő véleményt tartalmazza: „Ha egy végrendeletben az örökösödési rend az örökös utódjaira, és ezeknek utódjaira nézve is szabályozva volna, ily esetben a végrendelet az 5. §. értelmében az utódokra nézve hatályát elvesztené. A 6. §. csak az 1853. évi máj. 1-ső előtt kelt, és ezen nap után elhalt végrendelezőtől származó, s bírói kézbe letett végrendeleteknek tulajdonít hatályt, a mennyiben azok az utódokra is kiható örökösödési szabályozást tartalmaznak; de csak is oly hatályt, milyent az osztr. á. p. t. könyv a hitbizományi helyettesítéseknel enged, vagy is az ingatlanoknál az első izig“.

Ezen vélemény — a mint szavaiból, és az idézett „Észrevételek“ egész szövegéből is meggyőződhetni — az osztr. á. p. t. k. hatálybaléptetése előtt kelt azon végrendeletekre vonatkozik, melyeknél fogva az örökösök saját örökösökül egymást felváltó sorban több örökösöket neveztek, és ezen örökösök közül a közvetlen öröklésre hivatott egyént csak a haszonélvezeti, nem pedig a tulajdoni joggyakorlatára jogosították; mely végrendeletekben tehát olynemű örökösödési jogok és kötelességek szabályoztattak, minők az előhaladt jogtudomány és az osztr. á. p. t. k. szabályai által tulajdonított saját műnevük, avagy címük szerint hitbizományi, vagy ily melléknevű helyettesítési jogviszonyoknak nevezhetők.

E szerint az itt idézett véleménynek a jogtudomány műszavaival kifejezett értelme az: hogy az osztr. á. p. t. k. hatálybaléptetése előtt elhunyt örökösök végrendeleteinek hatálya — avagy érvénye — a mennyiben hitbizományi vagy ily melléknevű helyettesítési jogviszonyokat tartalmaznak, — az ösis. pat. által megszüntetett,

és ekként az osztr. á. p. t. k. hatálybalépte időpontján korlátlan tulajdonosokká változtattak volna a közvetlen örökösödésre hivatott azon végrendeleti örökösök, kik az illető végrendelet értelmében csak haszonélvezeti jogok gyakorlatára lévén jogosítva, az örökség töke állagát szabad tulajdonképeni birtokként megosztani, adóssággal terhelni, valamint élőközti szerződés és halálesetei rendelkezés által elidegeníteni, s tehát az örökség irányában a haszonélvezeti jogokon kivüli tulajdoni jogokat gyakorolni jogosítva nem voltak.

Az ily nemű végrendeletek közül némelyek oly közérdekű alapítványozásokat is tartalmaznak, miként valamely megjelölt halálozás, illetőleg feltétel teljesültevel a hagyatéki javak nevelési, vagy más közhasznú célok előmozdítása végett közalapítványi tőkét képezzenek.

Ha tehát az „Észrevételekben“ foglalt vélemény szerint az ösis. pat. által megszüntetett a hitbizományi helyettesítéseket tartalmazó azon végrendeletek hatálya, melyek az osztr. á. p. t. k. hatálybalépte előtt elhunyt örökösöktől származtak; ez esetre az ily végrendeletekben foglalt feltételes alapítványozások is megszünteknek lennének tekintendők, habár az ily végrendeletek életbetartása végett a szokott közigazgatási vagy törvénykezési uton történt érvényesítések következtében a közhatósági hivatalos felügyelet megrendeltetett, s így azok az osztr. á. p. t. k. hatálybalépteig életheleltetve fennállottak volna is.

Ily esetek létezése miatt nemcsak az érdekelt magánszemélyek fenyegetett helyzete, hanem az általános jogbiztonság, és a fennforgó közalapítványi érdekek is igénylik, hogy a hétszem. tábla ítéletével ellenkező fentebbi vélemény megvitattassék; minélfogva e véleményre vonatkozó nézeteinket a következőkben kívánjuk előadni.

A vita tárgyát képező fentebbi vélemény érvényre jutása esetében oly jogok és kötelességek lennének az ösis. pat. által megszüntetve, melyek az ösis. patenssel egyidejűleg, és összefüggésben hatálybaléptetett osztr. á. p. t. könyvben is — habár némely korlátozások mellett — jogszerű jogviszonyként fennállhatóknak határozatnak, s melyeknek megszüntetése által ugy a hazai alkotmányos, mint az osztrák polg. törvényeknek a jogbiztonságra vonatkozó elveivel; sőt az erkölcsi szabályokkal is ellenesen indokolhatlanul létrejönne azon vérlázító igazságtalanság, miként a csak haszonélvezetr jogosult végrendeleti örökös más személyek, illetőleg a feltételes alapítványozások által megjelölt közhasznú intézetek jogos érdekei megsértésével korlátlan tulajdonossá változtatnák, és ekként mások joghátrányára meggazdagíthatnák.

Az ily igazságtalanságra vezető fentebbi vélemény — nézeteink szerint — az ösis. patenssel szembeszökölég

ellenkezik, mely véleménynek létrejöttét az idézett „Észrevételek“ figyelmes átvizsgálása következtében főleg a következő okoknak tulajdonítjuk:

a) Az „Észrevételek“ szerint *azonosoknak tekintettek* az elvileg megszüntetett *ösiségi viszonyok a hitbizományi, illetőleg hitbizományi helyettesítési jogviszonyokkal*; pedig e két nemű jogviszonyok egymástól különböznek.

b) Az osztr. á. p. t. könyvnek a hitbizományi helyettesítési jogviszonyra, s így az ily jogviszony alá tartozó javak örökösödésére, s tulajdoni joggyakorlatára vonatkozó szabályai az „Észrevételek“ alkotásakor kellő figyelembe nem vétettek.

c) Az „Észrevételekben“ az ösis. pat. §-ainak értelmezésénél teljesen ignoráltatott úgy a magyar, mint az osztrák polg. törvényeknek azon jogelve: *hogy a törvények visszaható erővel nem bírnak*; mely jogelv pedig — általában, vagyis *elvileg megszüntetve nem lévén*, — a korábban már létrejött jogok és köteleességekre nézve *általános szabályt* képez az ösis. patens §-aival szemben is, miről fejtegetéseink során bővebben fogunk nyilatkozni.

Ezen itt idézett jogelvnek ignorálásából, valamint az a) és b) alatt megjelölt okokból származott az ösis. patens szellemének, és céljának félreismerése, mint szintén azon nagy tévedés, miként a vita tárgyát képező vélemény indokolásaiban a törvényértelmezési szabályokkal ellentétben a *kivételes jellegű szabályok általános szabályokul alkalmaztattak*.

A fentebbi a) b) c) pontokban foglalt tévesztő okok általános alakbani megjelölése után — azokat a rendszerességgel lehetőleg összehangzó sorban egyenként tárgyalandjuk alábbi részletes fejtegetéseinkben.

(Folytatás következik.)

A köztörvényi elbirtoklás mai érvény szerint.

I.

Fogalma.

(Folytatásom.)

De tüzetesebb vizsgálat kétségtelenné teszi, hogy az u. n. elévülésnél is ép úgy megvan a birtok és jó hiszem, mint az elbirtoklásnál.

Avagy, nincs-e birtokomban azon követelés, melyet — mint a lejárát napja után nem engem illetőt, — vissza kellett volna fizetnem, s mely a hitelező huzamos tétlensége folytán enyémmé vált? Nincsenek-e birtokomban személyes anyagi és szellemi önerőim, melyeknek bizonyos (például építési, szállítási egyéb munkálati és vállalkozási) irányban való nyilvánulását a jogosult fél nem követeli tőlem; sőt nem tiltakozom, türve, hallgatólag megengedi, hogy bizonyos időre neki ígért cselekvésemet folyton más hasznára fordítsam? S nincs-e birtokomban a szabadság azon idő alatt, melyben tulajdonomon a jogosult fél nem gyakorolja az őt illető személyi, vagy dologi szolgálmatokat.

A mi pedig a *jóhiszemet* illeti, ez is meg van az elévülésnél, mert a huzamos hosszú idő, mely a *menteségi jog elbirtoklásánál* mindig megkívántatik, a jóhiszemmel egyenlő erejűnek vétetik; a *jóhiszem tehát itt a huzamos hosszú idő által pótolatik*.

Azon különbség, mely az elbirtoklás és elévülés közt felállítatott, a glossatoroktól veszi eredetét a 12-ik században, habár lényeges fontosságot ennek a római jogászok sohasem tulajdonítottak, — felváltva használván az elévülés (praescriptio) és elbirtoklás (usucapio) szavakat, egyiket a másik helyett. (Modest. Dig. XL. IV. k. III. c. 3. t.)

Később a kánonjogba is átment s daczára az e miatt

származott eszmezavaroknak, néhány európai nemzet újabb törvénykönyvében, így az osztrák polgári törvénykönyvben is elfogadtatott.

Azonban e különböztetés:

Czél szerűtlen, mivel általa a törvény ismerete csak nehezítettetik, rendeletei homályosak lesznek, a fogalmi egység meglazul s egyszerűség helyett, mely a jó törvénynek főjellegét teszi, kuszsátság és szövevényesség áll elő.

Hiányos, mert azon tényeket, melyek elbirtoklási alapul szolgálnak, szétválasztja. Pedig ha az egyik fél szakadatlanul nem birtokol, bár a másik fél folyton hallgat is, — a megszerzés elő nem áll. Nem különben, ha az egyik fél a kötelezettség teljesítésére ajánlkozik, bár a másik azt nem is követeli, — jogvesztés nem forog fen; de végre

fölösleges is, mert az elbirtoklás — szokásos értelemben fölfogva — mindkettőt magában egyesíti. Egyik nyeresével rendszerint a másik vesztese van összekötve. Azért, ha egyik fél a másikat illető dolgot bizonyos ideig való békés használat által megszerzi (elbirtoklás) ugyanazt a másik fél elvesztendi (elévülés). Vagy ha egyik részről megszűnik a jog bizonyos teljesítéseket követelni (elévülés): megszűnik a kötelezettség is a másik részről azon jogot elismerni és e szerint cselekedni (mentességi jog elbirtoklása).

Az elbirtoklás és elévülés közti különbség tehát nem egyéb, mint egy és ugyanazon tényállapotnak (a szokásos, vagyis szélesebb értelemben vett elbirtoklásnak) különböző eredménye a vesztes és nyereső félre nézve.

Azért e különböztetés sem az angol, sem a francia, sem a magyar jogban elő nem fordul, — mindhárom a „praescriptio“ kifejezéssel élve.

A „praescriptio“ inkább elévülést jelent, — igaz s többnyire hazai jogkönyviróink is e szót használják: mivel azonban az ezzel *egyértelmű* elbirtoklás a gyakorlati életben jelenleg szokottabb kifejezés s a *definiálás* kellékeinek, (melynek a fenforgó tények *tevőleges* mozanatából kell kiindulni), nem különben Verböczy HK. I. 78. cz. 1. §-ban foglalt értelmezésnek is jobban megfelel — ez okoknál fogva tartottam én is helyén valóbbnak értékezőm homlokzatára az „elbirtoklás“ szót írni.

II.

Jog alapja.

Az elbirtoklás nem a természeti, hanem a *tételes* (positiv) jog szüleménye.

A dolog, vagy jog nem használása ugyanis tartson bár akármely hosszú ideig, — ön magában véve, — elhagyásnak (derelictio), vagy átengedésnek (cessio) nem tekinthető.

Itt még csak nemlegesség, csak mulasztás forog fen, melyből a jognak megszűnését, vagy másra lett átruházását következtetni épen nem lehet.

A nemlegességnek vagy mulasztásnak személyes jóindulatból származó ideiglenes engedelem, vagy engedelem, vagy elnézés is lehet oka, mely azonban jogot, mely kényszer útján is érvényesíthető volna, nem alapít.

De a priori, a természeti jog elvek szerint az sem határozható meg, mennyi idő legyen szükséges arra, hogy a dolog, vagy jog elbirtokoltassék. Ez is olyasmi, mely az emberi önkény s a körülményektől függ, — tehát tételes intézkedésnek képezi tárgyát.

Azért mondja Dr. Wenzel Gusztáv „A magyar és erdélyi magánjog rendszere“ című jeles munkájában:

„Az elévülés alapja nem fekszik magukban az abstract értelemben vett jogokban; mert a jogok és jogositványok lényege nem kívánja azoknak folytonos

gyakorlását is, úgy — hogy az, ki jogát bármennyig nem gyakorolná is, azt elvesztené, — vagy hogy az, ki oly jogot, mely mást illet, bár meddig gyakorolja, azt magáévé tenné. Az elévülés alapját tehát a jogokon kívül kell keresnünk.“ (I. köt. 220. §. 1. pont.)

Világos ezekből, hogy az elbirtoklásnak semmi jogos alapja nincs, — sőt egyenesen a *jogosság ellen* van.

Vegyünk fel például egy esetet.

Atyám meghal, hátrahagy egy már rég lejárt, de még nem törlesztett követelést. Én nem tudva ezen jogomat, vagy elnézésből adósom iránt nem emelek panaszt ellene. Ezen hanyagság nem lesz káromra, ha 32 év alatt, a követelés lejáratí napjától számítva, keresetet adok be. Mert ez esetben az adós keresetemet csak úgy érvénytelenítheti, ha nyugtát mutathat elő, melylyel azonban nem bír. — De ha a 32 év kereset indítás nélkül folyt le, akkor huzamos tétlenségem a követelés megszűnését bizonyítja. Azonban e törvényes jogvédelem, mely az elbirtoklásnak alapul szolgál, merőben *jogtalan*; és az adós, ki erre hivatkozik, oly vagyoni haszonnal gazdagodik, mely más kárával jár s a *becsületesség* ellentétben van.

Daczára azonban, hogy az elbirtoklás semmi jogos alappal nem bír: a *közérdek*, melynek a magánérdek mindenkor alárendelendő, parancsolólag követeli, hogy bizonyos határidők állíttassanak fel, melyeken belül a gondos tulajdonos az őt illető jogot, ha akarja, érvényesítheti, azokon tul pedig ne legyen megengedve többé, hogy a birtokosok háboríttassanak, s a már rég nem gyakorlott jogok követelhetők legyenek.

Ellenkező esetben semmi sem volna biztos a társadalomban. A jogviszonyok azon személyek közt, kik, mint ugyanegy állam polgárai, szorosabb összeköttetésben élnek, idő haladtával oly annyira ingatagokká lennének, hogy már csak ezen egy körülmény is gyakori önkényes birtokfoglalásra folytonos pörlekedésres elkeseredett gyűlölködésre adna okot. A tulajdon örökre bizonytalan maradna s az adósok, hogy a kétszeres fizetést elhárítsák, kénytelenek volnának évszázadok után is a nyugtákat megőrizni. Minden kérdésbe és kétségbe vétetnék. A legalaposabb jogok folyton veszélyben forognának. Mindenütt rendetlenség és zürzavar következne be, — ami a nemzet anyagi és szellemi előhaladását, közjólétét nemcsak hátráltatná, de sőt a társadalmi együttlétet is minduntalan föloszlással fenyegetné.

Az elbirtoklás tehát, habár bizonyos esetekben s egyesekre nézve hátránnyal jár s a szigorú igazságnak meg nem felel is: azért még sem vetendő meg s nem kárhoztatandó el föltétlenül.

Hol van emberi intézkedés, mely általános jóssággal bírna, s melynek fényoldalai mellett ne volnának árnyoldalai is! — Azért elfogulatlan szempontból tekintve, lehetlen el nem ismernünk az elbirtoklás magasabb rendű hasznát czélszerűségét s a mennyiben a tulajdonnak erős és szilárd alapot nyújt, lehetlen Cassiodorral, e híres római jogászsza nem tartanunk, ki az elbirtoklásnak a „*patrona generis humani*“ nevezet adá.

„Midőn a gyakorlati jogéletben semmi nyoma nem mutatkozik annak, hogy a jogosított személyben az akarat, jogával élni, s illetőleg azt a meglevő tényállapotok irányában érvényesíteni még meg volna, minden pozitív törvényhozása *társadalmi lét érdekei tekintetéből* ezen jogot az időmulás hatásánál fogva elévültnek nyilatkoztatja azon értelemben, hogy már elenyészett, s illetőleg nem érvényesíthető többé. Hogy ezen elévülésnek a fenforgó körülmények s fenálló jogrendszer alapelveihez képest különféle hatása van, magától értetik, hol pusztán a tény és birtok állapot jogilag sanctionálva, hol egy szersmind magát a jogot lényegében megváltoztatva és

átalakítva. (Dr. Wenzel G. „A magyar magán és erdélyi jog rendszere“ I. k. 220. §. 5. p.)

Ezekután bátran mondhatjuk, hogy az elbirtoklás *jogalapja* nem egyéb, mint *jogvédelem*, és pedig törvényi és döntő jogvédelem (*praesumptio iuris, et de iure*) az iránt, hogy a dolog, vagy jog, illetőleg a kötelezettség alóli mentesség jogszerű czimen és módon szereztetett meg; — s hogy ezekre nézve az előbbi tulajdonos részéről elhagyás, felhagyás, átadás, vagy átruházás történt.

Ezen jogvédelmet *magasabb rendű igazság és czélszerűség tekintetéből* — a törvény oly erővel ruházta fel, hogy a kitűzött határidő lefolyta után a másik fél az ellenkezőt be sem bizonyíthatja bárha, különben erre képes volna is. (Folytatása következik.)

HERCZEGH MIHÁLY,
a magyar polgári jog tanára.

A szabadságbüntetésekről Poroszországban.

(Folytatás.)

Az ideigleni fegyházbüntetésnek legmagasabb foka, t. i. 20 év előfordul husz §-ban, különösen felség és honárulás eseteiben 67., 70. s 71-ik §§-okban; felségsértés eseteiben 74. s 76-ik §§.; az állampolgári jogok ellen elkövetett büntetteknél, 82-ik §.; büntetőügybeni hamis eskü melletti tanúzásnál 126-ik §.; csecsemő gyilkosságánál 180-ik §.; méhmagzat elhajtásánál 182-ik §.; halált okozó bántalmazásnál 194-ik §.; súlyos testi sértést okozott mérgezésnél 197-ik §.; emberrablásnál 204. §.; ismételt súlyos lopásnál 219. §.; a rablás némely eseteinél 232-ik §.; ismételt orgazdaságnál ha az súlyos a 238. §. szerint, 240-ik §. 2. pt.; a vagyon veszélyeztetésével kapcsolt vízáradás-okozásról 291-ik §.; vasutak körüli oly tettnél, miből valakinek súlyos testi sérelme következett 294-ik §.; ha a távirat használatának akadályozása miatt valaki életét veszítette 297-ik §.; ha valaki a hajónak megfeneklését vagy elsüllyedését okozza 302. s 303-ik §§.

A 15 évi fegyházbüntetés mint legnagyobb büntetés, előjön tizennégy §-ban, különösen a pénzhamisításnál 121-ik §.; hamispénz terjesztésénél 122-ik §.; súlyosabb bántalmazás vagy testi sértésnél 193-ik §.; ha valaki 16 éven alóli embert elragad a végre, hogy azt koldulásra vagy fajtalanásra használja 205-ik §.; ha szabadságtól megfosztás által valakinek súlyos testi sérelme okoztatik, vagy egy havon tulterjed, vagy rokonon vitetik végbe 210-ik §.; ha az ismételt lopás egyszerű 219-ik §.; az egyszerű rablásnál 231-ik §.; a szokásbóli orgazdaságnál 239-ik §.; ismételt orgazdaságnál, ha az egyszerű 240-ik §. 1-ső pt.; csalárd bukásnál 259-ik §.; vagyon károsítással kapcsolt csoportosulásnál 284-ik §.; ha valaki közlekedési és biztonsági készüléket elvont, s ebből valakinek súlyos testi sérelme következett, 301-ik §.; ételre, italra szolgáló anyagnak megmérgezése, vagy az egészségnek ártalmas megrontásánál 304-ik §.; ha hivatalnok valakit jogtalanul szabadságtól megfoszt, s ebből súlyos testi sérelem következik, vagy az egy hónapon tul tart 317-ik §.

A 10 évi fegyház mint legnagyobb büntetés előfordul 26. §-ban, különösen: némely felség és honárulási esetekben a 62., 65., 68., 69., 70. s 78-ik §§-ban; hivatalában eljáró tisztviselőnek erőszakos megtámadásánál 91-ik §.; a foglyok csoportulásánál, ha erőszakot használnak 96-ik §.; hamis esküvésnél 125., 126., 127. és 128-ik §§.; gyermek kicserélésnél vagy más módon személyállapot megváltoztatásánál 138-ik §.; gyámoltalan személynek kitevésénél vagy elhagyásánál, ha ebből halál következett 185-ik §.; ha többek általi bántalmazásnál valakinek halála, súlycs, vagy tetemes

sérelme következett 195-ik §.; veszélyt okozható mérgezésnél 197-ik §.; nőragadásnál fajtalan czélokra 207-ik §.; minősített lopásoknál 218-ik §.; orgazdaságnál 238-ik §.; vagyonbukottnak elősegítésénél 260-ik §.; gyújtogatásnál 286-ik §.; a vasutak körüli veszélyes rongálásnál 294-ik §.; ha valaki a távirdának akadályozása miatt testében vagy egészségében sérelmet szenvedett 297. §.; a hajókázás veszélyeztetésénél 302-ik §.; ha hivatalnok sikkasztási szándékkal a számadások körül hamisan jár el 325-ik §.

Nyolcz évi fegyházbüntetés mint legmagasabb foku büntetés van fenyegetve a 83-ik §-ban, ha valaki az országgyűlésnek tagját abban akadályozza, hogy a gyűlés helyére mehessen és szavazhasson.

Öt évi fegyház mint legnagyobb büntetés (maximum) van 14-ik §-ban, különösen: felségárulási merényletet előkészítő tettnél 66-ik §.; hamis eskürei csábításnál 130-ik §.; többes házasságnál 139-ik §.; természetes gyermekkel fajtalanságnál 141-ik §.; a gondnok, tanító, lelkész, vagy tisztviselő, orvosok általi fajtalanságnál olyakkal, kik reá bizvák 142-ik §.; tévedésbe ejtett erővel közöskülésnél 145-ik §.; a kerítés némely fajainál 148-ik §.; a méhmagzatnak az anya, vagy ennek beleegyezésével más általi elhajtásánál 181-ik §.; ha hivatalnok kötelesség megszegéseért ajándékot fogad el vagy ígértet magának 310-ik §.; ha hivatalnok jogtalanságot követ el 314-ik §.; ha a tisztviselő a vallomás kieszközlése végett kényszerrel használ 319-ik §.; ha oly hivatalnok, ki a bűnvádi ügyekkel foglalkozik, a vádlottnak terhére vagy javára valamit jogtalanul tesz 321-ik §.; ha hivatalnok a fogolyt szökését elősegíti 322-ik §.; ha jogvéd az ellenféllel saját felének hátrányára egyetért 329-ik §.

A fegyházbüntetés legalsóbb fokát (minimumát) illetőleg, a 2 évi minimum legtöbbször jön elő, így a 65. és 78-ik §§-ban, hol az szavakkal nyilván ki van mondva; több §§-ban az nincsen kimondva, hol a 10-ik §. szerint mindenütt a két évi fegyházbüntetést kell érteni, mint annak legalsóbb fokát általában, így a 66., 69., 70., 83., 91., 96., 125., 126., 127., 128., 130., 138., 139., 141., 142., 145., 148., 181., 183., 193., 195., 197., 205., 207., 210., 218., 219. 1-ső pt., 238., 239., 240., 259., 260., 384., 294., 297., 301., 302., 310., 314., 317., 319., 321., 322. és 329-ik §§-ban.

A három évi fegyházbüntetés mint legkisebb büntetés van a 68., 193., 316. és 325-ik §§-ban.

Az öt évi fegyházbüntetés mint legalsóbb foku (minimum) előjő a 71., 76., 121., 122., 180., 182., 204., 219. 2-dik pont, 231., 240. 2-dik pont, 291. és 304-dik §§-ban.

Tíz évi minimumnak van a fegyházbüntetés a 67., 70., 74., 82., 126. 2-ik pt., 127., 128., 194., 197. 2-ik pt., 232., 285., 290., 294. 2-ik pt., 297., 301. 2-ik pt., 302. 2-ik pt., 303-ik 1-ső ptban, illetőleg §§-ban.

Figyelmet érdemel, hogy a fegyházbüntetésnek legalsóbb fokai különféle legmagasb foku fegyházbüntetésekkel fordulnak elő a btörvénykönyvben, így van 2 évi minimum öt évi maximummal a 66., 130., 139., 141., 142-ik és több §§-ban; nyolcz évi maximummal a 83-ik §-ban; tíz évi maximummal a 65., 69., 70., 78., 91. és több §§-ban; tizenöt évi maximummal a 193., 205., 210., 219., 239., 240-ik és több §§-ban; husz évi maximummal van a 70., 126., 197., 219., 240., 294., 297-ik és 302-ik §§-ban.

A 3 évi fegyház mint legkisebb büntetés van tíz évi fegyházzal mint legnagyobb büntetéssel a 68. és 325-ik §§-ban; a 316-ik §-ban azzal különös maximum kimondva nincsen, itt tehát a 10-ik §-ban általában meghatározott 20 évi legnagyobb fegyházbüntetést kell érteni.

Öt évi minimum van 20 évi maximummal a 71., 76., 180., 182., 204., 219., 240. és 291-ik §§-ban; 15 évi maximummal a 121., 122., 219., 231., 240. és 304-ik §§-ban.

Tíz évi fegyház mint legalsóbb foku büntetés előfordul 20 évi maximummal a 67., 70., 74., 82., 126., 194., 197., 232., 294., 297., 302. és 303-ik §§-ban; tizenöt évi maximummal a 301-ik §-ban.

Figyelmet érdemel az is, hogy ugyan egy §-ban több foku fegyházbüntetés van rendelve az illető büntett nagyságának fokozata szerint, így a 126-ik §-ban az eskü alatti hamis tanúság ellen van fegyház egész 10 évig; 10 évtől 20 évig; a 182-ik §-ban a méhmagzat elhajtásánál van fegyházbüntetés öt évtől 20 évig, s életfogytig; a 197. §. a mérgezésnél van fegyház egész 10 évig, vagy 10 évtől 20-ig, vagy életfogytig; a 219. §. szerint a harmadszori vagy többszöri lopásnál fegyház 15 évig, vagy 15 évtől 20 évig, szinte így van a harmadszori vagy többszöri orgazdaságnál a 240-ik §. szerint; a vasutak megrentása vagy akadályozásánál a 294-ik §. szerint, ha az által a vonat veszélynek tétetik ki, fegyház egész 18 évig; ha abból valakinek testi sérelme következett, fegyház 10 évről 20-ig; ha pedig a miatt ember életét veszítette, akkor a büntetés halál; a 297-ik §. szerint, ha a távirda használatának akadályozása által valaki életében vagy egészségében megsértetett, a büntetés fegyház egész 10 évig, ha pedig a miatt emberélet veszett el, akkor fegyház 10 évről 20 évig.

A porosz btörvénykönyvben elfogadott szabadságbüntetések közt a belsigort tekintve második helyet foglal el a fogság (Gefängniss).

A fogságbüntetésre ítélték fogdaintézetbe záratnak, s ottan képességek és viszonyaik szerinti módon foglalkoztathatnak. — A fogságbüntetésnek tartama, a menyiben a törvény mást nem rendel, legfőlebb öt évi legyen. Btörvényk. 13-ik §.

A fogságbüntetés rendes büntetése a vétségeknek; ritkán van a helyett pénzbüntetés kizárólag rendelve, gyakrabban van a választás azok között megengedve. A fogságbüntetéssel polgári becsületnek elvesztése nincsen kapcsolva, és csak a törvényben kijelölt bizonyos esetekben lehet vagy kell azzal a polgári becsületjogok gyakorlásának ideigleni eltiltását, mint szigoritást összekapcsolni.

A fogságbüntetésre ítélték különös fogdaintézetben, nem fegyházban őriztetnek, hol azokat tekintettel képességekre és viszonyaikra foglalkoztatni lehet; tehát nem kényszeríthetők az intézetben elfogadott bizonyos munkákra, mint a fegyházbüntetésre ítélték. — Az 1850-ki btörvénykönyvi javaslatban ki volt mondva, hogy a foglyokat is foglalkoztatni kell, mi azonban a 2-ik kamrai bizottmányban (engedőre) enyhítetett; mert bizonyos körülményekben szigorú lehet a foglyot munkára szorítani, és mert megtörténhetik, hogy a fogdaintézet nem képes a foglyot hozzá illő módon és munkával foglalkoztatni.

A fogságbüntetésnek tartama öt évnél tovább tarthat az 1851-i btörvénykönyv 35-ik §-a szerint, és pedig 2 évtől 10 évig, a nem lényeges segédkezésnél; a 43-ik §. szerint 3 évtől 15 évig tizenhat évén alóli bűnhöncz ellen; dologi büntett halmazat esetében, mikor a fogságbüntetés 10 évig terjedhet 57-ik §. visszaesésnél, mikor a legnagyobb rendes törvényes büntetést annak felével lehet súlyosítani, tehát a fogságbüntetést 7 és fél évre felemleni, 58-ik §. (Folytatása következik.)

CSATSKÓ IMRE.

A jogi személyekről.

VII.

A testületekről különösen.

Testület (universitas personarum, corpus, collegium) alatt több természeti személynek bizonyos tetszés szerinti megengedett célra szervezett egyesületét értjük, mely az államban jogalanynak elismertetik.

A tagok összessége a testületeknél mint külön, az egyesektől lényegileg különböző, jogalany jelentkezik, és pedig mint vagyónképes személy, melynek vagyonában, jogaiban és kötelmeiben az egyes tagok sem valószínűs, sem eszmei részek szerint (nec pro diviso, nec pro indiviso) tulajdonjoggal nem bírnak.¹⁾

Nem tartozik azonban a testület fogalmához sem az, hogy a cél, mely miatt létesül, tartós és közhasznú legyen²⁾, sem az, hogy bizonyos számú tagok alkották; ezek csak természetes, de nem lényeges keleti a testületnek, mert habár rendszerint csak a tartós és közhasznú célra törekvő egyesületek érzendik annak szükségét, hogy mint jogi személyek constituáltassanak, úgy még sem lehet az államtól elvitatni azon jogot, hogy csupán rövidebb időtartamra s nem épen kiválóan közhasznú célra egyesült személytöbbséget is jogi személyességgel fel ne ruházzon, s másrészt nem lehetetlen, hogy csak kevés tagu egyesület is jogi személyességet ne nyerjen, elégséges lévén, ha legalább annyi tagból áll, mennyi a testületi cél elérésére szükséges. A római jognak ama szabálya, mely szerint testület keletkezéséhez legalább három tag kívántatik³⁾ a mai jogrendszerekben alig bir többé gyakorlati fontossággal, sőt már a római jog elismerte, hogy valamely testület egyetlen egy tagban is még fenállhat.⁴⁾ (Lásd a 60. lapon.)

Hogy a testületek jogérvényes keletkezéséhez az állam közreműködése szükséges, hogy azonban a pusztá közrendészeti engedély alapján az illető személyegyesületek még nem válnak jogi személyekké⁵⁾, azt már fentebb érintettük. Itt még csak azon pontokat akarjuk tüzetesebben kiemelni, melyek a testületek jellegét közelebbről meghatározzák és hasonló jelenségektől megkülönböztetik.

¹⁾ L. 1. pr. D. de divisione rerum (1,8) l. 7. §. 1. D. quod cuiusque univ. (3,4) Beseler (Volksrecht 164, 165, 186 s. köv. II., Syst. 240. I.) Windscheid (Ist VI. 8. jegyz.) Weiske (id. m. 127, 146, 168, II.) a tagok külön jogainak lehetőségét vitatják, mi által a jogi személy fogalma lényeges módosítást szenvedne Beseler ellenében. Lsd Thöl id. m. 6. §-át.

²⁾ Kivétlen, ha ezt a tétele törvény határozottan megkívánja p. a porosz Landrecht II. R. 6. cz. 25. §. V. ö. Weiske (id. m. 123. I.) — Csak egy pár órnyi tartamot is elégségesnek hinni látszik. Beseler (Volksrecht 161. I.) azonban a tartamot kívánja.

³⁾ L. 85. D. de verborum significatione (50,17) : „Neratus Priscus tres facere existimat collegium „et hoc magis sequendum.“

⁴⁾ L. 7. §. 2. D. quod cuiusque univ. (3,4). Weiske (id. m. 155—157) épen megfordítja ezen tétel alkalmazhatóságát a németjogi testületekre kétséghé vonja s inkább az előbbi tartja irányadónak.

⁵⁾ A régebbi tannak, némely újabb jogász által megint ismételt, egyik tévedése az volt, melynél fogva azt hitték és hiszik, hogy a rómaiaknál minden collegium licitum egyszersmind jogi személy lett volna. Lsd. különösen Puchta id. cikkét a Weiske-féle Rechtslexicon 3. köt. 77. lapján; továbbá Unger értekezését a krit. Übersch. VI. köt. 147 s. köv. I. 180 l. E nézet ellenében v. ö. Pfeifer id. m. 31 l. és Sintenis id. m. 15. §. II. 107 s. köv. I. Hogy Gains idejében különbség volt a pusztá megengedett egyesületek és azok között, melyek mint testületek (corpus, collegium) szerepelhettek, bizonyítja a l. 1. pr. D. quod cuiusque univ. (3,4). És habár a forrásokban a testületi jogoknak az állam általi megadásáról, mint mulhatatlan szükségességéről kifejezetten említés nem tétetik (l. I. l. 3. pr. §. 1. D. collegiis et corporibus (47,2), hanem csak az mondatik, miszerint jogérvényes keletkezésük- és létezésükhöz a császár vagy a senatus világos engedélye kívántatik, minthogy különben a büntetésre méltó collegia illicita fogalma alá esnek és feloszlatatnak, úgy még sem lehet a törvények által megkívánt principalis constitutio-, vagy senatus consultumban pusztá rendőri engedélyt látni, sőt inkább a principales constitutiones és senatusconsulta köztudomás szerint valószággal törvényes határozatok valának — Weiske (id. m. 123. I.) az állami jóváhagyást a németjogi szempontjából elveti, de a gyakorlat folytán szükségesnek tartja. Beseler (Volksrecht 178 s. köv. I.) az állam közreműködésének szükségességét általánosságban tagadja s csak az államcélokat közvetlenül megérintő köztestületeknél kívánja.

Minthogy valamely személyegyesületnek testületté való átalakítása az egyes tagokra nézve vagyonszerzés-sel jár, még pedig épen az alakítandó testület javára, ennél fogva mindenekelőtt fontos azon kérdés eldöntése, hogy mely személyegyesületek szorulnak tehát arra, miszerint jogi személyekké, testületekké (a szó ezen sajátlagos értelmében) átalakíttassanak, vagy helyesebben mondva, mely egyesületeknek áll érdekekben, miszerint vagyonuk oly jogi állásba hozassék, minőben a jogi személyek vagyona részesül? E tekintetben sok, sőt minden az egyesület kitűzött céljától függ. Számos egyesület kitűzött célját igen jól érheti el az egyszerű társaság (societas) alakjában⁶⁾, a tagoknak talán eszközágában sincs, hogy betételeikről mindenkorra lemondjanak, sőt ellenkezőleg, midőn az egyesületbe beléptek, ezt azon határozott szándékkal tették, miszerint a közös cél elérésére odaadott vagyoni járulék csakis addig maradjon az egyesületnél, míg ők maguk is annak tagjai, kilépésük után azonban az időközbeni hasznaival együtt akár természetben, akár pedig az összes társulati vagyon bizonyos hányadát tevő részben nekik vagy jogutódjaiknak ismét visszaszolgáltattassék, a mi csakis a társaságoknál lehetséges, mert ezeknek vagyona valószággal valamennyi tag közös tulajdona és a felosztáskor nem lesz urafogyottá s nem száll tehát az államra, miként a megszűnt testület vagyona. Ilyen egyesületek a legtöbb közkereseti társaságok és a házasságon alapuló vagyonszerzéssel bíró társasulások⁷⁾, melyek épen azért nem is szorulnak jogi személyességre, sőt ezt érdekek ellen nem is kívánhatják.

Vannak azonban egyesületek, melyek nem épen tagjaik magánvagyonának öregbítésére, hanem egyéb, az egyes tagok illetén minőségén és azok életén túl terjedő, többnyire emberi érdeket s nem pusztán önhaszonlesésből fakadó célok elérésére törekszenek, s hol a tagok szívesen mondanak le vagyoni járulékaikról (melyek ennek folytán meg is szűnnek vagyonuk alkatrészei lenni), ha csak ezáltal a kitűzött cél könnyebben és teljesebben elérhetik. Ezeknél azután valószágos szükség, hogy az állam részéről, tehát jogilag is elismertessék, miszerint az egyesületi vagyon ne az egyes tagoké, hanem valamely különösen az egyesület céljára való tekintettel alkotandó, az egyes tagoktól lényegesen különböző személyiségé legyen, melynél ugyanazért ama vagyon mintegy alapítvány természetét ölti fel magára, a mennyiben az egyesület eredeti tagjai az általuk gyűjtött egyesületi vagyont az urának következőkre nem föltétlenül, hanem csak azon célhatározás mellett akarják átszállítani, hogy azt csupán az egyesület javára fordítsák, mire épen a testületi minőség elnyerése nekik legjobb biztosítékot nyújt, mert a mindenkor tagok bármely önkényének útját szegi, de azonkívül saját magánvagyonukat a testületi viszonyból származó kötelmek elől is biztosítja. Ily egyesületek a községek, céhek, egyetemek és mindennemű jótékony vagy magán-célokra alakult egyesületek, (de az utóbbiak nem mindig és szükségképen).

Ezekhez képest magától elesik azon ellenvetés, melyet némelyek a jogi személyek, s így a testületeknek is, mint fiction alapuló elvont fogalma s ebből folyólag azon következmény ellen intéznek⁸⁾, miszerint t. i. a tagok által összeadott vagyon a jogi személyé lesz; mert ha nincs szükség valamely egyesületnek arra, hogy testületi minőséggel felruháztassék, mivel kitűzött cél-

⁶⁾ Más nézetben van újabban Unger (kr. Übersch. VI. k. 154. I.)

⁷⁾ Elég furcsa, hogy akadtak germanisták, kik a házastársak közötti közös vagyonviszonyoknak is jogi személyességet tulajdonítottak, V. ö. ez iránt Thöl id. m. 21. 27. lapjait.

⁸⁾ Salkowski, id. m. 3. I. Beseler, Volksrecht 173. I. Syst. 67. §. és mások.

ját anélkül is elérheti, vagy mivel ezen átalakulás következményei (a vagyon tekintetében) a tagok eredeti szándékával merőben összeütközik, minthogy az elérendő cél tekintetéből összeadott vagyonról lemondani nem is akartak, akkor ne is törekedjék a testületi minőség elnyerése után, melynek talán csak előnyeit óhajtáná élvezni, anélkül, hogy egyuttal érdekeivel ellenkező hátrányainak is magát alávetni akarná.

A fictiók úgy a jog-, mint a jogtudományban elkerülhetetlenül szükségesek, ²⁾ kiváló szerepet játszanak pedig épen a jogi személyeknél, mivel létrehozataluknál a jog oly lénynék, mely akaratképességgel nem bír, jogképeséget tulajdonít, vagyis ott, hol valójában személyesség nincs, ilyet a jogképeség mulhatatlan alapföltételeként mesterségesen felállít. Az eféle fictiók felállítása által a jogtudomány bizonyos, a jogéletben képződött jelenségeknek mintegy középpontot teremt, mely körül e sajátos idomu jogviszonyok csoportosulnak. E fictiók segédelmével a létező viszonyok jogilag konstruálhatatnak, nem eredményei azok előleges vizsgálódásoknak, hanem a létező viszonyok élesebb jogászai megfigyelésének és felfogásának, vagy Thering szavai szerint „kielégítik a tudomány szükségletét, öntudatra hozzák az alapjukul szolgáló elvet, de nem tartalmazznak gyakorlati nyilást.” A rómaiaknál is bizonyosan a testületek soká természetzi személyek egységes többségének tekintettek s a testületi vagyon a tagok közös vagyónának tartották, miként ezt az *area communis*, *servus communis*, stb. elnevezések bizonyítják, míg végre a tudomány észrevette, hogy itt tulajdonképen egy a tagok egyidejű s egymásután következő összeségétől lényegesen különböző eszmei jogalany létezik, minek folytán a testületeknél előforduló jogi jelenségekre nézve megfelelő kifejezés gyanánt a „*corpus personae vivae fungitur*” szavakat találta ki.

A IV. szakaszban említettük, hogy a jogi személyek hiányzó akarat- és cselekvési képességét külön fictio alapján azoknak sajátos szervezete pótolja.

A mi már most különösen a testületek szervezetét illeti, úgy ez többnyire alapszabályokon, ügyrendtartáson és szokáson alapszik, melyek részint a testületi célokra, és ezeknek elérése tekintetéből alkalmazandó eszközökre, jelesen a tagok mikénti közreműködésére, részint pedig a testületi kormányhatalom működési gyakorlatára, különösen a tagok be- és kilépésére stb. vonatkoznak. Rendesen az egyes tagokból egy szűkebb körű tanácskozás és határozó gyűlés alkottatik, s különös szabályok által megállapíttatik, hány tag jelenléte szükséges érvényes határozat hozatalára, mily módon indíttassék meg, mikép folytattassék s hogyan fejeztessék be a tanácskozás, minő eljárás követendő a szavazás és minő a jogérvényesen hozott határozatok végrehajtása körül; azonkívül többnyire az ugynevezett folyó ügyek ellátására külön igazgatóság rendeltetik, mely ismét többféle egyénekből (igazgató, titkár, jegyző, pénztárnok, ellenőr stb.) állhat, a peres ügyek vitelével külön ügyész, *actor v. syndicus* ³⁾ szokott megbízatni. ⁴⁾

Egyes részleteiben azonban a szervezet annyiféle lehet, a hányféle a testület; az egyiknél demokratikus, a másiknál aristokratikus elvek dönthetnek, és vannak testületek, melyeknek szervezete csak igen tökéletlenül

²⁾ Unger, kr. Übersch. VI. k. 166—171. II. Ebbeli nézetét megváltoztatta azonban osztrák örökjogában, 35. l. 10. jegyzet. V. ö. Theringh, *Abhandlungen aus d. röm. Recht*, Leipzig 1844. 200. l.

³⁾ *Syndicus* a római jogban általában csak városi ügyész (procurator) jelent, még pedig olyant, kire a város minden pereit bízta, míg *actor* alatt csak egyes esetekre kirendelt városi procuratort kell érteni.

⁴⁾ A szászországi polg. tkönyv. 55. §-a jogérvényes határozat hozatalára azt kívánja, hogy a testületnek valamennyi szavazatképes tagja meghívott, azoknak legalább fele része megjelent s a megjelent tagok többsége határozott legyen.

van kiképezve, mire az *universitates ordinatae* et *inordinatae*-féle felosztás vonatkozik, melyet azonban jogforrásaink nem ismernek ⁵⁾.

Különösen heves vita folyt azon kérdés eldöntése körül, vajjon azon esetre, ha az alapszabályokban erről rendelkezés nem tétetett, a testületi tagok többségét illeti-e a testületi hatalom, vagy más szóval, van-e joga a többségnek, az egész testület ügyeit ellátni, jelesen vagyoni jogi kérdésekben az egész testület nevében jogérvényesen intézkedni? Igen számos jogász (többek között Arndts, Vangeron, Weiske, Sintenis, Unger) ezt általános szabályként igenlette, hivatkozással a kánonjog azon szabályára, miszerint a többség a józanabb rész gyanánt tekintendő; ⁶⁾ mások ellenben (jelesen Savigny, Pfeifer, Keller stb.) ezt merőben tagadják és ily esetekben az összes tagok egyhangu határozatát követelik, mert hibás szerintök az ellenkező nézet vitatónak amaz alapföltétele, mintha valamely testület mindenkor tagjainak összesége s ebből folyólag már a tagok többsége magával a testülettel azonosítható volna, mi által az utóbbi felett föltétlen hatalommal ruháztatnék föl; ⁷⁾ azonkívül egészen figyelmen kívül hagyják a képviselői viszonynak lehetőségét (különösen városoknál a polgárok közgyűlézete mellett képviselőtestület, polgármester, városi tanács létezését); továbbá azon lehetőséget, hogy az egyes tagok nem birnak egyenlő jogositvánnyal (p. falusi községekben az egésztelkesek, féltelkesek és zselérek — Némethonban u. n. Vollbauern, Halbbauern, Kossäthen ⁸⁾), végre az állam főfelügyeleti jogát, melynél fogva a testület határozatait bizonyos körülmények között akár magának a testületnek érdekében, akár pedig a közjó szempontjából meg is semmisítheti.

Mindazáltal az előbbi nézet tekintendő uralkodónak ⁹⁾ — (Folytatása következik.)

Dr. BOZÓKY ALAJOS,
a nagyvárad m. kir. jogakad. tanár.

Fegyintézeti házszabályok.

A legnagyobb eszmék csak úgy válhatnak hasznára az emberiségnek, ha alkalmas anyagot lelhetni a természetben, melyen az idea megtestülést nyerhessen; s a hasznavehetőség fokát a kivitelteni tökély emeli vagy szállítja le. Egyik eszme testesítésénél az anyag jósága, a másikkal a kivitel tökélye játsza a főszerepet. A fegyrendszereket ez utóbbiakhoz lehet számítanunk.

Bármennyire legyen valamely fegyrendszer minden részleteiben átgondolva és a létező viszonyokhoz idomítva, bármennyire viselje az mint eszme az emberi tökély (a mennyire ugyanis emberi mű tökéletes lehet) jellegét magán, hasznát az emberiség csak úgy veheti, ha léteznek alkalmas fegyházak, hol az eszme megtestesíttessék, főleg azonban ha léteznek közegek, kik az eszme megtestesítést eszközöljék.

⁵⁾ A rómaiak szintén óvakodtak, valamennyi testület szervezetére nézve egyaránt érvényes szabályokat felállítani, a forrásainkban előforduló tételek csakis a városi községekre vonatkoznak s lehetetlen némely újabbkori jogász azon törekvését helyeselni, melynél fogva azon szabályokat valamennyi testületre kiterjeszteni s ilyformán általánosítani iparkodnak. L. 1. §. 1. D. Quod cuiusque universitatis vel contra eam agatur (34) l. 4. D. de collegiis et corporibus (47.22) l. 14. D. ad municipalem (50.1) l. 97. D. de conditionibus et demonstrationibus etc. (35.1). V. ö. Unger értekezését, kr. Übersch. VI. köt. 147. l.

⁶⁾ C. 4. X. de his, quae fiunt a maiore parte (3.31).

⁷⁾ Mi különösen akkor szolgáltathat okot aggodalomra, ha új alapszabályok alkotása, a tagok új megadóztatása, a testületi vagyoni csodulata vagy lényeges módosítása forog szőnyegen. Lásd mind ezek iránt Savignyt, Syst. II. k. 98—100. §§.

⁸⁾ Savigny id. m. 334. l.

⁹⁾ S e nézetet, mint fentebb láttuk, a szászországi polg. tkönyv 55. §-a is osztja, sőt ezen szakasz még a kisebbségnek is tulajdonít döntő határozatot, ha t. i. testület jogaiért küzdő tagok, melyek ez esetben a törvényrendelete szerint a testület képviselőiül tekintendők, a többi tagok irányában kisebbségben volnának.

Ezelőtt azzal kezdték a legtöbb helyen a fegyház javítást, hogy építettek milliónyi költségekkel nagy-szerű épületeket ily intézetekül. De a tapasztalat ujab-ban azt bizonyította, hogy az ily tervek jobbra azon akadtak fenn, hogy midőn a roppant költséggel épült javító házak már készen álltak, hiányoztak a szükséges és alkalmas emberek, kikre az illető rendszer lelkiismeretes keresztülvitele bizathassék.

Igy történt asztán, hogy a legjobbnak gondolt rend-szerek sem igen mutattak fel kedvező eredményeket.

Mi történt asztán? lerombolták a drága épületeket és építettek másokat. Azt hitték a legtöbbször, hogy a rendszerben vagy az épületben rejlik az akadály gyö-kere. Csak midőn rájöttek, hogy ez nem itt, hanem a fo-ganatosítás módjában található, kezdtek arra is gon-dolni, hogy minő fontos az, kik és mint foganatosítanak valamely rendszert a gyakorlatban.

Minden tartózkodás nélkül elismerem tehát, hogy az igazságügyminiszter a haladás és tapasztalat ezen ujab-bivimányának hódolt, midőn azzal kezdi meg a börtön-reform nagy kérdésének megoldását, hogy készített és kiadott czélszerű és kimerítő „házzsabályokat és szolgál-tati utasításokat az országos fegyintézetek és az azoknál alkalmazott hivatalnokok és örök számára.”

A nélkül hogy ezek érdemleges megvitatásába bo-csátkoznám, a nélkül hogy azoknak belső becsét és czél-szerűségét kutatnám, két előnyt találok már megjelené-sökben. Először lehetségesítik azt, hogy a fegyenczekkel emberiebb és javítóbb bánásmód lépjen helyére már most is az addig elfajult és káros önkény helyébe. De másodsor alkalmasabb és szakképzettebb fegyházi hiva-talok és örök készítetnek ezáltal elő egy tán nem sokára életbeléptetendő javító rendszeres foganatosi-tásához.

Ezen két körülményt különösen azon intézkedésből következtetem, hogy minden egyes közegnek teendője körülményesen körül van írva, a humanus bánásmód és a megbízatásbani pontos eljárás, mindenkinek hathatós szavakkal lelkére köttetik; és az is meg van hagyva, hogy a fegyházi hivatalos személyzet mindenikének ke-zeléhez adassék ezen szabályok és utasítás egy-egy pél-lánya, azok szorgalmas olvasgatására utasítatnak, s azokból időnként felolvasásokat tartani köteleztetnek.

Azon eszmék megvitatásába, hogy minő rendszerek alapelvei vannak ezen házzsabályokban lefektetve, most nem bocsátkozom; fenntartom magannak e tekintetben nézetemet akkoron kifejezni, ha a létesítendő rendszer iránya határozottabb alakot fog már ölteni.

Ezen szabályokban különféle rendszereknek kiindu-lási pontjaira lehet akadni, hihetőleg azért, hogy a kísér-letek és tapasztalatok egyidőben több irányban lehetsé-gesítsenek. Hogy minő javító rendszer fog ezekből majdan kifejlődni, jobbra a miniszterium azon két tag-jától függ, kik pár nap előtt külföldre indultak az e téren előrehaladottabb nemzetek ilyenén intézményei-nek és tapasztalatainak tanulmányozására.

Azoknak visszaérkezéig itthon is gyűjteni fognak a tapasztalatok, hogy a külföldön szerzeteknek értéke a hazai különös viszonyokhoz képest ítélthessék meg.

A minő egyszerűséggel szentelték magokat e kérdés-nek Csillagh és Tauffer, a miniszteriumnak külföldre kül-dött e két tagja, oly lelkiismeretes jelentést és jó ered-ményeket remélhetni működésöktől.

Itthon a készítendő igazgatói jelentésektől és külö-nösen a házzsabályok 84. és köv. §§-aiban szabályozott házi tanács intézményétől várok adatokat a haladáshoz.

Nem szokásom dicsérni valakit azért, mert minisz-ter, de ezen okból érdemeit sem tagadom soha meg, s azért őszintén megvallom, hogy teljesen osztom és helyes-

nek tartom e kérdésben Horvát Boldizsár kezdeménye-zését; ha mielőtt hajókat építtetne, melyeken a bűnbe sü-lyedt emberek megjavítva a társadalomhoz vissza vites-senek, — nevel magának hajóslegénységet, kik elég ügyesek legyenek e hajókkal zátonyok és sziklák között fennakadás nélkül a cél felé evezni.

Dr. FRIEDMANN BERNÁT.

Jogirodalom.

Magyarország és Ausztria statistikája; tekintettel a többi nevezetesebb európai állam jelentékenyebb életmoz-zanataira írta Kovács Ferencz a debreczeni ref. főisko-lában a római jog, egyházjog, osztrák polgári jog és a statistika ny. r. tanára. Debreczen és Nyíregyháza kiadja ifj. Csáthy Károly 1869. — 256 lap. (Folytatás.)

A kormányzat tárgyalásánál mindenekelőtt a leg-főbb kormányzatot vizsgáljuk. A fejedelem személye körül: közegek a kabinetiroda, az első szárnysegéd alatti központi hivatal, a legfelsőbb számszék (?!), a fejedelem személye körüli miniszter. — A közöminiszterium a közösökül elismert tárgyak kezelésére rendeltetett. — A magyar államfőkormányzatát a Buda-Pesten székelő m. kir. felelőminiszterium viseli; a katonai határőrvidék mai napig is katonai igazgatás alatt áll. Horvát-Slavonia élén a polgári bán áll. Ausztria főkormányzata szintén felelős miniszterium által gyakoroltatik.

Szerző ezek után áttér a politikai kormányzatra, melyben az egyes államok közigazgatási szervezetét elég terjedelmesen elénk tárja. A mi különösen Magyarorszá-got illeti vázolja a megyei igazgatást, a szab. kir. városokat, a Jászkun és hajdukerületet, a XVI. szepesi várost, Fiumevárosát és kerületét, Erdélyországot és Horvát-Slavoniát.

A politikai kormányzatot követi a rendőri igazgatás, a vallás és közoktatási igazgatás, az igazságügyi kor-mányzat. Ez utóbbi ismét bővebben ismertetik. Minde-nenekelőtt felemlitetnek az igazságszolgáltatásra vonat-kozi törvények, a bíróságok, jelesen a polgári bíróságok s pedig mind a rendesek, mind a kivételesek, a bűnügyi bíróságok; — előadatik Horvát-Slavoniában a bírósági szervezet, s végül Ausztriának törvénykezési szervezete. Az igazságügyi kormányzatnak függeléke gyanánt az ügyvédek s a közjegyzők szerepelnek.

A kormányzat szervezetében folytatólag a minisz-teriumok szerint előadja szerző a pénzügyi, a földmívelési, ipar-, kereskedelem-, közmunka- és közlekedésügyi, és a hadügyi igazgatást; ez utóbbinál mind a rendes hadsereg, mind a honvédség szervezete, a tengerészet s a határ-őrvidék belső alakulata vázoltatik. E részt befejezi e kül-kormányzat, melynél egyszersmind némely államszerző-dés is felemlitetik.

A harmadik rész az államháztartásnak van szentelve. Mindenekelőtt az államháztartás fogalmát s az állam-jövedelem nemeit határozza meg szerző, ezekután áttér az egyenes adókra, a közvetett adókra, melyek közé a jövedékeket is felvette. Az államvagyon és államkiadá-sok felsorolását követi a közös, a magyar és az osztrák állam költségvetések és az államadósságnak előadása.

Az állam művelődés czimű negyedik rész az anyagi és szellemi művelődés két szakasza alatt a mezőgazdasá-got, az ipart, a kereskedést egyrészt, az egyházi ügyet, a tanügyet, a közegészség- és árvaügyet, jótékonyági gyá-molító és biztosító ügyet, s végre a bűncselekvényekből merithető s a népmíveltségére következtetést szolgáló adatokat másrészt tartalmazza.

A földmívelésnél mindenekelőtt a termő s terméket-len föld területe állapittatik meg, ezután következnek a művelési főágok, a termőföld minősége, a gazdasági

módszerek s ezekután a termények. Ugyan e rendszer szerint halad szerző az állattenyésztés előadásánál is s mind a földmívelésnél, mind az állattenyésztésnél a termények értékét számítja ki. — A bánya iparnál az egyes ásványok termelése, a bányatermékek pénzértéke s a bányamívelés előmozdító szereit adatként elő.

A műipar főcsoportjai szerint talál magyarázatot; minden ágánál egyformán előadja szerző mennyi, hol s mikor állítatják elő, mennyi az iparcikkek pénzértéke, mennyi munkás talál alkalmazást, s mily segédeszközök léteznek az ipar emelésére.

Az ipar szakaszában soroltatnak elő szintén a közlekedési viszonyok; jelesen a távirdák, a posta forgalom, a vaspályák, víziutak és közlekedés folyamokon, Duna gőzhajózás, a tengeri gőzhajózás és a Lloyd-társaság működése. A közlekedést követi a kereskedelmi forgalom, valamint mindazon eszközök s intézmények előadása, melyek a kereskedelmi viszonyok emelése és virágzására vonatkoznak.

Az egész művet a szellemi művelődésre vonatkozó tárgyalások fejezik be. Itt említettnek a lelkészségek, az egyházi vagyon, a tanintézetek, jelesen a népiskolák, középiskolák, felsőbb műtanodák és tanintézetek, tudományegyetemek és szakiskolák stb., és itt soroltatnak fel egyszersmind a hirlapügyre vonatkozó adatok is.

A közegészségügynél látjuk megemlítve mennyi orvos működik a birodalomban, miképp kezelik a himlőt, hány kórház van. Az emberbaráti intézetek közt látjuk a gyámházakat, az árvaházakat, a leleczházakat s a nőegyleteket. A befizetésekkel járó intézetekbe soroltatnak a takarékpénztárok, a gyámolító és nyugdíj egyletek, s a biztosító intézetek.

A műhöz XVI. táblázat van mellékelve, melyek a népességre, a népesedési mozgalmakra, mezőgazdasági termékekre, a bányászatra, a magyar vámbivatalok forgalmára, a monarchia kereskedelmére, a népiskolákra, a lelkészségekre és a büntető eljárásra nyújtanak kimerítő adatokat.

Miután így a munka tartalmát átfutottuk, áttérhetünk annak bírálatára.

(Folytatása következik.)

Dr. MATLEKOVITS SÁNDOR.

K ü l ö n f é l é k.

(*Kimutatása*) a magyar királyi curia mint legfőbb ítélőszéki osztály összes beadványainak, elintézéseinek és hátralékainak 1869. év június hó végével.

A kir. ítélő tábla és a hétszemélyes tábla erdélyi osztályától átvett *hátralék*:

Polgári 4637, urbéri 445, váltó- s keresked., csőd- és bányai ügyek 93, büntető 327, összesen 5502.

Elintéztetett 1869. évi június hó végéig:

Polgári 38, urbéri 21, váltó- s keresked., csőd- és bányai ügyek 76, büntető 13, összesen 148.

Szaporodott 1869. évi június hó végéig:

Polgári 512, urbéri 37, váltó- s kereskedelmi-, csőd- és bányai ügyek 40, büntető 141, összesen 730.

Hátralékban maradt 1869. év június hó végével:

Polgári 5111, urbéri 461, váltó- s kereskedelmi-, csőd- és bányai ügyek 57, büntető 455, összesen 6054.

Július hó végével.

A kir. ítélő tábla és a hétszemélyes tábla erdélyi osztályától átvett *hátralék*:

Polgári 4637, urbéri 445, váltó- s kereskedelmi-, csőd- és bányai ügyek 93, büntető 327, összesen 5502.

Elintéztetett 1869. évi július havában:

Polgári 581, urbéri 162, váltó- s kereskedelmi-, csőd- és bányai ügyek 136, büntető 162, összesen 1041.

Szaporodott 1869. évi július havában:

Polgári 826, urbéri 61, váltó- s kereskedelmi-, csőd- és bányai ügyek 75, büntető 212, összesen 1174.

Hátralékban maradt 1869. év július hó végével:

Polgári 4882, urbéri 344, váltó- s kereskedelmi-, csőd- és bányai ügyek 32, büntető 377, összesen 5635.

Szaporodott 1869. évi július havában:

Polgári 314, urbéri 24, váltó 35, büntető 71, összesen 444.

Elintéztetett 1869. évi július havában:

Polgári 543, urbéri 141, váltó 60, büntető 149, összesen 893.

* (*A hivatalos lap közli*) a m. k. pénzügyminiszter rendeletét, melylyel a bányai, kincstári és koronai jószágok *urbéri szabályozás ügyeiben*, alkalmazott bírák, szakértők, becslők és tanúk járandóságai megállapíttatnak. E szerint az alispánok 6, a szolgabírák 5, az esküdtek pedig 3 frt napidíj nyerne. Élelmezési átalánykép, ha az természetben ki nem szolgáltatathatna, naponként 2 frt jár. Az alispánok a megyei hajdurészére 50 krt számíthatnak fel. Utazások alkalmával a bírák gőzösökön az I., vaspályakon a II. osztály szerint számíthatják fel költségeiket, más alkalmatosság használatakor az egyszerű mért föld pénzt. Oly községekben, hol a bírák rendes székhelye van, napidíjakra élelmezési átalányra és utazási költségek megtérítésére igényt nem tarthatnak, a szükséges kirándulásoknál az egyszerű mért földpénz felszámítása megengedtetik. A szakértők, becslők és tanúk járandóságai az eljáró bíróságok által esetről-esetre, a fennálló törvényes szabályok szerint fognak megállapíttatni.

* (*Eredeti pör*) van folyamatban Londonban. Az ismeretes nagy kötött léghajó, mióta szétszakadt, többé nem működik. Ez alkalommal London sajtóságos per tanuja. Egy virágáros, egy iskolamester, egy gyógyszerész s egy fogorvos Giffardot a léghajó vállalkozót bepanaszolták, miután — úgy mondanak az utasok, kik a hajón ültek, illetlen szempillantásokat vetnek háziás helyiségeibe, s így a családi viszonyt kellemetlené teszik s megzavarják. A törvényszéki tárgyalások felette érdekesek leendnek, jóllehet, a közönség nem hisz Giffard elítélésében. A családias jelenetek pedig, melyeket a vádlók bizonyításként felhoznak, mondják, igen mulatságosak.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Bestimmungen, allgemeine, zur Sicherung d. Betriebes auf den preussischen Staats- u. unter Staats-Verwaltung stehenden Eisenbahnen. Vom 1. Juli 1868. Berlin, v. Decker.

Bibliotheca geographico-statistica et oeconomico-politica oder systematisch geordnete Uebersicht der in Deutschland u. dem Auslande auf dem Gebiete der gesammten Geographie, Statistik u. der Staatswissenschaften neu erschienenen Bücher, hrsg. v. Dr. W. Müldener. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht's Verl.

Bierer, H., Volksausgabe württembergischer Gesetze. Mit Inhaltsverzeichniss, erläut. Einleitg. u. ausführ. Sachregister.

Blätter f. Gefängniskunde. Organ d. Vereins der deutschen Strafanstaltsbeamten. Unter Mitwirkg. d. engern Vereins-Ausschusses, hrsg. v. G. Eckert.

— f. Rechtsanwendung zunächst in Bayern, gegründet v. Joh. Adam Seuffert u. Christ. Carl Glück, neu hrsg. v. F. Steppes.

Braun, Lehrbuch der Staats- u. Rechtswissenschaft f. Postbeamte. Marienwerder, Nax.

Bremer, F. P., die Rechtslehrer u. Rechtsschulen im röm. Kaiserreich, Berlin, Guttentag.

Brockhaus, F., das Legitimitätsprincip. Eine staatsrechtl. Abhandlg. Leipzig, Brockhaus.

TARTALOM: Ellenészrevételek. — A köztörvényi elbirtoklás mai érvény szerint. (Folytatás) Herczegh Mihálytól. — A szabadságbüntetéséről Poroszországban. (Folytatás.) Csatskó Imrétől. — A jogi személyekről. (Folytatás.) Dr. Bozoky Alajostól. — Fegyházi házszabályok. Dr. Friedmann Bernáttól. — Jogirodalom. (Folytatás.) Dr. Matlekovich Sándortól. — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melleklet: egy fél iv curiai határozatok.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Az örökösödési jog észjogi megállapítása.

Mostohább sorsra, kedvezőtlenebb állapotra alig jutott valaha tudomány, mint a minőben jelenleg a jogbölcsezet tengődik. Nem elég, hogy e tudomány legtöbb elvei, legfontosabb tanítmányai több oldalról, de kiválsólag a jogtörténelmi iskola bajnokai részéről kiméletlen megtámadásoknak kitévék; ellenei közül némelyek vakbuzgóságuk által elragadtatva, már annyira is jöttek, miként még az észjog tételét is kétségbe vonják!

Tudomány, mely ily sorsra jutott, méltán sajnálható!

E tüneményt, mindazonáltal, alig csodálhatjuk, ha a dolgot részrehajlatlan állapontból tekintve, titkolódzás nélkül megvalljuk, miként az ujabbkori jogbölcsezet valóban félszeg irányban fejlődött, s abstract egyoldalúságba süllyedve, oly tévtanokat szült, melyek az egész tudományt szigorú, de részben igazságos megtámadásoknak kitétték. — Kiválsólag pedig Kant jogbölcsezeti irányának, az u. n. rationalistikus iskolának lehet méltán bűnül felróvni, hogy merően nemleges, tartalom nélküli és minden objectivitástól elválasztott jogelvét minden részletekben következetesen érvényre juttatni iparkodván, gyakran oly tantételekkel kényszerült előállni, melyek a ténylegességgel, a viszonyok természetével, sőt az általános jogérzülettel is homlok egyenest ellentétben állanak. — Nem csoda tehát, ha ily félszeg tanítmányok visszhatásul a jogtudomány ujabbán más irányt véve, a formalismus nyomasztó békóit lerázni iparkodik, ha mindinkább azon helyes felfogás kezd a tudomány terén utat törni: miként a jogelvek előzetes (a priori) alkottatásának mellőztével, a jogtételek mint egyedüli forrásukból — az életviszonyok sajátlagos természetéből vezetendők le.

Az egyoldalú abstractióból származott tévtanok közül pedig egy sincs, mely az észjog tekintélyét nagyobb mérvben lerontotta, e tudományt az ellenséges megtámadásoknak inkább kitétte volna, mint az örökösödési jog rideg tagadása!!

Mig ugyanis a régibb jogbölcsesek, nevezetesen Huig de Groot¹⁾, Puffendorf²⁾, Barbeyrac, Leibnitz³⁾ és mások az örökösödési jogot mindkét alakjában, azaz: mind a végrendeleti, mind pedig a törvényes öröklés jogát bölcsezetileg megalapíthatónak tekintvén, amazt a vagyon feletti szabad rendelkezésre, az utóbbit pedig

az elhunyt személy vélelmezett akaratára építik, addig az észjog ujabb művelői azon állítással állanak elő: *hogy az ember halálával annak minden jogai megszűnnek, hagyatéka pedig „uratlan jószág” válik, mely némelyek szerint bárki által elfoglalható (occupálható) *) mások véleményéhez képest a kincstárba száll.*

Ezen elvből kiindulva, általános közöttük a meg egyezés arra nézve, miként az örökösödési jog bölcsezetileg meg nem alapítható.

Az öröklési jog ezen tagadását alig csodálhatjuk, ha figyelembe vesszük, miként ezen tünemény mindenütt ismétlődik, hol a legfontosabb, minden népeknél érvényben lévő jogintézmények az uralkodó észlegességi jogfogalom szerint magyarázandók s alapítandók meg.

Észleljük ezen tüneményt a szülők és gyermekek kölcsönös kötelezettségei, a monogámia, a vérrokonságból eredő házassági tilalmak, — a szerződések kötelező érvénye, az elévülés s elbirtoklás, valamint több más oly intézmények tekintetében, melyek az elfogulatlan ész ítélete szerint mint a jogi rend mellözhetlen alkatrészei jelentkeznek.

De mindezen kétségtelenül észszerű jogintézmények igazolást nem találnak oly észjogtanban, mely mint Kanté, merően nemleges jogelvet alapít meg, és innét van, hogy ama intézmények közül némelyek (péld. az örökösödés s az elévülés) ezen iskola által egyszerűen, mint a természetes ratióval ellentétben lévők — elvetetnek²⁾; mások pedig észszerűségük bebizonyítása nélkül a rationalistikus irányu észjogi tankönyvekbe csatlárdul becsempesztetnek. — Mind ezen tanítmányok körül majd nyilván mutatkozik a Kant-féle jogelv hasznavehetetlensége, majd pedig oda vezet ezen elv következetes alkalmazása, hogy ez iskola követői valóban nevetséges fogásokhoz nyulni kényszerülnek, csak hogy észszerűségét bebizonyíthassák az oly intézményeknek, melyek az emberi életviszonyokból szükségképp folynak³⁾.

Ily szempontból felfogva, az örökösödési jog elvetésében csak is helyes következetességét találjuk az individualistikus észjogtanban, mely a családi és társadalmi élet minden kötelekeitől és céljaitól teljesen eltekintve, a jog egyedüli mérszabályát csupán az együttlétezéssel megegyező egyéni önkényben keresi.

Következetlenséggel csak azokat lehet vádolni, kik, noha az örökösödési jogot általában tagadják, mégis a successiónak egyik nemét, t. i.: az örökszerződést elfo-

¹⁾ L. „De jure belli et pacis.” II. cap. VI. §. 14. „Alienatis autem in mortis eventum, ante eam revocabilis, retento interim jure possidendi ac fruendi: est testamentum”. Es cap. VII. §. 3. „Successio ab intestato quae dicitur, posito dominio, remota omni lege civili ex conjectura voluntatis naturalium habet originem”. — §§. 4., 5., 6., 7., 9., 10.

²⁾ Puffendorf. De jure nat. Lib. IV. cap. 10 et 11.

³⁾ Leibnitz az öröklés jogát a lélek halhatatlanságára alapítja, mondván: „Sed quia mortui revera adhuc vivunt, ideo manent domini rerum.” — Nova method. doc. disc. jurispr. §. 20. És így némileg Zachariae is: „Der Mensch hört auch mit seinem Tode nicht auf Eigenthümer seines Vermögens zu sein”. L. 40 Bücher v. Staate 4. k. 259. l.

¹⁾ Így többek között Bauer Nat. R. §. 103. 104. Meister Nat. R. 304. l. Rotteck: Vernunft R. I. k. §. 44. Gross: Lehrbuch d. phyl. R. W. §. 171. Schilling: Természetjog (ford. Werner) I. k. §§. 75., 76., 77. Krug: Dicaeologie 47. §. Virozsil: az észjog elemei I. 141. l. stb.

²⁾ Például a szülők és gyermekek kölcsönös kötelezettségei, az állam kötelezettsége: az idegen követeket elfogadni és kihallgatni stb.

³⁾ Így iparkodnak némelyek a szülői hatalmat egy a nemzés ténye folytán a gyermekkel kötött szerződésből származtatni!

gadják¹⁾, tehát az öröklés épen azon nemét igazolhatónak vélik, mely legritkábban előfordul, s erkölcsi, valamint eszélyességi alapokból legkevesbé igazolható.

(Folytatása következik.)

Dr. SCHNIERER ALADÁR,
kassai királyi akadémiai jogtanár.

Ellenészrevételek.

II.

Hazai alkotmányos törvényeinkből kívánjuk lehetőleg röviden kimutatni az elvileg megszüntetett ösiségi jogviszonyok minőségét avégre, hogy homálytalanul kitűnjék, miként ezen itt érintett jogviszonyoktól a hitbizományi s ezzel rokonmű helyettesítési jogviszonyok különböznek, és hogy tehát az „Észrevételekben” — a „Törv. cs.” 37. száma első oldalán az első hasábon láthatólag — tévesen használtatott *indokolási alapul* az ösis. pat. 5. §-ában foglalt azon „engedmény”, mely az *ösi fiat* illető nemesi javak birtokosainak az oszt. p. t. k. hatálybalépte után gyakorolható végrendekezési jogára vonatkozik.

Mert az *ösi* javakra vonatkozó ezen *engedményből* az ösiségi viszonyoktól különböző természetű *hitbizományi*, vagy ily melléknevű *helyettesítési* jogokat és köteleességeket szabályozó *korábbi végrendeletek hatályának megszűnt* a logika szabályai szerint legkevesbé sem következtethető.

Hinni akarjuk, hogy ezen fejtegetéseink folytán az idézett „Észrevételek” t. szerzője is meg fog győződni egyebek közt arról, hogy hazánkban az oszt. á. p. t. k. hatályba lépte előtt is aránylag nagyon kevesen használták fel azon jogukat, miként szerzeményi javaikra nézve végrendeletileg vagy másként *hitbizományi*, s ily melléknevű *helyettesítési* jogviszonyokat alapítsanak, s hogy ekként nagyon téves azon nézet, mely az *ilynemű jogviszonyok ijesztő sokaságát* képzelve oda irányul, hogy a *jogbiztonság megrendítésével* némely magánosok, és a feltételes *alapítványozások által érdekelt közintézetek* örökösödési jogaiktól — *kártalanítás nélkül* megfosztassanak, és így jogsértőleg a csupán *ideiglenesen és feltételesen* haszonélvezetbe lépett örökösök indokolhatlanul korlátlan tulajdoni jogokkal megajándékoztassanak.

Az ösiségi jogviszonyok felismerésére homálytalan világosságot nyújtanak Verb. h. t. könyve 1. r. 40. 41. 43. 44. 45. 46 és 47. czimei, melyek szerint *minden ösi birtokban* vagyis *minden ösi javak tökéllagában* az örökösödésre hivatott fitestvérek, és ha mindkét nemre kiterjedő örökösödésnek helye volt, a nőtestvérek is jogosítva voltak *egyenlő testvéri osztályt* eszközölni, mely osztály következtében mindenik testvér a maga osztályrészét mint *tulajdonképeni birtokos* ténylegesen, és *elkülönzött birtokolhatta*, s ekként az ily osztályrésze irányában nemcsak a haszonélvezeti, hanem a tulajdoni jogokat is gyakorolhatta, és pedig Verb. 1. r. 59. 60. 70. 71. 72. 73. s még több czimei szerint mindenik testvér a maga *ösi osztályrészbéli* javait *adóssággal terhelhet*e, az elővételi joggal bíró egyének megkínáltatása mellett — több évekre is — *elzálogosíthatta*; sőt *nagy szükség*i vagy *eszélyességi* okokból (rationabiliter) adásvevési szerződés által *elidegeníthette és hasznosan elcserélhet*e.

Következéleg az *ösi* javak felett azoknak birtokosa a tulajdoni jogot *élők közti rendelkezés által feltételesen* gyakorolhatta.

A mely hagyatéki javak *tökéllagára nézve* tehát — az örökösödést szabályozó valamely végrendelet tilalma miatt az örökösödésre hivatottak az *érintett testvéri osztályt* kieszközölni, s következéleg a hagyaték tökéllagát elkülönzött osztályrészekben tulajdoni joggal ténylegesen birtokolni, s tehát arra nézve a *tulajdoni jogot az ösi javakra vonatkozó törvényekben meghatározott mérvben és feltételek alatt gyakorolni* jogosítva nem voltak, az ily javak *ösiségi természettel* nem bírhattak, s következéleg azok irányában a *törvényben megállapított költsönös testvéri háromlási (devolutio) jog*, s az annak járulékait képező különböző ösiségi jogok nem keletkezhetek, a mint ezt Verb. 1. r. 47. cz. 4. §. meghatározza a következő szavakban: „Sola enim sanguinis propago, et fraternalis mutua divisio efficit ex se mutuum et reciprocam bonorum in alterutrum condensationem, atque devolutionem. Allegatione cujusvis proscriptionis non obstante.”

Ezen jogállapot az ösiségi jogviszonyok keletkezésére vonatkozólag 1848-ban és azelőtt a jogéletben oly szilárdul és legkisebb kétséget is kizárólag állott fenn, miként nem hihető, hogy az 1848-ik évet megelőzőtt korszakban nemcsak a hétszem. táblai, de sőt bármely alsóbb törvényszéki ítéletben is az itt előadott jogállapottal ellenkező fogalom érvényesült volna; a minthogy feltételeznünk kell, hogy ha az ösiség keletkezésére, illetőleg felismerésére vonatkozó törvényeink értelme iránt a bírói ítéletek egymástól eltérők lettek volna, ez esetben az 1848-iki törvényhozás, midőn az azon évi 15. t. cikkben az *ösiséget elvileg megszüntetvén, az ösiségi viszonyokból eredett pereket felfüggesztette*, a józan gondolkodás által parancsolt szükség folytán nem mulasztotta volna el a *felfüggesztett ösiségi perek fölismerhetése végett felvilágosító intézkedéseket létrehozni*.

Az ösiségi jogviszonyokra vonatkozólag megjegyzendőnek tartjuk még, hogy az ily nemű jogviszonyok alá tartozott javak irányában — azoknak birtokosa — a tulajdoni jogot a fentebb megjelölt mérvben t. i. *élők közti rendelkezés által gyakorolni feltételesen* lévén jogosítva: az ily javak felett általa köthetett zálogi, adásvevési és csere-szerződések *érvénye a törvényben meghatározott feltételek teljesültétől függött*, s mert e feltételek teljesülése felől főleg az illető osztályos rokonok közé nem tartozó egyének maguknak előlegesen biztos tudomást nagyon bajosan szerezhettek; annál fogva az érintett ösi javak a *hitel biztos alapjául* tekintetők nem lévén, azoknak birtokosa az *ötet törvény szerint illető tulajdoni joggyakorlatban* sokszor meggátoltatott vagy legalább súlyos megterheltetéseket szenvedett, és ezen okból közohajjá vált az ösiség megszüntetése, mely miatt a *hitbizományi s helyettesítési örökösödéseket* szabályozó korábbi végrendeletek bármely tekintetbeni érvényükre vagyis hatályukra nézve *nemcsak semmit sem veszthettek*, de sőt inkább *nyertek*, a meny nyiben azokat az illető *törvényes örökösök* ösiségi jogokra netalán alapíthatott *bármely című perekkel* most már nem támadhatják meg.

Az ösiség felismerésére vezető, s fentebb idézett törvények homálytalansága mellett méltán bámulni lehet azon, hogy létezik oly vélemény, mely szerint a *megszüntetett ösiségi jogviszonyokkal azonosak* lennének azon öröklési jogok és köteleességek, melyek a mostani jogtudomány, és az oszt. á. p. t. k. szabályai szerint *hitbizományi*, vagy ily melléknevű *helyettesítési* jogviszonyoknak nevezhetők, vagyis hogy ösiségi jogviszonyok szabályozását tartalmazzák az A. alatti s ahhoz hasonlómű végrendeletek, melyeknek tilalma miatt a közvetlen örökösödésre hivatottak az örökség tökéllagára nézve a *fentebb érintett testvéri osztályt* kieszközölni, s így az

¹⁾ Az örökszerződések védői közül említendők Höpfner Nat. R. §§. 106. 107. Schlettwein: „Rechte der Menschen” §. 141. és Hufeland: Lehrbuch d. Nat. R. §. 331. stb. . . A római jog felettén megszorítá az örökszerződések érvényét c. 15. C. II. 3. de pact. — fs. 61. D. XXV. 1. Az oszt. á. polg. t. k. 602. §-a csak a házastársak közötti örök szerződéseket ismeri el. — L. Hugo Lehrb. d. Nat. R. §. 313.

ősi javakra vonatkozó törvényekben meghatározott tulajdoni jogokat gyakorolni jogosítva nincsenek.

Következésképp felette tévesnek kell tartanunk azon véleményt, mely szerint az A. alatti, s ahhoz hasonló végrendeletek érvényesítése következtében az osztr. ált. p. t. k. hatálybalépte előtt már létrejött, és fenállott örökösödési jogok és köteleességek, melyek a fentebb előadottak szerint az ösiségi jogviszonyoktól lényegesen különböznek, ezeknek megszüntetése által elenyésztek volna; holott az ily nemű végrendeletek — habár korlátozottabb hatálylyal — a megszüntetett ösiségi viszonyokat teljesen nélkülöző osztr. ált. p. t. k. szabályai szerint is érvényeseknek tekintendők.

Megemlítendőnek tartjuk továbbá azt, hogy a fentebb kimutatott ösiségi jogállapot szerint ösiségi jogviszonyokat származtattak mindazon kir. adomány-levelek, szerződések és végrendeletek, melyekben az azok tárgyát képező javak irányában az örökösödés csak annyi részben szabályoztatott, miként a javakban csupán a finemű, vagy mindkét nemű utódoknak leendő örökösödése, azaz: a javak fiági, vagy fi, s leányági természete van meghatározva; de a fentebb érintett testvéri osztály, s így az ősi javakra vonatkozó törvényekben meghatározott tulajdoni jogok gyakorlata az illető javak tőkeállaga irányában eltiltva nincsen.

Ezen nemű minden okmányok tehát mint ösiségi jogokat és köteleességeket származtató alapok az utódok örökösödésére vonatkozó érvényeiket az ösiség megszűntével, vagyis az ösis. patens hatálybaléptekor azon örökösök javára, kik az illető javakat az osztr. ált. p. t. k. hatálybalépte napjáig tulajdonként birtokolni jogosítva voltak, feltétlenül elvesztették, mert a birtoklásra jogosult örökösök a tulajdoni jogot már nem többé az ősi javakra vonatkozó törvényekben meghatározott mérvben, és feltételek mellett, hanem az ösis. pat. előzménye s 5. §. nyomán az osztr. ált. p. t. k. szabályai szerinti mérvben és módon gyakorolni jogosítvák, a mint ezt az ösis. pat. egyes §-ainak elemzésére szánt hátrábbi fejtegetéseink bővebben is igazolni fogják.

E szerint az ösiséget felismerő szakférfiakra nem gyakorolhat jogsértésre csábító hatást azon mumusként fenyegetődző nézet: mintha ezen utóbb említett nagy számban létező kir. adománylevelek, szerződések és végrendeletek hatálya, s így ezzel a megszüntetett ösiség új életet nyerne, ha az osztr. ált. p. t. k. hatálybalépte előtt elhunyt örökhagyóknak hitbizományi helyettesítést, illetőleg közérdekű feltételes alapítványozásokat tartalmazó végrendeletei az ösis. pat. életbeléptével érintett hatályuktól meg nem fosztottaknak tekintetnek.

Az előadottakban — úgy hiszszük — eléggé kimutattuk a megszüntetett ösiségnek az „Észrevételek” alkotásánál történt félreismerését, melyet mint az ösis. pat. tévértelmezésének egyik főokát fennebb az a) alatti pontban megjelöltünk. Hogy pedig a b) pontban jelzett ok is, t. i. az osztr. ált. p. t. k. szabályainak kellő figyelmen kívül hagyása, vagyis azok rendeleteinek ferde felfogása nem csekély befolyást gyakorolt az érintett tévértelmezésre, azt a következőkben kívánjuk begyőzni.

III.

A „Törv. Cs.” idei 37. száma első lapján — előadtván a megszüntetett ösiségnek a hitbizományi nyal való összetévesztéséből eredett, s már általunk kimutatott azon teves érvelés, mely az 5. §. szerint az ősi fiat illető javakra vonatkozó engedményre alapított; ezen érvelésnek támogatása végett, s illetőleg döntő befolyásának képzelt utolsó indokul a következő szavak olvashatók: „mert végre ily értelmezés mellett (t. i. ha az osztr. ált. p. t. k. hatálybalépte előtt elhunyt örökhagyók végren-

deleteinek érintett hatálya megszűntnek nem tekintetnék) az ösis. patensnek azon célja, hogy a javak feletti rendelkezhetési jogra, és az örökösödési rendszerre nézve az osztr. polg. tkönyvnek szabályai alkalmaztassanak, el nem érhetnék, a mennyiben az örökösödési rendes ivadékról ivadéokra szabályozó végrendeletek hatályukat megtartván, az ily javakbani örökösödésre az osztr. p. t. k. szabályai soha, vagy legalább a család kihaltáig nem jöhetnek alkalmazásba.

Ez tehát azon utolsó indok, mely az „Észrevételek” alkotásánál legnyomatékosabbnak, s a többi előbocsátott érvek súlyadására alkalmasnak tekintetett.

Ezen indokot összeállító észjárás szerint az osztr. ált. p. t. k. hatálybalépte előtt elhunyt örökhagyók által kiadott végrendeletek hatálga irányában, a mennyiben azok hitbizományi, vagy ily melléknevű helyettesítéseket tartalmaznak, azon okból kellene az ösis. patensnek megszüntető értelmet tulajdonítani, mivel ezen korábbi végrendeletek közül némelyek több nemzedékekre, s illetőleg a család kihaltáig terjedő örökösödési rendet szabályoznak, és így ezeknek korábbi hatályukban maradása ellenkezik az ösis. pat. azon céljával: hogy az osztr. ált. p. t. k. a javak feletti rendelkezési jogra és az örökösödésre vonatkozó szabályai alkalmaztassanak.

Már fennebb c) pont alatt megjelöltük, hogy az „Észrevételekben” teljesen ignoráltatott az ösis. patenssel összefüggésben hatálybaléptetett osztr. ált. p. t. k. 5. §-ában foglalt, s elvileg, vagyis általában meg nem szüntetett azon jogelv: hogy a törvények visszaható erővel nem bírnak, s hogy ezen jogelv az ösis. patenssel szemben is a korábban létrejött úgy másnemű, mint örökösödési jogok és köteleességekre nézve általános jellegű szabályt képez, melynek alkalmaztatási módjára, s így a patens valódi céljának felderítésére vonatkozó fejtegetéseinket majd alább fogjuk előadni.

De ezen itt idézett jogelvnek teljes ignorálása mellett is a fennebb érintett utolsó indok a kérdésben lévő korábbi végrendeletek hatályának megszüntetése végett létre nem jöhet vala, ha az osztr. ált. p. t. k. a tulajdoni joggyakorlatra, vagyis a javak feletti rendelkezési jogra, és az örökösödésre vonatkozó szabályai kellő figyelembe vétettek volna, mert ezen szabályok alkalmaztatása mellett is az érintett végrendeletek hatálya csak korlátozást, illetőleg átalakulást, nem pedig megszüntetést szenvedhetne.

Ugyanis az osztr. ált. p. t. k. szabályai szerint is a közvetlen haszonélvezetre hivatott végrendeleti örökös örökösödési joga az örökhagyónak végakarátán alapul, s így a hagyatéki javak irányában több jogot nem nyerhet, mint a mennyit az örökhagyó végrendeletileg reája ruházni akart, ki saját hagyatéki javainak a szükségörökösöket illető köteles részen felüli mennyiségére nézve egymást követő avagy felváltó sorban több örökösöket is nevezhet, azaz: ugynevezett hitbizományi helyettesítéseket alkothat, és végrendeletét különböző feltételekhez és korlátozásokhoz kötheti, mely végintézkedésnek fenntartására az osztr. ált. p. t. k. czélszerű intézkedéseket tartalmaz avégre, hogy a közvetlen haszonélvezetre jogosult örökös az illető hagyatéki irányában a tulajdoni jogot ne gyakorolhassa az öröklési sorban hátrább álló örökösök jogainak megrövidítésére, a mint mind ezek igazoltatnak az osztr. ált. p. t. k. 533. 608. 610. 611. 612. 613. és 695-től kezdve 713-ig terjedő §§-ai által.

Az osztr. ált. p. t. k. értelmében, ha a végrendelet az illető törvényes, azaz: szükségörökösök köteles részére kiterjesztetett, vagy ha abban az öröklési sor az örökösökre nézve a törvényben korlátozott határokon túl is szabályoztatott: ily okokból a végrendelet hatálya nem szűnik meg, hanem csak korlátoztatik, mert a végrende-

let a köteles részen, kívüli hagyatéokra, valamint a törvény által kiszabott korlátokon belül lévő öröklési sorra nézve érvényes, avagy hatályos, a mint az első esetre nézve az osztr. ált. p. t. k. 774. 775. §§. függeléki 60. sz. — a második esetre pedig a 611. 612. §§. s a függeléki 54. sz.-ból meggyőződhetni.

E szerint tehát az osztr. ált. p. t. k. szabályai értelmében — ha az örökös az örökösödési rend szabályozását — *fejedelmi megerősítés nélkül is* — bármily távoli nemzedékekre, vagyis az öröklésre hivatottak teljes kihaltáig terjesztette is ki, valamint ha az öröklés irányában a fi- és nőnemű utódok közt megkülönböztetéseket tett végrendeletében, például a nőneműeket teljesen kizárta volna az örökösödésből; ez esetben is a végrendelet hatálya meg nem szüntetik, hanem csak korlátoztatik, a mennyiben az öröklési sor azon utóörökösök javára, kik a végrendeletkor kortársai közé nem tartoznak, vagyis a végrendelet kelte után születnek, az ingó javak iránt csak a második izig, az ingatlanok iránt pedig csak az első izig érvényes.

Az osztr. ált. p. t. k. szerinti ezen homálytalan jogállapot — nézetünk szerint — teljesen igazolja azt, hogy a fentebb megjelölt s az „Észrevételek“ alkotásánál döntő befolyásnak vélt utolsó indok a kérdésben lévő végrendeletek hatályának megszüntetése végett a logikával kivívóan ellenkező következtetésre használtatott, mi kétség kívül csakis az osztr. ált. p. t. k. szabályainak kellő figyelmen kívül hagyásával jöhetett létre. (Folyt. köv.)

A köztörvényi elbirtoklás mai érvény szerint.

II.

Jog alapja.

(Folytatása.)

Azon irányadó elv, melyet a pozitív törvényhozások követtek akkor, midőn az elbirtoklási jogintézményt megállapították, — háromféle lehetett:

1) A tulajdonbiztonság elve — a birtokbiztonság elve fölött.

Ez elv szerint megkívántatik, hogy a birtok kezdete *jogszerű és jóhiszemű* legyen. Hol e kettős kellék hiányzik, a birtok, — bármily hosszú, szakadatlan és tartós lett legyen is, — a birtokostól elvétetik.

Ez elvet követi az ausztriai polgári törvénykönyv, mert ennek 1460. §-a szerint megkívántatik, hogy a birtok jogszerű (rechtmässig), jóhiszemű (redlich) és valódi (echt) legyen. Az 1477. §. ugyan azt tartalmazza, hogy ki az elbirtoklást 30–40 évi idősakkal támogatja: annak nincs szüksége a jogszerű cím kimutatására: de az ellene bizonyított rossz hiszemű birtok ezen hosszabb idősakban is kizárja az elbirtoklást.

Ezen elv szerint a birtoktól az elbirtoklás ügye teljesen elválasztva van, mennyiben a birtok önmagában, — jogszerűség, illetőleg jóhiszeműség nélkül, — elbirtoklásra alapot nem nyújt. A birtokbiztonság a védelemből kizáratik s a birtokos, bármily huzamosan használta is a dolgot, vagy jogot, a birtokban háboríthatik és abból el is mozdíthatatik.

2) A birtokbiztonság elve a tulajdonbiztonság elve fölött.

E szerint az elbirtoklásra jogszerű cím és jóhiszem nem kívántatik, csak hosszas birtok, mert a ki ezt a törvényes idő alatt szakadatlan és békésen folytatva betölti: az a dologra vonatkozó teljes jogot megszerezte s a tulajdonosnak bárhonnán jövő megtámadása ellen biztosította.

Ezen elv azon jogvédelmen alapszik, hogy a hosszas birtoknak jogszerű kezdetének kell lenni, — különben a

valóságos tulajdonos föllépése folytán megszüntethető volna, — mindenkinek természetes törekvése levén a vagyont, melyet más illetéktelenül tart hatalmában, vissza követelni.

Itt tehát a hosszú idő egyenlő a jogszerű címmel és a hosszas birtok a jogszerű birtokkal.

Ezen elvet követi az angol törvény, 20 évet tüzvé ki a végre, hogy ennek lefolyása előtt a keresetek, melyek a más által használt dolog, vagy jog visszaszerzésére vonatkoznak, megindíttassanak, ellenkező esetben azok útja elzáratik, nehogy különben a törvénykezések, pereskedések halhatatlanok legyenek és végtelenségig kiterjesztessenek.

Ez elvet követte hazai törvényünk is, mert „Verböczy a hosszas birtoklás jogszerűségét és jóhiszeműségét nem kívánta meg, ezt mindazonáltal épen az által indokolja, mivel ezen birtoknak, hogy az elbirtoklás alapja lehessen 32, s illetőleg 100 esztendősnak s szakadatlanul folytatottnak kell lenni. H. K. 1. 23. §. 1.; 46. §. 4 és 5.; 78. §. 2 és 3 jogszerűtlen. M. O. 1729 : 36. t. cz. roszhiszemű birtokra vonatkozik.“ (Dr. Wenzel „Magyar és erdélyi magánjog rendszere“ I. k. 223. §.) Megjegyeztetvén azonban, hogy a polgári és paraszt javakra rövidebb elbirtoklási idők levén határozva, ezeket illetőleg a jogszerű cím és jóhiszeműség már megkívántatik, mert itt e két kelléket helyettesítő hosszas idő fen nem forog.

Ezen elv szerint a jogszerűtlen birtok ép úgy, mint a jogszerű ugyanazon időben és föltételek alatt mentetik föl a tulajdoni kereset alól, mely figyelmen kívül hagyása a polgárok gondolkodására és szellemére annyiban gyakorolhat veszélyes befolyást, mennyiben fölébreszti bennük, hogy a jogos és nem jogos közt, a becsületes és nem becsületes keresmény közt különbséget tenni szükségtelen; a birtokos a meghatározott idő eltelté után birtokban marad, — bár jogszerű címet és jóhiszeműt nem is mutathat elő.

3) A tulajdonbiztonság elvének egyesítése a birtokbiztonság elvével.

Ezen elv a római jog fejlődése folytán a kényszerítő szükség által létesített.

Eredetileg ugyanis az elbirtoklásra jogszerű cím és jóhiszemű kívántatott és rendes elévülési időül inter praesentes 10, inter absentes 20 év tüzetett ki.

Azonban esetek merültek föl, hogy a birtok bár az említett időnél tovább folytatott: mégis — mennyiben a jogszerű cím és jóhiszemű hiányzott, — törvényes kereset útján megsemmített. A birtokosok a megtámadás örökös lehetősége miatt örökös nyugtalanságban voltak, és bármily régi békés használatu birtokuktól is megfosztathattak.

Mivelezen állapot a birtok-bizonytalanságának állapota volt: halaszthatlanná lett, a birtokbiztonság védelmére törvényt alkotni és kimondani, hogy bizonyos időig, nevezetesen 30 évig folytatott birtokban a birtokos — bár jogszerűség s jóhiszeművel nem is védheti magát, — többé semmi kereset által ne háboríttathassék. Méltán mondja ezen törvényről, (mely Theodosius alatt alkottatott) Valentinián, hogy e törvény „az emberi nemnek nagy nyugalmat okozott, humano generi profunda quiete prospexisse!“ Mert a 30 éven keresztül folytatott békés birtok senkitől el nem vétethetik.

E szerint tehát a római jogban kétféle elbirtoklási idő állapított meg: rövidebb 10, illetőleg 20 és hosszabb 30 év. Arra jogszerű cím és jóhiszemű, erre pedig nem kívántatik.

Ez elvet fogadta el a francia törvényhozás a jogszerű és jóhiszemű birtokra 10, illetőleg 20, a nem

ilyenre 30 évet határozván elbirtoklási időül (Cod. Nap. 2265. és 2262. §§.).

Ez elvet követi jelenleg a magyar jogélet is, — e szerint, a mint az elbirtoklásra 1 év és 1 napot, illetőleg 3—6 évet, vagy 12, 30, 32, 40, 100 évet kíván.

Ezen elv szerint kellő védelemben részesítették, mind a jogszerűség és tulajdon biztonság, mind pedig a birtok-biztonság. Mert különbség tétetik a jogszerű és jogszerűtlen birtok között, — kimondatván, hogy amaz előbb, ez pedig később szabadul meg a tulajdonos keresete általi megtámadtatás veszélyétől, s így a jogos és becsületes keresménynek előny adatik, a nem ilyen pedig hátránnyal sujtatik.

A mi pedig azon kérdést illeti, valjon alperes, ki csak az elbirtoklás által lett győztes, elbirtokolja-e egyszersmind a rossz hiszemben szedett, de azon évekre eső gyümölcsöket és kamatokat, melyek a törvényesen kiszabott idő lefolytát megelőzik? Mit felel akkor, ha fölperes ellene azt hozza fel:

„Te csak ma szereztél tulajdonjogot azon fekvőséghöz, mely engem illetett, de tegnap, de egy év előtt . . . még csak birtokos voltál. Következésképp köteles vagy részemre megtéríteni azon gyümölcsöket, melyeket az elbirtoklás betöltése előtt rossz hiszeműleg beszedtél.“

„Téged az elbirtoklás csak ma tett szabaddá; de tegnap, de egy év előtt . . . még adósom valál. Köteles vagy tehát mindazon kamatokat kifizetni, melyekre nézve a mentességi elbirtoklás meg nem történt.“

Fölperes ezen beszédjére alperes így válaszolhatna:

„Én a beszedett gyümölcsök megtérítésével nem tartozom, mert a mellettem harczoló elbirtoklási jog vélelemnél fogva én úgy tekintetem, mintha a fekvőséget, mely azokat termelte, nemcsak azon naptól szereztem volna meg, melyen az elbirtoklás betöltetett, hanem már birtoklásom kezdetének napjától fogva, és pedig jogszerű, vagyis olyan czimen, melyen tulajdont szerezni lehet.“

„Én nem tartozom a kamatokkal, mert adósságom úgy tekintetik, mintha a lejárat napján eszközölt fizetés, vagy elengedés által törlesztetett volna.“

Az elbirtoklás azon napra hat vissza, melyre a birtok kezdete esik. Ellenkező állítás az elbirtoklási jog intézmény céljával ütköznék össze. Midőn a törvény az előbbi tulajdonosnak jogát megszünteti, e megszünésnek az egészre vonatkozólag kell történni, — a melledolgozókra, tartozékokra ép úgy, mint a főtárgyra. Midőn a korábbi tulajdonosnak a nyilvános rend érdekében, czélszerűségi szempontból megtiltatik jószágát, vagy tőkepénzét visszakövetelni: ugyanekkor nem engedhető kereset azon jószág, vagy tőkepénz gyümölcssei, vagy kamatai iránt. (Folytatása következik.)

HERCZEGH MIHÁLY,
a magyar polgári jog tanára.

A jogi személyekről.

VII.

A testületekről különösen.

(Folytatás.)

De lássuk most, miképen különböznek a testületek a hozzájuk hasonló jelenségektől, névszerint az egyszerű társaságoktól.

Könnyebb áttekintés végett e pontokat a következőkben akarjuk röviden egybeállítani:

a) testületnél a tagok összes egysége képezi a jogalanyiságot, mely azonban a tagok azonosságától füg-

getlen¹⁾, ellenben a társaságnál a külső egység csak színleges, valósággal a tagok külön-külön egyénisége képezi a jogalanyt, egyikök halála vagy kilépése legott a társaságot is felosztja, minthogy ez a tagok azonosságán nyugszik²⁾;

b) a testület kifelé is mint egység jelentkezik, mely tehát harmadik személyekre is hat ki³⁾, ellenben a társaságnak pusztán kötelmi viszonyon alapuló egysége csak a társakra egymás között, s nem egyuttal kifelé is hatályos;

c) a testület vagyonában egyes tagjainak mi részők sincsen, ellenben a társaság vagyona a tagok közös vagyonát képezi⁴⁾;

d) a testületnek, mint az egyes tagjaitól lényegesen különböző személynek (lakhelyül vett) saját székhelye és bírói illetősége van, melyek az egyes tagok lakhelyei és bírói illetőségeitől egészen függetlenek, ellenben az egyszerű társaságok, minthogy külön személyt nem képeznek, külön székhellyel és külön illetőséggel nem bírnak⁵⁾;

e) a testület egyes tagjai a testületi kötelekből eredő kötelek teljesítésére egymás ellenében perre nem kelhetnek, hanem igazi fel- vagy alperes mindegyike csak maga a testület⁶⁾, ellenben a közönséges társaságoknál a tagoknak egymás irányában igényök van a társasági szerződés által felvállalt kötelek teljesítésére, s mindegyik tag saját része erejéig a társasági keresetet (pro socio actio-t) emelheti;

f) harmadik személyek irányában (kik közé bizonyos tekintetben a testület tagjai is számítandók, minthogy a testület vagyona nem az övék) a testület kötelei miatt mindig csak maga a testület a perben álló fél, és soha nem egyes tagja⁷⁾, — ellenben a társaságnál csak az egyes tagok azok, melyek mint fél a perben állanak⁸⁾;

g) a testület fizetési képtelenségre jutott egyes tagjáért, mivel sem kezeskedik⁹⁾, ép azért a bukottnak hitelezői nem követelhetnek saját kielégítettésükre a testület vagyonából bizonyos eszmei részt¹⁰⁾, ellenben az egyszerű társaságoknál a társaság közös vagyona eszmei részekben az egyes tagoké, miért is valamely tagnak osztályrésze vagyonbukása esetében a társaság vagyonából kiválasztatik és a csődtömeghez csatoltatik (c);

h) megfordítva a testület tagjai sem kezeskednek a testület kötelezettségeiért¹¹⁾, a mivel azonban nem

¹⁾ L. 7. §. 2. D. quod cuiusque universitatis vel contra eam agatur (3,4); mivel egybeazonosítandó l. 4. §. 1. D. pro socio (17,2). §. 4. 5. J. eod. (3,35). — Unger, System I. 327. s. köv. l.

²⁾ Beseler, Volksrecht 163. s. köv. l.

³⁾ L. 7. §. 1. D. quod cuiusque univers. (3,4).

⁴⁾ L. 6. §. 1. D. de divisione rerum (1,8), mivel összehasonlítandó l. 1. §. 7. D. de quaestionibus (48,18) l. 10. §. 4. D. de in ius vocando (2,4). Ha mindamellett a testület dolgai közöseknek nevezetnek (p. arca communis, servus communis), úgy ez csak a közönséges nyelvszókás, mely nem akar egyebet mondani, mint azt, hogy a dolgok nem az egyesekéi, de azért nem állnak a tagok közös tulajdonában. Unger, Syst. I. 329. l. Weiske, id. m. 159. l.

⁵⁾ Csak a kereset alapján az azonosságnál fogva lehet előforduló esetben egyetlen illetőséget kijelölni (forum continentiae ex identitate), nehogy a társaság hitelezője annyi bíróság előtt kénytelenítessék perelni, a hány elé a társaság egyes tagjai tartoznak. Ez a magyar jogban is el van ismerve.

⁶⁾ Azért is a testületi tag más tag ellenében követelését e testület irányában be nem számíthatja.

⁷⁾ Ugyanazért ott, hol a perköltségek előre biztosítandók (p. Würtembergben) az alperes a semmiféle fekvőségekkel nem bíró felperes testületől biztosítást követelhet, habár a testület összes tagjai gazdag fekvőségekkel bírnának is.

⁸⁾ Az ellenfél tehát oly jogi eszközökkel, melyek őt a társaságnak csupán egyes tagjai ellen illetik p. beszámítás, viszonzkereset itt ezen egyes tagok ellen is élhet.

⁹⁾ Még pótlólag (in subsidium) sem.

¹⁰⁾ Ép oly kevésbé igényelhetik a hitelezők azon vagyonbeli előnyöket, melyeket bukott közadosuknak testülettagi minősége nyújt, p. közadéknál az egyes tagokat megillető haszonélvezés különféle nemei.

¹¹⁾ Sőt ily kezelés megállapítása gyakorlatilag alig is volna kivihető. Pfeifer, id. m. 70. l. Weiske, id. m. 152. s. köv. l.

ellenkezik a testületnek azon joga, melynél fogva tagjait a testület érdekében megadóztathatja — ellenben a társaságnál ilyféle kezelés nagyon is gondolható;

i) a testületet mint cselekvésre képtelen személyt a gyámság alá tartozó természeti személyek jogkedvezményei, u. m. az előbbi állapotbai visszahelyezés, törvényes zálogjog vagyongazdálkodási vagyonában, bizonyos perjogi kedvezmények stb. illetik, de nem illetik ezek a társaságot;

k) a testület a maga alapszabályait csak az államhatalom engedélyével módosíthatja, miután maga is csak állami engedély folytán jött létre, s az állam csak a megerősített eredeti alapszabályok szerint működő testületet mint olyant elismeri — ellenben az állami engedély nélkül is jogérvényesen keletkezhető társaság, ha csak különben a tagok bizonyos határozatokban megállapodnak, állami engedély nélkül is módosíthatja alapszabályait¹⁾;

l) a testület tagjai a testületi vagyont maguk között rendszerint fel nem oszthatják²⁾, ellenben az egyszerű társaságoknál a tagok a közös vagyronról még a társasági viszony tartama alatt tetszésük szerint intézkedhetnek, azt részben vagy egészben egymás között feloszthatják. (V. ö. a c) pontot);

m) feloszlás esetében a testületi vagyon rendszerint mint urafogyott jószág a fiscusra száll³⁾, ellenben a társaság közös vagyona, mely eszmei részek szerint amugy is már kezdettől fogva a tagoké volt, most valószínűséggel is közöttük kiosztatik (c). (Folyt. köv.)

Dr. BOZÓKY ALAJOS,
nagyvárad m. kir. jogakad. tanár.

Biztosítási jog.

Egy évtized óta oly óriási kiterjedést nyert már nálunk a biztosítási ügy, hogy az nemcsak nemzetgazdaságunk minden ágával szoros kapcsolatba jött, hanem fontosságra nézve, azoknak bármelyikével is mérkőzhetik.

De ezen complicált intézmény rendezésére kimerítő és alapos törvénnyel — éppen nem — hanem még egy ideiglenes rendelettel sem bírnak, s így tengődik ezen nagy horderejű intézmény minden irányadó szabályok nélkül az egyes társulatoknak különféleképpen különfélebb statútumai szerint, a szabad és nem mívelt tényésztés minden veszedelmeivel együtt.

Ha peres kérdések támadnak az egyes társaságok és a biztosított felek között, nincsen semmi egyéb támasza a bírónak, mire ítéletét alapítsa, mint Mátyás királynak ama jogi mondata: „A szerződés a szerződőknek törvényt szab.”

S azon kérdések, melyekről nem történtek megállapodások, a legkülönfélébb módon és elégszer a biztosítási intézmény különös természetével egészen ellenkező módon, s azért egyik vagy másik fél kárával oldatnak meg.

Ilyen körülmények között nem csoda tehát, hogy bizalmatlanság fejlődik ki nálunk az egész intézmény irányában, s csak úgy tekintetünk mint egy szerencse játék, s csak ritkán történik, hogy valaki a biztosítási ügy magasabb és reálisabb jelentőségéhez felemelkedjék.

¹⁾ Ha dacára ennek a társaságok is terjesztik fel megerősítés végett módosított alapszabályait az állam kormányához, úgy ez csak rendőri tekintetből történik és ugyanazon szempont alá esik, mint az ilyen társaságok engedélyezése általában, azok jogi állásában ugyanis semmi változtatást nem tesz, különösen jogi személyekké ez által még át nem alakítja.

²⁾ Az egyes tag kiléphet, de aránylagos részt a testületi vagyonból nem követelhet. Csak kivételesen és az államhatalom világos engedélye mellett történhetik, hogy közérdekből, p. a községi vagyon a község tagjai között részben felosztatik.

³⁾ Lásd a IV. szakasz végét a 65. és 66. ll.

Ha egy pár igen reális társaság nem iparkodnék nagy áldozatokkal táplálni még egy jobb jövő reményében az el-elhaló bizalmat, nálunk alig volna már nyoma a biztosításnak, mert azon insoliditás melylyel egyrészt a társaságok találkoznak a feleknél, s másrészt viszont a felek a legtöbb társaságnál, már régen kiirtotta volna az ezen intézmény jótékonyasága iránti hitet.

S mindennek az az oka, hogy nincsen törvény, mely az érdekeltteket védje egymás fondorlatai ellenében.

A társaságoknak van ugyan elegendő módjuk védni magokat lehetőleg minden csel és ravaszság általi károsítás ellen; de éppen ezen módok igénybe vétele, s a tulfeszített óvatossági intézkedések idegenítik el a népet a biztosítástól.

Hiába, a közforgalomban csak az tud lendületet nyerni és felvirágozni, a mi menten minden nehézség — minden békóktól könnyedén mozog.

De erre a térre a társaságok csak úgy léphetnének, ha léteznék kimerítő biztosítási törvény, mely köztök és a felek között irányadó legyen.

Ennek hiánya azonban még károsabb az egyes biztosítottakra, mint a társaságokra nézve, mert a társaságok hosszas tapasztalatokon okulva ugyancsak körül-sánczolják magokat a statútumokban és a biztosítási kötvényben olyannyira, hogy a legbecsületesebb félle szemben s a legegyszerűbb esetről is tudnak okot előhozni arra, hogy kötelezettségeik teljesítését követelni tőlök ne lehessen.

Ezen óvatossági intézkedések egy különösen veszélyes neme p. o. az, hogy — s a mit nem éppen ritkán szoktak a társulatok gyakorolni — mindjárt a biztosítási ügylet megkötésénél szándékosan engednek oly hibákat becsuszni, a mi miatt, ha tán a társaságnak esetleg valamit fizetni kellend — azt szépszerével megtagadhatják.

Hogy történnek mégis elégszer fizetések, minden akadékoskodás nélkül, az jobbra csak azért történik, hogy ez másokat biztosításra ingereljen.

Nem vagyok ellensége a biztosítási ügynek, sőt jótékony hatásának tartom; de csak akkor, ha szabatos törvény vet határt az ezen intézménnyel történhető visszaéléseknek; mert egészen az egyes társaságok jó akaratára bízni a biztosítási ügy magasabb céljait azért nem lehet, miután ezeknél jobbra csak a pillanatnyi önhaszon irányadó.

A szerződésekről szóló közönséges törvényeket csak ritkán lehet igazságosan alkalmazni a biztosítási ügy különös és sajátos viszonyaira; ezekre nézve külön törvényre van szükségünk.

A váltó is csak szerződés, de azért mégis különös joggal bír; ilyen különös szabályokkal kell birnia a biztosítási ügynek is, ha azt akarjuk, hogy ez intézménynek hazánk közgazdasági viszonyaira áldásos hatása legyen.

Az előrehaladottabb nemzetek — Németország és Anglia, Franciaország és Amerika — már birnak biztosítási joggal; ideje volna, hogy az igazságügyi miniszterium ez irányban is készítsen törvényjavaslatot.

Dr. FRIEDMANN BERNÁT.

A legfőbb birói hatásköréről.

Ezen czimalatt közölni a „Jogtud. Szemle” utóbbi száma egy figyelemre méltó értekezést. A czikk tendenciája dicsérendő; óhajtja a perlekedő, illetőleg pervesztett felek jogérzületének lehetőleg teljes megnyugtatótását. E célból mindazon esetekre nézve, midőn két alsó bíróság egyenlően ítél, a harmadik azonban ezekkel ellenkezőleg határozott — egy negyedik forumnak felállítását indítványozza, melynek szava képezze a „Calculus Mi-

nervae“-t, a hajdani fejedelmi „Summum justitarius“-i jogot. Ennek védelmére felhozza szerző, hogy perrendtartásunk azon általános szabályánál fogva, mely szerint mindenféle per három forumon mehet keresztül, vagyunk egyedül a harmadik bíróság arbitriumának van alávetve; tehát habár két bíróságnál nyertünk, még mindig megeshetik, hogy a per odavész, és ekkor a vesztes fél sehogy sem tud megnyugvást találni abban, hogy a mit két bíróság jónak talált, azt egy bíróság végleg elronthassa. Ennélfogva azt javasolja, hogy ily esetekben 4-ik bíróságként határozzon egy e célra felállítandó „államtanács“ vagy a semmitőszék.

Habár teljesen osztom szerző ur abbéli nézetét, miszerint az igazságszolgáltatásnak olyannak kell lennie, hogy a pervesztett fél is lehetőleg megnyugtattassék ügyének alaposan, részrehajlatlanul lett elbírálása tekintetében, — mindamellett nem járulhatok azon indítványához, hogy evégett egy negyedik forum állitassék fel. Mert eltekintve attól, hogy ez a modern procedurától tökéletesen elüt, praktikus eredménye sem lenne, mert — amire czéloz — a vesztes fél netaláni keserűségét elenyésztetni nem fogná. Ha nem elég megnyugtató az, hogy a 3-ad foku bíróság nagyobb tekintéllyel, ranggal és bizonyára válogatottabb, szakértőbb személyzettel bír — miután a képzettségre nem elég kritérium az, ki minő polczra jutott, — akkor ugyanezen ellenvetés a 4-ik bíróságra is alkalmazható; és ha a 3-ik bíróság tekintélyét elvitázzuk, a vesztes fél még akkor sem lesz megnyugtatta, ha a 4-ik bíróság a 3-ik bíróság ítéletét helybenhagyja, hanem annál inkább egy 5-dik bíróság ítéletét óhajtatja. Hová vezetne ez?!

Elég bajt okoz néha azon körülmény, is hogy három forumon lehet a pert keresztül vinni. Hogy csak egy egyszerű példát mondjak: A haszonbér lejártá miatt a bérlő elmozdítása iránti sommás keresetet indítok; a per körülményei folytán eskü itéltetik; alperes felebbez; a másodbíróság az elsőnek ítéletét helybenhagyja; alperes ismét felebbez birtokon belől (ptt. 287. §.) a harmadbírósághoz, — eltelik legalább egy fél év, míg a makacs bérlőt elmozdithatom! — Ilyen körülmények között bizonyára egyik fél sem kíván még egy negyedik forumot; hacsak nem huzavonási célzattal.

Kiváncos mindenestre a közvéleményt megnyugtanni az iránt, hogy oly ügyek, melyekben már két bíróság egyformán ítélt, nagyobb alapossággal tárgyaltnak a curián.

Ezt azonban igénytelen nézetem szerint elérhetni az által is, ha kimondatnék, hogy ilyen perek nem 7 tagu, hanem 11 tagu vagy legalább 9 tagu tanácsban tárgyalassanak és vétessenek ítélet alá. — Így intézkedett volt az 1864. jun. 23-án 11,093. sz. a. kelt k. kir. leirat is, midőn a hétszblta tanácsait rendszerint 7 tagból rendelte összeállítani, kivéven többi közt azon eseteket, midőn két egybehangzó ítélet elleni felebbezés volt kérdésben, melyet 11 tagu tanácsban kellett eldönteni.

Dr. KRALOVSKY MÓR, ügyvéd.

Jogirodalom.

Magyarország és Ausztria statistikája; írta Kovács Ferencz. (Folytatás.)

Legközelebb megismertettük a munka tartalmát, és láttuk, hogy szerzője mindazon tárgyat felvette könyvébe, melynek ismeretét statistikai kézikönyvből meríteni akarunk.

Áttérhetünk már most e mű bírálatára. Kovács Ferencz főhibája jelen művében a pongyolaság és felületesség; ha kis szorgalmat fordít vala művének átolvasására, mielőtt azt sajtó alá bocsátja, lehetetlen, hogy a

hiányok és ellenmondások nagy részét fel nem fedezi, melyek művét most elrutitják.

Igy már magában a bevezetésben hiányok merülnek fel, melyeket oly könnyen ellehetett volna háritani. A 2. §-ban az mondatik „a statistikának tárgyaül bizonyos tekintetben az állam szolgálat“ — és az 5. §-ban „a statistika tárgya az állam által szervezett emberi élet“, melyik már most a helyes értelmezés, vagy mindkettőt állítja oda szerző, hogy az olvasó válaszon magának?!

A 9. §. a) jegyzetében szerző felsorolja az európai államok területi nagyságát, s az államok közt a *délinémet szövetséget* is felemlíti; én részemről délinémet szövetséget eddig nem ismerek; ismerek délinémet államokat, de hogy azok valaha szövetséget kötöttek volna, arra nem emlékezem, és úgy hiszem, szerző sem emlékezhetik.

A 17. §-ban olvassuk „hazánkat a Duna délkeleti irányban hasítja“, ez nagyon felületes, sőt azt mondhatni hibás, a Duna folyása csak igen kis területeken délkeleti, nagyjában vagy keleti, vagy déli. Itt rövidebb kifejezést használni nem lehet, itt fel kell említeni, meddig folyik a Duna-keletre, meddig délre stb.

A 20. §. az éghajlatról szól és határozottan hibás; pedig égaljunktól újabb időben oly sok és becses értekezéseket láttunk megjeleni, mely értekezésekben különösen Magyarország égaljának sajátos jellege fejtetett ki, utalás történt arra, hogy nálunk az égalj a szélsőségeknek folytonos váltakozása, hogy nálunk a júniusi fagyok és a májusi hőségek nem ritkák, — minderről Kovács munkája mitsem tud. Ugyanezt kell mondanunk a csapadékról, a leverődés mennyisége számokban kifejezve nincs, szóval egészen el van hanyagolva egy és pedig igen fontos termelési viszony.

Az államszervezetről szóló részben szintén több hiányt találtunk. Igy az alaptörvények elősorolásánál jelen viszonyaink sarkkövét képező két törvény egészen ki van hagyva, szó sincs az 1848-iki, és az 1867-iki törvényekről, vagy a felelős miniszterium alkatásáról, a képvisleti rendszer megalapításáról, a közteher viseléséről. Az Ausztriával történt kiegyezésről szóló törvények nem tekintendők-e alaptörvényekül? És az 1868-iki törvények között nincsenek-e alaptörvények?!

Az országgyűlés tárgyalásánál mindenekelőtt a főrendiház tagjait sorolja elő szerző, elfeledi azonban a tagok közül a királyi hercegeket, kiket pedig, ha az országban fekvő jószággal bírnak, ülés és szavazat illet a felsőházban; ki vannak hagyva a felsőházi tagok közül az erdélyi regalisták. Ellenkezőleg a felsőház tagjai között sorolja fel a minisztereket. Ez pedig nem áll, mert a miniszterek mint a kormány képviselői részt vehetnek ugyan mind a felsőházban, mind az alsóházban, de a felsőháznak tagjai csak akkor, ha személyüknél fogva, tehát nem mint miniszterek, erre jogosítvák.

Ez egyes miniszteriumok teendőinél felette bonyolult azon rendszer, melyet szerző elfogadott. A magyar és az ausztriai miniszteriumok teendőit együtt adja elő, anélkül, hogy a különbséget, mely az egyes miniszteriumoknál létezik, határozottan kijelölne. Igy történik azután, hogy a földmívelési miniszterium alá sorolja a bányászati akademiák igazgatóságait, holott saját könyvében a pénzügyminiszterium hatáskörének kimutatásánál a nevezett miniszterium XVI. osztályába mint ügyteendőt a selmeczi bányaaakadémiát felemlíti.

Az államháztartásról szóló rész egyike a leghiányosabbnak. Már maga az államháztartásnak fogalma határozottan hamis. Kovács szerint ugyanis, az állambevételek és államkiadások közti arány, valamint az innen származó fölösleg hová fordítása ugy a mutatkozó

hiánylat fedezése : államháztartásnak nevezetik.“ Az államháztartás nem arány, épugy nem, mint egy magános ember háztartása, és maga Kovács is az államháztartás taglalásánál nem viszonyt, nem arányt taglal! hanem elő akarja adni az egyes cselekvényeket, melyekre az államháztartás működését irányozza.

Az adórendszer tárgyalásánál majdnem minden pontban a felületesség egész mérvben jelenkezik, így a személykereseti adónál az adómentességet három osztály szerint szabhatja ki szerző, holott nem az adómentesség, hanem az adó összeg esik három osztály alá. A jövedelmi adó szerinte a telekadó által nem illetett jövedelmektől fizettetik, pedig a törvény világos szavai mondják : a jövedelemadó tárgya azon jövedelem, mely föld vagy házadó által megadóztatva nincs.

A közvetett adókban „már minden helység részesül“. Nem tudom mit akar evvel szerző mondani, azt-e hogy az egyenes adóban nem minden helység részesül, s ekkor nem mond valót, vagy azt, hogy most már az előbbi időkhöz képest minden helység részesül fogyasztási adóban, a minnek meg nincs jeletménye. — Szerző szerint a határvámjövedék a közös költségek fedezésére fordittatik „levonva e jövedékből a közös vámvonalon átvitt fogyasztási adó alá vetett tárgyak után járó adó-visszatérítéseket; — ez sem áll, mert az adóvisszatérítések kivül a vámok kezelési költségei is levonatnak a vámjövedékből, és csak az így maradt összeg fordittatik a közös költségek fedezésére. — „A dohány jövedék, — a dohány gyártásból származó nyereség. Ez állítás teljesen hamis; ország s világ tudja, hogy maga a termelésnek megengedése, a külföldi szivarok eladása stb. mennyi nyereséget hoz az államnak, mindez pedig a dohányjövedék fogalma alá esik.

Az államvagyon alig nyer magyarázatot a bírált műben. És mi különös egészen új tárgyu felosztását látjuk az államvagyonnak. Ugyanis a mű 106. §. szerint „államvagyonot képeznek : koronajavak, kamara jószágok, kincstári bányák és kohók, más bányai műtelepek, az államtávirati üzlet, az államgyárak és a pénzverés.“ Meg kell itt mindenekelőtt jegyeznem, hogy az államtávirati üzlet soha sem képezte sem a tudomány, sem a gyakorlatban az államvagyon részét, hogy ellenkezőleg mindeddig a távirda ügy a jövedékek közt foglal helyet, sőt miután nálunk a távirda, a földmívelés, ipar és kereskedelmi minisztérium alá tartozik, maga Kovács is 108. §-ban a távirdából származó kiadást és jövedelmet nem az államvagyon közé sorolja, hanem a kereskedelmi miniszter bevételei illetőleg kiadásai közt tünteti fel.

A mivelődést előtűntető szakasz sem ment a hiányoktól. Mindjárt a termő és terméketlen földnek kitűntetése oly arányokat mutat fel, melyeknek alapossága ellen kételkednünk kell. Szerű azt állítja, hogy a termőföld Magyar-, Erdély-, Horvát- és Tótországban, valamint a katonai végvidéken 51.323,446 kat. hold, — a terméketlen föld pedig 4.312,207 k. h. — s a kettő közötti arány (?) $92\frac{2}{3}\%$ és $7\frac{8}{9}\%$. A monarchiában a termőföld 98.022,364 k. h., a terméketlen 9.778,289 k. h. vagyis az arány 91% és 9% . — Szerző azt állítja, hogy az adatokat a hivatalos statisztikai közleményekből merítette. — Mi kerestünk a közleményekben — fájdalom azonban nem akadtunk ez adatokra. Ellenkezőleg Keleti Károly „a telekadó és kataster“ című, hivatalos adatok nyomán készített művében (112—113. l.) találjuk, hogy Magyarország, Horvát-Tótország, Erdélyország, a határvidék és még Dalmatia

termőföldje 49.363,957 kat. hold, terméketlen földje 8.863,443 „ „ vagyis az összes területen viszonyítva a termőföld $87\frac{06}{100}$ — a terméketlen $12\frac{94}{100}\%$ -ot tesz. — Ausztria és Magyarország együtt véve termőföldben 96.157,725 kat. holdat, és terméketlen földben 12.005,575 k. h. mutat, az összes területhez viszonyítva $88\frac{91}{100}\%$ és $41\frac{09}{100}\%$ -kat nyerünk. — Ugyancsak Keleti Károly „a mezőgazdasági termelés“ című munkájának 31. lapján Magyarország, Horvát-Tótország, Erdélyország és a határvidék (tehát ugyanazon országok, melyeket szerző említ) termő földje 47.133,378 k. h., terméketlen földje pedig 8.871,022 k. h. vagyis százalékban kifejezve $84\frac{16}{100}\%$ és $15\frac{84}{100}\%$. Tökéletesen ezen adatokkal találkozunk Filme-ger „Vergleichende Statistik über die Real- und Productionswerthe stb. című munka 23. lapján levő táblázatban is.

Nem akarjuk itt részletenkint mindazon hibákat feltűntetni, melyeket Kovács munkájában lelhetők, és sietünk ugys már hosszú bírálatunkat befejezni; ennél fogva csakis a lényegesebb és feltűnőbb hiányokat fogjuk még kiemelni.

A 153. §. b) jegyzetében mondja szerző „csakis három productiv tárgy üzéséhez kell politikai és közbiztonsági szempontból hatósági engedélyt kieszközölni, ilyen a nyomtatás, fegyvertartás és tűzijátékszerek készítése.“ Megvallom, Kovács irálya zavarba hoz, bármennyire gondolkozom is, nem tudok magannak „productiv tárgyat“ képzelni, mert hisz közgazdaságilag tárgy soha, hanem mindig az ember produkál, illetőleg reprodukál; — nem tudom felfogni, mit akar a productiv tárgy „üzésével“ kifejezni, mert tárgyat üzni nem szoktunk. De végre az, hogy az iparpatens csak három ipar üzéséhez kötne engedélyt, azt ki sem állithatja, ki az iparpatenst csak egyszer is átolvasta. Ezen patens 16. §. számozva 14 ipart sorol elő, mely engedélyezendő.

Dalmatiát Kovács „vámkizáratnak“ mondja, pedig Dalmatia külön vámtariffával ellátott vámterület.

A biztosító intézetek, takarékpénztárakról igen kevés, sőt ugyszólván semmi adatok sincsenek. Általában szabatos adat kitűntetést nem igen találunk e műben.

És mind-e hibákat, melyek most ékteleenné teszik, — mindezen hibákat egyszerű figyelmes átolvasás által mellőzni lehetett volna. Statisztikai munkához nem kell lángész, de kell türelem, vas szorgalom és mindennekfelett egy kis pedantság! Dr. MATLEKOVITS SÁNDOR.

K ü l ö n f é l é k .

(A pesti egyetemen) az egyetemi hatóságok választása a jövő 1869—70-ki tanévre júliushó 25-én illetően 30-án tartott meg; megválasztattak az egyetem rector magnificusává: dr. Konek Sándor, jogkari tanár. Dékánokká: a hittáni karban dr. Dulánszky Nándor, a jogi karban: dr. Wenzel Gusztáv, az orvosiban: dr. Rupp N. János, a bölcsészetiiben: dr. Nékám Sándor.

(Kegyelmi tanácsot) alakítanak a kir. kuriánál. E tanács oly esetekben ad véleményt, midőn a legfőbb törvényszék halálbüntetést rendelt. Az elnökkel öt tagból fog állani s tagjait egy évi működéssel évenként a semmisítőszék bíráiból nevezik ki.

TARTALOM: Az örökösödési jog észjogi megállapítása. Dr. Schnierer Aladártól. — Ellenészszevételek. (Folyt.) — A köztörvényi elbirtoklás mai érvény szerint. (Folytatás) Herczegh Mihálytól. — A jogi személyekről. (Folytatás.) Dr. Bozóky Alajostól. — Biztosítási jog. Dr. Friedmann Bernáttól. — A legfőbb bírói hatáskörrel. Dr. Kralovszky Mórtól. — Jogirodalom. (Folyt. és Vége.) Dr. Matlekovich Sándortól. — Különfélek. — Melléklet: egy fél iv curiai határozatok.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Az örökösödési jog észjogi megállapítása.

(Folytatása.)

Mielőtt az örökösödési jog bölcsészeti megalapítását megkísérlelnék, azon érveket kell vizsgálat alá vennünk, melyeknél fogva Kant jogbölcsészeti iskolája ezen intézményt félrevetendőnek tartja¹⁾. Az e tárgy körüli okoskodás élére azon ismeretes tétel szokott állíttatni, miként „az ember jogai halálával szükségkép elenyésznek, és hagyatéka ez oknál fogva uratlan josszággá válik, mely mint olyan bárki által elfoglalható“. Ezen érvből kiindulva, támadja meg az imént említett jogbölcsészeti irány kiválólag a végrendeleti örökösödést, állítván, miként a végrendelet oly intézkedés a vagyron felett, mely hatályba csak azon időben lépendő, midőn a végrendelező jogalany lenni, tehát jogokkal birni, s azok felett rendelkezni megszűnt, már pedig a jog sarkalatos elvei szerint, — úgy mondatik, — a jogok felett rendelkezni hatással csak addig lehet, meddig a rendelkező maga e jogokkal bir, nem pedig ezen időn túl is! Innét van, — úgy mondják, — hogy az elhunyt személy azon nyilatkozata, miként halála után jogait — (melyek már magukban véve semmisék) más kedvéért elhagyni akarja, szemlátomást minden jogcredmény és tárgy nélkül szűkölködnek, — és azért sem a kijelölt örökösnek jogot adni, sem pedig a többi túlélőknek közös elfoglalási jogból az uratlan dolgokra nézve, legkevesebbet elvenni nem képes.

Ugyanezen fennidézett érvből támadják meg a végrendeletnélküli vagyis törvényes örökösödést, — mondván, mikép ennél is olyasmi bocsájtandó át az egyik személyről a másikra, a mivel amaz többé nem bir. — Sőt itt még azon további kifogás is szokott tétetni, hogy ebben az örökhagyó akarata elővéleltetik, — azaz: vélelmeztetik, hogy az elhunyt személy csupán azoknak akarta javait hagyni, kik hozzá legközelebb állottak, — kik a vérrokonság köteleke folytán, mely őket az örökhagyóhoz fűzi — neki a legkedvesebbek valának. — Ezen elővélelem azonban, úgy mondják az örökösödési jog ellenei, felettén bizonytalan alapon nyugszik, sőt számos esetekben olyan, mely a valónak meg nem felel²⁾. Ez oknál fogva teljes hiányában van az észjog oly elvnek, melyből biztonsággal folyományoznék: valjon vannak-e az elhunytnek rokonai közül oly személyek, kiket a hagyaték tekintetében kizárólagos jogigény megillet, és az özszerű esetben: kik azok?³⁾.

¹⁾ Kant maga az örökösödési jogot csak részben tagadja, csupán a végrendeletnélküli örökösödést következő mellékes megjegyzés által veti el: „Da die Beerbung ohne Vermächtniss (dispositio ultimae voluntatis) im Naturzustande (?) nicht gedacht werden kann.“ — (L. Metaphysische Anfangsgründe d. R.-Lehre 111. l.) A végrendeleti öröklés Kant a halálkor és a tulélő akaratainak összhangzásából származtatja.

²⁾ L. Firossil: „az észjog elemei“ I. k. 142. l.

³⁾ L. Schilling: „Termézetjog“ (ford. Verner) §. 76. Többek között Hopfner azon bohó megjegyzéssel véli az örökjog feletti kérdést eldön-

Megvalljuk, hogy mindezen az örökjog ellen felhozott okok első pillanatra feletre helyeseknek és elfogadhatóknak látszanak — minthogy az egész következtetés egy kétségtelenül igaz és czáfolhatlan tételből indul ki, i. e. abból, hogy a jog csak az érzéki világban létező szabad észlények kölesönös vonatkozásait illetván, az ember halálával annak jogai szükségkép elenyésznek. — Ezen tételből azután hízalgő dialecticával azon további állítás szokott leszámaztatni, hogy az elhunyt személy hagyatéka szükségkép uratlanná válik. Ezen utóbbi állítás pedig oly ostensiv bizodalmassággal tétetik, hogy sokan az okoskodás csalóka lárszata által elámitatva, a *petitum principii-t*, mely ezen következtetésben rejlik, észre sem veszik.

Voltak mindazonáltal jogbölcsészek, kiket ezen deductio külső fénye meg nem vakított, kik az okoskodásban rejlő hézagot legott felismerték. — Ezen jogtudósok közül Heydenreich első helyen már csak azért is nevezendő, mert tudtommal ő az egyedüli, ki noha Kant iskolájához ragaszkodott, — az örökösödési jog tagadását illető tant elvetette. — Az említett jogtudós kiválólag a végrendeleti örökösödést védelmezván, azon helyes megjegyzést tévé¹⁾: „miként a tulajdon folyománya azon jognak, melynél fogva az egyén valamely dolgot, állaga és használataihoz képest akarátának, céljai eszközekép, alávethet; — világos tehát, hogy a jog, sajátja felett rendelkezhetni a lehető birtoklás határain túl terjeszkedik“. — „Csudálatos“, úgy mond ő — „hogy észre nem vétetett, mikép, ha a rendelkezési jog valóban csak a személy földi élete határáig terjedne, azon jog, mely adásvevés vagy ajándékozás folytán másra ruháztatott, szintén csak az eladó vagy elajándékozó haláláig maradhatna érvényben. — Az ajándékozás vagy adásvevés folytán jogomat másra származtatom át, természetesen azonban, hogy több jogot a másikra át nem ruházhattam, és az több jogot át nem vehetett — mint a mennyivel én magam a dologra nézve birtam. Már pedig, ha csakugyan igaz, hogy a tulajdonban csak a földi életre szorított rendelkezési jog rejlik, — szükségkép következne, hogy, midőn sajátomat eladom, a vevő által szerzett tulajdonjog azonnal megszűnik, mihelyt én meghalok. Már pedig ezt állítani még senkinek sem jutott eszébe, mert e tekintetben a napfényenél is világosabb, hogy a jog, sajátja felett rendelkezni a tulajdonban minden korlátozás nélkül rejlik²⁾.

teni, miként végrendelezni annyi volna, mint madarat azon esetre elajándékozni, ha az majd elrepülendett!

¹⁾ L. Heydenreich: System des Nat. Rechtes. Leipzig 1794. I. k. 245. l.

²⁾ Helyesen jegyzi meg Heydenreich (id. m. I. k. 254. l.) „Ich kenne wenig auffallendere petitiones principii, wie diese (t. i.: hogy az elhunyt személy hagyatéka uratlanná válnék), die Frage ist: ob, wenn der Eigenthümer testirt hat, seine Güter dem, zu dessen Gunsten testirt wurde, gehören, oder ob sie res nullius seien? und die Antwort ist: sie sind res nullius, denn sie sind res nullius!!“

Heydenreich, után más oldalról is kemény megtámadásoknak volt kitéve Kant iskolájának azon tanítványa, mely az örökösödési jog elvetésére vonatkozik.

Hegel, ki bölcsészeti irányában a tárgyilagosságot nagyobb figyelemre méltatva, a rationalisticus észjog több rendbeli tulzásait helyesebb mértékre visszavezette, e tárgyban is jobb irányt jelölt ki. Ezen bölcsész ugyanis, a vagyonban egy, a családra kiterjedő rendeltetést szemlél, és ezen rendeltetésre alapítja ő kiválólág a törvényes vagyis családi öröklést¹⁾. De bizonyos tekintetben még a végrendeleti örökösödés mellett is nyilatkozik *Hegel*, mert nézete szerint a család feloszlása szabadságot ad az egyénnek a vagyont inkább individualis nézetei, véleménye és érzéletei szerint elrendezni, azaz: a hagyaték felett rendelkezni. — Erkölcsi és észlelyességi okoknál fogva mindazon által a végrendelezési képességet szűk korlátok közzé kívánja szorítani.

Ugyan ezen véleményben osztoznak azok is, kik a jogot az erkölcsösségre alapítják. Nevezetesen *Stahl* az örökösödési jogot a családi, kiválólág a szülői kötelék kifolyásának tekintti. — Az öröklési jog, melylyel a gyermekek bírnak, nem különben az, mely amannak analogiájához képest a vérrokonokat egyáltalán megilleti, nézete szerint nem egyéb, mint a vagyonban rejlő rendeltetés (τέλος)²⁾.

Az örökösödési jog védői közzé tartoznak még azon jogtudósok is, kik *Krause* bölcsészeti irányát követve, a jogban azon feltételek foglalatját szemlélik, melyektől az emberi észszélok valósitása függ. — Világos, hogy oly észjogtan, mely a jogszabályok alkotásánál mindenütt az életcélok követelményeit veszi figyelembe, csakis azon eredményhez vezethet, miként az ember vagyonviszonyai, melyekben az életcélok legkiválóbban megvalósulásukhoz jutnak, az emberi életet túlhaladó tartammal és érvénnyel felruházandók, miként tehát a vagyoni viszonyban állott személy elenyészésével ezen viszony az által örökítendő, hogy abba más személy mint örökös belépjen, mert a vagyon életcéljainkra vonatkozó rendeltetését csak ilykép érheti el. — Ezen bölcsészeti irány a jelenkor legkitünőbb jogbölcsészeti nevezetesen *Ahrens* és *Röder* által van képviselve³⁾. — Az örökösödési jog buzgó védői számát legújabbban a szelleműs *Trendelenburg* is szaporítja⁴⁾.

Megismerkedvén eddigelé azon eltérő nézetekkel, melyek az örökösödési jog tekintetében a jogbölcsészeti terén felmerültek, kísértünk meg imár az öröklés intézményét a jogbölcsészeti szempontjából igazolni, és kimutatni azt, miként a vagyoni jogviszonyok átmenetele az elhunytól az élőkre, nemcsak észlelyességi szempontból szükséges, (miként ezt Kant iskolájának követői is elismerni készek) hanem kitüntetni mindenekelőtt, hogy a vagyonjogok az örökösökre való átmenetele épen ezen jogok természetének, és ennél fogva a jog általános elvének is teljesen megfelel.

Az örökösödési intézmény jogszerű volta körüli kérdés kellő megoldása céljából mindenekelőtt szükséges leendő, hogy a jognak helyes fogalmát megállapítsuk, hogy annak elvét olykép construáljuk, miként általa minden, a jogtéren tagadhatlan szükségességgel megjelenő intézmény magyarázható s igazolható legyen.

Az elfogulatlan vizsgálódó figyelmét ki nem kerülheti, miként az alanyi észlelyesség iskolájának merően individualistikus és nemlelyességében üres főelve — mindarra alkalmatlan, mert feltéve, hogy a jog csakugyan nem egyéb, mint a minőnek ama iskola azt tekintti, t. i.: a külszabadságnak az özlét feltételeihez mért korlátozása, feltéve tehát, hogy a jog valóban nem tartalmazna egyebet, mint az egyén akaratahoz intézett követelményt: a külső szabadság használatát olykép intézni el, hogy cselekvényei által az emberek békés együttléte megne háboritassék, — úgy nyilvánvaló, hogy ezen principumból, — bármiképp forgassuk és csavarjuk is azt, — csupán nemleges jogszabályok, azaz: „tilalmak“ származtathatók (neminem laede). — Az egyének özműködéseért és kölcsönös támogatásaért, mely — mint kiki könnyen beláthatja — az észszerű élet multhatlanul szükséges alapfeltétele, a jog mit sem tehetne. — Ezen egyoldalú, merően nemleges főelvből igenleges jogkötelezettséget származtatni, az, úgy hiszem, örökké megfegjthetlen talány maradand.

Ez oknál fogva képtelenek a rationalistikus iránykövetői a szülőknek azon kötelezettségét igazolni, melynél fogva azok gyermekeiket ápolni és nevelni tartoznak; képtelenek igazolni azon kötelezettséget, melynél fogva a népek egymásnak a szabad forgalmat megengedni, és az a végett szükséges intézkedéseket megtenni tartoznak. Hiszen az említett jogelvnek kétségtelenül legjobban felelend meg, ha minden egyén és minden népközség lehetőleg magában elzárkózik, csakhogy a háborítatlan egymás melletti létet ne sértse. — Ámde az ily athomistikus jogelv soh'sem képes az emberiség valóságos lényegét felfogni. — Az ember nem merő abstractio, nem pusztá egyén, mint a miképp ama tan őt tekintti, az ember egyszersmind egy felsőbb egységnek az egyetemes emberiség tagja, ő részeleme egy általános organismusnak, melyben minden elemi rész az egészért, s az egész minden elemi részért, létezik és működik¹⁾.

Ehez képest a jog mint azon életviszonyok szabályzata lesz értelmezendő, melyek az emberek észszerű együtt- s egymásérti lételeiből folyományoznak. Nem szabad a jogban, mint ez fájdalom, oly gyakran történik, pusztán a külső önkénynek oly korlátozását szemlélni, mely által az emberek háborítatlan együttléte lehetségessé tétetik, hanem a mellett a jognak igenleges jellemet is kölcsönözvén, abban oly szabályzatot kell felismernünk, mely által az észszerű életcélok valósitására multhatlanul szükséges emberi kölcsönhatás és közreműködés is biztosítandó, érvényesítendő. — A jogot ezen oldalról tekintve, jogi kötelezettséggé fog eltűnni elismerése és teljesítése mindannak, mi az emberi élet észszéljai létesítésére multhatlanul szükséges intézménynek mutatkozik. Mint olyan pedig kétségnélkül elismerendő az is, miként az elhunytak vagyonjogi viszonyai az élők által folytatassanak, hogy így a vagyon szükség-szerű folytatólágossága kellőképp érvényre juttatassék²⁾.

(Folytatása következik.)

Dr. SCHNIERER ALADÁR,
kassai királyi akadémiai jogtanár.

Ellenészrevételek.

IV.

Az általunk tárgyalt „Észrevételekben“ az ösis. patens értelmére vonatkozó állítások és érvelések létesítésénél, mint már fentebb c) pont alatt jeleztük, teljesen ignoráltatott azon jogelv, hogy: a törvények visszaható

¹⁾ „Die natürliche Auflösung der Familie durch den Tod der Eltern“, ugymond *Hegel* (Grundlinien §. 178) „hat die Erbschaft zur Folge.“

²⁾ Lásd *Stahl*: „Philosophie des Rechtes“ cz. m. II. k. 1.-ső rész 501. l.) „Die Succession der Kinder, und nach ihrer Analogie, der Verwandten überhaupt ist die nothwendige Folge des Familienbandes, sie ist die dem elterlichen Vermögen selbst innewohnende Bestimmung.“ *Stahl* állításai a végrendeleti örökösödést, illetőleg felettén ingadozók és határozatlanok (l. id. h. 501. l.).

³⁾ L. *Ahrens*: „Die Rechtsphilosophie oder das Naturrecht auf philos. anthropol. Grundlage“ 1850. és *Röder*: „Grundzüge des Nat. R.“

⁴⁾ L. *Trendelenburg*: „Naturrecht auf Grundlage der Ethik.“

¹⁾ Elégé nem méltányolható érdemet szerze magának *Schelling* az által: hogy az organismus eszméjét a bölcsészeti terén meghonosította.

²⁾ L. *Trendelenburg* id. m. §. 141. és *Zachariü* „40 Bücher vom Staate“ 4. k. 268. l.

erővel nem bírnak. Már pedig e jogelvnek mellőzésével — nézetünk szerint — az ösis. patens rendeltetését kel-
lően felismerni, s következőleg azt egész biztossággal
helyes értelemben alkalmaztatni nem lehet.

Mielőtt tehát az ösis. pat. egyes §-sainak értelmére
vonatkozó részletes fejtegetéseinket megkezdendők: elő-
bocsátni kívánjuk, miként a jogbiztonság és az azon
alapuló közhitel, valamint az előhaladás érdekei által
támogatott azon nagy fontosságú jogelv, hogy a törvé-
nyek vissza nem hatnak, nemcsak az osztr. ált. p. t. k.
5. §-a, hanem a magyar törvények, jelesen Mátyás 6.
decr. 70. art. és Verb. 2. r. 2. cz. szerint is általános jel-
legű jogszabályt képez.

Az itt idézett jogelv magában foglalja azon intéz-
kedést, miként valamely törvény megszüntetése előtt
történt cselekmények, és így a már keletkezett, azaz:
létrejött jogok, és ezekhez kapcsolt kötelességek, valamint
az ezek alapjait képező szerződések, végrendeletek, és az
ezeknek életbeléptetése végett kiadott bírói ítéletek, vagy
közigazgatási hatóságok határozatai hatályukra, vagyis
érvényességükre nézve az azoknak létrejöttkorfennállott
törvények szerint megítélendők, azaz: előbbi jogállapo-
tukban (statu quo ante) továbbra is fenntartandók.

Ezen előbbi jogállapotot biztosító általános jellegű
jogszabály magában foglalja azt is, hogy a korábban létre-
jött jogügyleteknek, s így a korábbi végrendeleteknek
életbeléptetésével netalán megsértett fél — lehető jog-
sérelmének megorvoslása végett — a mennyiben annak
a korábbi törvények szerint netalán még helye lehetett,
az új törvények behozatala után is törvényszabta módon
fölléphessen, s tehát pert indíthasson, vagy azt — ha
már korábban megindított — tovább folytathassa.

Ha e jogelv ellenében az ösiségnek, s illetőleg a
magyar alkotmányos polgári jognak nyiltparancsilag
történt megszüntetésével korlátozó vagyis kivételes intéz-
kedések nem tétettek volna; ez esetben nemcsak más-
nemű, hanem még azon ösis. jogok és kötelességek is,
melyek az ösis. megszüntetése előtt már létrejöttek, változat-
lanul mind fennmaradtak volna, az azok iránt létrejött
sérelmek megorvoslása végett a korábbi törvények sze-
rint megengedett perindítási, illetőleg perfolytatási jog-
gal egyetemben.

Azonban az itt idézett jogelv ellenében az osztr. ált.
p. t. k. hatálybaléptető nyiltparancs előszava, s II. czikke
jelzése szerint ezen nyiltparancs XII. cikkében, valamint
az ezen nyiltparancsral összefüggésben, s tehát ezt kiegé-
szítőleg; kibocsátott ösiségi patensben számos korlátozó,
azaz: kivételes határozatok hozatnak.

Sőt az ösiség megszüntetése előtt létrejött ösiségi
jogok irányában még az 1848-ki 15. czikkben is korlá-
tozó intézkedések foglaltatnak, a mennyiben ezen 15.
cz. szerint a legközelebbi országgyűlésig, vagyis ideig-
lenesen az ösiségi viszonyokból eredett azon perek
folyama, melyek még végítélet által befejezve nem vol-
tak, felfüggesztetett, s ily perek indítása is, — az 1836.
14. cz. eseteit kivéve — eltiltatott.

E szerint tehát miután a törvények vissza nem ha-
tását tartalmazó fentebbi jogelv csak korlátozva, de elvi-
leg, vagyis általában megszüntetve nincsen, a minthogy
azt elvileg megszüntetni a jogérzetet mélyen sértő igaz-
ságtalanság, és beláthatlan nagy zavarok előidézése nél-
kül nem is lehetett: ezen bölcs és igazságos jogelv az
ösis. patenssel szemben is, s így annak minden egyes §-a
irányában általános jogszabályt képez. Következőleg az
csak annyi részben nem alkalmazható, a mennyiben
valamely megjelölt jogtárgyra vonatkozó korábbi jogok
és kötelességek irányában az ösis. patensben, vagy más
illetékes rendeletben világos kifejezés szerint korlátozó,
azaz: kivételes intézkedés foglaltatik.

Ugyanis az ösis. patenst sem szabad szeszélytől
függő önkény szerinti értelemben alkalmaztatni, hanem
annak alkalmazásakor zsinórmértékül tartandók az osztr.
ált. p. t. k. 67. §., valamint a józan gondolkodás által a
jogéletben érvényre emelt azon elvek, melyek szerint a
„a törvénynek alkalmaztatásakor más értelem nem
tulajdonítható, mint a mely a szavaknak összefüggésbeni
sajátságos jelentéséből s a törvényhozónak világos szán-
dékából kitünik, és hogy a kivételes jellegű szabályok a
kivétel alá nem vont esetekben az általános szabályt
megerősítik (Exceptio in casibus non exceptis Regulam
firmat), vagyis a kivételes szabályok szorosan értelme-
zendők lévén, a bennök világosan ki nem fejezett esetekre
általános szabályokért nem terjeszthetők ki, és így ha
homályos értelműek, az illető jogelv, avagy általános
jogszabály alkalmaztatását nem zárhatják ki. (Expressa
docent, non expressa non nocent.)

Ezen elvek szemelött tartása mellett az osztr. ált.
p. t. k. hatálybalépte előtt elhunyt örökhagyótól szárina-
zott, és életbeléptetve fennállott A. alatti s ahhoz hason-
nemű hitbizományt vagy ily melléknevű helyettesítést,
illetőleg feltételes közérdekű alapítványozást tartalmazó
végrendeletek korábbi hatályát bármely részben is az
ösis. patens által megszüntetnek csak az esetben lehetne
tekinteni, ha az érintett végrendeletek korábbi hatályá-
nak megszüntetése az ösis. patensben világos kifejezéssel,
s tehát homálytalanul kijelentetett volna.

De ily hatályszüntető világos rendelkezés nemcsak
nem létezik, hanem ép ellenkezőleg az ösis. pat. 6. §-ában
az osztr. ált. p. t. k. hatálybalépte előtt kelt végrendele-
tekre nézve azoknak korábbi belső érvényessége, s tehát
hatálya fentartása végett a korábban fennállott jogállá-
potot biztosító fentebb idézett jogelv általános szabály-
kényt alkalmaztatott, és ez általános szabály alól ezen 6.
§-ában csakis azon korábban kelt végrendeletekre nézve
tétettek némi részben korlátozó intézkedések, melyek az
ált. p. t. k. hatálybalépte után elhunyt örökhagyóktól szár-
maznak, a mint ezt az „Észrevételekben“ tévesen értel-
mezett ösis. pat. 5. 6. §-aira vonatkozó alábbi részletes
fejtegetéseinkben bővebben igazolni fogjuk.

V.

Már ezelőtt kimutattuk, hogy az „Észrevételekben“
foglalt azon okoskodások, melyek az ösis. pat. 5. §-ának
értelmezésére vonatkoznak nagyon tévesek; azonban
hasznosnak véljük ezen 5. §- valódi értelme kitünteté-
sére irányzott nézeteinket előadni, s ez okból annak első
részét szóról-szóra idézzük azon pontig, melyen tul azon
kivételt képező engedmény foglaltatik, mely az ösi fiát
illető javak birtokosaira vonatkozik, s a mely az „Észre-
vételekben“ — ezelőtti fejtegetéseink igazolása szerint
— tévokoskodási alapul használtatott.

Ezen 5. §. említett első része ily szöveggű: „Az által.
p. t. k. hatálybalépte napjától kezdve az öröklött és szer-
zett, s a fi- és leányág közötti különbség sem az élők
közötti vagy a halál esetérei rendelkezési jogra, sem pe-
dig a törvényes örökösödésre befolyással nem bír. Az
által. p. t. k. az örökösödést tárgyazó rendeletei a vagyon
és személyek minden nemeire kiterjednek.“

Az itt idézett 5. §. az abban megjelölt javak, és a
fi és leányág közti különbségből eredett azon befolyást
szüntette meg, mely az előbbi törvények értelmében az
élők közti és halálesetérei rendelkezési jogra, vagyis a
tulajdoni joggyakorlatra, s a törvényes örökösödésre
vonatkozólag korábban létezett.

Ezen megszüntetett befolyás az illető magyar törvé-
nyek értelmében a javak különféle természetéből eredett
azon jogok és kötelességek befolyása volt, melyek miatt
a javakra vonatkozó tulajdoni joggyakorlatnak, és a tör-

vényes örökösödésnek mérve vagyis terjedelmi köre különböző volt, és ekként ezen korábban már létrejött és az osztr. ált. p. t. k. hatálybalépéig az illető tulajdonosok által birt. jogok és kötelességek befolyásának megszüntetése nélkül — a törvények vissza nem hatását tartalmazó jogelvnél fogva — meggátoltatott volna, hogy a tulajdoni joggyakorlat úgy élők közt, mint halálesetére, valamint a törvényes örökösödés az osztr. ált. p. t. k. hatálybalépésétől kezdve az ezen törvény szabályaiban meghatározott terjedelmi körben életbeléphessen.

E szerint ezen 5. §. oly egyéneket tulajdoni joggyakorlatra nem jogosított, kik csak haszonélvezetre lévén hivatva, a magyar polgári jog szerinti valamelyik mérvű avagy körvonalu tulajdoni jogot gyakorolni korábban jogosítva nem voltak, és a kiknek elhunytja esetére az általuk haszonélvezett javak saját hagyatéki javaikhoz nem tartozhatván, az ő elhunytokkal beállandott törvényes örökösödésnek is tárgyait nem képezhették.

Az ezen felfogással szemközt álló igazságtalan ajándékozást eredményező oly értelmet, minő az „Észrevételekben“ foglaltatik, az 5-ik §-ának csak az esetben lehetne tulajdonítani, ha abban oly tartalmu intézkedés világosan kifejeztetett volna, mert csak a világos kifejezésű intézkedés zárhatja ki a már létrejött jogok és kötelességek irányában a korábbi jogállapotot biztosító azon jogelvnek alkalmazását, hogy a törvények visszaható erővel nem bírnak, mint már ezelőtti fejtegetéseinkben bővebben előadtuk.

Miután tehát az ösis. pat. 5. §-a a csak haszonélvezetre jogosultakat világos kifejezés szerint nem jogosítja fel arra, hogy a tulajdoni jogot gyakorolhassák: ezen 5-ik §-sa csak azon javakra vonatkozik, melyek irányában az illető tulajdonképeni birtokosok a magyar polgári törvények által meghatározott kisebb vagy nagyobb mérvű avagy körvonalu tulajdoni jogot gyakorolni jogosítva voltak.

A magyar polg. jog értelmében a szerzeményi javakra vonatkozólag életben volt végrendelkezési teljes szabadság alapján — ha az ezen polgári jog megszüntetése előtt elhunyt örökhagyónak érvényesített végrendelete által a közvetlen örökösöknek nevezett egyének a hagyatéki javak tökéllagában való testvéri osztálytól, s így az ősi javakra vonatkozó törvényekben meghatározott körvonalu tulajdoni jog gyakorlatától eltiltatván, csak arra jogosítottak, hogy a végrendeletben meghatározott időpontok, halálozások bekövetkeztéig illetőleg a kikötött feltételek teljeseltéig korlátozt vagy korlátlan haszonélvezeti jogokat gyakorolhassanak; ez esetben az ily haszonélvezetre hivatott egyének — bár végrendeleti örökösöknek czimeztettek, — a tulajdoni jogot sem élők közt, sem halálesetereiről rendelkezés által gyakorolni jogosítva jogosítva nem lehettek, valamint elhunytok esetén az ilyes javak saját hagyatéki javaikhoz nem tartozhattak, s tehát azok az ő halálukkal beállandott törvényes örökösödés tárgyait nem képezhették.

Mert az ilyenmü javak irányában az illető végrendelet értelmében — az abban szabályozott örökösödési sor szerint egymást helyettesítőleg öröklésre hivatottak mindnyájan nem másnak, hanem az érintett korábbi végrendeletet kiadó örökhagyónak végrendeleti örökösei, ép úgy, mint az osztr. é. p. t. k. szabályai értelmében is.

Ugyanis a magyar törvények szerint is a végrendeleti örökös örökösödési joga csupán a végrendelkező akaratán alapul, és így a végrendeleti örökös több jogot magának nem tulajdoníthat, mint a mennyit számára a végrendelkező szánt, s következőleg a végrendelet életbelépésekor elfogadott, melynek elfogadása által úgy az illető jogra, mint az ahhoz kapcsolt kötelességre nézve természetesen magát lekötöztetvén, már ezen önköte-

leztetése miatt is a végrendelet kötelező erejét bármely részben is kétség alá nem vonhatja.

Bizonyos továbbá az is, hogy a fi- és nőnemű utódok közti örökösödési különbség az osztr. á. p. t. k. hatálybalépése után is az ezen törv. könyv szabályai értelmében a hitbizományi s az ily melléknevű helyettesítési intézkedések alapján érvényesen keletkezhettek, a mint ezt fentebb az itt felemlített t. könyv szabályaiból részletesen igazoltuk, és így azon okból, hogy a kérdés alatti korábbi végrendeletekben a fi- és nőnemű utódok örökösödését megkülönböztető intézkedés foglaltatik, azoknak hatályát még az osztr. á. p. t. k. szabályai értelmében sem lehetne megszüntetni, hanem — az érintett ok iránti tekintet nélkül — csupán korlátozni.

Azonban ezen 5. §. valamint bármely legfelsőbb rendelkezés oly visszaható intézkedést nem tartalmaz, hogy az osztr. á. p. t. könyvnek az örökösödést tárgyazó szabályai az ezek hatálybalépése előtt történt halálozási esetekre, s így a már elhunyt örökhagyók végrendeleteire, illetőleg azok hatályának korlátozására alkalmaztassanak.

Az 5. §. értelmére vonatkozólag fölemlítjük még, hogy az ösis. patens előzményében kijelentetvén az ősiségnek elvileg lett megszüntetése, valamint a magyar polg. jog helyébe az osztr. á. p. t. k. behozatalának czél-szerűsége, ugyanott kimondatik az is, hogy az osztr. á. p. t. könyvnek behozatala által a tulajdoni jog gyakorlása „az igazság követelményeivel megegyező határozatok oltalma alá helyeztetik.“

Eszerint az ösis. patensnek már előzményében ki van fejezve az azt kibocsátó hatalom azon szándéka, miként az osztr. á. p. t. k. elvivel és az ezek által elfogadott erkölcsi szabályokkal, valamint az észszerűséggel is ellenkező oly égbekiáltó igazságtalanság létesíttetni nem czéloztatik, hogy az illető magán és a fenforgó közalapítványi jogos érdekek megsértésével feltétlenül és kártalanítás nélkül tulajdoni joggyakorlatra jogosíttassanak oly egyének, kik az osztr. á. p. t. k. hatálybalépése előtt az illető javak irányában csak haszonélvezetre voltak jogosítva.

Miután tehát az ösis. pat. előzményében kifejezett igazságos szándékkal szemközt a kérdés alatti végrendeletek hatályának bármely részbeni megszüntetése, vagy csak korlátozása is az idézett 5. §-ban világosan kifejezve nincsen: ily igazságtalanságot eredményező értelmet az ösis. pat. 5. §-ának tulajdonítani — ha a 6. §. teljesen ignorálnánk is — a törvények vissza nem hatását tartalmazó jogelv, valamint a törvény értelmezési szabályok alkalmaztatása mellett — nézetünk szerint — teljes lehetetlen.

A lefolyt absolutismus s főleg a Bach-féle kormányrendszer folytán peres ügyeink elintézésére többnyire oly egyének bírtak döntő befolyással, kik hazai törvényeinket, s különösen a megszüntetett ősiségi viszonyok minőségét kellően nem ismervén, különböző módok által könnyen capacitálhatók voltak arra, hogy az ösis. patens némely §-ai egymáshoz hasonló jogesetekben teljesen ellenkező értelemben alkalmaztassanak.

De buvárlataink eddigi eredményeként őszintén nyilváníthatjuk, hogy ama szomorú emlékü korszakban sem lehetett az ösis. pat. 5. §-ának az akkori legfőbb bécsi törvényszéknél — a logikával is ellenkező — azon értelemben alkalmaztatását kieszközölni, mely az „Észrevételekben“ foglaltatik, és e tekintetben hivatkozunk a bécsi legfőbb törvényszéknek Párcsetics Katalin és részeseinek Januss Paulina özv. Divánné ellen május 9-én 1860-ban 481. sz. a. hozott végítéletének indokaira, melyek szerint az 5. §. fentebbi véleményünkkel összhangzó értelemben alkalmaztatott. (Folyt. köv.)

A köztörvényi elbirtoklás mai érvény szerint.

III.

A l a n y a i.

Az elbirtoklás alanyai általában mindazok lehetnek, kiket birtokszerzési képesség illet, és ettől a törvény által kifejezetten el nem zártnak, — tehát úgy a jogi, mint a természeti személyek.

Különösen pedig alanyai lehetnek az elbirtoklásnak:

- a) A teljes rendelkezési joggal bíró nagykorúak.
- b) A nem törvényes korúak, kik gyámság alatt állnak.
- c) A már törvényes, de még nem nagykorúak, kik gondnoki hatalom alatt állnak.

d) Tébolyodottak, eszelősek, örültek, kikre nézve a személyi és vagyoni felügyelet a gyámot illeti.

e) Tékozlók, kik bírói ítélet által, törvény értelmében jószáguk kezelésétől eltiltattak és zárgondnok alá vettek.

f) A jogi személyek, — ügyviselőik által.

Megjegyeztetvén, hogy a b) c) d) és e) pont alattiak még akkor is folytatják az elbirtoklást, ha tényleg atyai, gyámi, vagy gondnoki hatalom alatt nem állanak is. Mert az elbirtoklás nem jogügy, vagy legalább nem oly jogügy, mely által az említett személyek helyzetüket rosszabbíthatnák, — az elbirtoklás inkább szerzési, mint kötelezettségi természetű levén.

Azonban az elbirtoklásra, mint szerzési címre és modra, nemcsak az elbirtokló hivatkozhatik, kit t. i. az egyenesen és közvetlen érdekel: hanem ennek hitelezői is, vagy általában mindazok, kik abból bármily oknál fogva előnyt és hasznot huzhatnak.

Például a kezesek; egyetemleges adóstársak s engedményesek, kikre a birtokos dologbani jogot ruházott át az elbirtoklási tárgyul szolgáló fekvőség tekintetében, — mivel ezek az adósnak, mint kötelezett félnek, mindazon jogait gyakorolhatják, melyek annak személyéhez kapcsolva nincsenek.

Ha tehát az adós nem használja föl az elbirtoklást, vagy azért, mert nem tudja, hogy az betöltött; vagy mert távol van; vagy mert e védelmi eszközt lelkiismeretével összeférhetlennek tartja: semmi kétség, hogy ily esetekben arra, az ő nevében, hitelezői hivatkozhatnak. Az adós ugyanis a jogot, az elbirtoklásra hivatkozhatni, még nem vesztette el az által, hogy azt maga részére felhasználni elmulasztotta. Azt még, ha akarja, most is érvényesítheti, s ha ő teheti, tehetik hitelezői is.

Nehezebb kérdés ennél az, hogy hivatkozhatnak-e a hitelezők az elbirtoklásra akkor, ha arról az adós, mint közvetlen érdekelt fél, lemondott?

Véleményünk szerint nem.

Mert a lemondás, mely az adósra nézve megszűnteti a jogot az elbirtoklásra hivatkozhatni: megszünteti egyszersmind a hitelezőket is. Ezek tehát csak azon javakat és jogokat támadhatják meg, melyeknek az adós a megtámadáskor még tulajdonosa. Azon elidegenítési cselekvények pedig, melyek a megtámadás időpontja előtt eszközöltettek, hatályban maradnak úgy az adós, mint a hitelezők ellenében.

Kivétel történik akkor, ha a lemondás in fraudem creditorum, vagyis a hitelezők megkárosítására oly időben történt, midőn az adós már fizetési képtelenségét ismerte, vagy azt értékí hanyatlásából, vagyoni rongált helyzetéből ismerhette volna.

Ily körülmények közt a lemondás, ha viszteher nélkül, vagy szinleges viszteherrel történt, érvénytelen. Az ily lemondás másokat (hitelezőket) illető vagyonna vonatkozik; ravaszságon, csaláson alapul; jog, vagy

kötelezettség forrása nem lehet. Megsemmíthető, és pedig nemcsak akkor, ha a csőd megnyitása előtt 15 nappal keletkezett az 1840. XXII. t. cz. 32. §-a értelmében: hanem akkor is, habár a csődöt megelőzőleg több hónappal létesült volna a váltó ft. 219/1844 és az erre vonatkozó H. sz. táblai 76 1845. sz. a. ítélet szerint; — különbség nélkül akár rokonok javára történt a lemondás, akár idegenek részére. (V. ft. i. 525/1846 és H. sz. t. i. 47/1846.)

Az elbirtoklás alanyai nem lehetnek:

1. A királyi fiskus, kettős oknál fogva:

a) Mert az elbirtoklás egyenesen magán személyek érdekében van behozva; tehát azt, mint jogszerzés módját csak és egyedül magán személyek használhatják. (H. k. I. r. 23. és 78. cz.)

b) Mert a törvényben névszerint és kifejezetten vannak megjelölve azon czimek és módok, melyek a fiskust vagyonszerzésre jogosítják, (magszakadás, hűtlenség, contractus, továbbá a caducitási és u. u. ártikuláris esetek,) — az elbirtoklás azonban ezek közt nem foglaltatik. (Decz. 2. de praescript.)

Azért, ha a kir. fiscus valaki után örökölt, ennek netaláni elbirtoklását magára neem alkalmazhatja. Ugyszintén, ha az, ki után a fiscus örökölt, más dolgát, vagy jogát elbirtokolta is, a régi tulajdonos, vagy ennek utódja visszakövetelhetette azt.

2. A főpapok, egyházak és egyházi testületek, káptalanok, konventek és monostorok, — a holt kézről szóló törvénynél fogva (lex amortisationis) 1222: 4; 1351: 11; 1498: 55; 1498: 65; 1647: 17; 1715: 16. Csakhogy e részben ellenkezőleg ítélet a kir. curia 1801. szept. 10. az esztergomi káptalan és Dacsó család közti perben, melyben a káptalannak hosszas birtokát nemes ember keresete ellen fentartotta (Sent. 8. de praescript.)

Azonban a kivételes döntvény a holt kézről szóló törvény helytelen magyarázatán alapul. Nem egyezik meg e törvény szellemével, mely mint az 1498: 65. tcz. 2. §. ezen szavaiból: (pecuniis restitutis, bona tandemsint libera) kitűnik, odairányul, hogy az ingatlanok, ne legyenek örökösen egy kéznél, mint holt javak, összehalmozva, tehát hogy közforgalom tárgyaiul szolgáljanak.

Már pedig a törvényt nem annyira annak szava, mint inkább szelleme, célja szerint kell magyarázni. „Non verba legis, sed vim et potestatem tenere debemus“ (Dig. Lib. I. de leg. 17. t.) „In interpretatione voluntas legis colligenda.“ (Celsus.) „In iudiciis consilium non verba legis spectari oportet.“ (Cicero.)

3. A megyék, szabad kir. városok, jászok, kunok, hajduk és szepe-i városok kerületei, a fiumei kerület, az erdélyi szász nemzet egyeteme és publikumai s a szabadalmas mezővárosok, mint országos törvény, vagy privilegiumon alapuló valóságos jogi személyek és halhatatlan testületek, a pozsonyi 1542: 33. tcziknél fogva, melynek 2. §. ekképen szól:

„Annál fogva megállapított, hogy tovább bármely szín alatt, az ország szent koronájára, következőleg királyi adományozás alá hárult, vagy hárulandó semminemű birtokok és birtokjogok, városoknak, helységeknek, vagy bármely községeknek ne adományoztassanak, és át ne ruháztassanak.“

Ezáltal az egyházi birtokos testületekre vonatkozó „holt kézről szóló törvény“ (lex amortisationis) a világi birtokos testületekre is kiterjesztetett, — azon társulatok kivételével, melyek „az ország közjavát és kereskedését gyarapító magányos vállalatok“ végett keletkeztek, melyeket jövődöben is illet a birtokszerzési képesség azon földek tekintetében, melyeket az 1836: 25. tcz. s következő kisajátítási törvények megengednek és szabályoznak.

4. A helyettes birtokosok, kik a dolgot sine animo domini, vagyis nem tamquam rem propriam, hanem tamquam rem alienam birják. Tényleg, hallgatva elismerik, hogy a dolog, mely náluk van, s a jog, melyet gyakorolnak, nem őket illeti, — elismerik fölöttük állónak a tulajdonost, kinek nevében birnak.

Ilyen helyettes birtokosok:

a) A letéteményes, kire valamely dolog örízet végett bízatik.

b) A meghatalmazott, gyám, gondnok és megbízás nélküli ügyviselő, kik a mit tesznek, azt a képviselt személy nevében és javára teszik, és mindenáltaluk eszközölt hasznát ennek átengedni köteleztetnek.

c) A haszon-kölcsönvevő, ki valamely elhasználhatatlan dolgot visztehernélküli használat végett bizonyos időre, vagy bizonytalanra (precarium) kapott.

d) Bérő, kinek bizonyos elhasználhatatlan dolog használata bizonyos időre meghatározott árért, tehát viszteher mellett átengedtetik.

e) Haszonélvező, valamely föld, kert, szőlő vagy bármely haszonhajtó ingatlan tekintetében. Ez azonban csak az állagra nézve helyettes birtokos, mennyiben csak erre nézve ismer el maga fölött tulajdonost, — de a haszonélvezeti jogot, melyet a visszaadásra megállapított idő után a maga nevében és maga javára gyakorol, elbirtoklás útján megszerezheti.

f) Zálogbirtokos, kinek bizonyos ingó, vagy ingatlan dolog, szerződési, végrendeleti, bírói, vagy törvényi czimen, használattal, vagy — az újabb jogfejlés szerint, — használat nélkül a követelés biztosítására átadatott, vagy lekötött.

Megjegyzendő itt, hogy nevezett személyek az elbirtoklást csak szerzeményi alakban nem gyakorolhatják a náluk levő idegen dologra nézve, de mentességi alakban igen, mert azon kötelezettségek alól, melyek az átadási jogczimből erednek, felszabadulnak.

Azért a bérő, ki a bérleményt sohasem birtokolhatja el, bár meddig birja is azt: megmenekedhetik a személyes kötelezettségek alól, melyek őt, akár mint késedelmezőt a lejárt bérpénz megfizetése, akár mint vétkest, az okozott kár megtérítése tekintetében terhelik.

A letéteményi dolog, tartson bár negyven, vagy ötven évig a gondviselet, szintén nem birtokolható el. Az a letevő marad, ki által mindenkor visszakövetelhető. De a letéteményes azon kötelezettsége, hogy a hibája által a dologra nézve előidézett megsemmisülést vagy rosszabbodást kártalanítsa, elenyészik, ha a letevő 32 év alatt azon időpontul kezdve, melyben tehetséges volt, nem érvényesítette jogát.

A mit azonban a helyettes birtokosról mondtunk, áll az

azon személyekről is, kik a dolgot szintén helyettes birtokczimen vették át (albérők, alzálogosok stb.) mivel azt ezek sem önmaguk, hanem más nevében birják; valamint

az örökösökről, mint általános jogutódokról is, kiknek a hagyatéki dologra nézve elődjeiknél több joguk nincsen.

Mindaddig tehát míg a helyettes czim meg nem változik, e hiba, illetőleg akadály, mely birtokunkat terheli, tőlünk örökösseinkre s ezektől utódaikra száll in infinitum. Ez eset forog fen akkor is, ha az ő személyükben a helyettes minőség megszűnt vagyis, ha bár ők egészen másképp viselik magukat, mint az örökhagyó. Így, a haszonélvező örököse nem öröklí ugyan a haszonvételi jogot: a birtok az állagra nézve mégis olyan marad, mint kezdetben volt. Hasztalan hivatkozik tehát arra, hogy állandóan úgy viselte magát, mint valóságos tulajdonos, s hogy a dolog, melyet bir, a legfeltünőbb

és legkorlátlanabb tulajdoni cselekvényeket gyakorolta mindig. Habár meg is volt részéről azon akarat, hogy ne más, hanem a maga nevében birjon, s habár ez akaratot külső cselekvények által észrevehetővé tette is: még sem birtokolhat el. A birtok helyettes czimen kezdődött s azon folytatattatik az örökös részéről is.

Megváltozik pedig a helyettes czim, vagyis az ilyen birtoka domini animussal kapcsolt birtokká alakul, és pedig magára az eddigi birtokosra nézve.

a) Oly jogügy alapján, mely egy harmadik személytől származik, ki az eddigi helyettes birtokost tulajdonossá tette volna, ha hogy maga is az lett volna.

Vegyünk egy példát: Péter nekem haszonbérbe ad egy jószágot, mely nem őt illeti. Mig azt én haszonbéri szerződés czimén, tehát mint helyettes birtokos, tartom, el nem birtokolhatom. Tegyük fel azonban, hogy Péter, a bérbeadó, később azon jószágot nekem eladja: ekkor már új jogczim áll elő; birtokom többé nem haszonbéri, hanem adásvevési szerződésen alapszik. Jogczimem, tulajdonságom megváltozott. Nem mint bérő, hanem mint vevő bírok ezután, s nem a más, hanem önmagam nevében.

Az eredmény ugyanez, ha a jószágot nem a bérbeadó, hanem ettől különböző személy adta volna is el.

De ha a birtokos a birtok czimét maga változtatta volna meg saját ösztönéből: a helyettes minőség megmarad, és elbirtoklás nem történhetik. Mert a ki valamely dolgot megkezdett más nevében birni: arról vélelmeztetik, hogy birtokát ezen czimen folytatja későbbben is, — mindaddig, míg az ellenkező nem bizonyíttatik. Így, a helyettes birtokos fölteszi magában elsajátítani a tulajdonjogot; a bérő például animo domini úgy bánik a jószággal, mintha tulajdonos volna; az épületeket lerontatja, vagy átalakíttatja, a szőlőt szántóföldnek, a szántóföldet kaszálónak használja s az erdőben rendkívüli vágatásokat eszközöltet. Valjon ezen cselekvények által, melyre a bérleti szerződés szerint joga nem volt, helyettes birtoka átalakult-e valóságos jogi birtokká? Nem. Mert birtoka jogczimét saját akaratjából senki sem változtathatja meg. Nemo sibimetipsi causam possessionis mutare potest. Innen van az a régi közmondás, hogy elbirtoklás tekintetében: Melius est non habere titulum, quam vitiosum.

Föltéve, hogy a bérletidő már 32 év óta lejárt, s hogy ez idő alatt bérpénzt sohasem fizetett: valjon ezáltal elbirtokolta-e a mentességi jogot azon kötelezettség alól, hogy a bérleményt a bérbeadónak visszaadja s valjon birtoka megszűnt-e helyettes birtok lenni? Nem. Mert a hiány, mely a kezdetnél megvolt, megmarad továbbra is.

Hasonló eset forog fen, ha a birtokos — a helyettes czim megváltozása után — később is úgy viseli magát, mint előbb viselte; ha a domini animust külső cselekvény által észrevehetővé nem teszi, szóval, ha jövőre is más nevében birtokol. A bérő tehát, ki időközben a bérleményt egy harmadiktól megvette, ha a bérpénzt tovább is fizeti, és nem mutat oly tényeket, melyekből az animus domini felismerhető volna; ha a dolgot később is úgy használja mint bérő és nem mint tulajdonos, — az elbirtoklást nem érvényesítheti. Az animus domini nem nyilvános, mert a birtokos azt eltitkolta; nem kétségtelen, mert nem tűnik ki, valjon önmaga, vagy bérője nevében akar-e birni. A birtokot valóságosnak mondani nem lehet.

b) A tulajdonos jogának az eddigi helyettes birtokos részéről el nem ismerése által, a mi bekövetkezik vagy

perben, tárgyalás alkalmával, midőn t. i. a bérő ellen a hátralékban maradt bérpénz fizetése iránt kere-

set indittatván, ez az ellenbeszédben kijelenti, hogy ő nem adós, mert a dolog, mely bérleménynek állittatik, az ő tulajdona. Ez által a tulajdonosnak alkalom adatik nyilatkozni s a bérlő kifogását megczáfolni. Ha azonban ezt nem teszi, 32 évi tétlen marad: ellene elbirtoklás történt. Vagy

perenkívül és pedig akár a tulajdoni igénynek birói megintés alakjában tudtuladása által, midőn például a bérlő a bérbeadót szolgabíró, esküdt, vagy hites jegyző által értesíti, hogy bérpénzt nem fizet többé, mert fölfedezte, hogy a bérjóság azé volt, kinek most ő az örököse; — akár magános uton azáltal t. i., hogy a helyettes birtokos a kitűzött idő lefolyta után a dolgot a tulajdonostól erőszakkal visszatartja, vagy a jóságból kivettét, azt önhatalmulag visszafoglalja s e tény után a maga nevében és hasznára bírja.

Megváltozik a helyettes czim és pedig harmadik személyek javára.

c) Elidegenítés által élők között, vagy halál esetére. Ámbár tehát a haszonélvező el nem birtokolhat: mégis ha a dolgot eladja, elajándékozta, elhagyományozza, a vevő ajándékozott, hagyományos azt hosszas idő alatt megszerezheti, mert utóbbiak személyében a helyettes birtok megszűnik, és új birtok kezdődik, mely már alkalmas az elbirtoklásra, föltéve, hogy az nyilvános és kétségtelen.

Ez okból, ha megveszek egy urodalmat, melyet az eladó, mint bérlő bir, s azután a fenyegető tulajdonkereset elhárítása végett úgy egyezkedünk, hogy az eladó a birtokot tovább is megtartsa és folytassa, s a bérpénzt a tulajdonosnak tovább is rendesen fizesse. Szerzett birtokom hibás, és a hibát nem a helyettes czim, hanem a titokban maradás képezi, mert azt semmiből sem veheti észre a tulajdonos, ki pedig közvetlen érdekelve van. Mindaddig míg a hiba meg nem szűnik, az elbirtoklás akadályozva van.

Ide tartozik részben azon eset is, melyet imént az a) betű alatti végpontban felhoztunk.

d) Alattomos becsuszás (clam), és önhatalmu elfoglalás (vi) által ingatlan; s találás, tolvajlás, rablás által ingó dolog tekintetében.

Azon kérdés, hogy valaki cum animo domini, vagy sine animo rem sibi habendi birtokol-e, gyakran ólénk vita tárgyat képezi. A birtokost i. állithatja, hogy ő nem más, hanem maga nevében bir; míg az, ki ellen az elbirtoklás fölhozatik, ez állítást tagadásba veheti s azt mondhatja, hogy a birtok, helyettes birtok.

Hogyan dönt itt a bíró, ha mindkét fél részéről hiányzik a bizonyíték?

Ily esetekre két jogvédelem szokott alkalmaztatni, u. m.:

A birtokos valóságos tulajdonosnak tekintetik, ki önmaga nevében bir.

E jogvédelem bizonyítékot képez, mely azonban megczáfolható; az ellenfél ellenbizonyíték által megsemmisítheti. Továbbá:

Arról, ki más nevében kezdett birtokolni, föltételeztetik, hogy birtokát ugyanazon czimen folytatja később is. Ha mégis azt állítaná, hogy birtoka, mely kezdetben helyettes czimű volt, ebben és ebben az időpontban elbirtoklási képessé lett, — ezen állítását tartozik bebizonyítani. Hogyan és mily cselekvények által az eddigi helyettes birtokosra nézve az a) és b) betűk alatt, harmadik személyekre pedig a c) és d) betűk alatt foglaltatik. — (Folytatása következik.)

HERCZEGH MIHÁLY,
a magyar polgári jog tanára.

Osztrák törvényjavaslat a toloncozás szabályozása tárgyában.

A toloncozás szabályozását tárgyazó törvényjavaslat, melyet az osztrák belügyminiszter a helytartók és országos-bizottmányokhoz vélemény adás végett nemrég szétküldött, így hangzik:

I. §. A toloncozás, vagyis egy bizonyos helyről vagy vidékről eltávolítás a származási községbe való utasítással, vagy oly személyeknél, melyek azon vidékbe, melyben e törvény érvénnyel nem bir, nem tartoznak, ezen vidéknek határán túl közbiztonsági tekintetből csakis az alább megjelölt személyeknél történik:

a) csavargóknál, dologkerülő egyéneknek és semmittevőknek, kik a község jótékonyágát veszik igénybe;

b) oly egyéneknek, kik magukat igazolni nem tudják, vagy kiknek semmi határozott foglalkozásuk nincsen, kik jövedelmet vagy megengedett keresetmódot felmutatni nem képesek;

c) személyeknél, melyek a közérkölciséget sértő életmódot visznek, s kik hatóságilag az elutazásra fölszólítatva, e felszólításnak eleget nem tettek;

d) fogságból vagy dologházból kikerült egyéneknek, a mennyiben a személy- és vagyonbiztonságot veszélyeztetik.

2. §. A rendőri elutasítás, vagyis a kiutasítás egy bizonyos helyből azon tilalommal, abba egyáltalán nem vagy csak bizonyos meghatározott idő alatt vissza nem térhetni, csakis a §. 1-ben megjelölt egyéneknek és a fennálló törvény határozatai szerint történhetik.

A visszatérhetés tilalma a toloncozással egybeköthető.

Azon esetek, melyekben büntetésül vagy a büntetés súlyosbításául száműzetés (Landesverweisung) vagy kiutasítás alkalmazandó, a büntető törvénykönyv által fognak kijelöltetni.

3. §. A toloncozás oly formán történik:

a) hogy a toloncznak vagy kijelöltetik az út, melyet bizonyos időközökben és állomásokban, meg kell tennie, még pedig kényszerutlevéllel ellátva;

b) vagy kényszerítette tovább szállíttatik, még pedig rendőri közegek kíséréte mellett toloncozás által.

A toloncozás alkalmazása mindaddig elkerülendő, míg annak célja kényszerutlevél kiadása által elérhető.

Egyszerű kiutasítása egy egyéneknek csak akkor eszközölhető, ha a közérdekek veszélyeztetése, melyek védelmére a toloncozás rendeltetett, különösen azon helységekre nézve áll be, a melyből az illető egyén kiutasítandó.

4. §. Egy személy eltoloncozása és pedig vagy kényszerutlevél által, vagy rendőri kíséret mellett, úgy mint az egyszerű kiutasítás, csakis az illető hatóságnak jogerejű ítélete alapján történhetik.

Minden ilyenü ítéletet meg kell előznie az illető toloncoz származási helye határozott kitudásának, illetőleg megállapításának és a toloncozás törvényes okának.

5. §. Az összes toloncozási rendszer vezetése és ellenőrzése a politikai hatóságokra van bízva, azonban minden a toloncozási kiadásokat illető intézkedéseknél az illető tartomány országos bizottmányának megkérdezése szükséges.

6. §. Az eltoloncozásra ítéletet hozni hivatvák:

a) a rendőri igazgatóságok és az ezek által kirendelt közegek, s a hol ilyenek nem léteznek;

b) azon országos vagy községi hatóságok, melyekre a politikai ügyvezetések első instantiában bízva vannak.

A b) alatt megjelölt községi hatóságoknak az eltoloncozási ítéletek hozatala iránti jog rendelet útján oly helyeken is adható, hol rendőri igazgatóság is székel.

A toloncozás végrehajtására azon községek kötelezvék, melyek toloncozási állomásokul vannak kijelölve.

7. §. Az országos törvényhozásnak marad föntartva meghatározni, hogy a toloncozási ítéletek hozatala iránti jog az országban átruházott hatáskörben csak egyes vagy mindegyik községnek engedessék-e meg?

8. §. Toloncozási felfolyamodványoknál második instantiában az országos helytartó, harmadik instantiában a belügyminiszter határoz, még pedig oly esetekben, melyekben az ítélet rendőri igazgatóságtól hozatott, egyetértésben a honvédelmi és közbiztonsági miniszterrel.

Toloncozást határozó ítéletek ellen a felfolyamodványok legfeljebb 24 óra alatt jelentendők be, és további 3 nap alatt pedig elintézendők. Ha az ítélet az országos helytartó által helybenhagyatik, akkor további felfolyamodásnak nincs helye.

A felfolyamodványoknak elhalasztó hatásuk van.

9. §. Azon községi előjáróság, melynek területében egy személy eltoloncozására való ok előadja magát, mindenekelőtt jegyzőkönyvet tartozik felvenni, megjelölve abban az okot, az illető személy egyéni viszonyait, és mennyiben felelős, a terhül rótt körülményekért; köteles továbbá szükség esetében az illetőt őrizet alá tenni, és ha e hatóság az ítélet hozatalára jogosítva nincs, a jegyzőkönyvet a hozzátartozó okiratok- és mellékletekkel együtt a letartóztatás idejétől számítva legfeljebb 24 óra alatt a kerületi kapitányságnak ítélethezadásra beküldeni.

Ha a kerületi kapitány a beadott jegyzőkönyv felett további vizsgálatot tart szükségesnek; akkor a letartóztatottnak egyelőre őrizet alá leendő vételét 24 óra lefolyása alatt kell elhatároznia.

Azon esetben, ha a letartóztatott szabadon bocsájtatnék, reá az 1863. évi decz. 3-án kelt sz. 105, honosítási törvénykönyv 28. 29 és 43. §§-ai alkalmazandók.

10. §. A kerületi kapitányok ítélete, mely vagy mindjárt, vagy csak az általa megindított vizsgálat után hozatik, a községnek (9. §.) megküldendő. A községi előjáróság ez ítéletet a letartóztatottal közölni és az esetben, ha az ítélet szabadon bocsájtást rendel, ezt azonnal végre is hajtani tartozik.

A községnek jogában áll, ha az eltoloncozást helyrendőri (ortspolizeilich) okból szükségesnek tartja, az eltoloncozás megtagadása ellen tiltakozni, mely tiltakozás azon esetben, ha a kerületi kapitány arra nem hajtana, felfolyamodványnak tekintendő.

Ha a toloncozást határozó ítélet ellen felfolyamodás történik, akkor a kerületi előjáró erről jegyzőkönyvet tartozik felvenni, s azt 24 óra alatt a kerületi kapitánynak beküldeni.

A toloncozást határozó ítélet jogerőre emelkedésével a letartóztatott a toloncozást rendelő ítélettel a legközelebbi s az előirt irányban fekvő toloncozási állomásra szállítandó.

11. §. Az országos helytartó az országos-bizottmányokkal egyetértve kijelöli azon községeket, melyekben toloncozási állomások felállítandók. A községek kötelezvék, a nekik, mint toloncozási állomásoknak átadott ügyeket vezetni.

A toloncozási állomásul delegált község köteles minden toloncozandónak a kényszer-utlevelet a szorosan megtartandó utirány kijelölésével (3. §. a) betű), vagy a tolonczelevelet (3. §. b) betű) a jogerejű ítélet határozata szerint kiállítani.

Az okiratok a toloncznak származási községébe való megérkezése után azon hatóságnak küldendők vissza, mely a toloncozási ítéletet kimondá.

12. §. Minden toloncozási állomás-község köteles a megérkező toloncozokat átalvanni. Őket a legközelebbi, a tolonczelevelben megemlített, toloncozási állomásra az abban előirt módon továbbszállítani és a toloncozok biztos kíséretéről, azok ellátásáról, illő elszállításáról és őrizetéről gondoskodni.

Toloncozásnál a kocsin utazás (előfogattal) csak akkor engedhető meg, ha annak szükségessége, tekintve a toloncoz egészségi állapotát orvosi bizonyítvánnyal okadatoltatik, és a vaspályán továbbszállítás kevesebbe nem kerül.

Azon esetben, ha egy vagy más toloncoz megszöknék, annak felkeresése azonnal eszközözlendő a közbiztonsági közegek által.

13. §. A származási községek tartoznak a megérkezett toloncozok illő foglalkoztatásáról és minden esetre azok felügyeletéről gondoskodni.

14. §. Külföldiek eltoloncozásánál a toloncoz-levéhez melléklendő a *származási igazolvány* (Heimatsurkunde) is, a melyből alaposan (Grundhültig) ki kell tűnnie annak, hogy a feltoloncozandó idegen államok szülöttje. Ha ily okirat nem léteznék, akkor még a toloncozási ítélet végrehajtása előtt meg kell azt szereznie a politikai hatóságnak levelezés útján.

Eltoloncozott külföldiek a külföldi határhatóságnak adandók át, a belföldi határhatóság a tolonczelevelet, ellátva az átadás látamozásával vissza tartozik küldeni.

Azonkívül szorosan megtartandók mindazon rendeletek, melyek az egyes idegen államokkali egyezkedés folytán lettek kibocsájtva.

15. §. Ha valamely személy eltoloncozásra okot adván, letartóztatik, akkor a tartási költségeket a letartóztatás idejétől az ítélet végrehajtásáig azon esetben is köteles a letartóztatott község fedezni, ha az ítélet szabadon bocsájtásra szól.

16. §. Az összes toloncozási költségek, melyekhez különösen ezek tartoznak: A toloncoz helyiségek megszerzése, tisztán

tartása, világítása és fűtése, orvosi vizsgálat, ellátás és fekvő helyek, a toloncozok tisztán tartása és ruházása, azok tovább szállítása és kíséret, ugymint a kényszer-utlevéllel ellátottaknak szükséges segélyadományok, legelsőbb azon tartománynak országos pénztárából fognak fedeztetni, a melynek határain belül történik a toloncozás.

Az egyes országos pénztároknak viszonya egymáshoz a toloncozási költségek megtérítését illetőleg, az 1868. évi máj. 12-ikén kelt törvény által van szabályozva. A származási község által az országos pénztárnak előforduló esetben fizetendő kártérítésről az országos törvényhozás határoz.

17. §. Minden község felelős azon költségekért, melyek a toloncozást illetőleg törvényesen reá ruházott kötelezettségek elhanyagolása folytán keletkeztek.

A költségeket, melyek egy elsőkött toloncznak ismételt beszállítása által okoztatnak, azon község tartozik fedezni, mely község közegeinek hanyagsága következtében e toloncznak az elsőköés lehetővé tétetett.

18. §. Minden kényszer-utlevéllel hazájába utasított, ki az előirt utirányt önkényül elhagyja, a kényszer-utlevelet megsemmisíti vagy eltitkolja, vagy ki az utazásra meghatározott időt fontos mentők nélkül meg nem tartja, 8 napig terjedhető becsukással büntetetik, és azután toloncozással szállítandó tovább.

Minden a toloncozástól elsőköés ugyanazon büntetéssel illetendő.

Ítélethezadásra azon politikai hatóság van jogosítva, melyben a toloncoz ujjal letartóztatott.

19. §. A toloncozás kivitele, a tömeges egyenkénti toloncozások meghatározása, a toloncozási állomásoknak kijelölése, s minden többi a toloncozást, a toloncozokkall bántásmódot és azok ellátását, a toloncozhelyiségek felszerelését és fűtését s. i. b. illető ügyek, a jelenlegi törvény alapján a kormányhatóságok által egyetértésben az illető országos-bizottmánnyal fognak szabályoztatni.

20. §. Ezen törvények keresztülvitelével a belügy-, honvédelmi és a közbiztonsági miniszterek vannak megbízva.

K ü l ö n f é l é k.

(A függő államadosságok) ellenőrzésére kiküldött országos bizottság Bécsben, 1869. évi auguszt. 2-ik napján tartott ülésében az államjegyek és váltójegyek forgalmi összegét f. évi július hó 31-én következőnek találta.

A bizottság saját feljegyzései alapján a tulajdonképi államjegyek összege

1 frtosokban 77.997,329,

5 frtosokban 110.950,525,

50 frtosokban 109.768,050, 298.716,000 frt — kr.

A tíz krajczáros váltójegyek összege 5.012,437 „ 30 „

Hivatalos közlés folytán az államjegyekül nyilvánított bankjegyek összege

1 frtosokban 4.768,520,

5 frtosokban 2.635,620, 7.404,140 frt.

Összesen 311.132,581 frt 30 kr.

A közös pénzügyminiszter hivatalos közlése szerint a sóbányákra bekebelezett és forgalomban lévő zálog-jegyek összege 99.921,082 frt 50 kr.

Kelt a függő államadosság ellenőrzésére kiküldött országos bizottság Bécsben, 1869. évi aug. 2. tartott üléséből.

Gr. Barkóczy János, mint elnök.

Gr. Zichy Jenő.

* (A pesti kültelkek helyszinelése.) A helyszinelő bizottság Pesten augusztus 23 án kezdte meg működését a ferencvárosi kültelkeknél. A közönség, mely a helyszinelésnél jelen nem lesz, nevezetesen az illető kültelkek birtokosai meghatározott időben a bizottság helyiségeiben (Kőbányán) is jelentkezhetnek.

TARTALOM: Az örökösödési jog észjogi megállapítása. (Folyt.) Dr. Schnierer Aladártól. — Ellenészrevételek. (Folyt.) — A köztörvényi elbirtoklás mai érvény szerint. (Folytatás.) Herczegh Mihálytól. — Osztrák törvényjavaslat a toloncozás szabályozása tárgyában. — Különfélék. — Melléklet: egy fél iv curiai határozatok.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A curiai határozatok közlése végett a lapnak megjelenési napja kedre tétetett.

Az örökösödési jog észjogi megállapítása.

(Folytatása.)

Hogy az örökösödési jog bölcsészeti létalapja felett helyesen ítélhessünk, legkitünőbb figyelmünket azon kétségbe sem vonható tényre kell irányoznunk: miként az ember működése, úgy a jó mind a rossz terén, halálán túl, gyakran a legtávolabb jövőre terjeszkedik. — Ha törekvéseink eredményei rövid földi létünkben túl fenn nem maradnának, az emberek között minden rendezett minden maradandó közreműködés és kölcsönhatás már egyelőre megsemmisülne. Hiába s eredmény nélküli lenne minden fáradozás, minden mivelődési törekvés, és a gondolat: hogy a halál a legközelebbi pillanatban semmivé teheti minden fáradozmainkat, szükségkép elzsibbasztaná szorgalmunkat, egész munkásságunkat, e gondolat megfosztaná még a legjobbat is a munkálkodásbani kitartástól¹⁾.

Soknemű célok, melyekért az ember e pillanatban tevékeny, előreláthatólag csak halála után, talán csak a késő jövőben érhetők el — feltéve, hogy utódjai műveit folytatják. — Mi az embert lényegesen az állattól megkülönbözteti, mi őt a teremtés minden egyéb lényei fölé emeli: azon öntudat, hogy tevékenysége nem a pillanatra való, hogy rendeltetése, a jövőnek, az utókornak működni, javára az összes emberiségnek, melyhez őt ezer meg ezer láthatlan szálkák fűzik, melyre egész törekvése s igyekezete terjed. Innét az ember kedélyébe mélyen vésett jellemvonás, melynélfogva ő a természetnél és szerzésnél mindég azon magasztos gondolat által vezéreltetik, hogy javai által embertársainak, és az utókornak, de legközelebb hozzátartozóinak hasznára működjen, e gondolat serkenti az embert ernyedetlen munkásságra, s indítja őt a munka gyümölcsseinek óvatossá kimélésére, és célirányos használatára²⁾.

Hogy az emberi ügyek ezen folytatlagossága s egyenletes fejlődése minden tekintetben biztosítva legyen, feltétlenül szükséges, hogy a vagyont illető jogigények és tartozások lényegesen azon személyekhez kötve ne legyenek, kik között azok legelől létrejöttek, hanem azok fennmaradása teljesen és olyképp biztosítva

legyen, hogy az elhunyt személy vagyoni helyzetébe egy (vagy több) meghatározott személy lépjen, ki amazt a vagyona való vonatkozásokban — lehetőleg kipótolja és helyettesíti.

Az elhunytak hátrahagyott vagyona ugyanis nagyobb részt oly dologi javakból áll, melyek főértéke bizonyos észcélokra használhatóságában rejlik, a vagyona ezen rendeltetésével szemben kétségtelenül fölvetelményei közé tartozik minden helyes jogrendnek, hogy ama rendeltetés szemelől ne tévesztessék, mert ha a vagyona, — mit kétségbe ki sem vonhat, — az életcélok létesítésének egyik legfontosabb eszköze, szembe tűnő, hogy ha a vagyona ezen eszközi minőségéből kivetkötetnek, maguk az észszerű életcélok is feláldoztatnának.

Az ember saját lényének végessége és tökéletlensége, erőinek elégtelensége miatt arra van utalva, hogy a társadalmi ügyforgalomban másoktól magának azt megszerezze, mit ő életcéljai elérése végett szükség. A társadalmi élet folytonos értékcsere kép jelenkezik, melyben mindenki magának azt megszerzi, a mire neki valamely életcél, terv vagy szándék kivételére szüksége van, odaadván azért olyasmit, mi reá nézve csekélyebb értékkel bír, mit ő legközelebbi célja tekintetében nélkülözhet.

Ezen az életcéljainak valóítására nélkülözhetlenül szükséges ügyforgalom következtében az ember sokféle vagyoni jogi viszonyzatokba lép, azaz: vagyona tekintetében különféle jogokat szerez és kötelezettségeket vállal. — Ennek következménye az, hogy az ember vagyona bizonyos észszerű rendeltetést nyer, mely abban központosul, hogy az emberi javak az arra vonatkozó jognak és kötelezettségnek megfelelőleg alkalmaztassanak; minthogy pedig ezen rendeltetés, mint észszerű, feltétlenül elismerendő és érvényesítendő, következik: hogy a vagyoni viszonyai az emberi életet túlhaladó léttel felruházva, a személy halála után olyképp rendezendők, a mint az ama rendeltetésnek megfelel, melyet a vagyona még birtokosa életében magára öltött, ez pedig csak úgy lehetséges, ha az elhunyt személy összes vagyoni viszonyaita más személy (vagy több) mint örökös belép, kinek hivatása az elhunytak személyét vagyoni jogi tekintetben képviselni, a hagyatékot rendeltetéséhez juttatni¹⁾.

Hogy az örökösödési jog az észszerű társadalmi élet nélkülözhetlenül szükséges feltétele, s a jogi rend lényeges alkotórésze, aziránt kétségben nem lehetünk, ha meggondoljuk, hogy ezen intézmény nemléte esetében az emberek között oly annyira szükséges ügyforgalom lehetetlenné válnék, mert a dolgot csak az egyik oldaláról tekintve, minden kétségen kívül van, hogy

¹⁾ Szépen mondja e tekintetben Röder. (Naturrecht 520. l.) »Würde die Parze mit dem Lebensfaden auch den ruhigen Fortgang all' unserer Werke und Unternehmungen abschneiden, so müssten nicht nur der Gedanke an den vielleicht ganz nahen Tod allen Unternehmungsgeist lähmen, und Lust und Muth zum Schaffen rauben, sondern es würde sich auch Niemand finden, der geneigt wäre uns dabei behilflich zu sein.«

²⁾ Stahl (id. b. 500. l.) »Für das ganze Menschengeschlecht liegt in der Familien- und der ihr nachgebildeten testamentarischen Succession die Ordnung und Continuirlichkeit, mit der es, bei der Aufeinanderfolge der Geschlechter das Vermögen inne hat.«

¹⁾ L. Puchta: »Pandecten« 622. l.

senki csak némileg fontosabb követelési jogot jövőbeli szolgáltatásokra nézve, más irányában, magának ki nem eszközölne, ha attól kellene tartania, mikép jogigénye a kötelezett fél halálával szükségkép megsemmisülne. — A hitel, ezen legfontosabb alapzata minden társadalmi forgalomnak, ez által már előre ki lenne zárva.

Midőn az eddigiekben azon álláspontot kijelöltük, mely az örökösödési jog körüli kérdés eldöntésénél elfoglalandó, áttérünk imár azon érvek megcáfolására, melyek az alanyi észlegesség iskolája által az öröklés ellenében felhozatni szoktak.

Mi legelől a végrendeleti öröklés ellen felhozott, azon érvet illeti: „miként az ember halálával minden jogai megszűnnek, és ennél fogva a jogok feletti rendelkezés oly időre, midőn a rendelkező személy a jogokkal többé nem bír, jogérvényű nem lehet“ — ez, ha a dolgot figyelmetesen vizsgáljuk, merő álokoskodásnak fog bizonyulni; mert, mi az első állítást illeti, ez itt nem is kérdéses pont, hiszen, a végrendelező még életében használja a vagyon feletti rendelkezés jogát!!

Vitakozás alá tehát csak is az kerülhet: vajon az ily rendelkezésnek joghatálya terjedhet-e a rendelkező személy életén túl?

E kérdésre pedig, a fentebbiekhez képest feltétlenül igennel kell felelnünk, és pedig azért, mert az embernek mint észlénynak jellemzőjéhez kétségtelenül tartozik, oly cselekvényeket követhetni el, melyek hatásai életén túl terjeszkednek, czélok végett működni, melyek jótékony hatást csak a késő jövőben eredményezendők. Épen az magasztos kitüntetés az emberi életnek és tevékenységnek, hogy gyümölcsei és jótékony eredményei a későbbi nemzedéknek javára szolgálhatnak. Az emberi dolgok folytatlagossága okozza, hogy minden újabb nemzedék azon kincsekkel gazdagodik, melyeket a sirba szállott nemzedék a szellemi s anyagi tevékenység terén létrehozott. Ezt el nem ismerni, az embert mint nyom és emlék nélkül eltűnő lényt tekinteni, annyi lenne, mint tagadni azon folytatlagos haladást, mely a szellemi s anyagi művelődés terén nemzedéket nemzedékhez fűz! — Ha ellenben a maradandóság törvényének minden emberi ügyekre nézve oly lényeges hatását a vagyon terén is elfogadjuk, nem vonhatjuk kétségbe az oly cselekvények érvényét sem, melyek folytán valaki a vagyon felett, halála esetére rendelkezik, a mennyiben ez által más társadalmi kötelezettségek nem sértetnek¹⁾.

Némelyek, hogy a végrendeleti örökösödés ellen tett kifogásaikat még inkább megerősítsék, mint történelmi tényre a római népgyűlekezetekben tett végrendeletekre (Testamenta comitiis calatis) hivatkoznak. Állítják ugyanis, mikép a rómaiak, korán felismervén igazságát annak, hogy a vagyon feletti rendelkezés a halál esetére jogérvénnyel azért nem bírhat, mert ez által a többi polgároknak foglálási joga a hagyaték tekintetében egyoldaluan megszüntetnék; — egyes esetekben a végrendelező akaratának az által kívántak érvényt szerezni, hogy intézkedését az egybegyűlt nép jóváhagyása folytán törvényes erőre emelték. — E nézet szerint tehát az összes népnek ünnepélyesen le kelle mondani azon elfoglálási jogról, mely őt a végrendelező hagyatéka iránt megillette.

Ezen történelmi tényre való hivatkozás mindazonáltal mit sem bizonyít, mert az újabb nyomozások alapján bizonyos, hogy ama népgyűlekezeti végrendeletek czélja csak az volt, miként a családi örökösödés, mely Róma első idejében szabály gyanánt állott, egy concret

esetben mellőztessék, és az örökhagyónak megengedessék, hogy idegent (azaz: nem családbelit), ki a gyűlekezet előtt ünnepélyesen adoptáltatott — örökösnek tekinthessen¹⁾.

A végrendelet nélküli vagyis törvényes örökösödés a családi egyesület elvén, s az abból eredő kötelékeken alapul. — Ama elv és ezen kötelékek föltétlen érvényűek, és ez oknál fogva nem is szorulnak az örökhagyó „valószínű akaratának“ jogköltésére. — A családi közösség elvének a vagyoni jogi vonatkozatokban is kell nyilvánulnia, mert ha a családi kötelék által egybefűzött személyek életök tartama alatt, kölcsönös támogatásra kötelezvék, ha nevezetesen a szülék gyermekeik ápolására s eltartására kötelezetenek — úgy szükségkép következik, hogy még a családi viszony, a halál általi felbomlása után is, a vagyonban ezen rendeltetés megőrizendő!

Minthogy a vagyonszerzés jobbadán a családban történik, és a családtagok közvetlen vagy közvetett közreműködése folytán megy végbe, a jogosság valamint a méltányosság egyaránt követelik, hogy a vagyon a családfő halála után is a szerző családban megmaradjon²⁾.

Hivatkozhatunk itt még az emberi kedélyben nyilvánuló jogérzetre is. Lelkiismeretünk feltétlen követelménykép hirdeti, mikép a szülék javai a gyermekeknek s azok utódjainak jussanak, mert a nemzés előidézte természetszerű vonzódás abban leli legkitűnőbb kifejezését és erkölcsi fokoztatását, hogy a szülék hátrahagyott gyermekeik jövőbeli jóllétéről gondoskodjanak, nekik szánván azon javakat, melyek a gyermekek jövőbeli életállásának biztosítására eszközül szolgálnak³⁾.

(Folytatása következik.)

Dr. SCHNIERER ALADÁR,
kassai királyi akadémiai jogtanár.

Ellenészrevételek.

VI.

Az ösis. pat. 6. §-ának értelmére vonatkozólag az „Észrevételeket“ tartalmazó „Törv. Cs.“ idei 37. száma első hasábján a hétszem. táblai ítélet ellenében azon értelmű vélemény foglaltatik, miként az ösis. pat. 6. §-a nem vonatkoznék az oszt. á. p. t. k. hatálybalépte előtt elhunyt örökhagyók végrendeleteinek hatályára, a mennyiben t. i. azok hitbizományi helyettesítést tartalmaznának, mivel ezen szavak: „érvény és hatály“ melyeket a hétszem. tábla szó szerinti értelemben egy jelentésűeknek tekintett, a 6-ik §. szövegében különböző értelemben volnának alkalmaztatva.

Hogy a kérdésbe hozott érvény és hatály, valamint az érvényesség és hatályosság szavak az ösis. patens hatálybaléptekor is jogi értelemben egyjelentésűekként alkalmaztattak: tanúsítja az osztr. polg. perrendtartás 122. §-ának következő szövege is:

„A jelen perrendtartás hatályossága előtt keletkezett magán okiratok érvényessége s a kibocsátó elleni bizonyító ereje az azok készültkor érvényben volt törvények szerint ítélendő meg.“

Továbbá, hogy az ösis. pat. 6. §-ban használt érvényesség magában foglalja a hatályosságot valamint a

¹⁾ L. Gans: „Das Erbrecht in welthistorischer Entwicklung.“ — II. k. 57. l. „Die testamenta calatis comitiis“ haben ohne Zweifel eine Adoption enthalten; die Zustimmung Seitens des versammelten Volkes ist gewiss nur dann gegeben worden, wenn kein natürlicher Erbe vorhanden, oder dieser unwürdig war.“

²⁾ L. Trendelenburg id. m. 141. §-át. „Es ist das Eigenthum für individuelle Zwecke angebildet, welche zum Theil in der Familie liegen, und in der Familie fortgehen.“

³⁾ Rotteck: jöllehet a törvényes örökösödést ő is csak tételes jogintézménynek tekinti, megvallja: miként a családtag hagyatékának idegen általi elfoglalása rablás volna (l. Vernunftrecht I. k. §. 44.)

¹⁾ L. Ahrens: „Rechtsphilosophie oder Naturrecht auf phylos. anthropol. Grundlage 602. l.

hatály az érvényt; s hogy tehát ezen 6. §-ban a kérdésben levő szavak nem különböző, hanem azonos értelemben alkalmaztattak, legbiztosabban kitűnik, ha a 6-dik §-ban levő *érvényesség* szó helyébe *hatályosság*ot; a *hatály* szó helyébe pedig *érvény* szót teszünk, mert ezen szócsere által az illető mondatok jogi értelme legkisebb változást sem szenved.

Az „Észrevételekben“ az *érvény* és *hatály* szavakra alapított okoskodás téves létét bővebben igazolni kívánván, idézzük itten a 6. §. első részét; mely a következő szövege:

„Az átalános p. t. k. *hatálybalépte előtt kelt* végrendeletek *érvényessége* úgy a nevezett örökösök örökösödési képességére, mint az örökhagyó *rendelkezési jogára* vonatkozólag a *végrendelet keltekor* kötelező törvények szerint ítélendő meg.“

Az itt idézett szabály — midőn az abban megjelölt korábbi keletű végrendeleteknek az örökhagyó *rendelkezési jogára* vonatkozó *érvényességét* a magyar törvények szerint megítélendőnek határozza; ezen átalános jellegű intézkedés által az örökhagyó *mindennemű* rendelkezési jogai, s tehát *hitbizományi helyettesítési joga* irányában is a végrendelet *érvényessége* a magyar törvények szerint megítélendőnek határozottatott.

Eszerint ezen szabály a *törvények vissza nem hatását tartalmazó* s általunk már ezelőtt idézett *jogelv* ellenében legkisebb korlátozó vagyis kivételes intézkedést sem tartalmaz, hanem az *előbbi jogállapotot biztosító jogelvnek tág értelemben* alkalmaztatását magában foglalva *átalános jellegű szabályt képez*.

Ezen átalános szabály ellenében ugyanazon 6. §-nak második része némely *korlátozó* intézkedéseket tartalmaz ugyan; de ezek csupán azon esetre vonatkoznak, ha az illető örökhagyó az oszt. á. p. t. k. *hatálybalépte után halt meg*; mert a korábban már elhunytak végrendeleteire nézve — a korlátozásra vonatkozó kifejezésben — *világos megkülönböztetés mellett* — az érintett átalános szabálynak leendő alkalmaztatása kimondatik anélkül, hogy ezen végrendeletek irányában a 6. §. alábbi részében is valamely korlátozás nyilváníttatnék.

Továbbá az ösis. pat. 6. §-ában foglalt korlátozó intézkedések még a korlátozás alá vont végrendeletnek is érvényességét valamint általában, úgy a *hitbizományi helyettesítést tartalmazó részére nézve* nem szüntetik meg.

Ugyanis a 6. §-ban foglalt két korlátozó intézkedés közül az egyiknek értelmében — ha az oszt. á. p. t. k. *hatálybalépte után elhunyt örökhagyó végrendelete az illető bíróságnál* a kitűzött határidő alatt le nem tétetik: az ily végrendeletnek érintett *érvényessége* az oszt. á. p. t. k. *határozatai szerint ítélendő meg*, mely határozatoknál fogva pedig az örökhagyónak *nemcsak szerzeményi*, hanem a *köteles részen kívüli összes javai feletti* végrendelezése, s az ezáltal netalán alapított *hitbizományi helyettesítése* is érvényesnek tekintendő.

A fenforgó 6-ik §-nak második korlátozó, vagyis kivételes intézkedését — rövidebb lévén az elsőnél — szóról-szóra idézzük, melynek szövege ez: „Ha valamely végrendelet, mely *nem az átalános polg. t. k. hatálybalépte előtt elhalt* örökhagyótól származik, oly személyek javarai határozatokat foglal magában, kik a *végrendelet keletkezése idejekor még nem éltek*, az ilyes határozatok *hatálya*, ha az okmányoknak a bíróságnál iktatása kellő időben megtörtént is, *tovább nem terjedhet* mint az átalános polg. törvénykönyv megengedi.“

Ezen korlátozó intézkedés a *hitbizományi*, s illetőleg az ily melléknevű *helyettesítési* viszonyokat szabályozó végrendeletekre vonatkozik, mert az ilynemű végrendeletek tartalmaznak a *végrendelet keltekor még nem élt személyek javára* vonatkozó oly határozatokot, melyek-

nek az ezen érintett korlátozó intézkedésben jelzett *hatály terjedelme* az oszt. á. p. t. k. *szabályaiban tárgyalatik*, illetőleg korlátoztatik.

De ezen 6. §-ban foglalt második korlátozó intézkedés csupán az *öröklési sor hatályának terjedelmét* rendeli az oszt. á. p. t. k. *szabályai szerint korlátoztatni*; a végrendeletre vonatkozó egyéb kérdéseket pedig nem érinti, vagyis az *öröklési soron kívüli kérdésekre nézve*, s tehát a végrendelet *belső érvényességére* vonatkozólag a 6-ik §-ban foglalt többi szabályokat nem változtatja meg.

Mert ezen érintett *utóbbi* korlátozó intézkedés az oszt. á. p. t. k. *szabályait* csak annyiban rendeli alkalmazandóknak, a mennyiben az illető végrendeleti határozatok a *még nem élt személyek javára lennének terjesztve*, mint az oszt. á. p. t. könyv megengedi, — ezen t. könyv pedig a végrendeletekben foglalt határozatok *hatályának a még nem élt személyek javára* vonatkozó *terjedelme* irányában csakis az *öröklési sort* tárgyzó 611. és 612. §-aiban foglalt szabályai által intézkedik, melyeknél fogva az öröklési sora végrendelező *kortársaira* nézve *korlátlanul*, a végrendelet keltekor még *nem szülöttek* irányában pedig *ingó javakra második izig*, ingatlanokra csak az *első izig érvényes*.“

Miután tehát az ösis. pat. 6. §-ában foglalt mindkét nemű korlátozó vagyis kivételes intézkedések az azokban lévő *megkülönböztető kifejezés szerint* az oszt. á. p. t. k. *hatályba lépte előtt elhunyt* örökhagyók végrendeleteinek érvényét, avagy hatályát *bármely nemű foglalatjuk* irányában nemcsak nem szüntetik meg; de sőt nem is korlátozzák: legkisebb kétséget sem szenved, hogy ezen 6. §. első részében foglalt *átalános szabály* szerint — a *törvények vissza nem hatását tartalmazó*, s már többször érintett *jogelvvvel* összhangzóan — az oszt. á. p. t. k. *hatálybalépte előtt elhunyt* örökhagyók bármely nemű végrendeleteinek *belső érvénye*, vagyis *hatálya*, azaz *jogereje*, (validitása) *általában*, s tehát az azokban foglalt *hitbizományi helyettesítésekre és feltételes alapítványozásokra* nézve, s az ilynemű határozatok által szabályozott *öröklési sor terjedelme* irányában is, az előbbi, azaz a magyar alkotmányos polg. törvények szerint megítéltetni határozottatott.

Következőleg tehát az ösis. pat. 6. §-ának értelmére vonatkozólag az „Észrevételekben“ az *érvény* és *hatály* szavakra alapított — igazságtalan nyereszkedésre vezető — okoskodás az eddigi fejtegetéseinkben kimutatott többi jelentékeny tévedések közé sorozandó.

VII.

Az oszt. á. p. t. k. *hatálybalépte előtt elhunyt* örökhagyók végrendeleteire s azoknak az ösis. patens 6. §-ban meghagyott *korábbi érvényessége* (validitása) irányában megemlíteni kívánjuk még, miként az ily korábbi végrendeletek az oszt. á. p. t. k. *hatálybalépteig* vagy már *teljesedésbe* (implementumba) *mentek*, azaz életbeléptettek, vagy pedig *életbeléptetve még nem voltak*.

Az életbeléptetés, ha az érdekeltek mindnyájan megegyeztek: természetesen magán uton, azaz *szerződés által*, ha pedig a szerződés létre nem jöhetett: az érintett korszakban fennállott eljárás útján, és pedig vagy *közigazgatási* vagy *törvénykezési* uton eszközöltetett. A törvénykezésre csak akkor volt ok, és alkalom, midőn a végrendeletet magán vagy közigazgatási uton életbeléptetni nem lehetett.

E szerint, ha valamely végrendelet szerződés, illetőleg közigazgatási hatóság jogérvényes határozata, vagy jogérvényre emelt bírói ítélet által *átalános*an, s tehát a netalán fenforgó *hitbizományi helyettesítés* illetőleg *feltételes alapítványozás* iránti *kivételezés nélkül*

helyben hagyatott, és ekként teljesedésbe vétetni határozatván, az illető javak hasznélvezetére nézve a végrendeletben szabályozott örökösödési sornak alkalmaztatása *ténylegesen* megtörtént, vagyis a végrendelet életbeléptetett: az ily végrendeletnek minden *határozatai* s tehát az azokban foglalt *helyettesítések*, illetőleg *alapítványozások* is kétségekivül érvényesítették.

A végrendeletnek érintett *általános* érvényesítése következtében az illető hagyatéki javak hasznélvezetébe lépett örökös a végrendeletet *általános kötelező okmányul elfogadván*, reája nem több, hanem csak azon jogok ruháztattak át, melyek őt a *végrendelet-határozataiban foglalt korlátozások szerint* illették, és tehát az ily végrendeleti örökösnek czimzett egyén a *hitbizományi helyettesítés alá tartozó javak irányában* nem jogosítottatott arra, hogy a hasznélvezeti jogokon kívüli *tulajdoni jogot gyakorolhassa*.

Sőt az ily végrendeleti örökösnek czimzett egyén a végrendelet értelmében általa nyert *hasznélvezeti jog elfogadása által* az ezen joghoz végrendeletileg kapcsolt *azon kötelezettséget vállalta* magára, miként a végrendeletben foglalt célzat, s az örökhagyó megbízása szerint a *hitbizományi helyesítés*, illetőleg *feltételes alapítványozás* alá tartozó javakra — a mennyiben azok kezelését is elnyerte — gondot viselni, azokat a kártól lehetőleg megóvni, s halála esetére, vagy a végrendeletben meghatározott más esetekben a végrendeletben megjelölt örökösöknek, illetőleg a fenforgó *alapítványozási közérdekű célra* átengedni tartozik.

Az ilyképen teljesedésbe ment végrendelet ellen a magyar polg. törvények, jelesen verb. l. r. 58. cz. alapján a *törvényes örökösök*, ha, és a mennyiben az ősi javak iránti törvényes örökösödési jogaikban megsértettek, az elévülési határidő betelteig jogosítva voltak *öröklési pert* indítani a *végrendelet érvénytelenítésére* (*ad invalidationem testamenti*).

Az életbeléptetett végrendelet által netalán okozott sérelmek megorvosolhatását, vagyis a *végrendelet érvénytelenítése végett* korábban már létrejött perlekedési jogot az ősis. pat. nem szüntette ugyan meg feltétlenül; de a 9-ik §-ban foglalt *korlátozó intézkedése* által az ily célzatu *perindítás határidejét* — a mennyiben az a korábbi törvények szerint hosszabb terjedelmű lett volna, — *megrövidítette*, mert ezen 9. §. meghatározza, hogy: „az általános p. t. k. hatálybalépte előtt keletkezett *öröklési igények öröklési perrel* különösen a végrendelet teljesítése félretétele vagy *érvénytelenítése végetti* perekkel csak akkor érvényesíthetők, ha az ilyes igények keletkeztétől az által. p. t. k. hatálybalépteig 32 év még el nem telt.

Az ilynemű *még be nem peresített* igények iránt azonban — különbeni elenyészésük mellett az által. p. t. k. hatálybalépte napjától számítandó *egy év* alatt a per megindítandó.“

Ha pedig az érintett öröklési per már előbb *megindítva volt*, ez esetre az annak *folytatása*, illetőleg *újrafelvétele*, vagy az abban hozott végrehajtható ítélet *végrehajtása* az ősis. pat. 27. 28. és 29. §-ai szerint ugyancsak a fentebb érintett *egy évi határidő* alatt jogelnyészés terhe mellett szorgalmazandónak, vagyis kérendőnek rendeltetett.

Miután tehát az *életbeléptetett A. alatti végrendelet érvénytelenítése* végett ugy az oszt. á. p. t. k. hatálybalépte előtt, mint az ősis. pat. 9. §-ban kitűzött *egy évi határidő* alatt perindítás nem történt; ennél fogva — habár az A. alatti végrendelet nemcsak szerzeményi, hanem ősi javakra is kiterjesztetett, — az ősis. pat. 9. §. szerint az A. alatti végrendeletnek a B. C. alatti szerződések által minden *kivétel nélkül általánosságban* megál-

lapított s az oszt. á. p. t. k. *hatálybalépteig* *tényleg fennállott* teljes érvénye, *azaz mindennemű foglalatra vonatkozó kötelező ereje* vagyis *hatálya* a hétszem. táblai ítéletben nagyon helyesen lön elismerve.

Mert az ősis. pat. 9. §-ának fentebb érintett határozata a későbbben kibocsátott rendeletekben *sehol sincs megszüntetve*, s így ha a telekkönyvi előmunkálatok alkalmával — illetőleg a *helyszineléskor* történt *tévedés* vagy épen *félrevezetés* következtében a telekkönyvek szerkezeténél a hitbizományi helyettesítés, avagy *feltételes alapítványozás* alá tartozó javak irányában az oszt. á. p. t. k. *hatálybalépteig* fennállott, s az ősis. pat. 9-dik §-ában kitűzött egy évi határidő alatt öröklési perrel meg nem támadott *tényleges birtokviszony elferdített*, és ekként a csupán korlátolt vagy korlátlan hasznélvezeti jog gyakorlára jogosított végrendeleti örökös *korlátlan tulajdonosul* lön bekebelezve: az ily *téves* és *illetőleg vétkes* bekebelezés az előbbi jogalapot *érvényesen* meg nem változtathatta, s így az érintett végrendeleti örökös — az érvényes jogczim hiánya miatt a már előbb életbeléptetett oszt. á. p. t. k. értelmében a végrendelet iránti önleköteleztetésével szemben — az illető javakat el nem birtokolhatja, valamint a roszhiszemű vevő sem; és ekként az érintett téves bekebelezés kiigazítása az illető hirdetvényi határidő lefolyta utáni telekk. rend. 3. § 1. pontja s az 1856. nov. 25-ről 218. sz. a. kelt igazságügyi miniszteri rendelete szerint csak oly *harmadik személyek kárára* nem eszközölhetők, kik időközben telekkönyvi jogokat *jóhiszeműleg* szereztek. (Folytatása köv.)

A köztörvényi elbirtoklás mai érvény szerint.

III.

A l a n y a i.

(Folytatás.)

Az elbirtoklás alanyai nem lehetnek továbbá:

5. A nem-nemesek nemesi javakra nézve — egész az 1844: IV. tcz. keletkeztéig.

Azonban minden törvényes alap nélkül. Mert, (a mint dr. Wenzel egyetemi tanár „A magyar és erdélyi magánjog rendszere“ czimű könyve 154-ik §-ában és Dózsa Elek volt akadémiai jogtanár „erdélyhoni jogtudomány“ nevű munkája II. könyvének 119. §-ában jogtörténelmi tanulmányok alapján világosan kimutatja,) a nem-nemes honfiak a XVIII. század kezdetéig nemesi jóságot szabadon szerezhettek és birhattak mindig. Csak a XVIII. században támadt azon balvélemény, hogy azokra nézve birtokképességgel nem birnak. Kétségekivüli igazság:

a) Hogy eredetileg a nem-nemes honfiak kir. adomány útján nemesi jóságokat mindenben nyerhettek és ennek folytán gyökeres joggal birhatták is.

b) Származékos jognál fogva is nyerhettek és birhattak nemesi jóságokat és pedig élők közt nem kevésbé mint halál esetére.

Élők közt a H. K. II: 11. §. 4; III: 26. §§. 8, 11, 26; III: 30. §. 7; — 1486: 14. §. 5; 1498: 38; 1543: 36; 1681: 46. §. 8; 1715: 23. tcz. szerint.

Halál esetére pedig, midőn nem nemes atyától és anyától született gyermekek anyjuk nemesi javaiban, még azokban is, melyek leány negyed czim alatt ennek átadattak, — örökösödtek. S a mennyiben a kir. curia gyakorlata ezeknek perutján kereshetését igen szűk körre szorította: ez mindig országos törvényeinknek félreértésén alapuló önkénytes megszorítás volt. (Hk. I: 29. §. 7—9; Zsigmond VI. végz. 20; 1486: 26. §. 11; 1492: 63. §. 7; 1687: 18; decz. 3. de aquis. bon. ex incap. possessorii; decz. 59. divisionis, successionis; decz. 22. és 23. ad invalid. fassion ex praejudicis.)

6. Zsidók nemesi és bányajavak tekintetében egész az 1860. febr. 18. kelt cs. rendelet kihirdetéseig.

Előbb reájuk nézve az 1840: 29. tczikk volt a szabályozó. Ez pedig csak a polgári telkek szabad szerzésében erősítette meg őket ott, hol eddig annak már gyakorlatában voltak, — ezeket tehát maguk javára elbirtokolni már 1860 előtt sem forgott fen akadály.

Az 1844: 4. tcz. a birtokképeességet általában, tehát nemesi javakra vonatkozólag is csak a törvényesen bevett vallásu, (azaz: nem zsidó) nem-nemes honfiakra terjesztette ki.

Az 1848. törvények e tekintetben nem változtattak.

1848. után azonban birtokszerzés tekintetében nagy előhaladásokat tettek, főleg az 1851. decz. 31. kelt császári patens alapján, melyben minden alattvalónak a törvénytől egyenlősége kimondatott.

Csakhogya e kedvező sorsot rövid ideig élvezhették, mert az 1853. október 2-án kelt cs. rendelet értelmében polgári jogviszonyaik végleges szabályozásáig visszahelyeztetek azon állapotba, melyben 1848 előtt voltak (1853. orsz. korm. lap XX. 203. sz. a.

De ezen rendelet nem terjedt ki oly szerzésekre:

a) melyek a nyilván könyvbe már bejegyeztettek;
b) melyeknél a bejegyzési kérvény a rendelet kihirdetéseig már beadatott, valamint

c) a korábban közhatóság előtt, vagy különben közhitelesítés alatt kötött vételi ügyletekre sem, habár az átadás még meg nem történt, vagy a bejegyzésérti kérelem be nem nyújtatott volna is.

Mig végre az 1860. febr. 18. kelt cs. rendelet a zsidók általános birtokképeességét nyíltan kimondotta s ez által őket a nemesi javak elbirtoklására is képessé tett — következő megszorítások mellett:

a) hogy még oly jószág, melynek birtokához egyház, vagy iskolai pártfogási és kijelölési jogok vannak kötve, izraelita birtokában van: addig e jogok nyugszanak, de az azokkal járó terheket viselni tartozik, és ezen jogok izraelita bérlőkre át nem ruházhatók;

b) oly országokban, hol a jobbagy-telkek külön törvények által szabályozvák: az izraeliták ilyeneket is szerezhhetnek, ha a fenebbi szabályok értelmében azokon megtelepednek s azokat maguk, vagy szolgálk által mivelik. (Bir. törvényt. 45. sz.)

Ily állapotban találta őket az 1861. országbirói értekezlet, mely az általa — megállapított ideig törv. szab. I. 22. §-ban kimondja, miszerint, a vallás különbségéből kifolyó s az ausztriai törvények uralma alatt bővített polgári magánjogok jelen állapotukban meghagyatnak.

1865/7. XVII. tcz. szerint pedig az ország izraelita lakosai a keresztény lakosokkal minden polgári és politikai jog gyakorlására egyaránt jogosítottaknak nyilváníttattak, s minden ellenkező törvény, szokás vagy rendelet megszüntetett.

7. Szerzetesek, kik szerzési jogukról örökfogadási esküjüknél fogva általában lemondottak. Kivétel történik:

Dologi tekintetben:

a) azon tizedrésze nézve, mely végrendelet hiányában a törvényes örökrészből, és végrendelet mellett a köteles részből reájuk esik — „mennyiben az 5000 frtnál nem több s mennyiben a szerzetes birtokképes szerzetnek tadja. (1751: 71. tcz. decz. 29. divis. success.);

b) azon 200 frtra nézve, mely javukra életjáradéképen (vitalitium) alapítottatott. Ennek tőkéjét is azonban nem szabad a szerzet kezébe adni, hanem valamely közintezetnél kell letenni, hogy a szerzetes halála után rokoninak jusson. (Intim 1774. jul. 14.)

személyi tekintetben királyi-rendeletek alapján — azon szerzetesekre nézve;

c) kik főpapokká lettek és vagyont szereztek, de nem az egyházi javadalom jövedelméből;

d) kiknek szerzete különös kedvező engedélyt nyert arra, hogy végrendekezzenek;

e) kik oly viszonyban alkalmazvák, hogy a zárdához tartozóknak többé nem tekintetnek, p. o. plébánusok, vagy magán személyeknél nevelők lettek;

f) kik szerzetési fogadalmaitól feloldoztattak, vagy a szerzet megszűntével rendjükből kiléptek, azon naptól kezdve, melyen a fölmentés, vagy eltörlés tudtukra esett, elbirtokolhatnak.

Ugyanez áll az apácákra nézve is az 1715: 71; és decz. ad excis. quart — alapján.

8. Az idegenek míg nem honfusítottak (1222: 26; 1439: 16; 1630: 30. §. 3; 1715: 23; 1723: 64; 1791: 69.)

E törvények az idegeneket birtokképteleneknek nyilatkoztatják akép, hogy ezektől akár zálogi, akár örökös, vagy örökös czímmel birt. jószágokat minden honfi illő becslés mellett visszaválthatja.

Hasonlót rendel az 1655: 34; 1649: 59. a városi birtokra nézve, melyekben a honfiak idegenek irányában elővételi és visszaváltási joggal bírnak.

Ugyanez áll a jász-kun kerületi fekvőségekre nézve (Statuta Jazygum et Cumanorum. 1751.)

Az idegenek birtoklása tekintetében azonban jogtudósaink közt két ellenkező nézetre találunk.

Vannak, kik azt állítják, hogy a felsorolt törvények és határozatok ma már nem bírnak érvénnyel, mert azokat az 1852. nov. 29. ösiségi patens 14. §. ezen szavakkal: „bármilyen fekvő javak szerzésében a honosulás, vagy belföldiség hiánya miatt senki sem gátolthatik,“ megszüntette.

Vannak ismét mások, kik az ösiségi patens ezen határozatát egyáltalában már tekintetbe nem veszik többé („Törvényhozási és törvénytörési Csarnok“ 1861. 38—40. számaiban. „A jószágoknak külföldiek általi megszerzése és birtoklása.“)

Ugy látszik — mond dr. Wenzel „Magyar és erdélyi magánjog rendszere“ czimű könyve 113. §-ában, — hogy az igazságot a két nézet közepette kell keresni.

Az ösiségi patens azon §§-ai közé, melyekről az országbirói tanácskozmány végzésének I. r. 20. §. azt mondja: hogy „az országgyűlés intézkedéseig ideiglenesen fennmaradnak,“ tartozik a 14. §. is.

De ennek az említett végzés szavaivali combinationából az idegenek birtoklási képességét, mint elvet, következtetni még nem lehet.

Eddigi (1853. május 1-től 1861. jul. 23-ig) birtokszerzeményeit jogi érvénye kétségkívüli.

Uj szerzeményeik mindazáltal, bár azokat a honfi-ság hiánya miatt időközben gátolni nem lehet, jogi érvényükre nézve mégis az országgyűlés ez érdembeli határozatától függesztetnek fel; — mert az ausztriai ált. polg. törvénykönyv kötelező erejének megszűnése óta elvileg ismét az 1715: 23. tcz. alá esnek.

9. A jogközösségben levő rokonok, vagy nem rokonok, közbirtokosok; a férjek és ezek örökösei s a szomszédosok, — kiktől bővebben az elbirtoklás „tárgyai“ nál; és a távollevők, — kiktől az elbirtoklás „megakadályozása“ lesz szó.

IV.

T á r g y a i.

Az elbirtoklás tárgyai azon dolgok lehetnek, melyek a birtok tárgyait képezik.

Ehez képest tárgyai lehetnek az elbirtoklásnak:

I. A testi dolgok (res corporales.) Legyenek azok ingók, vagy ingatlanok; elhasználhatók, vagy elhasználhatatlanok; helyettesíthetők vagy helyettesíthetlenek;

oszthatók vagy oszthatlanok; ösdolgok vagy egyesek; földolgok, vagy tartozékos. S képezzék bár egyének, családok, nyilvános intézetek, községek vagy az ország magán tulajdonát.

Megjegyzendő azonban:

1. Hogy az ingó jószág csak akkor lehet tárgya az elbirtoklásnak:

a) Ha az nem közárverésen, nem forgalomra jogosított iparostól, vagy nem olyan személytől vétetett, kire azt a tulajdonos használat, őrizet, vagy más célból bizta, — és bebizonyítható, hogy a birtokos vagy a már megszerzett dolog természetéből, vagy annak feltűnő csekély árából, vagy elődjének ismert személyes sajátságából, üzletéből, vagy más viszonyaiból annak birtoka jóhiszeműsége ellen alapos gyanút meríthetett volna.

b) Ha az ingó dolog találás, lopás, rablás által, vagy ily uton birtokossá lett személytől, vagy ennek örökösétől szereztetett.

Ez eseteken kívül, — ha jóhiszeműség forog fen, az ingó dolgok annyiban nem tárgyai az elbirtoklásnak, mennyiben azokra nézve a birtokos, az országos fenálló gyakorlat szerint az átadás után azonnal (tehát nem bizonyos lefolyt idő múlva) valóságos tulajdonosnak és birtoka tulajdoni jogczimnek ismertetik, — és pedig kettős oknál fogva:

a) Mert az ingó dolgok rendszerint egyszerű szóbeli szerződés alapján mennek át egyik kézből a másikba. Az azokra vonatkozó tulajdon tehát írott okmányokkal nem igazoltatik; mint ez a fekvő javaknál, különösen a telekkönyvek által, előfordul. E szerint, ha valaki, valamely ingó dolgot megvenni akar, kénytelen az eladó szavában hinni, ha ez magát a dolog tulajdonosának állítja.

b) Mert az ingóságoknál a birtok igen gyorsan változik. Ugyanazon dolog rövid idő alatt husz, harmincz kézen mehet keresztül. Ha tehát az utolsó birtokos az a) és b) alatti pontok kivételével nem lenne tulajdonos mindjárt az átadás után, hanem az elbirtoklás is szükségeltetné, — illetőleg, ha bizonyos idő lefolyta előtt a régi tulajdonosnak joga volna elkövetelni a dolgot az utolsó birtokostól: akkor ez viszkerezettel az elődjét, ez a magáét s így tovább támadhatná meg. Ily módon egész halmaza támadna a peres igényeknek, melyeknek költsége talán huszorososan is meghaladná a per tárgyának értékét s melyeknél semmi sem volna nehezebb, mint az azonosságát bebizonyítani.

Idejárlul még, hogyha az ingódolog szerzőjének mindenkor elbirtoklásra volna szüksége, tehát hogyha a tulajdonos azt bizonyos idő előtt minden esetben kivétel nélkül is mindenkitől visszakövetelhetné: ez a bizalmat és hitelt, s ennek folytán a virágzó forgalmat és kereskedést lehetetlenné tenné.

Csak ily értelemben mondhatta Dózsa Elek, hogy „az ingó dolgok elbirtoklás tárgyai egyáltalában nem lehetnek.” (Erdélyhoni jogtudomány II. könyv 256. §.)

2. A földolog elbirtokoltatván, a tartozékok is elbirtokoltakul tekintetnek.

Igy, a ki a földet elbirtokolta, megszerezte azzal és pedig kedvező irányban:

a) A velejáró természeti, mesterséges, vagy vegyes növedéket, épületeket;

b) A nyilvános telki, illetőleg házi és mezei szolgáltatásokat, vadászati jogot, kegyuri jogot, gyökeresített iparjogot. Végre terhelő irányban.

c) Az országos, községi és hadi adót, a földologra bekeblezett vagy előjegyzett zálog és szolgalmi jogokat s a bejegyzés által dologbani természetűekké volt költelmi jogokat.

3) Az oly ösdolognál, melynek alkat elemeit önálló egyes dolgok képezik, mindenik részre nézve vala-

mint a birtokba vétel, úgy az elbirtoklás is különböző időben történik.

E szerint, ha megvétetvén egy ménes, erre nézve az elbirtoklás mekezdetik, és később új lovak vétetnek hozz: ezek már nem a ménes többi részeivel együtt, de később fognak elbirtokoltatni, — azon oknál fogva, mert ezekre nézve később kezdődött meg a birtok.

4. Az oly egyes dolgoknál (res connexae), melyek mesterségesen összehozott alkatrészekből állnak (ház, hajó, szekrény, asztal), ezekre nézve a külön elbirtoklási idő betöltése nem kívántatik. Mert ezen alkatrészek az összekapcsolás által önálló maradni megszűntek, csak járulékok gyanánt tekintetnek s a belőlük alkotott összefüggő egyes dolognak, mint földolognak, elbirtoklása által ezek is megszereztetnek.

Valaki például az idegen anyag szereket, fát, téglát, meszet vasat, egyiket korábban, másikat későbbben a maga épületébe befoglalván s az épület, illetőleg a földet elbirtokolván, az anyaszerek is elbirtokoltak gyanánt vétetnek.

Ha azonban az ily egyes dolog összefüggő részei előbbi állapotukba visszahelyezhetők, (a mi ahhoz forog fen, ha például valaki a maga gyűrűjébe idegen drága követ, vagy a maga ékszerébe idegen gyöngyöket, vagy a maga kocsiába idegen kereket foglaltat): akkor, mint-hogy a drága kö, vagy gyöngy vagy kerék az összekapcsolás után is önálló marad, ennek elbirtoklása nem azon dolog elbirtoklásával egyidejűleg telik le; melyben foglaltatott, hanem a 3. pont értelmében, korábban, vagy később, — a szerint a mint a birtok a gyűrű, vagy ékszerre vagy kocsiára nézve korábbi kezdődött meg, vagy később.

II. Tárgyai lehetnek az elbirtoklásnak: Testetlen dolgok (res in corporales), névszerint jogok és jogosítványok, mennyiben testi dolgokra nézve s többször ismételtető tények által gyakoroltathatnak. Ide tartoznak:

1. A tulajdonjog, és pedig úgy a teljes, mint a nem teljes, úgy az egyéni, mint rendszerint a köztulajdon. Akadály csak akkor merülhetne föl, ha a dolog természeti okoknál fogva egyesekké nem lehetne (res in exhausti usus); vagy ha törvény vagy rendelet értelmében általában, vagy egyesekre nézve kivétel volt a forgalomból (res extra commercium).

2. A nyilvános szolgalmi jogok, — legyenek bár akár személyiek (használat, haszonélvezet, lakás), akár telkiek. S ezek ismét akár háziak, akár mezeiek; — akár folytonosok, akár szakgatottak különbség nélkül, — mennyiben ezek elbirtoklása törvény, vagy törvény erővel bíró rendeletekbe nem ütközik.

Valakitől tehát, kit tévedve tulajdonosnak hiszek, bizonyos fekvőségre nézve életfogytiglani haszonélvezetet vevén, ha azt mint haszonélvező a törvényes idő alatt folyton és békében birom, — elbirtokolom. Mert ha a teljes tulajdonjog is elbirtoklás tárgya lehet, annál inkább az lehet a haszonélvezet, mely amannak csak részét teszi.

Vagy házam gerendáját a szomszédom épületfalába eresztettem; telkére tilos távolság kilátás kedvéért ablakot nyitattok; ereszt készítették, mely az esővizet szomszédom házatetejére, vagy csatornát, mely a folyadékot az ő telkére vezesse. Ha e dolgok harminczkét évig folyton ily állapotban maradnak s tiltakozás a szomszéd részéről nem történik: az u. n. „onevis ferendi, luminum et stillicidii servitus”-t elbirtokoltam. A szomszéd ezeket tűrni tartozik, mert jogát az előbbi állapotba való visszahelyezés iránt, hosszas hallgatása által elvesztette.

Hasonló következmény forog fen a nem folytonos, vagyis szakgatott szolgalmakra nézve is, például, ha

valaki a szomszéd kutjából vizet merit; vagy földjén gyalog csapást tart, vagy nyáját aratás után tarlójára hajtja; — melyet azonban sokan kétségbevonnak azon oknál fogva, mert a szakgatott szolgálmak nem szorítják meg a tulajdonjogot oly erősen és maradandólag, s nem is okoznak a tulajdonosnak oly lényeges kárt, mint az előbbi két pontban példázott folytonosak.

3. A dologbeli személyi jogok, melyek t. i. bejegyzés által dologi (dologbani) jogokká (jura in re) lesznek. Ilyen jogok azok, melyek származnak:

a) bérleti szerződésből, mely ha nyilvántartásba beíratva van: ebbe a még hátralevő időre nézve a következő birtokos is megnyugodni tartozik. (Á. p. t. k. 1095; J. t. sz. I. 21. 156. §§.)

b) Örökhaszonbéri, vagyis u. m. „taksás” szerződésből (enphiteusis), melyek az előbbi földesuraság és a volt jobbágyság között kötöttek és az urbérisséggel megszüntetve nem lettek.

c) Örökbecs szerződésekből, mely akkor fordulhat elő, ha a község, vagy egyesek a telket valamely közcélra leendő építkezésre, a földtulajdon elismerésével teljesítendő csekély adózás mellett, átengedik.

d) Földbéri szerződésből, mely szerint valamely tulajdon akként oszlik meg, hogy egyik felet a föld állaga, a földszint alatt haszonvétellel együtt, — a másik felet pedig csak a földszinti haszonvétel illeti öröklőleg.

e) Kikötményekből, melyek főleg polgári és paraszt jóságok, különösen pedig házak és földek átadásánál fordulnak elő. Midőn t. i. az átadók (rendszerint a még életben levő szülők) vagy maguk, vagy harmadik személyek részére bizonyos évenkénti pénzből, munkából, vagy termésből álló szolgálmányokat, vagy lakást, vagy egyes fekvőség gyümölcsseit tartják fen. — Ezen kikötményi szerződés, ha telekkönyvbe jegyeztetik, szintén dologi jogot ad, mely a megterhelt jóságtért minden birtokosa ellen érvényesíthető.

f) El nem idegenítés, vagy el nem adási szerződésből, melynek, ha a telekkönyvbe be van jegyezve, az időszertint tulajdonosra nézve az a hatása van, hogy a fekvőséget el nem adhatja, arra zálogjogot másnak nem engedhet s annál kevesbé kérheti önmaga annak terhelését.

g) Hitbizományi helyettesítésből végrendelet, vagy szerződés alapján, mely szerint az örökhagyó arra kötelezi örökösét, hogy az átvett hagyatéki vagyont — holtá után, vagy más meghatározott esetekben egy megnevezett harmadik személynek adja át.

h) Családi hitbizományi okiratból, vagy az adásvétel mellék szerződéseiből, melynek: a visszavásárlási, visszelaadási, próbára vásárlási, jobb vevő fentartásával eladási szerződések.

4. A zálogjog — mint személyi jog, — mentességi irányban.

Ha tehát az adós valamely ingó, vagy ingatlan dolog, a kölcsönvett tőke biztosítása végett, lekötve — a hitelező annak természeti és illetőleg telekkönyvi átadását, vagy a mennyiben attól megfosztatott volna, visszadását a törvényes idő alatt nem követeli, azt többé nem követelheti s a lekötött, de át nem adott, vagy visszavett jóság a zálogjog alól felszabadul.

Ez történik akkor is, ha a jelzálogjog be van ugyan telekkönyvezve a hitelező javára, de ez azt az adósság lejárat napja után az elbirtoklási idő alatt nem érvényesíti.

A kézi zálog azonban kivétel alá esik, ha ez a hitelezőnek átadott, mert ekkor ellene mulasztás nem gördítettethető, az ingó dolog a zálogjog alól nem menekül. Ha tehát a zálogjoggal biztosított adóssági köve-

lés harminczkét év alatt elenyészett is, a hitelező a kezei között maradt ingó-zálog vételárából kielégítheti magát, — csak azon jogosítványától esik el, hogy új zálogot követelhesen azon esetben, ha a már biztosítékul átvett ingó dolog elveszett, vagy értékében csökkent, vagy a követelés törlesztésére elég nem lett volna.

Ezen kivételes kedvezményt, a kézi zálogra nézve sokan kétségbe vonják, főleg azon okból, mert a zálogjog mindig mellék vagyis járulékos jelentőséggel bír; s mindig valamely érvényes jogra, vagy követelésre vonatkozik. Mihelyt tehát a főjog, vagy főkövetelés, melyet biztosít, megszűnik, vagy érvényéből kivetkőztetik (p. o. elbirtoklás által) megszűnik, érvénytelenné válik a zálogjog is. Accessorium sequitur suum principale.

Ily értelemben okoskodik Verbőczy is a zálogjogról, mint személyes jogról a H. K. I. 8. és 10. §§-ban.

E szerint ha a hitelező az adóstól záloglevelet, tehát zálogjogot nyert; de a lekötött jóság átadását, vagy a mennyiben időközben a birtokból kiesett volna, visszadását 32 év lefolyta előtt a záloglevél keltétől számítva peres vagy perenkívüli úton nem érvényesíti, azt azután nem érvényesítheti. Záloglevele foganatlaná lett és azon alapuló zálogjoga megsemmisült.

Oka ennek az, mivel az ily régi záloglevelek melletti követelések többnyire úgy történtek, hogy midőn az adós az általa zálogbaadott jóságot a hitelezőtől visszaváltotta és a zálogösszeget annak kifizette: a hitelezőtől a pénz fölvétele iránt csak nyugtát kapott a záloglevél pedig tovább is visszamaradt a hitelezőnél. Mivel pedig a nyugta könnyen elveszhetett, főleg midőn a visszaváltó adós örökös nélkül halt el: azért hogy azon régi záloglevélnél fogva a már egyszer kiváltott jóság újolag, még pedig ingyen, az előbbi záloghitelezőnek vissza ne adassék, s hogy az adós kétszer ne fizessen s másodszori kiváltásra ne szoríthatassék: találtatott föl és rendeltetett el az ilyen régi záloglevelek, illetőleg zálogjogok ellen a mentességi elbirtoklás, — azon törvény- és döntő jogvédelemre alapítva, hogy azokkal lekötött zálogjóságot a tulajdonos adós visszaváltotta.

(Folytatása következik.)

HERCZEGH MIHÁLY,
a magyar polgári jog tanára.

K ü l ö n f é l é k.

(A „miskolczi ügyvéd-egylet”, mely céljául — a hason egyletek példájára — az ügyvédi testület erkölcsi hitele s tekintélyének fentartását s emelését, tudományos képzettségének előmozdítását, a jog- és államtudományok terjesztését s fejlesztését, különösen a hazai jogélet egységes fejlesztése s javítására irányzott közreműködést, és végre a betegség vagy egyéb szerencsétlenségek által sújtott egyleti tagok, ezek özvegyei és árváinak segélyezését tűzi ki, f. év július 25-én megalakult; mely alkalommal

elnökül: — testületünk országszerte ismert kitűnő tagja, *Horváth Lajos*,

alelnökül: *Sassi Szabó István*,

titkáruk: *Fekete Ödön*,

pénztárnokul: *Szűss Miklós*, és

könyv- s irattárnokul: *Czenthe József* választattak meg. *Fekete Ödön*, egyleti titkár.

(A heidelbergi német jogászgyűlésen) több külföldi jogtudós jelent meg, s azok közt 18 magyar is van, kikről a megválasztott elnök *Bluntschli* megnyitó beszédében tiszteleg megemlékezett. A megjelent magyarok vett tudósítás szerint egyáltalán a legnagyobb előzenységgel fogadtattak. A jogászgyűlés eddigelé már befejezte érdekes munkálatait, melyekről a kint levő hazánkfiától kimerítő tudósítást várhatunk.

Az eddig vett előleges tudósítást szerint a német jogászgyűlés f. évi aug. 28-án tartott közgyűlésében következő elvekben állapodott meg:

Der Juristentag spricht aus:

I. Die Civilehe ist als die dem Verhältniss von Kirche und Staat in Deutschland entsprechende nothwendige Form der Eheschliessung anzuerkennen.

Mit allgemeiner Einführung der Civilehe ist auch das Ehehinderniss wegen Religionsverschiedenheit aufzuheben.

II. Zur Errichtung von Aktiengesellschaften und Commanditgesellschaften auf Aktien soll es staatlicher Genehmigung nicht bedürfen.

Zur Errichtung von Genossenschaft soll es staatlicher Genehmigung nicht bedürfen.

(Amend. Gneist): Es ist wünschenswerth, dass für die Verpflichtungen der Genossenschaft jeder einzelne Genossenschafter solidarisch und mit seinem ganzen Vermögen einstehe.

Die darauf bezügliche Bestimmung des norddeutschen Bundesgesetzes erscheint als angemessen.

III. Da durch die Einzelhaft aller Strafzwecke vollständiger und bei einer grösseren Anzahl Verurtheilter sicherer erreicht werden, als bei jedem andern Haftsysteme, so empfiehlt es sich, dieselbe als regelmässige Art des Vollzugs der Freiheitsstrafe gesetzlich zu bestimmen, die Voraussetzungen über Anwendbarkeit, sowie die Grundzüge ihres zweckentsprechenden Vollzugs aber auf dem Wege der Gesetzgebung festzustellen.

Das Erkenntniss über ausnahmsweise Zulassung der gemeinsamen Haft steht dem urtheilenden Gerichte zu, sowohl in dem Erkenntnisse, als auch, nachdem rechtskräftig die Strafe erkannt ist, vorbehaltlich provisorischer Massregeln der Strafanstaltsdirektion in dringenden Fällen.

Eine Abänderung der erkannten Strafdauer im Falle der Vollstreckung in der gemeinsamen Haft findet nicht Statt.

IV. Der deutsche Juristentag, die Reformbedürftigkeit der in den deutschen Staaten in Geltung stehenden militärgerichtlichen Verfahrensgesetze und das Bedürfniss einer Einigung derselben anerkennend, spricht seine Ueberzeugung aus, dass eine zeitgemässe, die Anforderungen der Wissenschaft und Rechtssicherheit erfüllende Reform dieser Gesetze nur zu verwirklichen ist, wenn dem Militärstrafverfahren die wesentlichen Formen des bürgerlichen Verfahrens zugeführt werden und die Zuständigkeit der Militärgerichte sich im Frieden auf Dienstvergehen der Militärpersonen beschränkt.

Der Juristentag spricht es weiter als seine Ueberzeugung aus, dass Disciplinurvorschriften für die Armeen, soweit sie die Erkennung von Strafen zum Gegenstand haben, nur auf dem Wege der Gesetzgebung zu erlassen sind.

V. Der Juristentag erkennt es als zweckmässig: die Execution selbstständigen Beamten nach Art der Gerichtsvollzieher zu übertragen.

Heidelberg, 1869. August 28.

Dr. Környey.

* (A Taillefer-Pic-féle per) most nagyban foglalkoztatja Páris közönségét, annál inkább, mert a per két oly személy körül forog, kiket eddig szeplőtlen jelleműeknek tartottak, s mindenfelé ismeretesek voltak. A per, mely Taillefer az „Union“ biztosító társulat pénztárnoka ellen, ki e társulatot husz év óta több mint millió frankkal csalta meg s Pic a félhivatalos „Etendard“ szerkesztője ellen, ki a mondott összegnek legnagyobb részét elverte, folytattatik, a legtöbb mozzanatokban, különösen a mint igyekezett Taillefer a csalást elrejtetni, élénken emlékeztet a legújabb keletű s az osztrák törvényszékek előtt lefolyt bűnperekre.

Taillefer 1832. óta az „Union“ titkára. 5000 frank fizetésén kívül a tiszta nyereségben is része volt. Eljárása által oly bizalmat keltett maga iránt, hogy a szokásos könyvvizsgálat csak formaivá lett. Husz évig (1848 óta) csalta a társulatot így, míg utóbbi alkalommal a kiküldött számbiztosok 20,000 frank differentiát találtak oly helyen, hol a számoknak egyformának kellett volna lenni. Taillefer meghökkenvén, a 20,000 frankot sajátjából odacsusztatá, de rajta kaptatott s husz évi csalásai mind napfényre derültek. A vizsgálatból kiderült, hogy Taillefer 1848. decz. 4-ig 30,000 frankot, 1869. april 7-ig 1.484,284 frankot csempészett el. Az elidegenített összegből T. magának

csak 285,265 frankot tartott meg, míg Picnek 1.024,714 frankot s mintegy 131,304 előleget adott.

Pic először „iparpénztárt“ alapított, mely czélra Taillefertől 300,000 frankot erőszakolt ki. E vállalat szerencsés nem lévén, politikai napilapot alapított, melyhez T. jelentékeny összeggel járult. Pic a szerkesztőség átvételeért 30,000 frank évi fizetést, a tiszta nyereség felét, 6000 frank szálláspénzt s egy külön fogatot kötött ki. Miután 1866. jun. 18-án a szerződés aláíratott, ez idő óta egész a végzettéig 1869. april 7-ig folyton ostromolta pénzéért Taillefert, s mintegy 726,000 frknyi összeget zsákmányolt ki a leleményes szerkesztő. Pic azt állítja, hogy ő azt hitte, hogy Taillefernek, igaz uton szerzett pénzével van dolga, holott jól tudhata, hogy T. fizetésén kívül egyéb pénzforrással nem bír.

A törvényszék mindkettő elfogatását elrendelte. A tárgyalásnál Taillefer az egész büntényt bevállá, s a csempészet módját is megismerteté, miként sikerült neki annyi pénzt észrevétlenül elsikkasztani. Pic kihívó nyegle módon tagadja, hogy tudta volna a hozzá jutott pénznek eredetét, s ezt Taillefer ellenében állítja. Érdekkel várják a két védő védbeszédét. Pic védője Nicolet, Tailleferé a híres Lachaud.

* (A polgári törvénykönyv szerkesztéséről) adott multkori jegyzetünket azzal egészítjük ki, hogy az említett tanácskozmány tagjai közé véletlenül csuszott be úgy nálunk, mint a többi lapokba Tóth Lőrincz semmitőszéki bíró ur, helyébe a dr. Halmossy Endre orsz. képviselőt s ismeretes jogtudóst kell igtatnunk. A polgári törvénykönyv külön részei külön készítettnek, mint az örökösödési váltó- stb. jogok. Vajha minden erők közreműködésének, hogy a magyar polgári törvénykönyv szerencsésen és kellő eredménnyel bevégeztetnék; a jogtudományok képviselőinek ez idő szerint ugyszólván legfontosabb hivatása van az országban.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Büchting, A., bibliotheca medicinae publicae od. Verzeichniss aller auf dem Gebiete der gesammten Staatsarzneikunde in den letzten 20 Jahren 1848—1867 im deutschen Buchhandel erschienenen Bücher und Zeitschriften. Mit e. ausführl. Sachregister. Nordhausen, Büchting.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradí és kassai ügyvédi egyletek közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar királyi curiai határozatokkal.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (október—december) 3 frt.

A pénzes levelek bérmentes küldése kéretik.

A „Jogtudományi Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: Az örökösödési jog észjogi megállapítása. (Folyt). Dr. Schnierer Aladártól. — Ellenészrevételek. (Folyt.) — A köztörvényi elbirtoklás mai érvény szerint. (Folytatás) Herczegh Mihálytól. — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél iv curiai határozatok.

Melléklet: Megrendelési iv. Irománypéldák az új polgári perrendtartáshoz.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Észrevételek

„a büntetőtörvényre és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésről“ szóló törvényjavaslatra.

A „Jogt. Közl.“ f. évi 29-ik számában „a büntetőtörvényre és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésről“ szóló törvényjavaslat közöltetvén, az arra teendő elvi és tárgylagos észrevételekre kérem a t. olvasó becses figyelmét.

A 15. §-ból álló törvényjavaslatot általánosan tekintve, mint munkát, nagyon felületesnek találtam, noha köztudomásu, hogy a magyar törvényhozásnak a tárgyak és cselekvények elméleti meghatározása egyik leggyengébb oldala; míg ellenben az osztrák törvénynek egy évtizednél tovább hatálya, azon hatást hagyta mai napig a jogászok észjárásában, hogy az ilyen elméleti meghatározás szükségképp vált; most már tehát nem mellőzhetők azon tények és eseteknek törvényszerinti meghatározásai, melyek törvényes fenytéket vonnak magok után. Ez pedig annál szükségesebb, mert az egész törvényjavaslat nem magyar jogi szellemű, hanem a magyar jogélet felfogásától elütő.

A felületeséget tanúsítja a tj. 14-ik §-a is, hol az mondatik, hogy „az ezen törvénnyel ellenkező törvények és érvényben lévő szabályok eltöröltetnek.“ Ez nagyon könnyen van mondva, de a közéletre és gyakorlatra ez nem elégséges. A törvényhozónak kötelessége kivált ily felületes munkálat után legalább azon tételes törvényt és rendszabályt idézni, a mely eltöröltetik. Ezt kívánja a bírák és közönség tájékozása nehogy valamely törvény érvénye és hatálya a bírák felfogásától függjön, mint azt az osztrák törvénykezéskor tapasztaltuk s a pénzügyi szabályokban sajnálatunkra mai nap is látjuk.

A törvényjavaslat másik általános hibája az, hogy ötféle oly külön tárgyat halmoz össze, melyek mindenike elég fontos, hogy külön törvénycíkkel képezzen. Ez pedig annál szükségesebb, mert rendszeres büntügyi rendtartásunk még nincsen.

Igaz ugyan, hogy vannak törvényeink, melyek többfelét összehalmozni, mint az 1840. évi IX-ik tej. és az orsz. bir. értekezlet, de ez a jelenlegi codificationalis bizottmányt nem jogosítja hasonló eljárásra s nem menti fel azon kötelessége alól, hogy tisztán, rendszeresen és a jogtudomány színvonala és korszellem kívánalma szerint dolgozzék.

A törvényjavaslat harmadik általános hibája, a mely a munka felületeségét feltűnteti az, hogy — ha már egy cumulativ ideiglenes törvény vagy rendszabály akar lenni — mind azt nem vette sorba, a mi a büntügyi téren égető szükség, és a mit a kodificatio előtt szabályozni elkerülhetlen leendő. Mert ha csak az o. b. értekezlet té-

teleit is vesszük tekintetbe, ott oly elvek vannak felemelve, melyeknek mielőbbi törvényesítése a korszellem kiáltó szózata.

Az orsz. bir. értekezlet nem lévén szentesített törvény, az abban foglalt sarkalatos és nagy horderejű jogelvek a kérdésben forgó törvényjavaslatba egyáltalában felveendőek lettek volna.

Ilyen sarkalatos elv az o. b. é. II. r. 2. és 3. §§-aiban, hogy a nem-nemes a nemeshez emeltetett.

Igaz ugyan, hogy a régi politikai jogkülönbség felmentése nem tartozik szorosan a codificatio szövegezéséhez, de zilált jogállapotunkban egy amolyan ideiglenes törvényt nagy fényt vet a bíró és közönség mihez tartására, a jogegyenlőség elvének és a jog minőségének szentesítésére, ha a törvény tisztán rendelkezik; hisz épen ezen elvnek mellőzése szülte a magyar büntügyi és polgári jogszolgáltatásban a sok anomáliát; ezen mellőzés a legtöbb panasz kuforrása s a panduros garázdálkodás főbányája. Jelenleg a magyar ember az 1848-iki törvényhozás által tételesen nyert jogait ugyszólván csak ököljogilag érvényesítheti. Ököljogilag mondom, mert az, a ki a pandurokkal és vármegye uraival tettelesen szembe nem száll, a hajdani paraszt törvényszerint veretik, kinoztatik; — míg az előtt, a ki velek szemben fenyegetőzik és tetteleg mutatja hogy nemes ember, az előtt a mindenható esküdt ur is megrepirál.

A mi ezen elv mellőzésének legsajnosabb következménye, az, hogy jövőre is, a királyi és hétszemélyes táblák úgy mint eddig különböző fájdalom és becsületlen-ségi díjakat és birságokat fognak ítélni. A sok erőszakoskodás mellett tudtommal még senkinek sem jutott észébe hatalmaskodási pert indítani, s az 1848. évi törvényhozás által nyert jogait az embertelen hatósági közegek ellen érvényesíteni.

Ide vonatkozik még az o. b. é. II. r. 8. §-a is, a hol a kínzás az 1790/1. évi 42. tej-re hivatkozálag tiltatik. Valóban szomorú ironiája egy irott törvénnyel bíró államnak, hazánk jelenlegi állapota, hol a kínzás oly divatban van, s a codif. bizottmány nem tartja szükségesnek ezt is egy világos és hathatós sanctióval ellátni.

Véleményem szerint a megyei nemességnek mostani bassáskodása idejében ezen hathatós sanctio a sérelmezett javára épen az eltöröltetni szándékolt még pedig a nagyobb nemesi vérdíjban rejlenék, mihelyt t. i. a kínzás és testi bántalmazás tényálladéka bebizonyult; önmagától értetvén, hogy a további eljárás az illető hatóság dolga a bírói hivatalnokok felelőségéről szóló törvény rendeletei szerint.

De lássuk most a törvényjavaslatot részletesen.

A törvényjavaslat első hat §-a a testi fenyték és bilincs alkalmazása eltörléséről szól, fentartván az igazságügyi miniszternek a bilincsnek mint fegyelmi és meg-

előző eszköznek mérsékelt alkalmazása iránt rendeletileg intézkedni.

Meglehet, hogy a codif. bizottmánynak tudomása van, hogy a testi fenyték mint fő, mellék vagy súlyosító büntetés az o. b. é. II. cz. 5. és 6. §-ában foglalt eseteken kívül is alkalmaztatott a megyei törvényszékek és királyi táblák által. Nekem erről tudomásom nincsen, pedig bűnügyi jogszolgáltatásunkat 1861. év óta is folytonos figyelemmel kísérem. Tudtommal a botbüntetés törvényellenesen soha sem alkalmaztatott *birói ítéletben*, hanem igenis ítélet hozatala nélkül, rendőri uton s mindenféle hivatalos hatalommal visszaélés eseteiben, melyekről sohasem szól írott ítélet, és felelbezés sem enyhítheti többé a kiállott fájdalmakat. Ha tehát az épen idézett o. b. é. §-ai a testületi bíróságok által kellőleg megfigyeltettek, úgy kár a magyar törvénykezésre azon szégyen bélyeget ütni, mintha még most is a lólopás botzással büntetnének. — Én tehát csak azt szeretném kimondani törvényileg, hogy „a testi fenyték és bilincs alkalmazása ítéletileg ezentúl még az 1840. évi 9. tcz. és más kisebb büntethető cselekvények eseteiben sem alkalmazható.

Azt fogja valaki ellenvetni, hogy nem is az ítélet-hozásról van azon tételekben szó, mert különben nem lenne ott az 5. §., a mely egyszersmind hatósági közegekről szól. Többször elolvastam ezen tételeket s még sem tudtam azoknak más értelmet adni, mint hogy itt kizárólag fegyenczekről és ítéletekről van szó, s az 5-ik §-a senki másra, mint a *birákra* és *börtönkezelőkre* alkalmazandó.

Ilyen homályos fogalmazás mellett akkép tüntetjük fel törvénykezésünket, mintha a rendes bíróságok, tehát a megyei testületi törvényszékek és a királyi táblák alkalmazták volna az eltiltott büntetéseket, holott a törvényjavaslat nem a törvény mellőzéseért amugy is könnyen felelősségre vonható bíróra, hanem inkább azon hatósági közegekre vonatkozik, melyek mint fentebb mondtam e büntetést mindenkor ítélethozatala nélkül s hivatali hatalommal való visszaéléssel alkalmazták.

Hiszem, hogy többen azt fogják gondolni, hogy én a büntetéseket tulságos módon pártolom. Engedjék azonban ezt tagadnom, mert a gyakorlat a legjobb tanító. Én az ítélet súlyát tekintem a legsúlyosabbnak és ezt tapasztaltam mindég másoknál is. Majd husz évi joggyakorlatom alatt tapasztaltam, hogy kevés elítélre hatott a büntetés hossza vagy minősége annyira, mint az ítélet maga. Legtöbb közönyös volt a tartam és súlyosítás iránt, ha már bűnösnek és büntetendőnek kimondott, s így e tekintetben részletekben nem ereszkedem.

Ellenben szintén tapasztalás folytán a testi fenytéket és bilincs alkalmazását, mint fegyelmi eszköznek eltörlését, nem pártolhatom.

Konok, javíthatlan és ravasz fegyenczek különösen megrögzött (visszaeső) büntetéseket fufangosságuk és leleményességük, valamint gonoszságuk ellen legjobb eszköz a testi fenyték akkor, midőn különben mint ítéleti büntetést nem alkalmaztatik s annak érzékenysége ellen az egyén el nem fásíttatott. Egy 60—100 fűből álló megrögzött gonosztevők állati csoportja ellenében a tettelegesség elkerülhetlen, s így a testi fenytéket, mint fegyelmi eszközt, épen úgy kívánám a miniszteri szabályozásnak fentartani, mint a bilincs alkalmazását, mert most, midőn már a királyi törvényszékek rendesebb és felelősebb létesítésének küszöbén állunk, a visszaélésektől kevesebbet lehetne tartani.

A törvényjavaslat 4-ik §-ának lakonikus szavai ezek: „A vérdíj eltörlötetik.”

Ez ugyan „kurz und gut,” de ha Verböczy uram is sokféleképen magyarázta azon „díjat” (homagium), úgy nagyon szükséges volna, hogy a törvényjavaslat is

megmagyarázná, hogy tulajdonképen mit akar eltörlötetni.

Itt tehát csak gondolomra kell észrevételeimet megtenni, miután tudtommal szentesített törvény azon magyar szóval, „vérdíj” nincsen.

Gondolom pedig, hogy a törvényjavaslat a vérdíjt ugyanazon értelemben veszi, melyben a gyakorlat szerint *dr. Földi* munkatársunk a „Jogt. Közl.” f. évi 5-ik számában vette, nevezetesen a holtdíj (homagium mortuum) értelmében vagyis azon összegül, melyet a bíróságok gyilkosság és emberölés esetében a megholt legközelebbi rokonának megítélni szoktak. Nem tudom azonban, valjon a homagium vivum, azaz: a fájdalomdíj is eltörlötteni szándékoltatott-e? Mindkét esetben pedig önkényt azon kérdés merül fel: hogy miután törvényeink, a vérdíj eltörlése után a kártérítés iránt miféle intézkedést sem fognának tartalmazni, valjon a meggyilkolt árvái minden kártérítési joguktól megfosztatnak-e? Eddig gyakorlati szokás volt, hogy a büntetett vagyona azonnal zár alá vétetett; de hogy jövőre mikép fog a kártérítési jog fentartásáról gondoskodva lenni, — azt nem tudom megfejtetni és úgyhiszem, hogy ez is a törvényjavaslat készítőinek feladatához tartozott volna.

A tj. 8. és 9. §. a kisebb hatalmaskodás vagy erőszak és a becsületsértés eseteit a büntető eljárás útjára tereli s az elsőt vétségnek, az utóbbit kihágásnak kívánja tekintetni.

A kisebb hatalmaskodás esetei közül megérdemlik ugyan némelyek, hogy büntetőleg tárgyalassanak, de nem mindannyi.

Hogy azonban a becsületsértések is büntetőleg tárgyalassanak és fogsággal fenytessenek, az iránt eltérhetnek a nézetek, de a „Jogt. Közl.” eddigi álláspontjánál fogva, bizonyára örömmel üdvözlö a törvényjavaslatnak ezen intézkedését, melynek már korábban hathatós szöszölője volt.

Ezzel bezárom észrevételeimet, kimutatván, hogy a törvényjavaslat tárgyai sokkal fontosabbak, semhogy mélyebb megfontolást, behatóbb tanulmányozást s több munkát ne igényelnének.

KACZIÁNY NÁNDOR,
pesti sajtóügyi vizsgáló bíró.

Észrevételek

„a büntető törvényre és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésről” szóló törvényjavaslat 8-ik §-ára.

A kisebb hatalmaskodás vagy erőszak fogalmát törvényeink és commentáraink következőkép adják: „kisebb hatalmaskodás alatt értetik minden oly bántalom, mely habár igazság színe alatt, erőhatalommal vitetik végbe.” — Ezen bántalmak *Kelemen* szerint lehetnek: a) személybeni, b) vagyonbani és c) jogbani bántalmak. — A személybeni bántalmak jelenleg már vagy vétség vagy kihágás eseteit képezvén, büntetésüket a büntető törvények szabhatják ki; — a vagyonbeli bántalmak azonban történjék az akár ingóságok elvitele, akár a föld terményeinek vagy gyümölcszeinek elvonása, akár magában a birtokbani háborítás által, újabb időben csak visszahelyezési keresettel orvosoltatnak, — ez utóbbi több esetekben tulajdoni keresettel is, — így ezen bántalmak valamint a jogbani bántalmak is a visszahelyezési vagy tulajdoni kereset alapját képező esetek keretébe mentek át.

Nézetem szerint a kisebb hatalmaskodás vagy erőszak esetei és a visszahelyezési keresetek alapját képező esetek közt csak azon különbség létezik, hogy az előbbinél erőszak vagy tán nagyobb erőhatalom és ezzel elkövetett önhatalmaskodási tény forog fenn, míg az utóbbinál

csak egyszerű háborítás forog fenn erőszak nélkül; ekként tehát mintkettő alapja ugyanazonos, csak hogy az elsőbnél az önhatalmaskodás fölülmulja az utóbbit; — miért is én a visszahelyezési kereset alapját képező esetekben, ha önhatalmaskodással vannak egybekötve, a visszahelyezési és kártérítési keresetnek polgári uton lett eldöntésén felül az önhatalmaskodásnak bünvádi uton leendő megtorlása iránt vélném szükségesnek törvényes szabályt alkotni, vagy a polg. törv. rendt. 10-ik §-át erre kiterjeszteni, nem pedig a kisebb hatalmaskodás vagy erőszak már különállólág nem is létező eseteit külön intézkedés tárgyává tenni.

Ezen nézetemet támogatja *Suhajda János* anyagi magánjog rendszerének 315. lapján a kisebb hatalmaskodás vagy erőszak egyes eseteinek felsorolása, melyek most már mind elenyésztek, megszűntek, — a vadászatra vonatkozókat kivéve; ezek pedig külön már javaslatban lévő vadászati törvények által döntetnek el.

Igy én minden kutatásom és utángondolkodásom daczára nem találtam oly kisebb hatalmaskodás vagy erőszak eseteit, melyek jelenleg is oly tisztán, külön fennállnának, hogy a visszahelyezési keresetek alapját képező esetek jellegét fel ne vennék és ezek keretébe ne tartoznának, fennmaradva az önhatalmaskodási tény; — tehát fölöslegesnek vélem egy oly elavult intézkedést fenntartani, melynek tárgyai legnagyobb részökben megszűntek.

De ha a törvényjavaslat mégis oly esetekre reflectál, vagyis oly eseteket ismer, melyek csakis a kisebb hatalmaskodás vagy erőszaknak a törvényben kijelölt alapját és tárgyát képezik és egyedül tisztán ezen czímen állanak, akkor szükségesnek vélném minden tulterjeszkedés, kétségek és félremagyarázat megakadályozása szempontjából az itt a törvényhozó előtt lebegett eseteket felsorolni, vagy legalább általánosságban jelezni.

Alapítom végül ezen itt kifejtett, különösen a fennebbi pontokban elmondott nézeteimet még a tapasztalatra is; mert, bár nem igen hosszú bíraskodásom alatt, nem tudok esetet, hogy újabb időkben kisebb hatalmaskodás vagy erőszak jogczime alatt kereset indított volna; de igen is, minden háborítás visszahelyezés által és a vele netán egybekötött bántalom bünvádi uton orvosoltatott.

Nézetem tehát röviden az: vagy a fennirt törvényjavaslat 8. §-ában a kisebb hatalmaskodás vagy erőszak eseteit elszámolni s körvonalozni; vagy helyébe a háborítások alkalmával elkövetett önhatalmu bántalmak megtorlása iránt tüzetes szabályokat alkotni. B. P.

Az örökösödési jog észjogi megállapítása.

(Folytatása.)

A végrendeleti és a törvényes örökösödés egymáshoz viszonyzata.

Az örökösödési jog kétségtelenül a legbensőbb kapcsolatban áll az emberiség összes életviszonyaival és érdekkörével; nem csoda tehát, ha az öröklési ügy tételes jogi elrendezése az empirikus okok hatása alatt különféle népeknél és különböző időkben a legnagyobb változatosságot s eltérést tünteti fel. Az örökösödési rend meghatározására legelől a nép egész életmódja, annak erkölcsi nézetei és gazdasági viszonyai bírnak befolyással. — Hol a gazdasági élet még a kezdetlegesség állapotában tengődik, hol tehát a vagyonosság forrása jobbadán a nyers termelésben rejlik, ott a törvény rendszerint a vagyoni főtörzs osztatlan fennmaradását veszi célba. Az ily gazdasági állapot belső szükségességgel hozza magával azt, hogy a földbirtok valamint a nyájak

osztatlanul a gyermekek egyikére (többnyire a legidősbikre) átszállanak.

Hol ellenben a forgó tőke jelentősége a gazdasági életben gyarapodik és a pénz az értékek kicserélésére és kiegyenlítésére mennyiségileg és minőségileg alkalmas eszközzé válik, ott a törvény a hagyaték korlátlan felosztásának inkább fog kedvezni.

De nyomós befolyással lehet az öröklési viszonyok elrendezésére az államforma alapjelleme is. A népuralom, ellensége minden egyenlőtlenségnek, féltékeny minden emelkedő hatalomra, belső tendenciakép a hagyatékra, nevezetesen az ingatlan javak felosztását veszi célba. Törvényei a hitbizományokat (az elsőszülöttségi, izörökségi és korörökségi intézményeket) elmellőzendőknek tartandja, mert azok célzata a család történelmi és politikai hatalmának fentartására terjedvén, a demokrácia elvével ellenkezésben áll. A demokrácia törvényhozása az öröklési ügy elrendezése által azt kívánja eszközölni: hogy a vagyonosság, az első szerző halála után ismét eloszolván, azon alap elveszzen, mely, ha nemzedékről nemzedékre száll, a család politikai hatalmát megszilárdítja. Másképp áll ez az aristocratiában valamint az aristokratikus elvre alapított monarchiában; az ily államszerkezetek főtendenciája, ellentétben a demokráciával, oda terjed: miként az örökjavak egy kézbeni megmaradása által az örökös nemesség hatalma és fénye, melyen ezen államszerkezet sarkal, fentartassék. Végül még a vallásos felfogás is képes különös irányzatot kölcsönözni az örökösödési intézményeknek ott, hol ugyanis a vagyon a családi istenségek cultusával közeli kapcsolatban áll¹⁾.

De bár mennyire eltérők is részleteikben azon tételes törvények, melyek a különféle népeknél az örökösödési ügyet elrendezik, az e törvények között mutatkozó főkülönbség két egymással szemközt álló elven, t. i. a családi közösség és a szabad vagyoni rendelkezés elvein sarkal. Ezen eltérő elvekből két ellentétes örökösödési rendszer fejlődött. A mondott rendszerek egyike a családi közösség elvét a vagyon terén kívánja érvényre hozni. Szigorú következetességében felfogva, e rendszer végrendeleti intézkedést nem ismer, mert a vagyon, ezen felfogás szerint, a család közjává tekintetvén, minden végrendelet mint idegen vagyon feletti rendelkezés jelenkeznék. Az örökszerződések ellenben e rendszerrel annyiban férnek meg, a mennyiben az összes családtagok a szerződéskötéshez beleegyezőleg hozzájárulnak. Egy további következménye ezen rendszernek az, miként az örökség közvetlenül a törvény erejénél fogva száll az örökösökre²⁾, formalis elfogadásnak (Antritt) helye nincsen, mert a családtag halála folytán csak teljervényüvé lesz azon tulajdon, mely a családot minden tag vagyonára nézve megilleti. Épen az ellenkező következményekhez vezet a másik rendszer, mely a szabad külön-tulajdon elvén gyökerezik. Merő eredetlegességében felfogva, e rendszer a teljes és korlátlan rendelkezési szabadságot tartalmazza, az örökhagyó akarata semmiféle tekintetbe kötvén nincsen, és a törvény örökösöt csak potlólag azon esetre rendel, ha az örökhagyó e tekintetben akaratát nem nyilvánította. Mivel e rendszer az egyéni akarat abstractiójára alapítva van, igen következetes, hogy az örökös itt az örökséget csak úgy nyeri meg, ha ő azt szóval vagy tettleg (verbis vel factis) elfogadja.

A tételes jogok történelme e két rendszer egymással küzdését tünteti előnkbe, és hol e küzdelem végpontját éri, azt tapasztaljuk, hogy az eredetleg merev ellen-

¹⁾ Lásd az indusok örökösödési jogáról *Gans* id. m. II. 84 és 250. II.

²⁾ Mint ez a német és francia jog azon közmondásában nyilvánul: „Der Tote erbt den Lebenden.“ „Le mort saisit le vif!“

tétben állott systemák kölcsönös kiegyenlítést keresve elvégre egy harmonikus egészbe egybefolynak.

Az örökösödési jog fejlődésében kétségtelenül a családi közösség eszméje alkotja a kiindulási pontot.

Hogy a családi örökösödés principiuma eredetére nézve a végrendeletit megelőzte, de különben is érvénye és jelentősége tekintetében a végrendeleti öröklés felett jó sokáig kétségtelen túlnyomósággal birt, annak világos tanuságát az őskori népek történelmében találjuk.

Az ó-indus törvény (*Manu* törvénye) szerinti örökösödési jog válthatatlan összefüggésben áll a halotti áldozatokkal (*Sraddha*) és mivel ezek csak a legközelebbi ősöknek (t. i. az atyának, nagyatyának és az ösatyának) üdvére teendők, következik hogy az örökség is legközelebb csak a lemenő ágbeli harmadizigleni firokonokra száll.

Ily fiágon lévő descendensek hiánya esetében az örökhagyó özvegye, és ha az már nem élne, a leánygyermek és azok fiszármazékai jutnak az örökösödéshez. Ha az ilyféle személyek hiányoznának az örökség az elhunyt atyjára azután anyjára száll, és ha azok sem élnének, az atya descendensei hivatvák az öröklésre stb. Minthogy pedig a hagyaték átvételében szükségképp a halotti áldozatokra kötelezettség rejlik, ezen áldozatok pedig, mely családtag által teljesítendő a *Vedda* könyveiben tüzetesen megállapítatván, következik, hogy az örökösödés ezen meghatározott rendtől soha el nem térhet, hogy tehát a végrendeleti intézkedés ezen törvényes renden mitsem változtathat.

Ép oly pontossággal határozza meg a kínai törvény (*Ta Tsing Leu Lee*) azon rokonokat, kik az örökségre hivatvák. Ki örökösait törvénytelenül kinevezi 80 Bambus ütessel fenytendő.

Valószínű mindazonáltal, hogy ezen absolut törvényes örökösödés a negyedik rokonsági ízzel akképp végződik, hogy ezen fokon túl a végrendelezési jog feléled.

Még szűkebb határok közzé szorítja a végrendelezési képességet a héber jog, a mint az Mózes törvényhozása alapján a Talmudisták interpreta-tiója folytán kifejlődött. E jogrendszer különös kedvezménykép csak a betegeknek engedi a végrendelezési képességet.

Az attikai jog szerint a végrendelet (*διαθήκη*) mint formális örökbefogadás (*ποιησις*) jelenkezik, ily örökbefogadásra pedig csak az van feljogosítva, kinek törvényes fiai (*γνησίοι*) nincsenek ¹⁾.

Róma ősidejében divazott népgyülekezeti végrendeletek (*testamenta calatis comitiis*) szintén ily örökbefogadást tartalmaztak, és több mint valószínű, hogy az ily adoptióhoz a nép beleegyezését csak azon esetre adta, ha az örökbefogadónak természetes örökösai nem voltak vagy azok öröklési képességgel nem bírtak ²⁾.

Nyilvánvaló tehát, hogy a XII. táblás törvény előtti korszakban az örökösödési jog főnyomatéka még a családi élet bensőségében rejlett. A válpont a XII. táblás törvény alkotásával állott be, a mennyiben az ó-törvényben foglalt elv: „uti legassit . . . ita jus esto“ az örökhagyói önkény elvét kétségtelen tulsulyra juttatta.

A mivelődés terén általán tapasztalható tény: hogy azon sajátlagos eszmeirányok, melyek az egymásra következő korszakok mivelődési állapotát jelezik, az uralom és teljes valósításérti küzdelem után elvégre frigyre lépnek; egy új eszmeiránynak engedve helyt, mely az előbbieken foglalt helyes és való elemeket összhangzólag egybefűzi. Ugyanazt tapasztaljuk az örökösödés két ellentétes rendszerére nézve az újabb római jogban is,

¹⁾ Az ily adoptio a leányok jogai mellőztével nem tehető (*μετα τωυ δογατεϊων*).

²⁾ Lásd *Puchta*: Institutionen 3. k. 234 l. és *Gans* id. m. II. k. 57. l.

a mennyiben ugyanis ezen jog újabb alakulása a legtagasb alapra fektetett végrendelezési képesség mellett, a legközelebbi rokonokat illető köteles rész megállapítása által, a családi öröklés elvének is lehetőleg érvényt szerezni iparkodott.

Az ős germanoknál Tacitus tanúsága szerint csupán a családi örökösödés dívott ¹⁾. A Merovingiak és Carolingiak korszakából felmaradt adatok kétségtelenül teszik, miként ezen korszakban az öröklés még kizárólag a vérrokonság elvére volt alapítva. Arról, többek közt már azon jelenség is tanuskodik, miként a népjogokban (*leges barbarorum*) a vérrokonok egész általánosságban e szóval „heredes“ jelöltetnek. A vezéreszme, mely csaknem kivétel nélkül az összes népjogokat átlengi, azon elv: miként a vérrokonokat az örökhagyó vagyona tekintetében eventualis birtokjog (*gewer*) illeti ²⁾. A vérrokonsági vonatkozás realis alapzata, a germánok jogfelfogása szerint épen a családi vagyon közösségében fekszik, minek folyamánya az: hogy a vagyont közvetlenül birlaló személy halála után, a birtoklás más családtag által folytattatik ³⁾. Ebből következik: hogy a germán jog szerint az örökös közvetlenül és szükségképp a hagyaték birtokába belépett, és ennél fogva mindig szükségképi örökös (*heres necessarius*) volt. Az örökség reá „ipso facto“ minden elfogadás nélkül szállott át, és az örökségről lemondás csak úgy volt lehetséges, ha az örökségre hivatott személy az egész családi viszonyból végképp kilépett (*de parentilla se tollere*).

Habár e korszakban a törvényes vagyis szükségképi örökösödés szabály gyanánt állott, akadunk mégis az ellentétes elv némely kezdetleges elemeire is, a mennyiben ugyanis e korszakbeli népjogokban már a haláleset-rei intézkedés több nemeit találjuk, melyek mindazonáltal még jelentékeny megszorításokhoz kötve. Világos, hogy azon időben, midőn a családi élet bensősége az egyetemes népelet legfontosabb alapzatát alkotá és a vagyon mint az egész család közös java jelenkezett, annak idegenekre való átruházása nem is történhetett másképp, mint az által, hogy a személy, kinek a vagyon vagy annak egy bizonyos része odaadandó, a családi közösségbe ünnepélyesen felvétetik, és innét van, hogy a germán jogterén is az adoptióval (*adfatimus v. affatimia*) mint az örökhagyói önkény azon formájával találkozunk, mely az eredetleges családi közösség elvén rést nyitni képes ⁴⁾. Ezen örökségi adoptión kívül a tiszta örökszerződések nyomait már korán találjuk, és ezen intézkedések lényege az, miként az örökösödési joggal felruházott ügyfél bizonyos viszonbért (*Widergeld, launegild*) adott ⁵⁾.

De bármilyen volt légyen az ily adoptio külső alakja, azok érvénye a különféle népjogok szerint feltétlenül eltérő anyagi feltételekhez vala kötve. Mint a legnyomósabb és csekély kivételek mellett, az összes népjogokban elfoglalt elv azon szabály tekintendő: miszerint minden oly intézkedés (élők között vagy a halál esetére), melynek folytán az ősi ingatlan vagyon (*bona avitica*) a természetes örökösöktől elvonandó, tilalmasnak s érvénytelennek tartatott.

A szerzeményes javak (*bona conquisita*) tekintetében valószínű ugyan, hogy a legtöbb népjogok értelmében az elidegeníthetlenség szabály gyanánt állott, egyes néptörzseknél mindazonáltal ilyféle jószágok elidegenítése csupán a descendensek által volt érvényteleníthető.

A XIII-ik századbéli jogkönyvek egészben még hiven ragaszkodnak az előbbi korszakban fejlődött

¹⁾ Lásd Tacitus: Germ. c. 20. »Nullum testamentum.«

²⁾ L. Zöpfel: Deutsche Rechtsgeschichte 772. l.

³⁾ L. Zachariae: id. m. 4. k. 282 l.

⁴⁾ L. Lex Ripuar. 48 et 49. de »adfatimire.«

⁵⁾ Az ilyféle örökszerződések a Longobardoknál »Thinx« neve alatt fordulnak elő. Edict. Rothar. c. 172. »De 'Thinx' quod est donatio.«

elvekhez. Az ősi ingatlan jószágokra nézve a vérrokonok még most is birnak elvonhatlan várományi joggal, és habár a Svábtükör némely határozatai a szabad rendelkezésnek bizonyos tekintetben kedvezni látszanak, mégis bizonyos, hogy azon fejleményi stadium, mely a teljesen korlátlan rendelkezés elve felé hajlik, tulajdonkép csak ezen korszakban kezdődött.

A római jog tulnyomó befolyása, mely a német jogképződés terén kiválóan a XV-ik századtól fogva éreztetővé vált, a szabad rendelkezés elvét csakhamar teljes érvényre juttatta; a családi kötelékből eredő jogigények pedig a köteles rész megállapításában találtak biztosítékot.

Hogy hazai jogunk örökösödési rendszere hasonlóan a családi közösség eszméjéből fejlődött, ezt már sz. István (Dec. II. c. 5.) és II. Endre (bulla aurea art. 4.) törvényei, de kiválólag az ősiséget megállapító 1351-iki törvény tanúsítják ¹⁾. — (Vége következik.)

Dr. SCHNIERER ALADÁR,
kassai királyi akadémiai jogtanár.

Ellenészrevételek.

VIII.

Az ősis. pat. 9-ik §-ára vonatkozólag megemlítni kívánjuk még, miként a Bach-féle kormányrendszer első éveiben az akkori bíróságok által az itt idézett 9. §. — némely *hitbizományi*, s ily melléknevű *helyettesítési örökösödéseket* tárgyzó jogügyek eldöntésénél — oly értelemben lett alkalmaztatva: mintha ezen 9. §. által az abban kitűzött *egy évi határidő alatt a már korábbi életbeléptetésük következtében kötelező erőre emelt végrendeletek* irányában az élő, s illetőleg *még nem született várományosok* részéről jogelnyészés terhe mellett *bejelentés*, illetőleg *perindítás* rendeltetett volna, és pedig a haszonélvezetbe lépett azon *végrendeleti örökös ellenében*, ki az illető végrendeletnek minden kivétel nélküli *átalánosságban leendő fentartására*, s tehát az abban foglalt minden czélok sikerítésére *szerződésileg* vagy *közhatalmági hivatalos uton* már előbb lekötelve volt.

A jogi képtelenségekre s az *erkölcsi szabályokkal* is *ellenes* jogfosztásra vezető ezen értelmezés támogatására azon indokolás használtatott, hogy miután az ősis. pat. 11. §-a az *özvegyi és hajadoni joggal terhelt javak* irányában a *törvényeken* alapuló örökösödési igényeknek egy év alatti *bejelentését*, és a *második évbeni beperesítését* jogelnyezés terhe alatt rendeli: ezen 11. §. *átalános* szabályként alkalmazandó volna oly javak irányában is, melyek nem *özvegyi* vagy *hajadoni joggal* voltak terhelve, hanem melyekre nézve a már korábban életbeléptetett, s ekként az osztr. á. p. t. k. *behozásáig hatályban volt végrendeletek hitbizományi*, s ily melléknevű *helyettesítési* jogviszonyokat szabályoznak, és így a 11. §-ra alapított ilyes okoskodás által a 9. §. értelme elferdítettén, létrejött a 9. §-nak azon bámulatos rabulistikai értelemben alkalmaztatása, melyet fennebb megjelöltünk.

E szerint *átalános szabályként* kiterjesztett értelemben lön alkalmaztatva azon *kivételes jellegű*, s tehát *szoros értelmezést igénylő* intézkedés, mely a 11. §-ban világosan csupán az *özvegyi s hajadoni joggal* terhelt javakra, s nem is a végrendeleteken vagy szerződéseken, hanem a „*törvényeken alapuló*” öröklési igényekre nézve az előbbi jogállapotot biztosító, s már többször idézett jogelv ellenében lön megállapítva.

¹⁾ Az ősiség mind történelmi előzményeiről, mind jelentőségéről lásd Hajnik: „Magyarország az ősiség megállapításáig és a hűbéri Európa” című jeles munkáját.

Azonban ezen rabulistikai értelmezés csak a Bach-féle kormányrendszer első éveiben, és pedig tudtunk szerint csupán az *urbéri kártalanítás iránti utalványozási eljárás útján* hozott némely bírói határozatokban juthatott érvényre, mely *bírói határozatok* pedig az itt érintett földtehermentesítési utalványozási eljárást szabályozó 1854. évi január 16-ki nyiltparancs 26. §. 4. pontja s 66. §-a szerint csak *ideiglenes* jelleggel birnak, és „*joghátrányt* nem okozhatnak azon igényekre nézve, melyeket a kártalanított ingatlan vagyon iránti *tulajdoni és birtoki jogra* vagy *annak haszonélvezetére* nézve” támasztani lehet.

A Bach-féle rendszer utó éveiben az ősis. pat. fennebb idézett 9. §-a a 11-ik §-tól *önállóan* azon helyes értelemben alkalmaztatott, miként: a hitbizományi vagy ily melléknevű helyettesítési örökösödéseket szabályozó végrendeletek, illetőleg más czimű okmányok — ha már korábban érvényesítették, vagyis életbeléptettek, s következőleg az osztr. á. p. t. k. *hatálybalépteig kötelező erővel bírtak*, és az ősis. pat. 9-ik §-ában kitűzött *egy évi határidő alatt öröklési perrel* meg nem támadtatván, *nem érvénytelenítették*: minden foglalatjukra nézve, s tehát a *hitbizományi helyettesítések irányában is* kötelezőknek vagyis érvényeseknek tekintendők, s hogy tehát a *végrendelet fentartására lekötözött haszonélvező végrendeleti örökös ellenében* úgy az élő, mint a még nem született várományosok, vagyis utóörökösök részéről, bármely *bejelentés* vagy *perindítás* az ősis. pat. 9. §-ban nem rendeltetett.

Ily értelmezéssel összehangzóan lön alkalmaztatva az ősis. pat. 9. §-a a bécsi legfelsőbb törvényszék által — többek közt — a Parcetics Katalin és részesseinek Januss Paulina özv. Divánné elleni perében 1860-ban 481. sz. a. hozott ítéletében is, a mint ennek indokaiból meggyőződhetni.

A Bach-féle rendszer megszüntetése után felállított hétszem. tábla azon ítéletei közül, melyek az általunk helyeselt fennebbi értelmezéssel összhangzóak, felemlítjük a következőket: Benyovszky Vincze s részesseinek Benyovszky Péter és Lajos elleni perében 1863-ban 5805. sz. a., Tallián Jánosnak Satzger Hugo elleni perében 1864-ben 11,529. szám a., Tallián Jánosnak gróf Vickenburg Mátyás elleni perében 1864-ben 10,581. sz. a., Lehner Ferencznek özv. Mayer Benedekné elleni perében 1864-ben 9769. sz. a. hozott hétszem. táblai ítéleteket.

Ezen felemlített legfelsőbb törvényszéki ítéletek indokaiból meggyőződhetni különösen arról, hogy az ősis. pat. 9. §-ának a Bach-féle rendszer első éveiben az igazságot kigunyoló rabulistikai értelemben lett alkalmaztatása a későbbi évek alatt, és így még az alkotmány ellenes kormányzás folytán is — a jogéletben *megszilárdulást*, vagyis *megállapodást* — *nem nyerhetett*; a minthogy az idézett 9. §-nak — nézetünk szerint — a szemelött tartandó, s általunk megjelölt jogelvek, valamint a logika szabályai szerint helyesen más értelmet tulajdonítani nem lehet, mint a melyet helyeslőleg már fennebb nyilvánítottunk.

Mely értelmezés helyességének igazolására felemlítendőnek véljük még: hogy az ősis. pat. 27., 28., 29., 31. és 32. §-aiban azon intézkedés foglaltatik, miként az ezen §-okban jelzett pereket — netalán már előbb lett megindításuk esetén — minő módon kellessen *tovább folytatni*, vagy a már elítélteket, miként kelljen *végrehajtásba venni*.

Az itt felidézett és összefüggésben rendelkező §-ok közül a 27-ik §-ban *névszerint* megemlíti a 9-ik §-ban érintett *öröklési pereket is*; s tehát az ezen 9. §-ban megindíthatóknak jelzett perekről is feltételeztetik, hogy azok

az osztr. á. p. t. k. hatálybalépte előtt törvényszerűen megindítva lehettek.

E mellett az ösis. pat. 9. §-ban az ottan kitűzött egy évi határidő alatt megindíthatóknak jelzett perek tárgymínősége kimutatására — utánezandó például — csak oly öröklési perek czímei vannak kijelölve, mely öröklési perek — az illető korábbi törvények szerint megindíthatók voltak; ellenben pedig ezen §-ban kijelentve nincsen, hogy az ottan kitűzött egy évi határidő alatt oly tárgyú perek indíthatóknak, minő tárgyak iránt pert indítani szokatlan, és jogtalan volt.

Eszerint ezen 9. §-ban a fel- és alperesi helyzetre való hivatás irányában a korábban fenállott, s valamint a józan észszel, úgy az osztr. á. p. t. k. szabályaival is meg egyező előbbi jogállapot megváltoztatása kifejezve nem lévén: ezen 9. § által senki sem jogosítottatott fel arra, hogy öröklési sérelem létre nem jött esetében, s tehát helyes ok és alap nélkül öröklési pert indíthasson, és így nemcsak magának, hanem a helytelenül beperesirendő ellenfelnek is méltatlan hurczoltatást s perbeli költségeket okozzon.

Továbbá az ösis. pat. sem 9-ik, sem többi §-aiban legkisebb említés sincsen arról, hogy azon korábbi szerződések, birói ítéletek vagy közgazgatási hatóságok határozatai, melyek szerint a kérdésben lévő végrendeletek életbeléptetése, s így a haszonélvezetbe lépett végrendeleti örökösöknek a végrendelet fentartása iránti lekötöttség történt, megsemmisítettek, vagy csak meggyengítették volna.

Végre az ösis. pat. sem 9-ik, sem többi §-aiban nem olvasható oly határozat, miszerint a korábbi időben már egyszer minden kivétel nélküli általánosságban érvényesített, vagyis életbeléptetett végrendeletek újból érvényesítenek, azaz: másodszor kötelezőkké tétesse, s hogy tehát e célból a végrendelet fentartására már lekötöttség végrendeleti örökösök ellenében valamely per indíthatasson.

Miután tehát az itt elősorolt visszás intézkedések a kérdésben lévő végrendeletekre nézve az ösis. patensben kijelentve nincsenek: a korábban létrejött jogok és azokhoz kapcsolt köteleességek előbbi status quo-ját biztosító, s már többször idézett jogelv szerint: az ösis. pat. 9-dik §-ában kitűzött egy évi határidő alatt a már korábban életbeléptetett, s tehát kötelező erővel felruházott végrendeletnek újból kötelezővé tétele végett bármely nemü bejelentést tenni s pert indítani szükség nem volt, s a miatt, hogy ily helytelen és jogtalan per nem indíthatott, a haszonélvezetbe lépett végrendeleti örökösök úgy az élő, mint a később születhető várományosok (utóörökösök), illetőleg a közérdekű feltételes alapítványozások ellenében bármely nemü új jogot nem nyerhettek, és ekként a végrendelet fentartása iránt korábban elfogadott kötelezettségük alól fölmentve nem lettek.

Hátra van még az általunk taglalt „Észrevételekben“ tévesen értelmezett ösis. pat. 13-ik §-ának tárgyalása, mely iránt fejtegető nézeteinket a következő cikkeinkbe foglaljuk. — (Folytatása következik.)

Sajtóhibák — az „Ellenészrevételek“ czíme alatt ezelőtt megjelent cikkekben. A IV. cikkben, a 235. lapon, a 2-ik hasáb 4-ik során az osztr. á. p. t. k. „67.“ §. helyett: 6. 7. §. olvasandó; a IV. cikkben, a 235. lapont 14. során „szabályokért“ helyett: szabályokként. A VI. cikkben az utolsó hasáb 15-ik során hiányzik e szó: „tovább“, mely „a még nem élt személyek javára“ szavak mellé olvasandó. A VII. cikkben, ennek végétől fölfelé számítva a 2-ik sorban „eszközölhetők“ helyett: eszközölhetők; ugyanott a 3-ik sorban „rendelete“ helyett: rendelet; az 5-ik sorban „utáni telek“ helyett: után is a telek.

A jogi személyekről.

VII.

A testületekről különösen.

(Folytatás.)

Az elősoroltakból folyó kevésbé fontos, de mégis lényeges különbségek még a következők:

n) Ha valamely testületi tagnak a testület tulajdonában lévő telekkel szomszédos telke van, s a határok összezavarodnak, akkor a testület ellen határigazítási perrel (actio finium regundorum) léphet fel, minthogy ő és a testület egymástól lényegesen különböző személyek, ellenben egyszerű társaságoknál addig, míg e viszony fennáll, ez lehetetlen ¹⁾.

o) Az imént mondott körülmények között a testület tulajdonában lévő telek, s az egyes testületi tag telke között szolgálatom rendelkezhető, ellenben egyszerű társaság telke, s valamelyik társasági tag telke között ez lehetetlen ²⁾.

p) A társasági tagokat egymás ellenében illeti a beneficium competentiae, de ennek nincs helye testületi tagok között, már t. i. pusztán a testületi viszony alapján (c) ³⁾.

Az itt kiemelt különbségek a római jogban tüzetesen kifejtve találhatók, és szabályszerint mai nap is annak ismervéül szolgálhatnak, valjon egyes esetekben testület, azaz: valóságos jogi személylyel, vagy csak egyszerű társasággal van dolgunk. Azonban a számos újabbkoru társaságok oly alakot vettek föl, mely az egyszerű társaság fogalmát, a mint ez már a római jogban fejlődött, sok tekintetben módosította oly anynyira, hogy jelenleg ismét meglehetősen bizonytalanság támadt a testületek, s általában a jogi személyek jogtermészete iránt, mely még a legkitünőbb jogászok is arra birta, hogy a legegyszerűbb társaságokat a jogi személyek közé sorolják, noha a jogi személyek fogalmának ily tulságos kiterjesztése mivel sem indokolható.

E fogalomzavar igénytelen nézetem szerint legcélyszerűbben azáltal távolítható el ismét, ha azon újabbkoru társaságokra nézve, melyek a testületeket leginkább megközelítik, a nélkül azonban, hogy ezeknek minden tulajdonságaival bírának, némely jogász példájára, ugynevezett minősített társaságokat állítunk fel, melyek az egyszerű társaságoktól azáltal különböznek, hogy alakilag mint személyegység jelentkeznek ⁴⁾. Ezen minősített társaságoknál sem kívántatik a tagok azonossága; külfelé a jogalanyiságot nem az egyes tagok, hanem azok összesége képezi, habár csak színleg; a tulajdon nem az egyes tagoknál, hanem az összeségnél van és kötelmi viszonyokban is nem az egyes tagok, hanem az összeség áll, miért is ily társaság adósa nem fizetheti le tartozását sem egészben, sem részben az egyes tagoknak oly hatálylyal, hogy adósságától szabadulna, valamint a társaság hitelezője nem támadhatja meg az egyes tagokat és kölcsönös beszámításoknak sincs helye; illetékes bíróságuk szintén a lakhelyül vett székhelyük bírósága; végre nem élhetnek a tagok, midőn a társaságból kilépnek, osztoztató keresettel (actio communi dividundo), azaz: nem kívánhatnak bizonyos részt a közös vagyontól, mely azonban mégis fenn van tartva a társaságnak feloszláskori tagjai számára.

¹⁾ L. 4. §. 7. D. finium regundorum (10.1).

²⁾ L. 8. §. 1. D. de servitutibus (8.1).

³⁾ Pfeifer (id. m. 91. lapján d) betű alatt) még azon különbséget is hozza fel, hogy közönségesen a társaság vagyonára kivetett adó az egyes tagokat pro rata terheli, miért is ott, hol az adó nagysága bizonyos politikai jogok gyakorlásának alapjául szolgál, az adó mennyisége, melyet valaki mint társasági tag fizet, e tekintetben az ő javára számítandó, holott ennek testületeknél helye nem lehet.

⁴⁾ „Gesellschaften mit formeller (collectiver) Personeneinheit“ Unger, Syst. I. 330. 1.

Jelenleg ezen minősített társaságokat céljukhoz képest általában három rendre szokás osztani, u. m.: a) merőn közkereseti társaságokra, minők p. a részvény-, hajószállítási és bányamívelési társaságok; b) oly egyletekre, melyeknek tulajdonképi és közvetlen célja nem a jelenlegi tagok nyerésszerűségében áll, hanem azon tul terjed, a közvetve elérendő nyereség pedig csak mellékes, s csak eszköz a cél elérésére, arra való, hogy általa minél többen az egyletben való részvételre édesgettesse; ilyenek a különféle nemzetgazdasági egyletek, p. az előlegezési, takarékosági, nyersanyagbeszerzési, fogyasztási stb. eff. egyletek; c) oly egyletekre, melyek nem az egyesek saját, önző, pénzbeli érdekeit tartják szem előtt, hanem általános célokra törekednek, és melyeknek tagjai még betételeikről és járulékaikról is lemondanak azon esetre, ha az egyletből kilépnének; ilyenek a hitelesítő, fegyencz-óvó, szegény-ápoló társulatok, művészegyletek, olvasó-körök, casinók, és a politikai clubbok ¹⁾.

Mind ezen minősített társaságok bizonyos körülmények között testületekké válhatnak ugyan, de előre és egész általánosságban olyanoknak nem mondhatunk, miután állami (nem pusztán rendőri) engedély nélkül is érvényesen létrejöhetnek, a jogi személyesség megszerzése pedig, mely egyedül képes a személyösszeg szintleges egységét jogilag valóságossá, azaz: olyanná alakítani át, mely az egyes tagoktól lényegesen különböző személyességet alkot, az államhatalom közreműködését teszi szükségessé.

A mi végre a testületek különböző fajait illeti, ugy általában köz- és magántestületekre szoktak osztani, ahoz képest, a mint az államcélokkal többé-kevésbé összeköttetésben állanak, vagy pedig nem szükségképen az államélet eredményei, hanem csak több természeti személynek önkéntes akarathatározása folytán a fentebb körülírt módon keletkeznek.

A közttestületekhez tartoznak:

a) maga az állam, vagyoni jogi oldaláról tekintve, tehát mint fiscus ²⁾;

b) az államszervezetnél fogva már létező, s szintén az államcéloknak kisebb körbeni megvalósítására ³⁾ rendelt politikai közönségek és községek (megyék, városok, mezővárosok, falvak), a mennyiben vagyoni képes jogalanyok, s mint ilyenek a magánjogban önálló jogi személyek gyanánt lépnek fel;

c) a testületi tulajdonsággal felruházott egyetemek ⁴⁾;

d) az iparosok cézei; végre

e) az elismert vallások egyházai, az egyházi községek és szerzetrendek.

¹⁾ Salkowski, id. m. 6. és 9. §§-ai. — Baintner, id. m. 148. l. — Beseler, Volksrecht 165—169 II. és System 71. §. mindezeket a „Genossenschaften” általános czíme alá foglalja, és mind jogi személyeknek tartja; így Weiske is, id. m. 167. s. köv. l. Beseler ellenében lsd Thöl, id. m. 6. és 13. §§-ait. Unger eleintén nem sorolta a jogi személyek közé (System I. 332. l.), később azonban nézetét megváltoztatta (Kr. Uberschau VI. k. 180. l.). — A germanisták általában a német jog sajátzerű fejleményeiként tekintik és szerintük a római jogbeli universitas és societas között mintegy közpohlyet foglalnak el. A különbséget a római jogi corporatiók és a német jog szerinti testületek között abba helyezik, hogy amazoknál a jogi személy, az utóbbiaknál a jogi egység képezi a testületi vagyon jogalanyát, minelfogva ott a tagok csak gondnokai, itt pedig tulajdonosai a testületi vagyonnak, amott nincs igényük a testületi javakra, emitt pedig használati joguk van, ott a jogalany megszűntével a testületi vagyon mint urafogyott a fiscusra száll, itt pedig a meglevő tagok között feloszlatatik. A romanisták azonban e minősített társaságoktól határozottan megtagadják a testületi jellegét, s némely germanista is csak vonakodva tulajdonít nekik jogi személyességet. Weiske, id. m. 167—171. II.

²⁾ Publicisták oldala a magánjogban nem jó tekintetbe. V. ö. a III. szakasz.

³⁾ P. a helybeli rendszert, szegény-, iskolaügyi, utcsinálás stb.

⁴⁾ A felsőbb tanintézetek keletkezésékor eleintén kivétel nélkül testületek valának, jelenleg azonban csak kivételesen azok, ha t. i. testületi jogokkal felruháztatnak, különben merő államintézetek, habár mint olyanok is vagyoni képes jogalanyok, t. i. alapítványok.

A magántestületek egészen szabadon választott (megengedett) célokra alakulnak, a nélkül, hogy az államcélokkal közvetlen összefüggésben volnának. Ide tartoznak a különféle részvénytársaságok ¹⁾ és jótékony célú egyletek, ha saját kívánságukra az államrészéről kivételesen a jogi személyesség jellegével felruháztatnak ²⁾.

A jelen értekezés szük köre nem engedi meg, hogy mind ezekről részletesen szóljunk, tüzetesebb kifejtésüket csak nagyobb monographiában lehetne megkísérteni.

A fiscusról egyébiránt még a következő szakaszban leszen szó, a községek mint vagyonnal bíró testületek, magánjogilag a testületekről különösen és a jogi személyekről általában fennálló általános elvek alá esnek, noha többféle előjogokban is részesülnek ³⁾; a testületi jogokkal bíró egyetemek és iparoscézehekről általános szabályokat nem lehet felállítani, végre az egyházak és egyházi testületek helyesebben az egyházi jogban tárgyalatnak.

A római jogban ⁴⁾ a következő jelenségekre akadunk:

1. Községekre, melyek civitates, municipes, republicae, communitates (azaz: városi községek), vici (azaz: falusi községek), fora, conciliabula, castella (a városok és falvak között úgy kiterjedésük, mint nevezetességükre nézve nézve mintegy középhelyet elfoglaló községek) elnevezései alatt előfordulnak, még curiae vagy decuriones alatt, hol magokat a községeket, hol csupán az ezeken belől létezett egyes testületeket kell érteni. (Lásd alább 2.)

2. Önkénytes egyesületekre, melyek ismét többfélék lehettek, u. m.:

¹⁾ A részvénytársaságoknak a testületek közé való fölvétele ellen határozottan nyilatkoztak Pfeifer (id. m. 41. s. köv. l.) Thöl (id. m. 59. l.) és mások. Jogi személyességük elismerésére leginkább két körülmény vezetett, először az, hogy a részvényesek csak is részvényük erejéig vannak lekötözve s másodsor az, hogy a részvénytársaság fennállásának ideje alatt az osztózási kereset teljesen ki van zárva. Mindazáltal azt kell mondanunk, hogy e két mozzanat még nem elégséges arra, hogy minden részvénytársaságot a priori jogi személynek tekintsük, mert egyrésztől nem épen lényeges, hanem csak természetes kellékes a részvénytársaságoknak, s enniben egyik másikkal hiányozhatnak is, másrésztől a korlátozott kötelezettség a jogi személyesség fogalmánál nem épen döntő, különben a nyilvános játékbancokot és jogi személyeknek lehetne tekinteni, a mennyiben a bankartó is csak a bankban található pénzzel kezesedik. Azonban tagadhatlan, hogy a német általános kereskedelmi törvénykönyv. melynek mielőbbi honosítása fölötté kívánatos volna, a részvénytársaságok körül oly intézkedéseket tartalmaz, melyek a jogi személyek vidékébe nagyon is bele illenek. Így különösen a 213. §. szerint „A részvénytársaság mint ilyen önállólag saját jogokkal és kötelekkel bír; tulajdon és telken való egyéb dologbeli jogokat szerezhet; a bíróság előtt perelhet és bepereltethetik Rendes illetősége azon bíróságnál van, melynek kerületében székel” a 207. §. szerint a részvényesek csak betételeikkel, s nem egyuttal a társaság kötelezettségeiért kezeskednek; továbbá a 208. §. szerint „részvénytársaságok csak állami engedéllyel jöhetnek létre”, a 214. §. szerint a közgyűlésnek a társaság folytatására vagy az eredeti szerződés határozmányainak megváltoztatására irányzott határozata csak állami engedély folytán emelkedik jogerőre, végre a 242. §. pontja szerint a társaság nem oszthatja szét önként az állam közreműködése nélkül. Ha mindezekhez hozzá vesszük, hogy az államnak kétségtelenül szabadságában áll, hogy a megszűnt jogi személy vagyonának átháramlási jogáról a részvénytársaság javára ennek engedélyezése alkalmával le is mondani, nem habozhatunk a részvénytársaságoknak, ha illeten jogi állásuk van, jogi személyességet tulajdonítani. — E fölötté érdekes kérdés iránt lásd Hermann ily czimú munkáját: „Der Rechtscharacter d. Actiengesellschaft”, Leipzig 1858.

²⁾ Ausztriában és Magyarországon az idő szerint testületi minőséget megadó különös állami engedélyek még nincsenek szokásban, s azért nálunk csak közttestületek léteznek, mivel ezek általános törvény vagy a törvény által hallgatag jóváhagyott általános szokásjogi szabály erejénél fogva is érvényesen keletkezhetnek. Unger, System I. 339. 40. l. Baintner, id. m. 150. l.

³⁾ Előbbi állapotai visszahelyezés. öröklési képesség (testamenti factiv passiva, privilegium exigendi, nekik tett egyoldalú ígéretet teljesítésére való igény, tulajdonuknak a rendes elbirtoklási idő alóli mentessége, a perelévülés tekintetében való kedvezmény stb. Lásd Puchta id. cikkét a Weiske-féle Rechtslexicon 3-ik köt. 75. lapján. Uhrig, id. m. 27—47. és különösen a 42. és köv. II.

⁴⁾ Csak a legfontosabb jogtörténeti mozzanatokra szorítkozunk. V. ö. Savigny, Syst. II. k. 87—88. §§. Keller, Pandekten I. 35. §. és leginkább Dirksen id. értekezését (Abhandlungen 2. köt. 1—143. II.).

a) vallási testületek, papi és templomi collegiumok;
b) hivatalnoki testületek, különösen a különféle
írnokok czéhei (decuriae scribarum, librariorum, fiscali-
um, censualium);

c) iparosok czéhei, melyek már őskortól fogva
mindenféle privilegiumokkal kitüntettek, különösen a
kovács-, hajós- és sütőczéhek; továbbá közös iparvállal-
atokra összeállott társaságok, u. m. a bányák, sófőződé-
mivelői s az adók hasznobérői (societates publicano-
rum)¹⁾, melyek testületi jogokkal felruhaztattak²⁾.

Vége 3. a fiscusra.

Az itáliai városok szervezete a köztársaság idejében
Rómához hasonló vala: a közhatalom meg vala osztva
a népgyűlés, a senatus és az egyes hatóságok között. A
császárok alatt a néphatalom csakhamar egészen eltűnt,
minden hatalom központosult a senatusban (ordo s.
curia), s a magistratusok is csak annak alkatelemeiül
tekintettek, ezáltal egyszersmind az itáliai és tartományi
városok között fennállott különbség mindinkább el-
enyészett. Iustinian jogkönyvei csak a már kiképezett
városi szervezetet tüntetik fel. Ehez képest az ordo
decuriorum, a császár eldöntésének fentartott eseteken
kívül, a város valamennyi ügyei iránt intézkedett, de
csak úgy, ha a tagoknak legalább $\frac{2}{3}$ -da együtt volt³⁾,
midőn azután a gyülekezet az összes ordo-t képezte,
melyben a jelenlevők általános többsége határozott⁴⁾.

Azonkívül találkozzunk községi tisztviselőkkel, u. n.
quinquennales, curatores, kik a római censorsoknak
feleltek meg, s új tagok felvételénél ezeknek kellő ké-
peségét hivatalból kipuhatták; továbbá pénztárkeze-
lőkkel u. n. arcarii, előjárókkal (magistri pagorum et
vicorum), védnőkökkel (defensores et curatores civitatis,
decurionum etc.), tulajdonképi patronusokkal, kikhez
az egyes városok clienteli viszonyban állottak⁵⁾, végre
főfelügyelőkkel⁶⁾.

A római jogi testületeknél sajátos szabályokra
akadunk a tagok felvétele és kizárása körül. E tekin-
tetben mintául szolgáltak valamennyi testületnek az

¹⁾ Ezek némelyek által a mai részvénytársaságokkal hasonlítottak
össze, bővebben értekezni rólok Salkowski id. m. 5. §. 29–47. ll. Lásd
azonkívül Unger cikkét a Kr. Überschau VI. k. 174. l.

²⁾ L. 1. pr. D. Quod cuiusque universit. (3,4). — Nem sorolhatók
azonban föltétlenül a testületek közé a társas körök, sodalitates, sodalicia,
collegia sodalicia, melyekről Cicero emlékszik (de senectute, c. 13.), ezek
csak társas mulatságok (Pickenick) valának. Lásd Festus értelmezését v.
Sodales. Savigny, Syst. II. 256. 257. ll.

³⁾ L. 2. 3. D. de decretis (50,9). L. 46. C. de decurionibus (10,31).
L. 142. C. Thod. de decurionibus (12,1).

⁴⁾ L. 160. §. 1. D. de regulis iuris (50,16). 1. 3. 4. quod cuiusque
univ. (3,4). L. 19. D. ad municipalem (50,1). L. 2. 3. C. de praediis decuri-
onum sine decreto non alienendis (10,34).

⁵⁾ A patronusok a) közvetítőkként léptek fel az egyes városok s a
római állam között felmerült köz- és magánjogi viszonyokban; b) előmoz-
dították különösen az egyes városi polgárok magánügyeit Rómában a
senatus előtt; c) mindenféle állandó művek létesítése és jótékony intézetek
alapítása által az illető városokban emléküket fentartani igyekeztek; végre
d) az egyes polgároktól cliensi szolgálatok teljesítését követelhetők. Nem
ritkán a patronusi viszony egész tartományokra is kiterjesztetett. V. ö.
Dirksen id. m. II. k. 61–67. ll.

⁶⁾ A theodosiusi és iustiniani jogkönyvek részletesen intézkednek
ezeknek teendőiről, de ezen és hasonló szabályok jelenleg már csak jog-
történeti beccsel bírnak. Azért csak röviden megérintjük felügyeletük
kifolymányait: a) örködés, nehogy collegia illicita keletkezzenek; b) közre-
működés új tagok felvételénél, arról gondoskodás, hogy a támadt hézagok
új alkalmas tagokkal betöltsenek és örködés, nehogy kizárt tagok ismét
becsépésszessenek; c) érdemtelen tagok kizárása; d) a csehpatronusok
szemmel tartása; e) gondoskodás, hogy a csehtestületek minden tagjai az
állam részére teljesítendő szolgálmányokat pontosan teljesítsék; végre f) a
testület tagjai fölött gyakorlandó iurisdiclio. — Sajátszerű vala a tarto-
mányi főbb tisztviselők felügyeleti joga a tartományi civitas-ok fölött,
kivált azért, mert rendes teendőikön kívül a városi vagyon kezelését is a
legszigorubbant kellett ellenőrizniök, netáni önkényüknek csak a mandata
principum (l. 7. D. de officio proconsulis, 1,16) s az egyes városok mentes-
ségi privilegiumai szabtak határt (l. az V. szakasz végét). Főképen pedig
a városi pénzek hováfordítása fölött kellett örködniök.

ordo decurionum, s az u. n. collegiati vel corporati
urbis Romae. Az államnak magának is érdekében feküdt,
miszerint ezek teljes számu alkalmas tagokkal birjanak¹⁾.
A mesteremberek czéhei rabszolgákat is vehettek föl,
sőt az állam erre nem ritkán kényszerítette is, mert itt
a „necessarium corpus fovendum“-féle elv döntött²⁾,
gyakran az ilyen felvétel épen büntetésképen foganto-
sítottatott³⁾, minek azonban a többi testületeknél helye
nem volt⁴⁾. — Lemenők ipso iure azon testülethez
tartoztak, melynek apjuk is tagja volt, sőt valamely
testületi tag veje is gyermekeivel együtt ugyanazon
testülethez került⁵⁾. A városoknál kivált a köztársaság
idejében, a decurioi méltóság és helybeli magistratussal
eredetileg összekötött kitüntetés miatt, e testülethez
való tartozás örököltetésének lehetősége anyai leme-
nők által is különös privilegiumot képezett⁶⁾. Fontos
vala azon szabály is, miszerint senki ugyanazon időben
egynél több testületnek tagja nem lehetett⁷⁾; minek foly-
tán valamely testületnek nőtagjai csak igen nehéz felté-
telek alatt mehettek férjhez, más testületi taghoz⁸⁾, s
ugyanazért mindig bírói vizsgálat által meg kellett
állapítani, vajjon nem bir-e valamely felveendő új tag
irányában más testület bizonyos igényekkel? stb.⁹⁾.

A testületeknek tagjaik irányában kettős igényük
volt, u. m. személyükre és vagyonukra; azért az önkény-
tes kilépésnek rendszerint helye nem volt¹⁰⁾. A büntetés-
kép bekövetkezett kizárás csak bizonyos időre szólt¹¹⁾,
az illetőt megfosztá tiszteleti jogaitól, de nem menté fel
öt egyuttal a testületi terhek alól¹²⁾.

Már a XII. táblás törvény megengedte az állam-
részéről elismert testületeknek, miszerint összes tagjai-
kat kötelező jogérvényes statutumokat alkothassanak¹³⁾,
a czéhek azonban e jogukat később, midőn az állam-
tisztviselői gyakorolták fölöttük a főfelügyeletet, el-
vesztették.

Minden elismert testületnek joga volt, bizonyos,
saját eldöntésének fentartott esetekben érvényes hatá-
rozatokat hozni; így p.: ha előjárókat, tisztviselőket,
patronusokat kellett választani, vagy kinevezni, vagy
ha szakértői véleményt kellett adni stb.

Fegyelmi hatalommal úgy látszik csak a gentes és
a vallási testületek bírtak tagjaik fölött. (Folyt. köv.)

Dr. BOZÓKY ALAJOS,
a nagyváradi m. kir. jogakademia tanára.

¹⁾ L. 3. §. 2. D. de decurionibus (50,2).

²⁾ L. 2. Cod. Theod. de caesarianis (10,7). L. 2. C. Th. de pisto-
ribus (14,3).

³⁾ L. 3. 1. 5–7. l. 9. C. Theod. de poenis (9,40).

⁴⁾ Lásd 66. l. 108. C. Th. de decurionibus (12,1). Lásd 19. C. de
poenis (9,47).

⁵⁾ L. 16. C. Th. de murilegulis et gynaeciaris et monetariis et bas-
tagariis (10,20). L. 51., 62., 64., 101., 137., 139., 149., 159., 178. C. Th. de
decurionibus (12,1). L. 1. 20. C. Th. de navicularis (13,5).

⁶⁾ L. 2. 14. C. Th. de pistoibus et catabolentibus (14,3). Nov.
Maoriani, lib. 4. tit. 7.

⁷⁾ L. 1. §. 2. D. ad municipalem (50,1). — L. 1. §. 2. D. de collegiis
et corporibus (47,22).

⁸⁾ L. 17. C. Theod. de murilegulis ete. (10,20).

⁹⁾ L. 6. C. Th. de fabricentibus (10,22).

¹⁰⁾ L. 118. 167. C. Th. de decurionibus (12,1).

¹¹⁾ L. 3. C. ex quibus causis infamia irrogatur (2,12).

¹²⁾ L. 21. C. ad legem Corneliam de falsis (9,22). Nov. 45. l. 23. D.
ad municipalem (50,1). Lásd Dirksen id. m. II. k. 79–88. ll.

¹³⁾ L. 4. D. de collegiis et corporibus (47,22).

TARTALOM: Észrevételek »a büntetőtörvényre és gyakorlatra
vonatkozó némely intézkedésről« szóló törvényjavaslatra. Kacziány Nán-
dortól. — Észrevételek »a büntető törvényre és gyakorlatra vonatkozó
némely intézkedésről« szóló törvényjavaslat 8-ik §-ára. B. P.-től. — Az
örökösödési jog észjogi megállapítása. (Folyt.) Dr. Schnierer Aladártól. —
Ellenészrevételek. (Folyt.) — A jogi személyekről. Dr. Bozóky Alajostól.
Meléklet egy fel iv curiai határozatok.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Az ideig. perrendtartás 580. és 581. §§-ainak magyarázatához.

(Hagyatéki ingatlanok telekkönyvi bekeblezése az örökösök nevére.)

Legközelebb K. város törvényszékénél a ptrs 580 s 581. §§-ai alapján kértem bizonyos hagyatéki ingatlanoknak az örökösök nevére leendő hivatalból bekeblezését eszközölni; és miután az örökhagyó személyi bíróságának bizonyítványával igazoltam volt, hogy az örökhagyó nőtlen állapotban, végintézkedés hátrahagyása és felmenő rokonok nélkül elhalt, hogy ennél fogva a hagyatékban törvényes örökösödési jog kizárólag a kérvényezőket, mint az örökhagyó testvéreit illeti, — a kérvénynek minden további intézkedés nélkül hely adatott.

Ugyanezen hagyatékhöz Sz. megye területén fekvő ingatlanok is tartozván, a megyei törvényszékhez később hasonló kérvényt intéztem; s itt azon okból, „mert a ptrs 580. §-a értelmében szükséges, miszerint mindazok, kik az örökség tárgyát képező ingatlan vagyona nézve netán örökösödési joggal bírnak, ennek érvényesítése végett hirlapilag idéztessenek,“ kérvényem előleges elintézéséül fülhivattam, hogy a hirdetvényi díjat a törvényszék iktató hivatalába betérjeszsem.

A megyei törvényszéknek ezen határozatát a törvényen alapulónak nem tartván, felebbeztam azt; azonban e napokban a „Budapesti Közlöny“-ben hagyatéki ingatlanok telekkönyvi átíratása alkalmából tömeges hirdetvényeket olvasván, meggyőződtem arról, hogy más törvényszékek is azt tartják, miszerint hagyatéki ingatlanoknak telekkönyvi átíratását az örökösök nevére föltétlenül kell hogy hirlapi hirdetmény megelőzze; s azért felesleges nem lesz ezen kérdést e helyütt megvizsgálni, annál inkább, miután a „Hon“ egyik mult számában egy szakember a hagyatéki ingatlanok telekkönyvi átíratásának mostani nehézségeiről és költségességéről panaszkodik.

Igaz ugyan, hogy a ptrs 580. §-a a hagyatéki ingatlanok telekkönyvi átíratása iránti kérvények elintézéséül a birtokbíróságot oda utasítja, hogy azokat, kik az örökség tárgyát képező ingatlan vagyona nézve netán örökösödési joggal bírnak, hirlapi hirdetmény által 45 napi határidőre idézze. De ha a következő 581. §. azon intézkedését vesszük figyelembe, miszerint a birtokbíróság az öröklött ingatlanoknak az örökösök nevére leendő telekkönyvi bekeblezését eszközli, ha a 45 napi határidő lejártával igénylő nem jelentkezett, vagy ha az öröklési jog kellőleg tisztára hozatott, akkor világos, hogy az előbbi §-ban a bíróság részére adott utasítás megszorí-

TÁRCSA.

Heidelberg.

Tisztelt szerkesztő ur!

Alkotmányos közéletünk helyreállta óta csaknem mindennap látunk új meg új egyleteket, részvénytársaságokat, bankokat, takarékpénztárakat stb. keletkezni — de azon kar, melynek tulajdonképen legelőször kellett volna egyesülnie, hogy magasztos hivatásánál fogva egyesült erővel hazánk összekuszált viszonyait rendezni s a mívelt országok és nemzetek példájára úgy az ujabbkori tudomány haladásai s vívmányai, mint a gyakorlati élet tapasztalatai alapján mielőbb szabályozni segítse, — legkésőbb jutott azon meggyőződésre, miszerint szellemi egyesülése a megoldandó nagy horderejű feladával szemben immár elutasíthatatlan szükséggé vált. Mindazáltal vigasztalást lelhetünk abban, hogy az egyesület eszméje — bár későcskén — elvégre hazánk jogászaiban is nemcsak megfogamzott, hanem miként bizton reméljük, nem sokára testté és vérré is fog válni.

Tekintettel tehát arra, miszerint hazai jogászaikat is, név szerint pedig a budapesti ügyvédi egyletet, a szellemi egyesülés eszméje komolyan foglalkodtatja,*) alkalmoszerűnek tartom, a „Jogtudományi Közlöny“ t. olvasóit a német jogászok ez idei (nyolczadik) nagygyűlésének lefolyásáról, miután abban szép számú honfitársaimmal együtt személyesen részt vettem,

*) L. a „Jogt. Közl.“ f. é. 32. számát. — Magam már két évvel ezelőtt pendittem meg egy magyar jogászyűlés eszméjét „a börtönügy legujabb haladásai“ című, 1867-ben megjelent munkám 116. és 152. lapjain.

röviden értesíteni s őket ugyancsak ezen jogászyűlés alapszabályaival megismertetni.

* * *

Ha már maga az utazás napjainkban annyi élvezetet képes nyújtani, mennyivel kecsgetőbbnek kell annak lennie akkor, midőn az „utile cum dulci“-féle jelszó szemmeltartásán kívül az utra készülőnek még alkalmá is nyílik, oly helyeket ismét megláthatni, melyekhez elmúlt napok számos édes emlékei fűződnek!

Igy valék magam is a német jogászyűlés ez idei székhelyére t. i. Heidelbergbe való utazásommal. A mire egyhamar még csak gondolni sem mertem volna, lehetségessé vált nekem; megláthattam ismét a kies fekvésű, a természetből oly pazarul megajándékozott Heidelberget, melyet senki sem tud felejtetni, a ki egyszer ott járt, meglátogathattam ismét az ottani híres egyetem jeles tanárait, kiknek előadásait egy egész éven át élvezni szerencsém volt, fölkereshettem újra régi ismerőseimet, szóval megújithattam egy ép oly hasznosan, mint kellemesen eltöltött évek emlékeit — s mindezt csak tetéző azon körülmény, hogy most legjobb barátaim társaságában utazhattam.

Mult hó 11-én elindulánk tehát Szőnyből s a most csaknem mindennap emlegetett Lajthán átrobogva még ugyanaz nap este Bécsbe érkezünk, hol több napot töltöttünk, mely idő alatt nemcsak a birodalmi főváros nevezetességeit, a legközelebb fekvő csinos falukat és kiránduló helyeket, hanem a merész építkezése és ritka szépségű tájai miatt oly sokaktól látogatott semmeringi vasutat is megszemléljük.

Augusztus 17-én az Erzsébetpályán a szép Gmundenbe, a rákövetkező napon egy órai gőzhajózás és négy órai fölötté kellemes uton tett gyalogolás után Ischlbe érkezünk. Aug.

tólag magyarázandó, és hogy a törvény a netaláni igénylőknek hirlapi hirdetmény általi idézését nem kívánja meg föltétlenül, nevezetesen nem akkor, a midőn az öröklési jog már a kérvényben tisztára hozatott, kizárólagossága bizonyított, s a kérvényezők okmányilag igazolták, hogy hivülok más örökös, a ki hirdetvényileg idézendő volna, nem létezik.

Még világosabb lesz az, ha a törvény célját tekintetbe vesszük, mely a hirdetmény kibocsátása iránti rendelkezésnél csak az lehet, hogy az örökség megnyitáról az arra netán igénynyel bírók értesíttessenek. De valjon mily észszerű célja volna a törvény oly rendelkezésnek, hogy a bíróság még akkor is, ha kétség fölé van emelve, hogy a kérvényező örökösökön kívül mások nem léteznek, ezen nem létező örökösöket mégis hirdetvényileg idézze? ha csak az idővesztegetést és a hiába való munkát és költségeket a törvény céljai közé nem számítjuk.

Tudjuk különben is, hogy a hivatalos hirlapba igtatott hirdetvények mily kevés embernek jutnak tudomására.

Tekintve pedig, hogy Magyarországon körülbelül 1.600,000 személy van, a ki ingatlan vagyonnal bír; feltéve, hogy ezeknek $\frac{1}{30}$ része hal meg évenként; hogy a hivatalos lap egy évben 300-szor megjelenik, és hogy minden hirdetmény 3-szor beigtatandó, ugy a hivatalos lapnak minden egyes számára valami 533 oly hirdetmény esnék, melyben netaláni örökösök joguk érvényesítésére felszólíttatnak! Ezen tömeges hirdetvényeket azután valószínűleg senki sem olvasná át, s így ha lehetne is egynek másnak eredménye, ez épen a hirdetés-i tulbuzgóság által megghusíttatnék.

Előfordulhat ugyan eset, melyben daczára annak, hogy az örökösödési jog kizárólagossága mellett szóló okmányok felmutattatnak, más örökösök mégis léteznek, de ezeknek — eltekintve attól, hogy a naponkinti 533 hirdetmény által rajtok segítve alig lesz — az elévülési idő alatt igényeik érvényesítése még mindig fenmarad, akkor is, ha a hagyatéki ingatlanok az elővált örökösök nevére bekebleztettek.

Azt sem lehetne megérteni, hogy miért volna épen

a hagyatéki ingatlanok telekkönyvi átíratása céljából hirlapi hirdetvény kibocsátása föltétlenül szükséges, holtott a hagyatéki ingóságokat, melyek sokszor a hagyatéki értékének nagyobb részét képviselik, a nagykoru örökösök még minden birói beavatkozás nélkül is birtokba vehetik. A milliomos bankár öröksei az örökséget azonnal átvehetik, s azzal mint tulajdonukkal rendelkezhetnek; ellenben az egy két földeskből álló hagyatékra igényt tartók, habár előre tudva van, hogy ilyenek nem léteznek, mégis szélbe szoló hirdetvények által idézendők volnának!

Az ausztriai törvények, melyek szerint pedig az örökséget — akár álljon ez ingatlanokból, akár ingókból — senkinek sem szabad önhatalmulag, az örökjog bírósági tárgyalása nélkül birtokába vennie, mégis csak akkor kívánják meg, hogy az örökösök hirdetvényileg idéztessenek, ha ezek a bíróság előtt egészen ismeretlenek, vagy ha az ismeretes örökösök örökjogukat a kitűzött határidőben a történt értesítés daczára nem használták (1854. aug. 9-én kelt cs. nyiltparancs 128. §.); és az id. törv. szab. (168. §.) szintén elrendelték a birtokbizonyítvány kiállítását, mihelyt a bíróság az eléje terjesztett okiratokat bírálát alá vévén ugy találta, hogy azokkal az öröklési jog ki van mutatva. Miután pedig a telekkönyvi intézmény, melylyel a prts 580. és 581. §§-ai kapcsolatban állanak, ugy a mint most is fennáll, nálunk épen az ausztriai törvények érvénye alatt és azokhoz alkalmazkodva honosult meg; és miután föl nem tehető, hogy a prts minden józan ok és cél nélkül a hagyatéki ingatlanok telekkönyvi átíratását az előbb érvényben volt törvényekhez képest nehezíteni akarta volna, — azt vélem, hogy a bíróságok azon határozatai, melyekben hirlapi hirdetvény kibocsátását a hagyatéki ingatlanoknak az örökösök nevére átkeblezése előtt föltétlenül megkivánják, a törvénynek — hibás szövegezéséből származó téves magyarázatán alapulnak; s hogy *ily hirdetvény kibocsátása nem szükséges akkor, ha a kizárólagos örökösödési jog az átkeblezési kérvényben kellőleg tisztára hozatott.*

Dr. IMLING KONRAD, ügyvéd.

19-ke a Schafberg, az osztrák Rigi, megmászásának voltszánva. Az időjárás kedvezőnek ígérkezett, s mi ennél fogva korán reggel Strobelt kocsikázván, innen igazi lélekvesztőn a kékes vizű szt.-wolfgangi tón át Szt.-Wolfgangba jöttünk, honnan azután vezetővel körülbelül negyedfél óra alatt a Schafberg ormára mászkáltunk, anélkül azonban, hogy fáradságunkat a remélt szép kilátás megjutalmazta volna, mert a folytonos sűrű köd miatt sem a sókamrás császári uradalom gyönyörű tavait, sem a nap lementét vagy fölkeltét onnan fölülről nem láthattuk. S így nem maradt egyéb hátra, mint ismét lejönni, és St.-Gillgenből más nap, azaz: 20-án délután Salzburgba jövének. E város páratlan fekvése, az oly közel lévő havasok, és épületek csinosága, a lakosok nyájassága és előzékenysége, az élet olcsósága által valóban kitűnő és méltán megérdemli, hogy idegenek felkeressék s magukat ott jól érezzék.

Aug. 21. és 22-két Münchenben töltöttük, megsejmelvén nemcsak magának a városnak műkincsekben való ritka gazdagságát, hanem az ott épen most megtekinthető nemzetközi múkiállítását, s a mellette ugyanazon üvegpalatóban lévő s kizárólag müncheni kézmű-iparosok által rendezett kiállítást, melyben az ember minden csak gondolható házi szükségleteit a bölcsőtől a koporsóig megtalálhatja, mindent a legizlésebb alakban. Aug. 23. este Stuttgartba, 24. délután a kis Heilbronnba érkeztünk, honnan másnap e regényességére nézve a Rajnával vetekedő Neckár folyócskán gőzhajon Heidelbergbe, utazásunk tulajdonképi célpontjához eljutottunk. Aug. 25—28 napjai Heidelberg — s a német jogászgyűlésnek valának szentelve.

Aug. 25.

Délután a legremekebb időjárás mellett fogadta a mindennapi egybesereglett jogászokat a helybeli bizottmány. A kis

városka ünnepies színt öltött vala, minden épületről lengtek a legkülönfélébb színű német lobogók, a Lajostéren, hol az egyetem és a muzeum (t. i. az ott lévő 5 casino legelseje) vannak, nagy ünnepi csarnok (Festhalle) állott, deszkákból építve, tölgyfalevélkoszoruk-, fenyűfaágak-, virágok- s lobogókkal megczimerekkkel és különféle jelmondatokkal*) földszitve, elég tágas 2000 vendég befogadására. Az egyetemi épület földszinti helyiségeiben a különféle bizottmányok működtek, u. m. a helybeli bizottmány (Local-Comité, engerer Ausschuss), a lakási és vendégfogadói bizottmány (Ausschuss für die Wohnungen und den Empfang der Gäste), az irodai bizottmány (Ausschuss für das Bureau, Sitzungen), a mulatság rendező bizottmány (Ausschuss für die Vergnügungen), és az ünnepi irat szerkesztésére kiküldött bizottmány (Ausschuss für die Festschrift), mindegyik bizottmány férfaira különböző színű szalagjaikról lehetett rá ismerni.

Minden tagja a jogászgyűlésnek, mellére tüzendő csinos piros szalagot kapott „Achter Deutscher Juristentag 1869.” féle fekete színű felirással; ez jogosítá fel csak az illető ülésben s a tanácskozásokban való részvételre és a szavazásra, ugy nem különben a jogászgyűlés tiszteletére rendezett mulat-

*) Többek között ezen feliratokat olvastam: Discite justitiam moniti et non temnere Divos. — Unser freies Land ist der rechte Freistuhl. — Gott verkauft Wissenschaft für Arbeit. — Sub lege libertas. — Qui bibit ex neigas, ex frischibus incipit ille. — Der Mensch ist eher geboren, als der Amtmann. — Recht ist eine Steuer und eine Grundveste aller guten Dinge. — Ein besser Recht ist Leibesnoth als Herrengebot. — Alle, die falsch Urtheil finden, soll der Teufel ewig binden. — Wenn die Unterthanen bellen, sollen die Fürsten die Ohren spitzen. — Das Reich soll sich mehren. — Nach gehalten Gerichte mögen die Urteilsprecher in ein Wirthshaus gan und ein ziemlich Zehrung thun zu einer Urkunde, eine recht Gemeinschaft.

Az örökösödési jog észjogi megállapítása.

A végrendeleti és a törvényes örökösödés egymáshoz viszonyzata.

(Vége.)

Midőn eddigelé különféle népek örökösödési rendszereinek fejlődésében legelől a fentebb kijelölt két eltérő vezérelvnek ellentétét, de ismét azok végleges kibékülését és egyesülését szemléltük, fenmarad elvégre még azon kérdés megoldása: minő helyzetet jelöl ki a jogbölcselet ama két ellentétes elvnek? vagyis: az észjog szempontjából tekintve, mikép viszonyul a végrendeleti örökösödés a törvényeshez?

Mi itt legelől eldöntendő, azon kérdés: vajon és mennyiben ismerje el az állam és a jogi rend az örökösödési kinyilatkoztatott akaratát, mennyiben szerezzen a törvény külső érvényt az oly intézkedésnek, mely az öröklési viszonyt illetőleg a magánszemély önkényéből származik? vagy mennyiben térjen el az igazságszolgáltatató főhatalom az ily magánakarattól? és mely feltételek alatt legyen a főhatalom hivatva, az öröklés rendjét, függetlenül az örökösödési akaratától, megállapítani?

Ezen kérdések megoldása nyomós és nagy horderejű, mert az örökösödési ügy jogos és célirányos elrendezése legelől a öröklés két nemének helyes viszonyításától függ. A jogfejlődés története tanúsítja, miként e viszony, hol az egyik, hol a másik örökösödési rendszer időleges tulsulya folytán, gyakran megzavarva volt, és ennek kártékony hatásául majd a jogforgalom megnehezítése és biztonságának csökkentése, majd pedig mint a családi élet bensőségének, és a vérségi kötelek veszélyes megsértése jelentkezett.

Nem csoda tehát, hogy az összes tételes jogok, gyakran évszázados küzdelem után, a két ellentétes örökösödési rendszer egybeolvasztása s egymással ki-egyenlítése végett a legváltozatosabb kísérleteket tettek¹⁾. E kísérletek pedig annál kedvezőbb eredményhez

¹⁾ Legszembetűnőben nyilvánul ez a római jog egész fejlődési folyamában, a XII. táblás törvényben foglalt: „*uti legassit . . . ita jus esto*”-féle elvtől fogva, a praetori jog mérséklő befolyásán (bonorum possessio) keresztül egészen a köteles résznek Justinian általi megállapításáig (Nov. 115. cap. 3.)

ságokbani részvételre is; e szalag látására a városi rendőrök tiszteletteljesen salutáltak. Azonkívül mindegyik tag kapta (két tallérért váltott) igazolványa előmutatása mellett az ideai Juristentag tanácskozmányainak, a felvetett kérdésekre különböző szakférfiaktól bekért véleményeket tartalmazó első kötetét, a második — magokat a tanácskozmányokat gyorsírói feljegyzések alapján tartalmazó — kötet a tagoknak később fogván posta útján megküldetni; végre egy további tallér lefizetése mellett, az ideai gyűlésbeni tetteles részvételre jogosító jegyet a fentemlített piros szalagot s a csinosan kiállított „Festschrift” egy példányát, melyben 1) a német jogászgyűlés alapszabályai, 2) a különféle bizottmányok névsora, 3) a program, 4) a napirend, 5) Baden nagyhercegség törvénykezési rendtartása vázlatban, 6) ugyancsak Baden nagyhercegség közigazgatási szerkezete s végre 7) Heidelberg városának, várának s egyetemének történelme és leírása két tervvel foglaltatnak.

Az egymásután megérkező vendégek, kik közül a kezeimben levő 4 névlajstrom 13 magyarországit is említ^{*)}, a számukra rendelt lakásokat birtokba véván, felmentek a várba, hol nem csak Németország legszebb váromjainak s a gyönyörű természetnek látásán, hanem azonfelül jó időjárásnak s a városi zenekar által produkált hangversenynek is örövendhetek, mind-ezt ingyen szolgáltatván Heidelberg városa. Az est bekövetkeztével egyszerre kellemes meglepetés szereztetett a vendé-

^{*)} A tetteleg résztvevő összes tagok száma az említett 4 névlajstrom szerint 638-ra ment, a 13 magyarországit nevéi a következők: Andrassy bíró Esztergomból, Dr. Apáthy ügyvéd Pestről, Dr. Bognár ügyvéd Tatából, Dr. Bozóky jogtanár Nagyváradról, Dr. Chorin ügyvéd Aradról, Guln ügyvéd Szabadkáról, Dr. Környei ügyvéd Pestről, Lósy ügyvéd Esztergomból, Melicher ügyvéd Esztergomból, Ruzsits ügyvéd Zomborból, Török ügyvéd Pestről, Dr. Werner jogtanár Pécsről és Závody törvényszéki elnök Esztergamból.

vezettek, és az ellentétes elvek egymás irányábani ki-egyenlítése annál üdvösebb volt, minél inkább szilárdult meg a jogképződésben azon meggyőződés, miként a helyes, és az élet minden szükségleteit lehetőleg kielégítő jogi rend alapzata csupán az életviszonyok kellő felismerése lehet.

A viszony természetéhez, mint a jogképződés anyagi alapzatához fordulva, az örökösödési ügy elrendezése tekintetében mellőzhetlen *sarkigazságokkép* a következőket kell szem előtt tartanunk:

I. Az örökösödési végrendeleti intézkedésében nyilvánuló egyéni akaratnak és alanyi nézetnek, egész általánosságban az érvényt megtagadni nem lehet, mert kétségsbe sem vonható, miként legtöbb esetekben csak az örökösödési képes másokhoz viszonyát, és az abból folyó szükségleteket és kötelezettségeket egész környü-letőkben méltányolni, és hogy mindennek megfelelőleg csakis az örökösödési képes vagyoni viszonyait, halála esetére elrendezni, javait legigazságosabban azok között felosztani, kikhez őt a vonzalom és ragaszkodás kötelei fűzik.

II. De másrészt kell, hogy a jogi rend legelől azon esetben, midőn az örökösödési akaratát a hagyatéki tekintetében ki nem nyilatkoztatta, — állandó szabályt alkosson, mely által az örökösödési hiányzó intézkedése, igazságos akarata és méltányos intenciójához képest, a mennyiben ez egész általánosságban a viszonyok természetétől elvonható — lehetőleg pótolassék.

III. Ezen szabály végre, mint az általános viszonyok alatt a feltétlenül legjobb — még akkor is lesz érvényre hozandó — ha az örökösödési intézkedése avval nyilvános ellentétben áll, ha t. i.: az örökösödési végrendeletkezése által a kétségtelen jogi és erkölcsi kötelezettséget szeretetlenül megsértette.

Ezen elv részben a kötelezőellenes végrendelet (testamentum in officiosum) érvénytelenítésében, részint pedig a kötelesrész megállapításában találja érvényesítését.

Az imént mondottakat szemelőtt tartva, a végrendelet nélküli örökösödés föelvétt következőkép fejthetjük ki: a hagyatéki javakba mind azon személyek részesíten-

geknek: a váromnak egyik hátulsó tornya, a „gesprengter Thurm”-egész váratlanul bengáli tüzből fényelt s ezen néhány perczig tartott fényes látvány viharos brávókkal fogadtatott.

A várból lejött vendégek szeretetreméltó nejeikkel és bájos leányaikkal 9 óra tájban az ünnepi csarnokba tódultak, hol őket *Bluntschli* egyetemi tanár és titkos tanácsos a helybeli bizottmány, *Krausmann* főpolgármester pedig Heidelberg városa nevében szívélyesen üdvözölték. A vendégekért *Gneist*, berlini egyetemi tanár válaszolt. *Bluntschli* megjegyzé-tek közt, hogy valóban vakmerőség volt, ily számos gyűlést, minő a német jogászgyűlés, oly kis városkában, minő Heidelberg egybehívni, mindazáltal reméli, miszerint a vendégeket dúsan kárpótolandja a gyönyörű természet, s hogy sokan örömmel megemlékezvén azon időkről, midőn ez egyetem tantermeiben jövő hivatásukra magukat kiképezték, nagyobb és tágabb helyiségek hiányában szívesen beérendik a szűkebbekkel. Vajha — így végzé üdvözlő beszédét — az imént kivilágítva volt szétrobbantott torony látása intés lenne a németekre nézve, nehogy oly idő, melyben efféle vandalizmus megtörténhetett, ismét visszatérhessen; és valamint óhajtja, hogy teljesedésbe menjen az ünnepi csarnok ezen felirata: „Das Reich soll sich mehren“, úgy kívánja, hogy azon mondat is: „Das Recht soll wachsen“ a német jogászgyűlés közreműködése mellett érvényre jusson. (Folytatása következik.)

Dr. BOZÓKY ALAJOS,

a nagyvárad m. kir. jogakademia tanára.

^{*)} E torony oly erősen vala építve, hogy midőn a francziák 1689-ben légbe robbantották, külső fala mint valami kőszikla az árokba esett, hol jelenleg is van. A heidelbergi váromoknak legfestőibb részét képezi most.

dők, kikhez az örökhagyó a legbensőbb kötelezettségek által fűzve volt¹⁾, és a végrendelet nélküli örökösödés osztályzatai ezen kötelezettségek természetes bensősége szerint rendezendők el²⁾.

A most megállapított föelvből, következő részletes szabályok folynak:

1. Legelől az örökhagyó édes gyermekei és unokái hivandók az örökléshez. E személyek örökösödési igényei egyenesen az ellátás, ápolás és nevelés szükségletéből erednek, és mivel eszükségletet maga az örökhagyó a nemzés ténye által előidézte, következik, hogy vagyonának rendeltetése, ezen szükségletek kielégítésére még akkor is eszközül szolgálni, midőn a közvetlenül kötelezett személy többé életben nincsen³⁾.

A viszony természete kívánja, hogy az unokák további származékai, az öröklés tekintetében, mindég elhalt szüleik helyébe lépjenek, azaz: hogy e személyek (akár hányan volnának is) együttvéve és egyenlő részarányban, azon örökrészt nyerjék, mely az elhalt szülőre esett volna (képviseleti jog).

Az örökösödési rend ezen módozata, mely minden miveltebb népek törvényhozásában befogadást talált, az igazság és méltányosság egy elutasíthatlan követelménye, mert a mint egyrészt bizonyos, hogy a gyermekek örökösödési igényeikkel, legelől édes szüleikhez utalvák, és épen ez oknál fogva a dolgok rendes folyása szerint, csak ezek közvetítése folytán nyerhetik meg a távolabbi ascendensek hagyatékát, ép oly igazságtalan lenne, ha azon véletlen esély, miként szüleik az örökhagyó előtt kimultak, őket minden öröklési igényeitől teljesen megfosztaná.

2. Az örökhagyótól származó személyeken kívül, a tulélő hitvestársnak is van elvonhatlan jogigénye a hagyatékra nézve. — Ezen igény alapja a házassági viszony bensőségében keresendő. — A házasság, mint az élet minden vonatkozásaira terjedő közösség kétségtelenül a vagyon közös szerzésében és élvezetében is nyilvánul, és innét van, hogy a tulélő házastárs azon vagyoni eszközök további élvezetére kétségbe nem vonható igényt tart, melyek összes életviszonyaihoz képest, szükségletei kielégítésére nélkülözhetlenek.

A tételes jogok igen eltérőleg állapították meg a házastársak vagyoni viszonyait. — Eltekintve a részletes intézkedések végtelenig terjedő különféleségétől, az e tárgyban követett föelvekhez képest, három főcsoportozatra vezethetők vissza az ó- és ujkor törvényhozásai.

Az első csoportozathoz azon törvényhozások tartoznak, melyek a házastársak vagyoni közösség elvét a lehető legteljesebben érvényre juttatják. Ezen rendszerhez képest a házastársak javai egy el nem különíthető tömegbe folynak össze, oly hatással, hogy ezen közös vagyon még a házasság megkötése előtt contrahált adóságoknak is lekötve marad. A férj mint családfő igazgatja e közös vagyont — ő köti meg az arra vonatkozó jogügyleteket. — De valamint a vagyon, ugy közös a szerzemény is — egyenlően osztozkodnak a hitvestársak ugy a nyereségben mind a veszteségben.

Kétségtelen, miként a vagyonközösség rendszere a kereskedelmi s ipari forgalomnak tág alapzatot, kitünő biztosítékot nyújt, de szembetünő egyszersmind, hogy e

¹⁾ L. Abicht: Neues System des Nat. R. 300. I. Zachariae id. m. 4. k. 276. lap.

²⁾ Trendelenburg: „Die Erbfolge ab intestato stellt die Ansicht von der Rechtsgemeinschaft und dem Wesen der Familie dar. Wirklich handelt es sich darum: der Familie, ihrem Zwecke gemäss — das Vermögen zu schützen; und der Verstand des Gesetztes sucht — nach der Nähe des Familienbandes, das Mass zu finden nach dem er die Erben beruft.“ (id. m. 144. §-a.)

³⁾ A nemzés viszonyát, mint az örökösödés alapját fogadják el némely oly jogbölcsesek is, kik máskülönb az örökösödési jogot tagadják; így péld. Rotteck id. m. I. k. §. 44.

rendszerben a határnélküli bizalom ugyan, de a legcsekélyebb óvatosság rejlik, mert a nő vagyona az üzlet minden kártékony esélyeinek a rossz gazdálkodás minden ártalmas következményeinek ki van téve.

Az ellenkező irányt követik azon törvényhozások, melyek a római dotális rendszert elfogadják. — E rendszer merő eredetlegességében felfogva, azon eszmén sarkal: hogy a házasság megkötése a hitvestársak vagyoni viszonyain mit sem változtasson — és ennek következménye az: hogy a nő javainak csak bizonyos meghatározott része — a hozomány (dos) adatik át a férjnek „ad matrimonii onera sustinenda“ mely vagyoni rész a házassági viszony felbomlásakor a férj által visszaszolgáltatandó. — Minden egyéb javak a nő szabad rendelkezése alatt maradnak¹⁾. E rendszer természetes folománya az, hogy minden a házasság együttélése ideje alatt eszközölt szerzemény kizárólag a férjet illeti. A dotális rendszert azon eszme lengi át, miként a feleségnek saját családjávali összeköttetése vagyoni vonatkozásban fenntartassék, és hogy ezért a nő vagyona az új családban biztosítva legyen.

A két most jellemzett vagyoni rendszer között, — melyek egyike a teljesen oda engedő bizalmon, — másika pedig a dolgok folyását és az eshetőségeket előre kiszámító óvakodáson alapul, — mintegy közepete egy harmadik rendszer áll, mely a két ellentétes elv egymás irányában kiegyenlítését tartalmazza; ez a szerzemények rendszere (System der Errungenschaften, system d'acquêts), mely lényegéhez képest mindkét házastárs javai a házasság céljaira felhasználandók, minden a házasság tartama alatt eszközölt szerzemény közös, de a nő javára azon vagyon, melyet ő férje házához hozott — kellőképp biztosítandó.

Az örökösödési rendet megállapító törvény különös gondoskodását azon eset veszi igénybe, midőn a tulélő hitvestárs, és a házasságból származott gyermekek öröklési igényei találkoznak. — Ily esetben mindkét rész különérdekeinek méltányos kiegyenlítése válik szükségessé, de hogy ezen kiegyenlítés elvét meg állapíthassuk — ismét különféle eshetőségeket kell figyelembe vennünk, kizárólag pedig azon eset lesz szem előtt tartandó, midőn az anya az atyát tuléli. Egyrészt ugyanis, nagy méltatlanság és az erkölcsi viszony felforgatása lenne: ha az anya életfenntartásában a gyermekek kegyétől függővé tétetnék; — ez pedig akkor történhetné, ha az anya a gyermekek ellenében — minden öröklési igényektől megfosztatik. — De másrészt lehető, hogy az anya új házasságra lép, minek folytán ő az örökrészt idegen családba vinné — ezáltal pedig a gyermekek, kiknek számára a házastársak közösen szereznek, — a kérdéses örökrész tekintetében rövidséget szenvednének. Az érdekek ezen meghasonlását kikerülendő, különféle módozatokat tettek a tételes törvényhozások. — A kétségtelenül leghelyesebb intézkedés e tárgyban az, miszerint a tulélő házastársnak — ki gyermekekkel concurren, bizonyos örökrészre nézve csupán életfogytiglani haszonélvezet engedtetik²⁾.

3. A lemenő ágbeli rokonok és a házastárs nem léte esetében, az örökhagyó ascendensei és az oldalágon lévő rokonok hivatvák az örökléshez.

Minthogy pedig a gyermeknek szülői irányában viszonyzata, mi a ragaszkodás bensőségét illeti — min-

¹⁾ A hozományi rendszer némi szigort tartalmaz azon esetre, ha a feleség dotálva nem volt — mert ez esetben a tulélő feleség a legnagyobb inségre juthat. — E szigort a praetori jog a „bonorum possessio“, az ujjabb római jog pedig azáltal kívánta mérsékelni: hogy az „indota uxor“nak a 117-ik Novella szerint, bizonyos köteles rész adatott.

²⁾ Így intézkedik az osztr. polg. törvény, mely szerint az örökhagyó tulélő hitvestársát, ha 3 vagy több gyermek létezik, egy egész gyermekrésznek, — ha 3 gyermeknél kevesebb van, a hagyaték negyedrésznének életfogytiglani haszonélvezete illeti. (757. §)

den egyéb rokonsági köteléket kétségtelenül megelőz — feltétlen jogi követelménynek tekintendő: hogy az örökség legelől a szülőkre essék, kik mig élnek, az örökhagyó testvéreit kizárják. — Ámde, ugyanazon okok, melyek igazolják, hogy az örökhagyó unokái az elhunyt gyermekek helyébe lépve azon örökrészt nyerjék — mely amazokra esett volna, — alapítják meg a testvérek (és az egyéb oldalrokonok) hasonló képviseleti jogát¹⁾, — melynélfogva ezen személyek az elhunyt szülők helyébe lépnek. — Ugyan ezen elveknek a felmenő és oldalági rokonság további fokozataiban is kell érvényesülniök, azaz: kell, hogy midőn az egy törzsben (ágban, Linie) öröklésre képes személy nincsen, — az öröklés egy törzsszel (ággal) felebb, t. i. az örökhagyó nagyszüleiére és azok származékaira — szálljon — és így fokozatilag tovább, egészen azon pontig, hol a tételes törvény rendelkezése szerint a végrendelet nélküli örökösödés véget ér²⁾.

Dr. SCHNIERER ALADÁR,
kassai királyi akadémiai jogtanár.

Ellenészrevételek.

(Folytatás és vége)

IX.

Az ösis. pat. 13. §-ának értelmére vonatkozó nézetünket nyilvánítandók előbocsátólag idézzük itten az érintett 13. §. következő szövegét:

„A fennálló családi hitbizományok, mint: előfiségek és idősbfiségek *mennyiben az előbbi törvényekkel megegyeznek, érintetlenül maradnak.* Uj hitbizományok föllállítására nézve az általános polgári törvénykönyvben foglalt szabályokon kívül *további könnyítő határozatok* fognak külön kiadatni.“

Ezen 13. §-nak az illető korábbi végrendeletek irányában intézkedő 6. §-tól való különleges létrejöttét azon korábbi jogállapot indokolja: miként a 13. §-ban megnevezett *előfiségi és idősbfiségi* hitbizományi nemek *nemcsak végrendeletek által, hanem más módon is szoktak fölláttatni.*

Valamint — ugyancsak a korábban fennállott *törvényerejű szokás szerint* — azon végrendeletek, melyek sem *előfiséget*, sem *idősbfiséget*, hanem — a *jogtudomány megjelölése szerint* — más nemű hitbizományi vagy ily melléknevű *helyettesítési*, illetőleg *feltételes örökösödési* viszonyokat szabályoztak, habár *minden kivétel nélküli általánosságban*, vagyis minden foglalatjukra nézve érvényeseknek, vagyis *teljes jogerővel bíróknak* tekintetvén, élethelértettek; mégis úgy az illető bírói ítéletekben, mint a közigazgatási hatóságok határozataiban *minden melléknévi megkülönböztetés nélkül* egyszerűen *végrendeleteknek* neveztettek, és pedig még az esetben is, ha az ily foglalatú végrendeletek *feltételes közérdekű alapítványozásokat* tartalmaztak, és így ha a végintézkedések életbetartása végett a *közhatósági felügyelet* a legfelsőbb közigazgatósági hatóság által is megrendeltetett.

Ezen törvényes szokás igazolása végett elégségesnek tartjuk az ösis. pat. 6. ik §-ára hivatkozni, mely az illető korábbi végrendeleteket *hitbizományi* vagy ily melléknévű *helyettesítési címek által* nem különbözteti meg, noha az *ily címeknek* megfelelő jogviszonyokat

szabályozó korábbi végrendeletek irányában is intézkedik, a mint ezt ugyanazon 6-ik §-ra vonatkozó fejtegetéseinkben kimutattuk.

Mivel tehát a *jogéletben* fennállott ezen *törvényes szokás* az ösis. pat. alkotásánál tudva volt, és így miután célszerűnek tekintett az ösis. patensben intézkedést tenni azon örökösödési jogviszonyok irányában is, melyek nem *végrendeleti örökösödés*, hanem *előfiségi és idősbfiségi hitbizomány címe alatt* jöttek létre: a célszerűség igényelte, hogy ez utóbb érintett jogviszonyokra nézve — a jogéletben használt *saját címük alatt* a 6-ik §. intézkedéseitől elkülönített szabály alkottassék a 13-ik §-ban; a minthogy az ösis. pat. az intézkedése alá vont egyes jogtárgyak irányában — azok fölismerhetése végett — a magyar alkotmányos jogéletben *használtatni szokott címeket* vagyis műszavakat hiven alkalmaztatva — a tévértelmezések eltávoztatását célozza.

Az itt előadottakból, valamint az ösis. pat. 5. és 6. §-aira vonatkozó ezelőtti fejtegetéseinkből — reméljük — az „Észrevételek“ t. szerzője is be fogja látni: miként beható vizsgálatra méltattuk, s így komoly megfontolás következtében nyilvánítjuk *tévesnek* a „Törv. Csarnok“ idei 37. számában foglalt azon állítását is: miként „ha a 6-ik §. úgy volna értelmezendő, mint azt a hétszem. tábla értelmezi, akkor az 5. §. *illusorius*, a 13-ik §. pedig *felesleges* lenne.“

Azonban az állítólag *felesleges* intézkedésre nézve megjegyezzük még, hogy szem előtt tartva azon jogelvet: „*superflua cantela non nocet*“; értelmi zavar előidézésére érvényes okul nem szolgálhat az, hogy valamely törvény vagy rendelet szabályai néha ismétléseket, vagy bővebb tartalmu határozatokat foglalnak magukban, mint a minő — megérthetőségük végett — *okvetlenül* szükséges.

Ily alaki tökélyt, bármely törvény vagy rendelet iránt elővélni, s ez elővélelem alapján *még a valóban felesleges* határozatokat, s így az ismétléseket is *ellensmondásoknak* tekinteni nem lehet.

Ezen előbocsátott megjegyzéseink után a vita tárgyát képező 13. §. foglalatjára nézve megemlítjük, miként ezen 13. §-ban a fennálló *előfiségi és idősbfiségi* hitbizományoknak, a *mennyiben az előbbi* — vagyis a magyar alkotmányos — *törvényekkel megegyeznek érintetlen maradása* van kijelentve, a nélkül, hogy ezen 13-ik §-ban, *bármely egyes törvénycikkre* való hivatkozás kifejezve lenne, vagy hogy épen a hitbizományok érvényének a *királyi jóváhagyástól* függővé tétele kijelentetett volna.

Miután tehát a 13. §-ban — szintugy mint a 6-ik, s még több §-okban is — az *előbbi törvényekre* — *általánosan* — s tehát azoknak *teljes összegére* vonatkozó hivatkozás foglaltatik: megemlíteni kívánjuk, miként az *előbbi* vagyis a magyar törvények *összege*nek, t. i. a magyar polgári jognak egyik kiegészítő részét képezi az *alkotmányos korszakbeli* — *törvényes szokás* (consuetudo), mely Verb. 10. 11. 12. prologialis címe szerint — a *törvényhozási joggal bírók hallgatóságos beleegyezése mellett* — 10 évi folytonos fenállása által törvényerejű lesz, s így nemcsak törvényt-értelmező s *pótló*, hanem *törvényt-változtató* erővel is bír.

E szerint a *törvényes szokás* az érintett magyar alkotmányos polgári törvényeknek kiegészítő részét képezvén, az ezen törvények szerinti intézkedésre, illetőleg ítélethozásra utasító bármely legfelsőbb rendelet elvitathatlanul nemcsak a nyilvános törvényhozás útján alkotott jogszabályokra, vagyis a *törvénycikkekre*, hanem a *törvényes szokásra* is vonatkozik, a mint ez világosan is kifejezve van Verb. 10. prol. cz. 1. §. következő szavaiban: „Ideo appellatione juris venit etiam Consuetu-

¹⁾ A római jog az oldalági rokonok ezen képviseleti jogát méltatlanul megszorítja, a mennyiben az intestat örökösödés 4-ik osztályához tartozó rokonok között a közelebbi grádus a távolabbit kizárja. — Ugyanez áll a Codé civil szerint.

²⁾ Hogy az osztrák polgári törvény, mely az *ágszerinti örökösödés* (Linear-Erbfolge) fenntebb kifejtett elveit a legkövetkezetesebben érvényesítette, — az örökösödési rend megállapítása tekintetében — minden egyéb tételes jogok irányában kétségbe nem vonható elsőbbséggel bír, azt a legkitünőbb jogtudósok (nevezetesen Zachariae, Pfeiffer, Ahrens stb.) nyíltan elismerték.

do, etsi Princeps committit ut judicetur secundum Jura, tunc Judex poterit ferre sententiam secundum Consuetudinem.“

De továbbá a 13. §-ban megnevezett hitbizományi nemek közül csupán az *előfisi* (majoratus) hitbizomány iránt van intézkedés téve az illető korábbi *törvénycikke*ben, és ezek még az *előfisi* hitbizományt is kimerítően nem szabályozzák, mert az arra vonatkozó *örökösödési rendet* sem határozzák meg szabatosan; az *idősbísi* (semoratus) hitbizományt pedig még csak nem is említik, a mint ez iránt meggyőződhetni az 1687. 9. és 1723. 50. t. cikkekből, melyeken kívül *hitbizományi* cím alatt intézkedő több hazai törvénycikk nem létezett.

Minélfogva a 13. §-ban megnevezett *előfisi* és *idősbísi* hitbizományoknak az oszt. á. p. t. k. hatálybalépte előtti jogállapota iránt csupán a *korábbi törvénycikkekből*, és ekként a *törvényes szokás tekintetbe vétele* nélkül valódi ismeretet szerezni kétségtől lehetetlen. Következésképpen miután a 13. §. szükségessé teszi megoldását azon kérdésnek: vajjon a fennálló *előfisi* és *idősbísi* hitbizományok közül melyik az, mely az *előbbi törvényekkel* megegyezik, vagy meg nem egyezik, s így *mennyeiben* maradt az ösis. pat. által érintve vagy érintetlenül? ezen kérdést helyesen megoldani csak úgy lehetséges, ha nemcsak az illető *korábbi törvénycikke*ket, hanem az *előbbi összes törvények*, vagyis az egész magyar polgári jog, és így az ennek kiegészítő részét képező *törvényerejű szokás* is alkalmaztatást nyer.

A hitbizományokra vonatkozó *királyi jóváhagyás* és *kihirdetés* a *biztosítás egyik módját* képezvén az illető végrendeleti s törvényes örökösök közé nem tartozó, vagyis *idegen egyének ellenében*: ezen biztosítási módnak — alkalmaztatása esetén létrejött — jogkövetkezményeit az illető magyar polgári jog értelmében alább tárgyaljuk egy külön cikkben a szerzeményjavarok feletti rendelkezési jogállapot részletes előadása mellett.

E helyen elégségesnek tartjuk t. *ellenfelünk beismeréseire hivatkozni*, s így a taglalásunk alá vett „Törv. Cs.“ idei 37. számával igazolni: hogy a hitbizományi s ily melléknevű helyettesítési jogviszonyokat szabályozó végrendeletek az oszt. á. p. t. k. hatálybalépte előtti magyar alkotmányos törvények szerint *királyi jóváhagyás nélkül is*, — még pedig *öröklési sor-korlátozást nem szenvedőleg* — hatályosok lehettek.

Úgyanis az idézett „Észrevételekben“ azoknak t. szerzője akként nyilatkozik, hogy a kir. jóváhagyást nélkülöző A. alatti s ahoz rokonnemű, vagyis hitbizományi jogviszonyokat szabályozó végrendeletek *hatályukat* az ösis. patens által *vesztették el*. Tehát beismeri, hogy azok a patens életbelépte előtt hatályosok voltak.

Maga a t. szerző úgy nyilatkozik az idézett „Észrevételekben“, miként az ösis. pat. hatálybalépte előtt azon végrendeletek is teljes hatálylyal bírtak — *királyi jóváhagyás nélkül is* — melyek „az örökösödési rendet *ivadékról ivadékra*, s így a család kihaltáig“ terjedőleg *szabályozták*; a minthogy ezen korábbi jogállapot az *érintett kir. jóváhagyás irányában* nemcsak az *előbbi alkotmányos korszak* folytán, hanem még az *absolutismus* alatt hozott legfelsőbb bírói ítéletek által is soha kétség alá nem vonatott.

Miután tehát a hitbizományi jogviszonyok az illető magyar polg. jog. értelmében *kir. jóváhagyás nélkül is* hatályosok lehettek, s mert az ösis. pat. 13. §. *királyi jóváhagyásról még csak említést sem tesz*, hanem az illető hitbizományok irányában — fennebbi részletes kimutatásunk szerint — ugyanazon *előbbi törvényeknek* vagyis a *magyar polg. jognak* leendő alkalmaztatását jelöli meg, melynek értelmében az „Észrevételek“ t. szerzője

a hitbizományokat királyi jóváhagyás nélkül is hatályosoknak beismerte; s mivel mégis saját beismerésével ellenesen az idézett „Észrevételekben“ azt állítja, hogy „az ösis. nyílt parancs 13. § a csak a *királyi jóváhagyással ellátott* hitbizományokat hagyta meg továbbá hatályukban“, ezen állítást kénytelenek vagyunk nemcsak alaptalannak, de *következetlennel* is tekinteni.

X.

Az ösis. pat. 13. §-ának valódi értelme bármely álokoskodás ferdítése ellen — nézetünk szerint — könnyen és biztosan megvédhető, ha kellő figyelembe vétetik az általunk már többször idézett, és *elvileg*, vagyis *átalános*an meg nem szüntetett ezen jogelv: „A törvények visszaható erővel nem bírnak“, mely jogelv az oszt. á. p. t. k. 5. §. szerint *átalános szabályt* képez az ösis. patenssel, s így annak minden egyes §-ával szemben is, a mint ezt már ezelőtt részletesen kifejtve előadtuk.

Ezen átalános szabályt képező jogelv ellenében az ösis. pat. hatálybalépte előtt *jogszerűen* létrejött vagyis felállított hitbizományokra nézve a vita alatti 13. §-ban legkisebb *korlátozó* vagyis *kivételes* intézkedés sem foglaltatik, melyben csak az van a *jogszerűen fennálló hitbizományokra alkalmazottan kijelentve*, a mit ugyanazon jogelv magában foglal, mely szerint t. i. *minden* korábban létrejött jogok és azokhoz kapcsolt köteleességeknek *előbbi állapotukban* (statu quo ante) való megmaradása *átalános*an biztosítva van.

Azonban az ösis. pat. 13. §., midőn a fennálló családi hitbizományok irányában azt határozza, hogy azok „a *mennyeiben* az *előbbi törvényekkel megegyeznek, érintetlenül maradnak*“, ezen határozat által nem mentesíti a megtámadástól azon hitbizományokat, melyek az *előbbi törvényekkel*, azaz: a magyar polg. joggal ellenkeznek; melyek tehát — az *előbbi törvények* szerinti jogállapotból folyólag — ha bár kire nézve *jogsérelmesek*, illetőleg, ha bármely *jogos követelés tárgyait* képezhetik, továbbra is megtámadhatók maradtak.

Igy például: ha valamely hitbizomány — kir. jóváhagyás mellett, vagy a nélkül — oly javak irányában állítottatott volna fel, melyek bár némi részben *ösiek* voltak, vagy valakitől *zálogczímen bíráttak*, illetőleg *jogtalan erőszakkal foglaltattak* volna el; az ily jogellenesen fölállított hitbizomány tárgyait képező javak irányában, úgy az *ösiségi* jogaikban megsértett *törvényes örökösök*, mint más *követelésre jogosult egyének* a 13. §. intézkedése által megátolva nem lettek, hogy a *korábban keletkezett* vagyis az *előbbi törvények* szerint *jogosan beperesíthetett igényeiket* érvényesíthessék.

Mert a 13. §-ban csak az *előbbi törvényekkel megegyező*, nem pedig az azokkal ellenkező hitbizományok *érintetlen* maradása nyilvánítatik, és ekként, miután bármely *korábban létrejött jognak megszüntetése* vagy *korlátozása* ezen 13-ik §-ban *kijelentve nincsen*: az *előbbi magyar polg. joggal* ellenesen, s így *jogsérelmet* okozólag fölállított hitbizományok irányában a *fenforgó sérelmek* megorvoslása, s ekként az *előbbi törvények* szerint *jogosan beperesíthetett követelés* érvényesíthetése, vagyis a *korábban létrejött perindítási, illetőleg perfolytatási jog* ezen 13-ik §-ban változtatást nem szenvedett.

De az itt említett korábbi *perindítási, illetőleg perfolytatási jog* irányában nem ugyan a 13. §., hanem a többi közül a 9, 10, 17, valamint a szerződési s bírói zálogokat tárgyzó §§-ok — a perindítás és perfolytatás eltiltása, vagy pedig egy évi határidőre szorítása által — *részint megszüntető, részint korlátozó intézkedéseket* tartalmaznak, és ekként az ösis. pat. az oszt. á. p. t. k. *hatálybaléptéig tényleg fennállott, bármely nemű hitbizo-*

mányi jogviszonyok további fennmaradása érdekében tagadhatlanul kedvező intézkedések foglaltatnak.

Ezen kedvezményeken kívül figyelembe veendő még a 13. §. következő szavai: „*Uj hitbizományok föllállítására nézve az által. polg. t. könyvben foglalt szabályokon kívül további könnyítő határozatok fognak külön kiadtni.*“

Az itt idézett szavakban elvitathatlanul a hitbizományok számának *gyarapítása*, nem pedig a *jogszerűen* létrejöttnek, vagyis fennállóknak kevesbitése iránti szándék van *homálytalanul kijelentve*, miáltal az *ösis. patens szelleme* a hitbizományokra nézve kétségkívül nemcsak nem ellenséges, de kiválóan *kegyelő* irányúnak tűnik fel.

Minélfogva a 13. §-nak a hitbizományokat szembe-tűnőleg *kegyelő* foglalatára *újabb bizonyítékul* szolgál arra, hogy az *ösis. pat. szelleme nagyon is félreismertetett*, midőn a hétszem. táblai ítéletet megtámadó „Észrevételekben“ a t. szerző a *patens szellemére* — még pedig hangsúlyozott komolysággal — hivatkozott azon minden alap nélküli állítás igazolása végett, miként: „az *ösis. nyiltparancs* 13. §. csak a kir. jóváhagyással ellátott hitbizományokat hagyta meg továbbá hatályukban.“

XI.

A hitbizományokra vonatkozó királyi jóváhagyást és kihirdetést, mint *egyik biztosítási módot* — az osztr. ált. p. t. k. hatálybalépte előtti hazai törvényeink értelmében — már ezelőtt jeleztük, és így fejtegetéseink kiegészítése igényli, hogy az itt érintett biztosítási módot, és annak — alkalmaztatása esetén — beállott jogkövetkezményeit — összefüggésben a szerzeményjavak feletti rendelkezési jogállapottal — e helyen lehetőleg röviden előadjuk.

Az érintett korábbi hazai törvények, jelesen Verb. 1. r. 5. 44. 57. cz. 1715: 26. és 1729: 49. tcz. szerint — összehangzólag az illető alkotmányos korszak folytán hozott Curialis Decisiókkal, s így az ezek értelmében szakadatlanul nyilvánult *törvényerejű szokással* — a szerzeményjavak tulajdonosa, vagyis a szerző — ha azokat *testvéri osztály alá nem bocsátotta*, illetőleg *a testvéreivel való osztály után* szerezte: — azok felett úgy élők közt, mint halálesetére *saját szabad akarata* vagyis tetszése szerint *intézkedhetett*, és pedig *örökös nevezése* (Haeredis institutio) nélkül is, a mint ezt az 1715. tcz. 4. §. meghatározza.

A szerzeményjavak feletti *szabad rendelkezésnek* érvénye csupán a királyi javak (Bona donationalia) irányában korlátoztatott, a mennyiben a szerző a kir. adomány levél alapján — vagyis annak az örökösödésre vonatkozó záradéka szerint — öröklésre hivatott utódokat, azaz: saját törvényes (végrendelet nélküli) örökösait az örökösödésből *feltétlenül* teljesen kizárhatta ugyan; de ezen örökösök kihalta, vagyis megszakadása (Defectus seminis) esetére a kir. adományi javak a kir. fiscusra háromlottak Verb. 1. r. 23. cz. szerint.

A fennebb idézett törvények szerinti *általános jellegű* szabály szerint tehát a tulajdonos saját *szerzeményjavarai felett* bármely *nemű* intézkedésre *jogosítva* lévén: *szabad akarata* tetszése — szerint *egy vagy két oldalu szerződés*, valamint *végrendelet által* is bármely örökösödési viszonyokat, és ekként oly neműeket is érvényesen szabályozhatott, minők a jogtudomány és az osztr. ált. p. t. k. szabályai szerint saját *czimeikkel megkülönböztetve* *hitbizományi* vagy ily melléknevű *helyettesítési* jogviszonyoknak, illetőleg *feltételes végintézkedési* örökösödéseknek nevezetnek.

Ezen jogállapotra vonatkozólag megemlítjük, miként noha az 1687: 9. és 1723: 50. tcz. azon intézkedést

tartalmazza, hogy az *előfísiégi* (majoratus) hitbizományra nézve királyi megerősítés, és azon megyékben, melyek területein az illető javak fekszenek, kihirdetés eszközendő; de ezen t. czikkek alkotása után a jogéletben fennállott *törvényes szokás szerint a szerzeményjavak irányában* szabályozott nemcsak azon örökösödési jogok és köteleességek, melyeknek *neme* az előbb idézett két törvényczikkben *névszerint megjelölve nincsen*; de még az azokban *világosan kifejezett majoratus* hitbizományok is az illető *család-tagjaira*, s így a *végrendeleti*, s *törvényes örökösökre* nézve — *királyi megerősítés nélkül is* — úgy a bíróságok, mint a közigazgatási hatóságok által teljesen érvényeseknek ismertettek el.

Mely *törvényes szokás* folytonos fennállása főleg azon törvényes ok által támogatott: mert valamilyen ajándékozás, vagy valamely két oldalu szerződés által csupán valamely *haszonélvezeti jog gyakorolhatást* szerzett bármely egyének törvény szerint *tulajdoni jogokat* gyakorolni *jogosítva* nem voltak, úgy korlátolt vagy korlátlan *haszonélvezeti jog gyakorlására* hivatott *végrendeleti örökösök* irányában sem létezett oly *hazai törvényczikk*, mely őket *feljogosította volna*: hogy az *érintett kir. megerősítés elmellőzése miatt* — az örökhagyó által *szívességből* számukra szánt, és *általuk elfogadott haszonélvezeti jogmennyiségnél* többet igényelhessenek és gyakorolhassanak, s hogy ekként a velők *jöttevő örökhagyó* örökösödési intézkedéseit az örökösödési sorban *hátrább jelzett egyének*, illetőleg *közérdekű alapítványi czélok* joghátrányára *hálátlanul* megsérthessék, vagy éppen megsemmisíthessék.

Szintugy az illető *törvényes örökösök* is bármely törvényczikk által sem *jogosítottak*: hogy az örökhagyó által a maga saját *szerzeményjavarai* felett úgy élők közt, mint halál-esetére tett rendelkezését a *kir. megerősítés elmellőzése miatt* megtámadhassák.

Ugyan is az érintett hazai törvények, jelesen Verb. 1. r. 58. cz. szerint a *törvényes örökösökre* nézve csak is az *ösi javakra* vonatkozó intézkedések által történhetett *jogsérelem*, melynek megorvoslásáért ők *jogosan fölléphetek*; és ekként a *kir. megerősítés elmellőzése miatt*, valamint az ugynevezett *köteles rész címén* is törvényszerű követelésük nem lehetett.

Azonban az érintett korábbi magyar polg. jog hatálya folytán föllállított *előfísiégi* hitbizományokra, sőt a *a törvényes szokás által behozott idősbísiégi* (senioratus) hitbizományokra nézve is *többször* királyi megerősítés, valamint az illető megyékben *való kihirdetés* eszközöltetett; minek *hasznossága* abban állt, hogy ilyképen a hitbizomány *köztudomásra jutván*, annak bármely *megterhelhetetés nélküli fennállása* biztosított azon *idegen egyének ellenében* is, kik a *végrendeleti*, vagy törvényes örökösök közé nem tartoztak.

Ezen érintett *idegen személyek elleni* biztosításnak egy más sikeres módja is létezett az érintett korábbi korszakban fennállott *törvényes szokás szerint*, mely a *telekkönyvi biztosítás hiányzása folytán* leginkább oly esetekben gyakoroltatott, midőn az alapító oklevelekben sem *előfísiégi* sem *idősbísiégi* hitbizomány, hanem ezekről *különböző* oly örökösödési jogok, és köteleességek szabályoztattak, melyek a *jogtudomány szerint* hitbizományi, vagy ily melléknevű *helyettesítési*, illetőleg *feltételes* örökösödési jogviszonyoknak nevezhetők; de a melyek az érintett korábbi jogéletben ily *megkülönböztetű melléknevek* nélkül — az azok alapjait képező oklevelek *címéhez képest* — *végrendeleti*, illetőleg *élők közti adományi*, vagy *szerződési örökösödéseknek* cizimeztettek.

Az ezekre vonatkozólag gyakorlathoz volt s fennebb jelzett biztosítási mód minőségét és jogkövetkezményeit a következő czikkünkbe foglaljuk.

XII.

Az ezelőtti cikkünkben érintett hitbizományi s ily melléknevű helyettesítési, illetőleg feltételes örökösödési viszonyok, és így az ezek tárgyait képező javak irányában az oszt. ált. p. t. k. hatálybalépte előtti alkotmányos korszakban *idegen személyek ellenében is* sikeresen gyakorolt *egyik biztosítási mód* abból állott, hogy a fel említett örökösödési viszonyokat szabályozó okmányban, például *végrendeletben* meghatározott: miként az illető javak folytonosan *kormányzói*, igazgatói, vagy más ily *gondviselői jogkörű* hivatal czimet viselő egyének által kezeltessenek és gondoltassanak.

Az ily *gondviselői jogkörrel* felruházott, s az illető javak *tőkeállagának* — bármely adóssági teher nélküli — épségben tartására, illetőleg gyarapítására megbízott kormányzók vagy más hivatalczimet nyert egyének, ha a haszonélvezetre hivatott végrendeleti örökösök közé tartoztak is; de ha a kezelésük alá bízott javak *korlátlan* vagyis *teljes haszonélvezetére* jogosítva nem voltak, és ekként csupán a *jövedelemből részesülésre hivatvák*; ez esetben ép úgy, mint bármely más vagyongazdálkodó hivatalnok az alapokmányok intézkedéseiben nyilvánított czélok sikerítése végett okszerűen időnkénti számadásra is köteleztettek.

E szerint — ha a végrendelet, vagy más czimű alapokmány életbeléptetése alkalmával azon törvényhatóságokban, melyek területein az illető javak feküdtek, *kihirdettetett*, és így ha a javak kezelése és gondozása, valamint az *alapokmányi intézkedések fentartása* az azok értelmében kinevezett, illetőleg választott *kormányzóra* vagy más hivatalczimű egyénre volt bízva; ezen egyén — miután *személyes lekötöztetése* következtében kezelő hivatalnok, és így *más nevében birtokos* lett; a gondviselés alá bízott javak irányában nemcsak korlátlan tulajdonosnak; de még csak *valódi* vagyis *tényleges birtokosnak* is bármely józan eszű ember által tekinthető nem volt, és így a fennebb említett *idegen személyek is* az ily kezelő s gondviselő hivatalnok jogköre felől magoknak könnyen kellő ismeretet szerezhettek.

Következőleg — azon jogelv fennállása folytán: „Emtor bebet esse cautus,” — csaknem lehetlen volt még az idegenek közül is oly személyeket találni, kik a fennebb érintett jogviszonyok közt bátorzkodott volna résztvenni oly adóssági, vagy más czimű szerződések kötésében, melyek által az illető kormányzó, vagy más hivatalczimű egyének — jogkörüket tullepőleg — a gondviselésük alá bízott javak megterhelését, vagy elidegenítését létrehozni netalán szándékoztak volna, miután az ily szerződések természetesen érvényteleneknek, vagyis semmiseznek tekintendők voltak.

Az itt előadott biztosítási módon kívül a *végrendelet életbetartása*, s így a *javak czélszerű kezelése végett még a közhatósági felügyelet is* kieszközölhető volt kiváltkép akkor, ha a végrendelet szerint a javak jövedelmének egy része *kegyes és jótékony célokra* volt, szánva, s illetőleg az örökösödési viszonyok akként szabályoztatnak, hogy valamely *feltétel teljesülése esetén* a hagyatéki javak *közérdekű alapítványi tőkét* képezzenek.

E szerint, ha az illető végrendelet életbetartása, s így az annak intézkedései alá tartozó javak kezeltetése irányában a *közhatósági felügyelet* az illető legfelsőbb helyről, t. i. a magyar kir. udv. korlátnokság által megrendeltetett; ez esetben a felügyeletre kirendelt közhatóság *kötelességéből folyó felelősség terhe alatt* minden czélszerű intézkedéseket meg tenni tartozott a végre:

hogy az illető végrendeletben nyilvánított czélok sikerre juthassanak, és így az illető közhatóság a *hagyatéki javak költségére* a végrendeletben kinevezett és évi díjakkal ellátott *kezelő s ellenörködő* egyéneket az akkor szokásban volt *kormányzói* s más hivatalczimek alatt hivatalaikba *lettár mellett* behelyeztette, s azok helyébe a szükséghez képest a *végintézkedések életbetartása végett másokat nevezett*, kiket *hivatalos lekötöztetésük mellett* — mint *hivatalos függés alatt álló*, s tehát hűtlenségük, vagy képtelenségük esetén elmozditható — *gondviselő* egyéneket hivatalos uton időnként számoltatta, és pedig az esetben is, ha a számadásra kötelezettek azon végrendeleti örökösök közé tartoztak, kik a hagyatéki javak jövedelméből közvetlenül részesülni jogosítvák. A számoltatási napi díjak és más költségek a *végrendeleti összes örökösök nevével jelzett hagyatéki javak* jövedelmét terhelvén.

A fentebb érintett kormányzókra, s más hivatal czimű kezelő s gondviselő egyénekre nézve megjegyezzük; hogy az ily *képviselői*, illetőleg *gondnoki* cathegóriájú egyének az oszt. á. p. t. k. hatálybalépteig úgy *jogilag*, mint *tényleg* a gondviselésük alá bízott javak irányában nemcsak korlátlan tulajdonosok; de még *tényleges birtokosok sem voltak*, hanem csak *mások nevében birtokosok*, kik az oszt. á. p. t. k. hatálybalépte után is ezen t. könyv 318. és 319. §-ai szerint előbbi *birtokos* helyzetüket önhatalmulag meg nem változhatták.

Sőt ezen képviselői jogkörű *birtokos* előbbi meg nem szüntetett hivatások szerint kötelesek voltak a birtokos helyzetük iránti tévedés kikerülése végett a telekkönyvek szerkesztésénél, s az azt megelőző helyszínelési munkálatoknál a kellő felvilágosításokat lelkiismeretesen megtenni.

Azonban a telekkönyvekben netalán történt ilyes érintett tévedés, az illető kihirdetési határidő lefolyta után is jövétehető az e végre eszközözendő telekkönyvi kiigazítás által — *oly harmadik személyek kára nélkül*, kik időközben telekkönyvi jogokat *jóhiszeműleg* szereztek — a mint ezt már ezelőtt a telekk. r. 3. §. 1. pontjára, s az 1856-ki 218. sz. a. miniszteri rendeletre hivatkozva érintettük.

Mely telekkönyvi kiigazítás ellen az érintett kezelő és gondviselő egyének *elbirtoklási* kifogást érvényesen nem tehetnek az *elbirtoklásra* nélkülözhetlenül megkívántatott *jóhiszemű, jogszerű és valódi birtoklás* hiánya miatt.

Továbbá megjegyezzük, hogy a fennebb érintett kormányzók vagy más hivatalczimű kezelők s gondviselők közül azok, kik *számadásra* voltak kötelezve, valamint általában a végrendelet fentartása iránt korábban történt személyes lekötöztetésük irányában, úgy különösen a kezelésük és gondviselésük alá bízott javakra vonatkozó *számadási kötelezettségük* alól kétségkívül sem az *úsiségi pat.*, sem más legfelsőbb rendelet által fölmentve nem lettek, és így az érdekeltek által számadásra is szoríthatók.

Többen.

Figyelmeztetés. A „Jogtudományi Közlöny” mindazon t. előfizetői, kiknek előfizetési idejük *szepetember* végével lejár, tisztelettel figyelmeztetnek, hogy előfizetésüket — nehogy a lap küldésében részükre megakadás történjék — minél előbb megújítani sziveskedjenek.

TARTALOM: Az ideigl. perrendtartás 580. és 581. §§-ainak magyarázatához. Imling Konrádtól. — Az örökösödési jog észjogi megállapítása. (Vége.) Dr. Schnierer Aladártól. — Ellenészrevételek. (Vége.) Töbektől. — Tárca. Heidelbergi levél. Dr. Bozóky Alajostól. Meléklet egy fél iv curiai határozatok.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Észrevételek a m. k. curiának telekkönyvi ügyben hozott egyik határozatához.

Kétséget sem szenved, miszerint az egy idő óta e lapokban az olvasó közönséggel közlött „curiai határozatok” nevezetesen ott bírnak különös érdeklődéssel, hol bonyolódott és sok helyen ellenmondásokkal telt új perrendünk magyarázatára és felvilágosítására szolgálnak. De ott is felkeltik nagy mérvben figyelmünket, hol egyéb törvénynek alkalmazási módját ismertetik velünk, és pedig nemcsak azért, mert minden hazai jogásztérdekel, hogy a magyarországi legtöbb törvényszék mily elveket követ, hanem azért is, mert az alsóbb bíróságok mindenestre hajlandók lesznek ily határozatokat és az azokban foglalt elveket jövődő eljárásuk alapjául elfogadni.

Minél inkább meg vagyok tehát győződve az ily közlések nagy jelentőségéről, annál szigorúbb feladatának tekintem a szakirodalomnak, miszerint az ily elvi jelentőségű határozatokat figyelemmel kísérje, és ha hibás magyarázatot avagy a törvény szellemének elferdítését véli azokban feltalálni, azonnal indokolva felszólaljon, nehogy a különben üdvös törvény, téves magyarázat, és ezen magyarázatnak a gyakorlatban elterjedő elfogadása által, egész jelentőségéből kiforgattassék és hamis vezérelvekké folytán csorbát szenvedjen.

Ily téves elvnek, nézetem szerint tekintendő az, miszerint a telekkönyvi kiigazítási eljárás csupán a helyszínelés alkalmával elkövetett hibák kijavítására terjedhet.

Ezen elv a f. évi aug. 16-án 1161. sz. a. mondatott ki a magyar kir. curia legfőbb ítélő széke által.

Az indokolás szavai, melyből a jogeset főmomentumai is megérthetők, a következők:

„Felperes maga beismeri, hogy a karacssághi . . sz. telekjegyzőkönyvnek eredeti felvétele a helyszíneléskor létezett tényleges birtokviszonyoknak megfelel, következésképp a kérdéses telekjegyzőkönyv első felvételénél az erre vonatkozó szabályoknak elég tétetett.”

„Ezt megengedve a közte és felperesek között az A. alatt szerződés folytán keletkezett vitás jogi kérdések bírói elintézését, egyedül telekkönyvi kiigazítására telekkönyvi bíróság előtt indított keresettel, mely a helyszínelésnél elkövetett hibák kijavításánál tovább nem terjedhet, nem érvényesíthetni.”

Senki sem fogja az ország legfőbb törvényszékét azzal gyanúsítani, hogy csupán a bonyolódott jogviszony érdemleges elintézését könnyű módon elnapolni törekedett volna. Biztosan merem azonban állítani: hogy az idézett határozat a fennálló rendeletekkel és az egész telekkönyvi rendszerrel ellenkezik.

Ugyanis az 1853. évi april hó 18-án kelt rendelet 22. §-a értelmében a helyszínelő közegek arra voltak utasítva, hogy csupán a tényleges birtokost minden fennforgó peres jogviszony eldöntése nélkül vezessék be.

Abból a fennidézett határozat azt következteti, hogy ha a tényleges birtokos be lett jegyezve és e tekintetben a helyszínelők hibát el nem követtek, telekkönyvi uton kiigazításnak nem volna helye.

De megfelejtkezett a legfőbb törvényszék a telekkönyvi rendeletnek 3-ik §-áról, mely az egész kiigazítási eljárás alapját foglalja magában.

Ezen szakasz szerint hirdetvény bocsátandó ki, melyben mindazok, „kik már a telekjegyzőkönyveknek a községbeli hitelesítésekor létezett, vagy legalább még a hirdetvény hatályossága kezdetének napja előtt szerzett tulajdon — zálog vagy haszonbéri jognál fogva, akár a fekvőségek megjelelése, akár a telekkönyvi jószágtestek összeállítása, vagy a bejegyzett birtokviszonyok kinyomozása tekintetében, a telekjegyzőkönyvekben valamely igazitást, kiegészítést, lejegyzést, hozzájegyzést vagy átjegyzést igényelhetni vélnek, felszólítandók, miszerint ebbeli igényeiket a hirdetvényi határidő alatt annál bizonyosabban jelentsék be, minthogy különben ezen igények oly harmadik személyek kárára, kik a hirdetvény hatályossága kezdetének napjától fogva a telekjegyzőkönyvekben foglalt bejegyzvények alapján további nyilvánkönyvi jogokat jóhiszemmel szereznek, többé nem érvényesíthetők.”

„A kijelentésre köteleztetnek tehát különösen mindazon személyek, kiknek birtokjogai a helyszínelési bizottmánytól sem önmaguk által, sem pedig az ezen bizottmányoktól kirendelt képviselők által nem érvényesíttetek; vagy kik állítólag erős vagy közös birtokjogukat, a bizottmányilag kitudott és a telekjegyzőkönyvekbe bejegyzett tetteles földbirtokos ellen, a helyszínelési szabályok által kijelölt módon igazolni képesek nem voltak; állítólagos igényök akár van a telekjegyzőkönyvekben vagy az általános tárgyalási jegyzőkönyvben feljegyezve, akár sem.”

Ezen bejelentések egy későbbi rendelet szerint még a hirdetvényi határidő lejártá után is elfogadandók, ha időközben harmadik jóhiszemű személyek jogokat nem nyertek.

Az itt ritkítva nyomtatott szavak értelmében bejelentésre azok is köteleztetnek, kiknek a bizottmányilag kitudott és a telekkönyvbe jegyzett tetteles földbirtokos ellen, állítólagos igényük van.

A törvény betűivel ellenkezik tehát a fennidézett határozatnak amaz indokolása, miszerint a telekkönyvi kiigazítás csupán a helyszínelésnél elkövetett hibák kijavítására terjedhetne ki, mert ha a helyszínelési bizottmány a tetteles birtokost jegyezte be, akkor az helyesen eljár és nem követett el hibát, és mégis az ezen bejegyzés ellen lehető állítólagos igények a kiigazítási eljárásra utasítatnak.

Ellenkezik ezen határozat a telekkönyvi rendelet I. részének egész szellemével is, mert ennek egész tartalma

arra van irányozva, hogy bizonyos határidő után, régiebb tulajdonjogi zálogváltási és hasonló más igények a telekkönyvekbe helyezett jóhiszemben eljáró jogszerző ellenében ne legyenek többé érvényesíthetők. E végett hirdetvényileg bizonyos határidő szabott a meddig a régiebb igények bejelentendők, a telekjegyzőkönyvben feltüntetendők, azután a telekk. rend. 25—27. §§-ai szerint a telekkönyvi hatóságnál tárgyalandó és legott eldöntendők.

Ha a legfőbb törvényszéknek felfogása szerint ezen kiigazítási eljárás csupán a helyszínelők által elkövetett hibákra vonatkoznék és csak ezek volnának ily uton helyreigazíthatók, minden más jogkérdés, mely által a tetteles birtokos tulajdonjoga kérdésessé válik, még tovább is eldöntetlenül maradna a telekkönyvi hitelnek legnagyobb kárára.

A telekkönyvek szerkesztésekor már fennállott tulajdoni igényekre nézve csak két eset képzelhető. Ugyanis a régiebb és tetteles birtoklással egybe nem kötött tulajdonjogi igény a hirdetvényi határidő alatt vagy bejelentendő vagy sem. Ha ily tulajdoni igény a telekkönyvi hatóságnál bejelentendő, akkor a telekkönyvi rendelet által körülírt eljárás szerint ugyanott le is tárgyalandó és érdemleg eldöntendő, és akkor nem áll a határozat alapjául elfogadott elv.

Ha pedig be nem jelentendő, akkor a telekk. rendelet 3. §-a szerint többé nem is érvényesíthető, és így minden a tetteles birtokos ellen lehető igény jogilag megszűnt volna, mi szintén nem állhat.

Azon nézet mellett, hogy a telekkönyvi első felvétel kiigazítására vonatkozó tulajdonjogi igények eldöntése még akkor is a telekkönyvi hatóság hatásköréhez tartoznak, ha tetteles birtoklással nincsenek is összekötve a t. k. r. 3. §. 2. pontjában felállított kivétel is harczol, mely szerint már folyamatban lévő tulajdonjogi

perek ezen hatóság előtt ujjal nem tárgyalandók, hanem ott csupán feljegyzendők, mely kivételnek csak ott van alkalmazása, hol a per más hatóság előtt már folyamatba tetetett, hol pedig ezen eset fenn nem forog, tehát hol ily per még nem indítatott, a bejelentésre tárgyalás tűzendő, és ha egyesség nem jön létre, a bejelentő arra utasítandó, hogy rendes keresetét bizonyos határidő alatt az illető telekkönyvi hatóságnál nyújtsa be.

Ezen eljárás a gyakorlatban is követtetett és száz meg száz tulajdonjogi per döntetett el a telekkönyvi hatóságok által, melyben régiebb ősi és örökösödési kérdések találták megoldásukat.

Ki csak a pestmegyei telekkönyvi hatóság levéltárát áttekinti, oly pereknek nagy számát találhatja fel, melyeknél a felperes nem volt tetteles birtokban, melyekben ugya fennállott cs. kir. főtörvényszék, valamint a cs. kir. legfőbb törvényszék érdemlegesen határozott, és melyek által sok régi családi peres viszony döntetett el véglegesen.

Azon fél, mely a m. k. legfőbb törvényszéknek új elve által sújtatik, vagy minden orvoslás nélkül áll, ha a véghatározat elutasításnak tekintetik, vagy ellenkező esetben a telekkönyvi hitel leend a legnagyobb veszélynek kitéve, ha ily keresetek más hatóság előtt támaszthatók és csak az eredmény jut azután a telekkönyvi hatóság és az illető jogszerzők, péld. batáblázott hitelezők tudomására. Harmadik eset, a telekkönyvi rendelet 25—27. §-ai szem előtt tartva, nem létezhetik.

Tekintetbe veendő még, hogy az illetékes bíróság ily perben mindig csak azon megye vagy sz. kir. város törvényszéke lehet, hol a jószág fekszik, és csak a körül forog a kérdés: vajon annak polgári vagy telekkönyvi osztálya legyen illetékes. Azonban csak az utóbbi lehet egyedül illetékes, mert csak az képes megítélni, vajon a nyilvánkönyvi birtokos és a hitelezők ellen a kereset elké-

Heidelberg.

II.

Az augusztus 26-án délelőtt tartott első közgyűlés.

Korán reggel hemzsegett már Heidelberg lakossága a város utcáin, kíváncsian szemlélgetvén a sok piros szalagú idegen urat, kik régi vagy még csak az uton megismert barátjaikat keresték, hogy együtt menjenek a jogászgyűlés első közülésébe. A mi célunk is ugyanaz vala, előbb azonban a szt. Lélekről címzett templommal s a Ritterhez címzett vendég lövel szemben lévő Café Wachterbe menénk, hol a Heidelbergben időző magyar tanulók csaknem minden reggel és este szoktak összegyűlekezni; most ugyan nem találtam ott magyar tanulókat, de akadtam mégis néhány magyar jogászra s több ismerős arcra.

Kilencz óra tájban egészen megtelt az egyetem nagyobb diszterme (az aula) a tanácskozássokra nagy számban megjelent jogászokkal, a jogásznők pedig t. i. a jogászok nejei és leányai, velők született kíváncsiságból fen a karzaton foglalának helyt, lent azonban senki sem bocsátatott be, ha csak a gyűlésre magát mint résztvevő jogász eleve be nem jelentette s piros szalagot nem nyert; laikus embereknek, sőt még jogtanulóknak sem volt ott semmi dolguk. A diszterem tanácskozássokra elég alkalmas: a magas két szárnyú ajtóval szemben van a szószék, mögötte emelvényen mennyezet alatt az elnök s mellette két oldalt az alelnökök és gyorsírók; a terem két oldalfala mellett pedig két sor pad s közepén székek a hallgatók számára elegendő helyt nyújtanak.

Egyszerre megszólal a korelnök D. Wolfssohn, hamburgi ügyvéd, csengetyűje, ki az ülést az állandóbizottság nevében megnyitván, azt elnök választására fölszólítja, mire *Bluntschli* közfelkiáltással elnökké választatott, ki is a benne helyezett bizalmat rövid szavakkal megköszönvén, elnöki székét legott elfoglalta.

Most Dr. Jolly, badeni államminiszter lépett a szószékre s körülbelől következő, lelkes bravókkal fogadott beszédet mondott:

Nagytekintetű gyülekezet! Ő királyi fensége, dicső nagyherczegünk, megbízott engem, hogy Önöket saját nevében üdvözljem, hogy ezen országban szívesen látott vendégekként fogadjam, s hogy Önöket munkálataikban és törekvéseikben való élénk részvétéről biztosítsam. Nagy örömemre szolgál, e megbízást teljesíthetnem. Alig tudnék más gyülekezetet, melyhez szólhatni, rám nézve megtisztelőbb volna. Önök, mélyen tisztelt uraim! azon szép feladatot tűzték ki magoknak s annak megoldása körül is törhetlen buzgalommal fáradoznak, miszerint t. i. hazai jogunk élő fejlesztését a tudomány eszközeivel s annak kívánalmai szerint a szabad művelés és humanitás szellemében előmozdítsák. Önök a jogtudomány lehető legfőbb működését követelik magoktól s azt teljesíteni iparkodnak; ez pedig nem állhat egyébben, mint abban, hogy a hagyományképen reánk átszállott jogi idomok és jogszabályok egész tömege fölött uralkodjanak s azon szabályokat, melyek közkötelező jogtételek gyanánt a mindenkit megillető egyéni szabadság és korlátoztatásának mértékét kiszabják, szabad fejlődésben a mai külső és belső népélet kívánalmainak megfelelőleg meghatározzák. Önök ebbeli törekvéseiknél az Önök által képviselt ügy érdekében oly állást foglaltak el, mely *fölötte* van minden politikai viták- és pártoknak. Önök helyes tapintattal lemondtak arról, hogy vizsgálódásaik eredményeit közvetlenül gyakorlatilag értékesítsék, mire csak a tételes törvényhozás lehet hivatva. Valójában fölötte ritkán, sőt talán soha sem sikerül a magában véve helyeseknek elismert jogelveket teljes szeplőtlenségben és öszhanyzásban keresztül vinni száz meg százféle egymásba ütköző külön érdekek, nézetek, egyéni óhajok s tárgyalagos viszonyok állván ellent megvalósíttatásuknak. Mindazáltal szabkeblü felfogást árulna el az, ki e miatt az eszményképnek szabad vizsgálódás általi felismerésére s annak keresztül vitelére szüntelenül ne törekednék.

Ezen közéletünk egyik legfontosabb célját érdeklő feladatot vállalták el Önök magokra. Ezért megérdemlik és fogadják is népünk elismerését; e törekvésükre irányul fenséges

sett-e vagy sem, és az utóbbi esetben, kit kelljen a kiigazítási kérdés tárgyalására mint telekkönyvileg jogosított felet beidézni? Ugy mint a kérdéses határozat hozatott semmi megoldás nem foglaltatik benne, ellenkezőleg képes az a telekkönyvek vezetése körül az alsóbb bíróságok által előidézett nagy zavart még inkább fokozni.

Dr. SCHNIERER GYULA,
egyet. magántanár.

Feloldó ítélet és semmisítő végzés.

A „Jogt. Szemle“ június havi füzetében Dózsa Dániel k. t. bíró ur „a legfőbb bírói hatásköréről“ értekezett. Ideje is volt már, hogy a kulturai jogtudományok magasztalása után a speciális magyar jog is egy kis szelöztetést nyerjen.

Értekező ur a perlekedésben azon anomaliára utal, hogy a két alsóbíró ítéletét a harmadbíró ellenkezőre változtathatja, s ez ellen felebbfolyamodás nem lévén a harmadbíróságnál, gyakran egy harmadbíró egyedüli ellenvéleménye a perlekedő felet a két bíróság által elismert igazától elűtheti. Ezen — szerinte — elkeserítő méltatlanság elhárítása tekintetéből, hazai törvénykezésünkben ismeretes „summus justitarius“ intézményére utalván, azt kívánja, hogy ilyen esetben még egy forum legyen, és pedig vagy az államtanács, melyről az 1848. III. t. cz. 19. §-ában van szó, vagy pedig a semmisítő törvényszék.

Azon tiszta előszeretettel hazai jogtudományunk iránt, mely D. ur kebeléből a cikkbe ömlött, bátorít engemet a kifejtett véleményt kellő világlatba helyezni, miért is a t. olvasó b. figyelmét kérem.

Véleményem szerint a forumok szaporítása egyáltalában nem szükséges s a kifejtett baj orvosságára utalandok, ha értekező ur javaslatát megvilágítottuk.

Az 1848. évi III. t. cz. 19. §-ában említett államtanács (vagyis — a mint a legutóbbi időben megpendített, de országgyűlésileg megbukott — állambíróság) feladata és hivatása nem lehet, hogy az magánügyekben törvénykezési forum legyen. Az idézett §-ban tisztán ki van mondva, milyen hatásköre leendő alkotmányunkban az államtanácsnak. Itt megvallom, hogy én azon intézmény nagy barátja általában nem vagyok, mert attól félek, hogy újból egy testületet kapnánk, mely a min. felelősséget illusoriussá tenné, az országgyűlés hatáskörét pedig csorbitaná. Ez azonban a törvényhozás és alkotmányunk fejtésének dolga, s ebből csak annyi áll, hogy igenis szükségesek lesznek állambíróságok, melyek a miniszteriumok szakosztályai szerint forumok legyenek, s a többi miniszterium épen úgy ne legyen legfelsőbb forum concret esetekben, mint nem forum az igazságügyi miniszterium, habár az állam vagy kormány fel- vagy alperes. De hogy minden ilyen állambíróság felett még egy forum és magánügyekben is az államtanács 4-dik forum legyen, azt el nem fogadhatom.

Az új polg. törv. rendtartás bíróságainkat már megállapította, a semmisítőszék illetékességét kimérte, s ezen törvényen változtatni törvényhozásunknak csak a jogtudomány terén kellő haladásával leendő tiszte, de most a bíróságok körén minőségileg változtatni egyelőre nem kellene, s így a semmisítőszék sem lehet negyedik forum in merito.

Igaz ugyan, hogy a semmisítő törvényszék a legfőbb törvényszék semmisége felett is határoz, de az nem teszi fölöntőssé in merito, hanem csak revisoriummá in forma.

Hogy a semmisítő törvényszék feladata s ezen intézmény következetes folyamánya mi lehetne a törvények végrehajtása tekintetéből, erről most értekezni feladatunkon kívül esik, most csak azt lássuk, miként lehet

megbízom osztatlan rokonszenve, a ki nem ismer magasabb czélt, mint azt, hogy német népünk minden tekintetben nemzeti fejlődésénél közreműködjék. Lelkesült kedélyvel látom e nagytekintetű gyülekezetben a német jogászok areopágját, praxisunk legtapasztaltabb ismerőit és vezéreit, a legésszerűbben egyesülve a német tudomány legelső képviselőivel.

Bár Önöknek folytonos működéséből egy *communis doctorum opinio* sarjadzanék ki, szabadabb, erőteljesebb és természetesebb ama réginel, mert a nép jogi meggyőződéseinek szilárd alapjában gyökerezik, a mai jogélet szükségleteihez alkalmazkodik, a tudomány vizsgálódásai által tisztáztik és az eszménykép szerinti tökéletesítés után való folytonos törekvés által lelkesítettik.

Önök ezen törekvésüknél e helyütt (t. i. Heidelbergben) sok szerencsét ígérő talajra akadnak. A fényes *Ruperto-Carolina* (t. i. az egyetem) számtalan dícsoskoruja között talán legragyogóbb az, hogy épen itt sokkal korábban, mint a tudományok egyéb székhelyein, történtek az élet követelményeivel összhangban lévő tudományos vizsgálódások, s hogy a tudományos szellem fejlesztésén kívül épen itt hozatott áldozat a nemzeti ügy fejlődésének is.

Ismételve üdvözlöm Önöket, uraim, és szíveimből szerencsét kívánok munkálataikhoz!

E szónoklat végeztével *Bluntschli* indítványára s mintegy a nagyhercegi üdvözlétének viszonzásául *Jolly* ur, szintén közfelkiáltással, tiszteletbeli elnökké választatott; mire elnök megalakítja az irodát, *Scharschmidt*ot, a bécsi országos törvényszék elnökét, *Vangerow*-t, heidelbergi egyetemi tanárt és titkos tanácsost, *Wartensleben*et, a berlini városi törvényszék tanácsosát és *Wolf*ot, müncheni főállamügyészt alelnökké, *Kunowsky*t, neurupini járásbírósi elnököt, *Kissling*et, linezi ügyvédet, *Mayst*et, heidelbergi ügyészt, és *Binding*et, baseli tanárt pedig titkárokká nevezvén ki.

Ezután *Gneist*, berlini egyetemi tanár közlé az állandó bizottság részéről f. évi augusztus 13-án *Wächter* titkos tanácsoshoz, mint a német jogászgyűlés neostoráhter, félszázados tudósi jubileuma alkalmából intézett üdvözlő iratot, melyhez való hozzájárulását a gyűlés közfelállással nyilvánítja.

Bluntschli elnök ezekután a jogászgyűlés tagjait újból üdvözlőlvén s vendégeikül a bolognai egyetem küldöttjét, *Serafini* tanárt, s a *pesti ügyvédegylet küldöttségét* különösen megtisztelőleg kiemelvén, a jogászgyűlést ünnepélyesen megnyitottnak jelenté ki, s azonnal a tanácskozás tárgyaiul kitűzött s alább elősorolt kérdéseknek a négy osztály közötti szétosztásához fogott, mit olyformán eszközölt, hogy az előzetes napirendben kinyomtatott kérdések közül az egyesített I. és II. osztályhoz az 1. 2. 3. 5. és 16., a III. osztályhoz a 6—10. a IV. osztályhoz pedig a 4. és 11—16. kérdést utasította.

A kérdések a következők:

1. *Törvényhozási kérdés* (felmaradt a 6. és 7. jogászgyűlésről): Tartozik-e az állam s illetőleg a község oly károk- és hátrányokért, melyeket tisztviselőik szolgálati kötelmeik szándékos vagy vétkes megszegése által egy harmadiknak okoznak, általában szavatolni, s ha igen, vajon föltétlenül-e, vagy csak in subsidium? — Véleményt adtak ez iránt: *Dr. Bluntschli*, heidelbergi tanár, és *Dr. Kissling*, linezi ügyvéd. Előadó: *Primker*, berlini igazságügyi tanácsos.

2. *Dr. Hilse* magántanár indítványa: A jogászgyűlés kimondja abbéli meggyőződését: „hogy jogi szempontból a polgári házasság az egyedül jogos házasságkötési mód, s hogy a keresztények és nem-keresztények közötti házasság föltétlenül megengedendő.“ — Véleményt adtak ez iránt: *Wasserschleben*, giesseni igazságügyi titkos tanácsos, és *Dr. Friedberg* Emil, freiburgi egyetemi tanár. Előadó: *Dr. Unger*, bécsi egyetemi tanár.

3. *Törvényhozási kérdés*: Felveendő-e a jövődö német közös kötelmi jogba az elismerési szerződés (fizetési ígéret, *Anerkennungsvertrag*) kötelező ereje s miként szabályozandó e jogügylet közelebbiről? — Véleményt adtak: *Koch*, berlini városi törvényszéki tanácsos és *Dr. Gütz*, lipcei tanár. Előadó: *Dr. Ihering*, bécsi tanár.

4. *Törvényhozási kérdés*: „Kötelezendők-e a joggyakorlók a közigazgatási hatóságoknál való gyakornokoskodásra is?“ Véleményt adtak: *Dr. Behagel*, freiburgi egyetemi tanár és *Fäustle*, müncheni legfőbbtörvényszéki tanácsos. Előadó: *Meyer*, berlini ügyész.

azon segíteni, hogy a D. ur által említett calculusa perlekedők sorsát bizonytalanságban ne tartsa s a per anyagi része, mint ő mondja, dráma ne legyen.

En a camera obscurájáról híres, fűrge és közkedvességben részesült „Jogt. Hetilap“ 1866. évi folyam 23-ik számában az akkori álláspont szerint „a harmadbiróság céljá“ról értekezvén, azt mondtam, hogy a harmadbiróság célja nem lehet még egy harmadik különös vagyis eltérő végítéletet hozni.

Továbbá szavaim ezek :

„A harmadbiróságnak csak a 2-od birósági ítéletet ugyanazon indokból helybenhagyni vagy pedig mind a két alsóbirósági ítéletet feloldani s az általa legfontosabbnak talált körülmények kijelölésével az alsó biróságokat új ítélet hozatalára utasítani szabad; mert a törvénykezés elveivel és a felebbviteli biróságok céljával ellenkezik, hogy a két biróság előtt nyertes fél a 3-dik vagy végbiróságnál vesztes legyen; a nyertes fél a harmadbirósági ellenkező ítélet által megfosztatik védelméről, nem tudván, hogy a harmadbiróság mi körülményt veendő döntőnek, hogy annak ellenbizonyítékait feltüntesse.“

„Ha a harmadbiróság a két alsóbirósági ítéletet feloldotta s új ítélet hozatalt rendelt, az első birónak kötelessége a harmadbiróság által kijelölt ténykörülményeket figyelembe venni, s ha döntőknek nem találja, ezt indokolni, és ha ítélete a másodbirósági ítélettől is elütő, azt is indokolni, hogy miért nem ítél újabban úgy, mint a másodbiróság elébb ítélte. A másodbiróságnak újabb ítéletét szintén kötelessége úgy le, mint felfelé a perből igazolni, s ha eképpen a per a harmadbirósághoz újból eljut, mindakét fél a biróságok érveit már tudván, védelmét kimerítheti, s a harmadbirósági ítélet nem lehet váratlan.“

Ha tehát a már 1866-ban mondottakat figyelembe

veszszük, nem szükséges még egy forum, hanem csak azt kell a legfőbb törvényszék kötelességévé tenni, hogy azon esetben, ha a két alsóbiróság két egyenlő ítéletét megváltoztatandónak találja, azt a legfőbb törvényszék ne tegye azonnal végítélettel, hanem csak ha a döntő körülmények kijelölése után újabbi eljárásban jutott hozzá a perügy.

Véleményem szerint a legfőbb törvényszék csak arra van hivatva, hogy mint revisorium forum in merito vagy megerősítse az egyik vagy a másik alsóbb biróság ítéletét, vagy pedig azt feloldva új ítélet hozatalt és indokolást rendeljen, és ha ezen szabályt elmellőzte, a semmitő törvényszék semmisítse meg a végítéletet és utasítsa a legfelsőbb törvényszéket, hogy a végítélet indokaiból feloldó ítéletet hozzon, s indokait az alsóbb biróságok megfontolására bizván, csak azután ítélhessen véglegesen.

Azoknak, a kik a forumok kevesbitésére hajlandók, nem ajánlható eléggé D. ur értekezésének beható tanulmányozása, különösen az, hogy a mit D. ur a harmadik bíró egyedüli ellenvéleményéről mond, a két biróságra szorítás által már a másodbirótól állana, és hogy nálunk nem valami vak előszeretettel létezik a három forumos törvénykezés iránt, hanem ezen eljárás iránti előszertetnek mélyebb gyakorlati okai és indokai vannak.

Azt fogják mondani némelyek, hogy az általam ajánlott eljárás késleltetni fogja az ügyek végelintézését, de ennek alapja már az új ptr. 108-ik §-ában le van téve, s a mint egyrésről a felekre megnyugtató lehet, úgy másrésről sok perujításnak és felebbezésnek elejét venné.

Azt tartják ugyan némelyek, hogy új ptrásunk azon intézménye, miszerint a biróságok a ténykörülmények kiderítése végett új tárgyalást rendelhetnek a felekkel, polgári eljárásunkat inquisitoriussá tette vagy

5. Dr. Jaques Henrik, bécsi udvari s országos ügyvéd indítványa: Mondja ki a jogászgyűlés saját meggyőződése gyanánt: 1. hogy részvénytársaságok és részvényekre alapított titkos társaságok (Commandit-Gesellschaften) alakítására állami engedély nem kívántatik; 2. hogy a közkereseti és gazdasági társaságok körüli törvényes intézkedéseknek a következő alapelven kell nyugodnia u. m.: a) azon alapelven, miszerint ily társaságok alakítására állami engedély nem kívántatik; b) azon alapelven, miszerint a társasági tagok egyetemleg köteleztetnek. Előadó: dr. Goldschmidt heidelbergi egyetemi tanár.

6. Törvényhozási kérdés: „Czél szerű-e a magánelzárást a büntetés rendszerébe felvenni, s ha igen, minő módzatok alatt?“ — Véleményt adtak: d'Alinge, titkos kormánytanácsos Zwickauba, Valentini, wartenburgi fogházi igazgató és dr. Wahlberg, bécsi egyetemi tanár. Előadó: Füstle, müncheni legfőbb törvényszéki tanácsos.

7. Törvényhozási kérdés (felmaradt a 7. jogászgyűlésről.) „Megengedő-e a büntető eljárás újbóli felvétele az elmarasztalt javára már akkor is, midőn nyomban a tárgyalás befejezése után új tények vagy bizonyítékok merülnek fel, melyek alkalmasnak látszanak arra, hogy a tényállást lényeges pontjaiban az elmarasztalt javára módosítsák; vagy pedig: tüzetesen meghatározott (s esetleg minő) viszonyok létezésétől kell-e az eljárás újbóli felvételét függővé tenni?“ — Előadó: Gotthelf, aschaffenburgi ügyész.

8. Leonhardi, glauchani törvényszéki tanácsos indítványa: Mondja ki a német jogászgyűlés: „Az esküdtek nélküli eljárásnál vádlottat a felebbvitel jogorvoslata a tényálladéknak első birósági megállapítása ellen felmentetése céljából még akkor is illeti, ha ama tényálladék alapján bűnösnek ítéltetett ugyan, de megbüntethetlenné, azaz: ha a biróság kijelenti, miszerint büntetésre méltó cselekvényben tette ugyan magát bűnössé, melyre azonban a büntetés csak alaki okokból (p. a törvényben megkívánt büntetési indítvány hiánya miatt, vagy a megbüntethetőség elévülése folytán) nem alkalmazható.“ — Vél: Stenglein, müncheni feltörvényszéki tanácsos. Előadó: Gotthelf, aschaffenburgi ügyész.

9. Dr. Hilse magántanár indítványa: Mondja ki a német jogászgyűlés saját meggyőződése gyanánt: „Miszert függetlenül azon kérdéstől, mennyire terjedjen a katonai biróságok illetősége Németországban, a büntető eljárásnak elkerülhetetlen szükséges s máris megindított egyöntetűvé tétele Németországban csak is oly törvény útján eszközölendő, mely nyilvánosság, szóbeliség és közvetlenség mellett a bizonylat (Beweisergebniss) szabad megítélését a bíróra bizza, vádlottnak pedig korlátlan védelmet enged: — Vél. „Dr. Harrasowsky, bécsi országos törvényszéki tanácsos, Höss, müncheni hadbíró, Mellien, sprembergi ügyész, és Dr. Mittelstaedt, altonai államügyész. Előadó: Stenglein, müncheni feltörvényszéki tanácsos.

10. Törvényhozási kérdés: „Megkívánja-e a mulhatatlanul szükséges sajtószabadság, és elégséges-e a közbiztonság tekintetéből, hogy a sajtó útján elkövetett büntetésre méltó cselekvényekre a közönséges büntetőtörvények és büntető elvek kivételképpen alkalmaztassanak? — vagy: kell-e bizonyos (s esetleg minő) főpontokban kivételeket tenni, és minő kivételek: a) engedhetők meg a szükséges sajtószabadság érdekében a nélkül, hogy egyuttal a közbiztonság hátrányára volnának? b) minőket parancsol a közbiztonság?“ — Vél.: Dr. Glaser, bécsi egyetemi tanár és Dr. John, göttingai tanár. Előadó: Dr. Behagel, freiburgi egyetemi tanár.

11. Törvényhozási kérdés: „Czél szerű-e a végrehajtással a törvényszéket, vagy pedig a törvényszéki végrehajtók példájára szervezett külön tisztviselőket bízni meg?“ — Vél.: Dr. Barth Marquart, kaufbeuren ügyvéd, Dr. Gad, berlini törvényszéki tanácsos, Götting, hildesheimi feltörvényszéki ügyész és Sacken báró Bécstől. Előadó: Dorn, berlini igazságügyi tanácsos.

12. Törvényhozási kérdés: „Mennyiben engedtezzék meg az esetleges eskükinálás (Eideszuschiebung)?“ — Vél.: Mittelstaedt, neuwiedli igazságügyi tanácsos. Előadó: Dr. Wolfssohn, hamburgi ügyvéd.

13. Törvényhozási kérdés: „Behozandó-e a német törvénykezési rendtartásba a felek eskü alatti kihallgatása saját ügyökben bizonyítékképpen, feltéve, hogy a bíró a bizonylat szabad megítélésére feljogosítottatik?“ — Vél.: Dr. Bar, borosz-

legalább azzal azzá fajulhat, de ez már törvény, és ha törvényünk a felekkeli újabb tárgyalást üdvösnek találta, nem ellenkezik ptrsnak elveivel, hogy a legfőbb bíróság az alsóbbakat a kijelelendő törvényes érvek újabb bírói megfontolására utasíthassa akkor is, midőn a felekkeli új tárgyalásra szükség nem mutatkozik.

KACZIÁNY NÁNDOR,
pesti sajtóügyi vizsgáló bíró.

A szabadságbüntetések Poroszországban.

(Folytatás. *)

Fogságbüntetés öt évi legnagyobb fokon különféle legsúlyosabb fokú fogságbüntetéssel, mint minimummal jön elő, különösen két évi minimummal: 1. büntelen indulatbani megölésnél, hol a fogság büntetés maximuma kitéve nem lévén, a rendes öt évi maximumot kell érteni, 177-ik §.; — vizáradás okozásnál a végre, hogy saját vagyonát a veszélytől megmentse 292-ik §.

Egy évi minimummal: ha valaki erővel vagy fenyegetéssel mást állampolgári jogának gyakorlásában választani, vagy szavazni akadályoz, vagy akadályozni megkísért 84-ik §-a; ha valaki a katonai szolgálatra csonkítás, vagy más mód által magát alkalmatlanná teszi vagy téteti, 113-ik §. 1. p.; ha valaki kiskoru személyt cselrel vagy erővel elcsábít, 106. §.

Hat havi minimummal: az egyszerű lázadásnál, 91-ik §.; fogdabani zendülésnél enyhébb esetben 96. §.; szokás vagy haszonvágyból kerítésnél, 147. §.; tetemes bántalmazásnál, vagy testi sértésnél 192. §.; szinte e vétségeknél, ha azt többen okozták, 195. §. 2. p.; büntelen haragban vagy enyhítő körülmények közt elkövetett agyonütésnél, 196. §.; a háborukor vagy szükség állapotban nyilvános hatósággal kötött szállítási szerződések

*) Lásd a „Jogtud. Közl.” ez évi 33. számát.

meg nem tartásánál, 308. §.; hivatalnál fogva átvett pénz vagy más dolognak elsikkasztásánál, 324. §.

Három havi minimummal, ha valaki hivatalnokot erővel, vagy fenyegetéssel hivatalos tetteket teljesítésére vagy elmulasztására kényszerít, 90. §.; ha valaki közlevéltárban őrzött, vagy hivatalnoknak átadott irományt megsemmisít, vagy elsikkaszt, 106. §.; ha valaki család eszközeinek használata által magát a katonai szolgálatról elvonni igyekszik, 113. §. 2. p.; ha valaki mást büntethető cselekvényről vádol jobb tudomása ellen, 133. §.; ha valaki hét éven alóli gyermeket, vagy gyámoltalan személyt kitesz, vagy elhagy, 183. §.; ha valaki vérbéli szülőt vagy nagy-szülőt bántalmaz, vagy testileg sért, 191. §., ha valaki verekezésben, vagy többek általi megtámadásban részt vesz, 195. §. 1. p.; a 196. §. esetben, ha súlyos bántalom vagy testi sérelem következett; ha valaki kiskoru férjetlen nőszemélyt beegyezésével elcsábít, 208. §.; ha valaki mást bezár vagy más módon szabadságától megfoszt, 210. §.; az egyszerű büntett, vagy vétség elkövetésével fenyegetés általi zsarolásnál 234—235 §§.; hűségre kötelezettek által elkövetett egyszerű hűségtelenségnél, 246. §.; bélyegpapir vagy postajegy körüli hamisságnál, vagy hamis használatnál 253. §.; ha valaki tiltott vadászatot szokásként üz 276. §.; a 301. §. esetén, ha másnak életét vagy egészségét az által veszélyezteteti 301—316. §. esetén; ha az csekélyebb bántalmat vagy testi sérelmet okozott, a 317. §-bani esetén; ha káros eredmény nem következett is; ha közpénztárnok pénzt fogad el jogosulatlanul, vagy jogosultan elfogadottat elsikkaszt, 327. §. vagy a fizetésekből levon, és a fizetést mint egészen teljesítettet vezeti be, 210. §. 2. p.; ha postahivatalnok levelet jogosulatlanul feltör vagy elsikkaszt, mást ily tettben segít, 328. §.; ha jogvéd a rábizott ügyekben mindkét félnek köteleesség ellenesen szolgál 329. §.

Két hónapi minimummal: ha valaki a király elleni

lői tanár, *Schmitt*, müncheni feltörvényszéki tanácsos. Előadó: *Becker*, oldenburgi legfőbb törvényszéki tanácsos.

14. *Törvényhozási kérdés*: „Felveendő-e a jövőben német törvénykezési rendtartásban a *juramentum credulatis* és *ignorantiae*?” — Vél.: Dr. *Bar* boroszlói tanár, és *Schmitt* müncheni feltörvényszéki tanácsos. Előadó: *Becker*, oldenburgi legfőbb törvényszéki tanácsos.

15. *Törvényhozási kérdés*: *Kriewel*, naumburgi feltörvényszéki tanácsos indítványa: „Felveendő-e a német törvénykezési rendtartásba a feltétlen német meghagyási eljárás?” Előadó: Dr. *Bar*, boroszlói tanár.

16. A 7. jogászygyűlésről felmaradt kérdések: Dr. *Jaeques* bécsi ügyvédnek az ügyvédség körüli indítványai;

ad 4. Az ügyvédi munkadíj iránt az ügyvédnek szabadságában áll, a felekkel bármikor egyezkedni. Ha egyezkedés nem történt, egy a törvény útján hozandó s koronkint módosítandó díjazás irányadó.”

ad 5. Nincs semmi döntő ok arra, hogy egy a fentebbi elveken alapuló ügyvédi rendtartás életbeléptetése a törvénykezési rendtartás újabb codificációjától függővé tétessék; sőt a közérdek egy ilyennek azonnali életbeléptetését javasolja. — Előadó: *Dorn*, berlini igazságügyi tanácsos.

Az elősorolt tárgyaknak kiosztása után *Makower*, berlini ügyvéd. rövid velős előadást tartott a jogfejlődésről Németországban az utolsó jogászygyűlés óta különösen kiemelve a lefolyt évben gazdasági és jogi tekintetben hozott fontosabb új törvényeket, mint p. az északnémeti szövetség ipartörvényét, a munkadíjak lefoglalására, a szövetség számára felállítandó felsőbb kereskedelmi törvényszékekre stb. vonatkozó, valamint az osztrák-német tartományok számára alkotott jelentékenyebb törvényeket.

Miután még *Borchardt*, berlini igazságügyi tanácsos, a német jogászygyűlés pénztárának állapotáról jelentést tett, s elnök a délután tartandó szakülések számára rendelt tanterme-

ket kijelölte, s végül a tagokat arra intette volna, hogy a délutáni diszebédre s a holnapi ünnepi bála illő frakkban sziveskedjenek megjelenni, mely intézképeni indítványát azonban az arra közelfekvő okoknál fogva következtet általános visszatetszés folytán, tréfás hangon csakhamar ismét vissza kellett vonnia, az első közgyűlés déltájban berekesztetett.

Még az nap délután, pontban 1 órakor elkezdődtek a szakosztályi ülések, melyek délutáni 5 óráig s másnap délelőtti 9 órától egész délutánig eltartottak. Én és barátom az 1. és 3. osztályba jegyeztettük be magunkat, s különösen a 3 (büntetőjogi) osztály tanácskozásait csaknem félbeszakadás nélkül éber figyelemmel kísértük. Minthogy ilyformán mindenütt jelen nem lehettem, le kell mondanom arról, hogy a tanácskozások folyamáról részletes és kimerítő tudósítást adjak; erről majd az idej jogászygyűlés tanácskozmányainak második kötete fog bővebb értesítést hozni. — Az 1. és 2. osztály határozatai közül különösen fontosak a polgári házasságra, a 3. osztályéi közül a magán elzárásnak (Einzelhaft) a büntető rendszerbe való felvételére, nem különben a katonai bíróságoknál követendő büntető eljárásra vonatkozó határozatok, melyek azonban kiváló fontosságuknál fogva végleges eldöntés végett a 28-án tartandó zárülés elébe terjesztendőnek nyilvánítottak.

Igen érdekes vala a magán elzárás kérdése körüli vita, melyben több jeles szakember (*Fäustle*, *Eckert*, *bruchsali* fogházi igazgató) s különösen az időközben megérkezett ösz *Wächter* is vett részt, kit a gyűlés *Schwarze* elnök figyelmeztető szavaira, belépésekor viharos tapsokkal fogadott. *Wächter* aggályai folytán indítatva érzé magát az osztály kimondani, hogy az egyszer kiszabott magán elzárásnak közös elzárássá való átváltoztatását, a monnyiben az szükségesnek mutatkoznék, ne a fogházi igazgató, se a fogház-felügyelő tanács, hanem a bíró határozza el, még pedig a törvényesabban módon.

A katonai bíróságok iránt csaknem általános volt azon meggyőződés, miszerint azoknak hatásköre a védrendszer teljes átalakulása folytán egyedül a katonai figyelem megszegéséből eredő büntettek és vétségek megítélésére szorítandó, s nagy visszatetszéssel fogadtatott Dr. *Hilse* hosszas, több ízben (Schluss! Schluss! kiáltásokkal) félbeszakított beszédje, ki azt

*) Lásd „Verhandlung d. achten deutschen Juristentages.” I. köt. 46 s. köv. II. Berlin. 1869.

tiszteletet megsérti, 75. §.; ha valaki idegen építményt egészen vagy részben elront 283. §.

Egy havi minimummal: ha hivatalnok valakit valami tette, mulasztásra, vagy eltérésre kényszerít 315. §.

Négy heti minimummal: a 196. §. esetében, ha tetemes bántalom vagy testi sérelem következett.

Tizennégy napi minimummal: a 217. §. lopás eseteiben, ha enyhítő körülmények vannak jelen, utópt.; ha valaki vallási tisztelet tárgyait, vagy isteni szolgálatra szánt dolgokat, sirokat, nyilvános emlékeket, művészet, tudomány, vagy üzlet tárgyait, melyek nyilvános gyűjteményekben őriztetnek, vagy nyilván kitéve vannak, vagy oly tárgyakat, melyek nyilvános haszonra, vagy nyilvános utak, vagy ültetvények szállítására szolgálnak, elront, vagy megkárosít, 282. §.

Egy heti minimummal: közönséges lopásnál, ha enyhítő körülmények vannak jelen 216. §. utóp., ha valaki büntett vagy vétség által szerzett vagyont tudva eltitkol, megszerez, vagy tovább ad, valamint a ki tolvajt, sikkasztót, vagy hasonló büntettet vagy vétséget elkövetőt elősegít, és enyhítő körülmények vannak jelen 237. §.

Minimum nélkül, mikor a 15. §. szerint legalább egy napi fogság értendő: ha falségárulás, honárulás, pénz hamisítás, rablás, emberrablás, vagy emberéleket veszélyeztető közveszélyességű büntettnak tervezéséről hiteles tudomással bírván, azt fel nem jelenti, 39. §.; sikkasztásnál, vagy talált jószágának fel nem jelentésénél, ha enyhítő körülmények vannak jelen, 225—227. §§.

A 311. §. esetnél, ha valaki hivatalnokot, a fegyveres hatalomnak tagját, vagy választott bírót hivatalos kötelességének áthágására elcsábít vagy csábítani megkísért, a fogságnak sem maximuma, sem minimuma nincsen megemlítve, itt tehát az általános törvényes maximumot és minimumot kell érteni, (egy naptól egész öt

évig); a 316. §. esetnél, ha enyhítő körülmények vannak jelen.

Fogság büntetés négy évi maximummal előjön: a 143. §. a természet elleni fajtalanságnál, ha az állattal vagy férfiak közt vitetik végre; a minimum itt hat hó.

Vannak esetek, melyekben a három évet meghaladó fogság büntetés vagyilagosan a fegyházbüntetéssel jön elő, így:

Fegyház két évtől husz évig, vagy fogság egy évtől ötig: harmadik lopás esetében, ha az súlyos, mikor enyhítő körülmények mellett a fogság büntetés alkalmazható 219. §. 2. p.; ugyiszinte hasonló körülmények közt harmadik orgazdaságnál, 240. §. 2. p.

Fegyház 2 évtől 15-ig, vagy fogság 6 óról 5 évig: a harmadik lopásnál, ha az egyszerű, mikor különösen a fogságbüntetést rendelhetni, ha enyhítő körülmények vannak jelen, 219. §. 1. p.; szinte ugy a harmadik orgazdaságnál hasonló körülmények mellett 240. §. 1. p.

Fegyház két évtől 15-ig, vagy fogság három hótól öt évig: hamis bukás eseteiben, mikor enyhítő körülmények jelenléte mellett a fogság büntetés alkalmazható 259—262. §§.

Fegyház két évtől 10-ig, vagy fogság hat hótól öt évig: a minősített (qualificirt) lopásnak 218. §. előadott eseteiben, mikor a fogságbüntetést lehet használni, ha enyhítő körülmények vannak jelen; az orgazdaságnak súlyosabb eseteiben fogság alkalmazható enyhítő körülményeknek jelenléte mellett, 238. §.

Fegyház két évtől 10-ig, vagy fogság három hótól öt évig: hamis bukásnak csalárd elősegítésénél, 260—262. §§.

Fegyház két évtől 5-ig, vagy fogság egy napról két évig: ha hivatalnok jogosulatlanul oly valamit tesz, mi eszközölheti, hogy a büntett üldözetlenül vagy büntet-

iparkodott bebizonyítani, miszerint a katonai bíróságok az egyéni szabadság kellő megóvására elegendő garantiát nyújtván, mostani hatáskörükkkel továbbra is meghagyandók, s csak az azoknál követendő büntető eljárás volna egyforma alapelven nyugvó törvény által szabályozandó. Azonban több jeles szónoknak (többek között *Stenglein* előadónak s egy ausztriai ügyésznek, kinek nevére többé nem emlékszem) igen találó példák felhordása által sikerült, a gyűlést épen az ellenkezőről meggyőzni, mire a gyűlés a még alább érintendő s a zárulás által is csaknem egyhangulag elfogadott határozatát valódi lelkesedéssel hozta.

Az osztályülések végeztével (aug. 26.) a jogászok két felé oszlottak, az egyik rész az ünnepi csarnokba vonult, hogy részt vegyen a körülbelül 900 ténitékű disztrakción (melyre — bor nélkül — 2 tallérért lehetett jegyet váltani), a másik rész pedig alkalmat vón magának a mannheimi udvari színház meglátogatására, mely sokaknak nem kevesebb élvezetet nyújtott, mint a disztrakció, úgy hogy sem az egyik, sem a másik résznek nem volt oka megsajnálania választását.

A disztrakción természetesen nem hiányoztak a felköszöntések sem. Volt ezekben ugyan némi politikai színezet is, miként ilyen alkalommal mindig lenni szokott, de egyik felköszöntő sem téveszté szemei előtt a jogászygyűlés igazi célját; az pedig épen nem fordult elő, hogy párt kérdést csináltak volna ezen alkalomból. — Az első felköszöntést *Bluntschli*, a jogászygyűlés elnöke, mondta. poharat emelvén Frigyes, badeni nagyherczeg, egészségére. E felköszöntésre — mondá szónok — bőséges indoka van. A német jogászygyűlésnek helyes felfogás szerint — ugymond — hármascélja van, t. i. az: hogy a jogot fejlessze, még pedig a szabadságnak, a nemzetiségnek és a humanitásnak irányában. A jog gyakran bilincsnek tartatik, valójában pedig a szabadság alapja és biztosítója. A középkor óta zilált jogállapotok uralkodnak, az összefüggés fonala teljesen megszakadt; de a nemzetiségi irány egy német jog alkotását teszi a jogászygyűlés kötelességévé. Ép úgy ápolja a jogászygyűlés a humanitást is, mely a nemzetiség határán túlmenve minden közös törekvést tisztel és istápol. Frigyes nagyhg mind e három irányban a jog fejlesztésében tevékenyen közreműködött,

azért is éljen! (Viharos éljenzés.) — Fäustle, müncheni legfőbb törvényszéki tanácsos, az egységes nagy német hazát élteté. — *Obkircher*, az igazságügyi miniszterium elnöke, kiemelvén a jogászygyűlés hathatós befolyását a német jog öszhangzó fejlesztésére, mire legujabban legfényesebb példát szolgáltat azon körülmény, miszerint az északnémet szövetség a jelen jogászygyűlést a büntető törvényhozás körüli egybevágó megállapodás létesítésére fölszólította, köszöntést mondott a jogászygyűlés további felvirágzása és gyarapodására. — Nagy tetszést aratott továbbá *Gneist*, berlini egyetemi tanár toastja, melyben körülbelül ezeket mondá: „Uraim! Heidelberg szép város. E hirnevét azonban nem köszöni egyedül a természetnek, hanem mindenekelőtt megifjodott egyetemének. Köszöni azon körülménynek, hogy régóta tudta, miként kell bánni a tanárokkal s a tanulókkal. S ebben áll épen jó hirneve: e viszonynak szép kölcsönössége, azon öntudat, hogy mit köszön az egyetem a városnak, s viszont mit a város az egyetemnek. Ha tehát Heidelberg városát éltetjük, bókot csinálunk neki, mint valamely szép szomszédnőnek. Éljen!” — Igen kedélyes vala a már felemelkedésekor viharos éljenekkel üdvözölt ösz *Wächter*-nek pohárköszöntése: „Uraim! Szólok azokhoz, kik messze távolról jöttek. Mi vala első gondolatjuk, midőn lábukat e városba tették, mi a második, midőn ezen ünnepi csarnok küszöbét átlépték? Heidelberg egy a természetből pazarul megajándékozott város. Heidelberg tele van csábokkal. Ki, miként magam is, itten tanuló volt, legott visszaemlékszik azon vig csínyekre, melyeknek ezen utcák színhelyei valának és még most is azok. Valóban — azt hinné az ember, hogy Heidelbergben tanárnak lenni, a legnagyobb szerencse. Pedig mennyi önmegtagadás kívántatik, uraim! arra, hogy itt annyi csábok között valaki dolgozni tudjon! A heidelbergi tanároknak igazán kettős munkájuk van. Annál elismérésre méltóbb önmegtagadásuk. A mult századi sötét reakcióra következett az egyetem felvirágzása, mely a jelen századdal kezdődött. Magam épen uj felvirágzásának kezdetén láttam ezelőtt 51 évvel. Azonban mennyi fényt és virágzást látok én most? Ezt csak is a heidelbergi tanárok önmegtagadásának, kitartó tudományos működésöknek köszönhetni. Azért sokáig éljen a heidelbergi egyetem! (Hosszan tartó éljenzés.)

lenül maradjon, s ekkor fogságbüntetés alkalmazható, ha enyhítő körülmények vannak jelen 321. §.

A fogságbüntetés még többféle fokozatokban fordul elő, így van 3 évi fogság mint maximum 1 évi, 3 havi, 14 napi, és határozatlan minimummal. — Két évi fogság mint maximum van 6 havi, 3 havi, hat heti, 1 havi, 4 heti, 14 napi minimummal, van az minimum nélkül is, sőt a 2 évi fogság mint kimondott minimum a legmagasb foku fogságbüntetésnek kimondása nélkül, hol a rendes, törvényes 5 évi maximumot kell érteni. — Tizenhatsz havi fogság mint legmagasb foku büntetés van 14 napi minimummal. — Egy évi fogság mint maximum van 1 havi, 14 napi, 1 heti minimummal és meghatározott minimum nélkül; van 1 évi fogság mint legalsóbb foku büntetés kimondott maximum nélkül. — Hat havi fogság mint maximum, 1 heti fogsággal mint legalsóbb fokúval, és befejezett minimum nélkül, de van 6 havi fogság mint minimum meghatározott különös maximum nélkül is.

Három havi fogság 1 havi minimummal és kimondott minimum nélkül; van 3 havi fogság mint legalsóbb fok, kifejezett legmagasb foku fogság büntetés nélkül is. — Két havi fogság különösen meghatározott minimum nélkül. Nyolcz heti fogság mint maximum kimondott minimum nélkül.

Van fogság általában is fenyegetve minden határozottan kimondott legnagyobb és legkisebb fok nélkül s itt az 1 napi minimumot és 5 évi maximumot kell érteni úgy, hogy e téren a bíróság a fokozatokban választhat. — Egy napi fogság van határozottan kifejezve egyszer a 227. §-ban. Világosan kimondva mint legalsóbb foka a fogságbüntetésnek van az egy heti fogság.

A porosz btötnykönyvben a fegyház- és fogság-büntetés pénzbüntetéssel kapcsolva is jön elő.

A szabadságbüntetések közt a porosz btötnykönyvben legenyhébb a bezárás (Einschliesung), miről az a 13-ik §-ban így rendelkezik: a bezárásbüntetés a fogolynak foglalkozására és életmódjára való felügyelettel kapcsolott szabadság megfosztásból áll, végrehajtatik az várakban, vagy más e végre különösen kijelölt téreken. Bezárásra nem lehet husz éven túl itélni.

A jelenlegi bezárás az ugynevezett custodia honestát, a köztartományjogi várfogságot pótolja.

A bezárás rendszerint várakban hajtatik végre; mert pedig megtörténhetik, hogy a várakban a bezárásra elegendő helyiség nincsen, a btötnykönyvi javaslatnak megvizsgálására kiküldött országgyűlési bizottmányok azt akadályozni akarván, nehogy a bezárásra, mint enyhébb büntetésre elítéltek büntetésök kiszenvédése végett fegyházba vagy fogdába zárassanak, szükségesnek tartották a btötnykönyvnek kormány általi javaslatához hozzáadni a kifejezést: vagy más e végre különösen kijelölt helyiségekben.

A törvény szavai szerint az elítéltet nem lehet valami munkára szorítani, hanem csak foglalkozására és életmódjára lehet felügyelni. Arra, hogy a bezárás mint legenyhébb szabadságbüntetés a fegyházbüntetés után helyeztetett, az adott valószínűleg okot, hogy a bezárás az időtartamra nézve 20 évig terjedhet, holott a fogságbüntetésnek leghosszabb rendes tartama 5 év.

A bezárásnak kimérésénél azonban jelenleg nincs tekintet a bünhöncznek polgári osztályára, mint azelőtt a várbüntetésnél.

A bezárás a fegyházbüntetéssel kapcsolatosan foglaltatik a porosz btötnykönyvben különösen a felség- és honárulási esetekben, hol a bezárásnak van helye, ha enyhítő körülmények jönnek elő, btötnykönyv 63—66-ik 68-, 74-, 76- és 78-ik §§.; továbbá a párviadalnak mindamaz eseteiben, melyekben a párviadalnál elfoga-

Wächternek Dr. Zeller, heidelbergi tanár felelt: „Engedjék meg, uraim! hogy őszintén megköszönjem azon szívessegüket, melylyel a Ruperto-Carolinát éltetni méltóztattak. Rég ismeri őt a német jog, melylyel régóta jó lábon áll. Épen mivel a jogközösségbe másokat is be kíván vonni, igazi német és egyuttal kosmopolitikus egyetem. Azért hadd köszönjek azon férfiaknak, ki az egyetem működését oly örömeteljesen elismerte, ki

Des Rechtes Wächter,
Alles Unrechts Verächter
Der gute deutsche Wächter! (Hosszan tartó éljenzés.)

Azután mondtak még pohárköszöntéseket többek között Mittelstaedt, neuwiedti igazságügyi tanácsos, a jogra, Ihering, titkos tanácsos és bécsi egyetemi tanár, a hölgyekre, Gneist Bluntschli, Dr. May a heidelbergi studentekre, felhíván egyuttal a vendégeket, miszerint tanulói évek emlékének megújítására a „Bremeneck“be (ez egy kurta korcsma a várhegy alatt, a burschok rendes gyűlhelye) jöjjenek. Erre rákezd a zenekar a „Gaudamus igitur“, a vendégek énekelnek, s nagy moraj között a csarnok lassankint üres lesz.

A német dramaturgia történetében is nevezetes mannheimi udvari színház is méltán megérdemli, hogy kedvéért a sakkjátszás várost is meglátogattuk, annyival inkább, mert Heidelberg és Mannheim között 12 vasuti vonat közlekedik naponkint. Rövid fél óra alatt ott vagyunk a leg is legegyszerűsebb uton.

A heidelbergiek is rendes vendégei e színháznak, melynek előadásaira már Heidelbergben válthatják belépti jegyeiket.

Ma (26-án) a Troubadourt adták, Müller. bécsi opera énekes vendégszereplése mellett; a színház csaknem zeufolásig tele volt.

Az előadás után kényelmesen lehetett a tiszta holdvilágos éjben, ismét rövid fél óra alatt, Heidelbergbe visszautazni.

Aug. 27. az osztályülésektől szabad óráinkat ismerős tanáraink meglátogatására fordítottuk: Vangerow, Zöpl, Vering, Röder s Lemcke urak valamennyien a legezivebben láttak bennünket, saját vallomásaik szerint igen kellemesen lepte meg

őket a számos magyar megjelenése; eddig még mindig azt hitték, hogy mi igen keveset vagy épen semmit sem törődünk a szomszéd Németország tudományos mozgalmával, de most az ellenkezőről győződtek meg. Nagy érdekléllel tudakolták tőlünk legújabb hazai jogfejlődésünket s közjogi viszonyainkat, melyekről még igen sok balfogalmuk van, a quotát is p. csak a 70 : 30 arány szerint ismerik, úgy miként a bécsi centralista lapok elöbök tálalták, az anteactákban természetesen nem kuttattak.

Volt alkalmunk számos egyéb tanár, ügyvéd, bíró s más gyakorlati jogászokkal ismerkedni, kikkel igen érdekes beszélgetésekbe ereszkedtünk, s kik valamennyien igen szívélyesek s előzékenyek valának irányunkban.

Délután felmenénk a Molkenkurra, egy közel magaslaton lévő mulató helyre, honnan gyönyörű kilátás nyílik a vármokra, a városra, a Neckarvölgyre egész Mannheimig, s a Philosophenwegre; itt is találkozván számos jogásszal.

A Molkenkurról a Schlossra jövének le, s többek között a heidelbergi nagy hordót is megsemeleltük, a kádár mesterség ezen monstrumát és netovábbját. Nagysága körülbelül akkora, mint a tataié, de nagyobb csinnal van elkészítve, mint az utóbbi, s a feljuthatás módja is könnyebb.

Esti 7 órakor kezdetét vette a muzeumi nagy dísztermében a jogászgyűlés tiszteletére rendezett tánczvigalom, mely valóban fényesen sikerült. Talán 1000-nél több ember vett részt benne. A fesztelenség és jókedv eltartott reggelig, s aligha nem teljesebbé ment sokakra nézve Ihering tegnapi toastja, melyben azt kívánta, bár Amor isten sok jót eszközöljön a német jogászok között, hogy mindenki megtalálja a maga hölgyét! A tánczvigalom szükséges is volt, mert különben mikép lehetett volna a nőket jobban kárpotolni azon elszántáguk- és türelmükért, melylyel nemcsak az utazás fáradsalmaira, hanem a „száraz“ tanácskozások meghallgatására is vállalkoztak.

Dr. BOZÓKY ALAJOS,
a nagyváradi m. kir. jogakademia tanára.

dott szokásos szabályok megtartatnak: btötnykönyv 164, 170. §§.; mert ha a szabályok áthágása mellett valaki megsértetik vagy megöletik, akkor a megölésnek vagy testi sérelemnek közönséges büntetései alkalmazandók, btötnykönyv 171. §.

A porosz btötnykönyv 15-ik § a szerint a napok, hetek vagy hónapok szerint kiszabott szabadságbüntetéseknek a nap 24 órával, a hét hét nappal, a hónap 30 nappal számítottatik. — A szabadságbüntetés tartama legalább egy napi legyen, btötnykönyv 15. §.

Az utolsó pontnak rendelete csak a fogságnál és bezárásnál alkalmazható, mert a fegyházbüntetésnek legrövidebb tartama határozottan két évre van szabva. Az egy napi tartam csak ott alkalmazható, hol magasabb foku minimum a törvényben nincsen.

Ha a szabadságbüntetéseknek a törvényben megrendelt büntetésfaj átváltozásának kell bekövetkezni, akkor egy évi bezárás nyolcz havi fogságbüntetéssel, egy évi fogságbüntetés nyolcz havi fegyházbüntetéssel egyenlőnek tekintendő, btötnykönyv 16. §.

A szabadságbüntetés-fajok közti arányt meg kellett határozni azért, mert az 56- és 57-ki §§-ok szerint, ha dologi bűnhalmazat esetében például: fogság és fegyházbüntetés volna kimérendő, akkor az enyhébb fajú büntetést a szigorúabbra átváltoztatni kell, a végrehajtásnál másként támadható nehézségeknek eltávolítása végett.

Az ily arányt illetőleg azonban megjegyezhető, hogy annak meghatározásánál minden önkényt mellőzni alig lehet, s itt is sok függ a fogdáknak szervezetétől; és végre a tapasztalás fogja csak tanusíthatni, vajjon az arány kellőleg van-e megállapítva. Dr. John megjegyzi*), hogy a szabadság büntetés-fajok közt megállapított arányt illetőleg a gyakorlatban mindeddig aggodalom van. — (Folytatása következik.)

Dr. CSATSKÓ IMRE.

K ü l ö n f é l é k.

(A budapesti ügyvédi egyesület) szakosztályai néhány havi szünetelés után ismét megkezdették működésüket; a harmadik (büntetőjogi, eljárási és börtönügyi) szakosztály ülésében, a szokott jegyzőkönyvi hitelesítés után, bemutatott az igazságügyminiszteri törvényjavaslat „a büntető törvényre és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésekről” s véleményes jelentés tétel végett kiadott egy hármass bizottmányának, melynek tagjaivá dr. Dárdai, dr. Mannheimer és dr. Friedmann urak választottak meg; a negyedik (bírói, szervezeti, magánjogi, perrendtartási és jogtanulmányi) szakosztály ülésében tudomásul vétetvén az „ügyvédrendtartás” tárgyában kiküldött bizottmány jelentése, bemutatott az igazságügyminiszteri javaslatok „a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről” és „a bírák és bírósági hivatalnokok áthelyezése és nyugdíjazása körüli eljárás szabályozásáról”, ezek véleményes jelentés-tétel végett egy öttagu bizottmányt adtak ki, melynek tagjaivá: dr. Bróde, dr. Környey, dr. Apáthy, dr. Schnierer és Janitssek urak választottak meg. Dr. Siegmund Vilmos ur a szakosztály költségei tárgyában tévén jelentést, határozottatott, hogy miután a szakosztálynak rendkívüli kiadásai voltak, melyek fedezésére a kiutalványozott összegek nem elegendők, a legközelebbi választmányi ülésben az egyesület rendkívüli kiadásaira fenntartott összegekből ez évre rendkívüli pótlékot kérelmezni. Dr. Schnierer ur indítványára határozottatott, hogy minden nagyobb munkát, mely a szakosztály által elfogadtatik, azonnal mint szakosztályi határozat az egyesület közlönye útján közzé tétessék, s hogy ezen közzétételek sorozatát a

*) Entwurf mit Motiven zu einem Strafgesetzbuche für den nord-deutschen Bund. Von Dr. Richard Ed. John, ordentl. Prof. der Rechte an der Universität Kiel. Berlin, 1868. Lap. 83.

szakosztályilag megállapított „ügyvédrendtartás” ujítsa meg. Dr. Környey ur jelentvén, miszerint Neskovits ur által megbízott ez utóbbinak bírói felelősségi javaslatát visszavonni, a kiküldött bizottmány működése beszüntetett. Végre dr. Siegmund ur interpellációja folytán az illető bizottságok előadói jelentették, hogy jelentéseiket Külley ur „bírói szervezeti javaslata” és a debreczeni ügyvédegyletnek a „személyfogság eltörlésére vonatkozó javaslata” tárgyában legközelebb beadandják. Dr. Környey ur a „békebiróságra vonatkozó javaslatának” bizottmányi tárgyalása indítványozó ur kíváratára bizonytalan időre elnapoltatott.

(A nyugdíjazott cs. kir. tisztek bírói illetékessége tárgyában) a „Budapesti Közlöny” nem hivatalos részében ezeket olvassuk:

Az igazságügyminiszter m. é. október 13-án egy rendeletet bocsátott ki, melynélfogva a nyugdíjazott és characterrel kilépett cs. kir. tisztek Magyarországon a polgári bíróságok alá tartozóknak tekintessenek, s mely szerint a budai, temesvári és szebeni katonai parancsnokságok ő Felsége augusztus 6-án kelt legfelsőbb elhatározása folytán utasítva vannak, hogy ily esetekben reclamatióktól tartózkodván, az esetnek a hadügyminiszteriumhoz leendő egyszerű följelentésére szorítkozzanak.

Miután e rendelet hatálya és jogalapja iránt egy helybeli lap kételyeket támasztani igyekszik, szükségesnek látjuk, a legjobb forrásból vett értesülés alapján kijelenteni, hogy ama rendelet kibocsátásához az igazságügyminiszter urnak teljes jogos alapja volt, s hogy annak minden esetben érvényt szerezni kötelességének fogja tartani.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közl: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Büchting, A., bibliotheca medicinae publicae od. Verzeichniss aller auf dem Gebiete der gesammten Staatsarzneikunde in den letzten 20 Jahren 1848—1867 im deutschen Buchhandel erschienenen Bücher u. Zeitschriften. Mit einem ausführl. Sachregister. Nordhausen, Büchting.

Christiansen, C., die rechtliche Unmöglichkeit der Todesstrafe. Halle, Buchh. d. Waisenh.

Előfizetési felhívás

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradai és kassai ügyvédi egyesületek közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar királyi curiai határozatokkal.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (október—december) 3 frt.

Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetések idejében beküldése kéretik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny” kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: Észrevételek a m. k. curiának telekkönyvi ügyben hozott egyik határozatához. Dr. Schnierer Gyulától. — Feloldó ítélet és semmisítő végzés. Kaczián Nándortól. — A szabadságbüntetéséről Poroszországban. Dr. Csatskó Imrétől. — Tárca. Heidelbergi levél. Dr. Bozoky Alajostól. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Különféle. — Meléklet egy fél iv curiai határozatok.

Megrendelési iv a már megjelent „Új polgári perrendtartás szabályai szerinti bírósági eljárás a nem peres jogügyleteken” című műre.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztav. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1869. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A miskolci ügyvédegylet fölirata a magyar kir. igazságügyi miniszterhez.

(Az első folyamodási bíróságok szervezése alkalmával föllábitandó kir. kerületi törvényszékeknek váltó- s kereskedelmi ügyilletőséggel leendő fölrüházása tárgyában.)

A behozandó bírósági szervezetre vonatkozólag, újabb időben több hazai lap azon hirt hozá, miszerint: „a külön váltó- s kereskedelmi törvényszékek első folyamodásban (a buda-pesti kivételével) megszüntetnek ugyan; azonban a föllábitandó kir. kerületi törvényszékek közül váltó- és kereskedelmi ügyilletőséggel csak azok leendnek fölrüházva, melyeknek székhelyein ipar- és kereskedelmi kamarák működnek; a többi kerületek pedig azok körül fognak csoportosíttatni.“

Nem ismervén hiteles forrásból a kérdéses szervezési terv részleteit: nem tudhatjuk mennyiben való e hir; mindazonáltal annak már pusztá fölmerülése is aggodalmat gerjeszt bennünk, melyet elhallgatnunk lehetetlen.

A váltó- és kereskedelmi bíraskodás ilyen szervezésében mi, a napjainkban már minden oldalról elítélt ki-

vételességet részben ugyan megszüntetve, — de az ennél is károsabb czélszerűtlen terület-felosztást minden hátrányaival fenntartva, megújulva látnók.

Jelenlegi váltójog-szolgáltatásunknak, mint ez már annyiszor és oly sok felől fölpanaszoltatott, főhibája ugyanis, hogy: ilyenmő első fokú bíróságaink csupán hét helyen lévén, azok, kivált a távolabb lakó felek által, csak nagy fáradsággal, sok költséggel és még több idő-vesztéssel vétethetnek igénybe. — Minek természetes következménye, hogy az ilyen — bár különben élénkebb forgalmu — vidékeken váltóügyletek alig köttetnek, s a váltóhittel előnye alig élvezhetők.

Ha már most tekintetbe vesszük, hogy ez idő szerint csak hét ipar- s kereskedelmi kamaránk van, s többnek alakulása a közel jövőben alig várható, hogy tehát föllábitandó kerületi törvényszékeink közül váltó- s kereskedelmi ügyilletőséggel a hirlapilag jelzett terv szerint alig hét, de legfőlebb tíz leendő fölrüházva: nem szenved kétséget, hogy a váltó bíraskodás ugy marad, a mint van jelenleg, s csak néhány város és közvetlen környéke fogja élvezni ezentul is annak sajnosan nélkülözhető előnyeit.

Számtalanszor nyilatkozott már e tekintetben a

TÁRCZA.

Heidelberg.

III.

A második nagygyűlésre, mely egyszersmind zárulás vala, ismét megtelt az egyetem nagyobb díszterme, a karzatot is újra elfoglalá a válogatott hölgykoszorú, ezúttal nemcsak kíváncsiság, hanem érdekeltség is csalta a nőket a „száraz“ emberek tanácskozási helyére, mert már előre hire futott, hogy a jogászgyűlés a polgári házasságról fog nyilatkozni, mely iránt, mint tudjuk, még a nem-jogász férfi közönség sincs tisztában önmagával.

Pontban 9 órakor megnyitá elnök az ülést s néhány, a délutáni ünnepélyességre vonatkozó apróbb értesítések után, azonnal napirendre tért át. A felvetett tárgyak gyorsabb elintézése tekintetéből elnök a gyűlés általános helyeslésével mindenekelőtt azon határozatokat olvastatá fel az illető előadók által, melyeket az egyes osztályok a nagygyűlés elé csupán tudomásvétel végett terjesztettek, s csak azután tért át azokra, melyeket a nagygyűlésnek kell vala véglegesen eldöntenie.

A már multkor egész terjedelmökben közlött kérdések közül az 1. 4. 8. 10. és 16. elintézetlenül maradtak.

Csupán tudomásvétel végett a nagygyűléssel a következő határozatok közöltettek:

Az egyesített első és második (magánjogi és kereskedelmi jogi) osztályok részéről:

A jogászgyűlés kimondja azt, hogy

1) részvénytársaságok és részvényekre alapított titkos társaságok alakítására állami engedély nem kívántatik;

2) közkereseti társaság alakítására állami engedély nem kívántatik.

Kíváncsok, hogy a társaság kötelezettségeiért minden egyes tag egyetemleg és egész vagyonával kezessédjék.

Az észak-német szövetségi törvénynek ide vonatkozó intézkedése czélszerűnek mutatkozik.

Mindazáltal elvileg mi sem áll ellent oly társaságok alakításának, melyeknél a tagok csak korlátoltan kereskednek és szabadon kiléphetnek, ha csak az iránt gondoskodva van, hogy a társasági hitelezőknek egy bármikor meghatározott és előtűk ismeretes legkisebb tőke (Minimalcapital) le van kötve. — Előadó: Gneist tanár.

3. Az elismerési szerződésre vonatkozó harmadik kérdés tüzetesebb meghányására a gyűlés Dr. Ihering tanár és előadó következő indítványait utalja a legközelebbi jogászgyűlés elé, u. m.:

1) Egy valamely pénzösszeggel (vagy egyéb tárggyal) való pusztá tartozására vagy annak megfizetésére irányzott (írásbeli) szerződés kötelező erővel bír a tartozás alapjának megnevezése nélkül is.

2) Kifogás ezen kötelezettség ellen az adóst csak a conditio-tanban foglalt elvek szerint illeti.

3) A mennyiben a felek szándékából az ellenkező nem tűnnék ki, a hitelező választhat, vajjon a tartozási ígérethöz, vagy az annak alapjául szolgáló ügylethöz akar-e perelni. — Előadó: Gneist.

A harmadik (büntetőjogi és büntető eljárási) osztály tudomásul a következő határozatát közlé:

A büntető eljárásnak az elítélt javára leendő újbóli fölvétele már az esetben engedendő meg, ha a tárgyalás után új tények és bizonyítékok merülnek fel, melyek alkalmasnak látszanak arra, hogy a tényálladékok lényeges pontjaiban az elítélt javára módosítsák. — Előadó: Gotthilf aschaffenburgi ügyész.

A negyedik (polgári törvénykezési rendtartási) osztály tudomásvétel végett a következő határozatait közlé.

közvélemény, és mindannyiszor élesen hangsúlyozá abbeli kívánatát, hogy: vagy állitassanak föl (ha ugyan a kivételesség továbbra is fenntartatni szándékoltnék) a népesség számának s az ipar- és kereskedelem érdekeinek megfelelő számban királyi váltótörvényszékek, vagy ruháztassanak föl az első folyamodásu polgári törvényszékek általában váltó- s kereskedelmi bíraskodhatással.

Mi határozottan ez utóbbi nézetet osztjuk, s nem ismerünk olyan körülményt, mely annak megvalósulását okszerűen gátolhatná.

Fölhozott ugyan több ízben, miként ipar- s kereskedelmi viszonyaink kezdetlegeseke s a váltóhitel olyan mérvben, hogy annyi törvényszéket foglalkoztathasson, még kifejlödve nincs. — Azonban ez ellenvetést érvül el nem fogadhatjuk.

Ime — hogy többet ne mondjunk — a különféle hitelintézetek száma naponként szaporodik. — Takarékpénztárak, már majd minden — még kisebb városokban is vannak; a melyek pedig, mennyiben pénzkölcsönzéssel foglalkoznak, mindannyian váltóüzletet folytatnak.

De ha visszatekintünk a — különben szomorú emlékü 1854—1860-ik évkörre, midőn a fenállott cs. kir. megyei törvényszékek első folyamodási váltó- s kereskedelmi bíróságok is valának; lehetetlen be nem ismernünk, hogy daczára azon általános nyomásnak, mely nemzetünk minden erőit káros zsibbadásban tartá, s mely az ipar és kereskedelem szabadabb fejlődésére is óriási súlylyal nehezedett: — a váltóhitel s forgalom mégis olyan élénkséget s annyi eredményt mutatott föl, mely a fennállott bíróságokat folyton foglalkoztatni tudá, s melyhez hasonlóval ma nem dicsekedhetünk.

És ez igen természetes!

A váltóhitel alapja, előnyei s használhatósága, épen az e nemű jogszolgáltatás pontossága, — gyorsasága — és olcsóságában rejlik. — A milyen mérvben elérhető ez, olyan mérvben emelkedik a váltóforgalom.

Legyenek a fölállítandó kerületi törvényszékek egyszersmind első foku váltó- és kereskedelmi bíróságok; a jótékony váltóforgalom el nem maradhat; míg ellen-

kezőleg a jelenlegi, valamint a hirlapilag jelzett szervezet mellett, annak alig fogunk valaha örvideni.

Vagy talán pénzügyi tekintetek miatt lenne teljesíthetlen a haza nagy közönségének emez ohajtása!? — Valóban alig lihetjük.

Mert ugy vagyunk meggyőződve, hogy nem lenne nehéz olyan bírából alkotni össze az első folyamodási törvényszékeket, kik a váltó- s polgári ügyekben egyenlően jártasak.

A lefolyt időkben minden törvényszéki bíró egyszersmind váltó előadó is volt, s a váltóügyek ellátása fennakadást sehol és soha sem szenvedett.

A pénzügyi tekintetek tehát nem lehetnek mérvadók, valamint azon aggodalmat sem találjuk motiválnak, hogy olyan kereskedők, kik kereskedelmi ülnökökül alkalmaztathatnának, nem mindenütt lenuének fötlálhatók.

A kerületi törvényszékek székhelyei kétségenkívül központi, — tehát jelentékenyebb városok lesznek; ezekben pedig egy pár értelmes kereskedőre mindenütt számíthat a jogszolgáltatás. — A mult idők tanuságai e tekintetben is megnyugtatók.

Mindezek alapján alázatos tisztelettel kérjük Nagyméltóságodat, miként azon ohajtásunkat, hogy:

a fölállítandó valamennyi első folyamodási kir. törvényszék egyszersmind váltó- és kereskedelmi ügyilletőséggel is ruháztassék föl, a behoandó bírósági szervezetnél tekintetbe venni méltóztassék.

Kelt a miskolci ügyvédegyletnek 1869. év szeptember 19-én tartott rendes üléséből.

HÖRVÁTH LAJOS, elnök.

FEKETE ÖDÖN, titkár.

Néhány szó a csődperek gyorsabb lebonyolításáról.

Hogy mennyire árt a közhitelnek azon lassuság, melylyel nálunk a csődperek lebonyolítatnak, mindenki tudja.

1) A jogászgyűlés, kimondja azt, hogy czélszerű, a végrehajtást a törvényszéki végrehajtók példájára szervezett önálló tisztviselőkre bízni. — Előadó: *Dorn*, igazságügyi tanácsos.

2) A német föltétlen meghagyási eljárás a közös német törvénykezési rendtartásba fel nem veendő. — Előadó: *Bar*, boroszlói tanár.

3) Az esetleges eskükínálás (eventuelle Eideszuschiebung) ugyan terjedelemben engedendő meg, mint a döntő eskü (principale Eideszuschiebung). — Előadó: *Becker*, oldenburgi legfőbb törvényszéki tanácsos.

4) A feleknek tanukul való eskü alatti kihallgatása saját ügyekben a német törvénykezési rendtartásba fel nem veendő. — Előadó: Ugyanaz.

5) A jövődő német törvénykezési rendtartásba a juramentum credulitatis és ignorantiae fel nem veendő. — Előadó: Ugyanaz.

Most következtek azon határozatok, melyeket az egyes osztályok a nagygyűléssel bővebb meghányás és végleges eldöntés végett közöltek. Az első és második osztály részéről a következő határozat olvastatott föl:

1) El kell ismerni, hogy Németországban a polgári házasság az egyház és állam közötti viszonyonnyal megegyező szükséges alakja a házasságkötésnek.

2) A polgári házasság általános behozatalával a vallás-különbőség bontó akadályja megszüntetendő.

Ezen ép oly fontos, mint érdekes tárgy előadását az eredetileg kijelölt előadó *Unger* bécsi egyetemi tanár helyett, ki a jogász gyűlésben részt nem vehetett, *Gneist* vállalta el, kinek beható s a felvetett kérdést minden oldalról felvilágosító előadását a hallgatóság nagy feszültséggel végig hallgatta, Szavazásra bocsátatván a kérdés, az osztály határozata minden szavazattal egy ellenében elfogadtatott. — Megjegyzendő, hogy az ez iránt véleményadása fölszólított férfiak, Dr. Wasserschele-

ben, giesseni, és Dr. Freidberg, freiburgi tanárok, szintén igenlőleg nyilatkoztak.

A harmadik osztály részéről a következő határozatok terjesztettek elő:

I. 1. Miután a magánelzárás által minden büntetési cél teljesebb mértékben és nagyobb számu elítélteknél biztosabban éretik el, mint bármely más elzárási rendszernél, annál fogva az a szabadságbüntetésnek rendes a törvényben meghatározandó végrehajtási módjaként ajánlkozik; alkalmaztatásának feltételezései azonban, valamint célirányos végrehajtásának alapvonalai a törvényhozás útján állapítandók meg. — Csaknem egyhangulag elfogadtatott.

2. A közös elzárás kivételes alkalmazhatóságának elrendelése az ítélő bíróságot illeti, nemcsak az ítéletben, hanem akkor is, miután a büntetés kiszabását tartalmazó ítélet jogerőre emelkedett, fenhagyatván a fogházi igazgatóság ideiglenes intézkedései sürgős esetekben. — Nagy többséggel fogadtatott el.

3. A kiszabott büntetés tartamának megváltoztatása azon esetre, hahogy a végrehajtás közös elzárás útján történik, helyt nem foglalhat. — Csaknem egyhangulag elfogadtatott. Eladó: *Fäustle*, legfőbb törvényszéki tanácsos.

II. A német jogászgyűlés, elismerve azon szükségességet, hogy a német államokban érvényben levő katonabírósági eljárási törvények reformra szorulnak, s hogy azok egymással öszhangba hozandók, kimondja abbeli meggyőződését, miszerint ezen törvényeknek korszerű, a tudomány és jogbiztonság igényeinek megfelelő reformja csak úgy valósítható meg, ha a katonai büntető eljárás lényegileg a polgári eljárás követelményeihez alkalmazkodik, s a katonai bíróságok illetősége béke idején a katonáknak a fegyelem megszegéséből eredő vétségeire szoríttatik.

A jogászgyűlés kimondja továbbá mint meggyőződését, miszerint a hadcsapatokra szóló fegyelmi szabályrendeletek, a

Hanem abban aztán nagyon csálódik, a ki azt hiszi, hogy ennek a törvény az oka. Igen, részben, de leginkább a bíróságok s a csődperek vitelével megbízott perügylők.

Bár mennyire nehézkes is a mi csőd eljárásunk, a csődperek — egyes igen bonyolodottak kivételével — 2—3 év alatt jobbra befejezhetők volnának, s mégis még kedvező esetnek lehet mondani, ha egy-egy nagyobb csődper tíz év alatt teljes befejezést nyer. A legtöbb esetben azonban több évtizedet, néha egy-egy fél évszázadat is vesz igénybe, úgy hogy nálunk a hitelező, ha csődbe esik adósa, követelését — hacsak a kiegyezkedéstől nem remél valamit — mint elvesztett tekintti.

S ezen a bajon törvényszékeink könnyen segíthetnének, a nélkül, hogy egy új törvény hozatalát bevárniok kellene.

A perügylőségekre való kinevezés ugyanis nálunk országszerte, megyékben úgy mint városokban, minden systema, minden magasabb cél nélkül, csupán a protectio által vezéreltetik. S így történik aztán, hogy egyik másik ügyvéd kezében, ki a törvényszékek elnökeivel vagy ülnökeivel meghitt barátságban él, vagy rokonságban áll, 10—15 csőd is összehalmozódik, minek lebonyolításában az aztán sokszor belehal; mert éppen ezen intim viszonyról fogva a törvényszék részéről való megsürgöttetéstől nem kell tartama, a csődperek hosszuravonásából pedig legtöbb hasznót vár. Sokszor fizikai ereje és ideje sem elegendő annyi munka teljesítésére.

Ha törvényszékeink gondolnak valamint a közhittel s a közjóléttel is, a perek ezen lassu és hosszadalmas lefolyásán úgy segíthetnének, ha éppen az ügyvédek azon önzését, mely leginkább okozza a csődperek hosszúra vonását, felhasználnák azok gyorsítására.

Mondják ugyanis elvül azt ki a törvényszékek, de kövessék ám aztán a gyakorlatban is, „hogy a perügylőségekre való kinevezés sorrendben történjék.“ Mondják továbbá azt is ki: „*hogyoly ügyvédek, kiknek kezeikben még folyamatban lévő csődperek vannak*, ha rájuk jött volna is időközben ismét a sor, újabb kineveztetést

nem nyerhetnek, ha a sorrendben az utánok következők között olyan ügyvédek vannak, kiknél folyamatban lévő per már nincsen.“

Iparkodni fognak így a perügylők lehetőleg hamar lefolytatni a reájok bízott csődpert, hogy a mire ismét rájuk jön a sor, emez be legyen fejezve, s az újabb kinevezést ne akadályozza.

A ki mindamellett halasztási kérvényekkel fogja késleltetni a végleges elintézt, azt, ha úgy tetszik az illető törvényszéknek, meg is lehetne ugyan sürgetni, de egyet mindenesetre nyerni fog a közönség ezen elv alkalmazásában, hogy legalább újabb csődper nem lesz a hitelezők kárára egyhamar ismét az ily munkátlanoknál eltemetve.

Egyes ülnököknek s némely törvényszékek elnökeinek nem lesz ugyan ilyen kinevezési szabály követése mellett módjukban kedvencz embereiket és barátait, úgy mint eddig különös kedvezésekben részesíteni; de maguk az egyes törvényszékek testületileg csak nyerni fognak az által, mert azon vád, melyet a törvényszékek ellen a közönség a csődperek lassu folyása miatt, az ügyvédek egy nagy része pedig a kinevezéseknél követett protectio miatt méltán emel, el fog esni az általam javasolt kinevezési módzat mellett, s a törvényszékek tekintélye emelkedni fog, mert minden gyanúsítástól ment leendő.

Ne neveztessek továbbá ki perügylővé és tömeggondnokká egy és ugyanazon egyén. Mert az, a ki idegen vagyont kezel, sokszor azért is halogatja a csődper végleges befejezését, hogy a kezelésben tovább benne maradhasson. A perügylőnek érdembe hozott munkadíjjainak felénél több ne utalványoztassék ki a csődper befejezése előtt, hogy ezen körülmény is ösztönzésül szolgáljon a lebonyolítás siettetésére.

Ha a törvényszékek ideiglenesen is külön perügylőt és kúton tömeggondnokot fognak kinevezni, a hitelezők sem fognak ettől a választásnál eltérni. Eddig is, ha történt, hogy egyre bízták ezen két teendőt, azon hiszemben történt, mintha így kevesebbe kerülne a tömegnek.

mennyiben büntetések kiszabását tárgyazzák, csak a törvényhozás útján bocsátandók ki.

Ezen határozatok hozatalával a napirend ki vala meritve, s így már az állandó bizottság megválasztatása maradt hátra. Tagjaiul a következő urak választattak meg közfelkiáltással u. m.: Albrecht, Bar, Becker, Borchardt, Drechsler, Fäustle, Gneist, Goldschmidt, Ihering, Keller, Puchelt, Rizi, Schwarze, Stenglein, Sternfels, Stösser, Wächter, Wartensleben.

Ezután Bluntschli elnök rövid zárbeszédet tartott, kiemelve, hogy a jogászgyűlés azon körülménynek köszöni működését, miszerint Németországban erkölcsi befolyást gyakorol, ha kétségen kívül helyzetetik, hogy a haza különböző vidékeinek jogászai lényeges reformkérdésekben egyetértenek; ily esetben az ő nyilatkozatai bizonyos tekintetben a német jogászkar jogi meggyőződésének kifejezése gyanánt vétenek, a jogi meggyőződés ebbeli kifejezése pedig befolyást gyakorol a törvényhozásokra, és kormányokra, s habár nem is eredményezi mindig rögtön a szükséges átalakításokat, mégis hathatós ösztönül szolgál a szükséges reformok előkészítésére és megindítására. Ha pedig a közvélemény mindinkább hangosabban követeli, végre érvényre is jut. Ez esztendőben is alkalmunk volt, igen fontos kérdések, u. m. az obligatorius polgári házasság, a magánelzárás behozatala és a katonai bíraskodás iránt, megállapodásra jutni. Ily jellemző egyetértést nem lehet kicsinyleni, ez igen fontos erkölcsi tényező. Végül megköszönvén a jelenvolt tagoknak a munkálattokbani buzgó részvétét, és saját támogatását az ügyek vezetése körül, mit *Gneist* tanár a gyűlés nevében viszonzott, elnök a második nagygyűlést berekeszté. — Csakis azt kell még pár szóval megemlítenem, hogy az ülés kezdetén s még a napirendretérés előtt Dr. *Schwarze*, drezdai állami főügyész és jeles criminalista, meleg szavakban emlékezett meg a két évvel ezelőtt elhunyt *Mittermeier*ről, kinek emlékét a gyűlés közfelállás által megüsztelé.

A jogászgyűlés ily formán végét érte. Azonban Heidelberg lelkes városa nem akará a vendégeket magától elbocsátani, a nélkül, hogy őket egy igen kellemes s valóban ritka meglepetésben ne részesítse. Erre legszebb alkalom vala a városonkivilágítása, melynek megtekintésére még Frankfurt, Mannheim, Darmstadt, Bruchsal és Carlsruhe városokból is tömérdek ember jött Heidelbergbe részben különvonaton. — A jogászgyűlés mindegyik tagja „Zu der von der Stadt Heidelberg veranstalteten Festfahrt“ feliratu nyomtatott meghívó jegyet kapott, melylyel délután 5 óra tájban a Carlsthor elé sietett, honnan egy 22 kocsiból álló hosszú vonat mintegy 1000 vendéggel (már nem csupán jogászokkal, hanem jogászokkal is) a Neckar mentében fekvő Neckargemünd városkába, indult, hol már készen várták őket a kettejével összekötött lobogókoszorkokkal feldíszított nagy hajók, melyeken azután a legvidámabb hangulatban magukat Heidelbergig leusztatták. Volt a hajókon asztal és pad s elegendő étel és ital, bor és sör, s a városi zenekar hangjait egy négyes férfikar dalai váltak fel. Az ég ragyogó, a levegő csendes vala. *Krautmann* főpolgármester a város nevében élteté a messziről jött vendégeket és bucsut mondott nekik „auf baldiges Wiedersehen in Heidelberg!“ Szavait dörgő éljenek követték, mire *Bluntschli* a jogászgyűlés nevében köszönetet mondott a városnak azon szívélyességeért, melylyel a vendégeket fogadta, s azután élteté a főpolgármestert, a városi tanácsot és Heidelberg lakosait.

Időközben besötétedett, a hajók órára színes lámpákat kötöttek, jobbról-balról tarackdurranatok és réppentyűk jelzék a feszülten várt meglepetés közeledését. A mint a hajók Heidelberghez értek, mintegy varázsütésre vakító piros tűzben égett a heidelbergi városon, míg az alatta lévő fák zöld fényben ragyogtak. E büvészlátvány közel 7 percig tartott, s alig hogy a vendégek a köhídhöz értek, az is bengáliai lányban állott, míg a hegy ormán a Molkenkur messzire árasztá tüzes fényugaraival.

Különösen roszalandó azonban azon szokás, hogy némely törvényszékeknél megkívánják, miszerint azon ügyvédek, kik csődperügyelőségekre aspirálnak, azt az illető elnöktől és ülnököktől kérjék.

Ez egyrészt lealacsonyítása az ügyvédi tekintélynek, de másrészt veszélyes is lehet, mert néha hitelezők kijátszásában öntudatlanul magát a törvényszéket is bűnrészessé teheti.

Tudjuk ugyanis, hogy nálunk, hol a jó lelkű hitelezőknek álvégrehajtások általi megrövidítése oly gyakran szokott napirenden lenni, a csődület megnyitásakor a perügyelőnek van csak módjában és áll kötelességében az ilyen álvégrehajtások elleni felfolyamodások és semmiségi panaszok által a hitelezők jogai felett örködni.

Ha tehát a törvényszékek, feledve ezt, azon meg gondolatlanságot követik el, hogy azon ügyvédet, a ki, épen tudva, hogy ez vagy amaz csődöt kér maga felett nyitattatni, jelentkezik, és kéri magát perügyelőül kineveztetni, ki is nevezik, könnyen azon helyzetbe jut, hogy a nélkül, hogy gyanítaná, segédkezet nyújt a jólelkű hitelezők megrövidítésében.

Mert történhetik, sőt a leggyakrabban úgy is van, hogy azon ügyvéd, ki ez vagy amaz csődben perügyelővé kéri magát kineveztetni, épen a bukott ügyvédje vagy jó barátja, s azért, ha ezt elérni sikerül neki, olyan mulasztásokat tehet, látszólagos ügybuzgóság mellett is, melyek az ily álvégrehajtások megsemmisítését utóbb aztán lehetetlenné is tehetik.

Ezen mód pedig igen sok helyen divatozik, s ha a törvényszékek attól önkényt nem térnének mielőbb el, szükségessé teendi, hogy az igazságügyminiszterium rendeletileg vessen véget e veszélyes játéknak, mely mások vagyonát teszi kockára.

Dr. FRIEDMANN BERNÁT,
ügyvéd.

A szabadságbüntetésekről Poroszországban.

(Folytatás és vége.)

Az 1850. btötnykönyvi javaslat feletti országgyűlési tanácskozás közben a 2-ik kamra bizottmányának

a folyó jobb partján pedig óriási tűz bokréta röpködött fel, a csillogos ég felé.

A tüzi játék után a vendégek az utcákon fel-alá hullámzó embertömegekben keresztül hatolva még egyszer az ünnepi csarnokba vonultak, vig poharazással fejezvé be az estét, mely valóban egyike volt a jogászgyűlés legfényesebb mozzanatainak, s melyről még soká meg fognak emlékezni azok, kik abban részt vehettek.

Aug. 29. reggel hosszú sorban siettek a jogászvendégek az indóházhoz, kocsit csak a kaphatott, ki már tegnap gondoskodott róla. Mi kitűzött utitervünket hiven megtartani szándékozván, mindenekelőtt Carlsruhéba mentünk, nem állván meg Bruchsalnál — melynek híres magánelzárási börtönét különben már tavál látogatám meg — s miután a legyezőalakú várost keresztül-kasul bejártuk, még az nap délután Baden-Badenbe, az európai híri fürdőhelyre értünk. A városka valóban példányképe a tisztaságnak, ritka szép fekvése miatt méltán egyik legelső fürdőhelynek tekintetik, ámbár legtöbbnyire nem meleg gyógyvize miatt, hanem undok játékdühből látogatattatik. A pazarul kidisztett játéktérmekek déltől éjfélig zsufolva tele vannak finom öltözetű uracsokkal és nőkkel, kik egymással vetekedve szótlanul szórják a vert aranyat s ezüstöt a végzetszerű zöld asztalra. 3—5000 frank, vagy rubelnyi egyes betétel és veszteség föl se tűnik, a bankárok bámulatos egykedvűséggel s eleganciával huzzák be vagy dobják oda az aranyokat és ezüstpénzeket.

Baden-Badenből másnap a csendes Freiburgba, Baden nagyhercegség második egyetemének meglátogatására, utazánk. Tanulásra Freiburg tán még alkalmasabb mint Heidelberg, mert nincs itt annyi alkalom oly sokféle szórakozásra, mint Heidelbergben; de azért az idegenek mégis inkább Heidelberget keresik fel, míg Freiburgot csak nem kizárólag belföldiek látogatják. A legközelebb lefolyt tanév nyári felében mindössze

jelentésében felhozott*) hogy a becsületvesztés gyakran érzékenyebb, mint a mérsékelt szabadság vagy pénzbüntetés, és hogy e tudatot a törvényhozásnak szilárdítani és terjeszteni, nem pedig tompítani és gyengíteni kell; ezt cselekszi pedig a törvényhozó, ha e kérdésnek eldöntését, hogy mi legyen büntett vagy vétség, egyedül a szabadságbüntetésnek hosszabb vagy rövidebb tartamáról teszi függővé, és az azzal kapcsolt becsület beosztást vagy határozást nem veszi figyelembe.

Nem látszott mégis czélszerűnek mindoly tetteket, melyekkel a becsület-jogoknak ideigleni korlátozása van kapcsolva, büntettekkel jellemezni, mert, miután a büntettek felett itélni az esküdtszékeknek feladata, azáltal amaz eseteknek száma, melyek az esküdtbírószágok illetősége alá tartoznának, szerfelett szaporodnék; minélfogva a bizottmány a btötnykönyvi javaslatnak ez iránti részében, mely szerint oly tettek, melyek a polgári becsületnek végképeni elvesztését vonják maguk után, büntetteknek, oly tettek pedig, melyek a polgári becsület-jogoknak csak ideigleni megszorítását vonják vagy vonhatják maguk után, vétségeknek tekintessenek, megnyugodott.

A becsületvesztést illetőleg a 2-dik kamrai bizottmányának jelentésében mondatik, hogy e szónak becsület hat különböző értelme van. Az alatt értetik: 1. Az állam által biztosított polgári jogoknak foglalatja és élvezete. 2. Amaz elismerés, mely a személyi érdemnek a közvélemény által a jó hirben és névben megadatik.

A becsület első értelemben lehet csak a bírói ítéletnek és büntetésnek tárgya.

A büntetés gyanánt bekövetkező becsület-elvesztésnek, ha mégis ily féle büntetés elfogadva van, lehetőleg meg kell egyezni a második értelemben vett becsületnek elvesztésével; a törvényhozásnak feladata tehát úgy járni el, hogy a becsülettől megfosztást csak ott rendelje el, hol az az elítélttől már a közvélemény által is elvonatik.

*) Verhandlungen der 1-ten und 2-ten Kammer über die Entwürfe des Strafgesetzbuches für die preussischen Staaten etc. Berlin. 1851,

265 tanuló volt beírva, köztük 228 bel- s 37 külföldi, 133 (katholikus) theologus, 52 jogász, 45 orvos és gyógyszerész, 35 cameralista bölcsész és nyelvész volt. A hittani karban 6 rendes, 1 rendkívüli s 1 magántanár, a jogi karban 7 rendes, az orvostudományban 10 rendes, 4 rendkívüli és 3 magántanárral, a bölcsészeti és államtudományi karban 9 rendes, 5 rendkívüli és 2 magántanár; tehát az egész egyetemen összesen 48 tanár tartott előadásokat.

Freiburgból Baselbe innen aug. 31-én Schaffhausenbe a rajnai vizeséshez, s ezután Konstanzba mentünk, az utóbb nevezett városban többek között a Huss-féle emlékkövet is megsemlélvén. Szept. 1-én a nagy bodeni tón átkelve Lindauba s innen gyorsvonaton vissza Münchenbe érkeztünk. Szept. 2-át Münchenben, 3-kát Salzburgban töltöttük, 4-én a legremekebb időjárásban a Königsseehez kirándultunk s még az nap éjjel Linzbe jövének, honnan másnap a regényes Dunán le Bécsbe és szept. 9-én haza tértünk.

Hogy ily szellemi eszmecserére rendezett gyülekezések a tudomány előmozdítására fölőtte alkalmasak, többek között a német jogászegylet ez idei (8-dik) nagygyűlése ismét fényesen igazolta, s azért saját hazai jogunk fejlesztése szempontjából kívánjuk, bárha az országos magyar jogászegylet eszméje mielőbb, inkább ma, mint holnap megvalósuljon. Egy pontra azonban különösen kell ügyelnünk, midőn a magyar jogászegylet alakításához fogunk, arra t. i. : hogy egészen tisztába jöjjünk, annak célja- s feladatáról, ez pedig csak akkor lehetséges, ha mindjárt előre kijelentjük és szigorúan meg is tartjuk azt, hogy tanácskozásainkból először minden politika, és másodszor minden azokhoz nemértő ember kizárva marad. A tervezett magyar jogászegylet sem lesz törvényhozó testület, de mindenesetre olyan lesz, melynek véleményét az országgyűlés nemcsak nem hagyandja figyelmen kívül, sőt inkább azt nagyon is szívesen adoptálandja, mert tudni fogja, hogy az higgadt megfontolás,

A 2-ik kamrai bizottmány a legalsóbb foku fegyházbüntetéssel is a polgári becsületnek elvesztését, aminek ellenében, mely szerint a polgári becsület elvesztését csak az öt és több évig tartó fegyházbüntetéssel kellene kimondani, összekapcsolandónak vélte; hogy így a főkülönség a fegyház és a többi szabadságbüntetések közt meglegyen, s pedig annál is inkább, minthogy a javaslat csak oly büntethető cselekvényeknél rendeli a polgári becsületnek elvesztését, melyek aljas érületből származnak; ott pedig, hol ez iránt kétség támad, a bíróra hagyja annak meghatározását, vajjon az egyes esetben mutakozó indokok szerint fegyház (hol t. i. aljas érületből ered a tett), vagy más szabadságbüntetés, mint bezárás vagy fogság alkalmazandó-e?

A 2-ik kamrai bizottmány egyszersmind abbéli nézetét nyilvánítja, hogy a fegyházbüntetések szigorát a közigazgatás útján változtatni nem szabad, és hogy ha szándék volna a magány rendszerű fogdákat behozni, ez a törvényhozás útján történjék, s ezután volna megszübandó az arány is, mely szerint aztán a szabadságbüntetés tartama rövidítenék.

Mittermajer az 1851-ki porosz btötnykönyv feletti bírálatában *) hiánynak mondja, hogy nincsen megemlítve, vajjon a szabadságbüntetéseknek melyik btötnrendszer vétetett alapul, a magány-e vagy közös; mert a magány btötnrendszerénél a büntetés tartamát leszállítani kell.

Ha a népnézetet követve a törvényhozó becsületvesztést is csatol a többi büntetésekhez, akkor Mittermajer két féle szabadságbüntetést elegendőnek tart; az egyiket, mely becstelenítő, s a másikat, mely nem az; a becstelenítő oly tetteknél használtassék, melyek aljas indokból származnak; tehát az: vajjon a szabadság büntetés becstelenítő legyen-e vagy nem, ne függjön a büntetésnek időtartamától, mert lehetséges hosszabb idejű szabadságbüntetés oly büntettnél, mely nem aljas indokból származik, péld. agyonütés büntetlen nagy ingerültségben.

*) Archiv des Crim. Rechts, 1851-ki folyam. 43—71. l.

Felemlíti Mittermajer „hogy az újabb törvényhozasok a fegyház és fogságbüntetés közt még egy harmadik fajú szabadságbüntetést is elfogadnak, melyre hosszabb idejű szabadságbüntetésre érdemes bűnhönczők, becstelenítő hatás nélkül ítéltesse. Ilyen hatású szabadságbüntetés Poroszthonban a bezárás.

Nem helyesli Mittermajer azt, ha politikai bűnhönczők közönséges aljas indok által vezéreltetett bűnhönczőkkel egy intézetbe (fegyházba) záratnak el; mert fogalom zavar támad a népnél, ha ily különböző indokokból bűnözött foglyokat lát együtt a fegyházban, és mert azáltal a közönséges bűnösöknél a fegyházról, mint becstelenítő fölélem csökken.

Hogy az 1851-ki porosz btötnykönyvnek, már elfogadtatásakor elismert hiányait annál biztosabban javítani lehessen, a jogügyi miniszter 1851. okt. 22-én a bíróságokhoz és államügyészségekhez rendeletet bocsátott ki, miszerint oly eseteket, melyek folytán a törvénykönyv javításának szüksége mutatkoznék, feljelenítsenek.

E rendeletnek eredménye az lett, hogy a kormány már 1853-ban a btötnykönyv 56., 219. és 240. §§-ainak módosítását ajánlotta, mi, valamint a 250. §-nak indítványozott, módosítása is elfogadtatott, és a büntetésnek leszakítása enyhítő körülményeknek jelenlétében megengedettetett *).

Az említett miniszteri rendelet folytán beérkezett tudósítások majdnem egyhangulag mondják, hogy a btötnykönyv rendszeres osztályozása, a fogalmaknak megállapítása, s a különböző büntettek elleni büntetéseknek viszonylagos fokozata által minden méltányos kívánnak megfelel; másrészt a jelentések úgy nyilatkoznak, hogy a büntetéseket több tekintetben enyhíteni és némely büntetteknek a qualificatiót megszorítani szükség.

Miután a tapasztalat azt tanusította, hogy az új btötnyben elfogadott hosszabbidőtartamu szabadságbü-

*) L. Verhandlungen der 1-ten und 2-ten Kammer, und der beiden Häuser des Landtages über die Entwürfe an den Abänderungen und Ergänzungen des Strafgesetzbuches für die preussischen Staaten. Berlin, 1856.

alapos tanulmányozás, tudományos közmeggyőződés eredménye! Így készítjük majd elő a jó törvényeket, s nem fogunk senkit sem elhamarkodással vádolhatni. — Hogy a német jogászgyűlés mily egyszerű módon iparkodik kitűzött feladatának megfelelni, azt mutatják alább következő, rövid 11 §-ba foglalt, alapszabályai.

A német jogászgyűlés alapszabályai.

1. §.

A német jogászgyűlés célja: élőszóvali eszmecsere és személyes érintkezés által egyetértést létesíteni a német jogászok között, a polgári magánjog, a törvénykezési rendtartás és a büntető jog terén mind nagyobb elismerést szerezni az egységes fejlődés követelményeinek, kijelelni azon akadályokat, melyek ezen fejlődést hátráltatják, és oly indítványok iránti megegyezést eszközölni; melyek jog egységének fejlesztésére alkalmasak.

2. §.

A német jogászgyűlés szabály szerint évenként gyűl egybe; mindazáltal fel van hatalmazva az állandó bizottság, miszerint célszerűségi okokból a jogászgyűlés ismétli egybehívását kivételkép az utolsó összeülését követő második naptári évben eszközölje.

3. §.

Tagjai lehetnek a német bírák, államügyészek, ügyvédek és közjegyzők, a törvényeséki ügyészi és közjegyzői gyakoronokok, úgy szintén mind azok, kiket saját hazai törvényeik a bírói, ügyészi vagy közjegyzői hivatal gyakorlására képesítenek; továbbá a német egyetemek tanárai, a tudós társaságok tagjai, a jogtudorok és végre a közigazgatási hatóságok jogtudó tagjai.

4. §.

A tagság a tagsági jegy átvételével kezdődik. Feljogosít pedig a tanácskozáshoz s a szavazásban való részvételre.

5. §.

Az egyleti tagok évi járuléka két tallér, mely minden év kezdetétől számítandó 4 hét alatt fizetendő, ellenkező esetben ez összeg rajta postaelőleg útján megvétetik. Ha valamely tag a postaelőleggel terhelt levelet el nem fogadja, úgy ez világos kilépési szándéknak tekintetik. — A jogászgyűlés helyén való bejelentési jegyért egy tallér fizetendő.

6. §.

A német jogászgyűlés nagyülését rendszerint osztályülési tanácskozmányok előzik meg. E célból a tagok önkényes bejelentései által következő négy osztály képezetik:

1. A polgári magánjog, különösen a kötelmi és zálogjog, az elméleti jogtudomány és a gyakorlati kiképzetés számára.
2. A kereskedelmi, váltó-, tengerészeti és nemzetközi jog számára.
3. A büntetőjog, büntető eljárás és a btötnügy számára.
4. A törvénykezési szervezés és rendtartás számára.

Az osztályok magok választják elnöküket, jegyzőjüket és előadójukat, s mielőtt egyes tárgyak fölötti tanácskozásaikat befejezték, ezekről a nagyülésnek (7. §.) jelentést tesznek; indítványaik írásban adandók be. Minden osztályban csak azok szavaznak, kik magukat az illető osztályba előre bejegyeztették.

Az osztály összes határozatai a nagy üléssel közöltenek. Bővebb meghányás és eldöntés alá az illető határozatok csak akkor bocsátatnak a teljes ülésben, ha ezt az illető osztályok indítványozzák, vagy ha legalább tíz tag kívánja, és a teljes ülés elhatározza. Azon kérdés iránt, vajjon a legalább tíz tag által indítványozott teljes ülési eldöntésnek hely adandó-e vagy sem, szól csak az indítványozó és az előadó kérhet.

tetések folytán a fogdák a foglyok befogadására elégtelenek voltak, az 1855-ki országgyűlésnek 2-dik kamrája a kormánynak megfontolásul ajánlotta a következő kérdést: vajjon a szabadságbüntetéseknek szigorítása folytán eszközendő rövidebb időre szorítása nem volna-e alkalmas eszköz a büntető intézeteknek kiürítésére?

A kormány a szabadságbüntetés szigorítása ellen nyilatkozott, mert a büntetésnek ideje alatt használt szigorítások a bűnhöncz javulását gátolják, azt makacsság, elkeseredetté teszik, és a bűnbánatot akadályozzák. Szigorítást, például: testi fenyítéket használni oly bűnhöncz ellen, ki a fogdában magát jól viseli, és a reá mért munkát pontosan teljesíti, ellenkezést foglal magába — és boszúra mutat.

A négy év folyama alatt nyert adatok alapján azonban a kormány 1855-ben a bűntörvények javítását indítványozta, miszerint a fegyházbüntetésnek a 10-dik §-ban meghatározott 2 évi minimuma 1 évre leszállítás, 27. §-ban az eddigi szabadságbüntetés enyhíthet, és némely büntettek fogalma pontosabban körülírással. A fegyházbüntetések egy évre leszállítását a kormány igazolhatni vélte az által, hogy a bíróságoknak elegendő ítélhetési tér van engedve, minélfogva a büntetnek megfelelő büntetést kiszabhassa, és hogy az egy évi minimum csak a könnyebb büntetésekre van szánva.

A 2-ik kamra bizottmánya a fegyházbüntetésnek egy évre leszállítását azonban el nem fogadhatónak nyilvánította, mert a leszállításnál az egész büntetés-rendszert, átvizsgálni, és minden egyes büntetnél meg-bírálni kellene, vajjon annak tényálladéka az illető büntetésnek leszállítását megengedi-e; mert az enyhítő körülményeknek több esetei kiterjesztésével, ezeknél a büntetés így is enyhülni fog; mert a büntettek száma szaporodott, és mert a bírák az enyhébb büntetésre ugys hajlandók.

A bizottmánynak e nézetét a 2-ik kamra elfogadta még azért is, mert a bűntörvény átvizsgálatára hiányzik még elegendő tapasztalati adat, és mert elv gyanánt lehet elfogadni, hogy, miután a törvények az életre hat-

nak, ennek viszonyai azok szerint képződnek; a törvényeket általában, és különösen a rendszereket minél kevesebbet kell változtatni.

A 2-ik kamrábani tanácskozás közben Simono jog-ügyi miniszter úgy nyilatkozott, hogy a kormány a 2-ik kamra bizottmányának javaslatával egyetért, tehát hogy a fegyházbüntetésnek 2 évről egy évre leszállításától eláll, mi által az ez iránti további vita feleslegessé vált.

Az első kamra bizottmányánál a többség a szabadságbüntetések szigorítása mellett nyilatkozott, mert a fogdák állapota inkább kedvező a bűnhöncznek, mi okozza, hogy a fogdák tulterheltek, és csak a szigorítások által lehetne eszközölni, hogy a fogdák elegendő elijesztő és a büntetettől tartóztató erővel bírjanak.

A fegyházbüntetés legalsóbb 2 évi fokának 1 évre leszállítását illetőleg megjegyzi az 1-ső kamrai bizottmány, hogy tudni kellene különösen az eseteket, melyekben a leszállítás kívántatik, mert vannak esetek, melyeknél a leszállítás helytelen volna, mint például: a tudva hamis eskünél (125. §.); a vérfertőzésnél (139. §.); de a tapasztalat azt is tanúsítja, hogy a bírák ugys hajlandók az enyhébb büntetéseknél megállapodni.

A kormánybiztos akként nyilatkozott, hogy a kormány nem hajlandó amaz eseteket kijelölni, melyekben a fegyházbüntetés egy évre leszállítandó, és melyekben a mostani 2 évi minimum megtartandó, minthogy az eljárás a bűntörvénynek általános átvizsgálatára vezetne. Ezek folytán az első kamra bizottmánya is elhatározta, a 10-ik §-nak javasolt abbéli változását, miszerint a fegyházbüntetés legalsóbb foka 2 évről 1-re szállítassék le, el nem fogadni.

A kormány javaslatának egy lényeges része e szerint mellőztetett, és az országgyűlés által is szükségesnek elismert bűntörvényi javítással a fegyházbüntetésnek általános leszállítása elmaradt.

E körülmény indította Kraewel naumburgi felebbviteli törvényszéki tanácsost egy munkának *) írására,

*) Vorschläge, wie durch Beseitigung der Härten des preussischen

7. §.

A nagyülés tanácskozásait egy elnök vezeti, ki minden jogászyűlés tartamára az első nagyülésben szavazás vagy közfelkiáltás útján választatik. Ugyanaz kinevez 2—4 helyettest és négy jegyzőt. Ő meghatározza a napirendet s egyes tárgyakat az osztályokban való előleges megvitatás nélkül, közvetlenül a nagyülés elé terjeszthet. Szintűgy joga van, nem tagokat is mint hallgatókat beeresztetni.

8. §.

A nagyülés, valamint az osztályülések minden határozatánál a jelenlévő tagok általános szó többsége, minden választásoknál viszonylagos szótöbbség, — szavazategyenlőség esetében a sors dönt.

9. §.

Ha a tanácskozás befejezése indítványoztatik, ezen indítvány legott szavazás alá bocsátatik. A nagyülésben minden indítványt, kivéven a tanácskozás befejezésére vonatkozót, írásban kell beadni.

10. §.

Minden jogászyűlés berekesztése előtt a nagyülés vagy közfelkiáltással, vagy egyetlen scrutiniumban szavazás által egy tizenkilenc tagból s az utolsó jogászyűlés elnökéből mint tiszteletbeli elnökből álló állandó bizottságot választ. Ama tizenkilenc tag közül legalább háromnak az utolsó jogászyűlés helyén, és legalább tizenketrőnek másutt kell laknia. A közfelkiáltás útján leendő megválasztás végett javaslatba hozandó személyek lajstroma a nagyülés elnöke ennek helyetesei és az egyes osztályok részéről megválasztott tiz-tiz bizalmi férfi által közösen állapittatik meg.

Az állandó bizottságnak következő jogai és kötelmei vannak:

1. gondoskodik a jogászyűlés által hozott határozatok foganatosításáról, kinyomatja saját belátása szerint a jegyzőkönyveket és előterjesztvényeket, kiosztja a nyomtatványokat a tagok között és őrizet alá veszi a jogászyűlés összes tárgyiratait és okmányait;

2. meghatározza a legközelebbi jogászyűlés idejét és helyét, megteszi az arra szükséges előintézkedéseket, szétküldi a meghívókat, összeállítja az előzetes napirendet, melynél rendszerint csak a folyó év május 31-éig beérkezett indítványokat kell figyelembe vennie, és előkészíti a nagyülés ügyrendjének módosítására vonatkozó indítványokat;

3. új tagokat vesz fel, kiállítja ezeknek a tagsági jegyeket, felveszi tőlük az évi járulékokat, a kiadásokat fedezi s számot ad a legközelebbi bizottságnak;

4. maga magát kiegészíti, ha ügyködésének éve alatt egy vagy több tagja kilépne.

A bizottság saját kebeléből választ egy elnököt, jegyzőt, ki készpénzbeli kiadásai fedezésére a bizottság által megállapítandó általányt kap, és egy pénztárnokot. Az utóbbi köteles, az állandó bizottságnak mindenkor összegyülekezése alkalmával pénztári kimutatást előterjesztetni. A bizottság a számodást egy vagy több tagja által átvizsgálattja s a pénztárt szemügyre véteti. A bizottság székhelye az utolsó jogászyűlés helye. Határozatainak érvényéhez az összes tagok meghívása s legalább 5 tag közreműködése szükséges.

11. §.

Ezen alapszabályok módosítását a nagygyűlés általános szótöbbséggel elhatározhatja ugyan, de csak írásbeli indítvány folytán, mely a jogászyűlés összeülése előtt négy héttel az állandó bizottságnál (10. §.) beadott.

Dr. BOZÓKY ALAJOS,

a nagyváradi m. kir. jogakademia tanára.

melyben főczélul tüzte ki magának az országgyűlésen képviselve volt laikusokat a bűnykönyvnek szigorágáról kitanítani, s igazolni, hogy tévedésben vannak azok, kik azt hiszik, hogy az állam tisztje mindig új és nagyobb fegyházakat építeni azért, mert a kiszabott fegyházbüntetések száma szaporodik. E rosznak forrását kell bedugni, mondja Kraewel, és módot keresni, mely a szaporodást korábbi rendes állapotára visszavezesse.

Kraewel munkájának főtartalma a következő: a mint a Wenzel felebbviteli törvényszéki elnök és képviselő által tett s a szabadságbüntetést mikénti végrehajtására vonatkozó törvényjavaslatnak bírálatára kiküldött 2 ik kamra bizottmányának jelentése előadja, a bűnhönczök száma a fegyházakban következőleg szaporodott: 1848-ik év végétől 1849-ik év végeig 13,844-ről 14,418-ra, tehát többre 574-el; 1849-ki év végétől 1851-ik év végeig 16,820-ra, tehát évenként 1201-el többre; 1851. végétől 1854-ik év végeig 26,825-re, tehát évenként 3335-el többre.

A fegyházakrai költség 1848 tól, mikor az 535,190 tallér volt, szaporodott 1.114,726 tallérra. A fegyházak szaporítása a fegyházbüntetésre ítélt növekedő száma miatt volt szükséges. Az építkezési költségek az említett jelentésben 20 — 30 millióra vannak téve.

A bizottmány e rendkívüli szaporodásának okát találta: 1. hogy az elnézésre hajlandóbb patrimonial bíróságok megszűntek; 2. hogy az államügyészségek behozattak, s így a büntettek szigorubb üldöztetése eszközöltet; 3) hogy a szóbeli eljárás, az előleges felmentés, és a rendkívüli büntetésnek mellőzésével behozatott; 4) hogy a büntetőjog és különösen a büntetés-mértékek szigoruabbra változtattak.

A három előbbi ok már 1849-ben létezett, de a bűnhönczök számának tetemes szaporodása csak az 1851-iki bűnykönyv behozatala után következett. A Wenzel-féle javaslatban a bűnhönczök e szaporodásának meggátlásaul a szabadon bocsátási rendszer indítványoztatott; a bizottmány azonban a büntető eljárásnak javítását általában vette figyelembe, s ama tételből indult ki, hogy a bűnözni szándékozóra nem gyakorol nagyobb hatást a súlyos büntetésre gondolat, mint a gondolat ama valószínűsége, hogy felfedeztetni és büntettetni fog; miből következik, hogy minél jobb a büntető rendszer, annál kevesbé szükségesek a szigoru büntetések.

Az 1851-ki bűnykönyvben a büntetések tetemesen szigoritattak; kérdés támadt tehát a bizottmánynál arról: vajjon a büntetés-szigorítások szükségesek voltak-e? mire a bizottmány nem felelt, hanem a kormánynak megfontolásul ajánlotta a következő kérdést: vajjon és mennyire kivihető és czélszerű a szabadság-büntetéseknek megrövidítése? — Ez ajánlatot a 2-ik kamra nem fogadta el, a kormány azonban e kérdést fontolóra vette, minek folytán 1855-ben a már említett törvényjavaslatot terjesztette az országgyűlés elé.

Kraewel a büntetések szigorúságáról mint bíró mindig jobban és jobban meggyőződött; e meggyőződést igazolni, a szigort, és az annak mellőzésére alkalmas eszközöket kijelölni, munkájának egyik feladata.

Szigorra vezetett a porosz bűnykönyvben a büntethető cselekvények három osztálya, mely szerint a büntettek elleni legkisebb büntetés 2 évi fegyház, holott azelőtt hasonló büntetteket fogsággal vagy várbüntetéssel is lehetett fenyíteni. Kétségtelen, hogy legtöbb büntettek, melyek 2 évi fegyházbüntetéssel fenyegetve vannak; azt megérdemelhetik, de sok büntetté jellemzett cselekvénynél az igen magas büntetés.

A későbbi törvényhozások azáltal kívánták a bűn-

Strafgesetzbuches der Überfüllung der Zuchthäuser abzuhelfen waro. Von Rudolf v. Kraewel Berlin 1857.

tetések szigorát enyhíteni, hogy az enyhítő körülményeknek figyelembe vételét, s azok folytán a büntetésnek leszállítását illetőleg megengedték a fegyházbüntetésnek enyhébb szabadságbüntetésre átváltozását.

Kraewel azonban nem helyesli, hogy annak kimondása, vajjon enyhítő körülmények vannak-e jelen vagy sem, az esküdtbírákra van bízva; mert miután az enyhítő körülmények a törvényben nincsenek kellőleg körülírva, itt az esküdtek nagy önkényt gyakorolhatnak; kikről egyébként a végre, hogy a jogtudó bírák jogos büntetést szabhassanak ki, azt is kellene kérdezni: vajjon súlyosító körülmények is vannak-e jelen, mi azonban történni nem szokott; holott a bíróság a büntetés kiszabásánál mind az enyhítő, mind a súlyosító körülményeket figyelembe szokta venni, és ezeknek megállapítását czélszerűbb a bíróságra bízni, miután ennek tisztje a büntetést és annak mértékét meghatározni, az esküdtbíráknak hivatása pedig a bűnösséget, vagy nem bűnösséget kimondani.

Hogy pedig a bírának törvényszabta irányelvök legyen az enyhítő körülményeknek elfogadásánál, törvényben kellene kimondani, hogy enyhítő körülményeknek jelenléte feltehető, ha az okozott kár csekély, vagy a vádlott mellett oly okok harczolnak, melyeknek jelenléténél a rendes büntetésnek alkalmazása igen szigoru volna.

Kraewel a kegyelmezést sem tartja czélszerű módnak a büntetések szigorát enyhíteni, mert a bíróságnak már a törvényben oly ítéletési tért kell engedni, hogy az az érdemlett büntetést pontosan kiszabhassa. A szóbeli eljárásnál a periratok oly hiányosak, hogy azok alapján a kegyelmezési jogot nem lehet biztosan gyakorolni. Csak ott használandó a kegyelmezési jog, hol rendkívüli alanyi enyhítő körülmények mutatkoznak.

A fegyházbüntetés legalsóbb fokának 2 évről 1 évre leszállítását illetőleg a porosz országgyűlés mindkét kamrája, mint már előadva volt, elismerte annak szükségét, hogy az több esetben eszközöltessék, de a végre, hogy ezt sikerrel tehesse, az egész büntetés-rendszernek átvizsgálatát vélte szükségesnek, mire még elegendő tapasztalati anyaggal nem birt. Az országgyűlés különösen tudni kívánta, hogy a kormány, mily egyes esetekben óhajtja a fegyházbüntetés tartamának leszállítását. Kraewel tehát meghatározni igyekszik amaz eseteket, melyekben az említett leszállítást czélszerűleg eszközölni lehetne.

A képviselők házában bizottmánya még azért sem volt hajlandó a kormány által indítványozott leszállítást ajánlani, mert a büntettek szaporodtak, és mert a bíróságok ugyis hajlandók a legalsóbb büntetésfokot alkalmazni.

Egyébkint, megjegyzi Kraewel, ha a büntettek szaporodtak, ez tanuság volna arról, hogy a szigoru fegyházbüntetések céljokat, t. i.: a büntettektől elijeszteni, nem érték el.

S a mint a jogügyi miniszteriumi hivatalos lapból (1856. 303-ik l.) láthatni, az esküdtbírákhoz tartozó eseteknek száma 1853-ban 5808, 1854-ben 6006, 1855-ben 5855 volt.

Az 1840-ik évvel összehasonlítva, mindamellett, hogy a népesség száma 15 millióról 17 millióra emelkedett, a következő büntettek nézve a vizsgálatok kevesbültek, mint gyilkosság és agyonütés 224-ről 124-re; rablás 219-ről 135-re; gyújtogatás 310-ről 250-re; a pénzhamisítási büntettek majdnem egyenlő számmal maradtak, t. i.: 113 eset 1840-ben és 122 eset 1854-ben; csak a hamis esküvésnél mutatkozik szaporodás 468 esetről 717 re.

Annak, hogy a bírák hajlandók a legalsóbb fokú büntetéseknél megállapodni, oka épen a törvényben foglalt büntetésnek szigorúsága, melynél szigorúbbat rendelni, a bíró nem érzi magát hivatva, és gyakran sajnálja, hogy igen szigorú büntetést kell kimondania. A bírósági ítéletet kell tehát kiterjeszteni, hogy lehetséges legyen a büntetést pontosabban, s az egyes esetek körülményeinek figyelembe vételével kimérni.

Az egyes büntetteknek bírálatánál mellőzni kívánja Kraewel azokat, melyeknél már a törvénykönyv az enyhítő körülményeknek figyelembe vételét, s ennek folytán a fegyház büntetés tartamának leszállítását is megengedi, és észrevételeivel oda hatni igyekszik, hogy az 1853. május 3-iki és 1856. ápril 14-iki törvényhez hasonló javító póttörvénynek hozatalára okot s alkalmat szolgáltasson.

Kraewel a porosz btötnykönyvnek 27. §-át veszi bírálat alá, hol büntetés enyhítésére vonatkozó változásokat indítványoz, részint a fegyházbüntetés tartamának 2 évről 1 évre leszállítása, részint az enyhítő körülményeknek figyelembe vétele által.

A korábbi büntetéseknek a mostaniakkal összehasonlítása által kitünteti, hogy a tudva hamis esküvésnek büntetése legalsóbb fokon kétszereztetett, a legmagasabban háromszoroztatott; a személyállapot megváltoztatása csalási szándék nélkül, mielőbb nem büntetett, büntetett jelöltetett, és a csalással kapcsoltnak büntetése kétszereztetett; a 142-ik §-ban foglalt testi büntetteknek büntetése négyszer súlyosabbra emeltetett; a fajtalansági büntetteknek 14 éven alóliakkal tényálladéka kiterjesztetett, úgy hogy több, korábban büntetlen tett 2 egész 20 évi fegyházzal van most fenyegetve; az elcsábítás büntetése kétszeresítve, s annak faját tekintve, szigoritva van; a súlyos lopás tényálladéka kiterjesztetett, úgy hogy sok lopás, mielőbb 8—12 napi fogsággal büntethető volt, enyhítő körülmények mellett is legalább 6 havi fogsággal, tehát 15—24-szer többel van most fenyegetve; ugyanez áll a rablásról, úgy hogy a legkisebb büntetés 5—10-szer szigorúbbra van fel emelve; 50 tallérnyi hiány tisztviselőnél, mi csupán csak hivatalvesztéssel büntetett, most egész 3 évi fegyházzal van fenyegetve.

Megjegyzi Kraewel, hogy a köztartományi jognak enyhébb büntetéseie elegendők voltak a jogvédelemre.

Az 1851. porosz btötnykönyvben tapasztalt hiányokat, és szigorú büntetéseket leginkább annak tulajdonítja, hogy a törvényjavaslatokat készítők a német büntetőjognak egyszerű elveitől eltérően, a hibás, és szigorra vezető francia büntetőjogi elveket fogadták el.

Hogy ama hatás lehetőleg kitüntessék, melyet a büntetőtörvény-könyvnek ajánlott változását a fegyencczek számnát illetőleg előidézték volna, Kraewel munkájához egy kimutatást mellékel, mely magában foglalja a naumburgi esküdtbíróóság előtt 1855-ben kiszabott szabadságbüntetéseket, és kimutatja, hogy mennyire enyhültek volna a büntetések az 1856. ápril 14-iki és az ő törvényjavaslata szerint.

E kimutatás szerint a naumburgi esküdtbíróóságnál 116 vádlott ellen fegyház 282 évre s 1 óra, fogság pedig 36 évre és 5 $\frac{1}{2}$ óra mondatott ki; az 1856. ápril 14-iki törvény szerint fegyház 4 évvel kevesebbre mondatott volna ki, míg az általa tett javaslatok szerint a fegyházbüntetést 46 évvel és 3 hóval, a fogságot pedig 3 évvel alább lehetett volna szállítani. Kraewelnek számítása szerint a poroszországi esküdtbíróóságok előtt

kiszabott büntetéseket 3,143 évvel kevesebbre lehetett volna szállítani.

E lejjebb szállítás az új fegyházak építési szükségét is lejjebb szállítaná, mit annál inkább lehetne elfogadni, mert az ajánlott büntetésleszállítás megegyez a jogosság kívánataival, és a porosz jognak történeti kifejlődésével.

A javasolt büntetés leszállítások folytán Kraewel számítása szerint az állam évenként meggazdálkodhatna 1.029,607 tallért.

Figyelmet érdemel ama költség is, melyet a községek a fegyencczek családjainak fentartására kiadni kénytelenek.

Mindezekből Kraewel az államnak abbéli kötelességét származtatja, miszerint a szabadságbüntetések tartamát a lehetséges legalsóbb fokra szállítsa le.

A későbbi változás az 1851-ki porosz (anyagi) btötnykönyv körül, mi közvetve több esetben a szabadságbüntetésnek leszállítását is vonta maga után, 1859-ben történt, mikor a kormány a 35., 243., 263., 316. és 349-ik §§-oknak változását indítványozta; minek következtében a részvét és kísérlet eseteiben a 35-ik §-nak változtatása szerint, enyhébb büntetésnek alkalmazása is lehetségessé lett; az említett többi §§-ok eseteiben pedig az enyhítő körülményeknek figyelembe vétele, és a büntetésnek azok szerinti leszállítása megengedett.

Dr. CSATSKÓ IMRE.

K ü l ö n f é l é k .

(„A magyar és az angol esküdtszéki eljárásról“) olvasunk a „Pesti Napló“ folyó évi szeptember 29-iki számában egy cikket, mely cikk téveszmékkel telt és melyben hazai esküdtszéki intézményünk oly helyről támadtatik meg, mely helyről azt legkevésbé vártuk volna. Fentartjuk tehát magunknak, lapunk legközelebbi számában azon téveszmék tüzetes czáfolatába bocsátkozni.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradai és kassai ügyvédi egyletek
közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar királyi curiai határozatokkal.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (október—december) 3 frt.
Félévre (október—márczius) 6 frt.

➔ Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetéseik idejében beküldése kéretik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A „Jogtudományi Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: A miskolci ügyvédegylet főirata a magyar királyi igazságügyi miniszterhez. — Nehány szó a csödperek gyorsabb lebonyolításáról. Dr. Friedmann Bernát. — A szabadságbüntetésekről Poroszországban. (Folytatás és vége.) Dr. Csatskó Imrétől. — Tárca. Heidelbergi levél. Dr. Bozoky Alajostól. — Különféle. — Meléklet egy fél iv curiai határozatok.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1869. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-fele ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Bizottmányi jelentés

a budapesti ügyvédi-egylet III-ik szakosztályához „a büntetőjogra és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésekről” szóló törvényjavaslat tárgyában.

„A büntető törvényre és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésekről” szóló törvényjavaslat feletti véleményadásra ezen szakosztály által alólirottak kiküldetvén, jelentésünket a következőkben van szerencsénk előterjeszteni:

Mindenekelőtt előre bocsátjuk, hogy egy pillanattig sem kételkedünk, miszerint az igazságügyi miniszter a nemzetnek az 1791: 67-ik, az 1827: 8-ik és 1840: 5-ik törvénycikkelyeiben nyilvánult akaratajára s a már nemcsak sürgőssé, hanem épen halaszthatlanná vált szükségre is gondolva, szorgalmasan működik egy büntető törvénykönyv létesítésén, s csak azon remény, hogy ezen feladatnak a lehető legnagyobb lelkiismeretességgel iparkodik megfelelni, tartóztat attól, hogy neheztelésekre ne kénytelenítettessünk fakadni azért, hogy büntügyi állapotunkat oly sokáig hagyja zilált állapotában.

Midőn ezen törvényjavaslatnak az országgyűlés elé történt terjesztése tudomásunkra esett, azt hittük, hogy abban — tekintettel arra, hogy egy rendszeres büntető codex életbeléptetése, ha már kész is volna, még sok időt vehet igénybe, míg a törvényhozás valamennyi retortáin keresztül menndett, — büntügyi jogszolgáltatásunk legfőbb hiányai fognak legalább addig is orvoslást nyerni.

Azonban sajnosan azt tapasztaltuk ezen törvényjavaslat lelkiismeretes áttanulmányozása után, hogy bár azt elejétől végig a legszabadelvűbb humanizmus lengi át, abban a halaszthatlan javítások egy nagy része mégis mellőzve van, oly szükséges javítások, melyek, ha a legkirívóbb hajokon még a codex elkészülte előtt akar a törvényhozás segíteni, ezen törvényjavaslatban mulhatlanul felveendők lettek volna.

Midőn tehát e törvényjavaslat egyes intézkedései iránt véleményünket van szerencsénk nyilvánítani, hazafiúi kötelességiünknek tartjuk egyuttal a törvényhozás figyelmét azon javításokra is felhívni, melyek ezen törvényjavaslattal egyidejűleg életbeléptetendők volnának, ha azt akarjuk, hogy a büntető igazságszolgáltatás szánandó állapotján némileg enyhítve s egy definitív büntető codex alapos elkészítése és megvitatása több nyugalommal bevárható legyen.

A törvényjavaslat 1-ső §-a a testi büntetést törli el.

Midőn azonban a humanizmusnak ezen — a teljes győzedelemre jutásban oly sokáig visszatartott vívmányát örömmel üdvözljük a magyar büntető törvényho-

zás terén, nem mulaszthatjuk el, hogy ezen §-ra egy megjegyzést ne tegyünk.

Hazánk törvényeiben s az ezekre vonatkozó királyi szabályrendeletekben elég sűrűen fordulnak ugyan elő intézkedések a testi büntetésről. Azok azonban az 1848-ki törvények és az id. törv. szab. II. R.-ben foglalt intézkedések alapján eltörölteknek tekintendők. Ezzel megegyezően, s a királyi curiának több döntvényén (1861. nov. 6. 699. sz. 1862. decz. 2. 2011. sz.) alapult törvényeségi gyakorlatunk szerint utóbbi időkben már nem is alkalmaztatott többé büntetteknek mint büntetés; azonban igen is alkalmaztatott sűrűen az 1840: 9. 1848: 22. törvénycikkelyek és az id. törv. szab. II. 2. 5. 6. §-ai alapján kihágásoknál, s alkalmaztatott minden törvényre való hivatkozás, minden törvényszabta előző eljárás nélkül, mint a nem korlátozott önkénynek folyománya.

A nemesebb emberi érzet tehát nem az ellen hajdult fel országszerte, a mi tetteleg már nem létezik, t. i. olyan törvény ellen, mely a testi fenytéket mint büntetést eddig fenntartotta volna, hanem épen azon embertelen önkény ellen, melynél fogva az törvény ellenére sokszor kihallgatás s jobbára jogorvoslat megengedése nélkül is alkalmaztatott.

Mivel pedig nálunk a kihágások rendőrileg fenytetnek, megyékben a szolgabírák, városokban a kapitányságok által, a kik nem az igazságügyi, hanem a belügyi miniszteriumnak vannak rendőri dolgokban alárendelve, s különben is ily esetekben nem a büntető törvények vagy gyakorlat, hanem statutumok vagy rendeletek szerint és nélkül járnak el; méltán lehet aggódni, hogy ezen közegek félre fogják érteni e törvény célját, s mert annak czime is azt látszik mutatni, mintha ezen intézkedések csak „a büntető törvény és gyakorlatra” vonatkoznának, azt találnák gondolni, hogy a rendőrileg büntetendő kihágások és vétségekre nézve a testi fenyték nem töröltetett el, s azzal az elég világosan még ezen törvényjavaslatban sem eltörölt 1840: 9. 1848: 22. t. cz., az orsz. b. ért. II. 2. 5. 6. §§-i, statutumok és rendeletek alapján tovább is embertelenkedni fognak.

Kíváncos volna tehát: *hogy a jelen törvényjavaslat 1-ső §-nak világosabb és olyan szerkezet adassék, hogy kétely se keletkezhessék az iránt, valjon a kihágásokra nézve is el van e törölve a testi fenyték; s az — az 1840: 9. és 1848: 22. t. cz., valamint az orsz. b. ért. II. R. illető §§-ainak, s az ezekre vonatkozó szabályrendeleteknek világos érvényen kívül helyezésével — félremagyarázhatlanul a rendőri közegeknek is szóljon.*

A 2. 3. és 4-ik §§-kat is a legmelegebben pártfogásába ajánljuk a törvényhozásnak; az 5-dik §-ra nézve azonban ismét a már fentebb felhozott kételyre kénytelenítettünk utalni.

Ugyanis a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló törvény rendeletei, melyek szerint az ezen törvény határozványait megsértők büntetendők volnának, nem vonatkozván a rendőri és közigazgatási közegekre is, épen azoknak mikénti megbüntetéséről nem foglaltatnék kellő intézkedés a törvényben, a kiknek tulkapásai és törvénytelen önkénykedései eddig legtöbb okot szolgáltatnak az oly sűrű panaszkodásra.

A törvény tilalmának és fenyegetéseinek az ellenkeltvén intéztetnie, a kinek törvénszegéseitől leginkább lehet tartani, s — ha a mult példáin okulni szabad — e tekintetben leginkább a rendőri és közigazgatási közegek tulkapásaitól kell tartani, ennél fogva ezen §-ba oly határozott intézkedések volnának felveendők, melyek az ezen törvényellen vétők mikénti megbüntetéséről, legyenek azok akár bírói, akár rendőri, akár közigazgatási közegek, lehetőleg minden kételyt eloszlassanak.

E javaslat 7-ik §-ában „a vérdíj eltöröltetik.”

Nem kételkedünk, hogy ez alatt, úgy az élő, mint a holt díj is akar értetődni. Az előre haladott kor fogalmának úgy sem felelt meg egyik sem.

Midőn azonban a vérdíj eltörlése iránt csak pártolólág nyilatkozhatunk, egyszersmint azon ohajtásunkat is kifejezzük, hogy azon valóban jogos igények, melyek eddig a vérdíj megítélése által látszottak kielégítettnek, az igazság és méltányosság követelményeihez képest egy az eddiginél czélszerűbb és igazságosabb mód által biztosíttassanak.

A vérdíj alapeszméje ugyanis az volt, hogy a bántalmazott fél részére, ha élve maradt, örökösének, ha a jogtalan bántalmazás következtében meghalt, a bűnös ellen az illetőknek polgári állásához képest a sérelemnek és veszteségnek mintegy kiegyenlítéseül egy bizonyos összeg ítéltetett meg.

Alapeszméje ennek igen helyes, de a kimérési mód, mely szerint p. o. a nemesnek sérelme vagy élete többre becsültetett mint a nem nemesé, egyáltalán a különféle osztályok illető igényei a lakhely, polgári állás és rang szerint előre megtaksáltattak a törvényben, nemcsak azért nem volt igazságos, mert azon oly régi időkben megállapított összegek a pénznek mostani becséhez arányosítva, már satyrává váltak, hanem azért is, mert ember és ember között megszünt törvény előtt minden különbség s a sérelmek és viszonyok annyira különböző eseteire előre az ily czímen megítélendő összegek törvényben meg nem állapíthatók.

Az élő vérdíjnak eltörlése mellett biztosítva maradnak ugyan egy f. év jan. 3-án 18,978. sz. a. kelt igazságügyi miniszteri körrendelet által a megsértettnek orvosi, ápolási, fájdalomdíj, munkamulasztás, kártérítés s több effélék czimén emelhető követelése; de egyrészt nincsen ezen körrendelet „a rendeletek tárába” felvéve, s tartani lehet attól, hogy az emiatt csakhamar feledékenységbe fog menni, másrészt azonban ezen rendeletben nincsen gondoskodás arról, a mi az eltörölt holtdíjat pótolná, t. i. a megölt vagy meggyilkolt egyén hátrahagyottainak hason természetű igényei.

Ilyen eseteknél is előfordulhatnak, ha az illető egy időig még életben maradt, orvosi és ápolási költségek. De vannak mindenesetre temetkezési költségek is, s nem felel meg különösen az osztó igazsággal az, hogy a hátrahagyottak azon veszteségre nézve, melyet atyjuk, férjük vagy egyéb hozzátartozójuk megöletése által szenvednek, ne nyerjenek elégtételt.

Elég eset fordul ugyanis elő, hogy egy egész család valamely tevékeny és munkaképes tagjának keresménye által tartatik fenn.

Az apa vezetője, p. o. valamely nagyobszerű válla-

latnak, s ezen tevékenysége annyit hajt neki, hogy — mindamellett, hogy tökevagyonnal nem bír — képes gyermekeit a kívánalmakhoz képest neveltetni, neje tán szülői is tisztességes háztartásában minden tekintetben el vannak látva; ha aztán egy bűnös kéz kioltja ezen ember életét, a hátrahagyottak egyszerre nyomorba esnek.

Nézetünk tehát oda terjed, hogy *ugy, a mint igazságos, hogy az életben maradt sértett fél fájdalomdíj, munkamulasztás, kártérítés s több effélék czimén emelhető követelése megítéltesse a sértő ellen; úgy nem kevésbé igazságos az is, hogy a megöltnek hátrahagyottai, a vagyonban történt káron, temetési költségeken, netaláni orvosi és ápolási kiadásokon felül a körülményekhez képest még azon veszteségre nézve is kárpótoltassanak, melyet azok a megöltnek elveszte által szenvednek.*

Ezen elv már az 1843-iki magyar büntető javaslatban is (127. és 128. §§-ok) el van fogadva, s az azóta külföldön készült valamennyi büntető-codexekben is ki van mondva.

A vérdíjnak ezen törvényjavaslatban időszerűleg történt eltörlése mellett tehát egyidejűleg az illető igények biztosítása és megítélése iránt is intézkedések volnának teendők.

A javaslat 8-ik §-ában a kisebb hatalmaskodás vagy erőszak ezéntul a büntető eljárás útjára tartozó vétségnek nyilvánittatik.

A kisebb hatalmaskodások tekintetében az 1861-ik év vagyis a magyar törvények visszaállítása óta azon tszéki gyakorlat fejlődött, hogy azoknak némelyei polgári perrel orvosoltattak, némelyei pedig bűnügyi uton üldöztettek.

A személy elleni sérelem és támadás nélkül elkövetett (ugynevezett vagyoni) kisebb hatalmaskodások különösen visszahelyezési perrel orvosoltattak.

E tekintetben a gyakorlat sok helyütt igen czélszerűen elkülönítette egymástól a kisebb hatalmaskodások ezen nemeit.

Midőn tehát most az mondatik ezen törvényjavaslat 8-ik §-ában, hogy „a kisebb hatalmaskodás ezéntul a büntető eljárás útjára tartozó vétségnek nyilvánittatik” — nem lett volna felesleges, ha a már kifejlődött gyakorlat irányához képest azon kisebb hatalmaskodási esetek, melyek szabadelvűbb felfogás szerint csak polgári per uton orvosolható magánjogi sérelmet képeznek, ezen §-ban mellőztetvén, felsoroltatnának csupán azon esetek, melyek bűnügyileg lesznek üldözendők.

A javaslat 9-ik §-sa a becsületsértéseket jelenti ki büntető eljárás útjára tartozó kihágásoknak.

Hogy ez korszerű intézkedés, a felett már nem kell vitázni.

Az európai cultur-államok büntető codexei mind ily irányu intézkedéseket tartalmaznak.

Az állami öszlétnak nem is árt annyira, ha egyik vagy másik polgár testi épségét érte sérülés, mintha azoknak becsületérzete szenved csorbát; mert az egyik lábán vagy balkezén könnyen megsérült ember, ezen testi sérelem mellett is jó és hasznos polgár lehet; de a becsületérzet tekintetében eltompult emberek az államban a legveszélyesebb elemet képezik. — Pedig ha a becsület elleni támadások nem nyernek kellő megtorlást, idővel a becsületérzetet szokták eltompítani.

Ugyanazért azon észrevételünk van mindjárt ezen §-ra, hogy a becsületsértés súlyosabb esetei ne csupán kihágásnak, hanem vétségnek jelentessenek ki, az ezen §-ban említett kisebb hatalmaskodás közönséges és nem súlyos esetei pedig csupán kihágásoknak tekintessenek.

Ezen nagyobb szigort a becsületsértések tekintetében, és enyhébb felfogást a kis hatalmaskodásoknál két ok teszi ajánlatossá.

A becsületsértéseknek bünygyi utra áttételét ugyanis nemcsak a fentebb felhozott körülmény követeli, hanem különösen az európai társadalmakban, nálunk is, meggyökerezett azon balitéletes felfogás is, mely a becsületsértéseket az oly szomorú következményű párviadatok ítélete alá helyezi.

Okos, felvilágosodott emberek, kik maguk kárhoztatják a párviadalt, sem tudnak sokszor ezen balitéletnek ellentállani.

Hogy ez lassan-lassan mégis kiirtassék, csak úgy lehet remélni, ha a becsületsértések megtorlása kellőleg biztosítva leendő, s a törvényhozás intézkedik, hogy a becsületében sértett fél bünygyi uton a sérelem nagyságához képest megfelelő elégtételt nyerjen.

Azonban a becsületsértésnek a polgári utról, a bünygyi utra való egyszerű áttétele erre egyrészt még nem elegendő, de másrészt — körülmények között — veszélyes is lehet.

Polgári perben, a hol a becsületsértésre általában bizonyos bírság mondatik ki, és súlyos vagy kevésbé súlyos esetekről szó sincsen, elegendő volt általánosságban azt mondani a törvényben, hogy „a ki valakit becsületében megsért” ennyit vagy annyit fog bírság képen fizetni; de midőn az már bünygyi eljárás alá helyeztetik, midőn az mondatik, hogy a súlyos és kevésbé súlyos esetek között különbség fog tétetni; midőn nemcsak pénzbeli bírság, hanem fogság is büntetésül rendeltetik kiszabtatni, midőn tehát már a személyes szabadságtól megfosztatás is érheti a sértőt: méltán követelheti mindenki, hogy a törvényhozás határozza meg lehetőleg szabatosan a becsületsértés fogalmát s annak enyhébb és súlyosabb eseteit, hogy tudhassa mindenki, hogy ha ezt vagy amaszt cselekszi, reá ilyen vagy olyan büntetés vár.

De szükséges ez különösen azért is, mert oly bíróság fog ezentúl a becsületsértések felett ítélni, mely eddig ilyen kérdésekkel nem foglalkozván, az e tekintetben kifejlődött tszéki gyakorlatot, — lett légyen az helyes vagy sem — nem ismeri.

Vannak különféle árnyalatai a becsületsértéseknek; lehet tettel vagy szóval valakinek becsületét megbántani, közvetlenül és közvetve. Lehet valakit igen nagyon megbántani becsületérzetében a nélkül, hogy szószerint azt becsületsértésnek lehetne mondani. P. o. ha valakiről, a ki házasodni akar, épen azt híreszteli irigységből valaki, hogy ragályos csuf betegségben szenved.

Valakiről a közvélemény szerint rossz tulajdonságokat kohol, a miáltal ezt bizonyos körben megutáltatja.

Ilyenek ellenében is oltalmazni kell az államnak polgárait.

S ha azt akarjuk, hogy a szomorú következményű párviadatok valahára megszűnjenek, az ily kihágások törvényes megtorlásáról is gondoskodni kell.

De mindez nem történik meg azon pár szóval, hogy „a becsületsértés is a büntető eljárás útjára tartozó kihágást képez,” — hanem kívánatos, hogy a becsületsértés fogalma, enyhébb és súlyosabb esetei, s külön-külön azok büntetése lehetőleg szabatosan meghatározassék; csak úgy lévén remélhető, azon czélnak elérése, melyet a becsületsértéseknek bünygyi eljárás alá helyezése által elérni akarnak.

A 10-ik §-ban a kisebb hatalmaskodás és becsületsértések illetékes első foku bírósága jelöltetik ki, és az

első, az egyébként illetékes törvényszék, az utóbbi pedig azon bíróság vagy hatósági közeg hatáskörébe utaltatott, mely a kihágásokra nézve eddig illetékes volt.

E tekintetben a javaslat álláspontját nem pártolhatjuk.

Vannak ugyanis a kisebb hatalmaskodásnak oly mindennapos és csekély jelentőségű esetei, hogy azokat mind a törvényszék megítélése alá helyezni, annyit tennie, mint annak tevékenységét jelentéktelen dolgokkal annyira tul halmozni, hogy tetemes személyszaporítás nélkül teendőinek meg ne felelhessen. Másrészt meg a becsületsértéseknek oly súlyos esetei fordulhatnak elő, hogy azoknak megvizsgálása és megítélése méltán fog fontosabbnak vétethetni, mint bármely kisebb hatalmaskodási eset.

Tekintetbe veendő továbbá az, hogy a kisebb hatalmaskodási esetek megvizsgálásában és elítélésénél jobbra csak a tény vétetik figyelembe, ellenben a becsületsértéseknél nemcsak a tény, hanem annak igen sokféle mellékkörülményei is; nevezetesen az elkövetett szóbeli vagy tettebeli sértésnek minő körben történte, azon jelentőség, melyet annak a közvélemény, s néha egy bizonyos osztálya a polgároknak tulajdonít, a szereplő egyének polgári állása, műveltsége, egymáshoz viszonya, stb.; mindez azt mutatja, hogy amannál sokkal könnyebb az esetek megítélése, mint a becsületsértéseknél.

Ha továbbá a 8. és 9. §§-ok összehasonlításából tekintetbe vesszük, hogy a becsületsértésekre kiszabott büntetések súlyosabbnak látszanak lenni, mint a kisebb hatalmaskodásoknál.

S ha számításba vesszük azt is, hogy a kisebb hatalmaskodások megítélésében büntetőbíráink már eddig is bírának gyakorlottsággal, a becsületsértések ellenben egy egészen új nemét képezendik a jogsértéseknek a büntető eljárás terén.

Ha azt sem hagyjuk tekintet nélkül, hogy elég olyan becsületsértési eset van, melyekben csak az önmagában is, hogy a sértett fél elsőbíróságilag panaszával elutasított, egy újabb sértést képezhet a becsületérzet ellen, mely ha orvosolható is felebbezés útján, ezen rövid idő alatt mégis lázas izgatottságban tartja a felebbezőt.

Ha meggondoljuk végre azt, hogy a kisebb hatalmaskodásoknak helyre nem hozható utókövetkezményeik alig vannak; a becsületsértések súlyosabb esetei ellenben bizonyos körülmények között megkeseríthetik a sértettnek egész életét: indítatva érezzük magunkat azon nézetnek kifejezést adni, hogy a fentebb a 10-ik §-ban szabályozott illetékesség nem úgy, a mint ott van megállapítva, hanem épen megfordítva volna meghatározandó.

Hogy t. i. a hatalmaskodás első foku bírósága azon bíróság vagy hatósági közeg legyen, mely a kihágásokra nézve eddig illetékes volt; becsületsértési esetekben ellenben a rendes fenytő törvényszékek.

Még helyesebbnek tartanók azonban, ha az elkülönítés nehézségei nem képeznének akadályt, hogy úgy a becsületsértések, valamint a kisebb hatalmaskodásoknak súlyosabb esetei törvényszékieleg vizsgáltassanak és ítéltesse meg; mindkettőnek kisebb jelentőségű eseteiben pedig azon bírósági vagy hatósági közeg járjon el s ítéljen, mely a kihágásokra eddig illetékes volt.

A 11-ik §. a pénzbüntetések hova fordítása iránt intézkedik.

E helyütt azon óhajást fejezzük ki, hogy a bünygyi vagy rendészeti uton megítélt és beszédett pénzbüntetések hova fordítása iránt, mielőbb egy külön törvényjavaslat volna az országgyűlés elé terjesztendő, vagy legalább — ha már előbb nem lehet — a munkában lévő

büntető codexben olyan irányu intézkedések lennének teendők, melyek szerint *ezen összegekből egy külön alap létesítsék büntügyi czélok előmozdítására.*

Feleljenek meg az oly pénzbírságok, melyeket az elítéltek elkövetett jogsértésekért köteleztettek fizetni, azon czélnak, hogy a jogsértések megritkítását mozdítsák elő: építtessenek azokon czélszerű kényszerdolgozó házak, javító fegyintézetek, létesítsenek fegyenczovő-egyletek; díjjaztassék a vagyontalan vádlottak védelme, kártalanítassanak az ártatlan vizsgálati fogságban tartottak, fizetni képes hamis feljelentő hiányában stb.

A 12—15. §§-okra semmi észrevételünk sincsen.

De igenis van észrevételünk, ha szabad nyilatkoznunk azokról, a mikről ezen javaslatban említés nem tétetik, nehány ezekhez hasonlóan halaszthatlan egyéb hiányokra nézve.

Büntügyi állapotunk úgy a mint most van, nem maradhat, s épen az indíthatta az igazságügyi minisztert arra, hogy a még el nem készült büntető codex helyett addig is, a legsürgősebb és halaszthatlan bajok ideiglenes orvoslására ezen törvényjavaslatot tegye a ház asztalára.

Sajnálattal kell azonban kijelentenünk, hogy ezen 15. §-ból álló törvényjavaslat keserű csalódásra ébresztette eddigi várakozásunkat, mert nélkülözünk még benne sokat, a mit, ha már orvosolni akarta némileg az igazságügyi miniszter büntügyi állapotunk legkirívóbb hiányait, ezen javaslatba okvetetlenül fel kellett volna vennie; intézkedések, melyek éppen oly halaszthatlanok mint ezek, s általuk büntügyi állapotunk sokban javulna, anélkül, hogy lényegesebb átalakulást tennének szükségessé.

Igy p. o. a mint két szóval az rendeltetik a 7-ik §-ban, hogy a „vérdíj eltöröltetik“; egy másik §-ban meg azt lehetett volna a szabadelvű nemzetek példájára néhány szóval kimondani: *politikai büntettek elkövetése miatt — a mennyiben azok egyszersmind oly közönséges büntettel nem járnak, mely törvényeink szerint magában véve is halállal büntetendő, — senkit halálra ítélni nem lehet.*

Ez olyan elutasíthatlan követelménye szabadelvű századunknak, melyet alkotmányos országban még halogatni sem szabad; mert inkább szegényünkre válik, mint a testi fenyíték; miután ennek a nép műveletlenebb rétegeinek nyersségében némi mentséget lehet még találni, holott a politikai büntettek miatti halálra ítézés mindig és mindenütt kárhozatos marad.

Azon tszéki gyakorlatnak, mely szerint botrányos s nyilvánosságra került *csalások és magánysikkasztások*, melyek iránt már meg is indult a fenyítő vizsgálat, ha a panaszló elállást jelent be, az a legtöbb tszék előtt beszüntetik, vége volna vetendő; mert felette demoralizáló hatása van. Azon tapasztalatok ugyanis, hogy könnyen elhárítható a büntetés az utolsó perczben is, épen ilyen büntettek elkövetésére ingerelnek. Ha az ily bűnös tudja mások példájából, hogy az ítélet hozatal előtt bármikor elháríthatja magáról a panaszlóvali kiegyezés által a büntetést, nemcsak bátrabban követ el ilyen büntetést, hanem azokból nem is iparkodik előbb a sértett féllel kiegyezkedni, míg azt nem látja, hogy tette már annyira be van bizonyítva, hogy más módon ki sem kerülheti az elítéltetést.

Ezen segíteni lehetne, ha kimondatnék, hogy az ilyen büntettek ugyan hivatalból nem üldözendők, de ha megindult már magán panasz folytán a vizsgálat, a panasz visszavonása a vizsgálatot nem szüntetheti meg, s

csak enyhítő körülménynek fog vétetni az ítélet hozatalnál.

Hogy a polgárok személyes szabadsága s a lak szentsége valahára ótalmat nyerjen, már nálunk is a gyakorlatban annyira lábra kapott önkény ellen, az *ideiglenes letartóztatás, vizsgálati fogságban tartás, házmotozás és kezességre bocsátás néhány §-ban szabályozandó lett volna.*

Vannak ugyan nekünk igen szabadelvű országos törvényeink, melyek a fogságba helyezés miatti sérelmek lehető meggátolására hozattak.

Ilyen p. o. nemesekre nézve az arany bulla 2-dik pontja, az 1234 : 4. 1267 : 3. Verböczy I. 9. az 1618 : 14. és 1723 : 5-ik t. cikkek.

Nem nemesekre nézve pedig Kálmán I. 58. 1548 : 41. 1630 : 40. 1830 : 10. t. cz. 5. §. s egy 1840. május hó 5-én 14,437. sz. a kelt helytartótanácsi intézmény. De bár az id. törv. szab. II. r. 3. §-sa szerint a befogatás, letartóztatás, szabadlábon hagyatás, és kezességre bocsátásnak a nemesekre nézve érvényben lévő szabályai a nem nemesekre is alkalmazandók; e törvények, miután ódonságuknál fogva törvényszéki gyakorlatunkban jobbra a feledékenységnél fogva nem is igen alkalmazhatók, de főleg, mert nem vonják meg a kellő korlátokat, és nem szabják meg a büntetések, melyek azok megszegőit éri, a mindennapi tapasztalatok szomorú tanúságaként épen nem elegendők a polgárok személyes szabadságának megóvására s az az ellen intézett merényletek megfékezésére.

A házkutatásokkal visszaélés ellenében pedig épen semmi ótalommal sem birunk bíránk mérsékletén kívül. S ez vajmi bizonytalan hazánk némely tszékeinél! Az e kérdéssel foglalkozó 1548 : 50. és 1659 : 16-ik t. cikkek csak az önkénykedést lehetségesítik és takarják, a visszaélések korlátozásáról nem is gondolnak.

Példátlan továbbá a művelt nemzetek büntető törvénykezésében az is, hogy úgy mint nálunk a közvádló végezze a vizsgáló bíró teendőit is; hogy az gyűjtse össze a bizonyítékokat, melyekre az ítélet alapíttassék, a kinek hivatása bizonyítani a büntett elkövetését és a bűnös üldöztetését kérni és szorgalmazni.

Az így gyűjtött bizonyítékoknak egy cseppel több hitelt sem lehet adni, mint a kivallatás által kicsikart önvallomásnak.

A tiszti ügyészek, mint vizsgálóbírák alárendeltjei a törvényszékeknek, s azért mint közvádlók nem képesek elég önállóan azok eljárását ellenőrizni; de legkevésbé a magukét vizsgálóbírói minőségükben.

Az egyes fenyítő tszékekhez külön vizsgálóbírák volna-nak tehát kinevezendők a létező tiszti ügyészek számából, s így a vádolás s vizsgálat teendői egymástól könnyű módon elkülönítetvén, mindazon jogokkal, melyekkel törvényeink értelmében a tiszti ügyészek élnek, a vádlottak védői is felruházandók volnának. Mert egyaránt kívánja az állam érdeke, hogy a bűnöst a büntetés elérje, mint azt, hogy az ártatlan ne büntetessék.

Ki volna az is mondandó, hogy szabadságában áll mindenkinek még rendőri kihágások eseteiben is jogi tanácsccsal élni és védőt igénybe venni.

Még csak egyet említünk meg, a mi iránt mulhatlanul intézkedés volna teendő, s ez azon időközök megszabása, a melyben felelbbviteli jogorvoslattal élni lehet. E tekintetben törvényeink semmit sem határoznak, s a

gyakorlat — megyéről megyére más — és más terminusokat állapított meg.

Néhol nyomban a határozat kihirdetése alkalmával kell a felelősségi szándékot kijelenteni, másutt később is lehet, de csak ugyanazon napon.

A felelősségi írásbeli indoklása egyik tszéknél csak 3 napig, másutt 8, sőt 15 és 30 napig is beváratik.

Pedig némely bűnügynél felette érdekében lehet a marasztottnak, hogy a felsőbb bíróval felelőssége okait tudathassa. S a mint szükséges, hogy ilyen indokok beadására egy bizonyos időköz legyen kiszabva, — úgy azért, hogy annak elkészítésére elegendő megfontolási idő legyen, valamint, hogy az mégis a végtelenbe ne húzódjék, — úgy nemkülönben kell ezen határidőknek azért is megszabva lenniök, hogy a felelősségi tudja, meddig köteles a törvényszék írásbeli indoklását elfogadni. De mi legszükségesebb, ez az, hogy e tekintetben az ország különböző törvényszékeinél egyformaság legyen.

Ezen véleményünk van nekünk az előttünk fekvő törvényjavaslat felett. S ezen értelemben óhajtanók azt kiegészítve látni, hogy bűnügyi jogszolgáltatásunk legfőbb hiányain némileg segítve legyen.

A menayiben a tisztelt szakosztály s a rendes ülés eme indítványainkat egészben vagy részben magáévá tenni méltóztatnék, azt, mint a budapesti ügyvéd-egylet vélemény nyilvánítását a napilapok útján közzé teendőnek és a testvér-ügyvédi egyletekkel közlendőnek tartjuk.

Dr. DÁRDY SÁNDOR.

Dr. MANNHEIMER IGNÁCZ.

Dr. FRIEDMANN BERNÁT.

E s k ü d t s z é k e i n k.

A „Pesti Napló“ folyó évi szept. 29-iki számában „a magyar és az angol esküdszéki eljárás“ czimű cikket közölt, mely cikket nem hagyhatjuk szó nélkül.

Elvitázhatlan tény ugyanis, hogy az esküdszéki intézmény Európa minden egyes tartományában, heves politikai küzdelmek idejében honosított meg, minél fogva a jury-kérdésnek igen jelentékeny politikai oldala van; a ki tehát egyedül technikai szempont alá akarja szorítani, az behunyja szemét a valóság elöl s másokat azon csalódásra bír, hogy az ellenkező tévedésbe esvén, a juryt kizárólagosan politikai álláspontokról tekintsék. Részünkről, mi a juryt nem azért dicsérjük jó jogintézménynek, mert politikailag kívánatos, hanem mivel jó jogintézménynek tartjuk, azért üdvözlöttük felállításában a politikai haladást.

A „P. N.“ cikkírója tehát téves álláspontot foglalt el, igen természetesen téves következtetményekre kellett jutnia, melyek utóvégre azon mondatában öszepontosulnak: *miszerint hazánkban az esküdszéki intézménynek két évi eredménye nem épen öröndetes tanúságot nyújt a szabad sajtó s az esküdszéki eljárás eddigi működéséről.* — Ezen állításának czáfolatául alább egy tisztelt munkatársunknak, a pesti sajtóügyi vizsgáló bírónak válaszát közöljük, és így részünkről csak a „P. N.“ cikkírójának abbéli tévedését akarjuk még helyreigazítani, mintha az angol jury, az angol alkotmány szabadelvűségével és az ottani sajtószabadsággal egykoru volna. Az esküdszék Angliában egy oly régi, tiszteletreméltó, fokozatosan fejlődött, a többi jog- s népelettel számtalan kötelek által összerokonult jogintézmény, mely sokkal régibb az angol alkotmánynál s ottani sajtószabadságnál.

Az angol jury a legkülönneműbb állami viszonyok között tartotta fenn magát; ugyanazon esküdszéket találjuk VIII. Henrik, mint Victoria királynő alatt, a lecsöndesült boldog skót földön, mint a nagy fáradtság- gal megfáradt, most is vallási és nemzetiségi ellenté-

tek által szétszakasztott Irlandban; nem kevésbé találjuk Maltában, mint Hindostanban s egyéb angol coloniákban, hol a népség aligha érettebb a sajtószabadság és esküdszéki intézmény élvezetére, mint a magyar nemzet.

A mi pedig a „P. N.“ cikkírójának azon exspectatíváját illeti, melyben az esküdszéki eljárást szabályozó miniszteri rendeletnek hiányosságáról szól, és az angol esküdszéki eljárást a magyar esküdszéki eljárással összehasonlítva, azon kívánságát fejezi ki: hogy a ténykérdés a jogkérdéstől szabatosabban külön választassék, szintén nem mulaszthatjuk el legalább a legtévesebb fogalmak helyreigazítását.

Czikkiró ugyanis azt mondja: „Az esküdszéki eljárás természete s alapelve szerint azt esküdtek elé csak a ténykérdés eldöntése tartoznék, például: meg vannak-e győződve, hogy a bevádolt cselekvényt a vádlott követte el? Azonban a mi eljárási szabályainkban a ténykérdés össze van zavarva a bűnösség s jog kérdésével, s innen származik azon feltűnő anomalia, hogy esküdszékeink, mert a kérdés hibásan van szerkesztve s feltéve, habár elismerik, hogy a bevádolt tettet vádlott követte el, ezzel ellenkezőleg mégis *nem-bűnöst* mondanak ki.“

Itt úgy látszik, cikkíró nem gondolta meg, hogy épen sajtóvétségeknél a vádlott legritkább esetben tagadja a tettet, *hanem annak büntethetőségét.* Az angol esküdszéki eljárásban pedig az esküdtek „*guilty or not guilty*“ nyilvánításával szintén a tett *bűnössége* nemcsak a tett *elkövetése* fölött nyilatkoznak. A kérdések tehát, melyek az esküdteknek előterjesztendők, szükségessé teszik, hogy az esküdtek ne csak aényt tüntessék világosan maguk elé, hanem azt is meg kell fentolnoki, valjon a tény olyan-e, hogy a törvényben s a kérdésben használt kifejezések a tényre alkalmazhatók. Minthogy pedig az észnek ebbeli tevékenysége épen az eset tényleges és jogi oldalának összehasonlításából áll, — ebből önkényt következik, hogy a világ bármely esküdszéki intézménye, az esküdteknek mindenkor bár korlátozott, de igen fontos közreműködést biztosít a jogi kérdés megoldásánál. Ezért az elnök a kérdések tételét megelőző tárgyalási összegezésben legcélszerűbben a szönyegen forgó jogi fogalmak tisztázására fordítandja figyelmét, mert nemcsak lehetetlen a ténykérdést magában véve helyesen eldönteni, a nélkül, hogy már eleve is a jogtételeknek alá ne vettessék, hanem nálunk, meg az okból is sokkal nehezebb volna a ténykérdésnek a jogkérdéstől való teljes különválasztása, mert a jogi fogalmakat úgy szólni teremtenünk kell, a mennyiben jogtételeink tulajdonképen csak jogérzetek, melyekben a tény- s jogkérdés határvonalai sohasem oldhatók meg. Hiszen látjuk, hogy Francia- és Németországban mily nehézségekkel jár ama különválasztás, noha ott a büntetőtörvénykönyvek definitiói ugyszólván csontvázul szolgálhatnak a nép jogérzeteinek, míg ellenben mi, rendszeres törvénykönyv hiányánál fogva minden támpontot nélkülözünk. A „P. N.“ cikkírója ezen utóbbi körülményben inkább hasonlatosságot fedezhetett volna fel a hazai és az angol törvénykezés közt; egyáltalában pedig nagyon csalódik, midőn a tény- és jogkérdés szigorú különválasztását az angol esküdszéki eljárásból származtatja, mert ezen elmélet Francia- és Németországban a sokszorosan rosszul felfogott angol minta félreértése folytán létesült, miért is a tudomány mai álláspontja szerint, a tény és jogkérdés különválasztásának elméletét elavult álláspontnak lehet tekinteni.

Ha a tudomány mai álláspontja és a jól felfogott angol eljárás szellemében akarjuk megvizsgálni, hogy mily jelentőség tulajdonítandó a befolyásnak, melyet a jury a jogi kérdés eldöntésére gyakorol, — úgy a kér-

dés abban öszpontosul: valjon lehetséges-e bizonyos concret esetre nézve az illető jogszabályt az esküdtek előtt oly annyira érthetővé tenni, hogy a tényeket erre vonatkoztathassák? Hogy ez lehetséges, mutatja a tapasztalás, s hisz az esküdtek itt épen oly helyzetben vannak, mint azon jogtanultakból álló bírói collegium, mely művéleményezések alapján alakítja nézetét valamely tényről. S föltéve, hogy valóban beállva az eset, hogy valamely nézet, a mely jogászai körökben érvénnyel bír, hatálytalan marad, mert lehetetlen azt oly egyénnel megértetni, kik a népek legalább közép műveltségét képviselik, — ugy ebben inkább nyereményt, mint veszteséget kell látnunk. A jury ugyan nem lehet arra hivatva, hogy a törvény értéke, annak az egyes eset irányában igazságossága s méltányossága felett ítéljen; de a felett, hogy valjon bizonyos concret esetre nézve a törvény zsinórmértékül szolgálhatott-e az állampolgároknak, vagyis büntethető cselekvényt követett-e valaki, e felett nem hozható egyszerűbb s veszélytelenebb ítélet, mint a népből való 12 elfogulatlan férfinak nyilatkozata által.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

V á l a s z

„a magyar és az angol esküdtszéki eljárás“ című cikkre.

Midőn esküdtszékeink megtámadását egyes érdekelt felektől egyes esetekre vonatkozólag olvastam, azon nem ütköztem meg, és bár kemények voltak a támadások, hallgattam, de midőn a „Pesti Napló“ f. é. szept. 29-iki számában „a magyar és az angol esküdtszéki eljárás“ című cikkben azt mondja, egész általánosságban, hogy „két év eredménye nem épen örvendetes tanuságot nyújt e szabadsajtó s az esküdtszéki eljárás eddigi működéséről“ és ugyanazt ugyanaz napon a „Pester Lloyd“ is hozza, kénytelen vagyok esküdteink és a magyar becsület védelmére kelni.

Ne gondolja azonban a tisztelt olvasó, hogy itt személyeskedést fog olvasni, én tárgyilagosan fogok szólni, és még azzal sem fogom gyanúsítani cikkíró urat, hogy eddigi működésének eredménytelenségét másutt keresi.

Azt se gondolja a t. olvasó, hogy én az esküdtszéki intézmény vak szolgája vagyok, én a mellett vagyok most is, a mit 1866-ban a „Jogt. Het.“ 11-ik számában mondtam, hogy t. i. „az esküdtszékek a jogtudomány fejletlenségének bizonyosságai“, de miután az egész világ az esküdtszéki intézmény üdvös voltáról meg van győződve s a jogtudomány és politikai constellatióink ezt igazolják, nem engedhetem meg, hogy bebizonyított tényül hagyjam, miszerint Magyarországon az esküdtszéki intézmény lehetlenné lett.

Nem szándékom hosszadalmasnak lenni, azért a tudós vitát azon alaptétel felett, melyet cikkíró ur a „Pesti Napló“ fentkijelelt cikkének bevezetésében az esküdtszéki intézmény politikai jelentőségéről felállít, nem fejtegetem, csak azt mondom, hogy nem áll általánosságban s nem alkalmas kiinduló pontul; továbbá pedig azt jegyzem meg, hogy azon népek, melyek az esküdtszéki eljárást újból elvesztették, nem azért veszítették azt el, mert arra érdemetlenek lettek, vagy azzal visszaéltek volna, hanem oly politikai változások miatt, melyeknek Anglia alkotmányánál fogva kitéve nem volt, és talán nem is lehetett. Nem attól függ tehát minden, hogy valamely nemzet miként tud élni ez alkotmányos jogokkal, hanem attól, hogy milyen kezekbe sodorja a sors valamely nemzet alkotmányos jogait.

Nagyon csalatkozik tehát akárki, ha azt akarná bizonyítani, hogy a magyar nemzet alkotmányos jogaival élni nem tud, s ebben esküdteink eddigi működésének

nem örvendetes eredményére utalna, mert esküdteink eddig csak nagyon is kimutatták, hogy ezen alkotmányos joggal igen igen helyesen éltek, és a ki az esküdtek eddigi verdictjeit mélyebben vizsgálja, át fogja látni, hogy a magyar esküdtek teljes józansággal és az emberi természet legbensőbb indokaival jártak el.

Ezzel azonban nem azt akartam mondani, hogy esküdtszéki eljárásunk ezen intézmény non plus ultrája, csak azt, hogy a magyar esküdt urak a józanságban más nemzetnél hátrább nem állanak.

Midőn ezen állításom bebizonyítására a tárgyalás alatt volt némely eseteket felhozni kénytetem, bocsánatot kérek az érdekelt uraktól, mert ez csak jogtudományi szempontból történik.

Nem az „Esti Lap“ prognostikonjára alapítottam nézetemet, hanem a debreczeni polgárok józan és becsületes lelkületök tudásában bízom, midőn előre sejtettem, hogy a „Borsszem Jankó“ felfog mentetni, felmentését Ágai leginkább az ellene demonstrálóknak köszöni, és a magyar esküdtek bebizonyították, hogy őket demonstrációval intimidálni sem lehet.

A másik eset a két szegedi lap esete. Az egyik lap piszkolja a másikat, ez fogja magát és a lap munkatársát, kiről tudta, hogy kicsoda, feltétlenül piszkos gazembernek nyilvánítja. Ez hallatlan dolog! és a pesti esküdtek felmentik. Ez már még hallatlanabb volt. De lássuk természetes okait. A magyar régi jogelv azt tartja, hogy verba verbis, verbera verberibus recompensantur. Ha ezekhez még az alább mondandókat vesszük, igazolva fogjuk látni az esküdtek szavazatát, mert nem az új jogtheoriák, hanem a szokásos jogérzet dönt a törvényben járatlan esküdnél.

Tagadhatlanul nagy befolyással van az esküdtek szavazatára a szokásos jog. A magyar jogérzet sokkal becsületenitőbbnek tartja a fogság büntetést, semhogy azzal oly könnyedén bánna. A magyar jog nem ismer becsületsértésekben pénzbírságnál más büntetést. Az esküdt legbensőbb mélyében tehát az is jön számításba, valjon azon vádlott megérdemli-e a börtönbüntetést cselekedeteért? és nem lehet a törvényes megkülönböztetésekben járatlan esküdtől kívánni, hogy ő a tényt a bűnösséggel és a vádlott személyiségével egybe ne foglalja, midőn a kérdésekre felel. Az esküdt a végczélt veszi tekintetbe, és ha a részletekben hibázik, nem gondol vele, sőt jogászai műveltségének hiánya folytán öntudatosan nem is gondolhat véle, s így, minthogy az esküdtek csak a végczélt veszik tekintetbe, habár a büntetés kiszabására a sajtóbíráóság van hivatva, inkább felmentik a kevésbé bűnös vádlottat, mintsem hogy a bíróság kegyelmére s a törvény szigorára biznák.

Vannak továbbá oly felmentő és marasztaló esküdti szavazatok, melyekről megvallom, hogy a jurista számot adni nem tudna. De ha mélyebben hatunk az esküdtszéki szavazat indokaiba, bizonyosan észszerű indokot fognánk találni.

Sok függ az esküdtszéki szavazat minőségének kieszközlésére a szóbeli vád és védelem minőségétől. A követelő, kihívó, fellengő tudós előadás rendesen ellenkező hatást szül, míg az egyszerű és nyílt, különösen a kedélyre ható, célzott ér; főalapja pedig az esküdtek szavazatának a vádló és vádlott egyénisége és előélete, mert a hol csak lehet mérlegelni, a mérlegben ez dönt.

Ha tehát ezen természet és szokásos jog szerinti indokokat figyelembe vesszük, a minthogy ezeket figyelmen kívül hagyni nem lehet, esküdteink eddigi eljárására kárhóztató ítéletet mondani nem lehet, s a mennyiben nem várt szavazat kerül ki a golyós-szekrényből, abból csak az a tanuság, hogy nemcsak a tanult bírák ítélnék sokszor a közvéleménnyel ellenkezőleg, hanem az

esküdtek is, és hogy a közvélemény a jogszolgáltatásban nem lehet döntő.

Hogy azonban a cikk szövegére visszatérjek, az mondatik a többi közt, hogy nálunk két év alatt több sajtóvétségi per volt tárgyalva, mint Európa bármelyik szabad államában.

Ezt elhiszem, mert Európa szabad államokban nem igen bővelkedik és azokban a jogrendszerek, még pedig ellentétes jogrendszerek, nem váltakoztak annyira, mint nálunk. És ha tekintetbe vesszük azon erkölcsi és politikai depravációk titkos utait, melyek magán- és közéletünket meg nételyezték, senki sem fogja csodálni, ha annyi szeny kerül sajtó útján napvilágra, mely a „noli me tangere” jogot a maga számára akkor is veszi igénybe, midőn ezen jog kezelése az esküdtekre és szabad polgárookra van bízva, a kik nem kötelesek a felfedezett szennyre a bírói lepelt téríteni. — A mi pedig azon tárgyalások számát illeti, melyek a közvádlo által hivatalból indítottak meg és befejeztettek, ezeknek száma bizony nem nagy, felhevült politikai életünkhöz mérve és azokban az esküdtektől a józanságot alig lehetne elvitázni, mert lássunk egy egyes esetet:

Nem régen felségsértésért vádol a közvádlo egy vádlottat. A hallgatóság közt ott ül a legdynastikusabb érzelmű G. A. honvédőrnagy, s reá nézve a vádlottra, azt mondja szomszédjához, hát ezen csekélység sérthette volna ő Felségét, sokkal kisebb féreg, hogy azt sértésnek lehetne venni, a mit ezen gyerkőcz irkált. A közvádlo hivatkozik Angliára stb. stb. és — az esküdtek — felmentették a vádlottat szótöbbséggel, a bíróság pedig a közvádlot perköltségben marasztalta. Ha a közvádlo a helyett hogy külföldön barangol, itthon maradt volna és kimutatta volna, hogy ezen gyerkőcz kezében a szabad sajtó eszköze és a gyermek kezében, hogy ilyen gyermekjátékot törvényeink és állami létünk tiltja, ezen gyerkőcz tehát oda emelkedett, a hol a felelősség súlyát nem lehet bajusz számmra mérni, talán célzott ért volna anélkül, hogy a kis emberből nagy embert csinálni iparkodott volna, minélfogva az esküdtek felmentő szavazatuk inkább azt mondták ki: hogy — ezen vádlott nincsen qualificálva felségsértést elkövetni, mintsem meggondolatlanságaért a sajtóbírák kegyelmére bizzák, kik ötöt törvény szerint 3000 frt bírságra és 6 évi rab-
ságra ítélik.

Az esküdtszéki eljárás, cikkíró szerint, nem öröndetes eredményének fő okai tehát nem ott rejlenek, hol ő keresi, és ha mélyebben fűrkészi, az eredmény sem olyan, minőnek cikkíró ur látja.

Nem lehetek ugyan sajtószabadságunk korcs kinövéseinek barátja, előttem is szent a magán és társadalmi jog, de — ha bizonyos emberek nem erősek eléggé a közérkölciség törvényeinek eleget tenni, ne lépjenek fel szemtelenül polgártársai irányában, hunyászkodják meg, és a piszok nem fog felkavartatni; de senki sem kívánhatja, hogy az esküdt öt tisztára mossa az által, hogy a köztudomásu dolognak sajtó általi nyilvánítását a börtön ajtaja mögé küldje.

A tiszta jellemnek hemocskolása még nem került ki eddig esküdteink sajtó szavazatát és ebben a működés igenis öröndetes.

Hogy Angliában a sajtóvétségi eset ritka, az onnan ered, mert az angol törvény és sajtószabadság majd kétszáz éves csendes folytonos haladásnak örönd, míg nálunk a lendület és visszaesés változványai számosak, és a szemtelen emberek arra is a magánélet emberi gyengeségeinek kiméletét igénylik, ha közhelyeken, tőzsdén, nyílt üzletekben és sajtó útján a csalás és fortély mesterségét mások megkárosítására üzik. A magánélet tisztelete csak addig tarthat jogot a titoktartásra,

míg mások jogai nem csorhíttatnak, de azon túl nem, mert ez a csalások törvény általi pártfogása lenne.

A mit tehát cikkíró ur mondott, az csak egyéni nézete, de nem való, s a felmentések száma nem valami előítéletben, hanem az eddig általam felhozott mélyebb indokokban rejlik.

Nem állván az előzmény, kénytelen vagyok azt is visszaautasítani, miszerint esküdteinktől a józanság az ítéletekben tagadtatni szándékoltatik, mert annak bizonyítása csak egyes eset idézése által lehet, olyan esetet pedig, melyben az esküdtek józan ítéletet nem tanúsítottak volna, nem tudok, holott minden eset tudomásával bírok.

A mi az állítólag nem öröndetes esküdtszéki működés eredményének harmadik okát illeti, t. i. hogy a szabály rendelet az intézmény céljának meg nem felel, abban lehet ugyan cikkíró urnak igaza, de nem azon specialitásokban, a melyeket cikkíró ur idéz. Én is ismerem az esküdtszéki eljárás hiányait, de a miniszteri rendelet 58. és 71. §§-ait teljesen helyeslem.

Az annyiszor ismételt thesist tehát, hogy esküdtszéki eljárásunk eddigi eredménye korántsem felelt meg a közvárákozásnak, csak azok hallathatják, a kik esküdteinktől azt várták, hogy az ujon berendezett váci épületet mielőbb megtöltik sajtó vétségesekkel, az ilyen közvárákozás azonban nincsen jogosítva esküdteinket törvénytelenességgel és igazságtalansággal vádolni, és ha a rágalom bizonyítása megengedett, az nem az esküdtek, hanem mások törvény ellenessége.

Messzire vinné az értekezést, ha a fentebb mondottokon kívül arra mennék ki, hogy a tény- és jog alap megkülönböztetésére milyen kérdések intéztessenek az esküdtekhez, az eddigi kérdések legalább megengedték az esküdtek belső meggyőződésük mélyébe tekinteni s én örömmel constatálom, hogy a magyar esküdtek a legtöbb kételyemet eloszlatták, melyekkel az esküdtszéki intézmény üdvössége irányában ezelőtt három évvel voltam, csak arra figyelmeztetem az illetőket, hogy az esküdttől többet ne kívánjanak, mint a mennyit ő saját és a társadalomtól nyert jogérzetéből kifejtetni képes.

A mit esküdtszéki eljárásunk legnagyobb hibájának lehetne nevezni, az, hogy a sajtóbírák büntetési kimérése ellen felfolyamodás, illetőleg felebbezés nem engedtetik, illetőleg még nem érvényesített, holott ez az esküdtek szavazatától egészen független tény, és a sajtóbírák e tekintetben mintegy statáriális kiváltsággal bírnak, holott ezen jogorvoslat az esküdtek szavazatára, a felsőbb bíróságokbani bizodalom által vagy befolyással lenne, s a büntetések aránya az egész országban könynyebben lenne helyre állítható.

Ezeket tartottam szükségesnek elmondani arra nézve, hogy a magyar esküdtek igenis megfeleltek eddig a higgadt közvárákozásnak és az intézmény céljának.

KACZIÁNY,
pesti sajtó-ügyi vizsgáló bíró.

Váltójogi végrehajtás ingatlanokra.

A gyakorlati élet szükségéből kiindulva, a figyelmet a váltóvégrehajtások tárgyában 1869. évi apr. 8-án kiadott *miniszteri rendelet* 5. §. c) pontjára, mely a végrehajtási kérvény tartalmát határozza meg, ohajtanám fordítani.

Az idézett rendelet azt határozza, hogy a végrehajtási kérvényben világosan bennfoglaltassanak az ingatlanok telekkönyvi és helyrajzi számai; ott pedig, hol telekkönyvek nincsenek, az ingatlanok pontos körülírása, egyezersmind bizonyítása annak, hogy a marasztalt fél a kérdéses javaknak birtokában van.

Mindenki, a ki közlekedési viszonyainkat és váltójogi gyakorlatunkat ismeri, beláthatja, hogy ezen rendeletnek végtelen súlyos hordereje van, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy p. o. egy biztosítási végrehajtásért minden időközlet

nélkül, rendszeren 3–6 óra alatt folyamodni, azt elrendelni, és néha foganatosítani is kell, ha kárt szenvedni nem akarunk.

Máris elég panaszra adott okot váltótörvényszékünknek azon eddigi eljárása, melyszerint a veszélyt igazoló bizonyítványnak hitelesített másolatát azon esetben is be kell csatolnunk a biztosítási végrehajtási kérvényhez, midőn az eredeti bizonyítvány a váltótörvényszék levéltárában fekszik, és ott tehát hivatalból megtekinthető volna. Ezen követelmény szükség nélkül idővesztést és költséget okoz.

Azonban ennek ellenében azon fontos okot lehet felhozni, hogy a váltótörvényszék, mely a kérvényt néhány óra alatt elintézi azon időt, melyet a fél veszít, ugyancsak annak megtagarítja az által, hogy nem szükséges, miszerint az előadó az eredeti bizonyítványt kikeresse.

De ezen felül még az ingatlanoknak telekkönyvi és helyrajzi számaint vagy pontos körülírását, és birtokbizonyítványt is csatolni, ez legalább azon esetben, ha az ingatlan nem a váltótörvényszék helyén fekszik, rövid idő alatt teljes lehetetlenség.

Ezen követelmény csak arra vezet, hogy azok, kik nem ott laknak, hol az ingatlanok fekszenek, kénytelenek az adósnak

ingatlan, tehát a legbiztosabb vagyonából kielégítésről lemondani.

Itt tehát az a kérdés, vajjon az idézett határozat szükséges-e egyáltalában?

Nézetem szerint ez tökéletes felesleges.

Az ingatlanoknak körülírása igen jól megtörténhetik, úgy a mint az a miniszteri rendelet kibocsátása előtt történt, legalább az esetben, midőn az ingatlan nem a váltótörvényszék helyén fekszik; akkor ugyanis a végrehajtás foganatosítása alkalmával eszközöltetett, a midőn a végrehajtató a szükséges adatokat, a házszámot, utcát stb. könnyen megszerezheti, holott mindez annak, a ki nem ott lakik, hol az ingatlan fekszik, többnyire azon rövid idő alatt, melyet a helyzet sürgős volta enged, lehetetlen.

Az említett miniszteri rendelet folytán tehát azt fogjuk tapasztalni, hogy az adósok ingatlan vagyona csak azon hitelezők biztosítására fog szolgálni, kik ott laknak, hol az ingatlan fekszik, ennek jelentősége pedig kitűnik, ha meggondoljuk, hogy mily visszaélések fognak keletkezni.

Dr. HELD KÁLMÁN, ügyvéd.

TÁRCSA.

Az egyetemi közgyűlés.

Október elsején tartatott meg az egyetem nyilvános közgyűlése, melyben Pollák János m. é. rector az egyetem 1868. g. diki működését előtűntető zárbeszédet tartott; Konek Sándor e. i. rector pedig következő üdvözlő beszéddel foglalta el székét:

Tisztelt egyetemi közgyűlés!

Az egyetemi rectorátus átruházásának évről évre megújuló cselekvénye valóságos Janus-fejű ünnepély; az egyik arc a multa szegezve nyugodt és derült, a másik keresve a kétes jövőt, derült ugyan, de gondteljes kifejezéssel. Mig t. i. a lelépő rector nemcsak a jó akarat öntudatával, hanem a siker kecsegtető érzetével végig futatván örömtelt szemeit a lejárt kormányév eseményein magasztos lelki nyugalommal hagyja el dicsőséggel betöltött rectori helyét, a belépő új rector szorongatott kebelével foglalja el elődei érdemkoszorujától körül sugárzott rectori széket, mert a jó szándék és szilárd akarat sovány hozományán kívül az Isten kegyébe és társai szívélyes kézségébe vetett bízalma egyedüli támpontja.

Én is, tisztelt gyűlekezet, megdőbven a lefátyolozott jövő nagy titka előtt, nehéz szívvel lépek át a kormányzásomra kiszabott egyévi szűk ugyan, de tette, gondra elég tág időköz között, és aggodalmam annál természetesebb, minnél hosszabb azon férfiak sora, kik előttem e pályán dus babérokat szedtek; aggodalmam annál indokoltabb, minnél nagyobb az aránytalanság a gondjaimra bízott drága letéteménynek magas és zsenge képességében kinálkozó zálognak parányi értéke közt; de aggodalmam különösen a jelen esetben annál igazolhatóbb, minthogy velem együtt az összes egyetem azon erős meggyőződésben van, hogy a rég óhajtott, évtizedeken át tervezgetett, a közesemények által annyiszor háttérbe szorított, de most már elodáztatlan reformok, legalább részben, e tanévben fognak létrejönni, ez pedig a kormány rudján állóban ildomosággal párosult erélyt, hajlékonysággal járó aczélosságot és rideg igazságérzettel helyesen vegyült esélyességet tételez fel.

A mesterséges módon évek során át visszatartott reformok árjai a rekeszek elmozdításával rendszeren nagy robajjal szoktak átrohanni az alig elkészült új mederbe. Ily alkalommal a rombolások elkerülésére erős védgátak szükségesek; a reformoknak beömlő árjai époly ovatosan mint szakértelemmel átvezetendők, hogy tetemes megrázkódások nélkül történhessék meg az átmenet. Minden ovatosság mellett azonban a megnyílt zsilipeken való átömlés tájékozó hullámozás, az utban álló akadályoknak többé-kevésbé erőszakos elseprése, való vagy vélt magánérdekek megsértése nélkül alig képzelhető. Tusakodás, surlódás, sőt nyílt küzdelem minden átmeneti stádiumnak egyik szomorú osztályrésze.

Szemközt ezen korántsem kecsegtető, kormányzói feladványomat nem kis mérvben nehezítő várandóságokkal, gyöngé erőm teljes öntudatában, csak az bátorít a majd egyhangú választásokban nyilvánult közbizodalom által kijelölt rectori állomásnak habozás nélküli elfoglalására, hogy megdönthetetlen hittem, miszerint igen tisztelt pályatársaim, kik ily válságos perczen egyetemünk sajkáját reám bízni szíveskedtek, nem-

csak azon lelkes buzgalommal fognak támogatni, melyben eddigél minden keblünköl kiindult egyetemi kormányzó bő mértékben részesült, hanem a súlyos idő követelménye szerint egy testtel, egy lélekkel mellém fognak állani, a hányszor közérdekeink védelmében, életkérdéseink körüli harcban lankadozni fogna hős tettekhez kevésbé szokott karom. Igen, az egyesülés ellentárlatlan hatalmából, egyetemünk kitűnő férfiai összhangzatos közreműködéséből remélem merithetni a csodátevő erőt mindannak leküzdésére, mi jólétünk, szellemi felvirágzásunk s korszerű átalakulásunk útjában leend. Midőn a tek. egyetemi tanácsot, úgy mint anyaiskolánk összes mélyen tisztelt tagjait hatályos közreműködésre felszólítom, egyszersmind kedves kötelességemnek ismerem ez ünnepies alkalommal a bennem helyezett bizalomért legforróbb köszönetemet itt nyilvánosan kifejezni.

De tisztelt tagtársaim erélyes támogatásába vetett reményen kívül van még más, ennél biztosabb, ennél kimeríthetlenebb forrásom, és az a mindenható véghetetlen kegyelmébe vetett erős hitem, ki az egyeseknek, úgy mint egész országok s népek sorsát kegyesen intézi, ki eddig is egyetemi életünket mennyei áldásának malasztjában oly érezhetően részesíti, in te Domine speravi non confundar in aeternum.

Felvértelve e kettős paizsszal, a rectori lánczcal, a szolgaság és jogfolytonosság e jelvényével, átveszem a reám ruházott diszes kormányzói méltóságot; felavattatva ezáltal egyetemünk közérdekeinek szolgájává, jogai s igazainak bajnokává. Szolgai hűséggel, de nem szolgai lélekkel fogok örködni a kezeim közzé letett szellemi kincs felett; szolgai ragaszkodással, de nem szolgai vaksággal fogok harcolni egyetemünk jogai és igazai mellett. A jogfolytonosság, közéletünk e mentő angyla, vezércsillagom leend rectori pályámon, akár készíteni fog az ádász sors a régi jogállapot folytatására, akár meg fog nyílni a várva várt átszervezkedés máris kelletinél tovább elzárkózott szentélye.

Általános tapasztalás, hogy a közélet lüktetési ármerője az egyetem tudományos cselekvőségének. A politikai élet elhalványulásával, a nép politikai tevékenységének elsatnyulásával, a tudományvilágban szellemi alkotás helyett szellemölő mechanizmus lopózik be; reakció a politikai világ látkörén ködbe borítja az egyetem légkörét; szellemi pangás ikertestvére a politikai tespedésnek. Midőn ellenben a népszellem kibontakozik passiv tétlenségéből, midőn a politikai szabadság utáni küzdelemben, vagy a kivívott szabadság védelmében a nemzet öntudatosan kifejti összes ereit, az egyetemre is a tavaszodás hajnala hasad, minden politikai, minden társadalmi haladás új életnedvet, új tápanyagot nyújtván a népelettel bensőleg összenőtt tudomány-egyetemnek.

Ezen tapasztalás egyetemünk legközelebb letűnt életében is bebizonyult, csakhogy anyaiskolánk a legutóbbi időben nem tudott lépést tartani közéletünk minden terén, bámulatos mérvben beállott gyors és tartos fejleménnyel; nem mintha a legutóbbi időben kedvező arányban nem mutatkozott volna általános törekvésünk a felszabadult tért elfoglalni és az előbbi évtizedek mulasztásait helyreütni; nem mintha egyetemünk szemközt a politikai közcselekvőséggel, szemben a történeti jelentőségű kiegyezkedés által megindított szabad mozgalommal, saját reformjáról megelégedezett volna, hanem egyetemünk a maga részéről elkészített, de még a legislativa retortján át

nem ment új tanterv utáni sovargás közben elbénulva, a hossz-
szas várakozásban kimerülve a mind égetőbb reform-kivánal-
mak folytonos pressiója alatt korántsem fejthette ki azon tudomá-
nyos erőt s teremő munkásságot, melyre helyes reor-
ganisatio mellett képes lett volna, és melyet kell, hogy
közviszonyaik jelen új situációjában okvetlenül kifejtjen.

Míg a korszerű intézmények, melyek hazánk állam és
társadalmi újjászületésére az epochális 1848-ki évben, hol vég-
legesen megállapítva tényleg, hol csak elvképen megfogantva
eszményileg jöttek létre, kevés kivétellel mindannyian a leg-
utóbbi törvényhozás által további kifejtést, gyakorlati alkalma-
zást, vagy csak ismételt szentesítést nyertek, ugyanazon év
19-ik törvénycikkére, mely a korigény helyes méltánylásával a
magyar egyetemnek szervezését a tanszabadság szellemében
kimondja, és annak foganatosítását a legközelebbi országgyű-
lésre bizza, eddig még nem kerülhetett a sor.

Szemközt a nagy feladattal, mely az 1865¹/₈-ki ország-
gyűlésnek, tekintve zilált közjogi viszonyaink rendezését, ju-
tott, szemközt a nemzet legfontosabb életkérdéseivel, melyek
honatyáinktól várták és részben várják szerencsés megoldásu-
kat, egyetemünknek nem lehetett, nem szabadott saját élet-
kérdését előtérbe tolnia más fontosabb hazai érdekek rovására.

De most, midőn az államügyek legtöbbjei törvényhozási-
lag elintézték, midőn a közoktatás alapja is az 1868 : 38. t. cz.
által lerakva van, nemcsak a legislatívai teendők logikai
egymásutánja, hanem a jelen országgyűlést megnyitó trónbe-
szédben foglalt királyi szavak is biztatnak, hogy egyetemünk
ügyét napirendre kerültnek tekinthetjük, s ha ennél fogva nem
forog is fenn szüksége annak, hogy apostoli fejedelmünk és
felelős kormánya által amugy is már napirendre kitűzött
reformügyünket részünkről ismételve sürgezzük, nem szűnik
meg köteletségünk éber figyelemmel kísérni annak legköze-
lebbi tárgyalását, nem szűnik meg köteletségünk szellemi
hozzájárulásunkkal megkönnyíteni az átszervezés sikeres lefo-
lyását.

Soha nem inkább, mint jelenleg, hol törvényhozó testü-
letünk termeiben legközelebb sorsunk felett el lesz vetve a
koczká, hol tanrendszerünk nemzedékekre kiható új szervezése
országos képviselőink bölcs tanácsa szerint véglegesen fog
megállapíttatni, szent köteletségünk a reformeszmék irányában
határozott állást foglalni; feladatunk minden kínálkozó alkal-
mat megragadni, hogy a koreszmék megérlelését telhetőleg
előmozdítsuk, hogy a törvényes átídomításnál egyetemi életünk
specifícus viszonyait, anyaintézetünk szükségleteit, a hazai
tudományosság, valamint a magyar tanuló ifjúság sajátlagos
érdekeit kellő érvényre jutassuk.

Egyetemünk e feladata a jelenben egyszersmind nekem,
mint élére állított rectorának elészabja beköszönő beszédem
tárgyát. Mint másutt, úgy nálunk is a reformmozgalmak
általános hullámszámban a közoktatás, jelesen az egyetemi
tanügy terén is új meg új reformeszmék merülnek fel, melyek
közvetlenül az egyes tanulmányszakok külön érdekeire ugyan,
közvetve azonban az összes egyetem közérdekeire hatnak ki.
Az egyetem, melynek mint a tudomány képviselőjének tiszte,
az irányeszmék alakulását megelőzni, nem hagyhatván magát
az uralomra kapott nézetek árjaitól elragadtatni, e tiszténél
fogva hivatva van a korigény látszatával bíró reformeszméket
elfogulatlan bírálat alá vonni, hogy azokat, ha a tudomány s
tapasztalás foruma előtt megállnak, általános elismerésre jut-
tassa, hogy megczáfolja és halomra döntse, ha a tudomány és
tapasztalás bírálatát ki nem állják. Efféle a korigény czége
alatt jelesen nálunk keringő s általános uralomra törekvő,
egyetemünk összerdekeit közelebb érintő reformeszmék egyik-
másikat szándokom ez alkalommal bonczkés alá venni és
kijelölni az álláspontot, melyet igénytelen nézetem szerint
irányukban elfoglalnunk kell, hogy anyaintézetünk téveszmék
hátrányos behatásától lehetőleg megóvassék, *principiis obsta
sero medicina paratur*.

Minden egyetem a tudomány nagy temploma, melynek
egy-egy alkatrészei az örökigazság közös kupolyája alatt, a jog s
igazság utáni kutatás által összhangzatos egészes örvadnak
egybe. Az erkölcsi s anyagi világrendet alkotó örök törvények-
nek minden iránybani kilesése ama szellemi kapocs, mely az
egymástól eltérni látszó külön karokat szorosan egybefűzven,
az egész épületnek kölcsönzi ama fenséges harmóniát, mely azt
egyöntetű szerves létezernek tünteti fel.

Ott ragyog a tudomány templomának magasztos caucsa,
hegyén a kereszténység szent jele, ott a hittudományi kar,

mely az Isten mint a bölcsesség főforrásának s szent vallásának
felismerésére vezet: *apud ipsum est sapientia et fortitudo, ipse
hab-t consilium et intelligentiam*. Romboljuk le e fenséges ékét,
és csonka kötömeg marad, mely magasabb ihlet nélkül nem
lehet többé a tudomány temploma, mert hiányzik benne köz-
vetlen működése annak, kiről a szent írás oly helyesen mondja:
ipse dat omnibus vitam, inspirationem et omnia.

Kik az államnak teljes boldogságát egyedül eszményi
jogszervezésének valóításában vélvén fellelhetni, magasabbra
nem törekszenek és az isteni igazságokkal foglalkodó hittudo-
mányt, mint az államélettel közvetlen összefüggéssel nem lévő
az egyetemtől elválaszthatónak hiszik, megelégednek arról,
mit a zsoltárok oly találóan feljegyeztek: *nisi Dominus custo-
dierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam*.

Az egyetem művészi egysége nem engedi ép azon rész-
nek elvállását, mely az egésznek betetőztetésére szolgál. A
theologiai karnak ép fenmaradása közös egyetemi érdek, azt
melegen felkarolni, telhetőképen védeni, mindnyájunk paran-
csoló kötelessége.

De a reform szelleme ezen rideg merevségre kárhozza-
tottnak látszó tanszakot is üdvösen átlengheti; az elől elzár-
kozni akarni, sajnos félreismerése lenne a feltartóztatatlan
áramlásában kiméletet nem ismerő korirányának. Maga a hittani
kar körében a tanulmányok tapintatos válogatása rést enged
jogosult reformtörekvésnek; hiszen *Liebermann* a tudós fran-
czia hittanár maga kívánja: ut theologiae studiosi rejecta
inutilium subtilitatum farragine, in iis quae vera, quae utilia,
quae Deo et Religione digna operam collocarent. De még tága-
sabb tér nyílik üdvös reformnak, ha az egyház felkerettjeinek a
külvilággal való érintkezését veszszük szemügyre.

Az egyház és az állam közti viszony minden időben
nagyobb-kisebb hévvel folyt tusák bő forrása vala. A harc e
téren mai nap annál nagyobb robbajjal, annál nagyobb elkese-
redéssel foly, minthogy nem annyira a két hatalom közti
versenygés, mint a néptömeg szenvedélyei által élesztve, mind
tágasabb körben mozog. Az állam s társadalmi békák alul
kimenekülni törekvő nép féketlen rohammal ostromolja az
államhatalmat, hogy az egyház irányában is a polgári szabad-
ság érdekében érvényesítse tekintélyét, hatványozza döntő
befolyását. Neveli a küzdelem hevét azon sajnos körülmény,
hogy nem mindég a tiszta vallásos érzület, a kereszténységtől
átszellemült lelkesülés, hanem gyakran vak rombolási düh,
keresztényellenes indulat, s undok önérdék a felhevülésnek
főrugói.

A hittani kar, mely hivatva van a vallásérdekek őrjeit
jövő rendeltetésükre nevelni, a harcosokat felfegyverezni,
nem ignorálhatja a körülette zajló vihart, nem ringathatja
magát mesterkelt nyugalomban, nem nézheti tétlenül tetszelgő
önmagasztaltsággal a heves vita kedélytzaklató lefolyását.

E csata nem vivható ki ugyan merőben a tudomány
fegyvereivel, de a tudomány, valamint egyéb socialis kérdések
megoldásánál, ugy e téren is hatásos tényezővé válhatik, ha
az igazságok tudományos meggyőződésé fejlődésnek: mert a
tudományos meggyőződés, a mint több és több köröket áthat,
s a nép szellemét meghódítja, ellentállhatlan hatalommá nö-
vekszik.

Erre azonban a rideg negatio, a kor kivánalmainak meg-
vetése, a világ folyamatától való gondos elzárkozás és idylis
elszigeteltség legkevésbé sem vezethet. A theologusnak megis-
merkednie kell a tudomány s a világszellem hódítmányaival
más téreken is, neki kilesnie kell a társadalmi reformok s át-
alakulások szülte igényeket, neki folytonos érintkezésben kell
maradnia a nép és az állam vitalis köreivel.

Ha egyetemünk csarnokaiban a kölcsönös érintkezés szel-
lemképző kihatása alatt, a való tudományosság éltető körében
felnövekedett papjelöltjeink szent hivatásuk komoly teljesíté-
sénél, tisztelő figyelemmel a polgári élet vívmányai iránt, bölcs
mérséklettel veendnek részt a világmozgató vélemények kemény
tusájában, ha a vallás szent érdekeitől lelkesen felbuzdulva a
korszellem szentesítette védvekk, a tudomány és felvilágo-
sodtság fegyvereivel fognak sikra szállani, és az egyház békét-
lehelő lobogója alatt vivandó csatában, eltelve lelki hivataluk
méltóságától, soha szem elől nem tévesztendik a kereszténység
szelid szellemét, tetemesen mérsékelhetik az összeütközés
hevét, elvehetik a tusakodás élet, kitéphetik a keeserűség fu-
lánkját.

Az egyháznak a világi tudománnyal őszinte szövetkezé-
sétől bizton várható, hogy a jelen vajadások, a nép összes
rétegeibe mélyen benyúló confessionalis viszályok csak új

győzelmére s dicsőítésére leendnek az örökké való keresztény igazságoknak.

A magyar clerus, mely ritka tapintattal mindenkor tudta az egyház és az állam érdekeit bölcsen összeegyeztetni, mely soha nem hunyta be szeméit a kor jogosult kíváncsai előtt, melynek iniciatívájából indult ki a magyar kath. egyház autonóm szervezésének jelenleg folyó kísérlete is, — mi ha sikerülend, a magyar nemzet, mely már politikai szabadságának kivívásával magára vonta Európa figyelmét, új fényes példáját adandja az önkormányzásra való hivatottságának, — mondom a magyar clerus ezentul sem fogja számon kívül hagyni, mit a korszellem követelőleg igényel, és hittani növendékeit kibocsátva a merev elszigeteltség zárlatából szabadon fogja eresztetni tud. egyetemünk éltető emlíőhez, hogy táplálkozva világi életbölcsesség tejével is felvilágosodott korunk szellemében felkészülhessenek a szent vallás s egyház hős védelmére.

Az uralkodó eszmék szétbontó hatását anyaiskolánk egy kara sem érzi oly közvetlenül, oly nagy terjedelemben s oly mélyen bemetsző modorban mint a jog- és államtudományi kar. A köz- és magánjog tere fel van dülva, az állam, a társadalom gyökeres átalakulásuk műfolyamát élik át. A mult maradványai aluli felszabadulás, a jogegyenlőség a jelszó, melynek lobogója alatt foly a harc; egy egész államok s egyes nemzetek, mint a külön socialis körök és egyéniségek részéről. Régibb jogintézmények halomra döntetnek, új jogképezdék létre hozatnak; a társas lét összes viszonyai általános forrás és forradásnak indulnak, s új meg új jogeszméket, új meg új jogállapotokat keletkeztetnek.

Ezen általános mozgalom, mely egész Európának mai jogéletét sajátlagosan jelzi, még belterjesebb hazánkban, mely épen napjainkban megifjadott alakban emelkedvén ki előbbi jogszervezésének hamvából, gondosan keresi jogszervezésének biztosítékát, továbbfejlődésük közegeit. Igenis, hazánkban inkább, mint bárhol forr, gerjed, pezseg az összes jogélet, hol *Toldynk* szavaival élve ezeréves intézmények kimozdulván eresztékeikből, fut, fárad a nemzet új eszmék elnöklete alatt új építményt rakat a multnak romjai felett.

Ugyanis államalkatunk új törvényes alapokra fektetve csak imént lépett át a teljes kiképződésnek stádiumába, mi számos közjogi eszmék s kívánalmaknak valóulását igényli. A politikai előjogok megszűntével az egyenjogúság, a föld s birtok felszabadultával a munka, ipar s forgalom teljes felszabadítása, az állampolgárok jogkörének bővültével a sajtó egyesülés s választás szabadság biztosítása mindannyi új jogintézményeket követelnek. A büntetőjog várja a humanitás és századunk szellemében sürgős átídomitását.

A magánjog terén a mult viszonyai alatt kelt és ma már végképen elavult jogintézmények helyébe új jogfogalmak nyomulnak előtérbe, melyek a modern jognézetek, és az eléhaladt jogtudomány véleménye szerint törvényes alakba öntendők. A termelésforgalomnak, a közlekedési eszközöknek jelesen a bank- és hitelügynek bámulatos gyors fejlődése, s azzal karöltve az anyagi s szellemi javak óriási szaporodása új meg új jogszabályozást, a megváltozott szükségletnek megfelelőbb iparkereskedelmi, váltó és egyéb magánjogi törvényeket igényelnek. A törvénykezés, a bírósági szervezet, az eljárás alakszerűsége mindannyi tárgyai a kor irányát helyesen méltató jogtörvényhozásnak, mely hivatva van a jogérzet ébrentartásával biztos és gyors jogsegélyt nyújtani a jogosultnak.

Nem csekélyebb a mozgalom hullámverése a népgazdaság oceánjában. Korunk sem áll a merő negativ államszerepelés terén, nem elégi a termelésnek útjában álló akadályok eltávolítását, nem a kizárólagos jogok és kiváltságok megszüntetését, tevőleges államszegélyre tart igényt, hol a szunyadozó productiverők fejlesztésének, hol maga a termelés biztosításának érdekében. Azon arányban, melyben a természeti erők meghódításával az emberi munka feleslegesebbé válik, azon arányban, melyben a felszaporodott s egyesült töke közt egyfelől, és az attól függő munkásosztály közt másfelől az érdekkülönbség praegnansabb kifejezést nyer, mind jobban előtérbe lép a munkások sorsa körül felmerülő socialis kérdések végtelen sora. Az önsegély s állami gyámolás közti habozás még nem tudott határozott jogmeggyőződésre jutni, a legfontosabb közgazdasági elvek körüli törvényhozás mai napig ingatag, a legközelebbi jövőtől várva úgy tanelméleti megállapítását, mint sikeres gyakorlati megoldását.

Mindezekután világos, hogy napjainkban a jogásznak, főleg pedig a magyar juristának elég tág mezeje nyílik serény tevékenységre. Jelesen a jog- és államtudományi karnak hiva-

tása a régi és új jogintézményeknek, a kidülő és létesülő jogrendnek, az elavult és újjászülemlett jogviszonyoknak e tömkelegében biztos Ariadne-fonalt szolgáltatni, utalván a jog és igazság örök forrásaira, utalván a jogképződés történeti folyamában megalapult s általános elismerést nyert *jogelv-kre*. Hivatása a karnak a jelen és multnak áthidalására az ó-klassikai jogászvilágból merített jognézeteken sarkaló tudományos vizsgálódás segélyével az új jogviszonyokban nyilvánuló jogtudatot érvényre emelni, az erkölcsi alapokra fektetett jogtudományt korszerűen fejleszteni s oda törekedni, hogy a jogigazságoknak a népeletben és a törvényszéki gyakorlatban teljes meggyökerezésével az általános jogérzület új éltető erőt új táplálékot nyerjen.

A népeletnek azonban nemcsak jogi, de gazdasági oldala is kell, hogy a jog- és államtudományi kart behatóbban foglalkoztassa, az állam- és népgazdaság körül józan elveket megállapítani, az anyagi jólét forrásait s azoknak tanelméletét elemezni, az összes gazdasági fejlődés törvényeit kifejteni, és ezáltal a legfontosabb socialis kérdések megoldását tudományosan megérlelni szintén e karnak jutott feladatul.

Azon látszólagos nagy különbség, mely a szorosan vett jogi és az államtudományi képzettség közt fenforog, természetesen azon eszmére vezet, vajjon a munkafelosztás elve és a szakitanítás igénye szerint nem lenne-e célszerűbb e kar két alkatelemét egymástól elválasztani, egymástól függetleníteni. Kedvencz thema ez, mely számos elmét, különösen hazánkban, foglalkodtat.

Eltelkintve attól, hogy az államtudományok tárgyát képző practicus eszmék a jólétről a jog határozataiban lelven regulatorukat, az államtudományi tételek megértése és gyakorlati hasznosítása a jognak alapos ismerete nélkül, és megfordítva az állam szervezetnek, a socialis viszonyoknak, és a jog oltalmát igénylő különféle gazdasági intézményeknek teljes ismerete nélkül a jogtan átértése, és a jogtételek gyakorlati alkalmazása nem képzelhető, úgy hogy a két tankör egymást kiegészítvén geneticus összefüggésükből ki nem szakíthatók; eltekintve továbbá attól, hogy alig van jogi kérdés, melynek nem lenne egyszersmind nemzetgazdasági oldala, valamint alig van államtudományi tétemény, melynek helyes felfogása jogi szakképességet nem igényelne, eltekintve végre attól, hogy e két tankör úgy egymásba foly, hogy felette nehéz a válpontot, a szoros demarcationalis vonalt eltálalni, egészen máskép áll a kérdés, midőn a jogi kar első létesítésénél tabula rasa kínálkozik, másképen pedig, midőn századokon át organikus egybeolvadással legbensőbbben összeforradt jog- és államtudományi karnak csak újabb szervezése forog szóban. Elszakasztani a jogkartól az államtudományokat, főleg ott, hol mint nálunk, amugy is a kenyértanulmányíránti kizárólagos hajlam oly általános, annyit tenne, mint az utóbbiakat végképen tönkre juttatni.

A jogtanulmányozás ily szétválás folytán gyakorlati jelentőség nélküli, felszeg jogellemezéssé válnék, jogászaink, bíránk, ügyvédeink, sőt törvényhozóink s jogtudósaink a szorosan vett jogtudomány Procrustes ágyára feszítve elvonatnának az élet közvetlen lüktetéseitől, míg másrészt a pályaválasztásnak nehézsége ugyanazon egy kar körében ok nélkül neveltetnék, és anyaiskolánk meg a többi ausztriai és német egyetemek közt mesterséges válaszfalak emeltetnének, melyek a századokon át fennállott kölcsönös érintkezést s szabad átlépést tetemesen megnehezítenék.

De a tapasztalás különben sem szól efféle bifariatio mellett. A tübingi, müncheni s würzburgi egyetem, a németországi testvérintézetek közt egyedüliek, hol a jogkar mellett államtudományi kar létezik, korántsem szolgáltatnak kecsegtető érveket annak utánzására. Statistikai adatok szerint mindhárom egyetemen az államtudományi kar oly eltűnő parányi hallgatószámmal bír, hogy külön karnak létele alig látszhatik indokoltnak; így jelesen a legközelebb lefolyt 1869-ki tanévben a müncheni egyetemen 494 jogász irányában 12, a würzburgi 140 joghallgató ellenében egyedül egy hallgató az u. n. kamarai tanszakokra beíratva volt.

Érdemes ily csekély hallgatószám számára jelentékeny tudományos készületet igénylő külön kart fenntartani, nem mondom létrehozni, főleg, miután mezei, mű- és kereskedelmi ipar, vagy a bank- és hitelüzlet különböző köreibben nemzetgazdasági előkészülésre szorulóknak, amugy is a műegyetemen s felsőbb gazdasági, ipar s kereskedelmi akademiákon erre bő alkalom nyílnak, különben is felette kíváncsúnak mutatkozván, hogy az államtudományok cyclusa ezen főbb tanintézetek leczkerendébe mindinkább bevonassák.

Egyébiránt lehet a jog- és államtudom. karnál is akár az elészabandó vizsgálatok helyes szervezése, akár az egyik vagy másik tudományzakra a kormány részéről fektetendő nagyobb súly által az államszolgálat vagy a gyakorlati élet különböző pályáira készülőknek kellő irányt adni, hogy jövő rendeltetésük szerint, hol a szorosán vett jogi, hol a politikai s államtudományokkal kizáróbban foglalkodjanak, a nélkül, hogy szükség lenne a harmonikus egészsze összenőtt jog- és államtud. kart kettő szakítani. Jog- és államtudom. karunknak épséges és együttes fenmaradása tehát egyetemünk közös érdeke, mely mellett harcolni mindnyájunk kötelessége.

Kevésbé érintetik az állam s népelet korunkbeli hullámzásaitól az orvos és bölcsészettudományi kar. Távol a politikai élet zajló viharaitól az orvostud. kar a bámulatig kifejtett természettudományok szövetségével beható buvárkodás, tömegészlelések s szakértő boncolások alapján a sinlődő emberség javára törekszik kiléni a természet gyógyerejű titkait, lelkiismeretesen mérlegezván az üdvhozó szerek gyógyhatályát.

A mult salakjaitól tisztult s századunk színvonalán álló orvostud. szak belső reformokon kívül, melyeket egyetemünk követve nálánál szerencsésebb testvérintézetei vívmányait, nem késett anaak idején javaslatba hozni, különösen egyre szorul, mi nélkül nincs felvirulás, nincs boldogulás. Dusan felszerelt korodák nélkül hiányzik az alkalom a különböző kóralakok behatóbb tanulmányozására, hiányzik a gyakorlati tér az elméleti tanelvek tényleges alkalmazására, tanulságos észlelések megtevésére, hiányzik a kísérleti tér tudományos felfedezések megbírlására, újabbak keletkezésére. A betegágy valamint a gyakorló orvosnak tulajdonképi lég- és életköre, ugy az orvosjelöltnek kiképeztetésének egyedüli mőhelye, szakkészültségének legbiztosabb forrása.

És fájdalom, egyetemünk épen az orvosi karnak e nélkülözhetlen kincsében oly igen szegény, csoda tehát, hogy tudományos buvárkodásában megfosztva a szemléleti oktatás főközegétől nem képes versenyt futni oly egyetemekkel, melyek bő tapasztalással kedveskedő kórodák felett dusásan rendelkeznek, csoda ha a Hygea szolgálatára készülő magyar ifju külföldön keres, mit saját szülőföldén nem lel.

Évtizedek óta folytak ez iránt egyrészt a sűrű panaszok, kérelmezések s sürgetések, másfelől az ígéretek, tárgyalások s eredmény nélküli alkudozások. Valamint ezelőtt hazánk általános felvirágzásának, ugy ebbeli bajunk orvoslásának egyik főakadálya: képzelt gazdagságunk. Szűkkeblűen elzárkózik a vagyonosnak látszó magyar egyetem elől minden forrás, némán hangzanak el sovár panaszai, nincs ki könnyörüljön a békókba vert tudomány keservein.

A jelen kor szükségleteihez mért felszerelésű, az országos kórházzal egybekapcsolandó s ettől jutalékát nyerendő kórodák létesítése egyetemi közérdek, azt felkarolni szent kötelességünk. Használjunk fel minden rugót, hogy az ország segítsen sinlő alma materján. Kövessünk el mindent, hogy fővárosunk, mely soha áldozatot nem hozott jólétének egyik bő forrásául kínálkozó egyetemünk érdekében, de mely különben hazafias lelkesültséggel rakja le könyöradományait a tudomány s művészet oltárára, készséggel járuljon annak létrehozásához is, mi nélkül nem vagyunk képesek lépést tartani, még kevésbé pedig győztes versenyre kelni a külföld elhaladtabb tanintézeteivel.

Sajnos jelzője korunk anyagi irányának, hogy mint másutt ugy még inkább nálunk a természettani szakokon kívül a bölcsészeti kar többi tudomány-szakjai iránt nagyobb részt hiányzik a kívánt fogékonyág, hiányzik az általános hajlam. Ép ezen a művelt világ közkinését, minden kiképezés alapját tevő, az embert kiválólag humanitásra vezető, s azért a klasszikai ókorban méltán „Studia humaniora“ czime alá foglalt tanulmányok, melyek elme és szívkepzés alapján az ész s érzelem világában harmoniát s összeolvadást eszközölnek, melyek éleltvén az ítéletet, megedzván a jellemet, nemesbitvén az izlést s erkölcsöket, szóval élesztvén a bennünk szunyadozó isteni szikrát, logközelebb juttatnak magasabb rendeltetésünk valósisához, fájdalom, ép ezen a szó legnemesebb értelmében vett tudományágak nálunk általán elhanyagolva tengődnek.

Egyetemi közérdek, hogy eltekintve a reformjavaslatban foglalt palliativ szerektől, mindnyájunk rérfias solidaritással oda hassunk, miszerint tanuló ifjuságunk önkényt térjen vissza a bölcsészettörténelmi szakok és az ókori klasszikai remekművek alaposabb, belterjesebb és általánosabb tanulmányozására, mint azon forrásra, melyből az anyagiágat áteszményítő magasabb világnézlettel ama általános kulturképeség merithető, mely a szaktanulmánynál rendesen beálló egyoldalúság ellen

véd s a socialis életkörökben felmerülő szélsőségek s ellentétek közvetítésére képesít. Legyen e tekintetben is kalauzó mentorunk a britt nép, mely a bölcsészeti tanszakok s az ókori dús kincsbányák sikeresb kizsákmányolásának nagyrészt köszönheti mai vezérszerepét ugy a szellemi, mint az anyagi kultúrvilágban, a britt nemzetnek kivált szellemi felsőbbbsége épugy mint a francziák s németeké kétségkivül az óvilág clasicitásában gyökerezvén.

Az egyes karok ezen külön s egyuttal egyetemünk közös érdekeinek vázlatos megérintése után alig van, mit említssek. Vagy figyelmeztessem tanári hivatásuk kötelmeitől átlelkesült, nehéz tisztüket mindenkor elismert buzgalommal teljesítő tagtársaimat egyetemi állásukkal járó teendőkre, hiszen kiki közülünk azokat jobban ismeri, elevenebben átérzi, mint gyenge szavam képes körvonalozni, vagy hozzátok szóljak tisztelt egyetemi polgárok, kik áthatva a socialis szerep fontosságától, mely önöknek a gyakorlati élet különböző köreiben ma holnap jutand, átmelegülve jövő hivatásuk szent tüztől, csarnokainkba léptek, hogy a tudomány élő forrásánál méhszorgalommal gyűjtsék a kincset.

Egy s ugyanaz közös feladatunk. Rajtunk tanárokon van az egyes karok legbensőbb szövetkezésében fürkészni az elvont, terjesztetni a felismert igazságot, becasepetgetni annak szellemét gondjainkra bizott magyar ifjuságunk fogékony keblébe, s önöket tisztán a tudomány mint a tudomány főczélja iránt lelkesíteni; önökön van tiszt. e. p. nemcsak a közlött igazságokat elméjük s szívükbe bevésni, azokat hiven megörzeni és majdan tovább ültetni, hanem önöknek különösen kell tanulniok tisztán a tudomány mint tudomány iránt lelkesülniök; mert báró Eötvösnek ép oly költői szépeágü mint reallataltumu bölcs szavai szerint: „A legmagasabb tetőket mindig csak azok érik el, kik ott egy tágabb látkörnél nem keresnek egyebet, és ha a lelkesedést nem értjük, melylyel a magános vándor látszólag czél nélkül csak felfelé törekszik, s a türelem és önfeláldozás, melyet látszólag haszontalan törekvéseire fecsér, csaknem sajnálkozással tölt: legyünk meggyőződve, hogy soha igazság, bármennyire elvont és terméketlennek látszik, nem találtatott fel, mely az emberi nem haladására és jólétére befolyást nem gyakorolt“.

Rajta tehát tisztelt pálya- és polgártársaim, törjünk fel felé a tudomány sziklás ösvényén, hatoljunk be az örökigazságok oduiba, derítsük azokat napfényre, ha még fel nem ismertek, ébreszszük uj életre, ha feledésben mentek, emeljük ismét érvényre, ha félreismerettek. Váltsuk fel a félszeg, ephemer tudatot alapos, a velőig ható tudással, cseréljük fel az egyoldalúságot a mivelttség általánosságával. Övjuk meg még a szenvedélyek vak tuságában is az elfogulatlan buvárlás higgadságát s bölcs nyugalommal, de a lelkesedés tüzevel emelkedjünk fel az ihlet szárnyain a való tudomány magaslataira és a magyar kir. egyetem hiven fogja teljesíteni magasztos hivatását, azonosodva a tudományyal, melynek leghivottabb hírnöke, hogy ujra Eötvösünk klasszikus szavaival éljek: „olyan lesz mint a nap, mely midőn felkel csak a legmagasabb bérceek egyes csucsait világosítja meg, s később elterjed mindenre s a legrejtettebb völgyeket eltölti melegítő sugaraival, — épen elterjedése mutatja, hogy emelkedik.“

Fényes, uraim! az ily törekvésnek a jutalma, mert nekünk is lesz benne részünk, ha a tudomány korunk kívánalma szerint nálunk is egyesek kiváltságából köztulajdonná fog válni, quod faxit Deus. — Mondtam.

K ü l ö n f é l é k .

• (Az országos egészségi tanács) egyik igen buzgó tagjától Dr. Grosz Lipóttól megjelent évi jelentés az országos egészségi tanács működéséről. E munkálatban az említett testület alapszabályaival, ügyrendével s működése vázlatával találkozunk. A mint a munka mutatja az országos egészségi tanács épen nem vala tétlen. Üdvös és közhasznu működése leginkább következő tárgyak körül forgott s következőkben nyilvánult: az összes betegápolási ügy czélszerűbb rendezésére javaslatot készített; az országos tébolydát végleg rendezte; terjedelmes és indokolt javaslatot nyújtott be a bábauügy rendezéséről, főleg bábaképzőintézetek fölállításáról, a gyógyforrások állapotának javításáról az összes gyógyszerártári ügy javításáról stb. Végre, miként a jelentésből megértjük. kinevezett bizottságai által egy egészségügyi törvényjavaslatot dolgoztatott ki.

• Az igazságügyminiszterium a magyar királyi országos

fegyintézetek, úgy szintén az azoknál alkalmazott hivatalnokok s örök számára *szolgálati utasításokat s házszabályokat* ad ki, melyeknek átolvasása eléggé mutatja, hogy a börtönügy nálunk immár szakértőbb s tárgyavatottabb kezek által igazgattatik s kezeltetik s a kor színvonalára kezd emelkedni. A fegyházüggyel foglalkozók számára igen melegen ajánlhatni e házszabályok átolvasását, ezekből ítélheti meg, hogy mennyire vagyunk az újabb időben méltán fölkarolt börtönjavítás ügyével. A „házszabályok“ három részre oszlanak: I. Általános határozatokra, hol a fegyházak feladata a fegyházi kényszer s a fegyenczek élete a fegyházban a különféle fegyházi viszonyokkal együtt tárgyaltnak. II. *Utasításra az országos fegyintézeti hivatalnokok számára.* Itt a fegyintézeti igazgató, ellenőr, a tiszti őrök, orvos lelkészek tanító kötelezettségei tárgyaltnak. III. Szolgálati utasításra a felügyeleti személyzet számára. Itt a közőrök, a kapus, a főfelügyelők, a munkavezetők, az őrparancsnok szolgálati kötelei foglaltatnak.

(*Kimutatás*) a magyar kir. egyetemi jog és államtudományi kar állapotának az 1868—69. tanév nyári szakában.

I. Beiktattott rendes joghallgató a mult félévekből 975, ujon beiktatott 88, rendkívüli joghallgató 13; összesen 1076. — Vallásra nézve: róm. kath. 628, görög kath. 19, görög keleti 57, ágostai hitv. 85, helv. hitv. 143, unitárius 3, mózes

vallású 141. — Származásra nézve: magyarországi 993, erdélyi 54, horvát-tótországi 12, határőrvidéki 4, az ausztriai koronazságokból 6, külföldi 7.

II. A tantárgyak száma 30, ezek közt 10 kötelező; rendes tanpénzért előadott 27, ingyen 3. A pandektákra 361, az egyetemes európai jogtörténetre 360, a magyar magánjogra 304-en stb. voltak beírva. — Az összes lecczék hetenkinti óraszám 91.

III. Magyarországi alapítványu rendes ösztöndíjas volt 64, rendkívüli 46, erdélyországi alapítványu 3; összesen 113.

IV. Az egész tanpénztől felmentetett 97, a tanpénz felétől 79.

V. Távozási bizonyítvány kiállítottatott 40, végbizonyítvány 71.

VI. Tudori szigorlat volt 65, nevezetesen az államtudományi szakokból 22, a jogtörténelmiekből 18, a tételes jogiakból 25. Fölavattatott egyetemes jogtudor 10, polgári jogtudor 6. — A szigorlatok közt volt: első 18, második 27, harmadik 20.

VII. Elméleti államvizsgálat volt 334, nevezetesen jogtörténelmi 131, bírósági 158, államtudományi 45.

VIII. A jog- és államtudományi kar személyzete: Rendes tanár 8, tanárok más karokból, kik az előadásokra e karban jogosítvák 2, magántanár 7. — Karbeli szolgál 1.

É r t e s í t ő.

A legközelebbi hétre előadás végett bejelentett ügyek.

I.

A m. kir. curia mint legfőbb ítélőszéknél.

Polgári ügyek.

I. Tanács.

Előadó: *Szell Kristóf.* Wascher Ferencznek a kolossai község elleni végreh. pere. Fekete Mártonnak Szalontai János elleni újított pere. Józsa Istvánnak özvegy Vörös Péterné s gyermekei elleni pere. Erős Jánosnak Gulyás István elleni igazolási ügye. Palásthy Adalbertnek Thuróczi Tháde elleni végreh. pere. Jurenak Miklósnak Schiffbek Károly elleni adóssági pere.

Előadó: *Daruváry Alajos.* Sárközy Györgyné Szunyogh Annának mint kisk. leánya gyámjának Pechy Sándor és érdekt. elleni örökösödési pere. Svarbu Jánosnak néh. Porubecz Apollonia elleni végreh. pere. Vay Istvánnak Fialkovitz Izidor és társa elleni perben felfolyamodás. A Temes szabályozási társulatnak Gyusgiraffy Gyula elleni perben felfolyamodás. Herstein Ignácznak Schweiger Fülöp elleni igény pere.

Előadó: *Ocsvay Ferencz.* Goldenberger Józsefnek Hersch Bachus elleni adóssági pere. Popuk Indreinek Izsák Adolf elleni végreh. pere. Heim Vilmosnak Pál Mihályné elleni hason pere. Rivinyák Zsuzsannának Dobra György és társai elleni atyaság elismerési pere. Ugyanaz ugyanaz. Bodor János hagyatéka. Ugyanaz ugyanaz. Gf. Mikó Imrének Ujfalvi Sámuel s t. elleni zárlati ügye. Moldovan Györgynek Reinisch Ágoston elleni kárt. pere. Ugyanaz. — Ugyanaz.

II. Tanács.

Előadó: *Oeffner János.* Anisz Áronnak Warnhagon Hermann elleni r. szóbeli pere. Lyka D. Anasztáznak Wathkoff Ármin elleni szemlét tárgyzó pere. Ugyanannak ugyanaz elleni haszonbér iránti pere. Walkhoff Árminnak felyamodása, a fen-nebbi per elintézés sürgetőleg.

Előadó: *Vajkay Károly.* Jakab Istvánnak Karácson Jánosné elleni becsületsértési pere. Podhoranszky Béla és társainak Muschka János és neje elleni visszahelyezési pere. Kelemen Ferencz és társainak Ausländer József elleni kártalanítási pere. Özv. Simolya Jánosnének Turzó Lajos elleni ügyvédi munkadíj megállapítása iránti pere. Kupecz Andrásnak Kupecz György elleni adóssági és egy lakás átengedése iránti pere. Cserépy Nándornak Polatsek Henrik elleni ügyvédi díj iránti pere. Bertalan János hagyatéki ügye. Heller Alajos és társának Hampel Ferencz és neje elleni végreh. ügye. Id. Zsided Mihálynak Zsided József és neje elleni hason ügye. Limburger János és nejének Blecht János elleni birtok pere.

Előadó: *Dr. Suhajda János.* Lipper Aloyziának Mihájlovics Arzen elleni végrehajtási ügye. Ugyanannak ugyanaz elleni hason ügye. A bécsi nemzeti banknak Mihájlovics Arzen elleni árverési ügye. Haász Jakabnak Gedeon Mátyás elleni közös számadás iránti ügye. Ugyanazon ügyből Gedeon Mihálynak felfolyamodása. Fleischer Lőrincznek Ivánics Károly elleni som. visszah. pere. Feitscher Józsefnek Jakus József elleni tartozási pere. H. Kiss Józsefnek neje Tatai Juliánna elleni válópere. Török Sándornak neje Kéry Juliánna elleni váló pere.

III. Tanács.

Előadó: *Balásy Antal.* Kohn Hermannak Szabó Pál és társa elleni végreh. ügye. Krezsán Jánosnak Velky György és társa elleni hason ügye. Ugyanannak ugyanaz elleni panasza a fen-nebbi perben. Hoffman Terézia és társainak Hoffman Antal elleni zárlati ügye. Balay Sándornak Balay József elleni birtok pere. Raffai Sámuelnek Kocsis Ferencz s társai elleni haszonbéri pere. Szücs Jánosnak Popovics Lázár elleni előjegyzési ügye. Löwy Sándornak Buday László elleni végreh. ügyében. elsőbbségi kérdés. Daka Mihálynak Ruzsa Jakab és társai elleni perköltség iránti pere. Károlyi Kálmánnak Szilasy István elleni feljegyzési ügye. Agh Ferencznek Vécsey Miklós elleni előjegyzési ügye. Söss Imre és Józsefnek Kopert András mint gyermekei t. és t. gyámja elleni végreh. ügye.

Előadó: *Raisz Szilárd.* A kincstári ügyészségnek Preineszberger Ignác és társa elleni telekkönyvi ügye. Nagy Mihály Gyunisnak Bringye Tódor elleni 1/4 telekföld iránti pere. Bringye Tódornak pert sürgető kérvénye. Schwarczkopf Péternek Gedeon János és t. elleni telekk. ügye. Krempelcz Tamásnak Zsába János és t. elleni végreh. ügye. Wetzter és Kuncznak Móhr Katalin elleni hason ügye. Móricz Péternőnek Mühlberg Gyula és társai elleni telek. ügye. Id. Mayerfy Károlynak Gancs András elleni végreh. ügye. A fentebbi ügyre vonatkozó külön jelentéssel felterjesztett ifj. Debreczenyi Pál és Barnabás felfolyamodása. Dillinger Józsefnek Brittvicz József elleni per megszüntetését tárgyzó ügye.

Előadó: *Ráth Károly.* Fuchs Frigyesnek Szabó Kornél és társa elleni s. szóbeli pere. Binder Józsefnek neje Tury Anna elleni perében hozott ítélet folytáni végreh. ügye. Rajner Pálnak Okolicsányi szül. Szentiványi Borbála és társa elleni telekk. ügye. Stern Józsefnek Rajner Pál és társa elleni végrehajtási ügye. Br. Pöckl szül. br. Horeczky Amáliának Brogyanyi Kamánházi Klementina és többek elleni ingatlan javak birtokba bocsátása iránti pere.

TARTALOM: Bizottmányi jelentés. A budapesti ügyvédi-egylet III-ik szakosztályához „a büntetőjogra és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésekről szóló törvényjavaslat tárgyában.“ — Esküdtzékeink. Dr. Dárday Sándortól. — Válasz „a magyar és az angol esküdtzéki eljárás“ című cikkre. Kacziánytól. — Tárca. Konek Sándor beszéde az egyetemi közgyűlésen. — Különfélék. — Értesítő.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelesek

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Az egyetemi reform-kérdés.

(Válasz dr. Konek Sándor ez évi egyet. rectorának a fentebbi kérdést tárgyzó székfoglaló beszédére.)

Dr. Konek Sándor a f. évi október 1-jén tartott diszes székfoglaló beszédében feladatául tűzte ki „*a kor igény czége alatt keringő s általános uralomra törekvő reformeszméket bonczkés alá venni*“.

Mi őszintén örvendöttünk ezen themának, mert mi is azon meggyőződésben vagyunk, hogy az egyetemnek, mint a tudomány képviselőjének tiszte: az irányeszmék alakulását megelőzni. Azonban e tekintetben csak szép s csillámló szavakat halottunk, míg ellenben főgondot látunk fordítva azon „*erős védgátak*“ felépítésére, melyek „*a reformoknak beömlő árai*“ irányában a „*való vagy vélt magánérdekek*“ megvédésére szükségeltetnek.

Mi a szükséges reformok programját vártuk az egyetem új kormányzójától, azonban ő folytonosan csak „*az uralkodó eszmék széthontó hatása*“ ellen küzd; nevezetesen azon eszme ellen, mely a munkafelosztás elve és a szaktanítás igényeinek megfelelőnek a jog- és államtudományi facultás két alkatelemét egymástól elválasztani, egymástól függetleníteni törekszik.

Az érvek, melyeket a mélyen tisztelt egyetemi rector az ellen felhozott, — lapunk előbbi számában közölt ékes beszédében foglaltatnak, és ezért elegendő, ha arra röviden hivatkozunk, hogy ne kelljen bő ismétlésekbe bocsátkoznunk.

Midőn pedig azon argumentumok czáfolatát megkísértjük, nem akarunk merő szóvitát kezdeni, hanem a jog- és államtudományi kar különválasztásának rövid indokolása után, mindkettőnek szervezetére nézve egy rövid tervezetet közlünk, nehogy nekiünk is a fent megrovott program-nélküliséget lehessen ellenvetni.

A cultusminiszter ur elvitázhatatlanul igen helyes tapintattal járt el, midőn az 1868 : 38. t. cikkben népiszkolák rendezésével, nagy reform művének alapját lerakta, mert a közoktatásnak egy ága sem igényelt oly sürgős rendezést, mint éppen a népnevelés.

Most azonban, midőn a közoktatás szervezetének alapvonalait már ismerjük, sőt oly közegek is létesítettek, melyek a középtanodák felett ügyelnek, s a reform keresztülvitelére előmunkálkodnak, csak is egyetemünknek és magasabb tanintézetünknek ujjaalkotása hagyatott a közelebbi jövőre megoldatlan feladatként.

Elismerjük a feladat roppant nehézségeit, és azért mi sem kívánjuk a dolog elhamarkodását: de más részt igen természetes, hogy nagyon szíviünkön fekszik a jogakademiák és az egyetemi jogi kar reformja, miért is hocsánatot kérünk t. olvasóinktól, hogy oly gyakran foglalkoztunk e tárgygyal, és most is kötelességünknek ismerjük az egyetemi rector ő magnificentiájának szék-

foglaló beszédében jelzett oppositio ellen sikra szállani.

Az egyetem jog- és államtudományi facultásában egyaránt képeztetnek politikai, pénzügyi és bírói tisztviselők, valamint ügyvédek, közjegyzők, tiszt-ügyészek stb. Noha tagadhatlan, hogy mindezen életpályáknak alapja az általános jogászai műveltség, úgy mégis mindenki el fogja ismerni, hogy ama külön életpályák külön beható elméleti s gyakorlati szaktanulmányt igényelnek, holott az egyetem mostani szervezete szerint ama szakmák mindazon életpályák számára közösen s természetesen felületesen tárgyalatnak.

Az egyetemi jogi kar szervezete e tekintetben hasonlít a budai műegyetem szervezetéhez, hol szinte négy évi folyamán mindannyi technikus számára mindannyi tantárgy adatik elő. Ott az építőmesternek ép oly behatóan kell a vegytant tanulnia, mint a vegyésznek a gépészetet. Minthogy ekkép mindannyinak mindent kell tanulnia, igen természetesen mindenből csak a legszükségesebbet sajátíthatják el. S vajon nincs-e ezigy a jogi facultásnál is? Nem kell-e annak, a ki bíróságra akar lenni, ép ugy a pénzügyi tudományokat tanulnia, mint annak, a ki pénzügyi hivatalnoknak készül? Nem kell-e a leendő ügyvédnek ép ugy a statisztikával foglalkozni, mint annak, a ki közigazgatási tisztviselő akar lenni? És mit tanulnak mindannyian mindazon szakmákból? Nagyon keveset, mert sem idejük, sem erejük nem lehet, hogy mind azon tudományokat mélyükben és gyakorlati fontosságukban felfogják.

Azt mondhatja valaki, hogy a jogászai hivatáskör korántsem oly eltérő, mint a műszakbeliek; mert egy vegyész senki sem fog gépésznek alkalmazni, míg ellenben politikai tisztviselő mindég nyerhet alkalmazást a kereskedelmi és földművelési miniszteriumban, valamint a bíróból mindenkor közigazgatási tisztviselő is lehet, sőt a kormány élén álló legalkalmasabb egyének éppen az ügyvédi és jogtanári karból kerültek ki.

Ezen ellenvetés azonban nem állhat meg. Ép ugy mint a hazánkbeli „*universális*“ képzettséggel bíró technikusaink az angol, francia és svaiczi szakemberek ellenében legfeljebb pénztárnoki és díjnoki állásokra concurrálhatnak, mert ama külföldi-mérnökök, gépészek, vegyészek és építészek saját szaktudományuk s művészetük magaslatán állanak, — szintén oly állást foglaltunk el azon nemzetek irányában a jogtudomány, nemzetgazdászati és pénzügyi tudományok terén, csak hogy itt kevésbé feltűnő s érezhető hátramaradásunk, mert más nemzetbeliek concurrentiája ellen e téren vámsorompók nélkül is biztosítva vagyunk.

Am vizsgáljuk meg közelebbről egy a kor színvonalán álló műegyetem szervezetét, és azt fogjuk látni, miszerint azon tantárgyak, melyek azelőtt minden hallgatóra nézve egyaránt kötelezők voltak, most négy szak-

osztály szerint vannak felosztva: egy osztály *mérnökök*, a második *gépészek*, a harmadik *vegyészek* s a negyedik *építészek* számára. E mellett nagyobb tanintézeteknél még külön szakosztályok vannak: *bányászok*, *gazdatisztek*, *gyáriparosok* stb. részére. — Oly hallgatókra nézve, kik nem bírnak a kellő alpműveltséggel, egy külön cursus létezik, melyben a mindegyik pályára közösen szükséges általános tantárgyak, ugymint: természettan, vegytan, magasabb szám- és mértan stb. adatnak elő.

A szakosztályokban pedig az előadás általános alapvonalakban szintén közösen történik, és csak azután tárgyaltnak az egyes tantárgyak részletezve s különválasztva, mint önálló tudomány tárgyai. Így p. o. az első évfolyamban az építészek és gazdasági tanulók a mérnökökkel együttesen hallgatják a *vizi- és útépítésetet*, de természetesen csak általános körvonalokban; ugyanazon tantárgyak pedig azután a II-ik és talán III-ik évfolyamban behatóan csakis a mérnökök által műveltetnek. Hasonló kapocs létezik a többi szakosztályokra nézve közös tantárgyak tekintetében.

Így kellene a *jog- és államtudományi karnak* is szervezve lenni. Alakítassék egy közösen előkészülő cursus, melyben mindakét facultás hallgatói számára adassanak elő az egyaránt szükséges történelmi s jogi tanulmányok. Ezen cursus álljon két évfolyamból; az első évben adassék elő a világtörténet és a magyar történet, a statisztika elmélete, jogbölcselet és általános jogtörténelem; a 2-ik évfolyamban tárgyalassék a *római jog rendszere mai érvényében*, általános nemzetgazdászati tan, statisztika, népjog, államjog és magyar közjog.

Ezen két évi cursus után minden hallgató kellő áttekintettel bírhat a jog- és államtudományok fölött, úgy hogy a vizsga letétele után hajlama és képessége szerint szabadon választhat, hogy valjon a két szakma között mely szakmában akarja magát tökéletesen kiképezni?

A szakosztályok ezután egy tisztán *juridikai*, egy *politikai*, egy *pénzügyi* és egy *közigazdászati* tanfolyamra oszthatnának.

A juridikai szakosztályban képeztetnének a bírói tisztviselők, az ügyvédek, közjegyzők, állam-ügyészek stb.; a politikai szakosztályból kerülnének ki a közigazgatási tisztviselők; a pénzügyi osztályból a pénzügyi hivatalnokok, és végre a közigazdászati szakosztályból képeztetnének a kereskedelmi s földművelési minisztérium hivatalnokai, a kereskedelmi s iparkamarák, a nagyobb bank-, hitel-, vasuti- és biztosító intézetek műveltebb s szakavatott tisztjei; hiszen ezen intézeteknél most a legszebb állásokat félig művelt dilettánsokkal látjuk betöltve, mert vajmi hiányában vagyunk e téren a szakképzett egyéneknek.

Az egyes szakosztályok azonban nem nélkülözhetnének minden kapcsolatot, hanem ép úgy mint a magán-, büntető-, kereskedelmi- s iparjog, a peres és nem peres eljárás, — úgy a pénzügyi tudomány s közigazdászati politika, alapvonalaikban közös tantárgyakat képeznének, és csakis az egyes tantárgyaknak beható tudományos művelése volna a külön szakosztályok feladata.

A juridikai szakosztály legalább 3, a többi osztály pedig legalább 2 évfolyamot igényel, és mily behatóan lehetne ez idő alatt az illető szakosztályokban a külön szaktudományokat művelni!

A juridikai szakosztályban az összehasonlító jogtudománynak nyílt tér kínálkoznék; végre a peres eljárás, csőd- és hagyatéki tárgyalások, s az oly fontos telekkönyvi ügyvitelre nézve gyakorlati cursus nyíthatnák, melynél a joghallgatók mint bírák, felek és ügyvédek nagy kedvvel vennének részt ezen gyakorlatokban, s az ily gyakorlati kiképzetésüknek nagy

hasznát veendének a nyilvánosság és szóbeliség behozatalakor.

A politikai szakosztályban, mely szükség esetén szinte 3 évi tanfolyamra terjesztethetnék, — valahára érvényre jutnának a most annyira elhanyagolt politikai tudományok. A legbehatóbban s alaposan kellene tárgyalatnia az államalkotmányi és közigazgatási tannak; továbbá a statisztikai, közigazdászati és rendőri tudományoknak. Azonfölül külön tanszékek lennének még felállítandók a nemzetközi jogból, a közigazdászat egyes részeire, az angol alkotmány és közigazgatás törtéelmének előadására stb. Mindenesetre pedig egy speciális előadás tárgyat képezzék az igazságszolgáltatás s közigazgatás határvonalai.

A többi szakosztályokban épen oly részletesen s behatóan tárgyalhatnának az oda tartozó tantárgyak s mindenkor a más szakosztályokkal közösen szükségelt tantárgyak, közös előadás tárgyat képezhetik.

Az egyetemi jog- és államtudományi kar ily szervezete mellett a költség sem leend sokkal aránytalanítva, ha a nevetséggé vált sok törpe *jogakademiák* feloszlattnak; másrészt pedig a kereskedelmi miniszter nem leend kénytelen külön statisztikai tanfolyamot rendezni; a pénzügyi miniszter nem fog kénytelenítetni külön pénzügyi és államszámvéveségi tanfolyamot kívánni; végre pedig megbecsülhetlen volna az erkölcsi vívmány, mert akkor és csakis akkor fogunk valahára megszűnni rabulistikus „*prokátor nemzet*“ lenni, ha a fél-műveltség átka alól megszabadulunk.

Azt mondhatja valaki, hogy a fentebbi tervezet rövid vázlata szerint, ha az részletezve, következetesen keresztül vitetnék, igen complicált intézet válnék a mostani jogi facultásból. Azonban ezen ellenvetést előrelátva, épen azért hivatkoztunk a műegyetemek szervezetére, mert hiszen ott még sokkal szétágazóbb tárgyakat látunk ésszerű combinatio által összefoglalva s elválasztva, a mint épen a tudományos szakképzettség és a gyakorlati élet szüksége megkívánja.

Egyébiránt az egyetem mostani szervezeténél is látjuk, hogy a joghallgatók némely tantárgyat (p. o. történelmet, bölcseletet) a *philosophiai*, sőt mást (az orvostörvényszéki tudományt) az *orvosi* karnál hallgatják.

Az egyetem tisztelt rectorának nincsen tehát oka „a reformoknak beömlő árai ellen erős védgátakat emelni“ — és midőn az egyetem mostani patriarchális szervezete mellett kardoskodik, őszintén sajnáljuk ezen tudományos *ó-conservatív* álláspontját.

Lejárt azon idő, melyben a jog- és államtudományi facultásnak egyedüli hivatása volt „*Beamtereket*“ képezni! Mi egy magasabb czélt tűzünk ki, hogy t. i. szakembereket, szaktudósokat képezzen.

Már fentebb említettem, hogy hazánkban még most is, nem régen pedig általánosan uralkodott azon téveszme, miszerint a technikusként akkép kell kiképezve lenni, hogy ma egy hidat, holnap egy házat építhessen, és szükségesetében még egy gözcséplő-gépet is konstruáljon. Ép ilyen rögeszme az, ha a jogi kar jelen szervezete által azt hisszük elérhetni, hogy a tisztviselő vagy ügyvéd minden jogi-, politikai-, közigazdászati és pénzügyi tudományban jártas leend.

Nem ezt, hanem az ellenkezőt eredményezi a mostani rendszer.

Hiszen tekintsünk csak a mi prókátor nemzetünkre, és azt fogjuk tapasztalni, hogy sehol sem találjuk a jogászok ily sokaságát; de vajmi kevés azok közt a szaktudós, akár a bírói, akár a közigazgatási, akár más mely szakmában. Magyarország 50,000 juristái közt lámpával

kell keresni egy derék főispánt, és lámpával sem fogunk egy jeles pénzügyi igazgatót találni. (Folyt. köv.)

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

Hagyatéki ingatlanoknak telekkönyvi bekeblése az örökösök nevére.

E lapok f. é. 38. számában dr. Imling Konrad ügyvéd ur „az ideig. perrendtartás¹⁾ 580. és 581. §§-ainak magyarázatához“ czimű cikkében azon eredményhez kíván jutni, miszerint „az örökösök összehívására szolgáló hirdetvény kibocsátása nem szükséges akkor, ha a kizárólagos örökösödési jog az átkeblzési²⁾ kérvényben kellőleg tisztára hozatott.“

A cikkiró urnak ebbeli nézetét nem osztom, és miután a törvénynek ily félremagyarázása folytán könnyen lehet, hogy a bíróságok itt-ott, talán költségkímélés tekintetéből hasonló gyakorlatot elfogadnának, szükségesnek tartom ezen nézet ellen felszólalni.

A cikkiró ur által kifejtett elv ugy a törvény betűjével, mint annak szellemével homlokegyenest ellenkezik.

Igaz ugyan, hogy az 1868 : LIV. tcz. épen a hagyatéki eljárás körül hagy fenn elég kételyt, ellenben mi az ingatlanoknak az örökösöknek való átadása előtt kibocsátandó hirdetvényt illeti, a törvény szavai alig lehetnek világosabbak.

Ugyanis az 580. §-a azon előfeltételeket szabja ki, melyek az örökösök által teljesítendők. Ezek közt a) pont alatt felemlítettik, miszerint igazolni tartoznak, „hogy az örökség kizárólag őket illeti.“

Ennek teljesítését feltételezve, a törvény a további eljárást úgy szabályozza: „hogy a birtokbíróság mindazokat, kik az örökség tárgyát képező ingatlan vagyona nézve netalán örökösödési joggal birnak, ennek érvényesítése végett 45 napi határidőre hirlapi hirdetvény által oly megjegyzéssel idézi, hogy meg nem jelenésök esetére az örökség tulajdonjoga a folyamodók nevére fog bekebléztetni, illetőleg azoknak általadatni.“ Tehát csak akkor, midőn az a) alatti feltétel, azaz: a kizárólagos örökség igazolása teljesítetett, következik a bíróság teendője, t. i. a hirdetvény kibocsátása.

Cikkiró urat azonban az 581. §. azon passusa látszik zavarba hozni, mely szerint „ha a 48 nap határidő lejártával igénylő nem jelentkezett, vagy ha az öröklési jog kellőleg tisztára hozatott, az eljáró bíróság a bekeblézést eszközli.“

De ezen tételből sem lehet azon eredményhez jutni, melyhez cikkiró ur jutott. Ezen szakasz közvetlenül a hirdetvénynek feltétlen kibocsátását rendelő 580-ik §-ra következik, és azon feltevésből indul ki, hogy a hirdetvény már kibocsátatott, azért legelőször azon esetet tárgyalja, midőn a hirdetvény folytán senki sem jelent meg, következésként azonban azon esetet is kellett e szakaszban említeni, midőn igénylő megjelent, és ily esetben azt kívánja a törvény, hogy előbb az örökség tisztára hozattassék, mielőtt az átíratáshoz lehetne fogni. A tisztára hozatal ennek folytán vagy barátságos uton, egyezség vagy peres uton ítélet által fog eszközöltetni, és csak az egyik vagy a másik esetben az egyezség vagy jogérvényes ítélet alapján eszközöltetik a bekeblezés vagy átadás.

A törvény tehát igen következetes, ha előbb a mulhatatlanul szükséges előfeltételeket kiszabván, erre a

¹⁾ Jobban mondva: „törvénykezési rendtartás“, melynek keretében a nem peres ügyekhez tartozó hagyatéki eljárás inkább beleillik, mint a perrendtartás.

²⁾ Inkább „bekeblzési kérvény“, mert a hivatalos terminologia szerint „átkeblzési kérvény“ az, mely által valamely betáblázott követelésnek az új telekkönyvbe való átjegyzése szorgalmaztatik.

hirdetvény kibocsátását elrendeli, és azután a két előfordulható esetről gondoskodik, midőn tudniillik senki sem jelenik meg a hirdetvény folytán, vagy pedig valamely igény be lesz jelentve, melyre nézve előbb az ügy tisztára hozatala szükséges.

De ugyanazon eredményhez jutunk, ha a törvény szellemét és a dolog természetét vizsgáljuk.

Miután én a fennidézett szakaszokban körülírt eljárást, már az 1867. évi tavaszkor megjelent, és az ugyanazon évben egyetemi előadásaimnál vezérfonalul vett „A nemperes jogügyletekbeni eljárás alapelvei¹⁾“ czimű munkámban javaslatba hoztam volt, legyen szabad ezen munkámból a következőket idéznem:

„Mindenütt, hol szoros értelemben telekkönyvek léteznek, a tulajdonnak vagy valamely telekkönyvi jog átruházása bizonyos formákhoz van kötve, melyek ezen átruházás jogi fennállását biztosítják, mert különben a telekkönyvi bevezetés, és az azokra alapított hitel pusztá szó maradna.“

„A porosz és a jelenlegi magyar eljárás szerint az örökös ebbeli jogát a hagyatéki bíróság előtt tartozik kimutatni, mielőtt a telekkönyvi átíratást kívánhatná.“

„Ezen igazolás már végrendeleti örökösödésnél nehéz, mert senki jót nem állhat arról, vajjon későbbi ellenkező végintézkedés nem létezik-e, de a törvényes öröklésnél épen lehetetlen, mert azon negatív bizonyítás, hogy végrendelet és más vagy több törvényes örökös nem létezik, meggyőző ritkán lehet.“

„Minthogy azonban a telekkönyvezett ingatlan vagy bejegyzett jog tulajdona hosszabb ideig bizonytalan nem maradhat, csak a heszszeni nagyhercegségben divatozó azon rendszert találjuk alkalmazhatónak, mely szerint az átíratást kérelmező örökös örökségét az illető bíróság előtt tartozik ugyan igazolni, de egyszersmind a netaláni összes igénylők hirdetmény útján beidézését is kérelmezni, mely beidezés azon hozzáadással és jogkövetkezménnyel eszközölendő, miszerint azon örökös, ki három hónapi határidő alatt örökségét be nem jelenti, harmadik jóhiszemű személyek irányában, kik a telekkönyvbe bizván, a bejegyzett örökös ellenében jogokat szereztek, többé fel nem léphet.“

„Csak ily módon hiszszük a telekkönyvi átíratást némi megnyugvással és az igénylő jogaival megegyezhetőleg elrendelhetőnek.“

„A hirdetési költségek megkímélése tekintetéből több hagyatéki esetet egy rovatos hirdetménybe könnyen lehetne összefoglalni.“

A mit akkor még mint javaslatot felemlítettem, ahhoz most, midőn ezen eljárás törvénynyé emeltetett, még inkább kell ragaszkodnom, és a mennyiben a cikkiró ur netalán „de lege ferenda“ akarta a létező törvény kritikáját írni, érveit közelebbről akarom megvizsgálni.

(Vége következik.)

Dr. SCHNIERER GYULA,
a telekk. és nemperes eljárás egyetemi
magán tanára.

K ü l ö n f é l é k.

(A budapesti ügyvédi egylet) III-ik szakosztálya folyó hó 11-én ülést tartván, az utolsó ülés jkönyvének hitelesítése után napirendre került „a büntető törvényre és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésekről“ szóló igazságügyminiszteri törvényjavaslat tárgyában kiküldött bizottság jelentése.

A bevezetés módosítás nélkül elfogadtatott.

A bizottmány által a törvényjavaslat 1-8 §-ára tett azon észrevétel, hogy annak világosabb és olyan szerkezet adassék, hogy kétely se keletkezhessék az iránt, vajjon a kihágásokra nézve is el van-e törölve a testi fenyíték, s az — az 1840: 9. és 1848: 22. tcz., valamint az orsz. b. ért. II. r. illető §§-nak, s az ezekre vonatkozó szabály rendeleteknek világos érvényen kívül

¹⁾ Pesten, 1867. Grill Károly bizománya.

helyezésével — félre magyarázhatatlanul a rendőri közegeknek is szóljon, élénk vitára adott alkalmat.

Dr. Környey a bizottmányi szerkezet ellen azt hozza fel, hogy a rendőri közegeknek nincsen büntető hatáskörük. Itt Pesten legalább nem tapasztalja, hogy büntető hatóságot is gyakorolnának. Vagy ha van is, azt büntető törvények alapján gyakorolhatják csak. Mivel pedig az igazságügyi miniszter által a ház asztalára tett javaslat 1-ső §-sa azt mondja: hogy a testi fenytéket mint fő, mellék vagy súlyosító büntetés — továbbá: mint fegyelmi büntetés eltöröltetik, nem lehet aggódni, hogy a rendőri közegek azzal vissza fognak élni. Különben sem lesz erre alkalmuk, miután a kihágások feletti ítélet, a miben nem is kétségeskedik, tőlök el fog vonatni; különben sem felelne meg nézete szerint a tudomány felosztásnak, hogy e büntető törvényjavaslatban, rendőri közegeknek szóló intézkedések befoglaltassanak. Dr. Friedmann ennek ellenében felhossa, hogy ha nem is gyakorolnak Pesten a rendőri közegek büntető hatóságot, ítélnék azok kihágások felett sok helyütt az országban. S épen az aggasztotta a kiküldött bizottmányt, midőn ezen hozzatélt indítványozta, hogy addig, míg a rendőri közegek megítélése alól ki fognak vétetni a kihágások mindenütt, tér és alkalom maradhatna ezeknek a miniszteri törv. javaslatban, még az elég világosan el nem törölt 1840: 9, 1848: 22. az id. törv. szab. II. 2. 5. 6. §-ai, statutumok és rendőri szabályok alapján a testi fenytékekkel tovább is embertelenkedni. Nem tartja tehát feleslegesnek ezen aggodalomnak kifejezést adni, és azért pártolja a bizottmány előterjesztését. Dr. Dárdai azt választja dr. Környeynek, hogy a bizottság ezen hozzatételben csak arra akart figyelmeztetni, hogy a miniszteri törvényjavaslat szerkezete nem oszlat minden kételyt el, s tért hagy azon nemes czél meghiusítására, hogy elvégre tökéletesen száműzve legyen nálunk is minden testi fenyték. S a meddig rendőri közegek kezeiben van a kihágások feletti bíraskodás, addig nem felesleges, ha a törvény világosan szól, hogy nemcsak általában, hanem különösen nekik sem szabad többé testi fenytéket alkalmazni.

Szóltak még a bizottmányi előterjesztés mellett dr. Siegmund, ifj. Muraközy, Sztrokay, dr. Arady; ellene dr. Held. Szavazásra kerülén a feltett kérdés, a bizottmány előterjesztése változatlanul elfogadtatott.

A bizottmányi jelentés 3-ik része vita nélkül elfogadtatott.

A 4-ik rész felolvasása után ifj. Muraközy azon észrevételt teszi, hogy ha már a vérdíj eltöröltetik, azon czélszerűtlenségnél fogva, mert abban, az illetők polgári állásához képest levén megszabva a különböző bírságok nagysága, a bizottmány előterjesztése hasonló czélhoz vezetne, ha a különféle viszonyok tekintetbe vétele mellett ítéletnek meg a hátrahagyottak azon kára, melyet meggyilkolt hozzátartozójuk elvesztésében szenvednek. S az ember és ember közötti különbség ezáltal újra felélesztetnek. Dr. Friedmann a bizottmányi előterjesztés mellett és Muraközy aggodalma ellenében azt válaszolja, hogy ezen összegek nem büntetesképen lennének kiszabandók, hanem eltekintve a büntetéstől mint kártalanítás azon a bíróság előtt igazolandó vagyoni veszteségre nézve, mely a hátrahagyottakat a megöltnek elvesztése által éri; s miután ennél nem a polgári állás, hanem a megöltnek kereseti képessége s a hátrahagyottakhozi viszonya szolgálанд zsinórmértékül, ez pedig az egyenlővé tett emberek között is egyenlőtlen, a kártalanítási összeg magassága nem szabható eleve a törvényben meg, hanem csak esetről-esetre a bíróság által; így azzal, hogy egyik vagy másik megholt után szenvedett vagyoni kár fejében több vagy kevesebb ítéletik meg a hátrahagyottaknak, nem támadtatik az emberek egyenlősége meg, mert azok különböző kereseti képesség mellett is egyenlők maradnak.

Támogatják a bizottmány előterjesztését Sztrokay Boldizsár, dr. Arady, s az változatlanul el is fogadtatott.

Az ötödik rész olvasása után Sztrokay Boldizsár azon nézetnek ad kifejezést, hogy az igazságügyi miniszterium ezen törvényjavaslat szerkesztésénél elfeledni látszott azt, miszerint törvényeink különösen az 1486: 15., 1492: 56. és 1723: 10. czikkelyek a nagyobb hatalmaskodások azon eseteit is, hol emberölés nem követtetett el, a polgári perutrá utasították, s hogy némely fenytítő tszékek az ilyen nagyobb hatalmaskodási esetekben is megtagadják illetőség szempontjából a bíraskodást; feledni látszott az igazságügyi miniszterium különösen azt, hogy az 1848-iki törvények által, és az o. b. é. alapján a

nemnemese a nemesekhez emelteknék tekintetvén, ennek alapján sok oly sérelem, mely 1848 előtt kisebb hatalmaskodást képezett, most már a nagyobb hatalmaskodás fogalma alá is tartozhatik, azért nem tartja elegendőnek azt, hogy csak a kisebb hatalmaskodások tételesen a bünygyi utrá át, hanem e tekintetben a nagyobb hatalmaskodások említett esetei iránt is intézkedések volnának teendők. Králitz Kálmán ez ellen azt hozza fel, hogy habár a hivatolt törvények polgári perutrá utasítják a nagyobb hatalmaskodások említett eseteit, ezen már segített a gyakorlat, s nem tud esetet már az ujabbi időből, hogy nagyobb hatalmaskodás miatt polgári per folytatott volna. Dr. Dárdai előadja, hogy a bizottmány csak a törvényjavaslatot tartotta szem előtt, s hogy ő alig hiheti, hogy még most is „nagyobb hatalmaskodás“ czimén polgári kereset tárgyalatnék; azonban elismeri, hogy anomalia lenne, ha a „kisebb hatalmaskodási“ esetek fenytítő utrá tereltetnének, midőn a nagyobb hatalmaskodás eseteire nézve sincsen a tekintetben minden kétely elosztatva. Ő a hatalmaskodás fogalmát egyáltalán szeretné kiküszöbölve látni, de mindenesetre önmagától értendő dolognak tekinti, hogy a nagyobb hatalmaskodás is egyedül csak fenytítő eljárás tárgyát képezheti; ő azt hiszi, hogy a miniszterium is eze feltevésből indult ki, pártolja tehát Sztrokay indítványát. Sztrokay Boldizsár konkrét esetekre hivatkozott, melyekben Pestváros bünyf. tszéke is megtagadta a bíraskodást ilyen kérdésekben. — szavazás alkalmával a bizottmány előterjesztése Sztrokay Boldizsár módosítványával fogadtatott el. Erre az ülés feloszlattatott.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közl: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Criminal-Process, der, gegen Pfr. Gambert v. St. Georgen (Dekanats Freiburg) wegen Gefährdung der öffentl. Ruhe u. Ordnung etc. Aktenmässig. Freiburg i. Br., G. Mayer.

Doeyl, C., das Meliorationswesen des preussischen Staates oder die Wasser-Gesetzgebung m. Bezug auf Bewässerg. und Entwässerg. des Grund u. Bodens im Interesse der Landeskultur nach authent. Interpretationen u. den Entscheidgn. der höchsten Gerichtshöfe bearb. Brandenburg, Müller.

Engel, E. actenmässige Darstellung der Vorbereitungen zu den statistischen Aufnahmen im December 1867, insbesond. der Volkszählung im preuss. Staate u. im norddeutschen Bundesgebiete. Berlin 1867, E. Kühn's statist. Sep.-Cto.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-várad és kassai ügyvédi egyletek közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a magyar királyi curiai határozatokkal.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (október—december) 3 frt.

Félévre (október—márczius) 6 frt.

A pénzes levelek bérmentes küldése kéretik.

A „Jogtudományi Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

TARTALOM: Az egyetemi reform kérdése. Dr. Dárdai Sándortól. — Hagyatéki ingatlanoknak telekkönyvi bekebelezése az örökösök nevére. Dr. Schnierer Gyulától. — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészt. — Melléklet: egy fél ív curiai határozatok és egy fél ív A budapesti ügyvédi-egylet IV. szakosztály által elfogadott törvényjavaslat az „ügyvédrendtartás“ tárgyában.

Feladás szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

A budapesti ügyvédi egyesület IV. (bírói szervezeti, magánjogi, perrendtartási és jogtanulmányi) szakosztálya által elfogadott

Törvényjavaslat az „ügyvédrendtartás” tárgyában.

A szakosztály meghagyása folytán közli dr. Siegmund Vilmos, szakosztályi jegyző.

(Magyar- és Erdélyország számára.)

I. Rész.

Ügyvédrendtartás.

ELSŐ FEJEZET.

Az ügyvédség elnyerésének és gyakorlatának feltételei.

1. §.

Ügyvéddé csak az lehet, ki a) honpolgár, b) önjogu, c) a jog- és államtudományokból belföldön tudori oklevelet nyert, d) a gyakorlati éveket kitöltötte, e) a megkivántató ügyvédi vizsgálatot sikerrel letette, s mindkettő d) és e) felől kellő bizonyítványt nyert.

2. §.

Ügyvédséget nem gyakorolhat és ügyvédjelölt nem lehet, ki bármi állami vagy bírói hivatalt visel, bármely vallásbeli pap vagy szerzetes; továbbá az, ki az államtól rendelkezési illetéket huz, vagy ki bármely oly foglalkozást üz, mely az ügyvédi állás tekintélyével össze nem fér, vagy végre, ki ellen oly ok forog fenn, mely miatt, ha az ügyvédséget már gyakorolná, ideiglenes felfüggesztésnek vagy végleges kizárásnak volna helye.

3. §.

Az ügyvédség elnyeréséhez szükségelt gyakorlati évek összesen 3 évből állanak, melyeknek beszámítása a tételes törvényekből belföldön kiállott államvizsga, vagy szigorlat letételétől akként történik, hogy a harmadik év, csakis a tudori oklevél elnyerése utáni gyakorlat időszakából számítható be.

A gyakorlati 3 évből legalább kettő ügyvédnél töltendő ki, a harmadik bármely bíróságnál is kitölthető.

4. §.

Ki az ügyvédjelöltek sorába felvétetni kíván, köteles felvételeért azon ügyvédi kamara választmányához folyamodni, melynek tagjai közé tartozik azon ügyvéd, ki mellett gyakorolniskodni kíván; folyamodásához melléklendő az illető ügyvéd felfogadási nyilatkozata is.

5. §.

Az ügyvédi választmány a benyújtott folyamodványhoz mellékelte eredeti okiratokból meggyőződve arról, hogy a jelen törvény 1. §. a) pontjának elég tétel, és hogy a második szakaszban részletezett akadályok egyike sem forog fenn, folyamodót az ügyvédjelöltek névjegyzékébe beiktatja. Az egyszerre csak egy helyen történhető beiktatás érvényessége kihat Magyarország és Erdélyre, miért is az a hivatalos hirdalok utján kihirdetendő.

6. §.

Ha az ügyvédjelölt főnökét változtatja, az iroda elhagyásának időpontját az ezentuli főnök köteles az illetékes választmányának bejelenteni; szintugy tartozik az illető főnök a gyakorlatnak minden kéthónapot meghaladó félbenszakítását bejelenteni.

7. §.

Az illető ügyvédi választmány a köréből elköltöző ügyvédjelöltnak a kitöltött gyakorlati időről bizonyítványt ad, melyet ez azon kamara választmányának, melynek kebelébe lép, felmutat, s annak alapján ennek jegyzékébe magát beiktattathatja.

8. §.

Ügyvédjelölt, de csak helyettesi minőségben és főnökének felelőssége alatt, ennek minden ügyvédi teendőit elláthatja, a mennyiben főnökének kérelme folytán az illető választmánytól helyettesítési igazolványt nyert.

9. §.

A bevezetett gyakorlati 3 év után önjoguságának igazolása mellett az ügyvédjelölt ügyvédi vizsga letételért folyamodhatik azon ügyvédi kamarához, melynek kebelében gyakorlatát bevégezte; ezen kamara választmánya határoz azután a felett, valjon a jelölt az ügyvédi vizsga letételére bocsátandó-e vagy sem.

10. §.

Az ügyvédi vizsga mindenkor valamely felebbviteli törvényszék székhelyén, ezen törvényszék, s az ottani ügyvédi választmány kiküldött egyenszamu tagjai előtt történik, kiknek száma az elnökön kívül összesen legalább hat.

E vizsgáló bizottmányok elnökeit az igazságügyi miniszter nevezi ki.

11. §.

A vizsgálat, melynek főképen gyakorlati irányúnak kell lennie, szóbeli és írásbeli, és kiterjed a hazai köz- és magánjogra, valamint a büntetőjogra, és pedig ezeknek ugy anyagi, mint alaki részeire. A sikerrel kiállott vizsgáról az ügyvédi eskü letétele után a vizsgáló bizottmány összes tagjainak aláírásával ellátott ügyvédi oklevél adatik ki.

12. §.

Az ügyvédi oklevél felmutatása mellett, az ügyvéd az illetékes ügyvédi kamara névjegyzékébe leendő beiktatásért folyamodhatik a kamarához; ha folyamodványát

nak hely adatik, a beiktatás elrendeltetik, s ő, mint beiktatott ügyvéd a hivatalos lapok útján kihirdettetik.

13. §.

Az illetékes kamara névjegyzékébe bevezetett, valamint kihirdetett ügyvéd ügyködhetik, s képviselheti Magyarország és Erdély bármely hatósága előtt a felet peres és perenkivüli, köz- és magánügyekben.

14. §.

Az ügyvédek száma sem országszerte, sem bizonyos egyes helyen meghatározva, s az ügyvédek bizonyos székhelyhez állandóan kötve nincsenek. Lakhelyeiket szabadon változtathatják. Azonban úgy eredetileg választott lakhelyüket, mint későbbben annak tetszésök szerinti — az eddig illetékes ügyvédi választmány elbocsátó bizonyítványa mellett eszközölhető — változtatását, ez utóbbit legalább hat héttel előbb tartoznak az addig és a jövőben illetékes ügyvédi választmánynak, s törvényszékeknek bejelenteni.

15. §.

Az ügyvédi választmány által a jelen törvény 5., 6., 7., 8., 9. és 12. §§. értelmében hozott határozatok ellen a legfőbb törvényszékhez felfolyamodásnak van helye, mely a határozat kézbesítésétől számítandó 15 nap alatt nyújtandó be az illető választmánynál jelentés melletti felterjesztés végett.

MÁSODIK FEJEZET.

Az ügyvédek jogai s kötelességei.

16. §.

Bíróságok előtti peres vagy perenkivüli ügyekben a képviseleti jog rendszerint az ügyvédet illeti, mennyiben illetheti az kivételes esetekben a felet magát, vagy más személyeket is, különös törvények által határoztatik meg; bíróságok előtti képviseletért azonban oly meghatalmazott, ki nem ügyvéd, sem díjat nem követelhet, sem illet magának ki nem köthet, sőt a mennyiben neki ilyen fizettetett, az tőle rövid uton vissza is követelhető.

17. §.

Az ügyvéd köteles az egyszer felvállalt képviseletet letett esküje értelmében ellátni. Nem áll jogában ugyanegy időben a két ellenfelet képviselnie, vagy oly ügyben, melyben az egyik felet képviselte, később a másiknak tanácsot adnia, vagy ügyvédi szolgálatot teljesítenie.

18. §.

Az ügyvéd védencze titkait — melyek vele képviselői minőségben közöltettek, — megőrizni tartozik, s ezekre nézve sem polgári, sem bűnügyekben tanuskodásra nem bocsátható.

19. §.

Az ügyvéd nem köteles minden megkereső fél képviseletét felvállalni, s azt okadatolás nélkül visszautasíthatja, tartozik azonban a fél kívánatára ezen visszautasítást bélyegmentes bizonyítványban tanusítani. Oly fizetni képes fél részére, kinek képviseletét több ügyvéd megtagadta, az ügyvédi választmány, ha a fél annál e végből jelenkezik, és a kellő előleget leteszi, hivatalból nevez a 31. §. értelmében képviselőt.

20. §.

Az ügyvéd köteles a képviseletet előre megtagadni: 1-szor, ha az valamely világosan törvényellenes ügyben kéretik; 2-szor, ha olyan akár polgári, akár büntető

ügyben kerestetik meg, melynek érdemleges elintézésébe, mint bíró vagy ügyvéd befolyt; 3-szor, ha oly ügyben kerestetik meg, melynek elvállalása által egy előbbi megbízója iránt tartozó hűség és titoktartás kötelességét sértené (l. 18. §.); 4-szer, ha azon felet, ki ellen ügyködni kellene, valamely más ügyben ugyanakkor képviseli, kivéve, ha az illető fél ebbe világosan beleegyez.

21. §.

Az ügyvéd kellő indokolás és a 22. §-ban megállapított feltételek teljesítése mellett leteheti az ügy bevégzése előtt is a felvállalt megbízást.

22. §.

Az ügyvéd köteles a neki felajánlott megbízás elvagy el nem fogadása iránt késedelem nélkül nyilatkozni. Ha előre látható, hogy el nem fogadása a megbízóra káros következményekkel, vagy éppen jogainak veszélyeztetésével járna, tartozik az ügyvéd az ily káros következmény vagy veszély elhárítására szükséges lépést egyszer mindenkorra megtenni; úgy szinte akkor is, ha az ügy befejezése előtt a megbízást leteszi, (l. 21. §.) mely utóbbi esetben a felet addig, míg ez további képviselése iránt intézkedik, de legfeljebb a letételről értekezéstől számítandó 30 napig még képviselni tartozik.

23. §.

Az ügyvéd az általa elvállalt ügynek rendes vitelért felelős, s a saját vétke vagy elmulasztása által roszhiszemüleg, vagy vétkes gondatlanságból okozott károk megtérítésére kötelezhető.

24. §.

Az ügyvéd köteles a megbízó fél kívánatára ennek az átvett iratokról térítvényt — a felvett előlegről pedig nyugtát adni.

25. §.

Az ügyvéd, — ha az ellenkező világosan ki nem kötöttet, — a felvállalt ügy vezetésében saját felelősségére más ügyvéd, vagy saját segéde által helyettesítheti magát, a mennyiben az utóbbi a kamara választmányától helyettesítési igazolványt nyert. (l. 8. §.)

26. §.

Az ügyvéd köteles minden beadványát sajátkezűleg ellenjegyezni.

27. §.

Az ügyvéd köteles a félének ügyeire vonatkozó iratok másolatait annak kívánatára és költségére az ügy folyama alatt bármikor kiszolgáltatni; úgy szinte köteles az ügy befejezése vagy a képviselet megszűnte után a félnek vonatkozó ügyiratait és okmányait (tekintettel a 29. és 34. §§. rendeletére) eredetben kiadni. Fogalmazványokat, az ügyvédhez intézett bármely leveleket, saját segédíratait, valamint az ügyvéd által a fél érdekében tett fizetések felőli igazolványokat nem köteles az ügyvéd a félnek eredetben kiszolgáltatni, tartozik azonban a fél kívánatára és annak költségére azok másolatait kiadni.

Ezen, valamint egyáltalán az iratok megőrzése iránti kötelesség, az illető ügy befejezésének, vagy a képviselet megszűntének időpontjától számítandó három évre terjed ki, s azontul, az eredeti okmányok további megőrzése iránti kötelezettség fenmaradása mellett megszűnik; megszűnik azonban a három év letelte előtt is, ha az ügyvéd a felet iratainak átvételére bíróilag megintette, s az a megintés vételétől számítandó három hó alatt azok felett nem rendelkezett.

28. §.

Az ügyvéd nem köteles a félnek meghatalmazását visszaadni, a fél azonban jogosítva van annak netáni visszahuzását azon kitüntetni.

29. §.

Az ügyvédnek visszatartási joga van félnek minden ügyirataira és eredeti okmányaira, melyek kezéhez ügyvédi minőségben jutottak, mindaddig, míg költségei és díjaira nézve ki nem elégtettetik, vagy azok legalább a 35. 36. 37. és 38. §§. értelmében meg nem állapítottak.

30. §.

Az ügyvéd jutalma iránt a féllel szabadon szerződhetik; ha azonban nem szerződik is, a féltől nemcsak kész kiadásainak megtérítését, de munka- és időmunkaszolgáltatásainak díjainak megfizetését, s mindezek aránylagos előlegek általi fedezését is követelheti és mindazon esetekben, midőn ügyvédi képviseletnek törvény szerint okvetlen helye van, ingyen képviseletre nem szorítható.

31. §.

Igazolt szegénység alapján azonban képviselőt az ügyvédi kamara választmánya bizonyos sorozat szerint rendel ki az illetők kérelme folytán. Az ily képviselő kész kiadásainak megtérítését, a mennyiben azok a marasztalt féltől be nem hajthatók, az államtól nyeri.

32. §.

Az ügyvédi jutalom iránti külön szerződések hiányában a munka és időmunkaszolgáltatás díjazása az egyes ügyvédi kamarák által évről évre a helyi viszonyokhoz képest megállapítandó és az igazságügyi miniszterium által megerősítendő „díjszabás“ szerint történik. Díjszabás alá csak azon ügyek vonhatók, melyeknek tárgya számösszeg vagy számösszeg szerint meghatározható érték; más ügyek tekintetében az ügyvéd jutalma az ügy természetéhez, terjedelméhez, s a munka fontosságához képest állapítandó meg.

33. §.

Mindazon esetekben, midőn egy fél jogainak második személyek elleni érvényesítése tekintetéből, ezen utóbbiak képviselőtére ügyvéd rendeltetik ki, a kirendelt ügyvéd költségeit és díjait azon fél viseli, kinek fellépése folytán a kirendelés szüksége felmerült; ennek viszkereseti jogai az ellen, ki helyett ő ügyvédi költséget és díjat kénytelen fizetni — fenmarad. Szegénység esetében itt is alkalmazandó a 31. §.

34. §.

Az ügyvédnek jogában áll a fele ügyeiben felvett, vagy behajtott pénzüsségekből saját költségeit és díjait (a mennyiben azok előleg által fedezve nem volnának) levonni, és ezen levonásokat félnek készpénzül beszámítani, úgy szinte joga van fele értékpapirjait saját követelése erejéig és kielégítéseig visszatartani, a mennyiben ezáltal harmadik személyek jogai sérelmet nem szenvednek.

35. §.

Ha az ügyvéd munkadíja és költsége felett közte és fele között vita támadna, annak megállapítása, valamint a 25. 26. 28. 36. §§-ban taglalt jogok és kötelesség feletti viták eldöntése, egyik vagy másik fél folyamodására elsőbíróságilag az ügyvédre illetékes ügyvédi kamara által, esetleg másodbíróságilag a legfőbb törvényszék által eszközöltek.

36. §.

E bíróságok előtt az ügyvédnek (az ügyrendtartás értelmében) rendesen vezetett, s az ügyvédi bizottmány által hitelesített könyvei, a ténykörülmények tekintetében félbizonyíték erejével bírnak, mely az ügyvédnek pótesküje által teljes próbává kiegészíthető.

37. §.

Ezen bíróságok a legrövidebb sommás uton ítélnek, s ítéleteik megkeresvény útján végrehajthatók.

38. §.

Az eljárási költséggel melyik fél terhelendő, az eljáró bíróságok belátására bízatik.

39. §.

Az ügyvéd munkadíja és költsége felett a féllel kötött szerződések azonban csak az utóbbinak rendes bírósága előtt érvényesíthetők, ha más bíróság világosan ki nem kötöttet.

HARMADIK FEJEZET.

Ügyvédi kamarák és választmányok.

40. §.

Az ügyvédi kamarák, melyek az ügyvédi kar erkölcsi tekintélyének megóvására, jogainak megvédésére és kötelességének ellenőrzésére hivatva, az igazságügyi miniszterium felügyelete alatt állanak, és a törvényszékektől és más hatóságoktól teljesen függetlenek; az egyes ügyvédek fegyelmi tekintetben, az államhatóságnak fenytő ügyekbeni eljárási jogának fentartása mellett, csakis ezen kamara alá tartoznak; épségben maradván azonban a törvényszékek és hatóságoknak rendfentartási joga a színük előtt vétő és a tartozó tiszteletet sértő ügyvédeken.

41. §.

Az ügyvédi kamarák tagja minden, az illető kamarai kerületben lakó okleveles ügyvéd (l. 12. §.), ki az ügyvédek kamarai névjegyzékébe beiktatott.

42. §.

A kamarák közegei a választmány és közgyűlés. A választmányok egy elnök, alelnök és legalább 12 tagból alakíttatnak; a kamarák székhelyeinek és kerületeik terfogatának meghatározása az igazságügyi miniszterium hatásköréhez tartozik.

43. §.

Az elnököt, alelnököt és választmány tagjait az illető kamara összes tagjai szabadon választják viszonzlagos szótöbbséggel, úgy azonban, hogy azok, kik megválasztattak, a lefolyt szavazatoknak legalább egy harmadát megnyerjék. — Ha ily szótöbbség nem alakul, úgy szinte, ha az első szavazásnál az illető kamara tagjainak legalább fele nem szavaz, új választás rendeltetik, melynél a viszonzlagos szótöbbség feltétlenül határoz. A második választást megrendelő hirdetvényben az első választás meghiusult eredménye közzé teendő.

44. §.

Azok, kik a választásnál egyenlő szavazatot nyertek, szűkebb választás alá esnek.

45. §.

A megválasztott választmányi tagok mellé a 43. és 44. §§. értelmében felényi számban póttagok választandók, kik csakis a rendes tagok akadályoztatása esetében

hivatnak be, és pedig ugyanannyi számban, a hányan a rendes tagok közül hiányzanak.

46. §.

Az elnök, alelnök választmányi és póttagok 3 évre választatnak meg és a reájuk esett választást, teljesen igazolható mentségi okok felmerülése esetét kivéve, okvetlenül elfogadni tartoznak. A választmányi tagok egy harmada évenként kilép, — első és másodévben sorshuzás utján, harmadévben pedig a választás kora szerint. Tisztviségi tartamuk lefolyása után újból választhatók, de e választást elfogadni nem kötelesek. A választás eredménye úgy az igazságügyi miniszteriumnak, mint a legfőbb törvényszéknek bejelentendő.

47. §.

A kamara elnöke és alelnöke, mint ilyenek, egyuttal a választmányban is működnek, mely azonban az ügyészt és jegyzőket, valamint azok póttagjait saját kebeléből választja, és pedig 3 évre, ezek a választást 46. §. értelmében elfogadni tartoznak. — Az elnök, alelnök, ügyész, jegyzők és e két utóbbinak helyettesei, valamint a választmány és póttagjainak fele, csak a kamara székhelyen lakó ügyvédek közül választhatók.

48. §.

Az ügyvédi választmány tagjai ingyen viselik hivatukat, de a kamara érdekében tett igazolt kiadásai, utazási költségeik stb. a kamara pénztárából megtérítetnek.

49. §.

A kamarának az ügyrend értelmében tartandó közgyűléseinek tárgyai a következők:

- a) a kamara és választmány ügyrendét megállapítani;
- b) az elnök, alelnök, választmányi és helyettes, illetve póttagokat megválasztani;
- c) külön bizottmányokat és küldöttségeket választani vagy nevezni, ha ennek szüksége fenforog, és — azokat utasítással ellátni;
- d) a költség-előirányzatot megállapítani, s annak fedezeti módozatait meghatározni;
- e) az évi számadásokat felülvizsgálni;
- f) törvényjavaslatokat megállapítani és ilyenek felett véleményezni, valamint a törvénykezés hiányainak orvoslására célzó javaslatokat készíteni.

50. §.

Érvényes határozathozatalhoz (a 43. §. esetét kivéve) legalább kétszer annyi tagnak jelenléte kívántatik, mint a mennyi tagból áll összesen a választmány. Ha e tagok száma össze nem jönne, új közgyűlés hirdetendő, a tanácskozási tárgy világos megnevezése mellett, melyben a tagoknak megjelent száma is határozatképes leendő. A határozatok abszolút többséggel hozatnak, a szavazatok egyenlő megosztása esetében az elnök szavazata dönt.

51. §.

A választmányok hatásköréhez tartozik:

- a) az ügyvédi kamarák közgyűléseinek határozatait végrehajtani;
- b) az ügyrend értelmében vezetett ügyvédi számlakönyveket hitelesíteni (l. 36. §.);
- c) a kamara tagjainak és az ügyvédjelölteknek névjegyzékét vezetni, s ily jelöltek részére főnökük folyamodványa következtében a helyettesítési igazolványokat kiszolgáltatni (l. 8. §.). A gyakorlati időről s erkölcsi magaviseletről bizonyítványt, valamint az elköltözönek elbocsájtó igazolványt kiadni (l. 7. és 9. §§.);

d) az ügyvédi vizsgára bocsátás iránt határozni (l. 9. §.);

e) a kamara pénztárát és egyéb vagyonát kezelni;

f) sürgős esetekben a 49. §. c) pontjabeli külön küldöttségeket és bizottmányokat választani, illetve nevezni, ha azok iránti szükség fenforog, s ezeket utasítással ellátni;

g) a kamara összes tagjainak sorszerinti küldöttjei által az ügyvédjelöltek vizsgálatába befolyjni (l. 10. és 11. §§.);

h) azon ügyvédek részére, kik más kamara kerületébe kívánják áttenni lakhelyüket, elbocsájtó okiratot kiszolgáltatni (l. 14. §.);

i) a szegények ügyei védelmével a kamara tagjait sorrendben megbízni, a gondnokságokra és csődperügyelőségekre a kamarai tagokat az ügyrend értelmében kijelölni;

k) az ügyvédek és ügyvédjelöltek felett első folyamodásilag fegyelmi hatóságot gyakorolni;

l) az ügyvédi költségek, jogok és köteleességek feletti vitákat elsőbíróságilag eldönteni.

52. §.

A kamara elnökének az ügyrendben meghatározandó jogai mellett, hatásköréhez tartozik: a kamara tagjai között ügyleti viszonyokból felmerülhető egyenetlenségek kiegyenlítését közvetítőleg s az érdekletteknek maga elé idézése mellett — békés uton megkísérteni, sőt e célra az egylet oly tagjait is meghívni, kiknek közrehatásától jó eredményt vár.

NEGYPEDIK FEJEZET.

Az ügyvédség megszűnése.

53. §.

Az ügyvédség megszűnik:

- a) halál,
- b) lemondás,
- c) az ügyvédséggel össze nem férő üzlet, vagy foglalkozás gyakorlása, — közhivatal vagy állami rendelkezési illeték elvállalása (l. 2. §.);
- d) a magyar polgárjog,
- e) vagy az önjoguság elvesztése (l. 1. §.);
- f) kizárás által.

Az ügyvédség gyakorlása megszűnik, míg az ügyvéd ellen fenytető ítélet alapján kiszabott szabadságbüntetés tart, ennek tartama pedig a büntetés valóságos megkezdésétől számítandó.

54. §.

Azok, kik előbb ügyvédek voltak és utóbb közhivatalt viseltek, állami rendelkezési illetéket élveztek, úgy azok, kik az ügyvédségről lemondottak, vagy a magyar polgári jogot, vagy végre önjoguságukat elvesztették, — ha a közhivatalról, állami rendelkezési illetékről lemondanak, ügyvédi lemondásukat visszavonják, polgári jogukat, vagy önjoguságukat visszanyerik, egyszerű jelentkezés után újra beléphetnek a gyakorló ügyvédek sorába.

55. §.

Azon ügyvédek, kik a jelen törvény kihirdetése előtt már önállóan ügyvédkedtek, annak életbeléptetésekor, a mennyiben ellenük az első rész, első fejezet 2. §-ában felsorolt akadályok fenn nem forognak, csupán az 1-ső szakaszban a) b) és c) pontok alatt felsorolt kötelezettségeket kötelesek igazolni. (Vége következik.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Az egyetemi reform-kérdés.

(Válasz dr. Konek Sándor ez évi egyet. rectorának a fentebbi kérdést tárgyzó székfoglaló beszédére.)

II.

A kor követelményekép elkerülhetlenül szükségesnek tüntettük fel a jog- és államtudományi karnak szakosztályok szerinti szervezetét, azzal pedig természetesen a tanári testületnek megfelelő *organisátioja* válhatlan kapcsolatban áll.

Szakosztályok felállításához ugyanis okvetlenül szaktanárok kívántatnak. A jog- és államtudományok minden szakánája megkívánja a maga emberét.

A legtöbb külföldi egyetemnél legalább tanári versenyzés által törekszenek célzt érni, s ezért minden tantárgy előadására két vagy több tanár alkalmaztatik. Hazai egyetemünkön azonban örvendhetünk-e legalább ily versenyzés áldásának? *Legkevésbbé sem!* Ezen verseny pedig annál kívánatosabb volna nálunk, mert éppen hazai egyetemünk jogi facultása irányában a külföldi egyetemek versenye alig jöhet tekintetbe. Már az esetben is, ha az egyes tantárgyak egy rendes s egy nem rendes tanár által láttatnának el, fel kellene szólalnunk, mert ez esetben a rendes tanárnak kedvezőbb helyzete mindég illusoriussá teszi a versenyt. A mi egyetemünkön azonban még ily verseny sem létezik, hanem *kivételesen*, s még pedig igen ritka kivétel az, hogy egy *magántanár* concurrál a rendes tanárral. Ezt azonban már alig lehet versenynek tekinteni, s mégis minden oldalról hangos panaszt hallottunk, hogy a tanári testület az ilyen versenytársak utjába is mindenféle nehézségeket gördít¹⁾. A magántanárok ritkán ajánlhatnák az államvizsgálati bizottmányok tagjaivá, és elegendő tanterem hiánya folytán a legalkalmatlanabb tanórák elfogadására kényszerítettnek.

Az általunk tervezett szakosztályok szervezésével mindezen árnyoldalak elenyésznének. És ha a sok törpe jogakadémia helyett, melyek a nemzet nagy kárára az országot fércz-juristákkal előzőnlük, — inkább még két vagy három egyenjogu egyetemi jogfacultás állittatnék fel, ezen facultások versenyzése léphetne az egyetemi egy egyetem tanárai közötti verseny helyébe. Akkor

¹⁾ Azonban nem akarjuk egész általánosságban e vádat emelni, hanem legyen tisztelt a kivételnek. Így emlékszünk, hogy Hoffmann Pál még 1862. évben a „Hon“-ban híven esetelte egyetemünk jogi facultásának sanyaru állapotát, elmondván: hogy ott 1000 joghallgató számára 7 tanár monopolizálja a tudományt, és hogy 4 évi tanfolyamra csak 3 tanterem áll rendelkezésre. Továbbá tudjuk, hogy 1867-ben ugyancsak Hoffmann Pál mint már akkori egyetemi tanár, több rendbeli provisorius reformok életbe léptetését indítványozta, de a tanári testület nagy szótöbbséggel „való vagy vélt magánérdekek” tekintetéből elodázta a kellemetlen ügyet, úgy hogy az indítványozó kénytelen volt találkozásának jegyzőkönyvébe vételével megelégedni. Nem ismerjük ugyan az indítványozott reformokat, de azoknak itt elodázott elodázáról biztos tudomásunk van, és felhívjuk Hoffmann Pál t. tanár urat, hogy ennek valóságáról vagy ellenkezőjéről felvilágosítást adni sziveskedjék, mert immár eljött az idő, hogy a közvélemény az egyetemi reform-kérdés elodázását lehetetlenítse.

megszűnhetnék azon nevetséges cumulatio, mely szerint jelenleg úgy az egyetemen, mint a jogakadémiáknál egy és ugyanazon tanár személyében 4–5 szaktudomány egyesítettik; akkor nem kénytelenítetnék, p. o. az államtudományok tanára a *politikai tudományok, nemzetgazdászati, pénzügyi tudományok, statisztika és közigazgatási jog* előadására, hanem minden szakjának meg volna a maga embere. A szaktanár pedig időt nyerne speciális tudományának beható művelésére, és nem tekintené a tudományt csak kenyérkereseti tantárgynak, hanem valóban tudományos teremtoi geniussá emelkedhetik! Ha pedig egyszer azzá lett, akkor a praxisra is termékenyítőleg hathat. Így p. o., midőn a természettudósok a munkafelosztás elvét követték, és a chemikus elvált a physikustól, a physikus meg elvált az optikustól stb., — egyszerre mindannyian teremtoi képességgel léptek fel, mert *practikus* theoretikusok lettek, vagyis a *theoria* a *praxisból* és viszont a *praxis* a *theoriából* új életerőt nyert.

Csakis oly tanár, ki nemcsak könyvekből, hanem a gyakorlati életből is tanult, s tudományos magaslatáról termékenyítőleg hathat a gyakorlatra is, csak az oly tanár képes az ifjúságot jövő hivatására tökéletesen kiképezni. Ebben fekszik a *szakiskolák* súlypontja, s ez a főargumentum, melynélfogva a jogi facultásnak ily iránybani reformját kívánjuk. Távol legyen tőlünk azt állítani, hogy az egyetem hivatása csupán a tudománynak gyakorlatbani alkalmazását tanítani; nem azt érjük, hanem a mostani „*ex omnibus aliquid, ex toto nihil*” helyett, oly alapos tudományos képzettséget kívánunk elérhetni, hogy ezen képzettség a gyakorlati élet kívánalmainak is teljesen megfeleljen, sőt annak ne csak megfeleljen, hanem azt a haladás útján fejleszthesse.

A hirnevesebb külföldi műegyetemeknél, hol a kitünő tudományos képzettséggel bíró tanárok egyszerűmind gyakorlati építészek (p. o. Schinkel, Stühler stb.) vegyészek (Liebig) gépészek stb., avagy az egyetemi orvosi karnál, hol a tanárok egyszerűmind kitünő gyakorlati orvosok, — ezek sokkal érthetőbben, vonzóbban s élénk detaillirozással tudják tantárgyukat előadni, mint a jogtanárok, kik magukat dogmaticus nimbuszal környezve, hosszadalmas körmönfont periodusokkal, unalmas exegeták- s interpretációkkal kifárasztják hallgatóikat, a gyakorlati jogászok által pedig utopisáknak s nem practikus, hanem reheterlen theoretikusoknak tartatnak. Innen van az, hogy a juristák a leghanyagabb deákok, mert hiszen az elméleti tudományt a gyakorlati életre fölöslegesnek avagy legfeljebb professornak valónak tekintik; ezen nehéz és hálátlan pályára pedig mint a papságra rendszerint csak a szegény tandíjmentesek és ösztöndíjasok készülnek, miért is ezek látogatják csak kitartóan, szorgalmasan az előadásokat.

Az eddigi ferde tanrendszernek tulajdonítható, hogy

nincsen oly tudomány, melyben az elmélet a praxistól annyira elütne, mint a jogtudományban. Az eddigi bölcséleti avagy elvont elméleti tanrendszernek tulajdonítható, hogy jelenleg az elméleti jogtudomány nem tekinthető a gyakorlati jogélet alapjának, hanem annak mintegy eszméleti költészetének. Ellenben vessünk egy pillantást a római jognak történelmi fejlődésére, és azt fogjuk tapasztalni: mikép ott a gyakorlati jogéletből fejlődött tudomány viszonylagosan termékenyítőleg hatott a joggyakorlat fejlesztésére; hogy a leghírnevesebb római jogtudósok s jogtanároknak mindannyi „sententiái” megannyi bizonyítékai az elmélet és gyakorlat kölcsönhatásának, — míg ellenben mai nap az egyetemi jogfacultások, kórház nélküli orvosi tantermekhez hasonlíthatók.

Ezen irrationális viszonynak valahára meg kell szűnni, és hogy véget érhesen, gyökeres reform kívánatik úgy az egyetemi tanrendszerben, mint a tanári testületek organisációjában.

Előrelátom azonban azon ellenvetést, hogy az egyetemi tanárok szaporításához megkívántató tanerőket nélkülözzük. — Elég szomorú, hogy ezen allitást kereken mi sem tagadhatjuk, de másrészt e körülmény okát ismét csak a mostani tanrendszer félszégességében s a tanári testület organisációjában leljük.

A ki ugyanis a jogtanári pályának szenteli életét, az a gyakorlat és az elméleti tudomány közti, fentebb jelzett meghasonlás folytán a nélkül, hogy a joggyakorlat nehézségeivel megmérkőznék, úgy szólván *ab ovo*, egyszerre csak jogtanár lesz. Innen van, hogy nálunk a jogtanárok egy a gyakorlati juristáktól különvált kart képeznek.

Egyetemi jogtanársághoz, t. i. csak két uton juthatni: 1-ször *akadémiai jogtanárság*, 2-szor *egyetemi magántanárság* által.

Tekintsünk már most az akadémiai jogtanárságra, mint az egyetemi jogtanárság praeparandiájára. A ki ez uton készül egyetemi tanárságra, az természetesen nem maradhat az egyetemenél, mint a szellemi élet központjában¹⁾, hanem száműzetik a provinciába, hol sem alkalma, s a majdnem hihetetlen csekély fizetés mellett²⁾, gondtalan existenciája folytán kedve sem lehet, avagy legalább rendkívüli szellemi rugékonyság nélkül buzditva nem érezheti magát a komoly törekvésbeni kitarásra. De feltéve, hogy mindezen kedvezőtlen viszonyok nem képesek egyesekben a szellemi erőt megtörni, úgy okvetetlenül a reá bizott tárgyhalmaz öli meg benne az önálló tudományos buvárlást. Igaz ugyan, hogy az ily tanárok azután megszokják ma közjogot, holnap jogtörténetet, holnapután statisztikát avagy szükség esetében egyházjogot is előadni; de hogy ily heterogen tárgyak cumulációja csakis az alaposág és az azon szakínak practikus áthatolásának rovására történhetik, azt fölösleges bizonyítani.

A magántanárság még kedvezőtlenebb helyzetben tűnik elénk. A magántanárság ugyanis nem járván fizetéssel, ennél fogva csak egyes specialisták különös ügyszeretethől szánják magukat arra; ezek pedig „egyoldalúság” ürügye alatt rendes tanári állás elnyerésétől mindenkor kizáratnak. A ki tehát magántanárság útján akar célzt érni, az kénytelen volna magát mindazontantárgyakból habilitálni, melyek bizonyos rendes tanári állás-

hoz vannak kötve; minthogy azonban fizetéstelenül egy ily terjedelmű feladatra nem vállalkozhatik egy elméletileg s gyakorlatilag kiképzett jogtudós, — ifjabb erő pedig vakmerő charlataneria nélkül arra nem is vállalkozhatik, — önkényt következik, hogy a mostani rendszer mellett magántanárság útján kellőleg megfelelő tanerőkre számítani nem lehet.

Ime tehát kimutattuk 1-ször: hogy a mostani ferde tanrendszer által a gyakorlati életre kellőleg képesített szakférfiak nem neveltetnek; 2-szoró hogy a tanári testület jelen organisációja által megfelelő tanerők képesítéséről sincsen gondoskodva.

Tiszteljük azonban mindenkinek meggyőződését, és annál inkább tiszteljük azt az egyetem érdeműs kormányzójában, ki azon kevés tanárok egyike, a ki szaktudományának átható szellemével nemcsak a tanterem szűk falai közt, hanem ritka tevékenysége s főleg statisztikai munkálatai által tudományos magaslatáról társadalmi életviszonyaink és állami létünk sikeres fejlesztésére, azon termékenyítő befolyást gyakorolja, melyet, mint fentebb mondtunk, csak a valódi szaktudós teremtoi geniussától várhatunk. Távol legyen tehát tőlem, hogy én, ki az ő díszes székfoglaló beszédét, érdekes közleménykép e szaklap számára kikértem, — az ő érdemei kicsinylése avagy személye ellen intézett méltatlan megtámadások által igyekeznék ellenvéleményemnek érvényt szerezni.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

Hagyatéki ingatlanoknak telekkönyvi bekebelezése az örökösök nevére.

(Vége.)

Czikkiró ur ugyanis oly eseteket tart szem előtt, midőn nézete szerint kétség sem merülhet fel, miszerint a folyamodó a kizárólagos örökös.

Először is a bíróságra kívánja bizni, mikor találja magát a kizárólagos örökjogtól teljesen meggyőződöttnek. Ott, hol határozott bizonyítási elmélet felállítva nincsen, egy ember meg lehet győződve, a másíknak pedig kételyei maradnak. Ez még inkább áll hagyatéki eljárásnál, melyben a fél a bíró ellenében bizonyít, nem úgy mint a perben, hol egy fél bizonyít a másik fél ellenében.

Tudjuk, hogy ott, hol érvényes végrendelet van, ott törvényes örökösödésnek helye nincsen, ha most a törvény szerinti örökös folyamodik átíratásaért, hogy igazolhatja azon körülményt, miszerint végrendelet nem létezik? Rendesen csak az illető levéltár bizonyítványával, hogy ott ily végrendelet letéve nincsen. Semmi törvény azonban nem rendeli el azt, hogy a végrendelet csak akkor érvényes, ha a hatósági levéltárban őriztetik. Lehet tehát azon eset is, hogy a végrendeleti örökösnél, valamely ügyvédnél le van téve, vagy hogy évek mulva az örökhagyó butorai vagy irományai közt elrejtve találatik, ki állíthatja tehát teljes meggyőződéssel azt, hogy végrendelet hiányában a törvényes örökös egyedüli kizárólagos örökösnek tekintendő?

De még ha a lehető végrendelettől eltekintünk, nem marad-e elég kétség a kizárólagos törvényes örökösre nézve is? Hogy hány gyermeket hagyott hátra valaki, ezt még körülbelől a lelkészek és szomszédok bizonyítványaiából lehet kitudni, ámbár nemcsak regényekben fordulnak elő a titkos házasságkötések, gyermekeknek kitagadásai, úgy hogy alig lehet minden esetben teljes megnyugvással bebizonyítani, hogy valamely örökhagyónak nincsen, vagy hogy csak ennyi s ennyi törvényes gyermeke van.

De még nehezebb ezen bizonyítás ott, hol az örökösödés az oldalrokonokat illeti. Mert azoknak kizárólagos öröklési jogukat bebizonyítani igen bajos.

¹⁾ Ezért kevés értelme van azon rendszabálynak, mely szerint az akadémiai jogtanárok köteleztetnek, magukat egyetemi jogtanárokká habilitálni; legfeljebb azon ratiót okozkodhatjuk ki ezen, ha nem családunk helytartótanácsi intézkedésből: hogy az akadémiai tanárok legalább egyszer életükben kényszerítetnek tudományos írásbeli dolgozatra.

²⁾ Figyelmeztetjük az olvasót e lapnak „hivatalos értesítő”-jében megjelenni szokott tanári pályázatokra, melyekben 600 és 900 frtnyi fizetés hirdettetik és 1200 vagy 1400 frtnyi maximummal kecsegtetnek a tudósok.

Az országbirói értekezlet által behozott birtokbirósági bizonyítványok kiadásánál e t. kintetben némelykor különös könnyelműséggel jártak el.

Három évvel ezelőtt történt, hogy egy csecsemő gyermek, kire az atyai örökség szállott, elhalván, anyja a birtokbizonyítvány kiadása iránt folyamodott. A bíróság székhelyén egyéb családi tagnak hire sem volt, és ezért a birtokbizonyítvány a kétségtelenül igazolt kizárólagos jog alapján az anya részére kiadatott. Midőn azután a birtok már harmadik egyén nevére volt írva, az elhalt atyának távol megyének lakó rokonai tudták csak meg az ő és gyermekének halálát, és a törvény szerint őket illető oldalörökösödést vették igénybe. Ily esetben, ha a hibás bekeblezés óta 3 év még le nem járt, a jóhiszemű vevő szenved kárt, vagy ha ezen idő már lejárt, a törvényes örökösök esznek az örökösödésből.

Azt mondja a cikkíró, hogy talán a hivatalos lapot is kevesen olvassák.

Ez meglehet, de ugyanazt lehetne urbéri kárpótlás kiutalásánál, okiratok megsemmisítésénél, csődnitátnál és több más hirdetőnyi közhírrétételnél is felhozni, de azért senkinek sem jutott eszébe a hirdetőnyi közrebecsátás és annak célszerűsége ellen felszólalni, mert legalább lehetségessé tétetik az illetőnek, hogy jogai fölött örködhessen.

Azon különbségre is utal a cikkíró ur, mely az eljárás tekintetében ingó és ingatlan vagyon közt fennforog, hogy t. i. milliókra menő ingót hirdetőnyi kibocsátása nélkül lehet átvenni, holott egy-két földcske csupán hirdetőnyi felszólítás után mehet át az örökösre.

De cikkíró ur úgy látszik a telekkönyvi intézvényre és annak hitelére nem gondolt, mert a telekkönyvi átíratásra más bekeblezés vagy előjegyzés fektethető, és ha ezek a valóságos örökös fellépése folytán kétségbe vonhatók vagy éppen kitörülhetők lennének, az egész telekkönyv vezetése nem volna egyébnek, mint haszontalan időtöltésnek tekinthető.

Hivatkozik a cikkíró ur végre még az osztrák hagyatéki eljárásra. Az osztrák hagyatéki eljárás azonban nekünk mintaképül nem szolgálhat, mert sok költséggel és hosszas munka után nem végleges és megtámadhatatlan, hanem ideiglenes és megtámadható állapotot hoz létre, és annál fogva az örökösök valamint jóhiszemű szerzők jogait is veszélyezteti. A híres Unger tanár¹⁾ az osztrák hagyatéki eljárást igen éles kritikával támadván meg, azon eredményhez jut, hogy ezen eljárás jelenlegi alakjában történelmi elkorcsosulás, patrimonialis gyámkodás és fiscalis intézkedések eredménye, a legfurcsább ellenmondásokra és visszásságokra vezet, hogy ezen intézmény magánjogi tekintetben tarthatlan, fiscalis tekintetben pedig legalább nélkülözhető.

Mindezeket tekintetbe véve a cikkíró urral ellenkező azon megállapodáshoz kellett jutnom, hogy nem csak a törvénynek határozó rendelkezése, de a dolog természetete és a telekkönyveknek hitele azt kívánja, hogy *mindenkor, a hányszor ingatlan birtoknak az örökösökre való átíratásáról van szó, a kizárólagos örökösödési jog igazolása után okvetlenül hirdetőnyi bocsátandó ki.*

Dr. SCHNIERER GYULA,
a telekk. és nemperes eljárás egyetemi
magán tanára.

K ü l ö n f é l é k.

(A budapesti ügyvédi egylet) III. szakosztályának f. hó 18-án és 20-án tartott üléseiben a napirenden lévő tárgyat „a büntetőtörvényre és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedé-

¹⁾ Die Verlassenschafts-Abhandlungen in Oesterreich. Ein Votum für deren Abschaffung. Wien, 1862.

sekről“ szóló igazságügyminiszteri törvényjavaslat feletti folytatólagos bizottmányi jelentés képezte.

A törvényjavaslat 9-ik §-át, melyben a becsületsértés a büntető eljárás útjára tartozó kihágásnak mondatik ki, örömmel üdvözli a bizottmány; tekintettel azonban a polgárok becsületteretének fontos jelentőségére, s azon célra, hogy csak akkor remélhető a leginkább a becsületsértésekből eredő párvialatok ritkulása, ha a sérelem nagyságának megfelelő elégtétel szolgáltat a sértettnek a büntető eljárásban, indítványozza, hogy a becsületsértések súlyosabb esetei ne csupán kihágásnak, hanem vétségnek jelentessenek ki, s a mennyiben a becsületsértések ezentúl bűnügyileg fognak üldöztetni, a becsületsértés fogalma enyhébb és súlyosabb esetei, és külön-külön azok büntetése lehetőleg szabatosan határozottassék meg.

A bizottmányi előterjesztés első része ellen dr. Held Kálmánnak azon észrevétele van, hogy nézete szerint a becsületsértésnek csak egy súlyosabb esete van, ha t. i. az sajtó útján követtetik el, s miután ezen esetekről úgy is intézkedik a sajtótörvény, a bizottmány ezen indítványát feleslegesnek tartja.

Dr. Friedmann ellenben azt tartja, hogy történhetnek igen súlyos becsületbeli sértések szóval és tettel is, s történhetik olyan nagy körben, hogy az sokkal többeknek jut tudomására, mint valamely kevés példányban megjelenő lapban a sajtó útján, p. o. színházban, nyilvános népgyülekezet előtt; gyökerizhetik a sértés nagysága sokszor a szereplők egymáshoz köztönös viszonyában, vagy a célbavett következményekben, s azért nem tekintheti a sajtó útján közzétettelt egyedüli normatívumul, hanem pártolja a bizottmányi előterjesztést.

A bizottmányi előterjesztés második része ellen dr. Környei azt hozza fel, hogy ugy a fogalom meghatározását, mint a súlyosabb és enyhébb esetek felsorolását feleslegesnek, s azért egészen elhagyandónak tartja, miután azzal, ha kimondatik, hogy a súlyosabb esetek vétségnek tekintessenek, elég garancia van az iránt, hogy a bíróságok a gyakorlatban különbséget tegyenek a súlyos és kevésbé súlyos esetek között.

Dr. Szöllösy pártolja Környey indítványát, sőt azon nézetben van, hogy a becsületsértés fogalmának meghatározása nemcsak felesleges, hanem lehetetlen is.

Szóltak még a bizottmányi előterjesztés ellen dr. Siegmund, mellette dr. Mannheimer. Szavazás eredménye az lett, hogy a bizottmányi előterjesztés első része változatlanul elfogadtatott, második része pedig oda módosítottat, hogy kívánatos volna, miszerint a becsületsértések súlyosabb esetei elősoroltassanak s azok büntetése lehetőleg szabatosan meghatározottassék.

A büntetés nemére nézve dr. Siegmund azon nézetnek ad kifejezést, hogy becsületsértési eseteknél ne pénzbírságok, hanem rendszerint szabadságbüntetés volna kiszabandó, mert a sértőnek megbírságolása sok esetben, p. o. ha az gazdag, nem lesz az a sértőre büntetés, s egyáltalán a becsület sokkal drágább kincs, semhogy az azt sértők pénzváltsággal szolgáltatathatának elégtételt; ő nem is találja a „becsület“ fogalmával összeegyeztethetőnek, hogy annak beszennyezése pénzbírsággal jóvátehető legyen; a becsületsértési esetekre érzékeny büntetés lehet csak — nézete szerint — kiszabható, mely azon morális kárral, mely a becsületsértés által az illető ejtetik, arányban kell hogy álljon, ily arány pedig pénzbírság kivétele által soha sem érhető el.

Dr. Környey általában nem pártolhatja a pénzbéli büntetéseket, s azt tartja, hogy elfogadandó volna dr. Siegmund indítványa még azon esetben is, ha tudnók, hogy ezen elv kimondásában izoláltan marad a buda-pesti ügyvédi egylet az egész országban.

Neszkovits Döme, a büntetőjog azon sarkalatos alapelvevel, hogy a sértő személye vonandó felelősségre, a pénzbüntetések alkalmazását, melyek a vagyont érik, nem tartja meg egyezőnek s azért pártolja dr. Siegmund és dr. Környey indítványát.

Szóltak még e kérdéshez dr. Friedmann, dr. Mannheimer, végre határozathat ment dr. Siegmund indítványa dr. Környey és dr. Mannheimer módosítványaival, hogy t. i. a szakosztály egyáltalán nem pártolhatja a büntetés minimumának a törvénybeni meghatározását és a pénzbéli büntetések alkalmazását, de különösen ohajtaná, hogy becsületsértésekre nézve rendszerint ne pénzbéli, hanem szabadságbüntetések szabassanak ki, s ezen büntetésnem a bíróságok által csak igen fontos és különös tekintetre méltó okoknál fogva legyen pénzbüntetésre átváltoztatható.

A törvényjavaslat 10-ik §-a felett a bizottmány úgy nyi-

latkozik előterjesztésében, hogy az ezen §-ban megállapított illetékességet nem pártolhatja, hanem ohajtáná, hogy a hatalmaskodás első fokú bírósága azon bíróság vagy hatósági közeg legyen, mely a kihágásokra nézve eddig illetékes volt; becsületsértési esetekben ellenben a rendes fenytő törvényszékek. Még helyesebbnek tartja azonban, ha az elkövetés nehézségei nem képeznének akadályt, hogy úgy a becsületsértések, valamint a kisebb hatalmaskodásoknak súlyosabb esetei törvényszékre vizsgálattassanak és ítéltesse meg; mindkettőnek kisebb jelentőségű eseteiben pedig a bírósági vagy hatósági közeg járjon el és ítéljen, mely a kihágásokra eddig illetékes volt.

Dr. Környey Edének a bizottmány ezen előterjesztése ellen azon észrevétele van, hogy az ellentétben áll a 9-ik §-nál hozott azon megállapodással, miszerint a becsületsértések súlyosabb esetei vétségnek qualificáltassanak, mert ha ez eléretik, nem lehet kívánni, hogy egyáltalán a becsületsértések tszéklég, a hatalmaskodási esetek pedig egyes bíróság tárgyalattassanak, hanem egyszerűen elhagyatván a bizottmányi előterjesztés első része, ajánlja, hogy csak másodika fogadtassék el.

Dr. Friedmann Bernát a bizottmányi előterjesztés mellett azt hozza fel, hogy épen az, miszerint nem bizonyos, valjon a 9-ik §-nál indítványba hozott módosítást, azon sietségben, melylyel ezen törv. javaslat tárgyalás alá vétetik, elfogja-e fogadni a törvényhozás, indította a bizottmányt arra, hogy e helyütt két irányban tegyen indítványt. Ha t. i. a becsületsértések és hatalmaskodások súlyosabb eseteinek a törvénybeni megállapítása nem érhetnék el, akkor legalább a becsületnek legyen megmentve azon ótalom, hogy rendes tszéki tárgyalás alá tartozzék, ha pedig ezen elkövetés iránti indítvány figyelembe vétetik, az esetre ugyanis azt javasolja a bizottmány, hogy akkor úgy a becsületsértési, mint a hatalmaskodási súlyosabb esetekre nézve a tszéki illetékessége volna megállapítandó. Ebben tehát nem lát ellenmondást. Tekintettel a párviadatokra, sokkal fontosabbnak tartja a becsületsértések elleni ótalmat, mint a kisebb hatalmaskodások ellenit, s azért melegen ajánlja a bizottmány előterjesztését.

Ellen szoltak még Muraközy, dr. Siegmund, Králitz, mellette Sztrokay. Ez utóbbi különösen egy póttindítvánnyal lépett fel, melyet következőleg indokolt:

„Az esküdtszéki intézményt mint a polgáriasult bűnügyi törvénykezés egyik legjelesebb vívmányát s a polgári szabadság leghatályosb biztosítékát, nem lehet jónak, hasznosnak és czélszerűnek el nem ismerni, — különösen a politikai vétségek s bűntettekre s a főben járó fontosabb bűnügyekre nézve annak hazánkban is mielőbbi foganatba helyezése igénytelen véleményem szerint felette kívánatos. Azonban a sajtó útján elkövetett becsületsértési esetekre nézve nálunk az esküdtszéki eljárás kevésbé bizonyult czélszerűnek, mert számos esetekben, — noha a panaszt bűncselekvény tényálladékanak fennforgása iránt kétség nem lehetett, — világos tények ellenében felmentő ítéletek hozatván, — ez által a becsületükben sértett felek a reményelt elégtétel helyett magukat újra meggyalázva érezték, s mivel különben is lehetnek oly felek, a kik jogképzett, a törvénykezés terén jártas, pártállás nélküli független bíró ítéletében jobban megbiznak, mint a pártmozgalmak terén álló s a törvénykezés terén kevesbé jártas esküdték ítéletében, — azonkívül pedig még felebbviteli jogorvoslatra is sulyt helyeznek, — a szőnyegen forgó 11. §-hoz még azon pótlást bátorítokom javaslatba hozni, — miszerint ahhoz még következő szavak csatoltassanak: „a sajtó útján elkövetett becsületsértési esetekre nézve pedig (sajtó törvény 11. és 12. §§.) szabadságában áll a sértett félnek panaszával akár az esküdtszék, akár a köz-törvény szerint illetékes bíróság előtt fellépni.“ Miután az esküdtszéki eljárásnak a sajtó útján elkövetett becsületsértési esetekrei kiterjesztése által a törvényhozás bizonyosan nem az ily vétségek elkövetői részére menedéket, hanem kétségkívül a sértettek részére lehető legteljesebb elégtételt kívánt biztosítani, — de legujabb törvényhozáskunk nevezetesen a mult évi polgári perrendtartási 31. 32. 43. és 49-ik §§-ai azon elvet állapította meg, miszerint több egyenlően illetékes bíróság közt mindég a panaszos felet illesse a szabadon választhatási jog — az általom indítványozott pótlás törvényhozáskunk felvilágosult szellemével igen is megegyezik, s a mint egyrészt senki jogait nem veszélyezteteti, — úgy másrészt számosak lehetnek, a kik abban különös megnyugvásukat találják.“

Ezen póttindítvány újabb élénk vitát idézett elő, melyben dr. Környey, Muraközy, dr. Siegmund és dr. Held vettek részt.

Szavazás alkalmával Sztrokay módosítványa kisebbségben maradván, a bizottmány előterjesztése a dr. Környey által indítványozott kihagyással lett elfogadva.

A törv. javaslat 11-ik §-ához, mely a pénzbírságok hova-fordítása iránt intézkedik, a bizottmány előterjesztésében az indítványoztatik, hogy ezen összegekből egy külön pénzalap volna létesítendő bűnügyi czélok előmozdítására.

Elvben egyhangulag pártolta ezen indítványt az egész szakosztály; ezen czélok taxativ felsorolása azonban, dr. Környey és dr. Siegmund indítványára elhagyatott.

A törvényjavaslat 12—15. §§-ai iránt a bizottmánynak semmi észrevétele sem volt.

A ezen törvényjavaslatba még felveendő szükséges egyéb intézkedések iránt tett bizottmányi előterjesztés tárgyalása a jövő ülésre halasztatott el.

* (Bethmann-Hollweg) munkát irt a germán-román polgári perjog történetéről a középkorban. (Der germanisch-romatische Civilprocess im Mittelalter. Bonn. Marcus.) A könyv tartalma azon hiedelmet költethetné fel bennünk, hogy itt a német jog történetéről van szó; ámde a könyv czime világosan mutatja, hogy itt csak a germán-román polgári per története az 5—8. században vétetett föl a tárgyalás anyagául. A szerző Tacitus előadása nyomán a germánok jogi és erkölcsi állapotának teljes vázát nyújtja, egy szempillantást vet a népvándorlásra, azután a vandalok, burgundok, nyugoti gothok, keleti gothok, keleti gothok, longobardok s frankok történetére, alkotmányára s törvényhozására tér át. Nagyon igaza van, midőn mondja, hogy a perjog az általános jog- s alkotmány viszonyokkal szorosan egybefügg, innét azon széles térkör, melyet nyomozásainak alapjául választott. A munka bírálói azonban joggal megróvhatják benne azt, hogy a sajátképi tárgy hátrányára történelmet, alkotmányismét, polgári s büntetőjogot összekeverve ad elő, a helyett, hogy csak az illető helyeken értékesítené azokat, a hol tudniillik tanulmányait a sajátképi tárgy körül teljesebben megvilágosíthatná. Mit használ például szerző munkája céljának avval, ha a vandalok történetét bőven tárgyalva adja elé, jogrendszerüket s államéletüket terjedelmesen ismerteti s amugy röviden veti utána csak „A bennünk foglalkoztató kérdésre nézve, aziránt ugyanis, hogy a perjogban germán vagy római eszmék érvényesültek-e? — a források hallgatnak.“ — Szerző sok ismeretese és már rég tudvalevőt mond el művében, többet talán, mint kellene, e mellett nem csoda, hogy saját eredeti s igazán figyelemre méltó észrevételei s buvárlati eredményei eltűnnek az ismeretes tárgyak nagy halmazában. Pedig művében épen sajátképi tárgyát — a perjogot illetőleg, sok figyelemre méltó s új észrevétellel találkozunk; — itt, valamint a munka egyéb helyein is élesen látható szerző buzgalma a tárgy iránt; meg nem elégedvén az irodalomban fölállított s közönségesen elfogadott nézetekkel, az eredeti forrásokat vette vizsgálat alá s kritikai elmével hasonlított össze azokat össze. A monographia természetével nem lehet azonban megegyeztetni szerzőnek azon kedvencz szokását, hogy mindent, még a tárggyal távoli összeköttetésben sem álló dolgokat is, melyekről más szerzők elég alaposan, sőt jobban irtak — újra recapitulál. — Az egyes népek jogának ismertetését terjedelmes értekezés előzi meg a „germán jog szelleméről“ s egy másik „a germán per elveiről.“ A perjog jeles művelője e munkájában már negyedik — aránylag gyengébb — kötetét nyújtja a perjog történetéről irt jeles tanulmányainak. A munka azért e czimen is ismeretes: „Der Civilprocess des gemeinen Rechts in geschichtlicher Entwicklung.“ (IV. Band). — Reméljük, hogy szerző, kiről a római perjoga óta csak tisztelettel emlékezhetünk meg, nem szakítja a perjog körül tett nagyszerű tanulmányait ezen munkájával.

TARTALOM: Az egyetemi reform kérdése. II. Dr. Dárdai Sándortól. — Hagyatéki ingatlanoknak telekkönyvi bekebelezése az örökösök nevére. (Vége) Dr. Schnierer Gyulától. — Különfélék. — Melléklet: egy fél ív curiai határozatok és egy fél ív a budapesti ügyvédi-egylet IV. szakosztály által elfogadott törvényjavaslat az „ügyvédrendtartás“ tárgyában. (Vége.)

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

A budapesti ügyvédi egyesület IV. (bírói szervezeti, magánjogi, perrendtartási és jogtanulmányi) szakosztálya által elfogadott

Törvényjavaslat az „ügyvédrendtartás” tárgyában.

A szakosztály meghagyása folytán közli dr. Siegmund Vilmos, szakosztályi jegyző.

(Magyar- és Erdélyország számára.)

(Vége.)

II. Rész.

Fegyelmi eljárás.

ELSŐ FEJEZET.

Ügyvédek és ügyvédjelöltek feletti felügyelet.

56. §.

A kamara névjegyzékébe beírtatott ügyvédek és ügyvédjelöltek feletti felügyeletet közvetlenül az illető ügyvédi kamara választmánya gyakorolja. A felügyelet az igazságügyi miniszter hatásköréhez tartozik.

57. §.

Azon ügyvéd és ügyvédjelölt ellen, ki hivatási kötelezettségeit, vagy magaviselete által a kar becsületét vagy tekintélyét sérti meg, fegyelmi eljárásnak van helye.

58. §.

Az ezen fegyelmi rendtartásban az ügyvédekre vonatkozólag megállapított szabályok a kamara névjegyzékébe beírtatott ügyvédjelöltek irányában is alkalmazandók.

MÁSODIK FEJEZET.

F e g y e l m i h a t ó s á g.

59. §.

A fegyelmi hatóságot elsőbíróságilag az ügyvédi kamara választmánya, másodbíróságilag a legfőbb törvényszék gyakorolja.

Fegyelmi ügyekben az ügyvédi kart a kamara ügyésze képviseli.

60. §.

A ki az ügyvédi kamara választmányának felmentése nélkül megválasztását el nem fogadja, vagy tisztét teljesíteni megtagadja vagy elmulasztja, a választmány által megállapítandó időtartamra választói, megválasztási és szavazatjoga megfosztásával sújtható, sőt az 51. §. i) pontjában érintett kijelöléseknél is mellőzhető.

61. §.

Az ügyvédi választmány rendes és póttagjai, valamint az ügyészek, jegyzők és helyetteseik, a mennyiben ellenük fegyelmi vagy fenytő törvényi vizsgálat vagy eljárás indíttatik, mindaddig, míg ez tart, tiszttségüket nem folytathatják.

Ha ellenük az ügyvédi választmány, vagy fenytő hatóság által valamely büntetés szabatik ki, hivataloskodásuk megszűnik.

62. §.

Az ügyvédi választmány a fegyelmi eljárást csak feljelentés vagy panasz folytán indíthatja meg, s azt addig folytatja, míg panaszló van, azaz: míg vagy az eredeti panaszló, vagy annak visszalépése folytán a kamara ügyésze, vagy a kamara bármely más tagja a fegyelmi eljárás folytatását és befejezését szorgalmazza, vagy a panaszlók elállása folytán a panaszlott az eljárás teljes befejezését kívánatosnak tartja.

A fegyelmi eljárás megindításának kérdésében a választmány mindig a szavazattal nem bíró kamarai ügyész meghallgatása után határoz.

63. §.

A választmány által kiszabható büntetések:

- a) rendfentartásiak, és
- b) tulajdonképeni fegyelmi büntetések.

I. A rendfentartási büntetések, melyek a jelen törvény 6., 8., 14., 26., 52., 61. és 73. §§. felsorolt esetekben alkalmazhatók, 50 ftig terjedhet, — és az illetékes kamara pénztárának javára beszédendő pénzbírságokból állanak.

II. Tulajdonképeni fegyelmi büntetések:

- a) írásbeli feddés;
- b) pénzbírságok 300 ftig, melyek azon község szegény alapjának javára szedendők be, melyben a panaszlott lakik;
- c) az ügyködés felfüggesztése egy évet meg nem haladó időtartamra; ügyvédjelöltek ellenében ezen neme a büntetésnek a gyakorlati időnek egy évet meg nem

haladó időtartamra kiterjedhető meghosszabbítása, vagy a helyettesítési jogosítványnak egy évet meg nem haladó időtartamra kiterjedhető felfüggesztése által helyettesítendő;

d) a névjegyzékből kiűrlés.

A c) és d) alatti büntetések hatálya kiterjed Magyar- és Erdélyország egész területére.

Az elősorolt büntetések közül melyik szabandó ki, a vétség minősége és nagysága és az abból származott hátrányok szerint határozandó meg.

64. §.

Akár büntető ítélet, akár fegyelmi határozat alapján töröltetett ki az ügyvéd vagy ügyvédjelölt a kamara névjegyzékéből, ugyanazon vagy más kamara névjegyzékébe leendő felvételét a kiűrlés jogérvényessé váltától számítandó egy éven belül egyáltalán nem, ezen határidőn túl pedig pusztán ő Felségéhez intézendő kegyelmi folyamodvány útján eszközölheti.

65. §.

Ha az ügyvédi választmány azon nézetben van, hogy a tudomására jutott és az ügyvédet vagy ügyvédjelöltet terhelő cselekvény a büntetőtörvények szerint fenytendő, azt az illetékes fenytő bíróságnak feljeleníteni tartozik.

Mindaddig, míg a fenytő hatóságnál a bünyfenytő eljárás folyamatban van, ugyanazon cselekvény miatt az illető ügyvéd vagy ügyvédjelölt ellen a fegyelmi eljárásnak helye nincs.

A fegyelmi eljárás egyébiránt a fenytő eljárástól teljesen független, s egyik a másik által sem ki nem záratik, sem nem korlátoztatik. Az ügyvédi választmány a rendes bíróságok által elmarasztaltat ártatlannak, s az azok által felmentettet hibásnak ítélni.

66. §.

A választmány azon esetben, ha az ügyvéd vagy ügyvédjelölt ellen a fenytő vizsgálat megindítatik, vagy a vizsgálati fogság elrendeltetik, mindenkor fel van jogosítva a vizsgálat tartama alatt elővigyázati intézkedéseket tenni, melyek az ügyvédek gyakorlatának felfüggesztésére, illetőleg a helyettesítési jog elvonására is kiterjedhetnek. Erről a kamara ügyésze, valamint a panaszlott tüstént értesítendő.

Az ebteli határozat ellen a legfőbb törvényszékhez 15 nap alatt intézhető panasznak felfüggesztő hatása nincs.

67. §.

A fenytő hatóságok az ügyvéd vagy ügyvédjelölt ellen a vizsgálatnak, vagy vizsgálati fogságnak történt elrendelését az illető ügyvédi választmánynak tudomására juttatni, — azzal a vizsgálat befejezése után hozandó véghatározat másolatát közölni, valamint ennek kívánatára az iratok betekintését megengedni s azokat másolatban kiadni tartoznak.

68. §.

Ha az ügyvéd vagy ügyvédjelölt a fenytő hatóság által oly büntetésben marasztaltatik el, mely a törvény értelmében az ügyvédek, illetve az arravaló jogosultság elvesztését vonja maga után, a vétkes ügyvédnek vagy ügyvédjelöltnek a kamara névjegyzékéből törölni, a választmány által hivatalból eszközölendő, más esetekben a 72. §. szerint kell eljárni.

69. §.

A fegyelmi hatóság gyakorlására azon ügyvédi választmány illetékes, melynél a panaszlott feljelentésekor az ügyvédek vagy ügyvédjelöltek névjegyzékébe be van igitatva. Ha az ügyvédi kamara választmányai közt az illetékeség iránt kétség támad, ezt elintézőleg a legfőbb törvényszék határoz.

70. §.

Fegyelmi eljárás esetében, mely mindenkor iratban kérelmezendő, az ügyvédi választmány a tényállás felderítése, illetőleg elővizsgálat teljesítése végett vizsgáló biztost nevez ki. Az elővizsgálat a kamara ügyészének közbenjöttével teljesítendő; ezen elővizsgálat befejezése után a választmány a kamara ügyészének, továbbá a panaszló és panaszlottnak kihallgatása mellett, mindekelőtt az illetékeségi kérdésben, valamint a felett, van-e a fenforgó esetben egyáltalán helye a fegyelmi eljárásnak, végzésileg együttesen határoz. A hozott végzésről azok, kik ellene jogorvoslattal élhetnek, értesítendő.

71. §.

Jogorvoslattal élhetnek :

a) a panaszló, a netán külön károsított vagy sértett fél;

b) azon törvényszéknek tiszti ügyésze, melynek kerületében a vádlott lakik, ha a feljelentés a tiszti ügyész, vagy valamely közhatóság részéről történt;

c) a panaszlott.

A jogorvoslat a hozott végzés kézbesítése után 15 nap alatt, — akár írásban, akár szóval, — az illető ügyvédi választmánynál bejelentendő, és ezáltal a legfőbb törvényszékhez felterjesztendő.

Ha a legfőbb törvényszék az ügyvédi választmány illetőségének megállapítása mellett, a fegyelmi eljárásnak helyét találja, az ügyvédi választmány az eljárást többé meg nem tagadhatja.

72. §.

Rendfentartási büntetések minden előzetes tárgyalás nélkül, fegyelmi büntetések azonban csak megelőző szóbeli tárgyalás alapján, s annak befejezése után szabhatók ki.

73. §.

Ha a szóbeli tárgyalás előkészítéseül a 70. §-ban említett elővizsgálaton kívül további vizsgálat szükséges, azt a vizsgáló biztos a kamarai ügyésszel egyetértőleg eszközli.

A vizsgálati biztos e célból a panaszlottat szóval vagy írásbelileg kihallgathatja, szemlét teljesíthet, és mint szakértőket vagy tanukat mindazokat kihallgathatja, kik a kamara névjegyzékébe beigitatva vannak.

Más személyeket csak beleegyezésük mellett hallgathat ki.

Fel van azonban jogosítva, különösen ha a panaszlott, illetőleg a kihallgatandó tanuk vagy szakértők nem a vizsgálatot teljesítő ügyvéd lakhelyén laknak, a szükségrendő vizsgálati eljárási teendők eszközésére az illető bíróságot megkeresni, és az a megkeresésnek megfelelni tartozik.

Tanuk és szakértőknek hit alatti kihallgatása, csak az illetékes bíróságok által, melyek a vizsgálatot megbízott ügyvéd megkeresésére ebben eljárni tartoznak, eszközölthetik.

74. §.

A vizsgálati biztos által felvett jegyzőkönyvek az ügyvédi kamara előtti eljárásban közoklevelek erejével bírnak.

75. §.

A vizsgálat befejezése után az iratok a választmány-nak bemutatandók, s ez az iratoknak betekinthesét a feleknek tudtul adja. Ha a felek az ebbeli értesítő végzés kézbesítésétől számítandó 3 nap alatt pótlagos bizonyítékokat fel nem ajánlanak, s pótvizsgálatot nem kérnek, vagy a kérelemnek hely nem adatik, a választmány a szóbeli tárgyalás határnapját kitűzi, s erre a feleket és a kamara ügyészét megidézi. Ha a pótvizsgálat kéri, és a kérelemnek hely adatik, a tárgyalási határnap csakis az újabb vizsgálat teljesítése és a feleknek az iratok betekinthesése iránti értesítés folytán tűzethetik ki. Tárgyalás előtt csakis egyszer van helye a pótvizsgálat iránti kérelemnek.

76. §.

A szóbeli tárgyalás zárt ülésben tartatik meg, de a panaszlott által kijelölendő 3 bizalmi férfi és a kamara tagjai jelen lehetnek.

77. §.

Fegyelmi hatóság gyakorlatában részt nem vehet, a ki

- a) a fegyelmi vétség által maga károsult;
- b) a károsulttal vagy sértettel, vagy a panaszlottal egyenes ágon bármely fokban (a fogadott és gyámgyermek is ideértetvén), oldalágon pedig a harmadik fokig bezárólag rokonságban vagy sógorságban van;
- c) a károsult, sértett vagy panaszlott képviselőjévé lett rendelve, vagy azt törvény szerint képviselni hivattva van.

78. §.

A fegyelmi bíróság elsőfolyamodásilag következőleg alakittatik: A választmányi tagokból tizenkettőnek neve sorsolás útján huzatik ki, a panaszlott és panaszlónak joga van a sorshuzás alkalmával 3–3 tagot minden indokolás nélkül visszavetni, a megmaradt 6 tag képezend a bíróságot az elnök, és az elnök által kijelölendő, szavazatra nem jogosított jegyzőkönyv-vezető hozzájárulása mellett; a 6 tag és elnök együttes jelenléte szükséges érvényes határozathozatalhoz. Ha akár panaszlott, akár panaszló részben vagy egészben nem élnek visszavetési jogukkal, a sorshuzás csak addig folytatattatik, míg a 6 bírói tag száma kiegészített.

79. §.

A bíróság megalakulván, az elnök az ügyet előterjeszti. Azután a panaszlott kihallgattatik, a szükséges okiratok felolvastatnak, és a kamara ügyésze meghallgattatik. A panaszlottat illeti védelme előterjeszthetése végett az utolsó szó.

80. §.

Tárgyaláskor a panaszlott akár van jelen, akár nincs, védő segítségével élhet. A választmány azonban panaszlottnak személyes megjelenését is követelheti — ez esetben a személyesen meg nem jelenő helyett képviselő el nem fogadtatik, és a tárgyalás a panaszlott távollétében is megtartatik.

81. §.

A tárgyalásról jegyzőkönyv vezetendő, mely a választmány résztvevő összes tagjainak, a kamara ügyészének, a panaszlónak és netán külön sértett vagy károsult félnek, a panaszlottnak és netáni védőjének

nevét, továbbá a tárgyalásiak lényeges mozzanatait magában foglalja. A jegyzőkönyv az elnök és jegyzőkönyv-vezető által aláírandó.

82. §.

A választmány a vizsgálat eredménye és a tárgyalási napon tartott szóbeli előadások nyomán hoz határozatot, melynek hozatalára nézve törvénykezési bizonyítási szabályokhoz kötve nincsen, hanem az elmarasztalás mellett, vagy ellene harczoló minden bizonyítékok lelkiismeretes mérlegelése folytán nyert meggyőződése szerint hozza meg határozatát.

83. §.

A hozott határozat által a panaszlott a neki terhűl felrótt kötelességsértés alól vagy felmentendő, vagy abban bűnösnek kimondandó. Együttal a fegyelmi határozat a marasztalt panaszlottat sújtó büntetés, — úgy a fegyelmi eljárás költségei megtérítése iránt is rendelkezik. A határozat azonnal kihirdetendő és legfeljebb 15 nap alatt — az indokokkal együtt a marasztalt vagy felmentettnek, a kamara ügyészének és 71. §. b) pontja által felemlített esetben az illető törvényszék ügyészének, valamint mindenestre a panaszlónak s netán külön sértett vagy károsult félnek is kézbesíthető.

84. §.

Első végzések a panaszlottnak személyesen kézbesítendők; ha a panaszlott feltalálható nem volna, részére újabb tárgyalás kitűzése mellett gondnok nevezendő ki, oly utasítással, hogy a panaszlott lakhelyét az újabb tárgyalásig kipuhatolja és őt védelmére felhívja, mert ellenkező esetben az eljárás a gondnok közbenjöttével fog folyamatba tétetni és befejeztetni.

A panaszlott részére eszközözendő egyéb végzések kézbesítései jogérvényeseknek tekintendők, és a határidők folyamat eredményezik, ha azok neki vagy meghatalmazottjának nem kézbesíthetvén, két tanu jelenlétében, lakása vagy irodájának ajtajára, mennyiben pedig a kamara kerületében már lakhelye vagy irodája nincs, a választmány hivatalos laka ajtajára szegeztetnek.

Hirdetményi idézésnek, vagy a határozat hírlapok útján közlésének helye nincs.

85. §.

Az ügyvéd ellen kötelességsértés czimén igényelt kártérítés fegyelmi eljárási uton nem érvényesíthető.

NEGYEDIK FEJEZET.

Határozatok elleni jogorvoslatok.

86. §.

Fegyelmi eljárásban hozott érdemleges határozatok ellenében a legfőbb törvényszékhez intézendő felfolyamodással élhetnek:

- a) a panaszló, a netán külön sértett, vagy károsult fél;
- b) a törvényszéki tiszti ügyész a 71. §-ban jelzett esetekben;
- c) a kamara ügyésze és
- d) a panaszlott.

Rendfentartási büntetések esetében jogorvoslatnak nincs helye.

87. §.

A felfolyamodás indokokkal vagy azok nélkül a határozat kézbesítése után 15 nap alatt az ügyvédi választmánynál, mely azt hozta, bejelentendő. A felfolyamodás beérkezése után az iratok a határozattal és annak

indokaival, valamint a választmánynak általa netán szükségesnek találandó észrevételeivel együtt a legfőbb törvényszékhez terjesztendő fel.

88. §.

Ha a legfőbb törvényszék azt találja, hogy a tárgyalás körül közbejött lényeges hibák annak elsőbíróságilag történendő kiegészítését igénylik, a határozat feloldozása mellett az ügyet az eljáró ügyvédi választmányhoz utasítja vissza. Ha ezen említett eset nem forog fenn, a nyilvános szóbeli tárgyalásra határnap kitűzendő, és arra a felek és a kamarai ügyész megidézendők.

A legfőbb törvényszék előtti tárgyalásnál is élhet a panaszlott védő segélyével és ilyen által magát képviseltetheti. A legfőbb bíróság a felek és a kamara ügyészének meghallgatása után határoz. Ha a panaszlott törvényesen történt megidézése daczára, a kitűzött tárgyalásra sem személyesen, sem képviselő által meg nem jelennek, a tárgyalás távollétében is megtartatik.

89. §.

A tárgyalásról a 81. §. értelmében jegyzőkönyv vezetendő, és a 82. §. értelmében hozott, s azonnal kihirdetendő határozat az összes érdekletteknek a 83. §. utasításához képest kézbesítendő.

90. §.

Az ügyvédi választmánynak a panaszlott meg nem jelenése folytán hozott határozata ellen a panaszlott azon okból, hogy az idézés előtte önhibája nélkül ismeretlen maradt, vagy a megjelenésben elháríthatlan akadály által gátolva volt, az akadály megszüntétől számítandó 15 nap alatt igazolási kérelemmel élhet, mely szóbelileg tárgyalandó és a még végre nem hajtott határozat jog erejét felfüggeszti.

Ha az igazolási kérelem alaposnak találtatik, a hozott határozat feloldatik és új tárgyalási határnap tűzetik ki.

Igazolásnak a másodbíróság előtt helye nincs.

91. §.

Új bizonyítékok alapján az elmarasztalt ügyvéd vagy ügyvédjelölt a végrehajtás megtörténte után is, perét bármikor megújíthatja.

92. §.

Az ezen törvényben kiszabott határidők meg nem hosszabbíthatóknak. Elkészt beadványok hivatalból visszautasítandók.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Határozatok végrehajtása.

93. §.

Az ügyvéd vagy ügyvédjelölt ellen jogerejüvé vált fegyelmi határozat egy az ügyvédi kamara választmánya által vezetendő jegyzékbe iktatandó.

Az ügyvédi választmány köteles a határozat végrehajtása, vagy az ideiglenes intézkedések (66. §.) iránt maga rendelkezni, s azt illetve azokat a 94. §. esetét kivéve, maga teljesíteni.

94. §.

Ha pénzbeli büntetés végrehajtásilag behajtandó, az ügyvédi választmány e célból a jogerejü határozat beküldése mellett az elmarasztalt személyes bírságát keresi meg.

95. §.

Ha a fegyelmi határozat az ügyvédkedési gyakorlat felfüggesztését, vagy az ügyvédi névjegyzékből való kitöröltetést rendeli el, ez az illető törvényszéknek, a legfőbb törvényszéknek, valamint az igazságügyi miniszteriumnak, s az összes ügyvédi kamaráknak bejelentendő, és a végrehajtási tény közzététele a hivatalos közlöny útján eszközözendő.

Jegyzette:

Dr. Siegmund Vilmos, m. k.

szakosztályi jegyző.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A budapesti ügyvédi egylet

negyedik (bírói szervezeti, magánjogi, perrendtartási és jogtanulmányi) szakszabályának nyilatkozata a „bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről” szóló törvényjavaslat tárgyában.

Még elavult és hiányos törvények mellett is kellő igazságszolgáltatás lehetséges, ha azoknak alkalmazása lelkiismeretes és értelmes, kellő szaktudománnyal felruházott bírákra van bízva.

A bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvény értelmében az igazságszolgáltatás el nem mozdítható bírák által fog ezentúl gyakoroltatni.

De még a kinevezett királyi bíróságok is csak akkor fognak a bennük helyezett várakozásoknak megfelelni, ha nevezetesen az átmeneti és kezdeményezési állapotban kellő ellenőrködés és szigorú fegyelmi hatalom alá helyeztetnek.

A fegyelmi hatalom nálunk eddig nem igen gyakoroltatott, nevezetesen a municipalis bíróságokra nézve ily fegyelmi hatalom teljes hiányát sokszor fájdalmasan tapasztaltuk.

Azért is a velünk közlött törvényjavaslat főelvével, t. i. avval, hogy a bírák és a bíróságok egyéb személyzete szigorú, de igazságos fegyelmi eljárásnak vettesse alá, teljesen egyetértünk.

Mindamellet a törvényjavaslat minden egyes intézkedésével egyet nem érthetvén, ahhoz következő megjegyzéseink vannak:

1. A törvényjavaslatnak 10—19. §§-ban a hivatali büntettek felsoroltatnak és egyenként értelmeztetnek.

Nézetünk szerint ezen értelmezések nem a bírói felelősségről szóló ezen törvényjavaslatba, hanem az anyagi büntető törvénykönyvbe tartoznak. A büntető törvénykönyvnek legközelebbi országgyűlési tárgyalása helyzetetett kilátásba; ez megtörténvén, vagy ugyanazon szakaszok két különböző törvényben ismételve fordulandnak elő, vagy ugyanazon büntetés cselekvény az egyikben úgy, a másikban eltérőleg fogna értelmeztetni.

Ha ezen értelmezéseknek a büntető törvénykönyvből lett kiszakítása, az utóbbinak talán később leendő életbeléptetésével kívántatik igazoltatni, akkor következetes lett volna a büntetés mérvét is ide igtatni, mi azonban nem történt, és azon lehetőség is fennmaradt, hogy egy régiebb törvényünk alapján a kellőleg értelmezett vesztegetés csupán hivatalvesztéssel és 100 frtnyi bírsággal fogna fenytetni.

Valamint a törvényjavaslatban a büntetés mérvére történt, hogy t. i. a fennálló törvényekre és a törvényes gyakorlatra utaltatott, hasonló a hivatali büntettek értelmezésére nézve is lehetett volna tenni.

Ennél fogva az e helyre nem való értelmezéseket kihagyva, a 6. §-t következőleg kellene fogalmazni: „A

hivatali büntettek általában és különösen a hivatali titok közlése, a megvesztegetés, a zsarolás, az erőszak, a hamisítás és a sikasztás megbüntetése a rendes bírói eljárás útjára tartozik. A büntett eseteit és a büntetés mérvét a fennálló törvények és a törvényes gyakorlat határozzák meg. A bírói illetőség iránt szinte a fennálló törvények iránytadók.”

Ha mindamellet a hivatali büntettek értelmezése ezen törvényjavaslatban helyt foghatna, a 10—19. §§-ban előadott értelmezéseket hiányosoknak találjuk, és előre bocsátván, miszerint a büntettek ezen osztálya az 1843-iki javaslatban 59 hosszú szakaszon át 19 lapon tárgyalatik, mégis az egyes értelmezésekhez néhány megjegyzést vélünk koczkaztathatni; ugyanis

a) A megvesztegetés büntette úgy értelmeztetik, hogy azt „azon bíró vagy bírósági hivatalnok követi el, ki hivatalába vágó valamely cselekvény teljesítéseért, vagy elmulasztásaért ajándékot vagy előnyt kíván, vagy azt *előzetesen* elfogadja, vagy az erre vonatkozó ígéretet vissza nem utasítja. Ezen felfogás szerint hivatali büntettet nem követne el, a ki azon biztos kilátásban, hogy az érdekelt fél által *utólagosan* fog jutalmaztatni, valakinek érdekében cselekszik, és a neki *előre* nem épen világosan ígért ajándékot vagy előnyt *utólagosan* elfogadja. Azért is a 13. §-ából az „*előzetesen*” szó ki volna hagyandó.

b) A 15. §-ban az erőszak értelmezésénél helyén volna a kintást, botozást és vallomások kicsikarását is felemlíteni.

c) A 17. §-ban a hamisítás esetei közzé azon lehető eset is volna sorolandó, ha a bíró a hivatalánál fogva nála lévő más okiratot (melynek szerkesztésére ő épen nincsen hivatalba, például magán okiratot) hamisít.

2. A 20. §-ban a fegyelmi vétségek közt sem a hivatalos teendők elhanyagolását, sem a felekkel való durva és illetlen bánásmódot, sem az ügyfelek, tanúk, szakértők és ügyvédek ellen elkövetett becsületsértéseket nem látjuk határozottan említve.

Fegyelmi vétségnek, nézetünk szerint, még azon eset is volna tekintendő, midőn az érdekelt bíró érdekelt-ségét be nem jelentvén, az ítélethez hasonlóan a 56. §-a ellenére részt vesz; mert igaz ugyan, hogy ily esetben a feleknek perorvoslat áll rendelkezésükre, de sokszor ők a bíró érdekelt-ségét maga idejében még nem ismerik, és csak a semmiségi panaszra engedett határidő lejártá után jutnak annak tudomására.

Ugyanezen 20. §-ához, mint kivételt az utolsó bekezdésben foglalt kivételhez hozzá óhajtanók tétetni, hogy a bírónak még a vele rokonságban vagy sógor-ságban levő személyek ügyeiben sem legyen szabad bíró-társaira hatni.

3. A 30. § szerint a bíró az elnök által megintható, mi ellen jogorvoslatnak nincsen helye. Minthogy azonban

ily megintés igazságtalan és a bíróra nézve sértő is lehet, meg kellene az intettnek engedni, hogy ily csekélyebb esetben is, a mennyiben az intést el nem fogadja, ügyét a fegyelmi bírósághoz felvihesse.

4. A fegyelmi eljárás; a mint a IV. fejezetben szabályoztatik, főleg azon hiányban szenved, hogy a vétkes bíró által vagyonában vagy becsületében sértett félnek ezen eljárásra nézve semminémű befolyás nem engedtetik. Ugyanis a 38. §. szerint csak a kir. ügyész kívánatára rendeltetik el a fegyelmi eljárás, a 41. §. szerint ő teheti az indítványokat, ő kívánhatja a 43. §. értelmében a vizsgálat folytatását, ő kéri a büntetés kiszabását, ő felelbezzetheti az 54. §. szerint a hozott határozatot. A sértett félnek befolyásáról egy szóval sem tétetik említés. A fél legfeljebb feljelentheti a vétséget a kir. ügyész-nél, és csak ha ez hajlanék valami lépést tenni, akkor a fél, mint tanu ki fog hallgattatni, ha a kir. ügyész azonban a fél érdekeit pártolni nem akarja, ez utóbbinak jogorvoslata nincsen. Még a hozandó határozatról sem értesítettik.

Csupán e vagyoni felelősségről szóló szakaszokban tétetik említés a sértett félről is, de ezen fejezet címe is mutatja, hogy csak vagyoni kárpótlásról lehet itt szó, nem pedig a megsértett becsületnek helyreállításáról.

De még a vagyoni felelősség iránti kereset is csak a fegyelmi bíróság engedelmé alapján indítható. Ezen engedélyt a fegyelmi bíróság is csak akkor adja, ha a fegyelmi eljárás már be van fejezve, vagy a vétkes bíró hivataláról lemondott. Minthogy a fegyelmi eljárásra a sértett félnek nincsen befolyása, világos, hogy a törvényjavaslat szerint az ügyésztől függ, vajjon a félnek jogait kívánja e pártolása alá venni vagy sem. Mindamellett a feljelentő, kinek az eljárásra nézve semminémű befolyás nem engedtetik, ha talán épen ezen oknál fogva a vizsgálat eredménytelen, a határozat ki nem elégítő marad, még azonkívül 500 ftig terjedhető bírságba elmarasztalható.

Mindezen intézkedések által a sértett félnek és ügyvédjének jogait veszélyeztetve látjuk, és óhajtanók, hogy a fegyelmi eljárásról szóló IV. fejezetnek illető szakaszaiban mindenütt, hol a kir. ügyész jogairól szó van, a sértett fél illetőleg ügyvédje is felemlítettessék, és hogy azoknak felléphetése semmiféle engedélyhez ne legyen kötve.

Csak ha ily befolyás engedtetik a sértett félnek is, akkor leend igazságos, hogy az alaptalan és elferdített panaszok feljelentője szigoruan büntetessék.

4. Az V. fejezetnek 62. §-ban kimondatik, hogy a felfüggesztett bíró fizetésének csak felét huzza; ezen intézkedést mint elmarasztaló ítélet előtt alkalmazott büntetést a bíróra nézve igen sérelmesnek találjuk; mert igaz ugyan, hogy a felmentés után a visszatartott fizetés utólagosan fog utalványoztatni, de ki ad a bírónak kárpótlást a családjával együtt időközben netán szenvedett nyomorért, vagy azon esetre, ha időközben uzsorások körmei közé kerülven, vagyoni viszonyai örökre megromlottak?!

A budapesti ügyvédi egylet

negyedik (bírói szervezeti, magánjogi, perrendtartási és jogtanulmányi) szakosztályának nyilatkozata „a bírák és bírósági hivatalnokok áthelyezése és nyugdíjazása körüli eljárást szabályozó törvényjavaslat” tárgyában.

Ezen törvényjavaslatban a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. IV. t. cz-ben foglalt elvek kimerítő és szigoru alkalmazását ismerjük fel, és csak azon irányban találunk hézagot, a mennyiben a nyugdíj összege és mennyisége sehol sincs említve, sőt a 11. §-ból még azt

is lehetne következtetni, hogy ott, hol törvény szerint nyugdíjazásról szó lehet, az igazságügyi miniszter a szolgálati évekre való tekintet nélkül a legutóbbi fizetés felét utalványozhatná.

Minthogy azonban méltányos és illő, hogy az állam azon bíráknak, a kik életük legszebb éveit és tevékenységüket a közjónak szentelték, ha munkaképtelenné válnak, kellő ellátásáról gondoskodjék, bizonyos fokozatok volnának a törvényben megállapítandók, melyek szerint a bíráknak nyugdíjai kimérendők lennének.

V á l a s z.

Esküdszéki eljárásunk tárgyában.

A „Jogtudományi Közlöny” folyó évi 41. számában e lapok érdemes szerkesztője s Kacziány Nándor ur szívesek voltak figyelmükre méltatni „a magyar és az angol esküdszéki eljárás” című cikkemet s arra helyreigazító észrevételeket tenni.

A szabad eszmecsere, a szabad vitatkozás megbecsülhetlen előnye főleg abban áll, hogy a nézeteket tisztázza, s az igazságot, a valót érvényre emelni segíti.

Ily szempontokból tekintem én a t. cikkirók bíráló észrevételeit s épen ez okból, az eszmék s nézetek tisztázása végett felelek észrevételeikre.

Semmi sem bizonyítja inkább az esküdszéki intézmény nagy fontosságát, mint azon nagy érdekesség, melylyel az az összes nyugot európai sajtóban tárgyalattott s tárgyalatik jelenleg is úgy, hogy e tekintetben igen becses szakirodalom keletkezett.

Az esküdszéki intézmény birtokában s élvezetében levő népek eddigi tapasztalása — kétségbevonhatlanul az intézmény hasznossága s tulnyomó előnyei mellett tanuskodik, — és pedig az akár mint politikai, akár mint igazságszolgáltatási közeg tekintetik.

A vita csupán a körül forog: „Mily változtatások s javítások hozandók be az esküdszéki eljárás körül, hogy az magas céljának s a közvárokozásnak megfeleljen?”

Mert, hogy az esküdszéki eljárás jelen fejlettségi stadiumában még sok hiányt mutat fel, sok javítást igényel s főleg Franciaországban s azon államokban, melyek a francia rendszert fogadták el, — például: Olasz- és Németországban — közvárokozásnak meg nem felel, a legkitünőbb szaktudósok, jelesül: Mittermayer, Golt-dammer, Gneist, Glaser, Schwarze sat. eléggé kifejtették.

A honnan legnagyobb része azon törvényhozók- és szaktudósoknak, kik az esküdszéki eljárás jelen hiányait orvosolni s azt magas célja elérésére lehetőleg tökéletesíteni törekednek, az angol esküdszéki intézményt s az ottani eljárás alapelveit veszik a behozandó reformok alapjául, mint a mely ez idő szerint még a legtökéletesebb s a célnak leginkább megfelelő. ¹⁾

Kétségtelen, hogy az igazságszolgáltatás józan s célszerű szervezése a törvényhozás egyik legfontosabb s legnehezebb feladata; s épen ez okból — ha valahol, úgy épen e téren multhatlanul szükséges más mivelt népek tapasztalatait felhasználni.

Miután nálunk az esküdszéki eljárás ez ideig csupán a sajtóvétségekre nézve hozatott be, — de annak a büntető ügyekre is kiterjesztése a legközelebb jövő küszöbén áll; — a közügy érdekében véltem hasznos szolgálatot tenni, ha épen most, midőn még a kezdetnél vagyunk, azon hiányokra hívtam fel a közfigyelmet, melyek az esküdszéki eljárás hátrányára vannak, s az angol intézményre figyelmeztettem, melyet alapul véve e hiányokat orvosolhatjuk.

¹⁾ Lásd: Mittermayer: Erfahrungen über die Wirksamkeit der Schwurgerichte in Europa und Amerika, über ihre Vorzüge, Mängel etc. 1865.

Én egy szóval sem állítam, hogy az esküdtszék tisztán politikai intézmény, s nem is politikai szempontból állítam, hogy az eddigi eredmény nem felel meg a közvárákozásnak, — hanem állítam, leginkább magánjogi sérelmek szempontjából, világosan azt mondván: „hogy habár a becstelenítés, a rágalom ténye be is van bizonyítva, s az esküdtszék azt *verdictjében* ki is mondta, — mégis felmentő ítéletet hoz.

Azt sem állítam, hogy az angol jury az ottani sajtó szabadsággal egykoru volna; mert igen jól tudom, hogy az angol jury a norman hódítás idejétől fogva fenn áll, s hogy az a nemzet politikai s társadalmi viszonyaival együtt fejlődött ki, s hosszú századok gyakorlata által lett azzá, minőnek azt jelenleg szemléljük; csupán azt állítam, hogy az angol nemzet 150 év óta a legteljesebb mértékben élvezi a sajtó szabadságot, s a sajtóvétségek tárgyában az esküdtszéki eljárást; és ezt állítam Lorbeer: „*Die Grenzlinien der Rede und Pressfreiheit nach englischen Rechte*“ jeles munkája nyomán.

Állítam s jelenleg is állítom, hogy az esküdtszéki eljárást szabályozó miniszteri rendelet s maguk sajtó törvényeink is hiányosak, s ezen állításom igazolására okokat hoztam fel, miket a t. válaszolók — szerintem — legkevésbé sem czáfoltak meg. Jelesül:

első okul azt hoztam fel, hogy a miniszteri rendelet 58. §-a a sajtó bíróság, különösen az elnök hatáskörét igen megszorította, azt rendelve, hogy az elnök csupán a felek előadásának resuméjára tartozik szorítkozni.

S e hibás rendelet ellen hivatkoztam az angol esküdtszéki eljárás merőben ellenkező gyakorlatára, mely szerint az eljárást vezető bíró a vád és védelem előadása után nemcsak a felek előadásainak resuméjára szorítkozik, hanem a ténykérdés felett elmondja saját nézetét, megmagyarázza a fennforgó jogkérdést, és sok esetben indokainak világos előadása mellett kimondja azt is: melyik részen van szerinte az igazság? melyiken a jogtalanság?

Hogy pedig az angol gyakorlat ekkép áll, kétségtelenül igazolja III. Györgynek a sajtóvétségek tárgyában hozott 32. stat. 60-ik fejezete, melyben a bíró erre valamint egyéb ügyekben, ugy a sajtóvétségek tárgyában is feljogosittatik, igazolják továbbá: Mittermayer fent idézett munkájában; — Schwarze: „*Das Deutsche Schwurgericht und dessen Reform*“ című munkája 71. és 72-ik lapjain, Lorbeer fent idézett munkájában.

Báró Grosz főállamügyész pedig ily című munkájában: „*Ueber das Englische Schwurgerichtsverfahren*“ *Lipce 1866.*“ az angol esküdteknek az előttök letárgyalt esetekbeni helyes ítéletét legfőképp az eljárást vezető bíró ezen közreműködésének tulajdonítja.

Azon reformok közt tehát, melyek az esküdtszéki eljárásra vonatkozólag több kitünő szaktudós által újabban javasoltatnak, különösen az angol gyakorlatnak ezen tényezője ajánltatik elfogadás végett, ugymint a melyet az angol több százados gyakorlat jónak bizonyított be.

Második főokul hoztam fel a kérdések föltevésének hibásságát.

E kérdés az, melyben a szaktudósok véleményei leginkább eltérnek egymástól, — de abban legtöbbször egyetértenek, hogy a kérdés — föltevés eddigi rendszere hibás s e tekintetben is az angol gyakorlat s eljárás alapelveihez hajolnak, miszerint: „a ténykérdés eldöntése az esküdtek, a jogkérdés a törvénytudó bírák köréhez tartozik.“

Schwarze fentidézett munkája előszavában a kérdés föltevés jelenlegi rendszerét tartja az esküdtszéki intézmény legfőbb hibájának, s a 72-ik lapján idézi *Story* híres amerikai jogtudós következő nyilatkozatát: „Min-

den vádlott alkotmány biztosította szent jogának tartom, hogy az esküdtek a tények, a bíró a jogkérdés felett határozzon. A bíróság kötelessége az esküdteket felvilágosítani; az esküdtek kötelessége viszont a törvénynek engedelmeskedni akkép, a mint azt a törvényszék megmagyarázza.“

„Ez minden polgár joga s egyetlen menvéde. Minden polgárnak joga van az ország fennálló törvényeszerint nyerni ítéletet, nem pedig egy oly törvény szerint, miként azt az esküdtek önkény, értetlenség vagy esetleges félreértésnél fogva értelmeznék.“

Ugyanott idéztetik a híres angol jogtudós *Hale* következő nyilatkozata: „A jogkérdések felett a bíró van hivatva határozni, az esküdtek a bíró felügyelete s ellenőrsége alatt állanak s annak a jogkérdések feletti magyarázatát elfogadni tartoznak.“¹⁾

Lorbeer fent idézett munkájában az angol esküdtszéki gyakorlatból igen sok esetet idéz, melyek mind azt bizonyítják, hogy a jogkérdés eldöntése az eljárást vezető bíróság hatásköréhez tartozik.

Azonban a szaktudósok majdnem kivétel nélkül egyetértenek abban, hogy a ténykérdésnek a jogkérdéstől teljes elválasztása lehetetlen, de igen is lehető azoknak értelmi elválasztása s megkülönböztetése. És pedig az angol gyakorlat szerint következőleg:

Az angol rendszer szerint a bíró nem tesz a tény és jogkérdésre vonatkozó külön kérdéseket, hanem teszi ezen általános kérdést. Valljon a vádlott bűnös-e azon büntényben, mellyel a vádlóval vádoltatik.“ Előbb azonban megmagyarázza az esküdteknek, miként szól a törvény, mily kellékeket kíván a törvény a büntény megállapítására, s megtanítja az esküdteket, hogy jogilag miként tartoznak megítélni azon tényeket, miket bebizonyítottakul elismernek. Következésképp, ha a cselekvény, mit az esküdtek bebizonyítottakul elfogadnak, törvényszerint: bűn, akkor a bűnösség kérdése a törvény értelmében döntendő el.

Az angol esküdtszéki eljárás alapelvei szerint tehát — miket több százados gyakorlat helyeseknek bizonyított be, — az esküdtek *ítélethozásukban a törvényhez s a szigorúan megállapított bizonyítási szabályokhoz vannak kötve.* — A ténykérdés felett határoznak azon bizonyítási szabályok szerint, miket a bíró előttük megmagyaráz; a ténykérdéssel összekötött jogkérdés felett pedig határoznak a bíró által megmagyarázott törvény s adott utasítás szerint.

Ha mégis az angol esküdtek a fentebbi alapelvek ellenére hoznának határozatot, a bírónak joga van téves határozatukat félre tenni²⁾ s őket tanácskozási teremükbe újabb határozathozatal végett visszaküldeni;³⁾ vagy azt megsemmisítés végett a főtörvényszékhez fölterjeszteni,⁴⁾ vagy az ügyet egy más esküdtszék eldöntése alá terjeszteni⁵⁾ ⁶⁾.

Az angol eljárás szerint tehát a bíróság és az esküdtszék — nem két elkülönített testület, hanem egy és ugyanazon testület kiegészítő s egymást kölcsönösen támogató részeként tekintendők.

Ezen viszony ismertetésére b. Grosz fent idézett munkájában egy esetet hoz fel, melynek tárgyalásánál jelen volt: „Egy jó hírű 19 éves fiatal ember állítottatott az

¹⁾ Lásd ugyanezt Grosz: *Ueber das Englische Schwurgerichtsverfahren* 29-ik lapján.

²⁾ „Nem bűnös“-re szóló verdict esetében soha!

Szerk.

³⁾ Bocsnat, de ismételve ki kell jelentenünk, miszerint egész pozitíval állíthatjuk: hogy a „nem bűnös“-re szóló verdict soha sem másítható meg.

Szerk.

⁴⁾ Semmitő eljárás (writ of error) is csak marasztaló ítélet ellen foghat helyet.

Szerk.

⁵⁾ Ezen kivételes jogorvoslat csak illetéktelenség vagy egyéb külső akadályok közbeszedsé folytán vétethetik igénybe L. *Glaser* jeles munkájának 141. és 428. lap.

Szerk.

⁶⁾ Lásd Schwarze: 71 72. lap Mittermayer 782. lap.

esküdtszék elé emberölés vádja miatt. Ő egy nyilvános helyiségben tékét játszott, — egy idegen oda ment, s a teke golyókat össze-vissza dobálta, mit ő megtiltván, az idegen őt ökölharczra hívta ki. Vádlott a kihívást elfogadta, s az ökölharcz az összes vendégek jelenlétében megkezdett s azzal végződött, hogy vádlott ellenfelét halántékon találta, — ki ennek következtében össze rogyott s később meghalt.

Az esküdtszék nagy részvételt volt az ifju iránt, ki jóhírnevű s e mellett megsértett s kihívott volt, s már a tárgyalás folyama alatt észrevehető volt, hogy az esküdtszék igen hajlandó őt fölmenteni.

A bíró Martin báró volt, a Queens-bench egyik kitünő bírása; zárbeszédében előadta, hogy legkisebb kétség sem forog fenn aziránt, hogy vádlott az ökölharczban ellenfelét megölte s így emberölést követett el.

Hosszas tanácskozás után az esküdtek főnöke következőleg szólott: Mylord, egy kérdést intézünk önhöz: „Nem lehetne mondani, hogy a bekövetkezett halál véletlenségből eredt legyen?” Erre Martin főbíró ekkép válaszolt: „Miként lehetne itt véletlenről szó? Itt egy küzdelem volt, melyben mindkét fél önkényt vett részt s egyik a másikat megölte.”

Az esküdtek újra tanácskoztak s mintegy tíz percz múlva a következő másik kérdést intézték a főbíróhoz: „Nem lehetne elfogadni, hogy vádlott jogos önvédelemből követte el a tettet?” Mire ekkép válaszolt: „Ha önök esküdt urak a tényeket olyképen állapíthatják meg, hogy a megölt a vádlottat kényszeríté a küzdelem elfogadni s ez utóbbi kényszerítve volt magát védelmezni, s ha önök oly véleményben volnának, hogy a megölés ily körülmények közt követtetett el, úgy önöknek joguk volna a jogos önvédelem folytán, *nem bűnöst* mondani ki. Önök dolga, valjon önök a ténykérdést ekkép itéljék-e meg? Ámde a dolog másképp történt. A vádlott nem volt kényszerítve a küzdelemre, hanem a kihívást önkényt fogadta el, s önkényt ment ki az udvarba a küzdelemre. — Ha pedig a dolog így áll, — úgy ki kell mondanom — s ezt eldönteni az én hatáskörömhöz tartozik, — a vádlott tette: *emberölés*. Így rendeli ezt Angolország törvénye.”

Erre az esküdtek rövid tanácskozás után kimondták: „*bűnös emberölés miatt*, de különösen enyhítő körülmények ajánlata mellett.”

A főbíró erre következő ítéletet mondott: „Vádlott, önt az esküdtszék emberölés miatt bűnösnek nyilvánítja s ki kell mondanom, hogy ez ítélet egészen igazságos s az ország törvénye szerint szükségkép meghozandó volt. De — ön valódiilag csak azt tette, mit minden hasonló fiatal ember meg tett volna, egy dologban, melyben az igazság ön részén állott, a kihívást elfogadni s megküdeni. A küzdelem eredménye szoros törvény szerint nem mondható véletlennek, de azzal igen határos. A súlyosabb büntetések ily cselekvésekre nem alkalmazhatók. Azért önt két napi fogságra ítélem.”

Igy lön elégtéve a törvénynek s az igazságnak — miket az angol nép annyira tisztel! ¹⁾

A fenteladottakból nyilván van, hogy a nálunk behozott kérdés-föltevési rendszer s az ebből kifejtett gyakorlat merőben hibás. Jelesül:

Első kérdés: Meg vannak-e az esküdtek győződve arról, hogy a bevádolt cselekvény büntény vagy vétség?

¹⁾ Lapunk mai számának. „*Különfélék*” rovatában, az angol esküdtszéki eljárásnak még egy sajátosságát közöljük s pedig a legközelebbi időből, mely az esküdtek és bíróság közti viszonyokat megvilágítva nézve szintén tanulságos, csak hogy ezen eset az angol bíróság hatásköré, mely adott körülmények között, nevezetesen politikai sajtópereknek veszélyes is lehet, — kevésbé kecségetető színben tünteti fel s meglepően illusztrálja az országgyűlésünk egy minapi ülésében *Pulzsky* képviselő által említett „angol bírói zsarnokságot”.

Szerk.

Második kérdés: „hogy a bevádolt cselekvényt a vádlott követte el?”

Harmadik kérdés: tehát vádlott bűnös-e vagy nem bűnös?

Mert ha az esküdtek az első kérdésre kimondják, hogy a bevádolt cselekvény törvény szerint bűn vagy vétség; a második kérdésre pedig — hogy a bevádolt cselekvényt valósággal a vádlott követte el: úgy többé a bűnösség kérdése kétség alá nem jöhet, s az esküdteknek a bűnöst a törvény logikája szerint ki kell mondaniok, — mert ezt a törvény ekkép rendeli, s a törvényt valamint minden egyes polgárnak, rendes bírónak úgy az esküdteknek is tisztelni és megtartani kell.

Ellenkezőleg, ha az esküdtek a két első kérdésre *igennel*, a harmadikra pedig *nem*-mel válaszolnának, úgy ez a törvénynek nyílt megsértése volna, mi a törvény és igazságszolgáltatás elvével és céljával merőben ellenkeznék, mert azt, a mit a törvény bűnnek mond, senkinek sincs, és nem lehet joga nem bűnnek nyilatkoztatni — hanem — ha a törvény nyílt megvetésével vagy kijátszásával.

Világos tehát, hogy a kérdés föltevési rendszer rossz, s ezt a jónak bizonyult angol eljárási elvek szerint kell átíromitani.

Meg kell még említenem, hogy angol törvények szerint joga van az esküdteknek előjövő esetekben (a feltett kérdések szerint) a vádbeli nagyobb büntény helyett kisebbet, például: gyilkosság helyett — emberölést, lopás helyett — sikkasztást, — a vétkest főszerző helyett — bűnrészesnek stb. mondani ki, — a vétkest a fennforgó enyhítő körülményeknél fogva megkegyelmezésre ajánlani; *special verdict*-et hozni, vagyis határozatát csak a ténykérdésekre nézve mondani ki, a jogkérdés eldöntését pedig a bíróra bízni; mely utóbbiról *Schwarze* idézett munkája 75. lapján ezt mondja: „Auch hierin liegt eine weise Anerkennung des obwaltenden Verhältnisses, welcher der englische Geschworene sich bereitwillig fügt.”

Azt hiszem, a fentebbiekből belátandja az érdemes szerkesztő ur, hogy az általam közzé tett nézetek nem oly tévesek, minőknek első pillanatra hirt, mert e nézetek elismert hírnevű szaktudósok véleményén alapultak ¹⁾.

Még néhány megjegyzést Kacziány ur észrevételeire.

Miként fentebb kimutattam, nyugot Európa legkitünőbb szaktudósai egyiránt elismerik az esküdtszéki eljárás jelenlegi hiányait, s azok megjavítása végett egyenesen az angol intézmény alapelveit s józan eljárási szabályait javasolják elfogadni.

K. ur a hazai esküdtszéki eljárásban hiányokat nem lát, azzal teljesen meg van elégedve, s felhiva érzi magát lándzsát törni a magyar becsület érdekében.

Hogy K. ur teljesen meg van elégedve, ez egyéni nézet dolga, mihez semmi szólom. De abban épen nincs igaza, ha tisztán tudományos fejtegetésekbe a nemzeti becsület kérdését is bele keveri. minek ott egyáltalában semmi helye nincs.

K. ur azt mondja, hogy ő nem vak szolgája az esküdtszéki intézménynek s most is a mellett van, mint 1866-ban.

¹⁾ Örvendünk, hogy a tiszt. cikkíró időt vett magának eszméinek tisztább kifejtésére. Cikkíró ur, a napi sajtó által személye ellen intézett kiméltetlen megtámadások, de még inkább a tapasztalt soknemű félreértések folytán meggyőződhetett: miszerint hírlapi cikkezés legkevésbé alkalmas, szaktudományt igénylő kérdések megvitatására. Oly szaktudományi *vitás* kérdések, melyekről, mint cikkíró fentebb helyesen megjegyezte, — egy egész litteratura létezik, mondom oly kérdések legfeljebb *szaklapi értekezések*, de hírlapi cikkezés útján bizonyára nem hozhatnák tisztába; hanem ha általuk egyszersmind valamely mélyebben ható társadalmi érdek érintetik, szenvedélyes s épen ezért eredménytelen polemikát idéznek elő. A mennyiben tehát e lap 41-ik számában én is félreértettem a tiszt. cikkírót, örömmel fogadom a helyreigazítást; a hol pedig véleményeink elágazók, csak üdvösnök s korszerűnek tartom a tárgyilagosságot. Szerk.

hogy „az esküdtszékek a jogtudomány fejletlenségének bizonyosságai.”

Én pedig az ellenkezőt állítom: „*hogy az esküdtszéki intézmény a jogtudomány fejlettségének bizonyossága s nevezetesen előlépés az igazságszolgáltatás terén.*”

K. ur nem akarja bebizonyított tényül hagyni, hogy Magyarországon az esküdtszéki intézmény lehetett-e.

Én cikkemben az esküdtszéki intézményt a nemzet szabadsága legerősebb sarkkövének állítám, s világosan kimondtam, hogy habár jelen szerkezetében nem felel is meg a közvárákozásnak: de egy lépés a jobb felé, és ha az előhaladottabb népek tapasztalatai s a tudomány utmutatása szerint szerveztetik — az igazságszolgáltatásnak egyik legfőbb tényezője leend. Tehát K. ur olyasmi ellen harcolt, mi mondván s állítván nem volt.

K. ur azt állítja, hogy a magyar jog nem ismer becsületsértésekben pénzbírságnál más büntetést, s e magyar jogérzet vezeti az esküdteket ítélet hozásukban.

Ez állítás merőben téves, mert az 1848-iki sajtótörvények is talán magyar jog, már pedig ezekben nemcsak pénzbírság van kimondva.

De legkülönösebb K. ur állításai közt az, hogy az esküdtnak főleg kedélyére kell hatni, s hogy az ítélet hozásban tőle többet kívánni nem lehet, mint a mennyit ő saját és a társadalomtól nyert jogérzetéből kifejezni képes.

A francia törvények szerint az esküdtszék csak a ténykérdés felett ítél, — a honnan az esküdtekhez intézett kérdésekben is a ténykérdés — a jogkérdéstől a lehetőleg elkülönítve van. S minthogy e szerint az esküdtek elé csak a ténykérdés tartozott, megengedte a törvény, hogy a ténykérdést benső meggyőződésök szerint döntsék el.

E francia-rendszert neincsak a külföldi szaktudósok, de maguk a jelesebb francia írók is rég elítélték Mittermayer fentidézett munkája 175-ik lapján világosan azt mondja: *hogy a francia esküdtszéki igazságszolgáltatásra a legveszélyesebb befolyást épen e szabály gyakorolja* — pedig megjegyzendő, hogy e szabály csak a ténykérdésekre terjed ki.

Ennek ellenkezője az angol eljárás alapelve: mely szerint az esküdtek kizárólag a törvény s az eléjük terjesztett bizonyítékok szerint tartoznak ítélni, hogy a bizonyítékok mérlegelésénél is bizonyos megállapított szabályokhoz vannak kötve.

Az angol eljárás ezen alapelvének bölcsességét s józanságát századok tapasztalása szentesítette, — s főleg e pont az, melynek czélszerűsége felett a szaktudósok kivétel nélkül egyetértének.

Ha már most tekintjük, hogy jelen eljárási szabályaink szerint az esküdtek nálunk úgy a tény, — mint a jogkérdés felett határoznak; ha tekintjük, hogy a büntető eljárás életbeléptetésével az esküdtszékek vidéki elsőbírósági kerületekben is felfognak állíttatni s a legfontosabb bűnesetekben is bíráskodni fognak: Valjon helyes-elhető volna-e józasan oly elv, hogy az esküdt nem a törvény s az előadott bizonyítékok, hanem kedélye, rokon- vagy ellenszenve, vagy mint K. ur mondja, a társadalomtól nyert jogérzete szerint ítéljen!

Mire való volna ekkép a törvény? s hol volna a jogbiztonság?

Mittermayer idézett munkája 767-dik lapján azt mondja: „Államügyész és védő csak akkor fognak az esküdtekre jótékony befolyást gyakorolni, ha lehetőleg elkerülik annak kedélyére hatni, s e helyett inkább arra törekednek, hogy a bizonyítékok nyugodt szenvedélytelen előadása, a törvény helyes magyarázata s azon pontok kiemelése által, melyeken a vád vagy

védelem főszülya fekszik, az esküdtek helyes ítélethez talált előmozdítsák.”

K. ur a miniszteri rendelet 58-dik §-át is teljesen helyeslé.

Én ezen véleménye ellenében hivatkozom a fent előadottakra; hivatkozom sok kitünő jogtudós tekintélyére, kik ellenkező nézetben vannak; különösen hivatkozom a 8-százados angol gyakorlatra, mely az 58-ik §-ban foglalt intézkedés hibásságát s tarthatlanságát czáfolatlanul bizonyítja.

K. urnak néhány odavetett iminuatiójára nem felelek, mert ezek a tárgyilagos vita köréhez nem illenek; csupán azt jegyzem meg, hogy tán őszintébb barátja az esküdtszéki intézménynek, ki annak hiányait kimutatja s indokolt reformot ajánl, mint a ki — fitymálva lenézi a mivelte külföld tapasztalatait s felöltő hibák előtt is szemet huny.

GELLÉRI.

Észrevételek

„a büntető jogra és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésekről” szóló t.-javaslat 8. 9. és 10-ik szakaszaira.

I.

Azok után, miket a buda-pesti ügyvédi egylet III. szakosztálya ezen törvényjavaslatról bizottmányának kimerítő és csekély módosítással elfogadott jelentése szerint elmondott, s a mik ugyan ezen tárgyról a „Jogt. Közl.” 37. számában közöltettek, csaknem szerénytelen-ségnek tűnik fel a közfigyelmet egy újabb fejtegetéssel fárasztani: miután azonban eme törvényjavaslat az első és fontos következményeket maga után vonható lépés, mely az annyira elhanyagolt büntető jogszolgáltatásunk javítása érdekében tétetik, ez által minden olyan nézet nyilvánulása, mely az eddigi közleményektől eltér, nemcsak jogosultnak, hanem az eszmecsere tekintetéből szükségesnek tűnik fel.

A testi büntetés eltörlése, mint máris meghaladott elvi kérdés mellett, kétségkívül legfontosabbak ezen törvényjavaslatnak a kisebb hatalmaskodási és becsületsértési magánvétségek megszüntetése, — és bünvádi uton teendő megtorlására vonatkozó szakaszai.

A kisebb hatalmaskodás magánvétségének megszüntetése ép oly természetes, mint elodázhatatlan követelménye levén haladó jogéletünknek, e tekintetben a 8-ik §. átolvasása után csakis az iránt merül fel kétség, hogy miért nem töröltetett el ugyanezen alkalommal a nagyobb hatalmaskodásnak sokkal súlyosabb esetekre vonatkozó, s tehát méginkább bünvádi megtorlást igénylő magánvétsége is?

A kérdés ezen oldalát ugyanily értelemben már az ügyvédi egylet szak-tanácskozmánya is felfogta, miért is ezuttal — nem akarván ismétlésekbe bocsátkozni — csakis azon szoros összefüggésre bátorodom a figyelmet felhívni, mely a két nemű hatalmaskodás között eredetüknél fogva létezik, s mely szerint a kisebb hatalmaskodás épen a nagyobb hatalmaskodásból fejlődött ki és ennek mintegy kisegítő mellék-fogalmát képezi, — úgy hogy következetesen eljárva, mindenekelőtt ezt kell eltörölni.

Áttérve ezen előzmény után a 8. §. pozitív részére, vagyis a kisebb hatalmaskodásnak bünvádi vétségévé való átalakulására, e tekintetben mindenekelőtt feltűnő intézkedés gyanánt kénytelenítetem kiemelni azt, hogy ezen §. által büntetés szabatik ki oly esetre, melynek fogalom-meghatározása előrebocsátva nincsen.

Ez, szükségkép azon következtetésre vezetne, hogy a törvényhozás ugyanazon eseteket akarta a büntető törvénykezés terére áttüntetni, s kisebb hatalmaskodási vétség elnevezése alatt megtoroltatni, melyet eddig

ugyanezen néven, mint magánvétségi esetek, előfordultak. — Hogy azonban ez a gyakorlatban beláthatatlan zavarok s korlátlan bírói önkénynek képezné forrását, nem nehéz kimutatni.

A kisebb hatalmaskodás magánvétségét ugyanis azon szoros összefüggésnél fogva, melyben — mint említém — a nagyobb hatalmaskodással áll, egész általánosságban csak úgy lehet meghatározni, hogy fogalmához mindazon cselekvények tartoznak, melyek által valaki mást „személyében, vagyonában vagy jogaiban erőszakosan sért, *anélkül, hogy ez nagyobb hatalmaskodásnak tekinthetnének.*“

Ezen fogalom alá tartozó eseteket tehát kétféle módon lehet kitudni; (Dr. Wenzel Gusztáv: Magyar és erd. mj. II. k. 122. l.)

1-ör az által, hogy a törvények bizonyos eseteket világosan kisebb hatalmaskodásnak neveznek;

2-or azon negatív szabály alkalmazása által, hogy mindazon *erőszakoskodások*, melyek bizonyos tekinteteknél fogva nagyobb hatalmaskodást nem képeznek, kisebb hatalmaskodásnak veendők.

A törvény által megnevezett eseteket fáradságos ugyan, de nem lehetetlen kifürkészni, s többek közt dr. Wenzel G. idézett művében ilyenek gyanánt a harminczad szabályok áthágását, — a vadászati tilalom megszegését, — a jogszerű legeltetés és makkoltatás háborgatását, — elveszett harangok letartóztatását s még néhány hasonló esetet említ fel, az elhallgatottakat pedig, hihetőleg azon biztos reményben, hogy különben is nem-sokára csak jogtörténeti jelentőséggel bizandnak, egy-általános stb. alá foglalta össze.

Sokkal nehezebb feladat lenne a 2-ik mód szerint tisztába jönni.

Itt ugyanis mindenekelőtt azon körülmény merül fel, hogy törvényeink szerint nagyobb hatalmaskodást csak *nemes ember* ellen követhetni el, a miből önkényt következik, hogy ugyan oly nemű erőszakoskodás *nem nemes* ellen elkövetve, csak kisebb hatalmaskodást képez.

Hasonló eset áll be akkor, ha a sértett fél az egyébként nagyobb hatalmaskodást képező sértésben egyszerű erőszakoskodásnál egyebet látni nem akar. (l. dr. Wenzel: id. h.)

A még lehetséges esetek kipuhatólása végett vizsgálni kellene az erőszakoskodás tárgyait a személyiségre és a vagyonra vonatkozó jogok szerint, s ezen szempontból p. o. valakinek erőszakos letartóztatását, tetteleges bántalmazását vagy megsebesítését; továbbá idegen javak erőszakos elfoglalását, letartóztatását vagy rongálását — mindig figyelve arra, hogy az eset nagyobb hatalmaskodás ne legyen, — az általános fogalom szerint kisebb hatalmaskodásnak kellene tekinteni.

Igen, de mik tulajdonképen ezen esetek büntetőjogi szempontból?

Az első az *erőszakos letartóztatás* (violenta detentio); a második a *tetteleges bántalmazás*; a harmadik a *könnyű vagy súlyos testi sértés*; a negyedik a *mennyiben nem csupán egyszerű birtokháborítás, a jogtalan kártétel* büntetőjogi fogalmainak felelnek meg.

Ennyiféle foglaltván magában a „*hatalmaskodás*“ magánvétsége, kérdés, hogy a bíró azon esetben, ha ez így a mint van, a büntetőjogi térre áttültetnének, miként dönthetné el az előforduló panaszokat s jelesül mit tenne akkor, ha a törvény által kisebb hatalmaskodásnak kijelölt, de büntetőjogi sértést magában nem foglaló eset, pl. a vámszabályok áthágása vagy egyszerű birtokháborítás hozatnék ítélőszéke elé, vagy melyik fogalomnak adna elsőséget olyankor, midőn a kisebb hatalmaskodás más büntett fogalmával pl. a testi sértéssel vagy jogtalan kártétellel versenyezne elsőségért?

Ezen zavar és fogalom-ingadozás kikerülésére nézetem szerint csak két mód képzelhető.

Vagy határozottan ki kellene jelezni a „*hatalmaskodás*“ eseteit mint büntetőjogi vétség alá tartozó eseteket, mint ezt az ügyvédi egyesület is javasolja, — vagy végkép kiküszöbölendő lenne a hatalmaskodás fogalma jogéletünkéből.

Az első mód kiszámíthatatlan nehézséggel járna, mert mind a „*hatalmaskodás*“, mind az „*erőszakoskodás*“ oly tág, s a személyi és vagyoni jogok megsértésére egyiránt vonatkoztatható fogalmak, hogy azok bármelyikét is valami *speciális jelleggel* felruházni s oly meghatározás által körülírni, mely a létező és elfogadott büntetti fogalmak egyikének körét sem érinti, csaknem lehetetlen, — e mellett pedig oly sajátságos elnevezésű büntett teremtetnék meg általa, a minőt eddig a tudományban és a legkimerítőbb casuistikát magában foglaló törvényhozási művekben sehol sem sikerült felfedezni, s mely ezenkívül elodázhatlan logikai követelmény gyanánt a nagyobb hatalmaskodás „büntettének“ behozatalát is szükségessé tenné, képzelhetetlen lévén, hogy ott, a hol valamely bűneset „*kisebbséget*“ jelzővel láttatik el, ennek megfelelőleg egy hasonló „*nagyobb*“-nak nevezett büntett hiányozzék.

Mind ezt létesíteni és általánosan elfogadott büntetőjogi fogalmak mellőzésével, egy magát végkép leélt intézményt fentartani, nem lehet feladata modern reformok uton törekvő országgyűlésünknek, miért is nézetem szerint nincs egyéb hátra, mint a *hatalmaskodási vétségeket általában eltávolítani, s a mennyiben a fogalmuk alá tartozott esetek büntetőjogi sértéseket foglalnak magukban, ezeket a modern jogfogalmak keretébe öltve, a fenyegető bíróságok illetékességéhez utalni.*

Dr. ILLÉS KÁROLY.

tisztai ügyész.

A jogi személyekről.

VIII.

A fiscusról különösen.

A III. szakaszban érintettük már, hogy a fiscus nem egyéb, mint maga az állam vagyonjogi oldaláról tekintve, tehát magánjogi viszonyaiban, azaz: tulajdonkép szintén universitas personarum (sc. omnium civium), mindenestre a legfőbb jelentőségű, mert a legterjedtebb és legfontosabb célok megvalósítására áll fenn s a rómaiak épen a többi testületek mintaképeül állították fel.¹⁾

Jogi személyessége általán el van ismerve, anélkül, hogy ez külön adományozástól függne, mely a fiscus sajátságos természeténél fogva nem is gondolható, mert mint az államnak, vagyis minden jogi személyesség kiterjedésének legközvetlenebb kifolyása, kell, hogy maga is a jogképeség bizonyos nemével birjon.²⁾ Ennek föltevésére különben még más belső indok is vezetett, az t. i. hogy lehetetlen volt azon nézetet, mintha az államvagyon az egyes polgárokat pro rata illetné, fentartani, minél fogva azt okvetlenül saját személyesség- és jogképeséggel fel kellett ruházni, hogy rendeltetésének megfelelőhessen.³⁾ A fiscus tehát szintén jogi fictio útján mesterségesen alkotott jogi-, még pedig magánjogi személy.

Eredetileg a fiscus-szó fonott tartályt, kosarat jelentett, s minthogy a rómaiak nagyobb összegek elszállítására és eltételére kosarakat használtak, az elne-

¹⁾ L. 1. pr. §. 1. D. cuiusque universitatis etc. (3,4): „... Paucis admodum in causis concessa sunt huiusmodi corpora... §. 1. Quibus autem permissum est corpus habere, collegii, societatis, sive cuiusque alterius eorum nomine, proprium est, ad exemplum reipublicae habere res communes, arcam communem, et actorem sive syndicum, per quem tanquam in republica, quod communiter agi fierique oporteat, agatur et fiat.“ Windscheid (I. 136. §.) bonorum universitas-t lát benne.

²⁾ Savigny, System. II. köt. 362. l.

³⁾ Pfeifer, id. m. 4. §. Puchta, Coursus d. Inst. 251. l.

vezést minden pénztárra, de kivált a császári pénztárra vitték át, míg a tulajdonképi állampénztár a köztársaság idejében aerariumnak nevezeték. Egész Caracalla császár koráig aerarium alatt a senatus által kezelt államjöveldelmeket értették, míg a császár jövedelmeit fiscusnak nevezték, megkülönböztetésül az ő privátvagyonától, melyet res privata principis, privatum patrimoniumnak hívtak. Mióta azonban minden hatalom a császár kezében központosult, végre a császár által egyesített összes államjöveldelmeket, az államkincset nevezték fiscusnak, ellentétben a császár magánvagyonához. A római jogforrásokban tehát a fiscus-szó kétértelműleg fordul elő, hol a tulajdonképi aerarium, hol pedig a császár magánvagyonának megjelölésére használtatván. A német császárok e kétértelműséget magánérdekükben még soká fenntartották, jelenleg azonban a fiscus-szó tüzetesen meghatározott fogalom, és az államvagyon, állampénztárt jelenti, ellentétben az uralkodó katulyához és magánvagyonához.¹⁾

A fiscus jövedelmeit részint az államjavarok jövedelmei, részint a tulajdonképi állami bevételek, u. m. közadók és vámok, urafogyott javak, pénzbiroságok és vagyonkobzások képezik.

A fiscus belső szervezetét, vagyis az államnak a magánjogi viszonyaiban mimódon való fellépését a közjog és a közigazgatás tanítják, s azért e helyütt mellőzendőnek tartom.

Magánjogilag a fiscus a közönséges jog (ius commune) általános szabályai alatt áll, s csak annyiban részesül különös kitüntetésben, a mennyiben számos jogviszonyok tekintetében mindenféle privilegiumokat és kedvezményeket élvez.²⁾ A római császárok ugyanis a fiscus javára számtalan előjogokat teremtettek, úgy, hogy az a legprivilegiáltabb személy volt az egész államban; a német császárok azokat gondosan ápolták, de jelenleg ezen privilegiumok közül már igen sok józanabb jognézetnek engedett tért, s hol világos törvények, hol ellenkező szokásjog által megszünttetett.

A római jogból vett s még mainap gyakorlati fontossággal bíró főbb privilegiumok a következők:

a) a fiscusnak joga van, idegen tulajdonról is érvényesen intézkedni, anélkül, hogy a tulajdonos a fiscus intézkedéseit megtámadhatná; elidegenítéseknél tehát a fiscus a vevőre mindég tulajdont ruház át, habár ő maga nem is volt valóságos tulajdonos; ugyancsak valamely, dologbeli jogokkal terhelt tárgyat szabad gyanánt elidegeníthet.³⁾ Ez fontos kivétel azon általános szabály alól, hogy senki másra több jogot át nem ruházhat, mint a mennyivel maga bír;

b) a fiscus csak akkor köteleztetik a képviselői által tett szerzést, mint magáét elfogadni, ha az reá nézve előnyös;⁴⁾

c) urafogyott s oly javak, melyek az örökösstől érdemetlensége miatt ismét elvették, a fiscusra szállnak.⁵⁾

¹⁾ A magyar jog szempontjából. Lásd Svaiger Imre művét: Monographia Fisci Regii, Wessprémi 1835. 1—4. §§. és Wenzel Gusztáv magyar és erdélyi magánjogát I. k. 307—310. II.

²⁾ Részletesen elősorolja ezeket Heimbach a Weiske-féle Rechtslexicon 4. kötetében 297—318. II. Azonkívül lásd: Digest. 49,14. Cod. Just. 10,1. Cod. Theod. 10,1. de iure fisci. Paulus V. 12. de iure fisci et populi. — Peregrini, de iuribus et privilegiis fisci. Montisb. 1619. Leyser, Meditationes ad Pandect. spec. 657 et 658. Weitzelb. Über die Singularrechte des Fiscus, Tübingen, 1818. Mühlenthal, Pandecten I. 202. §. Uhlig és Pfeiffer id. műveik ide vonatkozó szakaszai. — Mühlenthal a fiscus privilegiumait 4 osztályra vezeti vissza, t. i. a szerint, a mint a) jogszerezésre, b) vagyonbeli hátrányok s mások által netán támasztható igények megakadályozására, c) a fiscus jogainak biztosítására, s minél gyorsabban eszközölendő érvényesítése és védelmére, vagy végre d) közterhek alóli mentességére vonatkoznak. Az illető törvényhelyeket gondosan egybeállít ugyanott a 7—10. számú jegyzeteiben.

³⁾ §. 14. J. de usucapionibus (2,6). L. 3. C. de quadriennii praescriptione (7,37).

⁴⁾ L. 11. D. de iure fisci (49,14). I. 1. §. 1. ibid.

⁵⁾ Ulpiani fragm. XVII. 2. I. un. §. 42. C. de caducis tollendis (6,51).

d) Közhelyen talált kincsek fele része a fiscusé.⁶⁾

e) A fiscus ingatlanságai nem birtokolhatók el a rendes elévülési idő, hanem csak 40 év alatt.¹⁾

f) A fiscusnak mindennemű követeléseit törvényes zálogjoga van adósa összes vagyonán. A csődtömeg minden csődhitelezőt megelőz.²⁾

g) Szerződése után a fiscus rendesen nem fizet késedelmi kamatokat, de igen is követelhet ő ilyeneket.³⁾

h) Ki a fiscus ellenében beszámítással akar élni, követelését két hónap alatt bebizonyítani tartozik; adók és a fiscusnak tartozó vételár vagy haszonbérpénzek be nem számíttatnak.

i) A fiscus az őt érdeklő okmányok birtokosát ezeknek előmutatására szoríthatja; ellenben saját okmányait csak azon biztosíték mellett tartozik kiadni, hogy azok nem fognak az ő kárára fordíttatni.⁴⁾

k) A fiscust az előbbi állapotba való visszahelyezés joga illeti.⁵⁾ stb. stb.

Mindezen és hasonló privilegiumok ellenében a római jog egyetlen segédeszközt nyújt a különben sokat vitatott I. 10. D. h. t. által, mely szerint t. i. a bírő minden kétes esetben a fiscus *ellen* ítéljen,⁶⁾ miből azonban nem következik, hogy rendesen a fiscus *mellett* kelljen itélnie.

Végül megemlítendő, hogy téves azon állítás, mintha minden egyes állampénztár (stationes fisci) külön fiscus és jogi személy volna. A római jog azon szabálya, miszerint azon követelések, melyekkel valaki bizonyos állampénztár ellenében bír, általa egy másik állampénztár irányában be nem számíthatók, csupán a pénztári kezelés egyszerűsítésének multhatatlan alapfeltétele, miként ezt maga a fentebbi tévállítás bebizonyítására idéztetni szokott törvény¹⁾ határozottan kiemeli.

(Folytatása következik.)

Dr. BOZÓKY ALAJOS,
n.-várad m. k. jogakad. tanára.

K ü l ö n f é l é k .

(Az angol esküdtszéki eljárásnak egy sajátos esete). Az angol esküdtszéki eljárás a gyakorlatból fejlődött, s úgy szólván csak szokásjogon alapul, miért is annak beható tanulmányozása rendkívüli nehézségekkel jár. A szakirodalomban ugyanis a leginkább vitatkozás tárgyát képezi az *esküdtek* és a *bíró* közötti viszony helyes megítélése, mely kérdésnek illusztrációjára szolgáljon az alább közölt eset, mely jelenleg az európai napi sajtóban veszi körutját.

Kiki emlékszik még azon borzasztó szerencsétlenségre melyet Mast-Hope vasúti állomásnál Griffin nevű mérnök okozott azáltal, hogy neki egy tehervonattal a kitérő helyen kellett volna várakoznia, de ő a tehervonatot megindította, s így a főszínen egy személyszállító vonattal összeütközés történt, mely következményeiben annál rettenetesebb volt, mert a tehervonaton petroleum hordókkal volt megrakva, s ezek rögtön lángba borították a szerencsétlenség színhelyét, úgy hogy azok közül is, kik ép testtel maradtak, csak kevesen menekülhettek az elégséges iszonyu halálától. Ezen factum a múlt havi 22. és 23-án Milfordban tartott esküdtszéki tárgyalás alkalmával teljesen beigazodott, és a esküdtek mégis „nem bűnös” verdictet hoztak, minélfogva másnap Griffint szabadon kelle bocsátani. A tárgyalást vezető Barret nevű bíró azonban a legkiméletlenebb kifejezésekben nyilvánította rosszaságát ama verdict fölött, melyet az egész emberiségen elkövetett gyalázatnak jelzett. Ő a törvény-

¹⁾ L. 3. §. 10. II. D. de iure fisci (49,14). Ez mainap a különféle államokban módosulhat.

²⁾ L. 4. C. de praescriptione 30 vel 40 annorum (7,39). L. 6. C. de operibus publicis (8,12). Nov. 30. c. 7. l. 2. C. communia de usucapionibus (7,30).

³⁾ L. 17. §. 5. 6. l. 43. D. de uturis (22,1).

⁴⁾ L. 46. §. 4. 5. D. de iure fisci (49,14). L. 3. 7. C. de compensationibus (4,31).

⁵⁾ L. 2. §. 1. 2. D. b. t. L. 45. §. 5. 6. h. t. L. 49. §. 5—7. h. t.

⁶⁾ L. 4. C. quibus ex cautis maiores in integrum restituantur (2,54).

⁷⁾ Modestinus: „Non puto delinquere eum, qui in dubiis quaestionibus contra fiscum facile responderit.” Sinnen e törvénynek a szövetségben adott értelmezését helytelennek mondja (Syst. I. 15. §. 48. jegyz.).

⁸⁾ L. 1. C. de compensationibus (4,31). Gyakorlati példákat sorol fel Keller (Pandekten, I. 87. s. köv. II. 3. jegyzet.).

szék jegyzője által az esküdteket egyenkint, névleg felhívatta s helyeiknek ujabbi elfoglalására utasította, s azután a zsufolásig tömve volt terem hallgatósága előtt következő dorgáló szavakat intézett hozzájuk: „*Uraim!* önök a James Griffin elleni bűnügynek két napi tárgyalása után „nem bűnös“-re szóló verdicsttel térnek vissza a terembe. Ez váratlan eset, mert ezen verdiet törvénytelen, igazságtalan és szégyen az egész emberiségre nézve. Önök megszegtek esküjüket, megszegtek kötelességüket, mely szerint a bizonyítékokhoz képest kellett volna verdicstet hozniok. Önök verdicstet a bizonyítékok legcsekélyebb részletével merő ellentétben van. Vádlott maga is kétségbe esett az ügy fölött, s noha a fulladozó minden szalmaszáll után kapott, a vádlott védője maga sem bízott az ügy védelmében. Én még most is bámulom önök verdicstjét. Bámulom, hogy önök a törvényt félre vetették, hogy esküjüket megszegtek és reményem, hogy a holtak, a haldoklók, vérzők s a Mast-Hope-nál elégett áldozatok szelleme önöket egész éltükre elátkozzák. Nekünk azonban nincs hatalmunkban a nagy igazságtalanságot, melyet önök az egész emberiségen elkövettek, orvosolhatni.“ A bíró ezután ecseteli ama szerencsétlenség izonyatosságát, s miután az esküdteknél szemére vetette, hogy részvétüket nem az ártatlan áldozatokra, hanem a szerencsétlenség okozójára fordították, következő szavakkal végzé beszédét: „reményem, hogy jövőre kellő tisztelettel fognak viselkedni a törvény s esküjök szentsége iránt. Most pedig minden további felelősség nélkül elbocsátom önöket, de kijelentem, hogy önök nem képesek az esküdti tisztségnél megfelelni és én életemben nem fogok többé ily jury előtt tárgyalást tartani.“

(Dr. Hoffmann Pál) az egyetemi reform-kérdés tárgyában lapunk utolsó számában hozzá intézett felhívásunkra nyílt levélben válaszolt, melyet helyszüke miatt csak lapunk jövő számában hozhatunk nyilvánosságra.

(A belügyminiszternek legújabb körrendelete,) mely a magyar és különösen a székely lányoknak keletre csábítását s ott történni szokott erkölcsi lealjasítását tűzte ki meggátlandóul, megtiltja az utlevél kiszolgáltatását az ily fiatal nők számára, sőt a határszéleken szokásos, pár napra szóló utjegyet is beszünteti rájuk, nézve, s midőn megemlíti, hogy a külföldi osztrák-magyar consulatások utasítva vannak ily esetekben a legszigorubb rendszabályok alkalmazására, egyuttal tudtul adja, hogy az ily leánykerítők a közfenyítő törvénszék sulya alá esnek, ha pedig csak rendőri áthágást képeztették, 500 forintig terjedhető bírsággal vagy 3 havi fogsággal büntetendők, s ha idegenek, a büntetés kiállása után az országból kiutasítandók, az ily egyének följelentői pedig kívántukra negyven forintnyi jutalomban részesülnek.

* (Az új perrendtartással összekötött illeték szabások ügyében) a pénzügyminiszter egy utna igazító rendeletet bocsátott ki, melynek mását itt közöljük. A rendelet az ország valamennyi törvény hatóságaihoz pénzügyigazgatóságaihoz, a kir. kincstári ügyészséghez N.-Szebenben, az államjavak igazgatóságához s kir. bányagazgatóságához Kolozsvárt, Szomolnokon, N.-Bányán M.-Szigeten, a kir. főbánya-grófsághoz Selmezbányán, és a sóbánya igazgatóságához Soóváron van czimezve s így hangzik: az 1868, 54 t. cz. által megszüntetett előbbi perrendtartásban az ügydöntő bírói határozatok ellen fellebbezési, a közbenszólók ellen pedig felfolyamodási orvoslattal lehetett élni.

Ezzel összhangzólag az illetéki szabályok azt tartalmazzák, hogy a fellebbezések különbség nélkül, vajjon a fellebbezéssel semmiségi panasz is volt-e egybekapcsolva, vagy sem, az illetékszabás, 13. tételének 11 pontjában kitett magasabb, — ellenben a fentebb említett felfolyamodások, az előbbinél felével kisebb lélyek-illeték alá esnek.

Az 1868 : 54. t. cz. azonban felfolyamodást nem ismer.

E törvény 246. §-a szerint a bírói határozatoknak két neme van: ítélet és végzés.

Az előbbi által a per érdeme, minden más kérdés pedig végzés által döntetik el.

A 275. §. szerint a fellebbezések két neme van: fellebbezés és semmiségi panasz, de ezek egy beadványban össze nem kapcsolhatók.

Mindkettő a bírói határozatok mindkét neme ellen, a törvény korlátain belül, egyaránt alkalmazható (285, 294, és 297-dik §§.)

Nehogy tehát az új törvénykezési rendtartás folytán az ügyfelek az illetéki szabályok szellemén túl terheltessenek, egyetértőleg a m. kir. igazságügyi miniszteriummal, tudomás és alkalmazkodás végett a következők jelentetnek ki:

1-ör bírói ítéletek ellen intézett fellebbezések ezentúl is ugyanazon bélyegilleték alá esnek, melyek az illetéki szabályok által általában a fellebbezésekre, s felülvizsgálati beadványokra vannak megszabva.

2-ör. Oly fellebbezések, melyek a fennidézett törvénycikk 294. §-sa szerint, bírói végzések ellen nyújtatnak be, csak azon bélyegilletékek alá esnek, melyek az illetéki szabályok szerint, a peres eljárásban előbb létezett folyamodásokra vannak megszabva.

Miután pedig az illetékszabás 48. tetele szerint, a közben-szólo bírói határozatok, a mennyiben a főügy tárgyának értéke 50 forintot meg nem halad, 1 ft, — minden egyéb esetekben pedig 2 ft 50 kr. állandó bélyeg illeték alá vannak vetve, — az illeték szabás 13. tetele 11. pontjának egybevetéséből önként következik, hogy a bírói végzések elleni fellebbezések, ha a főügy tárgyértéke 50 forintot meg nem halad: 50 kr., — egyéb esetekben pedig 1 ft 26 kr. bélyeg-illeték alá esnek,

3-ör. Semmiségi panaszoktól évenként 36 kr., de ha a pertárgya 50 frtot meg nem halad, 12 kr. bélyeg illeték jár.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közlő: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Engel, E., actenmäßige Darstellung der Vorbereitungen zu den statistischen Aufnahmen im Decbr. 1867, insbesond. der Volkszählung im preuss. Staate u. im norddeutschen Bundesgebiete. Berlin 1867. E. Kühn's statist. Sep.-Cto.

Engel, E., der internationale statistische Congress in Florenz im Jahre 1867. Ein Bericht. (Aus der Zeitschrift d. königl. preuss. statist. Bureaus.) Berlin, E. Kühn.

Entscheidungen d. Grossherzogl. Mecklenburgischen Ober-appellationsgerichts zu Rostock. Hrsg. v. J. F. Budde u. C. A. Schmidt.

Eras, W., der Zwangstaat u. die deutschen Sozialisten. Volkswirtschaftliche Studien Leipzig, O. Wigand.

Ergänzungen und Erläuterungen der proussischen Rechtsbücher durch Gesetzgebung u. Wissenschaft. Unter Benützung der Justiz-Ministerial-Akten u. der Gesetz-Revisions-Arbeiten.

Fecht, H. A., die Gerichts-Gesetze d. Königr. Württemberg erläutert. Das Gesetz über die Gerichtsverfassung. Stuttgart, Koch.

Fontenay, C. de, üb. die Abstimmung in Richtercollegien. Kiel, Homann.

Gemeindegesezte, die neuen, f. das Königr. Bayern. Anhang zum 1. u. 2. Abdr. d. Gesetzes üb. Heimath, Verhehlichg. u. Aufenthalt von 16. April 1868, die Vollzugsinstruktion, die einschlägigen Verordnungen und Staatsverträge und e. Sachregister enth. hrsg. v. E. Riedel. Nördlingen, Beck.

Gerichtssaal, der, Zeitschrift f. Strafrecht u. Strafprocess. Hrsg. v. A. Berner, Th. Gessler, J. Glaser etc. Inhaltsverzeichnis zu den 19 ersten Jahrgängen. Erlangen, Enke.

Gesetzbücher, die 5 französischen, Neu übers. v. e. prakt. Juristen. Hrsg. v. J. Cramer. Koblenz, Bädker.

TARTALOM: A budapesti ügyvédi egyesület negyedik (bírói szervezeti, magánjogi perrendtartási és jogtanulmányi) szakosztályának nyilatkozata a „bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről“ szóló törvényjavaslat tárgyában. — A budapesti ügyvédi egyesület negyedik (bírói szervezeti, magánjogi perrendtartási és jogtanulmányi) szakosztályának nyilatkozata „a bírák és bírósági hivatalnokok áthelyezése és nyugdíjazása körüli eljárást szabályozó törvényjavaslat“ tárgyában. — Válasz esküdtzéki eljárásunk tárgyában. Gellértől. — Észrevételek „a büntetőjogra és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésekről“ szóló törvényjavaslat 8. 9. és 10-dik szakaszaira. I. Dr. Illés Károlytól — A jogi személyekről. (Folytatás.) Dr. Bozók Alajostól. — Különfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél ív curiai határozatok.

Mai számunkhoz Heckenast Gusztáv könyvkiadóhivatalában Pesten megjelent „közhasznú és közérdekű könyvek“ árjegyzéke van csatolva.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Az állam szavatolásáról a tisztviselők által okozott kártételek tekintetében.

A jogász-gyűlés egyesült első és második osztálya a következő tételt állítja fel:

„A jogász-gyűlés azon meggyőződésben van, hogy az állam, illetőleg a község — mindazon károk és hátrányokért felelős, melyeket az általa kinevezett vagy választott tisztviselők, hivatalbeli kötelemük szándékos, vagy vétkes megsértése által egy harmadiknak okoztak.

E szavatolás előfeltételei azonban a bekívánt véleményezés értelme szerint a részletekben még egy új megvitatást szükségelnek, — mi a következő jogászgyűlés főladata marad.“

A jogász-gyűlés ennél fogva több kitűnő szaktudóst hívott fel, hogy az állam szavatolásának föltételei iránt kimerítő véleményt terjesztszenek az 1869-ik évi jogászgyűlés elé.

Dr. Kissling Károly ebbeli véleményezését az „Oesterreichische Zeitschrift für Verwaltung“ f. é. 33. s 34-ik számaiban találtuk közzétételre, és minthogy részben e kérdés hazai törvényhozásunk előtt éppen most forog szőnyegen, érdekesnek véltük ezen figyelemreméltó alapos munkálat közlését.

I.

Hogy lehetséges legyen az állam szavatolásának föltételei iránti vizsgálat, mindenekelőtt tisztába kell jönnünk — úgy mond a szerző — a jogi indokkal, melyből folyólag kinyilatkoztathatjuk, hogy az államnak a tisztviselők vétségeiért szavatolnia kell.

Nagy a különbség u. i., ha magán- vagy közjogi érvek, avagy ha csak a célszerűség szempontjából fogjuk fel a szavatolás kötelezettségét. Nézetem szerint az állam szavatolási kötelezettsége a következőkből tűnik ki:

Hogy az állam részint megtehesse azon intézkedéseket, melyek az egyes polgárainak céljai elérésére szükségesek, s melyeket csak az állam, mint az individuumok közössége léptethet életbe, részint hogy az állam a kellő tevékenységet és hatályt kifejthesse, minden egyes állampolgárnak föl kell valaminél áldoznia egyéni szabadságából, egyéni jogai és javaiból. — Ámde ez csak a szükségesség szabta korlátokig terjedhet. — Mert minden állami intézkedésnek arra kell törekednie, hogy az állam eszméjét az individualis szabadsággal öszhangzatba hozza. — Ez öszhangzat azonban csak akkor lesz zavartalan, ha a törvényhozás által az államnak kötelei és jogai az egyesek irányában, valamint viszont az egyénnek az állam irányában kötelei és jogai kölcsönösen meghatározvák, s ha a hozott törvényeket mindkét fél tiszteletben tartja.

A mint tehát az állam követelheti az egyestől, hogy

a törvényekhez tartsa magát, törvényesen cselekedjék, és a törvény által tiltottat abban hagyja, — úgy az egyes is megvárhatja az államtól, hogy, — ha vele érintkezésbe jön, az eljárás s intézkedés törvényes legyen.

S csak is e föltevés és föltétel alatt érintkezik az egyes személy az állammal, vagy jobban mondva az állam organumaival vagyis a tisztviselőkkel.

S csakis úgy engedhetjük meg egyrészt az államnak hatalma kifejtését az individualis szabadság veszélyeztetése nélkül, s csakis úgy követelhetjük másrészt, hogy az egyén bizalommal és engedelmisséggel legyen az állam egyes organumainak rendeletei iránt: ha fölteszszük, hogy ezek törvény szerint cselekesznek, s sem hanyagságból, sem rossz szándékból törvényes hatáskörüket át nem lépik, hogy eljárásuk törvény szerinti, s hogy abban hagyják azt, mit a törvény abban hagyni parancsol, s mindent a törvény-kivánta gonddal és figyelemmel végeznek.

S ha joga van az államnak engedelmisséget és bizalmat követelni, s ha az egyes polgár arra köteleztetik, úgy e kötelesség ellenében az államnak is tökéletesen kárpótolnia kell az egyest, ha ez az állam organumaiban bizva csatlakozik, vagyis ha individualis (politikai vagy magán-) jogaiban megkárosul, midőn ez organumok irányában engedelmisséggel s bizalommal volt, s törvényszerűséget tételezett fel.

A hason nézetű írókat már a jogászgyűlés előbbi tanácskozásában idézték, az újabbak közül csak Herbert emlitem, ki „Grundzüge eines Systems des deutschen Staatsrechtes“ czimű munkájában következőleg nyilatkozik: „Különösen pörbe idézhető a fiskus mindannyiszor, midőn a vétkes tisztviselő elleni panasz fizetési képtelenség miatt eredménytelen maradt, mert azáltal, hogy az állam, egy nyilvános tekintélylyel fölruházott tisztviselőt hatóságkép felállít, s a közönséget kényszeríti, hogy azzal — mint a felsőbbség képviselőjével érintkezzék: — ez által egyszersmind hallgatag módon beismeri, hogy a tisztviselőre bízott hivatali hatalom kötelességellenes használatából, vagy hivatalbeli kötelessége elmulasztásából eredő követelésekért ő szavatol.“

Ez ellen Stein „Die vollziehende Gewalt“ czimű könyve második kiadásában a 369-ik lapon a következő tételt állítja vala fel: „Nem lehet átlátni, miért szavatoljon az állam a tisztviselő oly tényeiért, melyeket nemcsak hogy nem parancsolt s nem okozott, hanem egyenesen tiltottnak, s büntetésre méltónak nyilvánított.“

E tétel ellenében joggal kérdezhetjük, miért kell hát az egyes állampolgárnak a tisztviselő rendeletei iránt bizalommal és engedelmisséggel lenni, ha e kötelessége hű teljesítéseért még kárt is szenved? — Vagy egy állami organum okozta megkárosítást elemi csapásnak, vagy egyéb vis majornak tekintsük?

II.

A kártételnek, hogy azért az állam szavatolni köteles legyen, valóságos állami hivatalnokoknak valamely hivatalos joghatóság érvényesítésénél elkövetett törvényellenes cselekményéből vagy mulasztásából kell erednie, és másodszor az állampolgárnak bizonyos jogait kellett illetnie.

Tehát az állam szavatolási kötelezettsége alól ki veendők mindazon esetek, midőn a törvényhozás által sértetnek meg a jogok, habár a törvény a tisztviselők vétkes cselekményei pl. hamis statisztikai adatok előterjesztése által, vagy az irányadó körülmények hamis előadása folytán létesült volna.

De kizárandók egyszersmind mindazon esetek is, midőn bírói ítéletben a törvény helytelen alkalmazása következtében jogsértés támad, mert a bírói ítélet épen az egyes eseteknél mutatja ki a törvény alkalmazását, — tehát törvényellenesség tulajdonképpen ki van zárva; miért is mondhatni, hogy a bírói ítélet az egyes konkrét esetnél törvénynyé válik.

Az államnak nem szabad a törvény alkalmazására befolyással lenni, ha a bírói hivatal függetlenségét megővni akarjuk; azért nem érheti őt e miatt semmi felelősség sem.

Ha azonban a megkárosítás a tényálladék elferdítése vagy annak hibás, helytelen előadása folytán eredt, úgy beáll a szavatolási kötelezettség, mert ily esetben az ítélet nem a való és létező konkrét, — hanem egy más tényálladék alapján hozatott, s az államnak kötelessége oly törvénykezési institutiókat létesíteni, melyek az ily hamisítást leheterlenné teszik.

Ha azonban a kártétel az állami hatáskör más ágai- ban, tehát például a katonai, pénzügyi, közigazgatási stb. kormánykörben történt, úgy az állam szavatolni köteles, mert e téren közvetlenül köteles és képes is a törvényszerűséget megővni.

Ugyan ide tartoznak egyszersmind a bírósági tisztviselők által elkövetett kártételek is, — a helytelen törvény magyarázat eseteit kivéve. Szóval, ez utóbbi esetek kizártával minden egyéb bírói functio, tehát az ítéletek végrehajtása, a *jurisdictio voluntaria*, a gondnoki s letéti ügykezelés stb.

Az állam különösen föltétlenül szavatolni köteles minden a törvény által kiszabott eljárás mellőzéseért pl. a befogatási parancs kibocsátásának halogatásáért sürgősnek megjelelt esetekben.

A sérelmeknek bizonyos határozott jogokat kell illetnie, vagyis az állam határozatlan érdekek vagy bizonytalan igények megsértéséért nem szavatolhat.

Ha például egy adóhivatalnok megvesztegetés folytán az adólajstromot megmásítja, s egy igazságtalan adófelosztást eszközöl, úgy az államnak természetesen kárpótolnia kell az általa megkárosítottakat, mert többet kellett fizetniök, mint a törvény igényli.

Ha azonban ugyanazon adóhivatalnok, bizonyos adó-jövedelem bérbeadásakor kötelességét megszegve szabályellenesen a bérletet az ajánlókegyikének adja, s így a többi ajánlót megfosztja annak reménylett előnyeitől, ez esetben az utóbbiak nem követelhetnek az államtól kárpótlást.

A kártokozónak valóságos állami hivatalnoknak kell lenni; mert csak ilyenért állhat az állam jót, miután csak ily tisztviselők hivatalos ügyködése történik hallgatólagos beleegyezésével s csak ennek irányában gyakorolhatja a szigorú ellenőrködést.

Nyilvános ügyködők: mint közjegyzők, ügyvédek, törvényszéki végrehajtók stb. törvényellenes cselekményei vagy mulasztásai csak annyiban háritják az államra a szavatolási kötelezettséget, a mennyiben ezt a „culpa

in eligendo“ vagy a hanyag felügyelet vádjaérheti, vagy a mennyiben az említett ügyérek egy valóságos állami hivatalnok foglalkozásával bizza meg.

Olyan állami alkalmazásban lévő tisztviselők cselekményeiért, kik pusztán magánjogi természetű ügyletekkel foglalkoznak, milyenek például a vasuti, postás középítkezési hivatalnokok, az állam, mint akármely mely más magánszemély csak annyiban köteles szavatolni, a mennyiben egyáltalán az egy harmadik személy által okozott kár megtérítése iránti szavatolás kötelezettsége, főnálló törvények szerint szabályoztatik.

III.

Az előrebocsátottakból önként foly, hogy melyek azon előfeltételek, melyek mellett az állam szavatolni köteles a tisztviselők okozta károkért.

Feltételeztetik ugyanis, hogy:

1. A megkárosultnak nem volt lehetséges a tisztviselő által neki okozott kárt más törvényszerű módon elhárítani.

2. Hogy a megkárosult előtt az intézkedés törvényellenessége, sőt a szenvedett károsodás is az időig, a míg annak elhárítására törvényes segély s jogeszköz állott rendelkezésére, ismeretlen volt.

3. Hogy a kártokozó cselekmény a tisztviselőre bizott joghatóság körében történt.

Ad 1. s 2. Rendszerint valamely tisztviselő rendelkezései tüstént végre nem hajthatók, hanem az állampolgár, ki azok által kellemetlenül érintetik, panasz- vagy kereseti joggal élhet, s így az illető, ha egy hivatalnok intézkedése által jogát megsértve véli, azon uton az intézkedés megmásítását veheti célba; ha most az illető kényszer nélkül vagy önként vagy a törvény nem tudása folytán ezt tenni elmulasztja, természetesen nem követelheti azt, hogy az állam, mely nyitva tartja előtte az utat az őt terhelő rendelkezés netáni megváltoztatására, őt saját mulasztásáért kárpótolja.

A törvény által nyújtott jogeszközök használatának elmulasztása csak azon esetben nem válhatik a károsult hátrányára, ha a törvényellenesség vagy a megkárosodás azonnal észre nem vehető.

Föl lehet tennünk, hogy az állampolgár csak úgy fogja látni, hogy megkárosodott, s az előtte nyitva álló panasz- vagy kereset útjára csak akkor fog lépni, ha előtte tudva van az intézkedés törvényellenessége.

Ha tehát például egy teljesen helytelen, az iratoknak meg nem felelő tényálladék alapján, mely az intézkedés indokolásul hozatott fel, egy e hamis előzeteknek teljesen megfelelő intézkedés tétetett, úgy az egyes állampolgárnak hibául fel nem róhatni azt, hogy az irományokat személyesen át nem vizsgálta, mert neki arra bizton kell számítani, hogy az állam közege nem esik azon szándékos, vagy csak nagy gondatlanságnál képzelhető hibába, hogy a tényállást elferdítse.

De ha más módon tudatába jutott annak, hogy a tényállás előadása hamis, p. o. ha annak fölvételénél személyesen jelen volt, s mégis elmulasztja a szabályszerű uton magának segélyt szerezni, úgy mulasztásáért az államtól semmi kármentesítést sem követelhet.

Ad 3. Minden állampolgártól föltételeztetik, hogy tudomása van a törvényekről, mert ezek nyilvánosan közzétételnek s annak, ki törvény ismeretében nem bizik, szabadságában áll, törvénytudó által magát képviseltetni.

Feltétlen e törvényismeretet, azt is fel kell tennünk, hogy az állampolgár a hivatalnokok csak azon intézkedéseit fogja respectálni, melyek az illető hivatalnok törvényes avagy legalább tényleges hatalmi körében bocsátattak ki.

Ha például valamely bíró adót vetne ki, s az állam valamely polgára ezt megfizetné, úgy az állam bizonyára nem köteleztetné arra, hogy a szembeüő s mindenki előtt nyilvános törvényellenességgel behajtott adóösszeget, ha ez a bíró zsebébe, s nem az állam pénztárába folyt be, az illető károsodottnak megtérítse. De az állam köteleztetné, minden, bármennyire szembeüő zsarolásért szavatolni, ha az a hivatalnokra ruházott korlátlan joghatóság következtében történnék, s az állampolgár az ellen jogorvoslást igénybe nem vehetne.

IV.

Az állam szavatolási kötelezettségét első sorbaninak (primär) kell elismerni; mert a magánszemélyről nem tehetjük fel, hogy ott, hol valamely intézkedésnél vagy határozatnál az állami közegek egész sora közrehat, a vétkest fölfedezze, vagy midőn testületek határoztak, a neheztelt végzés hozatalában részes tagokat megjelelje; azt sem igényelhetni tőle, hogy idő- s költség-pazarlással pereket folytasson a vélt bűnösök ellen, kik talán végre is, mert felsőbb meghagyást mutatnak elő, a panasz alól fölmentetnek.

Valamely alsóbb hivatalnok rendelkezése gyakorta nem egyéb, mint egy törvényellenes rendelet kötelezőszerű végrehajtása, mely rendelet valamely törvény keresztlvitele iránt adatott ki.

Testületeknél végre, hol írásbeli eljárás dívik, a szavazó tagok az előadó által vázolt tényálladékokat, mint az iratokkal megegyezőt tekintik, ha tehát ez tévedésből vagy félrevezetési szándékból a tényállást ferditve adja elő, a törvényellenes határozat terhe csak ezt érheti; — a megsértett magánszemély mindezt miként igazolhatja?

Ha tehát komolyan vesszük az állam szavatolási kötelezettségét, úgy el kell ismernünk, hogy e kötelezettség őt *első sorban* terheli. Ellenben ki kell zárva lenni azon lehetőségnek, hogy a megkárosult valamely harmadik személy irányában viszkereseti joggal bírjon, avagy hogy állam szavatolásának igénybe vétele előtt, netalán viszkereseti jogának érvényesítését elmulasztotta.

Az állam ugyanis csak az esetben kötelezhető kárpótlásra, ha a kár más uton nem pótolható. Hol az ügyállás szerint a károsult egy harmadik magán személy ellen emelhet kárpótlási keresetet, ott az állam iránti keresetnek nincsen jogalapja.

Az osztrák törvényhozás azért a közigazgatási közegeknek magánszemélyek vitás igényeit illető határozatai s intézkedései ellen is a polgári bíróság illetékességére való hivatkozást megengedi. ¹⁾ (Folyt. köv.)

Észrevételek

„a büntető jogra és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésekről“ szóló t.-javaslat 8. 9. és 10-ik szakaszaira.

(Folytatás).

Midőn a becsületsértés a magánvétségek sorából kitöröltetni s a büntetőjogi térre átültetett szándékolatik, két sarkalatos kérdés megoldása válik szükségessé.

Ezeknek *elseje* a becsületsértés büntetőjogi fogalmának meghatározása és fokozatos büntetéssel való ellátása, — *másika* a bírói illetőség kijelölése.

Első tekintetben a megoldás eredménye főleg attól függ, vajon a *végleges codificációt*, vagy egy kirívó anomáliának *átmeneti intézkedés* általi megszüntetését tartjuk-e szemelőtt.

Az ügyvédi egyet — úgy látszik — az előbbi szempontból indult ki, mert bizottmányi jelentésében azon

kívánnattal lépett fel a szönyegen forgó törvényjavaslat irányában, hogy „a becsületsértés fogalma, enyhébb és súlyosabb esetei s külön-külön azok büntetése lehetőleg szabatosan határozottassanak meg.“

Ennél többet valóban a végleges codificációtól sem kívánhatni, s azon indoklás is, hogy *midőn nemcsak pénzbürség, hanem fogság-büntetés is rendeltetik kiszabni,.... méltán követelheti mindenki a büntetéseknek előleges és minden fokozaton keresztlvitt kiszabását*, oly állítás, mely igen nyomatékos érv ugyan egy általános btkönyv behozatala mellett, azonban korántsem szolgálhat specialis indokul arra nézve, hogy a becsületsértések minden lehető esetei és fokozatai már most, midőn a többi büntettek még mindig bírói böles belátás szerint fenyítettnek, külön-külön büntetés-kiszabásokkal láttassanak el.

Ez jelenlegi helyzetünkben nem lenne egyéb, mint egy darabnak előleges kiszakítása azon büntető törvénykönyvből, melynek még alapelveit sem ismerjük, s így annál kevésbbé tudhatjuk, hogy rendszerébe az előre megalkotandó részlet beleillő lesz-e vagy nem?

Sokkal helyesebb kiindulási pont nézetem szerint az, mely szerint a becsületsértésekre vonatkozó intézkedés egyelőre csak ideiglenes tartamra és egy rég felismert baj haladéktalan orvoslására van szánva, s melynek szem előtt tartása azt eredményezi, hogy az alkotásnál az általános jogi elvek mellett főleg a *létező helyzetet* kell tekintetbe venni.

Ezen álláspontból mindenekelőtt szembeüő, hogy a becsületsértések súlyosabb esetei, névszerint a *hamis vád* vagy *feladás* (crimen falsae delationis) és a *tetteges becsületsértések* már jelenleg is bűnvádi uton toroltatnak meg, — s jelesül, hogy ezen büntettek elsejére nézve hazai törvényeink ¹⁾ alapján már régóta minden kétséget kizáró törvényszeki gyakorlat jött létre, — az utóbb nevezetteket, illetőleg pedig felső bíróságaink újabb időben szintén több alkalommal kimondották, hogy azok a velük kapcsolatos *tetteges bántalmazás* tekintetéből — a meggyalázás nagyságához képest kiszabandó — fogságbüntetéssel fenyítendőek.

Ezen esetek tehát, miután megbüntetésük módjára nézve a többi büntettekkel egyenlő bánásmódban részesülnek, átmeneti intézkedést nem igényelnek.

A becsületsértések egyéb nemői, melyek jogéletünkben polgári peruttra tartozó magánvétséget képeznek, a tudomány és az újabb törvényhozások felfogása szerint *rágalmazás* és *szorosabb ért. vett becsületsértés*re szoktak osztani.

Ezen fogalmak meghatározásában a részleteket illetőleg sok eltérésre akadunk ugyan, az elkülönítés lényegére nézve azonban általános egyetértés létezik az iránt, hogy a rágalmazás *határozottan megnevezett* büntett vagy becstelenítő cselekvény ráfogásában áll, a szorosabb ért. vett becsületsértés pedig meggyalázásra alkalmas, és ezen célból használt *általános kifejezések* vagy hasonértelmű cselekvényekre vonatkozik.

A különbség mindenesetre elég nyomatékos és megérdemli, hogy a becsületsértések büntetőjogi szabályozása alkalmával már a jelen törvényjavaslatban figyelemre méltattassék, s a becsületsértési magánvétség eltörlésével egyidejűleg azon anomalia is megszüntetessék, mely szerint különböző súlyu és jellegű jogsértések közös elnevezés alatt ugyanazon büntetéssel illetetnek.

S épen ezen kettős baj orvoslásában áll csekély nézetem szerint a célba vett átmeneti intézkedés feladata, mihez képest a törvényjavaslat oly módon lenne szerkesztendő, hogy abban — *előrehocsátatván azon*

¹⁾ Lásd az 1567: 9, 1604: 18; 1715: 7. §. 8. 1723: 63. s az 1805: 5. törvénycikkeket.

¹⁾ Gesetz über die richterliche Gewalt. (15. §.)

tény, miszerint a hamis vád és tetteges becsületsértés már eddig is bünvádi uton toroltattak meg, — kijelentették, hogy jövőben a becsületsértés egyéb esetei is büntetőjogi sértéseknek lesznek tekintendők s rágalmozás és egyszerű becsületsértés külön elnevezések alatt megfenyítendők; — ezután következnek eme fogalmak szabatos meghatározása és külön büntetési maximummal ellátása, s végül kimondatnék, hogy közkeresetnek mind két esetben csak a sértett fél panasza folytán van helye.

A másik kérdés, mely ezen pontnál felmerül, a bírói illetőség kijelölése.

A törvényjavaslat álláspontjának e részbeni tarthatatlanságát eléggé kimutatta az ügyvédi egyesület bizottmányának jelentése, s helyette azon közvetítő módot ajánlja, hogy a súlyosabb nemű becsületsértések törvényszékiek, a kisebb jelentőségűek pedig azon bíróság vagy hatósági közeg által ítéltessenek el, mely a kihágásokra eddig illetékes volt.

Ámde ugyanazon indokok, melyek az egyesbíró kizárólagos illetősége ellen az ügyvédi egyesület által felhozattak, nagyrészen saját közvetítő javaslata ellen is szólanak.

Igy pl. azon ellenvetések, hogy a becsületsértések megítélésénél sokféle mellékkörülmény, jelesül a kör, melyben elkövetettek, a közvélemény, a szereplő egyének állása stb. veendő figyelembe, hogy a becsületsértések egészen új nemű képezendik a bíróságjogi eseteknek, s hogy gyakran maga az elsőbíró elutasító ítélete egy újabb sértést képez a becsületsértés ellen, — mind oly tekintetek, melyek a súlyosabb és enyhébb esetekre egyiránt alkalmazhatók, s melyeket szem előtt tartva, alig lehetne oly eseteket felfedezni, melyek bizottmány jelentése szerint is egyes bíróra bizathatnának.

Ha pedig ezen nyomatékos érvek mellett tekintetbe vesszük még azt is, hogy a becsületsértések fontosságukhoz méltólag, mint magánvétség is törvényszékiek tárgyalattak, s különösen, hogy azok, — a mennyiben sajtó útján követtetnek el, a rendes bíróságoknál is nagyobb garantiát nyújtó forum — az esküdtszékek által intéztetnek el, s hogy tehát ily körülmények között már azért is következtelen és helytelen eljárás lenne ugyanazon nemű büneseteket az egyes bíró illetőségére bízni, mert a törvényhozás akkor, midőn a becsületsértést bünvádi sértésnek mondja ki, annak fontosságát nem csökkenti, hanem nevelni, s azt az esküdtszékhez tartozó hason jogsértésekhez közelebb vinni akarja: — úgy mindezek megfontolása után igénytelen nézetem szerint csakis azon következtetésre juthatni, hogy a becsületsértések feletti bíráskodás kivétel nélkül a rendes büntető törvényszékekre bízassék.

Ezekhez járul még azon fonákság, hogy az elkülönítés folytán ugyanazon nemű jogsértések majd vétségnek, majd kihágásnak neveztetnének, mely eljárás messze kiható jelentősége a következő érvekből tűnik ki.

A büntetőjog egész rendszerének alapját ugyanis azon osztályozás képezi, mely szerint a bünesetek különböző elnevezések alatt csoportosíttatnak s ezeknek megfelelő külön szabályok és eljárás alá vétetnek.

Ezen felosztás vagy a dolog természetéből, azaz: a bünesetek közti elvi különbségből indul ki, vagy csak külső, oportunitási tekintetekre alapittatik.

Az utóbbi nemű osztályozást a franczia törvényhozás kezdte meg az által, hogy a büntörvényszegéseket büntettek, vétségek és kihágások (crimes, delits, contraventions) osztá a szerint, a mint őket súlyuk és büntetésük nagyságához képest az esküdtszékek, fegyvtörvényszékek vagy egyes bíró illetőségéhez sorozta.

Ezt követték körülbelül hasonló szempontok szerint a porosz és az 1852-ki ausztr. btkönyvek.

Hazai jogéletünkben, dacára az utóbb nevezett btkönyv több, mint 8 évi uralmának, ezen önkényszerű felosztás nem tudott gyökeret verni, mert nálunk a bünesetek általában büntetteknek neveztetnek, s kivételnek csak annyiban van helye, a mennyiben némely kisebb jogsértések pl. csekélyszerű lopások és verekedések, mint kihágások szoktak az egyes bírák által fenytetni.

Még tisztultabb álláspontot foglalt el 1843. évi btkönyvi javaslatunk, mely kihágásoknak csakis a rendőri eseteket nevezi, a közvetlen büntetőjogi sértéseket pedig általában büntetteknek mondja.

Ugyanily felfogás kezd ujabbban más államokban is érvényre jutni.

Igy az 1868. évi olasz btkönyvi javaslat, mely még 1865-ben Bisanelli akkori miniszter terve szerint a franczia hármass felosztást fogadta el, Carrara indítványa folytán azt elvetette s a btkönyvbe tartozó eseteket általában „reati“ elnevezéssel jelezte meg.

Hasonló mozgalmat találunk az északi német szövetségben, hol egy általános szövetségi btkönyv tervezésének alkalmából a tudomány és gyakorlati élet emberei már is egyhangulag a porosz btkönyvben még divatozó hármass felosztás ellen nyilatkoztak.

S lássuk már most a haladás ezen általános és egyhangu jelenségeivel szemben a fejtegetésem tárgyát képező törvényjavaslatot, mely a kisebb hatalmaskodást vétségnek, a becsületsértést pedig kihágásnak canonicálja.

Sajnos retrograd haladás ez, mely a mellett, hogy már mindenütt elkoptatott osztályozást szándékozik csak úgy mellékesen jogéletünkbe becsempészni, egyszersmind már ezen néhány szakaszban tért nyitott mind azon félzségeknél, melyek ama felosztással az ausztr. btkönyvben karöltve járnak.

Ezen btkönyv ugyan is gyakran oly tulságokba tévedt, hogy nemcsak az elvileg együvé tartozó eseteket különíté el, hanem ugyanazon bünesetet is (pl. épen a becsületsértést) csupán a bírói illetőség különbözése miatt majd vétségnek, majd kihágásnak nevezte el.

Semmi sem képes a nép jogi öntudatát annyira megzavarni, mint a közös jellegű fogalmak, vagy épen ugyanazon büntörvényszegések ilyenmő szétszakítása, — s ime a törvényjavaslat — a bp. ügyvédi egyeslése mellett — mégis meghonosítani készül ezen anomáliát, melyet pedig ujabbban egy 1863-ban keletkezett s azóta többszörösen megvitatott btkönyvi javaslat szerint magában Ausztriában is kiküszöbölteni készülnek.

Egy másik jelenség, melyet ezen kérdésben az ausztr. btk. felmutat, abban áll, hogy a vétségek társas bíróság, a kihágások egyes bíró által intéztetnek el, s tulajdonképen csakis ezen indokokból illettetnek az egyes esetek egészen önkényszerűleg majd az egyik, majd a másik elnevezéssel, — és ime a törvényjavaslat 10. §-a is kimondja, hogy a hatalmaskodás bírósága az egyébként illetékes törvényszék, (vétség — társas bíróság), — becsületsértési esetekben pedig azon hatósági közeg jár el és íté, mely a kihágásokra nézve eddig illetékes volt (kihágás — egyes bíró).

Ezen intézkedés valóban nélkülöz minden elvi alapot, s nem egyéb az ausztr. btkönyv utánzásánál, mely azonban még mint ilyen is elhibázottnak tekinthető, mert a hatalmaskodás vétségére és a becsületsértés kihágására egyenlően 6 havi fogságot állapít meg, holott a nevezett btk. rendszerint legalább a büntetés különbözése által szokta fedezni azon ürt, melyet az elv hiánya mindenütt éreztet.

Mindezek oly jelenségek, melyek az ismerttetett hármass felosztás tarthatatlanságát úgy általában, mint a fennforgó esetre vonatkozólag eléggé kitüntetik, miért

is csekély nézetem szerint az a jelen törvényjavaslatból teljesen kihagyandó lenne, s helyette — a mennyiben fentebbi indokolásom szerint a kisebb hatalmaskodás fogalma különben is végkép elejtetnék, — a becsületsejtést vagy határozottan büntettnék kellene nevezni, vagy ha ez a többség előtt tulszigorunak tünnek fel — noha valóban nem egyéb, mint a gyermeknek saját nevén megnevezése, — ezen esetben *minden különös megjelölés meghagyásával* lehetne a fogalom meghatározást szerkeszteni.

Ezen utóbbi eljárás ellen általános szempontból is kevés kifogást tehetni, átmeneti intézkedésként pedig annál inkább igazolható lenne, mert törvényhozásunkban a váltóhamisítás és bűnös bukás szabályozása alkalmával már különben is hasonló eljárás követtetett s másrésről éppen ez azon mód, mely a végleges codificációnak legkevésbé praejudikál.

Dr. ILLÉS KÁROLY.

Az ipartörvényjavaslat.

Az ipartörvényjavaslatot Gorove közgazdasági miniszter ur következő jelentéssel nyújtá be a törvényhozó testületnek:

Az iparviszonyok rendszeres szabályozása jelen törvényjavaslat folytán először kerül hazánk törvényhozása elé.

Középkori kiváltságok, kormányrendeletek, törvényhatósági és testületi végzések és helybeli szokások képezék régi idők óta fogva azon alapot, melyen hazánkban az ipar gyakoroltatott, s mely vidékek, érdekek és iparágak szerint aként különbözött, a mint az illető vidék és czéh politikai tekintetek segítségével is, kisebb vagy nagyobb kedvezményeket birt a hatalomnál kieszközölni.

Az iparos élet ezen századokig terjedő szakaszát jellemzi az előjog, a verseny lehető kizárása, a munkás osztály hűbér-szerű függése, s a haladás iránti közönyösség.

Korunknak volt fentartva az ipari foglalkozást ellenkező alapra állítani. Ez alap az emberi erőnek egyesítése, gőz- és más gépek általi pótlása és támogatása — a munka felosztása s mindezek folytán az iparos cikkeknek nagyban előállítás, vagyis a gyári üzletnek életbeléptetése.

Ez időtől kezdve a gyári telep hatalmas versenytársa lett a kis iparos műhelyének, s nem volt állam, mely tekintve a fogyasztó közönség érdekét és a gyári üzlet nemzetgazdasági fontosságát, ez utóbbit a kis iparos egyedárusága érdekében korlátozni merete volna, sőt valamennyi nemzet főfeladatának ismerte, a nyers termékeknek gyári feldolgozását lehetőleg elősegíteni.

E megváltozott termelési viszonyok és nemzetgazdasági tekinteteknek hódolt hazánk törvényhozása is, midőn e század derekán az 1840. 17. törvénycikkben a gyári termelés teljes szabadságát kijelentette — azt mindennemű mesterség segéd-munkásainak alkalmazására felhatalmazta, e megállapodások által pedig az iparszabadság elvét nálunk is életbeléptette.

A nagy ipari termelés tehát nálunk már 1840 óta a munka és verseny-szabadság alapján megindult, — míg a kisebb ipar mindamellett, hogy a versenyt többé nem korlátozhatta, az önálló munka korlátozásának elvét továbbá is alkalmazta.

E visszas helyzetén némileg segitendő, tisztelt emlékü elődöm, Klauzál miniszternek 1848-ki iparszabályzata oly átmeneti intézkedéseket igyekezett életbeléptetni, melyek a gyári termelésnél alkalmazott munkaszabadságot a kézműiparba is átültetni segítették volna; de Klauzál miniszter rendelete — bár a kézműiparos osztály részéről eléggé kedvezően fogadtatott — a bekövetkezett politikai események miatt nem verhetett a gyakorlati életben gyökeret, s a kézműipar egész 1859. évig az abszolút hatalom uralma alatt is leginkább az 1848 előtt gyakorlatban volt különféle szabályok szerint intéztetett.

1859. évi december 20-án az abszolút kormány az iparügyet nyílt parancs útján egész kiterjedésében szabályozta s e szabályzatot az iparszabadság elvére fektette.

Ha ezen fontos lépés alkotmányos uton történt — ha az iparszabadság elve nem akkor léptettetett volna életbe, midőn minden annyi más polgári szabadság el vala nyomva — ha tehát az iparszabadság kellő felhasználására, az ebből fejlődő sűrűbb társulási érintkezések ápolására nem hiányzott volna a szükség szabad egyéni mozgásnak lehetősége, ha ezeken felül a nemzet minden rétegeit át nem futotta volna ép akkor annak

eleven érzete, hogy alkotmányos feléledése küszöbén áll: ez ipar-rendszabályzat talán több helyesléssel találkozott, jótékonyabb irányban alkalmaztatott, — és a kézműipar haladására nagyobb hatással lett volna. De a fentérintett körülmények közt nem birta azon ellenszenvet legyőzni, melylyel itt a sértett önérdéknél, ott az élénk alkotmányos érzületnél találkozott.

A magyar felelős miniszterium kormányra léptekor így találta az iparügyet, s kötelességének ismerte addig is, míg e részben törvény keletkezhetik — az iparviszonyok számára rendeleti uton jelölni ki egy szabályzatot, mely szerint az azoknak körében naponként előforduló számos kérdések és esetek intéztessenek.

A nemzet iparéletét, mely a gyáraknál 1840 óta — a kézműiparnál pedig 1859 óta az iparszabadság alapján fejlődött, Klauzál miniszter 1848-iki rendeletének keretébe visszakényszeríteni nem lehetvén, s tekintetbe véve, hogy újabban számtalan magánviszony éppen az 1859. évben kibocsátott iparrendelet szerint alakult, s hogy a létező állapotnak megváltoztatása új rendelet által, mely rövid idő múlva rendes törvénnyel cseréltetett volna fel, ismét a kétszeri átalakulásra kényszerített iparéletet feletté megzavarta volna: a kormány tanácsosnak tartotta az 1859. december 20-án keletkezett iparrendszabályzatot ideiglenesen érvényben fentartani — de egyttal el volt tökévelve az első alkalmat felhasználni, hogy az iparügy törvényhozási uton rendeztessék.

Miután az e részbeni előmunkákat befejeztetett, nem késsem azt egyes meghívott iparosokkal, az ország ipar- és kereskedelmi kamaráival, az országos iparegyesülettel, sőt az időszaki sajtó közegeivel is véleményadás végett közölni. Az ez uton nyert és általam kellőleg méltányolt nézetek alapján készült el végre a jelen törvényjavaslat, melyet alkotmányos tárgyalás végett bátor vagyok a mélyen tisztelt országgyűlés elé terjeszteni.

Fontos e törvény hazánk anyagi haladására, fontos az iparos osztály jövőjére nézve is. De minél fontosabb, annál határozottabban állott a kormány előtt a kötelesség, e törvényt oly elvi alapra fektetni, mely nem az elfogultság mulékony nézeteit, hanem az ipar európai solidaritásából és az előhaladott iparos nemzetek tapasztalásaiból levont maradandó igazságokat igyekszik iparviszonyainkban meghonosítani.

Európa ipari hitvallása jelenleg az, hogy a egyéni akaratnak és tehetségnek a munka és foglalkozás választásában és gyakorlásában szabadnak kell lennie, hogy a szabad munkának versenye nélkül nemzetgazdasági haladás nem képzelhető, s hogy azon nemzet, mely a korlátolt munka bilincsei közt kísértén meg a versenyt oly nemzetekkel, melyek a szabadmunka készítményeit hozzák a világpiacra, okvetlenül le fogna győzteni.

A jelen törvényjavaslat főelve tehát nem lehetett más, mint az egyéni munkásság felszabadítása az ipar terén: vagyis az *iparszabadság*.

Ez alapelvvel összhangzólag 20. éves életkorától kezdve mindenki gyakorolhat honunkban ipart (1—3. §.), engedélyhez csak igen kevés és csak oly iparág van kötve, melynél fontos köztekintetek forognak fenn (5. §.), az engedély megtagadásának okai határozottan ki vannak jelölve, hogy a hatósági önkénynek eleje véteessék (6. §.) az építészeti, tűzrendőri vagy egészségügyi tekintet alá eső üzlettelepek sora meg van állapítva, és a felállításuk körüli eljárás a vállalkozó és a közönség érdekében szabályozva. (10—21. §.)

Az iparos fel van jogositva több műhelyt egy helyen, fiók-műhelyeket más helyen is nyitni, többféle ipart üzni iparos társakkal, közös üzletet állítani, mindennemű segédmunkást felvenni, készítményeit, sőt másnak hasonkészítményeit is, az országban nemcsak országos, de hetivásárokon is eladni. (27—31. §.)

A hatósági árszabás csak a husra nézve van fentartva, de ennek megszüntetése is a törvényhatóságokra bízva (32. §.), más első rendű élelmi cikkek és vendéglői áruknál csak a köztudománára hozatal és némi állandósítás kikötve (33. §. és 35. §.), valamint a bérzolgák és bérkocsik árszabályzata is köztekinteteknél fogva hatósági befolyás alá van helyezve. (34. §.)

Meg van szüntetve továbbá az eddigi czéh és az abba való belépés kényszere, és az iparosok közhasznú czélok elérése végett társulása a szabadság elvére fektetve (89. §. 100. §.); a társulati élet szabadon alkotott alapszabályok útján rendezve, a társulatnak peres esetekben a békéltetési eljárás megengedve, (89. §.) a társulati ülések állandó biztos alá helyezése pedig megszüntetve. (97. §.)

Ezen az egyéni és társulati szabadságból folyó elvek további alkalmazást találnak a törvény azon §§-ban, melyek a gyár tulajdonos vagy mester- és a segédszemélyzet vagy gyári munkás közti viszonyra vonatkoznak.

E viszonyok tisztán szabadszerződési alagra fektetvük, (42., 59., 64. és 76. §§.) kölcsönösen felmondhatók (53., 65., 76. §§.) meghatározott esetekben felmondás nélkül is felbonthatók (52., 67., 68. §.), de minden rögtöni és jogosítlan felbontás ellen biztosítvák (56., 57., 70., 71., 72., 76. §§.)

A kölcsönös köteleességek szabatosan meg vannak állapítva (44., 45., 48. 49., 60., 62., 63., 66., 73., 74. §§.), a munka ideje, minémisége és a telep vagy műhely berendezése ugy szabályozva, hogy egyrészt a munkások élete és egészsége megóva legyen, másrészt a fiatal tanoncz vagy munkás iskolai kiképztetése rövidséget ne szenvedjen (41., 44., 45., 46., 47., 60., 73., 81., 82., 83., 87. §§.)

A gyári munkás azonfelül biztosítva van, hogy bérét kellő időben készpénzben megkapja, s hogy az e részbeni visszaélésektől és megrövidítésektől megóvatik. (84., 85., 86. §§.)

Ezen az egyéni és társulati működést a szabadság és kölcsönös igazság elvei szerint szabályozó törvényes intézkedésekhez csatlakozik az iparhatósági eljárásról szóló V. fejezet, melyben gondoskodva van arról, hogy az ipar terén oly gyakran előforduló és halasztást nem szenvedő esetek és panaszok első folyamodásban egyes hatósági tisztviselők által gyorsan intézessenek el, és hogy 2-ik és 3-ik fokban a felfolyamodás nyitva tartassék.

A kormány ugy van meggyőződve, hogy tekintve az európai törvényhozások legujabb idevágó intézkedéseit, jelesen az északnémet szövetség iparrendjét, jelen ipartörvény-javaslatában egyrészt szívonálán áll azon|vezérlő elveknek, melyekre a mivel népek iparviszonyait fektették, másrészt e fő elvek megsértése nélkül mindazon méltányossági tekintetekre volt kellő figyelemmel, melyek ily átmeneti korszakban hazánk viszonyai közt súlylyal birnak.

De meg van győződve arról is a kormány, hogy midőn e törvényjavaslatban határozottan szakított azon elvekkel, melyek más politikai és nemzetgazdasági viszonyok között jelölték ki egykor a kézműipar irányát, és midőn a nemzeti munkának azon szabad tért biztosította, melylyel az más országokban már régen rendelkezik, nemcsak a fogyasztók, hanem maguk a kézműiparosok valódi érdekeit tartotta szem előtt. Lehetnek egyes elfogultak, kik azt vélik, hogy XIX. század jelen tizedében, midőn egész Európa egy nagy termelő és fogyasztó piacczá alakult át, mely a legtökéletesebb közlekedési eszközök segítségével cseréli ki szakadatlanul kölcsönös szükségleteit, s folyvást működik a nemzetközi vámok mérséklétének, egyes ország kisebb iparosai a verseny áradata ellen mesterségesen megvédehetők, de a kormánynak ily téves nézetet osztania és cselekvéseinek alapjául vennie nem szabad. A kézműiparos jelen időben akármelyik országot nevezze is hazájának, a versenyt, melyet Európának szabad gyártermelése és élénk kereskedése fejt ki, nem kerülheti ki többé, de hogy azt megállhassa, nem a hazai munkaerő szabad kifejtésének és versenyzésének korlátozásához, hanem ugyanazon jelesen a tudomány alkalmazásából eredő segéd-tényezőkhez kell folyamodnia, melyekkel a vele versenyző külnemzetek rendelkeznek.

Ezen elvek vezérlették a kormányt a jelen törvényjavaslat megállapításában, és miután bizton reményli, hogy ez elveket a mélyen tisztelt országgyűlés is osztani fogja, tisztelettel kéri a törvényjavaslat elfogadását. Pest, 1869. október 21.

Jogirodalom.

„Az állam és határai,” irta Laboulaye Ede, fordította Molnár Antal. Kolozsvárt 1869. Stein János bizománya.

Laboulaye irodalmi munkássága világszerte ismeretes, álláspontját minden munkája elég szabatosan körvonalozza, határozott elfordulás ez azon modern iránytól, melyet állam-omnipotentiának nevezünk, s az önkormányzati eszmének folytonos védelme. Az egyéni szabadság elvének érvényesülését ő nem a modern státus intézményekben s alkotmányos formákban keresi, így távol áll tőle azon vélemény, hogy a parlamentarismus vagy a népsouverainitás már önmagában is garantiája volna a szabadságnak, — hanem az önkormányzat elvének következetes keresztülvitelében, mely az egyénnek

szabad mozgási körét telhetőleg biztosítsa. Ezen kedvencz eszmék körül forog ismert munkája „L'état et ses limites“ melynek fordítását Molnár Antal ur eszközölte. E munkája, mely nagy sensációt gerjesztett, nem kisebb megdöbbenés volt az imperialismusra, mint a „Páris Amerikában“ czimű munkája; — a mit itt az elméldőnek reflexiói, amott a satyrikusnak gunya tesz tönkre.

Történelmi szempillantást vet itt mindenekelőtt azon eszmékre, melyek az állam lénye iránt a régi korban fenállottak; fejlődésüket egész új nézpontokból világítja meg, miközben néha egészen új s eddig kellőleg meg nem figyelt eredményekre vezetik őt vizsgálódásai. Így a régi római birodalom hanyatlásának okai közt felemlíti azon hamis képzetet (nem képzelmet mint szerző fordítja), melyet a rómaiak magoknak alkottak az államról.

Ez a népsouverainitás régi felfogása volt. Elméletben a köztársaság mindig fenállott, a fejedelem nem volt egyéb a democratia képviselőjénél, a plebs állandó tribunájánál. A harmadik század jogászhai tanulmányozván a császári hatalmat, a fejedelem akaratának törvényerőt tulajdonítottak, azért, mivel a nép a fejedelemre ruházta minden hatalmát. Ine, kiált fel méltán Laboulaye, a legnagyobb szabadságból levont legterhesebb szolgaság!

A kereszténység megdöntötte az államról képzelt régi fogalmakat, hadüzenet volt az a császári despotismusnak, innét származott tehát a keresztények üldözésének oka, s nem — mint eddig vélték a császárok rajongó kegyetlensége vitte vérpadra a keresztényeket. Az üldözés politikai jelleggel bírt, az állam, a megsértett souverainitás s a megsértett törvények nevében börtönözték be s öldösték le a keresztényeket.

A római felfogással homlokegyenest ellenkezik a germán világ-nézet. A rómaiak szemében az állam minden, az egyén semmi, a germánoknál a polgár minden s az állam semmi. Nálok az imperialis társadalom határozott ellenlábasaira akadunk.

Így folytatja szerző az állameszme fejlődése körül tett nyomozásait a bűbéri középkoron a reformatio mozgalmain, a XVIII. század szellemi rázkódásain keresztül. Bossuet, Fenelon, Locke, Montesquieu, Voltaire, Rousseau, a physiocraták befolyása remeken vázoltatik. Szerző nem barátja Rousseau nézeteinek, mert ennek „contrat social“-jában leginkább látja dicsőítette azou tant, melyet államomnipotentiának nevezünk. Szerinte ugyanis az egyénnek le kell mondanai személyéről, sőt jogairól a közösséggel szemben. Ő a szabadságot a népsouverainitásban kereste, s a többség uralmát mindenhatóvá emelte. Tanai hatásának tulajdoníthatók leginkább a francia „constituante“ s a forradalmi férfiak botlásai.

A második szakaszban azon szerzők munkáit ismereteti vázlatos rövidségben, kik az állam attributumairól irtak. Humboldt Vilmos, Mill Stuart, B. Eötvös József, kiről nagy tisztelettel ír, vannak itt szellemdusan dióhéjban ismertetve. Eötvösünk munkáját, a XIX. század uralkodó eszméit ismertetve, ezen korszerű s méltán megfigyelendő intelmet intézi hazánkfiához: Vajha Magyarország is meghallgatná böles tanácsadásait, belátva, hogy századunkban a szabadságnak nem azok létfeltételei, melyek a régi hűbéri alkotmányok korában voltak; — ma mint Eötvös helyesen megjegyzi — a feladat nem az állam gyöngítése, hanem az egyén erősítése.

A harmadik szakaszban sajátképi tárgyat fejt ki. Az állam hatáskörét a legmagasb functiók, mint a hadsereg, tengerészet, diplomatia, pénzügyek, törvényhozás, igazságszolgáltatás, kormányzás s a legtöbb rendőrségre szorítja, de nem kívánja azt szükségképeni teen-

dőinek körén kívül álló foglalkozásokkal megterhelni. Municipális jogok megállapítását sürgeti, s a községet, mint a szabadság iskoláit tünteti fel, s felsorolja, mily mérvű szabadságot követelhet a lelkiismeret, — gondolat s egyéni tevékenységre vonatkozólag a polgár. „Ezen erő, — így fejezi be gyönyörűn e végszakaszt, melyet eléggé nem kímélhetünk, (s ez a politikának minden titka) de a melyet igen sok kormány félreismer s elhanyagol, az *egyén*, s ha igazság az, a mit a tudomány nekünk bebizonyít, s a történelem hangosan fölemlít, úgy az is igaz, hogy az egély, erkölcsstan, politika, ipar, tudományok s művészetek terén az *egyén* semmi *szabadság* nélkül.”

A fordítás általában elég jó, bár itt-ott néhány kifejezés átültetésében nagyobb nyelvkezelési routine nem lett volna fölösleges. (*)

K ü l ö n f é l é k.

Nyílt levél.

Tisztelt szerkesztő ur! Egyetemünk jogi karának állapota és a jogtanulmány reformja egy idő óta nemcsak a szaklapok, hanem, mondhatni, az összes napi sajtó egyik álló rovatának tárgyává lett. Örültem azon, mert a jogi tanügy iránt mutatkozott nagyobb érdeklődés, közvéleménynek az iránt képződése és nyilvánulása a legbiztosb eszköz javítások, reformok gyors létesítésére; mert a mily bizonyos, hogy nagy szüksége van az utóbbiakra éppen egyetemünk jogi karának, époly kétségtelen az is, miszerint az illetékes közvélemény követelő szövegének támogatása nélkül azok létesítése nem egyhamar várható.

Senki nem érezheti ezt jobban nálamnál, ki csak a legégetőbb bajok felette könnyen megtörténhetett orvoslását már 1862-ben a „Pesti Napló,” 1865-ben a „Hon” hasábjain körülményes indokolás mellett sürgettem, de az akkora más, fontosabb ügyekre szorított közvélemény támogatása hiányában — minden siker nélkül.

Az ország közjogi viszonyainak egyelőre bevégzett rendezése és a felelős nemzeti kormány helyreállítása után most már szőnyegre került az, mi a nemzet fenmaradásához és jóllétéhez nem kevésbé szükséges, mint am azok, sőt mi nélkül am azok mitsem érnének: a *belreform*. *Éppen* összpontosulnak a nemzet óhajatai jelenleg, *ennek* előtérbe nyomulása által lettek addigi politikai pártjaink tehetetlen anachroniszmussá, ez a jelen feladata és signaturája, a jövő kulcsa.

A belreform kérdéseivel mindinkább foglalkozó időszaki sajtó és közvélemény tehát felkarolta *egyetlen* egyetemünknek, kiválólág pedig a *jogi* karnak és a jogoktatásnak ügyét, helyesen sejtve, miszerint éppen az utóbbi az, mely daczára annak, hogy állapota jelenleg a többi karokénál sokkal sanyarubb, mégis legkönnyebben volna emelhető azon színvonalra, mely hivatásának megfelel, ennek eleget tenni képesit.

E kérdés gyakori fejtegetése közben azon testület, mely azáltal leginkább érdekelve van, annak megoldására törekedni első sorban hivatva volna, t. i. az egyetem jogtanári kara is szóba hozatva, még pedig nem ritkán képen, mintha éppen ő volna a jogi kar jelen sanyaru helyzetének okozója, vagy legalább minden javításnak, haladásnak, reformnak akadályozója.

Az e feletti közlekedetlenség, a mindsűrűbben és növekvő ingerültséggel nyilvánult roszulás szükségkép kiterjedett reám is, mint azon tanártestület egyik tagjára, s bármennyire fájlaltam legyen is e visszás helyzet, öntudatom elég bátorságot nyújtott, az aféle kifakadásokat mindaddig szó nélkül hagyni. Minthogy azonban tisztelt szerkesztő ur a „Jogtudományi Közlöny“

f. évi 43. számában megjelent, „Az egyetemi reform-kérdés II.” című cikkében egyenesen nyilatkozatra szólít fel az iránt: való-e, miszerint a jogi kar körében eszköz-lendő javításokat nemcsak nem elleneztem, hanem ellenkezőleg ilyeket indítványoztam? minthogy továbbá ily fel-szólításra nem felelni, annyi volna, mint a közvéleményt önmagam kárára szándékosan tévuttra vezetni: minden tartalék és tekintet nélkül nyilatkozom.

Nézetem szerint jogi karunknak kettőre van szüksége. Az egyik, mi a többi karokra is kiterjed: helyes és czélszerű *tanrend*, mely csak törvényhozás útján állapítható meg, tehát nem egyhamar fog létesíttetni; a másik, mi a többi karokra nem vonatkozik: két égető, tehát semmi halogatást nem tűrő bajnak orvoslása, t. i. a *tantermek* és *tanerők* elégtelenségének kipótlása, mi nehézség nélkül és azonnal lehető.

Hogy e két hiány az intézet egész hatályát zsbibasztja, kiki beláthatja. Hogy tantermek, melyekbe a hallgatóságoknak csak kétharmada fér be, elégtelenek, ahhoz nem kell commentár; szintoly kevésbé ahhoz, hogy az összes jog- és államtudományok, tehát 18—20 tanszak előadására 7 vagy 8 tanárt tartani, nevetséges dolog. ¹⁾

Hogy és mikor keletkezett e két baj?

Azáltal, hogy az 1860-ban eltávolított idegen (német) tanárok helyett hazai tudósok kellő számban nem nevezettek ki, és hogy éppen azon idő óta szaporodott a joghallgatóság száma 500-ból 1100-ig. Hogy az utóbbi ténykörülmény nemcsak a tantermek szaporítását és nagyítását, hanem a tanerők öregbítését is igényelte volna, világos; mindamellett az utóbbiak megfordítva tetemesen kevesbültek. E két baj orvoslását sürgettem 1862-ben és 1865-ben a „P. Napló” és a „Hon” hasábjain, — hogy sikertelenül, nem csoda, minthogy az akkori átmeneties és gyorsan változó kormányok a szakügyekkel jóformán nem is foglalkoztak; de midőn 1867-ben a felelős nemzeti kormány és ennek körében a közoktatásügyi miniszterium visszaállított, elérkezettnek véltem az időt, hogy ama két, időközben már csaknem eltűrhetetlenné vált baj orvosoltassék, s minthogy ekkor már az egyetem jogkari tanártestületének tagja valék, az utóbbinak körében 1867-ki május 14-én következő indítványt tettem:

„Tekintve, hogy jog- és államtudományi karunk viszonyai 1860 óta, midőn a fenálló tanrendnek egészben véve épenhagyása mellett tanítási nyelvül a magyar lőn ismét behozva, a joghallgatók számának folytonos szaporodása következtében oly örvendetes fordulatot vőnek, melynek tényálladéka a tanárok jelen számának megállapításánál, minthogy előrelátható nem volt, arányzati alapul nem is szolgált vala;

tekintve továbbá, hogy a jogtanulók örvendetes szaporodásával a létező tantermek is, még pedig immáron csaknem rendszertelenül is veszélyes mértékben, elégtelenné lőnek;

„tekintve végtére, hogy karunk e kettős viszonyai csaknem két évi tartam után, mely alatt az országos ügyek folyton átmeneties állása miatt azokra kellő figyelem fordítható nem volt, most, midőn a közügyek szerencsés átalakulása és külön közoktatási miniszteriumnak létezése szükségelt intézkedésekre teljes lehetőséget nyújt, — az elvégrei méltánylást és orvoslást oly elhalaszthatlanul sürgetik, miszerint azokat sem az autonómianknál fogva oly nagy mértékben gondjainkra bízott intézeten netán létesítendő organikus reformokhoz, sem az egyetem számára hallomás szerint célbavett nagyszerűbb építkezéshez kötni nem lehet:

„Küldjön ki a jog- és államtudománykari tanártestület kebeléből három tagból álló bizottságot, mely az említett viszonyokat és ezek elhalaszthatatlan igényeit behatólag megvizsgálván, a kieszközlendő intézkedésekről és ezek mikénti kezdeményezéséről egy külön, e célra tartandó rendkívüli ülésben indokolt javaslatot terjesztszen elő.”

¹⁾ A bécsi cs. kir. egyetemnél jelenleg 25 tanár működik; Prágában 500 joghallgató számára 18 tanár és Innsbruckban 150 joghallgató számára 18 tanár van alkalmazva. Hazai egyetemünkön pedig 1000—1200 joghallgató számára 1860—1864 5 működött, és jelenleg is csak 8 tanár működik.

Ez indítványt azonban a tanártestület *elveté*, a kétségbevonhatlan sanyaruság orvoslását egy még 1861-ben kidolgozott, azóta nyugalmasan szunnyadó tanterv revisiójával, mely azóta már megint két és fél év óta aluszsa az igazak álmát, odáig el.

E határozat hozatala után le kelle azon reményről mondanom, miszerint a többször említett két nehéz baj a tanártestület kezdeményezése által fog orvosoltatni, — s az azóta lefolyt két és fél év, mely után ma is ép úgy áll a dolog, mint annakelőtte, teljesen igazolta reménytelenségemet.

Hogy mindazáltal a jogi kar sanyaru állapota iránt minden felelősséget magamról elhárítsak, az annak orvoslását elodázó karhatározat ellen nyomban következő különvotumot adtam be:

„Folyó évi május 14-én tett indítványom karunk jelen viszonyainak két *különös* hiányát tárgyalja, t. i. a *jogtanárok mostani számának* (8) mind az előadandó jog- és államtudományok terjedelméhez, — mind az évek óta ezerre rugó hallgatóságunkhoz, mind sokkal kevésbé látogatott más egyetemi jogkarok tantervéhez, — mind a saját karunknál is csak félfannyi hallgatóság mellett már 1860 előtt létezett tanárok számához képest való *elégtelességét* és *karunk tantermeinek* hallgatóságaink nagy részét befogadni képtelen *szűk voltát*;

„e kettős *elégtelesség kétségtelen*, köztudomású lévén, hogy egyrészt négy évi tanfolyamra oszló hallgatóságunk számára jelenleg csak három, még pedig oly aránytalanul szűk tantermünk van, miszerint legnagyobbikában is auditoriumának csak alig kétharmada nyerhet, részben ülő-, részben állóhelyet, és hogy másrészt — mi ezen bajon is némileg tán segítene — nemcsak egyetlen tanszakra sincs jelenleg több tanára, hanem hogy ellenkezőleg jelentékeny tanszakok, külön tanárok, egyetemhez nem illő hiányában, más szakok tanárai által adatnak elő;

„de e kétségtelen *elégtelesség immár két évi tartam után*, mely alatt mintegy 2000 ifju hazánkba, már egész nemzedék, ment ily sajnos körülmények közt a jogi tanfolyamon át, csakugyan oly *sürgetőleg is igényel orvoslást*, miszerint ennek kezdeményezését és gyors eszközését karunk jó hír-nevének és a gondjainkra bízott nagybecsű nemzedékek érdekeinek kockáztatása, tehát súlyos felelősség reánknehezülése nélkül még csak egyetlen félévre sem szabad tovább elhalasztani, annál kevésbbé —

„minthogy ama kettős *elégtelesség semmi kapcsolatban sem áll sem a jelenleg létező, sem akár még csak létesítendő bármely más organikus intézményekkel*, hanem ellenkezőleg *semmiféle tanrend, sem tanszabadság, sem ennek ellenkezője, sem ezek bármely részlete, árnyalata vagy vegyüléke mellett sem volna tűrhető, de igenis mindenféle tanviszonyok és tanrend mellett is gyorsan megszüntetendő nehéz bajnak tekintendő*, — minélfogva tehát

„az általam indítványozott orvoslásnak *organikus intézkedésekkel semmi köze, amatt ilyekhez kötni nemcsak nem szükséges, hanem ellenkezőleg, mivel ily féle reformoknak sem nem áll útjában, sem nem praepjudicál, ilyennek létesítése ellenben hosszabb időt igényel, még ártalmas is volna*; végre

„ez orvoslás, t. i. még néhány tanárnak kinevezése és néhány teremnek nagyítása, felette könnyen és rövid idő alatt eszközölhető:

„mindezeknél fogva a jog- és államtudományi tanártestület mai nap 392. sz. a. hozott többségi határozatát, mely az indítványom tárgyát képező kétrendbeli baj orvoslását azokkal és ezzel semmi összefüggésben sem álló organikus és rendszeres, mindenesetre sok időt igénylő intézkedésekkel hozza kapcsolatba, indítványom egyenes és egyszerű elvetésnél veszélyesebb *minősített elmellőzésének* lehet csak tekintenem, azaz: oly fordulatnak, mely egy kétségtelen tényálladékból támadt nem kevésbbé kétségtelen feladat önmagában véve egyszerű és könnyű megoldását egészen mást ozelő kimérhetlen tárgyalások és előreláthatatlan elhatározások tömkelegébe süllyeszti és ezáltal okvetlenül messze elhalasztja, — oly alakulat, melylyel szemközt és nehogy az ama határozat folytán történendő tanácskozmányok és kezdemények az én indítványom tárgyát képező kiáltó bajok orvoslására irányzott és ezek igényét kielégítő tettek tartas-

sanak, nem marad más tennivalóm, mint azon hiszemben, miszerint az egész ügyállásnak ilyképeni tisztába helyezése az egyetemünk sorsát intező legfelsőbb hatóság értesülését és elhatározásait tán megkönnyítheti, lehetőségig teljesített kötelesség megnyugtató érzetével az indítványom tárgyát képezett két fogatkozás netán még további tartama iránt a felelősséget az indítványomat mondott módon elmellőző többségi határozatnak, melyre nézve e nyilatkozatom ellenszavazatul szolgál, átengedni.“

Midőn mindezen közleményeimet t. szerkesztő ur rendelkezésére bocsátom, óhajtom, miszerint azok ne csak a szakértő közönség tájékoztatását, hanem egyetemi jogkarunk ügyének jobbrafordulását is megkönnyítsék.

HOFFMANN PÁL.

* (*A jogbölcselek patriarcháját, Hugo Grotiust*) eddig jobbra csak egy oldalról — t. i. mint jogászt ismerik, s a nagy világ keveset tud arról, hogy a XVI. század legnagyobb philosoph jogásza egyszersmind *költő* volt. A classikus „renaissance“ kora latin muzsákat mindenütt életre hívta, úgy hogy idővel egész u. n. *neolatin* (ujlatin) költészet keletkezett, úgy, hogy ezen irodalmi tünemény nemsokára nagy hatást gyakorolt a nemzeti irodalmak kifejlésére is. Különösen történt ez Hollandiában, hová számos tudós csődült, mióta ott a leydeni egyetem alapítottat. Itt volt a híres Scaliger, itt hozta létre költői Muzsája termékeit a nagy Hugo Grotius is. Keveset tudunk ez irányban felőle, míg Müller L. közelebb hollandi nyelven irt tanulságos könyvét felőle mint költő felől (*Müller L. Hugo Grotius als latynisch dichter. Haarlem.*) Müller munkája két részre oszlik, bibliographiai részre, mely felette nagy szorgalommal sorolja fel Grotius költői műveit, verseit, — azok kiadásait míg második rész a nagy hollandi költői genuisával, nyelvével, metrikájával foglalkozik. A tudományokban új ösvényeket nyitott meg, a költészetben annyi jelentékeny lételre nem hozott; így hangzik Müller ítélete. Költeményei gazdagok szép gondolatok s keresett kifejezésekben, de nagyobb részt azon gondolatkörben forognak, mely az akkori latin költőknek, mint Scaliger Heinsius, Baudiusnak s. t. b. sajátja volt, vagy a régi classikusokból másolnak le egész részleteket. Vannak drámái, lyrai, didaktikai darabjai. Az elsők közül különösen kiemelendő *Christus patiens* (1608) *Sophompaneas*, mely a híres Joost von den Vondel hollandi világhírű XVIII. századi költőtől hollandi nyelvre fordított. Híresek epigrammjai még. Korában egyetlen volt, ki a *modern gondolatokat* Horáczi nyelvi s versformáinak ékes mezébe tudta öltöztetni. E szempontból a nagy jogphilosoph költészete figyelmet kelthet.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Gesetzgebung, die, d. Königr. Bayern seit Maximilian II. m. Erläuterung. In Verbindg. m. Dr. L. Arndts, Dr. H. v. Bayer, Dr. J. C. Bluntschli etc. hrs. v. Dr. C. F. v. Dollmann, fortgesetzt v. Dr. J. Pözl. 1. Thl. Gesetze privatrechtl. Inhalts. 2. Thl. Staats- u. Verwaltungsrecht u. 3. Thl. Strafrecht u. Strafprozess.

Gesetzgebung, die neue, Oesterreichs. Erläutert aus den Reichsrath-Verhandlungen I. Bd. Die Verfassungsgesetze. Wien, Manz' Verl.

Gewerbegesetz für das Königreich Sachsen vom 15. October 1861 und die damit in Verbindung steh. spätern Gesetze und Verordnungen. Mit einem Inhaltsverzeichniss. Leipzig, Rossberg.

Gewerbegesetz, das neue, in Bayern, von Januar 1868. Würzburg, Stahel.

Grotefend, G. A., das deutsche Staatsrecht der Gegenwart. Berlin 1869. Kortkämpf.

TARTALOM: Az állam szavatolásáról a tisztviselők által okozott kártételek tekintetében. — Észrevételek „a büntetőjogra és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésekről“ szóló törvényjavaslat 8. és 10-dik szakaszaira. (Folytatás.) Dr. Illés Károlytól — Az ipartörvényjavaslat. — Jogirodalom. — Különlék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél ív curiai határozatok.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Az állam szavatolásáról a tisztviselők által okozott kártételek tekintetében.

V.

A mi különösen *Stösser* ur által a hatodik német jogászgyűlés tárgyalásainak III-ik kötete 70-ik lapján fölállított 12 tételt illeti¹⁾, kész vagyok az 1. 3. 4. 6. 8. 9. 10. b) és c) valamint a 12-ik tételt helyeselni. Ellenben azt hiszem, hogy a 2-ik tétel oly föltétet tartalmaz, mely nem szükségképeni. A károsításnál ugyanis egy tisztviselőnek mindig hibásnak kell lenni, de nem szükségképen foly, hogy épen annak, ki a kárt okozá; tegyük fel például, hogy hanyagságból egy törvényellenesen kibocsátott rendelet alkalmaztatik bizonyos concret esetben, ugy mégis csak az azt kibocsátó minisztert éri a hiba, — vagy ha például egy állomás betöltésének elmulasztása által sürgős rendőri intézkedések megakadályoztatnak, ugy — mert a szükséges számú személyzet hiányzik, — nem az alsó hivatalnok felelős a megesett mulasztás okozta hibáért, hanem azon felsőbb hatóság, mely be nem töltötte a szükséges állomásokat.

Az sem szükséges, hogy a hibás tisztviselő ellen a polgári jog elvei szerint kárpótlási kereset indíttassék, — mert mindazon esetekben, a melyekben a kár fel-

¹⁾ E tételek következők:

1. Az állam szavatol mindazon hátrányok- s károkat, melyeket hivatalnokai jogellenes cselekményeikkel egy harmadik személynek okoztak.
2. A szavatolásnak csak akkor van helye, ha és a mennyiben a tisztviselő ellen a polgári jog elvei szerint kárpótlási kereset indítható.
3. A kártételnek az illető tisztviselő cselekvésmódja közvetlen s melőzhetlen következményének kell lenni.
4. Így tehát harmadik személyek positiv cselekményei által a nélkül, hogy a tisztviselő hibája közreműködött volna, — továbbá a megkárosult hibájának hozzá járultából nem szabad erednie.
5. Csak valóságos állami hivatalnokok, legyenek bár alsóbb vagy felsőbb közegei az államnak, — kötelezik ezt kárpótlásra, nem pedig egyszerűs mind más nyilvános ügyködők.
6. Különösen szavatol az állam a bírák jogellenes kötelességsértéseért is, a mennyiben itt nem pusztán helytelen törvény alkalmazás értendő.
7. A hivatalnoknak a rája törvényileg bízott hatáskörben vagyis hivatalos megbízatás teljesítésében kell eljárnia.
8. A jogsértésnek szándékosság- vagy durva gondatlanságból kell történni.
9. Közönyös kérdés, ha valjon a kötelességsértés positiv cselekményben vagy mulasztásban nyilvánult-e, a mennyiben az utóbbi esetben a károsult a tisztviselővel szemben concret jogviszonyban állott, s e szerint föl volt jogosítva a tisztviselőtől egy bizonyos tárgy. mód s mérték szerint előre megszabott működést követelni.
10. Az állam szavatolási kötelessége első sorban (primár);
a) azon esetekben, midőn magánjogi természetű ügyletek forognak szóban, melyek az állam részére az arra felhatalmazott tisztviselők által más személyekkel kötöttek;
b) azon esetekben, midőn közbiztonsági jogosultság érvényesítése forog kérdésben;
c) ez utóbbiak közé számíthatók azon esetek is, midőn okiratok hitelesítése, oklevelek stb. kibocsátása forog szóban, a melyeknél nélkülözhetlen kellék a „publica fides”.
11. Az állam szavatolási kötelessége, névszerint a 10. a)-val jelölt esetekben ugyanaz, mely egy magánszemélyé volna, ha az kötötte volna a kérdéses jogügyletet.
12. Hasonló jogelvek lépnek életbe a községek szavatolásánál, ha tudniillik azok tisztviselőiket önállóság nevezik ki, vagy választják.

sőbb hatóság törvényellenes rendeletei, a felügyelet elhanyagolása stb. által okoztatott, nem lehet polgári jogból származó keresetet indítani.

Az 5-ik ponthoz csak ugy adhatom beleegyezésemet, ha a nyilvános ügyviselőkre nézve kimondatik „a mennyiben az állam ezeknek alkalmazásánál, vagy a felügyelet gyakorlása tekintetében nem hibás s az illetők nem működnek tisztviselői minőségben.”

A 7-ik tételt hasoulólag nem helyeselhetem, mert a hivatalnokok a rájuk törvény szerint bízott jogkörön kívül is a kezeikben lévő, s az állam által fölruházott hatalomnál fogva okozhatnak kárt.

A 10. a) s a 11-ik tételt sajátkép helyeslem, mert ott, hol magánjogi üzletek kötöttek az állammal, ennek ugy kell tekintetnie, mint valamely magánszemélynek.

Ámde ekkor a harmadik személyek hibájáért való szavatolási kötelességnek másként kell megállapíthatni a magánjogban, mint eddig történt; kell, hogy általános érvényre jusson a francia jog azon elve (*code civil* art. 1384):

„Mindenki szavatolni tartozik azon kárért, mely oly személyek által okoztatik, kikért jótállania kell.”

Hatályos kényszer rejlik e tételben az alárendelt hivatalnokok választásánál követendő eljárásra nézve, mely a hivatalos ügyködésnél kifejtendő nagyobb erélyre s az alárendeltek fölötti szigorú felügyeletre int.

Azon tétel, melyet *Ihering* a római magánjogról irt munkájának 473-ik lapján (*Haftung für Handlungen dritter Personen*) s évkönyveinek IV. kötetében a 84 és 85. lapon ismételi:

„Ki — ugymond — valakit bizonyos működésre kismelni tartozik, természetesen csak az itt elkövetett hanyagságért felel (*culpa in eligendo*); kinek ellenben a működést személyesen kellene végezni, s azt más által teljesített, ez utóbbi hibájáért általában szavatolni köteles —”

korunk igényeit többé nem elégitheti ki; a törvényhozás mindenütt, hol névleg vasutvállalatok kárpótlási kötelezettségéről az utazók károsodása tekintében intézkedett, egész más, a francia jognak megfelelő nézetet tett magáévá.

Németországban a kártérítési kereset iránti sanyaruság ugy az anyagi jog tételeiben, mint nem kevésbé a pereljárásban is gyökerezik.

VI.

Ha a fölállított tétel ellenzőinek indokait tekintjük; végre is ugy találjuk, hogy jobbára financiaális aggályok hozatnak fel az állami kárpótlás ellen, és *Bluntschli* is leginkább csak ezen okból nyilatkozott a fentebbi tétel ellen, a mennyiben e kérdés meghányásánál különös elővigyázatot ajánlott.

En a kérdést éretten megfontoltam, s mi ez aggályt illeti, következő megállapodásra jutottam.

Az állampénztár terhelése a föltétlen szavatolási

kötelesség elfogadásánál ugyan igen jelentékeny név vált, de többé-kevésbé mindig az államintézményektől s a kormány által kifejtendő erélytől fog függni, valjon az állam kincstár többször s jelentékeny mértékben fog-e igénybe vétethetni.

Nézetem szerint az államban majdnem mindent úgy lehet szabályozni s oly institutiókat létesíteni, hogy csak a legkritikább esetben leend lehetséges, miszerint az állam tisztviselőjének szabályszerű hivatalos működése által valamely állampolgár elháríthatatlan kárt szenvedjen.

Csak el kell tőkélnünk magunkat ily institutiók behozatalára s az államgépezetnek oly reformálására, hogy valóban törvények szerint kormányoztassék.

Ha e mellett az állam mindazt mellőzi gondoskodása köréből, a mire tulajdonképen hivatalos nincsen, vagy hol legfőleg a főfelügyelet joga illeti meg az államot, úgy nagyszámu ügyleteitől, melyekben a felelősségnek gazdag forrása van, megszabaduland.

Itt mindenek előtt az önválasztotta bíraskodás ténnyel hozom az állampolgárok magán ügyleteinek kezelését, a hagyaték-felosztást, az államhatósági hitelesítést, kiskorúak s távollevők vagyonának kezelését stb. mindezek nem oly ügyletek, melyeknek közvetlenül az állam által kellene kezeltetniök.

Teljesen elégséges, ha egyrészt az állam oly közeget állít fel, kikkel a felek közvetlenül érintkezhetnek, s kik a feleknek személyesen szavatolnak egész vagyonukkal, mint például a közjegyzőség intézményének a törvényszéki végrehajtóknak (Gerichtsvollzieher) stb. behozatala által; vagy ha az állam bizonyos ügyek kezelését azokra ruházza át, kik az iránt természetszerű érdekekkel viseltetnek, s csak a főfelügyeletet tartja meg magának, mi igen könnyen megtörténhetik, ha pl. a kiskorúak, távollevők, tébolyodottak vagyonának kezelését a családra vagy a községre ruházza át.

Hasonlóképen lerázhatja magáról az állam az alsóbb rendőri teendőket is, s azokat a községekre bízhatja.

VII.

Hol az állam közvetlenül s tényleg befolyani tartozik, azáltal távolíthat el magától majd minden kárt:

1. ha az állampolgároknak lehető legnagyobb személyes közreműködést biztosít minden őket illető ügyben, ha a tárgyalások nyilvánosságát, a felek részéről való korlátlan ellenőrzési jogot, az iratok átnézését stb. megengedi; mert ezáltal egyrészt lehetővé tétetik az állampolgároknak, hogy magokat károsításoktól óvják, másrészt a tisztviselő is inkább törvényességre szoríttatik;

2. ha mindenütt, hol a közigazgatás működésének megszorítása nélkül lehetséges, névleg, hol jogról vagy jogtalanságról, személyes vagy vagyonjogi terhelésről, valamely jogmegszüntése vagy korlátozásáról van szó, jogellenőrzést hoz be, vagyis az egyes állampolgároknak lehetőségessé teszi ügyöket a bírónak ítéletére bízni.

A bíró szava, az ítélet egyes esetre nézve törvény. A mit ő kimond, az nemcsak alaki, de egyszersmind anyagi törvény, s ezzel szemben egyik fél sem állíthatja jogosan, hogy törvényellenes károsítás forog fenn.

A bírák függetlensége s képzettsége, nyilvános szóbeli eljárás, hatályos jogeszközöknek, különösen oly jogeszközöknek létesítése, melyek által téves tényálladékon alapuló határozatok megtámadhatók, — mindezen intézkedések igen megritkítandják a hatósági rendelkezések által okozott károk miatti panaszokat.

Azon veszély, melyről a tétel ellenzői szólnak, csak akkor forog fenn, ha *abszolút államot* képzelünk, hol burokratát önkény uralg, s minden hivatalnok szabadságában áll tetszés szerint rendelkezni az állampolgárok

jogai fölött azon ürügy alatt, hogy a közjó így kívánja, anélkül, hogy a törvény útja ezek részére nyitva tartatnék;

3. ha oly intézmények hozatnak létre, melyek ott, hol sem jogellenőrzés, sem a felek közreműködése nem lehetséges, a megkárosítást ugyyszólván lehetetlenné teszik.

Bluntschli a szönyegen levő kérdés tárgyában adott véleményében különösen egy esetre figyelmeztetett, midőn egy telekkönyvnek vezetője hamis jelzaloglevelek kiállítása által százezrekre menő kárt okozott, s ezen kár, melyet Bluntschli ur maga is országos calamitásnak nevez, az állam által vissza nem térítettett.

Ezen eset csak nem szolgál indokul arra, hogy oly tételt állítsunk fel, mely szerint hasonló körülmények között az állampolgárok egy államközeg által, a ki által kiadott okmányok iránt bizalommal kell lenniök, károsodást szenvedjenek, a nélkül hogy kárpótlást nyernének.

Ezen eset csak arra vezethet bennünket, hogy kutasuk, miben rejlik ily megkárosításnak lehetősége.

E lehetőség nyilván csak telekkönyvi s jelzalogi rendszerünk teljesen ferde s felette veszélyes berendezésében kereshető.

Valóban a legnagyobb s menthetlen mulasztás, melyet csak gondolhatunk, hogy az állam a telekkönyvvezetést hatályos ellenőrzés nélkül hagyja, s csak azon csodálkozhatunk, hogy hamisítások s azokkal összekötött nagy mérvű megkárosítások sürűben nem jönnek elő.

A veszély fenforog, de könnyen elhárítható, ha oly intézkedések tétetik, mely szerint a telekkönyvek vezetése s az abból való kivonatok készítése, vagy, mint egyes esetekben történik, a községi tanácsosokra bízatik, s ekként a szavatosság terhe a községre esik, vagy ott, hol az állam kezeli azokat, egy bíró elnökle alatt levő állandó bizottmányra ruháztatik a felügyelet.

A teendők mindinkább tulszaporodása pedig szintén nem jöhetne tekintetbe, ha meggondoljuk, hogy a bíróságoktól a közjegyzőség, önálló törvényszéki végrehajtóság stb. fölállításával sok munka esik.

Ezekből tehát világosan kitűnik, hogy *mindenütt* lehetséges oly intézkedéseket behozni, melyek a tisztviselők rossz szándéka, vagy hanyagsága okozta kártételeket majd egészen kizárják, s nincs kétség abban, hogy az államnak kötelességében áll ily intézkedéseket tenni, s hogy tisztének meg nem felel, ha azt tenni elmulasztja, s ha e mellett még a tisztviselők által okozott kártételek tekintetében elhárítja magától a felelősséget, — úgy kétszeresen sérti meg kötelességét.

VIII.

Végre az államnak, nehogy e szavatossági kötelesség folytán tetemesebb kárt valljon, tisztviselői működése fölött sokkal erélyesebb felügyeletet kell gyakorolnia.

A burocraticus visitációk rendszerint inkább a vizsgáló főnök személye iránti hódolati jelenetek, mint hatályos hivatalos vizsgálatok, s az időszertint jelentések s a felügyeletre szánt táblázatok kiállítása egy teljesen fölösleges idő- s papírvesztegetés.

Az ellenőrzés, — miként annak t. i. kellene lenni — a tisztviselők teljes működési szabadságát főtartja, sem visitációkkal, sem kimutatásokkal s jelentésekkel nem gyötri őket, hanem minden oly esetben, hol kötelesség mulasztás vagy bármily sérelem mutatkozik, erélyesen lép föl, föl kutatja ezen állapotnak okait s azokat kérhetlen szigorral igyekszik eltávolítani.

Azon elv tehát, melyet a tisztviselők vétségei tekintetében az állam szavatolásáról felállítottam, eltekintve attól, hogy jogilag indokolt s ezért sem pénzügyi, sem

politikai aggályok által nem mellőztethetik, — nemcsak nem veszélyes az állam hatáskörére nézve, hanem ellenben hathatós ösztönzésül szolgálhat a független jogellenőrzés, jobb intézmények s erélyes tisztí fegyelem létesítésére.

F o g h á z j a v í t á s.

A magánrendszer végrehajtása.

A német fegyházi hivatalnokok egylete a berlini uj kir. (magánrendszerű) fegyház igazgatóját *Wilkét* következő két kérdés megfajtására kérte fel.

I. Vajjon a magánrendszer czélszerű végrehajtására szükséges-e a feyenczek elkülönítése:

- a) a templomban és iskolában;
- b) a sétatudvarban.

II. Az említett czél elérésére nélkülözhetők-e az álarczok?

Wilke az első kérdés mindkét részére *igennel*, a másodikra *nemmel* válaszolt.

Feleletét hosszabb indokolással látta el, s ezen indokolást, mely a fogházjavítás terén több gyakorlati és új nézpontokat fejt ki, megküldé a magyar kir. igazságügyi miniszterium fegyházi ügyosztálya főnökének, *Csillagh László* osztálytanácsos urnak, kinek szíveségéből közöljük az érdekes dolgot.

A közös fogságban — ugymond — a feyenczek kártékony érintkezésben vannak egymással. Ezen kölcsönös érintkezésben rejlik a közös fogságban töltött szabadság-büntetések teljes hatástalanságának, sőt kártékony befolyásának alapoka. A gonosztevők nagy része csak annyiban érzi e büntetés fájdalmát, a mennyiben általa szenvedélyeik s gonosz vágyaik kielégítésének eleje vétetik, míg örömeiket lelik a velők közösségben lévő hasonérzelmű gonosztevő társak rossz társaságában. A gonosztevő úgy szólván teljes kárpótlást talál a nélkülözött szabadságért a gonosz társakkal érintkezésben, melyben különös kedvét leli, s melyben befolyása s tekintélye ép oly arányban növekszik, a mint a vétekben előrehaladt s abban az első szerepet játszs.

Akárhány műben érintetett s valóságban kimutatott, hogy ily társaság, melyben a rosza állandóan kölcsönös utasítás adatik, a jó érzületnek még fenmaradt, utolsó szikráját is eloltja, hogy az ujonczot minden agyafurt gonoszságba beavatja, a gyalázat és szégyen iránt érzéketlenné teszi, s a kevésbé elromlottakat végkép megrontja, s így az ily feyintézetek a romlottságot növesztő intézetté fajulnak. — A jobb érzületű feyenczekre az ily érintkezés nyomasztóan hat mindaddig, míg gonosztevő társaik erkölcsi súlyedségének színvonalára nem szállottak alá; ki a csábításnak ellenszegül, az feyencz-társai által még a kiszabadulás után is háborittatik és családjának tagjai, különösen, ha a társadalom jobb osztályához tartoznak — még fogság ideje alatt is bántalmaknak vannak kitéve.

E kártékony összeköttetések mellőzésére különböző kísérletek történtek, minők például az osztályok szerinti elkülönítés és a hallgatási parancs.

Miután azonban minden kísérlet, mely a feyenczek közötti összeköttetések megakadályozását czélozta, meghiusult, szükségesnek látszott a feyenczeknek tér szerinti elkülönítése.

Ezen elkülönítés kétféle rendszerben lépett életbe:

- a) az éjjeli-(*Auburn-féle*);
- b) a nappali s éjjeli elkülönítés (*Pensylváni*) rendszerben.

Az éjjeli elkülönítés rendszere csakhamar elégtelennek bizonyult be, mert a javulást akadályozó összeköttetések csak részben történnek éjjel, míg a dolgozó terem-

ben, a templomban, az iskolában s a sétatudvarban való együttlét az érintkezésekre még tág alkalmat nyujt.

A feyenczeknek napon s éjjel át való elkülönítése, midőn ők szellemi foglalkozás nélkül, az olvasmányok s látogatásoktól eltiltva egymástól végleg elválasztatnak, ugyan kizárta a feyenczeknek egymás közötti kártékony hatású összeköttetéseit, de másrészt azon aggodalmat kelté, hogy ha a feyenczek nem részesülnek a hiányzó társaság helyét pótló más szellemi foglalkozásban, ugy szellemi jólétük nem fog gyarapodni, hanem nagy veszélynek leend kitéve.

Méltán aggódni kezdetek tehát, hogy a feyenczeknek ily elkülönítése, különösen hosszabb fogsági idő alatt kártékony hatású a szellemi erőkire. Ezen aggodalom nem oda vezette az illetőket, hogy a feyenczeket a tőlök megvont társasérintkezés helyett más élénkítő foglalkozással, iskola, olvasmány, a tanítók, lelkészek, tisztviselők látogatása által kárpótolják, hanem ott, hol azelőtt is léteztek, meghagyták a közös fogházakat, hol pedig elkülönítési rendszer állott fenn, ezt a templomban, iskolában s a sétatudvarban megszüntették, s a legújabbán épített s az elkülönítési rendszer szerint berendezett feyintézeteknél is ama szigorubb elkülönítés többé nem alkalmaztatott.

A fegyházi hatóságok részéről ugyan elismertetett a zárkak hasznossága s jó hatása különösen a feyelemre nézve, mert alkalmat nyujtottak a legnyugtalanabb s legvadabb feyenczeket elzárni, de a javítási czél a feyenczek időnkénti elzárása által elő nem mozdított, jóllehet egyes ifju feyenczek a czellákba helyeztettek el.

Igy oly reform lett szükséges, mely egyfelől megakadályozza a feyenczeknek egymásközi káros érintkezéseit, másfelől elhárítsa a teljes elszigeteltség születte szellemi elsatnyulást. Németországban legelőször a badeni kormány intézkedett ezen irányban, s 1845-ben a magánfogságot Bruchsalban alkalmazásba vette. Csak az 1856-ik év nyarán követte őt a porosz kormány, midőn a Berlinben épített uj királyi fegyházát a magánrendszer alapjára fekteté.

A Berlinben s Bruchsalban behozott rendszer czélja a feyenczeket egymásközi minden társas érintkezéstől távol tartani; másfelől azonban czélszerű kézműi foglalkozás, istentisztelet, a szellemet élénkítő iskolai tanítás, olvasmányok, s a feyencz jóléte iránt érdeklődő személyek, mint az intézet hivatalnokai, lelkészei s tanítóinak látogatása által a testi és szellemi egészséghez szükséges eszközöket nyujtani.

E feladat Bruchsalban 24, Berlinben 13 év óta kitünő eredménnyel oldatik meg, s ezáltal kimutatott, hogy az elkülönítés nemcsak a feyenczek megromlását akadályozza meg, hanem általa egy igen üdvös, kedvező utóhatás ébred a feyenczekben. Ehhez azonban elkerülhetlenül szükséges, hogy a feyenczek a dolgozó szobákon kívül még a templomban, iskolában s a sétatudvarban is válaszfalak által különítenessenek el, s az oda vezető utakon nagyobb távolságban mintegy 10 lépésnyi térközben legyenek egymástól, s ezenkívül az arcot félig takaró ernyős arcfödők (álarczok) által ismeretlenné tétessenek.

E nézet indoklásául s azon ellennézetnek czáfolatául, mely az elkülönítést a templomban, az iskolában s a sétatudvarban megszüntetni s az arcfödő ernyőt eltávolítani akarja, — csak a következő érvek szolgáljanak.

1. Azon messze elterjedt vélemény, miszerint a templomban, az iskolában s a sétatudvarban való elkülönítés s a nagyobb ernyő arcfödők hordása, melyek az álarcznak félelmes neve alatt ismeretesek, a feyencz

előtt, mint valamely különös keménységű rendszabály tűnik fel, a gyakorlatban nem bizonyodik be, mert a fegyencznek sokkal nehezebben esik a czellában való tartózkodás, mint a mondott helyeken való elkülönítés.

2. A magánrendszer alapjául szolgáló cél, hogy egyrészt oly fegyenczek, kik szabadsági állapotukban egymást ismerték, a fegyintézetben ismeretségüket ne ujjtsák meg, másrészt a művelt osztályokhoz tartozó fegyenczek, kik a gonosztevékkel azelőtt ismeretlenek voltak s ezentúl is ismeretlenek maradni akarnak, azokkal semminemű érintkezésbe ne jussanak, — az elkülönítés megszüntetése s az álarczok eltávolítása által teljesen megghiusittatnék.

3. Az iskolai tanítás s az istentisztelet üdvös hatása az elkülönítés megszüntetése által igen érzékeny csorbát szenvedne, a mit a következő mozzanatok is bizonyítanak:

a) a templomi s iskolai figyelem s éberség az elkülönítés megszüntetése által tetemesen meglazul, mert a fegyenczek a fölajánlott alkalmat, fegyencztársaikkal ismeretségbe jutni, őket megismerni — bőven kizsákmányolnák, úgy hogy a szent beszéd s az oktatás még oly hatást sem lenne képes föltüntetni, minőt a közös fogásban felmutat.

b) Az istentisztelet s az iskolai tanítás jelentősége azonban a magánfogságban levőkre különös fontosságú, mert általa a fegyenczek a czellákban szenvedett elkülönzéseért tápot nyernek szellemök, szívök, akaratok képzésére.

Ha azonban az elkülönítés által a figyelem megakadályoztatik, a fegyencz e helyekről neki oly szükséges szellemi tápot, kedélyi megnyugvást s akarati erőt, melyekre oly nagy szüksége van, nem viendi haza a szükséges mértékben, s a magánfogság üdvös hatására kevésbé lehet majd számítani.

c) A dolog természetében fekszik, hogy a fegyenczek ha figyelmök az istentisztelettől s a tanítási tárgyaktól elfordult, megfogják ragadni az alkalmat, hogy egymás között ismeretségi s társasági kapcsolatot fűzzenek, anélkül, hogy ezeket (például az ének alatt) kellőképpen ellenőrizni lehetne.

Elégé ismeretes, hogy a templomban s iskolában való együttlét a fegyenczek által nem üdvösen használtatik, s a tapasztalás kétségen felül helyezé, hogy a közös fegyházi iskola ugyszólván a központi távirda, honnét a különféle hírek az intézet minden zugába eljutnak. A fegyházi oktatás céljára nézve igen előnyös lenne tehát elszigetelt szobaosztályok föllállítása, mely elhárítaná mindazon bajokat, melyeket a közös fegyházi tanszobák eredményeznek.

Mert ezeknél az oktatás termei szórakozási helyiségekké lesznek, s míg jó mag hintetik el, azalatt gaz is burjánzik fel, mely nemsokára tulszaporodván, a jó mag hatását s növekvését meggátolja.

Ennélfogva a magánrendszer végrehajtásához a fegyenczek elkülönítése mind a templomban s az iskolában, mind a sétaudvarban szükséges, s a fölhozott cél elérésére az ugynevezett álarcz nem nélkülözhető. (*)

A jogi személyekről.

IX.

Az alapítványokról különösen.

Nem lehet itt feladatom, hogy az alapítványok kimerítő történetét előadjam,¹⁾ hanem csupán némely

¹⁾ Ez iránt bővebbet olvashatni a Magyar Egyetemes Encyclopaedia 2-ik kötetében „Alapítvány“ című cikk alatt, valamint az ezen cikk

fontosabb mozzanatra s kivált az alapítványok jogi természetére akarok szorítkozni.

1. Az alapítvány fogalma. Az „alapítvány“ szó kettős értelemben használtatik. Közönségesen egyáltalában bizonyos célra rendelt vagyont értenek alatta, anélkül, hogy megkülönböztetnék, vajjon a cél csak időleges vagy pedig maradandó, és vajjon a kirendelt vagyon valamely már létező természeti- vagy jogi személyhez, mint alanyához köthessék-e, vagy pedig önálló jogalany létesítése szándékoltatik-e? Ellenben szorosabb értelemben alapítványnak csak oly intézkedést szokás nevezni, mely által jogi személyességgel bíró önálló jogalany létesítendő. Ebből egyszersmind kitűnik, hogy — miként már a III. szakaszban megérintők — nem minden alapítvány tekinthető jogi személynek. Másrészt azonban helytelen némely jogtudós²⁾ azon állítása, mintha az alapítványok önálló jogi léttel egyáltalában nem is bírhatnának, következésképp jogi személyek nem is lehetnének, hanem hogy azok vagy az állam, vagy az egyház, vagy valamely más község vagy testület tulajdonához tartoznak.

Igy tehát alapítvány alatt szorosan véve minden, valaki által bizonyos megengedett célra tett, vagyonösszeséggel ellátott s az állam részéről jóváhagyott intézkedést értünk, melyet a jogi személyek általános jogai illetnek.³⁾

Az alapítványoknak, mint külön jogi személyeknek, létesítésére is a jogi szükség vezetett. Nemcsak az emberek összesége, hanem az egyes ember is gyakran benső sugallatnál fogva indítatva érzi magát, kegyes vagy emberszerető célt tűzni ki magának, melyről azt óhajtja, hogy maradandólag, halálán túl is, megvalósíttassék. E végből azon utat választhatja ugyan — miként ez eleintén rendesen is történt, és még jelenleg is gyakran megtörténhetik — hogy szándékának végrehajtását e különös célhatározás (modus) melletti vagyonátruházás által örökösére, vagy hagyományosára, vagy valamely testületre bízna;⁴⁾ de ezen uton nem volna ő az általa kitűzött cél mindenkor megvalósítása iránt biztosítva, mert ez ki volna téve mindazon esélyeknek, melyek egyes embereket érni szoktak, vagy pedig könnyen megtörténhetnének az is, hogy a végrehajtással megbízott egyes személyek a megvalósítandó cél iránt nem viseltetnek azon ügyszeretet- és lelkesedéssel vagy csak általában azon érdekekkel, minő t. i. az alapítót a cél kitűzésére rábirt, midőn azután az általa e végre kirendelt vagyon minden jogi oltalmat nélkülözne. Ha ellenben az ily módon vagyonnal ellátott intézkedés önálló jogi léttel ruháztatik fel, akkor nemcsak az alapító lelhet megnyugvást, hanem alapítványa is kellőképpen biztosítottatik.

Alapítványok nyomaira már a rómaiaknál akadunk ugyan, a mennyiben némely templomaik kirekesztőleg vallási célokra végrendeletből vagyont szerezhettek, melynek alanyául sem a község, sem az állam, hanem azon istenség, melynek szentelve valának, tekintetett;⁵⁾ de a jótékony intézeteknek nem annyira emberbaráti,

végén idézett számos munkában s azokon kívül még Roth P: id. cikkében I. 189—202. ll.

²⁾ Rosshirt (Archiv f. civilist. Praxis X. köt. 321. s köv. ll.) Fritz, Wening-Ingenheim (Civilrecht 106. §.) s azelőtt Vangeron. Megcáfolták e nézetet Mühlenbruch, Savigny, Mackeldey, Puchta, Pfordten, Rudorff, Roth, Vangerow és mások.

³⁾ Roth 203. l. Pfeifer 122. l. Uhrig 184. l.

⁴⁾ L. I. D. de administratione rerum civ. (50,8). Keller, Pandekten I. 88. l.

⁵⁾ Ulpiani fragmentorum XXII. §. 6. „Deos heredes instituere non possumus, praeter eos, quos senatus-consulto, constitutionibus principum instituere concessum est, sicuti Jovem Tarpinum, Apollinem Didymaeum, Martem in Gallia, Minervam Mellinensem, Herculem Gaditanum, Dianam Ephesiam, matrem Deorum Cybelem, eam quae Smyrnae colitur, et Caelestium Salinensem Carthaginis.“ E hely azonkívül az állam közreműködésének szükségét (a rómaiaknál) bizonyítja.

mint inkább politikai jellegük vala, az egyes pogány császároknak merő dicsvágy és önzés szülte jótékony intézkedései, — minő p. a Trajanus császár által itáliai szegény gyermekek számára tett alapítvány — koránt sem bírtak állandósággal, hanem rendesen az alapítóval együtt sirba szállottak.

Csak a kereszténység magasztosabb szelleme által létesített különféle kegyes czélu (piae causae) alapítványoknak vala fentartva, ezen intézkedéseket valóságos jogintézménynyé fejleszteni és szilárdabb alapokra fektetni. A codex Iustinianusban mindenféle kegyes alapítványok, már mint önálló jogalanyok szerepelnek.¹⁾ A középkorban azután a merő vallási és kegyes czélokra tett alapítványokhoz még egyéb világi jellegű közhasznu intézetek (u. m. tan-, nevelő- és képzőintézetek stb.) járultak, és több jótékonyági intézet, különösen a szegényügy, lassankint az azokat addig csaknem kirekesztőleg kezelő egyháztól elválasztatott, s az azokról való gondoskodás az államra vagy a politikai községekre bízott.²⁾

Mindazáltal épségben tartattak a tulajdonképi valóságos czélu (piae causae) alapítványok tekintetében fejlődött jogkedvezmények és privilegiumok, anélkül azonban, hogy ezeket a többi közhasznu alapítványokra, (melyek csak a jogi személyek általános jogaiban, egyéb kedvezményekben pedig csupán külön privilegiumok alapján részesülnek) ki lehetne terjeszteni.³⁾ A kétféle alapítvány közötti lényeges különbség abban rejlik, hogy a merőben vallásos czélu alapítványok vagyona az egyház vagyona (bona ecclesiastica) fogalma alá esik, ennek kedvezményeiben részesül és az egyház kezelése és felügyelete alatt áll,⁴⁾ anélkül azonban, hogy e miatt jogi önállóságukat szükségképen vesztenék,⁵⁾ míg a közhasznu egyéb alapítványok vagyona csak az államnak lehet illetően befolyása.

2. Az alapítványok keletkezés — módja. Az alapítványoknál az alapító intézkedése és az alapítványi vagyon együtt véve képezik a jogalanyiságot, a jogi személyt, mivé azonban csak az állam nyílt vagy hallgatag elismerése teheti.⁶⁾ Épen azért keletkezésükhöz nem elegendő sem a pusztá akarata bizonyos célra való irányulása, sem pedig az önálló kezelés és a bizonyos célra való fordítás végetti vagyonösszeség kirendelése, hanem szükséges azonkívül, hogy erre az alapító akaratát fictio útján az államhatalom által átvitessék, mivel az alapító maga ezt pusztá tulajdoni jogánál fogva nem teheti.⁷⁾

Mindaddig tehát, míg az alapító intézkedését jóváhagyó állami engedély meg nem adatott, az alapító maga intézkedését még mindig visszavonhatja vagy megmásíthatja, de ezen időpont után már nem, minthogy az ekkor már létrejött külön jogalanynak kereseti joga van az alapító ellen, intézkedése (tett ígérete) teljesítésére, s addig is, míg saját gondnokot nyer, az állam az ügyviselője.

Ha az alapító intézkedése bizonyos javak kijelölésében állott, akkor ezeknek elkülönítése követelhető. Ha pedig bizonyos szolgáltatást ígért az alapító, úgy ennek teljesítésére csak akkor emelhető kereset, ha pia causa részére tette,¹⁾ különben a késedelmes alapító ellen nincs kereset, mert nem létezik még jogalany, mely azt emelhetné. Ha valamely örökhagyó végintézkedésében akar alapítványt tenni, úgy kétséget nem szenved, hogy szándékának megvalósításával örököseit vagy hagyományosait bízhatja meg azáltal, hogy nekik célhatározás mellett bizonyos vagyont kijelöl, s ők azután az alapítvány jogszerű keletkezéséről gondoskodni tartoznak.²⁾ Élénk vitatkozás tárgya volt azonban ama kérdés, vajjon lehetséges-e valamely alapítványt egyszerűen oly formán létesíteni, hogy az örökhagyó végrendeletében mindenekelőtt kimondja az alapítvány iránti szándékát, s nyomban utána a még csak létesítendő alapítványt örökösének vagy hagyományosának nevezi? Erre a híres Staedelféle örökösödési per szolgáltatott alkalmat.³⁾ A legújabb római jogban a piae causae iránt felállított szabályok a jogi személyek öröklési képességétől⁴⁾ sokban eltérő s általában sokkal enyhébb elveket tartalmaznak; mert nemcsak hogy e kegyes czélu alapítványoknak örökségeket és hagyományokat a legszabadabb módon lehet rendelni, hanem általában minden végintézkedés, mely jámbor és kegyes czélokra bármily alakban tétetnék, érvényesnek nyilvánítottak, s e tekintetben még az incertae personae iránt fenállott megszorítás is megszüntetett.⁵⁾ Azonban már fentebb említettük, hogy a piae causae lényegesen különböznek a közhasznu egyéb alapítványoktól, s hogy amazok privilegiumait az utóbbiakra kiterjeszteni nem lehet. Ehez képest tehát azt kell mondanunk, hogy valamely végintézkedés magában véve még nem hoz létre alapítványt, nemcsak mivel a végintézkedő azt haláláig még mindig visszavonhatja, hanem ily intézkedés azért is érvénytelen, mert az ily módon örökösnek vagy hagyományosnak kinevezett alapítvány sem a végrendelet tételénél, sem pedig az örökség megnyílásakor még nem létezett. Természeti személynek is, kit valaki végrendeletében örökösének vagy hagyományosának ki akar nevezni, legalább megfogantatottnak (in rerum natura) kell lennie; jogi személyeknél azonban, minők az alapítványok is, ez lehetetlen, jogi embriók nem léteznek. E kellék alól a végrendeletkező halála után bekövetkező állami engedély sem mentesít-

ellenzett általános szokásjogi szabály erejénél fogva tekintetnek jogi személyeknek. Baintner, id. m. 156. s köv. II.

¹⁾ L. 26. C. de sacrosanctis ecclesiis (1,2), l. 24. 49. C. de episcopio et clericis (1,3).

²⁾ L. 46. C. de episcopis et clericis (1,3). Nov. 130. cap. 10.

³⁾ Staedel Henrik, gazdag frankfurti bankár, az 1816. évben felbontott végrendeletében egy Frankfurtban felállítandó művészeti intézetet alapított, melynek rendeltetése nemcsak a művészet általános fentartása és gyarapítása, hanem tehetséges fiatal művészek illó segélyeztetése és jutalmaztatása általi telhető előmozdítása is. E végből tömérdek múkincseit, összes fekvőseit és 1.200.000 ezüst forintot tevő közpénzbeli vagyonát a felállítandó intézetnek hagyományozta, végrendelete végrehajtójául pedig Frankfurt városát nevezte ki. Rokoniak pert indítottak a végrendelet érvénytelenítésére. Ennek folytán kérdés támadt, vajjon állanak-e még a római jogban a piae causae iránti szabályai egyéb közszélni intézetekre nézve is, s különösen, érvényes-e a fentebbi végintézkedés? E tárgybán csaknem valamennyi német egyetem jogi karai szözlítettak fel véleményadásra, de egy indiscret elárulás miatt a per nem rendes uton, hanem egyezség által fejeztetett be, mely a Staedel-féle intézet lételetét biztosította.

⁴⁾ V. ö. az V. szakasz F. betűje alatt mondottakat.

⁵⁾ Lásd a 13. jegyzetet.

¹⁾ L. 19. C. de sacrosanctis ecclesiis et de rebus et privilegiis earum (1,2) l. 49. §. 1. C. de episcopis et clericis (1,3) l. 35. 57. ibid. különösen lelenz-, árva-, szegény-, kórházakat, ápoló intézeteket, szegény utazók számára rendelt szállodákat stb. emlitenek, s egy rangba sorozzák a városokkal, az egyházzal, a szegényekkel, tehát valóságos személyekkel.

²⁾ Mi azután az új korban is többször ismétlődött; többek között az 1648-ik évi westphaliai békekötés és az 1803-ik évi saecularisatio alkalmával Németországban számtalan kegyes alapítvány az állam részéről behuzatott.

³⁾ Kiterjesztetnének pedig a piae causae eredeti fogalmának valamennyi közhasznu alapítványokra való átvitel által, miként azt Glück, Mühlenbruch, Roehrig, Puchta és mások tették, minek jogosultságáról azonban; lásd Pfeiffer, id. m. 180. s köv. II. Uhrigot id. m. 186. s köv. II.

⁴⁾ Keller, Pandekten, I. 85. s köv. I.

⁵⁾ Savigny, System II. köt. 271. l.

⁶⁾ Beseler (System, 258. l.) az állami jóváhagyást csak ott tartja szükségesnek, hol a tételes törvény határozottan megkivánja, mint p. a porosz Landrecht II R. 19. cz. 42. §.

⁷⁾ A jogi személyességgel csak uratlan vagy a tulajdonostól önállóan nyilvánított vagyonösszeség ruházthatik fel. Hogy az első esetben magánszemély ezt nem teheti, magában értendődik, de a második esetben sem teheti, mert a polgári jog a tulajdonról rendelkezésnek csak két nemét ismeri, t. i. az átruházást más jogalanyra és az elhagyást. Az alapító intézkedése azonban nem tekinthető tulajdon átruházásnak, mert ő nem akart jogutódot nevezni, hanem csak bizonyos vagyonösszeség iránt kifejezett akaratának határozott vagy határozatlan tartamot szerezni. Egyrésztől lemondott tehát bizonyos vagyonról, másrésztől azt akarja, hogy ezen vagyon önálló legyen, de az utóbbinak eszközésére neki nincs sem joga sem hatalma, ezt csak az államhatalom teheti. Lásd Roth id. értekezését 207. l. — A pusztá rendőri jóváhagyást itt nem szabad összetéveszteni a jogi személyességet megadó állami engedéllyel. Ausztriában és Magyarországon különös állami engedélyvel. Ausztriában és Magyarországon különös állami engedélyvel elő sem fordulnak, hanem a közrendtartási rendeletek alapján engedélyezett alapítványok a törvény által nem

het, mert ily engedélynek visszaható erőt tulajdonítani nem lehetne. Ha pedig az állami engedély még a végrendelkező életében adatnék meg, szintén hatálytalan volna, minthogy egyrésről az örökhagyó a halála esetére tett intézkedését haláláig még mindig visszavonhatja, másrésről pedig az állami engedély hatálya nem függesztethetik fel valamely jövődő bizonytalan időpontig (t. i. az alapító haláláig.)¹⁾

Ugyanezen akadály áll ellen annak, hogy alapítványok örökösödési szerződés által keletkezzenek, minthogy a szerződési örökösnek az örökösödési szerződés megkötésekor szerződésre képesnek, tehát mindenekelőtt léteznie kell lennie. (Vége következnek.)

Dr. BOZÓKY ALAJOS.
a nváradí m. k. jogakadémia tanára.

Észrevétel a ptrt. 306. §-ára.

Az új törv. rendt. minden kétely eloszlatása és visszaélések elhárítása végett specifikálja azon eseteket, melyekben igazolással élni lehet. Elősorolja a 306. §-akövetkező eseteket: tárgyalási határnapnak, avagy perirat beadása idejének, felebbezés beadásának és eskületének elmulasztását. Ezek minden perben a legfontosabb stadiumokat képezik, és így teljesen helyén van, hogy a törvény az akadályozott felet hibáján kívül történt mulasztás esetében előbbi állapotba helyezze vissza. De úgy látszik, hogy a törvényhozás egy igen fontos körülményt kifelejtett, és ez — az eskü letételi határnap iránti kérelmezést! Ha a törvény megengedi, hogy az eskü letételének határnapja elmulasztásakor igazolással élni lehet; miért nem engedi meg, hogy a ptrt. 239. §-ában megszabott jelentkezési idő vétlen elmulasztása esetén szintén szabadon igazolást használni?

Én ezt nagy bajnak tartom. Mert például megtörténhetik, hogy eskü letétele határnapjának kitűzéseért folyamodom valamelyik szolgabíróshoz, melynek székhelyén posta nincs. Kérvényem a törvényszabta határidő utolsó napján megérkezik az utolsó postára: de a szolgabíró urnak tetszett 2—3 napig postára nem küldeni (probatum est!) és folyamodványom a hozzá lett tényleges megérkezés napja szerint igttatván be, a 239. §. alapján kérelmemmel elkésés czim alatt elutasít. Mit tegyek? — az elutasító végzés ellen felebbezettel nem élhetek, mert a 294 és 297. §§-ban elősorolt esetek között ez nem foglaltatik; de még igazolást sem használhatok, mert a 306. §. nem említi. — És így az ítélet végrehajtását nem akadályozhatom!

Dr. Královsky.

Néhány szó az ügyvéd-egyletek jelenlegi működéséről.

A tudomány gyupontjából, Németországból kiható áramlat lassu, de biztos gyűrűvel hozzánk is elhatott. Jogászaink bár a többi szaktudományok művelőihez képest elég késő ugyan, de valahára mégis hódolni kényszerültek korunk jellegző irányának, az egyesülés nagy eszméjének.

Ennek kifolyása azon szép számú ügyvédi egylet, mely honunkban alig pár év alatt, azonban mondhatni, hogy már a tizenegyedik órában létesült, tehát oly időben, midőn csak szívós kitartás és ernyedetlen ügybuzgalom azon egyedüli mentőszert, mely képesít bennünket: hogy a más culturállamokhoz viszonyítva számra elég tekintélyes, de — tudományos műveltséget illetőleg primitív fejlettségű ügyvédi kart, készületlenül ne találja a közel jövő!

Igaz, hogy épen a most jelzett oknál, de általában a kezdettel járó nehézségeknél fogva is, úgy a már tényleg megalakult, mint a még vajudási stádiumban lévő ügyvéd egyletek nagy része, bizonyos ideig csak névleg fog élni, minden reális eredmény nélkül: de szerintem már maga e jelenség oly negatív eredménynek tekintendő, melynek hordereje félreismerhetlen. Ugyanis ezek az eszme részére új harcosokat toborzanak, a tért előre lassan egyengetik, szóval — a közvélemény megnyerésénél hatalmas tényezők leendnek!

Azonban épen az ügy iránti meleg érdekeltségnél fogva nem szabad itt elhallgatnunk egy oly abnormis eljárást, mi rendkívül zsidbasztólag hat még azon néhány egylet működésére is, melyek már jelenleg képesítvék, s mint ilyenek hévvel

¹⁾ V. ö. Pfeifer id. m. 135. s. köv. 1.

törnek a kitűzött magasabb, a szellemi cél felé, — a hazai jogélet egységes fejlesztése és javítására. Ugyanis —

a törvényjavaslatok feletti véleményezés sikere, illetőleg egyleteinknek a törvényhozásra való közvetett befolyása jelenleg illusórius. — S ha ez így maradna jövődőre is: csirájában folytatnék el egy oly forrás, mely a jogélet organikus fejlesztésénél kiváló szerepkörre van hivatva. Mert ne feledjük, hogy valamely tudomány csak ott és akkor felelhet meg a hozzá kötött reményeknek: a hol és a mikor a nemzeti génusz által teremtettségre viszonyokból vonja le elméleti állítványait!

Már pedig tudjuk, hogy a most említett konkrét viszonyok beható tanulmányozása s felismerése legkiválóabban képes az ügyvédi kar. Hisz ez tartja kezében a jogélet millió szálait s az örök zűrben bő alkalmat nyílik a kristalizálás fejlődő momentumainak észlelésére.

Sőt tovább menve — vannak egyes speciális, bár csak mellékes kérdések, melyekre nézve nemely ügyvédi kar is jobban van tájékozva, mint a másik hasonlított; p. o. „végrehajtási eljárás“ mozzanatait illetőleg, szerintem gyakorlottabb a vidéki, mint a fővárosi ügyvédi kar. Más viszonyoknál pedig ép megfordítva.

Ily fontos közegeket tehát nem ignorálhat, nem szabad ignorálnia a törvényhozásnak, sőt — még módot és alkalmat tartoznék nyújtani arra, hogy kellő időben nyilatkozhassanak, mit a jelenleg divó eljárás mellett tenniük — physical képtelenség! Így történt legközelebb a „bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről“ szóló miniszteri törvényjavaslattal, melyre nézve a budapesti és debreczeni ügyvédi kar megtette ugyan észrevételét: de munkálataik befejezésekor a kérdéses javaslat a képviselőház részéről már elfogadtatott. Hasonló sors érte a miskolci ügyvéd egyletet, a melynek tagjai közé van szerencsém tartozni nékem is.

De korántsem vádoló azzal igazságügy-miniszterünket, vagy az országgyűlést, mintha tán szándékosan nem akarna súlyt fektetni az ily szakértő véleményekre: hanem csak jelezni ohajtottam, miszerint a mostani tevés eljárás helyébe oly módot kell állítani, mely a célnak teljesen megfelel.

Vegyük gyakorlatilag a dolgot:

Az emberi természetben gyökeredzik, hogy saját eszme szüleményeink iránt némi előszeretettel viseltetünk; igen nagy erkölcsi lemondást igényel tehát, hogy ily műre vonatkozólag készséggel fogadjunk más egyéntől oly nézetet, mely alapelveinkkel homlokegyenest ellenkezik s mint ilyen annak létesítését egészen, vagy részben kizárja. Sőt — ily capacitatio is csak akkor sikerülhet legtöbbszörre, ha az ügy még nyilvánosság elé nem került; mert ellenesetben száz közül egyszer leend arra kilátás!

Óhajtható volna tehát, miszerint az egyes törvényjavaslatok mindig kellő időben, és kellő számú példányokban közöltessenek a működő ügyvéd egyletekkel, hogy ezek az ügy fontosságához mért alaposan megvitathassák, s véleményeiket még az országgyűlési tárgyalás előtt nyilváníthassák.

Mert a mostani rendszer méltán lehangolja, elkedvetleníti az ily testületeket. S valóban lehet e kívánni tőlük, hogy egész haszontalanul és pedig rendes munkakörük rovására töltsenek el oly tetemes időt, mint a mennyit az ily nemű munkálatok igényelnek?!

Hisz bennünket csak a közérdek serkent ily óriás áldozatra: míg a miniszterium és törvényhozó testület büszkén fog mutathatni mind az egy oly törvényre, melyet az állam legilletékesebb, hivatottabb — szakértői közrehatásával alkotand: mert biztosítva lesz, hogy a nemzetnek igényei, szokása és génusza leng azek fölött!

Czenthe József, ügyvéd.

K ü l ö n f é l é k.

* (A kötelező polgári házasság behozatalához Poroszországból.) Poroszország jelentékeny lépést tett a szabadelvű reform útján. A porosz országgyűlés ugyanis nov. hó 3-án nagy szótöbbséggel elvben elfogadta a civil-házasságot kötelező alakban. Érdekes volt látni a parlamenti nagy szóharcot, mely ezen határozatot megelőzte. A központi bizottság jelentése után, mely a polgári házasság behozatalát ajánlta, szót emelt:

Löwe-Colbe. Rendőség által nem lehet az embert immár a templomba kényszeríteni. Végre is az egyháznak kell engedni önállóságának rovására. A pór a házasságban mindenekelőtt polgári actust lát, s mindenekelőtt az anyagi viszonyokat szabályozza. Csak aztán áldatja meg az egyház által.

Wantrup az ismert iskolatanácsos és önkéntelen comicus

természetesen kikelt a polgári házasság ellen. E gyógyszer még rosszabb, mint maga a baj. Ha már a házasság nem lesz több polgári actusnál, akkor persze nagyon kevés. Ez megrontaná az egyházat és az államot. Az állam mindig keresztény marad, és garantiákat kíván a gyermekek nevelése, valamint az erkölcsi életért. Üdvözljön bár mindenki a maga módja szerint, de a maga felekezete szerint. A pór a polgári házasságot pogányságnak tekinti.

Richter (prot. lelkész). Luther a polgári hatóságra bízta a házasságot. A keresztény és zsidó közti házasságot Pál apostol megengedi, sőt jónak tartja. Brandenburg tartományban 1865-ben 177 egyén, 1866-ban 143, 1867-ben 128 egyén lépett ki az egyházból, csak hogy polgári házasságot köthessen.

Mallinkrodt (conservatív.) A házasság mélyen a családi életbe vág, de azért nem csupán polgári tény. Értene-e a polgári házasság alatt mást, mint egy jegyzői tény, mely az egyházban leli befejezését? A nagy közönség a polgári házasságban csak concubinatust lát; valóban úgy van, az igazat mondtam meg önöknek. A polgári házassággal semmi szolgálatot sem tesznek az államnak, elidegenítik az államtól a szíveket, és csak hátfedezetet szolgáltatnak ama kevés embernek, kiknek az egyházi házasság nem kell. Senki sem fogja önöknek ezt megköszönni. E kérdés pártügygyé lett, s szenvedélyvel üzetik; kímélik meg tőle az ország nagy tömegét.

Techow tr. Előtte szólót figyelmezteti az alkotmány 19. cikkelyére, melynek természetes következménye a polgári házasság *kell*, hogy legyen.

Bethusy-Hue gróf is, ki pedig mindig a kormányval szavaz, kijelentette, hogy ő és barátai a bizottmányi javaslatra fognak szavazni, nem mintha pártolnák, hanem alkotmányos okokból.

Wantrup. A polgári házasság csalétek, de alatta van a horog, s ebbe nem lesz jó bele harapni. Nincs kifogása a polgári házasság ellen, ha összekapcsolják az egyházzal. Valami pogányit talál a polg. házasságban, melynek megkötésében semmi magasabb, eszményibb. Luther több olyat mondott a mit ő nem ismerhet el; s figyelmezteti Richter képviselőt Pálra (39. vers, 7. fejt.), hogy a házasságnak az urban kell megköttetnie, és most kérde, vajon egy zsidónőt elvehet-e egy nem zsidó férfi? Mindent, csak *kötelező* polgári házasságot ne.

Windthorst: A ki úgy nyilatkozik mint Mallinkrodt, az az encyclica és a syllabus álláspontján áll, s ezt elveti minden liberális katolikus. Ez álláspont nem nyújtat a népnek helyes fogalmat a polgári házasságról, és oka, hogy concubinatumnak tekintetik. Vádolja a jobboldalt, hogy elvi ellensége a polgári házasságnak és félti a hierarchia hatalmának csorbulását.

Gneist: Itt leginkább azon kiáltó ellentétéről van szó, melyet az állam az elismert egyházi dolgokkal képez. Van-e erkölcsi vagy vallási becse az egyházi hatalom elismerésének, ha az állam az egyház rendőri organumává tétetik az által, hogy megtagadja a házasság végrehajtását? Helyre kell állítani ismét a jogi állapotot. Mindkét részhől meg kell óvni az egyház szabadságát, a mint az alkotmányban erre eskü tétetett. (Tetszés.)

Ezen szónokok szólottak „pro és contra;” a haladás barátai s a felekezeti kiváltságok védői tanulsággerjesztő küzdelmet vívtak egymással, míg végre is az előbbieket nézete érvényesült. Egyébként tagadhatatlan, hogy e határozat hozatalára jótékony nyomást gyakorolt az ismert heidelbergi utolsó nagy jogászgyűlés, mely a porosz jogászság nagy részvéte mellett kimondá, hogy: „jogászai álláspontból a polgári házasság egyedül jogosult házasság kötési forma.”

(Az *északamerikai Unió közoktatás ügyéhez*.) Régen bámuljuk és irigyeljük, mint gondoskodnak Amerikában az iskolákról. A nagy északamerikai Uniónak fiatalabb államai közül alig van egy is, mely gyorsabb fejlődésnek indult volna, mint a Mississipi folyam forrásvidékeit magába ölelő Minnesota. A kitünő talaj és a kedvező éghajlat viszonyok, az utolsó években ezernyi mezőgazdát csábítottak ide a keleti államokból ép úgy, mint Európából, és a népesség, mely 1860-ik évben még csak 162,000 lakost számlált, tavaly már majdnem egy fél millióra emelkedett. Minthogy a föld terményeinek kivitelére alig van az Unióban egy állam is, mely kedvezőbb fekvéssel bírna, mint Minnesota, melynek kelet felé a nagy tavak, dél felé a Mississipi és mellékfolyói állnak rendelkezésére, nagyon természetes, hogy a kereskedelem és ipar sem maradhatott hátra a fejlődő mezőgazdaságtól. De a természettől nyert közlekedési utak mellett rövid időn még mások is megnyitáltak. Egy jelentékeny vasúti hálózat vétetett munkába, s jelenleg e vasutak a Mississipi partján fekvő fővárostól, St.-Paultól már minden irányban elágaznak.

Az állam kormányzója, Marschal W. R. ur, f. évben érdekes jelentést terjesztett az állam törvényhozó testülete elé, mely jelentés méltó meglepedéssel szól az ifjú állam felvirágzásáról. A gazdag statisztikai anyaghalmazból csak az iskolai ügyre vonatkozó adatokat emeljük ki, hogy megmutassuk mikép gondoskodnak Amerika távol nyugatában a növekvő nemzedékek anyagi és szellemi jólétéről. Az iskolai kerületek száma 2353-ra, az iskolát látogató gyermekeké 81,696 ezerre, a tanítók száma 3267-re, az államban levő iskolák épületeinek értéke 1,091,559 dollárra (azaz: mintegy 2.200,000 ftra), s csupán az 1868. évben épült iskoláké 288,687 dollárra rug. Az állam iskolai jószágok eladásából a múlt évben, 76,910 hold után, 464,840 dollárt vett, mely összeg a voltiskolai alaphoz csatolva e dicső alapot 2.077,082 dollárra emeli. Az államjóságok bizománysa azt állítja, hogy az iskolák részére ajándékozott föld 3.000,000 holdat fog tenni, ha egészen fel lesz mérve. Az év végéig alig adatott el több, mintegy tizedrész, t. i. 322, 101 hold. Ha most leszámítjuk a netaláni rossz földeket, az állam északi részében, e földekből az iskolai alap *tizenhat milliónyi* óriás összeget fog bevenni.

(A *községi bíraskodásnál használandó bélyegilletékekre nézve*) felvilágosításul egy pénzügyminiszteri rendelet jelent meg, mely szerint, miután a községi bíraskodásban hozott ítélet daczára, az elmarasztalt félnek a törvény rendes útja fentartva van, ezen ítéletre az illetékszabás 48. (ítéletek) és 96. (választott bírósági ítéletek) tételszámai nem alkalmazhatók, minthogy azonban a községi bíróság illetősége csupán csak 30 frt értéket meg nem haladó keresetekre terjed ki, azon jegyzőkönyvtől, mely a felek közt sikerült egyezség felett, az említett tcz. 477. §-a értelmében, vétetik fel, az illeték-szabás 52. (jegyzőkönyvek) tétel-számának C. aa. 1. pontja szerint csak 12 kr. bélyegilleték követelendő. A mi a fentebbi tcz. 480. §-ban érintett bizonyítványt illeti: ez mint hivatalos kiadvány, bélyegmentesen állítandó ki.

(Az *ismeretes Karagyorgyevecs-pörben*.) Sztrokay Boldizsár pestvárosi tisztí ügyész már elkészítette a vádlevelet, melyből érdekesnek tartjuk — a „Hon” után — a következő, a büntetés nemének formulázására vonatkozó kivonatot közölni:

Karagyorgyevecs Sándor, Topolya szerbországi szül. 62 éves, gör. kel. vallásu, nős, gyermekes, irni, olvasni csak szerb nyelven tudó, vagyonos, azelőtt volt szerb fejedelem, most magánzót, — mint értelmi bünszerzöt és béradása s letéteményezése, ugyszinte parancs és oktatás által felbujtót, —

Trifkovics Pál, belgrádi születésű 42 éves, görögkeleti vallásu, nős, kétéves, gymnasiális iskolát végzett, feddhetlen előéletű, azelőtt szerb államhivatalnok, most Karagyorgyevecs Sándor magán titkárát, mint bünsegédet, és

Stankovics Fülöp, szemendriai szül. 47 éves, görögkeleti vallásu, nős, két gyermek atyja, szerbül irni, olvasni tudó, okirathamisításért már ítélve volt vagyontalan kereskedőt, mint közbenjáró bünstárost, —

a fennforgó gyilkosságban részvétel iránt vádolom, s a tek. törvényszéket kérem, miszerint ezen bünper tárgyalására határnapot kitűzni, — arra vádlottakat megidéztetni, a szóváltások mindkét részről beiktatása s a per ítélet alá bocsátása folytán pedig vádlottakat bünösöknek kimondani, s tekintve törvényeinket és szabályainkat

Karagyorgyevecs Sándort, mint a fennforgó gyilkosságra nézve értelmi bünszerzöt s felbujtót: halálra,

Trifkovics Pál és Stankovics Fülöp bünstársakat pedig, tekintettel az enyhítő és súlyosító körülményekre, — az elsőt 15 évi, s az utóbbit 20 évi súlyos börtönre ítélni, — a szerb kormány képviselőjét e helyütt szám szerint nem eléggé igazolt kártérítési követelésével — a m. évi szeptember 3-tán 8296. sz. alatt kelt végzéssel megrendelt birói zárlat foganatban tartása mellett, — polgári perutrá utasítani, s vádlottakat az e helyütt okozott eljárási költségekben egyetemlegesen, a rabtartási költségekben pedig fejenként a reájuk fordítandókra nézve elmarasztalni s ekképen törvényt s igazságot szolgálatni méltóztatásuk.

* (Tanulmányok az angol állami s társadalmi intézmények felett). Így czimezi magát dr. Karcher Theodor-nak egy francia nyelvű nehezebb kiadott műve (*Études sur les institutions politiques et sociales de l'Angleterre. Paris. Librairie internationale*). Szerző Angolhon mai közállapotait akarja ecsetelni, különösen francia honfitársai számára. Pártatlan ígérkezik lenni, s ezen ígéretét hűn beváltja. A műnek tizenegy fejezete mindannyi önálló essay, s mint ilyen 1861 óta egyes részekben több *Revueben* közölve is volt. Az első fejezet a mai *politikai pártokat*, a torykat, whikeket, radikálokat tiszteletre méltó

objectivitással ismerteti, s csak végén nyilvánítja Bright s Gladstone iránti hajlamát. Az angolok őt a „philosoph“ radikálok közé számítanak. II. A politikai sajtó-ról beszél, itt ennek történetét futólag vázolja. Talpraesetten jellemzi a mai nagyobb lapokat a „Timest“ s társait s az uralgó sajtóviszonyokat s ezeknek hatásait. III. A vallás viszonyok taglalásánál nagy igazságszeretetet tanúsít az államegyház állásának megítélésében, szigorú ítélete a methodista s egyéb excentrikus felekezetek ellen is, végre magát az unitáriusokhoz tartozónak vallja. IV. A büntető jogszolgáltatásról szóló fejezet annyiban hiányos, mert újabb törvények ignorálásával iratott; de általában helyes eszmékre mutat a tárgy árny- és fényoldalainak megbíralásában. V. E fejezet az angol ügyvédségről szól, melynek fejtegetésekor éles melléktéketet vet a francia államügyészre, azon jóakaratu tanácsot adva: nous conseillons fort aux citoyens anglais de conserver leur institutions libres et de ne pas les compromettre par une imitation maldroite de notre code de procédure criminelle. VI. Az angol alkotmányról szóló essay Fischel s Bucher munkáit veszi irányadónak, mindamellett ez utóbbival polemikát folytat, Honfittársai felé erőlesen e kérdést veti? Vajjon mire valók voltak a charták a jogszolgáltatásnak pártatlan s független intézménye, ugy valóságos s életbe léptetett felelőssége nélkül a végrehajtó hatalom minden ügynökeinek? A központi kormányzatról szóló (VII) fejezet, ugy az angol korona állását tárgyaló (VIII) is csak röviden érinti tárgyat; annak kimerítőbben s érdekes részletességgel eseteltetnek a száraz s a tengeri hadsereg viszonyai. X. A helyi kormányzatról rövid, tömör képet ad. Előadja az a felől Angliában divó nézeteket, de bevallja, hogy több új reform, mint például a Londonban felállított építkezési és egészségügyi hivatal, daczára a roppant várakozás között behozott általános szavazatjognak, eredmény nélkül marad. Itt új soha új repit honfittársai felé: „C'est une félicité que nous, „nous le peuple ne malin“ pourons à peine concevoir en rêve; nous administrer nous-mêmes sans être réduits à l'impuissance par la camisol de force de la centralization; sans trébucher à chaque pas dans les filets protecteurs tendus sous nos pieds par une bureaucratie omnipotente; sans être comme de grands enfants, que nous sommes, éternellement menés à la lisière par une administration paternelle, qui ne peut supporter la pensée, que nous nous faisons mal, et nous soumit, sans notre aveu, de bourrelets qui nous serrent la tête et de jaquettes ovatées qui nous étouffent.“ Az utolsó (XI) fejezet a parlamentről szól s a mindinkább csökkenő bámulatnak tanúságát nyújtja; ő teljesen helyesli azt „que la Chambre des communes régné, de fait, si ce n'est de nom, et le cabinet gouverne. Le cabinet est, d'un côté, un comité de la majorité parlementaire, et de l'autre un comité du conseil privé. Le cabinet absorbe donc à la fois l'initiative du Parlement et celle de la couronne, le vote des représentants de la Nation et la sanction de la reine!“ Szerző meg nem felelvén azon megérdemlett méltánylatnak, melylyel az angol államélet törvényszerűségét s fejlődési continuitását kiemeli, az egykamrai rendszert véli legjobbnak, de ha a kétkamrai rendszer fogadtatnék el, ugy még legelőnyösebbnek tartja az örökösödési felső házat az e nemű intézmények között. Az általános népszavazatjog behozatala s titkos szavazások csak az időnek kérdései. Itt-ott érdekes jegyzeteket tesz, így főlegliti a többi között Macaulay ítéletét az angol parlament növekvő népszerűtlenségéről, mely lényegileg nem egyéb, mint azon körülmény, hogy csak a kritikások száma növekszik, kik a lapok segítségével kész ítéletet adnak a parlamenti tárgyalások visszásságairól. Szerző munkája az e nemű tanulmányok jobbjai közé tartozik; figyelemre méltó azokra nézve is, kik különben álláspontját nem mindenben osztják.

(Pályázat.) A dunántúli helvét hitvallású evang. egyházkerület, Pápán létező nyilvános jogakadémiájában a magyar közjog és közigazgatási rendszabályok, ausztriai polgári magánjog és római jog tanszékére nyilvános pályázat hirdettetik.

E jogtaniszékekkel 900 osztr. ért. frt évdíj van egybekötve, de biztos kilátása lehet a pályázónak arra, hogy valamint a nevezett egyházkerületi főtanoda többi tanárai fizetése: ugy az üresedésben levő jogtanszéki is, még a jelen tanév folyamában fel fog emeltetni.

Felhivatnak tehát mindazok, kik ezen jogtanszéket elnyerni óhajtják, s annak betöltésére magukban hivatást és képességet

éreznek, hogy eddigi életpályájuk, erkölcsi viseletük, és a fontosabb elősorolt tudományokbani jártasságukat igazoló bizonyítványokkal felszerelt kérvényeiket az 1870-ik év január 1-jéig Pesten ngos Tisza Kálmán országos képviselő és egyházkerületi főgondnok urnál, vagy Rév-Komáromban főt. és ngos Nagy Mihály superintendens urnál nyújtsák be, s egyszersmind — ha rájuk nézve nagy nehézséggel nem járna — magukat személyesen is bemutatassák. — Kelt Pápán, nov. hó 3-án 1869.

Széki Béla, egyl. jegyző.

(A pozsonyi kir. jogakadémia) mindazon hallgatói — ideértve a magántanulókat is — kik a lefolyt 1868-ik tanév végével az illető tantárgyakból a szabályszerű vizsgákat, bármily oknál fogva letenni elmulasztották, s azokat a folyó 1869-ik tanév első havában (october), mint a pótvizsgák letételére kiszabott időben sem tették le, ezennel komolyan figyelmeztetnek, miszerint az említett pótvizsgák utólagos letéléért való folyamodványaikat — melyek a nagyméltóságú magyar kir. miniszteriumhoz intézendők s a mulasztás okainak előadása mellett kellőleg fel is szerezendők — az alulirt kir. jogakadémiai igazgatóságnál folyó évi november hó végeig annál bizonyosabban nyújtsák be, miután ellenkező esetben közönyösségüknek fogják tulajdoníthatni, ha folyamodványaik a fentiszteelt magy. kir. miniszterium által tekintetbe nem vétetvén, az illető tanév jogakadémiai tanfolyamukba beszámítatni nem fogna, s ők az előszabott vizsgák elmulasztása folytán az előbbi tanév ismétlésére fognak utasíthatni. (1869-ik évi márczius hó 4-én 22,344. szám alatt kelt miniszteri rendelet.)

Kelt Pozsonyban, 1869. évi november hó 4-én.

A királyi jogakadémia igazgatóságától.

(Az államszámviteltani vizsgák megtartásával) a pénzügyi, s a vallás- és közoktatási m. kir. miniszteriumok által megbízott államvizsgálati bizottmány folyó évi november hó második felében kezdendi meg működését, miről a kérdéssé vizsga letételére kötelezettek, vagy számvetői szolgálatra képesítést nyerni kívánók oly hozzáadással értesíttetnek, hogy vizsgára bocsátásérti folyamodványaikat az alulirt bizottmány elnökségénél (Budavár, uri utca 50. sz. ház) benyújthatják. Budán, 1869. évi nov. hó 8-án.

Az államszámviteltani államvizsgálati bizattmány.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közlő: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Hahn, C., Strafgesetzbuch f. die preuss. Staaten. Mit den auf dasselbe bezügl. neueren Bestimmgn. und Entscheidgn. d. königl. Ober-Tribunals. Breslau, Kern.

Handbibliothek d. bayerischen Staatsbürgers, od. Sammlg. sämmtl. Administrativ Gesetze, sowie der geltenden bezügl. Verordngn. etc. Augsburg, Kollmann.

Handelsgesetzbuch, das, f. das Königr. Italien sammt dem Kundmachungspatent vom 25. Juni 1865. In's Deutsche übers., m. Inhaltsverzeichniss u. e. alphabet. Sachregister versehen v. Dr. D. Treves Wien, Manz' Verl.

Haubner, G. C., Handbuch der Veterinär-Polizei. Zum Gebrauche f. Behörden, Verwaltungs- u. Veterinär-Beamte etc. u. zur Belehrung f. Landwirthe u. Viehbesitzer Dresden, Schönfeld.

Hausmann, Dr. M., Geschichte der päpstlichen Reservatfälle. Ein Beitrag zur Rechts u. Sittengeschichte. Regensburg, Pustet.

Hilse, K., die leitenden Grundsätze d. heutigen deutschen Militär-Strafverfahrens in ihrer Berechtigung, die Grundlagen e. nothwendigen neuen Militär-Strafverfahrens-Gesetzes abzugeben. Berlin, Bernstein.

Jahrbuch für Volkswirtschaft. Unter Mitwirkg. der namhaftesten Nationalökonomien, Hrsg. v. Dr. W. Eras Leipzig, O. Wigand.

TARTALOM: Az állam szavazolásáról a tisztviselők által okozott kártételek tekintetében. — Fogházjavítás. (*)-tól. — A jogi személyekről. (Folytatás.) Dr. Bozoky Alajostól — Észrevétel a ptrt. 305. §-ára. Dr. Kralovszkytól. — Néhány szó az ügyvéd egyletek jelenlegi működéséről. Czenthe Józseftől. — Különfélek. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél ív curiai határozatok.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1869. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmertve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A magyar örökjog és örökösödési rendszer.

I.

Olvassuk, hogy az igazságügyminiszterium megghyásából az ország számára polgári törvénykönyv készül. — Hogy a polgári törvénykönyv egyik fő tárgyát a vagyon és tulajdon, s annak szerzési módja, nem különben azzal kapcsolatban az örökjog és öröklési rendszer képezzend: önként érthető. — Nem fog azért is szerénytelenségnek nézetni, ha e fontos ügyhöz röviden hozzászólók.

A vagyon és tulajdon a törvényhozás részéről két-féle tekintet alá jöhet.

Az egyik tekintetnél fogva a törvényhozás a tulajdont és vagyont azon vonatkozásában és viszonyában méltathatja figyelmére, melyben az csak is egyszerűen a birtok és birtoklás tárgyát teszi, — és így a világon mindenkivel közös lehet, vagyis, bárki által megszerezhetővé válik; és ez nemzetközi tekintet.

De figyelmére méltatja, sőt kell, hogy figyelmére méltassa a törvényhozás a vagyont és tulajdont azon vonatkozásában és viszonyában is, melyben az a nemzetsaládhoz, s annak tagjaihoz, mint kizárólag ezek birtoka, vagyona és tulajdona áll.

Ez utóbbi tekintetnél fogva a vagyon és tulajdon többnyire, és csak is öröklés útján szerezhető meg. — Ez okból az örökjog, s az öröklési rendszer a nemzetre nézve életkérdéssé válhatik.

Elismerem, s kellően méltánylom a vagyon s tulajdon nemzetközi érdekeit és igényeit, a mennyiben — kivált a mozgósítható, vagy az ingó vagyonnál, idegen, és nem honpolgárok érdekei is fölmerülhetnek: de sokszoros érdekek parancsolólag vezetik a törvényhozást — kivált az ingatlan vagyon, és tulajdon körül — a nemzetsalád érdekében hozandó törvények és törvényes szabályok megállapításánál.

Minden ország főerejét azon honpolgárok képezik, kik annak ingatlan földét tulajdonul bírják, s a kiknek e tulajdonjoga a vagyonszerzés, és vagyonbiztonság kiáltó sérelme nélkül, minél állandóbbá van téve.

A magyar birtokjogrendszer kezdettől fogva igen természetes alapokon nyugodott. A nemzet elfoglalta e földet fejedelme vezérlete alatt, s azt maga és fejedelme közt megosztotta. — Birta tehát a maga osztály illetményé e földön ugyanazon birtoktulajdonjoggal, melylyel a fejedelem a magáét birta, — t. i. a tulajdonjog teljességével, saját maga, és saját ereje lévén a megszerzés forrása.

Ez az oka annak, hogy a magyar birtok — rendszer nem volt a némethez hasonló hűbér birtok (Feudum).

Már az első századokban önként és természetesen fölmerült és kifejlődött a nemzetben azon nemzetsaládi

érdek, hogy e földet, s az országot magának, s lehetőleg utódainak, tehát nem másoknak szerezte, s ugyanazoknak a lehetőségig megtartani kívánta.

Nem szándékom e helyen a magyar birtokjog s birtokrendszer történetét tüzetesebben fejtegetni, s legyen elég e tekintetben megjegyezni, miszerint valamint a királyi adományozások az első századokban kétségtelenül csak, és kizárólag azon javakból történtek, melyek a fejedelmi ház osztályilletményébe jutottak; vagy, mint az országos várak, s azok környékei a fejedelmi rendelkezésnek fönttartattak, ugy a többi honpolgárok birtokjoga még a magszakadás és kihalás eseteit sem véve ki, egész Kálmánig kevés megszorítást szenvedett.

A századokon át folytatott királyi adományozások a fejedelmi osztály illetményt kimerítvén, igen természetes volt, hogy e nagy király módokról volt kénytelen gondoskodni, mikép lehessen a királyi adományozásokat tovább is folytathatni, s megszületett Kálmán I. rendelkezésének 20. és 21-ik fejezete, melyek elseje magszakadás esetében a sz. István által tett adományokra vonatkozólag minden emberi örökösödést megengedett, a más királyoktól adományozottakra pedig még a testvérek s azok utódai örökösödését is megengedi ugyan, de a hol minden ilyen örökös megszünt, a hátrahagyott örökséget a király birtokába juttatni rendelte. — A 20-ik fejezet ellenben a nem adományozott, hanem a vett javak és örökségek fölött a rendelkezési jogot megszorítlannak ismeri el.

Hogy az ország lakosainak birtokjoga ugyanazon jogerővel és teljességgel birt, melylyel a királyé a magáéra vonatkozólag: kitetszik sz. István II. törvényének 5—6-ik fejezetéből, hol az 5. fejezetben így szól:

„Caput V De concessione regali proprietarum rerum.“

„Decrevimus regali nostra potentia, ut unusquisque habeat facultatem, sua dividendi, tribuendi, uxori, filiis, filiabusque, atque parentibus, sive Ecclesiae.“

„§. 1. Nec post ejus obitum, quis hoc destruere audeat.“

És ismét:

„Caput VI. Regalia et fisci res sint intactae.“

Volumus quidem, ut sicut ceteris facultatem dedimus dominandi suarum rerum; ita etiam res, milites, servi, et quid-quid ad nostram regalem dignitatem pertinet, permanere debet immobile.“

„§. 1. Et a nemine quid inde rapiatur, aut subtrahatur. — Nec quisquam in his praedictis sibi favorem acquirere audeat.“

A nagy király e törvényeiben — miként maga is mondja — királyi hatalommal (regali nostra potentia) rendelkezik ugyan: de önként értetik, hogy e királyi rendelet csak is a fennállott jogállapotot tanúsítja, és ismeri el, nem pedig új jogot teremt, vagy származtat, melylyel azelőtt addig nem birtak volna.

Kitetszik ez egyrészről sz. István II. rendeletének bevezetéséből, hol maga ekként szól:

„§. 2. Et quoniam una quaeque gens propriis regitur legibus“ — hol tehát beismeri, hogy az ország lakosainak már vannak saját törvényeik.

De kitetszik másrészről sz. István I. rendeletének 7-ik fejezetéből is, hol sz. István fiát, Inrét, arra inti, hogy intézkedéseiben az ország nagyjainak tanácsát kövesse.

És még inkább kitetszik ez onnan, hogy sz. István a II. rendelet 6. fejezetében *a királyt megillető javokról és jogokról is épen úgy rendelkezik, miként a lakosokról, világosan kijelentvén, hogy valamint jogteljességgel bírják a lakosok tulajdonaikat: épen úgy jogteljességgel bírja és birhassa a király a magáét*; mért hogy nem ezen 6-ik fejezettel alapította meg sz. István a királyi birtokjogot az országban, és nem az 5. fejezettel adott a honfiaknak oly jogot, melylyel azok azelőtt nem birtak.

Sz. István II. rendeletének 5. fejezete a honpolgárok szabad rendelkezési jogát halál esetében is elismervén, e szabad rendelkezés — miként mondtam, megszorítás nélkül Kálmánig fennállott, s Kálmán kezdte e rendelkezési jogot I. rendeletének 20. és 21. fejezetében megszorítani, mely megszorítás azonban — úgy látszik — annál kevésbbé emelkedhetett érvényre, mert II. András aranybullájának 4. cikkében már a következő szavak olvashatók:

„Artic. IV. De facultate servientium disponendi de rebus et possessionibus suis.“

„Si quis serviens sine filio decessit, quartam partem possessionis filia obtineat. — De residuo sicut ipse voluerit, disponat.“

„§. Et si morte praeventus disponere non potuerit, propinqui sui, qui eum magis contingunt, obtineant. — Et si nullam poenitus generationem habuerit; rex obtinebit.“

András e törvénye a honfiaknak halál és magszakadás esetére *korlátlan rendelkezési jogát ismervén el, e jogot utóbb I. Lajos szorította meg azon rendeletében, melylyel II. András aranybulláját megerősítette.* — Idézzük az idevágó szavakat:

„§. 11. Excepto solummodo uno articulo praenotato de eodem privilegio excluso, eo videlicet: quod nobiles homines sine haerede decedentes possint, et querant ecclesiis, vel aliis, quibus volunt in vita, vel in morte dare, et legare possessiones eorum vendere, vel alienare. Imo ad ista facienda nullam poenitus habeant facultatem, sed inter fratres proximos, et in generationes eorundem ipsorum possessiones de jure, et legitime, et pure, et simpliciter, absque contradictione aliquali devolvantur.“

E megszorítás eléggé szigorú volt, de — miként látjuk — magszakadás esetében az oldalági rokonokat még sem zárta ki. — Azonban elég különös, hogy noha már Kálmán I. rendeletének 21. szakasza a vett javakat és örökségeket (hoereditates) az adományozottaktól élesen megkülönbözteti, N. Lajos elégségesnek tartotta a szóban forgó megszorítást a legnagyobb általánosságban tartani ugyan, de a királyi örökösödést, vagy is a háramlékot (caducitas) világosan megemlíteni elmulasztotta, a mennyiben csak is a szabad rendelkezést tagadja meg a magszakadóktól, az örökösödést pedig az oldalági rokonok számára tartja fenn.

Nagy Lajos e rendelete 1351-ik évről szólván, utóbb a magyar örökösödés mintegy 163. év lefolyása alatt, oly alakulásokon ment át, melyek Verbóczy idejében 1514-ben, már végleges megállapodásra jutottak, s melyek folytán a magyar örökösödési rendszer a H. T.

K. I. r. 10. 17. 47. 69. cikkelyek tanúsítása szerint azon alakot nyerte, melyet az 1848. évet megelőző korból ismerünk és ismertiünk.

Mielőtt azonban e végleges megalakulás bekövetkezett, közbejött N. Lajos feljebbi törvénye után 88 évvel, tehát már a második nemzedék alatt az 1439. évi 16-ik tv. cikk Albert alatt, hol a király világosan azt igéri és fogadja, *hogy nem idegeneknek s külföldieknek, hanem az ország érdekes fiainak fog jószágokat és birtokjogokat adományozni.* — És ezen törvényünk az, mely Nagy Lajos följebbi törvénye után 1351-ből megakadályozta azt, hogy a magyar föld a királyok birtokába teljes tulajdoni joggal menjen át, — hanem épen úgy, mint a szent korona, melylyel szintén a nemzet rendelkezett, a nemzeté, s annak tulajdona maradjon.

Ezek előrebocsátásával átmegyek azon örökösödési rendszerre, mely a magyar korona országaiban az 1848. évet megelőzőleg, úgy a végrendekezés esetében, mint végrendelet hiányában divott.

SIMON FLÖRENT.

A semmitési jog gyakorlatára az 1868. évi LIV. t. cz. által hivatott bírói hatóságok.

Azon értelem szerint, melyet az 1868. évi LIV. t. cz. idevonatkozó intézkedéseinek a magas curia semmitő osztálya folyó évi július 7-én 122. sz. alatt, ítélő osztálya pedig folyó évi július 26-án 153. sz. alatt hozott határozatából kitünőleg tulajdonított, a semmitőszék ebbeli hatósága egyedül azon alaki hibákra terjedne ki, melyeket a mondott törvényben megállapított rendes bíróságok követnek el; ellenben a 22—28. §§-ában érintett bíróságok által elkövetettek nézve a semmitő hatalmat felülvizsgálat után a legfőbb ítélőszék gyakorolná, az eddigi mód szerint ezentul is, mint a volt hétszemélyes tábla utódja.

Ugyanis a semmitőszék hivatkozott határozatában (I. a „Jogtudományi Közlöny“ 32-ik számához mellékelt curiai határozatok közt 11. alatt) a folyó évi március 30-án kelt igazságügyminiszteri rendelet XIX. cz. 1. pontja alapján az urbéri, s így minden ezen cikkben felszámolt perekre nézve magát illetéktelennek nyilvánította; ezen perek felülvizsgálat után az ítélő osztály mint semmitőhatóság alá esnének. A magas curia ítélő osztálya pedig a váltó ügyekre nézve e hatalmat maga részére annál fogva követelte, mert a váltóvégrehajtások tárgyában folyó évi április 8-án kelt igazságügyminiszteri rendelet 74. §. és a fenthivatkozott t. cz. 26—29. §§. a váltó- és kereskedelmi ügyekben a fokozatokat határozottan kijelölték, másrészről pedig az eljárást a fennálló gyakorlat szerint tartották fenn, e szerint pedig a semmiségi panaszok a hétszemélyes táblához terjesztettek fel, s általa láttattak el.

A közlő igénytelen véleménye szerint, a magas curia mindkét osztályának ezen határozatai téves alapra fektetvék, és ezek iránti felszólalásra azon meggyőződés indította, hogy a „Jogtudományi Közlöny“, mely a curia elvi jelentőségű határozatait nemcsak köztudomásra hozás végett, tájékoztatásul és követésül, hanem különösen azért is közli a szakértő közönséggel, miszerint azok fellett felmerülhető észrevételeket hasábjain felvéve, üdvös eszmecserére nyújtson alkalmat, egyszersmind pedig az igazságügyminiszterium figyelmét felhíva, ez a törvény körüli tévedések meggyökeresedésének ideje korán a maga útján, és módján elejét vehesse. Egyébiránt közlőnek az levén meggyőződése, hogy ha valahol, úgy bizonyára a fenforgó kérdésnek fejtegetésénél nem vétethetik az tekintetbe: hogy ki a mondó; hanem az, hogy mi mondatik; ezen okból erre vonatkozó nézeteit névtelenül beküldeni határozta el magát.

Közlő igénytelen nézete szerint, a kivételes bíróságokra vonatkozó intézkedések az 1--4. §§-ban megalapított rendes bíróságok hatáskörére épen semmi befolyást nem gyakorolnak, hanem a pereknek bizonyos nemeit azok hatósága alól kiveszik, és más kivételes bíróságok alá rendelik. Tehát a mennyiben ezen meghatározott perek akár az alsó, akár a legfőbb fokokban a rendes bíróságok köréhez soroltatnak, ezáltal ezen rendes bíróságok jogkörének sem megszorítása, sem tágítása nem eredhet, hanem ezen perek egyszerűen a rendes bíróságnak törvényes illetőségi és hatalmi körébe adatnak.

Ezeknél fogva az 1868. évi LIV. tcz. 25. §-nak csak azt az értelmet lehet tulajdonítani, hogy az ott felsorolt perek nem tartoznak az első §-ban meghatározott rendes bíróságok, hanem mint eddig, az alispáni bíróság alá, s mivel e §. ezen perekre nézve felebbviteli bíróságokul az ezen törvényben kijelölt bíróságokat jelöli ki, hogy ezentul az alispáni bíróságtól többé nem a megyei törvényszékhez, hanem érdemleges kérdésekben a királyi táblához, s onnan a magyar curia ítélő osztályához lesznek — a 275. §. értelmében — felebbezendők; az elkövetett alaki hibák tekintetében emelt semmiségi panaszok pedig a semmitő-osztályhoz terjesztendők. A 26. §. pedig csak azon értelmet fogadja el, hogy a váltó- és kereskedelmi ügyekben nem az 1. §-ában megalapított rendes első foku bíróságok, hanem Magyarhonban a királyi váltótörvényszék, Erdélyhonban azonban az ott jelen szerkezetükben fennhagyott első folyamodású bíróságok, — másodfokban pedig nem a királyi tábla, hanem Magyarországon a királyi váltófeltörvényszék, és Erdélyben a marosvásárhelyi királyi ítélő tábla ítélendnek ezentul is, mint eddig; — végre, hogy legfőbb bíróságilag a magyar curia csak az érdemleges ítéleteknek felülvizsgálata van, mint ítélőszék hivatva; a semmitőjog pedig, a maguk épségében fennhagyott váltótörvények értelmében, egyedül a magyar kir. váltófeltörvényszék által gyakoroltatik.

A magyar curia semmitő- és ítélő-osztálya fentidézett határozatainak indoklásaul felhozottak, — közlő igénytelen véleménye szerint, — a törvénynek fennebb kifejtett értelmezését meg nem ingathatják. Ugyanis a kivételes bíróságokról szóló most felhozott törvények pozitív rendelkezéseket foglalnak magukban az iránt, hogy az 1868-k. LIV. tcz. 25. §-ban felemlített perekre nézve a felebbvitel, az ezen törvényben kijelölt bíróságokhoz történik; tehát, mint már mondatott, érdemleges kérdésekben az ítélő, — a semmiségi esetekben pedig a semmitőszékhez; váltóügyekben pedig a magyar kir. curia legfőbb-bíróságilag csak mint harmadfolyamodású ítélőszék határoz. A törvény ily pozitív intézkedése ellenében, az annak életbeléptetésének módját és idejét meghatározó miniszteri rendeletnek oly horderőt tulajdonítani egyáltalában nem lehet, melynélfogva az életbeléptetendő törvény bármely részben megsemmisülne.

Ezen miniszteri rendelet, midőn az 1-ső és 2-ik cikkben minden, az 1868. évi LIV. törvényekkel ellenkező törvényt vagy rendszabályt jun. 1-jétől fogva, a jövőben indítandó polgári perekre nézve hatályon kívül tesz, a 3—18. cikkig bezárólag pedig a már folyamatban lévő perekre vonatkozólag a demarcationalis vonalt megállapítja, melyen belől az eddigi törvények és rendeletek, s azontul az életbeléptetett új törvény rendszabályai alkalmazandók, — az ideiglenes törvénykezési rendszabályoknak a polgári magánjogról intézkedő I. részének 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 14. és 15. fejezeteit, mint az életbeléptetett törvényvel ellenkezőket, egész terjedelmében megszünteti; a XIX-ik cikkben azonban csak annak önként ugyis folyó következtetéseit constatirozza, midőn az ideiglenes törvénykezési szabá-

lyokban foglalt egyéb, azaz: azon intézkedéseket, melyekről az új törvény nem intézkedett tehát az I. résznek anyagi részét, valamint a II., a III., a IV., az V., IV. végre VII. részeit hatályban ezentul is fennállónak nyilvánítja, feltételezve annyiban, a mennyiben egyes részeiben az új törvény által változtatást nem szenvedtek. Mely feltétel az idézett XIX. cikk 2. 3. és 4-ik pontjában világosan nyilvánul, minthogy a telekkönyvről szóló fejezetnek csak azon pontjai idéztetnek fel, mint ezentul is fennállók, melyekre nézve az életbeléptetett új törvény nem intézkedik; ellenben azon szakaszai, melyekről az új törvény rendelkezik, ott fel nem vétettek. A váltótörvényről szóló II. szakasz pedig a későbbi módosításokkal együtt a végrehajtásra vonatkozó intézkedések elvonásával, hatályban fenntartatik, s végre általánosságban a megelőző pontok szerint érvényben fenntartott korábbi törvények és intézkedésekre nézve kimondatik: hogy a hol azokban akár az osztrák polgári perrendtartásra, akár az ideiglenes törvény szabályokra, vagy az e-ek által fenntartott alaki törvényekre történik hivatkozás, — ott az 1868-k. LIV. t. cz. határozatai alkalmazandók. Tehát e cikknek egyáltalában nem lehet tulajdonítani oly értelmet és kiterjedést, miszerint az életbeléptetett új törvény I-ső fejezetének 4-ik §-a, és a 25. és 26. §§-nak ellenére a semmitőszéknek ott körülvonalozott hatóságát szűkebbre szoríthatná, avagy a curia ítélő-osztályának hatáskörét kiterjeszthetné, és pedig annál kevesebbé, mivel a volt hétszemélyes táblának ezelőtt fennállott semmitő hatalma, egyedül az ideigl. törvénykezési rendszabályok 10. fejezete 106. és 107. §-ban gyökeredzett; e törvény szabály pedig a többször idézett ministerialis rendelet I. és II. cikkeiben hatályon kívül téve, az ideiglenes törvénykezési rendszabályoknak azon intézkedéseivel nem sorozható, melyek ugyanezen ministerialis rendeletnek XIX. cikkében feltételesan fenntartattak, és az 1868. évi LIV. törvény nem foglal magában rendelkezést, mely ugyanezentörvény 4-ik §-a alul kivételvén, a semmitő jogot bármely nemére a polgári pereknek a curia ítélő-osztályára ruházná.

Nem birhatnak nagyobb nyomatékkal a törvénynek főnebb kifejtett értelmezése ellenében azon okok, melyeket a m. curia legfőbb ítélő osztálya a semmitési felülvizsgálati jog indoklásaul felhozott. Az igazságügyminiszteri rendelet 74. §. ugyanis nemcsak nem támogatja a legfőbb ítélőszék jogi követelését, hanem annak ellene szól, a mennyiben azt határozza, hogy igényperek és elsőbbségi bejelentések iránt hozott végzések ellen a felek a váltótörvény által megengedett perorvoslatokkal élhetnek. A váltótörvénynek 140. §-a világosan kimondja, hogy az elsőbíróságok ítéletei ellen emelt semmiségi panaszok felett a váltófeltörvényszék ítél, s ennek ily ítélete ellen a törvény felebbvitelt sehol sem enged. Hogy az 1868. évi LIV. t. cz. 6. §. pedig ellenkező értelemmel nem bír, az már a fönnebbiekben elő van adva.

De nem szolgálhat igazolásaul a legfőbb törvényszék e jogkövetelésének ezen törvény 29. §. sem, mely szerint a 25. és 27. §§-ban említett kivételes bíróságoknak a fennálló törvények és gyakorlat szerint kell eljárniok. Mert épen azért, mivel e törvény a fennálló törvényt és gyakorlatot írja elő követendő szabályul, a gyakorlatnak törvény ellenében helyt nem ad, hanem csak ott, hol az a meglevő törvényvel egyezik, vagy annak hézagait pótolja. Azon gyakorlat pedig, melyet a volt hétszemélyes tábla 1864 évben megindított, ¹⁾ a váltótörvényvel merőben ellenkezik, és mind ezért, mind pedig annál fogva is törvényellenes volt, mivel azon ideig-

¹⁾ Lásd Szeniczey gyűjteménye 1864. évről 259. lapon.

lenes törvényben, mely az 1843-ik évben mind a fennállott hétszemélyestábla, mind az akkori magyar királyi udvari kancellária által törvényesnek elismert ¹⁾ gyakorlatnak megdöntésére alapul vétetett, t. i. az ideiglenes törvénykezési rendszabály X-ik fejezete, jelesen pedig annak 106. és 107. §§-ban igazolását nem találhatja, minthogy e szakaszok a váltóügyekre, melyek a III-ik részben találták szabályozásukat, törvényszerűen ki nem terjesztethettek. De különben is illetőségi kérdésekben törvényes ereje gyakorlat nem is keletkezhetik, minthogy oly ítéletek, melyek illetéktelen bíró által hoztattak, mind a régi, mind az újabb törvényekben semmiseknek nyilvánítottak; ily ítéleteknek bár hányszori ismétlése tehát törvényes gyakorlatot nem eredményezhet.

Lett volna azonban e gyakorlat törvényes is, ugyanaz, mint az 1868. évi LIV. tcz. 4-ik §-ba ütköző, minden más, a jelen törvénnyel ellenkező korábbi törvény vagy rendelettel együtt továbbra is érvényben nem maradhatna, és pedig annál kevésbé, mert a megszüntetett hétszemélyes tábla azon határozata, melylyel e gyakorlatot megindította, voltaképen nem más, mint a végzés alapjául vett főnebbi ideiglenes törvény értelmének meghatározása, és hatályának a váltó ügyekre addig fenn nem állott kiterjesztése, így tehát magának a törvénynek alkalmazása, mely törvény azonban, — mint már előterjesztett, — hatályon kívül helyezettvén, az arra alapított gyakorlatot sem lehet többé mint törvényest fentartani, annál kevésbé, minthogy a többször idézett miniszteri rendelet XIX. c) 4. pontja szerint, azaz: ezen rendelet értelmében hatályon kívül tett X. fejezet még akkor sem maradhatna hatályos, ha a fenntartott III-ik részben hivatkozás történnék reá, annál inkább nem, mivel a fejezet csak is feltételezett vonatkozás alapján nyert a váltóügyekben alkalmazást.

Egyébiránt, ha az 1868. évi LIV. tcz. és a miniszteri rendelet felett kételyek támadhatnának, s annál fogva magyarázatuknak szüksége forogna fenn, ez esetben a magyarázat főtényezőjeként a törvényhozásnak intentiója lenne tekintetbe veendő. A törvényhozás intentiója pedig köztudomásra az volt, hogy a semmisítési új rendszer által azon nagy hátrányok megszüntetessenek, melyek az előbb fennállott semmitő rendszer kíséretében a törvénykezés terén felmerültek. Nem lehet tehát feltenni a törvény hozásról, hogy azon bajokat, melyeknek elhárítása végett egy egészen új institutiót állított fel, a perek igen nevezetes nemeire nézve, akár mint törvényt, akár mint gyakorlatot fenntartani kívánta volna. Hanem fel kell tenni azt, hogy e bajoknak minden irányban gyökeresen elejét akarta venni, és azon káros következtetési rendszert egészen megszüntetni, melynek hiányai nem is magában a törvényben, hanem abban rejlettek, hogy az ideiglenes törvénykezési rendszabály életbeléptetése folytán az osztrák törvények uralma alatt keletkezett, sem az osztrák polgári perrendtartásnak, sem pedig az ideiglenes törvénykezési rendszabály X-ik fejezete 106. és 107. §§-nak meg nem felelő, sőt azokkal éppen ellentétben lévő gyakorlatot átültette.

Ugyanis az osztrák ideiglenes polgári perrendtartásnak 340. §-ában az elsőbíróági határozatok elleni semmiségi panaszok felett a másod bíróság, — és csak az ennek határozatai elleni semmiségi panaszok felett határoz a harmadbíróság. A 345. §. szerint pedig a másod-

bíróságnak semmitő ítéleteitől csak akkor lehetett a harmadbírósághoz folyamodni, ha valamely kedvező határozat semmisített meg, azon félnek, melynek ez ítélet kedvezett, tehát akkor, ha a másodbíróóság az elsőbíróági végzés ellen emelt semmiségi panaszt elvetette, — felebbezésnek helyt nem adott. Az ideiglenes törvénykezési szabályok X-ik fejezetének 106. és 107. §§. pedig egyszerű reproductiója lévén az osztrák polgári perrendtartás 340. §-ának, miután itt a 345. §-nak rendelete fel nem vétetett, magától folyó következtetésként áll elő, hogy a másodbíróóságuk semmitő ítéletei ellen, felebbezés még akkor sem engedtetett meg, ha kedvező ítélet semmisített meg általa, annál kevésbé pedig, ha a semmiségi panasz visszautasítva lön.

Az idézett 345. §. rendeletének mellőzésében közlő, az ideiglenes törvénykezési szabályok alkotói által célba vett, a gyakorlatban azonban meghiúsult javítást vél feltehetően, a mennyiben ezen §. kihagyása a semmisítési jog magyar jogi fogalmának inkább megfelel, minthogy e magyar fogalom szerint semmiségi okok fölött csak egy hatóság ítéltet; mi ismét abban találja indoklását, hogy a semmiségi okokat oly tényleges körülmények képeznek, melyeket a perben eljáró bíró elnézhet, és fölöttük tévedhet ugyan, de melyekre nézve tévedésnek eseteit, az azok iránt figyelmeztetett semmitő bírónál feltenni alig lehet; a további felebbvitel tehát a perek egészen indokolatlan halasztásaként tűnik fel; azon esetekben pedig, midőn valamely az egyik félnek kedvező ítélet, vagy azért, mivel az ítélet érthetlen (ideiglenes törvénykezési szabályok 104. §. 8. pont), vagy azért, mivel a per folytában a törvénykezési rendtartás szabályai lényegileg annyira figyelmen kívül hagyattak, hogy az ügy alapos megítélése lehetetlenné vált (osztr. id. polg. perrendtartás 339. §. 3. pontja) — a semmiséget elhatározta másodbíróáságnak. a további felebbezés folytán, felsőbb bírói utasíttatása újabb ítélethozatalra nem volna egyéb, mint erőszakolása vagy arra, hogy az első bíró ítéletének mellőzésével önállóan, és nem mint a törvény rendeli a felett, — mire, mivel nem érti, nem képes — ítéljen; vagy arra, hogy azt cselekedje, mire magát, a perben mutatkozó alaki hiányoknál fogva képtelennek érzi, mi tehát reá nézve nem lehetséges, t. i. érdemleges ítéletet hozzon.

Az ideiglenes törvénykezési rendszabály fentidézett 106. és 107. §§., és a v. t. k. 140. §. között, a főnebbieken alapuló helyes értelmezés szerint, csak az a különbség van: hogy az első értelmében, melyek csakis a polg. perekre terjeszkednek ki, a fennállott hétszemélyes táblának nem az elsőbíróóságok által elkövetett s felsőbbbíróóságilag már megvizsgált semmiségek felülvizsgálására, hanem csak maga a felsőbbbíróóság által elkövetett semmiségek feletti határozat hozatalra adatott hatalom, míg az utóbbi §. vagyis a váltótörvény szerint ily hatósággal egyáltalán fel nem ruháztatott.

Mindezeknek alapján, közlőnek igénytelen véleménye az: hogy — kivételével a bünvádi ügyeknek, melyekre az 1868-ki LIV. tcz. egyáltalán ki nem terjed, melyre nézve az ideiglenes törvénykezési szabályok II. része, 7. §. továbbá is fennáll, és kivételével a váltóügyeknek, melyekre nézve a most idézett új törvény által továbbra is hatályban fenntartott váltótörvénynek idézett 140. §. a semmitő hatalmat a váltófeltörvényszéknek tulajdonítja: — a semmitőszék illetőségi köre minden más nemére a pereknek egyaránt kiterjed.

¹⁾ A hétszemélyes táblának váltó-osztálya, 1843. évi július 17-kén 26. sz. a. kelt végzésével kimondotta, hogy oly határozatok, melyekben a váltófeltörvényszék az elsőbíróági eljárásnak meg — vagy meg nem semmisítése iránt nyilatkozott, törvény szerint felebb nem vihető. Az ezen határozat ellen beadott további panaszt a magyar kir. udv. kancellária egyszerűen visszautasította.

A jogi személyekről.

IX.

Az alapítványokról különösen.

(Folytatás.)

3. Az alapítványok fajtái. Azon célokhoz képest, melyek az alapítványok által elérendőek¹⁾, szokás megkülönböztetni köz-, magán- és vegyes alapítványokat, s mind ezek lehetnek ismét ájtatos és kegyes célú, vagy pedig egyéb célú alapítványok.

Közalapítványok azok, melyek az állam-, vagy a köztisztviselőkéhez hasonló célok elérésére rendelvek, magán-alapítványok²⁾ azok, melyek pusztán magáncélokra, vegyes alapítványok végre azok, melyek részint állami vagy köztisztviselői, részint pedig ilyenektől függetlenül magán-célokra rendelvek³⁾.

A kegyes és egyéb közhasznú alapítványok közötti különbséget már fentebb érintettük⁴⁾.

4. Az alapítványok jogképesége s ennek terjedelme. Mint minden jogi személy, úgy az alapítványok is csak költött személyek, s akaratauk, cselekvési és jogképeségük fiction alapszik. Egy tekintetben azonban lényegesen különböznek az alapítványok a testületektől, az által t. i., hogy nem bírnak oly közeggel, melynek akarata az övék gyanánt tekinthetnék, s azért rendszerint az alapító intézkedésének erre is ki kell terjednie⁵⁾ s meg kell határozni, hol legyen az alapítvány székhelye, ki legyen annak gondnoka, képviselője, miként történjék a vagyon kezelése s a kitűzött célra való fordítása. És ezen határozatoktól való eltérés sem a gondnokok, sem pedig az államnak nem áll jogában, az utóbbinak különösen azért nem, mert az egyszer megadott állami jóváhagyás itt az alapító minden intézkedésére terjed, s mint ilyen privilegium természetével bír, mely a mennyiben jogérvényesen fenáll, egyes részleteiben vissza nem vehető.

Lehetnek esetek, midőn az alapítványok külsőleg nagyon hasonlítanak a testületekhez, és gyakran nehéz azokat egymástól azonnal megkülönböztetni. Így p., ha az alapító több gondnokot nevezett ki azon megbízással, hogy az alapítványi cél megvalósítása körül testületileg tanácskozzanak és határozzanak, vagy ha többen egyesültek bizonyos alapítványi célra s a gondnokok kinevezését maguknak fentartották⁶⁾.

Az alapítványok és gondnokaik közötti jogviszonyok az ezek között kötött szolgálati szerződés, ilyenek hiányában a meghatalmazás és ügyviselés általános elvei szerint itélendők meg. Minden esetben az alapítványok fölött is az államhatalom gyakorolja a főfelügyeleti és védelmi jogot⁷⁾.

¹⁾ Tehát nem az dönt, vajjon az állam vagy magános rendeli az alapítványt.

²⁾ Ezeknek egy külön fajtát ismét a családi alapítványok (ösztöndíjak) képezik, melyektől azonban jól meg kell különböztetni a családi hitbizományokat, minthogy ezek nem bírnak jogi személyességgel. Beseler, Syst. 259. l.

³⁾ Egyéb részletes felosztásokat olvashatni Uhrig id. m. 294—198. lapjain.

⁴⁾ Még egy mások különbség gyanánt azt lehetne tekinteni, hogy a kegyes célú alapítványok a keresztény római császárok első éveiben nem szorultak állami engedélyre, mivel jogalanyiségüket az egyházi testületeknek elismert jogalanyiságától származtatták, mi által azonban nem veszítették el önálló jogi létüket, mi különösen abban nyilvánult, hogy magával az egyházközösséggel perbe keveredhettek. Ellenben az egyéb közhasznú alapítványok mindig állami engedélyre szorultak. Gyakran természetesen a kegyes célú alapítványok nem lesznek önálló, következésképp jogi személyek sem, hanem az egyháznak, egyházi testületnek (községnek) célhatározás mellett tett egyszerű ajándékozások, mint pld. a mise-, oltár-, lámpa stb. alapítványok. Jelenleg az uralkodó tan a piae causae jogérvényes keletkezéséhez is államhatósági engedélyt kíván.

⁵⁾ Így tehát az alapító akarata fictio által az alapítvány akarata gyanánt vétetik. Lásd fentebb a 2. pontot.

⁶⁾ Savigny, Syst. II. köt. 244—145. ll. Pfeifer, id. m. 148. l. Beseler, System 259. l. Porosz Landrechts. II. r. 6 cz. 85—80. §§.

⁷⁾ Alkotmányos országokban az országgyűlés a kormányt az alapítványok megsemmisítése miatt felelősségre vonhatja. Uhrig 203. l.

Az alapítványok jogképesége általában véve ugyanolyan terjedelmű, mint a többi jogi személyé, mindazáltal a vagyonjogban némiképp meg van szorítva, a mennyiben alapítványok csak a már meglévő vagyonukhoz szerezhetnek hozzá új vagyont, mivel vagyon nélkül nem is létezhetnek (tehát nem bírnak feltétlen szerzési képességgel) és a szerzett új vagyon mindig már magából az alapítványt képező cél rendeltetése alá esik, mert itt az alapítványnak akarata szolgál állandó és megváltozhatatlan szabályul (vagyonképeséggel tehát csak bizonyos célra bírnak). E megszorítás által az alapítványok szintén a többi jogi személytől különböznek¹⁾.

A piae causae különös privilegiumai, melyek részint a jogszerzésre²⁾, részint mindenféle hátrányok eltávolítására³⁾, részint közterhek alóli mentességre⁴⁾, részint a tulajdonukhoz tartozó dolgok elidegenítése körül megtartandó szabályokra⁵⁾ vonatkoznak, a római és kánoni jogban gyökereznek.

Az alapítványok nyújtotta előnyökbeni részesítésre való jogczimmal csak azok bírnak, kik az alapító oklevélben mint egyénileg jogosítottak, világosan megnevezettek (p. valamely családi ösztöndíjnál), de ha az egyénileg megnevezetteknek mások fölött csupán elsőbbség engedtetik, a mennyiben t. i. a többi feltételeknek is eleget tennének, akkor ezáltal még nem nyernek jogczimet az alapítvány élvezetére.

5. Az alapítványok megszűnés módjai. Valamely alapítvány megszűnhetik:

a) ha az idő, melynek tartamára rendelve volt, lejárt, vagy az esemény, melynek beállásához kötött, beállott;

b) ha az alapítványi vagyon teljesen elenyészett, pusztán eladósodása azonban nem bír ily hatálylyal;

c) ha az államhatalom megszünteti, és pedig vagy azért, mivel a megváltozott körülményeknél fogva az alapítvány célja általa többé el nem érhető, mihez azonban teljes és nem csupán viszonylagos (talán csak időleget) lehetetlenség kívántatik, vagy pedig azért, mivel az alapítvány további fennállása a közjóra nézve károsnak mutatkozik⁶⁾. Ezen esetekben azonban a körülmények gondosan megvizsgálandók, és az alapítvány körül netalán érdekeltek meghallgatandók⁷⁾.

A mi vagyon a megszünt alapítvány után fenmaradt, az, ha csak az alapító ezen eshetőségről más cél kitűzése által már előre nem gondoskodott volna⁸⁾, mint urafogyott az államra (fiscusra) száll, melynek azonban mintegy erkölcsi kötelessége, azt hasonló célra fordítani.

(Vége következik.)

Dr. BOZÓKY ALAJOS,
a n.-várad m. k. jogakadémia tanára.

A hazai község-telepek körüli tulajdonjogi viszonyainkról.

Nógrádmegye keleti határának mintegy középponti 10—12 négyszögmérföldnyi területét, vízmosta szakadásokkal eléktelelt, nagyrészen kopár hegyláncolatok borítják.

Ha egy idegen, 5—6 év előtt e tájék kietlenségével kény-

¹⁾ Lásd Roth id. értekezését 214. s köv. ll.

²⁾ L. 2. D. de pollicitationibus (50., 12.) §§. 23—26. J. de actionibus (4., 6.) §. 1. J. de poena temere litigantibus (4., 16.) l. 20. C. de episcopis et clericis (1., 3.) c. IIX. de testamentis (3., 26.) nov. 7. cap. 3. §. 2. nov. 131. cap. 12.

³⁾ L. 22. C. de sacrosanctis ecclesiis (1., 2.) Nov. 131. cap. 12. — c. I. X. de integr. restitutione (1., 41.) c. 2. X. cod. Nov. 131. cap. 6.

⁴⁾ L. 23. C. de sacrosanctis ecclesiis (1., 2.) l. 35. C. de episcopis et clericis (1., 3.) Nov. 131. cap. 5.

⁵⁾ L. 14., 17. C. de 53. ecclesiis (1., 2.) l. 31. C. de episcopis et clericis (1., 3.) Nov. 120.

⁶⁾ Keller, Pandekten I. 98. l. 16. D. de non et usufr. (33., 2.)

⁷⁾ Beseler, System 260. l. Windscheid. Pandekten. I. 61. §. Roth id. értekezése 219. l.

⁸⁾ Roth e tekintetben az alapító intézkedési jogát csak az eredeti (által adott) vagyonra szorítja, s a később hozzájárult vagyonra nézve tagadja.

szerűségéből megismerkedett: bizonyára nem gyötörte az állandó megtelepülés vágya.

És ime nanjainkban angol, franczia, porosz, belga, olasz s tudja isten miféle nemzetiségű iparosok járták be az egykor kicsinyelt paflagóniát.

A földalakulás forradalma roppant kincset halmozott össze a kietlen hegylánczolatok belsejében, s gazdagtartalmu kőszentelepekkel dusan kárpótolta a talaj termő erejének mostobaságát.

Immár vasutak, gyárak épülnek minden irányban, s a vállalkozás vérmes reményei ei özőnlenek a fekete Kaliforniába; és támad példátlan verseny, mely immár kezd fosztogatással fájlalni.

Életpályám természeténél fogva bőséges alkalom nyílt már előttem, hogy azon példátlan visszaéléseket illetékesen regisztrálhassam: melyek egyrészt a területi bányakapitányi eljárások fölületessége, másrészt a vállalkozók és a volt földesurak kapzsisága folytán, a tudatlan és védtelen volt urbéreszek kipótolhatlan veszteségére napirenden vannak.

Ennélfogva kötelességemnek tartom a hazai kőszén-telepek iránti jogviszonyainkat e helyen megvitatni, hogy a védtelen tömeget reá vezessem azon jogalapokra, melyek a tulajdon szentségét minden jogtalan megtámadás ellen biztosítják.

* * *

A besztercebányai kerületi bányakapitányság, az ideiglenes törvénykezési szabályok VII-ik rész I-ső fejezet I-ső §-ának d) pontjára támaszkodva, nem egy végzésében mondotta már ki azon képtelenséget: miszerint a kőszén egyedül azon határokból illeti a volt urbéreszeket, melyek a jelzett törvény hatálybalépte előtt, tehát 1861. július 23-ik napját megelőzőleg tagosítottak; s ezen törvény ellenes magyarázat, a védelem nélküli tömeggel szemben, már nem egy esetben érvényesítette magát, megfosztván a gyámoltalan földnépet azon kincs tulajdonától, mely a fölszin termő erejének mostobaságát kárpótolni, s az erdő pusztítás ezen századában, a tüzianyag heeszerzésének gondjait, végtelen időre elhárítani lett volna hivatva.

Mint hogy pedig a volt földesurak, vagy ezek jogán egyes vállalkozók s társulatok, és a volt urbéreszek közötti összeütközés napirenden van: kell, hogy azon jogviszonyokat a lehetőségig mindenki ismerje, melyek a fenálló törvény és rendeletek alapján honunkban a kőszén tulajdonra vonatkozó vitás kérdések eldöntésénél szem előtt tartandók.

Mielőtt az 1854. május 23-iki osztrák általános bányatörvény életbelépett, a kőszén, valamint honunkban nem, úgy Ausztriában sem tartozott a fentartott ásványok közé; a jelzett törvény azonban, az általánossá tett szabadbánya ipar követelményeihez képest a álszenet is a fentartott ásványok közé sorozván, azt a közipar érdekében fölzsabadította.

Nehogy azonban idegen bánya-vállalkozók a földbirtokosokból, az ezek birtokterületei alatt netalán létező kőszénre vonatkozólag a kiaknázási és termelési jogot nyomban elvonhassák: az 1854-ik évi november 1-én hatályba lépett osztrák általános bányatörvény 284 és 285-ik §§-ai a földbirtokosok, és azon vállalkozók javára, kik a fentebbi törvény hatálybalépte előtt kőszentelepeket a fölszin tulajdona nélkül szereztek, — az előbbiekre nézve 5, az utóbbiakra nézve 1 évi kedvezményi határidőt engedett, — tartozván érdekeltek ezen határidő korlátaín belől, vagyis 1855, s illetőleg 1859. október végeig a kőszén aknázhatását föltételező bánya jogosítványokat megszerezni, s azok érvényét a jelzett bányatörvény VII-ik szakasza rendelkezéséhez képest szakadatlan bányajogi miveléssel fentartani.

Az 1861-ik évi ideiglenes törvénykezési szabályok a kőszén Magyarországon területén a fentartott ásványok sorából ismét kizárva, azt, mint a földbirtok tartozékát, a már netalán előbbiről bányajogilag kőszén kiaknázó iparos jogának épségben tartása mellett, az illető birtokos tulajdonának nyilvánította, — az iparost vagy földbirtokossali magán egyezkedésre, vagy a szokásos bányavámnak, a földbirtokos részére, bér gyanánt leendő kiszolgáltatására utasítván.

Az ideiglenes törvénykezési szabályok VII. rész I. fejezet 1-ső §-ának c) pontja, az 1854. november 1-ső napján hatályba lépett osztr. ált. bányatörvény 284. és 285-ik §§-aiban érdekelte, s az 1859. október végeig a földbirtokosok javára mások kizárásával kiszabott kőszénbánya nyithatási és fölkerhetési időt élesztette föl, és pedig akként: hogy a törvényhozás máskénti

intézkedéseig a földbirtokos beleegyezése nélkül kőszén kutatási engedély, annál kevésbbé bányaadomány senkinek ne adassék.

Vége a hivatkozott törvénykezési szabályok VII. rész, I-ső fejezet 1-ső §-ának d) pontjában az is ki lő mondva: miszerint a tagosított, vagy törvény szerint már nem tagosítható határokból a volt urbéres szintén birtokosnak, tehát olyannak tekintendő, ki a kőszén tulajdonával birtokterülete erejéig szabadon rendelkezhet, és hogy a még nem tagosított határokból bármely földön fölfedezendő kőszéntelep a volt földesuri birtok tartozéka.

Vajjon a nem tagosított határokból fölfedezendő kőszén tulajdonára vonatkozólag, lehetett volna-e igazságosabb, méltányosabb, s kevésbbé szűkkeblű és aristokratikus zamatu aránykulcsot megállapítani, midőn már az urbériségtőlrlésével a volt urbéres, birtokterületének, törvényileg, korlátlan rendelkezésü kizárólagos tulajdonosává lőn? — azt ezuttal megvitatni nem akarom.

Az imént elősorolt törvényes rendeletekből tehát nyíltan következik: miszerint

1. tagosított határokból a kőszén az illető birtokos tulajdona, és hogy

2. a még nem tagosított határokból fölfedezendő kőszén a volt földesuri birtok tartozéka.

Mint hogy pedig a nem egyedül a hatályba lépés pillanatára alkotott, hanem a törvényhozás máskénti rendelkezéseig érvényes törvénykezési szabályok VII. rész I. fejezet 1-ső §-ának d) pontjában a tagosítás befejezése határidőhöz kötve nincsen, de az sincs benne kimondva: miszerint a volt urbéreszeket egyedül az ezen törvény hatályba lépteig tagosított határokból illeti a kőszén tulajdona: vajmi természetes, hogy a volt urbéreszek részére összesítés alkalmával kiadott, s tagosítás előtt bányajogilag senki által meg nem szállott területeken, az összesítés befejezése után fölfedezendő kőszéntelep, a volt földesuri birtok tartozéka nem lehet.

Kétségtelen: miszerint a volt földesur az összesítés befejezése előtt bármely földön fölfedezendő kőszéntelepet birtokba veheti; ámde ezen lappangó uri jogot pusztán szó, vagy írásbeli kijelentéssel fentartani nem lehet, miután annak érvényesítését úgy az osztrák általános bányatörvény 285-ik, valamint az ideiglenes törvénykezési szabályok VII-ik rész, I. fejezet 1-ső §-a a kőszénbánya nyitás és fölkerés, s ekként a tagosítás előtti tetteleges bányajogi birtokba vétel föltételéhez köti; az uri jog tehát egyedül ezen föltételek teljesítése által érvényesíthető; — a dolog természetéből folyván: miszerint a kőszénre vonatkozó földesuri tulajdonjog, tetteleges bányajogi birtokba vétel általi érvényesítés esetében is csupán az adományi területek erejéig tekinthető biztosítottnak, míg az adományon kívüli, s tagosítás előtt meg nem szállott területek alatt netalán létező kőszéntelep, tagosítás után az illető birtokos kétségtelen tulajdonának tekintendő.

Vannak régi és újabb, de a dolog természeténél fogva az összesítés befejezése előtt kötött urbéri egyességek, melyekben az uri jog a kőszénre vonatkozólag fentartottnak nyilvánítottatik: ily nemű kijelentésnek azonban igénytelen nézetem szerint érvénye nem lehet, miután a kőszén tulajdon fölötti intézkedés tagosítás tárgyát nem képezi, és mert a fentebbiek szerint lappangó uri jog érvényesítése törvényileg a tagosítás előtti tetteleges bányajogi birtokba vétel föltételéhez van kötve.

Igen gyakori továbbá azon eset: miszerint a volt földesur kőszén telepeit még a tagosítás befejezése előtt adta el; és habár a kötött szerződésben, határozottan csak az allodiális birtok területek alatti kőszéntelepek vannak érdekelve, s vevő a volt urbéreszek birtokába hasított területeket tagosítás előtt bányajogilag meg nem szállotta: mindezek dacára mégis összesítés határbeli területek alatt létező kőszén telepeit saját tulajdonának követelvény, az illető kerületi bányakapitányság ezen törvénytelen nézetet nemcsak hogy sajátjává tette, de sőt megtörtént azon képtelenség is, hogy midőn a volt urbéreszek tagosított birtokán, s ezek engedelme nélkül harmadik személy t. i. a földesurral szerződött vállalkozó, adományi területein kívül, kőszén kutatni kezdett, s ezen körülmény állítólagos birtok háborítási panasza tárgyává lőn: a megkeresett bányakapitányság a földesurral szerződött vállalkozót reponálta, s egyuttal azon terület alatti kőszén-tulajdonosának nyilvánította, mely a panaszló adományi területein kívül esvén, általa sem bányajogi, sem telekkönyvi birtokba soha nem vétetett.

Tekintve pedig, hogy a földesuri jogon kőszén kiaknázó

iparos több jogot nem igényelhet, mint a mennyit maga a volt földesur hasonló körülmények között igényelni jogosítva lenne: vaj mi természetes, hogy az ilyen iparos vagy társulat a volt urbéres birtokterületeire vonatkozólag, törvény és igazság szerint egyedül a tagosítás előtt bányajogilag megszállott s adományilag kimerített bánya telkek tulajdonát követelheti magáénak.

Hogy ezen nézetem jogosságát és törvényes voltát eclatans módon még bővebben indokoljam; egy igen gyakori bányajog eset példáját hozom föl. Ha valamely iparos például az osztrák ált. bányatörvényben 1859. október végeig kiszabott kedvezményi határidő lefolyása után, de az ideiglenes törvénykezési szabályok hatálya lépte előtt valamely földesuri vagy urbéri birtokon kőszén, mint azon időben fentartott ásványt, bányajogilag aknázni kezdett, kutatási engedélyét azonban az ideiglenes törvénykezési szabályok hatálya lépte, de egyúttal az összesítés befejezése után megújítani elmulasztotta, s ekként az osztr. ált. bányatörvény 254-ik §-a joghatályánál fogva a kutatási engedély alapján szervezett mindennemű bányászati jogosítványait elveszítette: vajjon ez esetben a kőszéntelep nem esik-e vissza az illető birtokos tulajdonába?! és ha e szerint az illő birtokos tulajdonába esik vissza, tekintve, hogy tagosítás után az urbéri és földesuri birtok között különbség nem létezik, és hogy a volt urbéresekkel szemben, úgy a volt földesur, valamint az ennek jogán kőszén aknázó iparos idegen vállalkozóknak tekintendők; mi jogcímzen követelhetné magáénak ilyen iparos azon területek kőszéntartalmát, melyeknek bányajogi birtokában soha nem is volt, sem pedig azokat kőszéntartalmukra nézve adásvevés útján tulajdoni joggal az érdekelt birtokosoktól meg nem szerezte?

Nem akarom azon specialis manevreket ecsetelni, melyek igénybevételével egyes társulatok a szegény tudatlan tömeget a kőszén-tulajdonától részint már megfosztották, részint megfosztani törekednek.

Van még valami, a mit érintetlenül hagyni nem lehet; és ez a besztércbányai kerületi bányakapitányságnak, törvényellenes, de azért lépten-nyomon ismételt azon intézkedése: melylyel — a kőszénre is bányafőúr jogot ambiálva — a vitássá vált tulajdonjog kérdését Nagy Sándor pallosával szokta kettévágni.

Tudomásom szerint a besztércbányai kerületi bányakapitányság törvénykezési hatáskörrel fölruházva nem lévén, mint a nagymtgu magy. kir. ipar, népgazdászati és kereskedelmi miniszterium hatósága alá rendelt közigazgatási testület, a tulajdonjog kérdése fölött nem bíraskodhatik.

A tisztelt bányakapitányságnak azon már több ízben tapasztalt fölületes eljárásából, mely szerint a kőszénkutatási engedélyeket a földesur javára anélkül szolgáltatja ki, hogy az érdekelt határnak tagosított, vagy nem tagosított voltáról, vagy a volt urbéres birtokterületeire vonatkozólag a kiaknázási szolgálatnak, mint dologbani jognak telekkönyvileg történt bekebelezéséről bizonyítékot követelne: már a bányajárások előtt napirenden merülnek föl a magántulajdon kérdése fölötti viták; és habár a törvény utasítása e tekintetben eléggé világos, mégis mellőzve annak rendeleteit: a tulajdonjogi kérdéseket tartózkodás nélkül vágja ketté.

Az osztr. ált. bányatörvény 54—62-ik §§-ai szabatosan körvonalozták azon intézkedéseket, melyek a bányajárás tárgyát képezik; határozottan kijelentvén: miszerint ha az adományozást megelőző bányajárások alkalmával magánjogi kérdések merülnek föl: azok törvény útján egyenlítettők ki, s az adományozás iránti érdemleges intézkedést mindaddig függőben tartatni rendeli: míg az adományozást kérő, a magánjogi kérdések iránt fölmerült pörök befejezését nem igazolja, s a bányahatóság által időről időre kiszabott igazolási határidőt folyamodványilag nyitva tartotta

A fentebbiek természetes folyománya tehát, miszerint

1. a bányahatóság a magán tulajdonjogi kérdések eldöntése hivatva nincsen, és hogy
2. a magánjogok fölötti pörös kérdések eldöntéséig bányatelket senkinek nem adományozhat.

Minthogy pedig az ideiglenes törvénykezési szabályok VII. rész III-ik feje. 9-ik § a rendeleteihez képest a bánya-bíróságok illetősége egyedül a bányabirtok s annak kezeléséből fölmerülő jogesetkre szorítkozik, — tekintve, hogy a bányabirtok jogerejű bánya-adományon alapul, s hogy ekként a kőszéntelep jogerejű adományozás előtt bányabirtok tárgyát nem képezi: vajmi természetes, hogy a kőszén adományozás előtt a földbirtok elválaszthatlan tartozéka, s hogy ekként a kö-

szén tulajdoni kérdések eldöntésére egyedül azon bíróságok illetékesek: melyek a földtulajdon fölötti bíráskodásra hivatvák.

A bírói illetőség határvonalát ezek szerint az adományozás képezi, — adományozás előtt a tulajdonjog kérdése a polgári, adományozás után pedig a bányabirtok kérdése a bányabíróságok illetősége alá tartozván.

Némethy Kálmán, ügyvéd.

K ü l ö n f é l é k .

A bécsi ügyvédi kamara által tervezett

„osztrák magyar ügyvédi gyülekezet.”

Már évek előtt indítványoztuk egy „magyar jogászygyűlés” egybehívását, de az akkori kedvezőtlen viszonyok lehetetlennek tüntették fel az eszme valószínűségét; a helyett végre nagy nehezen megszületett a „buda-pesti ügyvédegylet” s utána számos vidéki ügyvédegylet keletkezett. Mi azonban minden alkalommal ismételve hangsúlyoztuk az „ált. magy. jogászygyűlés” tervezetét, míg a múlt évben a s o p r o n i ügyvédegylet csakugyan felhívta a már létező magyar ügyvédi egyleteket egy országos gyülekezet létesítésére, nevezetesen pedig a buda-pesti ügyvédegyletet hívta fel a kellő előmunkálatok megtétele s illetőleg az orsz. gyülekezet egybehívásának eszközésére. A b.-p. ügyvédegylet e célból egy bizottmányt küldött ki, s a közgyűlés határozata szerint az orsz. gyűlés már a lefolyt nyáron lett volna összehívandó; de a bizottmány tagjai oly buzgósággal karolták fel az ügyet, hogy még a suez-csatorna és a magyar keleti vaspálya is előbb elkészült!

Igy tehát meg kellett élnünk azt is, hogy a lajthán-tuli ügyvédek által máris az osztrák és magyar ügyvédek ált. gyűlékezete tervezetlik, még mielőbb a létező magyar ügyvédi egyleteknek egy orsz. gyülekezetbeni egyesítése létesült volna.

A bécsi ügyv. kamara kebelében ugyanis egy ált. osztr.-magy. ügyvédi-gyűlés egybehívása hozatott indítványba, de a kamarának többsége nem vélvén a magyar ügyvédek részvételére számíthatni, csak egy ált. osztr. ügyv. gyűlés egybehívását határozta el, mely célból egy bizottmányt küldött ki. E bizottmány elnöke azonban czélszerűnek s felette kíváncsnak tartván az osztr. és magyar ügyvédek általános gyűlését, e tekintetben dr. Dárdai Sándort, mint a „Jogt. Közl.” szerkesztőjét, véleményes nyilatkozatra hívta fel az iránt: vajjon egy ált. osztr.-magy. ügyv. gyülekezet terve, a magyar ügyvédi karnál viszhangra fogna-e találni? Részünkről azonban nem akarván súlyt fektetni egyéni nézetünkre, czélszerűnek tartottuk a kérdésnek szélesebb körben leendő megvitatását, miért is e lap szerkesztője több helybeli ügyvédet, a fentebbi tárgy iránti értekezletre hívott meg, mely értekezletben szíves készséggel részt vettek: dr. A p á t h y István, dr. Bróde Lipót, Busbach Péter, Gaál Ernő, dr. Friedmann Bernát, Horváth Károly, Morlin Imre, Neskovits Döme, Pósfay Károly, dr. Siegmund Vilmos és Szilágyi Virgil urak.

A megkereső levél felolvasása után

Szilágyi Virgil emelt szót; ő elismeri — ugymond — hogy a tudomány nincsen nemzetiséghez kötve, és így ezen szempontból nincs kifogása az osztr. és magy. ügyvédek gyűlése ellen; azonban a kérdésnek lényeges politikai érdeket is tulajdonít, a mennyiben a centralisatio csábjait véli abban felfedezhetni, s miután politikai helyzetünket hosszabb beszédben vázolta, oda nyilatkozik: miszerint veszélyesnek tartja a tervet, mert a centralisatiohoz társadalmi uton sem szabad segédkezet nyujtanunk.

Horváth Károly nem kívánja a kérdést politikai szempontból megvitatni, mert elérkezettnek hiszi azon időt, melyben már egyszer megszűnhetnének a „haute politique” paripáját felynergelni, midőn anyagi vagy tudományos haladásunk eszközeiről van szó. Ne féltsük nemzetiségünket, nemzeti létünk és állami önállásunkat, mert mindez a magyar kebelében sokkal erősebb gyökeret vert, semhogy annak érzetét, az osztrák ügyvédekkel való rövid egy-két napi érintkezés, kiirtani képes volna. Ellenben sok üdvös hatást remél az osztr. és magyar ügyvédek gyülekezetétől nemcsak a tudomány fejlesztése tekintetében, hanem mert alkalmunk leendő több uralgó téveszmét a lajthán-tuli kartársaknál elenyésztetni.

Pósfay Károly szintén melegen pártolja a megpendített eszmét s föleg annak gyakorlati hasznosságát fejti ki.

Dárdai Sándor a tervezett osztr. magyar ügyvédi gyülekezet egybehívását nemcsak a tudomány fejlesztése cél-

jából látja kívánatosnak, hanem véleménye szerint a eürü üzleti összeköttetés mellett kellemtelenül tapasztalható az osztrák ügyvédekkel személyes érintkezésnek hiánya, s így ezen gyakorlati szükségnek is elég lenne téve. Tekintve pedig a kérdés politikai oldalát, a bécsi ügyvédi kamara által tervezett „ált. oszt. magyar ügyvédi gyűlés” egybehívásában, a dualismusnak csak újabb s praegnans kifejezését látja, mert hiszen csak állami önállásunk tekintetbe vételével tervezhetett egy oszt. magyar ügyvédi együletet, míg ellenben a bécsi ügyvédi kamarának bizonyára eszébe sem jut p. o. egy osztrák-cseh, vagy osztrák-lengyel ügyvédi gyűlést tervezni. De különben is nem látja e kérdésben bármely aggodalomnak helyét, mert — ugymond — nem új eszme az, mely egy universalis váltó s kereskedelmi törvény, szerződési-jog stb. megállapítására egy internationalis jogászygyűlés egybehívását tervezi; kérdezi tehát, vajlon akkor is hazafüségéből s önállásunk megóvása végett el kellene-e magunkat szigetelni a kulturai haladástól?

Apáthy István azt hiszi, hogy nem a politikai aggodalmak miatt, hanem ép úgy mint az internationalis jogászygyűlés, a szóban forgó terv is a nyelvkérdésbeli nehézség megoldásán fog hajótörést szenvedni.

Gaal Ernő ellenben azt véli, hogy „est modus in rebus”, — de mindenesetre megkívánja a teljes egyenjoguságot, s minél nagyobb számban veendének részt a magyar ügyvédek a tervezett gyűlésben, annál kevésbé kell tartanunk a majorizálástól, mert hiszen tényleg az osztrák ügyvédek ellenében többségben vagyunk. Egyáltalában nem félő az absorbtiótól, mert ha Ausztria nem volt képes eddigelő Magyarországot absorbtálni, ugy ezen-tul még kevésbé leend arra képes.

Busbach Péter igen üdvösnök tartja az eszmét s örömmel üdvözléné annak valósulását; különösen felemlíti, hogy nálunk a kereskedelmi jog mily kezdetleges fokon áll, míg ellenben a német kereskedelmi törvénykönyvet és az új általános német szerződési jogot a mai tökély fokán látjuk, miért is az osztrák-német ügyvédeknek abbeli előrehaladott álláspontról vitatkozásaiukból csak hasznót vonhatnak; másrészt pedig a mi örökségi s családi jogunkból az osztrák ügyvédek is tanulhatnak.

A jelenlevők mindannyian szólottak még a kérdéshez, végre pedig Dárdai Sándor köszönetének kifejezése mellett kijelenté: miszerint a bécsi ügyvédi kamara által kiküldött bizottmány elnöké a ezen tanácskozmányban kifejtett nézetekről értesíteni fogva s vele egyuttal közölni fogja a már létező magy. ügy. egyletek jegyzékét, hogy ezen egyletek a tervezett oszt. magy. ügyvédi gyűlekezet iránti véleményes nyilatkozatra hívassanak fel; továbbá hogy egyszersmind kifejezést fog adni abbeli meggyőződésének, miszerint, ha az ügyvédi egyletek kedvezően fognának nyilatkozni, — mit a mai tanácskozás folytán alaposan remélhet, — ugy az esetben az egész magy. ügyvédi karnak élénk részvételére is bizton lehetend számítani.

(Az ipar-bíróságokról) Eberty Gusztáv a porosz képviselőház tagja legközelebb érdekes munkát tett közzé. (Die Gewerbe-gerichte und das gewerbliche Schiedsgerichtswesen in ihrer geschichtlichen Entwicklung, Berlin W. Peiser 1869). A minden iparüző államban mindinkább lábrakapó szokás, hogy a munkások a munkaadók ellen nyílt szövetségbe lépnek s a kulturai s békés kifejlődésre annyira veszélyes üzletzavarások szaporodása szükségessé tevék oly intézménynek teremtését, mely a két fél, a munkaadó s munkás közötti törvényes közvetítésnek közegéül szolgáljon. Már Smith Ádám a nemzeti gazdaságról írt közel százéves művében ugy nyilatkozik, hogy ha, miként a czéhuralom alatt divott, a mesterek vagyis munkaadók egyedül jogosittatnának fel a munkások s munkaadók érdek-összeütközéseiből folyó perlekedések eldöntésére, a hatalom nélküli munkás rész szabály szerint a rövidebbet húzná, s nem részesülne jogszerű s méltányos bánásmódban. Másrésztől azonban az egyedül csak a munkavállalók érdekeit szemők előtt tartó egyletek (Trades-unions) szintén jogtalan-ságra s mindennemű erőszakoskodásra tereltek. Angolországban tehát régóta oda irányult a közönség figyelme, hogy egy, mindkét fél érdekeit telhetőleg megóvó s biztosító compromiss eljárás fogadtassék el, melyet meg is találtak elvégre az u. n. kibékeltető s ügydöntő ipar-bizottságok (Boards) szerkezetében. Ezeket bizonyos Mundella hívá legelsőbben életbe, s eredetők első pillanatja óta különösen áldásosnak tapasztaltatott műkö-

désők. Dr. Eberty, berlini váro-örvényszéki ülnök s a porosz képviselőház tagja az érintett munkában épen ezen bizottságok ismertetésével foglalkozik, megérintve egyszersmind Letténék a „Centralverein für das Wohl der arbeitenden Klassen”-ban tartott jelentése kapcsán a Németországban (Poroszthon, észak-német szövetség) Francia- s Angolhonban keletkezett régibb s újabb iparbíróságok eredetét, fejlődését, működésének körét s befolyását. — A Mundella-féle iparbizottságok rendszerének behozatalát szerző hön ajánlja, mind a munkások, mind a társadalom érdeke sokat nyerne ezáltal, s a vizálydulta kölcsönös viszonyok mel' ányos elintézése sikerdusan előmozdittatnék.

(Justinian institutióinak új kiadása) jelent meg Huschke Ph. Eduardtól előbeszédde ellátva Teubner B. G. lipcei kiadóhivatalában. „Imp. Justiniani libri quatuor cum praefatione Ph. Eduardi Huschke Lipsiae ex aed Teubner” Nevezett könyvkiadó Gajus institutióit is fölvevén a Bibliotheca Scriptt. Graec. et Roman. Teubneriana-féle gyűjteménybe, méltányos volt, hogy Justinian institutióit is ide fölvegye. Csak örülhetni azon, hogy ez utóbbi kiadása is ugyanazon szakavatott kezekre bízott, melyek Gajus nevezett institutióit oly lehető tökélyben juttaták a közönség használatára. Új kézirati segédkészletek ugyan nem állottak a kiadó rendelkezésére, de méltán fölkerdhetünk, vajlon új kézirati forráskészletekhez egyáltalán lehet-e már jutni? Szerző azonban kritikai élű elmével igyekezett az institutiók szövegét a becsuszott ferdítésektől megtisztítva a legrégibb s az eredetihez legközelebb álló kiadások szövegére visszavezetni, mely munkájában Schrader s Krieger editióira kellő figyelemmel volt. A kézirati forrásoknak, melyeknek becsét Schrader s mások terjedelmesebben tárgyalták, méltatásában ezeknek némelyikétől eltérnek nézetei. Mert ezek a régi kéziratokra oly nagy súlyt fektetnek, hogy a tizenkettedik század után eső kéziratokat — mint rosszabb fajt — alig veszik tekintetbe, s csak ott veszik elő, hol kivehetetlen a régi kéziratok olvasás módja; azonban legtöbbször figyelmen kívül hagyják azt, hogy ezen újabb kéziratok jobbára tökéletes régiebbeknek, melyeket már nem birunk, gondos másolatai, azért szövegűség tekintetében régiebbekkel versenyezhetnek. Hiszen az institutiókról ránk maradt kézirati maradványok, melyek a kilencedik századig vihetők fel, tudvalevőleg sem hiánymentesek, s így már mintegy kényszerítve vagyunk újabb kéziratok után nézni, s ezek segítségével a valódi vagy a helyesebb olvasás-modort, mely legalább némi értelemmel bír, fölkeresni. Az eredeti szöveg helyreállítására, különösen ily nyilván megrontott helyeknél szerző Theophilus görög paraphrazisát ajánlja. E miatt a kiadó bővebben foglalkozik e paraphrazis s az institutiók szerkesztése közötti viszony-nyal, mely utóbbiban tudvalevőleg Theophilusnak is meglehető része volt. Szerző nézete szerint Theophilus e paraphrazist még az institutiók kiadása előtt szerkeszté, s azzal egykorulag bocsátá közre a császár beleegyezésével; téves szerinte tehát azon nézet, mintha az Theophilus által tartott és tanítványainak tollba mondott szóbeli előadás volna. De nem zárja ki azt, hogy utóbb, miután már közzétévé, azt maga iratá le tanítványai-vaival. Szerző még tovább is megy, vizsgálván az institutiók két első s két utolsó könyvei közti szerkezeti különbséget, elsőket Dorotheusnak, utóbbiakat Theophilusnak tulajdonítja, míg Tribonian az egész felett vezényelt s öröködött. Ebből sok ki-magyarázható, mi egyes olvasás-módoknál szembeszökőnek látszik. A szöveg, mint a kiadásban foglaltatik, több tekintetben javítottnak nevezhető, s az előszó XV. s XVI. lapjain szerző előhossa mindezen megváltoztatott helyeket, míg az egyes helyeket utánnézve, megláthatjuk, mily alapon tette szerző változtatásait. A kétes helyeknél a változásokra utal szerző s Gajus, Ulpianus stb. megfelelő helyeire mutat, melyeket egybe kell hasonlitanunk. Szóval az institutiók jelen kiadása a közhasználat s tudomány igényeinek mindenkép megfelel.

TARTALOM. A magyar örökjog és örökösödési rendszer. Simon Florenttől. — A semmitési jog gyakorlatára az 1868. évi LIV. t. cz. által hivatott bírói hatóságok. — A jogi személyekről. (Folytatás.) Dr. Bozóky Alajostól. — A hazai kőszén-telepek körüli tulajdonjogi viszonyainkról. Némethy Kálmántól. — Különbélek. — Melléklet egy fél iv euriai határozatok.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1869. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A magyar örökjog és örökösödési rendszer.

II.

Előbbi cikkemben röviden vázoltam a magyar örökjog és örökösödési rendszer alakulásait Verböczy koráig, melyek a mondott időben azután meg is állapodtak. — Szabadjon most e megállapodott rendszert részleteiben és jogkövetkezményeiben előterjesztem.

A magyar örökjognak és örökösödési rendszernek egyik főszabály elve az volt, hogy az alatt, míg a szerzett vagyonról az elhalálozó tulajdonos halálesetére minden legkisebb megszorítás nélkül szabadon rendelkezhetett: az öröklött, vagyis örökösödés útján, és örökösödési címmel szerzett vagyon fölött ily rendelkezési joggal nem birt.

Ezen főszabály elv előbb némi természetes, utóbb már törvényes kifolyása, és jogkövetkezménye volt az, hogy az illető tulajdonos a maga saját emberiségéből szerzett vagyona fölött életében is, s élők közt minden megszorítás nélkül, szabadon intézkedhetett és rendelkezhetett; az alatt, míg ez intézkedés és rendelkezés élők közt nem mindenkor, s nem minden megszorítás nélkül lehetett érvényes.

A magyar örökjog és örökösödési rendszer ezen második szabályelvéből nőtt ki magát azután azon birtokjog állapot, melyet mi magyarokul az ösiség neve alatt ismertünk és ismerünk.

Az ösiség, mint a magyar örökjog és örökösödési rendszer kinövése, természetesen, kellő telekkönyvi intézmények hiányában, nemcsak a birtok jogrendszer biztonságát kockáztatta, de még a tulajdonnak minél gyümölcsözőbb értékesíthetését is megbénította, a mennyiben a szabadrendelkezést még élők közt is, s gyakran a tulajdonos érdekei ellen is megszorította. Amde, miként főlebb a magyar örökjog és örökösödés átalakulásaiban láttuk, a magyar örökösödési rendszernek épen ezen kinövése nem maga a magyar örökjog, és nem képezi annak lényegét, sőt azzal ellenkezőleg e birtok jogállapot, a magyar örökösödési rendszernek csakis kinövése volt, mely tehát a törvényhozás által az ösiség neve alatt méltán töröltetett el. Mert örökjogról addig, míg a halál esete be nem áll, különben is szó sem lehet, életben s élők közt pedig a N. Lajos korát megelőző századokban a magyar tulajdonos a maga vagyona fölött, akár szerezte, akár örökölte azt, szabadon intézkedhetett és rendelkezhetett. Nem volna képes belátni, miért ne elevenítenék föl e szabad rendelkezési jog élők közt ujabbán, habár a magyar örökösödési jog rendszere, vagyis a rendelkezési jog halál esetére a magyar jog értelmében állíthatnák is vissza.

Hogy azonban a magyar jogrendszer értelmében az örökjog és örökösödés fogalmát kellően meghatározhassuk, különösen meg kell említenünk és kiemelniünk,

miszerint örökösödés, valakinek halála után csak ott foroghatott fönn, a hol az öröklő az elhunyt örökjogának vérszerinti utódja volt, s a hol több örökös létében egyenlő jogosultság, vagyis jogközösség létezett.

Igy pl. ha halálom után vagyonomba gyermekem, mint törvényes utódom lép, örökséget nyer, de ha végrendeletben különös rendelkezés mellett vagyonomat neki hagyományképen hagyom, hagyományt (legatum) vagyis halálozás esetére ajándékot kap.

Az első esetben gyermekemnél az örökségen nyert vagyon öröklött vagyont képez, de a második esetben kezei közt a hagyomány, szerzett vagyon lesz.

Ha valaki halála után annak vagyonában többen részesülnek, vagy a részesülés alapja és jogcíme, akár végrendelet kíséretében, akár a nélkül vérségi összeköttetés, és egyenlő jogosultság, vagyis jogközösség (nexus sanguinis et communio juris) mellett történik, a nyert vagyon azoknál szintén öröklött vagyonná lesz, míg ha végrendelet mellett akár egyenlő mértékben, akár és még inkább egyenetlen arányban, mindegyik külön-külön kapja meg a maga részét, ismét mindegyike nem örökséget, hanem hagyományt (legatum), vagyis halál esetére ajándékot kap.

Innen volt, hogy ha valamely örökjog végrendeletében egyenlő jogosultsággal, s egyenlő illetményvel és felosztás mellett részesített is többeket, de ha az ily részesülők egymásközt vérségi összeköttetésben nem állottak, az örökjog után ismét nem örökséget és örökjogot, hanem hagyományokat (legata) vagyis ajándékot kaptak.

Ugyanezen okon, ha valaki halála után többen részesültek is az elhunyt örökjog vagyonában, az eként megejtett részesülés, vagy megosztás, osztály nem volt, mert a jogközösség nem vérszerinti összeköttetéssel járt, s nem azon alapult, az osztás is tehát nem volt testvéri (non fuit fraternalis divisio), mert csak az oly részesülés és megosztás lehetett a magyar örökösödési jogrendszerben osztály, a hol részesülők és osztók egymásközt vérségi összeköttetésben és jogközösségben állottak, és a hol e megosztásnak szabályozó alapja, főleg a részletezésben, nem kizárólag a végrendelet akarata, hanem épen e vérségi összeköttetés, és jogközösség volt.

A magyar örökjog és örökösödési jogrendszer csak is halál esetére lévén érthető és értendő, annak lényegéhez legkevésbé sem tartozott az élők közt gyakorlandó szabad intézkedés és rendelkezés bármily értelmű megszorítása. — E megszorítás — miként láttuk — csakis a későbbi századokban fejlett ki, s képezte az ösiséget, mint a magyar örökösödési jogrendszer kinövését, a honnan azután már Verböczy az élők közti elidegenítésekről és örök vallományokról mondja, hogy azok néha érvényesek, néha nem érvényesek (aliquando valent,

aliquando non valent) azaz: midőn valamely elidegenítés és örök vallomány élők közt létrejöve, az illetőre nemcsak okszerűtlen, de még a pazarlással is határos volt, érvényteleníttethetett, míg a szükséges mindig, az okszerű pedig legtöbbször érvényesülhetett.

A végrendelező első megszorítását ott látjuk, a hol a törvény (II. András IV. tcz.) magszakadás esetében a javak $\frac{1}{4}$ részét a leány gyermekek számára rendeli meghagyni és kiadatni.

Sajátságos eljárása volt e részben a magyar örökösödési jogrendszer százados alakulásának utóbb az, hogy noha a törvény csak magszakadás esetében, de minden javakra kiterjedőleg szorította meg a rendelkezési jogot a leány gyermekek érdekében, a honnan azután a magyar örökjogban, és örökösödési rendszerben, az annyira ismert leány-negyed (quartalitium, vel quarta puellaris) keletkezett: mégis később a leány negyed magszakadás nélkül is, s már az első örökösödési esetről, de csak is oly adományos javakból (ex bonis donationalibus) volt kihasítható és kihasítandó, melyekből a leány gyermekek soha semmi részben, vagy értékben részesülendők nem voltak.

A magyar örökjog és örökösödési rendszerben ekint gyökeredzett különbség a szerzett és öröklött vagyon közt, a birtoklásra, és birtoklott vagyonra vonatkozólag, sajátságos jogkövetkezményeket hártott.

Ugyanis:

Ha valaki öröklött is vagyont, és szerzett is életében vagyont, de az öröklött vagyon valamely részét elidegenítette, tehát azt csökkentette, halál esetére szerzett vagyonának csak azon érték részéről rendelkezhetett érvényesen és szabadon, mely az öröklött vagyon teljes kiegészítése után, rendelkezésére szabadon felmaradt.

Ha valaki öröklött vagyon mellett, s illetőleg öröklött vagyonra oly értékes beruházásokat tett, melyek annak becsértékét öregbítve, vagyon növekvést, tehát szerzeményt képezhettek, az ily érték, halálesetére, szintén a szabad rendelkezés tárgya lehetett; ugyanezen sorba tartoztak az öröklött terhek és adósságok is, melyek lehető letisztázása az örökhagyónál szintén szerzeménynyé válhatott.

Az örökösödés és örökség — mikint már feljebb mondatott — csakis halál esetére lévén érthető és értendő, az vagy végrendekezés kíséretében, vagy a nélkül merülhetett föl, és minthogy épen ez okon az örökösödés jogalapja, vagy a végrendekezésben kifejezett akarat; vagy a törvény értelmében a törvényes lezármazás természetes következménye volt, merült föl az öröklött vagyonra nézve a szükség szerint, vagy a szabadon örökölhető vagyonosság eszméje és fogalma.

A szükség szerint örökölhető s öröklendő vagyonosság az volt, melyből az örökhagyó az illetőket, s különösen törvényes gyermekeit, a törvény esetein kívül, halál esetére kinem zárhatta. — A szabadon örökölhető vagyon pedig az volt, melyből, mikint feljebb mondván lett — az illetőket ki is zárhatta.

Az öröklött vagyon, kivált a 2. ik örökösödési fokon, már ősi nevezetű, ámbár jogkövetkezményeiben és viszonyaiban, ősi volt az, az első örökös kezénél és birtoklása alatt is. Törvényeink az ily öröklött vagyonra vonatkozólag, a gyermekeknek bizonyos esetekben, némi jogokat is engedtek. E jogigények a gyermekeknek, pazarlás esetében zárlatra, más törvényes esetekben pedig, osztályra szóltak.

Igy pl., ha a fiu szülői engedelmeivel házasodott, azokat az ősi vagyis öröklött vagyonban osztályra kényszeríthette.

Pazarlás esetében zárlatra és zárlat kérésére az oldalági rokonok és várományosok is feljogosítottak.

Hogy a magyar öröklési jogrendszerrel, ott, a hol valamely magszakadás fenn forgott, vagy valamely családág kihalt, az örökösödés a másik legközelebbi ágra át ment: önként volt érthető még azon kinövesében is, hogy gyakran megtörténhetett, miszerint az egyik családág fiágának kihaltával, a fiági javak, a másik családág fiágára mentek át; s hogy az adományozási rendszer természetes kinövesénél fogva, a fiági javak, az összes fiág kihaltával, a leányág mellőzésével a koronára szállottak vissza. — De mindez nem annyira a magyar örökjognak s örökösödési jogrendszernek, mint inkább a magyar birtok jogrendszernek voltak ugy kifolyásai, mint kinövései, mikint e kinövésekhez tartozott kétségtelenül a királyi városok, a praedialisták és földesurak háramlási jogai is. Ezek tehát, mint a melyek időközben különben is megszűntek, többé figyelembe nem jöhetnek.

A magyar birtok jog rendszer, s azzal kapcsolatban a magyar örök jog, és örökösödési rendszer egyik fénypontját azon jog és jogviszony képezte, melyben a magyar hölgyek, hitvesek és özvegyek részesültek.

Valamint a férfi kedély-nemességét s magas ember-érzetét azon állás és viszony jelzi, melyet egyénileg a nő irányában elfoglal: ugy egy nemzet magas jellemét is azon állás tükrözi vissza, melyet a társadalomban a nők kijelöl.

Minél természetesebb e viszony és állás, azaz: minél inkább megfelel az a két nem természetének és ugy közös, mint különleges rendeltetésének: annál helyesebb, s annál tökéletesebb is lesz azon társas viszony, melyre a két nem a természet örök törvénye által utalva van.

Törvényeink a nönemet többenemü vonatkozásokban méltatták figyelmükre.

Figyelmükre méltatták azt, mint hajadont, tehát mielőtt férjhez ment; gondoskodtak arról, ha férjhez ment, mint hitves társáról; de méginkább s legfőképp, ha férje után özvegyül maradt, s legkivált ha még anya is volt.

Nyelvészetünk az őskorból egy szót tartott meg a hajadonról, mely vastag értelmében, s a többi európai nemzetek szokásai szerint értelmezhető, a magyar társadalomban tudunkra soha nem volt.

E szó az „eladó leány“ elnevezése a hajadonnak, a ki t. i. férjhez menendő volt.

E szó a magyar társadalom s társas élet értelmében csak annyit jelentett, hogy a magyar férfi elvette a nőt, s meg ajándékozta érette a szülőket, kik neki azt fölnevelték; hozományról, természetesen ott, hol a legnagyobb részben ingatlanban létező vagyon férfi karokat szükségelt, szósem lehetett, és az csak is később jöhetett divatba azon mértékben, melyben a magyar férfias jellem az európai nyugati nemzetek szokásainak nagyobb mértékben hódolt.

Azonban, eléggé csodálatos s a nemzeti szellemet és felfogást sajátos módon jellemző vonás volt, ennek dacára mégis az, hogy noha a magyar hölgy a férfihoz hozomány nélkül ment nőül, azért még birtok képtelen nem volt, s ha bármilyen módon s bármely jogalapon vagy jogcímen valamely tulajdont birt, az a házasság ideje alatt kizárólagos sajátja maradt, mely fölött kizárólagos rendelkezési joga oly magas mértékben megmaradt, hogy a fölött a nő felhatalmazása nélkül a férj soha nem rendelkezhetett.

Az angolok legközelebbi napjainkban hoztak törvényt az iránt, hogy a férjes nő a házasság ideje alatt is ura maradjon a maga vagyonának. A francia férjesnő pedig, a házasság tartama alatt, tudtommal most sem rendelkezhetik szabadon, saját vagyona fölött férje hozzájárulása nélkül.

A magyar felfogás nők irányában még más tekintetben is sajátos, és az európai nyugoti nemzetek felfogásától lényegesen eltérő volt.

A magyar nő, míg hajadon volt, a társadalmi élet szabad forgalmától, tehát mint valamely kényes természetű dolog, minden idegen érintéstől elvonva távol tartott. Innen volt azután, hogy a hajadon nő örökös gyámság alatt állott, s e gyámság alul csak legfelsőbb engedelmével szabadulhatott meg. Ellenben mihelyt férjhez ment, nagykorúvá, önállóvá s önjogúvá lett.

Törvényeink a hajadon nők érdekében, a család különös köteletségévé tették még, a hajadon illő ellátását, fölnevelését és kiházasítását. E kötelezettségek az elhunyt apa vagyonának, minden törvényes örökösére átszállottak.

Törvényeink a dolog természeténél fogva, s a nemesebb férfiaság kívánalmához képest a család eltartását, s arról a gondoskodást kizárólag a férj köteletségévé teszi az alatt, míg a nő, s a hitvestárs ily kötelezettségéről mélyen hallgat, s elégségesnek tartja, a nő rendeltetésének megfelelőleg, ha ez a család körében a hitvestárs, a feleség, és az auya kötelezéseit hiven teljesíti.

A magyar férjes nő a férjhez menetel által önjogúvá lesz, s mint ilyen részesül ugyan a férj lehető magasabb rangjában, de a magáét soha sem veszti el; sőt még a nemesség a rangon kívül, és tulajogokat is szolgáltató: a nemes nő, ha jószága volt, férjét szabadossá (libertinus) tette, ki ha nem részesült is a nemesség kiváltságaiban, de igen is, nyert társadalmi állásában.

A magyar hitves társféréje társaságában közös, de annak kizárásával is különleges jószág szerzője is lehetett, ha valamely birtokot, vagy jószágot, vagy férjével közösen, vagy kizárólag s különlegesen maga akként szerzett, hogy a szerzeményi okmányba az ő neve beiktatott.

Az ily szerzemények fölött élők közt, és halál esetére férje hozzá járulása nélkül, épen úgy szabadon rendelkezhetett, mint azt a férj a magáé fölött tehette.

Törvényeink a hitves-társnak a házasság alatti közszerzeményéről is rendelkezhetek, különösen kiemelve a férjek azon szerzési módjait, melyeknél a hitvestársi közszerzemény érvényesülhetett.

Sőt a nem-nemesi módon, hanem polgári üzletek segélyével megejtett szerzésnél, a hitvestársak szerzemény közösségét a maga teljességében elfogadták. A hitvestárs hozományi értékén, vagy pénzén szerzett vagyonban, a nő a maga részét illetőleg hozományi értékét, soha sem veszthette el.

A magyar özvegy törvényeink szerint kétféle joggal birt.

Míg az elhunyt férjnek özvegye volt, az az, annak nevét viselte, a férjnek minden vagyoni jogaiban a férjet képviselte, s a vagyon jövedelmeit teljes mértékben és kizárólag élvezte. Törvényeink tehát elvben s elvből föltételezték a magyar nőről, mint anyáról, hogy a jövedelmekből a gyermekeket illően látja el, s kellően nevelteti. A dolog természetében feküdt egyébiránt, hogy a mely anya e kötelezéseiről megfeledezett volna, azoknak teljesítésére hatóságilag szoríthatassék. sőt szükség esetében a vagyon zár alá vétetvén, úgy az özvegy kellő ellátásáról, mint a gyermekek neveltetéséről és ellátásáról a hatóság gondoskodik. E felfogásnál fogva az özvegy anya gyermekeinek természetes és törvényes gyámja és gondára volt, s mint ilyen a jövedelmekről számolni nem volt köteles.

Ha az özvegy újból férjhez menendő volt, a férj vagyonából azt illő kiházasítás illette meg. Gyermekei

fölött gyámi minőségét, s férje vagyona kezelését azontul is megtarthatta ugyan, de ez esetben azokról számolni volt köteles.

Törvényeink az özvegynek e jogait özvegyi jognak (jus viduale) nevezték.

A magyar özvegy, a férj ugynevezett szabadon örökölhető vagyonában a gyermekekkel teljes tulajdoni joggal, egyenlő arányban osztozott.

Följebb láttuk mi volt e szabadon örökölhető vagyon, s ez okon az özvegynőnek az elhunyt férj különböző természetű hagyatéki vagyonára nézve, különböző jogcímeken, különböző jogigényei léteztek.

Az elhunyt férj vagyonában a nőt csak az élvezet vagy haszonvétel illette meg. Ugyanezen jog megillette az özvegyet a szerzett vagyonban is, csak hogy itt részére, az osztozás joga is fennmaradt, s lehetőleg még közszerzeményi jogosultsága is foroghatott fel.

Midőn az özvegy az elhunyt férj után csak is a haszonvételi, és férjhez menetel esetében a kiházasítási jogot vette igénybe, az mint már érintettük, özvegyi jog volt.

Ez özvegy jogot a férj végrendeletileg szabályozhatta, vagy az elhunyt férj jogutódai törvényes uton megszoríthatták ugyan, de attól végképen meg nem foszthatták. Sőt az özvegynő e joga, a férj halála után érvényesülhetett még akkor is, ha egymástól éveken át külön válva éltek, de egymástól törvényesen elválasztva nem voltak.

Az országbírói értekezlet a magyar nők e jogait teljes mértékben vissza állította, eléggé intő jelül annak, hogy azok illő s kellő szabályozás mellett, úgy a családi, mint a társadalmi életre, a legérzékenyebb visszahatással lehetnek.

Az új törvényhozás tehát óvakodjék e kényes természetű viszonyba vastagabb kezekkel bele markolni, sem mint ezt épen e viszony kényessége megengedi.

Minthogy a korona szab. kir. városok, és a földesurak úgy birtoklási, mint ebből eredő örökösödési jogrendszere — mikint már megérintettük — saját jogállapotokat idézett elő — merült föl az or: hárulégi rendszer, melyet az 1848 előtti korból ismertünk és ismerünk.

E jogállapot is csak kinövése lévén a magyar örökösödési, illetőleg birtok jogrendszernek, s az ősiséggel némi összefüggésben lévén, ennek eltörlése folytán, s különösen az örökségi illeték behozatalával az helyesen lett megszüntetve.

Semmi érdek és semmi indok sem szól a mellett, hoz ezen hárulégi jog fölleveníttessék, és vissza állíttassék; de igen is, kérdés lehet, vajjon az országbírói értekezlettel elfogadott, s az osztrák örökösödési törvényből átvett örökösödési rendszer, a lemenők és felmenők számára biztosított köteles rész fennhagyásával, az alkotandó újabb polgári törvénykönyvben is elfogadtassék e vagy sem? vagy pedig helyette a magyar örökösödési jogrendszer állíttassék e vissza? és ha igen, minő módosításokkal történjék az? nehogy oly birtok állapotok merüljenek fel, melyek a birtok biztonságot veszélyeztethetnék.

Szabadjon e fontos kérdésre egy külön cikkelyben felelnem.

SIMON FLORENT.

A jogi személyekről.

X.

A nyugvó örökségről.

A nyugvó, azaz: megnyílt, de még el nem foglalt örökséget (hereditas iacens) a jelenleg is még uralkodó tan a jogi személyek közé sorolja, habár sokan e minőségét tagadják.

Lássuk rövideden.

Mindenekelőtt megjegyzendő, hogy a nyugvó örökség fogalma csak akkor létesül, ha oly megnyílt örökségről van szó, mely még meg nem szereztetett ugyan, de melynek megszereztetése az örökös részéről várható¹⁾, míg oly örökség, melyről már bizonyos, hogy többé senki sem szerzendő meg, urafogyott örökségnek (hereditas vacans) nevezetik, mivé bizonyos körülmények között a nyugvó örökség is válhatik.

A hereditas jacens fogalma egyenesen a római jogból vette eredetét, miért is főleg a római joghoz kell fordulnunk, hogy az iránt tisztába jöjjünk.

Ámde forrásaink a hereditas jacensről négyféle értelemben szólnak:

Némely helyek²⁾ a hereditas jacens-t res nullius gyanánt említik.

Más hely ismét, t. i. Florentinus jogász sokszor idézett nyilatkozata³⁾ (hereditas personae vice fungitur, sicuti municipium, et decuria et societas) egyenesen jogi személyességet tulajdonít neki és párhuzamba teszi egyéb elismert jogi személyekkel, mely nézetet kiegészítőleg azután igen számos törvény⁴⁾ azt mondja, hogy a hereditas jacens az elhunyt örökhagyó személyét veszi föl magába.

Ez utóbbi nézettel ellenkező nézetre is találunk azonban, mely azt mondja, hogy a hereditas jacens az örökös személyét veszi fel⁵⁾.

Végre némely helyek⁶⁾ azon elvet állítják föl, miszerint a hereditas jacens úgy tekintendő, mintha az örökös az örökséget azonnal az örökhagyó halálával szerezte volna meg.

Ezen többféle felfogásmód egy egészen külön álló irodalmat hozott létre⁷⁾, mely lassankint a nyugvó örökség jelen tanának tüzetes kifejtésére vezetett.

A tárgy minden esetre oly érdekes s a mellett gyakorlati jelentőségű, hogy egy külön értekezésnek, de sőt egy külön monographiának is bő anyagot nyújtana. Azonban e helyütt nem vala szándékom erről bővebben szólni, minthogy általában csak a jogi személyekről kívántam értekezni, s így a jelen alkalommal, értekezésem szűk határai között maradva, egyedül azon eredmény jelzésére akarok szorítkozni, melyre nézetem szerint ez uralkodó tan jutott.

1. Már a római jogban tulnyomólag el vala ismerve azon vezérelv, miszerint a hereditas jacens jogi személyességgel bír. A successio in universum ius defuncti, mi a római örökjog tartalmát képezé, csak is az által valósíthatott meg, ha azon időközben, mely az örökség megnyílása s annak az örökös részéről megszerzése között létezett, maga a hagyaték ruházott fel az örök-

hagyó személyiségével, melynek később az örökösre kellett átmennie, mert ha időközben az örökhagyó személyisége fen nem tartatott volna, át sem mehetett volna az örökösre¹⁾. Így tehát a különben csak jogtárgy gyanánt jelentkező örökség azon időközben maga jogalanyává lett, s mint ilyen megszerzési képességgel kell, hogy bírjon, a mennyiben ez t. i. cselekvények nélkül gondolható, minthogy cselekvényekre természeténél fogva képtelen. Azért p. sem az örökhagyó személyes szolgálmai, sem a reá szállandott örökségek nem mennek át a nyugvó örökségre, minthogy az előbbiek gyakorlása s az utóbbiak megszerzése az örökhagyó saját személyes közreműködését és személyes tulajdonait kívánják, melyek épen elhunyt folytán mindenkorra elestek²⁾, s ép oly kevésbé folytathatja a nyugvó örökség azon társasági viszonyt, melyben az örökhagyó állott³⁾. De szerezhethet a nyugvó örökség az elbirtoklás befejezése által tulajdont⁴⁾, mi személyességének kétségtelen bizonyítéka, a gyümölcsök tulajdonát is azok egyszerű separatiója által szerzi, ép úgy mint a tulajdonos; hasonlóképen a növedék (accessio) tulajdona is neki jut⁵⁾; a római jogban különösen a hagyatékhoz tartozó rabszolgák szintén a hereditas jacensért tulajdont és jogokat szerezhettek⁶⁾; végre harmadik személyek vétsege által is tehet a nyugvó örökség szerzéseket⁷⁾. Másrészt a nyugvó örökségért kötelmek is támadhatnak, a mennyiben cselekvények nélkül lehetséges, p. idő lefolyása által birsági kötelezettség⁸⁾, vagy quasi contractus-, quasi delictumbóli kötelelem⁹⁾ stb., s így a nyugvó örökség vagyona megfordítva kevesbülhet is¹⁰⁾.

2. A fentebbiek után könnyen megérthető a források azon nyilatkozata, hogy a nyugvó örökség az elhunyt örökhagyó személyiségét veszi föl, mit úgy kell érteni, hogy a legtöbb viszonyokban oly jogi elbánás alá esik, mint minőben az örökhagyó életében részesült¹⁾. De lehetetlen hinni, hogy az örökség a még egészen bizony-

¹⁾ Tewes, Syst. d. Erbrechts I. 9. s. köv. 11.

²⁾ L. 61. D. acquirendo rerum dominio (41., 1.) evvel összehasonlítandók 1. 1. §. 2. D. quando dies usufructus legati cedat (7., 2.) és 1. 16. §. 1. D. quando dies legatorum vel fideicommissorum cedat (36., 2.) — 1. 26. D. de stipulatione servorum (45., 3.)

³⁾ L. 55. §. 9. D. pro socio (17., 2.)

⁴⁾ L. 31. §. 5. 1. 40. D. de usurpationibus et usucapionibus (41., 3.) 1. 44. §. 3. cod. 1. 6. §. 2. 1. 2. §. 18. D. pro emptore (41., 4.) Ez azonban kivételes intézkedés, mert a nyugvó örökségnek nem lehet birtoka, mivel ez pusztán tényleges viszonyon alapszik. Következésképp az örökösre nem mehet át, hanem általa külön megszerzendő 1. 1. §. 15. D. si quis testamento liber esse iussus erit (47., 4.) Itt van tehát elbirtoklás birtok nélkül. Pfeifer, id. m. 160. l. Unger, Syst. d. österr. Erbrechts 7. §. 16. 17. jegyzeteiben, Tewes, Syst. d. Erbrechts. II. 102 — 105. 11.

⁵⁾ L. 20. §. 3. 1. 25. §. 20. 1. 26. 1. 27. pr. 1. 29. 40. §. 1 D. de hereditatis petitione (5., 3.) 1. 2. C. cod. (3., 31.) 1. 9. C. familiae hereiscundae (3., 36.) 1. 9. D. de suis (38., 16.) 1. 178. §. 1. D. de verborum significatione (50., 16.) — L. 31. D. de hered. instit. (28., 5.)

⁶⁾ L. 35. D. de stipulatione servorum (45., 3.) 1. 61. pr. D. de acquirendo rerum dominio (41., 1.) 1. 33. §. 2. cod. 1. 44. §. D. de usurpationibus et usucapionibus (41., 3.) 1. 11. §. 2. D. de acceptatione (46., 4.)

⁷⁾ Így illette őt kártérítési és birsági kereset megölt rabszolgákért 1. 13. §. 2. 1. 43. D. ad legem Aquilianam (9. 2.) erőszakoskodási vagy alattomosági tilalom, 1. 13. §. 5. Quodvian clam (43., 24.) a kártérítési kereset 1. 1. §. 6. D. de iniuriis (47., 10.) Minthogy az örökségnek birtoka nincs, nem lehetett rajta a római jog szerint lopást elkövetni, azért az actio furti helyett az accusatio expilatae hereditatis hozatott be 1. 2. §. 1. D. expilatae hereditatis (47., 19.) Az usucapio pro herede lucrativa-ból magyarázzák azonban a jelenséget Wächter a Weiske-féle Rechtslexion 3. köt. 383. s. köv. 1. „Diebstahl“ cízik alatt s utána Unger, Syst. d. österr. Erbr.

⁸⁾ L. 77. D. de verborum obligationibus (45., 1.)

⁹⁾ Tewes, Syst. d. Erbr. I. 12. l. Megjegyzendő még, hogy a nyugvó örökség maga képtelen ügyviselő rendelésére, ha azonban valaki ügyeit önkényt vállalja magára ellátás végett, akkor praetori jog szerint ügyviselőnek tekintetik, s az örökös ellen actio negotiorum contrariaiál élhet, 1. 5. pr. §. 6. 1. 21. §. 1. D. de negotiis gestis (3., 5.)

¹⁰⁾ L. 15. D. de in diem addictione (18., 2.) 1. 20. pr. 1. 38. 39. D. de hereditatis petitione (5., 3.) 1. 1. 1. 12. §. 2. D. de religiosis et sumtibus funerum (11., 7.)

¹¹⁾ Hibás azt mondani, hogy az örökségben az örökhagyó tovább élőnek költetik, vagy hogy az költetik, mintha még folyvást az örökhagyó volna ura az örökségnek. Ezt nem mondják forrásaink sem. L. 15. pr. D. de in diem addictione (18., 2.) 1. 41. D. de rebus creditis (12., 1.) 1. 3. §. 6. D. de negotiis gestis (3., 5.) Ily felfogás mindenféle téves következtetésekre vezet. Unger, Erbr. 31. 1. 4. jegyz.

¹⁾ P. 1. 29. D. de captivis (49., 15.) — Ugyanazért a feltételesene ki-nevezett örökös örökrésze is, időközbeni gyümölcsseivel együtt a hereditas jacens fogalma alá esik és számára gondnok rendelő. L. 23. §. 2. D. de hereditibus instituerdis (28., 5.) Lásd Tewes, Erbrecht I. 245. 1.

²⁾ L. 1. pr. D. de divisione rerum (1., 8.) 1. 13. §. D. ad legem Aquilianam (9., 2.) 1. 3. pr. D. de peculis (15., 1.) 1. 9. §. 1. D. de iure dotium (23., 2.) 1. 64. D. de hereditibus instituendis (28., 5.) 1. 13. §. 5. D. quod vi (43., 22.) 1. b. D. expilatae hereditatis (47., 19.)

³⁾ L. 22. D. de fideiussgribus et mandatoribus (46., 1.)

⁴⁾ §. 2. J. de hereditibus instituendis (2., 14.) pr. J. de stipulatione servorum (3., 17.) 1. 33. §. 2. 1. 34. D. de acquirendo rerum dominio (41., 1.) 1. 15. pr. D. de interrogationibus (11., 1.) 1. 31. §. 1. D. de hereditibus instituendis (28., 5.) 1. 116. §. 3. D. de legatis I. 1. 61. pr. D. de acquir. rer. dom. (41., 1.) 1. 15. pr. 1. 22. D. de usurpationibus et usucapionibus (41., 3.) 1. 35. §. 5. D. quod vi aut clam (43., 24.) ezen helynek „hereditas jacebat“ s a 1. 5. §. 20. D. ut in possessione legatorum vel fideicommissorum servandorum causa liceat (36., 4.) „hereditas jacuerit“ féle kitételeiből a hereditas jacens-féle elnevezés képezetett. — Lásd még 1. 1. §. 1. D. si is qui testamento liber esse iussus erit (47., 4.) 1. 9. C. depositi (4., 34.)

⁵⁾ L. 24. D. de novationibus et delegationibus (46., 2.): — hic enim morte promissoris extinguatur stipulatio, sed transit ad heredem, cuius personam interim hereditas sustinet.

⁶⁾ L. 54. D. de acquirenda vel ommittenda hereditate (29., 2.) 1. 138. p. 1. 193. D. de regulis iuris (50., 17.)

⁷⁾ A legfőbb munkák cízeit többek között egybeállítva idézi Van-gerow, Pandekten II. k. 394. §. és Tewes, Erbrecht.

talán örököszt képviselné, mert lehetetlen, hogy valaki másnak személyiségét vegye fel, míg ezt annak korábbi viselője még bírja; azon fentebb idézett hely¹⁾, mely szerint az örökség az örököszt képviselné, csupán annyit akar mondani, hogy az örökség csak az örökös érdekében személyesítettnek gondoltatik.

3. Ezekhez képest a nyugvó örökség jogi személy ugyan, de egészen sajátzerű; mert míg a többi jogi személy a végből alkottatik, hogy a jogéletben új és rendszerint maradandó jogalany gyanánt szerepeljen, addig a nyugvó örökség csak ideiglenesen, átmenetileg jogi személy²⁾, minden akarat és cselekvési képesség nélkül, addig t. i. míg az örökös föllép. A nyugvó örökség ennél fogva csakis annyiban szerezhet jogokat és terheltethetik kötelezettségekkel, a mennyiben ez saját közreműködése lehetséges (lásd fentebb az 1. p. alatt mondottakat). Ezáltal egyszersmind megfejtethető a források azon kitétele, hogy a res hereditatis jacentis mint res nullius tekintendők; az örökségi dolgok ugyanis az örökségéi, de még sem állnak ennek valóságos tulajdonában, mihez részéről akarat kívántatnék, melylyel azonban a fekvő örökség nem bír³⁾. Mindazáltal nem tárgyai azok a foglaltsnak.

4. A nyugvó örökség személyesítésének oka meg is szűnik a valódi örökös felléptével, midőn azután fictio útján az tartatik, mintha az örökös az örökséget azonnal szerezte volna meg, vagyis a nyugvó örökség idejében létezett viszonyok és állapotok átvitetnek most magára az örökösre⁴⁾.

5. A nyugvó örökség személyesítése mind az örökös, mind az örökségi hitelezők érdekében van, tehát valóban szükséges és czélszerű is. Ha p. az elhunyt örökös hagyó kereskedő vagy gyáros volt, üzlete tetemes kár nélkül pedig nem szűnetelhet, míg örököse kitudatik s ez az örökséget megszerzi. Föltéve, hogy most az örökség nem az elhunyt örökshagyót, hanem az örököszt képviselné, mely hatóság volna illetékes az örökségi gondnok megrendelésére, ha még magát az örököszt sem ismerik? vagy mikép lehetne az örökség valamely peres igényt érvényesíteni, midőn alperes azt követelheti, hogy felperes személye neki egyénileg megneveztesse, hogy t. i. ellene bizonyos jogi védeszközökkel (p. beszámítás, megtartási jog, viszkonkereset stb.) élheszen; vagy megfordítva, hogyan érvényesíthetné valamely örökségi hitelező halasztást nem tűrő követelését? (p. váltókövetelését, vagy viszkonkeresetét, melyekkel jogának veszélyeztetése nélkül be nem várhatja azon időpontot, míg a még bizonytalan örökös az örökséget megszerzendí). Mikép volna gondolható végre, hogy valaki az örökségért kezességet vállaljon, ha csak az önálló személyességgel nem bír, — miután kezességet csak személyekért lehet — s ki vállalná is el az ilyen kezességet, ha ezáltal azon veszélynek tenné ki magát, hogy a jövőbeni örökös kedvezőtlen vagyoni viszonyainál fogva a már most sajátjának tekintendő örökség is utóbb az ő saját adósságai fedezésére elégtelen? míg akkor, ha az örökség a maga ura, e tekintetben a kezest veszély nem érheti, miután kezessége által nem az örö-

kös, hanem az örökségnek lesz hitelezőjévé, s mint ilyen az őt megillető zálog- és elkülönítési jogban elegendő biztosítékot találhat.⁵⁾

6. Az örökségnek addig is, míg a még ismeretlen, vagy tanakodó örökösök által megszerzettnék, vagy hivatalból amazok érdekében,⁶⁾ vagy pedig az örökségi hitelezők kérelmére⁷⁾ kezelő és képviselő gondnok rendeltetik, kinek feladata azonban lényegileg az örökségi vagyon fentartására⁸⁾ (de nem egyszersmind öregbítésére) irányul, miért is rendszerint csak oly cselekvényeket kell véghezvinnie, melyek szükségesek arra, hogy az örökségi vagyon megrövidítés nélkül fentartassék és minden kártól megóvassék⁹⁾. Ebből egyszersmind kitűnik, hogy a nyugvó örökség gondnoka a testületi képviselőktől lényegesen különbözik¹⁰⁾.

Az előadottak daczára némely kitűnő jogász (Savigny, Sintenis, Keller, Beseler) a fekvő örökség jogi személyességét egyenesen tagadja, de ellenükben mások s ezekkel együtt az uralkodó tan (Pfeifer, Windscheid, Unger, Tewes, Vering, Vangerow és számosan) védik. Unger különösen¹¹⁾ a fekvő örökség jogi személyességének el nem ismerését a tudományban valóságos hátralepésnek tartja. Puchta, Scheurl elismerik ugyan a nyugvó örökség költött személyességét, de egyrésztől vonakodnak azt a jogi személy közönséges fogalmával azonosítani, másrésztől pedig az itt fenforgó fictiót annyiban kiterjesztik, a mennyiben szerintök ez még akkor is fenáll, ha az örökös az örökséget már megszerezte, úgy hogy az örökös vagyonában kétféle vagyont kellene megkülönböztetni, u. m. saját vagyonát és az örökölt vagyont, mert, ugymondanak, az örökség megszerzése után is alanyát önmagában hordó vagyon marad¹²⁾.

Dr. BOZÓKI ALAJOS,
n.-váradai jogtanár.

A számvevőszéki eljárás.

és az arra vonatkozólag a m. k. curia mint legfőbb ítélőszék által hozott elvi határozat.

„Jogtudományi Közlöny“ folyó évi 46. számának mellékletében közölve volt a m. kir. curia mint legfőbb ítélőszék által hozott azon határozata, mely szerint:

„a királyi kincstári közegek részéről kincstári hivatalnokok ellen az általuk okozott károk megtérítése iránt fegyelmi uton hozott határozatok alapján a polg. bíróság végrehajtást nem rendelhet, e szabály alól maga a pénzügyminiszterium határozatai sincsenek kivéve.“

Miután ezen határozatot a T. Cs. is közölte, és azt, mint a hatalom ellen nyilvánult birói függetlenségi vívmányt kívánta olvasói előtt feltüntetni, ez oknál fogva szükségesnek véltük ezen ügynek jogi állását saját nézetünk szerint bővebben taglalni.

A tényállás következő:

Gr. György nyugalmazott magtári gondnok, minthogy a kezelése alatt állott magtárból nagyobb mennyiségű gabona hiányzott, az ellene indított számlási eljárás folytán a bécsi cs. kir. udvari főszámvevő-székeknek 1866. évi október hó 16-án kelt határozata által 22,850 fr. megtérítésében lett elmarasztalva,

¹⁾ L. 22. D. de fideiussoribus et mandatoribus (46., 1.) s evvel egybe-hasonlítandó l. 21. §. 1. D. de negotiis gestis (3., 5.).

²⁾ L. 3. D. de curatoribus furioso (27., 10.) l. 1. §. 4. D. de muneribus et honoribus (50., 4.) L. 8. D. quibus ex causis in possessionem eatur (42., 4.) l. 1. §. 1. D. de curatore bonis dando (42., 7.) l. 22. §. 1. D. de rebus auctoritate iudicis poss. (42., 5.).

³⁾ L. 23. §. 2. D. de hereditibus instituendis (28., 5.)

⁴⁾ L. 48. D. de administratione et periculo tutorum et curatorum (26., 7.).

⁵⁾ L. 23. §. 2. D. de hereditibus instituendis (28., 5.) l. 14. pr. D. de rebus auctoritate iudicis possidendis (42., 5.) l. 1. §. 2. D. de curatore bonis dando (42., 7.) V. ö. az 1868: 54. tcz. 7. fejez, különösen 563., 568., 576. §§-ait.

⁶⁾ Több erről olvashatni Uhrig id. m. és Tewes, Erbr. I. 14. l.

⁷⁾ Kritische Überschau, VI. köt. 169. s köv. l.

⁸⁾ Schenol. Beiträge zur Bearbeitung d. röm. Rechts I. köt. 3. 59. s köv. II. Azonban joggal nyilatkoznak e felfogás ellen Uhrig id. m. 222—226. II. és Unger, Syst. d. österr. Erbrechts 7. §.

¹⁾ L. az 5. jegyzet. Sokan ez értelmét még világosabban javítás által akarták az ott idézett törvényből kihozni s a „cuius“ szó elébe egy „eius“ vagy „illius“ szót szurtak, mi csakugyan a szövegben mondott s egyedül lehetséges értelmet adná.

²⁾ Lásd Tewes, Erbrecht 11. l. 3. pont és 14. 15. l. Abból, hogy a nyugvó örökség jogköre a többi jogi személyénél megszorítottabb meg nem lehet azt következtetni, hogy egyáltalában nem is jogi személy. Unger, Syst. der österr. Erbrechts 7. §. 11. 14. jegyz.

³⁾ „Res hereditariae nullius sunt“ és „hereditas ipsa dominae locum obtinet“ Unger helyes megjegyzése szerint csak egy és ugyanazon viszonyt, de különböző álláspontokról jelzik, az első kifejezés ugyanis tárgyilagosságról, a másik pedig alanyi oldaláról. System des österr. Erbrechts 7. §. 8. jegyz.

⁴⁾ Unger, Syst. d. österr. Erbrechts 29. l.

ezen határozat ellen 1867. évi május hó 11-én a m. kir. pénzügyminiszteriumhoz folyamott, minek azonban az lett a következtetése, hogy a marasztalási összeg ezen miniszterium által 32,565 fr. 37⁵/₁₀ kr-ra emeltetett fel.

A selmeczbányai kincstári ügyészség által az ottani városi törvényszék előtt megindított végrehajtási kérelmének mind a most nevezett városi törvényszék, mind pedig a kir. ítélő tábla helyet adott.

A m. kir. curia mint legfőbb ítélőszék azonban következőleg határozott:

„Az elsőbírósági végzések megváltoztatásával folyamodó kincstári ügyészség végrehajtási kérelmétől elmozdítatik, és a végrehajtási eljárás megszüntetik,

mert az, hogy a pénzügyminiszteri rendelet oly számvevőszéki eljárásnak és elintézésnek volna következtetése, melynek a számadó magát alávetette, nem igazoltatott, a miniszteri rendelet pedig magában véve végrehajtó bírói ítélet erejével nem bírván, a folyamodó kérelmétől elmozdítandó, és az alsó bírósági végzések megváltoztatásával a végrehajtási eljárás megszüntetendő volt.“

Nincs szándékunkban ezen legfőbb bírói határozatot bővebben elemezni, s megjegyzéseinkkel csak azon érvelésekre szorítkozunk, melyek a T. Cs. megjegyzésében felhoztak.

Ezen eljárás tévesen nevezetett fegyelmi eljárásnak, úgy nem különben improprie jelezetett kártalanítási keresetnek, mert a fegyelmi eljárás alá csak a hivatalbeli mulasztások tartoznak, a kártalanítási keresetek pedig compromissionalis vagy rendes bírósági úton követeltetnek; oly követelések azonban, melyek állami számadó — tisztviselők ellen a számadás alá vett állami vagyonnak megtérítésére vonatkoznak, a számadási eljárás tárgyát képezik.

E számadási eljárás a számadó állami tisztviselők tekintetében az 1865. évi december hó 10-én kelt cs. kir. igazság és pénzügyi miniszteriumok rendeletével szabályozott, és a magyar korona területéhez tartozó országok számára kiadott. (R. G. LVII. ex 1856. Nro 230. 759. lap.)

A midőn a m. kir. miniszterium megalakult, 1867. évi február hó 25-én előterjesztetett általa a törvényhozás elejébe egy határozati javaslat, mely szerint a m. kir. pénzügyminiszteriumnak azon felhatalmazás megadását, hogy az akkoron hatályban lévő p. ü. rendszabályok értelmében az állami vagyon kezelésére¹⁾ és bevételezésére nézve 1867. évről lefolyása alatt eljárasson.

Ezen indemnitás a képviselőházban 1867. évi március hó 2-án, a főrendi házban pedig március 4-én megadatott.

Ezen felhatalmazás hatálya 1867. évi XVIII. t. cz. által 1868. évi január hó 1-ső napjától április hó 30-áig; — 1868: IV. t. cz. által június 30-ik — 1868. évi X. t. cz. által szeptember hó 30-ik napjáig kiterjesztetett.

Az 1868. L. t. cz. 6. §. szerint pedig a kir. p. ü. miniszter részére nemcsak a már meghozott törvényekben megalapított állami jövedékek, de az állam egyéb rendes bevételei is megajánlottak, s ezáltal az ilyen állami bevételekre vonatkozó mindazon p. ü. rendszabályok, melyek a törvényhozás által még meg nem vizsgáltattak, a további törvényhozásig érvényben fenntartattak.

Kétséget tehát nem szenved, hogy a midőn a selmeczi bánya kincstári ügyészség a szóban lévő végrehajtási eljárást megindította, a fentebb idézett számadási eljárás az állami tisztviselők irányában teljes hatályban fennállott, s ezen ügynek bírói elintézésénél mérvadó volt.

E rendeletben kijelölt eljárás megközelítőleg hasonló ahhoz, mely a többször említett „*Jogtudományi Közlöny*“ mellékletében érintetett; s honunkra alkalmazva, de alperes által tévesen II. József császár korára vezéreltetett; hogy pedig alperes ezen eljárás jogosságát elismerte, — azzal is igazolva van, hogy a számvevőszék marasztalása folytán az eljárásban kijelölt folyamodási utat választotta; törvényes indokát tehát annak, hogy a legfőbb ítélőszék a felhozott tényállás ellenében a végrehajtást mégis megszüntette, nem azon körülményben, hogy nem lett volna igazolva, miszerint a számadó a számvevőszéki eljárásnak magát alá vetette volna, mert ezen alávetés a fennálló rendszabályok értelmében már a hivatalbeli viszonyoknak és a számadási kötelezettségnek kifolyása, hanem azon tényállásban véltük feltalálhatni, hogy az alperes ellen nem azon 22,850 frnyi összeg tekintetében kérelmezett a végrehajtás elrendelése, melyben a számvevőszék általa megvizsgált számadások alapján

¹⁾ De itt nem vagyonkezeléséről, hanem törvénykezési eljárásról van szó. Szerk.

elmarasztalva lőn, hanem a mely a pénzügyminiszterium által 32,565 fr. 37⁵/₁₀ kr-ra emeltetett fel; mert a hivatkozott rendelet értelmében az elmarasztalás hozatala a számvevő szék hatásköréhez tartozik, és a közigazgatásbeli hatóság csak is a számvevőség általi elmarasztalás alapján bocsáthatja ki a fizetési meghagyást, s ez utóbbi jogosítva is van bizonyos korlátok között arra, hogy a számadót az elmarasztalás alól felmenthesse, intézkedése azonban oda ki nem terjedhet, hogy a számvevői marasztalást a marasztalt összegben sulyosbithassa.

Legtávolabbról sincs szándékunkban, bár kívül is a törvényes védelmet elvonni, sőt megnyugvásunkra szolgál. ha a bírói hatalom a kincstári ügyekben az indokok egyenlő súlya mellett a magánérdekek védelme mellett határoz; de miután jelen viszonyok között az állami vagyon a közhaza vagyonát képviseli, minden egyes polgárnak és a bírói hatalomnak kötelessége arról gondoskodni, hogy az lehetőleg biztosítsák. Már pedig jogi körökben tudva lesz: hogy az állami háztartás különösen szakismeretekre vonatkozó, complicált, sokszor az összes birodalom területére kiható számviteleiből felmerülhetők kérdések és hiányok a perrendtartás szerinti igazolása és bírói utoni eldöntése, ha nem is lehetlenné válna, de minden esetre monstruozus eljárást idézne elő, mely nemcsak az illető számadó felekre és közigazgatásra, de a bíróságokra is káros kihatással járna; nem tarthatjuk tehát czélszerűnek azt: hogy a jelenleg fennálló perrendtartás 345. §-a az erre vonatkozó intézkedéseket, melyek az osztrák perrendtartásban taxative elősorolva vannak, teljesen mellőzte, s ezáltal a közigazgatásbeli szolgálatot az állami vagyon biztosítása és beszerzése tekintetében nemcsak nehezítette, de bizonyos esetekben hatástalanná tette; ¹⁾ és ha e részben bővebben fűrkészni kívánunk, arról is tudomást szerezni fogunk: hogy Európa legszabadabb országai, sőt az amerikai szabad államokban is, mindezen intézkedések sokkal tágasabb hatáskörrel fennállanak, s az érdekelt magánfelek érdeke azzal eléggé védettnek tartatik, ha a netalán sértett félnek a teljes kárpótlás bírói utoni eszközlése fenntartva marad.

K ü l ö n f é l é k.

* (A római jog s az alkotmányosság.) Még a bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalásakor *Ghyczy Kálmán* a képviselőházban éles szavakban támadta meg *Hoffmann P.* képviselőt, nevezetesen annak alkotmányos álláspontját s elveit, melyek *Ghyczy* szerint a római jog szempontjából abszolutizmusra visznek s szabadságellenes irányúak. A napokban e jelenet megújult, de a támadás intézője a másik ellenzéki dioskur *Tisza Kálmán* volt, ki Hoffmannnak az Irányi-féle vallás-szabadsági javaslat tárgyalása alkalmából tett nyilatkozatára, melyben ama törvényjavaslatot „*lex satura*“ hoz hasonlítottatja s a rómaiakat az „*alkotmányosság nagymestereinek*“ nevezé, — újból reprodukálta *Ghyczynek* megjegyzéseit. Felületes érvelésének plausibilis suly; ontja: hogy „*a hol a római jog behozatott, ott kihalt az alkotmányosság.*“

Többször ismételt állítások könnyen bevett vélt közigazsággá válhatnak, mert a közvélemény elemeinek tetemes része, kivált a mélyebb tanulmányt igénylő kérdésekkel nem szeret bibelődni s örömeit sajátítja el — kritika nélkül — a hallott, mint az önálló vizsgálat nyomán szerzett megállapodást. E szempont vezérelt bennünket, midőn az ellenzéki gunyolódások illetékességét — a czímen előforduló themát illetőleg — vizsgálatunk tárgyává tettük.

Hogy a jogfejlődés egyszerűsége, az addig páratlan tökélyre vitt magánjogi intézmények, s mindennek a politikai élet fejleményeivel láncz-kép összefüggő rendszere; — hogy az ókor, de sőt a történet egy népénél sem található oly élénk politikai s jogászai szellem, — hogy a közéleti mozgásnak s népfelődésnek oly magasra csapkodó hullámverései, melyek — fájdalom — utóbb, de csakis a hanyatlás korában a rideg autocrat akarat szűkkörü medrébe szorítottattak, — hogy mindezen tanulások tünemény Hoffmann feljogosítá a rómaiakat mint az alkotmányos élet nagymestereit (kiktől *positive* és *negative* tanulni lehet) említeni, e fölött történet- s jogismerő egyén leg-

¹⁾ Elismerjük törvényeink hiányosságát; de miután azon osztr. p. ü. rendszabályok, melyek nem az állami vagyon kezelése iránti szabályzatot, hanem arra vonatkozó kiváltságos törvénykezési eljárást tartalmaznak, — kétségtelenül hatályon kívül lettek helyezve; czikkirő pedig önmaga is azt állítja, hogy a perrendtartás 345. §-a ez iránt pótló intézkedést nem tartalmaz, — ennél fogva a m. k. curia határozatát teljesen correctnek tartjuk, és részünkről abban nem „a hatalom ellen nyilvánult bírói függetlenségi vívmányt“, hanem a törvényben gyökerező jogszerű határozatot látunk. Szerk.

kevésbé sem ütközhetik meg. — Az említettük megtámadás csak úgy birna némi kimagyarázhatósággal, hogy Tisza K. a római jog művelését, az akkori közjogi elvek felelevenítésével összetévesztette.

Ámde az ily homályos ködben való tapogatódzás csak a nem tisztázott fogalmak zagyva összeelegyedésének, a mélybe nem ható felületes tudásnak céltévesztő eredményén alapulhat.

A római jogtanulmányt megtámadó ignorantia feledni látszik avagy nem képes felfogni, hogy a római magánjog volt azon elem, mely a közjog elavultával ránk maradt, s melynek emelkedett szelleme a polgári szabadság s az állampolgárok törvény előtti egyenlőségének elvén alapszik, s a többi nemzetek jogaival összehasonlítva valóságos *democrat jog*. — S ha igaz is, hogy közjogi reminiscenciái a középkori caesarismus kifejlését előmozdíták, másrésztől nem mellőzhető a számításból az, hogy e caesarismus a pápasággal szemben sokáig a *haladás elvét* képviselte, s hogy a római magánjog ugy az egyházi despotismus, mint a világi caesarismus ellen legjobb segélyszer volt. Az újabb korban pedig nem létezik codificatio, melyre a római jog közvetlenül vagy közvetve csak üdvös befolyást ne gyakorolt volna. Csalódnánkegyszersmind, ha azt hinnők, hogy hazánkra nem hatott ki annak befolyása, s ha a Kelemen által¹⁾ említett körülménynek — hogy t. i. Mátyás király azt behozta volna — hitelt nem is nyújtanánk, — ott olvashatjuk Werbőczynél: *omnia fere jura Regni hujus, originaliter ex Pontificii Caesareique (Romani) Juris fontibus progressum habent*²⁾.

Nem bocsátkoznánk ily vitatásokba, ha a római jognak minél inkább emelendő tanulmányozását ily támadásokkal elnépszerűsíteni nem látnók. — „Lehetetlen — így ír Falck kieli jeles jogtanár Blackstone híres angol jogtana fordításának előszavában,³⁾ — hogy a római jogtételek alkalmazása bármely nép polgári szabadságát veszélyeztetné, — miként soha sem is hozott rájuk még ily veszélyt. — Teljesen indokolatlan tehát azon állítás, hogy, a hol a római jog behozatott, ott kihalt az alkotmányosság. — Az alkotmányosság kihalásának más okai lehetnek, mert a római jognak az abszolút fejedelmi hatalomról szóló közjogi része (kivéve tán a *fuscus* ruházott nagymérvű privilegiumokat) sehol és soha sem recipiáltatott, s így gyakorlati érvényt nem nyert.⁴⁾ A „quod principi placuit legis habet vigorem“-féle, a fejedelmi hatalomnak hízog jogtheoria újabbkori fölelevenítése korántsem a romanisták tudományának közzöni létét. Angolországra szeretnek hivatkozni a római jog ellenei, de elég tévesen; mert bár ott a római jog érvénye csak néhány törvényszékre (courts of civil law), egyházi s egyetemi bíraskodásra, tengerészeti s katonai perügyekre terjed ki, e bizonyára nem megvetendő kiterjedése mellett Vacarius s Glanvilla Rudolf óta (XII. század) nagy befolyást gyakorolt az ottani jogfejlésre; előbbi s későbbi írók magasztalják, s névleg Seldeus a Fletához írt commentárókban tanulságosan kimutatja: hogy Angolországban leginkább a római jogtanárok voltak azok, kik az ország, illetőleg a nép jogai iránt előszeretettel viseltetvén, azokat *tágitani törekedtek*, míg a normann udvari jogászok a *királyi hatalomkör tágitásán* dolgoztak. — Nekünk pedig épen nincs okunk oly megvetőleg szólni a római jogművelés felől, jelen fejletlen s rendezetlen jogállapotaink közepette, mert azoknak rendezésénél még bizony ránk fér a művelt népek által oly annyira fölkarolt római jogtanulmány.

Ajánljuk az „engesztelhetetlen“eknek *Rottack* következő ítéletét: „Nem mondjuk, hogy a *nemzeti törvényhozás* fölösleges, de az eddig *megjelent törvénykönyvek legjobbjai a római jogtudomány anyagának alapján épülének*; — s — ha tovább is haladtunk már, s még továbbra is fogunk haladni ezen s egyéb tanokban, — a *római civilistik ép* úgy, mint a *görög philosophok* soha sem fognak megszűnni, mint tudományuk teremtet s classikus előadói, hálánkat s tanulmányunkat kéri demelni.“⁵⁾

Nem valami lélekemelő jelenség, ha azt kell tapasztalunk, hogy a jog mélyebb tudományos mivőlői nálunk még a parlamentben sem részesülnek azon kellő múltánylatban, melyvel művelt népek az elméleti jogtudománynak adóznak, míg ellenben nálunk még elkedvetlenítő czélzatos támadásoknak vannak

kitéve tudományos közhasznu működésök miatt. Nem csoda! hiszen mi „a praxis emberei“ s „született jogászok“ vagyunk, minek bibelődjünk római jogtanulmánynyal, hisz apáink se tanulták. *Oh abderita jogászság!*

Eszmeikapocs folytán az angol parlamentből egy saját-szerű esemény jut eszünkbe. IV. Henrik alatt a felsőház határozata folytán a *Coventryben* tartott parlamentre meghívó királyi levelekben megjegyeztetett, hogy jogtudós vagy magát e szaknak szentelő egyén kerületi követé nem választható; ezért az angol jogtudósok „parlamentum indoctum“-nak nevezik e gyűlést, és *Coke* szeszélyesen megjegyzi róla, hogy az csupa *rosz törvényhozott* létre. — De Angolországban e XV. századbeli botlást dicséretesen jóvá tették, midőn az oxfordi és cambridgei egyetemeket, *arómai jogtudósok* híres gyűlhelyeit az alsóházban képviselői joggal fölruházták. Nálunk pedig az ellenzék vezérei a fentebbi ócska támadásokat a XIX-ik században újítják meg, — de hála Isten, még mások is ülnek a parlamentben, s így nem vagyunk kitéve a veszélynek, hogy parlamentünk-ről is elmondhassák valaha: „parlamentum indoctum.“

* (Az egyetemes zsinatra vonatkozó okmányok) egy igen érdekes gyűjteménye jelent meg *Stilke* s *Muyden*, berlini könyvkereskedésében: „Officie le Aktenstücke zu dem nach Rom berufenen Concil.“ Mindössze 36 szám, melyek közül nagyobb rész, ugymint az 1864. decz. 8-ki Encyclica, a Syllabus, Antonelli bibornoknak a püspökökhöz intézett 1864. decz. 8-ki levelével s Caterini bibornoknak az összes episcopatushoz intézett körlevele, a püspökök elé terjesztett kérdések, az 1867-ik 26. juniusi pápai allocutio, a 29. juniusi zsinat-e ybehívó körlevél párhuzamos latin s német szövegben közöltetik. Továbbá itt található még az összes katolikus hierarchia átnézete, a concilium előkészítésén működő hét bizottság ismertetése. E bizottságok közül egyik a katolika theológiával, egyik az egyházi fegyelemmel, egyik a sajtó viszonyaival foglalkozik s tanulmánya eredményeit a gyűlésnek bejelentendő lesz. Nemkülönbén szempillantást nyújt a keleti egyesült, az örmény, a görög, a syr, a koptus szertartásu egyházak állapotaira is. Érdekes olvasmányt s tájékozást nyújt továbbá a külföldnek a conciliumról tett hivatalos nyilatkozmányairól. Itt található még a többi közt a koblenczi katolikusoknak a trieri püspökhöz intézett felirata s a kölni érsek levele dr. Bauerbaud bonni tanárhoz. Mint történeti becses anyag-gyűjtemény, a római zsinat előzményeinek ismertetése s a közhangulat egyes nyilatkozatainak közzététele által jó szolgálatot tesz a köztájékoztatásra s a zsinat leendő historiographjának elismérésre méltó okmánykészletet szolgáltat. — Különbén a concilium tárgyában napról-napra érdek gerjesztőbb nyilatkozatokat hoz a napi sajtó, mint legközelebb *Döllinger* tanárnak híres nyilatkozatát, *Darboy* érsek levelét, a „Correspondant“ Montalembert közlönyének híres cikkét a conciliumról, mely de Broglie herczeg tollából folyt stb. úgy, hogy a concilium hivatalos és nem hivatalos anteactái máris kis irodalomná nőtték ki magukat.

* (Az északnémet büntető törvényjavaslat kritikája *Berner-től*.) a berlini egyetem jogtanárától, kinek híres büntetőjogi tankönyve a negyedik kiadást érte, külön füzetben jelent meg Lipcsében Tauchnitznál. *Berner* e munkálata figyelemre méltó nézeteket tartalmaz, melyek nemcsak a törvényhozó, hanem az összes jogászati közönség érdekét érdemlik. Az új északnémet büntető javaslatot bírálva azt felette hézagosnak s egyáltalán ki nem elégítőnek tartja. A többi közt azt is gáncsolja, hogy a javaslat készítése oly nyakra-főre való sietséggel történt, s így az elhamarkodás jelei szembeszökőleg mutatkoznak rajta. „Talán attól félnek — ugymond — hogy a hatalmas északi szövetség összedől, s így megszűnik az alkalom, egy egységes büntetőtörvény kibocsátására? Az északi szövetség nem egy-napi teremtmény, s törvényhozói munkássága gyermekeinek sem szabad annak lenni. Semmi sem siettet bennünket. Még politikai tekintetben is továbbra jutnánk, ha a tartós eredményt a hamarabb elértnek eléje helyeznők, s oly valamit állítanánk elő, melyben a német szellem egész telje leütköznék. A porosz büntetőtörvények sietős általánosítása, melyek a polgári törvényeknél rosszabbak levén, gyorsabb reformot kívánnának, korántsem fog az északnémet szövetség részére Németországban morális hódítványokat teremteni. A második botlástól pedig okodni kell, s a most teendő második lépésnél, a meny-nyre lehet ezen első botlást helyreütni. Semmi esetre sem lehet analogizálni a politikai szempont által javasolt katonai büntető törvények általánosítását egy mindenkép tökéletlen polgári büntető törvénykönyv általánosításával.“ Látjuk ebből, hogy *Berner* nem kedvező ítéletet táplál a mondott javaslatra nézve.

¹⁾ Historia juris Hung. privati. Budae 1818. 224. Kelemen Jonyt idézi, ki a római jog állítólagos behozatalát, melyet Frank határozottan tagad, körülményesen bírja commentárjaiban sect. 2. §. 23.

²⁾ Opus Tripartitum Pars II. Tit. 6.

³⁾ Blackstone angol jogi kezikönyve kivonathan (Giffordtól, fordítva Colditz H. F. C. által (Schleswig 1822). Előszó XXVIII. lap.

⁴⁾ L. u. ott XXI. l.

⁵⁾ Allgemeine Geschichte (XV. kiadás) IV. Band 215. l.

(Uj vallásügyi törvény.) A mint a „P. Lloyd“ értesül, a m. kir. közoktatási miniszteriumban az uj, vallásügyi törvény iránt folytatott tanácskozások befejeztettek. A vallás szabad gyakorlata sa felekezetek egyenjogúságáról szóló javaslat most még a minisztertanácsban fog tárgyalatni s azután az országgyűlés elé terjesztetik.

A javaslat 13. §-ból áll s tartalma a következő:

1. Vallását mindenki szabadon vallhatja s annak, a hazai törvények figyelembe vételével, nyílt kifejezést adhat. E végett a vallások cselekmény gyakorlataiban, mely a törvénynyel nem ellenkezik, senki sem akadályoztathatik, sem oly cselekmény gyakorlására nem szoríthatatik, mely vallásával ellenkezik.

2. A politikai s polgári jogok gyakorlata a hitvallástól független.

3. A vallás a polgári kötelességek vagy a polgári bíróságok illetékessége alól senkit sem szabadíthat fel.

4. Valamely vallás követői egy vallásos testületbe vagy egyház alkotására egyesülhetnek s egyházukat autonóm igazgathatják.

5. Az államnak az egyházak fölött való főfelügyeleti jogának fentartása.

6. Az egyházak egymás közt s az államban való viszonyban egyenjogúak.

7. Az áttérés szabad.

8. A polgári házasság megengedtetik, melyre vonatkozólag egy részletes törvény kilátásba helyeztetik.

9. A gyermekek vallása fölött való intézkedés: a fiuk az atya, a leányok az anya vallását követik.

10. Az egyházi anyakönyvek mellett a polgári lajstromok behozatnak.

11. A felekezeti temetőkön kívül polgáriakat is állíttatnak.

12. Minden törvények s rendeletek megszüntetettnek, melyek ez uj törvényekkel ellenkeznek.

13. E törvény végrehajtásával a közoktatás, igazság s belügyi miniszterek biztatnak meg.

(Hirdetés.) Sok oldalról, nevezetesen pedig a magyar kir. közlekedési miniszterium részéről nyilvánított kívánság teljesítése végett a bécsi cs. kir. földrajzi intézet uj magyar megyei térképek készítését kezdte meg.

Minden ily térkép az illető megyét mint magában elzárolt egészet fogja előtűntetni.

A szomszédos országok vagy megyék, a hogy a hely megengedi mintegy mértföldnyi határon auli kiterjedéssel lesznek fölve.

Mind a megye, mind pedig a főszolgabírói járások határai színületek által különösen világossá lesznek téve.

A nomenclaturára nézve megállapított, miszerint a királyság minden nemzetisége ugyan illőleg kielégíttessék, de a mellett elvileg mégis a magyar elnevezés mindenkor tulnyomólag legyen alkalmazva.

A térkép szövege, ugymint: czimjelmagyarázat, a politikai és közigazgatási beosztás lajstroma, meg a határos országok mértéke és leírása, magyar nyelven hozzátett német fordítással lesz kifejezve.

A politikai és közigazgatási beosztás felőli táblázat a főszolgabírói járásokat, valamint a kir. szabad városok terület-nagyságát ausztriai négyszeg mértföldekben, a lakosság számát, a sorhadkiegészítő kerületeket és a honvéd kerületeket fogja tartalmazni, a mennyire az utolsók már meg vannak állapítva.

Továbbá a pénzügyi-igazgatóságokat, adó-hivatalokat, püspöki megyéket és egyházkerületeket.

Ezen térképek a természeti nagyság 140,000-nyi mértékében, vagyis 1 bécsi hüvelykre 2000 bécsi öl — rajzolják és magokban foglalnak minden az alaprajz szerint följegyzett helységeket, magánosan fekvő majorokat, a helységektől félreeső templomokat, kápolnákat, kereszteket s. b. Minden vizeket a legkisebb mellék-beleömlésekkel; továbbá minden posta-, vasut-, gőzhajó- és távirdai-állomásokat, bányákat, gyógyfürdőket és savanyu-vizeket.

A közlekedések magokban foglalnak minden már üzletben levő vasutakat, csinált utakat, fentartott vidék utakat, valamint a közönséges kocsu-utak és fontosabb gyalogutak legnagyobb részét.

Minden, az év folyamában szaporodó vasutak, valamint általában minden, a katonai földrajzi intézet tudomására jutandó egyéb változások az ezen térképek évenként megújítandó kiadásaiiban pótlólag fel fognak vétetni.

A legnagyobb gondoskodással kidolgozott földtér számos, bécsi ölenkénti magasság méréseket tartalmaz.

Ezen térképek ára, tekintettel a kiváltkép közhasznu czélra, oly olcsón van számítva, hogy azokat szintén mint iskolai térképeket lehet ajánlani.

Jelenleg már megjelentek Sopron- és Komáromvármegye térképei, mindenike 90 krajzárjával o. é. — Győr és Mosonyvármegyéé, mindenik 45 krajzárjával o. é. és Nyitravármegyéé 20 krajzárjával.

Az ár, valamint a kiadási év is minden térkép alsó keretén meglátható.

Azok, kik 10 példányt ugyanazon térképből vásárolnak, a 11-diket ingyen kapják meg.

A fennírt, valamint egyáltalában minden térkép művei a földrajzi-intézetnek az eladó hivatalban (Bécs, hadügyminiszteriumi épület) délelőtti 8½ órától délutáni 2 óráig kaphatók.

Minekutána az említett eladó-hivatal az elküldéssel nem foglalkozhatik, felkéretnek a külföldi vásárlók, miszerint megrendeléseikkal Bécsben „Artaria és társa“ műkereskedéshez, Pesten pedig Geibel H.-hoz forduljanak.

Nevezett műkereskedések nincsenek feljogosítva arra, hogy a földrajzi intézet által kiszabott árnál többet kérjenek.

(Pályázati hirdetés.) Zalavármegye közönsége megyéje történelmi monographiájának megírására pályázatot nyit. A magyar nyelven írandó mű terjedelme, beosztása és kezelése az íróra bízatik, de foglalja magában a megye helyirati és földrajzi ismertetését, külső és belső történelmét, beléletét, és történelmi statisztikáját. — Végre tartalmazza életrajzát a megye azon kitűnő fiainak, kik a megye hatósági közéletében szerepeltek, kiket a hazai közügyek innen nyertek; szóval: a kik bármely téren szolgálatot tettek a nemzetnek. Pályázati határidőül 1871-ik év december 31-ke tűzetik ki; mely időre a pályaművek jelígis levélek kíséretében a megye első alispánjához küldendők. A pályanyertes mű 3000 frttal o. é., — az ehez legközelebb álló pedig 500 frttal o. é. díjaztatik; az első díj azonban csak általános becsü munkának ítéltetik oda. A pályanyertes műből 500 példány a megye költségén fog kinyomatni, s ezek a megye közönségeé lesznek; — a további közlésre és többszörözésre nézve az író tulajdonjoga fenhagyatik. Midőn a megye közönsége történészeink figyelmét e pályázatra felhívja, egyuttal kijelenti, hogy irattárait mindazoknak, a kik azokat e munka megírása végett igénybe venni kívánják, készségesen megnyitja s a megye első alispánja személyében gondoskodni fog, hogy az e téren való buvárlata megye egész területén szives előmozdításra és támogatásra találjon. Most még sokan vannak, kik magok is alkotó részei a megye történelmének; — sokan, kik felvilágosítást és becses adatokat szolgáltatni képesek: azért a megye közönsége bizton hiszi, hogy a felhívására létesülendő munka híven fogja tükrözni a megyét, melyről szóland. Kelt Zalaegerszegen, 1869-ik évi november hó 10-én. A megye közönsége nevében Barcza Antal mk., első alispán.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közl: Pfeifer Nándor könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Kohler, Dr. K., die Bibel u. die Todesstrafe. Eine Zeitfrage vom kritisch-historischen Standpunkte aus betrachtet. Leipzig, Pardubitz.

Mascher, Dr. H. A., das deutsche Grundbuch u. Hypothekenwesen. Berlin 1869, Kortkampf.

Nasse, E., üb. die Universitätsstudien u. Staatsprüfungen der preussischen Verwaltungsbeamten. Bonn, Marcus.

TARTALOM: A magyar örökjog és örökösödési rendszer. II. Simon Florent-től. — A jogi személyekről. X. A nyugvó örökségről. Dr. Bozóki Alajos-tól. — A számvévészeti eljárás, és az arra vonatkozólag a m. kir. curia mint legfőbb ítélőszék által hozott elvi határozat. — Külön-félék. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Melléklet: egy fél iv curiai határozatok.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelesek

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Legyenek-e törvényszéki orvosok.

(O. H.) Most, midőn törvényszékeink rendezése folyamatban van, önként merül fel azon kérdés, vajjon törvényszéki orvosi állomások létesíttessenek-e vagy sem? A vélemények ezen irányban megoszolnak, mert míg sokan szükségesnek tartják hogy a törvényszékek mellett külön törvényszéki orvosok legyenek alkalmazva, mások ezt nem tartják czélszerűnek; mielőtt azonban úgy az egyik mint másik fél érveit tekintetbe venném, valamint belőlük a végfolyamányt kivonnám, szükségesnek tartom azon eljárást körülményesen előadni, mi ezen tárgyban Europa különböző államaiban szokásban van.

Angolországban, ha gyilkosság vagy mérgezés gyanúja forog fenn, a halottvizsgáló (coroner) a bonczolás, illetőleg a szükséges vegyi elemzés végbevitelére a legközelebbi orvost vagy vegyész iparkodik megnyerni, ki azok egyikét vagy másikát parlament által meghatározott két guinea-ért hajlandó elvégezni. Ily módon sokszor elég alkalmas szakértőt kapnak, míg máskor az olyan vizsgálatok a leghiányosabban vitetnek véghez, s épen ezen ok folytán a halottvizsgáló esküdtszékének ítéletei nem egyszer elég ferdén ütnek ki. Ezen esküdtszékek egyedül a felett döntenek, hogy az illető természetes vagy valamely erőszakos halállal halt-e ki, s a dolog további kutatása az ítélőszékek (assizes) elé kerül. Angolországban ezentúl szokásban van, hogy nem az ítélőszékek szolítják fel a szakértő és egyszersmind véleményező tanukat, hanem az illető felek, kik ügyeiket saját megbízottjuk által szakértőn iparkodnak kifejteni. Ha ekként az ítélő- és az esküdtszékek előtt egymástól elütő, sőt talán egymással ellenkező szakértő vélemények merülnek fel: a bírák, illetőleg az esküdttek dolga, hogy azok melyikét fogadják el. Az ítélőszék előtt az államot képviselő korona csak oly félnek tekintetik, mint akármelyik magánember, s ezeknek úgy egyike mint másika a lehető és kapható legjobb szakértőt igyekszik megszerezni, hogy a fenforgó ügyben indokolt véleményt mondjon. Az ítélőszékek ezenfelül az előttük levő ügy megvizsgálására, mennyiben szükséges, tetszésük szerint szakértőket is idézhetnek meg, kik ezen idézésnek azonban csak annyiban kötelezvék engedelmeskedni, mennyiben az ítélet alatt levő tárgy felvilágosítására tényeket ismernek, melyeket a törvényszék előtt bevallani tartoznak; de a tárgy felett véleményt mondani nem kötelesek, mint ezt különösen boldogult Campbell lord 1858-ban a warwick-i bírói ítélőszék előtt Bettnak Clifford elleni pere tárgyalásakor kifejtette. A törvényszéki orvostani felülvéleményező székek, melynek Poroszországban a „Wissenschaftliche Deputation,” nálunk és Ausztriában pedig az egyetemek orvoskari tanártestületei, Angolországban nincsenek, hanem mindegyik fél azon van, hogy ügyének

védelmét mindjárt olyan szakértőkre bizza, kik annak helyes szempontból megvilágításához leginkább értenek, mint ez egyébként fentebb már megemlítettett.

Franciaországban a code d'instruction criminel 43. §-sa rendeli, hogy ha a császári ügyész, ennek segéde vagy a nyomozó bíró oly helyre megy, hol valamely büntett követtetett el, „szükség szerint egy vagy két egyén legyen mellette, kikről feltehető, hogy szakmájuk vagy mesterségük folytán a kihágás vagy büntett körülményeinek és természetének taglalására képesek.” Továbbá a 44. §-ban olvassuk: „Ha erőszakos halál, vagy oly halál forog fenn, melynek oka ismeretlen és gyanús, a császári ügyész segédül egy vagy két egészségügyi tisztet (officier de santé) vesz maga mellé, kik a halál oka s a hulla állapota felett jelentést tesznek. — Azok, kik ezen és a megelőző szakasz értelmében megjelenésre felszólíttatnak, a császári ügyész előtt esküvel fogadják, hogy jelentésüket és nézetüket becsületük és lelkiismeretük szerint fogják megtenni, illetőleg kifejezni.”

Kérdés merült fel az iránt, vajjon az „officier de santé” elnevezés alatt nem orvostudorok értenek-e? Ezen egészségügyi tisztnek ugyanis körülbelül a mi sebész-mestereinknek felelnek meg, s sokan azt hozzák fel, miszerint azokat a halál oka és a hulla állapota feletti véleményadással meg nem bízhatni, mert az erre megkívánt ismereteik nincsenek meg. Mások azonban erre nézve más véleményben vannak, s itt idézzük Boitard, párisi jogtanár nézetét, melyet „Leçons sur le Code d'instruction criminel” munkájának 311 lapján találhatunk: „A törvény a 44-ik szakaszban egészségügyi tisztet mond, mi az orvos- és sebésztudorral nem egyenlő értékű. A XI. év ventőse (január 20-tól febr. 19-ig) törvényének 27. §-sa az orvos- és sebésztudorok részére különösen fenntartja azon jogot, hogy az ítélő- és törvényszékek előtt mint esküdt orvosok (médecins-jurés) működjenek. Ezen törvény által ezen jogból az egészségügyi tisztak kizárva, kiket a törvény ugyanazon bizalomban nem részesít; azonban egészen más dolog ítélőszék (cour d'assises) előtt megjelenni, valamint más dolog a nyomozó bírónak vagy a királyi ügyésznek az első pillanathan a rögtöni vizsgálatnál segítségére lenni. Nincs benne kétség, hogy az egészségügyi tiszt az előbbi művellettel még nem bízható.” Hasonlóképp nyilatkozott a nemisítő törvényszék is, midőn 1842. ápril 2-iki döntvényében mondja: „Azon semisítési okból kiindulva, hogy sértések és sebek folytán kimutalt áldozat bonczolásánál egészségügyi tiszt működött közre; tekintetbe véve, hogy a büntető perrendtartás 44-ik szakasza egyedül a királyi ügyészről mondja úgy, hogy ez egy vagy két egészségügyi tiszt segítségével éljen, de ugyanazon törvénykönyvben a nyomozó bíróra más és szűkebbkörű utasításokat nem szab; — vissza vettetik.” Egyébiránt a francia nyomozó bírák az egészségügyi tiszt elnevezést tágasabb értelemben is szokták

venni, s nemcsak szoros értelemben vett egészségügyi tisztekhez, hanem orvostudorokhoz is fordulnak.

Ebből látható, hogy Franciaországban rendesen alkalmazott törvényszéki orvosok nincsenek, hanem az előzetes vizsgálatok tételével azok szoktak megbízni, kiket anyomozó bíróságokkal megbizni jónak lát; a törvény- és ítélőszék előtti tárgyalásokon pedig ügyeik szakértő képviseltetéséről ismét az illető felek gondoskodnak, mint ez Angolországban szokás. Hogy azonban szükség esetén orvosi szakértők mindig kéznél legyenek, az 1842-ik augusztus 16-iki ügyéri rendelet meghagyja, hogy az államügyészek előre gondoskodjanak oly orvosokról, kik bizalmukra méltók, s ezek névjegyzékét segédeknek is küldjék meg. A párisi törvényszéknél orvosok névjegyzéke van, kik közül azután a szakértők választatni szoktak.

A poroszországi törvényszékeknél mint orvosi szakértők részint a kerületi és városi tiszti orvosok, vagy a törvényszéki, illetőleg országos törvényszéki orvosok működnek kik állásaikon állandón alkalmazvák. Ezen hivatalos orvosoknak orvos-sebésztudoroknak és szülészeknek kell lenniök, ezenkívül pedig nemcsak a törvényszerűen kiszabott államvizsgát ki kellett állaniok, hanem még előbb különös tiszti orvosi vizsgán (Physikatsprüfung) keresztül menniök. S annak dacára, hogy a nyomozó bírónak, nemkülönb a törvényszékeknek minden izükben megvizsgált orvosok állanak rendelkezésükre, mindamellett a legújabb perrendtartás az angol és francia eljáráshoz közeledést mutat, mennyiben megengedi, hogy a hivatalos orvos mellett vagy ennek mellőzésével magánorvosok véleményadás végett törvényszék elé hozassanak, mi úgy maga a törvényszék, mint az államügyész és a védő részéről naponta mégis történik. Ezen intézkedés által Poroszországban szinte megszünt a törvényszéki orvostani gyakorlat egyes alkalmazottak egyeduralága lenni, s az orvosi ismeretek és értelem értékesítésére ott is szabad versenytér van engedve, mi az igazságnak és haladásnak, mint mindenhol, úgy itt is legnagyobb biztosítéka.

Ausztriában vannak ugyan rendesen alkalmazott és fizetett törvényszéki orvosok, de a nyomozó bírónak vagy bíróságnak hatalmában áll más szakértőket már az első vizsgálattal megbízni, vagy a hivatalos orvosok mellett bármely más szakértő véleményét kihallgatni; nemkülönb már az első folyamodású bíróság a vizsgálat alatt álló ügyet a legközelebbi egyetem orvosi karához, felülvéleményezés végett, felküldheti. Ezenfelül, ha az ügy végtárgyalás felé van, akár az államügyész, akár a védő vagy vádolt kérheti, hogy a rendes törvényszéki orvoson vagy a törvényszék részéről hivatalos megbízás folytán működő szakértőn kívül még más orvosi szakértők is a fenforgó ügyben véleményadásra felszólíttassanak, de a törvényszékre van bízva itélni a felett vajjon más szakértő kihallgatása megengedhető-e? Ha a törvényszék ebbeli határozata tagadó, se az államügyésznek, se a vádoltnak nem áll jogában, hogy a miatt külön panaszt emeljen, s ezen dolgot csak akkor említheti meg, illetőleg emelheti ki, ha a végtárgyalás után hozott ítéletet felebbezi. Azonban a törvényszék akár megengedte, akár megtagadta legyen a hivatalosokon kívül más szakértők kihallgatását, a végtárgyaláskor a büntető perrendtartás 243. §-a értelmében nemcsak a törvényszéknek van joga, hanem egyzersmind az államügyésznek, a védő ügyvédnek, sőt magának a vádoltnak is, ha a jelenlevő szakértőkhöz kérdéseket intézzen. Ezen intézkedésben azon nagy, az küldtszékek leendő behozatalával szükségképen megdő hiány van, hogy a törvényszék az államügyész a vádolt részéről megnevezett szakértők meghívástagadhatja, s így úgy az egyiket, mint a másikat

gátolhatja, miszerint a tárgyalást maga részéről szakértőn képviseltesse. Ezeknek minden esetben meg van ugyan engedve, hogy a végtárgyaláson a hivatalos szakértőkhöz kérdéseket intézzenek, de minthogy szakértőkhöz szakértők által nem szólhatnak, azon jog reájuk nézve igen csekélyértékű. Azután semmikép se helyes lehetni, hogy a törvényszék az ügynek minden irányban való megvilágítását akadályozhassa. A törvényszék tagjai nem lévén orvosok, nem tudhatják, vajjon az általuk megbízott szakértők helyesen fogták-e fel a tárgyat, s nem egyszer előfordulhat, hogy a leghatározottabb alaku és a legjobban szerkesztett vélemények, melyek tehát a nemszakértőkre a legnagyobb hatást gyakorolhatják, egészen tévesek; mert a kiindulási pont hibás volt, melyből az okoskodások szakadatlan láncolata a folyományokat legombolyította. A törvényszéki orvostani esetek lefolyását gondos figyelemmel kísérve, azon meggyőződésre kell jutni, hogy azon törvénykezés, mely az érdekelt feleknek a bizalmukat bíró szakértők szerepeltetését megengedi, kétségtől jobban annál, mely azok igénybevételelét megszorítja, vagy éppen nem engedi.

Törvénykezésünk jelen rendezetlen szakában Erdélyben még mindig az osztrák perrendtartás van divatban, s ott tartózkodásom alatt tapasztaltam, hogy a törvényszék a rendes hatósági orvos teljes mellőzésével választ hat szakértőket, kikbe t. i. bizalmát leginkább helyezi; sokszor pedig más szakértőket azért kénytelen választani, mert a rendes hatósági orvos, kinek egyuttal úgy a közgazgatást, mint az igazságszolgáltatást kellene ellátnia, nincs kéznél, egészen másfelé lévén az elfoglalva. Ekként a törvényszékek a szakértők megválasztásában semmikép sincsenek megkötve; arra azonban nem emlékszem, hogy az államügyész vagy a perbe fogott felek azon jogukkal, hogy a saját maguk által megválasztott szakértők kihallgattassanak, éltek volna. Midőn kétséges esetek merültek fel, ezek véleményadás végett majd az erdélyi országos orvosi tanácshoz, majd pedig a pesti egyetem orvosi karához küldettek át.

Itt Magyarországon az első vizsgálat megtételével közönségesen a járás-, hatósági al- vagy a községi orvosokat szokták megbízni, de a hatósági főorvosok is részesülnek ily megbízásban, kik azonban többnyire inkább az alatról levő orvosok eljárásának, leleteinek és véleményeinek felülvizsgálói szoktak lenni. Ha pedig a főorvosok elsőleges vagy ezek másodfolyamodású véleményében a törvényszék meg nem nyugszik, akkor az ügy a pesti egyetem orvosi karához felebbeztetik, melynek felülvéleményét döntőnek tekintik, noha olyan eset fordul elő, melyben ennek felülvéleményét a törvényszéknek vagy felszólítására vagy engedelmével ugyanazon orvosok veszik bírálat alá, kiknek véleménye felülvizsgáltatott. Mondhatnak talán, hogy ezen eljárás ahhoz hasonló, midőn az orvosi szakértők egymás eljárását és véleményét esküdtszék előtt fogják bíráló taglalás alá? Korántsem, mert ilyenkor az ellenvetésekre mindenkor meg lehet tenni a czáfolatot, míg az említetthez hasonló ferde törvényszéki eljárás mellett a szakértő testületnek mód nem nyújtatik, hogy a felülvéleményére tett ellenvetésekre észrevételeit megtegye. Ily nem helyes eljárás mellett könnyen megeshetik, hogy az ítélet olyképen hangzik, mint ez a valódi tényállásnak meg nem felel, de hosszadalmas felebbezésekre szolgáltat alkalmat. Egyébiránt törvényszékeink nem egyedül hivatalos szakértőkhöz szoktak fordulni, kik nálunk úgy, mint Erdélyben egy személyben közigazgatási és törvényszéki tisztviselők, hanem szükség esetében magánorvosokat is igénybe vesznek; azonban itt szinte nem hallottuk, hogy akár a védelem, akár a vádló részére külön szakértő meghívása megengedett volt. (Folyt. köv.)

A magyar örökjog és örökösödési rendszer.

III.

Eddig úgy szólottunk az örökjogról és örökösödési rendszerről, miként azt az 1848 előtti magyar jogrendszerből ismertük. Hátra van, hogy az örökjogról és örökösödési rendszerről, legalább főelveiben és fővonásaiban azon értelemben is szóljunk, melyben azt az új polgári törvénykönyv alkotásánál megállapítani kellene, vagy lehetne.

Már első cikkemben kiemeltem, miszerint az örökjog és örökösödési rendszer a törvényhozás részéről kettős irányban és kettős érdekből jöhet tekintetbe.

Tekintetbe jöhet az általán véve mint birtok szerzési mód, s ez volna a nemzetközi irány és érdek, melynélfogva csak is a birtokváltozás különféle módjai jöhetnének tekintetbe. De tekintetbe jöhet az örökösödés nemzet családi irányban és érdekből is, melynélfogva egy nemzetszaládra nézve nem lehetne az közönyös, vajjon a nemzetszalád tagjai, legalább az örökösödési téren halálesetére a birtokban maradnak-e vagy abból egy pár nemzedék alatt tömegesen kiforgattatnak.

E nemzetszaládi érdek főleg s kiváltképpen az ingatlan föld birtokánál merül fel nagyobb mértékben, melyet tehát a törvényhozás különös figyelmére is joggal méltathat.

Ezt előre bocsátva, szabadjon magában örökösödés lényegébe s annak természetébe is mélyebben behatolnunk.

Az örökösödés elvont fogalmában véve nem egyéb, mint a birtok foglalásnak egy neme, mely a társadalom által kétségtelenül mindenkor valamely érdekből bizonyos személyekre vagy osztályokra kiterjedőleg megengedettik vagy eltűretik.

Az örökösödés fogalma egészen és nem mellőzhetlenül azonos az elhunyt végrendelezési jogosultságával, azaz: az örökösödés esete, vagy is a birtok foglalás megeshetik a nélkül, hogy végrendekezés forogjon fenn; mert a vagyon a birtok az örökhagyó elhalálása után vissza marad, azt tehát valakinek csakugyan el kell foglalnia. A törvényhozás tehát kétségtelenül helyesen intézkedik arról: ki foglalja el az elhunyt hátrahagyott vagyonát s értékét.

Ettől eltérő az elhunyt végrendelezési jogosultsága vagyis azon joga, halála esetére jogérvényesen kijelenthetni azt, halála után ki foglalja el hátrahagyott vagyonát.

A törvényhozások ezen irányban rendesen a birtok forgalom érdekére, a birtokbiztonságra, s végre az egyenes leszármazók vagy fölmenők érdekére szoktak tekintettel lenni.

A birtok forgalom érdeke csak annyit kíván, hogy a birtoknak s különösen az ingatlan birtoknak is kézből kézbe jutása, főleg elidegenítések útján úgy a tulajdonos birtokosok érdekei, mint a jószág s birtok értéke kockáztatásával s veszélyeztetésével megnehezítve ne legyen.

Ez érdek eléggé szemmel tartatik, ha az illető tulajdonos birtokos a maga vagyona s birtoka fölött élők közt szabadon s megszorítás nélkül rendelkezhetik, s illetőleg annak sorsa fölött jogérvényesen határozhat, a nélkül, hogy halála esetére az ily rendelkezés és határozat megmásítható is legyen.

Ha törvényhozás azt óhajtja, hogy e szabad rendelkezési jogosultság valamely birtokosnál megszüntethető vagy megszorítható legyen: állítsa föl a hitbizományi intézményt, melylyel azután természetesen a birtokviszonyok is más alakot nyernek.

A birtokbiztonságérdeke nem követel egyebet, mint azt, hogy ha valamely birtokváltozás, különösen pedig

valamely ingatlan birtok egyik kézzől a másikba, a törvényes szabályok, föltételek és kellékek megtartása mellett végérvényesen átment: e birtokváltozás törvényelőtt többé megtámadható ne legyen.

Ez érdek azon szabályoktól, feltételektől és kellékektől függ, a melyek e végre felállítatnak.

Semmi kétség benne, miszerint itt első kellék, főszabály és főfeltétel az, hogy a kinek jogán a birtok más kézbe megyen át, az annak kétségtelen s kizárólagos tulajdonosa legyen.

Azon körülmény, mi jögalapon s mily jogczimen lett valaki az elidegenítendő birtok tulajdonosává: ha e tulajdonos jog teljes és kizárólagos volt, a birtok változás érvénye változást nem szenvedhet.

Ez okból mondottam főlebb, hogy ha a törvényhozás e birtok változás szabad mozgalmát élők közt megszorítani kívánja, azt csakis a hitbizományi intézmények behozatala által teheti és tegye.

Mondottuk feljebb, hogy a törvényhozások az elhunyt végrendelezési jogosultságánál az egyenes leszármazók és fölmenők érdekeire is tekintettel szoktak lenni, s ezen téren válik el a magyar felfogás a nyugot európai felfogástól s e téren merülnek föl azon nehézségek, melyek az örökösödések eseteiben a magyar felfogásnak legalább látszólag útjában állanak.

A magyar felfogás azt tartja, hogy a ki halála után öröklött vagyont hagy hátra, a fölött az illető érdekeltek sérelmére és hátrányára az örökhagyó jogosultan egyáltalán ne rendelkezhessek. — Ellenben a szerzett vagyon fölött teljes, megszorítlan szabadsággal rendelkezhetik.

A magyar felfogás ezen körülményből kiindulva egy lépéssel tovább ment, s azon nemzet családi érdeknél fogva, melynélfogva a birtokos családokat a birtokban állandóan megtartani óhajtotta, nemcsak a fennállott törvényes jogrendszeren kül és tul, hanem csaknem annak ellenére megtámadta az elhunyt birtokos rendelkezését élők közt is, annyival inkább a halálesetére szólókat és pedig annyival inkább, mennyivel könnyebben tehetette azt oly korban, a midőn ily rendelkezések irányában mint pl. az elidegenítéseknél nemcsak a rokonnak, de még a szomszédoknak is voltak figyelemben tartandó igényeik.

E felfogásból eredett azután természetesen az öröklött vagy ősi vagyon kiegészítése halálkozás és végrendekezés esetében, a hol az elhunyt öröklött és szerzett vagyona kérdésbe jött.

A magyar felfogás ezzel megteremtette az ősiséget, de miként láttuk és látjuk, a birtokos családokat a birtokban megtartani nemcsak képes nem volt de sőt inkább volt idő, a midőn a birtokos osztály érdekeit a birtok forgalom és a birtokbiztonság hiánya miatt még kockáztatta is.

Már feljebb megérintettem, hogy ha a törvényhozás s annak engedelmeivel és segélyével valaki a vagyont s különösen az ingatlan birtokot családjá számára állandóan megtartani kívánja: ám tegye azt hitbizományi vagyonná; de a magyar örökjog és örökösödési rendszer nem hozza azt mellőzhetlenül magával, hogy a szabad rendelkezés élők közt megszorítva legyen, s hogy a végrendelező halál esetében az utódoknak az öröklött, de lehetőleg elidegenített vagyonról a kiegészítés kötelezettségével elszámolni legyen köteles, bár nem lennék idegen oly esetekben, midőn valaki öröklött, de életében elidegenített vagyon mellett szerzett vagyont hagy hátra, hogy az ily szerzemény fölötti rendelkezés valamely arányban és értelemben megszorítható legyen.

Ellenben igen is megtagadnám az elhunyt örökösnek a szabad rendelkezési jogot oly vagyon fölött, mely halála-

lával utána, mint öröklött vagyon maradna hátra, akár ingó, akár ingatlan vagyon legyen e vagyonság, és még inkább, ha az ingatlan lenne.

Ez eszmékkel kapcsolatban, korlátlan szabad rendelkezési jogosultságot engednék az elhunynak a szerzemény fölött.

A birtokbiztonság, és az ingatlanok körül felmerült nemzetgazdasági érdekek épen úgy, mint a nemzeti családi érdekelttség hozza magával, hogy a hol valamely öröklött ingatlanba értékes beruházások tételnek, e beruházások az öröklött vagyon természetét ölték magokra s halálesetére a szabad rendelkezés alól elvonandók legyenek.

A ki nem gyermekeinek s utódainak kívánja szerzeményét juttatni, az nem fog ugyan ily beruházásokat létesíteni, de miután a családiasság és a családi érzelmek az emberiség nagy többségében mélyen gyökerezve léteznek: a lehető kivételek kedvéért hibás és természetellenes rendszert felállítani célszerű nem lenne. — Nem lenne pedig annyival is inkább, mert módja lévén a szerzőnek a szerzeményt szabad rendelkezése számára fenntarthatni, mindenki szabad s önkéntes elhatározásból saját jobb érzülete sugallata folytán, előre tudva azok jogkövetkezményeit és viszonylatát — fogna ily beruházásokat tehetni.

A mondottakból önként következik, hogy az öröklött vagyon fölötti szabad rendelkezés megszorítását csakis a lemenőkre és felmenőkre vonatkozólag tagadnám meg; míg azt ily című jogosultak nem létében az elhunynak korlátlanul fennhagynám; s a lehető oldalági örökösödést csakis végrendelet hiányában az állam háramléki jogosultsága előtt legalább is hetediziglen, úgy az öröklött, mint a szerzett vagyonra kiterjedőleg adnám meg.

Az eként s ez elvek nyomán megalkotandó örökjog és örökösödési rendszer, miként látszik, lemenők és felmenők részére köteles részt nem ismerne ugyan, s a szabadrendelkezést szerzemények fölött az örökhagyónak megadná ugyan, de az öröklött vagyont halál esetére, ha az az elhunyt hagyatékában föltalálható, azok számára a maga teljes épségében fönttartaná. — Kérdés azonban, vajjon az ily elvű örökjog és örökösödési rendszer a társadalom egyéb érdekeinek mennyiben felel meg? vagy mennyiben ellenkeznék azokkal?

Szabadjon e fontos kérdésre még egy s az utolsó cikkben felelnem.

SIMON FLORENT.

A köztörvényi elbirtoklás mai érvény szerint. *)

(Folytatás).

5. Az örökjog — mint személyi jog — szintén *mentességi irányban*. Kivétel történik a jogközségben levő vérrokonok közti örökjogra nézve. (Hk. I. 46. §. 6; 78. §. 5.)

Azért, ha a végrendeleti, törvényi vagy szerződési örökös a hagyatékot a megszabott idő alatt attól, ki azt minden alap nélkül elfoglalta, vissza nem követeli: azt azután már nem érvényesítheti.

Mondják ugyan, hogy az örökös ezen tétlensége által az örökösödési jog nem szűnt meg, hanem csak az örökösödési kereset. Azonban ennek megszűnése tényleg és rendszerint az örökjog megszűnését is maga után vonja. Quia nullum ius est, cuius persecutio denegatur.

Megjegyzendő itt, hogy az örökségi vagyon elfoglalója, ki az örökösödési kereset alól megmenekült, az elbirtoklás által csak tulajdoni és nem örökösödési jogot szerzett. Ez, mint látni fogjuk, *szerzési irányban*, nem képezheti az elbirtoklás tárgyát.

*) Lásd a „Jogi. Közöny” 244-ik lapját.

Szerk.

6. Személyi jogok (másképp dologhozi, követelési, kötelmi jogok) szintén: *mentességi irányban*, — különbség nélkül akár bizonyos dolog, vagy pénzösszeg adása, akár bizonyos vagyoneértékű munka, vagy cselekvény teljesítése képezze is tárgyát.

E szerint, ha valaki érvényes szerződés, vagy általában jogügy alapján valamely kötelezettséget magára vállal: ez alól felszabadul, ha ezzel az elbirtoklási idő alatt folyton hallgat s a jogosított fél ezen hallgatás, illetőleg mulasztás ellen soha sem szólal fel.

Bármily tárgybéli követelés tehát, mely jogügy, vagy szerződésből származik, elenyészik, ha azt a jogosult fél 32 év alatt nem érvényesíti s ez okból a kötelezett fél is *menekszik* kötelezettsége alól.

7. Mindennemű keresetek, melyek bizonyos személyi vagy dologi jog anyagának, tartalmának megvalósítását, érvényesítését eszközlik, — szintén *mentességi irányban*.

Ha tehát a tulajdonos az őt illető dolog birtokosa ellen a törvényes idő alatt kereset nem indít, azt azután meg nem indíthatja, és a birtokos a kereset alól, mely mindeddig őt fenyegetőleg terhelte, megmenekül.

Vannak azonban keresetek, melyek sohasem enyésznek el. Ilyenek rendszerint az alább következő jogokra és dolgokra vonatkozó keresetek, különösen pedig azok, melyek Magyarországon a korona jószágok (1514: 2); Erdélyben a fiscalitások (Appr. II. r. 8. cz.) visszakövetelését; továbbá határjárást és határigazítást (Hk. I. 45.), s a leánynegyed és hitbér (Hk. I. 79. §. 2; III. 15. §. 1.) fizetését tárgyazzák.

Nem lehetnek tárgyai az elbirtoklásnak.

I. A testi dolgok közül.

1. A *forgalom kívüliek* (res extra commercium), melyek az egyes honlakosok magántulajdonának s ennek folytán birtokátruházásnak tárgyai nem lehetnek. Ilyenek:

a) A magyarországi koronajószágok és jövedelmek (sz. István II. k. 6 ft; 1439: 16; 1514: 1, 2, 3; 1608. kor. e. 22; 1791: 7; Sent 2, 5, 9. de actionibus Fisci Regii 1868. V. a gödöllői urodalom megvételéről.) Továbbá az erdélyi fiscalitások. (Appr. II. r. 8. cz. 3. cz. 1791: 11. t. cz.) Azért, ha valaki valamely koronajóságra nézve az elbirtoklási időt lefolytatta is, az tőle elvétetik.

b) Az ország *nyilvános*, tehát közhasználatu javai, melyek az összes magyar nemzetet illetik: s melyeket tehát a kormánynak ilyen célból feltartani kell *közigazgatási törvények és rendeleteknél fogva*. Ide tartoznak: az országutak, hajózható folyamok és folyók, tengerpartok, kikötők, várak, erődítvények, hadi terenumok; hadihajók, ágyuk, fegyverek, katonai szerelvények s minden országos épületek, különösen a nemzeti színház, muzeum, akadémia, országház stb.

c) A községek és közönségek *nyilván* jószágai, melyek szintén mindenkinek közhasználatára vannak rendelve, *helyhatósági határozatoknál fogva* mint a posta, dülő és mezei utak; utcák, nyilvános mulatóterek, séta helyek, kórházak, az u. n. város, vagy község háza, csatornák, hidak stb.

d) Az érsekségek, püspökség, káptalanok, konventek s kisebb egyházi járadalmak birtokát képező jószágok; — az egyházi és iskolai alapítványok javai; továbbá mindazon dolgok, melyek Isten tiszteletére, vagy vallásos, vagy egyházi célokra szenteltetnek.

Ezek azonban általában mindenkire vonatkozólag csak az egyházi törvények szerint nem képezik az elbirtoklás tárgyát, de a magyar törvények ezen kánoni rendszabályt csak a polgárok és parasztokra nézve, tehát *viszonylagosan* ismerték el, — *míg a nemeseknek mindenkor megengedték*. (Fejér Cod. Dipl. VIII. 4. p. 323,

de an. 1338; IX. 2. p. 94, an. 1351; ibid. p. 365. 1355; — 1498: 55; — 1647: 17; Hk. I. 78. §. 2.)

Ily értelemben állította fel később a törvényszéki gyakorlat azon elvet, hogy valamint a nemesek elbirtokolhatják az egyház javait: úgy az egyháziak is a nemesekét. (Sent. 8. de praescrip.) Mely ítélet bár az előzményre nézve megáll, de a *következményre nézve* az 1715. 16. tcz. 5. §-val homlokegyenest ellenkezik.

e) Mindazon dolgok, melyek közbiztonság szempontjából rendőri határozatok által a közforgalomból kizárattak, mint a mérgek, tiltott fegyverek stb.

2. Az örökségi osztatlan javak a jogközösségben levő rokonok között, kik a törvényi örökösödést és osztályt egymás ellen mindenkor követelhetik, — anélkül, hogy ezt a közbejött elbirtoklás akadályozhatná. (Hk. I. 45. 46 és 78. §. 5; Dec. 10. de praescrip.)

Azért, ha valamely adományi jószág *eredetileg* mindkét ág javára rendeltetett: bár a leányág abból *kezdetben* nem is osztozott, mégis sikerrel kereshette több száz év után is a fiak ellen a gyökösség egyenlőségét (*aequalitas juris*); és minden olyan jószágból, mely mindkét ágot illeti, tehát jelenleg úgy a nemesi, mint a polgári és paraszt jószágokból (1852. nov. 29. ösiségi p. 5. §.; i. t. sz. I. 3. §.) akármikor kívánhatja az egyenlő örökösödést s kiveheti a fiaktól a reá esendő részt.

A törvény ezen rendeletének az az oka, a) hogy a jogközösségben levő vérrokonok együttvéve *egy személyt* képeznek; b) hogy a birtokos személyében a többi jogközösségben álló (bár *tényleg* birtokban nem levő) rokonok is birtokolni tekintetnek; s c) hogy az osztatlan vagyon *közösnek* vétetik, a közös jószág pedig, — mennyiben azt egyik társ-személy nem birhatja *animo domini* kizáró tulajdona gyanánt, — elbirtoklásra nem alkalmas.

Az ok azonosságánál fogva nincs helye az elbirtoklásnak idegenek közt sem *közös javakra* nézve, — annál kevésbé, mert rokonok közt is az elbirtoklás kirekesztésének oka nem a vér, hanem *jogközösség* volt. (Hk. I. 45.) Azon személyek, kik egymással vérközösségben ugyan, de jogközösségben nem voltak, *idegeneknek* tekintették, például a leányok a csupán fiági jószágra nézve (Hk. I. 60. §. 9.)

A vérrokonokat illetőleg különösen a következő *kivételeket* kell itt megjegyezni:

a) Ha a család nőága valamely módon a fiági jószág birtokába csuszott, és arra nézve a törvényes időt (32 év) háborítlanul betöltötte: azt elbirtokolta; ez esetben — az imént mondottak szerint — a leányág idegennek, tehát az elbirtoklásra képesnek, alkalmasnak tekintetvén (Hk. I. 60; decz. 16. de aequ. et inaequal. juris.)

Ily értelemben mondhatjuk, hogy *fiaknak* az *osztatlanokban* sohasem használt az elbirtoklás a leányág ellen; a *leányágnak* pedig néha használt (midőn a jószág csak fiága volt), néha nem használt (ha mindkét ágot illette). Mert az első esetben idegennek, a másodikban pedig jogközösségben álló rokonnak tartattott.

b) Ha egyik jogközösségben levő rokon az adósságot akár osztály előtt, akár osztály után történt is az, a másik rokonnak 32 év alatt meg nem fizette; vagy az *osztály megtörténte után* általa örökváltás útján megvett, vagy erőszakkal elfoglalt osztályos földet a törvényes hosszú idő alatt békésen bírta: az elbirtoklás kifogásával védheti magát (Hk. I. 46. §. 4. 5. decz. 17. de praescrip.)

Utóbbi két esetben azonban az elbirtoklás — az 1848. előtti jogfejlés szerint — csak a jószágban használatra, nem pedig az u. n. *állagtulajdon* és *örökösödési jogra* is vonatkozott. Ez okból ha a vevő, vagy birtokfogláló osztályos rokon meghalt, és örökösöket nem

hagyott maga után, azon jószág, melyet elbirtoklás által szerzett, de a mely *közte és vérei közt végrehajtott osztálynak tárgya volt*, száz, kétszáz vagy több év múlva is osztályos vérére, vagy maradékára, mint olyanra szállt vissza, ki azt időmulás folytán elvesztette (Hk. I. 46. §. 6. 47. cz.)

Most azonban miután az ösiség eltöröltetett, miután az elbirtoklás tulajdonszerzésre vezet, s miután az elbirtoklott vagyon az ellene harmadik személyek részéről támasztható örökösödési jog alól is felszabadul: az ily ősi természetű javak csak úgy hárulnak vissza a többi törvényes rokonokra, ha az elhunyt végrendeleti örökös nem hagyott maga után.

3. Az özvegyi és hajadoni jog, özvegyi és hitvesi öröklés s közszerzemény tárgyát képező dolgok, leánynegyed, s törvényes hitbér, melyeket a birtokban levő atyafiak bármily hosszú idő után is kiadni köteleztetnek. (Hk. I. 78. 55.)

Mert valamint az egyik jogközösségben levő rokon a családot illető egész jószágra nézve az elbirtoklási időt, bár többszörösen is betöltvén, azt a követelők ellen meg nem tarthatja: úgy a fenti jogok is, mint a *nőket törvényes osztályrész gyanánt illetőknek tekintett követelmények*, elbirtoklás alatt nem állanak.

A szerződési és viszonyos hitbérre nézve, minthogy ezek rendes adósságokul tekintetnek, elbirtokolhatásukat illetőleg, kérdés sem tétethetik.

Az országbirói értekezlet I. 3. §-a a leánynegyedet általában, a hajadoni jogot a hitbizományi jószágok kivételével az 1848. 15. tcz. szelleméhez képest megszüntette ugyan: azonban, hogy a leánynegyednek — mennyiben még ki nem adatott volna, — és a hajadoni jognak a hitbizományi jószágokon kívül helye van még az *ösiségi patens szerint kizárólag a fiutódok javára rendezett javakban* is, az 1852. nov. 29. ki ny. f. 5. §-ából kitünik, mely az orsz. b. é. I. 19. §. által érvényben tartatott. Az ilyen javak birtokosai is tehát a még ki nem fizetett leánynegyed, vagy hajadoni jog keresete alól, bár mennyi idő múlva sem szabadulnak meg.

4. Az arányosítás alá tartozó javadalmak (közös legelő, erdő, nádas, kisebb haszonvételek, földek) és *terhek* (futó homok elfojtása; közös épületek fentartása és kijavítása; gátak, töltések s egyéb védművek építése; tavak, mocsárok, vagy folyóvizek szabályozása és lecsapolása). (1836. 12. tcz. 1. §.)

Ez okból, ha egy közbirtokos a legelő, vagy erdő egy részét az elbirtoklási idő alatt kizárólag is békésen használja is, azért az tőle az arányosítási perben elvételhetik és közosztály alá terjesztethetik.

S az a közbirtokos, ki oly jövedelem, vagy javadalom használatába akar helyezkedni, melyben — bár őt is illetőben, — mindeddig nem részesült, s melyet a többi közbirtokosok együtt véve s határozatlanul birnak; ezen jogában bármennyi idő múlva sem gátolható.

Mert a többi közbirtokos együttes, tehát nem kizáró használatával az ő használata is megférhet; mert *jogilag* senki sem használta az övét, hanem mindenki csak a magáét, s mért a közbirtokosok az *osztatlanokban* egy személynek képzelte, a többiekkel együtt ő is *valóságosan* hasznélvezőnek tekintetik. — Elegendő tehát neki azon *czim*, hogy közbirtokos; gyakorolta-e azonban közbirtokossági jogát, vagy nem? különbséget nem tesz; ez öntetszésétől függött, az *öntetszéstől függő jogok és cselekvények pedig*, melyek a polgári és társadalmi szabadságból folynak, *sohasem szűnnek meg nem gyakorlás által*, ezek tehát nem tárgyai az elbirtoklásnak. Különben az következne, hogy az, kinek bizonyos ideig nem tetszett telkét mivelní, azon házat építeni, (de ezt mások-

nak sem engedte meg,) vagy az utcán sétálni: ez iránti jogát elvesztette.

Ugyanezek állanak a közös terhek és költségek viselésére is.

5. A *határok* a szomszédok között; — mert azokat, ha megváltoztattak volna, (nehogy különben a birtokok összezavarodjanak), bár mennyi időmulva is előbbi helyükre vissza lehet állítani; — a jel, vagy vonal beljebb tolása által megkárosított fél ellen a szomszéd magát elbirtoklással nem védelmezhetvén. (Hk. I. 85. §. december 942.)

Szokásban volt ugyanis, mint ezt a Hk. I. 84. cz. is említi, adománylevél útján szerzett jószágokat mások jószágairól határjelek, határvonalok által megkülönböztetni és ezeknek örökös emlékeztetben tartása végett a határokról okmányt készíteni. Ez okmány határlevélnek (literae metales) hivatik. Az ily határlevélben foglalt egész, illetőleg főbirtokra (corporalis possessio) azon szabály: „A határookra nézve nincs helye az elbirtoklásnak,“ alkalmaztathatik. A kik tehát az ily határlevelekben foglalt önálló főbirtokokra nézve a törvényes hosszú időt betöltötték, azokat ezekben háborgatni nem lehet (Hk. I. 58. k. §. 1.)

De ha a főbirtokhoz tartozó *egyreszrtek* (földek, erdők, szőlőhegyek, rétek, cserjék, ligetek, bércek, völgyek, folyamok, malmok és azok helyei, halastavak) foglaltattak, vagy szakítottak el bármiképen is, törvényesen keletkezett határleveleknél fogva bármikor visszacszereltethetnek és kapcsolathatnak. (Hk. I. 85. §. 2. 3.)

Oka ennek az, mert az egyes részek *tartozék* gyanánt tekintetvén, a tartozék pedig földolog nélkül el nem birtokoltathatván, a *tartozék azé marad, ki a földolgot bírja.*

6. Az *urbéri bel- és kültelkek s fekvő tartozmányaik* (írtás földek, maradék földek, legelő, erdő s nádas részek) *állag tekintetében*, egész a magyarországi 1848: 9. és erdélyi 1848: 4. 5; illetőleg a 110. 1853. márcz. 2-ki, és E. 1854. jun. 21. urbéri patens hatálybalépéig, — melyekre nézve azon szabály áll, hogy ezeket sem a nemesek, sem a polgárok, sem a parasztok nem birtokolhatták elföldesuraiktól (Hk. III. 30. §. 7; 1625: 58; 1655: 48; 1836; 4. §. 6.)

Az urbéri állományra nézve ugyanis nevezett birtokokok csak haszonvételeinek s munkájuk bérének (merces laboris), illetőleg a föld, rét, szőlő, vagy malomra fordított költségeknek becsüjére igényelhettek tulajdoni jogot. Mindig épségben maradván a földesur *öröksége*, ki, ha akarta a földeket, réteket és malmokat becsü, — a szőlőket pedig illő értékük szerint magához válthatta.

Az urbéri birtok tehát valóságos domini animussal kapcsolott, *jogi* birtok nem volt. — az időszerinti birtokos azt, — bár önhasznára, — de nem ön nevében, *földe-ura* nevében bírván. Inkább *helyettes birtok*nak volt tehát az nevezhető.

Ugyanezen *megszorítások* állanak még ma is a maradék földekre, írtás földekre, szőlőkre, és az u. n. urbérivel rokon természetű censualis, taxalis, contractualis földekre nézve, melyek megválthatóknak nyilvánítottak. (1853. márcz. 2. u. f. §§. 8; 9. p. b. c. d.; 17, 18, 19, és az erdélyi 1854. jun. 21. k. p. 16—25. §§.)

7. Mindazon dolgok, melyeket a III. fejezetben felsorolt *helyettes birtokok* nem önmaguk, hanem a tulajdon nevében és jogcímén tartanak.

Az ilyen dolgokat a tulajdonos vagy utóda, a helyettes birtokos, vagy ennek utódjától bármikor visszaveheti, — az *elbirtoklás ellent nem állhatván még akkor sem*, ha talán az 1848 előtti jogfejlés szerint időközben arra a helyettes birtokos, nem valódi előadás alapján adománylevelet, u. n. „új adományt“ (nova donatio) nyert volna

is. (Hk. I. 82. §. 3; 1464: 20; 1492: 78; 1514: 33; 1545: 38; 1715: 70; 1741: 19; Erd. Appr. IV. r. 13. cz. 2. cz.; decz. 16, 42. ad dand. v. recip. contrad. rat.; decz. 3., de ingessione; decz. 18. ex jure radicali.)

Az ily adomány, nemcsak hogy megsemmisített, hanem a fölkérő, mint *csalárd* és *hazug*, kemény büntetéssel sújtott. (Hk. I. 37. §. 9; decz. 10. ad dand. et recip. contr. rat.)

Vannak azonban kivételek:

a) Ha a tulajdonos a helyettes birtokosnak a jószágot örökjoggal leköti, vagy ez azt a kitűzött idő lefolyta után is *erőszakkal* eltartóztatja; vagy a tulajdonostól birtokba vétetvén, vissza foglalja. Mert ilyenkor a birtok már nem helyettes többé, hanem *jogi* birtok, — azzal az akarattal (animus domini) egyesített, hogy a birtokos a dolgot a maga nevében és hasznára bírja s vele, mint tulajdonával bánjék. (Hk. I. 82. §. 5, 6.)

b) Azon zálogos dologra nézve, melyet mezőrendőri vétség esetében különösen *marhák behajtásánál* (invasionio) az okozott károk és költségek leendő megtérítésének *biztosítékaként* ad az állattulajdonos a behajtónak. Ha ezen zálogos dolgot a tulajdonos 15 nap alatt ki nem váltja, az a behajtóé lesz. (1729: 42. §. 7.; decz. 7. marcales; 1840: 9. tcz.)

c) Azon ingatlanokra nézve, melyet a nagyobb hatalmaskodás büntetésében elmarasztalt fél az ítélet hozó illetékes törvényszék hatósági köréhez képest elveszt. Ha az ily jószágot vagy a hatalmaskodó maga, vagy rokonai vagy szomszédai a *bíró által meghatározott idő alatt* közbeesü áron vissza nem váltják: az a nyertes félé lesz, és birtoka, mely az ítélet végrehajtásától kezdve a visszaváltási határidőig csak *zálogcímű*, ideiglenes, *helyettes* természetű volt: azután tulajdonjogot ölt, és örök birtokká válik. (Hk. II: 43, 56, 63, 64. 65.)

d) Azon nemesi *ingó*; polgári; nemkülönben urbéri haszonvételi, vagy más kiváltságos nem-nemesi úgy *ingó* mint *ingatlan* jószágra nézve, mely a hitelezőnek, mint a perben nyert félnek becsüár szerint végrehajtás útján *bírói zálogként* átadatott. Ha ezt az elmarasztalt fél egy év és egy nap alatt ki nem váltotta: a hitelezőnek, bár *zálogbirtokosnak*, tulajdonává lett. (1792: 17. §. 3; 89, 772. döntvény.)

Ezen végrehajtási rendelet azonban, miután a legvastagabb visszaélésekre adott alkalmat: 1836 után megszünt. (1836: 15. §§. 16, 19.) Csak a *nemesi javakra* történt kivétel, melyek 1853. május 1-ig még mindig visszaválthatók voltak attól, ki azokat, bár *bírói árverésen*, mint legtöbbet ígérő vette (1852. nov. 29. ny. p. 20. §.; id. törv. sz. I. 20. §.)

e) Az 1853. május 1-ső előtt elzálogított, vagy *időleges* érdem díjazásul adott fekvő javak és jogokra nézve, melyek a zálogbirtokos vagy érdemdíjazott *tulajdonává* lesznek, ha a visszaváltási jog az elzálogító, érdemdíjazó, vagy jogutódjai által a következő pontokban felsorolandó határidő alatt foganatba nem vétetik:

α) Ha az eredetileg kikötött, vagy később felülfizetés, vagy más ok miatt meghosszabbított zálogos, vagy érdemdíjazási idő még el nem telt, úgy a visszaváltási kereset a kikötött visszaváltási idő lefolyta után egy év alatt benyújthatatik.

β) Ha a zálogos, vagy érdemdíjazási szerződésekben a visszaváltási határidő nincs megállapítva azoknak megkötése, vagy meghosszabbítása óta az általános polgári törvénykönyv hatálybalépéig 32 év még el nem telt, a visszaváltási kereset a 32 év lefolyta után egy év alatt benyújthatatik.

γ) Ha végre a kikötött visszaváltási idő, vagy kikötött visszaváltási idő hiánya esetében a 32 éves időköz az általános polgári törvénykönyv hatálybalépése előtt

eltelt; a visszaváltási jog, még pedig csak az általános polgári törvénykönyv hatályba lépte után egy év alatt csupán úgy peresíthetjük, ha a kikötött visszaváltási idő s illetőleg az említett 32 éves időköz lefolyása óta az általános törvénykönyv hatályba lépteig tíz évnél hosszabb idő nem telt el. 1852. nov. 29. ny. p. 22. §.)

f) A nemesi fekvő javakon, vagy jogokon 1853. május 1-ig keletkezett *birói zálogra* nézve, mely iránt a visszaváltási jog, ha a végrehajtási árverés óta, vagy ha ez nem történt, a végrehajtási zálogolás óta az általános polgári törvénykönyv hatálybalépéséig 32 év még nem telt el, ezen törvénykönyv életbelépése után egy év alatt törvény útján érvényesíthetjük.

Ezen határidő eltelté után, valamint azon esetben, ha az említett időpontoktól kezdve az általános polgári törvénykönyv hatálybalépéséig 32 év már eltelt, a nélkül, hogy a visszaváltási per ezen határidő alatt megindított volna, a visszaváltási jog elenyészik (*mentességi elbirtoklás*) és a *birói zálogos javak birtokosa azok teljes tulajdonosának tekintendő.* (1852. nov. 29. ny. p. 24. §.)

g) Azon alapítványi, de előbb *világi* természetű jószágokra nézve, melyeket a múlt század eleje óta bevett egyházi szervezetek zálogképen bírnak. (1715: 102. § 2; 1723: 96; 1729: 50, 1741: 65; 1765; 42, 43. tcz.). Nem különben —

azon térekre nézve, melyeken harminczadi épületek állítottak fel, s melyeket a tulajdonosok a királyi kincstárnak csak zálogképen tartóztak átengedni (1723: 13. §. 1 és 6.).

Az ilyen fekvőségekre is, *az egyház, vagy a harminczad megszűnése után,* az 1852. nov. 29: ösiségi ny. p. 22. §. 1. és 23. §-a alkalmazandó.

Dr. HERCZEGH MIHÁLY,
a győri k. jogakad. ny. r. tanára.

Észrevételek a perrendtartás 459-ik §-ához.

E szakasznak második kikezdéséhez kívánunk szólni mely az első árverési vevő veszélyére másodizben elárverelt ingatlanosság vételáráról ekként intézkedik: „Ha ez újabb árverésen az előbbi vételárnál kevesebb jönne be, a veszteséget a korábbi vevő viseli; de viszont a netaláni többlet is azt illeti.”

A törvény tehát az első árverés vevőjét, a ki ellen az árverési feltételek be nem tartása miatt újabb árverés rendeltetett el, az új árverésnek nemcsak hátrányai, de előnyeiben is részesíti, a mennyiben javára a második árverés vételári többletét a kielégítést nem nyert jelzálogos hitelezők kizárásával világosan oda ítéli. — Pedig ez nagy igazságtalanság! Mert nézetünk szerint a vevő által elért árverési feltételek, illetőleg az árverési jegyzőkönyv közte, s a hitelezők érdekeit képviselő végrehajtó bíróság közt oly halasztó feltételhez kötött szerződést képez, mely szerint az elárverelt ingatlanosság csak a vételár teljes lefizetése után válik a vevő tulajdonává; mely tulajdonjog a hivatalból eszközöltetni szokott telekkönyvi bekebelezés által nyer kifejezést. Ezen viszterhes szerződés folytán, ha a vevő az abban magára vállalt kötelezettségeknek eleget nem tesz, s a vételári részleteket le nem fizeti, mulasztása miatt méltán köteleztethetik az ebből a vele szerződött hitelezőkre háramló kár helyrehozására, s így teljesen jogos a törvény abbéli intézkedése, hogy ha a második árverésen kevesebb jönne be az első árverés vételáránál, a hiánytalanul az első vevő kipótolni tartozik: — azonban, hogy ezen jogtalan mulasztás folytán a szerződést szegő fél még jogelőnyökben részesüljön, s elnyerje az újonnan elárverelt ingatlanosságnak, melyre még tulajdoni jogot nem nyert — vételári többletét: ennek indokát teljességgel be nem látjuk.

Azon értéknövekvés ugyanis, mely az árverés alá került ingatlanosságban, talán kedvezőbb hitel — s forgalmi viszonyok, vagy valamely vasuti érintés miatt időközben előállott, azon jogelv nyomán: „res accessoria sequitur rem principalem” — egyedül a földolog tulajdonosának szolgálhat javára. S innen már világos, hogy a mennyiben az első vevő, ama feltételes árverési vételi szerződés által a véleményre tulajdonjogot nem

nyert, sőt a mennyiben a hitelezőket képviselő bíróság az által, hogy ellene a törvény értelmében új árverést rendelt, még ezen feltételes szerződési viszonyt is felbontotta: az új árverés útján befolyt vételár többlete egyedül az elárverelt ingatlan tulajdonosár, illetőleg pedig azon hitelezőket illetheti jogosan, kiknek javára a kérdéses ingatlan jelzálogi biztosítékul lekötve van.

E szabály alól az első vevő javára csak úgy lehet kivételt tenni, ha amaz értéknövekvés az ő jogos tevékenységének eredménye, mely esetben ő az ingatlanosságra tett befektetéseit, mint jóhiszemű birtokos joggal igényelheti.

Igen üdvös volna tehát, ha az ideiglenességek korszakából majdan kibontakozunk, e törvényt is a fentiek szellemében módosítani, hogy így a hitelezők érdekét, melyet minden kitelhető erővel oltalmaznia kellene, maga a törvény ne hátráltassa, s azok károsodására harmadik személyeket jogtalanul ne részesítsen nem érdemlett előnyökben.

Dr. Lácza László, h. ügyvéd.

K ü l ö n f é l é k.

(Az osztr. magy. ügyvédi-gyűlés) tárgyában jelenleg hevesen folynak a viták az alsó-austriai ügyvédi-egylet közgyűlésén.

Multkori közleményünkben ugyanis említettük, hogy az alsó ausztr. ügyv. egylet közgyűlésében már egy ízben határozatilag kimondatott: *miszerint csak az osztr. ügyvéd k ált. gyűlése vétessék czélba.* De az e végből kiküldött öt tagu bizottmány tekintetbe vévén, hogy az egylet többsége „egy ált. osztr. magy. ügyvédi gyűlés” tervét csak azért ejtette el, mert nem vélt a magyar ügyvédi kar részvételére számíthatni, mindenekelőtt feladatának ismerte, magánuton lehető biztos tudomást szerezni az iránt: vajon egy ált. osztr. magyar ügyvédi gyűlékezeti terve, a magyar ügyvédi karnál viszhangra fogna-e találni?

Olvasóink tudják, hogy az említett bizottmány elnöke e lap szerkesztőjét hívta fel ama kérdés iránti véleményes nyilatkozatra, ki ismét maga részéről a kitűzött kérdés iránti értekezletre több helybeli ügyvédet hívott meg. Az ezen értekezletben folyt eszmecseréről lapunk 47. számában kimerítő tudósítást hoztunk, és e lap szerkesztője csakis az azon tanácskozmányban kifejtett nézeteket vevé adandó válaszában alapjául,*) mely választ, eredményképen oly felbátorítólag hatott ama öt tagu bizottmányra, hogy az 4 szavazattal egy ellenében elhatározá: miszerint a választ egy újabb közgyűlés elé terjesztendi, és ezen közgyűlésben „az ált. osztr. magy. ügyvédi gyűlés” elejtett eszméjének ismétli felkarolását s az eziránti előmunkálatok haladéktalan foganatba vételét hozandja javaslatba.

E közgyűlés csakugyan már nov. 28-ára egybehívott, és a bécsi napi lapokban olvassuk: hogy dr. Kneppler, mint a bizottmány előadója, a gyűlés feszült figyelmé közt előterszté a bizottmány fentebbi jelentését, s a kérdést minden oldalról megvilágítá azon komolysággal, melyet annak nagy fontossága igényel. Különösen kiemelé, hogy a politikának e kérdéssel semmi köze nincs, mert itt csak arról van szó, hogy egymást a jog elméletében s gyakorlatában kölcsönösen buzdítsuk s elősegítsük, hogy az egyik vagy másik rész intézményeinek legjavát közsajáttá tegyük, s az előkészítendő reformoknál a mindkét részről súlyt a mérlegbe vessük. Végre arra utal, hogy a deczemberi alkotmány akar tovább kiépíttessék jelen alapján, akár pedig a föderalisticus áramlat törjön magának pályát, az osztrák s magyar ügyvédek baráti közlekedése a jogtudomány s igazságszolgáltatás hathatós fejlesztésére csak legjótékonyabb hatással lehet.

Dr. Grisar ellenben egy separat-votumot nyújtott be, melyet ama indítvánnyal szemben a mindkét részről jogviszonyok, az ügyvédi kar szervezetének, a törvényhozás s törvénykezés disparitásával indokolt.

Erre igen élénk discussio fejlődött ki, melyben dr. Rössler (az indítványozó), dr. Brix (a „Gerichtshalle” szerkesztője), dr. Schweinburg, dr. Kuncwald urak vettek részt. Az előhaladott idő folytán azonban a vita megszakadt, mely a jövő ülésben fog folytattni.

Ugy látszik a bécsi ügyvédek nem igen mohón kapnak a kínáló „centralisatio” alkalmán. Mi azonban kíváncsiak vagyunk a bécsi ügyvédi egylet elhatározására, mely különben reánk nézve most már annál is inkább közönyös lehet, mert ők eddigelé a magyar ügyvédek részéről a legzívelyesebb készséget tapasztalhatták, s így a nemzeti gyűlölségnek árnyéka sem háromolhatik reánk.

*) Lásd „Gerichtshalle” f. é. 94-ik számát.

(A biblia terjesztése végett) régóta keletkeztek társaságok, melyek e szent könyvet hallatlan olcsó áron árulják. E társaságok elsője az angol, ennek példájára alakult a skót. Mindkettő nagy áldozattal s kitartó erélyvel juttatja a szegény nép kezébe e megbecsülhetlen olvasmányt. Az elsőnek Londonban van fő- és székhelye, innét működése Európaminden országába kiterjed, sőt a világ minden részébe is. A főbb városokban főgynökei vannak, ezek alá rendelve az al-gynökök és házalók. Bámulatos, mennyire terjedt újabb időben a forgalom, dacára annak, hogy más oldalról akadályoztatik. Az 1868. évi kimutatás szerint elkelt teljes biblia és újtestamentum Franciaországban 113,077, Belgiumban 6750, Hollandiában 24,741, Németországban 199,503, Svajczban 9130, Ausztriában 128,101, Törökországban 12,167, Varsóban 880, Oroszországban több mint 60,000, Olaszországban 16,780. Összesen: 571,129 példány. Keletkezése óta több millió példányt terjesztett el e társulat, s alig van a földön nemzet, mely a maga nyelvén nem olvashatná a szentírást.

(Pesten hány számláló lapra lesz szükség?) Ez a kérdés is felmerült a népszámláló bizottsági nagy ülésben folyó hó 18-án, és midőn az egyes városok bizottsági elnökei erre nem válaszolhattak, az idő pedig közelget a számláló lapok elkészítésére:

Kimondatott, hogy Pestvárosa 200,000 számlálólapot kérjen, és pedig 100,000 dr. fehéret, 100,000 dr. pirosat, azokat férfiak, ezeket nők számára, miután a nők feles számmal vannak.

Ezt a kérdést követte, hogy a számláló lapok után mennyi háztartási lajstrom adassék ki, melybe a családtagok, cselédek stb. számláló lapjai gyűjtenek. Erre statisztikai észlelődések után 4 egyén véleményeztetett egymásra egy családhoz tartozónak, így a háztartási lajstromból 50,000 példány beszerzése javallatott. Ezen eljárás azért fogadtatott el, mert e célra ügynökök felvétele többbe kerülne, mint a papír nyomtatása, melyből azért is kell nagy szám, hogy így kezdetben a nem tájékozottak több ívet elrontanak.

A számláló lapokból már mutatóványok is osztattak ki, melyek 11 kérdést foglalnak magokban u. m.: 1) Vezeték és keresztnév, netáni cím s rang. 2) Születési év. 3) Hitfelekez. 4) Családi állapot. 5) Foglalkozás vagy kereseti viszony. 6) Szülőhely. 7) Honosság. 8) Jelentés. 9) Távollét. 10) Műveltségi állapot. 11) Testi s lelki hiányok p. o. vak, siketnéma, elmebeteg stb.

Ezen számláló lapok betöltéséhez minden lap hátulján oktatás is van nyomva.

(Hübner 1868-iki kimutatása szerint) az oly súlyos fegyveres béke föntartására Európa népei a következőképp járulnak. Legtöbbet fizetnek a francziák, hol minden családra a hadsereg és tengerészet költségeiből átlag 22 1/2 o. é. frt jut; ezt követi nyomban a porosz hadi költség családonként 18 frttal; két állam, t. i. a virágzó Belgiumban és az eladósodott Spanyolhon egyarányu hadi terheltséget viselnek, t. i. átlag családonként 15 frtot; szomszédunk a szintén nyakig hiánylatban ülő Olaszhon tengerészete és szárazföldi serege föntartására családonként 14 1/2 frtot kénytelen áldozni; Holland 13 1/2 frtot; félelmes szomszédunk Oroszhon minden családjára a hadiköltségekből átlag 12 frt 75 kr esik, s mindezeknél az osztrák-magyar szövetséges haderő föntartása olcsóbbá került, mert minden családra csupán 12 frt hadi költség esett, most a honvédség által ez arány egy kevéssel hihetőleg emelkedett. Ez átnézet minden szomorúsága mellett, annyi vigasztalót mégis tartalmaz, miszerint Európa majd minden országa közt, a fegyveres béke kárhóztos találmányának föntartása nekünk a legkevesebbe kerül, kivéven az egy Angliát, mely igaz ugyan, hogy családonként csak 10 1/2 frtot fizet, de e rendkívüli olcsóságot csak annak köszönheti, hogy mint szigetország a fegyveres békére mitsem áldoz, egyedül gyarmatai őrzésére szükséges tehát haderőt tartania.

(Tréfás jelenet fordult elő) közelebb a walesi esküdtszék előtt. Egy Peyton nevű egyéniséget fölségsértéssel vádoltak, ki a büntetett az elnök szokásos kérdésére be is ismerte. Az esküdtek rövid tanácskozmány után azon ítélettel tértek vissza: hogy a vádlott nem bűnös. „Hogyan! kiállott föl az elnök, hiszen a vádlott maga beismerte bűnösségét?” Mire az esküdtek egyike így fejtette meg a talányt: „Mi Peytont gyermekkora óta úgy ismerjük, mint egyikét a leghazugabb embereknek.”

(Az iszákosság áldozatai.) Statisztikai kimutatások szerint, Angolországban évenként 50,000 ember (ezek közt 12,000 nő) vesz el iszákosság miatt. Ezután mindjárt Németország következik, hol e bajnak 40,000 ember esik áldozatul. Oroszországban évenként 10,000, Belgiumban 4000, Franciaországban pedig 1500 ember hal meg a mértékletlen ivás miatt. A szesz italokkal azonban leginkább az amerikaiak élnek vissza. Dr. Everest által szerkesztett statistika szerint ugyanis, az Egyesült-Államokban 8 év alatt fél millió ember mult ki a szesz italok mértékletlen élvezése miatt.

Előfizetési felhívás

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-várad és kassai ügyvédi egyletek közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a m. kir. curiai határozatokkal

és

a törvénykezési szabályrendeletek gyűjtésével.

Szerkeszti:
Dr. DÁRDAL SÁNDOR.

Kiadja:
HECKENAST GUSZTÁV.

A magyarországi törvények és rendeletek tára oly terjedelmes gyűjtemény, hogy annak legnagyobb része a törvénykezéssel foglalkozó ügyvédek és bíróságokra nézve elkerülhetlenül szükségesnek nem tekinthető. Ezért, s tekintve még, hogy a törvénykezésnek a közigazgatástól leendő elkülönítése közel kilátásba helyeztetett, czélszerűnek találtuk: a magyar felelős kormányának a törvénykezésre vonatkozó mindannyi rendeleteit egy külön 8-ad rétű füzetek alakjában

„Függelék” az új törvénykezési rendtartáshoz

czimű mellékletben közölni, akkép, hogy a mellékletek az év végén külön tárgymutatóval ellátva, a laptól elkülönítve, beköthetők legyenek.

Ezen rendeletek gyűjteményének első és második, azaz: 1867-ik és 1868-ik évi folyama szintén minden könyvkereskedés útján megszerezhető.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (október—december) 3 frt.
Félévre (október—márczius) 6 frt.

Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetéseik idejében beküldése kérik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A t. gyűjtőket minden tíz előfizető után egy tiszteletpéldány illeti.

A „Jogtudományi Közlöny” kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: Legyenek-e törvényszéki orvosok. — A magyar örökjog és örökösödési rendszer. (Folytatás.) Simon Florenttől. — A köztörvényi elbirtoklás mai érvény szerint. (Folytatás.) Dr. Herczegh Mihálytól. — Eszrevételek a perrendtartás 459-ik §-ához. Dr. Lácay Lászlótól. — Különfélék.

Mellékletül egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAL SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Legyenek-e törvényszéki orvosok.

(Vége.)

Azon eljárás pártolói, kik törvényszéki orvosi véleményadásra egyedül a törvényszékek, illetőleg hatóságok hivatalos orvosait, vagy az azok által megbízottakat tartják legilletékesebbnek, mondják, hogy az orvos a törvényszék egyik alkotó része, s nem ügyvéd, kinek nem az igazság felderítése áll kötelességében, hanem az, hogy védenczének ügyét lehetőleg úgy tüntesse elő, mint az ennek leginkább előnyére van, illetőleg legkevésbé van kárára. Az én meggyőződésem szinte az, hogy az orvos, midőn a törvényszék sorompói előtt bizonyítás és véleményadás végett megjelen, legcsekélyebb mértékben se ügyvéd, hanem tudományos szakértő, kinek elvitáztalan feladata az ügyvéddel egészen ellenkező, mert a tiszta igazság felderítése legszentebb kötelessége. Azonban gondoljuk csak meg, hányszor vagyunk legtisztábban meggyőződve a felől, hogy csak a tiszta igazságot mondjuk, s mégis csalódunk. S épen azon tény, hogy az ember csalódhatik, teszi okvetlen szükségessé, miszerint a dologhoz necsak a törvényszék által megbízott orvosi szakértők szólhassanak, hanem úgy a vádló, mint a védelem részéről felhívottak is, hogy így a fenforgó ügyet több oldalról többen átvizsgálják.

A felülvéleményezés a vádló és védelem részéről való szakértők kihallgatását nem pótolhatja. Nagyon sok igen szabályosan és tetszetősen összeállított hivatalos vélemény van, mely a nemszakértőkből álló törvényszékre és a többi hallgatókra a csalhatlanság benyomását teszi, s melyben a törvényszék teljes megnyugvását leli, minélfogva az felülvéleményezésre nem is kerül, holott a műértő könnyen találhatna abban pontot, hová szakbeli ismereteinek és értelmének emeltyűjét behelyezhetné, s az ügyet egészen más színben tüntethetné elő. Felülvéleményezésnek felfogásom szerint csak akkor volna helye, ha a mindkét oldalról felhívott szakértők véleményei, és az érvelések, melyekkel azokat támogatják, olyanok lennének, hogy a bírák lelkiismeretük szerint azok egyikében se tudnának megnyugodni. Egyébiránt, hol esküdtszékek vannak, ott felülvéleményezések nem is gyakorolhatók, mert az esküdtek egyedül lelkiismeretük szerint ítélnék, mi kizárja azt, hogy a felülvizsgálati véleményeket feltétlenül elfogadják. Esküdtszékek előtt úgy az egyik mint a másik vélemény a szerint bir nagyobb vagy kisebb értékkel, mint az igazság benyomását leginkább elő tudja idézni. Esküdtszékeknél ennélfogva elsőleges, második folyamodásu, s még ezeken túl felülvélemények, mint ezek nálunk szokásban vannak, nem létezhetnek. Ott csak különböző vélemények lehetnek, s ha a jelenleg felülvizsgáló testületek véleményei a fenforgó ügyre nézve ki is kéretnének, ezek a

többiek felett különös előjoggal nem birhatnak, hanem csak azon előnyben és tekintélyben részesülhetnek, melyet számukra a felfogás helyessége, az indokok alapossága és az érvek egybeállításában való biztosság kölcsönöz. S ha már az esküdtszék nélküli törvénykezés mellett is, mely felülvizsgáló testületek véleményének kihallgatását megengedi, a felek részéről orvosi szakértők felhívása igen, de igen kíváncsként tűnik fel; az esküdtszéki rendszer mellett, midőn az egyik vélemény előre meghatározott szabálynál fogva a másik felett állónak nem tekinthető, az orvosi szakértőknek úgy az egyik, mint a másik oldalon való megjelenése elkerülhetlen. Midőn pedig azt tárgyaljuk, vajjon törvényszéki orvosaink legyenek-e vagy sem, nemkülönben hogy a hivatalos szakértők mellett a vádló és a védelem részéről felhívott szakértők működhesse-e, felednünk nem szabad, hogy az esküdtszéki rendszer a sajtóvétségekre nézve már be van hozva és bizton várható, hogy a bünyügyekre nézve szintén be fog hozatni. A polgárosodás haladásának leginkább megfelelő törvénykezési minták a nyugoti államokban: az északamerikai egyesült államokban, Angolországban és részben Franciaországban találhatók fel, s a német rendszer is afelé látszik átváltozni, minélfogva nálunk szinte nem lehet a régi mellett megállni, vagy máshol, de már hanyatlóban levő dolgokkal kísérletet tenni.

Tudom, hogy úgy Angol- mint Franciaországban egyaránt sok a panasz az ugynevezett ügyvédorvosok, t. i. az olyan orvosi szakértők ellen, kik magukat bármily roszügy védelmére felhasználtatni engedik, s tudva azt, hogy nem az igazság szolgálatában állanak, mindent elkövetnek, miszerint az ügyállás csútrése csavarása, ékes-szólás, megjelenésük modora és magatartásuk által az esküdtekre minél jobb hatással legyenek, s így ezeket az egyébkint elveszett ügy iránt kedvezőleg hangolják. Azonban más részről azt is tudom, hogy a másik oldalon is szoktak arról gondoskodni, miszerint a legkitünőbb és legtapasztaltabb szakértőket nyerjék meg, kiknek közönségesen sikerül is a tényállást maga valódiságában felderíteni, s így az igazság részére a diadalt megszerezni. Minél furfangosabb, leleményesebb és ékes-szólóbb az ellenfél, annál inkább kényszerítve vagyunk a tények és körülmények legbehatóbb tanulmányozására, s azok legszabatosabb egybeállítására és előadására. Ezen gyakorlati törvényszéki iskolából kerültek ki a legnagyobb törvényszéki orvosok, milyenek Orfila, Tardiau és Taylor, míg a hivatalos törvényszéki orvosok rendszere mint körülbelül legnagyobbat Caspert nemzette, kin jeles tulajdonságai mellett igen meglátszik a merevség bizonyos faja és foka, melyet a hivatalos csalhatlanságban való hit szokott az emberre bélyegül nyomni, s gátul szolgál azon magaslatra emelkedni, hová az ember csak szabad versenytéren juthat el, hol az ellen-

fél állása és mozdulatai folytonosan fokozott éberségre és az éleslátás szakadatlan gyakorlására kényszerítenek.

A hivatalos orvosi szakértők, ha teljesen magukra hagyatnak, nagyon szeretik az eléjük kerülő ügyeket megszokott vázak szerint elvégezni, s ilyképen még a valódi tehetségek is igen könnyen elfonnyadnak: mert ahhoz vannak szokva, hogy mindenre, mit mondanak, csak ament halljanak, ekként pedig nincs alkalmuk elméjüket az ellenvetések legjobb köszörűjén élesíteni és élesen tartani. Az ilyen megszokott, s hasonló körülmények között elkerülhetlen egyöntetűség, mely a felületesnek nagy ápolója, sokkal rosszabb, habár kétségkívül kényelmesebb, mint azon eljárás, midőn a törvényszék sorompói előtt nyilvánosan, szakértővel szemben, kell az ügyre vonatkozó tényállást és ennek felfogását tisztán, érthetően és szabatosan akképen előadni; hogy a vélemény ne csak a szakértő ellenvetései irányában legyen hozzáférhetlen, hanem az ítélőszék tagjait is megnyerje. S hogy az angol és francia példák szerint némely orvosok magukat nem ügyféliesen és illedelmesen viselik, ebből nem következik, hogy az egészben véve jó eljárást helytelenítsük; hanem inkább oda kell hatnunk, miszerint a nyegleséget, mely nem az igazság szellemétől áthatva jelen meg az igazságszolgáltatás szent helyén, kérlelhetlenül leálcázzuk, s nemcsak a tudományos ismeretek felhasználása, hanem fellépési módorunk és magaviseletünk által társadalmi állásunkat mindenkor hatásosan és méltóság-teljesen képviseljük.

A mondottakból pedig önként következik, hogy az 1843-ik évi egyébként igen kitűnő magyar büntető törvénykönyvi javaslat azon szakaszait, melyek a második, vagyis büntető-eljárásról részben a műértők igénybevételére vonatkoznak, kielégítőnek tartanom nem lehet. A 383. §-ban ugyanis olvassuk: „Orvosi vélemények esetében törvényesen bizonyító erővel egyedül a törvényhatósági orvosnak és egy más orvosnak vagy seborvosnak egyhangú véleménye bír; ha pedig a törvényhatósági rendes orvos véleménye más orvoséval meg nem egyez, akkor az ország főorvosának véleménye bír bizonyító erővel“. Ezen szakasz rendelkezése igen egyoldalú és önkényes jellemű, s kiegészítettik a 108—115-ik §§-ok által. Ezek szerint a műértők, kik már esküvel kötelezettek, azaz: hatósági orvosok, vagy nem ilyenek lehetnek, bonczolás után véleményüket a jegyzőkönyvbe iktathatják, s ha ez nem kielégítő, akkor a nyomozó bíró őket újra kihallgathatja vagy más műértőket alkalmazhat; valamint ezt teheti akkor is, midőn két műértő a felfedezett jelenségekre, vagy az általuk vizsgált tényekre, vagy véleményeikben egymástól különböznek; végül pedig rendeltetik, hogy az orvosi vélemény mindig a törvényhatóság rendes orvosa elé terjesztessék, s ha ez az adott véleményhez vagy többek esetében egyikhez sem járulna, az ország főorvosától kéretik vélemény. Ezekből látható, hogy míg a nyomozó bírónak szabadságában állana bármely szakértőt megkérdezni, ha a felhívott műértők és a hatósági orvos véleményeikben meg nem egyeznek, se a vádlónak se a védelemnek nem lenne módjában, hogy az őket legközelebből érdeklő vélemény szakértő bírálat alá vethessék, mi talán lényeges hibát deríthetne fel; de az országos főorvoshoz történő felebbezés sem nyújthat megnyugvást, mert az közigazgatási tisztviselő lévén, se ideje nincs törvényszéki orvostani esetekkel foglalkozni, se pedig ezen ügyekben elegendő gyakorlattal nem bírhat, minthogy rendes foglalkozása azoktól rendkívül távol áll, s ha döntő felülvéleményezés van, ezen fontos cselekvénnyel egy embert helyesen nem is bízhatni meg, mert ez a

tárgyat minden oldalról megvilágítani nem mindig képes, mi csak szakértőkből álló testületekben lehetséges.

Minthogy amellet vagyok, miszerint úgy a vádló, mint a védelem az orvosi szakértőket a maga részére teljesen szabadon választhassa, igen természetesen csak azt akarhatom, hogy a törvényszéki orvosi gyakorlat minden orvos részére egészen szabadon nyitva álljon; mert csak úgy lehet azt elérnünk, hogy a törvényszéki orvostani gyakorlat nálunk, a korlátlan verseny által hatalmas lendületet nyerve, virágzó fejlődésnek induljon, s a tökély azon fokára emelkedjék, hol jelenleg Angol- és Franciaországban áll. Az élénkebb mozgalom mind annak gyarapodására, mi hasznos és életrevaló, sokkal kedvezőbb, mintha az hivatalos korlátok között kénytelen élni, hol az önteltség, tespedés és vaskalap igen könnyen megszokott izmosodni; míg mindaz, minek fejlődésére tág tér kell, itt pedig a hivattottak korlátlan közreműködése szükséges, ott szükségképen csak tengődve élhet. Belátták ezt a törvényszéki orvostani gyakorlatra nézve Németországban is, hol ennél fogva kisebb-nagyobb mértékben az ujitások terére lépve, az angol- és franciaországbeli eljáráshoz közeledni kezdenek, mint ezt a már fentebb tárgyalt intézkedések mutatják. Ezenkívül, hol a törvényszéki orvostani gyakorlat szabad versenytérre van téve, azon czélt is elérhetik, hogy nemcsak elméletileg, de egyszersmind gyakorlatilag is képzett orvosi szakértők mindig elegendő számmal állanak rendelkezésre; míg a hivatalos törvényszéki orvosok a fennlevő szükségnek megfelelni semmikép se lennének képesek. Vegyük akár a mostani megyei törvényszékek, akár a leendő kir. törvényszékek területét, s vegyük azon legkedvezőbb körülményt, hogy mindegyik törvényszéknek két rendes törvényszéki orvosa van. Akár hány-szor előfordul, hogy a terület egyik helyén emberölés történt, míg a másikon, ettől talán tíz vagy tizenkét mérföldnyire gyermekgyilkosság vitetett véghez, s úgy itt mint amott a nyomozó bíró két-két szakértőt szükségel. Ha most ezen esetek mindegyikében az orvosi szakértői szolgálatot a hivatalos törvényszéki orvosoknak kell megtenni, az egyik vagy másik helyre csak három vagy több nappal később juthat, mint jutni kellene, s így a rothadás, főképp nyári időben, sok becses jelt, mi a vélemény alkotására szükséges, tönkre tehet. Előfordulhat továbbá, hogy a törvényszéki orvosoknak valamely tébolyodottat, valamely tettetett vagy tagadott betegséget éppen a legalkalmasabb időben lehetne és kellene észlelni, de nem lehet, mert igen fontos ügy végtárgyalásán kell jelen lenniök. Mondhatják, hogy ilyenkor a törvényszék más orvosokat küldhet ki, — jól van így, de már ez maga mutatja, hogy a hivatalos törvényszéki orvosok az előforduló esetek számszerinti ellátására sem elégségesek, nem éppen azért, mintha a szám igen nagy lenne, hanem azon okból, mert az orvosi szakértő működése egy időben több helyen válhatik szükségessé; így pedig különös hivatalos törvényszéki orvosok létezése azon szempontból sem indokolható, hogy a törvényszéknek minden eshetőségre képzett orvosi szakértők álljanak rendelkezésre.

Midőn pedig a hivatalos törvényszéki orvosi állomásokat a törvényszéki orvostan gyakorlatában czélszerűtlennek és feleslegesnek tartom, korántsem akarom, hogy az orvosok a törvényszéki orvosi gyakorlatra akarva-nem akarva kényszeríttessenek. Ellenkezőleg Campbell lord-dal tartok, hogy midőn az orvost egyszerűen tanuvallomás végett idézik meg oly esetben, mely véletlenül észlelési körébe esett, ekkor, mint minden állampolgár, az igazságszolgáltatás érdekében, a törvényszék előtt megjelenni tartozik; ha azonban valamely, reá nézve idegen eset törvényszéki orvostani megvizsgálására, s

bármely esetben véleményadásra szólíttatik fel, midőn tehát nem mint tanúnak, hanem mint szakértőnek kellene működnie, jogában álljon az ilyen felhívást tetszése szerint elfogadni, vagy ezt visszautasítani; mert lehetnek úgy olyanok, kik törvényszéki orvostani esetekben szívesen és sikeresen közreműködhetnek, valamint találkoznak olyanok is, kiknek ideje és működési iránya meg nem engedi, hogy azok tárgyalásában mint szakértők részt vegyenek. Gondolom, hogy annak, miszerint a törvényszéki orvostani gyakorlat szabad versenytér legyen, nemkülönben hogy képzett és gyakorlott szakértők mindig elegendő számmal álljanak rendelkezésre, egyaránt elég lenne téve, ha azon orvosok, kik — a törvényszék területén akárhol lakva — szakértőkként működni készek, a törvényszéknél és az államügyésznél már előre bejegyeztetnék magukat, s így mindenki tájékozhatná magát, hogy szükség esetén kihez forduljon. Ezen eljárásnak azonban igen természetesen csak akkor lenne sikere, ha az orvosi szakértőnek jutalmazása nem a mostani nyomorúságos, hanem tisztességes, a végzett anyagi és értelmi munkához méltó díjakból állana. Az orvosok általában véve szeretnék a törvényszéki orvosi gyakorlatban, az orvosi működés ezen nehéz bár, de szép terén élénkebb részt venni, mint ezt a jelen rendszer mellett tehetik, de attól mindamellett könnyen felfoghatólag vonakodnának, ha az arra fordított idő és fáradság illő elismerésben nem részesülne. S az orvosi szakértők számára biztosított és gyorsan kifizetett díj az orvosok részére anyagilag is előnyös lenne. Azonban igen természetesen be nem jegyzett orvosnak is meg lenne engedve, hogy oly esetben, mely iránt különös érdeklődéssel viselkedik, s a hozzá intézett felszólításnak szívesen eleget tenni hajlandó, a törvényszék előtt mint szakértő megjelenessen és véleményt mondhasson.

Nem látok okot, mi miatt a törvényszéki orvostani gyakorlatban úgy, mint a magán gyakorlatban az orvosok szabad versenytét korlátozni szabad lenne.

BALOGH KÁLMÁN tnr.

A magyar örökjog és örökösödési rendszer.

IV.

Az örökjog és örökösödési rendszer megalkotásánál az a kérdés: legyen-e az egyenes leszármazók és fölmenők részére köteles rész, ha halálesetére az öröklött és szerzett vagyon közt a végrendelkezési jog szempontjából különbség nem tétetik; vagy különbség tételük halálesetére a szerzett és nem szerzett, tehát öröklött vagyon között, megszorítva a rendelkezési jogot az öröklött, s korlátlanul fönahagyva azt a szerzett vagyon fölött s a szabadrendelkezést szerzés esetében s a szerzeményekre kiterjedőleg meghatározandó arányban, csak is oly esetekben korlátozva, midőn valaki az öröklött vagyont egészben vagy részben elidegenítette.

Véleményem szerint a köteles rész intézménye a szerzett vagyon körül, s különösen a főbbi föltételek kíséretében oly intézkedés, mely midőn a családi élet szentélyébe mélyen belemarkol: egyuttal az embert is érzékenyen sérti, az ő egyéni méltóságában.

Szabadjon ez eszmét kifejtennem, illetőleg felvilágosítanom.

Az ember, még a társadalomban is oly lény, mely a maga egyéniségében és rendeltetésénél fogva önmagának célja, mint ilyen tehát senkinek és semminek alárendelve nem lehet és ne legyen.

Az örök gondviselés annyi nemes és erős ösztönt rakott le az emberi természetbe, hogy azok, ha természetes fejlődésük nem gátoltatik, s méginkább, ha azok kedvező eszközlekkel támogattnak tehát szabályoz-

tatnak, igen is elégségesek arra, hogy az embert a maga egyéniségében is épen úgy, mint a társadalom iránti viszonyában is, magas rendeltetésére is eljuttassák.

Az emberi intézmények gyakran inkább oda irányulnak, hogy ez ösztönöket benne megöljék, vagy legalább is meghamisítsák, semmint hogy azokat fejlesszék, vagy csakhogy szabályozzák is.

A legnemesebb ösztönök közé tartozik kétségtelesen a családiasság ösztöne és érzelmi kényszere.

Minél csinyjában, vagyis minél kiméletebben bának azzal a társadalmi intézményekkel, annál szabadabban kifejlődik az, s a maga természetes gyökerei segélyével annál izmosabbá is válhatik.

A családiasságnak és családi érületnek, úgy forrása mint éltető eleme kétségtelesen azon határtalan szerelem, mely az emberi kebelben, midőn az embert az emberhez közelebb hozza a családkörben s a családtagjai irányában a legtermékenyebbé válik, s ne felejtjük annál termékenyebbé, minél önkéntesebb, tehát nem parancsolt lesz.

A parancsolt szerelem, már eszmében is képtelenség. — Annak tehát önkéntesnek kell lennie.

Már Verböczy azt mondá: (H. T. K. I. R. 53. cz. 10. sz.) Quoniam pater filio et e contra filius patri, quidquid rerum et bonorum poterit acquirere iure naturali tenetur; azaz: semmi sem természetesebb mint az, hogy a szülők gyermekeiknek s viszont a gyermekek szülőiknek legszívesebben szereznek, de nem meddő kérdés az, valjon őket, a törvényhozás erre kötelezze-e is egy-szersmind?

Én azon nézetben vagyok, hogy a törvényhozás ily kötelezést nem helyesen mondana ki, mert tulmenne azon korlátokon, melyeket az emberek közé maga a természet állított föl.

A természet az emberben az egyént s annak minden tekintetben kifejtett önállóságát, tehát egyéni szabadságát, mint főczélt semminek alárendelni nem kívánta, s ez az oka annak, hogy az emberi állapotok s a társadalmi viszonyok legfőbb föltétele és kelléke minden egyes egyéni szabadsága, minden lehető irányban. — Egyik ember tehát másik embertársának soha, sem egészben véve, sem részben, eszközzévé nem válhatik. — Minden törvényhozás, mely ez elvet megsérti, kisebb-nagyobb mértékben késlelteti, sőt néha akadályozza is a társadalom természetes és egészséges fejlődését.

Ha valaki arra kényszerítettetik, hogy egész élete fáradságának eredményét s gyümölcsét, azaz: szerzeményét, halála esetére egészben vagy részben köteles legyen más valakinek átengedni és hátrahagyni, semmint a kinek ezt ő szabad akaratából s jószántából tenni hajlandó lenne, ezzel az ily szerző ama jogosult hagyományos eszközére válnék, mint a ki akaratja ellenére is egész életén át egészben vagy részben, ama másiknak érdekében és részére volt köteles dolgozni és fáradni. Hogy az ily társadalmi viszony, sem nem természetes, sem nem egészséges, következtéseiben pedig a társadalom fejlődésére épen e miatt hátrányos; mert a természetes állapotok helyett mesterkélt viszonyokat teremtet: a gondolkodó előtt bizonyítanom talán fölösleges.

Azon körülmény, hogy az ily viszony szülő és magzat között szándékoltatik megalkottatni, e dolgon mit sem másít; mert bár elismerem s elfogadom, hogy a család s vérségi kötelékek hathatóságak, s hogy azok az emberi kedélybe, mélyen gyökereznek: még sem tagadhatom meg, azon másik, ennél nem csekélyebb fontosságú igazságot; hogy az egyén, egyéni céljai és rendeltetése, még e családi viszonyokon s érdekeken is felül áll, mert maga a család is, az egyének egyénisége érdekében és érdekeiért létezik.

És épen ez okon, mivel a szabadszerzés a maga ere-
dében a szabad elhatározástól függ: kell, hogy az a maga
eredményében is a szabadakarattól tétessék függővé,
ugy élők közt, mint halálesetére; mihez képest a legter-
mészetesebben következtetem azt, mit a magyar örök-
jog és öröklési rendszer századokon át életbe léptetett
és gyakorlatba hozott, azt t. i., hogy öröklött vagyon
fölött halálesetére szabadrendelkezés ne létezzék, hanem
az legalább a leszármazóknak és felmenőknek biztosít-
tassék. Ellenben, a szabadrendelkezés szerzett vagyon
fölött a lemenők és fölmenők érdekében se korlátoztassék.

E fejtegetéseknél önként fölmerül azon kérdés:
valjon a szülők és gyermekek közt nem forognak e fenn
oly viszonyok, melyek a törvényhozás tényleges intéz-
kedését igényelhetik; vagy is, melyekről a törvényho-
zásnak gondoskodnia illetik, sőt kell, s e kérdésre önként
következik a felelet, mely tagadó természetesen nem lehet.

A törvényhozásnak igen is gondoskodnia kell arról,
hogy a szülők gyermekeiket illően föl neveljék s életre-
valókká képezzék; s viszont gondoskodnia kell arról,
hogy a gyermekek szülőiket azok ouségében el ne hagy-
ják, s midőn gyermeki ápolásra szorulnak, azokat abban
illően részesítsék is. — De miként már fölebb mondtam,
hitem szerint tovább menne a törvényhozás a természe-
tes korlátokon, ha azt követelné tőlök, hogy egymás
irányában s egymásnak halálesetére vagyont is szerezni
kötelesek legyenek.

Én elismerem s elfogadom azon jogeszmét, hogy az
elhunytak minden jogai valamint személyére vonatko-
zólag minden kötelezettségei megszűnnek, s hogy a vég-
rendelkezési jogosultság csakis a társadalom kegyeletes
elnézésén alapul az elhunyt irányában; de épen azon,
mélyebben gyökerező, ugy lélektani mint erkölcsi és
kulturai érdekek és indokok, melyek az életben maradó
társadalmat arra birták és bírják, hogy az elhunynak
akaratát szabadságot adjon a végrendelkezhetésre: hozzák
magukkal, hogy ezen jogot azon természetes és egészsé-
ges alapok körében hagyják meg, melyeken az épült, s
melyeknél fogva ezen rendelkezési jogosultság az elhu-
nyót az élettel, illetőleg az élő társadalommal ezuton,
legalább egy időre még összeköti.

Még egy másik kérdés is merül fel e fejtegetések-
ből, az t. i.: valjon eléggé gondoskodik-e a törvényhozás
ugy a gyermekekről a szülők irányában, mint a szülők-
ről a gyermekek irányában, ha azokat arra nem kötelezte,
hogy egymásnak halálesetére vagyont szerezni legye-
nek kötelesek.

Nézetem szerint a törvényhozás kényszerítő gondos-
kodása ez irányban mellőzhető.

Mert miként már fölebb mondtam, egyik embert a
másiknak, mint annak céljai eszközét alárendelni ellen-
kezik a szabad egyéni lét örök törvényével, s mert oly
mesterkélt állapotot idéz elő, melyben a természetes
fejlődés föltételei hiányoznak; szóval, mert az ember min-
dig okosabb akar lenni magánál a gondviselésnél; a he-
lyett, hogy a létező föltételeket és tényezőket csak sza-
bályozná, teremteni akar, s rendesen azt is megrontja
vagy meghamisítja, a mi már megtermett.

Mellőzhető ezen kényszerítő gondoskodás, mert épen
a főbbi okoknál fogva, tullepne azon határokon, a me-
lyeken túl a társadalmi kényszerítésnek mennie nem
kellene. A mennyiben e kényszerítés csak is azon korlá-
tok közt mozoghat helyesen, melyek elégségesek arra,
hogy akár a gyermekek, akár a szülők kizárólag, a tár-
sadalom terhére ne essenek, hanem a gyermekeket a szü-
lők neveljék s a társadalom hasznos tagjaivá tegyék; a
gyermekek pedig a szülőket ápolják.

A többiről, — legyünk bizonyosak, aránytalanul
nagy mértékben gondoskodik maga a természet.

Am nézzünk körül a társadalomban, és késégtele-
nül tapasztalni fogjuk nemcsak azt, hogy az embereknek,
ily természetű s elvű örökösödése nincsen, a mennyiben,
ily örökség nélkül milliók léteznek: hanem azt is, hogy
aránytalanul nagyobb azok száma, kik szereznek és gyer-
mekeikre szerzeményt hagynak örökségül, semmint azoké,
kik a nyert örökséget megőrizték; mert lélektani indo-
koknál fogva a nyert örökség megőrzésére, ugyanazon
tényezők kívántatnak meg az emberben, melyek őt a
szerzésre ösztönzik és képessé teszik, mert sok tekintet-
ben könnyebb szerezni, mint a szerzettet megőrizni.

Szóval: ha megengedem is, hogy a magyar felfogás-
ból eredett örökjog és örökösödési rendszer, azon kinö-
vésében, melyben az, ösiséggé fajult el, hátrányára volt,
ugy a szabad és nyereséges birtok forgalomnak, mint a
birtok biztonságnak, s e mellett azon célnak sem felelt
meg tökéletesen, mely épen e kinövéshez csatoltatott,
t. i. hogy a családokat a javak birtokában megőrizze, de
mégis én ugy vagyok meggyőződve, miszerint e külön-
leges magyar felfogásban s az azt szabályozó elvben,
melyet e cikk sorozatban fejtegettem, oly egészséges,
mert természetes és gyümölcsöző eszme rejlik, mely kel-
lően ápolva, illetőleg szabályozva, és lehető kinövésaitól
vagy elfajulásától megóvva, a társadalomnak s különö-
sen a magyar társadalomnak igen üdvös tényezőjévé
válhatik.

SIMON FLORENT.

* * *

Helyreigazítás. Lapunk 48-ik számában a „magyar örökjog és
örökösödési rendszer“ című cikk 3-ik bekezdésénél a hatodik sor e szava
után „és rendelkezés“ — kihagyattak e szavak „öröklött vagyon fölött.“

Jogi ro dalom.

Magyarország közegészségi és orvosi ügyének rendezése.

(Irtta Kun Tamás, orvostudor, v.-megyei főorvos, az országos egészség-
ügyi t. rk. — A buda-pesti kir. orvos-egylet levelező-, s a borsodi orvos-
gyógyszerész-egylet rendes tagja. — A szerző tulajdona.)

Mindjárt a czimnél fenn kell akadnunk. — Ajánlat-e
az, ha valamely munka szerzője azt írja neve mellé,
hogy ő a budapest kir. orvos-egylet levelező-, s a borsodi
orvos-gyógyszerész egylet rendes tagja? Bizonyára nem;
mert ezen két egyletnek minden feddhetlen jellemű
orvos tagja lehet, ha akar. Egy szakértőknek szóló
munkánál tehát épen nincsen helyén az ilyen semmit
mondó czimek használata. S ha némileg elnézést érde-
mel is, a nagy közönségnek szóló munkánál, oly
közönséggel szemben, mely csupán czimek után indul a
könyvek bevásárlásánál, nem hagyható megrovás nélkül
oly münél, melyet a szerző épen csak szakértők részére
irt, kik azon semmit mondó czimek használatát csak
kicsinyes hiuságnak tekinthetik.

A munkának egy igen jó oldala van: *a világos és
egyszerű nyelvezet*; melynél fogva az nem szorosan vett
szakértők által is megérthető.

Szerző a maga elé tűzött kérdést, kellő szakava-
tottsággal és a legkisebb részletekig menve, iparkodik
megoldani. A tárgyhalmazban azonban, a helyesen meg-
kezdett irányt többször elveszti. Előbeszédében ugyanis
azt mondja, hogy munkája egy egészségügyi codex ter-
vezete. Az első részben, melyben az „*orvosi rendőrség*“
tárgyaltatik, ezen irány mindvégig meg is van tartva.
De a második részben, mely a *törvényszéki orvostanról*
tárgyaz, majd olyan irányban értekezik szerző az egyes
kérdések felett, mintha azt valóban egy *törvényszéki
orvosi-codex* tervezetűl volna szolgálendő, majd pedig
egészen megfélekedezik ezen maga elé tűzött irányról, és
tekintet nélkül a törvényhozás teendőire, egyszerűen
törvényszéki orvostant ad elő.

A harmadik részben, mely az orvosügyi rendszert foglalkozik, ismét visszatér szerző az eredetileg kitűzött irányhoz, s a maga elé tett kérdéseket a törvényhozásra való tekintettel oldja meg.

Szerző lehetőleg az idevágó kérdések mindenikéről tárgyal, s ha nézetei nem is mentek mind a tévedésektől, ez mindenesetre nagy érdem, mert tárgyismeretre, ügybuzgóságra és szorgalomra mutat.

Azonban a tartalomban lehet sok pongyolaságra is akadni. Így p. o. több helyütt a büntető codex különféle §§-aira hivatkozik szerző, anélkül, hogy megmondaná egyszerűen, hogy melyik büntető codexet gondolja. Az osztrákot-e vagy a francziát? Hiszen nekünk nincsen büntető codexünk! Avagy az 1843-iki magyar büntető javaslatot gondolta-e? Ha nekünk büntető codexünk volna, az ilyen határozatlan kifejezéseket: „a büntető codex 152, 174 és 396-ik §§-ai,” könnyen megmagyarázhatná magának mindenki; de olyan országban, ahol nincsen büntető-codex, s valaki mégis hivatkozik egy b.-codexre, bizony egy cseppet sem felesleges egyuttal megmondani, hogy melyik ország büntető törvénykönyvét érti?

Azt sem helyesen teszi szerző, hogy némely kérdésnél kedvencz eszméi által annyira elragadtatja magát, hogy ahhoz is hozzászól, hogy egyik-másik életbiztonság elleni merényletre *hány évi* rabság legyen kiszabandó. Ehhez már semmi köze az orvosi tudománynak, még a törvényszéki orvostan szempontjából sem.

Az ezen munkába lefektetett eszmék jobbára nem újak. Ezt nem is kívánhatni; mert az orvosi rendszert és törvényszéki orvostan tudománya régi tapasztalatokon alapszik.

Azonban néhol a tapasztalat gyűjtötte materia sem használtatik kellőleg fel. Így p. o. a *kéjhölgyek számának kevesbitésére olyan szabályok érvényesítését hoz javaslatba*, melyeknek egy része igen helyes ugyan, de egy nagyobb része mi sikert sem ígér. Részben még hiányos is. Ugyanis a javaslatba hozott szabályok következők:

aa) Az ifjak czélszerű nevelése s tanítása úgy városokban, mint falukon a kormány által akként intézendő, hogy a hét éves kortól számítandó öt évi iskoláztatás után, vasárnapi iskolába járni tizenöt éves koráig mindenki köteles legyen.

bb) A vasárnapi iskolák megalapítása mellett gondoskodni fog a kormány, hogy dologházak legyenek felállítva, hol a serdülő ifjak erejükhöz mért munkakört nyerhetnek, és naponként foglalkozhatnak.

cc) Gondoskodni fog a kormány, hogy gyermekóv-intézetek állitassanak fel, hol a még iskolába nem járó gyermekek czélszerű s a gyermekkorhoz illő oktatásban részesülnek.

dd) Hogy az erkölcsileg megromlottak száma naponként kisebb legyen, gondoskodni fog a kormány cseléd-egyletekről, hol a szorgalmatos és erkölcsileg jó magaviseletű cselédek nemcsak dicséretet és kitüntetést nyernek, hanem jutalomban is részesülnek.

ee) A nőnem csábítás különféle kísérteteinek levén kitéve, részint szükségéből, elhagyottságból eredő erkölcsi kétségbeesés ösztönzésére, részint a becsstelenség és világ ítélte alóli menekülhetés reményében oly tévutra jutván, honnan visszatérnie többé önerejével nem lehet, az állam kormánya lelkiismeretes föladatainak tartandja az ily eltévedt nők megmentésére leleczházakat fölállítani, hol az ártatlan kisdedek menhelyet, és anyáik a kétségbeeséstől való megszabadítást nyernek.

ff) Az anyagi szigorú körülmények legfőbb akadályai levén a nőszülésnek és férjesülésnek, az állam kormánya feladatának ismerendi a házasságra léphetés akadályait lehetőleg elhárítani.

Mihez képest:

gg) A nemzet kormányán ülő férfiak egy országos pénzalapról fognak gondoskodni, melyből a nőszülni kívánók, lehetőleg mérsékelt kamatra, apró részletekbeni törlesztés mellett, bizonyos oly sommát fognak kölcsönözhetni, melyből a család fentartásához szükséges alapot megszerezhetik.

hh) Hogy a nők, mint a kik döntő befolyást gyakorolnak

a gyermekek nevelésére, és sok bajnak, sőt életveszélynek vannak kitéve, a férfiak fölött némi kegyeletes megkülönböztetésben részesülhessenek; az atyailag gondoskodó kormány olyaténképen fog intézkedni, miszerint a leányzók szinte kiházási, s apró részletekben visszafizetendő sommát nyernek amaz országos pénzalapból, azon előnnyel a férfiak fölött, hogy a mely anyának gyermekei már annyira felnőttek, miszerint belőlök apa is, anya is van, az ily nagynya kölcsönözött kiházási összegének egy negyedét jutalomul nyerendi meg.

Ezek közül az aa) bb) és cc) alatti csak a lehető legtávolabbi összefüggésben áll a kéjhölgyek számának kevesbitésével, a gg) alatti kivihetetlen.

Arról pedig, a mi leginkább okozza a kéjhölgyek szaporodását s eltávolittatván, kevesbedését, szerző ur egészen megfeledkezett.

Ilyen azon, nálunk nem, de Németországban gyakorlatba vett intézkedés, hogy nyilvános közmulató helyeken (p. o. színházakban, tánczvigalmakban, hangversenyekben stb. meg nem szabad jelenniük. A példa ragadós. Száz — meg száz leány, ki mostoha viszonyok között sok fáradság és csak kevés élvezet mellett tudja becsületességgel az életet átküzdeni, ha nagy ritkán egy-egy ünnepen azon szerencsében részesül, hogy ilyen helyen megjelenhetik, s látja itten a pazon selyem- és bársonyba öltözött kéjhölgyeket, köztök véletlenül tán egy volt barátnőt is, nem tud ellentállani a kényelem csábításainak, és elbukik.

Ilyen továbbá azon tilalom, hogy az illető kéjház tulajdonosnőknek megtiltatik egy-egy leánynak többet hitelezni 20—30 frtnál.

Sok leány rövid időre a ballépés után megbánva tettét, vissza akarna térni nyomorához és szegénységéhez, csak hogy a fürtelemtől menekülhessen, de a nekiek könnyelműen hitelezett ruhák árát nem levén képesek megfizetni, kénytelenek mindinkább mélyebben süllyedni a gyalázatba. Ennek némi megakadályozására czélszerű tehát azon intézkedés, hogy azoknak 20—30 frtnál többet hitelezni ne szabadjon.

Ilyen a *titkos kerítés szigorú üldözése*; mert ez szaporítja leginkább a kéjhölgyek számát, mivel mintegy átmenetet képez a valóságos kéjházakba jutáshoz. Elég nő irtóznék a tisztességes életmódból egyszerre nyilvánosan ilyen gyalázatos helyre jutni, s ezen irtózás sokat vissza is tarthatna véglegesen; de azon átmenet, melyet neki a titkos kerítés nyújt, fokonként viszi közelebb, és eltávolítja megszokás által az irtózatot.

Ilyen és hasonló más czélszerűeknek mutatkozott szabályok léteznek már a kéjhölgyek számának kevesbitésére

Ha tehát valaki, mint p. o. Kun Tamás orvos ur, tudományos munkában tárgyal ezen kérdésekről, nem lett volna szabad efélékről megfeledkeznie.

A II-ik vagyis a törvényszéki orvostant tartalmazó részben is furcsábbnál furcsább indítványok vannak téve. Így p. o. a 140-ik lapon:

aa) Nőszemélyeknél a szüzességi állapot megítélése végett eszközözlendő törvényszéki orvosi vizsgálat, *mindig nyilvános törvényszéki ülésben*, vagy pedig ennek két kiküldött bíró tagja jelenlétében fölvevett jegyzőkönyvvel egyező orvosi vélemény érvényes.

A 153-ik lapon:

gg) A törvényszéki orvosok negyedik feladata leendő a fölött határozni, vajjon: a vádolt fél a bűntény elkövetése előtt és alatt oly állapotban volt-e? hogy tette beszámítás alá jöhet? vagyis: birtokában volt-e érző, akaró, s ítélő tehetségének? Ha például az elkövetett bűntényről minden kimagyarázható ok nélkül irtózatossággal szerezelt; ha a tettes a helyet, időt általában nem tartotta megválasztandónak arra nézve, hogy a tény napfényre ne jöjjön; hanem *az elkövetett tény után sem meg nem szökött, sem nem tagadja azt, sőt inkább az egészet egykedvűleg elbeszéli: a törvényszéki orvosok beszámítási képzetelenségét véleményeznek.*

A 165-ik lapon:

ff) Törvényszéki orvosok oly eseteknél, hol a szinlelő kóknak és következetesen szerepel, és ekkoráig minden ellene intézett kísérlet meghiúsult: (nemcsak) *főhatalmazták arra, hogy a szinlelőkre különféle erős hatásu, fájdalmat okozó, s égetőszereknek fölemlítése által fenyegetőleg hassanak*, (hanem stb.)

A mint azonban szerzőnek ezen nézeteit alig fogja valaki pártolni, úgy el kell ismerni, hogy vannak igen helyes megállapodásai is.

Ilyenek p. o. a 171-ik lapon, a szinlelések fölismérése nézve:

aa) Ha a vizsgálat alatt levő egyén önmaga folyvást arról beszél, hogy az ő elméje zavarban van, és ismételve állítja, miként ötet valami gonosz szellem unszolja ezt, vagy amazt tenni: alapos gyanu van a szinlelésre.

bb) Ha a vizsgálat alatt levő egyén, mindamellett hogy magát gyöngye elméjének lenni állítja, a nyomozó bíró vagy orvosok kérdéseire, az időt, napokat egész bizonyossággal meg tudja mondani, mielőtt pedig a büntényre vonatkozólag intéztetik hozzá a kérdés, egészen hallgat és felelni nem akar: igen alapos gyanu van a szinlelésre.

cc) Ha a vizsgálat alatt levő egyén, minden kérdésre csak így felel „nem tudom”, „nem láttam”, „holott az elmebeteg, ha csak nem egészen bárgyuk, vagy melákor legfőbb fokában szenvedők, az eléjük tett egyszerű kérdésekre, — minők: a lakhelyeket és neveket érdeklők, — meglehetősen tisztán és helyesen szoktak felelni: alapos gyanu lehet szinlelésre.

dd) Ha a vizsgálat alatt levő egyén különböző időben, az elme s kedélykórnak különböző jelenségeit mutatja, így például: egyszer kicsapongva esztelenkedik, máskor pedig elmélyedve buskomor és melázó: alapos gyanu van a szinlelésre.

ee) Ha a vizsgálat alatt levő egyén, közönyös tárgyakról ismételve tartott beszélgetés közben, magát úgy viseli, hogy műveltségi fokához képest értelmi tehetségének elegendő bizonyítékát adá, azonban ha reá nézve aggályos fordulatot vón a beszélgetés, tüstént tévelygőleg, majd zavarosan, később esztelen módra ad feleletet: legkisebb kétség sem lehet a szinlelés iránt.

ff) Ha a vizsgálat alatt levő egyén, állítólagos elme- s kedélybántalmának, mikor és mitől származására nézve azt hozza föl, „hogy ekkor meg ekkor fejére nagy ütést kapván, mit még a heghelyek is bizonyítanak” azóta mindig zavart elméjű: a szinlelés minden kétségen túl van.

gg) Ha a vizsgálat alá került egyénél azt tapasztalják a törvényszéki bírók és orvosok, hogy a tébolyosági roham mindig azon időpontban üt ki rajta, mikor az ismétli vizsgálat ideje immár jelen van, vagy pedig mikor újabb büntényre ismét befogatott: semmi kétely sem forog fenn az iránt, hogy azon bizonyos egyén tettető.

Nem lehet megtagadni azt szerzőtől, hogy tárgyismerettel és szorgalommal dolgozott a munkán, de amint legelől is megjegyeztük: mint tudományos munka nem elég alapos, s mint egy közegészségi codex tervezete igen tudományos.

Észrevételek a polg. törv. rendtartás 580. §-ához.

A polg. törvénykezési rendtartás 580. §-a szerint: „midőn az örökség tárgyát ingatlan javak is képezik, az illető örökös vagy örökösök, habár hivatalos eljárás nélkül egyeztek is ki, az illető birtokbíróság előtt igazolni tartoznak: a) hogy az örökség kizárólag őket illeti; b) hogy végrendelet esetében az öröklési joghoz kötött netáni feltételeknek eleget tettek, a hagyományosok pedig kellőleg értesítvék.”

„A birtokbíróság — mondja az 580. §. tovább — mindazokat, kik az örökség tárgyát képező ingatlan vagyona nézve netán örökösödési joggal bírnak, ennek érvényesítése végett 45 napi határidőre hirlapi hirdetés által azon megjegyzéssel idézi, hogy meg nem jelenésük esetére az örökség tulajdonjoga a folyamodók nevére fog bekebelezettni, illetőleg azoknak átadatni. — A jelentkező örökösök keresetöknek az 589. §. szerint kitűzendő zárhatáridő alatti beadására utasítandók.”

E §-ra vonatkozólag, melyet sokan egyáltalában fölösleges s cél nélküli intézkedésnek tartanak, s melyhez a „Jogt. Közöny” 38., 42. és 43-ik számaiban is olvastunk már pro- és contra észrevételeket, — többen azon nézetben vannak, hogy: 1. midőn az örökösök örökrészeikre nézve hivatalos eljárás

folytán egyeztek ki; — valamint 2. ha sommás uton megosztottattak; nemkülönben 3. a perre utasítás esetében, midőn t. i. az öröklési jog s — osztályrészek ez uton állapíttatnak meg: hirlapi hirdetés — illetőleg idézésnek helye nincs.

Áll-e ez, vagy nem?

Mielőtt e kérdésre nyilatkoznánk, legyen szabad pár szóval azon intentiót jeleznünk, melynek a szóbahozott §. létrehozását tulajdonítjuk.

A gyakorlati jogéletben igen sokszor adta már elő magát azon eset, hogy valamely örökségnek felosztása után — kivált midőn távolabbi oldalágak voltak az örökségre hivatva, — évek múlva jelentkeztek addig nem ismert örökösök, és nemcsak a már rég megosztottaknak okoztak évekig tartott kellemetlenségeket, de oly harmadik személyeket is váratlan perpatvarba vontak, kik az ismert örökösök megosztása után, ezek egyike vagy másika osztályrészének birtokába eladás, csere, zálog s más eféle jogügylet alapján jutottak. — Hiában bizonyították az előbbieket, hogy a jelentkezők lételéről tudomással nem bírtak, hogy mellőztetésük nem szándékosan történt; hiában hivatkoztak az utóbbiak jóhiszeműségükre, hosszas birtoklásra s a jelentkezők előbbi hallgatására. törvényünk — mely osztályügyekben elévülést nem ismer (l. Htk. I. 78. 5. §.) — kérelhetlen vala, és így a már megosztottaknak ujabban osztóznok s a birtokos harmadik személyeknek birtokukat odahagyni kellett. A jó volt, ha hosszas perlekedés után beruházásaikat visszanyerték.

Az ausztr. ált. polg. t. k. jelenleg is érvényes 1467—, illetőleg az 1855. év decz. 15-én kelt telekkönyvi rendelet 150. §-a által újabb idő óta védve látszottak ugyan lenni — legalább a jóhiszemű harmadik személyek az aféle méltánytalan s néha több családok romlását magokkal hozó kiforgatások elől; azonban ez még mindig igen gyöngye — s csak közvetve ható gyógyszere volt a radicalis bajnak.

Tekintve tehát a fentebbieket; de tekintve ellenkezőleg azt is, hogy lehetnek esetek, midőn az örökhagyó közelében levő örökösök a távollevőket, egy — vagy más okból szándékosan mellőzni s elhallgatni akarják: égető szükségünk vala oly expedienstörvényszert megállapítására, mely által a netán ismeretlen vagy távollevő örökösök értesülése lehetőségessé tétessék, szándékos mellőztetésük ellensúlyoztassék, — illetőleg gátoltassék, és legfőbbképen — mely által az örökösödési osztálynak befejezett, s legalább harmadik személyekre vonatkozásában jogerős ténynyé emelkedése biztosíttassék.

Sürgötte követelte ezt, egy — már meglevő — jogintézményünk: a telekkönyv is. „A telekkönyvi intézmény kívánja — mondá az igazságügyminiszter törvényjavaslata indoklásában — oly módosítást az osztálynak, hogy a tulajdonjog bekebelezése lehetővé tétessék.”

De hogyan tétessék a tulajdonjog bekebelezése lehetővé? Honnan szereztessenek örökösödési ügyekben a telekkönyvi intézmény által megkívánt azon biztos adatok, melyeknek alapján a kizárólagos s korlátlan uralmat involváló tulajdonjog bekebelezethessék? Ki igazolja, ki igazolhatja például végrendeleti öröklésnél, hogy későbbi — s tán ellenkező végrendekezés nem történt? Vagy ki tesz tanubizonyosságot a törvényes öröklésnél, hogy végrendelet vagy — kivált ha az öröklés oldalágaknak nyílt meg — hogy a jelentkező, illetőleg bejelentett örökösökön kívül más competensek nincsenek? És aztán a telekkönyv folytonossága azt sem tűri, hogy valamely ingatlan tulajdonjoga hosszabb ideig bizonytalan, tehát quasi res nullius maradjon.

E sok oldalú nehézségek közvetítését és — a mennyiben az eljárási szabályok keretébe fér — megoldását czélozza nézetünk szerint a szóbahozott 580. §; s valóban, az eszköz, mely abban kifejezést nyert: a — hason czéla Európa több államaiban sikerrel alkalmazott — hirlapi nyilvános idézés olyan, melyet helyesen választottnak mondhatunk. A hirlapi hirdetés, illetőleg idézés alkalmat nyújt a távollevő vagy ismeretlen örökösök értesülésére, ellensúlyozza ezek elhallgatását, s alapot szolgáltatván azon jogvédelemre, hogy az előtte vagy — a törvényes 45 nap alatt — utána jelentkezett örökösökön kívül mások és többen nincsenek, egyszersmind authenticus alapul szolgál az örökségi ingatlan tulajdonjogának a jelentkezők nevére leendő bekebelezésére.

Ezek előrebocsátása után mondanunk sem kell, hogy mi az előjelzett nézetet, mely bizonyos esetekben a hirdetési eljárást szükségtelennek tünteti föl, már csak azért sem osztjuk, mert meggyőződésünk szerint, az a szóbahozott 580. §. szelleme s céljával ellenkezik.

De ellenkezésben van az magával az 580. §. grammaticális értelmével is.

Figyelemmel olvasva ugyanis annak első bekezdését, mi azon kifejezésben, hogy: az illető örökös vagy örökösök „*habár hivatalos eljárás nélkül egyeztek is ki*” igazolni tartoznak stb. két külön választható fogalmat látunk jelezve; azt t. i., hogy „*habár kiegyeztek is*”, és azt, hogy: „*habár hivatalos eljárás nélkül tették is azt*”. — Két kifejezett esetet látunk tehát, melyre a §. intézkedik. Ha azonban a „habár” szó természetén kissén gondolkozunk: ha figyelembe vesszük, hogy az a fogalomnak, melylyel összeköttetik, ellenkezőjét okvetlenül feltételezi: (pl. habár kiegyezem is: viselnem kell a költségeket, föltételezi, hogy ha nem teszem is azt, viselnem kell ezeket) nem lehet kétségünk benne, hogy a kérdéses §. rendelkezését az elemezett mondat, illetőleg kifejezett esetek ellenkezőjére, vagy is azon még másik két esetre is kiterjeszteni akarta, és implicite ki is terjesztette, ha: az örökös vagy örökösök „*nem hivatalos eljárás nélkül*” — tehát hivatalos eljárás folytán, — és ha „*nem is egyeztek ki*” — tehát perre utasítottak.

Azonban az ellennézetük — mint alkalmunk vala meggyőződni — nem is annyira e §. kifejezéseire illetőleg nyelvtani értelmére, mint inkább arra alapítják előlemlített következtetéseiket, hogy:

a) a hivatalos eljárás közben sikerült egyességről szóló 586. §. a további teendők iránt az 581. §-ra utal;

b) hogy a perre utasítás eseteiről rendelkező §§-ok a hirlapi hirdetést egy szóval sem említik; és illetőleg

c) hogy a sommás osztályról szóló 583. §. az örökséget az érdekelteknek azonnal átadni rendelve, ezáltal a hirlapi hirdetést nyilván kizárja.

Lássuk ezeket közelebbről.

Az 585. §. előrebocsátván, hogy: a bíróság az 560. §. — vagyis a hivatalos beavatkozás — eseteiben, valamennyi érdekelteket egy kitűzendő határnápra megidéztetni, és közöttük az egyességet — még pedig ha az eredményhez remény mutatkozik, ismételve megkísérteni köteles; — az 586. §. folytatólag azt rendeli, hogy „a létrejött egyesség jegyzőkönyvbe iktatandó, s egyszersmind azon esetben, melyben törvényszerint gyámhatósági jóváhagyás kívántatik, az eljáró bíróság által ez utóbbinak jóváhagyása aláterjesztendő.”

„Ha az egyességben ingatlan javak is vannak érintve — így végzi az 586. §. — a bíróság az 581. §. értelmében jár el.”

Hogyan jár el tehát?

„Ha a 45 napi határidő lejártával igénylő nem jelentkezett — mondja a hivatkozott 581. §., — vagy ha az öröklési jog kellőleg tisztára hozott: az eljáró birtokbíróság az öröklött ingatlanoknak az örökösök nevére leendő bekebelezését, — ott pedig, hol telekkönyvek nincsenek, a 414. §. szerinti átadását hivatalból eszközli.”

A kik a hirdetési eljárást mellőzendőnek vélik, az előbbieket úgy kombinálják, hogy: ha az egyesség létrejött, s mint kell jegyzőkönyvbe vétetett: az eljáró bíróság az ebben érintett ingatlanokat egyszerűen átadja, illetőleg azoknak az örökösök nevére leendő bekebelezését eszközli.

Nézetünk szerint azonban, ezáltal a bíróságnak az 581. §. értelmébeni eljárása még kimerítve nincs; mert ezen §-ban „az öröklési jog kellő tisztára hozatalát praesupponálván: a bíróság csak akkor jár el teljesen annak értelmében, ha az öröklési jogot is tisztára hozza.

Ámde hogyan hozassék az öröklési jog tisztára, és pedig kellőleg, vagyis a mint azt a törvény kívánja? Miképen constatirozza az eljáró bíróság, hogy a jelentkező, illetőleg bejelentetteken kívül több örökös nincs, hogy tehát az öröklött ingatlan azokat kizárólag illeti? Hogyan eszközölhető ez nyilvános hirdetmény, illetőleg idézés nélkül? Vagy, több hitelt érdemelnének azon örökösök, kik a bíróság, mint a kik ezenkívül egyeznek ki?

Innen látható, hogy a hirlapi hirdetmény, a bíróság előtti kiegyezés esetében is nemcsak szükséges, de az 586. §-nak az 581. §. értelmére lett hivatkozása által nyilván föltételeztetik is. A bíróság tehát, mielőtt az öröklött ingatlanoknak a kiegyezett örökösök nevére leendő bekebelezését eszközölné, az 580. §. utolsó bekezdése értelmében eljárni el nem mulaszthatja.

Áttérve a porreutasítás esetére, igaz: hogy a p. t. r. 587—590. §§-ban a hirlapi hirdetményről említés nem tétetik; azonban ezen §§-ok egyikében: a pernek melyik örökös által leendő megindításáról, másikában: a peressé vált hagyaték biztosításáról, harmadikában: a per beadására kitűzendő zárhatáridőről, s negyedikében: a keresetnek a kitűzött idő alatti be-

nem adása esetéről tétetvén intézkedés; — e tárgyak természetéből folyik, hogy annak fölemlítése ezeknél helyén nem lehetett; de, — minthogy a ki nem egyezett örökösök közötti jog viszonynak: a pernek ellátása a törvény rendes útján, külön szabályok szerint történik, — az örökösödési eljárásból ezekbe bármely intézkedést mintegy beékelni: a rendszerességgel sem egyezett volna meg. Külön §-t alkotni pedig ennek megemlítése — illetőleg a hirdetésnek, a peres uton lefolyt örökösödési ügyek irányábani fenntartására, — miután az 580. §. — mint fölebb említettük — implicite ez esetre is rendelkezik: fölösleges vala.

Helye lévén eszerint itt is a hirdetési eljárásnak, az a kérdés merül föl, hogy: ha a hirdetést, mint az örökösödési eljáráshoz tartozó intézkedést, a per folyamában alkalmazni, vagy mint fenntebb mondánk: oda beékelni nem lehet, mikor eszközözlendő hát az?

Íde vonatkozólag különbséget teszünk: vajjon a perre utasított örökösök, keresetöket a kitűzött határidő alatt beadták-e vagy nem?

Ha beadták; ha tehát a peressé vált örökösödési kérdések bírói ítélet által oldattak meg, a hirdetési eljárás akkor leendő alkalmazandó, midőn a perben érdekelt örökös vagy örökösök, a jogerőre emelkedett ítélet alapján, a hagyatéki ingatlanoknak, illetőleg ezek bizonyos részének tulajdonjogát nevékre bekebeleztetni kérelmezik, midőn tehát az ügy peressége megszűnván, az 580. §. által szabályozott stádiumba jutott. — Ha azonban az örökösödési kereset a kitűzött határidő alatt be nem adatott: a hirdetést az 586. §. analogiájához képest, az osztálynak az 590. §. értelmében lett teljesítése után véljük eszközözlendőnek.

Igy vélekedünk a sommás osztottatás esetére nézve is. Midőn ugyanis az osztályt nyert örökös vagy örökösök, jogerőre emelkedett osztályuk, illetőleg a bíróság e tárgyú végzésének (melylyel t. i. az osztályt tartalmazó jegyzőkönyvet elintézi) alapján a kérdéses ingatlanok tulajdonjogának bekebelezését kéri: a bíróság az 580. §. értelmébeni hirdetést ekkor fogja megtenni. Mert — az ellennézetünk indokaihoz szölv — azért, hogy az 583. §. „a bíróságot a törvényes örökösödés szabályai és a leltár alapján az osztályt *haladék nélkül* megtenni és az örökséget az érdekelteknek *átadni*” utasítja; minthogy ezen átadás alatt nem a tulajdonjog bekebelezése, de csupán a *tényleges birtokbá helyezés* értethetik: ennek haladék nélkülsége a hirdetést ki nem zárja.

Hogy pedig az átadás alatt bekebelezést nem érthetünk, kitűnik onnan is: mert ez esetben az — mint az 581. §-ban — a kérdéses 583. §-ban is világosan kitétetett volna; és mert különben az osztálylyal meg nem elégedő örökösnek azon jogát, melyszerint az osztály ellenében a törvény útjára léphet, s mely számára ugyancsak az 583. §-ban nyilván fennhagyatott, hahogy a törvényes eljárás tárgyát képező ingatlanok tulajdonjoga az ő kizárásával már a priori másra kebelezetnék be: illusoriusnak kellene tartanunk.

Egyáltalában föl sem tehető, hogy azon törvényhozás, mely jogintézményeink ujjaferemtése — s általában jogéletünk fejlesztése s gyarapítására annyi korszerű s életrevaló intézkedést szemelt össze, és mely a szönyegen levő esetben is egy olyat ültetett által örökösödési eljárásunkba; mondjuk: föl sem tehető, hogy e törvényhozás azt csak azért tette volna, hogy emez intézkedéseket félrendsabályokká elaválja. — Már pedig, ha a többször említett hirdetményi eljárás csupán a bírósági befolyás nélkül létrejött kiegyezés esetére szoríttatnék; tekintve, hogy ezáltal a bíróság előtt kiegyezett, valamint megosztottatott, nemkülönben a perre utasított örökösök, a nyilvánosság elől, részben a hivatalosság auctoritása által mintegy elrejtetnének; — tekintve, hogy a hivatalos beavatkozás igénybevétele — az 560. §. c) pontjához képest — az illető örökösöktől függvén, már csak a hirdetési 45 nap meggazdálkodása végett is, magán uton kiegyezni igen kevesen, azok pedig, kik távollevő örökös társait elhallgatni akarják, egyáltalában nem fognának; és tekintve, hogy e képen az örökségi ingatlanok tulajdonjogának telekkönyvi bekebelezése, még a birtokbizonyítványi rendszer által nyújtottnál is ingadozóbb alapot nyerne: valóban az 580. §. intézkedése még a félrendsabálynál is kevesebb volna.

És épen, mert ezeket föl nem tehetjük, — reasummálván az előadottakat, úgy vélekedünk: hogy akár jött létre egyesség az örökösök közt, akár nem; akár a bíróság előtt történt az, akár azon kívül: a mennyiben ingatlan javakról van szó, a hirlapi hirdetés minden esetben alkalmazandó.

Fekete Ödön.

h. ügyv.

Különfélék.

* (Az osztrák-magyar ügyvédi gyűlés tárgyában) az alsó-ausztriai ügyvéd-egylet közgyűlése új bizottságot küldött ki, melynek kebelében tanulságos eszmecsere támadt a mellette s ellene szólók közt, — első nézete dr. Knepler által, utóbbiaké dr. Grysar által nyert kifejezést. A két nézet irányát s motívumait a „Gerichtsbote“ ekként jellemzi:

Dr. Grysar azt kívánja, hogy a kül-tagtársak véleménye bekívántassék; attól tart azonban, hogy a lapok rájuk befolyást gyakorolnak, miért is minden közlést a hírlapok számára ellenez s végre a magyar-osztrák ügyvédek helyzete közti különbségre tesz figyelmessé; azt hiszi, hogy a jogszolgáltatás különbsége oly lényeges, hogy jelenleg alig lehetne támpontot találni, hogy egy közös célra való törekvés lehetségesnek tartassék. A dolognak e kívül még politikai oldala is van; félni lehet, hogy a terv Magyarország részéről bizalmatlansággal fogadtatik: — lehetséges, hogy a magyarok visszanyert különállásuk veszélyeztetésétől s törvényhozásuk befolyásoltatásától fognak tartani.

Továbbá igen sajnálatos azon körülmény, hogy az indítványozók semmi programmot sem nyújtanak, s így lehetetlen, hogy ezen ügyvédi gyűlésről világos fogalmat szerezhessünk. Miután ujjal az ügyvédi organizáció különbségére utalt, az indítványt időelőttinek tartja, s az a fölötti tanácskozást nem véli megértnék a végleges határozathozatal stádiumára.

Dr. Knepler ellenben megjegyzi, hogy a magyar s osztrák ügyvédek korántsem fogják magukat oly nehezen megérteni a törvényhozás terén, mint azt első pillanatra binni lehetne. A magyarok 1853-tól 1860-ig ugyanazon polgári s büntető törvénykezésben részesültek, melyben mi, és ő az 1859—60 években Magyarországon számos ügyvéddel ismerkedett meg, kik képességük, jogászai műveltségük s az osztrák törvényekben való jártasságuk folytán minden pillanatban becsülettel ügyvédkedhetnének Bécsben is. — Az osztrák jogszolgáltatás különben is nem rossz hírben áll Magyarországon, s közmeggyőződés szerint leginkább politikai indokok birták az országbirói értekezletet annak haladéktalan félretételére.

Ma a dolgok másként állanak. — Magyarország önálló törvényhozással bír, s senki sem kívánja ezt tőle elvitázní. Reményli, hogy a magyar kartársakkal könnyű lesz egyetértő tanácskozást folytatni, akár mint vendégek jönnek hozzánk Bécsbefe, akár ők fogadnak Pesten minket vendég-baráti készséggel.

Ekként hangzik a „pro“ és „contra“ álláspontnak nézete. — A „Gerichtsbote“ szerkesztősége erre ily reflexiókat tesz:

„Mi minden egyoldalúság ellenségei vagyunk, de a gazdasági szükséglet elutasíthatlan követelménye, hogy a különböző országok törvényhozása magánjogi téren minél inkább közeledjék egymáshoz, hogy az egyes ember, ha országa határain túllép, ne találja magát törvényhozási tekintetben egy teljesen idegen földön. Ha ily közeledési szükség Franciaország s Németország közt fennáll, ugy ennek — azt hisszük — még inkább helye van Ausztria és Magyarország között, melynek annyi kapcsolatos érdeke s feladata van; az általános ügyvédi gyűlés eszméje tehát nagy elégtételül szolgál nekünk. Nagy horderejű tény gyanánt üdvözlünk azt, ha Ausztria és Magyarország ügyvédek gyűlése, közvetlenül megnyitása után *communis opinio doctorum* gyanánt megállapítaná, hogy a két birodalmi fél törvényhozásában az *egységes haladás* — a mennyire az lehetséges s helyes — megközelítesék.“

* (Az egyetemről) a napokban bécsi s ezek után pesti hírlapok oly tarka-barka híreket hoztak, hogy ezeket olvasva s a valósággal összevetve, komolyan desperálnunk kell a hazug információkból élő journalismus hitelének csökkenése felett. Így nem tudjuk, vajjon az ezidei rektor dr. Konek Sándor ur személyisége, vagy a magyar joghallgató ifjuság reputációja szándékozott-e inkább insultáltatni, midőn a legezifrább költemények közt azon mese is olvasható volt, hogy a jogászok dr. Konekot kifütyülték stb. — Az egész affaire pedig nem volt más, mint a catalogus olvasása alatt rendesen elmaradhatlan zaj, az absentiát nyert későnjövők malecontentus zsiabongása, melyből a hírfaló levelező egész jogász-insurrectiót s ultramontanellenes demonstratiót magyarázott ki, emellett tendenciosus roszakarattal a joghallgató ifjuságot a külföld előtt oly kárhóztos színben feltüntetni igyekezett, minőnek az daczára egyes fogatkozásoknak, valójában nem mondható. A joghallgató ifju-

ság erkölcsi jó hírét látta megsértve e hazug relációk által s indignatióval fogadta s komoly válasza sem méltatta a „M. Ujság“ s más pesti lapoknak, kik e tárgyban nem igyekeztek helyesebb helybeli értesülést szerezni, hason szellemű közléseit. A tanzabadság elvét legalább a józan többség úgy magyarázza, hogy a tanárnak jogában legyen bármily szellemben s irányban tanítani s viszont az ifjuságnak is jogában álljon a tanárt hallgatni vagy nem, névleg ott, hol mint a pesti egyetemen két párhuzamos tanszék van az illető tanszakra felállítva. anélkül, hogy a meggyőződési s nyilatkozási szabadság, leereszkedésére irányzott ily brutális terrorizmus jogosultságát vagy erkölcsi s illemi megengedhetőséget elismerné.

(A közoktatásügyi miniszternek előterjesztése az egyetemi vagyonról) sok érdekes adatot foglal magában. Hogy Pázmány P. alapította az egyetemet 1635. május 12-én kelt 100,000 ft alapítvány-levelel s ugyanazon év október 18-án meg is nyitott ünnepélyesen, azt tán nem is kell említenünk. Ekkor még csak a hittani s bölcsészeti kar volt felállítva. Később Lory Imre s Lippay Gy. esztergomi érsekek alapítványai folytán a kánon jog s polgári jog nyert tanszékeket, s ezen alapítványokkal lett később felállítva a jogi kar. Az orvosi kart Mária Terézia alapította meg a dunaföldvári apátság adományozásával. Az egyetem vagyona 1774-ik évben 268,614 ft volt, mi azonban adományok által folyton növekedett. 1812-ben már több volt másfél milliónál, a mikor azonban a bekövetkezett pénzválság s devalváció következtében 800,000 ftra süllyedt le. A jó gazdálkodás s folytonos hagyományozások ismét emelték fokozatosan az egyetemi vagyont, úgy, hogy az 1868-iki alapi zárszámadás szerint a tőkék állománya 2.812,777 ft 7 kr. S így a Pázmány által alapított nagyszombati s később Pestre áthelyezett magyar egyetem a leggazdagabb Európa egyetemei közt, tán az egy oxfordit kivéve.

(Külföldön tizenhat magyar egylet létezik.) Ezek a következők: a bécsi „Magyar társaskör“ 1862. óta az Alsergrundon, könyvtárral; a bécsi „Műegyetemi magyar kör“, 1867-től fogva; a bécsi „Magyar iparosok egylete“, csinos könyvtárral; a „Berlini magyar-egylet“, mely 1846 közepén alakult, s könyvtárral és segélypénztárral bir; a „Jénai magyar kör“, mely 11 év óta áll, s könyvtárában 400 kötet van; a „Hallei magyar kör“, mely tavaly alakult; a „Hamburgi magyar egylet“ 1867. szept. 7-dike óta létezik, kereskedő és iparos tagokkal; a „Honheimi magyar egylet“, az idén alakult a gazdasági tanintézet növendékeiből, keletkező könyvtárral; a „Zürichi magyar egylet“, hat év előtt alakítva műegyetemi tanulók által, szép könyvtárral; a „Párisi magyar egylet“, 1865. márciusában alapítva, jelenleg tíz hazai lapot járat s 500 kötetre menő könyvtára van; a „Londoni magyar egylet“, az idén alakult, kölcsönös segélyezésre; Bukarestben a „Hunnia“ (1857 óta) s „Magyar iparos ifjak egylete“, (1863-tól); a „Kairói magyar egylet“, mely tavaly alakult kereskedők s iparosokból; a „New-yorki magyar egylet“ 1866-tól kezdve, jelenleg 50—60 taggal; a „Buenos-ayresi magyar egylet“, az ott lakó osztrákok és magyarok által alapítva.

(Figyelmeztetés.) A cs. kir. közös külügyminiszterium f. é. nov. 24-iki 16,462. sz. a. kelt értesítése szerint a Belgiumban „Banque populaire de Bruges“ név alatt hatósági engedély nélkül fennállott s mint kitént a közönség könnyen hívóságára alapított szedelgési vállalat megbukott, a nélkül, hogy vagyon maradt volna a megcsalt hitelezők kielégítésére. A banknak megszökött igazgatói: *Bienenstock* és *Oppenheim* közül sikerült ugyan az utóbbit elfogni, mindazáltal a belga hatóságok nyilatkozata szerint semmi kilátás sincs arra, hogy a károsodottak, kik az eddigi jelenségek szerint Magyarországon is többen találtaknak, kárpótlást nyerjenek. Ujabb figyelmeztetésül szolgáljon ez eset a közönségnek arra nézve, hogy ismeretlen külföldi vállalatoknak könnyedén hitelt ne adjon.

TARTALOM: Legyenek-e törvényszéki orvosok. (Vége.) Balogh Kálmántól — A magyar örökjog és örökösödési rendszer. Simon Florentintól. — Jogirodalom. — Észrevételek a p. t. rendtartás 580-ik §-ához. Fekete Ödöntől — Különfélék. — Melléklet egy fél iv curia határozat.

■ Mai számunkhoz a „Jogtudományi Közlöny“, „Vasárnapi Ujság“ és „Politikai Ujdonságok“ 1870. évre szóló előfizetési felhívása van csatolva.

■ Melléklet: Megrendelési iv a közigazgatási törvények és miniszteri rendeletek betűrendben és közigazgatási eljárás irónypéldákkal czimű műre.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

 Mellékletül egy fél iv a szabályrendeletek gyűjteményéből.

A magyar általános jogászgyűlés alapszabályi tervezete.

1. §.

A magyar általános jogászgyűlés célja, a magyar birodalmi jogászokat a tudományos téren szorosabb személyes érintkezésre és eszmecserére egyesíteni, — a hazai jog átalakítására s fejlesztésére befolyást gyakorolni, — különösen a szabadelvű jogreformok helyes létesítését előmozdítani.

2. §.

Az általános jogászgyűlés tagja lehet a magyar birodalom mindazon honpolgára, a ki:

- a) ügyvédi oklevéllel bír,
- b) bírói hivatal visel,
- vagy a törvényben meghatározott bírói minősítvényvel bír;
- c) valamely magyar birodalmi egyetemen vagy felsőbb jogi tanintézetben jogtanár,
- d) közjegyző,
- e) jogtudor, vagy
- f) az igazságügyi minisztérium fogalmi személyzetének tagja.

3. §.

A tagság a belépti igazolvány átvételével kezdődik, melyet az állandó bizottmány szolgáltat ki.

Indítványokat csak a tagok tehetnek, és a gyűlési tárgyalásokban s a szavazásban csak a tagok vehetnek részt.

4. §.

A tagdíj egy évre 5 frt. A tagok kötelesek e díjt a belépés alkalmával azonnal, azontul pedig minden évben január hó végeig a gyűlés pénztárába befizetni.

Az első évben a lefizetés a megalakulás napjától számítandó négy hét alatt teljesítendő.

A fizetés megtörténte az igazolvány kiszolgáltatása által bizonyíttatik.

Ha valamely tag a tagdíjt e §-ban meghatározott idő alatt be nem fizeti, az évi járulék az igazolvány megküldése mellett utánvét útján szedetik be; ha pedig az utánvétellel terhelt levelet valamely tag elfogadni nem akarná, e vonakodás a kilépés kijelentésének tekintetik.

Az állandó bizottmány a befizetések megkönnyítése végett oly városokban és törvényhatóságokban, hol a gyűlésnek több tagja van, egy tagot megbizhat a tag-

dijaknak a fennkitett határidőig való elfogadásával, s az igazolványok kiszolgáltatásával. — Az ily intézkedés, és a megbizottak neve a hirdlapokban közvéteendő.

5. §.

Általános jogászgyűlés minden évben tartatik, s a megnyitás napjával együtt 6 napig tart.

Az általános jogászgyűlés szakosztályi és teljes ülésekben működik.

A teljes ülések nyilvánosak.

6. §.

Az általános jogászgyűlés négy szakosztályból áll. — Az *elsőbe* : az általános magánjog, a *másodikba* : a kereskedelmi s váltójog, tengerjog és a nemzetközijog, a *harmadikba* : a büntetőjog, büntetőeljárás és a börtönügy, a *negyedikbe* : a bírósági szervezet, polgári eljárás és a jogtanulmány tartoznak.

A szakosztályok a tagok önkényes bejegyzései útján alakulnak, melyek lehetőleg a gyűlés első napján teljesítendő.

Minden szakosztály, gyűlésről gyűlésre maga választja elnökét, jegyzőjét; s ezeken kívül esetről esetre előadót választ, ki a szakosztály megállapodását azon tárgyban a közgyűlés elébe terjeszti.

Valamely szakosztály tárgyalásaiban és a szavazásban csak ezen szakosztály tagjai vehetnek részt.

A kisebbségnek (és ha többféle ágazik, azok mind-egyikének) jogában áll saját indítványát külön szerkeszteni, és saját választott előadója által a szakosztály megállapodásával egyidejűleg a teljes ülés elé terjeszteni.

7. §.

A szakosztály tárgyalásai alá csak a tudományos tartalmu indítványok tartoznak.

Csak oly indítvány kerülhet a szakosztályban tárgyalás alá, a következő §-ban meghatározott eseten kívül, mely a gyűlés megnyitása előtt legalább 6 héttel az állandó bizottmányhoz beküldetett, és az által a 13. §-ban meghatározott módon közzététetett.

A szakosztálynak joga van valamely indítványt, mint a mely bármely okból tárgyalás alá nem való, visszautasítani. Az ily indítvány azon gyűlésen többé elő nem vehető.

Az indítványok az állandó bizottmányhoz küldendők be. (13. §. c.)

8. §.

Ha valamely indítvány mint tárgyalásra nem alkalmas visszautasított az állandó bizottmány által, arról az indítványozó rögtön értesítendő, és jogában áll az indítványt a maga költségén kinyomatni s a tagoknak szétküldeni. — Ez esetben joga van a gyűlés első nap-

ján az elnököt fölhívni, ki az indítvány megvizsgálására a tagokból rögtön egy tiztagu bizottmányt nevez ki, mely azon kérdés felett, valljon az indítvány ezen gyűlésen való tárgyalásra alkalmas-e vagy sem, még azon nap végleg dönt. Ha az indítvány a tárgyalásra alkalmasnak találtatott, az elnök által az illető szakosztály elnökéhez megküldendő.

9. §.

A teljes ülés a gyűlés összes tagjaiból áll.

A tárgyalásokat a jogászygyűlés elnöke vezeti, ki valamint egy alelnök, minden gyűlés első teljes ülésében azon gyűlés-szakra választatik.

Az elnök választ négy jegyzőt a tagok közül, meghatározza a napi rendet; s az illedelem s csend fenntartására ügyel.

Az alelnök az elnököt akadályoztatás esetében helyettesíti.

10. §.

Oly indítványok, melyek a szakosztály által is alkalmasnak találtattak a tárgyalásra, de a melyek ott vagy a teljes ülésben időhiány miatt nem tárgyalhattak, a következő gyűlésen az új indítványok előtt vétetnek tárgyalás alá. A tanácskozás rendjét külön szabály állapítja meg.

11. §.

Ugy az osztály- mint a teljes ülésekben a jelenlevők többsége dönt.

Választásoknál a szavazás közfelkiáltással, ha pedig legalább husz tag írásban kívánja, szavazati jegyek által történik.

12. §.

A teljes ülésekben, ha husz tag írásban kívánja, tekintet nélkül arra, vannak-e még tagok a szólásra felirva vagy sem, szavazásra bocsátandó azon kérdés, berekesztessék-e a vita vagy sem?

13. §.

A teljes ülés tárgyai:

- a) az elnök és az alelnök választása,
- b) a szakosztályok megállapodásának, illetőleg a kisebbségi véleményeknek megvitatása, elfogadása vagy visszautasítása,
- c) az állandó bizottmány megválasztása,
- d) a következő gyűlés helyének és a hónap, a melyben tartani fog, meghatározása,
- e) a gyűlés beligazgatására vonatkozó indítványok,
- f) az alapszabályok módosítása.

A b) alatti tárgyak sorrendjét a gyűlés elnöke szabja meg, a többiek pedig azon rendben veendők elintézése alá, a melyben fenn elősorolvák.

Csak oly tudományos tartalmu indítvány vehető tárgyalás alá a teljes ülésben, mely a szakosztályi érdelemleges tárgyaláson már átment.

14. §.

Az állandó bizottmány hét tagból áll, és a teljes ülés által évről-évre választatik. A választás, ha csak más nem kívántatik (11. §.), közfelkiáltással történik. A választandók sorozata az osztályok mindegyike által kiküldött négy-négy tag és az elnök vagy helyettese által állapittatik meg.

E bizottmány hatásköréhez tartozik:

- a) az általános jogászygyűlés megállapodásainak s határozatainak közzététele, illetőleg azok foganatosításáról való gondoskodás. Ezen felül e bizottmány:
- b) a tagokul jelentkezőket minősítvény tekintetében megbirálja, a belépti igazolványt kiszolgáltatja, a

tagdíjakat beszedi, s a gyűlés megtartására megkivántató összes intézkedéseket megteszi, s a költségeket a pénztárból utalványozza.

c) a gyűlésen tárgyalandó indítványok bejelentését elfogadja, azokat megbirálja, a melyeket tárgyalásra alkalmasaknak tart, kinyomatja s a tagoknak megküldi.

d) A gyűlés napját meghatározza, a meghívókat legalább 1 hónappal előbb kibocsátja s a gyűlés tárgyaitól napirendi tervezetet készít.

e) Elnököt, jegyzőt, pénztárnokot önkéleléből választ, a támadt hiányokat a tagok sorából kiegészíti. Határozatai érvényéhez megkivántatik, hogy a bizottmányi ülésekre minden tag meghívotott s legalább öt megjelent legyen.

f) Az állandó bizottmány székhelye mindig azon hely, melyen az utolsó általános gyűlés tartatott.

A jegyzők készítik a teljes ülések jegyzőkönyveit, s abba a tett indítványok, azoknak az előadók részéről írásba foglalt indokolása, és a teljes ülés megállapodása felveendő.

15. §.

Az alapszabályok megváltoztatását tárgyzó indítvány az általános gyűlés megnyitása előtt legalább négy héttel az állandó bizottmányhoz írásban beküldendő, különben ezen gyűlésen tárgyalás alá nem kerülhet.

* * *

A budapesti ügyvédi egyletnek a f. évi január 31-dikén tartott közgyűléséből kelt, magyar jogászygyűlés össze hívását tárgyzó határozata alapján kiküldött bizottság, a fentebbi alapszabályi tervezetet készíté, melyet kiváló szabatosága s czélszerű rövidege miatt, minden tekintetben kielégítőnek tartunk. Azonban jónak véltük annak közzétételét, hogy a vidéki kartársak is, netalán észrevételeiket idejekorán megtehesék.

Szerk.

A közös tulajdon telekkönyveinkben.

Az új törvénykezési rendtartás 422. §-a értelmében, „ha valamely, a törvény szerint együvé tartozó, vagy feloszthatlan ingatlan vagyon többké, s csak egy vagy több, de nem valamennyi tulajdonostárs ellen intéztetik a végrehajtás: csupán a marasztalt fél jutalékának tulajdonjoga foglaltathatik le és bocsáttathatik árverés alá. Ha a tulajdonjog aránya megállapítva nincs: a végrehajtató az arány birói megállapítását, a fél költségeire, saját felperessége alatt, a törvény rendes útján eszközölje.”

A törvény azon intézkedése, miszerint csak az elmarasztaltnak egyes képleges része kerülhet végrehajtás alá, utolsó időben több oldalról meg lett támadva.

Mondatott ugyanis, hogy ily képleges rész eladása nem vezethet eredményre, mert senki sem akar másokkal birtokközösségbe lépni.

Különös, hogy én, ki az új perrendtartást még kihirdetése előtt ismételve megtámadtam, ugy e lapokban, valamint más uton, kénytelen vagyok azt most már másodszor védelmezni, és egyes intézkedéseinek helyes volta mellett harcolni.

Még különösebb, hogy a megtámadások épen a törvény legerősebb oldalai felé irányoztatnak, és a leggyengébb oldalak figyelmen kívül hagyatnak.

Az új törvény ily erős oldalához azon intézkedése is számítható, miszerint az, ki el nem marasztaltatott, végrehajtást sem szenvedhet. Mert ha százszor több oportunitási ok harcolna is a közös tulajdonnak együttes eladása mellett, akkor sem lehetne az igazságot annyira szem elől téveszteni, hogy oly egyénnek vagyona is kerülhetne árverés alá, ki, vagy senkinek sem

tartozik, vagy mi egyre megy, hitelezői által perrel nem üldöztetett.

Az együttes árverés mellett felhozott opportunitási érvek is gyengék, mert pl. városi háznál, mely bérbe adható, a birtokközösség igen egyszerűen a jövedelem felosztás által leli kifejezését.

Falusi ingatlan természetben is felosztható, nevezetesen akkor, midőn az e tekintetben még fennálló a korszellemmel ellenkező tilalmak és akadályok a törvényhozás által, mint reményljük, rövid idő múlva el lesznek távolítva.

Fennmaradnak még a falusi belsőségek vagy inkább a falusi házak. Igaz, hogy ezeket nehezen lehet közösen használni. Hanem itt is, mint másutt áll azon elv, hogy ki milyen biztosításra kölcsönözött, csak ilyen és nem nagyobb kielégítéshez juthat.

Azért is minden árvapénztár, takarékpénztár és egyéb óvatos hitelező csak akkor ad kölcsönt, ha a jelzálogul lekötött ingatlan valamennyi tulajdonosa a kötelezvényt aláírja.

Ellenben, ha egyik tulajdonostársnak tartozása miatt az egész ingatlan volna elárverezhető, a tulajdonos társak folytonos félelemben tartatnának, mert mindig azon veszélyben forognának, hogy egyes társak adósságokat csinálván, öröklött vagy véres veritékkel szerzett ingatlanuk talán a legkedvezőtlenebb időszakban dőnhet.

Miután tehát a törvény igen helyesen rendeli, hogy csak elmarasztalt fél illetősége árvereztessék el, ott, hol a birtokarány a telekkönyvből ki nem tűnik, az előlegesen megállapítandó.

Ezen előlegesen megállapítás ellen a „*Törvénytörvény*” 93. számában *Mihajlovics Miklós* ur felszólal, a 422. §. ezen intézkedését fölöslegesnek állítván, „mert”, azt mondja „a telekkönyvben, ha több személy van mint tulajdonos bevezetve, vagy mindegyiknek illetéke hányadrészekben van feljegyezve, vagy a tulajdonosok csak általában a hányadrész feljegyzése nélkül vannak mint közös tulajdonosok bekebelezve. Az első eset nem is jó itt kérdés alá, mert a törvény csak azon esetet tartja szem előtt, midőn a tulajdonjog aránya nincs megállapítva; a második esetben pedig mindegyik tulajdonosnak egyenlő illetéke van, és így mindkét esetben — a harmadik eset a telekkönyvi törvény 55. §. világos tartalma szerint nem is lévénképzeltető, — az arány amugy is meg van határozva.”

A tisztelt cikkíró itt csak a telekk. rendeletnek telekkönyvek továbbfolytatását szabályozó második részét vette figyelembe, nevezetesen annak 55. §. 6. pontját, melyben hivatkozás történik az osztr. polg. tvkönyv 339. §-ára, hol az mondatik, hogy kétely esetében minden jutalék egyformának tekintetik addig, míg annak ellenkezője bizonyíttatik.

Figyelembe nem vette azonban azon körülményt, miszerint számos magyarországi telekkönyvben közbirtokosok „*határozatlan arányban*” találtatnak felveve, és így tényleg oly telekkönyvi viszony létezik, mely szerint az egyformáknak nem vélelmezhető birtokarány megállapítása szükséges.

Ezen felvétel a 1854. évi július 23-án kelt minisztr. rendelet folytán történt, melynek 73. és 75. §§. szerint ott, hol az ingatlanok előbbi birtokosa az osztr. p. tvkönyv életbeléptetése (1853. máj. 1-je) előtt elhunyt, mindazok, kik az 1840. VIII. t. cz. értelmében öröklési joggal bírtak és ezen közös igényükre nézve még ki nem egyeztek, mint „közbirtokosok határozatlan arányban” bevezetendők.

Ily esetben tehát magában a telekkönyvben határozottan fel van jegyezve, hogy az egyes osztályrészek

még eddigelé ki nem tüntethetők, csak a teendő osztály által fognak megállapítatni, és ezekre nézve helyesen intézkedik a törv. rendt. 422. §-a, midőn azt rendeli, hogy az egyes tulajdonos társak közti arány ott, hol eddig ez osztály útján még meg nem történt, a törvény rendes útján megállapítandó.

Ily gyakran előforduló az illető rendeletek értelmében eszközölt felvételnél, nem lehet a p. tvkönyv 839. §-ával boldogulni, mert itt a birtokrészek határozatlan volta a nyilvánkönyvben mindenkinek értesítése végett ki van tüntetve, mi már magában véve a védelmezett egyformasággal ellenkezik. Egyformáknak állítani a részeket továbbá azért sem lehet, mert az említett közös birtokosok közt özvegyek, gyermekek és unokák vegyítve fordulnak elő, és majd csak a folytatandó perből fog kitűnni, mely özvegy bir pusztá haszonvételi joggal, mely leány lett kiházásítása alkalmával kielégítve, mely unokák örökölhethetnek törzsek szerint stb.

Mindezen okoknál fogva az új törvénykezési rendtartás 422. §-át tökéletesen helyesnek, czélszerűnek és igazságosnak találom.

Dr. SCHNIERER GYULA,
egyet. mag. tanár.

Jogirodalom.

Két váltójogi munka fekszik előttünk. Az egyiknek czíme: *Váltójogtan a közönséges német váltó-rendszabály elvei szerint, tekintettel azoknak a gyakorlatban történt alkalmazására és a nevezetesebb európai váltótörvényekre.* Irta dr. *Apáti István*, köz- és váltó-ügyvéd. Pest, 1869. Kiadja Pfeifer Ferdinand.

A másiké: *A váltó történelme a legrégibb időktől korunkig — különös tekintettel a váltó elméletekre.* A váltótudomány különös kedvelői számára, írta dr. *Degen Gusztáv*, pozsonyi kir. jogakadémiai nyilvános rendes jogtanár. Pesten, 1870. Kiadja Heckenast Gusztáv.

Mindkettő hézagpótló váltójogi irodalmunkban. A mivel az egyik munka tudományosabb, azzal a másik gyakorlatilag hasznosabb. Kedves kötelességünknek tekintjük, e szaklap tisztelt olvasóival, néhány vonással mindkettőt megismertetni.

Kezdjük dr. Apáti István *Váltójogtan* című munkájával.

Szerző a váltójogtant — a mint már a munka címében is megmondja, — a német váltórendszabály elvei szerint adja elő, és tekintettel van azoknak a gyakorlatban történt alkalmazására és a nevezetesebb európai váltótörvényekre is.

A munkának eddigelé csak I-ső füzetje jelent meg. Egyik kiváló érdeme, a világos egyszerű irány. S ha ezen szabatos és mégis mesterkéletlen nyelvezet a többi füzetekben is meg lesz tartva, meg vagyunk győződve, hogy a váltójogtan művelőinek kedvenc olvasmányát fogja képezni. Azon szakavatottság és tudományosság, mely a munkát becsessé és azon gondos összeállítás, mely azt könnyen használhatóvá teszik, mindenesetre megérdemlik, hogy a szakközönség ilyen hézagpótló munkát pártolásban részesítsen.

Eltekintve attól, miszerint a német váltórendszabály a most létező váltójogok legtökéletesebbjének a tudomány által el van ismerve, s azért annak tanulmányozása nálunk már „de lege ferenda” is ajánlatos.

Megindult külkereskedelmünk is feltétlenül szükségessé teszi, hogy a velünk olyan sűrű üzleti összeköttetésekben álló Németországnak váltójogát ismerjük.

Azonban szerző munkájában még többet is nyújt a szükségesnél. Megismerteti ugyanis velünk lényegesebb kérdéseknél a többi európai államok váltójogait is. A miknek ismerete, ha nem is feltétlenül szükséges, mindenesetre tagadhatlanul hasznos marad.

Jogászaink nagyobb része ismeri ugyan az ötvenes évekből a nálunk is érvényben volt német váltórendszabály határozványait. Azonban ezekre nézve sem képezend dr. Apáti munkája felesleges olvasmányt; mert 1860. óta, a midőn a német ált. váltórendszab. nálunk hatályon kívül helyezettett, tízévi gördült le a multhoz, s azalatt Németországban a jogtudomány folytonosan halad, a törvényszékek határozatai sok homályos helyet világosítottak meg, s Apáti munkája ezen fejlődésre kiváló figyelemmel van s a haladás niveauján áll.

Azonban igen sajnáljuk, hogy hazai váltójogunk e munkában teljesen mellőzve van. Mindenesetre emelte volna nézetünk szerint a munka becsét, ha a német ált. váltórendszabálynak a többi európai váltójogokkal összehasonlításánál a magyar váltójog intézkedéseinek is kijelöl egy szerény kis tért. Nemkülönben emelte volna annak hasznosságát, ha szerző a velünk szomszédos és üzleti forgalmunkkal oly sűrű kapcsolatban álló Szerbiának 1860-ik évi január hó 25-én kihirdetett váltójogáról sem feledkezik meg. S habár el kell ismerni, hogy ezen most említett váltótörvény egyáltalán hiányos, és nem egyéb egy francia code de commerce s a német általános váltórendszabály alapján összefércelt szerkezetnél, még sem lehet tagadni, hogy azt részleteiben mégis sokkal szükségesebb volt ismernünk, mint az elavult (1829. május hó 30-iki) spanyol, (1833. szept. 18-iki) portugáli, akár a schwéd, dán vagy az egyes schweiczi cantonok particuláris váltórendszabályait.

Sha fáradtságot vett még magának szerző ezekről megemlékezni munkájában, akkor a nagyobb tökély kedvéért jó lett volna bizony ezen szomszédos jogot, melylyel ugyis elég gyakran van bajunk, is figyelemre méltatni. Eltekintve azonban ezen egyéni megjegyzéstől, örömmel üdvözljük dr. Apátinak ezen egészen véve becses munkáját váltójogi irodalmunk terén; s o hajtjuk, hogy a szerző meglepő pártolás által további tevékenységre serkentessék a jogtudomány ezen terén, melyen oly kitűnő képességet tanusított.

Dr. Dégen Gusztávnak „a váltó történelme“ című munkájáról legközelebb szólnunk.

Dr. F.

K ü l ö n f é l é k .

(Henszlmann törvényjavaslata a műemlékek ügyében.) 1. A történeti építmények és műemlékek országos védelem és a kormány felügyelete alá helyezettnek.

2. Megkárosítása tilos; a kártevők rendőri uton fenytendők.

3. Föntartása és czélszerű javítása a birtokost, tulajdoni jogánál fogva, illeti ugyan; ha azonban a birtokos azokat fentartani és koruk szerinti stýlben kijavítani nem bírná, vagy nem akarná, azok az állam intézkedése alá esnek, s ezen esetben nemcsak az építmények, hanem azok területének kisajítása is a kormány részéről az 1869-ki LV. t. cz. értelmében foganatosítható.

4. A történeti és műemlékek fentartásának, javításának és kisajításának eszközzésére egy Buda-Pesten székelő országos régészeti felügyelőség rendszerezettik, mely a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak rendeltetik alá.

5. Ezen felügyelőséget képezik; egy országos felügyelő, egy titkár és egy kiadó, mely utóbbi egyszersmind levéltárnok is.

6. A felügyelőség egyelőre három, kinevezendő szakférfiaval képezi az emlékek fentartására felállítandó országos régészeti tanácsot.

7. Közégeit a tanácsnak képezik a vidéken kinevezendő conservatorok és levelezők, kik e tisztséget tiszteletből viselik.

8. A felügyelőség kiterjesztendi gondját a történeti és műbecscsel bíró ingó régiségekre is, és igyekezendik, a mennyiben lehet azokat eredetiben, vagy legalább hű másban, első sorban a magyar nemzeti muzeum, másodikban valamely vidéki muzeum számára megszerezni!

9. Az országos régészeti tanács javaslatára a vallás és közoktatásügyi miniszter terjeszti az ügykezelésre, valamint az emlékek felkeresése, felállítása, lerajzolása, javítása, fentartása netaláni kisajátítása és az ingó régiségek megszerzése végett szükséges előirányzatot az országgyűlés elébe.

10. Ezen törvény végrehajtásával a vallás és közoktatásügyi miniszter bizatik meg.

Előfizetési felhívás

a

Jogtudományi Közlöny

a budapesti, n.-váradai és kassai ügyvédi egyletek közlönye

heti szaklapra, kapcsolatban

a m. kir. curiai határozatokkal

és

a törvénykezési szabályrendeletek gyűjtésével.

Szerkeszti:
Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

Kiadja:
HECKENAST GUSZTÁV.

A magyarországi törvények és rendeletek tára oly terjedelmes gyűjtemény, hogy annak legnagyobb része a törvénykezéssel foglalkozó ügyvédek és bíróságokra nézve elkerülhetlenül szükségesnek nem tekinthető. Ezért, s tekintve még, hogy a törvénykezésnek a közigazgatástól leendő elkülönítése közel kilátásba helyeztetett, czélszerűnek találtuk: a magyar felelős kormánynak a *törvénykezésre* vonatkozó mindannyi rendeleteit egy külön 8-ad rétű füzetek alakjában

„Függelék“ az új törvénykezési rendtartáshoz

című mellékletben közölni, akkép, hogy a mellékletek az év végén külön tárgymutatóval ellátva, a laptól elkülönítve, beköthetők legyenek.

Ezen rendeletek gyűjteményének **első és második**, azaz: 1867-ik és 1868-ik évi folyama szintén minden könyvkereskedés útján megszerezhető.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (október—december) 3 frt.

Félévre (október—március) 6 frt

Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetések idejében beküldése kéretik. — Az előfizetési pénz- és reclamatiókat az alulírt kiadó-hivatalhoz, a kéziratokat pedig bérmentve a szerkesztőhöz kérjük intéztetni.

A t. gyűjtöket minden tíz előfizető után egy tiszteletpéldány illeti.

A „Jogtudományi Közlöny“ kiadó-hivatala,
(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

TARTALOM: A magyar általános jogászgyűlés alapszabályai tervezete. — A közös tulajdon telekkönyveinkben. Dr. Schnierer Gyulától. — Jogirodalom. Dr. F.-tól — Különfélék. — Melléklet egy fél iv curia határozatok s egy fél iv a szabály rendeletek gyűjteményéből.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1869. (Egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi és kassai ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

E z é v v é g é n.

A lefolyt év nevezetes korszakot képez hazánk jogtörténelmében.

Immár nem szükséges, hogy csupán jó akarattal s ígéretekkel fedezgessük a meztelenséget, — hanem tettekről adhatunk számot; mert immár jogrendszerünk alaptörvényeiben legalább a főbb körvonalokat látjuk akkép megoldva, hogy azokban a további haladás és szerves fejlődés biztosítva van.

Szabad legyen tehát a lefolyó év végperceiben azon kérdést fölvetnünk: vajjon a múlt év alatt mily lépéseket tett nemzetünk a jogi s törvénykezési reformok mezején? — s mily irányelvek vezették a törvényhozást s a közönséget a létrehozott vagy előkészített reformok tekintetében? — Vizsgálódjunk tehát, s a nyugodt szemlézés figyelmével regisztráljuk az 1869-ik évnek jog- s törvénykezési reform-krónikáját.

A visszaállított alkotmányossággal láttuk, mint pezsdült fel az anyagi fejlődés, és a külföldi tőkék bevándorlása, s az anyagi fejlődés sokszerű viszonyaiból származó jogérdekek mily meglepő mérvben tüntették elő törvénykezésünknek addig sem titkolt hiányait, — úgy, hogy a törvénykezési reform képezte a kormány legsürgősebb feladatát, mert az igazságszolgáltatás javításának elodázása, az egész lendületet romba döntéssel fenyegette volna.

Ez, vagyis a jogbiztonság érdeke vezetete tehát az igazságügyminisztert, midőn az anyagi jog rögtöni codificálásának lehetetlenségénél fogva legalább az alaki jogszerkezet s a felsőbb bíróságok regenerációjához látott, jól tudván, hogy részrehajlatlan, igazságos bírák mellett a törvény hiányai tűrhetőbbé válnak.

A királyi curia jelen újabb szervezetében folyó évi június 1-én kezdette meg működését. Mi már akkor nyíltan berallottuk*) hogy távolról sem kötünk vérmes reményeket a kir. curiának újabb egységes szervezetéhez. Mi kezdettől fogva a kir. táblának felosztása mellett kardoskodtunk, és tudja az egész nemzet, hogy a felsőbb bíróságoknak jelen újabb egységes szervezete, az igazságügyi miniszternek sem volt kedvencz eszméje, hanem ő csakis a törvényhozás ebbeli határozatának végrehajtója.

Azonban az igazságos, részrehajlatlan jogszolgáltatás, a behozott nyilvánossággal is hatályosan ellenőrizve, legalább visszaszerezte a m. kir. curiának azon országos kegyeletet, melyet korábbi időkben birt, s így ma méltán viseli homlokán e mély valóságú igéket: *Justitia Regnorum Fundamentum*.

Nevezetesen a magyar kir. semmitőszék, mely az érdemleges ítélethozataltól elkülönítve kizárólag az alaki hiányok fölött örködik, a lefolyt félévi működése

által, tekintettel az új s tagadhatatlanul hiányos perrendtartásra, — fényesen igazolta e gyakorlati rendszabályt.

De a kir. curia rendezése nem egyedüli reformténye ezen esztendőnek, hanem a törvényhozás elvileg s törvényileg megállapította az alsóbb bíróságok alapszerkezetét is.

Még a választási tusák alatt, midőn a politikai hévnek magasra csapkodó hullámverései közepette a közjogi pártprogramok a csak általában hangsúlyozott reform-törekvések részletes pontozását lehetlenné tévék, — az igazságügyminiszter választóihoz intézett beszédében így sorolá elé a legközelebbi törvénykezési reformok egymásutánját:

Az igazságszolgáltatás elkülönzése a politikai közigazgatástól; a bírák függetlenségének biztosítása mind felfelé, mind lefelé; a bírói felelősség szabályozása; az első folyamodású bíróságok szervezése, kapcsolatban a békebírók intézményével; az ügyvédség reformja; a hiteles helyek rendezése; a szóbeliség, nyilvánosság és közvetlenség alapjaira fektetett polgári perrendtartás; büntető törvénykönyv; büntető eljárás karöltve esküdtzékekkel; ezekkel kapcsolatban a börtön-ügy reformja.

Az igazságügyminiszter ezen, nemcsak választóiinak, hanem az egész országnak tett ígéretei három első pontját tényleg már beváltá: „a bírói hatalom gyakorlásáról”, „a bírói felelősségről” s a „bírák és bírósági hivatalnokok áthelyezése s nyugdíjazásáról” szóló törvényjavaslatok által.

E három törvény egy szerves egészet képez, és mindhármát következő irányelvek jellemzik.

Mindenekelőtt a közigazgatás elkülönítettik az igazságszolgáltatástól, a bíró minden oly functiótól, mely őt hivatása teljesítésében gátolja, eltiltatik, a bírói állomásra szolgáló qualificatiók szigoruan megállapíttatnak, a bírák függetlensége mind felfelé, mind lefelé biztosíttatik, az első tekintetben kimondatván, hogy a bírót a törvényben meghatározott eseteken kívül sem elmozdítani, sem áthelyezni, sem nyugalomba tenni, sem pedig maga akaratára ellenére előléptetni nem lehet; — második tekintetben a kinevezés rendszere állíttatik fel, és végre a személyes felelősség elve terjesztetik ki a bírákra.

A kormánynak azon eljárása, mely szerint a bíróságok rendezését a megyék rendezésétől különválasztá, valamint a célba vett kinevezési rendszer, nagy zenebonát idézett elő az ellenzék soraiban. És a burocratiának, a centralizációnak s a miniszteri omnipotenciának rémével a hiszékeny nép egy részét annyira félre vezeté, hogy ez — alkotmányos tüzhelyeit veszélyben vélvén, a *szabadelvűség* nevében kezdett kérvényezni azon javaslat ellen, melyet a legtisztább *szabadelvűség* s a leggyökere-sebb korigényelte *reform* szelleme lengi át.

Ámde azon a megtámadt családi uralom s személyes érdekek végerőlködései ellenében, mily lélekemelő

*) Lásd lapunk f. é. 20-ik számát.

jelenség volt a szakértők testületeinek, az összes ügyvédi egyleteknek egyhangu tárgyavatott nyilatkozatait hallani; a törvényjavaslat főelvei — névleg a kinevezési rendszer mellett.

Ily nehéz küzdelmek után végre a kormány elnyerte azon alapot, melyre az első folyamodású bíróságok és a királyi ügyészség szervezetét fektetheti. Az igazságügyminiszter nem is késett ezen a szervezési munkát legnehezebb feladatának megoldásával, és elkészült mára a törvényjavaslat, mely az első foku bíróságok rendezését magában foglalja, s melyben az ügyészek, a törvényszékek eddigi alárendeltjei, a törvény független öreivé tételnek.

A bíróságok rendezésére vonatkozó törvényjavaslatokon kívül a „büntető törvényre s gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésről” szóló törvényjavaslat, a büntető praxisban még fenlevő rendi különbségnek végmaradványait megszünteti s a botbüntetést örökre eltöröltnek nyilvánítja. Igaz, hogy ezen kulturai haladás mellett a helyhatósági börtönök még mindig fenytő törvénykezésünk szégyenfoltja-képen fenmaradnak; azonban tudjuk, hogy az igazságügyi miniszteriumban mily terjedelmes előmunkálatok tételnek, hogy legalább azon, mostani hátramaradott helyzetünkből folyó előnyt zsákmányoljunk ki, miszerint a büntetés végrehajtása tekintetében más előbbre haladt nemzetek intézményeiből csak azokat honosítsuk meg, s alkalmazzuk, melyeket ott a tudomány kritikája s a tapasztalásnak tényei mint kétségbevonhatatlanul helyeset tüntettek elő.

„A vadászati törvényjavaslat” a szabad tulajdonjog democraticus elvére fektetve, az eddig olyannyira bonyolódott kérdéseket a legnagyobb szabadelvűség mellett mezőgazdáink nagy örömeire sikeresen oldotta meg.

E közvetlenül a jogszolgáltatást érdeklő reformokon kívül iparjogi téren fontos haladást jelez az „ipar törvényjavaslat”, mely az ipart a szabad verseny elvére alapítja, az iparszabadságot törvényileg kimondja, a czéheket s más a középkorra emlékeztető ódon rendszabályokat eltörli s az iparosok közt felmerülő viszonyokat szabályozza.

Ezek teszik kormányunk s törvényhozásunk által ez évben létesített törvénykezési s jogi reformok főmozzanatait. — De a törvényhozás terméin kívül álló közönség sem vala tétlen, s a nagy jogi s törvénykezési haladást s reformot előkészíté a sajtóban, az irodalomban, az ügyvédi egyletekben.

A budapesti ügyvédegylet névszerint igen hatékony példával ment előre; több törvényjavaslatot beható vizsgálat alá vett, szakosztályainak munkásságát, a kidolgozott ügyvéd-rendtartási s a váltójog főbb elveiről szóló tüzetes javaslatok fényesen igazolják.

Midőn most — a hanyatló év végperceiben — visszapiillantunk a munkásság e jelenségeire, a kétségbevonhatlan haladás e tényeire, lehetetlen megelégedést nem éreznünk.

Nem önámító képzelgés ez, hanem a jól teljesített kötelességnek megnyugtató öntudata. És ezen öntudat bátorítólag hat a jövőre is, mert a megkezdett reformok oly természetűek, hogy a megállapodást nem tűrhetik.

Az eddigi törekvés gyökeresen újító szellemét azonban csak az fogja kellőleg méltatni, ki meggondolja: hogy a munkaerő mennyire nem áll arányban a feladat nagyságával, és hogy míg másutt a kormányok jobbára a merev stabilismus álláspontját körömszakadtig védték, s az ellenzéknek csak hosszadalmas küzdelmek után lehetett a szükséges reformokat, a korszellem

igényelte újításokat kivívni, vagy lealkudni: addig nálunk a kormány kezdeményezé a haladás s modern civilizációnak szellemében a halaszthatlan reformokat, — és az ellenzék volt azon párt, mely a régi elavult intézményekhez ragaszkodó conservativismusként szószólójává szegődött.

Valóban egy emberi élet erejét túlhaladó *Hercules feladat* az, melyet az igazságügyminiszter magára vett: megölni a baliteleteknek *lernai hydráját*, elűzni az áljogászkok *stymphali madarait*, és a magyar vármegyei justitiának *Augias-istállóját* kisöpörni!

Végre pedig, hogy mennyire sikerült abbeli törekvésünk, a törvényalkotás jelen nehéz időszakában egy, a tudomány jelen színvonalán álló szaklapot nyújtani, — arról tanuskodjanak a lejárt évfolyam számai.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR

A köztörvényi elbirtoklás mai érvény szerint.

(Folytatás).

II. A testetlen dolgok közül nem lehetnek elbirtoklás tárgyai:

1. A *személyes jogok* (jura personalissima), melyek az embert születése, vagy bizonyos társadalmi állapota szerint illetvén, attól el nem választhatók, másra át nem ruházhatók. Ilyenek:

a) A polgári ősjogok (iura connata) u. m. a személyi létezés joga; személyes erőink szabad használhatóságának joga; a vagyon és tulajdon biztonsága; a házbéke és szabad közlekedés biztosítása; a vallás és lelkiismeret szabadsága; vélemény- és sajtószabadság, ipar és forgalom szabadsága; — melyeknek elbirtoklásáról nem szerzési, hanem csak *mentességi irányban* harmadik személy javára lehetne szó, ha ugyan mégis szó lehetne; mivel ezen jogokat az ember már a születés tényénél fogva úgy is megszerezte s el nem vesztheti; ezek gyakorlásától tehát őt senki el nem *tilthatja*, habár a tiltakozó félnek *érdekében* állna is.

Ide tartoznak különösen az *öntetszéstől függő cselekmények* (actus merae facultatis), melyeket vagy saját jószágunkon, vagy oly dolgokon eszközölhetünk, melyek használata mindenkinek megengedve van. Az ily cselekmények iránti jogot nem veszítjük el, bármily hosszú idő óta nem gyakoroljuk is, és nem szerezzük meg *kizárólag önmagunk részére*, (hogy t. i. azzal mások ne élhessenek) bármily hosszú idő óta gyakoroljuk is. Ez okból:

α) Nekem mint tulajdonosnak jogom levén telken építeni, habár ezt már 32 év óta kerti vetemény alá használok is; most azonban a 33-ik évben házat akarok rajta emeltetni: ez iránti jogomat nem vesztettem el a nem-gyakorlás által, és szomszédom nem nyert jogot engem jövőre megakadályozhatni az építkezésben. Vagy még világosabban: szomszédom az én telkemre nem szerzett *nem-építhetési szolgalmat* 32 éves mulasztásom alapján. Nem szerzett pedig azért, mert azon elvnel fogva: „Tantum praescriptum, quantum possessum.” (Dec. 13. de praescript. *Ausztr. polg. tkv. 1467. §.*) ellenbirtoklás által idegen dologra jogot szerezni csak úgy és annyiban lehet, ha és a mennyiben ezen dolgot magunkhoz ragadjuk, és azon oly cselekményeket gyakorlunk, melyek csak a tulajdonost illelnék meg. Úgy de példázott esetben mindezek nem forognak fenn. Szomszédom nem vette birtokba telkemet sem egészen, sem részben; nem is tett semmit építési jogosítványom ellen; ez tehát sértetlen maradt, habár ennek jövőben gyakorlata reá nézve közvetve hátrányos lesz is.

β) Már 32 év óta nem hordok vizet a község kutjáról, 32 év óta nem hajtom marháimat az erdőre, hol a községnek legeltetési joga van: dacára ezen mulasztá-

somnak jogom, vizet a községi kútról hordani, és marháimat az erdőben legeltetni, mégis épségben maradt. És szomszédaim ámbár időközben a kútat és erdőt egyedül használták: mégsem szereztek jogot engem jövőre akadályozni a vízfordás és legeltetésben, melyet eddig elé igénybe nem vettem. Senki az erdőt, vagy kútat kizárólag birtokba nem vette; senki a fölött kizárólagos jogot nem gyakorlott: tehát senki azt el nem birtokolta, és mint közhasználatu dolgot el sem birtokolhatta.

γ) Végre alig szükséges említeni, hogy az embernek természeti jogosítványai, például, hogy megházasodjék, hogy lakhelyét változtassa, hogy valamely árut itt, vagy ott vásároljon stb. bármily hosszú idő alatti nem gyakorlás után is teljes épségben maradnak.

b) Különös jogok (iura singularia), melyek törvény, vagy szokás erejénél fogva bizonyos viszonyok és állapotokhoz vannak kötve. Mint a férfinak és nőnek; a kis és nagykorúnak, öregnek; az egészséges és beteg, becsületes és becstelennek; a honfinak és idegennek; bizonyos életpályán működőnek, például papnak, tisztviselőnek, okleveles egyénnek, katonának; — s *előbb* a nemesnek, polgárnak, parasztnak; az uralkodó, bevett és türt valásuaknak *különös jogai*. Ide tartoznak: a házassági jogok; atyai hatalom; gyám- és gondnoksági jogok; továbbá az özvegyi jog, hajadoni jog, nyujdíj, életjáradék, visszavásárlási és elővételi jog stb.

c) Kiváltságos jogok (jura privilegiata) *szerzési irányban rendszerint* el nem birtokolhatók; mennyiben ezek mindenkor kir. kegyelem-levélen alapulnak, és más személyekre, mint a kik nyerték, át nem ruházhatók, ki nem terjeszthetők, — akár igenlegesek, akár nemlegesek; akár ingyenesek, akár terhesek; akár föltételesek, akár föltétlenek, ideiglenesek, vagy örökösök legyenek, s akár tulajdont, szolgalmat, vagy követelési jogot, akár ipar- vagy kereskedési szabadalmat, vagy adómentességét tárgyalazzanak is.

Vannak azonban az általános szabály alól kivételek, midőn egyes esetekben a kiváltságos jogok *elbirtoklás útján* is megszerezhetők, mint a vásártartási jog (Hk. I. 23. és 78. §. 2.) s egyes udvar telkesek, vagy nem-nemesekre nézve a korcsmáltatási jog és mészárszék jog (1598: 35; 1559: 51; Hk. II. 9; dec. 7, 13, 14 ad subl. benef. curial. 1852. nov. 29. ny. p. 4. §. ideigl. t. sz. 20. §.)

Megjegyzendő itt, hogy a kiváltságos jogok *menteségi irányban* tárgyait képezik az elbirtoklásnak. A ki tehát ezeket a törvényes hosszú idő alatt folyton nem használta: elvesztette; mások pedig megmenekültek azon kötelezettségük alól, hogy őt elenyészett kiváltsági jogainak gyakorlásában ne háborítsák, ne akadályozzák (1404: 1; Hk. I. 32; II. 12. §. 2, 3, 9; 1612: 17; 1649: 4; dec. 4. ex priv.)

Innen van azon jogi közmondás is: „Usus est anima privilegiorum.“

2. Azon *dologjogok* (jus in re), melyeknek tartalma *egyszeri használat által kimerítettik*, s melyek állandó természettel nem bírván, folytonos és ismételt cselekvények által nem gyakorolhatók. Mint:

a) A zálogjog ingó dolgokra (kézi zálog) — *szerzési irányban*. — Ennek tartalma azon jogosítványból áll, mely szerint a dologból, ha a kötelezettség a kitűzött időre nem teljesítettik, kielégítést szerezhetnek. Ez a zálogos dolog eladásával történik. A zálogjog tartalma tehát a dolog eladása által, ez egyetlen tény által, kimerítettik, egyszerűen többször nem gyakorolathatják. Kétségtelen azért, hogy a zálogjog birtoka lehetetlenség, s ez okból annak, elbirtoklása is. Mert birtok képezi az elbirtoklás alapját. Sine possessione usucapio contingere non potest.

Ide járul még, hogy a törvényben kifejezetten foglaltatnak azon esetek, melyekben valaki részére zálogjog keletkezhetik, de ezek között az elbirtoklást sem az országgyűlési végzemények közt, sem Verböczy Hármaskönyvében, sem a döntvények közt, sem az ausztr. polg. törvénykönyvben nem találjuk fel.

De ha a zálogjog telekkönyvezett ingatlan dologra vonatkozik (jelzálog), akkor ez nem ugyan valódi értelemben, hanem a *nyilvánkönyvnek közvetítése alapján* birtoknak, tehát elbirtoklásnak is tárgya lehet (ausztr. polg. tkv. 321, 322, 350. és 1467. §.; ideigl. t. szab. 21. és 156. §.) Már a telekkönyveken alapuló jog s vagyonsbiztonság és dologi hitel megkívánja, követeli ugyanis, hogy a bejegyzett birtokos a törvény kiváló támogatásában részesüljön, s annál is inkább tulajdonosnak tekintessék, minthogy a részére bekebelezett jogot — jó hiszemben levén, — három év alatt mindenesetre elbirtokolja.

b) Az örökjog szintén *szerzési irányban*.

Ennek tartalma azon jogosítványból áll, mely szerint az elhunyt hagyatékát egészben, vagy részben el lehet foglalni. Ezen jogosítvány csak azt illeti, a ki arra érvényes *jogczimmel* bír. Ez pedig vagy végrendelet, vagy szerződés, vagy törvény. A ki ezen jogczimek közül egyikkel, vagy másikkal bír: az örökjoggal is bír, megszerzéséhez tehát elbirtoklásra nincsen szükség. A ki pedig ezen jogczimek közül egyikkel sem bír, az ezt a pusztá tényleges gyakorlás által — pro herede genere — sem szerezheti meg. A magyar jogban nincs helye a pro herede usucapionak.

Még a birtok bizonyítvány sem adja meg a *vélt* örökösnek az örököségi jogczimet; mert a birtokbizonyítvány csak elismerése annak, hogy az örökös magát törvényt szerűen igazolta. (Ideigl. t. szab. I. 168. §.) Midőn tehát a bíró a birtokbizonyítványt kiszolgáltatja: ez által *nem ad oly jogot, mely még előbb nem létezett*, hanem csak kijelenti, hogy a *vélt* örökös öröklési jogczimét kimutatta, és eleget tett örökös kötelezettségének. A vélt örökös a birtokbizonyítvány által csak a *hagyaték*nak és nem az *örökjognak* jut birtokába.

Sőt, a mennyiben az örökjog tartalma az elhunyt vagyonának elfoglalásában áll, ennek eszközzésével pedig, mint egyetlen actussal, az örökjog kimerítettik: *ennek folytonos gyakorlása, tehát birtoka* lehetetlen, s ez okból az elbirtoklás tárgyát sem képezheti.

3. A *személyi jogok* (iura ad rem) *szerzési irányban*.

Ha tehát valaki nekem bizonyos kamatösszeget folyton fizet is 32 év óta, s ez idő alatt én a történetesen ki nem fizetett hátralék behajtása iránt folyton úgy járok is el, mint a hitelező ilyen esetben eljárni szokott: még sem mondhatom, hogy a megfelelő tőkekövetelést megszereztem, tehát hogy azt most már úgy, mint adósságot követelhetem.

Oka ennek az, mert minden személyi jog már kezdetől fogva magában hordja megszűnése magvát. Ugyanis, ha tartalma, a *kötelezettség*, teljesítettik, (pedig ebben áll a személyi jog célja), elenyészik. A teljesítés, a fizetés: halála is, egyszersmind a személyjognak. Állandó, kimeríthetetlen természettel nem bír. Ez okból birtoknak, tehát elbirtoklásnak sem lehet tárgya.

Idejárol, hogy minden személyjog különös és meghatározott jogczimet (végrendelet, szerződés, törvény, bírói ítélet s meg nem engedett cselekvény) tételez fel, hogy ennek alapján egyik személy a másiknak bizonyos teljesítésre kötelezve legyen. Ha van ily jogczim, van személyjog is; ha hiányzik a jogczim, vagy érvénytelen: hiányzik a személyi jog is, és nem eredményez oly birtokot, mely *folytatás útján* a tényállapotot, jogállapotot alakítaná.

Mert az, mit jogczim nélkül, tévedésből teljesítettünk, mint tartozatlan fizetés (indebite solutum), vissza-követelhető. (1723: 42. §. 7; 1729: 37.) Ha pedig tudva és akarva teljesítettük, a mivel nem tartoztunk: fizetésünk ajándéknak tekintetik; melyet vissza nem követelhetünk ugyan, de nem is köteleztetünk ezen teljesítést folytatni; — mert ebből a kötelezettségnek hallgatag elvállalása jövőre nézve éppen nem következtethető.

Ez áll arról is, ki egy jogilag nem létező személyi jogot jóhiszeműleg engedmény útján átvesz. Mert ha az adós a követelést a jóhiszemű engedményes előtt valódinak elismerte, köteles azt, mint hitelezőjét kielégíteni. Ha azonban ez eset nem forog fen, az adós az engedményes ellen is mindazon kifogásokat használhatja, melyekkel az átengedő ellenében birt. Az adóst tehát az engedményes sem szoríthatja oly teljesítésekre, melyekkel nem tartozik. (1486: 17; 1492: 38; Appr. III. 11. cz. 2. cz.)

Megjegyzendő azonban, hogy ha valaki, bár nem a tulajdonostól, megvesz egy okmányt, mely érvényesen létező személyjogot, követelést tartalmaz: ez a jogczimet képző okmánnyal együtt szerzési irányban is elbirtokolható.

4. A forgalom kívüli jogok, azaz: nagyobb királyi haszonvételek (iura regalia majora), — pénzügyi törvények és rendeleteknél fogva. Mint a pénzverés és posta joga; bányászati főuri jog; sóaknászati jog; harminczad felállítás, adókimetés joga stb.

Ezek a főhatalommal s annak viselőjével szoros összefüggésben állnak, attól el nem választhatók, magánosok által nem gyakorolhatók, tehát el sem birtokolhatók.

Ha az elbirtoklás e jogokra nézve is lehető volna: ezáltal az elbirtokló egy részét szerezne meg a főhatalomnak, a mi az uralkodó és alattvaló közötti viszonyt megzavarná.

Idejárlul még, hogy az elbirtoklás magánjogi intézmény, a királyi felség pedig, mint ilyen, a főhatalomnak, és az ebből közvetlen kifolyó jogoknak gyakorlatára nézve magánjogi törvények alatt nem áll.

Azért ezen jogok, melyek inkább közjogi természetűek, bírnak, szorosan véve nem is képezik tárgyait a magánjognak.

Míg ellenben a mi a királyi kisebb haszonvételeket (iura regalia minora) illeti, például kegyuri jog; vásártartási jog s a megszüntetett egyházi tizedjog stb., melyek a főhatalom lényegében nem foglaltatnak, hanem azzal csak pozitív rendeletek folytán vannak összekötve: ezek, mivel ép ez oknál fogva kiváltság alapján másokra is átruházhatók, hosszú idő alatti folytonos gyakorlás által elbirtokolhatók, mikor is aztán a hosszas gyakorlat kiváltság gyanánt szolgál, mint ezt már fentebb a kiváltságos jogoknál megértettük.

Dr. HERCZEGH MIHÁLY,
a győri k. jogakademiának ny. r. jogtanára.

Jogirodalom.

A váltó történelme a legrégibb időkől korunkig.

(Irta dr. Degen Gusztáv, pozsonyi kir. jogakadémiai nyilvános rendes jogtanár. Pest, 1870. Kiadja Heckenast Gusztáv.)

Mielőtt még a munka tudományos belbecséhez szólnánk, annak hasznossága iránt kívánunk tájékozásul néhány megjegyzést előre bocsátani, mert kétségtelen az, hogy a legtudományosabb mű is csak úgy számíthat pártolásra, ha annak hasznosságáról a gyakorlati élet szempontjából sem merülhetnek kételyek fel. Enélkül az csak igen szűk körben néhány specialista olvasmánya leend. E tekintetben teljesen osztjuk a szerző ur nézetét és indoklását, s azért ehelyütt csupán az előszó idevonatkozó szavaira hivatkozunk.

„De — ugymond a szerző — a váltótudomány mint szaktudomány, pusztán csak a váltó történetileg lett fejlődésének figyelmes kísérése mellett lehet valóban érdekes és hálás. Csak így, ha ebbeli tanulmányozásunknak kiindulási forrása után nézünk, s ha meggyőződhetünk arról, hogy e tudomány elveinek szilárdsága a mindenféle üzlet forgalmi világesemények daczára sem szenvedett hajótörést; hogy a váltó lényegét jellemző főelvek mainapság is majdnem ugyanazok, melyek évszázadok előtt fennvoltak; csak ily felismerés költhet fel a váltótudomány művelőiben kedvet s érdeket. E tanulmány az, mely a váltóügylet alapos megismerésére vezethet, mert a váltótörténelmi tanulmány vezetheti csak be a váltótudomány művelőt a váltóüzlet valódi mélyébe, ez üzlet lényegének helyes megismerésére; ez barátkoztathatja meg a tudomány kedvelőt azon tántoríthatlan igazságokkal, melyek minden váltótörvényben nélkülözhetlenek s mindannyiaknak feltétlen követelményei.”

A szerző több más alapos tudományossággal írt munkák során megismerteti az olvasót a váltó keletkezésével és fejlődésével, közli a legrégibb váltómintákat, tárgyal a váltóknak legrégibb felosztásáról és a váltó felőli különféle elméletekről. Mindezekben önálló kritikával iparkodik a leghelyesebb irányt feltalálni. Csak a nyelvezet tekintetében vagyunk kénytelenek a munkát kifogásolni. Szerző igen jól tenné, ha iparkodnék a tudományos anyagot világosabb és szabatosabb irányba öltetni.

Hogy e szaklap olvasói az ezen munkában szorgalommal, összeállított becses anyagot némileg ismerjék, közlünk abból néhány mutatványt.

Igy p. o. a magyar váltójogról következőleg emlékezik meg a szerző:

„Mi magyarok, kik az előbb nevezett, ausztriai birodalom, egyéb tartományaihozi viszonylatunkban szeretett hazánk anyagi érdekeinknek előmozdítására irányzott törekvéseinkben uton utfélen s folyton legyőzhetlen akadályokkal kénytelenítettünk küzdeni; mi, kik sajnós anyagi helyzetünkben alkotmányosnak mondott törvényhozásunkkal az ausztriai tartományok anyagi jólétének fentartása s erős biztosítása érdekében hazánk irányában következetességgel gyakorolt bécsi szűkkeblű gyarmati politika bilincsei alól fel nem szabadíthatottuk; mi mégis már 1840. évben alkottunk hitelviszonyaink felélesztése, gyámolítására váltótörvényt, mely mint codificált váltótörvény több gazdaságilag virágzóbb állapotú státusok törvényhozásai s a külföld váltótudósainak figyelmét magára vonta. E törvényt mi ugyyszólván tulszárnyaltuk a többi ausztriai tartományokban uralmon volt, de 1840. évben már teljesen elavultnak ismert váltójogot.

Nincs tehát okunk, ezen 1840-ki váltótörvényünk s annak előmunkálatai miatt szégyenkedni, sőt büszkéek lehetünk arra, hogy akkori gazdasági viszonyaink közt ily váltótörvényt tudtunk magunknak kivívni.

Egyébiránt törvényhozóink már az 1779. év óta foglalkodtak avval, hogy országunk számára egy, a kor gazdasági igényét teljesen kielégítő váltótörvényt teremtsenek. Az 1791-ki január 9-én kelt királyi leirat; az 1792-ki 17. t. cz.; az 1795. évben beterjesztett váltócodexi javaslat; az 1807. évi 5-ik királyi propositió; az 1827. évi 8. t. cz. mindannyi bizonyosságok arra, hogy nemes hazafiság vezérelte honi törvényhozásunk jól felfogott anyagi helyzetünk előmozdítására, mindig felismerte a kor kérlelhetlen követelményeit.”

Ilyen érdekes p. o. az is, a mit szerző a váltóknak első nyomairól Angolhonban elbeszél. Azt mondja ugyanis a munka 73-ik lapján, hogy:

„Holtius és Biener szorgalmas kutatásának köszönhetjük azon adatokat, melyeket az Angolországban váltóüzlet első nyomairól ismerünk. E szerint 1119. 1206. 1207-dik években tétetett már az ottani váltólevelekről említés, azon váltókról t. i., melyekkel János király ügynökeit, kik az olaszországgal összeköttetés fentartása végett szerteszét küldettek, gyámolította.

Ily értelemben van szerkesztve János királynak egy 1119. évi augusztus 25-éről, Piacenziában székelő kereskedelmi házhoz intézett levele, melyben a király azon 2125 markának fizetését igéri, melyek ezen ház részéről (welfi) Otto ügyében ügynökeinek kölcsönöztek. Abban az közöltetik: hogy e somma négy részben fizettetik vissza: három rész a levélnek

felmutatása, a negyedik pedig annak történt kiszolgáltatása alapján.

Egy másik levele határozatlan címzetű és „omnibus mercatoribus“-ra szól (1207. évi február 1-ről) és azt tartalmazza: „ki a király római követjének 500 markát kölcsönöz, az ezen levél és követjének vevénye bemutatásakor visszakapja az összeget Angolországban.“ — Mindkét váltó tehát nem vonatkozik pénzváltásra, hanem tisztán pénzkölcsönre. Hason értelműek a viterbói királyi követnek 1275. évből szóló adósság levelei és III. Henrik királynak 1255. évből levelei, melyekben államjövödelmekből ígértetik a luccai mercatoreseknek a kölcsönzött pénzeknek visszafizetése.

Tisztább váltóüzletként mutatkozik Angolországban a római pápák által követett eljárás, melylyel ők észrevétlenül huztak volt Angolországból jövedelmeket.

Ismeretes tudniillik az, hogy azon időben Rómának jövedelme az egész keresztény világ népének adakozása címéből jött be. Róma saját fentartására természetesen szükségesnek találta, hogy az így már-már megalakult és jövedelmezővé vált pénzforrásokat folytonosan táplálgassa, mi végből az egész keresztény világon hitelezőket helyezett el, kik a boldogító vallásnak terjesztése mellett Róma anyagi létéről is köteleztettek gondoskodni, eszélyes és a mellett óvatos eljárásuk által a jövedelmeknek nemcsak nagyobbodását, hanem minden jövő időre való biztosítását is célba venni; és e miatt ezek folytonos összeköttetésben is állottak a római curiával.

És midőn így, egyrészt a római curia elég eszélyesen rendezte el, a fentartására kívántató összegeket a világon elszórt hivei adományaiból minden jövő időre magának biztosítani, úgy másrészt szükséges volt, a jövedelemnek miképi összegyűjtését, s igazabban mondván, kézrekerítését, célszerűen berendezni. E célnak biztos elérésére a pápák az immár divatba jött váltókra irányzák figyelmüket, s e tekintetbeni speculációjuk minden irányban practikusnak is mutatkozott.

A pápák székhelye t. i. Olaszthonban volt; ott, a hol a váltók fejlődni kezdetek. A váltókkal foglalkozó campsorok, kik ép úgy, mint a kereskedők az egész világon elterjedtek, a római curia által főnebb említett céljának kivitelére legalkalmasabb közegeknek ismertettek fel.

Ezek voltak tehát kiszemelve a katolika hivek által adományozott és a külföldön gyűjtött s készen tartott pénzsommakat Rómába forgatni.

Azonban, mivel a pápák mindenkor csak a legbiztosabb eszközöket választák céljaik kivitelére, úgy itt is feltaláljuk rendkívüli óvatosságukat, a mennyiben t. i. a római curia lekötöztet kezekre akarván e pénzeket megnyerni, a „papai campsorokat“ tartott, kik már jókor campsore nostrae kifejezéssel neveztettek meg. Honorius pápa egyik oklevelében már feltaláljuk ez újpénzügyi intézménynek csálhatatlan nyomát, mert abban már előfordul: nostrae camerae mercatores; hasonlóképen IX. Gergely pápa egy 1233. évben kiadott általános nyugtában határozottan ezen campsoreiról szól, mondván: „Angelierius Solaficus quondam campsorem nostrum et ejus socios mercatores Senenses de omnibus rationibus, quas in Anglia, Francia, et curia Romana vel etiam alibi nostro vel ecclesiae Romanae nomine receperunt;“ — más helyütt pedig egy levélben IX. Gergely különösen nevezi a Scali, Peruzzi, Acciasuoli, Bardi és Ammanati ismeretes genuai kereskedőházakat megbízott campsorainak. IV. Sándor pápa pedig Angolthonban tartózkodó campsorai ügyében több ízben fordult részint III. Henrik királyhoz, részint ott székeiő nuntiusához, hogy a király fizesse le az egyháznak tartozásait a „campsore nostri mercatores Senenses,“ és máshelyütt a „dilectis filiis civibus et mercatoribus Florentinis“-eknek. Ismeretes továbbá IV. Sándor pápának a londoni archidiaconushoz intézett ama levele, melyben annak meghagyja, hogy használja fel az excommunicatiót kenyszereszerül azok irányában: kik bizonyos florenczi kereskedőknek tartozásaikat lefizetni vonakodnak.

Ha a pápáknak a campsorokkal összeköttetését közelebből vizsgáljuk, félreismerhetlen az azok közti szoros érdek község, a nélkül mégis, hogy e viszonyban általuk bárhol is, a váltóforgalom megemlítették. De ha mind ezek irányában fontolóra vétik, hogy a pápák csak is ezen uton szedhették be a nagy földkerekségen számukra gyűjtött jelentékeny pénzüsségeket: úgy kétségtelen az, hogy a campsorok csakis váltóüzletre használtattak fel a római curia által.

Ezen állítás annál bizonyosabbnak tartathatik, mert a római curia egy időben minden adott alkalomnál legyezgette az olasz pénzváltókat, sőt irányukban felette engedékenynek mu-

tatkozott. Nem csoda tehát, hogy a pápák megengedték a campsoroknak a pénzváltás és pénzszállítás czime fejében, a kánoni jognak különbeni kamatvételi tilalma dacára, a váltási és szállítási díjaknak szedését.

De más különben is az angol parlamenti aktákból kétség-telenül kitünik: mikép élénkült és gyarapodott a pápáknak váltó forgalma Angolországban. Ugyanis azon időben, a midőn a római curia Angolországot szemelte ki magának fő jövedelmi forrásul, akkor ez oly annyira egyengette ki magának a legnagyobb óvatossággal e célnak kivitelére útját, miszerint a pápák bölcsességek által vezéreltetve, azt ígérék az angol királynak: hogy az országban gyűjtött összegeknek egy részét királyi jövedelemül az angol királynak átengedik.

Midőn azonban a kolostorok mindinkább szaporodtak Angolthonban, és azoknak tagjai mindannyi pápai pénzszedőkké lettek, akkor figyelmetessé lőn az angol kormány, mely máris érezte a Róma felé gyakorlott váltóforgalomnak nemzetgazdasági káros voltát; azért megakadályozta ezen üzletnek további folytatását. Ekkor keletkeztek t. i. azon parlamenti szabványok, melyek 1307. évtől kezdve mindinkább szigorítottak; tartalmuk az volt: „hogy ne merészeljen senki semmi cím alatt, — nomine ex cambii, — közvetlenül vagy közvetve, Rómába pénzeket elszállítani; egyuttal figyelmeztettek az eddigi adakozók arra, hogy ezen eljárás az országnak érezhető kárát, a kolostoroknak pedig végeleszegényedését vonná maga után.“

Lehetne még több igen érdekes mutatványt közölnünk e munkából; de e szaklap szűk hasábjain hiányzik erre a tér.

Legyen elegendő ajánlat ez is arra, hogy azoknak, kik a váltó történelmi fejlődését ismerni feleslegesnek nem tartják, az egész munka átolvasása hasznos foglalkozás leend.

Dr. F.

A magyar kir. curia mint semmitőszéknek egy elvi jelentőségű határozata.

E lap t. olvasói előtt ismeretes dolog az, hogy a magyar kir. curia mint semmitőszék az új tkönyv rdts. által feljogosított a hazai bíróságok közt felmerült illetőségi összeütközések elintézésére, és hogy a hozzá semmiségi panasz útján elbírálás végett felterjesztett vitás esetekben hozott sok határozata a tkönyv rdts. szabályait részint magyarázva, részint kiegészítve vagy módosítva is (p. a 301. §. t.) elvi fontosságú és a jövőben felmerülő hasonló esetekre is irányadó szabályul tekintetvén — törvényszéki gyakorlatként (usus judiciorum) forrásul szolgál törvénykezési rendtartásunkban.

Azonban bármily elismeréssel és hódoló tisztelettel viseltessünk is semmitőszékünk kitűnő képzettségű és gyakorlati jogászaik iránt: még sem lehet felállítanunk azon elvet, hogy az általa hozott elvi jelentőségű határozatok már eo ipso csálhatatlanok és meg nem változtathatók, mert ez által a tudomány világító vezér fáklyája oltatnék ki, és a jognak tudományos művelése (mely nálunk úgy is még csak pályáiban van) azonnal mintegy szükségtelenné nyilváníttván, megszűnnék a jó törvényhozás fő tényezője lenni.

Míg ha a törvényszéki gyakorlat által megállapított vezérelvek a tudománynak az okok meggyőző benső erején sarkaló elveivel összhangzásban vannak, úgy a legüdvösebb hatással és befolyással lesznek mind a törvény tiszteletének a jog öntudatos bírása és felfogása által a nép közti elterjedésére, és így az annyira ohajtott joguralom létesülésére, mind pedig a nemzet vagyoni jólétére nézve.

Ezen előzményből kiindulva, vagyok bátor a magyar kir. semmitőszék egy újabb elvi jelentőségű határozatát vizsgálat alá venni, illetőleg kimutatni, hogy mennyire nem felel meg az sem a törvény szövegének, sem annak szellemének.

Az említett határozatnak alapjául szolgált kérdéses jogeset a következő:

W. & L. kereskedői czég rendes keresetet indít (az új tkönyv rdts. uralma alatt) Pest sz. kir. város törvényszéke előtt U. A. verseczi kereskedő ellen, és ennek folytán a per felvételére határnap tűzetik ki, melyre a felek a törvényes jogkövetkezmények terhe alatt megidéztenek.

Alperes azonban időközben meghalálván, neki az idéző végzés személyesen nem volt kézbesíthető, miről felperesi czég értesítetvén, a meghalt alperes örökösei részére ügygondnok ki-nevezését s ez utóbbinak egy ujonnan kitűzendő perfelvételi határidőre leendő megidéztesét kérte, mely kérelemnek azon-

ban a törvényszék — miután a könyv rdtának az ügygondnok rendeltét szabályozó 268. §-át jelen esetre alkalmazhatónak nem látta, helyet nem adott.

E közben elérkezik a perfelvételi határidő, melyre azonban sem felperes, — valószínűleg támaszkodván azon reményre, hogy ügygondnok kirendelését kérő folyamodványára ugyanis újabb határnap fog kitűzteni, mert megjegyzendő, hogy felperes ekkor még nem birt tudomással ebbeli kérelmének elutasításáról, sem alperes — ki időközben meghalt — meg nem jelentek. Erre a pertárnok beadja jelentését, hogy a perfelvételi határidőre a felek egyike sem jelent meg, s ennek alapján de egyuttal felperes törvényes megidéztetésének figyelembe vételével a törvényszék felperes keresetét a törvk. rendts 113. §-a értelmében megszüntette, mely végzés ellen felperes semmisségi panaszt adott be, melyben okul felhozta: hogy a keresetlevél másodpéldánya alperesnek közbejött halála miatt nem volt kézbesíthető, és így meg sem idéztethetett; továbbá hogy felperes gondnokrendelést és új perfelvételi határidőt kérő folyamodványa folytán a kitűzve volt korábbi határidő tárgyi nélküli volt, és arra éppen azért megjelenni sem tartozott; mire a m. kir. curia mint semmitőszék f. é. 1778/1869 sz. a. következő határozatot hozott:

„tekintve, miszerint ha a tárgyalásra, illetőleg a per felvételére egyik fél sem jelent meg, a polg. törvk. rendts 113. §-a szerint a kereset a pertárnok jelentése folytán tekintet nélkül arra, valjon a felek meg lettek-e annak rende szerint idézve vagy sem? megszüntnek nyilvánítandó lévén, felperesnek a polg. törvk. rendts 297. §. 16. pontjára fektetett alaptalan semmisségi panasza elvetendő.“

E határozatból világosan kitűnik, hogy a jelen eset eldöntésén kívül (melyet teljesen correctnek kell tartani, de csak azon okból, mert felperes törvényszerű megidéztetése daczára nem jelent meg) még egy más nagy fontosságu elvet is mond ki a semmitőszék, t. i. azt, hogy a kereset tekintet nélkül arra, valjon a felek meg lettek-e törvényesen idézve vagy nem, a pertárnok azon jelentése folytán, hogy a felek a kitűzött határnapon meg nem jelentek, egyszerűen megszüntnek nyilvánítandó.“

De ezen kimondott új elv ellenkezik az új polg. törvk. rendtsnek mind betűjével, mind szellemével, miért is azt helytelen törvénytárgyarázatnak tartjuk.

Ellenkezik pedig ezen elv a törvk. rendts betűjével, mert noha a kérdéses 113. §. világosan nem foglalja is magában azon feltételt: „ha a felek törvényesen megidézttettek“, de ez itt már szükségtelen is lett volna, mert ezen §. csak mintegy folytatása az előbbi §§-oknak, illetőleg az azokban felsorolt esetségeknek, melyekben azonban már a törvényszerű megidéztetés feltétele világosan benfoglaltatik; ugyanis a 111. §. így kezdődik:

„Ha alperes törvényszerű megidéztetése folytán a sommás eljárásban kitűzött tárgyaláson vagy rendes eljárásban a perfelvételre kijelölt határnapon meg nem jelenne stb., mely §-sal a többi utána következő §§-ok és esetek oly szoros kapcsolatban és szükségképi összefüggésben állanak, hogy lehetetlen a törvényszerű megidéztetés szükségét conditio sine qua non-nak nem tekinteni a törvényes jogkövetkezmények beállhatására.

Tehát ha a 113. §. azt mondja is csak: „Ha a tárgyalásra, illetőleg a per felvételére egyik fél sem jelent meg“ úgy hallgatag már benfoglaltatik a 111. §. elején kitett azon feltétel „törvényszerű megidéztetés folytán“, melyet a részrehajlatlanság szempontjából nemcsak egyik, hanem mindkét fél irányában kell alkalmazni, sőt a méltányosság elve szerint kellene még akkor is, ha ez a törvényből kiolvasható nem volna. Tehát a 113. §-t nem lehet az előző 111. §-nak figyelmen kívül hagyása mellett alkalmazni.

Ellenkezik továbbá a kérdéses határozat magával a törvény szellemével, mert mikor a törvény semmisségi panasznak ad helyet a meg nem jelenés miatt hozott elmarasztaló ítélet ellen azon esetben: „ha alperes éppen nem, vagy nem törvényszerűleg lett megidézve“ (126. és 297. §§. 16. p.), vagy ha egyáltalában a kézbesítés szabályszerű meg vagy meg nem történetének mindennemű végzéseket és ítéleteket illetőleg oly nagy fontosságot és súlyt tulajdonít törvénykezési rendtartásunk, hogy attól teszi függővé a legfontosabb törvényes jogkövetkezmények beállását: úgy méltán azt kellett remélnünk, hogy a semmitőszék még világosabban mondaná ki és megerősítené a 111. §-ban foglalt elvet; a helyett azonban inkább lerontja azt, és állít helyébe egy újat, mely szerint nem is kell tekinteni a bírónak arra, valjon a felek a törvény rendje szerint meg voltak-e idézve vagy sem?

De éles ellentétben áll végre a kérdéses határozat a jogtudomány elveivel is, mert miután a bíró a polgári törvénykezésben nem hivatalból, hanem csak az illető felek kérelme folytán járhat el, s még hivatalos minőségében szerzett tudomását sem használhatja fel a perlekedő felek ügyeinek elintézésénél, annyira lévén kötve részint a felek bizonyítékaihoz és cselekményeihez, részint a törvény parancsoló szabályaihoz; tehát csak a törvényes megidéztetés vagy meg nem idéztetés konstans bizonyossága szolgálhat a bírónak alkalmul a törvényes jogkövetkezmények alkalmazhatására. Mert feltéve — ha rendezett törvénykezési rendtartásunk nem volna is, úgy a bíró mégis kötve volna igazság érzete által egy a felek meg nem jelenése folytán megszüntnek nyilvánítandó keresetre vonatkozó megszüntető végzés hozatalánál azon körülménykonstatálásához, hogy valjon a perfelvételi határidőre meg volt-e idézve mind egyik fél vagy sem? Vagy is lehet-e azon vélelemnek helye, hogy a felek meg nem jelenésükkél akarták a törvényszék előtt ügyök megszüntetése iránti kölcsönös megegyezésüket valószínűvé tenni?

Mert ha a törvényszerűen meg nem idézett és meg nem jelent alperes makacsságból el nem marasztalható, vagy viszont a törvényesen meg nem idézett felperes meg nem jelenése folytán alperes fel nem menthető; úgy a józan logika elvei szerint mikép lehetne a pereket egyszerűen a pertárnok jelentése folytán tekintet nélkül a felek törvényszerű s annak rendje szerinti megidéztetésére megszüntetni?

Ezen elv következetes keresztülvitele nézetem szerint mélyen sértené az állampolgárokat magánjogaik érvényesítése körül, mert ezen elvből a szigorú következetesség szabályai szerint azt is lehetne kiokoskodni, hogy a felek a mint az igazságszolgáltatás mérlegére tették ügyöket, azontul ők már többé nem is mint önálló jogalanyok szerepelnek.

Csak az szolgálhat vigasztalásul, hogy ezen elv annyira ellentétben áll magával a törvénytől és az eddigi gyakorlattal is, hogy legalább Pestváros törvényszékénél nem alkalmazzatik, a mennyire saját-tudomásom van róla. Németh József.

K ü l ö n f é l é k.

A magyar jogászgűlés

létrehozása céljából a budapesti ügyvédi egyesület igazgató választmánya által a gűlés alapszabályai tervezetének előleges megállapítása s az előintézkedések megtétele végett f. é. december 21-én hivatott egybe egy szélesebb körű értekezlet.

Az értekezletre meghívottakból, megjelentek: Melczér István legfőbb ítélő törvényszéki elnök ő exca, Kiss András váltófeltörvényszéki elnök, Szalay Ágoston váltótörvényszéki elnök, Daruváry Alajos legfőbb ítélőszéki bíró Wenzel Gusztáv egyetemi tanár, Lósy Tivadar ügyvéd (Esztergom) Ruszinko Zsiga ügyvéd (Kassa), Zahornaczky Bálint ügyvéd (Kassa), Gáspár Lajos ügyvéd (Kecskemét), Bognár Géza ügyvéd (Soprony), Tomsich Bertalan ügyvéd (Soprony), valamint a budapesti ügyvéd-egylet igazgató választmányának következő tagjai: dr. Apáthy István, Arady Antal, dr. Bróde Lipót, dr. Búsbach Péter, dr. Dárday Sándor, Deszkás Gusztáv, Horváth Károly, dr. Környey Ede, Kráľitz Kálmán, Matolay Elek, Morlin Imre, Pósfay Károly, dr. Schnierer Gyula, dr. Siegmund Vilmos, Szilágyi Dezső és dr. Szontógh Kálmán urak.

Az ülést Horváth Károly egyleti elnök ur következő beszéddel nyitotta meg:

Tisztelt értekezlet!

Egy magyar általános jogászgűlés eszméje régóta foglalkodtatja mindazokat, kik a jogtudománynak, a jogi életnek hazánkban fejlődése iránt érdeklél viselteknek.

A budapesti ügyvédi egyesület számos tagjai, csakhamar egyletünk alakulása után több oldalról adtak kifejezést ily óhajításuknak.

Midőn tehát az országos jogászgűlés létesítése iránt a vidéki egyletekben is hangok emelkedtek, és különösen miután a sopronyi ügyv.-egylet egyesületünket felszólította, hogy ez egy magyar országos ügyvéd-gűlés létrehozatala iránt a szükséges lépéseket tegye meg, egyletünk ez ügyet egész készséggel karolta fel, és f. évi január 31-én az egylet választmányát megbizta, hogy az országos jogászgűlés létrehozatala iránt a szükséges előkészületeket tegye meg.

A választmány egy bizottmányt küldött ki kebeléből, mely tervezetet készített a magyar általános jogászgűlés alapszabályai iránt.

Ezen tervezetet a választmány, a nélkül, hogy akár a tervezett jogászgyűlés létrehozatalának eszméjét vagy annak miként létesítését praeoccupálni, akár a tervezetbe foglalt eszméket irányadóul tekintetni kívánna, oly nagyobb értekezletben kívánta megrostáltatni s megállapíttatni, melyben számos, egyletünk körén kívül eső tagok is részt vehessenek.

Ily nézetből kiindulva, bátorkodtunk ezen terjedelmes értekezletet egybehívni, és azoknak, kik meghívásunk folytán szívesek voltak megjelenni, itt örömmel üdvözlőlvén, hazafias köszönetet mondunk; nem kételkedvén, hogy a meghívottak közül bizonyára még számosan megjelenni el nem mulasztották, ha a távolság, az időjárás s évszak mostohasága és napi foglalkozás nem gátolták volna.

Tisztelt értekezlet! Az országos jogászgyűlés feladatát s céljait, annak üdvös, sőt szükséges voltát fejtegetni ezen tisztelt gyülekezlet előtt merőben felesleges volna. A jogtudomány fejlődését, terjedését, az iránti érdekeltséget ország-szerte előmozdítani: ily célú közreműködésre a hivatottaknak tért és alkalmat nyújtani, oizonyára csak áldásos leendő.

Ha más művelt országokban ily általános jogászgyűlések létesítése indicálnak mutatkozott: mennyivel inkább szükség van erre hazánkban, és most, midőn hazai törvényeink nagymérvű átalakulás stadiumában vannak.

Nem vélek ennél fogva részemről szükségesnek egyebet mondani, mint a tisztelt értekezletet felkérni, méltóztassék ez érdekllett irányban a tanácskozást megkezdeni, e célra azonban legelőször is elnököt és jegyzőt választani.

Szilágyi D ur, azon okból, hogy az előkészítő munkálatok egy testület közegei által legjobban tétethetnének meg, ajánlotta elnökül *Horváth Károly* urat, a budapesti ügyvédi egyesület elnökét, jegyzőül pedig *Matolay Elek* urat, ezen egyesület titkárát felkérni, minek folytán nevezettek felkiáltás útján meg is választattak.

Elnök ur erre felkérte az értekezletet a felől nyilatkozni, helyesli-e a budapesti ügyvédi egyesület eddigi eljárását, s ezen irányban kíván-e tovább haladni?

Tomsics Bertalan ur a budapesti ügyvédi egyesület kezdeményezése s munkálatai iránt elismerését nyilvánítja; annak ellenében azonban a soproni ügyvéd-egyesület véleményén alapuló ellenindítványt tett. Szólo kiemele az ügyvédi kar jelen helyzetének hátrányait, s a kar érdekei emelésének szükségét, s ezzel indokolta az összes magyarországi ügyvédek egyesülésére irányzó indítványát. Szólo gyakorlati szempontból kiindulva, az egyetemes jogászgyűlést idő előttinek tartja, mert nem levén még törvénykönyveink, nem leendő tárgya a jogászgyűlésnek, s egy ilyen annyival kevésbbé lenne képes tömeges részvétet előidézni, mert az ülésnek az ügyvédi házi dolgok, karbeli érdekek körén kívül esnének. Indítványozta tehát, hogy országos ügyvéd-egyesület alakíttassék, s ehhez képest változtassék meg az alapszabályok czime is, — egy jogászgyűlés alkotása pedig a távolabb jövőre hagyassék.

Szilágyi Dezső ur az előtte szólonak indítványa által keltett vitát, általános vitának kérte tekinteni, mi helyesléssel fogadtatott. Ezután kifejté azon okokat, melyeken indulva a budapesti ügyvéd-egyesület a soproni indítványtól határozatában eltért. Szólo szerint az igazságszolgáltatás érdekei, az ügyvédi kar érdekeivel kapcsolatban vannak, de ez utóbbiak emelése legcélszerűbben nem központosítva, hanem az egyes ügyvéd-egyesületek által eszközölthetnek, s ha e tekintetben az eredmény eddig nem kielégítő, annak oka abban rejlik, hogy az ügyvédi kar rendezése még eddig meg nem történt, — ez pedig a törvényhozásnak feladatát képezi. Szólo el nem ismeri egy országos ügyvéd-egyesület hasznát, s még kevésbbé véli általa az országos jogászgyűlést pótolhatónak. Magyarország a legnagyobb mérvű jogi átalakulások küszöbén állván, ez idő szerint a legszükségesebb jogi közvéleményt fejteni ki, mely egyrészt a törvényhozást tájékoztatja, másrészt a jogi reformok szükségének érzetét általánosítja. Ezen eredmény pedig csak jogászgyűlés által érthetők el. Mert az ügyvédgyűlésből ki leendő zárva, a tekintélyében hatalmas bírói kar, s az elméleti tudományt képviselő tanári kar, a gyűlés kimondásai nem bírhatnak teljes súlylyal, és így a cél el lenne tévesztve. Ezek szerint szólo indítványozta, mondassék ki, hogy jogászgyűléseknek minél szélesebb alpra fektetett szervezése szükséges, és az alapszabály tervezet általánosságban fogadtassék el.

Dr. Bróde Lipót ur mind a jogászgyűlést, mind az országos ügyvédgyűlést, szükségesnek, s egymást ki nem zárónak tartja. A közvélemény alakítására azonban szólo szerint hatályosabb s ugyanazért sürgősebb a jogászgyűlés alkotása. Miért is a tervezet mellett nyilatkozott.

Elnök ur felhívására: *Tomsics Bertalan* ur másodszor emelt szót, s egyletének véleményét uolag tolmácsolván, oda nyilatkozott, hogy az ügyvédi kar érdekeiről első sorban gondoskodni annyival inkább szükséges, mert az ügyvédek a tőlök különböző osztályokkal nem igen lehetendek egy véleményen, s mindenkör a leszavaztatás veszélyének volnának kitéve.

Elnök ur, miután a tárgyhöz általánosságban többé senki szólni nem kívánt, feltette a következő kérdést: „Az értekezlet magyar általános jogászgyűlés vagy országos ügyvédgyűlés alakítását kívánja-e?” Az értekezletnek igen tulnyomó többsége elhatározta, hogy magyar jogászgyűlés szervezése véteassék foganatba.

Elnök ur kérdése folytán az értekezlet az alapszabály tervezet részletes vita alapjául elfogadván, a részletes vita megkezdett és be is fejeztetett. A részletes vitában: *Melczér István* ő nméltósága, *Wenzel Gusztáv*, dr. *Környey Ede*, *Szilágyi Dezső*, *Szontagh Kálmán*, *Králitz Kálmán*, dr. *Bróde Lipót*, dr. *Apáthy István*, *Tomsich Bertalan*, *Bognár Géza* és *Ruszinó Zsiga* urak vettek részt és *Melczér* ő nméltóságának kilencz indítványa fogadtatott el. A részletes vita alapján az alapszabályi tervezet következő szerkezetet nyert:

A magyar jogászgyűlés alapszabályi tervezete:

1. §. A magyar jogászgyűlés célja, a magyar birodalmi jogászokat a tudományos téren szorosabb személyes érintkezésre és eszmecserére egyesíteni, — a hazai jog szükséges átalakítására s fejlesztésére befolyást gyakorolni, — különösen a szabad-
elvű jogreformok helyes létesítését előmozdítani.

2. §. A jogászgyűlés tagja a magyar birodalom minden honpolgára lehet, a ki:

a) ügyvédi oklevéllel bír, b) bírói hivatalt visel, vagy a törvényben meghatározott bírói minősítvénynyel bír; c) valamely magyar birodalmi egyetemen vagy más jogi tanintézetben jogtanár, d) közjegyző, e) jogtudor.

3. §. A tagság a belépti igazolvány átvételével kezdődik, melyet az állandó bizottmány szolgáltat ki.

A tagdíj egy évre 5 frt. A tagok kötelesek e díjt a belépés alkalmával azonnal, azontúl pedig minden évben január hó végeig a gyűlés pénztárába befizetni. Időközben belépők pedig belépésükkor azonnal.

Az első évben a lefizetés a megalakulás napjától számítandó négy hét alatt teljesítendő.

A fizetés megtörténte az igazolvány kiszolgáltatása által bizonyíttatik.

Ha valamely tag a tagdíjt e §-ban meghatározott idő alatt be nem fizeti, évi járulék az igazolvány megküldése mellett utánvét útján szedetik be; az utánvéttel terhelt levél el nem fogadása a kilépés kijelentésének tekintetik.

Az állandó bizottmány a befizetések megkönnyítése végett oly városokban és törvényhatóságokban, hol a gyűlésnek több tagja van, egy tagot megbizhat a tagdíjnak a fennkitett határidőig való elfogadásával, s az igazolványok kiszolgáltatásával. — Az ily intézkedés, és a megbizottak neve a hírlapokban közléteendő.

A jogászgyűlések helye állandóan Budapest. Jogászgyűlés minden évben tartatik, s a megnyitás napjával együtt 3—6 napig tart.

A jogászgyűlés szakosztályi és teljes ülésekben működik. A teljes ülések nyilvánosak.

Indítványokat csak a tagok tehetnek, és a gyűlési tárgyalásokban és a szavazásban csak a tagok vehetnek részt.

5. §. A jogászgyűlés négy szakosztályból áll, — Az elsőbe: az általános magánjog; a másodikba: a kereskedelmi s váltójog, tengerjog, és a nemzetközijog (jus internationale); a harmadikba: a büntetőjog, büntetőeljárás és börtönügy, a negyedikbe: a bírói szervezeti, polgári eljárás, jogtanulmány, jogtörténelem és törvénykezési statisztika tartoznak.

A szakosztályok a tagok önkényes bejegyzései útján alakulnak, melyek lehetőleg a gyűlés első napján teljesítendők.

Minden szakosztály, gyűlésről gyűlésre maga választja elnökét, jegyzőjét; s ezeken kívül esetről-esetre előadót választ ki a szakosztály megállapodását azon tárgyan a közgyűlés előbe terjeszti.

Valamely szakosztály tárgyalásaiban és a szavazásban csak ezen szakosztály tagjai vehetnek részt, hallgatókul azonban a többi szakosztályok tagjai is jelen lehetnek.

A kisebbségnek (és ha többfelé ágazik, azok mindegyikének) jogában áll saját indítványát külön szorokszteni, és saját választott előadója által a szakosztály megállapodásával egyidejűleg a teljes ülés elé terjeszteni.

A szakosztály tárgyalásai alá csak a tudományos tartalmu indítványok tartoznak.

Csak oly indítvány kerülhet a szakosztályban tárgyalás alá, a 6. §-ban meghatározott eseten kívül, mely a gyűlés megnyitása előtt legalább 6 héttel az állandó bizottmányhoz beküldött, és az általa 13. §-ban meghatározott módon közzététetett.

A szakosztálynak joga van valamely indítványt mint a mely bármi okból tárgyalás alá nem való, visszautasítani. Az ily indítvány azon gyűlésen többé elő nem vehető.

Az indítványok az állandó bizottmányhoz küldendők be. (13. §. c.)

Ha valamely indítvány, mint tárgyalásra nem alkalmas visszautasított az állandó bizottmány által, arról az indítványozó rögtön értesítendő, és jogában áll az indítványt a maga költségén kinyomatni s a tagoknak szétküldeni. — Ez esetben joga van a gyűlés első napján az elnököt fölhívni, ki az indítvány megvizsgálására a tagokból rögtön egy tiztagú bizottmányt nevez ki, mely azon kérdés felett, valljon az indítvány ezen gyűlésen való tárgyalásra alkalmas-e vagy sem, még azon nap végleg dönt. Ha az indítvány a tárgyalásra alkalmasnak találattott, az elnök által az illető szakosztály elnökéhez megküldendő.

8. §. A teljes ülés a gyűlés összes tagjaiból áll.

A tárgyalásokat a jogászygyűlés elnöke vezeti, ki valamint egy alelnök, minden gyűlés első teljes ülésében azon gyűlés-szakra korelnök és korjegyző működése mellett válsztatik.

Az elnök választ négy jegyzőt a tagok közül, meghatározza a napi rendet; s az illedelem s csend fenntartására ügyel.

Az elnököt akadályoztatás esetében az alelnök helyettesíti. A jegyzők készítik a teljes ülések jegyzőkönyveit s abba a tett indítványok, azoknak az előadók részéről írásba foglalt indokolása és a teljes ülés megállapodása felveendő.

9. §. Oly indítványok, melyek a szakosztály által is alkalmasnak találattak a tárgyalásra, de a melyek ott vagy a teljes ülésben időhiány miatt nem tárgyalhattak, a következő gyűlésen az új indítványok előtt vétetnek tárgyalás alá. A tanácskozás rendjét külön szabály állapítja meg.

10. §. A tanácskozás rendjét részletesen külön szabály állapítja meg.

11. §. Úgy az osztály, mint a teljes ülésekben a jelenlevők többsége határoz.

12. §. A teljes ülésekben, ha husz tag írásban kívánja, tekintet nélkül arra, vannak-e még tagok szólásra felírva szavazásra bocsátandó azon kérdés, berekesztessék-e a vita vagy sem.

13. §. A teljes ülés tárgyai: a) az elnök és az alelnök választása, b) egy 3 tagu bizottság kiküldése, mely az állandó bizottságnak a megelőző évről szóló számadásait megvizsgálja, és arról a közgyűlésnek jelentést tesz, c) a szakosztályok megállapodásának, illetőleg a kisebbségi véleményeknek megvitatása, elfogadása vagy visszautasítása, d) az állandó bizottmány megválasztása, e) azon hónap, a melyben a következő gyűlés tartatni fog, meghatározása, f) a gyűlés beligazgatására vonatkozó indítványok, g) az alapszabályok módosítása.

A c) alatti tárgyak sorrendjét a gyűlés elnöke szabja meg, a többiek pedig azon rendben veendőek elintézése alá, a melyben fenn elősorolvák. Csak oly tudományos tartalmu indítvány vehető tárgyalás alá a teljes ülésben, mely a szakosztályi érdemleges tárgyaláson már átment.

14. §. Az állandó bizottmány 15 tagból áll, és a teljes ülés által évről évre választatik. A választás, ha csak a tanácskozási külön szabályok értelmében titkos szavazás nem kívántatik (11. §.), közfelkiáltással történik. A választandók sorozata az osztályok mindegyike által kiküldött négy-négy tag, és az elnök vagy helyettese által állapittatik meg.

E bizottmány hatásköréhez tartozik: a) az általános jogászygyűlés megállapodásainak s határozatainak közzététele, illetőleg azok fogantatásáról való gondoskodás. Ezen felül e bizottmány; b) a tagokul jelentkezőket minősítvény tekintetében megbírálja, a belépti igazolványt kiszolgáltatja, a tagdíjakat beszedi, s a gyűlés megtartására megkivántató összes intézkedéseket megteszi, s a költségeket a pénztárból utalványozza; c) a gyűlésen tárgyalandó indítványok bejelentését elfogadja, azokat megbírálja, a melyeket tárgyalásra alkalmasnak tart,

kinyomatja s a tagoknak megküldi; d) a gyűlés napját meghatározza, a meghívókat legalább 1 hónappal előbb kibocsátja s a gyűlés tárgyairól napirendi tervezetet készít; e) elnököt, jegyzőt, pénztárnokot önkebléből választ, a támadt hiányokat a tagok sorából kiegészíti. Határozatai érvényéhez megkivántatik, hogy az ülésekre minden bizottmányi tag meghívott, s legalább öt megjelent legyen.

15. §. Az alapszabályok megváltoztatását tárgyzó indítvány az általános gyűlés megnyitása előtt legalább négy héttel az állandó bizottmányhoz írásban beküldendő, különben ezen gyűlésen tárgyalás alá nem kerülhet.

A tervezet ily módoni megállapítása után felolvasatott Horvát Boldizsárigazságügyér úr ő excellentiájának az egylethez intézett következő levele:

„Öszinte örömmel vettem a budapesti ügyvédi egyletnek a jogászygyűlések létrehozatala tárgyában hozzám intézett meghívását. Senki nálam jobban nem ohajtá az ily gyűléseket, sem szükségét mélyebben nem érzé annak, hogy a hazai jogászok közvéleményének kifejezésére egy országos jelentőségű organum alakuljon. En sokat várok e gyűlések létrehozásától. Várom különösen azt, a mire nagymérvű reform munkálataink közepette az országnak oly nagy szüksége van: egy jogászi közvélemény megteremtését, mely a törvénykezési reform kérdésekben nyilatkozván, a szakértők ohajtását s nézetét a törvényhozással, a reformok szükségét és szellemét az országgal nyomósabban és biztosabban fogja tudatni.

„Sajnálom, hogy jelen elfoglaltottságom nem engedé, hogy az alapszabályok feletti értekezletben részt vegyek. de ez nem fog gátolni abban, hogy a gyűlések létrehozását tárgyzó fardozásokat meleg rokonszenvvel ne kísérem, s tölem telhetőleg mindent meg ne tegyek, mi a gyűlések által kitűzött cél elérését előmozdítja. Részemről csak azt ohajtom, hogy ha lehetséges, a gyűlések időpontja úgy határozassék meg, miszerint azok a törvényhozás két házának ülésszaka alatt ne tartassanak, mert csak így remélhetem, hogy a mit annyira ohajtok, azokban magam is tevékeny részt vehetek.“

Az igazságügyér ő excellentiájának nyilatkozata lelkes éljenekkel fogadtatott. Ezután az ülés az idő előrehaladta miatt berekesztetett, felkérctvén a jelenvoltak f. hó 22-ikén az értekezlet folytatása végetti megjelenésre.

F. é. decz. 22-én felolvasatott a megelőző ülés jegyzőkönyve, s helyesnek találattván, hitelesítettnei rendeltetett.

Szilágyi Dezső úr indítványa folytán az előintézkedések tekintetében határozatba ment, hogy az ideiglenes — és pedig ez alkalommal tekintve a kezdet nehézségeit, 25 tagból állandó bizottmány azonnal megválasztassék, s megbizassék az első jogászygyűlést, mely alakuló, de már egyszersmind határozó leendő, a jövő év június havára egybehívni — időközben az ideiglenes alapszabályoknak felsőbb jóváhagyását kieszközölni, — jóváhagyás után azokat kinyomatni, s a részvétrei felhívásokat, melyek az indítványok beadásának helyét és határidejét is tartalmazzák, az ügyvédi egyletnek a törvényszékek elnökeinek s a jogi tanintézetek igazgatóinak aláírások gyűjtése végett szétküldeni. Ez ideiglenes bizottság továbbá gondoskodandik helyiségről, pénztárkezelésről és a tagok igazolásáról s a részvételi jegyeket ez első ülésre annak megnyitásakor a tagdíjak befizetése mellett kiszolgáltatandja.

Végre a bizottság a tanácskozási rend tervezetét is a gyűlés napjáig elkészítendő, s általában az állandó bizottság teendőit az elfogadott alapszabály tervezet értelmében ideiglenesen ellátandja. Az állandó bizottság tagjaiul megválasztattak:

Apáthy István,	Gerlóczy Gyula,	Morlin Imre,
Bogisich Lajos,	Horváth Károly,	Pósfay Károly,
Bognár Géza,	Kiss András,	Ruszkó Zsiga,
Bróde Lipót,	Környey Ede,	Schnierer Gyula,
Dárdai Sándor,	Králitz Kálmán,	Siegmund Vilmos,
Daruváry Alajos,	Lósy Tivadar,	Szalay Ágoston,
Deszkás Gusztáv,	Matolay Elek,	Szilágyi Dezső,
Gáspár Lajos,	Melczér István,	Szontagh Kálmán, és
	Wenzel Gusztáv urak.	

TARTALOM: Ez év végén. Dr. Dárdai Sándortól. — A körzvény elbirtoklás mai érvény szerint. (Folytatás). Dr. Herczegh Mihálytól. — Jogirodalom. A magyar kir. curia mint semmitőszéknek egy elvi jelentőségű határozata. Németh Józseftől. — Különfélék. — Melléklet egy fél iv curia határozatok

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.